IOANNIS ZONARAE
Magni Drungarij Biglæ, & primarij à ſecretis, Tomus ſecundus, quo Romana hiſtoria ab Vrbe condita uſque ad Conſtantinum Magnum, breuiter perſtringitur:

HIERONYMO VVOLFIO
interprete.

Cum rerum & uerborum memorabilium INDICE copioſo.

BASILEAE, APVD IOANnem Oporinum. 1557.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΖΩΝΑΡΑ ΧΡΟΝΙΚΟΝ.

περὶ τῆς ἀρχαιογονίας Ῥωμαίων.

ΡΩΜΑΙΩΝ δὲ μνησθείσης τῆς ἱστορίας, καὶ τούτοις κράτος ἀναθεμένης ἀήττητον, ἀναγκαῖον πάντως ἀπὸν καὶ διαλέξαι, ἃ ἀναμνῆσαι σὺν φροντίσι ἑρμηνεύσας τούτῳ δὴ τῷ συγγράμματι, τίνες ποτὲ οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ ὅθεν τούτων τὸ ἔθνος συνέστη τὸ ἐξ ἀρχῆς, καὶ πόθεν τὴν κλῆσιν ἔσχε, καὶ τίσι πολιτείαις ἐχρήσατο, καὶ οἵαις τύχαις συνεκύρησε, καὶ ὅπως προβαίνοντες εἰς εὐδαιμονίας ἀκρότητα, ὡς μικροῦ δεῖν τῆς οἰκουμένης ἁπάσης, καὶ τὸ κράτος κατὰ πάντων σχεδὸν ἀναδείξασθαι, καὶ ὅπως βασιλευθέντες ἐξ ἀρχῆς, εἰς ἀριστοκρατείαν ἤτοι δικτατορίας καὶ ὑπατείας μετέπεσον, καὶ εἰς δημοκρατείαν αὖθις μετῴκησαν, εἶτα εἰς μοναρχίαν ἐπανελήλυθε. ῥητέον μοι τοίνυν καὶ περὶ τούτων, καὶ διηγητέον, ὡς οἷόν τε ἐπιτέμνοντι τὸ πλάτος τῆς διηγήσεως, καὶ τὴν μακρηγορίαν συστέλλοντι, ἵν' ἂν εὐσύνοπτα τὰ τῆς ἱστορίας, καὶ τὴν τῶν ἐντυγχανόντων τοῦτε μνήμην μὴ διαφεύγοιεν.

περὶ λατίνων.

Αἰνείας μετὰ τὸν τρωϊκὸν πόλεμον πρὸς ἀβοριγῖνας ἀφῖκτο, οἳ πρώην τὴν χώραν ᾤκουν, καθ' ἣν ἡ ῥώμη πεπόλισται, λατίνου τοῦ φαύνου τότε τῆς τούτων ἀρχὴν ἔχοντος· καὶ προσέσχε λαυρέντῳ κατὰ τὸν νουμίκιον ποταμόν, ἔνθα κατά τι δὴ θεοπρόπιον λέγεται παρασκευάζεσθαι ποιήσασθαι τὴν κατοίκησιν. ὁ δὲ τῆς χώρας ἄρχων λατῖνος, ἀπείργειν τὸν αἰνείαν τὴν ἐν τῇ χώρᾳ καθίδρυσιν, καὶ συμβαλὼν ἡττᾶται. εἶτα δι' ὀνειράτων φανέντων ἀμφοῖν καταλλάττονται, καὶ τῆς κατοικήσεως αὐτῷ παραχωρεῖ. καὶ τὴν θυγατέρα λαβινίαν εἰς γάμον ἐκδίδωσιν, ἔνθα πόλιν ὁ αἰνείας οἰκοδομήσας, ὠνόμασε λαβίνιον, ἡ δὲ χώρα λάτιον ἐπεκλήθη, καὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ ἐκεῖ λατῖνοι προσηγορεύθησαν.

περὶ ῥουτούλων.

ῥουτοῦλοι δὲ ὁμοροῦντες τῇ χώρᾳ ἐκ πόλεως ἀρδέας ὁρμώμενοι, καὶ πρόσθεν δυσμενῶς ἔχοντες πρὸς λατίνους, καὶ τότε πόλεμον ἤραντο, ἐπαρήγοντος αὐτοῖς καὶ τύρνου, ἀνδρὸς ἐπιφανοῦς, καὶ τῷ λατίνῳ προσήκοντος, ὃς δι' ὀργῆς τὸν λατῖνον πεποίητο διὰ τὸν λαβινίας γάμον· ἐκείνῳ γὰρ ἡ κόρη προωμολόγητο. μάχης οὖν γενομένης, πίπτουσιν ὅ τε τύρνος καὶ ὁ λατῖνος· τὴν δὲ νίκην ὁ αἰνείας ἐκτήσατο, καὶ τὴν τοῦ πενθεροῦ βασιλείαν. μετὰ δέ τινα χρόνον συμμαχίας ἐκ τυρρηνῶν οἱ ῥουτοῦλοι τυχόντες, ἐπῆλθον τῷ αἰνείᾳ, καὶ τὸν πόλεμον ἐνενικήκεσαν.

ὅπως ὁ αἰνείας ἠφανίσθη.

ἀφανὴς δὲ ὁ αἰνείας γενόμενος (οὔτε γὰρ ζῶν ἐφάνη ἔτι, οὔτε μὴν τεθνεώς) ὡς θεὸς παρὰ λατίνοις τετίμητο. ἐντεῦθεν καὶ τοῖς ῥωμαίοις τοῦ σφετέρου γένους ἀρχηγέτης νενόμισται, καὶ αἰνεάδαι καλεῖσθαι αὐχοῦσι. τὴν δὲ τῶν λατίνων ἀρχὴν ὁ ἐκείνου υἱὸς ἀσκάνιος διεδέξατο, ὃς οἴκοθεν συνείπετο τῷ πατρί. οὐδέπω γὰρ ἐκ τῆς λαβινίας παῖδα ἐγεγένητο, ἔγκυον δ' αὐτὴν καταλέλοιπε. τὸν δὲ ἀσκάνιον κατακλείσαντες οἱ πολέμιοι, ἐπολιόρκουν. νυκτὸς δ' οἱ λατῖνοι αὐτοῖς ἐπιθέμενοι, τήν τε πολιορκίαν ἔλυσαν, καὶ τὸν πόλεμον.

περὶ ἄλβας τῆς πόλεως, [illegible]

χρόνου δὲ διεληλυθότος πληθυνθέντες οἱ λατῖνοι, τὴν μὲν πόλιν τὸ λαβίνιον οἱ πλείονες ἐξελελοίπεσαν, ἑτέραν δ' ἐν ἀμείνονι χώρᾳ ἀνῳκοδόμησαν.

IOANNIS ZONARAE ANNALES.

De Romanorum primordijs.

Romanæ hiſtoriæ procemiũ.

IAM cum Romanorum mentionẽ fecerit hiſtoria, eiſq; potẽtiam inuictã tribuerit: omnino neceſſarium eſt dicere ac docere, aut admonere Lectores, qui ſint Romani, quæ gentis origo, unde nomen habeat, quibus Rerumpublicarum formis uſa, quibus caſibus iactata ſit, quibus rationib. ad ſummam felicitatem aſcenderit, ut ton ferè terrarum orbi imperarit, ſuamq; poteſtatem ad omnes penè propagarit: & ut principiò regibus paruerit, ac pòſt ad optimatium poteſtatem, ſiue dictaturam & conſulatum reciderit: deinde rurſus ad Democratiã deuoluta, mox ad Monarchiam ſit reuerſa. De his igitur etiam dicẽdum eſt, prolixitate narrationis, quantum fieri poteſt, in compendium contracta, uitataq; uerborum multitudine: ut hiſtoria & facilè intelligi, & memoria teneri queat.

Aeneæ res in Italia geſtæ.

Aeneas poſt Troianum bellum ad Aborigines uenit, qui eam regionem, in qua Roma ſita eſt, olim tenuerunt, Latino Fauni filio regnante: & Laurenti iuxta fluuium Numicium appulit, ubi ex oraculo quodam conſidére uoluit. Quod eius loci rex Latinus prohibiturus, commiſſo prælio uincitur. Deinde per ſomnia, quæ uterque uiderant, reconciliati ſunt: ac Latinus conceſſo habitandi loco, filiam Lauiniam Aeneæ in matrimonium collocat, de cuius nomine urbem à ſe conditam Aeneas Lauinium nominat: regio Latium, populus Latini appellati. Rutuli gens finitima, urbe Ardea oriundi, antè infenſi Latinis, tum quoque bellum intulerunt, adiuuante Turno uiro illuſtri, cognato Latini, cui ob Lauiniæ nuptias iratus erat, ſibi prius deſponſæ. Pugna inita & Latinus & Turnus cadunt, Aenea & uictoriam & ſoceri regnum adepto. Aliquanto pòſt Rutuli, aſcitis Tyrrhenorum auxilijs, Aeneam uicerunt: qui cum neque uiuens neque mortuus uſquam uideretur, à Latinis pro deo cultus eſt. Hic Romanæ quoque gentis author perhibetur, Aeneadum appellationem honorificam ſibi ducentis. Aeneæ in regno Latinorum Aſcanius filius, Troia patrem ſecutus, ſucceſſit. Necdum enim filium ei Lauinia pepererat, prægnans relicta. Cum Aſcanium hoſtes obſiderent, Latini eos noctu adorti, & obſidionem & bellum propulſarunt. Annis aliquot elapſis, abundante Lauinij multitudine, plerique eo relicto, Albam longam in loco meliore con-

Alba lõga.

diderunt. Aſcanio defuncto, Latini Syluium Aeneæ ex Lauinia filium, in regno, Aſcanij filio, propter aui Latini memoriam, prætulerūt. Sylųius Aeneam creat, is deinde Latinum, Latino ſucceſsit † Padys. Tiberinus, qui pôſt regnauit, in fluuio Albula ſubmerſus eſt: qui fluuius Romam perfluens, & urbi ad plurimos uſus opportunus atq; utiliſsimus, ab illo Tyberis nomē accepit. E Tyberini poſteris ortus eſt

† Atys

Amulius. Amulius, homo ſuperbus, ſeq; pro Deo uendi tare auſus: qui cum machinis quibuſdam tonitrum tonitribus, fulgura fulguribus referret, ac fulmina jacularetur, ſubita inundatione paludis, ad quā habitabat, perijt, unà cum regia demerſus. Luentinus filius eius in bello cæſus eſt. Atq; hæc de Lauinio & Albanis. Romani uerò ortū duxerūt à Numitore & Amulio Luentini nepotibus, Aeneæ poſteris. Ad quos cum Albani regni ſucceſsio pertineret, regnū & pecuniam diuidere uoluerunt. Amulius igitur regno ſeorſim poſito, ac pecunia inde, optione fratri alteriuſutrius data, Numitor ut natu maior, regnū elegit. Amulius uerò pecunia accepta, eôparatisq; copijs, etiam regnum ſibi uendicauit. Numitoris filiæ, ueritus ne ex ea nati filij contra ſe inſurgerēt, cum eam Veſtalē legiſſet, perpetua uirginitate ſpem partus adimit. Sed pôſt compreſſa à Marte, ut fabulantur, ab homine utiq; aliquo, & in cuſtodiā data, ne fœtum clam ederet, gemellos magnos & elegantes peperit. Qua re magis territus Amulius, infantes exponi iuſsit. Quos miniſter alueo impoſitos, in Tyberim fluuium abijcit. Cæterùm alueo in locum mollem delato, lupam ferunt infantibus mammas præbuiſſe, & picum martium cuſtodem acceſsiſſe, qui eis bolos in ora ingeſſerit. Infantes illic ſitos, Fauſtulus Amulij ſubulcus clam ſublatos, uxori Laurentiæ educandos dedit: alterumq; Romulum, alterum Remum appellauit. Quidā aſſerunt (idq; probabilius, atq; adeò uerius eſt) non lupā eorum nutricem fuiſſe: ſed Laurentiā uulgato corpore lupam uocatam, locum fabulæ dediſſe. Cum primùm adoleuit ætas, ambo animoſi & fortes euaſerunt: ſed Romulus ingenio præſtare uiſus, & ad imperandum quàm ad obtemperandum aptior habitus eſt. Exorta igitur inter Numitoris & Amulij paſtores rixa, fratres illos cædunt, & magnā armenti partē abigunt. Poſtridie Numitoris paſtores Remū cū paucis alijs ambulantē ex inſidijs adorti, ad Numitorem pertrahūt: qui Amuliū fratrē precatus eſt, ut ſibi ius ſuū tribueretur, ab illius domeſticis inſigni affecto iniuria. Is Numitori Remū ad ſupplicium dedit. Qui domū regreſſus, cum adoleſcentē magnitudine & robore præſtantē uideret, eiusq; fidentiā, & minimè ſeruilē indolē miraretur,

Numitor.
Amulius.
Rhea.
Romulus.
Remus.

προσωνόμασαν, ἣν Ἄλβαν ἐκ τῆς λευκότητος, καὶ ἀπὸ τοῦ μήκους λόγγαν ἐπωνόμασαν, ὥσπερ ἂν εἴποι λευκὴν καὶ μακράν. Ἀσκανίου δὲ τελευτήσαντος, οἱ Λατῖνοι τὸν ἐκ τῆς Λαουινίας τοῦ Αἰνείου υἱὸν εἰς τὴν βασιλείαν προετιμήσαντο τοῦ Ἀσκανίου παιδός, διὰ τὸν πάππον τὸν Λατῖνον τοῦτον προκρίναντες, Σιλούιον κεκλημένον. ἐκ Σιλουΐου δὲ ἐτέχθη Αἰνείας, ἐξ Αἰνείου δὲ Λατῖνος ἐγένετο, Λατῖνον δὲ διεδέξατο ὁ Πάδης. Τιβερῖνος δ' ἄρξας μετέπειτα, ἐν ποταμῷ καλουμένῳ Ἀλβούλᾳ πεσών, διεφθάρη· ὃς διὰ ποταμὸς Τίβερις ἐξ ἐκείνου μετωνομάσθη, ῥέων διὰ τῆς Ῥώμης, καὶ ἐν τῇ πόλει πολλαχοῦ παρήκων, καὶ Ῥωμαίοις ὢν τὰ μάλιστα χρησιμώτατος. ἔκγονος δὲ τοῦ Τιβερίνου Ἀμούλιος, ὃς ὑπερφρονήσας καὶ θεοῦν ἑαυτὸν τολμήσας, ὡς βροντάς τε ταῖς βρονταῖς ἐκ μηχανῆς ἀντιπαταγεῖν, καὶ ἀντιαστράπτειν ταῖς ἀστραπαῖς, φὸ σκήπτειν τε κεραυνούς, διεφθάρη, τῆς λίμνης παρ' ᾗ τὰ αὐτοῦ βασίλεια ἵδρυτο ὑπερχυθείσης αἰφνίδιον, καὶ καταποντισάσης ἐκεῖνόν τε καὶ τὰ βασίλεια. Λαουεντῖνος δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐν πολέμῳ ἀπέθανεν. καὶ ταῦτα μὲν περὶ Λαουινίας καὶ Ἀλβανῶν. τὰ δὲ τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἐσχήκασι τὸν Νουμίτορά τε καὶ τὸν Ἀμούλιον, οἱ Λαουεντίνου μὲν ἐγένοντο υἱωνοί, τοῦ δὲ Αἰνείου δὲ ἀπόγονοι. τῆς γοῦν ἐν Ἄλβῃ βασιλείας κατὰ διαδοχὴν περιελθούσης αὐτοῖς, νείμασθαι ταύτην ἠθέλησαν καὶ τὰ χρήματα. τοῦ Ἀμουλίου τοίνυν ἰδίᾳ μὲν τὰ χρήματα θέντος, ἰδίᾳ δέ γε τὴν βασιλείαν, καὶ ἐξ ἀμφοῖν τὸν ἀδελφὸν προτρεψαμένου, ὃ πρὸς βουλῆς αὐτῷ ἀναλέξασθαι, τὴν βασιλείαν εἵλετο ὁ Νουμίτωρ, ἅτε καὶ πρεσβύτερος ἀδελφός. λαβὼν δὲ τὰ χρήματα ὁ Ἀμούλιος, καὶ δύναμιν ἐκ τούτων περιβαλόμενος, καὶ τὴν βασιλείαν ἀφείλετο. θυγατρὸς δὲ τῷ Νουμίτορι οὔσης, δείσας μὴ παῖδες ἐξ αὐτῆς γένοιντο, καὶ κατεξαναστῶσιν αὐτοῦ, ἱέρειαν τῆς Ἑστίας ἐκείνην ἀπέδειξεν, ἄγαμον διὰ τοῦτο, καὶ παρθένον διὰ βίου μέλλουσαν ἔσεσθαι. ἡ δὲ κύουσα ἐφθαρμένη μετέπειτα ὑπὸ Ἄρεος, ὡς μυθεύεται, ὑπ' ἀνθρώπου δὲ πάντως τινός. εἴρχθη οὖν διὰ τοῦτο, ἵνα μὴ λάθῃ τεκοῦσα, καὶ ἔτεκε διδύμους παῖδας, μεγάλους τε καὶ καλούς. μᾶλλον δὲ φοβηθεὶς ὁ Ἀμούλιος, ἐκέλευσε τὰ βρέφη ῥιφῆναι. καὶ ὁ ταῦτα λαβὼν σκάφῃ ἐντιθέμενος, ἐμβάλλει ἐν τῷ ποταμῷ τῷ Τιβέριδι. παρασύραν δὲ τὴν σκάφην τὸ ῥεῦμα, εἴς τινα χῶρον κατήνεγκε μαλθακόν. ἔνθα κειμένοις τοῖς βρέφεσι, λύκαιναν ἱστοροῦσι προσιοῦσαν θηλὴν παρέχειν αὐτοῖς, καὶ ὄρνιν δρυοκολάπτην παρεῖναι ταῦτα ψωμίζοντα καὶ φυλάττοντα. ἐκεῖ δὲ κείμενα τὰ βρέφη λαβὼν ἀφείλετό τις Ἀμουλίου συοφορβός, Φαυστοῦλος καλούμενος, καὶ παρὰ τῆς ἐκείνου ἐτράφησαν γυναικός, ᾗ ὄνομα Λαυρεντία· καὶ ὁ μὲν Ῥωμύλος, ὁ δ' ἕτερος Ῥῶμος ἐκλήθησαν. τινὲς δὲ μὴ λύκαιναν εἶναί φασι τὴν τῶν παίδων τροφόν, ὃ καὶ πιθανώτερον καὶ ἀληθέστερον μάλιστα, ἀρχὴν δὲ τὸν λόγον οὕτω λαβεῖν. λούπας καλοῦσι Ῥωμαῖοι τάς τε λυκαίνας, καὶ τὰς ἑταίρας. πορνευομένη δὲ ἡ Λαυρεντία ἡ τοὺς παῖδας θρέψασα, καὶ λοῦπα διὰ τοῦτο καλουμένη, χώραν τῷ μύθῳ παρέσχετο. αὐξανόμενοι δὲ θυμοειδεῖς ἦσαν, καὶ ἀνδρεῖοι ἀμφότεροι. ὁ δὲ Ῥωμύλος ἐδόκει συνέσει διαφορώτερος, καὶ ἡγεμονικὸς μᾶλλον τὴν φύσιν, ἢ πειθαρχικός. γενομένης δέ ποτε πρὸς τοὺς Νουμίτορος βουκόλους τοῖς τοῦ Ἀμουλίου διαφορᾶς, συγκόπτουσιν αὐτοὺς οἱ ὅμαιμονες, καὶ τῆς ἀγέλης συχνὴν ἀποτέμνονται μοῖραν. μόνον δὲ τὸν Ῥῶμον μεθ' ἡμέρας σὺν ὀλίγοις ἄλλοις βαδίζοντα, οἱ τοῦ Νουμίτορος βουκόλοι λοχήσαντες, συνέλαβον αὐτόν, καὶ ἀπήγαγον πρὸς Νουμίτορα· καὶ ὃς πρὸς Ἀμούλιον ἐλθών, ἐδεῖτο τυχεῖν δίκης ἀδελφὸς ὤν, καὶ ὑπὸ τῶν οἰκείων αὐτοῦ ὑβρισμένος. ὁ δὲ παραδίδωσι τῷ Νουμίτορι τὸν Ῥῶμον, ὡς βούλοιτο κολάσασθαι. ὃς οἴκαδε ἐλθών, καὶ τὸν νεανίσκον ὁρῶν ὑπερφέροντα μεγέθει καὶ ῥώμῃ, καὶ τὸ θαρραλέον αὐτοῦ καὶ ἀδούλωτον τῆς ψυχῆς θαυμάζων,

πόθεν Τίβερις ὁ ποταμὸς τὴν ὀνομασίαν ἔσχε.

ὅπως ὁ Ἀμούλιος ἐθεοποίει ἑαυτόν.

ὅτι ἀπὸ Νουμίτορος καὶ Ἀμουλίου ἔσχε τὴν Ῥωμαίων ἀρχήν.

ὅτι δίδυμοι ἦσαν Ῥῶμός τε καὶ Ῥωμύλος, οἱ ἐκ γυναικὸς λουπῆς ἐτράφησαν, ὡς φασί τινες λύκαινα.

πόθεν ἐκλήθη Ῥῶμός τε καὶ Ῥωμύλος.

θαυμάζων, ἀνέκρινεν ὅστις ὢν, καὶ ὅθεν γένοιτο, φωνῇ πρᾳείᾳ. ὁ δὲ θαρρῶν ἔλεγεν, ὡς δίδυμοι εἶεν ἀδελφοί· γοναὶ δὲ αὐτῶν ἀπόρρητοι λέγονται, καὶ τροφαὶ καὶ τιθηνήσεις θαυμασιώτεραι, θηρίοις καὶ οἰωνοῖς τραφέντων παρὰ τὸν μέγαν ποταμὸν, ἐν σκάφῃ τινὶ κειμένων, ἣ ἔτι σώζεται, χαλκοῖς ὑποζώσμασι, γραμμάτων ἀμυδρῶν ἐγκεχαραγμένων. ὁ μὲν οὖν νομήτωρ τοῖς τε λόγοις τοῦ ῥώμου, καὶ τῇ ὄψει πρὸς ἔννοιαν ἦλθε τῆς ἐκθέσεως τῶν τῆς θυγατρὸς γεγονότων παίδων. ὁ δὲ φαυστοῦλος τὴν τοῦ ῥώμου μαθὼν σύλληψιν, τὸν μὲν ῥωμύλον βοηθεῖν παρεκάλει, τότε σαφῶς διδάξας αὐτὸν περὶ τῆς γενέσεως. πρότερον γὰρ ὑπῃνίττετο, ὥστ᾽ αὐτοὺς μὴ μικροφρονεῖν. αὐτὸς δὲ τὴν σκάφην κομίζων ἐχώρει πρὸς τὸν νομήτορα, σπουδῆς καὶ δέους μεστός. τοῖς δὲ περὶ τὰς πύλας τοῦ ἀμουλίου φρουροῖς ὑφορώμενος, καὶ ταραττόμενος περὶ τὰς ἀποκρίσεις, οὐκ ἔλαθε τὴν σκάφην τῇ χλαμύδι περικαλύπτων. ὑπολαβόντες δὲ κλοπιμαῖόν τι φέρειν αὐτὸν, εἰς μέσον τὴν σκάφην προήγαγον. ἐτύγχανε δέ τις παρὼν ἐκεῖ τῶν τὰ παιδία ἐκθεμένων, ὃς τὴν σκάφην γνωρίσας, δρομαῖος φράζει τῷ ἀμουλίῳ. καὶ ὁ φαυστοῦλος ἀνακρινόμενος παρὰ τοῦ βασιλέως, σώζεσθαι μὲν τοὺς παῖδας κατέθετο, πόρρω δὲ τῆς ἄλβας νέμοντας εἶναι. τὴν δὲ σκάφην πρὸς τὴν ἰλίαν κομίζειν τὴν τῶν παίδων μητέρα, ποθοῦσαν ἰδεῖν. τεταραγμένος δὲ τούτοις ἀμούλιος, ἄνδρα πρὸς τὸν νομήτορα πέπομφε, πυνθανόμενος εἴ τι μάθοι περὶ τῶν παίδων ὡς περιόντων. ἦν δὲ τῶν φίλων ὁ πεμφθεὶς τοῦ νεμήτορος. ἀπελθὼν οὖν, καὶ ἐν περιπλοκαῖς τοῦ ῥώμου εὑρηκὼς τὸν νομήτορα, παραθαρρύνει τε, καὶ μὴ μέλλειν αὐτοῖς συνεβούλευε, καὶ αὐτὸς δὲ συνεπράττεν. ἤδη δὲ ὁ ῥωμύλος ἐγγὺς ἦν, χεῖρα συχνὴν ἀγροικικὴν ἐπαγόμενος, καὶ τῶν πολιτῶν δὲ αὐτῷ οὐκ ὀλίγοι προσέθεντο, μίσει τοῦ ἀμουλίου, ὃς οὕτω τῶν πραγμάτων συνενεχθέντων, οὐδὲν οὔτε πράξας, οὔτε βουλεύσας σωτήριον, ἀνῃρέθη. ῥωμύλος μέντοι καὶ ῥῶμος τὴν τῆς ἄλβας ἡγεμονίαν τῷ μητροπάτορι νείμαντες, καὶ τῇ μητρὶ τιμὴν πρέπουσαν, καθ᾽ ἑαυτοὺς ᾤκησαν (οὔτε γὰρ ἠνείχοντο ἄρχεσθαι) καὶ πόλιν ἀναστῆσαι ἔνθαπερ ἐτράφησαν ἤθελον. ὡρμημένοις δὲ πρὸς τὴν τῆς πόλεως δόμησιν διαφορὰ συνέβη τοῖς ἀδελφοῖς, περί τε τῆς ἀρχῆς, καὶ περὶ τῆς πόλεως, καὶ διὰ μάχης ἐχώρησαν, ἐν ᾗ ὁ ῥῶμος ἀπέθανεν. ἕτερος δὲ λόγος ἐστὶν, ὡς τοῦ ῥωμύλου ἤδη τάφρον ὀρύττοντος, ἣ τῆς πόλεως εἶναι περιτείχισμα ἔμελλεν, τὰ μὲν ἀπεῖργε τὸ ἔργον ὁ ῥῶμος, τὰ δὲ ἐχλεύαζεν, καὶ τέλος διήλλετο αὐτὴν, ὡς εὐπεριχείρητον, οἱ μὲν ῥωμύλου πατάξαντος, οἱ δὲ ἑτέρου τινὸς ἱστοροῦσι τεθνάναι. ἔθος καὶ νενόμισται, τὸν στρατοπέδου τάφρον τολμήσαντα διελθεῖν παρὰ τὰς συνήθεις ὁδοὺς, ἀποκτενοῦσθαι. ὁ δὲ ῥωμύλος θάψας τὸν ἀδελφὸν, ᾤκιζε τὴν πόλιν, καὶ βοῦν ἄρρενα συζεύξας θηλείᾳ, καὶ ἄροτρον ὕνιν χαλκῆν ἐμβαλὼν, αὐτὸς μὲν αὔλακα βαθεῖαν κυκλοτερῆ περιέγραφεν, οἱ δ᾽ ἑπόμενοι τὰς βώλους, ἃς ἀνίστη τὸ ἄροτρον, εἴσω πάσας τῆς αὔλακος περιέστρεφον, καὶ ὅπου μὲν ἔμελλε τὸ τεῖχος ἀνίστασθαι, καθὼς εἴρηται, ἡ αὖλαξ ἐτέτμητο. ἔνθα δὲ πύλας ἐνοικοδομεῖσθαι ἔμελλον, διάλειμμα ἐποιοῦντο τῆς αὔλακος, τὸ ἄροτρον ἀνέχοντες ὑπέρθεν. πᾶν μὲν γὰρ τεῖχος νομίζουσιν ἱερόν. τὰς δὲ πύλας εἴπερ ἡγοῦντο ἱεράς, οὐκ ἂν τὰ μὲν δι᾽ αὐτῶν εἰσάγειν, τὰ δὲ ἐκπέμπειν τῶν ἀναγκαίων, καὶ μὴ καθαρῶν. ἡ δὲ κτίσις τῆς πόλεως ταύτης ἡμέρᾳ τετέλεσται τῇ πρὸ ἕνδεκα καλανδῶν μαΐων, ἣ ἂν εἴη εἰκοστὴ ἀπριλλίου· καὶ τὴν ἡμέραν ταύτην ἑορτάζουσι ῥωμαῖοι, γενέθλιον τῆς πατρίδος.

Ὁ ἀναγνωρισμὸς ῥώμου καὶ ῥωμύλου.

Ἀναίρεσις ἀμουλίου.

Θάνατος ῥώμου, καὶ ὅτι ὑπερπηδήσαντα τὴν τάφρον τοῦ στρατοπέδου τινὰ ἀναιρεῖσθαι ὁρίσειε παρὰ τὸ σύνηθες.

Ἔκτισε ἀνεγείρας τὸ τεῖχος τῆς ῥώμης.

Ὅτι τὰ τείχη ἱερά, οὐ μὴν αἱ πύλαι.

Πότε ἡ ῥώμη ἐκτίσθη, καὶ πότε τὸ

miraretur, leni uoce, quis & unde natus eſſet, rogat. Ille interritus reſpondet, ſe geminos fratres eſſe: natales ſuos arcanos eſſe, nutricationem & alimoniam mirabiles memorari, ferarum & uolucrum miniſterio, cum iuxta magnum flumen in alueo iacérent, qui adhuc extaret, æreis laminis deuinctus, obſcuris literis inciſis. Numitori ex Remi uerbis & uultu tetigit animum memoria filiorum filiæ, qui expoſiti fuiſſent. At Fauſtulus Remi captiuitate cognita, Romulum ad opem fratri ferendam hortatur: aperteq; docet, ut nati eſſent. Nam prius per ambages id ſignificarat, ne humilib. eſſent animis: ipſe cum alueo ad Numitorem territus properat. Cum autem cuſtodibus ædiū Amulij ſuſpectus eſſet, ac in reſponſionibus uacillaret, & alueum ueſte tegere ſatageret, latére illos non potuit: quin eum furtiui aliquid ferre opinati, alueum in mediū proferrent. Tum autem ibi quidam eorum aderat, qui pueros expoſuerant: qui alueo agnito, ad Amulium accurrit, & rem nunciat. Fauſtulus à rege interrogatus, pueros incolumes eſſe reſpōdit, ſed procul ab Alba pecudes paſcere. Alueum uerò ſe afferre Iliæ puerorum matri, eum uidere deſideranti. His turbatus Amulius, quendam ad Numitorem mittit, percontatū, an ſuperſtites eſſe pueros audiuiſſet? Is uerò, quem miſerat, Numitoris amicus erat: qui cum ſenem in Remi amplexu inueniſſet, eis animos addidit, & rem maturare iuſsit: atq; ipſe etiam adiumento fuit. Iam Romulus quoq; aderat in proximo, cum magna agreſtium manu: ad quem ciuium quoq; non pauci, odio Amulij ſe contulerant. Hoc rerum ſtatu Amulius, nihil ſalutaris conſilij operis ue molitus, occiditur. Romulus & Remus, Albana re Numitori auo permiſſa, & iuſto honore matri habito, ſuo more uiuere (neq; enim ferebant imperium) decreuerunt: & urbem, quo in loco educati eſſent, condere uoluerunt. Eam rem aggreſsis fratribus, diſcordia inceſsit de principatu, & de urbe: ortaq; pugna Remus occiditur. Alia fama eſt, Romulo foſſam fodiente in munimentū urbis, Remum id opus partim prohibuiſſe, partim deriſiſſe, ac deniq; tranſiliſſe, ut ſuperatu facilē: eaq; de cauſa uel à Romulo, uel ab alio ictū cecidiſſe. Vnde receptum ſit, qui foſſam caſtrorum præter ſolitas uias tranſierit, capite plecti. Romulus uerò fratre ſepulto urbem condidit: & tauro uaccæ iuncto, æreoq; uomere aratro inſerto, ipſe ſulcum profundū in orbē terræ impreſsit: qui ſequebantur, glebas ab aratro euerſas omnes intra ſulcum repoſuerunt. Ac ubi murus extruendus erat, ſulcus, ut dictum eſt, ductus fuit: ubi uerò portas extruere inſtituerunt, aratro ſurſum elato, ſulcū interruperūt. nā omnem murum ſanctum cenſent. Si uerò portas etiam ſanctas cēſerent, nō utiq; res neceſſarias & immūdas, per eas uel inferre uel efferre liceret. Vrbis ædificatio XI Cal. Maij, hoc eſt, XX Aprilis eſt abſoluta: qui dies Romanis feſtus eſt, &

Romæ ædificatio.

patriæ natalis appellatur: quo tempore memorant Romulum XVIII annorum fuiſſe, & urbem eo in loco, ubi Fauſtulus habitarit, qui Palatium diceretur, condidiſſe. Ea perfecta, qui militari ætate erãt, eos in legiones inde dictas, quòd bello apti ex omnibus legerentur, diſtribuit: reliqui, populi nomine cenſebantur, & apud Iureconſultos plebeia educatio popularia uocantur. Habebat autem tum legio ter millenos pedites, & trecentenos equites. Ex illuſtrioribus genere, prudentia, & inſtituto uitæ, C creat ſenatores, quos Patricios nominauit: eorumq; cœtum, Senatum. Senatores porrò appellati fuere patricij, ſiue quòd ingenuorum liberûm patres eſſent: ſeu potius quòd patres ſuos demõſtrare poſſent, nobili quiſq; ortus genere: ſiue à patrocinio, & ope ferẽda. Verùm is proximè ad Romulum mentẽ accedere uideri queat, qui eum nomine patriciorum ſignificare uoluiſſe crediderit, principibus & potẽtiſsimis ciuitatis humiliores patria cura complectẽdos eſſe: ſimulq; plebẽ eò perducere ſtuduiſſe, ne ſuperiorũ honoribus inuideret, ſed faueret potius ijs quos patres & putaret, & appellaret. Cum autẽ in ciuitatẽ multi recepti eſſent cœlibes, Romulo curæ fuit, ut illi quoque uxores nanciſcerẽtur. Sed quia cõuenæ ob ſtirpem inopẽ atq; obſcurã à uicinis populis ſpernebantur, conſiliũ init raptu parãdi coniuges ſuis ciuibus: & rem diuinã, ludorumq; celebritatem indicit, quaſi ara noui dei inuenta eſſet. Quò cum multi cõueniſſent, ipſe cum optimatibus preſidens, purpura cõſpicuus, eam populo teſſerã dedit, ut cum purpurã explicaſſet, ac rurſus cõplicaſſet, rem aggrederentur. Quo facto, ſtrictis enſibus, & cum clamoribus impetu facto, Sabinorũ filias uirgines, nullas autem uxores rapiebant. Ob id facinus Sabini, populoſa gens, & bellicoſa, quæq; ob animorũ magnitudinem, ut Lacedæmoniorũ colonos par eſt, pagos ſine muris incolebat, per legatos à Romulo petierunt, ut uiolentia reſciſſa, uoluntate & lege amicitia inter ipſos, & affinitas contraheretur. Romulo uerò puellas non reddente, ſed poſtulãte, ut Sabini cõiugia probarent: alijs cõſultando tempus trahẽtibus, Acron Ceninenſium rex, uir iracũdus & bellicoſiſsimus, prior armis arreptis magnas copias contra Romulũ ducit. Cum ambo in propinquo eſſent, uterq; alterũ ad pugnam prouocat, quieſcentibus exercitibus. In eo ſingulari certamine Romulus Acronẽ obtrũcat: cõmiſſoq; prælio eius exercitũ fũdit, fugatq;, urbẽ capit: neq; tamẽ ciues alia clade afficit, quàm ꝙ dirutis ædibus, ſe Romã ſequi iuſsit, ciues futuros, & æquo iure uſuros. Deinde etiã alij Sabini Romanos bellis aggreſsi, & ſuperati, demũ Tatio duce creato, Romæ bellũ intulerunt: & Capitoliũ à Tarpeia, eius qui arci præerat filia, ꝓditũ ceperũt. Quæ

Legiones. *Patricij.* *Raptus Sabinarum.* *Bellum Ceninenſe.* *Bellum Sabinum.*

πατρίδα ὀνομάζοντες. ἀπογεγράφασι δ' εἶναι Ῥωμύλον ὀκτωκαιδεκαέτη, ὅτε τὴν Ῥώμην συνῴκισεν. ἔκτισε δὲ αὐτὴν περὶ τὴν τοῦ Φαυστύλου οἴκησιν, ὠνόμαστο δ' ὁ χῶρος Παλάτιον. κτίσας μέντοι τὴν πόλιν, ὅσον ἦν ἐν ἡλικίᾳ στρατεύσιμον πλῆθος ἐτύγχανεν, εἰς στρατιωτικὰ διεῖλε συντάγματα, ἕκαστον δὲ σύνταγμα πεζῶν τρισχιλίων ἦν καὶ τριακοσίων ἱππέων. ἐκλήθη δὲ λεγεών, ὅτι λογάδες ἦσαν ἐκ πάντων οἱ μάχιμοι. τοῖς δ' ἄλλοις δήμῳ ἐκέχρητο, καὶ τὸν δῆμον ποπούλους ὠνόμασεν, ὅθεν καὶ παρὰ ταῖς βίβλοις ταῖς νομικαῖς ποπουλάρια κέκληται ἡ δημοτικὴ ἀγωγή. τῶν μέντοι ἐπιφανεστέρων γένει τε καὶ συνέσει, καὶ βίου αἱρέσει, ἑκατὸν ἀπέλεξε βουλευτάς, πατρικίους ὀνομάσας αὐτούς, τὸ δὲ σφῶν λοιπὸν σύστημα σενᾶτον προσηγόρευσεν, ὃ δηλοῖ γερουσίαν. πατρίκιοι μέντοι οἱ βουλευταὶ ἐπεκλήθησαν, ἢ ὅτι παῖδας ἦσαν γνησίων πατέρων, ἢ μᾶλλον ὅτι αὐτοὶ πατέρας ἑαυτῶν ἐπιδεῖξαι ἠδύναντο, ἕκαστος ἐκ γένους ὢν γνωρίμου· ἢ ἀπὸ τῆς πατρωνείας. οὕτω δ' ἐκάλουν τὴν προστασίαν, πάτρωνας γὰρ τοὺς κηδεμονικοὺς καὶ βοηθητικοὺς προσηγόρευον. μάλιστα δ' ἄν τις κατεστοχάσατο τῆς τοῦ Ῥωμύλου διανοίας, εἰ οἴοιτο διὰ τῆς κλήσεως ταύτης ἐμφαίνειν, χρῆναι τοὺς πρώτους καὶ δυνατωτάτους τῆς πόλεως πατρικῇ κηδεμονίᾳ κήδεσθαι τῶν ταπεινοτέρων, ἅμα δὲ καὶ τὸν δῆμον ἐνάγειν διὰ τῆς τῶν πατρικίων προσηγορίας εἰς τὸ μὴ ἄχθεσθαι ταῖς τῶν κρειττόνων τιμαῖς, ἀλλ' εὐνοϊκῶς διακεῖσθαι, νομίζοντας πατέρας αὐτούς, καὶ προσαγορεύοντας. πολλῶν δὲ τῇ πόλει συνοικισθέντων, ὀλίγαι γυναῖκες συνεζεύγνυντο, φροντὶς ἦν Ῥωμύλῳ ἐγγέγονεν, ἵνα κἀκεῖνοι γυναῖκας ἑαυτοῖς συνοικίσωσι. σύγκλυδες δὲ καὶ ἐξ ἀπόρων ὄντες, καὶ ἀφανῶν, ὑπερεωρῶντο πρὸς κῆδος παρὰ τῶν γειτνιόντων ἐθνῶν. βουλεύεται τοίνυν ἐξ ἁρπαγῆς λαβεῖν γυναῖκας τοὺς πολίτας αὐτοῦ, καὶ κηρύσσει θυσίαν καὶ ἀγῶνα καὶ θέαν μέλλειν ἐπιτελεῖν πανηγυρικήν, ὡς βωμοῦ εὑρημένου θεοῦ καινοῦ. καὶ πολλοὶ συνῆλθον, αὐτὸς δὲ προυκάθητο μετὰ τῶν ἀρίστων, ἁλουργίδι κεκοσμημένος. δέδωκε δὲ τῷ δήμῳ τὸ τῆς ἐγχειρήσεως σύμβολον, τὴν τῆς ἁλουργίδος διάπτυξιν, καὶ αὖθις ταύτης περιβολήν. οὗ γενομένου σπασάμενοι τὰ ξίφη, μετὰ βοῆς ὥρμησαν, καὶ ἥρπαζον τὰς θυγατέρας τῶν Σαβίνων παρθένους, οὐ μέντοι γυναῖκας τινῶν. τολμηθείσης δὲ τῆς ἁρπαγῆς, οἱ Σαβῖνοι πολλοὶ καὶ πολεμικοὶ ὄντες, καὶ κώμας ἀτειχίστους οἰκοῦντες, διὰ τὸ μέγα φρονεῖν, ὡς Λακεδαιμονίων ἄποικοι, πρεσβείαν πρὸς τὸν Ῥωμύλον πεποίηνται, λῦσαι τὸ τῆς βίας ἔργον ζητοῦντες, πειθοῖ δὲ καὶ νόμῳ πρᾶξαι τοῖς γένεσι φιλίαν καὶ οἰκειότητα. τοῦ δὲ Ῥωμύλου τὰς μὲν κόρας μὴ προϊεμένου, ἀξιοῦντος δὲ τὴν κοινωνίαν δέχεσθαι τοὺς Σαβίνους, οἱ μὲν ἄλλοι βουλευόμενοι διέτριβον· Ἄκρων δὲ ὁ βασιλεὺς τῶν Κενινητῶν, θυμοειδὴς ἀνήρ, καὶ πολεμικώτατος, προεξανέστη, καὶ μετὰ πολλῆς ἐχώρει δυνάμεως ἐπὶ τὸν Ῥωμύλον. ὁμοῦ δὲ γεγονότος, ἀλλήλους προυκαλοῦντο μάχεσθαι, ἀτρεμούντων τῶν στρατευμάτων. τῆς γοῦν μονομαχίας ἀμφοῖν γενομένης, καταβάλλει μὲν ὁ Ῥωμύλος τὸν Ἄκρωνα, τρέπεται δὲ καὶ τὸ ἐκείνου στράτευμα, μάχης συγκροτηθείσης, καὶ τὴν πόλιν αἱρεῖ, οὐ μέντοι γε αὐτῇ κακόν τι δέδρακεν, ἀλλ' ἢ μόνον ἐκέλευσε τὰς οἰκίας καθελόντας, ἀκολουθεῖν εἰς Ῥώμην αὐτῷ, ὡς πολίτας ἐσομένους, καὶ τῶν ἴσων ἀξιωθησομένους. εἶτα καὶ ἄλλοι τῶν Σαβίνων τοῖς Ῥωμαίοις ἐμαχέσαντο, καὶ ἡττήθησαν. ἐπὶ τούτοις οἱ λοιποὶ τῶν Σαβίνων τὸν Τάτιον στρατηγὸν ἀποδείξαντες, ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἐστράτευσαν, καὶ τὸ Καπιτώλιον εἷλον, προδοθὲν ὑπὸ Ταρπηΐας τῆς θυγατρὸς τοῦ φρουράρχου.

[illegible Greek marginal notes]

ἐκείνη

διόλου, ὑπὸ σχῆμα λαβοῦσα τοὺς βραχιονιστῆρας σαβίνων, ἐπὶ μισθῷ τῆς προδοσίας ἐπιβαλόντες τῷ θυρεῷ, ἀπέκτειναν αὐτήν.

ἐκείνη γὰρ ἐφ' ὕδωρ κατελθοῦσα, συνελήφθη, καὶ ἤχθη πρὸς Τάτιον, καὶ ἀναπείθεται προδοῦναι τὸ ἔρυμα, τῶν χρυσῶν βραχιονιστήρων ἐφιεμένη, οὓς ἐν ταῖς ἀριστεραῖς ἐφόρουν χερσὶν οἱ σαβῖνοι, καὶ μισθὸν ὑπὲρ τῆς προδοσίας αὐτοὺς λαβεῖν ἀπαιτήσασα. συνθεμένου δὲ τοῦ τατίου, νύκτωρ μίαν πύλην ἀνοίξασα, τοὺς σαβίνους ἐδέξατο. εἰσελθὼν δὲ ὁ τάτιος, ἐκέλευσε τοὺς ὑπ' αὐτὸν ὅσα ἐν ταῖς ἀριστεραῖς χερσὶν ἔφερον διδόναι αὐτῇ, καὶ πρῶτος αὐτὸς τὸν βραχιονιστῆρα τῇ ταρπηΐᾳ ἐπέρριψε, καὶ τὸν θυρεόν. τοῦτον δὲ ὁμοίως ποιούντων, βαλλομένη τῷ τε χρυσῷ, καὶ καταχωσθεῖσα τοῖς θυρεοῖς, ὑπὸ πλήθους καὶ βάρους ἀπέθανεν. ἔργῳ οὖν οὗτος ἐποίησεν, ὃ λόγοις ὕστερον εἶπεν ὁ Καῖσαρ
" καὶ ὁ ἀντίγονος· ὁ μὲν γὰρ προδοσίαν, ἔφη, φιλῶ, προδό-
" την δὲ μισῶ· ὁ δὲ ἀντίγονος, προδιδόντας μὲν ἀσπασίως
" ἔφη προσίεσθαι, προδεδωκότας δὲ ἀπεχθάνεσθαι. ληφθείσης δὲ τῆς ἄκρας ὑπὸ τῶν σαβίνων, μάχη καρτερὰ συνερράγη μέσον αὐτῶν καὶ ῥωμαίων, ἐν ᾗ πολλοὶ μὲν ἔπεσον, ὁ δὲ ῥωμύλος ἐπλήγη λίθῳ τὴν κεφαλήν. ἔτι δὲ μάχεσθαι παρασκευαζομένους τοὺς σαβίνους ἐπέσχον αἱ ἡρπασμέναι θυγατέρες αὐτῶν, ἄλλοθεν ἄλλαι μετὰ βοῆς καὶ ὀλολυγμοῦ ἐφεῖσαι αὐτοῖς, αἱ μὲν νήπια πρὸς ταῖς ἀγκάλαις κομίζουσαι, αἱ δὲ τὴν κόμην περιεχόμεναι λελυμένην, πᾶσαι δὲ ἀνακαλούμεναι τοῖς φιλτάτοις ὀνόμασι ποτὲ μὲν τοὺς σαβίνους, ποτὲ δὲ τοὺς ῥωμαίους. ἐπεκλάσθησαν οὖν οἱ ἐναντίοι, καὶ διέστησαν αὐταῖς ἐν μέσῳ στῆναι τῶν στρατοπέδων, καὶ κλαυθμὸς ἅμα διὰ πάντων ἐχώρει. διαλεχθεισῶν δὲ τῶν γυναικῶν, συνῆλθον εἰς λόγους οἱ ἡγεμόνες, καὶ συνέθεντο τῶν μὲν γυναικῶν, αἳ βούλονται, τοῖς ἔχουσι συνοικεῖν, παντὸς ἔργου καὶ πάσης λατρείας πλὴν ταλασίας ἀφειμέναι, οἰκεῖν δὲ τὴν πόλιν ῥωμαίους καὶ σαβίνους κοινῇ, καὶ καλεῖσθαι αὐτὴν ῥώμην ἐκ ῥωμύλου, κυρίτας δὲ ῥωμαίους ἀπὸ τῆς τατίου πατρίδος κυρίτης· βασιλεύειν δὲ κοινῇ, καὶ στρατηγεῖν ἀμφοτέρους. ὁ δὲ τόπος ἐν ᾧ τὰς συνθήκας ἔθεντο, καλεῖται κομίτιον, τόπος δηλαδὴ συνελεύσεως, κόμιρε γὰρ ῥωμαίοις τὸ συνελθεῖν λέγεται. προσκατελέχθησαν δὲ τοῖς πατρικίοις ἐκ τῶν σαβίνων ἕτεροι ἑκατόν. ἐβουλεύοντο δὲ οἱ βασιλεῖς οὐκ εὐθὺς ἐν κοινῷ μετ' ἀλλήλων, ἀλλ' ἑκάτερος πρότερον ἰδίᾳ μετὰ τῶν ἑκατόν, εἶτα εἰς τὸ αὐτὸ πάντες συνεγένοντο. ἔτει δὲ πέμπτῳ τῷ τατίου ῥωμύλῳ συμβασιλεύειν, συγγενεῖς αὐτοῦ πρέσβεσι καθ' ὁδὸν ἐντυχόντες, εἰς ῥώμην ἐκ λαυρέντου βαδίζουσιν, ἐπεχείρουν ἀφαρπάσαι βίᾳ τὰ χρήματα ἃ ἐπήγοντο, καὶ μὴ προϊεμένους, ἀλλ' ἀμυνομένους ἀνεῖλον. ὁ μὲν οὖν ῥωμύλος κολάσαι τοὺς ἀδικήσαντας ἐψηφίζετο, ὁ δὲ τάτιος ὑπῆγε καὶ παρῆγε, καὶ τοῦτο μόνον ὑπῆρξεν αἴτιον σφίσι διαφορᾶς ἐμφανοῦς. οἱ δὲ τῶν ἀνῃρημένων οἰκεῖοι μὴ τυγχάνοντες δίκης, ἐν ἀλβανῷ θύοντα μετὰ ῥωμύλου τὸν τάτιον προσπεσόντες κτιννύουσι, τὸν δὲ ῥωμύλον ὡς δίκαιον ἄνδρα σὺν εὐφημίαις προέπεμψαν. οὐ μὴν ἐτάραξε τοὺς σαβίνους ὁ φόνος τοῦ ἄρχοντος σφῶν, ἀλλ' οἱ μὲν εὐνοίᾳ τῇ πρὸς ῥωμύλον, οἱ δὲ φόβῳ τῆς δυνάμεως ἄκοντες διετέλουν. εἶτα λοιμὸς ἐνέπεσε τῇ ῥώμῃ, θανάτους αἰφνιδίους ἀνθρώποις ἐπιφέρων νόσων χωρίς, καὶ ἀφορίαν καρπῶν, καὶ θρεμμάτων ἀγονίαν. ὕσθη δὲ καὶ σταγόσιν αἵματος ἡ πόλις. ὅμοια δὲ καὶ τοῖς λαυρεντίοις συνέβαινον. ἐδόκει τοίνυν διὰ τὸν τατίου φόνον, καὶ τοὺς παρὰ τῶν σαβίνων ἀνῃρημένους πρέσβεις κυνηλατεῖν τὰς πόλεις δαιμόνιον μήνιμα. ἐκδοθέντων δὲ τῶν φονέων, καὶ κολασθέντων, ἐλώφησαν τὰ δεινά. ῥωννυμένων δὲ τῶν πραγμάτων ῥωμαίοις, οἱ μὲν ἀσθενέστεροι τῶν περιοίκων ὑπείκοντο, οἱ δυνατοὶ δὲ οὐκ ᾤοντο δεῖν περιορᾶν, ἀλλὰ κωλύειν τὴν αὔξησιν.

ὅτι κοινῇ ῥωμαῖοι καὶ σαβῖνοι τὴν πόλιν ᾤκησαν, καὶ ῥώμην ταύτην ἐκάλεσαν.

φόνος τατίου.

περὶ τῶν ἐν ῥώμῃ γεγονότων λοιμῶν διὰ τὸν τατίου φόνον, καὶ τῶν πρέσβεων.

πρῶτοι

Quæ cum aquam petitum extra mœnia iuiſſet, ad Tatium perducta, perſuaderi ſibi ſiuit, ut arcem prodat: Sabinos'que aureas armillas, quas læuo brachio habebant, pacta, una porta accipit. Tatius ingreſſus, ſuos quicquid læua geſtarent, Tarpeiæ dare iuſsit, ac ipſe primus armillam & ſcutum in eam cõiecit: quod cum omnes facerent, auri ſcutorumq́ multitudine oppreſſa expirat. Hic igitur re ipſa declarauit, quod Cæſar & Antigonus pòſt ſermone uſurparunt. Nam alter ſe proditionem amare, «
proditores odiſſe: alter, eos qui prodant, beni- «
gnè admittere: qui prodiderint, ſe auerſari di- «
xit. «
Arce à Sabinis capta, pugna uehemẽs inter eos & Romanos exarſit: in qua multi ceciderunt, Romulus lapide caput ictus eſt. Sabinos uerò ad urgendum prælium paratos, raptæ ipſorum filiæ inhibuerunt, aliæ aliunde cum clamore & ululatu progreſſæ, partim infantes in ulnis geſtantes, partim paſſum capillum prætendentes: omnes uerò ſuauiſsimis nominibus, nunc Sabinos, nunc Romanos inclamantes. Mouit ea res hoſtes, ut dirempta acie mulieres in medio ſtare paterentur, nemine non plorante. Ac mulierum uerbis adducti duces, colloquio habito, pepigerunt, ut matronæ quæ apud maritos manere uellent, omnis operis, omnisq́ miniſterij, præterquàm lanificij, immunes eſſent, & Sabini æquo iure cum Romanis uiuerent: ipſaq́ urbs à Romulo Roma, populus Quirites, à Curibus Tatij patria, uocaretur: & ambo regnũ ac militare imperium conſociarent. Locus in quo fœdus ictum eſt, à coeundo, ſeu commeando, Comitium appellatur. Ex Sabinis c in patricios lecti ſunt. Reges uerò non ſtatim communiter, ſed cum ſuis uterq́ centum patribus ſeorſim deliberarunt: deinde in locum unum omnes conuenere.

Tatius cum Romulo regnat.

Anno quinto Tatij cum Romulo regnantis, propinqui regis Tatij, Laurentium legatos Romam ituros in itinere ſpoliare aggreſsi, repugnantes, & ſe ſuaq́ defendẽtes occiderunt. Ac Romulo iniurios puniendos eſſe decernente, Tatio pœnam eludente & differente, reges hac una in re apertè diſſenſerunt. Cæſorum propinqui, iure negato, Tatium in Albano cum Romulo ſacrificantem, concurſu facto interficiũt: Romulum, ut uirum iuſtum, laudibus proſequentes. Sabinos ſui ducis cædes non turbauit, quo minus partim beneuolentia erga Romulum, partim eius potentiæ metu, parerent. Deinde Romæ peſtilentia laboratum, hominibus ſine morbis repentè morientibus, ac ſterilitate agrorum & pecudum, & ſanguineæ guttæ depluerunt. Cum Laurentibus etiam ſimilia accidiſſent, opinio fuit, numen cædis Tatij & legatorum, quos Sabini trucidaſſent, exigere pœnas. Homicidis ad ſupplicium deditis, mala illa deſierunt. Creſcentibus Romanorũ uiribus, ex finitimis populis imbecilliores cedebãt. Potẽtibus uerò nõ conniuendum eſſe ratis, ſed incremẽta prohibẽda,

Tatij cædes.

Cædes legatorum & Tatij expiata.

primi

Veientium bellum. primi Tyrrhenorum Veij occupant bellum facere. Congreſsi, multisq́ amiſsis, pactione inducias in C annos impetrarunt, L ex optimatibus obſidibus datis. His ſuperatis Romulus triumphauit: atque inde mirandis ſucceſsibus elatior & grauior factus, relicta mutataq́ populari conſuetudine, ſe ad odioſæ & moleſtæ monarchiæ habitum conformauit, tunicam purpuream, & togam prætextam induere, & rubris calceis uti ſolitus, & in ſolio reclinatus reſpondere: multosq́ iuuenes, quos Celeres uocabat, ſemper iuxta ſe habuit, & lictores ante ſe, baculis turbam ſummouentes, & lora gerentes, quibus uincirent homines, iuſsi à rege. Vt autem auo Numitore mortuo, Albanoq́ regno ad ipſum pertinente, Rempublicam ad conciliandos populi animos libertate donauit, & quotannis principem Sabinis deſignauit: Romani proceres ad cupiditatem popularis liberæq́ Reipublicæ ſunt incitati. Neque enim patriciorum ulla erat in rebus gerēdis autoritas, ſed nomen duntaxat & habitū regi accommodabant: cum conſuetudinis potius ergò, quàm ſentētiæ dicendæ cauſa in curiam uocati, Romulum decernentē taciti audirent: nulla re ſuperiores cæteris, niſi quòd quæ ille decreuiſſet, primi audiebant. Ea re cum dignitatē Senatus imminuere uideretur, ac paulo pòſt in terris eſſe deſiſſet, patres ſuſpicione haud caruerunt. Nam cum ad Capræ paludem concionem haberet, fertur obſcurato ſole nox extitiſſe, cum horrendis tonitribus & procellis. Interea turbam diffugiſſe, proceres uerò ſeſe conglobaſſe. Tempeſtate ſedata, populoq́ rurſus congregato, quæſitum eſſe Romulum: ſed potentes de eo quæri uetuiſſe, atq́ omnes hortatos eſſe, ut eum ad deos raptum uenerarentur & colerent, Deum pro bono rege futurum. Ac uulgus his uerbis acquieuit, ſpe bona præditum. Quidam autē ſuſpectos habuere patres, & exagitauere, ut qui uulgo inane cōmentum perſuaderent, cum ipſi Romulū diſcerpſiſſent. *Romuli interitus.*

Proculi Iulij commentum de Romuli ſpectro. Ac ij negociū faceſsiſſent potētibus, niſi Proculus Iulius eques, & genere & moribus probatiſsimis, ac Romulo fidus, pro cōcione iureiurando affirmaſſet, Romulū ſibi auguſtiorem ſolito, in armis ſplendidis atq́ fulgētibus apparuiſſe: ſeq́ illum percontatū eſſe, quamobrē Senatum in atrocia crimina, ciuitatē in luctū coniecisſet: eum uerò reſpōdiſſe: Dijs ita uiſum, ut
» tantū tēporis inter mortales eſſet, atq́ in cœlū,
» unde ueniſſet, reuerteretur. Abiret, ac nuncia-
» ret Romanis, ſi modeſtiā & rem militarē cole-
» rent, ad ſummum humanæ potentiæ faſtigium
» aſcenſuros: ſe uerò eis propitium ſore Quiri-
» num. Hæc dicenti, tum ob iuſiurandū, tum ob autoritatem uiri, tanta fides fuit, ut nemo refragaretur: omniq́ ſuſpicione & calumnia amota, Quirino uota facerent, numine eius inuocato. Hoc autē cognomentū Romulo factum traditur, uel ob ciues, qui Quirites appellabantur: uel ab haſta, quā ueteres quirim uocitarūt.

Quirinus

πρῶτοι δὲ τυῤῥηνῶν οὐήιοι ἀρχὴν ἐποιήσαντο πολέμου. συμβαλόντες οὖν, καὶ πολλοὺς ἀποβαλόντες, ὁμολογίαν ἐποιήσαντο, καὶ φιλίαν ἐπ᾽ ἐνιαυτοὺς ἑκατόν, ἐκ τῶν παρ᾽ αὐτοῖς ἀρίστων παρέχοντες εἰς ὁμηρείαν πεντήκοντα. ἐθριάμβευσεν οὖν τούτους νικήσας ῥωμύλος, ὅστε ἐπαρθεὶς ταῖς παραλόγοις εὐτυχίαις, καὶ βαρυτέρῳ φρονήματι χρώμενος, ἐξίστατο τοῦ δημοτικοῦ, καὶ παρήλλαττε, καὶ εἰς ἐπαχθῆ μοναρχίαν, καὶ λυποῦσαν ἀπὸ τοῦ σχήματος ἑαυτὸν ἐσχημάτιζεν. ἁλουργῆ μὲν γὰρ ἐνεδύετο χιτῶνα, καὶ τήβεννον ἠμπίσχετο περιπόρφυρον, καὶ πεδίλοις ἐκέχρητο ἐρυθροῖς, καὶ ἐν θρόνῳ ἀνακλίτῳ καθήμενος ἐχρημάτιζεν. ἦσαν δὲ περὶ αὐτὸν ἀεὶ καὶ τῶν νέων συχνοί, οὓς κέλερας προσηγόρευον, ὃ κατὰ τὴν τῶν ῥωμαίων διάλεκτον δηλοῖ τοὺς ταχεῖς, καὶ πρόσθεν ἐβάδιζον ἕτεροι βακτηρίαις τὸν ὄχλον ἀνείργοντες ἐζωσμένοι ἱμάντας, ὥστε συνδεῖν οὓς κελευσθῶσι. ἐπεὶ δὲ νομίτορος τοῦ πάππου εἰς τὸ ἐν ἄλβῃ τελευτήσαντος ῥωμύλῳ προσήκουσα ἡ βασιλεία, αὐτὸς εἰς μέσον ἔθηκε τὴν πολιτείαν δημαγωγῶν, καὶ κατ᾽ ἐνιαυτὸν ἀπεδείκνυεν ἄρχοντα τοῖς σαβίνοις. ἠρέθισεν οὖν ἐν ῥώμῃ δυνατούς, ἀβασίλευτον ζητεῖν, καὶ αὐτόνομον πολιτείαν. οὐδὲ γὰρ οἱ καλούμενοι πατρίκιοι πραγμάτων μετεῖχον, ἀλλ᾽ ὄνομα καὶ σχῆμα ἦν αὐτοῖς, ἔθους ἕνεκα μᾶλλον ἢ γνώμης ἀθροιζομένοις εἰς τὸ βουλευτήριον· ὅτε ῥωμύλου προστάττοντος, ἠκροῶντο σιγῇ, καὶ τοῦ πρὸ τῶν ἄλλων τὸ δεδογμένον ἐκείνου μαθεῖν πλέον ἔχοντες τῶν λοιπῶν, ἀπηλλάττοντο. ἐδόκει οὖν τὴν γερουσίαν παραλογίζειν· διὸ αὐτὴ ὕποπτος ὤφθη, μετ᾽ ὀλίγον ἀφανοῦς γενομένου ῥωμύλου. λέγεται γάρ, ἐκκλησίαν ἄγοντος αὐτοῦ περὶ τὸ καλούμενον αἰγὸς ἕλος, τὸν μὲν ἥλιον τὸ φῶς ἀπολιπεῖν, νύκτα δὲ κατασχεῖν, βροντάς τε δεινὰς συμβῆναι, καὶ πνοὰς ἀνέμων ζάλην ἐγειρούσας. ἐν δὲ τούτῳ τὸν μὲν ὄχλον φυγεῖν, τοὺς δὲ δυνατοὺς συστραφῆναι μετ᾽ ἀλλήλων. ἐπεὶ δ᾽ ἐκ τοῦ ἀέρος ταραχῆς λωφησάσης, καὶ αὖθις πάλιν ὁμοῦ γενομένων, ζητεῖσθαι τὸν βασιλέα, τοὺς δὲ δυνατοὺς οὐκ ἐᾶν ἐξετάζειν περὶ αὐτοῦ, τιμᾶν δὲ παρακελεύεσθαι πᾶσι, καὶ σέβεσθαι ῥωμύλον ὡς ἀνηρπασμένον ἐς θεούς, καὶ θεὸν ἐσόμενον σφίσιν ἀντὶ χρηστοῦ βασιλέως. οἱ μὲν οὖν πολλοὶ πεπεισμένοι τοῖς λόγοις ἀπηλλάττοντο, ἐλπίσι χρησταῖς αἰωρούμενοι. ἔνιοι δὲ ἐν ὑπονοίαις τοὺς πατρικίους ἐποιοῦντο, καὶ ἐτάραττον ὡς τὸν δῆμον ἀβέλτερα πείθοντας, αὐτοὺς τοῦ βασιλέως γεγονότας αὐτόχειρας. καὶ πράγματα ἂν παρέσχον τοῖς δυνατοῖς, εἰ μή τις τῶν ἱππέων ἰούλιος πρόκλος, γένει τε δοκιμώτατος, καὶ ἤθει χρηστός, καὶ ῥωμύλῳ πιστός, ἐς ἀγορὰν ἐλθών, ἐνόρκως εἶπεν, ὡς ὀφθείη ῥωμύλος αὐτῷ καλὸς καὶ μέγας, ὡς οὔποτε πρόσθεν, καὶ ὅπλοις λαμπροῖς κεκοσμημένος, καὶ φλέγουσι. καὶ ὡς αὐτὸς μὲν πύθοιτο, τί δὴ παθών, ὦ βασιλεῦ, ἡμᾶς μὲν ἐν αἰτίαις πεποίηκας πονηραῖς, πᾶσαν δὲ τὴν πόλιν ἐν ὀρφανίᾳ πολλῇ λέλοιπας. ἐκεῖνος δὲ πρὸς ταῦτα ἀμείψαιτο· θεοῖς ἔδοξεν,
« ὦ πρόκλε, τοσοῦτον χρόνον ἡμᾶς γενέσθαι μετ᾽ ἀνθρώπων,
« αὖθις δὲ οὐρανὸν οἰκεῖν, ἐκεῖθεν ὄντας. ἀλλὰ χαῖρε, καὶ φράζε
« ῥωμαίοις, ὅτι σωφροσύνην καὶ ἀνδρείαν ἀσκοῦντες, ἐπὶ
« πλεῖστον δυνάμεως ἀνθρωπίνης ἀφίξονται. ἐγὼ δὲ ὑμῖν δαί-
« μων ἔσομαι κυρῖνος. ταῦτα διά τε τὸν ὅρκον τοῦ λέγοντος, καὶ τὸν τρόπον, πιστὰ ῥωμαίοις ἐδέξαντο, ὡς μηδένα ἀντειπεῖν· πάσης δὲ ἀφέμενοι ὑποψίας τε καὶ διαβολῆς, εὔχεσθαι κυρίνῳ, καὶ θεοκλυτεῖν. ταύτην δὲ τὴν ἐπωνυμίαν φασὶ τῷ ῥωμύλῳ γενέσθαι, ἢ ὅτι τοὺς πολίτας κυρίτας ὠνόμαζον, ἢ διὰ τὴν αἰχμὴν ἢ τὸ δόρυ κυρῖνον ἐκάλουν οἱ παλαιοί.

ὡς οὖν

ὅτι οἱ οὐήιοι ἑκατὸν χρόνους σπονδὰς ἔθεντο μετὰ ῥωμαίων, δόντες ὁμήρους πεντήκοντα.

ὅτι τὴν μοναρχίαν καὶ τὰ βασιλικὰ σύμβολα πρῶτος ῥωμύλος ἐπενόησεν.

ὅτι οἱ καλούμενοι πατρίκιοι οὐδὲν ἕτερον ἀπήλαυον πλέον ἢ τὸ ὄνομα.

ὅπως ἀφανὴς ἐγένετο ῥωμύλος, καὶ διὰ τί.

ὅπως ὁ ῥωμύλος μετὰ τὸ ἀφανισθῆναι κυρῖνος ἐκλήθη.

ὡς οὖν ἀφανῆ τινα τὸν ῥωμύλον ἢ αἰχμητὴν θεὸν ὀνομασθῆναι κυρῖνον. λέγεται δὲ τέσσαρα μὲν ἔτη καὶ πεντήκοντα βιῶναι, ὄγδοον δὲ ἤδη τριακοστὸν βασιλεύων φέρων ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἀφανισθῆναι. τούτου δὲ περὶ τὸν ῥωμύλον συμβεβηκότος, βασιλεύεσθαι μὲν ἐδόκει πᾶσιν. ἔρις δέ τις καὶ στάσις ἐφύετο τοῖς ἐν ῥώμῃ, οὐχ ὑπὲρ ἀνδρὸς μόνον ἡγεμονεύσοντος, ἀλλὰ καὶ πότερον τῶν γενῶν παρέξοι τὸν ἄρξοντα. τοῖς τε γὰρ μετὰ ῥωμύλου πρώτοις συνοικίσασι τὴν πόλιν οὐκ ἀνεκτὸν ἐδόκει, παρ' αὐτῶν προσλαφθέντας τοὺς σαβίνους εἰς πολιτείαν, ἄρχειν τῶν δεξαμένων βιάζεσθαι. οἱ σαβῖνοι δ' ἑτέρωθεν ὅτι τοῦ τατίου θανόντος μόνον εἴασαν τὸν ῥωμύλον ἄρχειν, ἐξ ἑαυτῶν ἀξιοῦσιν αἱρεθῆναι τὸν ἄρξοντα. ἤριζον μὲν οὖν οὕτω τὰ μέρη ἑκάτερα. μετεώρου δ' ἤδη τούτοις ὄντος τοῦ πολιτεύματος, οἱ πατρίκιοι πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ὄντες ἔταξαν, ἕκαστον ἐν μέρει τοῖς βασιλικοῖς παρασήμοις κοσμούμενον, θύειν τε τοῖς θεοῖς, καὶ χρηματίζειν, ἓξ μὲν τῆς νυκτὸς ὥρας, ἓξ δὲ τῆς ἡμέρας. ἡ γὰρ διανομὴ τῶν καιρῶν κατὰ τὸ ἴσον ἑκάστου, καὶ πρὸς τοὺς ἄρχοντας καλῶς ἔχειν ἐδόκει, καὶ πρὸς τοὺς ἀρχομένους αὐτοῖς. ἀφῄρει γὰρ τὸν φθόνον ἡ τάχιστα τῆς ἐξουσίας ἀπόθεσις, ὁρώντων τῶν ἀρχομένων τῆς αὐτῆς ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς τὸν αὐτὸν ἰδιώτην ἐκ βασιλέως γινόμενον. οἶδα μὲν οὖν καὶ ἕτερά τινα περὶ τῆς τοιαύτης ἑρμηνευόμενα ἀρχῆς, ἀλλ' αὐτὸς τοῖς πιθανωτέροις ἑπόμην. τὸ δὲ σχῆμα τῆς ἀρχῆς τοῦτο μεσοβασιλεία τοῖς ῥωμαίοις ὠνόμαστο, ἀλλὰ καὶ οὕτως ἐξ ὑπονοίας ἐφύοντο θόρυβοι, ὑποπτευομένων τῶν πατρικίων εἰς ὀλιγαρχίαν τὴν πολιτείαν μεθιστᾶν, καὶ μὴ βούλεσθαι βασιλεύεσθαι, ἐκ δὲ τούτου καταστασιάζειν. ὁμονοησάντων δὲ πάντων αἱρεθῆναι τὸν βασιλεύσοντα, οἱ σαβῖνοι τοῖς ῥωμαίοις προτέροις τὴν αἵρεσιν ἔδοσαν. οἱ δ' ἐκ σαβίνων εἵλοντο νομᾶν πομπίλιον, ἄνδρα γνώριμον ὄντα πᾶσι διὰ ἀρετήν. στέλλονται γοῦν πρὸς ἐκεῖνον ἐκ ῥώμης πρέσβεις. οὐ γὰρ ἐν τῇ ῥώμῃ μετῴκιστο, ἀλλ' ἐν σαβίνοις ἦν, ἐκ πόλεως ὁρμώμενος τῶν κυριτῶν, πατρὸς ὢν πομπωνίου ἀνδρὸς εὐδοκίμου, πᾶσαν ἀρετὴν φύσει τε καὶ παιδείᾳ ἐξησκημένος. ὅθεν καὶ ὄνομα μέγα καὶ δόξαν ἔσχεν, ὡς καὶ τάτιον τὸν τοῦ ῥωμύλου συμβασιλεύσαντα κηδεστὴν αὐτὸν ἤδη ποιῆσαι, δόντα τῇ θυγατρί, ἣν μίαν ἐκεῖνος ἐγείνατο. ἣ δέκα ἤδη τρισὶν ἐνιαυτοῖς τῷ νομᾷ συνοικήσασα, μετήλλαξε τὴν ζωήν. ὁ δὲ νομᾶς ἐκλείπων τὰς ἐν ἄστει διατριβάς, ἀγροικῶν τὰ πολλά, καὶ διατρίβων μᾶλλον ἐν λειμῶσι καὶ ἄλσεσιν. ἥκον οὖν ἐκ ῥώμης οἱ πρέσβεις, καλοῦντες ἤδη τὴν βασιλείαν αὐτόν, ὄντα τεσσαρακοστὸν ἔτος ἄγοντα. ὁ δὲ ἀπεῖπεν. οἱ πρέσβεις δ' ἐνέκειντο, πάντα τρόπον πεῖσαι αὐτὸν μηχανώμενοι, καὶ δεόμενοι μὴ τὴν πόλιν αὖθις εἰς στάσιν ἐμβαλεῖν, καὶ ἐμφύλιον πόλεμον, οὐκ ὄντος ἑτέρου, πρὸς ὃν ἄμφω τὰ μέρη συνεπινεύουσιν. ἰδίᾳ μέντοι καὶ ὁ πατὴρ παρῄνει τὸν νομᾶν δέξασθαι τὴν ἀρχήν, ὡς θεῖον δῶρον, καὶ ὑπουργίαν θεοῦ, καὶ πράξεων καλῶν καὶ μεγάλων ἀνδρὶ φρονίμῳ τε καὶ χρηστῷ γενησομένην αἰτίαν, σύνδεσμόν τε τῇ πατρίδι, καὶ παντὶ τῷ σαβίνων ἔθνει εὐνοίας τε καὶ φιλίας πρὸς πόλιν δυνατὴν καὶ ἀκμάζουσαν. τούτοις ἐνδοὺς ὁ νομᾶς, θύσας τοῖς θεοῖς, προῆγεν εἰς ῥώμην, ὑπηντία δὲ ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος εὐφημοῦντες καὶ χαίροντες. ἐπεὶ δὲ παρέστησαν εἰς τὴν ἀγοράν, προσφερομένων αὐτῷ τῶν βασιλικῶν παρασήμων, ἐπισχεῖν ἐκέλευσε, ἔφη, δεῖσθαι καὶ τοῦ θεοῦ, τὴν βασιλείαν ἐμπεδοῦντος αὐτῷ. ἀνελθὼν οὖν εἰς τὸ καπιτώλιον, καὶ θύσας, οὕτω δὲ τὴν βασιλικὴν ἀναλαβὼν ἐσθῆτα, κατέβαινε. παραλαβὼν δὲ τὴν ἀρχήν,

πρῶτον

Quirinus igitur deus appellatus eſt, ut bellicoſus & haſtatus. Ferũt annos uixiſſe LIIII, & anno regni XXXVIII è cõſpectu hominũ ſublatus eſſe. Cũ hæc Romulo accidiſſent, regẽ uolebãt omnes: ſed Romanorũ animos certamẽ & ſeditio uerſabat, nõ de uiro tantũ, qui principatu potiretur: ſed etiã de gẽte, utra principẽ præberet. Nam & Romanis, primis urbis cum Romulo conditoribus, non ferendũ uidebatur, ut Sabini in ciuitatẽ aſciti, regnũ ſibi in eos, à quibus recepti eſſent, per uim uendicarẽt: & Sabinis ex altera parte contendentibus, quia Tatio mortuo, Romulũ regnare paſsi eſſent, ſui corporis regẽ creandũ eſſe. Factionibus inter ſeſe ita certantibus, cum ciuitas ſine imperio, exercitus ſine duce eſſet, patricij numero C & L cõſtituerunt, ut quilibet regijs inſignibus ornatus, & dijs immolaret, & iura diceret, ſenis horis noctu, & totidem interdiu. Hæc enim temporũ diſtributio, propter æquabilitatẽ & ipſis magiſtratibus & populo cõmoda uidebatur: & celerrimus magiſtratu abitus inuidiæ minimum habebat, cum ſubditi eundẽ eodem die, eademq́ nocte & regẽ & priuatum cernerẽt. Haud nos præterit, de hac imperij forma, quæ Interregnũ dicitur, alia quoq; iactata eſſe: ego uerò ea ſum ſecutus, quæ mihi probabiliora uidebantur. Fremere tamen nihilominus plebs; multiplicatam ſeruitutẽ, multos pro uno dominos factos. Sed tumultu ſedato, cum omnes regem creandũ eſſe conſenſiſſent, ac Sabini eius eligendi poteſtatem Romanis detuliſſent: Numam Pompilium, cuius inclyta uirtus apud omnes erat, electũ per legatos accerſiuerũt. Nec enim Romę habitabat, ſed in Sabinis, patre natus Põponio, probato uiro, omni genere uirtutis & natura & diſciplina excultus. Vnde tantum nomẽ & gloriã conſecutus fuit, ut Tatius Romuli regis collega Tatiam ei filiã unicã deſponderet: quæ cum ei annos XIII nupta fuiſſet, uitã cum morte cõmutauit. Numa uerò relicta urbana uita, ruri plerunq; in pratis & ſaltibus degere malebat. Cumq́ Romani legati ad eũ ueniſſent, XL ætatis annũ agentẽ, regnum offerentes, recuſauit. Sed cum inſtarẽt, & nihil non ad perſuadendũ adhiberẽt, orãtes, ne ciuitatem denuò in ſeditionẽ & bellũ inteſtinum cõijceret (neq; enim eſſe aliũ, in quẽ ambę partes cõſentirent) Numam pater quoq; ſeorſim hortatus eſt, ut principatũ tanq̃ diuinũ donũ, & numinis obſequiũ, quiq; uiro bono & prudẽti honeſtas magnasq; res gerẽdi occaſionẽ pręberet, & uinculum futurus eſſet, quo patria & omnis Sabinorũ natio beneuolẽtia & amicitia cũ urbe potẽti & florẽte iungerent. His Numæ uicto, & re diuina peracta, Romã proficiſcenti Senatus populusq́ Romanus cum lętis acclamationibus obuiã egreditur. Cum in forum deducto inſignia regni afferrẽtur, differre, ac de ſe regni firmandi cauſa deos conſuli iuſſit: & re diuina in Capitolio peracta, indutaq; ueſte regia, deſcendit. Principatu ſuſcepto,

primùm

Interregnum.

Numa Pompilius II rex Rom.

Regni laudes.

Numæ inſtituta.

primùm CCC armatos, quos Romulus ad cuſtodiā corporis ſemper habuerat, amouit. Nec enim decere, ijs diffidere, qui ipſi fiderent: neq; diffidētibus imperandū eſſe. Deinde urbē è duſa & bellicoſa mitiorē & pacis amantiorē reddere aggreſſus eſt: edixitq;, ne imaginē Dei uel humana, uel alterius animātis forma erigerēt. Itaq; annis C & LXX, quamuis templa conderent, nullum tamē in ijs neq; pictū, neq; fictum ſimulacrum collocarūt: quòd nefas eſſet, præſtantiores deteriorib. ſimiles facere, neq; Deus aliter niſi mente cōprehendi poſſet. Victimas incruentas farris & libationis ciuibus ſuis edixit. Deos enim pacis & iuſtitiæ cuſtodes, à cæde puros eſſe oportere. Neq; diuini quicquam obiter & negligenter audiendū aut uidendum præcepit: ſed ocium agendū à cæteris rebus, & religioni, ut rei maximę, animos intendendos. His rationibus, & alijs pluribus, quas ob multitudinē prætermiſimus, ciuiū ſuorū animos ad pietatem aſſueſecit. Ipſe autē ſpem ſuam ita in Deo collocaſſe fertur, ut cum ei aliquādo ſacrificanti hoſtiū aduentus nūciaretur, ſubridēs dixerit: Ego uerò ſacrifico. Agrū à Romulo bello partum, inter inopes ciues diſtribuit: ut inopiam ſcelerū parentē tolleret, & agricultura ferum populū domaret, quæ acrē pacis amorem in animis excitare poſſet. Ferūtur ab eo Ianuarius & Februarius reliquis mēſibus adiecti eſſe, & annus ad curſum Lunæ in XII mēſes deſcriptus, cum X antè menſium habitus eſſet: ut apud nōnullos barbaros trimeſtris habetur, & inter Græcos apud Arcades IIII, apud Acarnanes VI menſiū. Apud Aegyptios uerò menſtruus fuit annus, deinde quadrimeſtris. Vnde antiquiſsimi falſò habētur, cum in genealogijs inexplicabilē annorum numerū recēſent, quippe menſibus annorū loco ponēdis. Ianuarium uerò Numa caput anni eſſe uoluit: qui cum ad iuſtitiam & pietatē ſubditos ita cōſueſeciſſet, omnes bellorum motus conquieuerunt. Neq; enim populus Romanus duntaxat æquitate & manſuetudine Regis factus eſt humanior: ſed & circumcirca finitimas ciuitates, mutatis moribus, pacis & iuſtitiæ, colendæ terræ, liberos in tranquillitate educandi, deosq; uenerandi cupido cæpit. Neq; enim bellum, aut ſeditio, aut nouarum rerum ſtudium, Numa regnante extitit. Neq; etiam inuidia, inimicitia, aut cōſpiratio, atq; inſidiæ ex cupiditate regni contra Numam cōparatæ, uſquam memorantur. Filiolam Pompiliam Martio deſpondit, ex qua ei Ancus Martius nepos eſt genitus, qui poſt Tullum Hoſtilium regnauit: quo Numa quinquenni relicto deceſsit, cum paulatim ſenio & leni morbo deſeciſſet. Vixit annos LXXXIII, regnauit XLIII. Numa ſine ſucceſſore defuncto, Tullus Hoſtilius à ſenatu populoq; Romano rex electus, inſtitutis Numæ pleriſq; deriſis, Romulū magis eſt æmulatus, ad bella & ipſe propēſus, & populi cōcitator. Cum igitur forte eueniſſet, ut Romani ex Albano agro prædas egiſsēt, uterq; populus ad bellū ſpectauit.

Aegyptiorum annus menſtruus.

Pompilia Anci Martij mater.

Tullus Hoſtilius III rex Romanorum.

Sedante

τριακοσίων μὲν τὸ τῶν τριακοσίων διέλυσε σύνταγμα, ὃ περὶ τὸ σῶμα εἶχε Ῥωμύλος ἀεί. οὐ γὰρ δεῖν ἀπιστεῖν πιστεύουσιν ἔλεγεν, οὐδὲ βασιλεύειν ἀπιστούντων ἄξιον. εἶτα τὴν πόλιν ἐκ σκληρᾶς καὶ πολεμικῆς ἐπεχείρει μαλακωτέραν ποιῆσαι καὶ εἰρηνικωτέραν, ἀνθρωποειδῆ τε καὶ ζωόμορφον εἰκόνα θεοῦ αὐτοῖς Ῥωμαίοις ἀπηγόρευσεν. ὅθεν οὐδ᾽ ἦν παρ᾽ αὐτοῖς οὔτε γραπτὸν, οὔτε πλαστὸν εἶδος θεοῦ. ἑκατὸν δὲ πρὸς ἑβδομήκοντα ἔτεσι ναοὺς αὐτοῖς ἀνεγειρόντων, οὐδὲν ἔμμορφον ἐποίουν ἀφίδρυμα, ὡς οὔτε ὅσιον ἀφομοιοῦν τοῖς χείροσι τὰ βελτίονα, οὔτε ἐφάπτεσθαι ἄλλως θεοῦ δυνατὸν ἢ νοήσει. καὶ τὰς θυσίας δὲ ἀναιμάκτους ποιεῖσθαι ἐθέσπισε, δι᾽ ἀλφίτων τε καὶ σπονδῆς. δεῖν γὰρ τοὺς θεοὺς εἰρήνης καὶ δικαιοσύνης φύλακας ὄντας, φόνου καθαροὺς εἶναι. μήτε δὲ ἀκούειν τι τῶν θείων, μήτε ὁρᾶν ἐν παρέργῳ καὶ ἀμελῶς, ἀλλὰ σχολὴν ἄγοντας ἐκ τῶν ἄλλων, καὶ προσέχοντας τὴν διάνοιαν ὡς πράξει μεγίστῃ τῇ περὶ τὴν εὐσέβειαν. ἐκ δὲ τούτων καὶ ἄλλων πλειόνων, ἃ διὰ τὸ πλῆθος παρήκαμεν, διέθηκε πρὸς τὸ θεῖον τοὺς τότε ἀνθρώπους ἐξ ἐθισμοῦ ὁ Νουμᾶς εὐσεβεῖς. αὐτὸν δὲ οὕτω φασὶν εἰς τὸ θεῖον ἀνηρτῆσθαι ταῖς ἐλπίσιν, ὥστε προσαγγελίας αὐτῷ θύοντί ποτε γενομένης ὡς ἐπέρχονται πολέμιοι, μειδιάσαι καὶ εἰπεῖν, ἐγὼ δὲ θύω. καὶ τὴν χώραν ἣν αἰχμῇ Ῥωμύλος ἐκτήσατο, διένειμεν τοῖς ἀπόροις τῶν πολιτῶν, ἀφαιρῶν ἐξ αὐτῶν τὴν ἀπορίαν, ὡς ἀνάγκην τῆς ἀδικίας ποιοῦσαν, καὶ τρέπων εἰς γεωργίαν, ὡς ταύτης ἐξημερούσης τὸν δῆμον, καὶ εἰρήνης ἔρωτα δυναμένης ἐμποιεῖν σφίσι. λέγεται δὲ καὶ τὸν Ἰανουάριον καὶ τὸν Φεβρουάριον παρ᾽ αὐτοῦ τοῖς μησὶ προστεθῆναι, δωδεκάμηνον κατὰ τὸν τῆς σελήνης δρόμον νομοθετήσαντος λογίζεσθαι τὸν ἐνιαυτόν, δεκάμηνον πρότερον ὄντα, ὡς ἐνίοις τῶν βαρβάρων τρίμηνον, καὶ τῶν Ἑλλήνων Ἀρκάσι μὲν τετράμηνον, τοῖς δὲ Ἀκαρνᾶσιν ἑξάμηνον. Αἰγυπτίοις δὲ μηνιαῖος ἦν ὁ ἐνιαυτὸς, εἶτα τετράμηνος, διὸ καὶ ἀρχαιότατοι δοκοῦσιν εἶναι, καίτοι μὴ ὄντες, πλῆθος ἀμήχανον ἐτῶν ἐπὶ ταῖς γενεαλογίαις εἰσάγοντες, ἅτε δὴ τοὺς μῆνας εἰς ἐτῶν τιθέμενοι ἀριθμόν. καὶ τὸν Ἰανουάριον δὲ Νουμᾶς εἰς ἀρχὴν τοῦ ἔτους ἀπένειμεν. οὕτω δὲ δικαιοσύνης καὶ εὐσεβείας συνεθίσαντος τὸ ὑπήκοον, ἐξῄρητο πάντα τὰ τοῦ πολέμου. οὐ γὰρ μόνον ὁ Ῥωμαίων δῆμος ἡμεροῦτο τῇ τοῦ βασιλέως εὐνομίᾳ καὶ τῇ πρᾳότητι, ἀλλὰ καὶ τὰς κύκλῳ πόλεις ἀρχὴ μεταβολῆς ἔλαβε, καὶ πόθος εἰσερρύη πάντας εἰρήνης, καὶ τοῦ δικαίου, γῆν φυτεύειν, καὶ τέκνα τρέφειν ἐν ἡσυχίᾳ, καὶ σέβεσθαι θεούς. οὔτε γὰρ πόλεμος, οὔτε στάσις, οὔτε νεωτερισμὸς περὶ πολιτείας ἱστόρηται Νουμᾶ βασιλεύοντος. οὐδ᾽ ἐπ᾽ ἐκεῖνον τις φθόνος, ἢ ἔχθρα, ἢ σύστασις ἀνδρῶν, ἢ ἐπιβουλὴ δι᾽ ἔρωτα βασιλείας γενέσθαι τοῦ ἀναγέγραπται. θυγατέρα δὲ ἔσχεν ὁ Νουμᾶς Πομπιλίαν, Μαρκίῳ ταύτην ἐξέδοτο, ἐξ ἧς Μάρκιος Ἄγκος θυγατριδοῦς ἐτέχθη αὐτῷ, ὃς μετὰ Τοῦλλον Ὁστίλλιον ἐβασίλευσε. τοῦτον πενταετῆ καταλιπὼν ὁ Νουμᾶς ἐτελεύτησε, κατὰ μικρὸν ὑπὸ γήρως καὶ νόσου μαλακῆς ἀπομαρανθείς, χρόνον τρισὶ τοῖς ὀγδοήκοντα πρεσβεύσας, βασιλεύσας ἔτη ἐπὶ τρισὶ τεσσαράκοντα. τοῦ δὲ Νουμᾶ τελευτήσαντος, καὶ μηδένα καταλιπόντος διάδοχον, Ὁστίλλιος Τοῦλλος ᾑρέθη παρὰ τοῦ δήμου καὶ τῆς βουλῆς. ὃς τὰ πλεῖστα τῶν τοῦ Νουμᾶ χλευάσας ἐθῶν, τὸν Ῥωμύλον ἐζήλωσε, καὶ πρὸς μάχας αὐτός τε ὥρμα, καὶ τὸν δῆμον ἠρέθιζεν. ἁρπαγῆς γοῦν γενομένης παρὰ Ῥωμαίων ἐξ Ἀλβανῶν, ὥρμησαν πρὸς μάχην ἑκάτεροι.

ὅτι λαοῖς [illegible] ὁ Νουμᾶς τὴν ἀρχὴν [illegible] περὶ τὸ θεῖον.

ὅτι δωδεκάμηνος ὁ χρόνος παρὰ Ῥωμαίοις, παρὰ δὲ τοῖς λοιποῖς διαφέρει [illegible].

ὅτι Ὁστίλλιος μετὰ Νουμᾶν ἦρξε.

πρὸ δὲ

πρὸ δὲ τοῦ συμβαλεῖν κατηλλάγησαν, καὶ εἰς μίαν πόλιν ἀμφοῖν ἔδοξε συνοικῆσαι τοῖς γένεσιν. ἑκάτεροι δὲ τὴν οἰκείαν ἐχόμενοι, καὶ τὸ ἕτερον εἰς ταύτην ἀξιοῦντες μεταναστῆναι, ἀπέστησαν τοῦ σκοποῦ. εἶτα περὶ τῆς ἡγεμονίας διηνέχθησαν· ὡς δὲ οὐδέτεροι τῷ ἑτέρῳ παρεχώρει αὐτῆς, ἀγωνίσασθαι συνέθεντο περὶ τῆς ἀρχῆς. οὔτε δὲ τοῖς στρατοπέδοις ὅλοις ἔδοξε μαχέσασθαι, οὔτε μὴν μονομαχίᾳ κριθῆναι. ἦσαν δὲ παρ' ἀμφοῖν τρίδυμοι ἀδελφοί, ἐκ μητέρων γεγονότες διδύμων, ἰσήλικές τε καὶ ἰσοπαλεῖς τὴν ἰσχύν. ἐκαλοῦντο δὲ οἱ μὲν τῶν Ῥωμαίων Πουπλιοράτιοι, οἱ δὲ τῶν Ἀλβανῶν Κουριάτιοι. τούτους εἰς μάχην προεβάλλοντο, μηδένα τῆς πρὸς ἀλλήλους αὐτῶν συγγενείας θέμενοι. οἱ δὲ ὁπλισάμενοι, καὶ ἐν τῷ μεταιχμίῳ τῶν στρατοπέδων αὐτοὺς παραταξάμενοι, θεούς τε ὁμογνίους ἀνεκαλοῦντο, καὶ συνεχῶς ἀνέβλεπον πρὸς τὸν ἥλιον. συμβαλόντες δὲ ποτὲ μὲν ἀθρόοι, ποτὲ δὲ καὶ καθ' ἕνα ἐμάχοντο. τέλος δὲ τῶν μὲν Ῥωμαίων τῶν δύο πεσόντων, τῶν δὲ Ἀλβανῶν ἁπάντων τρωθέντων, ὁ Ὁράτιος ὁ καταλοιπος, ἐπεὶ τοῖς τρισὶν ἅμα, εἰ καὶ ἄτρωτος ἦν, οὐκ ἠδύνατο ἀντιτάξασθαι, φυγὴν ἔκλινεν, ὡς ἂν διώκοντες αὐτὸν συνδιασπασθῶσι, κἀπειδὴ πρὸς τὴν δίωξιν διεσπάρησαν, ἑκάστῳ ἐπιτιθέμενος ἅπαντας διεχειρίσατο, καὶ ἐπὶ τούτῳ τετίμητο. ὅτι δὲ καὶ τὴν ἀδελφὴν προσαπέκτεινεν, ὀλοφυρομένην ἐπὶ τὰ τῶν ἀνεψιῶν σκῦλα ἱερὰ φέροντα τὸν Ὁράτιον, φόνου ἐνεκλήθη· ἐς δὲ τὸν δῆμον ἔκκλητον αἰτήσας, ἀφείθη. οἱ δὲ Ἀλβανοὶ τότε μὲν ὑπήκοοι τῶν Ῥωμαίων ἐγένοντο· ὕστερον δὲ τὰς συνθήκας ἀθετήσαντες, καὶ ὡς ὑπήκοοι πρὸς συμμαχίαν κληθέντες, μεταθέσθαι δὲ πρὸς τοὺς πολεμίους ἐν τῷ καιρῷ τῆς μάχης ἐπιχειρήσαντες, καὶ συνεπιθέσθαι Ῥωμαίοις, γνωσθέντες ἐκολάσθησαν, καὶ πολλοὶ μὲν ἐκτάνθησαν, καὶ ὁ αὐτῶν ἡγούμενος Μέττιος, οἱ ἄλλοι δὲ μετανάστασιν ἔπαθον. καὶ ἡ πόλις αὐτῶν Ἄλβα κατεσκάφη, πεντακόσια ἔτη τοῖς Ῥωμαίοις νομισθεῖσα μητρόπολις. πρὸς μὲν οὖν τοὺς πολεμίους ὁ Τοῦλλος κράτιστος ἔδοξε, τοῦ θείου δὲ ἠμέλει. νόσου δὲ ἐπισκηψάσης λοιμώδους, καὶ αὐτὸς νοσήσας, εἰς δεισιδαιμονίαν ἀπέκλινεν. ἐχρήσατο μέντοι τοῦ βίου λέγεται τέλει, καταφλεχθεὶς ὑπὸ κεραυνοῦ, ἢ ἐπιβουλευθεὶς ὑπὸ Μαρκίου Ἄγκου, ὃς θυγατριδοῦς ἐτύγχανεν, ὡς εἴρηται, τοῦ Νομᾶ. ἐβασίλευσε δὲ Ῥωμαίων ἔτη δύο ἐπὶ τριάκοντα.

περὶ τῶν τριδύμων ἀδελφῶν τῶν ῥωμαίων καὶ τῶν ἀλβανῶν, ὧν ἔτυχον μετὰ διδύμων.

ὅτι ἡ πόλις ἡ ἄλβα τοῖς ῥωμαίοις μητρόπολις.

Βασιλεία Μαρκίου τοῦ Ἄγκου.

Ἐπεὶ δὲ ὁ Τοῦλλος ἐτελεύτησε, διεδέξατο τὴν βασιλείαν ὁ Μάρκιος, παρ' ἑκόντων τῶν Ῥωμαίων ταύτην λαβών. ἦν δὲ τὴν χεῖρα οὐκ ἄρτιος· τὴν γὰρ ἀγκύλην πεπήγει, ὅθεν ὁ Ἄγκος ἐπώνυμον ἔσχηκεν. ἐπιεικὴς δὲ ὤν, εἰς ἀνάγκην μεταβέβληται, καὶ πρὸς στρατείας ἐτράπετο. οἱ γὰρ λοιποὶ Λατῖνοι διά τε τὸν τῆς Ἄλβης ὄλεθρον, καὶ τὸ ἑαυτοὺς δεδιέναι μή τι πάθωσιν ὅμοιον, δι' ὀργῆς μὲν ἦσαν Ῥωμαίοις· ἕως δὲ περιῆν ὁ Τοῦλλος, δεδιότες ἐκεῖνον ὡς μάχιμον, συνεστέλλοντο. τὸν δὲ Μάρκιον εὐκαταφρόνητον ἡγησάμενοι διὰ τὸ εἰρηνικὸν τῆς γνώμης, τῇ χώρᾳ ἐπῆλθον, καὶ αὐτὴν ἐλῄσαντο. συνεὶς δ' ἐκεῖνος εἰρήνης εἶναι τὸν πόλεμον αἴτιον, ἐπιτίθεται τοῖς ἐπιθεμένοις, καὶ ἀντημύνατο, καὶ πόλεις εἷλεν αὐτῶν, ὧν μίαν κατέσκαψε, καὶ πολλοῖς τῶν ἁλόντων ὡς αἰχμαλώτοις ἐχρήσατο, καὶ εἰς τὴν Ῥώμην δὲ συχνοὺς ἑτέρους μετῴκισεν. αὐξανομένων δὲ τῶν Ῥωμαίων, καὶ τῆς χώρας σφίσι προστιθεμένης, οἱ πλησιόχωροι ἤχθοντο, καὶ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἐξεπολέμωσαν· ὅθεν αὐτοὶ Φιδηνάτας μὲν πολιορκίᾳ ἐκράτησαν, Σαβίνους δ' ἐκάκωσαν, αὐτοῖς τε προσπεσόντες ἐσκεδασμένοις, καὶ τὸ σφῶν ἑλόντες στρατόπεδον· ἑτέρους δὲ ἐκφοβήσαντες εἰρήνην, καὶ ἄκοντας, ἄγειν ἐβιάσαντο· καὶ ἐπὶ τούτοις Μάρκιος ἐξέλιπε τὸν βίον, ὅσιον γενόμενος ὥσπερ ὁ πρόπαππος ἀρξάμενος, καὶ πολλὴν τοῦ θείου κατὰ τὸν Πομπιλίου νόμον ποιούμενος τὴν ἐπιμέλειαν.

ὅτι ὁ Μάρκιος ... ῥωμαίοις.

Sed ante congreſſum reconciliati pepigerunt, ut unam urbem incolerẽt. Vtroq; autem ſuam defendẽte, & ut in eam migraretur poſtulãte, id conſiliũ repudiarunt. Pòſt etiã de principatu orta cõtrouerſia, cum neuter alteri cederet, cõuenit, ut inter ſe dimicarẽt, non totis copijs, neq; ſingulari certamine. ſed erãt apud utroſq; tergemini fratres, gemellis orti matribus, nec ætate nec uiribus diſpares: quorũ Romani, P. Horatij, Albani Curiatij uocabãtur. eos ad pugnam deſtinant, non habita ratione cognationis. Qui armati, & in medio duorũ exercituum inſtructi, deos patrios inuocarũt, & ſubinde ſolem intuiti ſunt. Inter ſe cõgreſsi, aliàs cõferti, aliàs ſingulatim dimicarũt. Tandẽ duobus Romanis proſtratis, & Albanis omnibus uulneratis, Horatius ſuperſtes, cum quãuis integer tribus par eſſe non poſſet, capeſsit fugã, ut perſequendo ſegregarẽtur. Quo facto, ſingulos aggreſſus, omnibus interſectis, inſigni uictoria potitur. Sed quia ſororẽ quoq; interſecerat, ob uiſa in humeris ipſius, conſobrinorũ ſpolia lamentantem, cædis actus eſt reus: ſed prouocatione ad populũ facta, abſolutus. Albani tum Romanorum imperiũ acceperunt. Pòſt pactis uiolatis, cum ut ſubditi ad belli ſocietatẽ euocati, pugnæ tẽpore ſe ad hoſtes cõferre, ac in Romanos impetũ facere uoluiſſe, cõperti eſſent, multi occiſi ſũt, & dux eorũ Metius: cæteri Romã migrare iuſsi, Alba diruta, quæ ad annos D Romanorũ fuerat metropolis. Tullus bellator optimus, ſed numinis cultor negligens, cum in peſtilentia ipſe quoq; ægrotaſſet, ad ſuperſtitionem deflexit. Dicitur fulmine conflagraſſe: aut Anci Marcij inſidijs, nepotis Numæ, ut dictum eſt, perijſſe. Regnauit annos II & XXX.

Tergeminorũ fratrum pugna.

Regnum Anci Marcij.

Mortuo Tullo, regnũ à Romanis Marcio eſt delatũ: qui ob uitiũ manus, q cubitũ flectere nõ poterat, Anci cognomentũ habuit: & cũ leni eſſet ingenio, neceſſariò ad bella gerẽda ſe cõtulit. Nã reliqui Latini tũ ob Albę excidiũ, tũ ſimilis cladis metu, irati quidẽ Tullo ſuperſtite Romanis erãt: ſed uirum ſtrenuum metuẽtes, iras reprimebãt. Marciũ uerò ob pacis ſtudium, iniurijs opportunũ eſſe rati, prędas ex agris egerunt. Ille uerò gnarus, pacis cauſam eſſe bellũ, inuadit eos, à quibus inuadebatur, atq; ulciſcitur. urbes expugnat, quarum unã euertit: & captiuis, quos multos ceperat, pro mãcipijs utitur, multos etiã in ciuitatẽ Romanã mittit. Romani, cũ finitimi potẽtiã eorũ, & ditionẽ creſcere ægrè ferẽtes, hoſtes ſe pſeſſi eſſẽt, Fidenas obſidione cęperũt: Sabinos afflixerũt, diſperſos aggreſsi: & caſtris eorũ captis, alios terrore iniecto uel inuitos pacem ſeruare coegerũt. His reb. geſtis, Marcius mortẽ obijt, an. regni 24. exẽplo aui religioſus deorũ cultor.

Alma quies eſt prima ſalus: ubi rupere hoſtes Hãc, decet intrepido pectore bella geri.

L. Tar-

L. Tarquinij regnum.

Augurium regni. *Probitatis opinio.* *Tarquinius regnum occupat.* *Actius Nauius augur cotem nouacula diſcindit.*

L. Tarquinius Demarati Corinthij exulis, qui Tarquinios Tyrrhèniæ urbem migrarat, ex indígena muliere filius, regnum ſibi uendicauit. Is cum amplũ patrimonium ſuſcepiſſet, nec tamen ut aduena, à Tarquinienſibus ad ſummos honores eueheretur, Romã migrat: mutatoq; nomine, ab urbe in qua habitarat, L. Tarquinius pro Lucumone appellatur. Fertur autem, cum ſedem mutaret, aquila deuolaſſe: raptoq; pileo, quem capite gerebat, ſubuolaſſe: ac magno clangore edito, eundem capiti aptè repoſuiſſe. Vnde nihil humile animo conceperit, & alacriter Romæ conſederit, ubi non multo pòſt in primis eſt numeratus. Nam cum opib. haud parcè uteretur, prudẽtia & urbanitate potentioribus ſibi conciliatis, à Marcio in Patricios & Senatum lectus eſt, & dux exercitus deſignatus, credita etiam liberorum & regni tutela. Nam ſe bonũ uirum præbebat, pecuniã egentibus impertiebat, rogãtibus libẽter ferebat opem, malũ faciebat dicebat'ue nemini, accepta beneficia exaggerabat: offenſas uel diſsimulabat, uel extenuans obliuioni mandabat: eos à quibus læſus eſſet, adeò nõ ulciſcebatur, ut etiã beneficijs demereretur. His moribus & Marciũ ipſum, & regios amicos ſibi deuinxit, exiſtimationẽ uiri boni & ſapiẽtis cõſecutus, quam nõ perpetuò cõſeruauit. Marcij namq; defuncti duobus filijs iniquũ ſe præbuit, erepto regno. quod cum illis Senatus populusq; delaturus eſſet, ille ſenatoribus potentiſsimis ſibi adiunctis, & adoleſcẽtibus procul ad uenationẽ ablegatis, nihil non & dixit & fecit, donec regnum impetraſſet: id ſe pueris, ubi adoleuiſſent, redditurũ profeſſus. Rerũ autem potitus Romanos ita tractauit, ut regios adoleſcentes nunquã ipſi prælaturi eſſent, quorum animos & corpora aſſuetudine ignauiæ per benignitatis ſpeciẽ corrupit. Cum autẽ eos etiam ſic metueret, ſuas opes in concilio auxit, CC ex plebe amicis in Patricios & Senatores lectis: quo pacto & Senatũ & plebem ſubegit. Habitum etiã magnificentiorẽ ſumpſit, tunicã & ueſtem purpureã auro diſtinctã, coronã auream gemmis ornatã, ſceptrũ, & ſellam eburneã: quibus & ſecuti Reges, & Imperatores quoq; Romanorum ſunt uſi. Victis hoſtibus, quadrigis magnificè eſt inuectus, & lictores per omnem ætatẽ XII habuit. Omnino etiã alia innouaturus fuit, niſi ei tribus mutaturo Actius Nauius augur præſtãtiſs. obſtitiſſet. Ei cum ob aduerſationes iratus illudere, & artẽ eludere ſtuderet, cotẽ & nouaculã in ſinu geſtãs, ad populũ prodijt, id animo agitãs, ut cos nouacula diſcinderetur, quod fieri nequaq; poſſet. Cumq; dixiſſet quæ uoluerat, Actio acerrimè aduerſante, ac minimè cedẽte: Niſi, inquit, aduerſandi ſtudio refragaris, & uera dicis, corã omni populo mihi reſpõdeto, nũ id quod in animo habeo, poſſit fieri. Cũ ille in augurio rem ſtatim expertus, profectò

Βασιλεία Λουκίου Ταρκυνίου.

περὶ τοῦ ἀετοῦ ἁρπάσαντος τὸν πῖλον ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τοῦ Ταρκυνίου. *ὅτι ὁ Ταρκύνιος ὁλοπόρφυρα ἐφόρει, τὸ ἱμάτιον, καὶ τὸν χιτῶνα, καὶ χρυσόπαστα, καὶ στέφανον διὰ λίθων, καὶ σκῆπτρον, καὶ δίφρον, καὶ τὰ ἑξῆς.* *περὶ τοῦ Ναυίου οἰωνοσκόπου.*

Λούκιος δὲ Ταρκύνιος τὴν ἀρχὴν ἐσφετερίσατο, ὃς Δημαράτου μὲν ἦν παῖς Κορινθίου, φυγόντος δὲ καὶ εἰς πόλιν Τυρσηνίδα Ταρκυνίαν ἐγκατοικήσαντος, ἐξ αὐθιγενοῦς γυναικὸς ἐκείνῳ ἐτέχθη, Λουκούμων ὀνομασθείς. πολλὰ μὲν τὰ πατρῷα διαδεξάμενος, ἐπεὶ μὴ τῶν πρωτείων παρὰ τῶν Ταρκυνησίων ὡς ἔπηλυς κατηξιοῦτο, πρὸς τὴν Ῥώμην μετανέστη, καὶ τὴν κλῆσιν συμμεταθέμενος, καὶ μετονομασθεὶς Λούκιος Ταρκύνιος, ἐκ τῆς πόλεως ἐξ ἧς ἀφῖκτο. λέγεται δὲ μετοικιζομένου αὐτοῦ καταπτὰς ἀετὸς ἁρπάσαι τὸν πῖλον, ὃν εἶχεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, καὶ μετεωρισθεὶς καὶ κλάγξας ἐπὶ πολύ, αὖθις αὐτὸν ἐφαρμόσαι τῇ αὐτοῦ κεφαλῇ, ὡς ἐντεῦθεν μηδὲν ἐλπίσαι μικρόν, καὶ προθύμως τῇ Ῥώμῃ ἐγκατοικῆσαι, ὅθεν τοῖς πρώτοις οὐ μετὰ πολὺ συνηρίθμητο. τῷ δὲ πλούτῳ χρώμενος ἀφειδέστερον, συνέσει τε καὶ εὐτραπελίᾳ τοὺς δυνατοὺς οἰκειούμενος, ὑπὸ τοῦ εἰς εὐπατρίδας καὶ τὴν βουλὴν κατελέχθη παρὰ Μαρκίου, καὶ στρατηγὸς ἀπεδείχθη, καὶ τὴν τῶν παίδων ἐκείνου ἐπιτροπείαν, καὶ τῆς βασιλείας πεπίστευτο. ἐδείκνυε δ' ἑαυτὸν ἀγαθὸν ἄνδρα, χρήματά τε τοῖς δεομένοις μεταδιδούς, καὶ ἑαυτὸν ἑτοίμως παρέχων, ὅτε τις δέοιτο αὐτοῦ εἰς βοήθειαν· φαῦλον δέ τι οὔτ' ἔπραττεν, οὔτ' ἔλεγεν οὐδενί. εἰ δὲ πρός τινων τι ἔπασχεν, ἐξῇρε τὸ γινόμενον· εἰ δέ τι καὶ ἐπαχθέστερον αὐτῷ γένοιτο, ἢ οὐδ' ἐλογίζετο τὸ λυποῦν, ἢ καὶ φαυλίζων παρελογίζετο· οὐ μόνον τε οὐκ ἠμείβετο τὸν λελυπηκότα, ἀλλὰ καὶ εὐηργέτει. τούτοις αὐτόν τε τὸν Μάρκιον, καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ἐχειρώσατο, καὶ δόξαν ἀνδρὸς ἐκτήσατο σοφοῦ τε καὶ ἀγαθοῦ, ἀλλ' οὐ παρέμεινε μέχρι τέλους αὐτῷ ἡ ὑπόληψις. τοῦ Μαρκίου γάρ τοι τελευτήσαντος, κακῶς περὶ τοὺς ἐκείνου διετέθη υἱεῖς, καὶ τὴν βασιλείαν ὑφεσφετερίσατο. τῆς τε γὰρ βουλῆς καὶ τοῦ δήμου τοὺς τοῦ Μαρκίου παῖδας χειροτονεῖν μελλόντων, ἐκεῖνος τῶν βουλευτῶν τε τοὺς δυνατωτέρους μετῆλθε, καὶ τοὺς ὀρφανοὺς πόῤῥω που πέμψας εἰς θήραν, οἷς τε εἶπε, καὶ οἷς ἔπραξεν, αὐτῷ τὴν βασιλείαν ψηφίσασθαι παρεσκεύασεν, ὡς ἀνδρωθεῖσιν αὐτὴν δώσειν τοῖς παισὶν ἐπαγγειλάμενος. ἐγκρατὴς δὲ καταστὰς τῶν πραγμάτων, οὕτω τοὺς Ῥωμαίους διέθετο, ὅπως μηδέποτε ἐθελήσωσιν ἀνθελέσθαι τοὺς παῖδας ἐκείνου· καὶ τὰ μειράκια δὲ πρὸς ῥαστώνην ἐθίζων, τάς τε ψυχὰς αὐτῶν καὶ τὰ σώματα σὺν χάριτι δή τινι ἔφθειρε. δεδιὼς δὲ καὶ οὕτως ἔχων, ἰσχὺν ἑαυτῷ ἐκ τοῦ συνεδρίου περιεποιήσατο· τοὺς γὰρ φιλίους αὐτῷ ἐκ τοῦ δήμου διακοσίους, εἰς τοὺς εὐπατρίδας ἐνέγραψε, καὶ βουλευτάς· καὶ οὕτω τήν τε γερουσίαν ὑφ' ἑαυτόν, καὶ τοὺς πολλοὺς ἐποιήσατο, καὶ τὴν στολὴν πρὸς τὸ μεγαλοπρεπέστερον ἤμειψεν. ἐνέδυ ἱμάτιον καὶ χιτῶνα ὁλοπόρφυρα καὶ χρυσόπαστα, στέφανόν τε λίθων χρυσόδετον, καὶ σκῆπτρον, δίφρον τε ἐλεφάντινον, οἷς καὶ οἱ μετὰ ταῦτα οἵ τε ἄλλοι, καὶ οἱ τὴν αὐτοκράτορος ἔχοντες ἡγεμονίαν ἐχρήσαντο. καὶ τεθρίππῳ ἐν τοῖς ἐπινικίοις ἐπόμπευσε, καὶ ῥαβδούχους διὰ βίου δώδεκα ἔσχε. πάντως δ' ἂν καὶ ἄλλα πλείω ἐκαινοτόμησεν αὐτός, εἰ μή τις Ἄττος Ναύιος τὰς φυλὰς αὐτὸν βουληθέντα μετακοσμῆσαι ἐκώλυσεν, ὃς οἰωνιστὴς ἦν, οἷος οὐχ ἕτερος γέγονε. τοῦτον ἐνυβρίσαι, διὰ τὴν ἐναντίωσιν ὀργισθείς, καὶ τὴν τέχνην ἐξελεγχθῆναι διεμελέτησεν ὁ Ταρκύνιος. λαβὼν οὖν ἐν τῷ κόλπῳ ἀκόνην τε καὶ ξυρόν, ἐς τὸν δῆμον παρῆλθεν, ἔχων ἐν νῷ τμηθῆναι τῷ ξυρῷ τὴν ἀκόνην, πρᾶγμα τῶν ἀδυνάτων, εἰπών τε ἃ ἐβούλετο, ἐπεὶ ὁ Ἄττος ἀντέλεγεν ἐντονώτατα, μηδὲν ὑφιέμενος· εἰ μὴ φιλονείκως ἀντιλέγεις, ἔφη, ἀλλ' ἀληθῆ λέγεις, ἐπὶ πάντων τούτων ἀπόκριναί μοι, εἰ ὃ κατὰ νοῦν ἔχω ποιῆσαι, γενήσεται. ὁ δ' Ἄττος αὐτίκα οἰωνισάμενος παραυτίκα, καὶ πάνυ γε, εἶπεν, ὦ Βασι-

ὦ βασιλεῦ, ὁ δ' Ἄττος, ἔσται ἡ ἐλπίς. οὔπω, ἔφη, τὴν ἀκόνην ταύτην λαβὼν, τῷ ξυρῷ τούτῳ διατεμεῖν, ὥσπερ γὰρ γενέσθαι διανενόημαι. ὁ δὲ ἔλαβέ τε αὐτὴν εὐθὺς, καὶ διέκοψε. θαυμάσας δὲ ὁ Ταρκύνιος, ἄλλας τε τιμὰς ἐκείνῳ παρέσχε, καὶ χαλκῆς εἰκόνος ἠξίωσε, καὶ οὐδὲν ἔτι τῶν πολιτικῶν ἀλλοιώσας, πρὸς πάντα τε τῷ ἀνδρὶ συμβούλῳ ἐκέχρητο. μαχεσάμενος δὲ Λατίνοις ἀποστᾶσιν, ἐπέσχε, καὶ Σαβίνους ἐς τὴν Ῥωμαΐδα ἐμβαλοῦσι συμμαχουμένους ὑπὸ Τυρσηνῶν, ἀπ' αὐτῶν ἐκράτησε. τῶν δὲ τῆς Ἑστίας ἱερειῶν ἐς παρθενίαν διὰ βίου τηρουμένων, φωράσας τινὰ συμφθαρεῖσαν ἀνδρὶ, ὑπόγεών τινα κατασκευάσας ὑπόδρομον προμήκη, κλίνην τε θεὶς ἐν αὐτῷ, καὶ λύχνον, καὶ τράπεζαν σιτίων ὑπόπλεων, ἐκεῖ τὴν φθαρεῖσαν προπεμπομένην ἐκόμισε, καὶ ζῶσαν εἰσαγαγὼν, ἐγκατῳκοδόμησε, καὶ οὕτω τὰς τὴν παρθενίαν μὴ τηρησάσας τῶν ἱερειῶν δεῖ ἐκείνου τιμωρεῖσθαι κεκράτηκε. οἱ δὲ ταύτας αἰσχύνοντες, ἐς ξύλον ἐν αὐχένι δίκρουν ἐμβάλλονται ἐν τῇ ἀγορᾷ, καὶ μετὰ τοῦτο γυμνοὶ αἰκιζόμενοι ἀποψύχουσιν. ἐπεβούλευσαν μέντοι τῷ Ταρκυνίῳ οἱ τοῦ Μαρκίου παῖδες, ἐπεὶ μὴ τῆς ἀρχῆς αὐτοῖς παρεχώρει, ἀλλά τινα Τύλλιον τεχθέντα ἐξ αἰχμαλωτίδος προῆγε πάντων· ὃ δὴ μάλιστα τοὺς εὐπατρίδας ἐλύπει, ὧν τινες προσεταιρισάμενοι, αὐτῷ ἐπεβούλευσαν, δύο τινὰς χωριτικῶς ἐσταλμένους ἀξίνας καὶ δρεπάνους ὅπλα φέροντας, αὐτῷ ἐπιθέσθαι παρασκευάσαντες. οἳ ἐπεὶ μὴ ἀγοράζοντι τῷ Ταρκυνίῳ ἐνέτυχον, ἐπὶ τὰς θύρας τῶν βασιλείων ἧκον, ἀλλήλοις δῆθεν διαμαχόμενοι, καὶ εἰς ὄψιν ἐλθεῖν ἐδέοντο, καὶ τυχόντες τούτου εἰς λόγους ἀλλήλοις ἀντικατέστησαν, καὶ δικαιολογουμένου τοῦ ἑνὸς προσέχοντα τὸν Ταρκύνιον, ὁ ἕτερος κατεπελεκήσατο. ὁ μὲν οὖν Ταρκύνιος οὕτω τοῦ βίου ἔσχε τέλος, τριάκοντα καὶ ὀκτὼ βασιλεύσας ἐνιαυτούς.

περὶ τοῦ τιμηθέντος χαλκῇ εἰκόνι.

περὶ δὲ Ἑστιάδος παρθένου ἱερείας, ὅπως ἐκολάσθη, καὶ περὶ τῶν διαπαρθενευόντων αὐτάς.

Περὶ τῆς βασιλείας Τουλλίου.

Τὴν δὲ τῆς Ῥώμης βασιλείαν ὁ Τύλλιος διεδέξατο, συνεργίᾳ τῆς τοῦ Ταρκυνίου γυναικὸς Τανακυλλίδος. ὅνπερ ἡ γυνή τις Ὀκρισία καλουμένη, Σερουΐου Τουλλίου ἀνδρὸς Λατίνου σύνευνος, ἐν τῷ πολέμῳ ἁλοῦσα, καὶ τῷ Ταρκυνίῳ ἐξαιρεθεῖσα, τέτοκεν, εἴτε ἐγκύμων οἴκοθεν οὖσα, εἴτε συλλαβοῦσα μετὰ τὴν ἅλωσιν (λέγεται γὰρ ἀμφότερα) ὃς ἔτι ὢν παιδίον τέλειον ἐπὶ δίφρου μεθ' ἡμέραν κατέδαρθε, καὶ πῦρ ἐκ τῆς αὐτοῦ κεφαλῆς πολὺ ἐδόκει ἐξάλλεσθαι. ὅπερ ἰδὼν ὁ Ταρκύνιος, διὰ σπουδῆς ἦγε τὸν παῖδα, καὶ εἰς ἡλικίαν ἀφιγμένον τοῖς εὐπατρίδαις καὶ τῇ γερουσίᾳ συνέταξε. συλληφθέντων οὖν τῶν τοῦ Ταρκυνίου φονέων, μαθοῦσα ἡ ἐκείνου γυνὴ καὶ ὁ Τύλλιος τὴν παρασκευὴν τῆς ἐπιβουλῆς, οὐ φανερὸν αὐτίκα τὸν τοῦ Ταρκυνίου θάνατον ἔθεντο, ἀλλ' ἀναλαβόμενοι αὐτὸν ὡς ἔτι ἔμπνουν ἐθεράπευον δῆθεν, κἀν τούτῳ πίστεις ἀλλήλοις ἔδοσαν, ὥστε τὸν Τύλλιον τῆς ἀρχῆς εἰληφότα, τοῖς παισὶν αὐτοῦ ἀνδρωθεῖσιν ἐκστῆναι ταύτης. ἐπεὶ δὲ τὸ πλῆθος συνδραμὸν ἐθορύβει, προκύψασα ἐκ τῶν ὑπερῴων ἡ Τανακυλλίς, μὴ φοβεῖσθε, ἔφη, ὅτι ἀνήρ μου καὶ ζῇ, καὶ ὑμῖν μετ' ὀλίγον ὀφθήσεται. ἵνα δὲ αὐτός τε σχολάζων ὑγιασθῇ, καὶ μήτε τοῖς πράγμασιν ἐκ τῆς αὐτοῦ ἀσθενείας ἀνεμπόδιστον, Τυλλίῳ κατά γε τὸ πλεῖον τὴν τῶν κοινῶν ἐπιτρέπει διοίκησιν. ἅπερ ἐκείνη ταῦτα. οἱ δὲ τὸν Τύλλιον οὐκ ἀκουσίως ἐδέξαντο, ἀγαθὸς γὰρ ἀνὴρ ἐδόκει. ἐγχειρισθεὶς οὖν ἐκεῖνος τὴν τῶν κοινῶν οἰκονομίαν, τὰ πλείω κατ' ἐντολὰς δῆθεν διῴκει τοῦ Ταρκυνίου. ὡς δὲ ἐν πᾶσιν ἑώρα πειθαρχοῦντας αὐτῷ, τοὺς αὐτόχειρας τοῦ Ταρκυνίου πρὸς τὴν γερουσίαν προήγαγε, διὰ τὴν ἐπιβουλὴν τάχα. ἔτι γὰρ ζῆν ἐκεῖνον προσεποιεῖτο, καὶ οἱ μὲν καταψηφισθέντες ἀπέθανον.

περὶ τοῦ σημείου τοῦ ἐν τῷ Τυλλίῳ.

οἱ δὲ τὸ

profectò futuram dixiſſet: Atqui hoc animo agitaui, inquit, te nouacula cotem diſciſſurum. Tum illum haud cunctanter diſcidiſſe cotem ferunt. Id admiratus Tarquinius, tum alios honores Actio habuit, tum æneam ſtatuam erexit: & Reipublicæ ordine non mutato, conſilijs eius uſus eſt ad omnia. Latinorum defectionem compeſcuit. Sabinos, qui Tyrrhenis adiutoribus in Romanum agrum impreſsionem fecerant, ſuperauit. Veſtæ ſacrificulam, quibus perpetua ſeruāda eſt uirginitas, à quodam ſtupratam, in ſubterraneo ſpecu oblongo excauato, ibiq; lectulo, lucerna, & menſa cibarijs plena, collocatis, multis ſtupratam eò deducentibus, uiuentem obſtruxit. Et ſic ab illo tempore de incæſtis ſacrificulis pœnas ſumi, receptum eſt. Qui uerò illas uiolarint, collo furcæ in foro inſerto, nudi flagris cæduntur, donec expirarint. Cæterùm Marci liberi, cum regnum eis non reſtitueret, ſed Tullium quendā ſerua ſibi natum omnibus anteferret, idq; Patricij quoque ægerrimè paterentur, quibuſdam illorum aſcitis, inſidias ei parāt: ſubornatis duobus, qui agreſtium more aſcijs & falcibus armati, eum aggrederentur. Qui cum Tarquinium in foro non inueniſſent, ad regiæ fores uenerunt, inter ſeſe rixantes, & ſe ad regem admitti poſtulantes. Quo impetrato, cum inuicem dicerent: rex in alterum cauſam dicentem intentus, ab altero occiditur. Hic Tarquinij fuit exitus, cum annos VIII & XXX regnaſſet.

Veſtalis defoſſa.

Tullij regnum.

Regnum autem Romanorum Tullius opera Tanaquilis, Tarquinij uxoris, eſt adeptus. Hunc Ocriſia quædam, Seruij Tullij Latini coniunx, bello capta, & Tarquinio tradita, ſiue domo uterum ferens, ſiue poſt captiuitatem grauida facta (utrūq; enim fertur) peperit. Ei puero interdiu in ſella dormiēti magnam è capite flammam emicuiſſe tradūt: qua uiſa à Tarquinio, diligenter ſit educatus, & per ætatem in Patricios & Senatū lectus. Tarquinij percuſſoribus comprehenſis, uxor eius & Seruius, cōpertis inſidijs, mortem regis principiò celant: ſublatumq;, tanquā adhuc uiuentem, ſe curare ſimulant: & interim paciſcūtur, ut Tullius regno filijs, ubi adoleuerint, cedat. Cum autē clamor impetusq; multitudinis uix ſuſtineri poſſet, Tanaquil ex ſuperiore parte ædium, populū bono animo eſſe iubet: maritum enim ſuum uiuere, propediē ipſum eos uiſuros. Vt autem per ociū curari poſsit, neq; tamen rerum adminiſtratio, eo ægrotante, langueat, interim Tullio munia regis mandaſſe. Quæ cum dixiſſet, Tulliū ob uirtutis opinionē haud inuiti admiſerūt. Is ſuſcepta Reip. procuratione, pleraq; ſe de Tarquinij facere ſentētia ſimulabat: cūq; ſibi populū in omnib. dicto audientē eſſe cerneret, percuſſores Tarquinij, quē fortè adhuc uiuere dixit, propter inſidias factas ad ſenatū adductos, & capitis dānatos occidit.

Seruij Tullij natales, & regni omen.

Tanaquil cum Seruio paciſcitur.

Seruius regnum occupat.

Cum uerò Marcij filij metu ad Volſcos confugiſſent, tum demum Tarquinij mortē palàm ſecit, aperteq́ regnũ tenuit: ac primùm præ ſe tulit, ſe tutorio nomine filiorũ Tarquinij, principatũ adminiſtraturũ. Deinde ad plebis animos conciliandos cõuerſus, quòd ea facilius quàm patres ceſſura eſſet, pecuniam diſtribuit, agros ſingulis aſsignauit, & ſeruos manumittēdos & in tribus referēdos curauit. Quæ cum potētes ægrè ferrēt, cõſtituit, ut liberti patronis quædã officia uiciſsim pręſtarēt. Patricijs aũt ei ſuccenſentibus, & præter alia illud quoq; dicentibus, eũ nemine autore potiri rerũ: pro cõcione multa populo grata locutus effecit, ut ſtatim integrũ ſibi regnũ ab eo decerneretur. Pro quo ut gratiã referret, cùm alia plebi donauit, tum nõ-

Patriciorũ multitudo.

nullos eorũ in Senatũ legit: qui cum olim pluri mis rebus deteriore cõditione eſſent, q̃ Patricij, ꝓgreſſu tēporis (interregno & ſacerdotijs quibuſdã exceptis) par cũ illis ius obtinuerũt, neq; pręter calceos quicq̃ ab illis diuerſum habuerũt. nam Patricij calceos urbanos geſtarũt, & corrigiarũ implexione & forma literę adornatos, ut à primis ſenatoribus orti eſſe uiderentur. Literã autē fuiſſe tradũt R, ſiue φ ea apud Gręcos centenariũ numerum ſignificet, ſiue φ prima nominis Romani ſit litera. Plebe ſic conciliata, ueritus Tullius, ne qua ſeditio orıretur, plurima & maxima quæq; negocia opulētiſsimis mãdauit. Sic inter ſeſe cõſentiētes, Remp. optimè geſſerũt. Bella quędã cum Veientibus & cæteris Tyrrhenis omnib. geſsit, in quibus

Dianę templum, & bouis immolatio.

nihil accidit memoratu dignũ. Cũ aũt Latinos magis etiã Romanis deuincire cuperet, autor fuit, ut cõmunibus ſumptib. Romæ fanũ Dianę facerēt. Sed cũ de antiſtite cõtrouerſia eſſet, Sabinus quidã bouē inſignē ex oraculo Dianę
» immolaturus adduxit. Cecinerant enim uates,
» qui eã immolaſſet, patrię ſuę opes aucturũ eſſe.
Quo Romanus quidam cognito, illi ꝑſuaſit, ut uiuo prius flumine perfunderetur: atq; ipſe interim acceptã bouē, tanq̃ aſſeruaturus, mactauit. Oraculo uulgato, Latini Romanis & tēpli patrocinio ceſſerũt: & alijs in rebus, ut pręſtantioribus, honorē habuerũt. Atq; hęc hactenus. Tullius autē cum Tarquinijs filias ſuas deſpondiſſet, ac regnũ ſe eis redditurũ pollicitus, aliàs aliud cauſando procraſtinaret: illi morã ægrè ferentes, malè cogitabãt. quod rege nihil curãte, ſed Romanos ad Democratiã & libertatē magis aſſueſaciēte, illi magis etiã indignabant. Ac iunior eam moleſtiã cõcoquebat: ſed natu maior Tulliũ diutius nõ ferēs, quia uxorē & fratrē ſuũ conatũ nõ probare uidebat: uxorē ſuã ipſe, fratrē per illius uxorē ueneno tollit. ductaq́; fratris coniuge, illa adiutrice Tullio inſidiat: & cũ multis ſenatorib. ac patricijs, quib. inuiſus erat Tullius, cõſpiratione inita, ex improuiſo Curiã ingreditur, etiã Tullia uxore comitãte. multaq́; locutus, eos qui aderãt patrię dignitatis cõmonefecit, Tulliũ aũt multis ꝓbris affecit. Qui cũ trepido nũcio excitatus ſermoni interueniſſet,

atq;

οἱ δὲ τοῦ Μαρκίου υἱοὶ φοβηθέντες, ὡς Οὐολούσκους κατέφυγον, ὁ Τούλλιος τότε τόν τε θάνατον τοῦ Ταρκυνίου ἐξήνεγκε, καὶ φανερῶς τῆς βασιλείας ἐπειλήπτο· καὶ πρῶτον μὲν τοὺς τοῦ Ταρκυνίου παῖδας προὐβάλλετο, ὡς αὐτὸς τὴν ἡγεμονίαν ὑπὲρ ἐκείνων ἕξων· εἶτα πρὸς θεραπείαν τοῦ δήμου ἐτράπετο, ὡς ῥᾷστα μᾶλλον τὸν ὅμιλον ἢ τοὺς εὐπατρίδας ὑποποιούμενος, χρήματά τε αὐτοῖς ἐδίδου, καὶ γῆν ἑκάστῳ προσένειμε, καὶ τοὺς δούλους ἐλευθεροῦσθαι καὶ φυλετεύεσθαι παρεσκεύασεν. ἀχθομένων δὲ ἐπὶ τούτοις τῶν δυνατῶν, ἐπεξίωσε τοὺς ἐλευθερωθέντας τοῖς ἐλευθερώσασι σφᾶς ἀνθυπουργεῖν. ὡς δὲ χαλεπῶς εἶχον οἱ εὐπατρίδαι αὐτῷ, καὶ διεθρύλουν ἄλλα τε, καὶ ὅτι μηδενὸς αὐτὸν ἑλομένου τὴν ἀρχὴν ἔχει, συναγαγὼν τὸν δῆμον ἐδημηγόρησε· καὶ πολλὰ ἐπαγωγὰ διαλεχθεὶς αὐτῷ, οὕτω διέθετο, ὡς αὐτίκα πᾶσαν αὐτῷ τὴν βασιλείαν ψηφίσασθαι. ὁ δὲ αὐτοὺς ἀμειβόμενος, ἄλλα τε ἐφιλοτιμήσατο, καὶ εἰς τὸ συνέδριόν τινὰς αὐτῶν ἐνέγραψεν, οἳ πάλαι μὲν ἐν πλείοσιν ἧττον ἔφερον τῶν εὐπατριδῶν. τοῦ χρόνου δὲ προϊόντος, πλὴν τῆς μεσοβασιλείας καί τινων ἱερωσυνῶν, τὸ ἴσον μετέχον τοῖς εὐπατρίδαις, καὶ διάφορον αὐτοῖς τὸ ὑπόδημα μόνον ἦν. τοῖς δὲ εὐπατρίδαις τὰ ὑποδήματα ἀστικὰ, καὶ τῇ τε ἐπαλλαγῇ τῶν ἱμάντων, καὶ τῷ τύπῳ τοῦ γράμματος ἐκεκόσμηντο, ἵν᾽ ἐκ τούτων δοκοῖεν ἐκ τῶν ἑκατὸν ἀνδρῶν τῶν κατ᾽ ἀρχὰς βουλευσάντων κατάγεσθαι. τὸ γράμμα δὲ ῥῶ φασὶν εἶναι, ἢ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἑκατὸν ἐκείνων ἀνδρῶν δηλωτικόν, ἢ ὡς τοῦ τῶν Ῥωμαίων κατάρχον ὀνόματος. τὸ μὲν οὖν ὅμιλον οὕτως ὁ Τούλλιος ᾠκειώσατο. δείσας δὲ μή τις στάσις συμβῇ, τὰ πλεῖστα καὶ ἰσχυρότατα τῶν κοινῶν τοῖς δυνατωτέροις ἐπέτρεψε· καὶ οὕτω σφίσιν αὐτοῖς συνεφρόνησαν, καὶ τὸ δημόσιον διῆγαγον ἄριστα. καὶ πολέμους δέ τινας πρός τε τοὺς Οὐηΐεντας, καὶ πρὸς ἅπαντας τοὺς Τυρσηνοὺς ἐπολέμησεν, ἐν οἷς οὐδὲν ἐπράχθη συγγράμματος ἄξιον. τοὺς Λατίνους δὲ ἔτι μᾶλλον Ῥωμαίοις βουληθεὶς οἰκειώσασθαι, νεών τινα ἐκ χρημάτων κοινῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ κατασκευάσαι πέπεικε, καὶ τοῦτον ἀνεῖσαν τῇ Ἀρτέμιδι. περὶ δὲ τῆς προστασίας αὐτοῦ διεφέροντο, κἀν τούτῳ Σαβῖνος ἀνὴρ βοῦν ἤγαγε περικαλλῆ πρὸς τὴν Ῥώμην, ὡς ἐκ τινος χρησμοῦ θύσων αὐτὴν τῇ Ἀρτέμιδι. ὁ δὲ χρησμὸς τὸν ἐκείνην θύσαντα ἔλεγε τὴν πατρίδα «
ἐπαυξήσειν. τοῦτο δέ τις τῶν Ῥωμαίων μαθὼν, προσῆλθεν «
αὐτῷ, καὶ πρότερον ἀπελθεῖν ἐν τῷ ποταμῷ ἁγνισθῆναι, καὶ εἰπὼν ἔπεισε, καὶ παρέλαβε τὴν βοῦν ὡς φυλάξων, καὶ λαβὼν ἔθυσεν. ἐκφοιτήσαντος δὲ τοῦ Σαβίνου τοῦ λογίου, οἱ Λατῖνοι καὶ τῆς τοῦ ἱεροῦ προστασίας τοῖς Ῥωμαίοις ἐξέστησαν, καὶ ἐν τἆλλα ὡς κρείττονα σφῶν ἐτίμων αὐτούς. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. ὁ Τούλλιος δὲ τοῖς Ταρκυνίοις τὰς θυγατέρας συνῴκισε, καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῖς ἀποδώσειν ἐπαγγελλόμενος, ἄλλοτε ἄλλο τι προφασιζόμενος ἀνεβάλλετο. οἱ δὲ οὐδὲν ὑγιὲς ἐφρόνουν, ἀλλ᾽ ἤχθοντο. ὁ δὲ ἐν οὐδενὶ λόγῳ τούτους ἐπεποίητο, καὶ τοὺς Ῥωμαίους πρὸς τὸ δημοκρατικὸν ἦγε, καὶ τὸ ἐλεύθερον. ἔτι δὲ μᾶλλον ἐπὶ τούτοις ἤχαλλον οἱ Ταρκύνιοι. ἀλλ᾽ ὁ μὲν νεώτερος, καίπερ ἐχαλέπαινεν, ἔφερεν, τῷ δὲ χρόνῳ προήκοντι οὐκέτι τοῦ Τουλλίου ἠδύνατ᾽ ἀνέχεσθαι. ἐπεὶ δὲ μὴ συνεβούλευσεν ὑβρίσαι τῇ γυναικὶ, καὶ τὸν ὁμαίμονα, αὐτὸς μὲν τὴν γυναῖκα, τὸν δὲ ἀδελφὸν διὰ τῆς γυναικὸς ἐκείνου φαρμάκοις ἀνεῖλε, καὶ συναφθεὶς τῇ συνεύνῳ τοῦ ἀδελφοῦ, τῷ Τουλλίῳ σὺν αὐτῇ ἐπεβούλευε. καὶ πολλοὺς τῶν τε βουλευτῶν καὶ τῶν εὐπατριδῶν αἰτίας ἔχοντας πρὸς τὸν Τουλλίου πάντας συναγαγόμενος, ἐξαπιναίως μετ᾽ αὐτῶν ἐς τὸ συνέδριον παραγέγονεν, ἑπομένης αὐτῷ καὶ τῆς γυναικὸς Τουλλίας· καὶ πολλὰ μὲν εἶπε, τῆς τοῦ πατρὸς ἀξίας τοὺς παρόντας ἀναμιμνήσκων, πολλὰ δὲ ἀπέσκωψε πρὸς τὸν Τούλλιον. ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος ταῦτα μαθὼν ἐπέστη σπουδῇ,

καί τι

[illegible]

ὅτι τοὺς παί- των δούλους ἐλευθέρωσεν.

ὅτι τὰ ἀστικὰ ὑποδήματα τῶν εὐπατρι- δῶν ὅσα, ἢ ἴδια ταῦτα.

ὅτι ἄλλοι ῥω- μαῖοι παρὰ τοὺς λατίνους.

καί τι εἰπεῖν καὶ ἐφθέγξατο, συναρπάσας αὐτόν, καὶ ἐξάρας ἔρριψε κατὰ τῶν πρὸ τοῦ βουλευτηρίου ἀναβαθμῶν. καὶ ὁ μὲν ταραχθεὶς πρὸς τὴν τοῦ Ταρκυνίου τόλμαν, καὶ ὅτι οὐδείς τις αὐτῷ ἐπεκούρησεν, οὔτ' εἶπεν ἔτι οὐδέν, οὔτ' ἐποίησε. Ταρκύνιος δὲ τήν τε βασιλείαν εὐθὺς παρὰ τῆς βουλῆς ἔλαβε, καὶ πέμψας τινάς, τὸν Τύλλιον κομιζόμενον οἴκαδε, διεχειρίσατο. ἡ δὲ θυγάτηρ ἐκείνου τὸν ἄνδρα ἐν τῷ βουλευτηρίῳ κατεφίλησε, καὶ βασιλέα προσηγόρευσε, καὶ ἀπιοῦσα πρὸς τὰ βασίλεια, τὸ ὄχημα ἐπὶ τοῦ νεκροῦ τοῦ πατρὸς ὡς εἶχεν ἤλασεν. οὕτω μὲν ὁ Τύλλιος ἦρξε, καὶ οὕτως ἀπώλετο, βασιλεύσας τέσσαρας ἐνιαυτοὺς ἐπὶ τεσσαράκοντα.

Βασιλεία Ταρκυνίου.

Ὁ Ταρκύνιος δὲ τῆς βασιλείας ἐπιλαβόμενος, δορυφόρους περὶ τὸ σῶμα ἑαυτοῦ περιέστησε, καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν αὐτοῖς καὶ οἴκοι καὶ ἀγοράζων ἐκέχρητο. δέδιε γὰρ μὴ καὶ αὐτὸς εἰς τὸν ἐκδίκην ὡς ἡ γυνὴ πρὸς τὸν πατέρα ἐποίησαν, ὡς οἱ λοιποὺς ἐκδιδῶσιν. ἐπεὶ δὲ ὡς τυραννήσων παρεσκευάσατο, τοὺς δυνατωτάτους τῶν βουλευτῶν καὶ τῶν ἄλλων συλλαμβάνων ἐκτείνεν, οὓς μὲν αἰτίαν ἄγειν τινὰ ἐπενεγκών, φανερῶς ἀναιρῶν, οὓς δὲ λάθρα, φυγῇ δέ γε καὶ ὑπερορίους ζημιῶν. οὐ γὰρ τοὺς τοῦ Τυλλίου προσκειμένους μόνους, ἀλλὰ καὶ τοὺς πρὸς τὴν μοναρχίαν συναραμένους αὐτῷ προσαπώλλυε. καὶ οὕτω τὸ κράτιστον τῆς βουλῆς καὶ τῶν ἱππέων ἀνάλωσε, μισεῖσθαί τε ὑπὸ παντὸς τοῦ δήμου ἐπίστευε. διὸ οὐδὲ ἀντικατέστησε τῶν ἀπολωλότων αὐτῷ τῶν ἐκ τῶν ἀπολλυμένων τινάς, ἀλλὰ καὶ τὴν γερουσίαν καταλῦσαι παντελῶς ἐπιχειρήσας, οὔτε ἀντεισήγαγεν αὐτῇ οὐδένα, οὔτε τοῖς οὖσιν ἐπεκοίνου τι λόγου ἄξιον. συνεκάλει μὲν γὰρ αὐτούς, οὐ μὴν ὥστε τι τῶν ἀναγκαίων συνδιοικεῖν, ἀλλ' ἵνα δι' αὐτῶν ἡ βραχύτης γένοιτο ἔκδηλος, καὶ αὐτοὶ διὰ τοῦτο καταφρονοῖντο. τὰ δὲ πλεῖστα καθ' ἑαυτόν, ἢ καὶ μετὰ τῶν υἱέων ἔπραττε. δυσπρόσοδός τε καὶ δυσπροσήγορος ἦν, καὶ τῇ ὑπερηφανίᾳ καὶ τῇ ὠμότητι ὁμοίως ἐχρῆτο πρὸς ἅπαντας, καὶ τυραννικώτερον αὐτός τε καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ προσεφέροντο ἅπασι. διὰ ταῦτα δὲ καὶ τοὺς δορυφόρους ὑπόπτους ἔχων, ἐκ τῶν Λατίνων προσπαρεσκευάσατο δορυφορεῖν, καὶ ἐν ταῖς τῶν Ῥωμαίων τάξεσι Λατίνους ἐνέμιξεν, ἵνα οἱ μὲν Λατῖνοι ἰσομοιρίας τοῖς Ῥωμαίοις τυχόντες, εὔνοιαν αὐτῷ ἐντεῦθεν ὀφείλωσι, καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἧττον ἐκφοβῶσιν αὐτόν, μηκέτι καθ' σφᾶς ὄντες, ἀλλὰ τοῖς Λατίνοις συντεταγμένοι. Γαβίνοις δὲ μάχῃ μὲν συνῆψε, καὶ κακῶς μὲν ἠγωνίσατο, δόλῳ δὲ αὐτοὺς ἐχειρώσατο. αὐτομολῆσαι γὰρ αὐτοῖς Σέξτῳ ἐπέταξε τῷ υἱῷ. ἵνα δ' εὐπρόσωπος αὐτῷ ἡ αὐτομολίας πρόφασις γένηται, ἐκεῖνος μὲν φανερῶς τὸν πατέρα ὡς τύραννον καὶ παράσπονδον ἐλοιδόρησεν. ὁ δὲ τὸν υἱὸν ἐμαστίγωσέ τε καὶ ἀντημύνατο, ἅτε ἐπὶ συνθήκαις πρὸς Γαβίνους ἐψευσμένος, αὐτομολήσει, χρήματά τε καὶ ἑταίρους παραλαβών. οἱ δὲ πιστεύσαντες τῇ σκηνῇ διά τε τῆς τοῦ Ταρκυνίου ὠμότητα, καὶ ὅτι τότε πολλὰ καὶ ἀληθῆ τὸν πατέρα ἐκακηγόρει, καὶ αὐτὸν ἐκπεπολεμῶσθαι αὐτῷ ἐδόκει. ἐδέξαντό τε αὐτὸν ἀσμένως, καί τινας ἐπελθόντες ἐπὶ τῆς Ῥωμαίων χώρας σὺν αὐτῷ ἐποιήσαντο, καὶ οὐ μετρίως αὐτὴν ἐλυμήναντο. διά τε ταῦτα γοῦν καὶ ὅτι καὶ χρήματα ἰδίᾳ τέ τισι παρεῖχε, καὶ δὴ τὸ κοινὸν ἀνήλισκε δαψιλῶς, ᾑρέθη παρ' αὐτῶν στρατηγός, καὶ τὴν τῶν πολιτικῶν ἐν αὐτοῖς πραγμάτων ἐπετράπη διοίκησιν. ὑπὸ τούτοις λάθρα πέμψας τινά, τά συμβαίνοντα τε ἐγνώρισε τῷ πατρί, καὶ πρὸς τὸ μέλλον γνώμην ᾔτησεν ἐξ αὐτοῦ. ὁ δὲ ἀπεκρίνατο μὲν τῷ πεμφθέντι οὐδέν, ἵνα μὴ ἴσως γνωσθείς, ἑκών τι ἢ ἄκων ἐξείπῃ. ἐς δὲ κῆπον εἰσαγαγὼν αὐτόν, ἐν ᾧ μήκωνες ἦσαν, τὰς κωδύας αὐτῶν τὰς ὑπερ-

Ἐπιβουλὴ τοῦ Ταρκυνίου.

Μετ' αὐτῶν εἶναι παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις οἱ Λατῖνοι.

Ἐπιβουλὴ Γαβίνων.

Ἵνα μὴ μηνύσῃ ὁ πεμφθεὶς τὰς μηκώνων κωδύας, ἀλλὰ πρᾶξαι.

atq; aliquid dixiſſet, Tarquinius ſenē medium arripit: elatumq; è curia, in inferiorem partem per gradus deijcit. Ille ad Tarquinij audaciam, eoq; magis quòd ab omnibus deſtitutus eſſet, conſternatus, nihil amplius neq; dixit, neq; fecit. Tarquinius uerò ſtatim regnum à patribus accepit, & per quoſdam Tullium domum ſe recipientem ſuſtulit. At eius filia maritum in curia deoſculata, regem ſalutauit: atq; in regiam abiens, per patris corpus carpentum egiſſe fertur. Sic Tullius Rempub. adminiſtrauit, ſic uitam finijt, cum annos XLIIII regnaſſet.

Tarquinius Seruio occiſo regnum occupat.

Regnum Tarquinij.

TArquinius regno ſuſcepto, Romuli more armatis corpus circūſepſit: quib. & noctu & interdiu, domi & foris uſus eſt. Nam quòd ipſe erga ſocerū, uxor erga patrē ita ſe geſsiſſent, timuit ne à ſeipſo aduerſus ſe exemplū caperet. Iam quia metu regnū tutandum erat, potētiſsimos ſenatores & ciues comprehēſos occidebat: alios palàm, quib. aliquid crimini dare poterat, alios clam: nonnullos in exilium mittebat. Neq; uerò Tullij ſtudioſos dūtaxat, ſed etiā tyrānidis ſuę adiutores perdidit. Ita optimis quibuſq; ſenatorij & equeſtris ordinis ſublatis, cum ſe omni populo inuiſum eſſe crederet, ſtatuit nullos in patres legere: ſed ſenatū penitus tollere aggreſſus, neq; ullū ſenatorem ſubſtituit: neq; cum ijs qui reſtabāt, quicquā quod alicuius momēti eſſet, cōmunicauit. Quāuis enim eos cōuocaret, non tamē id eò faciebat, ut alicuius rei gerēdæ adiutores eſſent: ſed ut uiſa eorū paucitate, ab omnib. cōtemnerentur: pleraq; uerò per ſe aut filios adminiſtrabat. Fuit aditu affatuq; difficilis, ſuperbia & crudelitate ex æquo erga omnes uſus: ac more tyrannico tam ipſe, q̃ liberi eius cum omnib. egerunt. Quamobrē ſatellitib. etiā diffiſus, cōciliataq; ſibi Latinorū cuſtodia, & in Romanorum ordines inſerta, id ſpectauit, ut Latinos Romanis æquatos, ſuo ſibi beneficio obſtrictos haberet, & Romanos adiūctis exteris minus formidaret. Gabinos, armis infeliciter adortus, dolo ſuperauit. Nam Sextū filiū trāsfugere Gabios iuſsit. cuius facti ut iuſtā habere cauſam uideretur, patrē apertè ut tyrannū & fœdifragū eſt inſectatus, atq; à patre uiciſsim flagris cęſus. Deinde cū ex cōpoſito ad Gabinos cū pecunijs et socijs transfugiſſet, illi ut ei cōmento crederēt, & Tarquinij crudelitate, & multis Sexti ueris in patrē maledictis adducebantˀ: à quo cū eum hoſtili odio diſsidere crederēt, hominem benignißimè ſuſceperūt, & aliquot cū eo in Romanum agrū impreſsiones magna clade illata fecerūt. His igitur de cauſis, & q̧ pecuniā aliquibus priuatim dabat, & in publicū liberaliter cōferebat, dux ab eis creatus eſt, urbanarū etiā rerum adminiſtratione commiſſa. Poſt hæc, per quendā patri ſtatū rerū ſuarū nūciat: quid ſe facere uelit, ſciſcitaṫ. Ille uerò nihil reſpōdet nuncio, ne cognitus uel uolēs uel inuitus arcanum prodat: ſed in hortū ædium tranſit, ſequēte illo, &

Tyrannus principiò Senatum labefactat.

Latinorum ſocietas.

Gabij Sexti Tarquinij dolo capti.

ſumma papauerum capita baculo decutit, itaq; nunciū dimittit: qui re nō intellecta, quid actū eſſet, Sexto renunciat. Is uerò animaduerſo patris cōſilio, Gabinorum primores partim clam ueneno ſuſtulit, partim per ſicarios interfecit: alios in iudicio calumnijs oppreſſos, quaſi urbem patri ſuo prodere uellent, amouit. Simile quiddā Herodotus de Periandro Cypſeli filio, Corinthi tyrāno, ſcribit: qui cum à Thraſybulo Mileti tyranno conſiliū firmādi imperij petijſſet, Thraſybulū nūcio uoce nihil reſpōdiſſe: ſed eo in ſegetem deducto, culmis eminētioribus reſectis & abiectis, hominē dimiſiſſe. Qui reuerſus, deq; illius cōſilio rogatus, dixerit, ſe ad hominē emotæ mentis eſſe miſſum, neq; etiam ad interrogata quicq; reſpōdiſſe: ac quid ille feciſſet, narrarit. At Periandrū, intellecta Thraſybuli ratione, omnes Corinthiorū principes ſuſtuliſſe. Ad eundē modū Sextus etiā cum Gabinis egit: & meliorib. occiſis, eorū pecunias uulgo diſtribuit. Deinde illis deletis, reliquis decepus, & omnia credentibus, cū Romanis captiuis & trāsfugis, quos ea de cauſa multos coegerat, urbē occupauit, patriq; tradidit. Sed is ea filio cōceſſa, cum alijs populis bellū geſsit. Cæterùm oracula Sibyllina uel inuitus populo Ro. cōparauit. Mulier enim quædā fandica, quā Sibyllā nominabāt, Romā III aut IX libros allatos, Tarquinio certo precio uenales ꝓpoſuit. Illo uerò eam negligēte, uel unū uel tres libros exuſsit. Vt iterū à rege deſpecta eſt, ex reliquis totidē aboleuit. Cū aūt eos etiā qui reſtabāt cremātura eſſet, augures eū reliquos emere coegerūt: idq; tāti, quāti uniuerſos parare potuiſſet. eos libros duobus ſenatorib. aſſeruandos tradidit: qui ꝙ ſcripta illa nō ſatis aſſequerētur, duos uiros è Græcia mercede accerſiuerunt, qui eos legerēt, atq; interpretarētur. Finitimi autem cognoſcēdi auidi, quid ijs libris cōtineretur, altero cuſtodū M. Aquilio largitionib. corrupto, quędā tranſcripſerunt. Quo facinore cognito, Marcus culeo inſutus atq; ſubmerſus eſt. Id ſupplicij genus pòſt in parricidis obſeruatū: ut neque terra, neq; aqua, neq; ſol eorū morte inquinaretur. Templū in mōte Tarpeio ex patris uoto ædificauit. Cum uerò terra ad fundamēta iacīēda effoderetur, uiri recens mortui capite inuēto, quod ſanguis nondū deſtituerat, Romani Tyrrhenū uatē percōtati ſunt, quid portenderet? At ille id ſignū in Tyrrheniā trāſlaturus, certū in terra ſpaciū deſignauit: in eoq; Romæ ſitu & Tarpeio mōte incluſo, legatos rogauit, an ea Roma eſſet? an is mōs eſſet? an caput ibi inuentū eſſet? ut illis nihil ſuſpicantibus, & ita eſſe affirmātibus, illius portētu uis in eū locū, in quo deſcriptio facta eſſet, transferret. Sed legati ab illius filio fraudē prius edocti, cū rogarentur, Nō hic, inquiūt, Roma colit, ſed in palatio: & mons Romę eſt, & caput in mōte illo inuentū eſt. Vatis calliditate hac ratione eluſa, omnē ueritatem

Thraſybuli Mileſij culmis decuſsi.

Sibyllina oracula.

Tēpli Tarpeij ædificatio.

τὰς ὑπερεχούσας ῥάβδῳ κατέκλασε, καὶ εἰς γῆν κατέβαλε, καὶ οὕτω τὸν ἀγγελιαφόρον ἀπέπεμψεν. καὶ ὁ μὲν τὸ πραχθὲν τῷ Σέξτῳ ἀπήγγειλεν, ἀσυνέτως ἔχων τοῦ πραχθέντος. ὁ δὲ τὸν νοῦν συνῆκε τοῦ ὑποθεμένου, καὶ τοὺς ἀξιολογωτέρους τῶν Γαβίνων τοὺς μὲν λάθρα φαρμάκοις διέφθειρε, τοὺς δὲ διά τινων δῆθεν λῃστῶν, ἄλλους δὲ καὶ ἐκ δικαστηρίου ἀπέκτεινε, συκοφαντίας κατ' αὐτῶν πρὸς τὸν πατέρα προδοσίας πλασάμενος. ὅμοιον δέ τι τούτῳ καὶ ὁ Ἡρόδοτος ἱστορεῖ. Περίανδρον γὰρ τὸν Κυψέλλου τύραννον Κορίνθου γενόμενον, φησὶ πρὸς Θρασύβουλον τὸν Μιλήτου τύραννον διαπέμψασθαι πυνθανόμενον, ὅπως αὐτῷ τὰ τῆς ἀρχῆς ἀσφαλῶς ἕξει. τὸν δὲ Θρασύβουλον τῷ ἀπαγγέλλοντι τοῦτο μηδὲν ἀποκρίνασθαι, ἀπαγαγόντα δὲ ὡς λήϊον, τοὺς ἀστάχυας τοὺς ὑπερέχοντας ἐκτέμνειν τε καὶ ῥιπτεῖν, καὶ οὕτως ἀποπέμψαι τὸν ἐσταλμένον. τὸν δὲ ἐπανελθόντα, καὶ τὴν τοῦ Θρασυβούλου συμβουλὴν ἐρωτώμενον, εἰπεῖν, ὡς πρὸς ἀπόπληκτα παραφθείη, καὶ διηγήσασθαι ὅσα ἐκεῖνος ἐποίησε, μηδὲ πρὸς ἐρωτηθὲν φθεγξάμενος. τὸν δὲ γε Περίανδρον συνιέναι τὸν τοῦ Θρασυβούλου λογισμὸν, καὶ τοὺς ὑπερέχοντας τῶν Κορινθίων ἅπαντας ἐξανελεῖν. καὶ ὁ Σέξτος δὲ οὕτω τοὺς Γαβίνους μετῆλθε, καὶ τοὺς μὲν κρείττους ἀπώλλυε, τοῖς πολλοῖς δὲ τὰ σφῶν διένειμε χρήματα. καὶ μετὰ τοῦτο τῶν διαφθαρέντων τὴν πόλιν, τῶν δὲ λοιπῶν ἀπατωμένων καὶ πάντα πιστευόντων αὐτῷ, μετὰ τῶν αἰχμαλώτων Ῥωμαίων, καὶ τῶν αὐτομόλων, οὓς πολλοὺς διὰ τοῦτο συνήθροισε, κατέσχε τὴν πόλιν, καὶ τῷ πατρὶ παρέδωκε. καὶ ὃς ἐκείνης τῷ υἱῷ παρεχώρησεν, αὐτὸς δὲ πρὸς ἄλλα ἐπολέμησεν ἔθνη. τοὺς δὲ τῆς Σιβύλλης χρησμοὺς Ῥωμαίοις καὶ ἄκων περιεποιήσατο. γυνὴ γάρ τις θεόμαντις, ἣν Σίβυλλαν ὠνόμαζον, εἰς τὴν Ῥώμην ἐλήλυθε, βιβλία τρία ἢ ἐννέα φέρουσα, καὶ ταῦτα πρίασθαι τῷ Ταρκυνίῳ ἐδίδου, καὶ τὴν τιμὴν τῶν βιβλίων ὥριζε. ἐκείνου δὲ μὴ προσχόντος αὐτῇ, ἓν ἢ τὰ τρία τῶν βιβλίων κατέκαυσεν. ὡς δὲ αὖθις κατωλιγωρήθη παρὰ τοῦ Ταρκυνίου, καὶ τῶν λοιπῶν ὁμοίως διέφθειρε. μελλούσης δὲ καὶ τὰ ἐπίλοιπα καταφλέξειν, ἠνάγκασαν αὐτὸν οἱ οἰωνισταὶ τὰ γοῦν σωζόμενα πρίασθαι. καὶ ὠνήσατο ταῦτα, ὅσου τὰ πάντα κτήσασθαι ἔμελλε, καὶ δύο βουλευταῖς ἀνδράσι φυλάσσειν ἐξέδωκεν. ὡς δὲ οὐ πάνυ τὰ γεγραμμένα συνίεσαν, ἐκ τῆς Ἑλλάδος καλέσαντες, δύο ἄνδρας ἐκεῖθεν μισθῷ ἤγαγον, τοὺς ἀναγνωσομένους ταῦτα, καὶ ἑρμηνεύσοντας. οἱ δὲ περίοικοι μαθεῖν ἐθελήσαντες, ὅ, τί ποτε τὸ διὰ τῶν βιβλίων ὂν δηλούμενον, τὸν ἕτερον τῶν φυλασσόντων αὐτὰ Μάρκον Ἀκύλλιον χρήμασιν ἀναπείσαντες, μετεγράψαντό τινα. γνωσθείσης δὲ τῆς πράξεως, ὁ Μάρκος δύο βύρσαις συρραφείσαις ἐμβληθεὶς, κατεποντώθη. ὃ δὴ ἐκεῖνο μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῶν πατροκτόνων ἐπικρατῆσαι γίνεσθαι, ἵνα μήτε ἡ γῆ, μήτε τὸ ὕδωρ, μήτε ὁ ἥλιος μιαίνηται αὐτῶν θνήσκοντων. τὸν δὲ ναὸν τὸν ἐν τῷ Ταρπηΐῳ ὄρει κατὰ τὴν τοῦ πατρὸς εὐχὴν ᾠκοδόμησε. τῆς δὲ γῆς εἰς τὴν τῶν θεμελίων καταβολὴν ἀνορυττομένης, ἀνδρὸς νεοθνῆτος κεφαλὴ αὐτοῖς ἐφάνη ἔναιμος ἔτι. ἐπύθοντο οὖν Ῥωμαῖοι πρὸς ἄνδρα Τυρσηνὸν τερατοσκόπον, ἐρωτῶντες ὅ διὰ τοῦ φανέντος δηλούμενον. ὁ δὲ τὸ σημεῖον εἰς τὴν Τυρσηνίδα μεταβῆναι μηχανησάμενος, διάγραμμά τι τῆς γῆς ἐπεποίηκε, καὶ ὡς αὐτὸ τὴν Ῥώμην θεὶς ἐν ταύτῃ, καὶ τὸ Ταρπήϊον ὄρος, ἔμελλε τοὺς πρέσβεις ἐρωτᾶν, ἆρα Ῥώμη αὕτη ἐστὶ, τὸ ὄρος τοῦτ' ἐστὶν, ἡ κεφαλὴ ἐν ταύτῃ εὑρέθη; ἵν' ἐκείνων μηδὲν ὑποπτευσάντων, καὶ συμφησάντων, ἡ δύναμις τοῦ σημείου εἰς τὸ χωρίον, ἐν ᾧ διεγέγραπτο, μετέλθοι. καὶ ὁ μὲν ταῦτα ἐτεχνάζετο. οἱ δὲ πρέσβεις παρὰ τοῦ υἱοῦ ἐκείνου μαθόντες τὸ τεχνασμα ἐρωτώμενοι, οὐκ ἐνταῦθα, εἶπον, οἰκεῖται ἡ Ῥώμη, ἀλλ' ἐν τῷ Παλατίῳ, καὶ τὸ ὄρος ἐν τῇ Ῥωμαίων ἐστὶ, καὶ ἡ κεφαλὴ ἐν τῷ ὄρει ἐκείνῳ εὑρέθη. οὕτω δὲ τοῦ τερατοσκόπου διαμαρτόντος τοῦ μηχανήματος, πᾶσαν ἐκεῖνοι τὴν ἀλή-

ὅτι τὰ αὐτὰ τῷ Θρασυβούλῳ καὶ Σέξτος ἔπραξε.

περὶ τῆς μαντίδος Σιβύλλης.

περὶ τῶν βιβλίων Σιβύλλης.

περὶ δὲ διὰ βυρσῶν τιμωρίας.

περὶ δὲ ἀρχαιότατου [illegible] τὸ τέρας.

[illegible]

τὴν ἀλήθειαν ἔμαθον, καὶ τοῖς πολίταις ἀνήγγειλαν, ὅτι κράτιστοι ἔσονται, καὶ πλείστων ἄρξουσιν. ἐλπὶς οὖν κἀκ τούτου αὐτοῖς προσεγένετο, κἀντεῦθεν τὸ ὄρος μετωνομάσθη παρ' αὐτοῖς καπιτώλιον. καπίτα γὰρ τῇ ῥωμαίων διαλέκτῳ αἱ κεφαλαὶ ὀνομάζονται. δεηθεὶς δὲ χρημάτων εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ ὁ ταρκύνιος, ἀρδεάταις ἐπήνεγκε πόλεμον, ὅθεν οὔτε χρήματα προσεκτήσατο, καὶ τῆς βασιλείας ἐξέπεσε. γεγόνασι δ' αὐτῷ καὶ σημεῖά τινα δηλωτικὰ τῆς ἐκπτώσεως. ἔκ τε γὰρ τοῦ κήπου αὐτοῦ γῦπες νεοσσοὺς ἐξήλασαν ἀετῶν· καὶ ἐξ ἀνδρῶνος, ἐν ᾧ συνειστιᾶτο φίλοις, ὄφις μέγας ὑπερφυῶς, αὐτόν τε καὶ τοὺς συσσίτους ἐξέβαλε. διὰ τοι ταῦτα ἐς δελφοὺς τίτον τε καὶ ἄῤῥοντα τοὺς υἱοὺς ἔπεμψε. τοῦ δὲ ἀπόλλωνος χρήσαντος, τότε τῆς ἀρχῆς ἐκπεσεῖσθαι αὐτόν, ὅτε κύων ἀνθρωπίνῃ φωνῇ χρήσαιτο, ἀγαθαῖς ἐλπίσιν ἐσαίνετο, μὴ οἰηθείς ποτε γενέσθαι τὸ μάντευμα. ἦν δὲ λούκιος ἰούνιος ἀδελφῆς τοῦ ταρκυνίου υἱός, οὗ τὸν πατέρα καὶ τὸν ἀδελφὸν ὁ ταρκύνιος ἀπέκτεινεν. οὗτος οὖν καὶ περὶ ἑαυτῷ δεδιώς, μωρίαν προσεποιήσατο, ταύτην ἑαυτοῦ προσποιούμενος σώτειραν. διὸ καὶ βροῦτος ἐπεκλήθη, ὅτι δύναται οὕτω τοῖς λατίνοις ἠλίθιος καλοῦν. πλαττόμενος οὖν τὸν μωραίνοντα, τοῖς τοῦ ταρκυνίου παισὶν εἰς δελφοὺς ἀπιοῦσι συμπαρελήφθη ὡς ἄθυρμα. ὁ δὲ καὶ ἀνάθημα φέρειν ἔλεγε τῷ θεῷ, τὸ δ' ἦν βακτηρίον τι, μηδὲν ἐκ τοῦ φαινομένου ἔχον χρηστόν, ὅθεν καὶ ἐπὶ τούτῳ ὤφλισκανε γέλωτα. τὸ δ' ἦν οἷον εἰκών τις τῆς κατ' αὐτὸν προσποιήσεως. κοιλάνας γὰρ αὐτό, λάθρα χρυσίον ἐνέχεεν ἐνδεικνύμενος δι' αὐτοῦ, ὡς καὶ τὸ φρόνημα αὐτῷ ὑπὸ τῆς μωρίας ἀτίμῳ σῶον, καὶ ἔντιμον κατακρύπτεται. ἐρομένων δὲ τῶν ταρκυνίου υἱῶν, τίς τὴν βασιλείαν τοῦ πατρὸς διαδέξεται; ἐχρησμῴδησεν ὁ θεός, τὸν πρῶτον τὴν μητέρα φιλήσαντα τὸ κράτος ἕξειν. ὃ συνεὶς ὁ βροῦτος, ὡς τυχαίως καταπεσών, τὴν γῆν κατεφίλησεν, αὐτὴν μητέρα πάντων ὑπάρχειν κρίνας ὀρθῶς. οὗτος γοῦν ὁ βροῦτος τοὺς ταρκυνίους κατέλυσεν, αἰτίαν τὰ περὶ τὴν λουκρητίαν συμβεβηκότα προσποιούμενος, καὶ ἄλλως μισουμένους παρὰ πάντων διά τε τὸ τυραννικόν τε καὶ βίαιον. ἡ δὲ λουκρητία θυγάτηρ μὲν ἦν λουκρητίου σπουρίου, ἀνδρὸς τῶν τῆς συγκλήτου γένους, γαμετὴ δὲ κολλατίνου ταρκυνίου τῶν ἐπιφανῶν, ἐπί τε κάλλει καὶ σωφροσύνῃ τυγχάνουσα περιβόητος. ταύτην σέξτος ὁ τοῦ ταρκυνίου υἱὸς αἰσχῦναι σπούδασμα ἔθετο, οὐχ οὕτω τοῦ κάλλους αὐτῆς ἐρασθείς, ὡς ἐπὶ τῷ σώφρονι διαβαλεῖν αὐτήν. τηρήσας οὖν τὸν κολλατῖνον τῆς οἰκίας ἐκδημοῦντα, νύκτωρ ἐλθὼν πρὸς αὐτήν, ὡς πρὸς γαμετὴν συγγενοῦς, κατέλυσε παρ' αὐτῇ· καὶ πρῶτον μὲν λόγοις ἐπείρα συγγενέσθαι αὐτῇ, εἶτα καὶ βίαν προσῆγε. ὡς δ' οὐδὲν ἐπέραινεν, ἀποσφάξειν ἠπείλησεν. ὡς δὲ καὶ τοῦ θανάτου κατωλιγώρει, δοῦλον παρακατακλινεῖν αὐτῇ ἐπηπείλησε, καὶ ἀμφοτέρους κτενεῖν, καὶ λόγον δώσειν, ὡς εὑρὼν αὐτοὺς συγκαθεύδοντας ἔκτεινε. τοῦτο τὴν λουκρητίαν ἐτάραξε, καὶ φοβηθεῖσα μὴ πιστευθείη τοιοῦθ' οὕτω γενέσθαι, ἐνέδωκε, καὶ μοιχευθεῖσα ξιφίδιον ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον ἔθετο, καὶ μεταπεμψαμένη τόν τε ἄνδρα καὶ τὸν πατέρα, συνεπομένων αὐτοῖς τοῦ τε βρούτου καὶ ποπλίου οὐαλλερίου, κατεδάκρυσε, καὶ στενάξασα τὸ δρᾶμα πᾶν διηγήσατο. εἶτα ἐπήγαγε· καὶ ἐγὼ μὲν τὰ πρέποντα ἐμαυτῇ ποιήσω· ὑμεῖς δὲ εἴπερ ἄνδρες ἐστέ, τιμωρήσετε μὲν ἐμοί, ἐλευθερώσετε δὲ αὐτοί, καὶ δείξετε τοῖς τυράννοις οἵων ὑμῶν ὄντων, οἵαν γυναῖκα ὕβρισαν. τοιαῦτα εἰποῦσα, εὐθὺς τὸ ξιφίδιον ὑφελκύσασα κατέκτεινεν ἑαυτήν. ἀκούσαντες δ' ἐκεῖνοι ταῦτα, καὶ θεασάμενοι, ὑπερήλγησαν, καὶ τῷ ποπλίῳ συμβούλῳ καὶ προθύμῳ πρὸς τὸ ἔργον ὁ βροῦτος χρησάμενος, τήν τε γυναῖκα πολλοῖς τοῦ δήμου κειμένην ὑπέδειξε, καὶ πρὸς τοὺς λοιποὺς δημηγορήσας, τὸ πρὸς τοὺς τυράννους μῖσος ἐκφανὲς πεποίηκε, καὶ

μακὶ τε

περὶ τῶν σημείων τῆς ἐκπτώσεως τοῦ ταρκυνίου.

ὅτι βροῦτος ὁ μωρὸς παρὰ λατίνοις.

ὅπως ὁ βροῦτος τὴν γῆν ὡς κοινὴν μητέρα ἐφίλησε.

περὶ λουκρητίας, ἣν βιασάμενος ὁ ταρκυνίου υἱός, καὶ διὰ τοῦτο ἀναστροφὴ ἐκείνων.

ueritatem didicerunt, & ciuibus ſuis renunciarunt, eos fore potētiſsimos, & plurimis imperaturos. Igitur hæc quoq; res fiduciā illorū auxit, & mons ex eo Capitoliū eſt appellatus. Quia uerò Tarquinius ad tēpli exædificationē pecunia egebat, Ardeatib. illato bello, neq; pecuniā acquiſiuit, & regno excidit. Quæ calamitas ei prodigijs eſt præſignificata. Nā & uultures ex hortis eius pullos aquilarum expulerūt: & anguis ingēs è cōclaui, in quo cū amicis cōuiuabatur, & ipſum & cōuiuas fugauit. Iis de cauſis Titū & Aruntē filios, Delphos miſit. Quib. cū Apollo reſpōdiſſet, tum eū imperiū amiſſurū, cū canis humana uoce loqueret̄, ſpe bona ſibi blanditus eſt, nunq; id oraculū euenturū ratus. Erat autē L. Iunius, ſororis Tarquinij filius, cuius patrē & fratrē tyrānus ſuſtulerat. Is uitę ſuæ timens, ſtultitiā ſimulauit, cuius numine tutior eſſet. unde Bruti nomē eſt adeptus, quod ſatuū ſignificat. Ob eā ſtultitię ſimulationē à Tarquinijs Delphos ductus, ludibriū uerius q̄ comes: etſi profitebatur ſe deo baculū dono laturū, in quo cum nihil appareret boni, ea quoq; de cauſa ridebatur. Verùm ea re per ambages effigiē quandā ingenij ſui repręſentabat. Nam eo excauato, clam aurū infuderat: ut oſtēderet, ingeniū quoq; ſuū integrū & honorabile ſub ignominioſo ſtultitię uelamēto deliteſcere. Adoleſcētib. porrò interrogātibus, quis patri ſucceſſurus eſſet? reſpōdit Deus, eū qui matrē prius oſcularetur, rerū potiturū. Quo Brutus intellecto, terrā, quaſi ſortuitò prolapſus, deoſculatus eſt, quā cōmunem omniū matrē eſſe rectè iudicauit. Idē Brutus Tarquinios, ob ſtuprū Lucretię oblatū, urbe eiecit, antè ob tyrannidē & uiolentiam omnib. inuiſos. Lucretia uerò filia fuit Spurij Lucretij ſenatoris, uxor Tarquinij Collatini uiri illuſtris, elegātia formę & caſtitate celebris. Huius ſtuprandæ libido Sexto Tarquinio inceſsit, nō tam ob pulchritudinē, quàm ut eius famę ac pudicitię labē aſpergeret. Itaq; captata Collatini abſentia, noctu apud eā, ut cognati uxorē, diuertit. Ac primū uerbis eā tētat, deinde ui. cū nihil pficeret, mortē minat̄: quam illa contēnente, dixit ſe ſeruū cū ea poſiturū, & ambos occiſurū: eāq; cauſam cædis editurū, q eos in cōcubitu deprehēſos pemiſſet. Hoc Lucretiā cōmouit: ac uerita, ne res ita eſſe acta crederet̄, adultero obſecuta, pugionē ſub ceruicali poſuit: accerſitoq; marito & patre, Bruto & P. Valerio comitantibus, quid accidiſſet, cū fletu & ſuſpirijs expoſuit. Deinde ſubiecit: Ego quę me decēt, faciam: uos ſi uiri eſtis, & necem meā ulciſcemini, & uoſmetipſos in libertatem uēdicabitis: ac tyrannis oſtēdens, quales uiros qualēq; matronā uiolarint. Hęc elocuta, ſtatim pugione clā arrepto ſeipſam interemit. Quib. illi auditis & uiſis, ingentē dolorem cæperunt. Brutus uerò Publij cōſilio & alacri opera uſus, matronā multis è populo iacentē oſtēdit: & apud cęteros habita cōcione fecit, ut occultū tyrannorum odiū erumperet, ſeq; Tarquinium

Ardeate bellū Tarquinijs exitij occaſio.

Prodigia, & oraculū Delphicū.

L. Iunius Brutus, ſtulti ſapiens imitator.

Lucretia ſtuprum.

non amplius receptutos affirmarent. His actis Brutus, urbe alijs cõmiſſa, in caſtra equitauit, eademq; militibus quæ populo perſuaſit. Tarquinius re cognita, ad urbem properans, excluditur, & cum liberis cæteriſq; amicis Tarquinios confugit. Nam ſola Tullia ſibi ipſi manus attuliſſe fertur. Sic Tarquinio regno pulſo, quod per annos XXV uiolenter adminiſtrarat, Romani Brutum, inclinatis in eum ſtudijs, magiſtratum elegerunt. Verùm ne monarchia regia reducta uideretur, Lucretiæ maritũ Tarquinium Collatinũ, ei collegam dederunt: qui ob uim uxori ſuæ factam, tyrannis infeſtus eſſe crederetur. A' Tarquinio legati reditum flagitantes miſsi, tum re infecta diſceſſerũt. Pòſt reuerſi retulerũt, ſi bona ſua ipſi, amicis & neceſſarijs redderentur, unde exiliũ tolerarent, eum regno ceſſurũ, & bellum depoſiturũ eſſe. Qua petitione cum multi flecterẽtur, atq; ipſe adeò Collatinus, Bruti collega: Brutus è curia in forum excurrit, Collatinum proditorẽ appellat, qui belli & tyrannidis inſtrumenta largiretur. Legati per ſpeciem repetẽdæ pecuniæ Romæ commorati, nobiles aliquot adòleſcentes corrumpere, atq; inter alios, etiã Bruti filios duos ad proditionem impellere ſtuduerunt. A' quibus benignè accepta oratione, uiſum eſt pacta iureiurãdo ſancire: eaq; de cauſa in ædes penè deſertas & obſcuras ingreſsi, non animaduerterunt ibi eſſe Vindicium ſeruũ, qui non de induſtria, ſed fortè fortuna ibi deliteſcens, ſpectator actorũ, & auditor ſermonũ fuit: quę omnia ad cędem Coſs. & proditionẽ urbis ſpectabãt, additis etiam ad Tarquiniũ literis. Coniuratis digreſsis, ſeruus omnia defert. Illi capiuntur, literæ afferuntur. Deducuntur in forum: aſtante Vindicio, literæ recitantur. Alijs mœſtum ſilentiũ tenentibus, Brutus nominatim utrunq; filium allocutus: Non depellitis, inquit, crimẽ? Illis tacentibus, ad lictores conuerſus: Quod reſtat, ait, ueſtri muneris eſt. Ii adoleſcentes arreptos flagris cæciderunt: quorũ miſericordia cum alij mouerentur, pater neq; oculos aliò auertit, neq; ullũ miſericordiæ ſignũ dedit, quoad ſecuri percuſsi ſunt. Hoc factũ neq; laudare
» neq; uituperare promptũ eſt. Aut enim uirtu-
» tis altitudo perturbationes omnes in eius ani-
» mo oppreſsit, aut calamitatis magnitudo ei ſtu-
» porem attulit. Neutrũ uerò exiguũ eſt, aut hu-
» manum: ſed aut diuinitatis, aut belluinæ imma-
» nitatis. His interſectis, à Bruto poſtularũ eſt, ut de cęteris quoq; pnunciaret. Ad quę ille: Liberis, inquit, meis idoneus fui iudex: de cęteris uerò, ciuib. iam liberis ſuffragia ferẽda permitto. Sentẽtijs latis, omnes ſecuri ſunt percuſsi, atq; inter alios cognati aliquot Collatini: ob quos cũ iraſceretur, populi à Bruto concitati manib. penè diſcerptus eſſet. Magiſtratus tamen ei eſt abrogatus, P. Valerio ſucceſſore dato: cui à cultu & obſeruãtia populi, Publicolę cognomentum fuit. Tarquinius deſperata per proditionẽ regni recuperatione, ad Tyrrhenos ſe cõtulit.

A' quibus

L. Iunius Brutus, & Tarquinius Collatinus, primi Coss.

Nobilium adoleſcentum coniuratio cõtra patriã iudicata.

μηκέτι δέξασθαι συνέθεντο τὸν Ταρκύνιον. ταῦτα δὲ πράξας, καὶ τὴν πόλιν ἐπιτρέψας τοῖς ἄλλοις, αὐτὸς πρὸς τὸ στρατόπεδον ἐξιππάσατο, καὶ τὰ αὐτὰ τῷ δήμῳ συμπείσας, καὶ τοὺς στρατιώτας ψηφίσασθαι. ὁ δέ γε Ταρκύνιος τὰ συμβεβηκότα μαθών, καὶ πρὸς τὴν πόλιν ἐπειχθείς, ἀπεώσθη, καὶ πρὸς τοὺς Ταρκυνησίους μετὰ τῶν παίδων καὶ τῶν ἄλλων ὁμοφρόνων κατέφυγε, μόνης τῆς Τυλλίας, ὡς λόγος, ἑαυτὴν ἀνελούσης. ὁ μὲν οὖν Ταρκύνιος πέντε καὶ εἴκοσι τυραννήσας ἐνιαυτούς, οὕτως ἐξέπεσε τῆς ἀρχῆς. οἱ Ῥωμαῖοι δὲ πρὸς τὸν Βροῦτον ἐπέκλιναν, καὶ αὐτὸν εἵλοντο ἄρχοντα. ἵνα δὲ μὴ ἡ μοναρχία βασίλειος δοκῇ, καὶ συνάρχοντα αὐτῷ ἐψηφίσαντο τὸν τῆς Λουκρητίας ἐκείνης ἄνδρα, τὸν Κολλατῖνον Ταρκύνιον, ὡς ἀπεχθῶς πρὸς τοὺς τυράννους διακείμενον ἔχειν διὰ τὴν βίαν τῆς γυναικός. ἐκ δέ γε Ταρκυνίου πρέσβεις εἰς Ῥώμην ἧκον, περὶ καθόδου διαλεγόμενοι· ὡς δ' οὐδὲν ἤνυον, ἕτεροι αὖθις ἐπέστησαν, ἀφίστασθαι τῆς βασιλείας, καὶ παύειν τὸν πόλεμον λέγοντες τὸν Ταρκύνιον, εἰ τὰ χρήματα δοθεῖεν αὐτῷ, καὶ τοῖς φίλοις, καὶ τοῖς οἰκείοις, ἀφ' ὧν διαβιώσονται φεύγοντες. ἐπικλωμένων δὲ πολλῶν, καὶ αὐτοῦ τοῦ Κολλατίνου τοῦ τῷ Βρούτῳ συνάρχοντος, εἰς ἀγορὰν ὁ Βροῦτος ἐκ τοῦ βουλευτηρίου ἐξέδραμε, προδότην τὸν Κολλατῖνον ἀποκαλῶν, πολέμου καὶ τυραννίδος ἀφορμὰς χαριζόμενον. οἱ πρέσβεις δὲ ἐπὶ τῇ τῶν χρημάτων προφάσει τῇ Ῥώμῃ ἐνδιατρίβοντες, ἴσχυσαν διαφθεῖραι τῶν ἐπισήμων τινάς, μεθ' ὧν καὶ δύο τοῦ Βρούτου παῖδας ἔπεισαν ἐν τῇ προδοσίᾳ γενέσθαι. ὡς οὖν συνέπεισαν τὰ μειράκια, ἔδοξε καὶ ὅρκον προβῆναι, καὶ διὰ τοῦτο εἰς οἰκίαν συνῆλθον. ἦν δὲ ὁ οἶκος ὑπέρημος καὶ σκοτώδης. ἔλαθεν οὖν φθάσας ὢν οὐκ ἐκ προνοίας, ἀλλὰ τυχαίως, οἰκέτης ὄνομα Οὐινδίκιος, καὶ καταπεφευγὼς ἐκεῖ, θεατής τε τῶν δρωμένων ἦν, καὶ τῶν βουλευμάτων ἐπήκοος· ἃ περ ἦσαν, τοὺς ὑπάτους ἀνελεῖν, καὶ τὴν πόλιν προδοῦναι, καὶ ταῦτα πρὸς Ταρκύνιον διὰ τῶν πρέσβεων ἐπεστάλκασιν. ἀπελθόντων δὲ τῶν οἰκημάτων τῶν συνωμοτῶν, ἐξελθὼν ὁ οἰκέτης ἅπαντα κατεμήνυσε, καὶ οἱ τὴν προδοσίαν μελετήσαντες συνελήφθησαν, καὶ τὰ γράμματα ἐκομίσθησαν, καὶ εἰς τὴν ἀγορὰν προαχθέντων αὐτῶν, καὶ τοῦ Οὐινδικίου παραστάντος, τά τε γράμματα ἀνεγνώσθησαν. καὶ οἱ μὲν ἄλλοι ἐν κατηφείᾳ ἦσαν, καὶ σιωπῇ· ὁ δὲ Βροῦτος ὀνομαστὶ τῶν υἱῶν ἑκάτερον προσειπών, οὐκ ἀπολογεῖσθε, ἔφη, πρὸς τὴν κατηγορίαν; τῶν δὲ σιωπώντων, στραφεὶς πρὸς τοὺς ὑπηρέτας, ὑμέτερον, εἶπεν, ἤδη τὸ λοιπὸν ἔργον. οἱ δὲ συλλαβόντες τοὺς νεανίσκους, ῥάβδοις κατέξαινον· καὶ τῶν ἄλλων ἐπικλωμένων τοῖς πάθεσιν, ὁ πατὴρ οὔτ' ἀλλαχόσε τὰς ὄψεις ἀπήγαγεν, οὔτε μὴν οἶκτόν τινα ἐνεδείξατο, μέχρι πελέκει τὰς κεφαλὰς τῶν παίδων ἀπέκοψαν.
τοῦτο δ' οὔτ' ἐπαινεῖν, οὔτε ψέγειν ἐστὶ ῥᾴδιον. ἢ γὰρ "
ἀρετῆς ὕψος εἰς ἀπάθειαν ἐξέστησεν αὐτοῦ τὴν ψυχήν, ἢ πά- "
θους μέγεθος εἰς ἀναλγησίαν. οὐδέτερον δὲ μικρὸν οὐδ' ἀν- "
θρώπινον, ἀλλ' ἢ θεῖον, ἢ θηριῶδες. οὕτω δὲ τούτων θανέν- "
των, καὶ περὶ τῶν ἄλλων συνωμοτῶν ψῆφον ἐξενεγκεῖν ὁ Βροῦτος ἀπῃτεῖτο. ὁ δέ, τοῖς μὲν υἱοῖς, εἶπεν, αὐτὸς ἀρκέσας αὐτοδικαστής. περὶ δὲ τῶν ἄλλων, τοῖς πολίταις ἐλευθέροις οὖσι τὴν ψῆφον παραχωρῶ. ψήφου τοίνυν δοθείσης, πάντες ἐπελεκίσθησαν. ἦσαν δὲ τούτων τινὲς τῷ Κολλατίνῳ προσήκοντες, δι' οὓς καὶ ὠργίζετο. ὅθεν ὁ Βροῦτος οὕτω κατ' αὐτοῦ τὸν δῆμον παρώξυνεν, ὡς μικροῦ δεῖν καὶ αὐτοχειρίᾳ αὐτὸν ἀνελεῖν· ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐκ ἐποίησαν, τὴν δ' ἀρχὴν ἠνάγκασαν αὐτὸν ἀπειπεῖν. εἵλοντο δὲ ἀντ' ἐκείνου συνάρχοντα Πόπλιον Οὐαλέριον, ὃς Ποπλικόλας προσωνομάσθη, δηλοῖ δ' ἡ κλῆσις ἐξελληνιζομένη δημοκηδῆ, ἢ δημοτικώτατον. Ταρκύνιος δὲ ἀπογνοὺς τὴν ἐκ προδοσίας τῆς βασιλείας ἀνάληψιν, προσῆλθε τοῖς Τυρσηνοῖς.

οἱ δὲ

ὅπως ὁ Βροῦτος τὸν Ταρκύνιον ἐκδιώξας, καὶ δὲ βασιλείαν [illegible], ὕπατοι [illegible].

ὅτι διὰ τὴν μελετηθεῖσαν προδοσίαν τῶν Βρούτου υἱῶν [illegible], ὁ πατὴρ αὐτοὺς ἀνεῖλε, [illegible].

ὅσοι διὰ συνωμοσίαν ἀπώλοντο.

Ποπλικόλας ὁ δημοτικός.

περὶ τοῦ [illegible] Ταρκυνίου.

[illegible]

οἱ δὲ δυνάμει βαρείᾳ κατῆγον αὐτόν. ἀντεξῆγον δὲ καὶ τοὺς ῥωμαίους οἱ ὕπατοι. ἀρχομένης δὲ τῆς μάχης, ἄῤῥων ὁ ταρκυνίου παῖς, καὶ βροῦτος ὁ ῥωμαίων ὕπατος, ἀλλήλοις προσπεσόντες ἐμάχοντο. καὶ ἀφειδήσαντες ὑπὸ θυμοῦ ἑαυτῶν συναπέθανον. μεγάλης δὲ τῆς μάχης γενομένης, καὶ πολλῶν ἑκατέρωθεν πεσόντων, ἄκριτος ἦν ἡ νίκη. νυκτὸς δὲ ἐπελθούσης λέγεται σεισθῆναι τὸ ἄλσος παρ' ᾧ ἐστρατοπεδεύοντο, καὶ φωνὴν ἐκ πισσῶν ἐκεῖθεν μεγάλην, φράζουσαν, ὅτι πλείους τεθνήκασι τυῤῥηνῶν ἢ ῥωμαίων. ἅμα δὲ τῇ φωνῇ ῥωμαῖοι μὲν μέγα καὶ θαρσαλέον ἀλάλαξαν. πτοία δὲ ἐνέπεσε τυῤῥηνοῖς, καὶ θορυβηθέντες τοῦ στρατοπέδου ἐξέπεσον. ὅπερ δ' οἱ ῥωμαῖοι εἷλον, καὶ διήρπασαν. ἀριθμηθέντες δὲ οἱ νεκροὶ τῶν ἐν τῇ μάχῃ θανόντων, εὑρέθησαν οἱ μὲν τῶν τυῤῥηνῶν μύριοι χίλιοι καὶ τριακόσιοι, οἱ δὲ ῥωμαῖοι παρ' ἕνα τοσοῦτοι. ἐθριάμβευσε δὲ οὐαλλέριος ποπλικόλας πρῶτος ὑπατεύων. ὁ δὲ ταρκύνιος μετὰ τὴν μεγάλην μάχην, ἐν ᾗ καὶ τὸν υἱὸν ἀπέβαλε μαχεσάμενον βρούτῳ, καταφυγὼν εἰς τὸ κλούσιον, ἱκέτευε λάρτην πορσίναν, ἄνδρα μεγίστην ἔχοντα δύναμιν τῶν ἰταλικῶν βασιλέων. καὶ ὃς αὐτῷ βοηθήσειν ὑπέσχετο. καὶ πρῶτον μὲν ἐπέμψεν εἰς ῥώμην, κελεύων δέχεσθαι τὸν ταρκύνιον. ὡς δὲ οὐχ ὑπήκουσαν, ἀφίκετο μετὰ βαρείας δυνάμεως. ποπλικόλας δὲ οὐαλλέριος εἰς ἀρχὴν τὸ δεύτερον αἱρεθείς, καὶ μάχην συνάψας, καὶ τραυματισθείς, φοράδην τῆς μάχης ἐξεκομίσθη. πολιορκουμένης δὲ ὑπὸ πορσίνα τῆς πόλεως, λιμὸς ἥπτετο τῶν ῥωμαίων. ἐκ τύχης δὲ συμβεβηκότος, ἢ μᾶλλον ἐκ προνοίας γενομένου, ὁ πορσίνας τὸν πρὸς ῥωμαίους κατέλυσε πόλεμον. ἀνὴρ γάρ τις μούκιος κόρδος, ἐς πᾶσαν ἀρετὴν ἀγαθός, ἐν δὲ τοῖς πολεμικοῖς ἄριστος, σκαιόλας τὴν ἐπίκλησιν, ὃ δηλοῖ τὸν μονόχειρα, ἢ μὴ ἀρτιόχειρα, τὸν πορσίναν ἀνελεῖν βουλευσάμενος, εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἐκείνου στρατόπεδον, τυῤῥηνίδα φέρων ἐσθῆτα καὶ ὁμοίᾳ κεχρημένος φωνῇ. καὶ σαφῶς μὲν τὸν πορσίναν οὐκ εἰδώς, ἐρωτῆσαι δὲ δεδιώς, τὸν γραμματέα αὐτοῦ συγκαθήμενον αὐτῷ, καὶ ὁμοίως ἔχοντα τῆς στολῆς, σπασάμενος τὸ ξίφος ἀπέκτεινε, καὶ συλληφθεὶς ἀνεκρίνετο. ἐσχαρίδος δέ τινος τῷ πορσίνᾳ μελλούσης θύειν τότε κομιζομένης, ὑποσχὼν τὴν χεῖρα καιομένης τῆς σαρκὸς εἱστήκει, πρὸς τὸν πορσίναν καταβλέπων ἀτρέπτῳ προσώπῳ, ὅθεν αὐτῷ τῆς χειρὸς φθαρείσης ἐγένετο ἡ ἐπίκλησις, μέχρι θαυμάσας ἐκεῖνος ἀφῆκεν αὐτόν. ὁ δὲ σκαιόλας ἑτέρῳ τρόπῳ ἐσοφίσατο τὸν ἐχθρόν, καὶ εἶπε· τὸν φόβον σου πορσίνα νενικηκώς, ἥττημαι τῆς ἀρετῆς, καὶ χάριτι μηνύω, ἃ πρὸς ἀνάγκην οὐκ ἂν ἐξηγόρευσα. τριακόσιοι ῥωμαίων τὴν αὐτὴν ἐμοὶ γνώμην ἔχοντες, ἐν τῷ στρατοπέδῳ σου διατρίβουσιν, ὧν ἐγὼ προεπιχειρίσας κλήρῳ λαχών, οὐκ ἄχθομαι τῇ τύχῃ, διαμαρτὼν ἀνδρὸς ἀγαθοῦ καὶ φίλου μᾶλλον ἢ πολεμίου ῥωμαίοις εἶναι προσήκοντος. ἐντεῦθεν ὁ πορσίνας πρὸς τὰς συμβάσεις ἐγένετο προθυμότερος. ὁ δὲ ποπλικόλας τὸ τρίτον ὑπατεύων τότε, προὐκαλεῖτο συνεχῶς τὸν ταρκύνιον ἐπὶ δίκῃ, ὡς ἐξελέγξων κάκιστον, καὶ ἐκπεπτωκότα τῆς ἀρχῆς ἐνδικώτατα, τοῦ πορσίνου δικάζοντος. ἀναχωροῦντος μὲν δὲ ταρκυνίου, μὴ αἱρεῖσθαι πορσίναν διαιτητήν, εἰ σύμμαχος ὢν μεταβάλλοιτο, καταγνοὺς ὁ πορσίνας, τὸν πόλεμον κατέλυσεν. καὶ μετὰ ταῦτα δὲ πολλάκις μὲν ἐπεχείρησαν οἱ ταρκύνιοι τὴν βασιλείαν ἀναλαβεῖν, τοῖς ἀμοροῦσι ῥωμαίοις ἔθνεσι συμμαχούμενοι, πάντες δὲ ἐν ταῖς μάχαις διεφθάρησαν, πλὴν τοῦ γέροντος, ὃς καὶ σούπερβος ἐκαλεῖτο, ὅπερ ἂν εἴη ἑλληνικῶς ὑπερήφανος. κἀκεῖνος δὲ μετέπειτα εἰς κύμην τὴν ἐν ὀπικίᾳ γενόμενος, ἐτελεύτησεν. οὕτω μὲν οὖν τοῖς ταρκυνίοις τὰ πράγματα ἀπετελεύτησαν. ἐκείνων δ' ἐξωσθέντων τῆς βασιλείας, ὕπατοι, ὡς εἴρηται, πρὸς τῶν ῥωμαίων ᾑρέθησαν,

ὧν ὁ

[illegible]

[illegible]

Tarquiniorum exulũ, & Romanorũ bella.

A' quibus cũ magnis copijs reduceretur, cõſules in aciẽ Romanos eduxerũt. Ac pugnę principio Aruns Tarquinij filius, & Brutus Cos. Romanus, adeò infeſtis animis inter ſe cõcurrerũt, ut neuter, dum hoſtẽ uulneraret, ſui protegendi corporis memor, uterq; ictu cõtrario transfigeretẽ. Acri orto prelio, & multis utrinq; cæſis, incerta uictoria fuit. Sub noctẽ concuſſo luco, iuxta quem caſtra erãt poſita, ingens uox edita eſt, quæ diceret, uno plus Hetruſcorũ cecidiſſe in acie, uincere bello Romanũ. Vnaq; cum ea uoce Romani magno & cõfidenti clamore ſublato, terrorem incuſſerũt Tyrrhenis, ut per tumultũ caſtra deſererent, quæ à Romanis capta & direpta ſunt. Numeratis interfectorum cadaueribus, Tyrrhenorũ XI millia CCC ſunt reperta, Romanorũ uno minus totidẽ. Valerius Publicola primus in cõſulatu triumphauit. Tarquinius poſt magnã illã pugnã, in qua filiũ quoq; amiſerat, à Bruto interfectũ, Cluſiũ ſupplex cõfugit ad Lartem Porſenã, Italicorũ regũ potentiſsimũ: qui auxilijs promiſsis, cum primùm per legatos à Romanis, ut Tarquiniũ reciperent, non impetraſſet, cum magno uenit exercitu. Valerius Publicola denuò cõſul creatus, uulneribus acceptis, lectica ex pugna elatus eſt. Porſena urbẽ premente, Romanos annonæ penuria afflixit: ſed caſu quodam, ac potius diuino cõſilio factũ eſt, ut Porſena bellum omitteret.

Porſena obſidio Romæ.

Nam quidam Mutius Cordus, cùm omni uirtute præſtãs, tum militari fortitudine præſtãtiſsimus, cognomẽto Scæuola, Tyrrheno habitu, ſermonẽ etiã Tyrrhenorũ imitans, hoſtiũ caſtra ingreſſus, cum Porſenã non ſatis noſſet, nec rogare auderet, ſcribã cum rege ſedentẽ pari ornatu, ſtricto enſe interfecit. Comprehẽſus, cum interrogaretur, dextra accẽſo ad ſacrificiũ foculo iniecta, interim dum caro uritur, intrepido uultu Porſenã intuẽs aſtitit (unde à clade manus, id ei cognomentũ eſt inditũ) donec eũ rex, propè attonitus miraculo, dimiſit. Tum uerò hoſtem alio modo fefellit, his uerbis: "Victo tui metu, uirtuti tuæ ſuccubui: ac beneficio à me feres, quod minis nequiſſes. CCC Romani, iiſdẽ prędicti animis, in caſtris tuis uerſantur: mea prima ſors fuit. Neq; fortunæ ſucceenſeo, quòd à bono uiro aberrarim, digniore qui Romanorũ ſit amicus, quàm hoſtis." Ex eo Porſena propẽſior ad pacis cõditiones euaſit. Publicola uerò tum tertiùm cõſul, Tarquiniũ ſubinde ad ius uocauit: ut eius improbitate declarata, uel Porſena iudice, iuſtiſsimo exilio multatus exiſtimaretẽ. Sed cũ Tarquinius reſpõdiſſet, ſe Porſenã nõ admittere arbitrũ, ſi belli ſocius eſſe deſineret: Porſena cauſa eius improbata, bellum depoſuit. Tarquinij uerò pòſt etiã auxilijs finitimarũ gentiũ, regnũ ſępe recuperare conati, omnes in prœlijs occubuerũt: præter ſenem, qui Superbus dicebatur. ſed & ille tandem Cumis apud Opicos perijt. Ac Tarquiniorum res eò deniq; redierunt. Illis autem pulſis, Romani conſules, ut dictum eſt, creauerunt:

P. Valerij Publicolæ res geſtæ. ex quorum numero P. Valerius, quartùm fuit conſul, cognomento Publicola. Qui cum ſine collega magiſtratum gereret, Romani offenſi, cum non Bruti conſulatus hæredem, ſed tyrannidis Tarquinij ſucceſſorem extitiſſe, qui cum omnibus faſcibus & ſecuribus, ex ædibus tantis tamq; ſplendidis prodiret, dixerũt. Etenim domum ſumptuoſiorẽ habebat, foro propinquam. Quo Publicola cognito, plurimis opificibus acceſſitis, ædes noctu deſtruxit atq; euertit: ut Romani manè id uidẽtes, ſimul & magnitudinem animi eius mirarentur, & tantã tamq; præclaram domum euerſam eſſe dolerent. Secures quoq; à faſcibus remouit: & faſces ipſos, cum in concionem prodibat, populo ſubmiſit. Pecuniæ item tractationem alijs mandauit, ne conſulum per eam pôtentia augeretur, tum primùm quæſtoribus deſignatis. Ii principiò cauſarum capitalũ cognitioni præſuere, ab inquiſitione ueritatis Quæſitores appellati: pòſt etiam ærario ſunt præfecti, iudicijs aliorũ curæ commiſsis. Collegam ſibi aſciuit, Lucretiæ patrem Lucretium. Quo breui mortuo, M. Horatius in illius locum ſuffectus, reliquum temporis Cos. fuit. Publicola rurſus Cos. factus, collegam habuit T. Lucretiũ. Deinde cum Sabini in agrum Romanum duxiſſent exercitũ, Cos. deſignatus eſt M. Valerius, Publicolæ frater, & Poſthumius * Tubertus. Sed cum res bellicæ conſilio & præſentia Publicolæ adminiſtrarentur, Marcus duobus prælijs uictor, in poſteriore XIII millibus hoſtiũ cæſis, nullum ciuem amiſit. Sequente anno, denuò cõſule Publicola, concors Sabinorum & Latinorũ aduerſus Romam expeditio expectabatur. Erat autem

Appij Claudij transfugium. in Sabinis Appius Claudius, uir & opibus & robore corporis præſtans, ſed opinione uirtutis & eloquentia in primis clarus. Quas ob res inuidia popularium ſuſcepta, cum ob diſſuaſum bellum inſidijs appeteretur, magna amicorum & clientiũ comitatus manu, Romam transfugit. Quibus à Publicola benignè ſuſceptis, Appius inter patres lectus, haud ita multo pòſt prudentia gerendæ Reipub. in principum dignitatem peruenit, ac gentem Claudiam reliquit: quæ tempore lõgiſsimo floruit, ſummam adepta autoritatẽ. Sabini uerò eam quoq; belli cauſam nacti, cum magno exercitu Romam inuaſerunt: quos Publicola, optimi ducis officijs functus, penè omnes interfecit: populoq; ſpolijs hoſtium & captiuis locupletato, triumphum duxit: traditaq; Reipub. adminiſtratione Coss. ſucceſſoribus, ſtatim obijt, publicis ſumptibus elatus, annuo matronarũ luctu. Cæterùm Sabini ex dolore acceptæ cladis, ne hyberno quidem tempore quieuerunt: ſed incurſione in Romanũ agrum facta, Poſthumium, iterum conſulem, afflixerunt: cumq; cum exercitu cæpiſſent, niſi Menenius Agrippa collega ei auxilio ueniſſet. Tum uerò uterque conſul, facto in hoſtes impetu, multos occidit, reliquos profligauit. Poſt hæc Sp. Caſsius & Opitor

Virginius

ὧν εἷς ἦν καὶ Πόπλιος Οὐαλλέριος, ὃς τετράκις ὑπάτευσεν, ὁ καὶ Ποπλικόλας ἐπικληθείς. οὗτος δὲ μόνος ἄρχων, ἔτι μὴ συνάρχοντα εἰληφὼς, Ῥωμαίοις προσέκρουσε, λέγουσι μὴ τὸν τοῦ Βρούτου κληρονομεῖν ὑπατείαν, ἀλλὰ τὴν τοῦ Ταρκυνίου τυραννίδος διαδέχεσθαι, ὑπὸ ῥάβδους ὁμοῦ πάσας καὶ πελέκεις προϊόντα ἐξ οἰκίας τοσαύτης τὸ μέγεθος καὶ τὸ κάλλος. καὶ γὰρ πολυτελεστέραν εἶχεν οἰκίαν, ὑπερκειμένην τῇ ἀγορᾷ. ταῦτα ὁ Ποπλικόλας μαθὼν, τεχνίτας πλείστους συναγαγὼν, νυκτὸς κατέβαλε τὴν οἰκίαν, καὶ ταύτην κατέσκαψεν· ὥστε μεθ᾽ ἡμέραν τοὺς Ῥωμαίους βλέποντας τὸ γενόμενον, τὴν μὲν τοῦ ἀνδρὸς μεγαλοφροσύνην θαυμάζειν, ἄχθεσθαι δὲ ὑπὲρ τῆς οἰκίας, διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὸ κάλλος. καὶ τοὺς πελέκεις δὲ τῶν ῥάβδων ἀπέλυσεν, αὐτάς τε τὰς ῥάβδους εἰς ἐκκλησίαν παριὼν ἀφῆκε τῷ δήμῳ· καὶ τὴν τῶν χρημάτων διοίκησιν ἄλλοις ἐπέτρεψεν, ἵνα μὴ τούτων ἐγκρατεῖς ὄντες οἱ ὑπατεύοντες, μέγα δύνωνται, ὅτε πρῶτον οἱ ταμίαι γίνεσθαι ἤρξαντο, κοιαίστωρες δὲ ἐκαλοῦντο. οἱ πρῶτον μὲν τὰς θανασίμους δίκας ἐδίκαζον, ὅθεν καὶ τὴν προσηγορίαν ταύτην διὰ τὰς ἀνακρίσεις ἐσχήκασι, καὶ διὰ τὴν τῆς ἀληθείας τῆς ἐκ τῶν ἀνακρίσεων ζήτησιν. ὕστερον δὲ καὶ τὴν τῶν κοινῶν χρημάτων διοίκησιν ἔλαχον, καὶ ταμίαι προσωνομάσθησαν. μετὰ ταῦτα δὲ ἑτέροις μὲν ἐπετράπη τὰ δικαστήρια, ἐκεῖνοι δὲ τῶν χρημάτων ἦσαν διοικηταί. ἐπιλέγει δὲ ἑαυτῷ συνάρχοντα τὸν τῆς Λουκρητίας πατέρα Λουκρήτιον. ταχὺ δὲ τούτου θανόντος, Ὁράτιος Μάρκος ᾑρέθη συνάρχειν αὐτῷ τὸν ὑπόλοιπον καιρὸν τοῦ ἐνιαυτοῦ. αὖθις δὲ καὶ αὖθις ὕπατος ὁ Ποπλικόλας, ἔχει συνυπατεύοντα Τίτον Λουκρήτιον. μετὰ δὲ ταῦτα Σαβίνων ἐμβαλόντων εἰς τὴν χώραν, ὕπατος ἀνεδείχθη Μάρκος οὐαλλέριος, ἀδελφὸς Ποπλικόλα, καὶ Ποστούμιος Τούβερτος. πραττομένου δὲ τοῦ πολέμου γνώμῃ καὶ παρουσίᾳ τοῦ Ποπλικόλα, δυσὶ μάχαις ὁ Μάρκος ἐνίκησεν, ὧν ἐν τῇ δευτέρᾳ μηδένα Ῥωμαίων ἀποβαλὼν, τρισχιλίους ἐπὶ μυρίοις τῶν πολεμίων ἀνεῖλε. τῷ δὲ ἑξῆς ἔτει πάλιν ὑπάτευε Ποπλικόλας, καὶ προσεδοκᾶτο Σαβίνων τε καὶ Λατίνων ὁμονοησάντων κατὰ τῆς Ῥώμης προσέλασις. ἦν δὲ ἐν Σαβίνοις ἀνὴρ Ἄππιος Κλαύδιος, ἔν τε χρήμασι καὶ σώματος ῥώμῃ πρωτεύων, ἐν ἀρετῆς δὲ μάλιστα δόξῃ ἐπιφανὴς, καὶ λόγου δεινότητι. καὶ διὰ ταῦτα φθονούμενος ἐπεβουλεύετο παρὰ τῶν ὁμογενῶν, ὅτι συνεβούλευε καταπαύειν τὸν πόλεμον. διὸ αὐτός τε τῇ Ῥώμῃ προσελήλυθε, καὶ πολλοὶ τῶν φίλων τε καὶ οἰκείων συνείποντο οἱ συνέπεσθαι. ὃν Ποπλικόλας φιλοφρόνως ἐδέξατο, τῇ βουλῇ τὸν Κλαύδιον προσγραψάμενος. ὅθεν ἐμφρόνως πολιτευόμενος, ἀνέδραμεν εἰς τὸ πρῶτον ἀξίωμα, καὶ γένος μέγα τὸ Κλαυδίων κατέλιπεν ἐπὶ πλεῖστον ἀνθῆσαν, καὶ προεληλυθὸς εἰς δόξης ἀκρότητα. οἱ δὲ Σαβῖνοι καὶ τοῦτο τοῦ πολέμου ποιησάμενοι πρόφασιν, στρατῷ μεγάλῳ κατὰ τῆς Ῥώμης ἐπήλασαν· οἷς τοὺς Ῥωμαίους ὁ Ποπλικόλας ἀντιπαραγαγὼν, καὶ στρατηγήσας ὡς ἄριστα, μικροῦ πάντας ἀπώλεσε, καὶ τὸν δῆμον ἐκ τῶν λαφύρων καὶ τῶν αἰχμαλώτων ὠφέλησεν. ἀγαγὼν δὲ ἐπὶ τῇ νίκῃ θρίαμβον, καὶ τοῖς μετ᾽ αὐτὸν ὑπάτοις παραδοὺς τὴν πόλιν, εὐθὺς ἐτελεύτησε, δημοσίᾳ ταφεὶς, καὶ θρηνηθεὶς ἐφ᾽ ὅλον ἐνιαυτόν. οἱ μέντοι Σαβῖνοι δι᾽ ὀργῆς ὧν ἔπαθον, οὐδὲ τὸν χειμῶνα ἠρέμησαν, ἀλλὰ τὴν Ῥωμαΐδα χώραν κατέδραμον, καὶ τὸν Ποστούμιον ἐκάκωσαν τὸ δεύτερον ὑπατεύοντα· καὶ ὅλον ἂν αὐτὸν πανσυδὶ, εἰ μὴ Μενήνιος Ἀγρίππας ὁ συνάρχων αὐτῷ ἐπεκούρησε. προσπεσόντες δὲ αὐτοῖς, πολλοὺς ἔφθειραν, ὥστε τοὺς λοιποὺς ἀναχωρῆσαι. μετὰ δὲ ταῦτα Σπούριός τε Κάσσιος καὶ ἐπιτέλειος ὀργίνιος

ὅτι τετράκις ὑπάτευσεν, ἐπεξέλιπεν, καὶ Ῥωμαίοις δυσχεράνασιν, ὅτι ῥαβδούχοις μετὰ πελέκεων ἀπὸ προόδους, καὶ οἰκίαν λαμπρὰν, ἣν καὶ καθεῖλεν.

πότε ταμίαι ἐγένοντο, οἳ καὶ κοιαίστωρες ἐκαλοῦντο, καὶ τί τὸ τῶν κοιαιστόρων ἔργον.

περὶ τῆς ἥττης τῶν Σαβίνων.

ὅτι Ῥωμαῖοι ἐνίκησαν.

ὅτι ἐσφάλησαν.

ὅτι ἐπ᾽ ἐνιαυτὸν ἐθρήνησαν τὸν Ποπλικόλαν.

ἐργίνιος ὑπατεύοντες τοῖς Σαβίνοις ἐσπείσαντο. Καμερίνον δὲ ἐξελόντες, τοὺς μὲν πλείους ἀπέκτειναν, τοὺς δὲ λοιποὺς ζωγρήσαντες ἀπέδοντο, καὶ τὴν πόλιν κατέσκαψαν. Ποστούμιος δὲ Κομίνιος καὶ Τίτος Λάρκιος δούλους τινὰς ἐπὶ καταλήψει τοῦ Καπιτωλίου συνωμοσίαν θεμένους συλλαβόντες, ἔφθειραν. Σερούϊός τε Σουλπίκιος καὶ Μάρκος Τύλλιος ἑτέραν αὖθις συνωμοσίαν δούλων καὶ ἄλλων ἐνίων συνεστῶσαν αὐτοῖς προκατέλαβον, ἀγγελθεῖσαν αὐτοῖς πρός τινων τῆς ἐπιβουλῆς μετεχόντων, οὓς καὶ συσχόντες περιστεφανώσαντες κατέκοψαν, τοῖς δὲ μηνυταῖς ἄλλα τε καὶ πολιτεία ἐδόθη. αὖθις δὲ πολέμου παρὰ Λατίνων ἐπὶ Ῥωμαίους κινουμένου, οὐκ ἤθελον οἱ πολλοὶ τὰ ὅπλα λαβεῖν, ἀποκοπὴν τῶν χρεῶν ἀξιοῦντες γενέσθαι. καὶ διὰ τοῦτο καινήν τινα ἀρχὴν ἐπ' ἀμφοτέροις αὐτοῖς τότε πρῶτον οἱ δυνατοὶ κατεστήσαντο, δικτάτωρ ὁ ταύτης ἀξιούμενος ὠνομάζετο, ἐδύνατο δὲ ἐξ ἴσου πάντα τοῖς βασιλεῦσι. τὴν μὲν γὰρ τῆς βασιλείας ἐπωνυμίαν διὰ τοὺς Ταρκυνίους ἐμίσουν, τὴν δ' ἐκ τῆς μοναρχίας ὠφέλειαν θέλοντες ὡς πολὺ ἰσχύουσαν εἰς τὰς τῶν πολέμων καὶ τῶν στάσεων περιστάσεις, ἐν ἄλλῳ ταύτην ὀνόματι εἵλοντο. ἦν οὖν, ὡς εἴρηται, ἡ δικτατορεία κατά γε τὴν ἐξουσίαν τῇ βασιλείᾳ ἰσόρροπος, πλὴν ὅτι μὴ ἐφ' ἵππον ἀναβῆναι ὁ δικτάτωρ ἐδύνατο, εἰ μὴ ἐκστρατεύειν ἔμελλεν, οὔτε τι τῶν δημοσίων χρημάτων ἀναλῶσαί τι ἐξῆν αὐτῷ, εἰ μὴ ἐψηφίσθη. δικάζειν δὲ καὶ ἀποκτείνειν καὶ οἴκοι καὶ ἐν στρατείαις ἠδύνατο, καὶ οὐ τοὺς τοῦ δήμου μόνους, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἱππέων καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς βουλῆς. καὶ οὔτ' ἐγκαλέσαι τις αὐτῷ, οὔτ' ἐναντίον τι διαπράξασθαι ἴσχυεν, οὐδ' οἱ δήμαρχοι, οὔτε δίκη ἐφέσιμος ἐγίνετο ἀπ' αὐτοῦ. οὐκ ἐπὶ πλεῖον δὲ τῶν ἓξ μηνῶν ἡ τῆς δικτατορείας ἀρχὴ παρετείνετο, ἵνα μή τις αὐτῇ ἐν τοσούτῳ κράτει καὶ ἐξουσίᾳ ἀκράτῳ χρονίσας, ὑπερφρονήσῃ, καὶ πρὸς ἔρωτα μοναρχίας ἐκκυλισθῇ. ὅπερ δὴ ὕστερον καὶ ὁ Καῖσαρ Ἰούλιος ἔπαθε, καὶ παρὰ τὰ νενομισμένα τῆς δικτατορείας ἀξιωθείς. τότε μὲν οὖν δικτάτορος γενομένου Λαρκίου, οὐδὲ ὁ δῆμος ἐνεωτέρισεν, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ὅπλοις ἐγένοντο. τῶν δὲ Λατίνων ἡσυχίαν ἀγόντων ἐπὶ συνθήκαις, οἱ δανεισταὶ τοὺς ὀφείλοντας μετεχειρίζοντο βιαιότερον, καὶ ὁ δῆμος αὖθις ἐστασίαζε διὰ τοῦτο, ὥστε καὶ εἰς τὸ συνέδριον συνδραμεῖν, καὶ πάντας ἂν ὑπὸ τῆς ἐκείνων ὀργῆς ἐν αὐτῷ διαφθαρῆναι, εἰ μὴ τινὲς τοὺς Οὐολούσκους εἰς τὴν χώραν ἐμβαλεῖν ἤδη κατήγγειλαν. πρὸς δὲ τὴν τοιαύτην ἀγγελίαν ὁ δῆμος ἠρέμησεν, οὐχὶ φεισάμενος τῆς βουλῆς, ἀλλ' ὡς παρὰ τῶν πολεμίων ὅσον οὔπω φθαρησομένης. διὸ οὔτε τὸ τεῖχος ἔσχε τινὰ φυλακήν, οὔτε τινα πρόθυμον βοήθειαν, μέχρις ὁ Σερουΐλιος τούς τε ἐξ ὑπερημερίας κρατουμένους ἀφῆκε, καὶ ἔλεξεν τῶν εἰς στρατείαν καθεστηκότων στρατευομένων, ἐνοχλεῖσθαι, καὶ κουφίσαι τὰ χρέα ὑπέσχετο. τότε μὲν οὖν διὰ ταῦτα τοῖς πολεμίοις ἐπεξελθόντες, ἐνίκησαν. μετὰ δὲ τῶν χρεῶν κουφισθέντες, μήτ' ἄλλου μηδενὸς τυχόντες ἐπιεικοῦς, πάλιν ἐθορύβουν τε καὶ ὠργίζοντο, καὶ κατὰ τῆς βουλῆς καὶ κατὰ τῶν στρατηγῶν ἐστασίαζον. πολέμου δὲ αὖθις ἐπενεχθέντος, οἱ μὲν στρατηγοὶ χρεῶν ἀποκοπὰς ἐψηφίζοντο, ἀντιστάντων δ' ἑτέρων· διὸ καὶ δικτάτωρ ᾑρέθη Οὐαλλέριος Μάρκος, ἐκ τῆς τοῦ Ποπλικόλα συγγενείας γενόμενος, καὶ τῷ πλήθει φιλούμενος. ἐν θᾶττον καὶ οὕτω προθύμως προσῆλθον, ἐπεὶ αὐτοῖς καὶ ἄλλα ὑπέσχετο, συνηλίγνησαν, ὡς καὶ τῶν Σαβίνων κρατῆσαι, καὶ τῶν συμμαχούντων αὐτοῖς Οὐολούσκων καὶ Αἰκανῶν. διὰ τοῦτο ἄλλας τε τιμὰς ἐκείνῳ ὁ δῆμος ἐψηφίσατο, καὶ μάξιμον ἐπωνόμασεν, ὅπερ δηλοῖ μέγιστον. ὁ δὲ πολλὰ διαλεχθεὶς τῇ γερουσίᾳ, ἀλλ' οὐκ ἔχων ταύτην πείθειν, δι' ὀργῆς ἀπηλλάγη τοῦ συνεδρίου, δημηγορήσας τε πρὸς τὸν δῆμον κατὰ τῆς βουλῆς, τὴν ἡγεμονίαν ἀπείπατο.

καὶ ὁ

ἀδὸς πάλιν λατίνων πρὸς ῥωμαίους.

περὶ δικτάτορος.

περὶ τῆς στάσεως διὰ τὸ δάνειον.

ὅτι ἀφηρέθη ... στρατεύεσθαι.

περὶ τῆς ... ὅτι ... μέγιστον σημαίνει.

Virginius Coss. pacē cum Sabinis fecerunt: & Camerino capto, pleroſq; occiderunt: reliqui, oppido euerſo, uænierunt. Poſthumius Cominius & T. Largius aliquot ſeruos, qui de occupādo Capitolio cōiurarant, occiderūt: quēadmodum Seruius Sulpitius & M. Tullius pōſt, aliā quoq; coniurationē ſeruorū oppreſſerūt, à cōſcijs quibuſdā indicatā, & cōiuratos corona circūdatos trucidarūt. Indicibus cùm alia præmia, tum ciuitas data. A Latinis iterū bello moto, plebs arma capere noluit, nouas tabulas flagitans. Quapropter locupletiores nouū magiſtratus genus crearunt, pari in omnes autoritate, potentia regia preditū, quē Dictatorē uocarunt. Nam cū regis cognomentū propter Tarquinios odiſſent, ac monarchiæ utilitates magna ui ad bella & ſeditionū tumultus præditæ experirent: uerbo reſecto, rem ipſam ſub alio nomine ſunt amplexi. Fuit igitur, ut dixi, dictatura poteſtate regiæ par: præterq; q eiequum cōſcendere nō licebat, niſi ad bellū ituro, neq; ullos ex ærario ſumptus facere ſine decreto: ſed ius dicere, & capite plectere domi & militiæ, non plebeios dūtaxat, ſed & equeſtris & ſenatorij ordinis licuit, nemine eū uel accuſare, uel intercedere audēte, ac ne ipſis quidē Tribunis plebis: neq; ab eo prouocatio fuit. Dictatura tamen ultra VI mēſes nō extēdebatur: ut ne quis in tāta poteſtate & autoritate maxima diutius immoratus, per ſuperbiā in monarchię cupiditatē delaberetur: id quod pōſt Iulio Cęſari accidit, dictaturā contra morē maiorum cōſecuto. Tunc igitur Largio dictatore creato, populus nouarum rerū ſtudio repudiato, in armis fuit. Sed Latino bello pactionib. ſopito, cum creditores nomina ſua uiolētius tractarēt, tanta plebis orta eſt indignatio, ut in curiā cōcurſus heret: ac in eo tumultu patres occiſi eſſēt, niſi quidam nūciaſſent, Volſcos infeſto exercitu ad urbem oppugnandam uenire. Ad eum nuncium plebs quieuit, non reuerentia ſenatus, ſed expectatione, ut is ſtatim ab hoſtib. interiret. Quare neq; mœnia cuſtodierūt, neq; opis quicquā attulerūt, donec Seruilius ob æs alienū nexos ſoluit: & ne debitor quiſq; expeditionis tēpore appellaretur, edixit, ſeq; leuaturū æs alienum promiſit. Tum igitur his promiſsis excitati, hoſtes uicerūt. Sed cū deinde nec ære alieno leuarentur, nec ulla æquitate tractarētur, rurſus ab iratis tumultuatū, & cōtra ſenatū & duces mota ſeditio. Verùm denuò exorto bello, duces nouas tabulas decreuerūt: ſed alijs aduerſantibus, M. Valerius Publicolę gētilis, homo apud plebē gratioſus, dictator eſt creatus. Ac tantus ad eū, & tam alacer ſtipendio promiſſo cōcurſus factus, ut & Sabinos uinceret, & Volſcos Aequosq; illorum fœderatos. Ob id ei cùm alios honores, tū Maximi cognomentū decreuerūt. Qui cum multa in ſenatu in populi gratiā diſſeruiſſet, neq; quicq; impetraſſet, iratus è curia ſe proripuit: & cum apud plebē in cōcione ſenatū nonnihil perſtrinxiſſet, dictatura ſe abdicauit.

Plebs

Dictatura.

Seditio nexorū ob æs alienum.

Plebs uerò magis ad ſeditionē iritata eſt. Nam » creditores in ære alieno repetendo ſummũ ius » urgētes, neq; ulla æquitate cōtra debitores u» tētes, nec id quod debebatur exegerūt, & in a» lia plura incōmoda inciderunt. Inopia eñ, atq; » inde orta deſperatio, malũ eſt admodũ uiolen» tum, & ſi multitudinē ſibi aſciuerit, penè inex» pugnabile. Tũ igitur locupletũ erga pauperes ſeueritas, plurimorũ malorum Romanis cauſa fuit. Vt enim milites expeditionib. premebantur, & in multis ſępius euidēter decepti fuerāt, & debitores à fœneratorib. & cōtumelias & flagra perpetiebātur: tanta iracũdia exarſerūt, ut inopũ multi urbe excederent, & caſtra deſererēt, & ex agro Romano hoſtium inſtar cōmeatus peterēt. Quo facto, cũ multi ad eos qui ſeceſsionē fecerāt, cōfluerent: ſenatores ueriti, ne & hi magis exaſperarētur, & ciuitatē factionibus diſtractā finitimi inuaderent, per oratores plebi polliciti ſunt, ſe facturos quicquid ipſa uellet. Ea uerò maximè fremēte, & nullas rationes admittēte, Menenius Agrippa unus ex oratorib. petijt, ut fabulā audirēt. & audiētia impetrata, dixit: Orta aliquādo cōtra uentrē cęterorũ membrorũ ſeditione, dixiſſe oculos, manus & pedes ſua opera in officio eſſe: linguā & labia, per ſe animorum ſenſus annũciari: aures, ſuo miniſterio aliorum ſermones ad mentem peruenire: manus, ſuo labore parari res neceſſarias: pedes, totum corpus à ſe ſuſtētari, ſeq; ſiue iter, ſiue opus fiat, ſiue ſtetur, fatigari. Ventrem uerò ſolũ omnis muneris et laboris expertē, miniſterijs omniũ tanq; regē uti, & ſudoribus illorum partis frui facultibus. Ventrē hæc ita ſe habere confeſſum: ſi uideretur, nihil ſibi tribui, nihil miniſtrari iuſsiſſe. Mēbra cōmuniter decreuiſſe, ne quid deinceps uentri ſuppeditaretur. Qui cum nullũ cibũ acciperet, neq; manus ad opus fuiſſe agiles, ob uētris inediā defectas uiribus: neq; pedes ualuiſſe, neq; ullũ aliud membrum ſuum munus citra offenſam obijſſe: ſed omnia fuiſſe ignaua, ægra, aut penitus immobilia. Tum uerò intellectum eſſe, ea quæ uentri pręberētur, non magis ipſi quàm omnib. membris ſuppeditari, ac ea ſingula fructũ inde ſuum percipere. Ex eo ſermone multitudo intellexit, locupletum facultates etiā pauperibus eſſe utiles. Quòd ſi illi ſuas opes ex mutuis pecunijs augeant, id tamē in populi detrimentũ non cedere. Nam ſi nihil haberēt locupletes, neq; pauperes neceſſarijs temporibus habituros, unde mutuentur, atq; urgente neceſsitate perituros. Hac oratione mitigati, decreta à Senatu leuatione debitorũ, & nexorũ ob æs alienum ſolutione, in gratiā cum patrib. redierũt. Cæterùm ueriti, ne illo cœtu diſsipato, uel pactis non ſtarent, uel ſi digreſsi eſſent, alius alio nomine cōprehenſi plecterētur: pepigerũt, ſi cui fieret iniuria, mutuò laturos eſſe opē. Eoq; pacto iureiurando firmato, ſtatim duos patronos ſui ordinis elegerūt: deinde auxerunt numerũ, ut ſingulę claſſes ſuos patronos haberēt ac uindices.

Plebis ſeceſsio in ſacrũ montē.

Menenij Agrippæ apologus.

Tribunorũ plebis creatio.

Neq;

καὶ ὁ δῆμος ἔτι μᾶλλον ἐς στάσιν ἠρέθιστο. οἱ γὰρ δανεισταὶ » τῆς περὶ τὰ συμβόλαια ἀκριβείας εἴχοντο, καὶ μηδὲν » τοῖς ὀφείλουσιν ἐνδιδόντες, τοῦ ἀκριβοῦς τε διήμαρτον, » καὶ πολλῶν ἑτέρων ἀπέτυχον. ἡ γὰρ πενία, καὶ ἡ ἐκ » ταύτης ἀπόνοια, κακὸν δὲ βίαιον· εἰ δὲ καὶ τὸ πλῆθος » προσλάβοι, καὶ δυσμαχώτατον. πλείστων γοῦν δεινῶν » τοῖς ῥωμαίοις αἰτία ἡ τότε τῶν δυνατωτέρων πρὸς τοὺς ὑποδεεστέρους ἀκρίβεια γέγονεν. ὡς γὰρ ταῖς στρατείαις τὸ στρατιωτικὸν ἐπιέζετο, καὶ πολλὰ πολλάκις ἐλπίσαν σαφῶς ἐξηπάτητο, καὶ παρὰ τῶν δανειστῶν οἱ ὀφειλέται ὑβρίζοντο καὶ ᾐκίζοντο, ἐν τοσούτῳ ὀργῆς ἐξεκαύθησαν, ὡς καὶ τὴν πόλιν τῶν ἀπόρων συχνοὺς ἐκλιπεῖν, καὶ ἐκ τοῦ στρατοπέδου ἀναχωρῆσαι, καὶ ἐκ τῆς χώρας ὡς πολεμίους τὰς τροφὰς ἐρανίζεσθαι. οὕτω δὲ τούτων συνενεχθέντων, ἐπεὶ πολλοὶ πρὸς τοὺς ἐξαναστάντας συνέῤῥεον, δείσαντες οἱ βουλευταί, μὴ ἐπὶ πλέον ἔτι ἐκπολεμωθῶσι, καὶ τῇ στάσει συνεπιθῶνται οἱ περίοικοι, διεκηρυκεύσαντο πρὸς αὐτούς, ὅσα πρὸς βουλῆς ἦσαν αὐτοῖς ποιεῖν ὑπισχνούμενοι. ὡς δὲ μάλιστα ἐθρασύνοντο, καὶ οὐδένα λόγον ἐδέχοντο, ὡς τὸν πρεσβύτατον Ἀγρίππας Μενήνιος, μῦθόν τινα σφᾶς ἀκοῦσαι ἠξίωσε, καὶ τυχὼν ἔφη· στασιάσαι πρὸς τὴν γαστέρα πάντα τὰ μέλη τοῦ σώματος, καὶ φάναι τοὺς ὀφθαλμούς, ὡς ἡμεῖς τάς τε χεῖρας ὁδηγοῦς εἰς ἔργα, καὶ τοὺς πόδας πρὸς πορείαν ποδηγοῦμεν· τὴν γλῶσσαν δὲ καὶ τὰ χείλη, ὅτι δι' ἡμῶν τὰ τῆς καρδίας βουλεύματα ἐξαγγέλλονται· τὰ ὦτα δ' αὖ, ὡς δι' ἡμῶν οἱ δι' ἑτέρων λόγοι ἐπὶ τὸν νοῦν παραπέμπονται· τὰς δὲ χεῖρας, ὅτι ἐργάτιδες ἐσμέν, ἡμεῖς πορίζομεθα πορισμούς· τοὺς πόδας δ' αὖθις, ὅτι ἅπαν ἡμεῖς τὸ σῶμα φέροντες, κοπιῶμεν κἀν ταῖς πορείαις, κἀν ταῖς ἐργασίαις, καὶ ἐν ταῖς στάσεσιν. ἡμῶν δ' ἐνεργούντων οὕτω, σὺ μόνη ἀσυντελὴς οὖσα, καὶ ἀργὸς, ὑπὸ πάντων ἡμῶν ὡς δέσποινά τις ὑπηρετῇ, καὶ τῶν ἐκ καμάτων πάντων ἡμῶν πορισμῶν ἀπολαύεις αὐτή. ἡ δὲ γαστὴρ συνέθετο, καὶ α' τὰ οὕτω ποιοῦντ' ἔχειν. καὶ εἰ δοκεῖ, ἔφασκεν, ἀχρεῖόν τήν με ἐάσατε, μηδέν μοι προσφέροντες. ἔδοξε ταῦτα, καὶ μή τι τοῦ λοιποῦ χορηγεῖσθαι τῇ γαστρὶ κοινῶς ἐψηφίσθη τοῖς μέλεσι. τροφῆς δὲ μὴ προσφερομένης αὐτῇ, οὐδ' αἱ χεῖρες πρὸς ἔργον ἦσαν εὐκίνητοι, ἀλλὰ τὴν ἔνδειαν τῆς γαστρὸς ἀπενάρκησαν, οὐδ' οἱ πόδες ἔῤῥωντο, οὔτε τι ἕτερον τῶν μελῶν τὴν οἰκείαν ἐνέργειαν παρεῖχεν ἀπρόσκοπον, ἀλλ' ἄπρακτα πάντα, δυσκίνητά τε, ἢ καὶ τέλεον ἦσαν ἀκίνητα. καὶ τότε συνῆκαν, ὅτι τὰ τῇ γαστρὶ προσφερόμενα, οὐ μᾶλλον ἐκείνῃ, ἀλλ' αὐτοῖς ἐνεχορήγηντο, καὶ αὐτῶν ἕκαστον τῶν ἐκεῖθεν προσγινομένων παραπολαύει. τούτοις τοῖς λόγοις τὸ πλῆθος συνῆκεν, ὡς αἱ τῶν εὐπόρων οὐσίαι καὶ τοῖς πένησιν εἰσὶν ὠφέλιμοι. καὶ εἰ κἀκεῖνοι ὠφελοῖντο ἐκ δανεισμάτων, καὶ τὰς οὐσίας αὔξουσιν, οὐκ εἰς βλάβην τοῦτο τῶν πολλῶν ἐκβαίνει, ὡς εἴ γε μὴ ἔχοιεν οἱ πλουτοῦντες, οὐδ' οἱ πένητες ἂν ἐν καιροῖς ἀναγκαίοις ἕξουσι τοὺς δανείσοντας, καὶ ἀπολοῦνται χρείας κατεπειγούσης. ἐντεῦθεν ἠπιώτεροι γενόμενοι κατηλλάγησαν, κουφισμὸν τῶν ὀφειλῶν, καὶ τῶν ὑπερημέρων ἄφεσιν τῆς βουλῆς ψηφισαμένης αὐτοῖς. φοβηθέντες δέ, μὴ σκεδασθείσης αὐτοῖς τῆς συστάσεως, ἢ τὰς συνθήκας οὐκ ἐπιτελῶς ἕξουσιν, ἢ καταμόνας διαλυθέντες, καὶ ἄλλος κατ' ἄλλην πρόφασιν κολάζοιτο συνεχόμενος, συνέθεντο ἐπαμύνειν ἀλλήλοις, εἴ τις τι ἀδικοῖτο· καὶ ὅρκους ἐπὶ τούτῳ ἐπεῖχον, καὶ προστάτας αὐτίκα ἐξ ἑαυτῶν δύο προεχειρίσαντο, εἶτα καὶ πλείους, ἵν' ὦσιν αὐτοῖς κατὰ συμμορίαν βοηθοί τε καὶ τιμωροί.

περὶ τοῦ μύθ. ἐν ᾧ ὁ γαστὴρ ὑπεδείξατο παρὰ τῶν λοιπῶν τοῦ σώματος μελῶν.

ὅπως ἂν ὠφελοῖεν οἱ δανεισταὶ χρεώσταις.

καὶ τῶν

καὶ τοῦτο οὐχ ἅπαξ ἐποίησαν, ἀλλ' ἐκ τότε τὸ πρᾶγμα ἀρξάμενον, οὕτω προὔβαινε, καὶ ἐπ' ἐνιαυτὸν αὑτοῖς προστάτας ὡς ἀρχήν τινα ἀπεδείκνυσαν, τῇ μὲν τῶν Λατίνων γλώσσῃ καλουμένους τριβούνους (οὕτω δ' οἱ χιλίαρχοι κέκληνται) δημάρχους δὲ προσαγορευομένους τῇ Ἑλληνίδι φωνῇ, ἵνα διαστέλλοιτο ἡ τῶν τριβούνων προσηγορία, τοῖς μὲν τὸ τῶν στρατιωτῶν, τοῖς δὲ τὸ τοῦ πλήθους προσκείμενον πρόσρημα. οὗτοι δὲ τοῦ πλήθους οἱ τριβοῦνοι ἢ δήμαρχοι μεγάλων κακῶν αἴτιοι τῇ Ῥώμῃ γεγόνασι. τὸ μὲν γὰρ τῶν ἀρχόντων ὄνομα οὐκ εἶχον εὐθύς, ἰσχὺν δὲ ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους ἐκτήσαντο, ἀμύνοντες τῷ δεομένῳ παντί, καὶ πάντα τὸν ἐπιβοησάμενον σφᾶς ἀφῃροῦντο, οὐκ ἐκ μόνων ἰδιωτῶν, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἀρχόντων, πλὴν τῶν δικτατόρων. εἰ δέ τις καὶ ἀπόντας αὐτοὺς ἐπεκαλέσατο, κἀκεῖνος ἐκ τοῦ συνέχοντος αὐτὸν ἀπηλλάττετο, καὶ εἰ ἐν τῷ πλήθει ὑπ' αὐτῶν εἰσήγετο, ἢ καὶ ἀπελύετο. ἀλλὰ καὶ εἴ τι που ἐδέδοκτο αὐτοῖς μὴ γενέσθαι, ἐκώλυον, κἂν ἰδιώτης ἦν ὁ ποιῶν, κἂν ἄρχων, κἂν ὁ δῆμος, κἂν ἡ βουλὴ πράττειν ἔμελλέ τι, κἂν ψηφίζεσθαι, εἰ δέ τις ἠναντιοῦτο δήμαρχος, ἄπρακτος καὶ ἡ πρᾶξις καὶ ἡ ψῆφος ἐγίνετο. τοῦ χρόνου δὲ προϊόντος, καὶ τὴν γερουσίαν ἀθροίζειν, καὶ ζημιοῦν τὸν μὴ πειθαρχοῦντα, καὶ μαντείαις χρῆσθαι, καὶ δικάζειν ἐπετράπησαν, ἢ ἑαυτοῖς ἐπέτρεψαν. καὶ ὃ γὰρ ποιεῖν αὐτοῖς οὐκ ἐξῆν, κατώρθουν ἐκ τοῦ ἀνανταγωνίστου πρὸς πᾶν τὸ πραττόμενον ὑφ' ἑτέρων, φιλονεικίας. καὶ γὰρ καὶ νόμους εἰσῆγον, ἵν' ὅστις αὐτοῖς ἔργῳ ἢ λόγῳ προσκρούσῃ, κἂν ἰδιώτης ᾖ, κἂν ἄρχων, ἱερός τε ᾖ, καὶ τῷ ἄγει φέρηται. τὸ γὰρ ἱερὸν εἶναι ἐξωλείαν ἦν. οὕτω γὰρ πᾶν ὅπερ ἂν ὥσπερ τι θῦμα εἰς σφαγὴν καθιέρωθη, ὠνόμαστο. καὶ αὐτοὺς δὲ τοὺς δημάρχους τὸ πλῆθος σακροσάγκτους ὠνόμασαν, οἷον τείχη ἅγια εἰς φρουρὰν τῶν σφᾶς ἐπικαλουμένων τυγχάνοντας. σάκρα γὰρ παρὰ Ῥωμαίοις τὰ τείχη, καὶ σάγκτα τὰ ἅγια. ἔδρων οὖν πολλὰ ἄτοπα· καὶ γὰρ καὶ ὑπάτους ἐνέβαλλον εἰς τὸ δεσμωτήριον, καὶ ἐθανάτουν τινὰς μηδὲ λόγου τυγχάνοντας, καὶ οὐδεὶς αὐτοῖς ἀντιστῆναι ἐτόλμα. εἰ δὲ μή, καὶ αὐτὸς ἱερὸς ἐγίνετο. εἰ μέντοι τινὲς μὴ παρὰ πάντων τῶν δημάρχων κατεδικάζοντο, τοὺς μὴ ὁμογνωμονοῦντας ἐπεκαλοῦντο εἰς ἀρωγήν, καὶ οὕτως εἰς δίκην καθίσταντο ἢ παρ' αὐτοῖς ἐκείνοις, ἢ παρά τισι δικασταῖς, ἢ καὶ παρὰ τῷ πλήθει, καὶ τῆς νικώσης ἐγίνοντο. εἰς δέκα δὲ προϊόντος τοῦ χρόνου, οἱ δήμαρχοι κατέστησαν. ὅθεν αὐτοῖς τὸ πολὺ τῆς ἰσχύος καταβέβλητο.
» φύσει γὰρ ὥσπερ, φθόνῳ δὲ μᾶλλον ἀλλήλοις οἱ συνάρ-
» χοντες διαφέρονται· καὶ χαλεπὸν πολλούς, ἐν δυνά-
» μει μάλιστα ὄντας, συμφρονῆσαι.
ἅμα δὲ καὶ οἱ ἄλλοι διασπᾶν τὴν αὐτῶν μηχανώμενοι δύναμιν, ὅπως ἀσθενέστεροι διχογνωμονοῦντες ὦσιν, ἐστασίαζον· καὶ οἱ μὲν τοῖσδε, οἱ δὲ τοῖσδε προσετίθεντο. εἰ δὲ καὶ εἷς σφῶν ἀντέπραττε, τὰς τῶν ἄλλων διαγνώσεις ἀπράκτους ἀπέφαινε. τὸ μὲν οὖν πρῶτον οὐκ εἰσῄεσαν εἰς τὸ βουλευτήριον, καθήμενοι δὲ ἐπὶ τῆς εἰσόδου, τὰ ποιούμενα παρετήρουν· καὶ εἴ τι μὴ αὐτοῖς ἤρεσκε, παραχρῆμα ἐνίσταντο. εἶτα καὶ εἰσεκαλοῦντο ἔσω. εἰσέπειτα μέντοι καὶ μετέλαβον τῆς βουλείας οἱ δημαρχήσαντες, καὶ τέλος κἀκ τῶν βουλευτῶν τινὲς ἠξίωσαν δημαρχεῖν, εἰ μὴ εὐπατρίδαι ἐτύγχανον. οὐ γὰρ ἐδέχετο τοὺς εὐπατρίδας ὁ ὅμιλος. κατὰ γὰρ τῶν εὐπατριδῶν ἑλόμενοι τοὺς δημάρχους, καὶ πρὸς τοσαύτην προαγαγόντες ἰσχύν, ἐδεδίεσαν, μὴ εἰς αὐτὸν τῇ ἰσχύι τὸ ἐναντίον κατ' αὐτοῦ χρήσωνται. εἰ δέ τις τὸ γένους ἀξίωμα ἐξωμόσατο, καὶ πρὸς τὴν τοῦ πλήθους μετέστη νόμισιν, ἀσμένως αὐτὸν προσεδέχοντο.

καὶ συχνοὶ

τίνες οἱ τριβοῦνοι.

ἡ ἰσχὺς τῶν τριβούνων.

πόθεν λέγονται σακροσάγκτοι.

Neq; hoc ſemel fecerunt: ſed ab eo tēpore, facto initio, res ita proceſsit, ut quotannis eos patronos tanq; magiſtratus deligerēt, qui Tribuni plebeij, diſcriminis cauſa nominātur: quòd ij etiam in re militari Tribuni dicuntur, qui imperium in mille uiros obtinent. Ii Tribuni plebis magnas in Rep. turbas cōcitarunt: qui cum magiſtratuū nomen nō ſtatim haberēt, potētia cęteros omnes ſuperabāt, quemuis ſupplicē defendebāt, quemuis à quo implorari eſſent aſſerebāt, non cōtra priuatos duntaxat, ſed etiā aduerſus ipſos magiſtratus, Dictatorib. tantū exceptis. Quòd ſi quis eos uel abſentes appellaſſet, is quoq; ab eo, à quo cōprehenſus fuerat, liberatus, uel in concionē ab eis adducebaт, uel etiā abſoluebatur. Ad hæc, ſi quod eis decretū ſiue à priuato, ſiue à magiſtratu, ſiue à plebe factum, diſplicebat, intercedebāt. Quòd ſi Senatus aliquid uel agere, uel decernere inſtituiſſet, atq; unus Tribunus pl. interceſsiſſet, irritū erat id decretū, actione ſuperſedebatur. Progreſſu tēporis illa etiā, ut & Senatū conuocarēt, dicto non audiētes punirēt, & aruſpices cōſulerent, aut cōceſſa eis ſunt, aut ab ipſis uſurpata. Nam multa, quæ eis nō licebāt, aduerſationibus illis inuictis cōtra omnia quę agerent, obtinuerūt. Etenim leges rogabāt, quibus is, ſiue priuatus, ſiue magiſtratus, à quo dicto facto'ue offēſi eſſent, ſacer eſſet, ac piaculo obſtrictus. Sacrū aūt eſſe, idē erat quod periſſe. Sic enim omnia quę inſtar uictimę ad cędē deſtinata ſunt, appellantur. Ipſos etiā Tribunos pl. ſacroſanctos dixit plebs, tanq; ſacra mœnia eorū à quibus implorētur. Proinde multa ſunt ab eis abſurdè facta: ut Cōſules in carcerē ducti, ut quidam indicta cauſa occiſi. Neq; eis aduerſari quiſq; audebat: alioqui & ipſe ſacer erat. Si qui tamē non ab omnibus Tribunis damnarētur, opē diſſentientium implorabāt: itaq; cauſam dicere ſiue apud eos ipſos, ſiue apud alios iudices, ſiue apud populū licebat, plurīū ſuffragijs uel condēnandis uel abſoluendis. Tribunorū numerus tandē ad denos uſq; auctus eſt: unde uires eorū multum ſunt imminutę. Nam collegarū in magiſtratib. cùm natura quodāmodo, tū magis ex inuidia ſocietas infida eſt: nec temerè fit, ut multi, præſertim potētes, conſentiāt. Eò accedebat, q̄ alij uim eorū eneruare ſtudētes, motus excitabāt, ut diſsidentiū robur infringeretur, alijs ad alios ſe cōferentibus. Vno tamen eorū intercedēte, cæterorū ſentētiæ reddebātur irritæ. Principiò Curiam nō ingrediebātur: ſed in aditu ſedētes, quid fieret obſeruabant. ac ſi quid diſplicebat, eueſtigiò refragabātur. Pòſt intrò uocati ſunt, & ad ſenatoriā quoq; dignitatem admiſsi. Deniq; ex ſenatoribus quidā tribunatū expetiuerunt, modò ne Patricij eſſent. Plebs enim Patricios non admittebat: contra quos cū Tribuni creati eſſent, & ad tantā prouecti poteſtatē, uerebātur, ne quis ea poteſtate in ipſam plebem abuteretur. Si quis autem eierata familię dignitate ad plebeios trāſibat, benignè admittebaт.

Itaq;

Omnisq; poteſtas impatiens conſortis erit.

Itaq; multi ex nobiliſsimis, magnæ potẽtiæ cupiditate, nobilitate repudiata, tribunatũ geſſerunt. Ac tribunorũ poteſtas hunc ortũ habuit: quibus duo ædiles ſunt adiũcti, quorum miniſterijs ad literas uterentur. Qui cum omnia decreta, omnia plebiſcita & ſenatuſconſulta acciperent, atq; aſſeruarẽt, nihil eos eorũ omnium quæ agebantur latebat. Olim igitur his de cauſis, dicundiq; iuris ergò creabãtur. Pòſt autem cùm alia, tum rerum uenaliũ forum eis cõmiſſum: unde à Græcis Agoranomi appellantur. Prima Romanorũ ſeditione ad hunc modũ ſedata, finitimorũ, quorum multi ob eam ſeceſſionem contra eos cõcitati erant, poſt reditum in gratiã, multa grauia bella ſuſtinuerũt, uictis omnibus. Sed cum Coriolos obſiderẽt, parum abſuit, quin caſtris exuerentur, niſi uirtus Cn. Martij, uiri patricij, profligatis hoſtibus, obſtitiſſet: qui cùm alijs honoribus eſt affectus, tum Coriolani cognomentũ, à deuicto à ſe populo conſecurus. Ac tum ita in altũ eſt euectus: non multo autẽ pòſt, cum ei petẽti prætura negata, iratus populo, tribunitiã poteſtatẽ inſectatus, & abrogare conatus eſſet, à Tribunis plebis, quibuſdam criminibus cõfictis, & affectati regni calumnia inſtructa, in exiliũ actus eſt. Exul ſtatim ad Volſcos ſe contulit: quorũ principes & magiſtratus, aduentu illius læti, Actij Tullij impulſu rurſus ad bellũ ſe parabat. Quod cum populo minimè placeret, qui à potẽtibus neq; admonẽdo, neq; terrẽdo ad arma ſumẽda commoueri poſſet, hac arte ſunt uſi. Cum ludis Circenſibus, cùm alij ex finitimis, tum magna Volſcorum multitudo Romã ad ſpectaculũ conueniſſet, Tullius per beneuolentiæ ſpeciẽ Romanorum magiſtratibus perſuaſit, Volſcos cauendos eſſe, paratos ad impetum in eos in Circo faciendum. Magiſtratus eo indicio etiã cum alijs cõmunicato, Volſcos ante ludos ſtatim ciuitate excedere præconio iuſſerunt. Hi uerò grauiter ferentes, ſe ſolos ex omnibus eſſe pulſos, ad bellum iritati, imperatorib. lectis Coriolano & Tullio, ac Latinorũ auxilijs aſcitis, maiore numero contra Romanos ſunt profecti. Quo illi audito, non ſtatim arma corripuerũt, ſed inter ſe criminibus certarunt. Plebej cum patricijs, quòd ex eo ordine Coriolanus cum hoſtibus patriam oppugnatũ iret: illi cum plebe, quòd eundem iniquo exilio multatũ, hoſtem reddidiſſent. Ea contentio in magnũ malũ euaſiſſet, niſi matronæ tuliſſent opem. Nam cum Senatus Coriolano reditũ decreuiſſet, ac legatos ad eum propterea miſiſſet: & ille, ut agri ſuperioribus bellis adempti Volſcis redderẽtur, poſtulaſſet: multitudine de agris non aſſenſa, rurſus alia legatio mittitur. Quam ille iracundè tulit,
" quòd qui de ſuis agris periclitarẽtur, ne ſic qui-
" dem cederent alienis. Quibus nunciatis cum plebs nihil moueretur, neq; uel periculis admonita, à ſeditione recederent uiri: matronæ, Coriolani uxor Volumnia, & mater Veturia, clariſsimis quibuſq; mulieribus aſſumptis, in caſtra hoſtium ſunt profectæ, liberis etiam Coriolani adductis.

Cn. Martius Coriolanus.

Actij Tullij dolus in concitandis ad bellum Volſcis.

καὶ συχνοὶ τῶν σφόδρα εὐπατριδῶν ἀπεῖπον τὴν εὐγένειαν, ὅτι τὸ μέγα δυνηθῆναι, καὶ ἐδημάρχησαν. οὕτω μὲν οὖν ἡ τῶν δημάρχων δυναστεία συνέστη, οἷς καὶ ἀγορανόμους εἶναι προσείλοντο, οἷον ὑπηρέτας σφίσιν ἐσομένους πρὸς γράμματα. πάντα γὰρ τά τε παρὰ τοῦ πλήθους καὶ τὰ παρὰ τοῦ δήμου καὶ τῆς βουλῆς γραφόμενα λαμβάνοντες, ὅπως μηδέν σφας τῶν πραττομένων λανθάνῃ, ἐφύλαττον. τὸ μὲν οὖν ἀρχαῖον ἐπὶ τούτῳ ᾑροῦντο, καὶ ἐπὶ τῷ δικάζειν, ὕστερον δὲ καὶ ἄλλα ἄττα, καὶ τὴν τῶν ὠνίων ἀγορὰν ἐπετράπησαν, ὅθεν καὶ ἀγορανόμοι τοῖς ἑλληνίζουσιν ὠνομάσθησαν. ἡ μὲν οὖν στάσις ἡ πρώτη οὕτω τοῖς Ῥωμαίοις κατέπαυσεν. ἐκ δὲ τῶν περιοίκων σφίσι διὰ τὴν στάσιν πολλῶν κατ' αὐτῶν κινηθέντων, μετὰ τὴν σύμβασιν ὁμονοήσαντες, ἐῤῥωμένως σὺν ἐκείνοις πολέμους διήνεγκαν, καὶ πάντας ἐνίκησαν. ὅτε καὶ Κοριόλους πολιορκοῦντες, ἐκπεσεῖν καὶ τοῦ στρατοπέδου μικροῦ ἐκινδύνευον, εἰ μὴ Γναῖος Μάρκιος εὐπατρίδης ἀνὴρ ἠρίστευσε, καὶ τοὺς ἐπιόντας ἀπεώσατο, ὃς διά τε τοῦτο ἄλλως τε ἐδεξιώθη, καὶ Κοριολανὸς ἐκ τοῦ ἔθνους, ὃ ἐτρέψατο, ἐπεκλήθη. καὶ τότε μὲν οὕτως ηὐξήθη. ὕστερον δὲ στρατηγῆσαι αἰτήσας, καὶ μὴ τυχὼν, ἠγανάκτει κατὰ τοῦ ὁμίλου, καὶ τοὺς δημάρχους ἐβαρύνετο. οἱ οὖν δήμαρχοι, ὡς καταλῦσαι ἐγχειροῦντος, αἰτίας τινὰς κατ' αὐτοῦ συμφορήσαντες, τυραννίδος αὐτῷ προσῆψαν αἰτίαμα, καὶ τῆς Ῥώμης ἐξήλασαν. ἀπελθὼν οὖν, τοῖς Οὐολούσκοις εὐθὺς προσεχώρησεν· ὧν οἱ μὲν πρῶτοι, καὶ οἱ γε τοῖς τέλεσιν αὐτῶν ὄντες, ἐχαίροντο αὐτῷ, καὶ αὖθις πρὸς πόλεμον ἐπειμάζοντο, Ἀττίου Τυλλίου πρὸς τοῦτο ἐρεθίζοντος ἅπαντας. ὁ δὲ ὅμιλος ἀπρόθυμος ἦν. ὡς δ' ἔτι ἡττημένοι, ὑπὸ δὲ ἐκφοβοῦντες αὐτοὺς οἱ δυνατοὶ κινῆσαι πρὸς ὅπλον ἀδυνάτουν, τοιάδε ἐμηχανήσαντο. ἱπποδρομίαν τῶν Ῥωμαίων ἀγόντων, ἄλλοι τε τῶν προσχώρων αὐτοῖς καὶ Οὐολοῦσκοι πλῆθος πολλοὶ ἐπὶ θέαν συνῆλθον. ὁ δὲ Τύλλιος τοὺς τῶν Ῥωμαίων στρατηγοὺς ὑπῆλθεν, ὡς εὔνους δῆθεν αὐτοῖς, τοὺς Οὐολούσκους φυλάσσεσθαι, παρεσκευασμένους ἐπιθέσθαι σφίσιν κατὰ ταῖς ἐν τῇ ἱπποδρομίᾳ. οἱ δὲ στρατηγοὶ καὶ τοῖς ἄλλοις τὸ μήνυμα κοινωσάμενοι, τοὺς Οὐολούσκους αὐτίκα πρὸ τοῦ ἀγῶνος ἀπελθεῖν ἐκήρυξαν. οἱ δὲ δυσανασχετήσαντες, ὅτι μόνοι ἐκ πάντων ἐξηλάθησαν, ἕτοιμοι πρὸς μάχην ἐγένοντο. καὶ προχειρισάμενοι τόν τε Κοριολανὸν καὶ τὸν Τύλλιον, ἐπὶ Ῥώμην, καὶ τοὺς Λατίνους προσλαβόντες, πλήθει ἰσχύοντες ἐπῆλθον. οἱ Ῥωμαῖοι πυθόμενοι, πρὸς τὰ ὅπλα μὲν οὐκ ἐξώρμησαν, ἐν αἰτίαις δ' ἀλλήλους ἐποιοῦντο, οἱ μὲν τὸν ὅμιλον σὺν τοῖς εὐπατρίδαις, ὅτι δὴ αὐτῶν ὁ Κοριολανὸς τυγχάνων, μετὰ τῶν ἐχθρῶν ἐπὶ τὴν πατρίδα στρατεύοιτο· οἱ δὲ τὸν ὅμιλον, ὅτι μὴ ἐνδίκως αὐτὸν ἐξελάσαντες, πόλεμον ἐπεσπάσαντο. οὕτω δὲ στασιάζοντες, ἂν μέγα τι κακὸν ἐπεπόνθεισαν, εἰ μὴ καὶ αἱ γυναῖκες αὐτοῖς ἐπεκούρησαν. ὡς γὰρ ἡ γερουσία κάθοδον τῷ Κοριολανῷ ἐψηφίσατο, καὶ ἐπὶ τούτῳ πρέσβεις πρὸς ἐκεῖνον ἐστάλησαν, ἐκεῖνος καὶ τὴν χώραν τοῖς Οὐολούσκοις ἀποδοθῆναι ἀπῄτει, ἧς ἐν τοῖς πρὶν πολέμοις ἐστέρηντο. τὸ δὲ πλῆθος τῆς χώρας οὐ μεθίετο. πάλιν οὖν ἑτέρα πρεσβεία. ὁ δὲ πικρῶς ἔφερεν, ὅτι καὶ περὶ τῆς ἑαυτῶν κινδυνεύοντες, οὐδ' οὕτω τῆς ἀλλοτρίας ἀφίσταντο. καὶ τούτων δὲ ἀγγελθέντων αὐτοῖς, οὐδ' ἐπεκινήθησαν, οὐδ' ὑπὸ τῶν κινδύνων οἱ ἄνδρες τοῦ στασιάζειν ἐξίσταντο. αἱ δὲ γυναῖκες, ἥ τε γαμετὴ τοῦ Κοριολανοῦ Οὐολουμνία, καὶ ἡ μήτηρ Οὐετουρία, καὶ τὰς λοιπὰς τὰς ἐπιφανεστάτας παραλαβοῦσαι, ἦλθον εἰς τὸ στρατόπεδον πρὸς αὐτὸν, καὶ τὰ παιδάρια αὐτοῦ ἐπαγόμεναι.

τίς ὁ ἀγορανόμος.

ὅτι ὠνομάσθη Κοριολανὸς ὁ Μάρκιος ἐκ τοῦ νικῆσαι τὸ ἔθνος τῶν Κοριολανῶν.

ὅτι ἐν ἱπποδρομίαις οἱ πρόσχωροι Ῥωμαίοις συνῄεσαν.

ἐνταῦθα οἱ Ῥωμαῖοι τοῖς Λατίνοις ἐχθροί.

ἐπαγόμεναι. καὶ αἱ μὲν ἄλλαι σιωπῶσαι ἐδάκρυον· ἡ δὲ Οὐετουρία, οὐκ αὐτομολήσαμεν, ἔφη, τέκνον, ἀλλ' ἡ πατρὶς ἡμᾶς ἔπεμψέ σοι. ἂν μὲν πείθῃ, μητέρα καὶ γυναῖκα καὶ τέκνα· εἰ δὲ μή, λάφυρα. καὶ εἰ ἔτι νῦν ὀργίζῃ, πρώτας ἡμᾶς ἀπόκτεινον. καταλλάγηθι, καὶ μηκέτι ὀργίζου τοῖς πολίταις, τοῖς φίλοις, τοῖς ἱεροῖς, τοῖς τάφοις. μηδὲ ἐκπολιορκήσῃς τὴν πατρίδα, ἐν ᾗ ἐγεννήθης καὶ ἐτράφης, καὶ τὸ μέγα τοῦτο ὄνομα Κοριολανὸς ἐκτήσω. μήτε ἄπρακτόν με ἀποπέμψῃς, ἵνα μὴ νεκράν με αὐτοχειρίᾳ θεάσῃ. ἐπὶ τούτοις ἀνέκλαυσε, καὶ τοὺς μαστοὺς προδείξασα, τῆς τε γαστρὸς ἁψαμένη, αὕτη σε ἔτεκεν, ἔφη, τέκνον, οὗτοί σε ἐξέθρεψαν. ἡ μὲν εἶπε ταῦτα. ἡ γαμετὴ δὲ αὐτοῦ, καὶ τὰ παιδία, καὶ αἱ ἄλλαι γυναῖκες συνεθρήνησαν, ὥστε κἀκεῖνον εἰς πένθος κινῆσαι. μόλις δὲ ἀνενεγκὼν, περιέπλεξε τὴν μητέρα, καὶ φιλῶν ἅμα, ἰδοὺ, ἔφη, μῆτερ πείθομαί σοι. σὺ γάρ με νικᾷς, καὶ σοὶ ταύτην τὴν χάριν πάντες ἐχέτωσαν. ἐγὼ γὰρ οὐδὲ ἰδεῖν αὐτοὺς ὑπομένω, οἳ τηλικαῦτα παρ' ἐμοῦ εὐεργετηθέντες, τοιαῦτά μοι ἀνταπέδωκαν. οὐδὲ ἀφίξομαι εἰς τὴν πόλιν, ἀλλὰ σὺ μὲν ἀντ' ἐμοῦ τὴν πατρίδα ἔχε, ὅτι τοῦτο ἠθέλησας· ἐγὼ δὲ ἀπαλλαγήσομαι. ταῦτα εἰπὼν ἀπανέστη, καὶ οὐδὲ τὴν κάθοδον κατεδέξατο. ἀναχωρήσας δὲ εἰς τοὺς Οὐολούσκους, ἐκεῖ γηράσας, ἀπήλλαξεν. οἱ δὲ δήμαρχοι χώραν ἐκ πολεμίων προσκτηθεῖσαν Ῥωμαίοις, ἀπῄτουν διανεμηθῆναι τῷ πλήθει. ὅθεν πρὸς ἀλλήλους τε καὶ πρὸς τῶν πολεμίων πολλὰ ἐκακώθησαν. οἱ γὰρ δυνατοὶ μὴ ἄλλως κατέχειν αὐτοὺς δυνάμενοι, πολέμους ἐκ πολέμων ἐξεπίτηδες ἐκίνουν, ἵν' αὐτοῖς ἀσχολούμενοι, μηδὲν περὶ τῆς γῆς πολυπραγμονῶσι. χρόνῳ δέ ποτε ὑποτοπήσαντές τινες τὸ πραττόμενον, οὐκ εἴων καὶ ἀμφοτέρους τοὺς ὑπάτους ἢ στρατηγοὺς ὑπὸ τῶν δυνατῶν ἀποδείκνυσθαι, ἀλλ' ἤθελον καὶ αὐτοὶ τὸν ἕτερον ἐκ τῶν εὐπατριδῶν αἱρεῖσθαι. ὡς δὲ τοῦτο κατειργάσαντο, προείλοντο Σπούριον Φούριον· καὶ μετ' ἐκείνου στρατευσάμενοι, πάντα ἐφ' ὅσα ὥρμησαν, προθύμως κατέπραξαν. οἱ δὲ τῷ συνάρχοντι αὐτοῦ Φαβίῳ Καίσωνι συνεξελθόντες, οὐ μόνον οὐκ ἐρρώσθησαν, ἀλλὰ καὶ τὸ στρατόπεδον ἐκλιπόντες, εἰς τὴν πόλιν ἦλθον, καὶ ἐθορύβουν, ἕως οἱ Τυρσηνοὶ τοῦτο μαθόντες, ἐπεχείρησαν αὐτοῖς. καὶ τότε μέντοι οὐ πρότερον ἐξῆλθον τῆς πόλεως, πρὶν τῶν δημάρχων τινὰς συμφρονῆσαι τοῖς δυνατοῖς. ἠγωνίσαντο δὲ προθύμως, καὶ πολλοὺς μὲν τῶν πολεμίων διέφθειραν, συχνοὶ δὲ καὶ αὐτῶν ἀπέθανον. ἔπεσε δὲ καὶ ὁ εἷς τῶν ὑπάτων ὁ Μάλλιος. ὁ δὲ ὅμιλος στρατηγὸν τὸ τρίτον τὸν Μάλλιον εἵλετο. καὶ πόλεμος αὖθις αὐτοῖς ἐπηγείρετο πρὸς τῶν Τυρσηνῶν. ἀθυμοῦσι δὲ Ῥωμαίοις, καὶ ἀποροῦσι, πῶς τοῖς ἐχθροῖς ἀντιτάξωσιν, οἱ Φάβιοι ἐπεκούρησαν. ἓξ γὰρ ὄντες καὶ τριακόσιοι, ὡς ἀθυμοῦντας εἶδον αὐτοὺς, καὶ μήτε τι βουλευομένους λυσιτελὲς, καὶ ἀπογινώσκοντας ἅπαντα, τὸν πρὸς τοὺς Τυρσηνοὺς ὑπεδέξαντο πόλεμον, αὐτοὶ δι' ἑαυτῶν προθυμηθέντες μαχέσασθαι καὶ τοῖς σώμασι καὶ τοῖς χρήμασι. καί τι χωρίον καταλαβόντες ἐπίκαιρον, ἐτειχίσαντο. ὅθεν ὁρμώμενοι, πάντα τὰ τῶν πολεμίων ἦγον, τῶν Τυρσηνῶν μηδὲ ἐν χερσὶν αὐτοῖς ἰέναι θαρσούντων. εἰ δὲ καί ποτε συμμίξειαν, ἐλαττουμένων παρὰ πολύ. προσλαβόμενοι δὲ καὶ συμμάχους οἱ Τυρσηνοὶ, ἐν ὑλώδει χωρίῳ ἐλόχησαν, καὶ ἀφυλάκτους ἐπελθόντες αὐτοῖς τοὺς Φαβίους ὑπὸ τοῦ πάντα νικᾶν, περιεστοίχισαν, καὶ πάντας ἐφόνευσαν· καὶ παντελῶς τὸ γένος αὐτῶν ἐξέλιπεν ἄν, εἰ μὴ εἷς τις οἴκοι κατελείφθη διὰ νεότητα, ἀφ' οὗπερ αὖθις ἀνεπτερώθησαν. τῶν δὲ Φαβίων οὕτω φθαρέντων, οἱ Ῥωμαῖοι μάλα παρὰ τῶν Τυρσηνῶν ἐκακώθησαν.

adductis. Cęteris autem tacitè ploratibus, Veturia: Non tranſfugimus, inquit, fili: ſed nos patria miſit. Si parueris, matrem, uxorem, & liberos: ſin minus, prædam. Quòd ſi tua nondum deſæuijt iracūdia, nos primas occidito. « Reconciliare omiſſa ira ciuibus, amicis, ſacris, monumentis. « Noli excindere patriam, in qua natus es, & educatus, & magnum illud Coriolani cognomentum adeptus. « Ne me uoti impotē dimiſeris, ne meis manib. interfectam me uideas. « His dictis eiulans, & mammis oſtenſis, & uentre attrectato: Hic te genuit, inquit, hæ te lactauerunt. Deinde ab uxore & liberis eius, cæteriſq; mulieribus fletu orto, ille quoque ad luctum commotus, & uix ſibi redditus, matrem amplectitur, & inter oſcula: En tibi, inquit, mater pareo. Tu enim me uincis: tibi gratiā iſtam debebunt omnes. Ego uerò ab eorum etiam conſpectu abhorreo, qui pro tantis beneficijs talem mihi gratiam retulerunt. Verùm tu meo loco patriam teneto, quando ita uoluiſti: ego recedam. Hæc locutus, repudiato in patriam reditu, in Volſcos receſsit, ibiq; ſenex obijt.

Legis agrariæ turbæ.

Tribuni plebis agrum hoſtibus ademptum, populo diuidi poſtulantibus, Romani & inter ſeſe, & ab hoſtibus multa detrimēta cæperunt. Nam diuites cum plebem aliter cōtinere non poſſent, bella ex bellis de induſtria ſeuerunt: ut ijs occupati, legis agrariæ obliuiſcerētur. Quo conſilio tandem à nōnullis animaduerſo, non paſsi ſunt utrunq; conſulem à potentibus deſignari: ſed & ipſi alterum ex patricijs eligere uoluerunt. Eo impetrato, Sp. Furium elegerunt: quo duce omnia quæ aggreſsi ſunt, ſedulò confecerunt. Sed qui cum eius collega Cæſone Fabio exierant, adeò ſe uiros fortes non præbuerunt, ut caſtris relictis in urbem reuerſi, tumultum excitarint: donec Tyrrheni ea re cognita, illos inuaſerunt: ac ne tum quidem prius ſunt egreſsi, quàm Tribuni quidam patricijs aſſenſi eſſent. Tum uerò ſtrenuè pugnarunt: ac multis hoſtibus cæſis, ipſorum quoque non pauci ceciderunt. Cecidit etiam alter conſul * Manlius. Plebs Manlium tertiùm conſulem creauit. Orto rurſus à Tyrrhenis bello, Fabij Romanis, quomodo reſiſti poſſet hoſtibus, ſolicitis, opem tulerunt. Qui VI & CCC numero, quia populum anxium, nihil quod in rem eſſet deliberantem, ac deſperantem omnia uidebant, Tyrrhenum bellum ſuis & corporibus & ſumptibus gerendum ſibi depopoſcerunt: & opportuno loco præſidium communierunt, unde infeſta hoſtium omnia fecerunt, Tyrrhenis acie decernere aut non audentibus, aut ſi auſi eſſent, turpiter profligatis.

CCC & VI Fabiorum interitus.

Sed ſocijs aſcitis, & inſidijs in ſaltu quodam collocatis, Fabios ob crebras uictorias incautos circumuenerunt, & occiderunt omnes. Ac eorum familia internecione perijſſet, niſi unus ob teneriorem ætatem domi relictus fuiſſet: à quo inſtaurata, deinceps quoq; floruit. Cum hæc clades accepta eſſet, Romani à Tyrrhenis grauiter

Seditio cõtra cõſules.

uexati, pace cum hoſtibus facta, in ſemetipſos conuerſi, mutuis ſe cladibus affecerũt: nec ipſis conſulibus multitudo abſtinuit. Nam & miniſtros eorum uerberarunt, & faſces confregerunt, & ipſos Coſs. per quamuis cauſam, ſiue magna ea, ſiue parua eſſet, reos fecerunt. Appium Claudium in ipſo etiã magiſtratu in carcerem ducere uoluerunt: quòd is populi in omnibus aduerſator, legiones ſuas decimarat, quòd Volſcis in prælio ceſsiſſent. Decimatio uerò huiuſmodi fuit. Cum milites grauiter deliquerant, Imperator omnibus in decurias diſtributis, decimum quemq; cui ſors obuenerat, occidebat. Appio, depoſito magiſtratu, plebeij ſtatim diem dixerunt, nec damnarunt tamen: ſed die producta, in eam neceſsitatẽ adegerunt, ut ipſe ſibi manus afferret. Ad hęc quidam Tribuniplebis cùm alia contra patres ſcripſerunt, tum illud, ut populo per ſe inire concilium, & abſq; illis deliberare liceret, & ſuo arbitratu decernere omnia. Quòd ſi quis ob crimẽ aliquod à Coſs. mulctetur, ei prouocationem eſſe ad populum. Aedilium q; & Tribunorum poteſtatem ampliarunt, ut quamplurimos patronos haberent. Quæ cum agerentur, Patricij apertè non niſi in paucis aduerſabantur, clam uerò multos ex audaciſsimis tollebãt. Sed nec id cæteros cohercebat: nec illud, quòd ſemel nouẽ Tribuni à plebe cremati ſunt. Quorum exemplo inſecuti Tribuni, adeò non facti ſunt moderatiores, ut magis etiã ſæuierint. Eò populus à patribus eſt redactus. Nam bellis exortis militare noluerunt, niſi optatis eorũ ſatisfieret: aut egreſsi pugnarunt ſegniter, niſi quæ uoluiſſent, omnia impetraſſent. Vnde multi ex finitimis, nõ tam ſuis freti uiribus, quàm illorum diſſenſionibus, bella mouerunt. Quorum è numero Aequi, M. Minutio Conſule uicto, animos ſuſtulerunt. Qua clade cognita, Romani L. Quintium, pauperẽ illum quidẽ, & agriculturæ deditum, ſed uirtute & temperantia præſtantem, Dictatorem dixerunt: qui ob comam in cincinnos implexam, Cincinnatus eſt appellatus: cuiuſmodi nunc multi in regia uerſantur, eoq; malo in Remp. inuecto, cincinnatos ubique uidere licet. Is igitur Dictator creatus, eo-
» dem die ducto exercitu, celeritate citra teme-
» ritatem uſus, unà cum Minutio impetu in Aequos facto, plurimos occidit: cęteros uiuos cæpit, ac ſub iugum miſſos dimiſit: quæ res huiuſmodi erat. Duo recta ligna terra defigebãtur, quibus unum obliquũ ſupernè imponebatur. per hęc media captiui nudi traducebant. quod uictoribus magnæ gloriæ, uictis tãto dedecori erat, ut quidã ei ignominiæ mortẽ anteferrent. Coruino urbe capta, & Minutio ob cladẽ conſulatu abrogato, domum redijt, atq; ipſe etiam ſe magiſtratu abdicauit. Deinde Romani domeſtico bello ſunt conflictati, à ſeruis & exulibus conflato: qui noctu ſubita impreſsione Capitoliũ occuparũt. ſed plebs tũ quoq; nõ prius arma cæpit, quàm patricijs aliquid detraxiſſet.

L. Quintius Cincinnatus Dictator Aequos ſub iugum mittit.

acſe

ἐκάκωσαν. ἀλλὰ πρὸς μὲν τοὺς πολεμίους σπονδὰς ἐποιήσαντο. τραπόμενοι δ' ἐπ' ἀλλήλους, ἔπραξαν πολλὰ δεινά, ὡς μηδὲ τῶν στρατηγῶν ἀπέχεσθαι τὸ πλῆθος. τούς τε γὰρ ὑπηρέτας αὐτῶν ἔτυπτον, καὶ τὰς ῥάβδους κατέκλων, αὐτούς τε τοὺς στρατηγοὺς ὑπὸ δίκην ἦγον ἐπὶ πάσῃ προφάσει καὶ μείζονι καὶ ἐλάττονι. Ἄππιον οὖν Κλαύδιον καὶ παρ' αὐτὴν τὴν ἀρχὴν εἰς τὸ δεσμωτήριον ἐμβαλεῖν ἐβουλεύσαντο, ὅτι τε αὐτοῖς ἠναντιοῦτο εἰς ἅπαντα, καὶ ὅτι τοὺς συστρατευσαμένους αὐτῷ ἐδεκάτευσεν, ἐπειδὴ τοῖς Οὐολούσκοις ἐν μάχῃ ἐνέδωσαν. ὁ δεκατισμὸς δὲ τοιόσδε τις ἦν. ὅτε τι οἱ στρατιῶται μέγα ἡμάρτανον, ὁ στρατηγὸς εἰς δεκάδας αὐτοὺς ἀριθμῶν, ἕνα λαβὼν ἐξ ἑκάστης δεκάδος τὸν κλῆρον λαχόντα, θανάτῳ ἐκόλαζεν. ἀπελθόντα δ' ἐκ τῆς ἀρχῆς τὸν Κλαύδιον, δίκην οἱ τοῦ πλήθους εἰς ἀγῶνα κατέστησαν, καὶ οὐ κατεψηφίσαντο μέν, τὴν ψῆφον δὲ ὑπερθέμενοι, εἰς ἀνάγκην αὐτὸν αὐτοχειρίας κατέστησαν. καὶ τινὲς δὲ τῶν δημάρχων ἄλλα τε κατὰ τῶν εὐπατριδῶν συνέγραψαν, καὶ τὸ ἐξεῖναι τῷ πλήθει, καὶ καθ' ἑαυτὸ συνιέναι, καὶ ἄνευ ἐκείνων βουλεύεσθαι, καὶ χρηματίζειν πάνθ' ὅσα ἐβούλοντο. κἄν τις ἐπ' αἰτίᾳ τινὶ παρὰ τῶν στρατηγῶν προστιμηθῇ, ἔκκλητον ἐπὶ τούτοις τὸν δῆμον δικάζειν ἔταξαν. καὶ τοὺς ἀγορανόμους δὲ καὶ τοὺς δημάρχους ἐπηύξησαν, ἵνα πλείους τοὺς αὐτοῖς προσκειμένους ἔχωσι. πραττομένων δὲ τούτων, οἱ εὐπατρίδαι φανερῶς μὲν οὐ πάνυ ἀντέπραττον, πλὴν βραχέων, λάθρα δὲ συχνοὺς τῶν θρασυτάτων ἐφόνευον. ἀλλ' οὔτε τοῦτο τοὺς λοιποὺς ἐπεῖχεν, οὔθ' ὅτι ποτὲ ἐννέα δήμαρχοι πυρὶ ὑπὸ τοῦ δήμου παρεδόθησαν. οὐ μόνον γὰρ οἱ μετὰ ταῦτα δημαρχοῦντες οὐκ ἠμβλύνοντο, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἐθρασύνοντο. εἰς τοῦτο ὑπὸ τῶν εὐπατριδῶν προήχθη ὁ ὅμιλος. οὔτε γὰρ στρατεύειν ἐπείθοντο πολέμων ἐπικειμένων, εἰ μὴ ὧν ὠρέγοντο ἔτυχον, καὶ εἴ ποτε δ' ἐξῆλθον, ἀπροθύμως ἐμάχοντο, εἰ μὴ πάνθ' ὅσα ἐβούλοντο λάβωσιν. κἀντεῦθεν πολλοὶ τῶν προσοίκων αὐτοῖς τῇ ἐκείνων διχοστασίᾳ, »
ἢ τῇ ἑαυτῶν θαρροῦντες ἰσχύϊ, ἐπανέστησαν. ὧν ὄντες καὶ Αἴκουοι, »
οἱ Μάρκον Μινούκιον στρατηγοῦντα τότε νικήσαντες, ἐφρονηματίσθησαν. μαθόντες δὲ τὸν Μινούκιον ἡττημένον οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ, δικτάτορα Λούκιον Κουίντιον εἵλοντο, πένητα μὲν ἄνδρα, καὶ γεωργίᾳ συνεζηκότα, ἀρετῇ δὲ καὶ σωφροσύνῃ διαπρέποντα, καί τοι τὰς κόμας ἐν πλοκάμους ἀσκοῦντα, ὅθεν καὶ Κικιννάτος ὠνόμαστο, οἷοι νῦν πολλοὶ περὶ τὰ βασίλεια. ἐκεῖθεν δὲ τοῦ κακοῦ παρεισφθαρέντος εἰς τὸ πολίτευμα, καὶ ἁπανταχοῦ κικιννάτους ἐστὶν ὁρᾶν. οὗτος οὖν δικτάτωρ προχειρισθείς, καὶ αὐθημερὸν ἐκστρατεύσας, καὶ τάχει σὺν ἀσφαλείᾳ χρησάμενος, καὶ τοῖς Αἰκούοις προσβαλὼν μετὰ τοῦ Μινουκίου, πλείστους μὲν διέφθειρε, τοὺς δ' ἄλλους ἐζώγρησεν, οὓς ὑπὸ ζυγὸν διαγαγὼν ἀφῆκεν. ἡ δὲ πρᾶξις ὁ τοῦ ζυγοῦ τοιάδε τις ἦν. σταυρούς, δύο ὄρθια διαλείποντα ξύλα διέχοντα ἀλλήλων, εἰς τὴν γῆν κατέπηγνυον, καὶ αὐτοῖς ἐπετίθεσαν ἐγκάρσιον ἕτερον, καὶ διὰ μέσου τούτων τοὺς ἁλόντας διῆγον γυμνούς, ὃ τοῖς μὲν δρῶσι λαμπρότητα, πολλὴν δὲ ἀτιμίαν τοῖς πάσχουσιν ἔφερεν, ὥστε τινὰς τὸ τοιοῦτόν τι παθεῖν προαιρεῖσθαι θανεῖν. καὶ πόλιν δὲ αὐτῶν Κορβιῶνα καλουμένην ἑλών, ἐπανῆλθε, καὶ τὸν Μινούκιον διὰ τὴν ἧτταν τὴν στρατηγίαν ἀφείλετο, καὶ αὐτὸς ἀπέθετο τὴν ἀρχήν. οἱ μὲν Ῥωμαῖοι οἰκεῖον ἐσχήκεσαν πόλεμον, ὃς ἐκ δούλων συνέστη καὶ φυγάδων τινῶν, οἳ νύκτωρ ἐπελθόντες ἐξαπιναίως, τὸ Καπιτώλιον ἐκράτησαν. ὁ δὲ ὅμιλος καὶ τότε οὐ πρότερον ἐν τοῖς ὅπλοις ἐγένετο, πρίν τι πλέον σχεῖν τῶν εὐπατριδῶν. ἐπελθόντες

ὅθεν ἡ τιμωρία τοῦ δεκατίζεσθαι, ὃ τοῖς ἁμαρτήσασι στρατιώταις ἐπάγεται.

ὅτι πένης ὢν καὶ γεωργός, δικτάτωρ γέγονεν διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ.

ὅτι κατὰ Ῥωμαίους κικιννάτοι οἱ ἀπὸ γενόμενοι.

τί τὸ ὑπὸ ζυγὸν ἀγαγεῖν τοὺς ἡττηθέντας.

δὲ γο

δέ γε τοῖς στασιάζουσιν, ἐκράτησαν μὲν αὐτῶν, πολλοὺς δὲ τῶν σφετέρων ἀπέβαλον. διὰ ταῦτα τοίνυν οἱ Ῥωμαῖοι καὶ διά τινα σημεῖα εὐλαβηθέντες, τῶν τε πρὸς ἀλλήλους ἀπηλλάγησαν ἐγκλημάτων, καὶ τὴν πολιτείαν βελτίω ποιήσασθαι ἐψηφίσαντο. καὶ τρεῖς ἄνδρας εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τοὺς νόμους καὶ τὰ παρ' ἐκείνοις ἔθη πεπόμφασι, καὶ κομισθέντων αὐτῶν, τάς τε ἄλλας ἀρχὰς καὶ τὰς τῶν δημάρχων κατέλυσαν, καὶ ἄνδρας ὀκτὼ ἐκ τῶν πρώτων εἵλοντο. καὶ Ἄππιον Κλαύδιον, Τίτον τε Γενούκιον ἀπέδειξαν κατὰ τὸν ἐνιαυτὸν ἐκεῖνον στρατηγοὺς αὐτοκράτορας, καὶ νόμους αὐτοῖς συγγράψαι ἐπέτρεψαν, μηδεμίαν τε δίκην ἔφεσιμον ἀπ' αὐτῶν γίνεσθαι προσεψηφίσαντο· ὃ πρὶν οὐδενὶ τῶν ἀρχόντων, πλὴν τῶν δικτατόρων ἐδέδοτο. ἦρξαν τε οὗτοι ἐφ' ἡμέραν ἕκαστος, ἐναλλὰξ τὸ πρόσχημα τῆς ἡγεμονίας λαμβάνοντες· καὶ νόμους συγγράψαντες, ἐς τὴν ἀγορὰν ἐξέθηκαν, οἳ ἐπεὶ πᾶσιν ἤρεσαν, ἐς τὸν δῆμον εἰσηνέχθησαν, καὶ κυρωθέντες, σανίσιν ἐνεγράφησαν δέκα. ὅσα γὰρ φυλακῆς ἐκρίθησαν ἄξια, ἐν σανίσιν ἐθησαυρίζοντο. ἐκεῖνοι μὲν οὖν τὸν ἐνιαυτὸν ἀνύσαντες, ἀφῆκαν τὴν ἀρχήν. ἕτεροι δὲ αὖθις αἱρεθέντες δέκα, ὥσπερ ἐπὶ καταλύσει τῆς πολιτείας χειροτονηθέντες ἐξώκειλαν. πάντες γὰρ ἅμα ἐξ ἴσης ἦρχον, καὶ νεανίσκους ἐκ τῶν εὐπατριδῶν θρασυτάτους ἐκλεξάμενοι, πολλὰ δι' αὐτῶν ἐποίουν καὶ βίαια. ὀψὲ δέ ποτε ἐπ' ἐξόδῳ τοῦ ἔτους ὀλίγα ἄττα ἐν δυσὶ σανίσι προσέγραψαν, ἐς πάντα δὲ αὐτογνωμονήσαντες, ἀφ' ὧν οὐχ ὁμόνοια, ἀλλὰ καὶ διαφοραὶ μείζους Ῥωμαίοις γενήσεσθαι ἔμελλον. αἱ μὲν οὖν λεγόμεναι δώδεκα δέλτοι οὕτως τότε ἐγένοντο. οἱ δὲ νομοθέται ἐκεῖνοι οὐ μόνον ταῦτ' ἔπραξαν, ἀλλὰ καὶ τοῦ χρόνου τῆς ἀρχῆς αὐτοῖς διελθόντος, ἐν τοῖς πράγμασιν ἔμειναν, βίᾳ τὴν πόλιν κατέχοντες, καὶ μηδὲ τὴν βουλὴν ἢ τὸν δῆμον ἀθροίζοντες, ἵνα μὴ συνελθόντες παύσωσιν αὐτούς. ἀκούοντες δὲ καὶ Σαβίνων πόλεμον αἰρομένων κατὰ Ῥωμαίων, τότε τοὺς ἐπιτηδείους αὐτοῖς παρασκευάσαντες, διεπράξαντο σφίσι τοὺς πολέμους ἐπιτραπῆναι. ἐκ γοῦν τῆς δεκαρχίας αὐτῶν Σερούιος μὲν Ὄππιος, καὶ Ἄππιος Κλαύδιος, κατὰ χώραν ἔμειναν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἐστράτευσαν. πάντα μὲν ἁπλῶς καὶ τὰ ἐν τῷ ἄστει καὶ τὰ ἐν τοῖς στρατοπέδοις τετάρακτο, κἀντεῦθεν στάσις αὖθις συνηνέχθη. ἐμβαλόντες γὰρ εἰς τὴν τῶν Σαβίνων γῆν οἱ στρατίαρχοι, Λούκιόν τινα Σίκκιον, ἔμπειρόν τε τὰ πολέμια, καὶ ἐν τοῖς πρώτοις τοῦ ὁμίλου καταριθμούμενον, μεθ' ἑτέρων ὥς τι χωρίον καταληψόμενον ἔπεμψαν, καὶ διὰ τῶν συνεκπεμφθέντων αὐτῷ τὸν ἄνδρα διέφθειραν. λόγου δ' εἰς τὸ στρατόπεδον γενομένου, ὡς παρὰ πολεμίων ὁ ἀνὴρ σὺν ἄλλοις ἀνῃρημένου, οἱ στρατιῶται ἀνελέσθαι τοὺς νεκροὺς ὁρμήσαντες, οὐδὲν σῶμα τῶν ἐναντίων εὑρήκασι, συχνοὺς δὲ τῶν ὁμοφύλων, οὓς ὁ Σίκκιος ἐπιθεμένους αὐτῷ ἀπέκτεινεν ἀμυνόμενος. ὡς οὖν κύκλῳ τε αὐτοῦ κειμένους καὶ τετραμμένους πρὸς αὐτὸν εἶδον, ὑπετόπησαν τὸ γενόμενον, καὶ μέντοι καὶ ἐθορύβησαν. πρὸς δὲ τοῖς καὶ διά τι τοιοῦτον Λούκιός τις Οὐεργίνιος ἐκ τοῦ πλήθους ὤν, καὶ θυγατέρα ἔχων περικαλλῆ, Λουκίῳ Ἰκιλλίῳ τῷ ὁμοίῳ αὐτῷ ἐκδώσειν ἔμελλε. ταύτης ὁ Κλαύδιος ἐρασθεὶς, καὶ μὴ τυχὼν, παρεσκεύασέ τινας δουλαγωγῆσαι αὐτήν. ἐλθὼν οὖν ὁ τῆς κόρης πατὴρ ἐκ τοῦ στρατοπέδου ἐδικαιολογεῖτο. ὡς δὲ ὁ Κλαύδιος ταύτης κατεψηφίσατο, καὶ τοῖς δουλαγωγοῦσιν αὐτὴν ἡ κόρη παρεδόθη, καὶ οὐδεὶς ἐπήμυνεν, ὑπεραλγήσας ὁ ταύτης πατὴρ, καὶ τὴν θυγατέρα κοπίδι διαχειρισάμενος, πρὸς τοὺς στρατιώτας, ὡς εἶχεν, ἐξώρμησεν. οἱ δὲ πρὶν εὖ

διακει-

ὅτι μετὰ τὴν τῶν νόμων ἐξ Ἑλλάδος μετακομιδὴν καταπαύσαντες Ῥωμαῖοι οἱ δήμαρχοι, καὶ στρατηγοὶ προεβλήθησαν.

ὅτι σανίσιν οἱ νόμοι γραφόμενοι τότε, ἐς τὴν ἀγορὰν προετίθησαν.

περὶ τῶν δώδεκα δέλτων.

ac ſeditioſos oppreſſerunt: ſed multos ſuorum amiſerunt. His igitur de cauſis Romani & prodigijs quibuſdã impulſi, omiſsis mutuis criminationibus, Rempub. æquabiliorẽ efficere decreuerũt. Ac tres uiros in Græciam, ad illorum leges & inſtituta cognoſcẽda, ablegarunt: quibus allatis, tribunatum & alios quoſdam magiſtratus abrogarunt, eorumq́ loco uiros VIII principes delegerunt: illoq́ anno Appiũ Claudium & Titum Genutium prætores cum ſummo imperio crearunt, data poteſtate condendi leges, cum appendice, ne ab eis prouocatio eſſet. id quod prius non niſi Dictatoribus conceſſum fuit. Hi per uices imperarunt, ſinguli in dies ſingulos magiſtratus inſignibus ornati. Et leges à ſe cõſcriptas in foro propoſuerũt: quas cum omnibus probaſſent, ad populũ tulerunt, ſancitasq́ in X tabulas retulerunt. Quæ enim digna cuſtodia iudicabant, in tabellis aſſeruabant. Ac illi anno exacto, magiſtratu abierunt. quibus alij X cum ſucceſsiſſent, ita ſe geſſerũt, quaſi euertendæ Reipub. cauſa delecti eſſent. Omnes enim ſimul ex æquo imperabant: aſcitisq́ nobilium adoleſcẽtum audaciſsimis, per uim multa egerunt. Serò tandem, ſub anni ferè finem, pauca quędam in duabus tabulis ſuapte autoritate aſcripſerũt, non ad concordiam, ſed ad maiores diſſenſiones pertinẽtia. Duodecim igitur tabulæ ſic confectæ ſunt. Decemuiri autem non hæc tantum egerunt: ſed & tempore magiſtratus eorum elapſo, adhuc in rebus gerẽdis ſunt uerſati, Repub. ui oppreſſa, neq́ ſenatu neq́ populo cõuocato, ne ſucceſſores ſibi darentur. Quum autem Acqui & Sabini Romanis arma inferrẽt, per idoneos homines effecerunt, ut ſibi belli adminiſtratio mãdaretur. Itaq́ ex decẽuiris Seruius Oppius & Appius Claudius ſuum priſtinum locum retinuerunt: cæteri octo contra hoſtes ſunt profecti. Ita factum, ut cum & in urbe & in caſtris turbarẽtur omnia, denuò ſeditio oriretur. Nam cum prætores in Sabinorum agrum impreſsionẽ feciſſent, L. Sicium rei bellicæ peritiſsimũ, & præcipuæ apud plebem autoritatis uirum, cum alijs ad occupandum caſtellum quoddam miſſum, per comites eius peremerunt. Rumore in caſtris ſparſo, eum unà cum alijs ab hoſtibus cæſum eſſe: milites ad cadauera tollẽda profecti, cum nullum hoſtile corpus, ſed ciuium complura undiq́ circa Sicium iacentia, & ad eum conuerſa uiderent, quos ſe defendẽdo occiderat: ſuſpicati, quid actum eſſet, & tumultuati ſunt. Huc aliud facinus acceſsit. Lucius Virginius homo plebeius, uirginem formoſiſsimam L. Icilio eiuſdẽ ordinis uiro deſpõderat: quam cum Claudius deperiret, nec tamen ea potiri poſſet, quibuſdam negocium dedit uirginis in ſeruitutem aſſerendæ. Quam cum pater è caſtris reuerſus defenderet, Claudius autem accuſatoribus, nemine opitulante, addiceret: pater dolore commotus, filia cultro interfecta, ſtatim ad milites properat: quos nec antè bene

Decemuiratus inſtitutur.

Decemuiratus ob L. Siccij & Virginiæ cædem abrogatur.

affectos

affectos ſic perturbauit, ut mox in urbem contra Claudium accurrerent. Alij quoque, qui cum Latinis pugnabant, ea re cognita, uallo deſerto congreſsi cum reliquis, uiris XX, ſumma rerum mandata, nihil modicum cogitarunt. Acceſsit etiam urbana multitudo, ac tumultum auxit. Interea Claudius præ metu ſe abſcondit. Oppius uerò coacto ſenatu, per internuncios multitudinem percontatur, quid ſibi uelit. Quæ cum L. Valerium & M. Horatium ſenatorij ordinis, ſed homines populares, ad ſe mitti poſtularet, per quos reſponſum datura eſſet, ijque miſsi non eſſent: ueritis decemuiris, ne contra ſe duces crearentur (iam enim omnes aderant) maior indignatio populi eſt exorta. Quia territus ſenatus, uel inuitis decemuiris, Valerium & Horatium ablegauit: compoſita'que controuerſia, tumultus autoribus data eſt impunitas, decemuiratu abrogato. Annui uerò magiſtratus cùm alij, tum Tribunorum, iiſdem conditionibus, quibus prius ſteterant, ſunt reuocati. Lecti cùm alij, tum Virginius, Oppium & Claudium in carcerem compegerunt: qui antequam cauſam dicerent, ſibi ipſi manus attulerunt. Reliquos accuſatos & damnatos in exilium eiecerunt.

Conſulatus dignitas plebis poteſtate imminuta. Cõſules uerò (quibus tum primùm id nomen factum eſſe fertur, cum antè Prætores uocarentur) Valerius & Horatius, & tum & deinceps multitudini addicti, plebeiorum opes magis quàm patrum firmarũt. Itaque patres imminuta autoritate neque facilè conueniebant, neque ullarum rerum poteſtatẽ prorſus ſibi uendicabãt.

Auſpicia Tribunorum. Quin Tribunis etiam in cõuentibus, auſpicijs utendi facultatẽ per honoris ſpeciem conceſſerunt (id enim munus ab antiquiſsimis tẽporibus ad ſolos patricios pertinebat) cum reuera id agerẽt, ne Tribuni & multitudo quiduis temerè agerẽt, ſed per cauſam auſpiciorũ aliquãdo impedirẽtur. Patricij & ſenatus irati Conſulibus, ut populi fautoribus, nec triumphũ decreuerunt, quãuis uterque hoſtes uiciſſet, & neutri diem de more aſsignarunt: ſed multitudo & biduum ferias celebrauit, & triumphũ illis decreuit. Ea diſcordia freti hoſtes, receptis animis Romanos inuaſerũt.

Plebeij conſulatũ ſibi uendicant. Anno ſequente, Marco Genutio & C. Curtio Coss. cõtentiones redintegratæ ſunt. Nam plebeijs conſulatũ expetentibus, quòd patricij ad plebẽ tranſeũtes tribunatum gererẽt: patricijs uerò acriter defendentibus, multa uiolẽter inuicem & dicta & facta ſunt. Ne quid uerò deterius ſequeretur, locupletes magiſtratũ ipſum plebi cõceſſerunt, ſed nomẽ nõ cõmunicarunt: dixerũtque Tribunos militares pro Coss. ne honoratũ uocabulum à promiſcua turba inquinaretur. Placuit igitur ternos ab utraque factione tribunos deligi, duorum Coss. loco. neque tamẽ horũ nomẽ penitus defecit, cum aliàs Coss. aliàs tribuni crearẽtur. Atque hæc ita eſſe acta traditum eſt. Dictatores autem non ſoli Conſules (quamuis eorũ autoritas, illorũ magiſtratu multo minor eſſet) ſed Tribuni

διακειμένους οὕτως ἐτάραξεν, ὥστε εὐθὺς ἐπὶ τὴν πόλιν πρὸς τὸν Κλαύδιον ἐπειχθῆναι. καὶ οἱ ἕτεροι δὲ οἱ ἐπὶ τοὺς Σαβίνους ἐστρατευμένοι, ἐπεὶ τοῦτ' ἔμαθον, τό τε τάφρευμα ἐξέλιπον· καὶ συμμίξαντες τοῖς λοιποῖς, ἄνδρας εἴκοσιν ἑαυτῶν προεστήσαντο, καὶ οὐδὲν μικρὸν ἐλογίζοντο πρᾶξαι. καὶ τὸ ἄλλο δὲ πλῆθος τὸ ἐν τῇ πόλει προσεχώρησεν αὐτοῖς, καὶ μετ' αὐτῶν ἐθορύβει. ἐν τούτοις ὁ μὲν Κλαύδιος φοβηθεὶς ἐκρύβη. Ὄππιος δὲ τήν τε βουλὴν ἤθροισε, καὶ πέμψας ἐπύθετο τοῦ πλήθους, τί βούλοιτο. οἱ δὲ τὸν Οὐαλλέριον Λούκιον καὶ τὸν Ὁράτιον Μάρκον, ἄνδρας ἐκ τῶν βουλευτῶν αὐτοῖς προσκειμένους, πεμφθῆναι σφίσιν ἐζήτησαν, ὥς τι δι' ἐκείνων ἀποκρινούμενοι. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐπέμφθησαν, φοβηθέντων τῶν δέκα ἀρχόντων (ἤδη γὰρ πάντες παρῆσαν) μὴ στρατηγοῖς αὐτοῖς κατ' αὐτῶν χρήσαιντο, ἔτι μᾶλλον ὠργίζοντο. φόβος οὖν τοῖς βουλευταῖς ἐμπεσὼν οὐ μέτριος ἐνέδωκε, καὶ διὰ τοῦτο καὶ παρὰ γνώμην τῶν ἀρχόντων τόν τε Οὐαλλέριον σφίσι καὶ τὸν Ὁράτιον ἔπεμψαν, κἀκ τούτου συναλλαγῆς γενομένης, τοῖς μὲν θορυβήσασιν ἄδεια τῶν πραχθέντων ἐδόθη, καὶ ἡ δεκαρχία κατελύθη.

ὅτι ἡ δεκαρχία κατελύθη. αἱ δὲ ἐπέτειοι ἀρχαὶ αἵ τε λοιπαὶ καὶ αἱ τῶν δημάρχων ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς προνομίοις ἐπανῆλθον, ἐφ' οἷς πρώην ἦσαν. ἀποδειχθέντες δὲ ἄρχοντες ἄλλοι τε καὶ ὁ Οὐιργίνιος, τὸν μὲν Ὄππιον τόν τε Κλαύδιον εἰς δεσμωτήριον ἐνέβαλον, οἳ πρὶν δικασθῆναι ἑαυτοὺς διεχειρίσαντο. τοὺς δὲ λοιποὺς ἐγράψαντο, καὶ ἑλόντες ἐξήλασαν. οἱ δ' ὕπατοι (τότε γὰρ λέγεται πρῶτον ὑπάτους αὐτοὺς προσαγορευθῆναι, στρατηγοὺς καλουμένους τὸ πρότερον) ἦσαν δὲ Οὐαλλέριος καὶ Ὁράτιος, καὶ τότε καὶ μετέπειτα τῷ πλήθει προσέκειντο, καὶ μᾶλλον αὐτοὺς ἢ τοὺς εὐπατρίδας ἐκράτυναν. ἐλαττούμενοι οὖν οἱ εὐπατρίδαι οὔτε ῥᾳδίως συνελέγοντο, οὔτε τὰ πράγματα ἐπ' αὐτοῖς ἐποίουν παντάπασιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς δημάρχους οἰωνοσκοπίᾳ ἐν συλλόγοις χρῆσθαι δεδώκασιν, ὃ λόγῳ μὲν τιμὴν αὐτοῖς ἔφερε καὶ ἀξίωμα (μόνοις γὰρ τοῦτο ἐκ τοῦ πάνυ ἀρχαίου τοῖς εὐπατρίδαις ἐπετέτραπτο) ἔργῳ δὲ κώλυμα ἦν, ἵνα μὴ ῥᾳδίως οἱ δήμαρχοι καὶ τὸ πλῆθος ὅσα βούλοιντο πράξωσιν, ἀλλὰ προφάσει τῆς οἰωνοσκοπίας ἐμποδίζοιντο. ἀχθόμενοι δὲ τοῖς ὑπάτοις οἵ τε εὐπατρίδαι καὶ ἡ βουλή, ὡς τὰ τοῦ πλήθους φρονοῦσιν, οὐκ ἐψηφίσαντο σφίσι τὰ ἐπινίκια, πόλεμον ἑκατέρου νικήσαντος, οὐδ' ἡμέραν ἑκάστῳ ἀπένειμαν ὥσπερ εἰώθει. τὸ μέντοι πλῆθος ἐπὶ δύο τε ἡμέρας ἑώρτασε, καὶ τοῖς ὑπάτοις τὰ νικητήρια ἐψηφίσατο. οὕτως οὖν ἐς διαφορὰς τῶν Ῥωμαίων ἐλθόντων, οἱ ἐναντίοι σφίσιν ἀναθαρσήσαντες, ἐπῆλθον αὐτοῖς. τῷ δ' ἑξῆς ἔτει Μάρκου Γενουκίου καὶ Γαΐου Κουρτίου ὑπατευόντων ἐπ' ἀλλήλους ἐτράποντο. οἵ τε γὰρ τοῦ πλήθους καὶ ὑπατεύειν ἤθελον, ἐπείπερ ἐδημάρχουν οἱ εὐπατρίδαι πρὸς αὐτοὺς μεθιστάμενοι. καὶ οἱ εὐπατρίδαι λίαν τῆς ὑπάτου ἀρχῆς ἀντείχοντο, καὶ πολλὰ κατ' ἀλλήλων καὶ βιαίως ἔλεγόν τε καὶ ἔπραττον.

ὅτι χιλίαρχοι ἀντὶ ὑπάτων ἐκλήθησαν. ἵνα δὲ μή πρός τι χεῖρον χωρήσωσι, τοῦ μὲν ἔργου τῆς ἡγεμονίας οἱ δυνατοὶ αὐτοῖς παρεχώρησαν. τοῦ δὲ ὀνόματος οὐ μετέδωκαν, ἀλλ' ἀνθ' ὑπάτων χιλιάρχους ὠνόμασαν, ἵνα μὴ τὸ τῆς ὑπατείας ἔντιμον τῷ συρφετώδει ὁμίλῳ καταρρυπαίνηται. καὶ τρεῖς ἀφ' ἑκατέρων χιλιάρχους ἀντὶ τῶν δύο ὑπάτων αἱρεῖσθαι συνέθεντο, οὐ μέντοι τὸ τῶν ὑπάτων ἐξέλιπε τέλεον ὄνομα, ἀλλὰ ποτὲ μὲν ὕπατοι καθίσταντο, ποτὲ δέ γε χιλίαρχοι. οὕτω μὲν ταῦτα παραδίδονται γίνεσθαι, καίτοι οὐ μόνον τῶν ὑπάτων δικτάτορας ἀναπέντων, καὶ ταῦτα πολὺ τῆς ἀρχῆς ἐκείνης ἐλαττουμένων, ἀλλὰ καὶ

χιλιάρ-

χιλιάρχων ὥσπερ τινὲς πεποιηκότων φασί. λέγεται δὲ, ὅτι οὐδεὶς τῶν χιλιάρχων, καίτοι πολλῶν πολλάκις νικησάντων, ἐπινίκια ἔπεμψεν. οἱ μὲν οὖν χιλίαρχοι οὕτω τότε ᾑρέθησαν. οἱ δὲ τιμηταὶ τῷ ἐχομένῳ ἔτει Βαρβάτου καὶ Μακρίνου Μαρκίνου ὑπατευόντων κατεδείχθησαν, καὶ ᾑρέθησαν Λούκιός τε Παπείριος καὶ Λούκιος Σεμπρώνιος. ἐχειροτονήθησαν δὲ, ὅτι οἱ ὕπατοι ἀδύνατοι ἦσαν πάντας διὰ τὸ πλῆθος ἐξαρκεῖν. τὰ γὰρ τοῖς τιμηταῖς ἀπονεμηθέντα προνόμια ἐκεῖνοι μέχρι τότε εἶχον. δύο τε ἦσαν οἱ τιμηταὶ ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐκ τῶν εὐπατριδῶν. ἦρχον δὲ τὰ μὲν πρῶτα καὶ τὰ τελευταῖα ἐπὶ πενταετίαν. ἐν δὲ τῷ μέσῳ χρόνῳ ἐπὶ τρεῖς ἑξαμήνους, καὶ ἐγίγνοντο τῶν ὑπάτων μείζους, καίτοι μέρος τι ἐκείνων λαβόντες ἀρχῆς. ἐξῆν δὲ αὐτοῖς τάς τε προσόδους τὰς κοινὰς ἐκμισθοῦν, καὶ τῶν ὁδῶν καὶ τῶν δημοσίων οἰκοδομημάτων ἐπιμελεῖσθαι, καὶ τὰς ἀπογραφὰς τῆς ἑκάστου ὑπάρξεως διατελεῖν, καὶ τὸν βίον τῶν πολιτῶν ἐπισκοπεῖν τε καὶ ἐξετάζειν, καὶ τοὺς μὲν ἀξίους ἐπαίνου ἐς τὰς φυλὰς καὶ ἐς τὴν ἱππάδα καὶ τὴν γερουσίαν ἐγγράφειν, καθὼς ἑκάστοις προσήκειν ἐνομίζετο· τοὺς δ' ἐκτὸς βιοῦντας ἁπανταχόθεν ὁμοίως ἀπαλείφειν. ὃ μεῖζον πάντων ἦν τῶν τοῖς ὑπάτοις καταλειφθέντων. πίστεις δ' ὅρκους ἐφ' ἑκάστῳ ἐπεποίηντο, ὡς οὔτε πρὸς χάριν, οὔτε πρὸς ἔχθραν τι ποιοῦσι, ἀλλ' ἐξ ὀρθῆς γνώμης τὰ συμφέροντα τῷ κοινῷ καὶ σκοποῦσι καὶ πράττουσι. καὶ τὸν δῆμον ἐπί τε νόμων ἐσφορὰς, καὶ τοῖς ἄλλοις συνήθροιζον, καὶ τῷ τῶν μειζόνων ἀρχῶν κόσμῳ, πλὴν ῥαβδούχων, ἐχρῶντο. τοιαύτη ἡ τῶν τιμητῶν ὑπῆρχεν ἀρχή. τῶν μέντοι μὴ ἀπογραψαμένων τὰς οὐσίας ἐν ταῖς ἀπογραφαῖς καὶ ἑαυτοὺς, τὰς μὲν οὐσίας οἱ τιμηταὶ, αὐτοὺς δ' ἐκείνους οἱ ὕπατοι ἐπίπρασκον. χρόνῳ μὲν οὖν τινὶ ταῦθ' οὕτως ἐπράχθη. ὕστερον δὲ τὸν ἅπαξ τῇ βουλῇ καταλεχθέντα, διὰ βίου βουλεύειν ἔδοξε, μηδ' ἀπαλείφεσθαι, εἰ μή τις ἀδικήσας καὶ κριθεὶς ἠτίμωτο, ἢ κακῶς ζῶν ἠλέγχθη. τοὺς γὰρ τοιούτους ἀπήλειφον, καὶ ἀντ' αὐτῶν ἑτέρους ἐνέγραφον. τῶν δὲ πρὸς καιροὺς ἀρχόντων πρωτεῖα μὲν ἐδίδοτο τοῖς δικτάτορσι, δευτερεῖα δὲ γε τοῖς τιμηταῖς, ἡ δὲ τρίτη τάξις τοῖς ἱππάρχοις νενέμητο. καὶ οὕτω ταῦτα ἐτέτακτο, κἂν ἐν ταῖς ἀρχαῖς ὦσιν, κἂν ἀπηλλάγησαν. εἰ γάρ τις ἐκ μείζονος ἀρχῆς εἰς ὑποδεεστέραν κατέστη, τὸ τῆς προτέρας ἀξίωμα εἶχεν ἀκέραιον. ἕνα δέ τις, ὃν πρόκριτον μὲν τῆς γερουσίας ὠνόμαζον (λέγοιτο δ' ἂν καθ' Ἕλληνας πρόκριτος) συμπάντων προεῖχε τὸν χρόνον ἐν ᾧ προκεκρίτο (οὐ γὰρ διὰ βίου τις ὡς τὰ πολλὰ προεχειρίζετο) καὶ προέφερε τῶν ἄλλων τῷ ἀξιώματι, οὐ μὴν καὶ δυνάμει ἐχρῆτο τινί. χρόνον μὲν οὖν τινὰ εἰρήνην πρός τε ἀλλήλους καὶ πρὸς τοὺς πολεμίους ἦγον. λιμοῦ δ' ἐπικρατήσαντος, ὥς τινας καὶ εἰς τὸν ποταμὸν ἑαυτοὺς ἐμβαλεῖν, μὴ φέροντας τὸν λιμὸν, ἐστασίασαν. οἱ μὲν γὰρ τοὺς δυνατοὺς ὡς τὸν σῖτον κακουργοῦντας ἐν αἰτίᾳ ἐπεποίηντο, οἱ δὲ τοὺς πένητας ὡς τὴν γῆν μὴ βουλομένους ἐργάζεσθαι. ἱππεὺς δὲ τις Σπούριος Μαίλιος, ἀνὴρ ἱππεὺς πλούσιος, τὸν ἐκ τῶν περιχώρων σῖτον ἐκ τῶν προχώρων ὠνούμενος, πολλοῖς μὲν ἐπευωνίζων, πολλοῖς δὲ καὶ προῖκα ἐδίδου, κἀκ τούτου συχνοὺς προσποιησάμενος, ὅπλα τε ἐποιήσατο καὶ φρουροὺς, καὶ ἐκράτησεν ἂν τῆς πόλεως, εἰ μὴ Μινούκιος Αὐγουρῖνος ἀνὴρ εὐπατρίδης, ἐπὶ τῇ σιτοδείᾳ τεταγμένος, καὶ αἰτιώμενος ἐπὶ τῇ σιτοδείᾳ, ἀνήγγειλε τῇ βουλῇ τὸ πραττόμενον. ἡ δὲ γερουσία μαθοῦσα τὸ μήνυμα, δικτάτορα παραυτίκα ἐν τῷ συνεδρίῳ

περὶ τιμητ.

[illegible]

[illegible]

Tribuni etiam aliquando deſignarunt. Fertur tamen nullus unquam Tribunus triumphaſſe, quamuis multi ſæpe hoſtes uiciſſent. Ac Tribuni tum hoc modo creati ſunt. Cenſores uerò anno ſequente, Barbaro & M. Macrino Coss. deſignati ſunt L. Papyrius, & L. Sempronius. Eorum creandi cauſa fuit, quòd Coss. ob multitudinem omnia negocia exequi non poterant. Nam iura Cenſoribus attributa ad id uſq; tempus tenuerant. Ac principiò bini fuere Cenſores patricij, qui initiò & poſtremò ad quinquennium imperarunt: interiecto uerò tempore, menſes XVIII. ipſisq; Coss. quamuis parte duntaxat poteſtatis eorum accepta, ſuperiores euaſerunt. Muneris eorum fuit, publica uectigalia elocare, uias & publica ædificia curare, cuiuſq; facultates deſcribere, mores ciuiũ obſeruare & explorare: ac laude dignos, in tribus, in ordinem equeſtrem, in ſenatum referre, pro cuiuſq; meritis: improbæ uitæ homines eodem modo ex albo delere. id quod maius erat ijs omnibus, quæ Conſulibus relinquebantur. Dabant autem in unoquoq; iuſiurandum, ſe nec gratia nec odio quicquam acturos: ſed ſincero animo, ea quæ è Repub. eſſent, & deliberaturos, & acturos. Populum item ad rogandas leges, aliaq; munia conuocabant: & maiorum magiſtratuum ornamentis, lictoribus exceptis, utebãtur. Ac tale Cenſorum munus fuit. Qui uerò, cum cẽſus agebatur, ſua nomina & facultates profeſsi non erant, eorum facultates à Cenſoribus, ipſi à Conſulibus uendebantur. Et hæc ad tempus aliquod ſic acta ſunt. Pòſt conſtitutum eſt, ut qui ſemel in ſenatum lectus eſſet, per omnem ætatem in eo maneret: neque deleretur ex albo, niſi ob facinus ignominioſo iudicio condemnatus eſſet, aut improbæ uitæ conuictus. Talibus enim in ordinem coactis, alios in eorum locum ſubſtituebant. In magiſtratibus temporum cauſa inſtitutis, principem obtinebãt locum Dictatores, proximum Cenſores, tertiũ magiſtri equitum. qui ordo, ſiue in magiſtratu eſſẽt, ſiue eo abijſſent, obſeruabatur. Quód ſi ad humilius munus deſcendiſſent, priorem dignitatem inuiolatam obtinebant. Vnus quidam princeps ſenatus per id tempus, dum is honos durabat (neque enim perpetuus erat) omnibus dignitate, non potentia pręſtabat. Ad hunc modum pace ad tempus domi & foris conſtituta, tanta fames urbem oppreſsit, ut quidam inediam non ferentes, in flumen ſe præcipitarent. Vnde orta ſeditione, pauperes diuitibus annonæ ſuppreſsionem, diuites pauperibus agriculturæ neglectum crimini dabant. Qua de cauſa Sp. Melius eques, homo diues, coemptum à finitimis frumentum, alijs minoris uendidit, alijs gratuitò dedit. Eaq; re multis ſibi conciliatis, ſpe regni cõcepta, arma & ſatellites comparauit. Atque urbe potitus eſſet, niſi Minutius Augurinus uir patricius, rei frumentariæ præfectus, cum ob annonæ penuriam accuſaretur, rem ad Senatum detuliſſet. Qui ſtatim

Cenſuræ inſtitutio.

Princeps ſenatus.

Sp. Melius regno affectato occiditur.

L. Quintium Cincinnatum Dictatorem dixerunt, uirum exactæ ætatis, annum agentem LXXX. atque in curia totum diem deliberantium ſpecie conſederunt, ne id decretum forás eliminaretur. Noctu Dictator Capitolium & alia opportuna loca per equites occupat. Mané C. Seruilium magiſtrũ equitum ad Melium mittit, quaſi per aliam cauſam accerſendum. At ille Melium aliquid ſuſpicantem & tergiuerſantem, ueritus ne concurſu populi eriperetur, interficit, ſiue ſuopte conſilio, ſiue Dictatoris iuſſu. Ob quod factum tumultuante multitudine, Quintius concione habita, & frumento diſtributo, accuſato multatoque nemine, motum eum ſedauit. Deinde Romani bellis petiti á diuerſis gentibus, cæteras paucis diebus uicerunt, ſed cum Tyrrhenis longo tempore decertarunt. Milites, cum Poſthumius uictis Aequis magnam eorum urbem expugnatam, non diripiendam dediſſet, neque ex manubijs quicquam conceſsiſſet: quæſtorem primùm, deinde ipſum etiam Poſthumium, obiurgantem, & cædis autores ad ſupplicium poſtulantem, occiderunt. neque recéns captum duntaxat, ſed omnem publicũ agrum ſibi uendicarunt. Ac diuturna fuiſſet illa ſeditio, niſi belli ab Aequis redintegrati terrore quieuiſſent. Cædium pœna in paucis conſumpta, hoſtes uicerunt. Quamobrem potentes & manubias inter eos diſtribuerunt: & pediti, deinde etiam equiti ſtipendia decreuerunt. Nam ad id uſque tempus ſine mercede, ac ſuis impenſis militarant: ac tum demum ſtipendia merere cœperunt. Bello aduerſus Veientes orto, dum illi ſuo Marte pugnabant, á Romanis ſæpe uicti, & intra mœnia compulſi ſunt. Sed ſociorum uiribus aucti, eruptione ex urbe facta, Romanos profligarunt. Interea lacus Albanus, tumulis undique ſeptus, cum nullum haberet aqua exitum, dum Veij obſidebantur, ita inundauit, ut aqua ultra montes euoluta, ad mare decurreret. Quo cum Romani diuinitùs portendi aliquid crederent, Delphicum oraculum conſuluerunt. Erat & apud Veientes Tyrrhenus uates, qui cũ Pythia conſentiebat. Ambo enim urbem expugnatum iri affirmabant, ſi quæ exundaſſet aqua, in mare non decurreret, ſed alibi cõſumeretur. & quædam ſacra fieri iuſſerunt. Verùm Apollo nec quibus dijs, nec quo ritu immolandum eſſet, declarauit. Tyrrhenus autem cum ea ſcire uideretur, celabat. Itaque Romani circa mœnia, ubi cum eo colloqui ſolebant, diſpoſiti, ſimulata amicitia, cùm alijs in rebus eum bono animo eſſe iuſſerunt, tum impunè in caſtra exire permiſerunt: & comprehenſum, omnia quæ facto eſſent opus, effari coegerunt. Ex illius igitur præceptis rem diuinam fecerunt: perfoſſoque tumulo, aquam redundantem occultis meatibus in campũ emiſerũt, in quo omnis conſumpta eſt, nec in mare quicquã influxit. Hoc peracto, M. Furius Camillus Dictator creatus, cum im-

Poſthumij cædes à militibus.

Stipẽdia militibus decreta.

Veiorum excidium.

Lacus Albani exundatio.

δικτάτωρ ἀνεῖπε τὸν Κοΐντιον τὸν Λούκιον τὸν Κικιννάτον, καὶ τοῦτο παρήλικα ὄντα (ὀγδοηκοντούτης γὰρ ἦν) ἐκεῖ τὴν ἡμέραν πᾶσαν ἀνάλωσαν συγκαθήμενοι, ὥς τι δὴ βουλευόμενοι, ἵνα μὴ τὸ γεγονὸς ἐκφοιτήσῃ. νυκτὸς δ' ὁ δικτάτωρ τὸ Καπιτώλιον καὶ τὰ λοιπὰ τὰ ἐπικαιρότατα διὰ τῶν ἱππέων προκατέλαβεν, ἕωθεν δὲ τὸν Μάλλιον ἔπεμψε Γάϊον Σερουίλιον τὸν ἵππαρχον, ὡς δι' ἄλλο τι ἐκεῖνον μετακαλούμενος. ὁ δὲ ὑποτοπήσαντός τι τοῦ Μαλλίου καὶ διαμέλλοντος, δείσας μὴ ὑπὸ τοῦ πλήθους ἐξαρπασθῇ (ἤδη γὰρ συνέτρεχον) ἔκτεινε τὸν ἄνδρα, ἢ αὐτογνωμονήσας, ἢ οὕτω κεκελευσμένος πρὸς τοῦ δικτάτορος. θορυβηθέντος δὲ ἐπὶ τούτῳ τοῦ πλήθους, ὁ Κοΐντιος δημηγορήσας, καὶ σῖτον σφίσι παρασχὼν, καὶ μή τινα ἕτερον ἢ κολάσας, ἢ ἐπαιτιασάμενος, τὸν θόρυβον ἔπαυσε. πολέμου δὲ τοῖς Ῥωμαίοις ἐκ διαφόρων ἐθνῶν ἐπεγηγερμένου, τοὺς μὲν ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἐνίκησαν, τοῖς δὲ Τυρσηνοῖς ἐπὶ μακρὸν ἐπολέμησαν. Ποστουμίου δὲ στρατηγοῦντος τοὺς Αἰκουούς, καὶ μεγάλην πόλιν ἑλόντος αὐτῶν, ὅτι μήτ' ἐκείνην οἱ στρατιῶται ὡς πορθουμένην ἐξεχωρήθησαν, μήτε τι τῶν λαφύρων αὐτοῖς περιέλαβον, τόν τε ταμίαν τὸν διατιθέμενον αὐτὰ πρῶτον αὐτοὶ ἐφόνευσαν, καὶ τὸν Ποστούμιον ἐπιτιμῶντα αὐτοῖς ἐπὶ τούτῳ, καὶ ζητοῦντα τοὺς αὐτόχειρας, προσκατέκτειναν, καὶ τὴν χώραν οὐ τὴν αἰχμάλωτον μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν προσένειμαν ἑαυτοῖς τὴν ἐν τῷ δημοσίῳ τότε τυγχάνουσαν. κἂν ἐπὶ πλεῖστον ἡ στάσις διήρκεσεν, εἰ μὴ πόλεμος αὖθις Ῥωμαίοις παρὰ τῶν Αἰκουῶν ἐπεγήγερτο. φοβηθέντες γὰρ διὰ τοῦτο ἡσύχασαν, καὶ τὴν τιμωρίαν τῶν φόνων εἰς ὀλίγους ἐλθοῦσαν ὑπέμειναν, καὶ ἐπὶ τοῦ φιλοτίμως στρατευσάμενοι, μέχρι αὐτοὺς νενικήκασι. διὸ τήν τε λείαν αὐτοῖς οἱ δυνατοὶ δεδώκασι, καὶ μισθὸν τοῖς πεζοῖς, εἶτα καὶ τοῖς ἱππεῦσιν ἐψηφίσαντο. ἀμισθὶ γὰρ μέχρι τότε καὶ οἰκόσιτοι ἐστρατεύοντο, τότε δὲ πρῶτον μισθοφορεῖν ἤρξαντο. πολέμου δὲ αὐτοῖς πρὸς Οὐηιέντας συστάντος, ἕως μὲν καθ' σφᾶς ἐπολέμουν ἐκεῖνοι, πολλάκις αὐτοὺς οἱ Ῥωμαῖοι ἐνίκησαν, καὶ εἰς πολιορκίαν κατέστησαν. προσγενομένων δὲ αὐτοῖς συμμάχων, ἐπεξῆλθον τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ ἐκράτησαν. ἐν τούτοις δὲ καὶ πρὸς τῷ ὄρει τῷ Ἀλβανῷ οὖσα λίμνη ὑπὸ τῶν πέριξ αὐτὴν περικεκλεισμένη λόφων, καὶ μὴ ἔχουσα ἐκροήν, κατὰ τὸν τῆς πολιορκίας τῶν Οὐηιέντων καιρὸν ἐς τοσοῦτον ἐπλημμύρησεν, ὡς ὑπερεκχυθῆναι καὶ τῶν ὀρῶν, καὶ κατενεχθῆναι πρὸς θάλασσαν. κρίναντες δ' οἱ Ῥωμαῖοι πάντως τι διὰ τούτου θεῖον σημαίνεσθαι, ἔπεμψαν ἐς Δελφοὺς περὶ τούτου χρησόμενοι. ἦν δέ τις καὶ παρὰ τοῖς Οὐηιένταις Τυρσηνὸς ἀνὴρ μαντικός. ἐς ταὐτὸν οὖν ἥ τε Πυθία καὶ ἡ ἐκείνου μαντεία συνέδραμον· καὶ ἄμφω γὰρ ἁλώσεσθαι τὴν πόλιν ἔφην, ὅταν τὸ ὕδωρ τὸ πλημμυροῦν μὴ ἐς θάλασσαν ἐμπέσῃ, ἀλλ' ἀναλωθὲν ἐκτραπῇ. καί τινας ἱερουργίας διὰ τοῦτο γενέσθαι ἐκέλευσαν. ἀλλ' ὁ μὲν Πύθιος οὔτε τίσι θεῶν, οὔθ' ὅπως αὐτὰς ποιῶσι, διεσάφησεν· ὁ δὲ Τυρσηνὸς, ἐῴκει μὲν εἰδέναι, οὐκ ἤθελε δὲ ἐκλαλεῖν. οἱ γοῦν περὶ τὸ τεῖχος, ἔνθα ἐκεῖνος ὡμίλει, τεταγμένοι Ῥωμαῖοι, φιλίαν πρὸς ἐκεῖνον ὑποκριθέντες, τά τε ἄλλα θαρρεῖν αὐτῷ ἐνεδίδουν, καὶ ἀδεῶς ἐπὶ στρατόπεδον ἐκφοιτᾶν· καὶ οὕτω συλλαβόντες αὐτὸν, πάντα τὰ καθήκοντα λέγειν ἠνάγκασαν, καὶ κατὰ τὴν ὑποθήκην ἐκείνου τάς τε θυσίας ἐποίησαν, καὶ τὸν λόφον διέτρησαν, καὶ τὸ πλεονάζον ὕδωρ ἐς τὸ πεδίον κρυπτῇ διώρυχι μετοχετεύσαντες, ὥσθ' ἅπαν ἐν αὐτῷ ἀναλίσκεσθαι, καὶ μή τι καταρρεῖν ἐς θάλασσαν. ταῦτα μὲν οὖν οὕτως ἐγένετο, καὶ δικτάτωρ ᾑρέθη Μάρκος Φούριος Κάμιλλος, ὃς προσβαλὼν τῇ

τότε μισθοφορεῖν τὸ στρατιωτικὸν ἤρξατο.

τί σημαίνει, ὅταν ὕδωρ ἐν ἀφθονίᾳ φαίνηται.

βὼν τῇ πόλει, ἐπεὶ οὐδὲν ἤνυεν, ὑπόγειον ὠρύξατο δίοδον πόῤῥωθεν ἀρξάμενος, ἐς τὴν ἀκρόπολιν φέρουσαν. παρασκευασμένου δὲ ἤδη τοῦ ὑπονόμου, ἐπεὶ πολλοὶ καὶ ἐκ τῆς Ῥώμης αὐτῷ προσεχώρησαν ἐθελονταὶ, περιελθὼν ἐκείνους, προσέβαλε τῇ πόλει, καὶ πανταχόθεν τὸ τεῖχος ἐκύκλωσε. τῶν δὲ φρουρῶν πρὸς πάντα τὸν περίβολον σκεδασθέντων, ἔλαθον ἕτεροι διὰ τῶν ὑπονόμων γεγονότες ἐντός. ἁλούσης δὲ τῆς πόλεως, καὶ τῶν Ῥωμαίων διαρπαζόντων τὰ ἐν αὐτῇ, ὁρῶν ἐκ τῆς ἄκρας ὁ Κάμιλλος τὰ πραττόμενα, ἐστέναξε, καὶ ἐδάκρυσε, καὶ ὦ θεοί, ἔφη, εἴ τις Ῥωμαίοις ἐφάλλεται νέμεσις τῆσδε τῆς εὐπραγίας ἀντίῤῥοπος, εὔχομαι ταύτην εὐχερῆ ἐμοῦ τὴν πεῖραν ποιησαμένου. αὖθις δὲ καὶ κρατῆρα χρυσοῦν, ἐκ τοῦ τῶν γυναικῶν κόσμου πεποιημένον, ἀνθ' οὗ τιμὰ αὐταῖς παραχρῆμα ἐψηφίσθη. ἡ δ' ἦν, τὸ ἐπ' ὀχημάτων αὐτὰς ἐς τὰς πανηγύρεις φοιτᾶν, αὐτοποδὶ βαδιζούσας πρότερον ἐς αὐτάς. τὸν δὲ Κάμιλλον προσώχθισεν ὁ δῆμος, καὶ ἐνεμέσησε τὸ μὲν, ὅτι τὴν δεκάτην τῶν λαφύρων οὐκ ἐν τῷ διαρπάζεσθαι ταῦτα, ἀλλὰ χρόνου παρελθόντος ἐξεῖλε τῷ θεῷ· τὸ δ' ὅτι τά τε ἄλλα σοβαρῶς ἐνεανιεύσατο, καὶ πρῶτος Ῥωμαίων λευκῷ τεθρίππῳ τὰ ἐπινίκια ἔπεμψεν. ἡ δὲ τῶν ἐπινικίων πομπὴ, ἣν καὶ θρίαμβον ἐκάλουν, τοιάδε τις ἐγίνετο. ὅτε τι κατορθώθη μέγα καὶ ἐπινικίων ἄξιον, αὐτοκράτωρ αὐτίκα ὁ στρατηγὸς ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ὠνομάζετο, καὶ κλῶνας δάφνης περιέδει ταῖς ῥάβδοις, καὶ τοῖς δρομοκήρυξι, τοῖς τὴν νίκην καταγγέλλουσι τῇ πόλει, κομίζειν ἐδίδου. ἐλθὼν δ' οἴκαδε τὴν γερουσίαν συνήθροιζε, καὶ ᾔτει ψηφισθῆναί οἱ τὰ ἐπινίκια. καὶ εἰ ἔτυχε ψήφου παρά τε τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου, ἐβεβαιοῦτο αὐτῷ καὶ ἡ ἐπωνυμία τοῦ αὐτοκράτορος. καὶ εἰ μὲν ἐν τῇ ἀρχῇ ἦν ἔτι, ἐν ᾗ τυγχάνων ἐνίκησε, ταύτῃ καὶ πανηγυρίζων ἐκέχρητο. εἰ δ' ὁ χρόνος παρεληλύθει τῆς ἀρχῆς, ἄλλο τι πρόσφορον αὐτῇ ἐλάμβανεν ὄνομα. ἰδιώτῃ γὰρ νικητήρια πέμψαι ἀπείρητο. ἐνσκευασάμενος δὲ τῇ ἐπινικίῳ σκευῇ, καὶ περιβραχιόνια λαβὼν, στέφανόν τε δάφνης ἀναδησάμενος, καὶ κλάδον κρατῶν ἐν τῇ δεξιᾷ, τὸν δῆμον συνεκάλει· καὶ ἐπαινέσας τοὺς συστρατευσαμένους αὐτῷ καὶ κοινῇ, καὶ ἰδίᾳ τινὰς, ἐδωρεῖτο μὲν σφίσι χρήματα. ἐτίμα δὲ καὶ κόσμῳ, περιβραχιόνιά τε τισὶ, καὶ δόρατα ἀσίδηρα παρεῖχε. καὶ στεφάνους, τοῖς μὲν χρυσοῦς, τοῖς δὲ ἀργυροῦς ἐδίδου, τοὔνομά τε ἑκάστου καὶ τῆς ἀριστείας φέροντας τὸ ἐκτύπωμα. εἰ γὰρ τείχους τις πρῶτος ἐπέβη, καὶ τείχους ὁ στέφανος εἶδος ἔφερε· εἰ καὶ ἐξεπολιόρκησέ τι, καὶ τοῦτο κἀκεῖνο εἰκόνιστο. ἐναυκράτησέ τις, ναυσὶν ὁ στέφανος ἐκεκόσμητο. ἱπποκράτησέ τις, ἱππικόν τι ἐξετετύπωτο. ὁ δὲ πολίτην τινὰ ἐκ μάχης, ἢ ἑτέρου κινδύνου, ἢ ἐκ πολιορκίας σώσας, μέγιστον τε ἔσχε τὸν ἔπαινον, καὶ ἐλάμβανε στέφανον γινόμενον ἐκ δρυὸς, ὃς πολὺ πάντων καὶ τῶν ἀργυρῶν καὶ τῶν χρυσῶν ὡς ἐντιμότερος προτετίμητο. καὶ οὐ κατ' ἄνδρα μόνον ἀριστεύσαντι ταῦτα ἐδίδοτο, ἀλλὰ καὶ λόχοις καὶ στρατοπέδοις ὅλοις παρείχετο. καὶ τῶν λαφύρων πολλὰ μὲν τοῖς στρατευσαμένοις διενέμετο. ἤδη δὲ τινὲς καὶ παντὶ τῷ δήμῳ δίδοσαν, καὶ ἐδαπάνων εἰς τὴν πανήγυριν, καὶ ἐδημοσίευον. καὶ εἴ τι περιελέλειπτο, εἰς ναοὺς, εἰς στοὰς, ἢ καί τι ἕτερον δημόσιον ἔργον ἀνήλισκον. ταῦθ' ὁ πομπεύων ποιήσας, ἐς ἅρμα ἀνέβαινεν. ἦν δὲ τὸ ἅρμα οὔτ' ἀγωνιστικὸν, οὔτε πολεμιστηρίῳ ἐμφερὲς, ἀλλ' ἐς πύργου περιφερῆ τρόπον ἐξείργαστο. καὶ οὐ μόνος ἦν ἐν τῷ ἅρματι, ἀλλ' εἴ γε καὶ παῖδας ἢ συγγενεῖς

[illegible]

cum impetu in mœnia facto nihil profeciſſet, à longinquo auſpicatus, cuniculo in arcem acto, & militibus à Roma uoluntarijs auctus, urbem corona circundedit: & ciuibus in mœnia diſperſis, alij per cuniculum clam in urbem penetrarunt. Cum urbem captam diripi uideret, illachrymaſſe, & cum ſuſpirio dixiſſe fertur: Si cui deorum hominumq́ nimia ſua fortuna, populiq́ Romani uideretur, ut eam inuidiam lenire quàm minimo ſuo priuato incommodo, publicoq́ Romani populi liceret. Tum Iunoni regiæ templum in Auentino locauit, dedicauitq́ Matutæ matris, quod antè uouerat. Dedicauit etiam craterem aureum, ex muliebribus ornamentis conflatum. Pro quo ſtatim eis honos decretus eſt, ut curribus ad ſolennia feſta ueherentur, ad quæ pedibus prius ire ſolitæ erant. Camillum autem indignatio atque inuidia populi ſuſcepit, tum ob decimam Apollini non in direptione urbis, ſed tempore elapſo exemptam: tum quòd in triumpho, præter cætera inſolentius acta, candidos equos currui iunxiſſet. Fuit autem triumphi huiuſmodi ratio. Re bene geſta, iuſtaq́ parta uictoria, dux ſtatim à militibus Imperator appellatus, faſces laureatos per curſores in urbem mittebat. Domum reuerſus, conuocato ſenatu, decerni ſibi triumphum petebat: ac ſuffragijs à ſenatu populo'que impetratis, Imperatoris cognomen tum ei confirmabatur. Quòd ſi adhuc magiſtratum gerens aliquem, uicerat, eo etiam in celebritate utebatur. Sin tempus exierat, aliud nomen ſibi accommodatum aſſumebat. Priuato enim triumphare non licebat. Triumphali habitu ornatus, armillis ſumptis, laurea ſedimitus, & ramum dextra tenens, populum conuocabat. Et militibus publicè, quibuſdam etiam ſeorſim laudatis, pecuniam donabat, & ornamenta: ut armillas, haſtas ſine ferro, & coronas alijs aureas, alijs argenteas, expreſſo in ijs nomine & facinore uiri. Nam qui murum primus conſcenderat, aut caſtellum expugnarat, ei muralis & obſidionalis dabatur. Qui claſſe uicerat, eius corona ſpecie nauium erat. Si equeſtri pugna uicerat, aliquid equeſtre effingebatur. Qui ueſò ciuem in prælio, obſidione, alio'ue periculo liberarat, cùm ſummam laudem aſſequebatur, tum quernam coronam accipiebat, cuius honos omnibus argenteis & aureis præferebatur. Hæc dona non uiritim tantum, ſed & cohortibus & exercitibus totis præbebantur. Spoliorum magna pars inter milites diſtribuebatur. Fuerunt etiam, qui toti populo ſumptus ad ſpectacula publica largirentur. Quod ſupererat, in fana, in porticus, & alia publica opera conſerebant. His triumphator peractis, currum conſcendebat, neq; bellicis, neq; ijs ſimilem, quorum in ludis uſus eſt, ſed inſtar turris rotundæ confectum. Neque ſolus eo uehebatur: ſed ſi liberos, aut

M. Furius Dictator de Veientibus triumphat.

Triumphi deſcriptio.

cognatos aliquos habebat, uel ſuas uel illorum puellas & puellos in eo collocabat, grādiores equis iugalibus & anterioribus imponebat. Si plures erant, equis ſingularibus uictorē comitabantur. Cęterorum ciuium equitabat nemo, ſed laureati omnes ſequebātur. Vnus item publicus miniſter in ipſo curru uehebatur, coronam auream gemmis interpolatā ſupra caput eius tenens, & retrò uidere iubens. quo monebat, ut reliquæ uitæ curſum prouideret, nec eo honore elatus ſuperbiret. Appenſa quoq; erat currui nola & flagellū: quæ innuebant, cum in tantas calamitates poſſe incidere, ut aut flagris cæderetur, aut capitis dānaretur. Nam qui ob facinus extremo ſupplicio afficiebantur, nolas geſtare ſolebant: ne quis inter eundum, contactu illorum piaculò ſe obſtringeret. Sic autem exornati urbem ingrediebantur, ſpolijs & uictoriæ inſignibus antecedentibus, in quibus expreſſa erant caſtella, urbes, montes, fluuij, paludes, maria, denique omnia quæ capta erant. Quòd ſi pompa uno die peragi non poterat, ſecundus & tertius ſumebatur. Iis rebus præmiſsis, triumphator in forū Romanū delatus, aliquot captiuis in carcerē duci occidiq; iuſsis, in Capitolium inuehebatur: ibiq; aliquot cerimonijs peractis, & donarijs dedicatis, cum in porticibus ibi cœnatus eſſet, ueſperi tibijs & fiſtulis antecedentibus domū redibat. Ac triumphus olim huiuſmodi fuit: ſed ſeditiones & factiones plurima in eis innouarunt. Etſi autem plebs, ut iam dictū eſt, Camillū oderat, tamen ob bellū Faliſcum neceſſariò Tribunū militum deſignant. Qui cum prælio uiciſſet, urbis ualidæ, cui Falerij nomē erat, obſidione nihil proficiebat. Quam ciues ita contēnebant, ut eorum liberi cum præceptore iuxta mœnia deambularēt, & exercitationes frequētarent. Itaq; Romani re infecta diſceſſuri erāt, niſi caſu retenti eſſent. Is enim præceptor, ſiue ex offēſa aliqua, ſiue lucri ſpe ciuibus inſidiās, quotidie pueros prope mœnia prima perducebat, eosq; peractis exercitationibus ſtatim reducebat. Denique omnes in excubias Romanorū cōiectos, ad Camillum duci iuſsit: eiq; dixit, per eos pueros ſe totam illi urbem tradere. Camillus id facinus deteſtatus, Imperatori ſuapte uirtute, non aliena improbitate freto, bella gerenda eſſe dixit. Ac magiſtrum nudatum, manibus poſt tergum illigatis, reducendū Falerios pueris tradidit: uirgis & flagellis datis, ut proditorem uerberibus in urbem agerēt. Proditione cognita, concurſuq; uirorum & mulierū lamentantium in mœnia facto, pueri magiſtrū nudum adducūt. Quo ſpectaculo pmoti Faliſci, re cognita, ultro deditionē Camillo fecerunt, ſe illius tam iuſtum imperiū ſuę libertati pręponere profeſſi. Qui cum accepta pecunia, dataq; pace receſſiſſet: milites direptione Faleriorū fruſtrati, populi odiū ei obiecerūt: ac magis aucta inuidia, repetūdarū accuſatus eſt, ut q Tyrrhenā prædā ſurripuiſſet, nec in ęrariū inde quicq̃ intuliſſet.

Vnde

Triumphator retrò uidere iubetur, appenſa curru nola & flagello.

Faliſci Camillo deditionem faciunt.

συγγενεῖς τινας εἶχε, ἐκείνων τὰς μὲν κόρας καὶ τὰ ἄρρενα τὰ νεογνὰ ἐν αὐτῷ ἀνεβίβαζε, τοὺς δὲ ἀδροτέρους ἐπὶ τοὺς ἵππους τούς τε ζυγίους καὶ τοὺς σειραφόρους ἀνετίθετο. εἰ δὲ πλείους ἦσαν, ἐπὶ κελήτων τῷ πομπεῖ παριππεύοντες συνεπόμπευον. τῶν δ' ἄλλων οὐδεὶς ὠχεῖτο, ἀλλ' ἐστεφανωμένοι δάφναις πάντες ἐβάδιζον. οἰκέτης μέντοι δημόσιος ἐπ' αὐτοῦ παρωχεῖτο τοῦ ἅρματος, τὸν στέφανον τὸν λίθων τῶν χρυσολίθων ὑπερανέχων αὐτοῦ, καὶ ἔλεγε πρὸς αὐτόν, ὀπίσω βλέπε, τὸ κατὰ τὴν δηλαδὴ καὶ τὰ ἐφεξῆς προσκοπεῖν τοῦ βίου, μηδ' ὑπὸ τῶν παρόντων ἐπαρθῆναι καὶ ὑπερφρονῆσαι. καὶ κώδων ἀπήρτητο, καὶ μάστιξ τοῦ ἅρματος, ἐνδεικνύντα καὶ δυστυχῆσαι αὐτὸν δύνασθαι, ὥστε καὶ αἰκισθῆναι, ἢ καὶ καταδικασθῆναι θανεῖν. οἱ γὰρ ἐπί τινι ἀτοπήματι καταδικασθέντες θανεῖν, νενόμιστο κωδωνοφορεῖν, ἵνα μηδεὶς βαδίζουσιν αὐτοῖς ἐγχριμπτόμενος μιάσματος ἀναπίμπληται. οὕτω δὲ σκευασθέντες εἰσῄεσαν εἰς τὴν πόλιν, ἔχοντες προπέμποντα σφῶν τὰ σκῦλα τε καὶ τὰ τρόπαια, καὶ ἐν εἰκόσι τά τε αἰχμάλωτα φρούρια ἐσχηματισμένα, πόλεις τε καὶ ὄρη, καὶ ποταμούς, λίμνας, θαλάσσας, τά τε σύμπαντα ὅσα ἑαλώκεσαν. καὶ εἰ μὲν μία ἡμέρα ἐξήρκει πρὸς τὴν τούτων πομπήν· εἰ δὲ μή, καὶ ἐν δευτέρᾳ καὶ τρίτῃ ἐπετελεῖτο. προδιελθόντων δ' ἐκείνων, οὕτως ὁ πομπεὺς εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν κομισθεὶς ἀγοράν, καὶ τῶν αἰχμαλώτων τινὰς εἰς τὸ δεσμωτήριον ἀπαχθῆναι καὶ θανατωθῆναι κελεύσας, ἀνήλαυνεν ἐς τὸ καπιτώλιον, καί τινας ἐκεῖ τελετὰς πληρώσας, καὶ προσαγαγὼν ἀναθήματα, καὶ παρὰ ταῖς ἐκεῖ δειπνήσας στοαῖς, πρὸς ἑσπέραν οἴκαδε μετ' αὐλῶν καὶ συρίγγων ἀπήρχετο. τοιαῦτα μὲν ἦσαν πάλαι τὰ νικητήρια. αἱ δὲ στάσεις, αἵ τε δυναστεῖαι πλεῖστα ἐνεωτέρισαν ἐπ' αὐτοῖς. εἰ δὲ καί, ὡς ἤδη ἱστόρηται, ὁ δῆμος ἐμίσει τὸν κάμιλλον, ἀλλ' ὁ πρὸς φαλίσκους πόλεμος ἐπήγαγε σφίσι χιλίαρχον ψηφίσασθαι αὐτόν, καὶ αὐτοὺς μὲν ἐνίκησαν μαχεσάμενοι. πολιορκοῦντες δὲ πόλιν αὐτῶν ὀχυρωτάτην, φαλερίους ὀνομασμένην, οὐδὲν ἤνυον. οὕτω γὰρ τῆς πολιορκίας οἱ τῆς πόλεως κατεφρόνουν, ὡς καὶ τοὺς παῖδας αὐτῶν παρὰ τὰ τείχη περιπατοῦντας μετὰ τοῦ διδασκάλου, καὶ γυμναζομένους φοιτᾶν. κἂν ἀπέστησαν τῆς πολιορκίας, εἰ μή τι συμβεβήκει. οὗτος γὰρ ὁ διδάσκαλος ἐπιβουλεύων τοῖς πολίταις, ἢ δι' ὀργήν τινα, ἢ κέρδους ἐλπίδι, ἡμέρας ἑκάστης ἐξῆγε τοὺς παῖδας ἐπὶ τὸ τεῖχος ἐγγὺς τὸ πρῶτον, καὶ εἰσῆγεν αὖθις εὐθὺς γυμνασαμένους. τέλος δ' ἐς τοὺς προφύλακας τῶν ῥωμαίων ἐνέβαλεν ἅπαντας, καὶ ἄγειν ἐκέλευσε πρὸς τὸν κάμιλλον. καὶ παραστὰς αὐτῷ, πᾶσαν ἔφη παραδιδόναι τὴν πόλιν διὰ τῶν παίδων. ἐκεῖνος δὲ δεινὸν τὸ ἔργον ἡγησάμενος, καὶ ἀρετῇ φήσας ἰδίᾳ τὸν μέγαν στρατηγόν, ἀλλ' οὐκ ἀλλοτρίᾳ κακίᾳ θαρροῦντα χρῆναι στρατεύειν, προσέταξε γυμνωθῆναι μὲν τὸν διδάσκαλον, καὶ δεσμῆσαι τὰς χεῖρας ὄπισθεν, τοῖς δὲ παισὶ ῥάβδους δοῦναι καὶ μάστιγας, ἵνα ταύταις τὸν προδότην δείραντες καὶ τύπτοντες, εἰς τὴν πόλιν ἐλαύνωσι. τῶν δὲ πολιτῶν ἄρτι γνόντων τὴν προδοσίαν, δρόμος ἦν ἐπὶ τὰ τείχη, καὶ θρῆνος ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν. οὕτω δὲ διακειμένων αὐτῶν, προσῆγον οἱ παῖδες γυμνὸν τὸν διδάσκαλον. ὅπερ ἰδόντες οἱ φαλίσκοι, καὶ μαθόντες ὅπως ἐγένετο, φέροντες ἑαυτοὺς ἐθελονταὶ τῷ καμίλλῳ παρέδοσαν, τὴν ἐκείνου ἀγαπῆσαι πρὸ τῆς ἐλευθερίας διὰ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ λέγοντες. χρήματα οὖν λαβὼν, καὶ σπεισάμενος, ἀνεχώρησεν. οἱ δὲ στρατιῶται διαρπαγῆς προσδοκήσαντες τῆς φαλερίων, ὡς μισόδημον κατηγόρουν αὐτοῦ. φθονηθεὶς δ' ἔτι πλέον κατηγορήθη, ὡς μηδὲν τὸ δημόσιον ἐκ τῶν τυρρηνικῶν ὠφελήσας χρημάτων, αὐτὸς δ' ἐκ τούτων σφετερισάμενος.

οὕτω

οὕτω δὲ ὠργίζοντο κατ' αὐτοῦ, ὡς μηδ' οἶκτον αὐτοῦ τινὰ λαβεῖν ἐπὶ τῇ συμβάσῃ αὐτῷ συμφορᾷ. τέθνηκε γὰρ αὐτοῦ νοσήσας ὁ ἕτερος τῶν υἱῶν. δεόμενος δὲ τῶν φίλων, μὴ περιιδεῖν αὐτὸν ἀδίκως κατακρινόμενον, ἐπεὶ πρὸς ἐκεῖνοι πρὸς μὲν τὴν ψῆφον αὐτῷ βοηθήσειν ἀπείπαντο, τὴν δὲ ζημίαν ὀφλόντι συνεκτίσειν ὑπέσχοντο, οὐκ ἀνασχόμενος ἔγνω φυγεῖν ἐκ τῆς πόλεως, καὶ ἀρὰν ηὔξατο, εἰ μὴ δικαίως, ὕβρει δὲ δήμου ἐκπίπτει, καὶ φθόνῳ, ταχὺ σὺν αὐτοῦ πολίτας αὐτοῦ δεηθῆναι, καὶ ζητῆσαι αὐτόν. ἐκεῖνος μὲν οὖν πρὸς ῥουτούλους μετέστη, ἐρήμην δ' ἑάλω, καὶ ψῆφος ἐπήχθη κατ' αὐτοῦ τίμημα μυρίων καὶ πεντακισχιλίων ἀσσαρίων ἔχουσα, ὃ γίνεται πρὸς ἀργυρίου λόγον δραχμαὶ χίλιαι πεντακόσιαι. οἱ δ' εὐρωπαῖοι γαλάται, ὧν οἱ ἀσιᾶται νομίζονται ἄποικοι, κελτικὸν ὄντες γένος, λιπόντες τὴν ἑαυτῶν ὡς οὐκ αὐτάρκη τρέφειν αὐτούς, οἱ μὲν ἐπὶ τὰ ὄρη τὰ ῥιπαῖα ὥρμησαν· οἱ δὲ τῶν ἄλπεων ἱδρυθέντες ἐγγύς, χρόνον ἐκεῖ διήγαγον πλείονα. τότε δὲ οἴνου κομισθέντος ἐξ ἰταλίας, τούτου γευσάμενοι καὶ ὑπερθαυμάσαντες, ἀράμενοι τὰ ὅπλα καὶ γυναῖκας ἐπαγόμενοι, τὴν γῆν ἐκείνην ἐζήτουν, ἣ τοιοῦτον καρπὸν ἀναδίδωσι. καὶ πρὸς πόλιν τυρσηνίδα, κλούσιον καλουμένην, στρατεύσαντες, ἐπολιόρκουν αὐτήν. οἱ δὲ κλουσῖνοι πρὸς τοὺς ῥωμαίους κατέφυγον, αἰτοῦντες βοήθειαν. πρέσβεις δ' ἐκ ῥώμης πρὸς ἐκείνους ἐπέμφθησαν, οὓς οἱ γαλάται διὰ τὸ τῶν ῥωμαίων ὄνομα ἐντίμως ἐδέξαντο. καὶ τοῦ τειχομαχεῖν παυσάμενοι, εἰς λόγους συνεληλύθασιν. ἐν τούτοις δὲ λοχήσαντες οἱ κλουσῖνοι μετὰ τῶν ἐκ ῥώμης πρέσβεων, ἐπέθεντο τοῖς γαλάταις. ὁ δὲ τῶν γαλατῶν βασιλεὺς βρέννος ὀργισθεὶς ἐπὶ τούτῳ, τῶν κλουσίνων ἀμελήσας, εὐθὺς αὐτίκα τὸ στράτευμα κατὰ τῆς ῥώμης ἐκίνησεν, ἐπεὶ μὴ ἐπὶ τιμωρίᾳ οἱ πρέσβεις αὐτῷ ἐξεδίδοντο· καὶ τοσούτῳ τάχει ἐχρήσατο, ὡς ἐπελθεῖν αὐτοὺς τῇ πόλει, μὴ προμαθόντων ῥωμαίων τὴν ἔφοδον. τὸ μέντοι δαιμόνιον προαγγεῖλαι αὐτοῖς τὴν ἔφοδον λέγεται. μάρκος γὰρ καιδίκιος νυκτός ποι βαδίζων, φωνῆς ἤκουσε λεγούσης, γαλάται ἔρχονται. [illegible] δὲ αὐτοῦ [illegible] τῷ δήμῳ καὶ τῇ βουλῇ, ἐν παιδιᾷ τὸν λόγον ἐποιοῦντο, καὶ γέλωτι, ἕως αὐτάγγελοι οἱ γαλάται σφῶν πλησίον ἐγένοντο. τότε δὲ σπουδῇ ἐξελθόντες, καὶ ἀτάκτως ἀγωνισάμενοι, αἴσχιστά τε ἡττῶντο. καὶ πολλοὶ μὲν ἐν τῇ μάχῃ πεπτώκασι, πολλοὶ δὲ φεύγοντες ἔθνησκον καταλαμβανόμενοι, πλεῖστοι δὲ καὶ εἰς ποταμὸν τὸν τίβεριν συνωσθέντες καὶ ἐφθάρησαν. οἱ δὲ λοιποὶ σκεδασθέντες, οἱ μὲν εἰς τὴν ῥώμην ἐλθεῖν ἠδυνήθησαν, οἱ δὲ ἀλλαχοῦ. οἱ δὲ ἐν τῇ ῥώμῃ γνόντες τὸ γεγονός, ἐν ἀμηχανίᾳ ἐγένοντο, καὶ ἀπογνόντες, οὔτε τῶν τειχῶν φυλακὴν ἔθεντο, οὔτε τῆς πόλεως τὰς πύλας ἔκλεισαν, ἀλλ' οἱ μὲν αὐτῆς ἐκλιπόντες ἔφυγον, οἱ δὲ σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἀνέδραμον εἰς τὸ καπιτώλιον. μόνοι δὲ ὀγδοήκοντα ἄνδρες, οὓς οἱ μὲν ἱερέας εἶναι φασίν, οἱ δὲ τοὺς πρώτους ῥωμαίων καθ' ἡλικίαν καὶ πλοῦτον καὶ γένος, ἐνδύντες ἱερὰς ἢ πολυτελεστάτας στολὰς ἐν ἀγορᾷ ἐπὶ τῶν ἐλεφαντίνων δίφρων ἐκάθηντο, τὴν ἐπιοῦσαν προσμένοντες τύχην. οἱ δὲ γαλάται τῇ ὑστεραίᾳ ἦλθον μὲν ἐπὶ τὴν ῥώμην. ἰδόντες δὲ τὰς πύλας ἀνεῳγμένας, καὶ τὸ τεῖχος ἀφύλακτον, ἐπέσχον, καὶ οὐκ εἰσῆλθον, ἐνέδραν ὑποτοπήσαντες. τῇ δὲ τρίτῃ θαρσήσαντες εἰσεπήδησαν, καὶ εἷλον τὴν πόλιν. καὶ τὸ μὲν καπιτώλιον φρουρᾷ ὁ τῶν βαρβάρων ἐπέσχε βασιλεύς· αὐτὸς δὲ διιὼν τὴν ἀγοράν, ἐθαύμαζε τοὺς προκαθημένους ἐκείνους ἄνδρας, ὁρῶν ἐν κόσμῳ αὐτοὺς ἠρεμοῦντας, καὶ σιωπῇ. τοὺς δὲ γαλάτας εἶχεν ἔκπληξις πρὸς τὸ ἄτοπον, ὤκνουν δὲ αὐτοῖς προσελθεῖν.

Vnde tanta iracundia populi condemnatus eſt, ut priuari luctus illius, mortuo altero filio, nulla ratio haberetur. Cumq́ amicos rogaſſet, ut ſibi per iniuriam damnato opem ferrent, illi uerò contra ſuffragia iudicum, auxilia ei negarent, ſed ad mulctam ſoluendam ſtipem promitterent: ea conditione repudiata, cum exulatum abiret, precatur, ſi nulla ſua culpa, ſed iniuria & inuidia populi pelleretur, ut ſui ciues ſua opera celeriter egerent, ſeq́ deſiderarent, ad Rutulos ſe contulit: indictaq́ cauſa damnatus eſt XV millibus æris, quæ drachmas MD argenti ualēt. *M. Furius Camillus in exilium agitur.* Cæterùm Europæi Galli, quorum coloni perhibentur Aſiatici, terra ſua ob agrorum penuriā relicta, partim ad Riphæos montes ſunt profecti, partim prope Alpes diu conſederunt. Tum uerò Italico uino guſtato, admiratione tantę ſuauitatis, ſumptis armis, cum uxoribus & liberis, terram illam, quæ talem liquorem gigneret, quærentes, Cluſium Tyrrheniæ oppidum obſederunt. Cluſini cum à Romanis ſupplices auxilia peterent, Galli Romanos legatos ob nomen populi honorificè ſuſceperunt: & oppugnatione omiſſa, ad colloquium uenerunt. Interea Cluſini cum Romanis legatis Gallos ex inſidijs inuaſerunt. Quod Brennus Gallorum rex indignè ferens, Cluſinis neglectis, ueſtigiò Romam uerſus duxit exercitum, cum ei legati ad ſupplicium non dederentur, tanta celeritate, ut urbem inuaderet, priuſquam eorum acceſſum Romani cognouiſſent, quanquā diuinitùs prænunciatum. *Galli Cluſio relicto Romam uaſtant.* Marcus enim Cædicus fertur, noctu iter faciens, uocem audiuiſſe, quæ diceret, Galli ueniunt. *Galli ueniunt.* Quam cum Senatui populoq́ narraſſet, uerba eius cū ludibrio & riſu excepta ſunt, donec Galli ipſi in propinquo ſuū aduentū nunciarūt. Tunc feſtināter egreſsi, temerè cōmiſſo prælio, ſunt turpiſsimè ſuperati: multi in pugna, multi in fuga cōprehenſi: plurimi in Tyberim flumē præcipitati perierūt. Reliqui diſsipati, partim Romā peruenerūt, partim aliò. Qui in urbe erāt, cladē eam deplorātes, inopes conſilij, & deſperabūdi, nec mœnia cuſtodiuerūt, nec portas clauſerūt: ſed alij fugā cæperunt, alij cum uxoribus & liberis Capitoliū occuparūt. Soli LXXX uiri (quos alij ſacerdotes fuiſſe memorant, alij Romanorū ætate opibus & genere principes) ſiue ſacris, ſiue precioſiſsimis ſtolis induti, in ſellis eburneis in foro cum maieſtate cōſederunt, imminentē fortunam expectantes. *LXXX ſenes in foro occiſi.* Poſtridie Galli ad Romā uenerūt: ſed cum portas apertas, & mœnia præſidijs uacua uiderent, reſtitere, nec ingreſsi ſunt, ſubeſſe inſidias ſuſpicari. Tertio die, ſumpta fiducia, impetu facto urbē cæperunt. Barbarorū rex Capitolium pręſidio ſepſit: forumq́ perambulās, ſenū illorum tranquillū & tacitū conſeſſum eſt miratus. Gallos etiam ſtupor inuaſit, ob inuſitatum ſpectaculū ad eos accedere non auſos.

Tandem

ἐπὶ δὲ

Tandem quidam unum aggreſſus, promiſſam eius barbam deorſum traxit: & ſenem, qui baculum eius capiti illiſerat, ſtricto enſe occidit: eodemq́ modo reliqui à Barbaris cæſi ſunt, ædes direptæ & incenſæ. Deinde Capitolio per multos dies fruſtra oppugnato, alij in præſidijs manſerunt, alij ad cōmeatum petendum agros populati ſunt, diſperſi, ac nullo ordine, elati ſucceſsibus, & præ ebrietate titubantes. Nam uini magna copia reperta, auidè ſe ingurgitarant, ut qui prius ſimilem potum non guſtaſſent. Quos ubi Camillus ſic affectos uidit (nam Ardeatem quoq; agrū infeſtabant) cum Ardeatium iuſta multitudo eſſet, ſed ob belli gerendi imperitiam non ſatis audaciæ haberet: apud iuniores ſermonem iniecit, ſucceſſus illos non fortitudini Barbarorum, ſed infelicitati Romanorum eſſe aſſcribendos. Quòd ſi ſtrenuam operam imperterriti nauare uellent, citra periculum hoſtes ſuperaturos affirmauit. Sic perſuaſis adoleſcentibus, mox etiam cæteris, ætate florentes armat: & profunda nocte Barbaros aggreſſus, pleroſque illic cæcidit. Si qui uerò in tenebris effugerunt, eos interdiu equites comprehenſos occiderunt. Eam uictoriam cum fama celeriter paſsim uulgaſſet, Romani qui ex prima pugna Gallica euaſerant, ſumptis armis ad Camillum ſe contulerunt, petentes, ut imperium in ſe exercere uellet. Id ille recuſauit, priuſquam ab ijs qui in Capitolio incolumes eſsēt, decerneretur. Cum nemo eſſet, qui id in Capitolium nunciaret: quidam adoleſcens Pontius Cominius, gloriæ cupiditate id diſcrimen adijt, perq́ medios hoſtes clam ad tumulum Capitolinum euaſit: & cum ægrè nunc pronus, nunc ſupinus arrepſiſſet, ab excubitoribus ad magiſtratus eſt perductus: nunciataq́ uictoria, & militum uoluntate expoſita, eos hortatus, ut imperium Camillo confirmarent. Qui cum ab eis Dictator dictus eſſet, Romanorum qui foris erant ad x x millia, & magnis ſociorū auxilijs comparatis, ad pugnam ſe parauit. At Barbari cum interdiu circumeuntes animaduertiſſent, ubi Pontius in Capitolium conſcendiſſet (id uerò ex abruptis petræ fragmentis, & herba, quæ multa in ea erat, partim euulſa, partim conculcata, coniectabant) illic & ipſi noctu aſcendere ſtatuerūt: & rem aggreſsi, ægrè illi quidem, ſed aſcenderunt tamen. Ac propugnacula attigiſſent, & uigiles oppreſsiſsēt, niſi anſeres, qui in æde Iunonis alebantur, cum natura ſenſus excitatos habeant, & ad quemuis ſtrepitum expaueſcant, celeriter Gallorum aduentu animaduerſo, cum turbulento ſtrepitu fugientes, uigiles cæteroſq́ omnes excitaſſent. Sic Romani, ijs qui aſcenderāt partim occiſis, partim de petra deiectis, id periculum euitarunt. Ex eo Gallis imminuti ſunt animi, cum oppugnationis ærumnas ſeptem menſibus toleraſſent. Itaq; duce Barbarorū Brēno, & Romanorum tribuno Sulpitio, de pacificatione tractātibus, conuenit,

Camillus Ardeatium auxilijs, & cōcenſu Romanorum, Gallis profligatis, patriam liberat.

Pontius Cominius.

Anſeres Capuolini.

ὅτε δὲ τολμήσας τις ἐνὶ παρίσει, καὶ τοῦ πώγωνος ἐφαψάμενος τοῦ ἀνδρὸς, κατῆγε ταύτην βαθεῖαν οὖσαν. ὁ δὲ τῇ βακτηρίᾳ τὴν κεφαλὴν ἐκείνου ἐπάταξε, καὶ ὁ βάρβαρος σπασάμενος τὴν μάχαιραν, τὸν ἄνδρα κατέκτεινεν. οὕτω δὲ τοὺς λοιποὺς ἀνῄρουν οἱ βάρβαροι, προσπεσόντες αὐτοῖς, καὶ τὰς οἰκίας ἐπόρθουν καὶ κατεπίμπρασαν, ἅτε καὶ τῷ καπιτωλίῳ προσέβαλον. ὡς δὲ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἀποχειροῦντες οὐδὲν ἤνυον, οἱ μὲν ἐφρούρουν τὸ καπιτώλιον, οἱ δὲ τὴν χώραν κατέτρεχον, τροφὰς ποριζόμενοι, σκεδαννύμενοι καὶ σποράδην ἰόντες, ἀλλ᾽ οὐχ ὁμοῦ, ἅτε μέγα φρονοῦντες τῷ εὐτυχήματι, καὶ ὑπὸ μέθης ἐσφάλλοντο. οἴνῳ γὰρ ἐντυχόντες πολλῷ, ἀκρατέστερον ἐχρῶντο αὐτῷ, μήπω πρότερον πόματος τοιούτου γευσάμενοι. οὕτω δ᾽ ἔχοντας ὁρῶν τοὺς γαλάτας ὁ κάμιλλος, ἐπεὶ καὶ τὴν τῶν ἀρδεατῶν ἐληΐζοντο χώραν, αὐτοὺς δὲ τοὺς ἀρδεάτας πλήθει μὲν ἱκανοὺς ὄντας, τόλμης δὲ δεομένους δι᾽ ἀπειρίαν καὶ τὸ πρὸς μάχας ἀνάσκητον, λόγους πρὸς τοὺς νεωτέρους ἐνέβαλεν, ὡς οὐκ ἀνδρείᾳ τῶν βαρβάρων τὴν δυσπραγίαν αὐτῶν ἐπιγραφῆναι δεῖ, ἀλλ᾽ ἀτυχίᾳ ῥωμαίων· καὶ εἰ προθυμοῖντο καὶ θαρροῖεν αὐτοὶ, ἀκινδύνως νικήσειν τοὺς πολεμίους διισχυρίζετο. οὕτω πείσας τοὺς νέους, ἅτε καὶ τοὺς λοιποὺς, ὥπλισε τοὺς ἐν ἡλικίᾳ, καὶ νυκτὸς βαθείας μεθύουσιν αὐτὸς μετὰ τῶν ἀρδεατῶν τοῖς βαρβάροις προσέμιξε, καὶ τοὺς πλείονας ἐκεῖ κατέκοψεν. οἱ δὲ τινὲς καὶ φυγεῖν δυνηθέντες ἐν τῷ σκότει, μεθ᾽ ἡμέραν διεφθείροντο, αὐτοὺς ἱππεῖς καταλαμβάνοντες. τῆς δὲ φήμης ταχὺ διαγγελούσης ἁπανταχοῦ τὸ κατόρθωμα, οἱ τῶν ῥωμαίων φυγόντες ἐκ τῆς πρώτης πρὸς τοὺς γαλάτας μάχης ἐσώζοντο, τὰ ὅπλα λαβόντες, ἀπῄεσαν πρὸς τὸν κάμιλλον, δέχεσθαι δεόμενοι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν. ὁ δὲ οὐκ ἔφη ποιήσειν τοῦτο, πρὶν ἢ πρότερον τῶν ἐν τῷ καπιτωλίῳ σωζομένων, ψηφισαμένων αὐτῷ τὴν ἀρχήν. ἦν δὲ ἀπορία τοῦ ταῦτα διαγγελοῦντος τοῖς εἰς τὸ καπιτώλιον. ὡς δὲ τις τῶν νέων κομίνιος πόντιος, δόξης ἐρῶν, ὑπέστη τὸν ἆθλον, καὶ λαθὼν διὰ μέσων διέδυ τῶν πολεμίων, καὶ τῷ λόφῳ τοῦ καπιτωλίου προσπελάσας, καὶ χαλεπῶς ἀνερπύσας, μόλις τι ἀναρριχησάμενος, πρὸς τοὺς ἐν τέλει τῶν ῥωμαίων παρὰ τῶν φυλαττόντων ἀνήχθη, καὶ τήν τε νίκην τοῦ καμίλλου κατήγγειλε, καὶ τὰ δόξαντα τοῖς στρατιώταις εἰπὼν, βεβαιῶσαι τῷ καμίλλῳ τὴν ἀρχὴν παρεκάλει. οἱ δὲ δικτάτορα τὸν κάμιλλον ἐψηφίσαντο. καὶ ὃς τοὺς ἔξω ὄντας ῥωμαίους περὶ δισμυρίους συναγαγὼν, καὶ ἐκ τῶν συμμάχων πολλοὺς, παρεσκευάζετο πρὸς ἐπίθεσιν. οἱ δὲ βάρβαροι μεθ᾽ ἡμέραν διιόντες, καὶ καταμαθόντες, ὅθεν ὁ πόντιος προσέβη τῷ καπιτωλίῳ (ἴχνη δὲ ὑπεσήμαινεν ἔκ τε τῶν ἀπερρωγότων τῆς πέτρας θραυσμάτων, καὶ τῆς πόας ἣ πολλὴ ἐπ᾽ αὐτῆς ἦν, τῆς μὲν ἀνεσπασμένης, τῆς δὲ συμπεπατημένης) ἐκεῖθεν ἀναβῆναι νυκτὸς καὶ αὐτοὶ ἐβουλεύσαντο· καὶ ἐπεχείρησαν τῷ ἔργῳ, καὶ δυσχερῶς μὲν, ἀνῆλθον δὲ ὅμως, καὶ ἔλαβον ἂν ἡμμένοι τοῦ προτειχίσματος, καὶ τοῖς φύλαξιν ἐπιθέμενοι, εἰ μὴ χῆνες ἦσαν περὶ τὸν ναὸν τῆς ἥρας τρεφόμενοι, οἳ φύσει ὄντες εὐαίσθητοι καὶ ψοφοδεεῖς, ταχὺ τῶν γαλατῶν τὴν ἔφοδον ᾔσθοντο, καὶ ταραχώδει κλαγγῇ φερόμενοι πρὸς τοὺς φύλακας, ἐπήγειραν ἅπαντας. οὕτω δὲ τοῖς ἀνιοῦσιν οἱ ῥωμαῖοι προσμίξαντες, τοὺς μὲν ἀπέκτειναν, τοὺς δὲ κατὰ τῆς πέτρας ἀπώσαντο, καὶ τὸν κίνδυνον ἐκπεφεύγασιν. ἐντεῦθεν ἦσαν οἱ κελτοὶ ἀθυμότεροι, ἐφ᾽ ἑπτὰ μησὶ τῇ πολιορκίᾳ ταλαιπωρούμενοι. διὸ καὶ περὶ συμβάσεων ὅ τε τῶν βαρβάρων βασιλεὺς βρέννος, καὶ ὁ τῶν ῥωμαίων χιλίαρχος ὁ σουλπίκιος διελέχθησαν· καὶ συνῄ-

καὶ συνέθεντο χιλίας λίτρας χρυσίου τοῖς Γαλάταις οἱ Ῥωμαῖοι καταβαλεῖν, οἱ δὲ τὸ χρυσίον λαβόντες αὐτίκα τῆς πόλεως καὶ τῆς χώρας ἀπαναστῶσι. κομισθέντος δὲ τοῦ χρυσίου, καὶ τῶν βαρβάρων περὶ τὸν σταθμὸν κακουργούντων λάθρα, ὁ Βρέννος τὸ ξίφος ἅμα καὶ τὸν ζωστῆρα λύσας, ἐπέθηκε τοῖς σταθμοῖς. πυνθομένου δὲ τοῦ χιλιάρχου, τί τὸ γινόμενον; τί ἄλλο, εἶπεν, ἢ τοῖς νενικημένοις ὀδύνη; ἐν τούτοις ὁ Κάμιλλος ἄγων τὸν στρατὸν, ταῖς πύλαις ἐπέστη τῆς πόλεως· καὶ μαθὼν τὰ γινόμενα, πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἐπειγόμενος ἐπορεύετο. καὶ ἐλθὼν τὸ μὲν χρυσίον ἄρας ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ, τοῖς ὑπηρέταις ἔδωκε, τὸν ζυγὸν καὶ τὰ σταθμὰ τοὺς Κελτοὺς λαβόντας ἀναχωρεῖν ἐκέλευσεν, εἰπὼν, ὡς σιδήρῳ τὸ πάτριον εἶναι Ῥωμαίοις, καὶ οὐ χρυσῷ τὴν πατρίδα σώζειν. τοῦ δὲ Βρέννου ἀδικεῖσθαι φάσκοντος, λυομένης τῆς ὁμολογίας, ἀντεῖπεν ὁ Κάμιλλος, μὴ κυρίας εἶναι τὰς συνθήκας αὐτοῦ μὴ συμπράξαντος, ἤδη δικτάτορος ᾑρημένου. ταραχθεὶς οὖν ὁ Βρέννος μέχρι ξιφουλκίας προῆλθεν, ὅμως δὲ εἰς τὸ στρατόπεδον περιήγαγε τοὺς Κελτούς. εἶτ' ἐκλιπὼν τὴν πόλιν, καὶ σταδίους ἑξήκοντα προελθὼν ἐστρατοπεδεύσατο. ἅμα δὲ ἡμέρᾳ παρῆν ὁ Κάμιλλος ἐπ' αὐτὸν, τεθαρρηκότας ἤδη ἐπαγόμενος τοὺς Ῥωμαίους, καὶ τρέπει τοὺς βαρβάρους φόνῳ πολλῷ, καὶ λαμβάνει σφῶν τὸ στρατόπεδον. οὕτως ἡ Ῥώμη παραλόγως ἥλω, καὶ ἐσώθη παραλογώτερον, ὁ δὲ Κάμιλλος ἐθριάμβευσε. τῆς οὖν πόλεως διεφθαρμένης παντάπασι, τὸ πλῆθος ἀνοικοδομεῖν αὐτὴν οὐκ ἤθελεν, οὔτε χρήμασιν οὔτε σώμασιν ἐῤῥωμένοι, καὶ μικροῦ ἐξέλιπον ἂν αὐτήν. οὐδὲ γὰρ ἐπείθοντο οὔτε τοῖς ἐν τέλει, οὔτε τῇ γερουσίᾳ παρακαλούσῃ καὶ συμβουλευούσῃ μὴ ἐκλιπεῖν τὸ ἄστυ, ὃ ἐκ τῶν πολεμίων ἤδη ἐσέσωστο, εἰ μὴ ἐν τῇ ἀγορᾷ πάντων περὶ τούτου βουλευομένων, ἑκατόνταρχος φρουρὰν ἄγων τινὰ, καὶ παρ' αὐτὴν τὴν ἐκκλησίαν διιὼν τυχαίως, ἐνταῦθα στῆτε, πρὸς τοὺς αὐτῷ ἑπομένους ἐβόησεν· ἐνταῦθα γὰρ δεῖ ὑμᾶς μένειν. θείᾳ δὲ προνοίᾳ νομίσαντες τοῦτ' εἰρῆσθαι, καὶ τῆς μεταναστάσεως ἀπέσχοντο. πρὸς δὲ τὸν ἀνακαινισμὸν τῆς Ῥώμης σὺν προθυμίᾳ ἐτράποντο, ἐπί τε τὰ τείχη καὶ τὰς ἰδιωτικὰς οἰκίας ἐν ἔτει ἑνὶ αὐτὰς ἀνεκαίνισαν. ἔτι δὲ τῶν περὶ ταῦτα πεπαυμένων ἀσχολίας, πόλεμοι περιέστησαν διαφόρων ἐθνῶν, Αἰκανῶν τε, καὶ Οὐολούσκων, καὶ Λατίνων. Τυῤῥηνοὶ δὲ Σούτριον ἐπολιόρκουν, συμμαχίδα Ῥωμαίων πόλιν. ἀποδείκνυται οὖν τὸ τρίτον δικτάτωρ ὁ Κάμιλλος, καὶ στρατεύσας ἐπ' αὐτοὺς, κατετροπώσατο τοὺς λοιποὺς, ἤδη δὲ τὸ Σούτριον ἦγε τὴν στρατιάν. οἱ δὲ Σουτρῖνοι (ἔτυχον γὰρ τὴν πόλιν τοῖς πολεμίοις ἐκδεδωκότες, καὶ ταύτης ἀποχωρήσαντες) καθ' ὁδὸν ἐπὶ ὄντι τῷ Καμίλλῳ μετὰ γυναικῶν καὶ τέκνων ἐνέτυχον. οὓς ἰδὼν ὁ Κάμιλλος, καὶ τὰ συμβεβηκότα πυθόμενος, αὐτίκα πρὸς τὸ Σούτριον ὡς εἶχεν ἀπήγετο· καὶ ἀπροσδοκήτως αὐτῷ προσβαλὼν, ἀφύλακτόν τε εὑρὼν, ἀπαθὲς κακῶν αὐθημερὸν τοῖς πολίταις αὐτὸ ἀπεσώσατο. ἐθριάμβευσεν οὖν ἐπὶ τούτοις, ἄγων τὰ ἐπινίκια, καὶ ἐπὶ μέγα δόξης ἤρθη. Μάρκος δὲ ὁ Μάλλιος πρῶτος τοὺς Κελτοὺς τῷ Καπιτωλίῳ προσβαλόντας ἐκ τῆς ἄκρας ὠσάμενος (ὅθεν καὶ Καπιτωλῖνος προσωνομάσθη) φθονῶν τῷ Καμίλλῳ μᾶλλον τῶν ἄλλων, τυραννίδι ἐπέθετο. καὶ διὰ τοῦτο ὑπήρχετο τὸν ὅμιλον δημαγωγῶν, καὶ πάντα προΐετο ὡς θεραπεύειν αὐτόν. παραλαβὼν οὖν αὐτοῦ τὸ πλῆθος, ἀνήγαγεν εἰς τὸ Καπιτώλιον, καὶ κατεῖχεν αὐτό. διὸ καὶ δικτάτωρ τὸ τέταρτον ᾑρέθη ὁ Κάμιλλος. τῶν δὲ τῆς γερουσίας καὶ τῶν ἐν τέλει ἐν μεγάλῳ δέει ἐμπεπτωκότων, καὶ ἀπορούντων τί ἂν πράξαιεν, δοῦλός τις αὐτοῖς προσελθὼν, ζῶντα τὸν Καπιτωλῖνον σφίσι παραδώσειν ὑπέσχετο. λαβὼν οὖν ὁπλίτας, καὶ τάξας αὐτοὺς ἀφανῶς ἐν ἐνέδρᾳ ὑπὸ τὸ Καπιτώλιον, ὡς αὐτόμολος τῷ Καπιτωλίνῳ προσῆκε.

Pactio cum Gallis, Camilli Dictatoris interuentu fit irrita.

conuenit, ut Romani Gallis mille pondo auri numerarēt: Galli uerò auro accepto, ſtatim urbe agroq́ Romano excederent. Auro allato, Barbaris in pēſando clam fraudē ſtruentibus, Brennus enſem & baltheū lateri demptū ponderibus impoſuit. Rogante Tribimo, quid id eſſet? Quid aliud, inquit, niſi uictis dolor? Interea Camillus cum exercitu ad portas urbis acceſſit: & ſtatu rerū cognito, properè ad Romanos abit, aurū de lancibus ſublatū miniſtris dat auferendū, Gallos cum lancibus & pōderibus abire iuſsit. Romani enim moris eſſe, ferro, nō auro patriam tueri. Brenno conquerente, iniuriam ſibi fieri, ſi pacta rimperentur: Camillus reſpōdit, pacta irrita eſſe abſq́ ſuo aſſenſu, qui iam Dictator creatus eſſet. Quo ſermone turbatus Brennus, parum abfuit quin enſem ſtringeret. ſed tamē Gallos in caſtra duxit: eaq́ deinde, relicta urbe, ſtadia LX promouit. Cum primùm diluxiſſet, adeſt Camillus, Romanos iam fidētes adducit: & Barbaris cum multa cæde profligatis, caſtra occupat. Sic Roma capta mirabiliter, & maiore miraculo liberata, Camillus triumphauit. Sed multitudo urbē penitus euerſam inſtaurare noluit, ob inopiā pecuniæ, & corporū imbecillitatē. Ac parū abfuit, quin ea de ſereretur: ac neq́ ſenatui, neq́ alijs magiſtratibus, à deſerēdæ urbis conſilio, profligato hoſte, reuocātibus paruiſſet plebs, niſi cū in foro ea de re omnes deliberarēt, cēturio quidā ex prȩſidio reuertēs, dum fortè agmine forū trāſiret, in comitio exclamaſſet: Hic ſtate, hic uobis manendū eſt. Ea enim uerba diuinitus prolata arbitrati, migrationis cōſilium abiecerūt: & ad Romȩ inſtauratione alacriter conuerſi, tū mœnia, tum priuatas ædes annuo ſpacio refecerūt.

Conſilium deſerendæ urbis, centurionis uoce mutatur.

Verùm ea occupatione nondū defunctos, bella uariarum gentium infeſtarunt, Aequorum, Volſcorum, & Latinorum. Tyrrheni Sutrium, ſociam populi Romani urbem, obſederūt. Igitur Camillus tertiùm Dictator dictus, cæteris profligatis, exercitum contra Sutrium duxit. Enimuerò Sutriani, dedita hoſtibus urbe, cum uxoribus & liberis Camillo in itinere obuiā facti ſunt. Quibus uiſis Camillus, eorumq́ caſibus cognitis, ſtatim, ut erat, Sutriū properat: ac ſubitò aggreſſus, urbē nulla munitā cuſtodia, ciuibus incolumem eodem die reſtituit. His rebus geſtis triumphauit, magnam gloriam adeptus.

Camillus tertium Dictator, hoſtibus profligatis, Sutrium recuperat.

Marcus uerò Mālius, qui primus Gallos Capitolio depulit, unde Capitolini nomen eſt adeptus, præ cæteris Camillo inuidēs, regnum affectauit: eaq́ de cauſa plebe ſibi obſequijs deuincta, in cuius gratiam nihil non faciebat, à factione ſua ad Capitolium occupandum ductus eſt. quare Camillus quartùm Dictator eſt dictus. Senatu autem & magiſtratibus cæteris admodum conſternatis, & quid agendum eſſet dubitantibus, ſeruus quidam promiſit, ſe Capitolinū eis uiuentem traditurum. acceptisq́ armatis, & clam per inſidias ſub Capitolio collocatis, transfugæ ſpecie ſe ad illum confert:

M. Manlius ob Capitoliū affectatū, de ſaxo Tarpeio deijcitur.

confert: eiuſq; facto collaudaro, à conſeruis ſuis auxilia pollicetur. Quę cum diceret, uirum paulo longius à circumſtantibus, ut arcani aliquid dicturus, in eum Capitolij locum, quo inſidiæ collocatæ erant, perductum, præcipitat. Ita captus in prętorium abducitur: ubi cum res ſuas geſtas commemoraret, & Capitolio iudicibus ac circumſtanti coronæ (ex eo enim loco uideri poterat) oſtenſo, ut & arcem, & eos qui illuc confugerant, conſeruaſſet, in memoriam reuocaret: iudices miſeratione adducti, eum neque abſolutum, neque damnatum ampliarunt. Eo Camillus cognito, iudices in alium locum traduxit, unde Capitoliũ cõſpici non poterat. Vbi cõdemnatus, & in Capitoliũ perductus, de rupe Tarpeia pręcipitatur, unde Gallos ipſe ꝓfligarat. Deinde multa bella partim ipſi urbi, partim ſubiectis ciuitatibus illata, Romani & per Camillũ, & eo iam ſenio effœto, per alios omnia propulſarunt: & ſummo ocio ab exteris hoſtib. potiri, inter ſeſe certarũt. Nam cum M. Fabius patricius, duarũ filiarum pater, natu maiorem Licinio Stoloni, homini lõgè inferioris conditionis, iuniorem Sulpitio Ruſo, ſui loci uiro, deſpondiſſet: interim dum Rufus tum Tribunus in foro uerſatur, ſoror uxorem eius inuiſit. Illo reuertente, cum lictor ueteri quadam conſuetudine fores pulſaret, ad eum ſtrepitum mulier, illius rei inſolens, expaueſcit: eaq; de cauſa riſu & à ſorore & à cæteris orto, ut plebeia muliercula, deridetur.

Plebeij magiſtratus petunt.

Quam illa rem iniquo animo ferens, maritum ad petendos honores incitat: cuius impulſu Stolon, re cum L. Sextio ſui ordinis homine communicata, per uim tribunatum uterque expetiuerunt, confuſo Reipublicæ ordine, ut per annos quatuor nulla eſſet populi obedientia, patriciorum comitijs interruptis. Auctaq; turba illa eſſet, niſi nunciatum fuiſſet, Gallos denuò Romam inuaſuros. Omiſſa igitur omni inter ſe contentione, Camilloq; quintùm Dictatore dicto, contra hoſtes ſunt profecti. Sed antequam prælium committeretur, ſingulare

Titus Manlius Torquatus.

certamen eſt initum. Titus enim Manlius, uir patricius, offenſo patre, neglectus in agro uerſabatur. Cui deinde reconciliatus, factuſq; Tribunus militum, Gallum à quo prouocatus fuerat, uicit: & aureum torquem illi detractum geſtare ſolitus, Torquati cognomentum inuenit.

Camillus Gallos denuò profligat.

Exercitibus quoq; congreſsis Galli ſuperati, Romano itinere omiſſo, Albanum agrum populabantur. Id Romani prohibere noluerunt, donec mero & crapula diſtentos minore periculo aggreſsi, multos occiderunt, eoſq; caſtris exuerunt. Camillus Romam reuerſus,

Conſulatus reſtituitur.

magiſtratum depoſuit. Ab eo tempore Tribunis militum, qui in Conſulum ſucceſſerant locum abrogatis, Coſs. deſignari cœperũt, aliàs patricij, aliàs plebeij, nonnunquã utriuſq; ordinis ſimul. Lue Romæ graſſante, Camillus etiã eſt mor-

προσκεχωρήκα, ἐπῄνει τε αὐτὸν τῆς προχειρότητος, καὶ βοήθειαν παρὰ τῶν ὁμοδούλων αὐτῷ ἐπηγγέλλετο. καὶ ταῦτά οἱ διαλεγόμενος, ἀπήγαγε τὸν ἄνδρα πόῤῥω τῶν περιεστηκότων, ὡς δή τι κοινολογούμενος αὐτῷ ἰδιαίτατα, καὶ ἠρέμα κατ' ἐκεῖνο τοῦ Καπιτωλίου προσῄει, καθ' ὃ ἡ ἐνέδρα ἐλελόχιστο, κἀκεῖθεν αὐτὸν κάτω ἀπώσατο, ὃς καὶ ληφθεὶς ἀπηνέχθη πρὸς τὸ δικαστήριον. ὁ δὲ τάς τε ἀριστείας κατέλεγε, καὶ τὸ Καπιτώλιον τοῖς τε δικάζουσι, καὶ τοῖς περιεστῶσιν ἐδείκνυ, ἄποπτον ὂν ἐκεῖθεν, καὶ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἐν αὐτῷ προσπεφευγότων πολιτῶν ἀνεμίμνησκεν, ὡς ἐντεῦθεν κατελεηθῆναι τοῖς δικασταῖς, καὶ ὑπερτίθεσθαι τὴν ψῆφον, μήτ' ἀφιέντας, μήτε καταδικάζοντας. τοῦτο δὲ νοήσας ὁ Κάμιλλος, εἰς ἄλλον τόπον τὸ δικαστήριον συνεκρότησεν, ὅθεν οὐκ ἦν τὸ Καπιτώλιον ἄποπτον· καὶ καταψηφισθεὶς ὁ Καπιτωλῖνος ἐκεῖ, ἀπήχθη τε εἰς τὸ Καπιτώλιον, καὶ κατὰ τῆς πέτρας ὠσθεὶς ἀπώλετο, καθ' ἧς ἐκεῖνος τοὺς Κελτοὺς κατεκρήμνισεν. εἶτα πολλῶν πολέμων κατά τε τῆς Ῥώμης αὐτῆς, καὶ τῶν ὑποκειμένων αὐτῇ πόλεων κινηθέντων, ἐπεξελθόντες τοῖς ἐναντίοις οἱ Ῥωμαῖοι, διά τε τοῦ Καμίλλου καὶ δι' ἑτέρων ὅτε ἐκεῖνος ὑπεργεγήρακε, τούς τε πολέμους κατέπαυσαν, καὶ εἰρήνην βαθεῖαν ἔχειν πρὸς τοὺς ἐκτός, πρὸς ἀλλήλους δὲ ἐστασίαζον. Μάρκος γάρ τις Φάβιος εὐπατρίδης, θυγατέρων δύο τυγχάνων πατήρ, τὴν μὲν πρεσβυτέραν Λικινίῳ τινὶ Στόλωνι κατηγγύησε, πολὺ αὐτοῦ καταδεεστέρῳ. τὴν δὲ νεωτέραν Σουλπικίῳ Ῥούφῳ ἀνδρὶ ὁμοτίμῳ συνῴκισε. χιλιαρχοῦντος δὲ τοῦ Ῥούφου, καὶ ὄντος ἐν ἀγορᾷ, πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἡ ἀδελφὴ αὐτῆς παραγέγονεν. ἀφικομένου δ' ἐκείνου, τὴν θύραν ὁ ῥαβδοῦχος κατά τι ἔθος ἀρχαῖον ἔκρουσε. διεπτοήθη δὲ πρὸς τὸν πάταγον ἡ γυνὴ οὔπω τούτου πεπειραμένη. καὶ γέλως ἐπὶ τούτῳ καὶ παρὰ τῆς ἀδελφῆς καὶ τῶν παρόντων ἐγένετο, καὶ ὡς ἰδιῶτις ἐσκώφθη. τῇ δ' ἐν δεινῷ τὸ πρᾶγμα πεποίηται, καὶ τὸν ἄνδρα εἰς ἀρχὴν παραγγέλλειν ἠρέθιζεν. ὁ γοῦν Στόλων ὑπὸ τῆς γυναικὸς παρακινηθείς, Λουκίῳ τινὶ Σεξτίῳ ἀνδρὶ τῶν ὁμοίων τὸ τοῦ πράγματος κοινωσάμενος, ἄμφω δημαρχῆσαι κατεβιάσαντο, καὶ τὸν κόσμον τῆς πολιτείας συνέχεον, ὡς καὶ ἐπὶ τέσσαρσιν ἔτεσιν ἀναρχίαν γενέσθαι τῷ δήμῳ. τὰς γὰρ τῶν εὐπατριδῶν ἀρχαιρεσίας ἐνεπόδιζον, καὶ ἐπὶ πλέον ἂν ἐπὶ τοῦτο ἐγένετο, εἰ μή τις ἀγγελία ἐκεκόμιστο, ἐπὶ τὴν Ῥώμην αὖθις ἐλαύνειν τοὺς Κελτούς. ἔπαυσαν οὖν πρὸς ἀλλήλους ἀφέντες διαφοράν, δικτάτορα τὸ πέμπτον τὸν Κάμιλλον εἵλοντο, καὶ πρὸς τοὺς βαρβάρους ἐστράτευσαν· οὐ μάχη μέντοι κοινή, μονομαχία δὲ γέγονε πρότερον. Τίτος γάρ τις Μάλλιος ἀνὴρ εὐπατρίδης, προσκεκρουκὼς τῷ πατρί, παρημελεῖτο, καὶ διέτριβεν ἐν ἀγρῷ. εἶτα τῷ πατρὶ διαλλαγεὶς, καὶ χιλίαρχος στρατοπέδου γενόμενος, τῷ τε προκαλουμένῳ Κελτῷ πρὸς μονομαχίαν ἀντέστη, καὶ νικήσας αὐτόν, τὸν στρεπτὸν αὐτοῦ χρυσοῦν ὄντα ἀφείλετο, καὶ τουρκουάτος φορῶν αὐτὸν ἐπεκέκλητο. συμμιξάντων δὲ καὶ τῶν στρατευμάτων, ἡττῶντο οἱ Κελτοί, καὶ τῆς μὲν ἐπὶ τὴν Ῥώμην ὁρμῆς ἀπέσχοντο, τὴν δ' Ἀλβανίδα ἐληλάτουν. ἐάσαντες οὖν αὐτοὺς οἱ Ῥωμαῖοι διαρπάσαι τὴν χώραν, ὡς κατακορεῖς γενόμενοι βρωμάτων καὶ μέθης, ἀκινδυνότερον ἐπέθεντο σφίσι, καὶ αὐτῶν τε πολλοὺς διέφθειραν, καὶ τὸ αὐτῶν εἷλον στρατόπεδον. ὁ δὲ Κάμιλλος εἰς τὴν Ῥώμην ἐπανελθών, ἀπέθετο τὴν ἀρχήν. ἐκ τότε οὖν οἱ μὲν χιλίαρχοι οἱ ἀντὶ τῶν ὑπάτων ἐγίνοντο, ἀπηλλάγησαν, ὕπατοι δ' ἀπεδείκνυντο, ἐνίοτε μὲν εὐπατρίδαι, ἐκ δὲ τοῦ πλήθους ἐνίοτε, ποτὲ δὲ καὶ ἐξ ἀμφοτέρων ὁμοῦ. νόσου δ' ἐνσκηψάσης τῇ Ῥώμῃ, καὶ ὁ Κάμιλλος τέθνηκε,

τέθνηκε, καὶ οἱ ῥωμαῖοι πλεῖστα θανόντος τοῦ ἀνδρὸς ἠνιάθησαν. μετὰ δὲ ταῦτα καί τι συμβῆναι πάθος τῇ ῥώμῃ ἱστόρηται. διαστῆναι γὰρ τὸ πεδίον λέγεται, τὸ μεταξὺ τοῦ παλατίου, καὶ τοῦ καπιτωλίου ἐξάπινα, μήτε σεισμοῦ προηγησαμένου, μήτ' ἄλλου τινός, οἷα συμβαίνειν εἴωθε φυσικῶς ἐπὶ τοιούτοις παθήμασι. καὶ ἦν τὸ χάσμα διαμένον ἐπὶ μακρόν, οὔτε συνερχόμενον ὅλως δή ποτε, οὔτε μέντοι πληρούμενον, καίτοι χοῦν τε ῥωμαίων εἰς αὐτὸ συμφορούντων πολύν, καὶ λίθους, καὶ ἄλλην ὕλην παντοδαπήν. ἐρωτῶσιν οὖν τοῖς ῥωμαίοις, χρησμὸς ἐδόθη, μὴ ἄλλως τὸ διεστὼς συνελθεῖν, εἰ μὴ τὸ κρεῖττον αὐτῶν, καὶ δι' ὃ μάλιστα πλεῖστον ἰσχύουσιν, εἰς τὸ χάσμα ἐμβάλλωσιν· οὕτω γὰρ ἐκεῖνό τε παύσεται, καὶ τῇ πόλει ἔσται δύναμις ἀκατάλυτος. ἦμελλον οὖν καὶ πάλιν τὸ ἄπορον ἀπορούμενον, ἀσαφοῦς τυγχάνοντος τοῦ χρησμοῦ. μάρκος δὲ κούρτιος ἀνὴρ εὐπατρίδης, νέος τὴν ἡλικίαν, ὡραιότατος τὴν μορφήν, ῥωμαλεώτατος τὴν ἰσχύν, ἀνδρειότατος τὴν ψυχήν, φρονήσει διαπρεπής, τὸν νοῦν συνεὶς τοῦ χρησμοῦ, παρελθὼν εἰς μέσον ἐδημηγόρησε λέγων· τί τῶν λογίων ἀσάφειαν, ὦ ῥωμαῖοι, ἢ ἀμαθίαν ἡμῶν αὐτῶν καταψηφιζόμεθα; ἡμεῖς ἐσμὲν τοῦτο δὴ τὸ ζητούμενόν τε καὶ ἀπορούμενον. οὐ γάρ τι ἄψυχον ἐμψύχου λογισθήσεται βέλτιον, οὐδὲ τοῦ φρονοῦντος καὶ ἔμφρονος καὶ λόγῳ κεκοσμημένου, τὸ ἄνουν, ἄλογόν τε καὶ ἄφρον προτιμηθήσεται. τί γὰρ ἄν τις ἀνθρώπου προκρίνειεν, ἵνα τοῦτο ἐν τῇ τῆς γῆς βαλόντες διαστάσει, αὐτὴν συναγάγοιμεν; οὐκ ἔστιν οὐδὲν ζῷον θνητὸν οὐδ' ἄμεινον, οὐδ' ἰσχυρότερον ἀνθρώπου. εἰ γάρ τι δεῖ καὶ θρασυνόμενον εἰπεῖν, οὔτ' ἄνθρωπος οὐδὲν ἄλλο ἐστίν, ἢ θεὸς σῶμα θνητὸν ἔχων; οὔτε θεὸς ἄλλο τι, ἢ ἄνθρωπος ἀσώματος, κἀντεῦθεν ἀθάνατος. καὶ οὐ πόρρω τῆς θείας δυνάμεως ἀπηρτήμεθα· ταῦτα ἐγὼ μὲν οὕτω φρονῶ, ἀξιῶ δὲ καὶ ὑμᾶς τῇ γνώμῃ προσθέσθαι ταύτῃ. καὶ μή τις οἰέσθω, ὅτι κλῆρον ποιήσομαι, ἢ κόρην κελεύσω θανεῖν, ἢ μειράκιον· αὐτὸς γὰρ ἐγὼ ἑκὼν ἐμαυτὸν ὑμῖν ἐπιδίδωμι, ἵνα σήμερον αὐτίκα κήρυκα πέμψητέ με καὶ πρεσβευτὴν τοῖς χθονίοις θεοῖς, ἐσόμενον ἀεὶ ὑμῶν προστάτην καὶ σύμμαχον. ταῦτα εἰπὼν ὁ κούρτιος, τὰ ὅπλα ἐνεδιδύσκετο, εἶτα καὶ τοῦ ἵππου ἐπέβη. οἱ δ' ἄλλοι περιαλγεῖς ἐγένοντο, καὶ περιχαρεῖς, καὶ κοσμήματά τινα συμφορήσαντες, οἱ μὲν αὐτὸν ἐκεῖνον αὐτοῖς ἐκόσμουν ὡς ἥρωα, οἱ δέ τινα καὶ ἐς τὸ χάσμα ἐνέβαλλον· ἄρτι δ' ἐς αὐτὸ ἐνήλατο ὁ κούρτιος ἔφιππος, καὶ ἡ τῆς γῆς συνήχθη διάστασις, καὶ οὐδεὶς οὐκέτι οὔτε τὸ χάσμα, οὔτε τὸν κούρτιον ἐθεάσατο. ταῦθ' οὕτω τοῖς ῥωμαίοις ἱστόρηται· εἰ δὲ τῷ μυθώδη δοκεῖ, καὶ μὴ πιστά, ἔξεστιν οἱ μὴ προσέχειν αὐτοῖς. τοῖς ῥωμαίοις δὲ πόλεμοι αὖθις καὶ παρὰ γαλατῶν, καὶ ὑφ' ἑτέρων ἐθνῶν ἐπηνέχθησαν, ἀλλ' ἀπεκρούσαντο πάντας, τῇ μὲν ὕπατοι, τῇ δὲ δικτάτορες ψηφιζόμενοι· ὅτε καί τι τοιοῦτον συμβέβηκε· δικτάτωρ ἐλέχθη λούκιος κάμιλλος, γαλατῶν καταστρεχόντων τὰ ὑπὸ ῥώμην. ὃς ἐπὶ τοὺς βαρβάρους ὁρμήσας, γνώμην εἶχε τρίβειν τὸν καιρόν, καὶ μὴ διακινδυνεύειν πρὸς ἀνθρώπους ἀπονοίᾳ χρωμένους. ῥᾷον γὰρ αὐτοὺς καὶ ἀσφαλέστερον ἀπορίᾳ τροφῶν ἐκτρυχώσειν ἤλπισε. γαλάτης δέ τις εἰς μονομαχίαν τινὰ τῶν ῥωμαίων προεκαλεῖτο, καὶ ἀντέστη αὐτῷ οὐαλέριος μάρκος χιλιαρχῶν, ὁ τοῦ μαξίμου ἐκείνου ἔγγονος.

καὶ

eſt mortuus, cuius obitus plurimum triſticiæ Romanis attulit. Pòſt huiuſmodi malum Romanos inuaſiſſe fertur, ut ea planicies, quæ intra palatium & Capitolium eſt, ſubito hiatu, neq; terræ motu, neq; alia re, unde talia naturà oriuntur, antegreſſa, diſceſſerit, ac ita permanſerit diu. Qui cum neq; coiret ullo modo, neq; expleretur: quamuis Romanis multum & terræ, & ſaxorum, & alterius materiæ omnis generis eò congerentibus: oraculum conſultum reſpondit, uoraginem illam nō expleri poſſe, priuſquam res optima, quaq; plurimū Romani poſſent, in eam cōijceretur. Sic enim & ſpecum illum deſiturum, & urbis imperium nunquam euerſum iri. Hoc reſponſo non explicata eſt difficultas, propter obſcuritatē. Verùm Marcus Curtius, uir patricius, ætate integra, forma pulcherrima, uiribus maximis, animo fortiſsimo, prudētia ornatiſsimus, oraculo intellecto, pro concione dixit: Quid obſcurita- «
tem oraculi, Quirites, aut tarditatem ingenio- «
rum noſtrorū accuſamus? Nos id ſumus quod «
quæritur, omnesq; ſuſpenſos tenet. Neque e- «
nim inanima præferenda ſunt animatis: neque «
ea quæ mente & intelligentia prædita ſunt, & «
ſermone ornata, brutis, rationis & prudentiæ «
expertibus poſtponenda. Nam quid homini «
anteponatis, quo iniecto hiatum illum cōtra- «
hamus? Nō eſt ullū mortale animantis genus «
homine præſtantius, aut fortius. Quòd ſi auda «
cius loquendum ſit, quid eſt homo, niſi Deus «
corpore mortali circumſeptus? aut quid Deus «
eſt, niſi homo omnis ex materia concretionis «
expers, atq; immortalis? Neq; nos longe à di- «
uina potentia abſumus. Hæc mihi perſuaſa «
ſunt, quæ uobis etiam perſuaſa eſſe uelim. Neque uerò quiſquam exiſtimet, me ſortem ducturū, aut uirginem, puerum' ue immolari iuſſurum. Nam ego ipſe me pro uobis deuoueo, ut me hodie ſtatim caduceatorē & oratorem ad Deos manes ablegetis, ſemper patronum ueſtrum & adiutorem futurum. His dictis, arma induit, equum conſcendit. Cæteri inter lætitiam & mœrorem ambigui, ornamenta quędam partim ad eum ipſum pro heroe excolendum, partim quæ in hiatum conijcerentur, attulerunt. Qui cum primùm equo inſidens, ſe in ſpecum immiſit, hiatu illo expleto, neq; uoraginem, neq; Curtium quiſquam uidit. Hæc ita narrantur à Romanis: quæ ſi cui fabuloſa, & à fide ueri aliena uidebuntur, nō poſtulo ut multū eis tribuat. Deinde Romanis alia bella & à Gallis & ab alijs gentibus ſunt illata, ſed propulſata omnia, uel à Coſs. uel dictatoribus. quo tēpore huiuſmodi quiddā accidit. Lucius Camillus Dictaror dictus, cū Galli ſuburbanū agrū incurſarent, educto exercitu in animo habuit ducere bellū, neq; decertare cum hominibus, temerè in perniciem ſuā ruentibus, quos facilius & tutius penuria commeatus domiturus eſſet. Gallo aūt cuidā ex Romanis aliquē ad ſingulare certamē ꝓuocanti, reſtitit M. Valerius tribunus militū, ex Maximi illius poſteritate.

M. Curtius ſe dijs manibus deuouet.

L. Camillus, Gallos profligat.

M. Valerius Coruinus.

Certamen illuſtre fuit. Nā alter prudentia & arte ſuperior erat, Gallus audacia & uiribus: ſed illud mirabilius, ꝙ in Valerij galea coruus crocitans cōſedit, in hoſtem uerſus, cuius os oculosq́ꝫ roſtro & unguibus appetere, illiusq́ꝫ impetum retardare non deſtiut, donec obtruncaretur. Galli ſe ab alite uictos indignati, ſtatim Romanos iracundè inuaſerunt: ſed malè tractati receſſerūt. Valerius ab illo corui auxilio, Coruinus eſt appellatus. Deinde orta inter exercitus diſſenſione, ac bello ciuili imminente, ſeditio cōpreſſa eſt: cum hæ leges eſſent latæ, ut neq́ꝫ inuitus quiſquā ex albo militū deleretur, neq́ꝫ tribunus centurio fieret: ut conſulē utrūq́ꝫ ex plebe creari liceret; ut idem binos eodē tēpore magiſtratus nō gereret, nec eundē bis intra x annos. Poſt hęc Latini ſocij, quia pube cōtinentibus expeditionib. egregiè exercitata abundabant, elati animis defecerunt, & Romanis bellū intulerūt. Quibus Torquatus tertiū & Decius lecti Coſs. obuiam profecti ſunt, & atrox præliū cōmiſſum: utraq́ꝫ acie exiſtimante, eo ſe die & uirtutis & fortunæ ſuæ illuſtre ſpecimē edituraꝫ. Ea pugna euentu quodam facta eſt celebrior. Cū enim Latinos eodem armorū genere, eademq́ꝫ lingua, qua Romanos, Conſules uti uiderent: ueriti ne qui militū diſcrimine hoſtiū & ſuorū nō facilè obſeruato, errarent: præter alia diligenter obſeruanda, illud etiā edixerunt, ne quis extra ordinē in hoſtē pugnaret. Ei edicto cæteri paruerunt. Sed Torquati filius, q inter equites militabat, ad explorandos conatus hoſtiū miſſus, id non tam ex contumacia ꝙ ambitione neglexit. Nā Latinorū equitū magiſter eum accedentē conſpicatus, ad ſingulare certamē ꝓuocauit. idq́ꝫ illo ꝓpter patris edictū detrectāte, dixit: Nō tu Torquati filius es? nō torque parentis gloriaris? An cōtra Gallos homines perditos tantū uiri fortes eſtis, nos uerò Latinos formidatis? Cur ergo nobis imperitare uultis? cur ut deteriorib. præſcribitis? Mālius uerò præ iracūdia uix mentis cōpos, & paterni edicti ultrò oblitus, hoſtē uincit, detractaq́ꝫ ſpolia magno animo parēti affert. Is cōuocato exercitu: Fortiter ſane, inqt, fili dimicaſti, eaq́ꝫ de cauſa te corona donabo: ſed q a neq́ꝫ imperiū cōſulare, neq́ꝫ maieſtatē patriā ueritus es, ea moderatione aduerſus te utar, ut & uirtutis fructū percipias, & cōtumacię pœnas des. Hęc dicens, ſimul & coronam capiti eius impoſuit, & caput amputauit. Deinde eadē nocte uterq́ꝫ cōſul in ſomnis uocē audire ſibi uiſus eſt, dicentē ſuperiores fore hoſtibus, ſi alter Coſs. ſe deuoueret. Cū diluxiſſet, uterq́ꝫ alteri ſomniū narrat: diuinū id eſſe, ideoq́ꝫ obtēperandū cōſentiūt. De eo tantū cōtrouerſia eſt, nō uter maneat incolumis, ſed uter ſe deuoueat. Cauſa apud exercitus principes diſceptata, tandem conuenit: alterū in dextro, alterū in ſiniſtro cornu ſtatuēdum eſſe, & utrum prius inclinarit, eius duci oppetendam eſſe mortem. tantaq́ꝫ fuit eius decoris cupiditas,

Cōditiones ſedatæ ſeditionis.

Latinum bellum.

T. Mālius Torquatus filiū uictorem ſecuri ferit.

P. Decius ſe pro ſalute Reip. deuouet.

καὶ λαμπρὰ μὲν ἡ μάχη περιῆν ἀμφοῖν· ὁ μὲν γὰρ τῇ σοφίᾳ καὶ τῇ περιτεχνήσει περιεφέρετο, ὁ δὲ Γαλάτης τῇ ἰσχύϊ καὶ τῇ τόλμῃ· ἐπὶ πλεῖον δ' ἐθαυμάσθη, ὅτι ἐπὶ τῷ Οὐαλερίου κράνει κόραξ ἐφεζόμενος, καὶ κρώζων, εἰς τὸν βάρβαρον ἐνεχρίμπτετο, καὶ τήν τε ὄψιν αὐτοῦ ἐπετάραττε, καὶ τὴν ὁρμὴν ἐνεπόδιζε, μέχρις οὗ κατεσχέθη· διὸ ἀγανακτήσαντες οἱ Γαλάται, ὡς ὑπὸ ὄρνιθος ἐλαττωμένοι, θυμῷ αὐτίκα συνέμιξαν τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ κακῶς ἀπήλλαξαν· ὁ δ' Οὐαλλέριος ἀπὸ τῆς τοῦ κόρακος συμμαχίας, Κορουῖνος ἐπωνομάσθη. εἰσέπειτα δὲ τῶν στρατευμάτων στασιασάντων, καὶ ἐμφυλίου πολέμου γενέσθαι μέλλοντος, κατηλλάγησαν οἱ στασιάσαντες, νόμων τεθέντων, μήτ' ἄκοντά τινα τοῦ καταλόγου ἀπαλείφεσθαι, μήτε τὸν χιλιαρχήσαντα ἑκατονταρχεῖν, καὶ τοὺς ὑπάτους καὶ ἄμφω ἐξὸν εἶναι καὶ ἐκ τοῦ πλήθους καθίστασθαι, καὶ τὸν αὐτὸν μήτε δύο ἅμα ἀρχάς, μήτε τὴν αὐτὴν δὶς ἐντὸς δέκα ἄρχειν ἐτῶν. Λατῖνοι δὲ καίπερ ἔνσπονδοι τοῖς Ῥωμαίοις ὄντες, ἀπέστησαν, καὶ πόλεμον ἤραντο, ἐν φρονήματι γεγονότες ὅτι τε νεότητι ἤκμαζον, καὶ τὰ πολεμικὰ ἐκ τοῦ ἀεὶ σὺν αὐτοῖς στρατεύειν ἀκριβῶς ἤσκηντο. οἱ δὲ ὕπατοι γενόμενοι ἐξῆλθον, ὕπατον τόν τε Τορκουᾶτον τὸ τρίτον ἑλόμενοι, καὶ τὸν Δέκιον, καὶ ἐμαχέσαντο αὐτοῖς καρτερὰν μάχην, κρίσιν τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἑκάτεροι νομίζοντες ἀκριβῆ τῆς σφετέρας τύχης τε καὶ τῆς ἀρετῆς. ἔδοξε δὲ περιφανεστέρα ἡ μάχη καὶ διά τι συμβεβηκός. τοὺς γὰρ Λατίνους οἱ ὕπατοι καὶ ὁμοσκεύους καὶ ὁμοφώνους τοῖς Ῥωμαίοις ὁρῶντες, ἐφοβήθησαν μὴ τῶν στρατιωτῶν τινὲς σφαλῶσι, τό, τε οἰκεῖον καὶ τὸ πολέμιον μὴ ῥᾷστα διαγινώσκοντες. καὶ διὰ τοῦτο προεῖπον σφίσι, τά, τε ἄλλα παρατηρεῖν ἀκριβῶς, καὶ καθ' ἑαυτὸν μηδένα μηδενὶ τῶν ἐναντίων συμβαλεῖν. τοῦτο διὰ τὸ παράγγελμα οἱ μὲν ἐτήρησαν. ὁ δὲ τοῦ Τορκουάτου παῖς, στρατευόμενος ἐν τοῖς ἱππεῦσι, καὶ πεμφθεὶς πρὸς κατασκοπὴν τῶν ἐναντίων, παρεῖδεν οὐκ αὐθαδείᾳ, ἀλλὰ μέντοι φιλοτιμίᾳ. ἐπεὶ γὰρ ὁ ἵππαρχος τῶν Λατίνων, ἰδὼν αὐτὸν προσιόντα, πρὸς μονομαχίαν προεκαλέσατο. καὶ μὴ δεξάμενον ταύτην διὰ τὴν πρόρρησιν, περιύβριζεν αὐτόν· οὐ σὺ μέντοι Τορκουάτου υἱὸς εἶ; οὐ σεμνύνῃ ἐπὶ στρεπτῷ τοῦ πατρός; ἢ πρὸς μὲν Γαλάτας ἀνθρώπους φθόρους ἐξελθεῖν καὶ ἀνδρίζεσθε, τοὺς δὲ δὴ Λατίνους ὑμεῖς φοβεῖσθε; τί οὖν ἄρχειν ὑμῶν ἀξιοῦτε; τί δὲ ὡς χείροσιν ὑμῶν ἐπιτάσσετε; ἔκφρων ἐγένετο ὑπὸ τοῦ θυμοῦ, καὶ τῆς παραγγέλσεως ἐκείνου ἐπιλαθόμενος, καὶ μονομαχήσας ἐνίκησε, καὶ τὰ σκῦλα μεγαλοφρόνως ἐκόμισε τῷ πατρί. καὶ ὃς ἀθροίσας τὸ στράτευμα· γενναίως μέν, ἔφη, ὦ παῖ ἐμαχέσω, καὶ διὰ τοῦτό σε στεφανώσω· ὅτι δὲ τὸ προσταχθὲν οὐ παρετήρησας, καί τοι καὶ ὡς υἱὸς πατρὸς ἀρχόντων, καὶ ὡς στρατιώτης ἀναγκαζόμενος, διὰ τοῦτό σε δικαιώσω, ἵνα καὶ τὸ τῆς ἀρετῆς ἆθλον, καὶ τὸ τῆς ἀνηκουστίας τίμημα λάβῃς· ταῦτ' εἰπών, ἅμα τόν τε στέφανον τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ ἐπέθετο, καὶ αὐτὴν ἐκείνην ἀπέτεμε. εἶτα ὄναρ ἀμφοῖν τοῖς ὑπάτοις ἐν τῇ αὐτῇ νυκτὶ ὁμοίως φανὲν ἔδοξε λέγειν, τῶν ἐναντίων κρατήσειν, εἰ ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων ἑαυτὸν ἐπιδῷ. μεθ' ἡμέραν οὖν ἀλλήλοις τὸ ὄναρ διηγησάμενοι, συνέθεντο θεῖον εἶναι, καὶ πεισθῆναι δεῖν αὐτῷ ὡμολόγησαν. ἀμφισβήτησαν δὲ πρὸς ἀλλήλους, οὐχ' ὃς ἂν σωθείη, ἀλλ' ὃς ἂν μᾶλλον ἑαυτὸν ἐπιδῷ. καὶ παρὰ τοῖς πρώτοις τοῦ στρατοπέδου ἐδικαιολογήσαντο. καὶ τέλος ἤρεσε σφίσι, τὸν μὲν ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ κέρως, τὸν δὲ ἐπὶ τοῦ λαιοῦ παρατάξασθαι, καὶ ὁπότερον ἂν ἐκείνων ἐλαττωθῇ, τὸν ἐπ' αὐτῷ τεταγμένον ἀποθανεῖν. τοσαύτη δ' ἦν φιλοτιμία

τιμία

τιμία αὐτοῖς περὶ τῆς ἐπιδόσεως, ὡς εὔχεσθαι ἑκάτερον τὸν ὑπὲρ τῶν ἄλλων ἡττηθῆναι, ἵνα τύχῃ τῆς ἐπιδόσεως, καὶ τῆς εὐκλείας τῆς ἐπ' αὐτῇ. συμβαλόντων δὲ τοῖς Λατίνοις, μέχρι μὲν πολλοῦ ἰσοπαλῶς ἠγωνίσαντο· ἔπειτα τὸ κατὰ τὸν Δέκιον κέρας μικρὸν ὑπὸ τοῖς Λατίνοις ὑπέκλινεν. ὃ γνοὺς ὁ Δέκιος, ἑαυτὸν ἐπιδέδωκε, καὶ τὰ ὅπλα ἐκδύς, τὴν ἐσθῆτα ἐνέδυ τὴν περιπόρφυρον. καὶ οἱ μὲν οὕτω φασὶν ἐφ' ἵππον ἀναπηδῆσαι αὐτόν, καὶ ἐσελάσαι πρὸς τοὺς πολεμίους, καὶ ὑπ' ἐκείνων ἐκτεθνάναι· οἱ δὲ, ὑπὸ συστρατιώτου πολιτικοῦ σφαγῆναι. τέως δὲ τελευτήσαντος τοῦ Δεκίου, τοῖς Ῥωμαίοις ἡ νίκη καθαρῶς συνηνέχθη, καὶ οἱ Λατῖνοι πάντες ἐτράπησαν, οὐ πάντως δὲ διὰ τὸν θάνατον τοῦ Δεκίου. πῶς γὰρ ἄν τις πιστεύσειε, διὰ φωτὸς ἑνὸς τοιοῦδε τελευτῆς τοσοῦτον πλῆθος ἀνθρώπων τὸ μὲν φθαρῆναι, τὸ δὲ σωθῆναι, καὶ νικῆσαι περιφανῶς; οἱ μὲν οὖν Λατῖνοι οὕτως ἡττήθησαν. ὁ δέ γε Τορκουᾶτος καὶ τὸν υἱὸν ἀποκτείνας, καὶ τοῦ συνάρχοντος τεθνηκότος, ἑώρτασεν ὅμως τὰ ἐπινίκια. ἔπειτα αὖθις αὐτούς τε τοὺς Λατίνους ἐπικινηθέντας κατεπολέμησαν, καὶ ἕτερα ἔθνη μάχαις ὑπέταξαν ποτὲ μὲν ὑπάτοις ἐγχειρούμενοι, ποτὲ δὲ δικτάτορσιν, ὧν εἷς ἦν καὶ Λούκιος Παπείριος, ὁ καὶ Κούρσωρ ὀνομαζόμενος διά τε τὴν ἕξιν (ἦν γὰρ δρομικώτατος) καὶ διὰ τὴν ἄσκησιν τὴν τοῦ δρόμου. μετὰ δὲ ταῦτα δικτάτωρ ὁ Παπείριος ἐπὶ τοὺς Σαμνίτας ἐξεπέμφθη, μετὰ Φαβίου Ῥούλλου ἱππάρχου, καὶ ἡττήσας αὐτούς, ἠνάγκασεν ἐπὶ συνθήκαις συμβῆναι, αἷς ἐκεῖνος ἐβούλετο. ἐκστάντος δὲ τὴν ἡγεμονίαν αὐτοῦ, ἐπανέστησαν αὖθις. ὑπὸ δὲ Κορνηλίου Αὔλου δικτάτορος καὶ πάλιν πολεμηθέντες καὶ ἡττηθέντες, διεκηρυκεύσαντο πρὸς τοὺς ἐν τῇ Ῥώμῃ, τούς τε αἰχμαλώτους, οὓς εἶχον, πέμψαντες αὐτοῖς, καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ πολέμου Ῥουτύλῳ ἀνδρὶ δυνατῷ παρ' αὐτοῖς περιγράψαντες, οὗ τὰ ὀστᾶ ἐπεὶ φθάσας ἐκεῖνος διεχειρίσατο ἑαυτόν, διέρριψαν. οὐ μὴν καὶ ἔτυχον τῆς εἰρήνης ὡς ἄπιστοι, ἀλλ' ἄσπονδον σφίσιν ἐψηφίσαντο πόλεμον, καίτοι τοὺς αἰχμαλώτους λαβόντες. ὑπερφρονήσαντες οὖν οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ αὐτοβοεὶ πάντας αὐτοὺς αἱρήσειν ἐλπίσαντες, δεινῷ πταίσματι περιέπεσον. ὑπερδείσαντες γὰρ οἱ Σαμνῖται, καὶ ἐν συμφορᾷ ποιούμενοι τὸ μὴ σπείσασθαι, καὶ ὡς ἀπεγνωσμένοι μαχόμενοι, καὶ λοχήσαντες ἔν τινι χωρίῳ κοιλοτέρῳ καὶ στενῷ, τό τε στρατόπεδον εἷλον, καὶ τοὺς Ῥωμαίους ἐζώγρησαν πανσυδί, καὶ πάντας ὑπήγαγον ὑπὸ τὸν ζυγόν. τί δὲ ἦν τὸ τοῦ ζυγοῦ, ἤδη μοι ἄνωθι προείρηται. οὐδένα μέν τοι ἀπέκτειναν, ἀλλὰ τά τε ὅπλα καὶ τοὺς ἵππους, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα εἶχον, πλὴν ἑνὸς ἱματίου, ἀφείλοντο, καὶ γυμνοὺς σφᾶς ἀφῆκαν ἐπὶ συνθήκαις, τοῦ τε τὴν χώραν αὐτῶν ἐκλιπεῖν, καὶ συμμάχους σφίσιν ἐπὶ τῇ ἴσῃ εἶναι· ἵνα δὲ τὰ τῆς ὁμολογίας καὶ παρὰ τῆς γερουσίας βεβαιωθῶσι, τῶν ἱππέων ἑξακοσίους ὡς ὁμήρους κατέσχον. οἱ δὲ ὕπατοι Σπούριός τε Ποστούμιος καὶ Τιβέριος Καλουῖνος μετὰ τῆς στρατιᾶς εὐθὺς ἀνεχώρησαν, καὶ νύκτωρ αὐτοί τε καὶ τῶν ἄλλων οἱ ἀξιολογώτατοι εἰς τὴν Ῥώμην εἰσῆλθον, οἱ δὲ λοιποὶ στρατιῶται κατὰ τοὺς ἀγροὺς διεσκεδάσθησαν. οἱ δὲ ἐν τῇ πόλει τὰ συμβεβηκότα μαθόντες, οὔτε ἡσθῆναι τῇ τῶν στρατιωτῶν σωτηρίᾳ, οὔτ' ἀχθεσθῆναι ἠδύναντο. πρὸς μὲν γὰρ τὸ δεινὸν ὑπερήλγουν, καὶ ὅτι παρὰ τῶν Σαμνιτῶν τοιαῦτα πεπόνθασι, μεῖζον σφίσι τὸ ἄλγος ἐγίνετο. λογιζόμενοι δὲ, ὡς εἰ πάντες ἐφθάρησαν, καὶ περὶ πάντων ἂν ἐκινδύνευσαν, ἐπὶ τῇ σφῶν ἥδοντο σωτηρίᾳ· ἐπικρύψαντες δὲ τέως τὸ ἥδεσθαι, πένθος ἐπεποιήκεσαν, καὶ οὐδὲν ἐν ἔθει καθεστηκότι τρόπῳ ἔπραξαν, οὔτ' αὐτίκα, οὔθ' ὕστερον, ἕως ἀντεπεκράτησαν. τοὺς δὲ ὑπάτους μὲν παραυτίκα ἔπαυσαν, ἑτέρους δὲ ἀνθελόμενοι

βουλῶ

ras, ut uterque ſe ſuccumbere optaret, ut & deuotionis & gloriæ conſecuturæ compos redderetur. Exercitibus congreſsis, pugna diu anceps fuit. Deinde cornu Decij Latinis nonnihil ceſsit. quo ille cognito, ſe deuouit, atque armis poſitis togam prætextam induit. itaq; eum nonnulli in equum inſiluiſſe, ac in medios hoſtes inuectum occubuiſse: alij à commilitone immolatum eſſe ferunt. Decio defuncto, uictoriam Romani haud dubiam ſunt adepti, Latinis omnibus in ſugam uerſis, non utique ob Decij mortem. Quis enim credat tali unius uiri interitu, tantam multitudinem hinc cæſam, illinc cōſeruatā, & illuſtri potitam eſſe uictoria? Latinis ita ſuperatis, Torquatus quamuis & filio occiſo, & collega mortuo, tamen triumphum duxit. Deinde populus Romanus Latinos rebellantes deuicit, & alias gentes nunc per Cōſules, nunc per Dictatores armis ſubegit: quorum è numero fuit L. Papyrius, Curſoris cognomentum à celeritate pedum, currendiq; ſtudio adeptus. Qui dictator cum Fabio Rufo equitum magiſtro cōtra Samnites miſſus, eos deuictos in ſua uerba pacem facere coegit. Sed cum magiſtratu abijſſet, rurſus illi ſe commouerūt: & ab Aulo Cornelio dictatore rurſus debellati, legatos de pace Romam miſerunt, captiuis quos habebant omnibus redditis, cauſaq; belli in Rutulum uirum apud ſe potentem tranſlata: cuius oſſa, quoniam ſibi cōſciſcere necem maturarat, diſiecerūt. Eis Romani, ut fœdifragis, pacem nō dederunt: ſed, quanquam captiuis receptis, bellum irreconciliabile indixerunt. ac dum elati ſucceſsibus, ſe illos omnes primo impetu capturos ſperant, in magnam cladem inciderunt. Nam Samnites perterriti & anxij ob negatam pacem, ex deſperatione in pugnam ruebant: & collocatis in anguſta ualle inſidijs, caſtra ceperunt, totumq; Romanum exercitū ſub iugum miſerunt. quæ res cuiuſmodi fuerit, ſuprà expoſuimus: neminem tamē occiderunt, ſed armis, equis, cæteriſq; omnibus, una ueſte duntaxat relicta, ademptis dimiſere nudos, ea conditione, ut agro illorum excederent, & æquo iure ſocietatem colerent. Quæ pacta, ut etiam Senatus autoritate rata eſſent, DC equites obſides retinuerunt. Coſs. uerò Sp. Poſthumius & Tiberius Caluinus cum exercitu ſtatim receſſerunt: noctuq; & ipſi, & præcipui è cæteris Romam ſunt ingreſsi, reliqui in agris diſperſi. Qui in urbe erant, clade cognita, neque militum ſalute delectati ſunt, neque dolere potuerunt. Nam ut aduerſum caſum dolentiſsimè tulerunt, præſertim à Samnitibus illatum: ſic, cum reputarent, ſi omnes perijſſent, ſe in extremo diſcrimine futuros, ſalute illorum ſunt gauiſi. Sed gaudio interim diſsimulato, nihil more ſolito adminiſtrarunt, nec in præſentia, neque pòſt, donec uictoriam recuperarunt. Conſulibus magiſtratus ſtatim abrogatus eſt: alijſq; lectis,

Samniticū bellum.

Furculæ Caudinæ.

deli-

deliberatū de pactis reſcindendis. Quod quia fieri nō poterat, niſi crimine in autores illorū tranſlato: inuiti faciebant, ut Coſs. & cæteros magiſtratus qui cum ijs fuerāt, cōdemnarent: neq; cōmittendum putabāt, ut ijs abſolutis, crimen uiolati fœderis in ſemetipſos redundare paterent. Re igitur cum ipſis Coſs. cōmunicata, primùm Poſthumiū ſententiam dicere iuſſerunt, ut ipſe contra ſeſe pronunciaret, ex uerecundia, ne omnes dedecoris implerent. Is in medium progreſſus, negauit probanda eſſe à ſenatu populoq;, quæ ne ipſi quidem ſua ſponte, ſed ab hoſtibus, nō uirtute, ſed dolo atq; inſidijs coacti, egiſſent. Qui igitur dolum priores uſurparint, ij ſi dolo uiciſsim circumuenti fuerint, non habere quod querantur. Hæc & huius generis plura cum dixiſſet, à ſenatu animi dubio quid agendū eſſet: cum Poſthumius & Caluinus omnem culpā in ſemetipſos tranſtuliſſent, decretū eſt, pactis reſciſsis illos dedendos eſſe. Conſules igitur ambo, cæteriq; magiſtratus qui pacificationi adfuerant, Samnium abducti ſunt. Samnites aūt captiuos omnes repetentes, Deos teſtati, deditios reiecerunt. Quibus Romani cupidè receptis, iracundè cum Samnitibus pugnarūt, adeptiq; uictoriam eodem planè modo eos tractarunt: itidemq; ſub iugum miſſos, nulla alia illata iniuria dimiſerunt, receptis abſq; noxa equitibus ſuis, quos illi pacis obſides retinuerāt. Pluribus annis pòſt, Romani iterum cum Samnitibus

C. Iunij cædes. Caio Iunio duce congreſsi, cladem acceperūt. Nā cum is agros eorum uaſtaret, Samnitæ res ſuas in ſyluas altiſsimas & dēſiſsimas, quò nec aues aduolare dicuntur, contulerunt, atq; inde gregibus ſine paſtoribus & præſidijs emiſsis, & transfugis ſubornatis, hoſtes tanquā ad paratam prædam pellexerūt. Sed cum in ſyluam penetraſſent, non prius eos circumuentos cædere deſtiterunt, quàm planè uiribus deſtituti eſſent. Sed & aliàs ſæpe Samnites à Romanis uicti, non quicuerunt: ſed cùm alijs, tum Gallis ſocijs aſcitis, ita ſepararunt, quaſi ipſam urbem oppugnaturi eſſent. Quo Romani cognito territi ſunt, etiam prodigijs multis admo-

Prodigia. niti. Nam ex Iouis Capitolini ara tribus diebus, uno ſanguis, altero mel, tertio lac emanaſſe fertur, ſi hæc credere fas eſt: & in foro Victoriæ ſimulacrum æreum, in ſolo marmoreo poſitum, repertum eſt ultro humi ſtans, uultu eò conuerſo, unde Galli aduentabant. Quæ cum per ſe terrerent populum, terror is ab aruſpicibus dira canentibus augebatur. Sed

Manius Tyrrhenus augur. Manius quidam Tyrrhenus genere, eos confirmauit. Nam etſi, inquit, Victoria deſcendit, tamen cum progreſſa ſit, & firmius in terra defixa, uictoriam denunciat. Quòd autem ſanguis ex ara Iouis Capitolini emanarit, indicio eſſe, multas uictimas dijs immortalibus immolatum iri. Aras enim, præſertim Capitolinas, in quibus triumphantes ſacrificare ſoleant, rebus ſecundis potius, quàm aduerſis

βουλὴν ἐποιήσαντο, καὶ ἐδόκει μὲν σφίσι μὴ δέξασθαι τὴν σύμβασιν. ἐπεὶ δὲ ἀδύνατον ἦν τοῦτο δρᾶσαι, μὴ ἐς τοὺς πράξαντας αὐτὴν τρέψαντας τὴν αἰτίαν, ὤκνουν μὲν τῶν ὑπάτων καταψηφίσασθαι, καὶ τῶν ἄλλων οἳ μετ' αὐτῶν ὡς ἀρχάς τινας ἄρχοντες τὰς σπονδὰς ἐποιήσαντο· ὤκνουν δὲ καὶ ἀφεῖναι, ἵνα μὴ ἐφ' ἑαυτοὺς τὸ παρασπόνδημα περιστήσωσιν· αὐτοῖς οὖν ἐκείνοις τοῖς ὑπάτοις ἐπεκοινώσαντο, καὶ πρώτῳ γε τῷ Ποστουμίῳ τὴν ψῆφον ἐπήγαγον, ὅπως αὐτὸς καθ' ἑαυτοῦ γνώμην ἀποφήνηται, αἰσχυνθῇ τε μὴ πάντας ἀδοξίας ἀναπλῆσαι· ὁ δὲ παρελθὼν εἰς τὸ μέσον, ἔφη, μὴ δεῖν κυρωθῆναι τὰ ὑπ' αὐτῶν πεπραγμένα παρὰ τῆς γερουσίας καὶ τοῦ δήμου. μηδὲ γὰρ αὐτοὺς ἑκουσίως πρᾶξαι αὐτά, ἀλλ' ἀνάγκῃ συνεχομένους, ἣν αὐτοῖς ἐπήγαγον οἱ πολέμιοι οὐκ ἐξ ἀρετῆς, ἀλλ' ἐκ δόλου καὶ ἐξ ἐνέδρας. οἱ γὰρ ἀπατήσαντες εἰ ἀντεξαπατηθεῖεν, οὐκ ἂν δύναιντο δικαίως ἐγκαλεῖν τοῖς ἀντεξαπατήσασι· ταῦτα τοίνυν εἰπόντος καὶ τοιαῦτα πολλά, ἐν ἀμηχανίᾳ ἡ γερουσία ἐγένετο· τοῦ δὲ Ποστουμίου καὶ τοῦ Καλουίνου εἰς ἑαυτοὺς τὴν αἰτίαν ἀναδεχομένων, ἐψηφίσθη, μήτε κυρωθῆναι τὰ ὡμολογημένα, ἐκείνους τε ἐκδοθῆναι. ἀπήχθησαν οὖν καὶ ἄμφω οἱ ὕπατοι, καὶ οἱ λοιποὶ ἄρχοντες, οἱ τοὺς ὅρκους προσομωμοκότες, ἐς τὸ Σάμνιον· οὐ μήν τι αὐτοὺς οἱ Σαμνῖται ἐδέξαντο, ἀλλὰ τοὺς ἁλόντας ἀπαιτοῦντες ἅπαντας, καὶ τοὺς θεοὺς ἐπεβοῶντο καὶ ἐπεθείαζον, καὶ τέλος τοὺς ἐκδοθέντας αὐτίκα ἀπέπεμψαν. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἐκείνους μὲν ἀσμένως ἀπέλαβον, τοῖς δὲ Σαμνίταις ὀργῇ τὴν μάχην ἐπήγαγον. καὶ κρατήσαντες, τὰ ὅμοια σφίσιν ἐποίησαν, καὶ ὑπὸ τὸν ζυγὸν αὐτοὺς ὑπήγαγον, καὶ ἀφῆκαν, μηδὲν ἄλλο κακὸν δράσαντες. καὶ τοὺς σφετέρους ἱππέας, οὓς ὡς ὁμήρους κατεῖχον οἱ Σαμνῖται, ἀπαθεῖς ἐκομίσαντο. μετὰ δὲ χρόνους πλείονας αὖθις τοῖς Σαμνίταις πολεμοῦντες οἱ Ῥωμαῖοι, Γαΐου Ἰουνίου ἡγουμένου αὐτῶν, συμφορᾷ περιέπεσον. πορθοῦντος γὰρ τοῦ Ἰουνίου τὴν χώραν αὐτῶν, ἐς τὰς ὕλας τὰς ἀόρνους, τὰ πρόβατα οἱ Σαμνῖται ἀνεκομίσαντο, οὕτω καλουμένας ὑπὸ τοῦ μηδ' ὄρνις ἐσπέτεσθαι ἐς αὐτὰς τῇ τῶν δένδρων πυκνότητι. ἐκεῖ δὲ ὄντων, ποίμνια τινὰ ποιμένων ἢ φρουρῶν ἄνευ προκαθέντων, καὶ ψευδαυτομόλους ὑποπεμπόντων, ὡς ἐφ' ἑτοίμην λείαν αὐτοὺς ὑπηγάγοντο. ἔσω δὲ γενομένους τῆς ὕλης, περιέσχον τε σφᾶς, καὶ οὐ πρότερον ἐπαύσαντο κτείναντες, πρὶν τέλεον [illegible]. καὶ ἄλλοτε δὲ πολλάκις τοῖς Ῥωμαίοις πολεμήσαντες οἱ Σαμνῖται, καὶ ἡττηθέντες, οὐχ ἡσύχασαν, ἀλλὰ καὶ συμμάχους ἄλλους τε προσλαβόμενοι, καὶ Γαλάτας, ὡς καὶ πρὸς τὴν Ῥώμην αὐτὴν ἐλάσοντες ἐσκευάζοντο. ὃ οἱ Ῥωμαῖοι μαθόντες, ἐν δέει κατέστησαν, καὶ σημείων πολλῶν αὐτοῖς γενομένων ἐς τοῦτο· ἐν γὰρ τῷ Καπιτωλίῳ ἐκ τοῦ βωμοῦ τοῦ Διὸς τρισὶν ἡμέραις μιᾷ μὲν αἷμα, μιᾷ δὲ μέλι, καὶ ἐν ἑτέρᾳ γάλα λέγεται ἀναβλυσθῆναι, εἴ τῳ ταῦτα πιστά. καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ νίκης τι ἄγαλμα χαλκοῦν ἱδρυμένον ἐπὶ βάθρου λιθίνου, αὐτομάτως εὑρέθη κάτω ἑστὸς ἐπὶ γῆς. ἐτύγχανε δὲ ἐκεῖ ἀποβλέπον, ὅθεν οἱ Γαλάται ἤδη ἐπῄεσαν. ταῦθ' οὖν καὶ ἄλλως ἐξεφόβει τὸν δῆμον, πλεῖον δ' ὑπὸ τῶν μάντεων κινούμενα ἐπαίσια. Μάνιος δέ τις Τυρσηνὸς τὸ γένος, ἐθάρσυνεν αὐτούς, εἰπών, τήν τε νίκην, εἰ καὶ κατέβη, ἀλλ' ἐς τὸ πρόσθεν προκεχωρηκέναι, καὶ βεβαιότερον ἐπὶ τῆς γῆς ἱδρυθεῖσαν, τὸ κράτος σφίσι προδηλοῦν τοῦ πολέμου, καὶ ὅτι καὶ θυσίας πολλὰς γενέσθαι τοῖς θεοῖς. τὸν γὰρ βωμόν, καὶ μάλιστα τὸν ἐν τῷ Καπιτωλίῳ, ἐν ᾧ τὰ νικητήρια θύουσιν, ἐν ταῖς εὐπραγίαις αἵματι, ἀλλ' οὐκ ἐν ταῖς συμφοραῖς

φοροῦς κατ' ἔθος αἱμάσσεσθαι. ἐκ μὲν οὖν τούτων ἀγαθόν τι σφᾶς ἔσεσθαι προσδοκᾶν· ἐκ δὲ τοῦ μέλιτος νόσον, ὅτι αὐτοῦ οἱ κάμνοντες δέονται· καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος λιμόν. ἐς γὰρ τοσαύτην σπάνιν ἀφίξεσθαι, ὥστε καὶ τὴν αὐτόφυτον, τήν τε αὐτόνομον ζητῆσαι τροφήν. ὁ μὲν οὖν μάνιος οὕτω τὰ τῶν σημείων ἡρμήνευσε· καὶ ἐπὶ τῶν πραγμάτων δ' ἀποβάσεων τῆς αὐτοῦ μαντείας ἐκβάσης, σοφίας ἐκομίσατο δόξαν, καὶ προγνώσεως. ὁ δὲ βολούμνιος τοῖς σαυνίταις πολεμεῖν ἐκελεύσθη, τοῖς δὲ γαλάταις καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς μετ' αὐτῶν ἀντιπαρατάξασθαι ὕπατοι αἱρεθέντες ἐπέμφθησαν, ὅ, τε ῥοῦλλος ὁ φάβιος ὁ μάξιμος, καὶ ὁ δέκιος ὁ πούπλιος· οἳ πρὸς τὴν τυρσηνίδα συντόμως ἀφικόμενοι, καὶ τὸ τοῦ ἀππίου στρατόπεδον ἰδόντες διπλῷ σταυρώματι κατωχυρωμένον, οὐ τοὺς σταυροὺς ἀνέσπασάν τε καὶ διεφόρησαν, ἐν τοῖς ὅπλοις ποιεῖσθαι τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας τοὺς στρατιώτας διδάσκοντες. προσέβαλον οὖν τοῖς πολεμίοις· κἀν τούτῳ λύκος ἔλαφον διώκων εἰς τὸ μεταίχμιον ἀπεσέσυτο, αὐτὸς δὲ πρὸς τοὺς ῥωμαίους ὁρμήσας διεξῆλθε, καὶ αὐτοὺς ἐπεθάρρυνε, προσήκειν αὐτὸν νομίζοντας ἑαυτοῖς, ὡς λυκαίνης θρεψαμένης τὸν ῥωμύλον, καθάπερ εἴρηται· ἡ δ' ἔλαφος ἐς τοὺς ἑτέρους χωρήσασα, κατεκόπη, καὶ τόν τε φόβον αὐτοῖς, καὶ τὴν συντυχίαν τοῦ πάθους κατέλιπε. συμμιξάντων οὖν τῶν στρατευμάτων, ὁ μὲν μάξιμος ῥᾷον οὐ κατ' αὐτὸν ἐνίκησεν, ἡττᾶτο δέ γε ὁ δέκιος. ἐνθυμηθεὶς δὲ τὴν ἐπίδοσιν τοῦ πατρός, ἣν διὰ τὸ ἐνύπνιον ἐποιήσατο, ἑαυτὸν ὁμοίως ἐπέδωκε, μηδενὶ περὶ τῆς πράξεως κοινωσάμενος· αὐτὸς δ' ἐσφάγη, καὶ οἱ συντεταγμένοι αὐτῷ, τὸ μὲν ἐκείνου αἰδοῖ, ὡς δι' αὐτοὺς θανόντος ἐθελοντί, τὸ δὲ καὶ ἐλπίδι τοῦ νικήσειν ἐκ τούτου κρατυνθέντες, τῆς τε φυγῆς ἐπέσχον, καὶ τοῖς διώκουσι σφᾶς γενναίως ἀντικατέστησαν. κἀν τούτῳ καὶ ὁ μάξιμος κατὰ νώτου τε αὐτοῖς προσέπεσε, καὶ πολλοὺς ἐφόνευσεν· οἱ δὲ περιλειφθέντες ἀποδιδράσκοντες διεφθάρησαν. μάξιμος δὲ φάβιος τὸν μὲν τοῦ δεκίου νεκρὸν κατέκαυσε σὺν τοῖς σκύλοις, τοῖς δὲ εἰρήνης δεηθεῖσι σπονδὰς ἐποιήσατο. τῷ δ' ἑξῆς ἔτει αὖθις τοῖς σαυνίταις ἐπολέμησεν ἀτίλιος ῥήγουλος, καὶ μάχης μέν τινος ἰσορρόπως ἐμάχοντο· εἶτα κρατηθέντων τῶν σαυνιτῶν, αὖθις οἱ ῥωμαῖοι αὐτῶν ἐπεκράτησαν. καὶ ἑλόντες αὐτούς, ὑπήγαγον ὑπὸ τὸν ζυγόν, καὶ οὕτως ἀφῆκαν. σαυνῖται δὲ ἐπὶ τοῖς γεγονόσιν ἀγανακτήσαντες, πρὸς ἀπόνοιαν ὥρμησαν, ὡς ἢ κρατήσοντες, ἢ παντελῶς ἐξολούμενοι, θάνατον ἀπειλήσαντες τῷ οἴκοι μένοντι· καὶ οἱ μὲν ἐς τὴν καμπανίαν ἐνέβαλον, οἱ δ' ὕπατοι ἔρημον ὂν στρατιωτῶν τὸ σάμνιον ἐπόρθουν, καὶ πόλεις εἷλον τινάς. εἶτ' οἱ σαυνῖται τὴν καμπανίαν λιπόντες, ὡς τὴν οἰκείαν ἐπανήχθησαν, καὶ τῷ ἑτέρῳ τῶν ὑπάτων συμμίξαντες, ἔκ τινος ἀπάτης στρατηγήματος, καὶ φθάσαντες δεινῶς ἐπίεσαν, καὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέβαλον, πρὸς δὲ καὶ τὸ πόλισμα ᾧ ἐπεβοήθουν. ὁ δ' ὕπατος τά τε ἐπινίκια ἔπεμψε, καὶ τὰ ἀθροισθέντα ἐκ τῶν λαφύρων ἐδημοσίευσεν· ὁ δ' ἕτερος ὕπατος κατὰ τῶν τυρσηνῶν στρατεύσας, καὶ κατασχὼν αὐτοὺς δι' ὀλίγου, σῖτόν τε καὶ χρήματα παρ' αὐτῶν ἀπαιτήσας, τὰ μὲν τοῖς στρατιώταις διέδωκε, τὰ δ' ἐσήγαγεν ἐς τοὺς θησαυρούς. συμβάντος δὲ λοιμοῦ ἰσχυροῦ, οἱ σαυνῖται καὶ φαλίσκοι καταφρονήσαντες τῶν ῥωμαίων διά τε τὴν νόσον, καὶ ὅτι οὐχ ὑπάτους κατ' ἀρετὴν ᾑροῦντο, ὡς μὴ πολέμου ὄντος, ἐκίνησαν. μαθόντες οὖν τοῦθ' οἱ ῥωμαῖοι, ἰουνίῳ μὲν βρούτῳ τὸν καρβίλιον, κοΐντῳ δὲ φαβίῳ τὸν πατέρα τὸν ῥοῦλλον τὸν μάξιμον ὑποστρατήγους πρεσβεύοντας συνεξέπεμψαν. ὁ μὲν οὖν βροῦτος φαλίσκους ἐνίκησε, καὶ τὰ τούτων καὶ τὰ τῶν ἄλλων τυρσηνῶν ἐλη-

ſis cruentari ſolere. Ex his igitur eos læta expectare iubebat. Melle aũt morbum, q; ægrotantibus eo ſit opus: lacte famem portendi, aiebat. Ad tantam enim penuriam redactũ iri, ut eum uictum quæſituri eſſent, qui ſponte prouenіat citra humanã operã. Manius prodigia ſic interpretatus, cum ipſe euentus prædictionem poſtea comprobaſſet, ſapientiæ ac præſcientiæ gloriam eſt adeptus. Volumnius ad bellum Samniticum ire iuſſus. Contra Gallos eorumq; fœderatos, deſignati Coſs. * Rullus Fabius Maximus, & P. Decius: qui cum celeriter in Tyrrheniã ueniſſent, & Appij caſtra duplici uallo munita uidiſſent, uallis reuulſis & diſiectis, milites ſpẽ ſalutis in armis habere docuerunt. Interim uerò dum cõtra hoſtes pergunt, lupus ceruã perſequens, inter utrãq; aciẽ delatus, iuxta Romanos euaſit: eoſq; confirmauit, exiſtimãtes id fauſtũ ſibi omen eſſe, ob Romulum à lupa nutritum, quemadmodũ eſt expoſitum. cerua uerò cũ ad hoſtes fugiſſet, telis confecta, & timorẽ eis & eiuſdem cladis euentũ reliquit. Cõgreſsis exercitibus, Maximus in ſuo cornu facilè uicit, Decius ſuccubuit. Verùm facti paterni recordatus, ad quod ille ſomnio impulſus fuerat, ſuũ & ipſe caput eodẽ modo deuouit, conſilio cum nemine cõmunicato. Ipſo cæſo, milites partim eius uerecundia, qui ultro mortẽ pro ipſis oppetiiſſet, partim certa ſpe uictoriæ ex eo facto concepta, fugere deſierunt, & perſequentibus fortiter reſtiterunt. Interim Maximus quoq; à tergo hoſtes aggreſſus, multos occidit, reliqui in fuga perierunt. Decij cadauer Fabius Max. unà cum ſpolijs cremauit; petentibus pacem dedit. Sequente anno Attilius Regulus denuò cum Samnitibus pugnauit, aliquandiu æquo Marte. Deinde uicti Romani, Samnites uiciſsim ſuperatos, & ſub iugum miſſos dimiſerunt. Quam ignominiam iniquis ferentes animis, extrema experiri decreuerunt, aut uicturi, aut perituri: mortem comminati, ſi quis manſiſſet domi. Cum igitur in Campaniam irruerent, Coſs. Samnium militibus uacuum uaſtarũt, & oppida aliquot cæperũt. Samnites Campania relicta domum reducti, & cũ altero conſule congreſsi, atq; arte quadã ſuperati, grauiter in fuga impegerũt, & caſtris & oppido, cui ſuppetias ueniebant, amiſsis. Conſul triumphauit: & quicquid ex ex præda redegerat, in ærariũ intulit. Alter uerò Conſul qui cum Tyrrhenis pugnabat, cum eos breui tempore compeſcuiſſet, frumentum & pecuniam eis imperatam, partim militibus diſtribuit, partim in ærarium intulit. Cum autem urbs graui peſtilentia laboraret, Samnites & Faliſci Romanis, cùm ob morbum, tum propter Conſules non ex uirtute creatos, ut pacatis temporibus fieri ſolet, ſpretis, in motu fuerũt. Quo cognito, Caruilium Iunio Bruto, Quinto Fabio patrem Rullum Maximum legatos decreuerunt. Ac Brutus Faliſcos uicit, eorumq; & cæterorum Tyrrhenorum agros

Lupi augurium.

P. Decius patris exẽplo ſe deuouet.

Victoria Gallica, Sãnitica & Tyrrhena.

populatus eſt. Sed Fabius, quòd Samnites Campaniam infeſtare audiebat, properè ante patrem Roma profectus, cum aliquot eorũ ſpeculatores maturare abitum uideret, omnes ibi hoſtes eſſe ratus, ac fugere: ante patris aduentum manus conſerere properãs, ut ſuum eſſet decus, nullo ordine proceſsit. et in cõſertos hoſtes delapſus, cũ exercitu cæſus eſſet, niſi nox ſuperueniſſet. Multi etiam pòſt prælium perierunt, neque medicum, neq; quicquam ualetudini curandæ aptum habentes: quòd impedimentis longè anteuerterant, ſpe uictoriæ ſtatim adipiſcendæ. ac niſi patrem eius in propinquo eſſe rati Samnites metu receſsiſſent, omnino poſtridie quoq; eos occidiſſent. Quæ cũ in urbem nũciata eſſent, magna indignatione orta, & Conſuli reuocato die dicta, pater eius ſenex, tum ſuis, tum maiorum ſuorum rebus præclarè geſtis commemoratis, filium nihil illis indignum facturum pollicitus, acceptamq; cladem ætati imputans, ira populi mitigata, cũ eo profectus, Samnites uictos caſtris exuit, agros uaſtauit: & prædam, quæ magna erat, partim in ærarium retulit, partim militibus diſtribuit. Ea de cauſa cùm ipſi Fabio honos eſt habitus: tum filio permiſſum, ut etiam deinceps pro conſule imperaret, tum quoque patre legato utens. qui nihil ſenectuti ſuæ parcens, ipſe adminiſtrauit omnia; ſed diſsimulanter, ut à filio acta eſſe uiderentur. Poſt hæc, cum tribuni plebis legem de nouis tabulis rogarent, cui creditores interceſſerunt, orta ſeditio non conquieuit prius, quàm hoſtes urbem inuaſerunt. Belli eius principium à Tarentinis ortum eſt, qui ſe Tyrrhenis, Gallis, Samnitibus, & pluribus alijs coniunxerunt. At Romani cæteros, per alios atque alios conſules deuicerunt. Tarentini autem, quamuis belli autores: tamen apertè in aciem nondum deſcenderant. Cæterùm L. Valerium claſſis præfectum, dum ibat quò miſſus erat, Tarenti appulſurum (eam enim urbem populi Romani amicam eſſe putabat) ex conſcientia facinorum ſuorum contra ſe eſſe miſſum ſuſpicati, iracundè impetu facto, nihil hoſtile metuentem, cum multis alijs demerſerunt: captos partim in carcerem coniecerunt, partim occiderũt. Quo Romani audito, etſi grauiter eam iniuriam ferebant: tamen per legatos cum eis expoſtularunt. quibus non modò nihil æqui reſponſum eſt, ſed etiam contumelia facta, L. Poſthumij legatorum principis ueſte ſordibus inquinata. Eam ob rem tumultu orto, ac Tarentinis cachinnantibus, Poſthumius: Ridete, inquit, ridete dum uobis licet. nã longiſſimo tempore plorabitis, cum ueſtem hãc ſanguine ueſtro eluetis. Eam contumeliã iniquis animis Romani ferentes, bellum Tarentinum L. Aemylio Cõſuli decreuerũt. qui cum eò appuliſſet, idoneis uerbis animos eorũ tentauit, æquis conditionibus pacem amplexuros ratus. Sed diſſenſione inter ciues orta, ſeniori-

Fabius Maxim. pro filio deprecatus, Samnites uincit.

Seditio ob nouas tabulas.

Tarentinum bellum.

ἐληίζετο. Φάβιος δὲ τῆς ῥώμης πρὸ τοῦ πατρὸς ἐξελάσας, καὶ τοὺς σαμνίτας ληίζεσθαι τὴν καμπανίαν πυθόμενος, ἠπείγετο, προσκόπους τέ τινας αὐτῶν ἐντυχὼν, καὶ ταχέως ἀποχωροῦντας σφᾶς θεασάμενος, πάντας τε πολεμίους ἐκεῖ τυγχάνειν ᾠήθη, καὶ φεύγειν ὑπετόπησεν· ἵν' οὖν τούτους φθάσας αὐτοῖς συμβαλεῖν πρὸ τοῦ τὸν πατέρα αὐτοῦ ἀφικέσθαι, ἵν' αὐτοῦ τὸ κατόρθωμα, ἀλλὰ μὴ ἐκείνου δόξῃ, προεχώρησεν ἀσυντάκτως· καὶ περιπεσὼν ἀθρόοις τοῖς πολεμίοις, πανσυδὶ ἂν διεφθάρη, εἰ μὴ νὺξ ἐγένετο. πολλοὶ δ' οὖν καὶ μετὰ ταῦτα τεθνήκασι, μήτ' ἰατροῦ, μήτ' ἐπιτηδείων τινὸς παρόντος, ἐξ οὗ πολὺ πρὸ τῶν σκευοφόρων αὐτοὺς ἐπειχθῆναι ὡς αὐτίκα νικήσοντας. καὶ πάντως ἂν καὶ ἀπώλοντο τῇ ὑστεραίᾳ, εἰ μὴ οἱ σαμνῖται τὸν πατέρα αὐτοῦ ἐγγὺς εἶναι νομίσαντες, ἔδεισάν τε καὶ ἀνεχώρησαν. πυθόμενοι δὲ ταῦτ' οἱ ἐν τῷ ἄστει, δεινῶς ἠγανάκτησαν, καὶ μεταπεμψάμενοι τὸν ὕπατον, δίκην ἐφ' ἀβουλίᾳ· ὁ δὲ γέρων ὁ τούτου πατὴρ καταριθμησάμενος τά τε οἰκεῖα καὶ τὰ τῶν προγόνων ἀνδραγαθήματα, καὶ ὑποσχόμενος μηδὲν αὐτὸν πράξειν ἀνάξιον τούτων, καὶ τὴν τότε νεότητα πρὸς τὸ ἀτύχημα προβαλόμενος, τὰς ὀργὰς αὐτῶν αὐτίκα ἐξέλυσε, καὶ συνεξελθὼν, μάχῃ τοὺς σαμνίτας ἐνίκησε, καὶ τὸ στρατόπεδον αὐτῶν εἷλε, τήν τε χώραν ἐπόρθησε, καὶ λείαν πολλὴν ἔλαβε· καὶ τὰ μὲν ἐδημοσίωσε, τὰ δὲ τοῖς στρατιώταις κατένειμε. διά τοι ταῦτα οἱ ῥωμαῖοι ἐκεῖνόν τε ἐμεγάλυναν, καὶ τὸν υἱὸν, καὶ εἰς τὸ ἔπειτα αὐτὸν ἀντὶ ὑπάτου ἄρξαι ἐκέλευσαν, ὑποστρατήγῳ καὶ τότε τῷ πατρὶ χρώμενον. καὶ ὃς πάντα μὲν αὐτὸς διῴκει, καὶ οὐδὲν μελλήσας τοῦ γήρως φειδόμενος· οὐ μέντοι καὶ φανερὸς ἦν δι' ἑαυτοῦ τὰ πράγματα πράττων, ἀλλὰ τὴν δόξαν τῶν ἔργων τῷ παιδὶ περιεποίησε. μετὰ δὲ ταῦτα δημάρχων τινῶν χρεῶν ἀποκοπὴν ἐσηγουμένων, ἐπεὶ μὴ καὶ παρὰ τῶν δανειστῶν αὐτῇ ἐδίδοτο, ἐστασίασε τὸ πλῆθος· καὶ οὐ πρότερον τὰ τῆς στάσεως κατέστη, ἕως πολέμιοι τῇ πόλει ἐπῆλθον. ἦρξαν δὲ τοῦ πολέμου οἱ ταραντῖνοι, τυρσηνοὺς καὶ γαλάτας, καὶ σαμνίτας, καὶ ἄλλους προσεταιρισάμενοι πλείονας. ἀλλὰ τοὺς μὲν ἄλλους οἱ ῥωμαῖοι συμβαλόντες διαφόροις μάχαις ἐνίκησαν, καὶ ὑπάτοις ἄλλοτε ἄλλοις. οἱ δὲ ταραντῖνοι, καίτοι αὐτοὶ τὸν πόλεμον παρασκευάσαντες, ὅμως οὔπω πρὸς μάχην ἀντικατέστησαν φανερῶς. παραπλέοντος δὲ Λουκίου Οὐαλερίου, καὶ τριήρεσι προσορμίσαι βουληθέντος τῷ Τάραντι, ἐπεὶ ἀπῄει ὅποι αὐτὸς ἀπεστάλη, φίλιον τὴν χώραν ἡγούμενος· οἱ ταραντῖνοι κατ' αὐτῶν ὑποτοπήσαντες ἐπὶ κακῷ πλεῖν ἐκ τοῦ συνειδότος ὧν ἔδρων, μετ' ὀργῆς αὐτῷ ἀντανήχθησαν, καὶ προσπεσόντες αὐτῷ μηδὲν πολέμιον ἐλπίζοντι, κατέδυσαν ἐκεῖνόν τε καὶ ἄλλους πολλούς. καὶ τοὺς ἁλόντας, τοὺς μὲν καθεῖρξαν, τοὺς δὲ καὶ ἀπέκτειναν. πυθόμενοι δὲ ταῦθ' οἱ ῥωμαῖοι, ἠγανάκτησαν μέν· πρέσβεις δ' ὅμως ἀπέστειλαν, ἐπεγκαλοῦντες αὐτοῖς, καὶ δίκας ἀπαιτοῦντες. οἱ δὲ οὐ μόνον αὐτοῖς οὐδὲν ἐπιεικὲς ἀπεκρίναντο, ἀλλὰ καὶ ὕβριζον, ὡς καὶ τὴν ἐσθῆτα τοῦ Λουκίου Ποστουμίου τοῦ προέχοντος καταρρυπᾶναι τῶν πρέσβεων. θορύβου δὲ ἐπὶ τούτῳ γενομένου, καὶ τῶν ταραντίνων ἐπικαγχαζόντων, ὁ Ποστούμιος, γελᾶτε, ἔφη, γελᾶτε, ἕως ἔξεστιν ὑμῖν· κλαύσεσθε γὰρ ἐπὶ μακρότατον, ὅταν τὴν ἐσθῆτα ταύτην τῷ αἵματι ὑμῶν ἐκπλύνητε. ἐπανελθόντων δὲ τῶν πρέσβεων, οἱ ῥωμαῖοι τὰ πραχθέντα μαθόντες, ἤλγησαν, καὶ στρατεῦσαι ἐπὶ τοὺς ταραντίνους Λουκίῳ Αἰμιλίῳ τῷ ὑπάτῳ ἐψηφίσαντο. ὃς εἰς Τάραντα προσχωρήσας, λόγους αὐτοῖς ἐπιτηδείους ἔπεμψε, νομίζων ἐπὶ ἴσοις μετρίοις εἰρήνην αἱρήσεσθαι. οἱ δὲ ταῖς γνώμαις ἀλλήλοις ἐστασίαζον, καὶ τῶν μὲν πρεσ-

εὐπόρων καὶ ἐπιζητούντων τὴν εἰρήνην προαιρουμένων, τῶν δὲ ἐν ἡλικίᾳ καὶ ὀλίγα ἢ μηδὲν ἐχόντων πόλεμον αἱρουμένων, ἐκράτησαν οἱ νεώτεροι. φοβούμενοι δὲ ὅμως, τὸν Πύῤῥον τὸν Ἠπειρώτην εἰς συμμαχίαν ἐβουλεύσαντο προσκαλέσασθαι, καὶ πρέσβεις αὐτῷ καὶ δῶρα πεπόμφασιν. Αἰμίλιος δὲ ταῦτα μαθὼν, τὴν χώραν αὐτῶν ἐλεηλάτει καὶ ἔφθειρεν. οἱ δὲ ἐπεξῆλθον μὲν, ἀλλ᾽ ἐτράπησαν, ὥστε τοὺς Ῥωμαίους τήν τε χώραν αὐτῶν ἀδεῶς πορθῆσαι, καί τινα χωρία ἑλεῖν φρούρια. πολλοὺς δὲ τῶν ἁλόντων τοῦ Αἰμιλίου περιποιησαμένου ἐπιμελῶς, καί τινας τῶν δυνατωτέρων ἐλευθερώσαντος, οἱ Ταραντῖνοι τήν τε φιλανθρωπίαν αὐτοῦ θαυμάσαντες, καὶ εἰς ἐλπίδας προαχθέντες σπονδῶν, Ἄγιν τοῖς Ῥωμαίοις ἐπιτήδειον ὄντα, εἵλοντο στρατηγὸν αὐτοκράτορα. ἄρτι δ᾽ οὗτος ἐκεχειροτόνητο, καὶ Κινέας ὑπὸ τοῦ Πύῤῥου προπεμφθεὶς, ἐμποδὼν τοῖς πραττομένοις ἐγένετο. ὁ γὰρ Πύῤῥος τῆς καλουμένης ἐβασίλευεν Ἠπείρου, φύσεώς
» τε δεξιότητι, καὶ παιδείας ἰσχύϊ, καὶ ἐμπειρίᾳ πάντων
» προέφερε. καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ τὸ πλεῖστον τὸ μὲν εὐποιΐαις, τὸ δὲ φόβῳ προσπεποίητο. οὗτος τοίνυν τοῖς τῶν Ταραντίνων πρέσβεσιν ἐντυχὼν, ἄσμενος τὴν συμμαχίαν ἠγάπησεν, ἐκ πλείονος δὲ Σικελίας καὶ τῆς Καρχηδόνος καὶ τῆς Σαρδοῦς ἐφιέμενος· ὀκνῶν δὲ ὅμως αὐτὸς ἐχθρὰς πρὸς Ῥωμαίους προκατάρξασθαι, καὶ βεβαίωσιν μὲν αὐτοῖς ἐπηγγέλλετο· ἵνα δὲ μὴ ὑποπτευθείη διὰ ἃ προείρηται, αὐτίκα ἀνακομισθήσεσθαι ἔφη, καὶ ἐν ταῖς συνθήκαις προσέθηκε τοῦτο, τὸ μὴ πέρα τῆς χρείας ἐν τῇ Ἰταλίᾳ παρ᾽ αὐτῶν κατασχεθῆναι. συνθέμενος δὲ ταῦτα, τοὺς μὲν πλείους τῶν πρέσβεων ὡς τὰ στρατεύματα αὐτῷ συμπαρασκευάσοντας, ἐν ὁμηρείας κατεῖχεν, ὀλίγους δὲ ἐξ αὐτῶν καὶ τὸν Κινέαν προέπεμψε σὺν στρατῷ. ἐλθόντων δὲ αὐτῶν, οἱ Ταραντῖνοι θαρσήσαντες, τῶν τε καταλλαγῶν τῶν πρὸς Ῥωμαίους ἀπέσχοντο, καὶ τὸν Ἄγιν παύσαντες τῆς στρατηγίας, ἕνα τῶν πρέσβεων ἐχειροτόνησαν στρατηγόν. μετ᾽ οὐ πολὺ δὲ Μίλων ὑπὸ τοῦ Πύῤῥου σὺν δυνάμει πεμφθεὶς, τήν τε ἀκρόπολιν αὐτῶν ἐπὶ τῇ ἐκείνου ὑποδοχῇ κατέλαβε, καὶ τὴν τοῦ τείχους φρουρὰν ὑφ᾽ ἑαυτὸν ἐποιήσατο· καὶ οἱ Ταραντῖνοι ἐπὶ τούτοις ἔχαιρον, ὡς μήτε φρουρεῖν, μήτ᾽ ἄλλο τι ἐπίπονον ὑπομένειν ἀναγκαζόμενοι. καὶ αὐτοῖς τροφὰς ἐχορήγουν, καὶ τῷ Πύῤῥῳ χρήματα ἐπεπόμφεσαν. ὁ οὖν Αἰμίλιος τέως μὲν κατὰ χώραν ἐμεμενήκει. ἐπεὶ δὲ τούς τε Πυῤῥείους ἥκοντας ἔγνω, καὶ διὰ τὸν χειμῶνα προσκαρτερεῖν οὐχ οἷός τε ἦν, ἐς Ἀπουλίαν ὥρμησεν. οἱ δὲ Ταραντῖνοι ἔν τινι στενοπόρῳ χωρίῳ δι᾽ οὗ διελθεῖν ἀνάγκη ἦν, λοχήσαντες, ἄπορον αὐτῷ τὴν πορείαν ἐποίησαν τοξεύμασιν, ἀκοντίσμασί τε καὶ σφενδονήμασιν. ὁ δὲ τοὺς αἰχμαλώτους σφῶν, οὓς εἶχε, προεβάλλετο. φοβηθέντες δ᾽ οἱ Ταραντῖνοι, μὴ τοὺς σφετέρους ἀντὶ τῶν Ῥωμαίων ἀπολέσωσιν, ἐπαύσαντο. ὁ δὲ Πύῤῥος οὐδὲ τὸ ἔαρ ἀναμείνας ἐξέπλευσε, στράτευμά τε πολὺ καὶ ἐκκριτον ἐπαγόμενος, καὶ ἐλέφαντας εἴκοσι, ζῶα μὴ πρότερον τοῖς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ὀφθέντα, ὅθεν ἐξεπλήσσοντο καὶ ἐθαύμαζον. χειμῶνι δὲ περιπεσὼν τὸν Ἰόνιον περαιούμενος πολλὰς ἀπώλεσε τοῦ στρατεύματος, οἱ δὲ λοιποὶ ὑπὸ κλύδωνι διεσκεδάσθησαν. μόλις δ᾽ οὖν πεζεύσας ἦλθεν εἰς Τάραντα, καὶ αὐτίκα τοὺς μὲν ἀκμάζοντας τοῖς ἑαυτοῦ στρατιώταις συνέταξεν, ὅπως μὴ καθ᾽ ἑαυτοὺς λελοχισμένοι νεωτερίσωσι καὶ τὸ θέατρον ἔκλεισε τάχα διὰ τὸν πόλεμον, ὅπως μὴ ἐς αὐτὸ συνερχόμενοι, νεοχμώσωσί τι. ἀπεῖπε δ᾽ αὖθις καὶ πρὸς συμπόσια καὶ κώμους ἀθροίζεσθαι, καὶ τοὺς νεωτέρους ἐν τοῖς ὅπλοις ἀσκεῖσθαι ἐκέλευσεν, ἢ διὰ-

bus & diuitibus pacem expetentibus, iuueni «
bus & ijs qui uel parum uel nihil habebant bel «
lum flagitãtibus, iuniorum ſententia uicit. Sed ſuis diffiſi uiribus, Pyrrhum Epirotam ad belli ſocietatem accerſendum duxerunt, legatis & muneribus ad eum miſsis. Quo Aemilius cognito, agrum populatur & uaſtat: eosq́ in aciem egreſſos profligat, ut Romani deinceps impune prędas agerent, & quędam caſtella caperent. Cum autem captiuos diligenter curaret Aemylius, & aliquot ex potentioribus dimiſiſſet: Tarentini & humanitatem eius admirati, & in ſpem pacis impetrãdæ erecti, Agidem Romanis amicũ ducem cum ſummo imperio creauerunt. Qui cum uix magiſtratum inijſſet, Cineas legatus à Pyrrho præmiſſus, eam rem impedijt. Nam Pyrrhus Epiri rex, tum «
ingenij dexteritate, tum inſtitutionis accura- «
tione, tum uſu rerum omnibus præſtans, ma- «
xima Græciæ parte uel beneficijs, uel terrore ſibi adiuncta, Tarentinorum ſocietatem peropportunam ſibi forè exiſtimans, cum longo iam tempore Siciliam, Carthaginem & Sardiniam ſubigere cuperet, & tamen Romanos armis laceſſere uereretur: legatis auxilia pollicitus eſt. ſed ne ob loca quæ diximus ſuſpectus eſſet, ſe ſtatim rediturum eſſe domum dixit, & in fœderibus excepit, ne diutius quàm opus eſſet, ab eis in Italia detineretur. Hæc pactus, maiorem legatorum partem, ut in colligendo milite operam nauaturos, obſidum uice retinuit: paucos & Cineam cum exercitu præmiſit. Quorum aduentu confirmati Tarentini, pacificatione repudiata, imperium Agidi abrogatum, uni ex legatis detulerunt. Non multo pòſt, Milonem cum exercitu, ad arcem in aduentum ſuum occupandam, & mœnia cuſtodienda, miſit Pyrrhus. Gratum id Tarentinis fuit, quòd neq; in præſidijs eſſe, neque quicquam laboris capere cogerentur. Itaque militi cibaria præbuerunt, Pyrrho pecuniam miſerunt. Aemylius, qui ad id tempus in caſtris ſe tenuerat, Pyrrhi militũ aduentu cognito, cum per hyemem oppugnare urbem nõ poſſet, in Apuliam abire ſtatuit. Sed cum Tarentini anguſtis quibuſdam faucibus occupatis, per quas tranſire neceſſe habebat, iter ei ſagittis, iaculis & fundis intercluſiſſent: captiuos eorum præmiſit. illi uerò ueriti, ne ſuos pro Romanis cõficerent, deſtiterunt. At Pyrrhus uere non expectato, cum magno lectiſsimoq́ exercitu abiens, & XX elephantis (quæ animalia non prius in Italia cõſpecta, ſtuporem & admirationem hominibus attulerunt) dum Ionium trajcit, tempeſtate orta, multis amiſsis, cæteris diſsipatis, pedeſtri itinere Tarentum ægrè peruenit: ac pubem ſtatim ſuis militibus inſeruit, ne ſeorſim inſtructi, belli tempore nouis rebus ſtuderent. eadem'que forſitan de cauſa theatrum clauſit: & conuiuiorum comeſſationum'que cœtibus interdictis, adoleſcentes aut in armis exerceri,

Pyrrhus.

Cineas Pyrrhi legatus.

Milo.

Pyrrhus Tarẽti pro domino ſe gerit.

aus per totos dies in foro agere iuſsit. Quarum rerũ moleſtia quibuſdã ſe ſubducentibus, ſuos portis pręfecit, qui neminẽ exire paterent. His igitur rebus & cõmeatus ſuppeditatione, & ſatellitũ in ædes receptione oneratos, ſera pœnitentia Tarentinos inuaſit, ꝙ non ſociũ, ſed dominum accidiſſent. Pyrrhus uerò ne ad Romanos his de cauſis inclinarent ueritus, Reip. gerendę, tractãdoq́; populo idoneos, partim per cauſas aliquas in Epirũ ad filium miſit, partim clam ſuſtulit. Ariſtarchũ uerò ſummũ apud illos uirũ, & eloquentia præſtantem, ſibi cõciliauit, ut ob ſuam familiaritatẽ populo ſuſpectus eſſet. Sed cum ei nihilominus fidem eſſe cerneret, in Epirũ ire iuſsit: qui cum refragari nõ auderet, ſe illò nauigaturũ ſimulans, Romam eſt profectus. Quæ cum Tarenti agerentur, Romani Pyrrhi aduentu minimè læti, tum ꝙ Italiam infeſtã haberent, tum ꝙ illum bellicoſum & inuictis munitum eſſe copijs fama ferebat, delectibus habitis, coactaq́; pecunia, ſocijs ciuitatibus præſidia impoſuerunt, ne illæ quoq; deficerent: & quas nouis rebus ſtudere uelle præſenſerant, earũ principes mulctarunt. Præneſtinos aũt quoſdam ueſperi in urbem adductos, ærario cuſtodiæ cauſa incluſerunt: ut uetus oraculum quoddam impleretur, quo prædictum fuerat, illos Romanum ærarium occupaturos. cuius hic euentus fuit, ut ibi necarentur.

Valerius Leuinus cõſul contra Pyrrhum miſſus.

Contra Pyrrhum, Tarentinos, eorumq́; ſocios Valerium Leuinum miſerunt, parte exercitus in urbe præſidij cauſa retenta. Is ſtatim Roma profectus eſt, ut bellum quàm longiſsimè à patria gereret, & terrorem Pyrrho incuteret: qui ab ijs ultrò laceſſeretur, quorum ſe mœnia oppugnaturum opinabatur. Captoq́; munito & opportuno caſtello, præſidium in Lucanis reliquit, ne ad hoſtes ſe conferrent. Pyrrhus Leuini aduentu cognito, eductis copijs tempus terere, dum auxilia conueniſſent, cupiens, ſuperbas & minaces Leuino literas ſcripſit, in hanc ſententiam. Rex
„ Pyrrhus Leuino ſalutem. Audio te exerci-
„ tum contra Tarentinos adducere. cæterùm
„ eo dimiſſo, ipſe cum paucis ad me uenito. nam
„ ſi qua inter uos controuerſia eſt, ego ius uo-
„ bis dicam: & inuitos ea quæ æqua ſunt, præſtare cogam. Ei Leuinus hoc modo reſpondit:
„ Omnino mihi Pyrrhe inſanire uideris, qui te
„ inter nos & Tarentinos iudicem conſtituas,
„ priuſquam nobis pœnas dederis ingreſſus in
„ Italiam tui. Itaque cum toto exercitu ueniam,
„ & de te & Tarentinis pœnas ſumam. Quid
„ enim uerbis & nugis mihi opus eſt, cum Mar-
„ te iudice, autore noſtri generis, cauſam diſce-
„ ptare liceat? Hoc reſponſo dato, properat: & flumine interiecto caſtris poſitis, ſpeculatores aliquot comprehendit: quos per caſtra circumductos, ſeq́; alium longè maiorem habere exercitum gloriatus, dimiſit. Quo facto perculſus Pyrrhus, pugnã detrectauit, tum quòd fœderati eius nõdum conueniſſent, tum quòd Roma-

διημερεύειν κατὰ τὴν ἀγοράν. ὡς δέ τινες ἀχθόμενοι τούτοις ὑπεχώρουν, φρουροὺς ἐκ τῶν οἰκείων κατέστησεν, ὅπως μηδεὶς ἐξίῃ τῆς πόλεως. οἱ δὲ τούτοις τε καὶ τῇ χορηγίᾳ τῶν τροφῶν βαρυνόμενοι, καὶ τοὺς δορυφόρους αὐτῶν εἰς τὰς οἰκίας αὐτῶν ἀναγκαζόμενοι δέχεσθαι, μετεγίνωσκον, δεσπότου καὶ οὐχὶ συμμάχου τοῦ Πύρρου πειρώμενοι. ὁ δὲ διὰ ταῦτα μὴ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἀποκλίνωσι φοβηθείς, τῶν τὰ πολιτικὰ δυναμένων πράττειν, καὶ προεστώτων τοῦ ὁμίλου, τοὺς μὲν ἐς τὴν Ἤπειρον πρὸς τὸν υἱὸν ἐπί τισι προφάσεσιν ἔπεμπε, τοὺς δὲ καὶ ἀφανῶς διέλυεν. Ἀρίσταρχον δέ τινα ἐν τοῖς ἀρίστοις τῶν Ταραντίνων ἐξεταζόμενον, καὶ ἐπ' ἀρετῇ λόγων πιθανώτατον, προσεποιήσατο, ἵν' ὕποπτος τῷ δήμῳ ὡς τὰ τοῦ Πύρρου φρονῶν γένηται· ὡς δ' ἔτι προσέχον ἐκείνῳ τὸ πλῆθος ἑώρα, ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τὴν Ἤπειρον· καὶ ὃς ἀντειπεῖν μὴ θαρρῶν, ἐξέπλευσε μέν, ἐς δὲ τὴν Ῥώμην ἀφίκετο. καὶ τοιαῦτα μὲν ὁ Πύρρος τοῖς Ταραντίνοις ἐποίει. οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ κατέδεισαν, μαθόντες τὸν Πύρρον ἐλθόντα ἐς Τάραντα, ὅτι τε ἐκπεπολεμῶσθαι τὰ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ αὐτοῖς, καὶ ὅτι θρυλλεῖσθαι ἐκεῖνον εὐπόλεμόν τε τυγχάνειν, καὶ δύναμιν ἔχειν ἀνανταγώνιστον, στρατιώτας τε οὖν κατέλεγον, καὶ χρήματα ἤθροιζον, φρουρούς τε ταῖς συμμαχίσι πόλεσι διέπεμπον, ἵνα μὴ καὶ ἐκεῖναι ἀποστῶσι. καί τινας προαισθόμενοι νεωτερίζοντας, τοὺς πρώτους αὐτῶν ἐκόλασαν, καί τινες τῶν Πραινεστίνων ἐς τὴν Ῥώμην ἀχθέντες, πρὸς δείλην ὀψίαν ἐς τοὺς θησαυροὺς ὑπὸ φυλακῆς ἐνεβλήθησαν. καί τις αὐτοῖς ἐκ τούτου χρησμὸς ἐξεπεπλήρωτο· ἐχρήσθη γὰρ αὐτοῖς ποτέ, ὅτι τοὺς τῶν Ῥωμαίων καθέξουσι θησαυρούς. καὶ ὁ μὲν χρησμὸς οὕτως ἀπέβη, ἐκεῖνοι δέ γε ἀπώλοντο. Οὐαλλέριον δὲ Λαουΐνιον ἐπὶ τὸν Πύρρον καὶ τοὺς Ταραντίνους, καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς σὺν αὐτοῖς ἀπεστάλκασι, καί τι καὶ ἐν τῷ ἄστει τοῦ στρατεύματος κατέσχον. ὁ γοῦν Λαουΐνιος εὐθὺς ἐξεστράτευσεν, ἵνα πορρωτάτω τὸν πόλεμον τῆς οἰκείας ποιήσηται· καὶ τὸν Πύρρον καταπλήξειν ἤλπισεν, εἰ αὐτοῖς ἐθελονταὶ ἐπίοιεν, οὓς ἐκεῖνος πολιορκήσειν προσεδόκησε. καὶ ἑλὼν χωρίον τι τῶν Λευκανῶν ἐχυρόν τε καὶ ἐπίκαιρον, καὶ δύναμίν τινα ἐν τῇ Λευκανίᾳ κατέλιπεν, εἴρξουσαν αὐτοὺς τοῦ ἐπαρῆξαι τοῖς ἐναντίοις. καὶ ὁ Πύρρος μαθὼν πλησιάζοντα τὸν Λαουΐνιον, προεξώρμησε, καὶ στρατοπεδευσάμενος, τρίβειν ἐβούλετο τὸν καιρόν, ἀναμένων τοὺς συμμαχήσοντας. καὶ τῷ Λαουινίῳ ἐπέστειλεν ὑπερφρόνως, ὡς καταπλήξων αὐτόν. εἶχε δὲ ἡ γραφὴ ὧδε· Βασιλεὺς Πύρρος Λαουινίῳ χαίρειν. πυνθάνομαί σε στράτευμα ἐπὶ Ταραντίνους ἄγειν. τὸ μὲν οὖν ἀπόπεμψον, αὐτὸς δὲ μετ' ὀλίγων ἧκε πρὸς ἐμέ. δικάσω γὰρ ὑμῖν ἐγώ, ἅ τι ἀλλήλοις ἐγκαλεῖτε, καὶ ἄκοντας τὰ δίκαια ποιεῖν ἀναγκάσω. Λαουΐνιος δὲ τάδε τῷ Πύρρῳ ἀντέγραψε· πάνυ μοι δοκεῖς ὦ Πύρρε τετυφῶσθαι, δικαστὴν ἡμῶν ἑαυτὸν καθιστὰς καὶ Ταραντίνων, πρὶν δίκην ἡμῖν ὑποσχεῖν, ὅτι καὶ τὴν ἀρχὴν εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐπεραιώθης. ἥξω τε οὖν μετὰ παντὸς τοῦ στρατοῦ, καὶ τὴν προσήκουσαν τιμωρίαν καὶ παρὰ Ταραντίνων, καὶ παρὰ σοῦ λήψομαι. τί γάρ δεῖ μοι λόγων καὶ φλυαρίας, ἐξὸν παρὰ τοῦ Ἄρεος τοῦ προπάτορος ἡμῶν κριθῆναι; τοιαῦτα αὐτῷ ἐπιστείλας, ἀπῆγε, καὶ ηὐλίζετο διὰ μέσου τὸ ῥεῦμα τοῦ ἐκεῖ ποταμοῦ ποιησάμενος. κατασκόπους τέ τινας συλλαβών, δείξας τὴν δύναμιν αὐτοῖς, καὶ ἑτέραν πολλαπλασίαν ἄλλην ἔχειν, ἀπέπεμψεν. ὑφ' οὗ τούτοις ὁ Πύρρος καταπλαγείς, οὐ μάχεσθαι ἤθελεν, ὅτι καὶ τῶν συμμάχων οὔπω τινὲς συνῆλθον αὐτῷ, ἀλλ' ἄλλως τε δεδιὼς

ῥωμαίους

ῥωμαίοις τὰ ἐπιτήδεια ἐλπίζων ἐν πολεμίᾳ ἐνδεήσειν. ταῦτα δὲ καὶ ὁ Λαουΐνιος λογιζόμενος, ἐσπούδασε συμμῖξαι. τῶν δὲ στρατιωτῶν πρὸς τὴν τοῦ Πύῤῥου φήμην καὶ διὰ τοὺς ἐλέφαντας ἐκπεπληγμένων, συγκαλέσας αὐτοὺς, πολλὰ πρὸς θάρσος παρακαλοῦντα διελέχθη, καὶ παρεσκεύαζε καὶ ἄκοντι τῷ Πύῤῥῳ συμμῖξαι. ὁ δὲ γνώμην μὲν οὐκ εἶχε μάχεσθαι, ὅπως δὲ μὴ δόξῃ τοὺς ῥωμαίους φοβεῖσθαι, καὶ αὐτὸς τὰς δυνάμεις διαλεχθεὶς, ἐπεστράτευσεν εἰς τὸν πόλεμον. Λαουΐνιος δὲ τὸν ποταμὸν περαιούμενος κατὰ τὸ στρατόπεδον, διαβῆναι ἐκωλύετο. ἐπαναγαγὼν οὖν αὐτὸς μὲν κατὰ χώραν μετὰ τοῦ πεζοῦ ἔμενε, τοὺς δὲ ἱππέας ὡς ἐπὶ λείαν τάχα τινὰ ἔπεμψε, φυλαττόμενος, πόῤῥω ποι βαδίσαντας περαιωθῆναι. καὶ οὕτως ἐκεῖνοί τε κατὰ νώτου τοῖς πολεμίοις προσέπεσον ἀπροσδόκητοι, καὶ ὁ Λαουΐνιος ταραχθέντων αὐτῶν τόν τε ποταμὸν διέβη, καὶ τῆς μάχης συνεπελάβετο. φεύγουσιν οὖν τοῖς ἑαυτοῦ, ὁ Πύῤῥος ἐπικουρήσας, τρωθέντα τὸν ἵππον ἀπέβαλε, καὶ ἔδοξεν αὐτοῖς τεθνηκέναι. κἀκ τούτου τῶν μὲν ἀθυμησάντων, τῶν δὲ καταφρονησάντων, τὸ ἔργον ἠλλοίωτο. συνεὶς δὲ τοῦτο, τὴν μὲν στολὴν ἐκπρεπεστέραν τῶν ἄλλων οὖσαν ἐκδυσάμενος, Μεγακλεῖ ἐκέλευσε φορέσαι αὐτὴν, καὶ πανταχόσε περιελαύνειν, ὅπως σώζεσθαι αὐτὸν νομίσαντες, οἱ μὲν ἐναντίοι πρὸς δέος, οἱ δ' οἰκεῖοι πρὸς θάρσος ἀφίκωνται· αὐτὸς δὲ σκεπόμενος ἰδιωτικῶς, συνέμαχεν αὐτοῖς παντὶ τῷ στρατῷ πλὴν ἐλεφάντων, καὶ τοῖς ἀεὶ πονουμένοις ἐπαμύνων, πλεῖστον τοὺς σφετέρους ὠφέλησε. τὰ μὲν οὖν πρῶτα ἐπὶ πολὺ τῆς ἡμέρας ἰσοῤῥόπως ἐμάχοντο. ὡς δὲ τὸν Μεγακλέα τις ἀποκτείνας, ᾠήθη τὸν Πύῤῥον ἀπεκτονέναι, καὶ τοῖς ἄλλοις δόκησιν τοῦτο παρέσχεν, οἵ τε ῥωμαῖοι ἐπεῤῥώσθησαν, καὶ οἱ ἐναντίοι ἐδέδισαν. γνοὺς δὲ ὁ Πύῤῥος τὸ γινόμενον, τὸν πῖλον ἀπέῤῥιψε, καὶ γυμνῇ τῇ κεφαλῇ περιῄει, καὶ ἐς τοὐναντίον περιέστη ἡ μάχη. ἰδὼν δὲ τοῦτο ὁ Λαουΐνιος, καὶ ἱππέας ἔχων ἐφεδρεύοντάς που τῆς μάχης ἐκτὸς, κατὰ νώτου προσπεσεῖν αὐτοὺς τοῖς πολεμίοις ἐκέλευσε. πρὸς τοῦτο δὲ ἀντεστράτευσεν ὁ Πύῤῥος, τὸ σημεῖον τοῖς ἐλέφασιν ἦρεν, ὅθεν ἔκ τε τῆς τῶν θηρίων θέας ἀλλοκότου οὔσης, καὶ τῆς βοῆς φρικώδους, καὶ ἐκ τοῦ τῶν ὅπλων πατάγου, ὃν οἱ ἐπιβεβηκότες ἐποίουν ἐν τοῖς πύργοις φερόμενοι, αὐτοί τε οἱ ῥωμαῖοι ἐξεπλάγησαν, καὶ οἱ σφῶν ἵπποι ἐκταραχθέντες, οἱ μὲν ἀποσειόμενοι τοὺς ἀναβάτας, οἱ δὲ καὶ φέροντες ἔφευγον. ἀθυμῆσαν οὖν ἐκ τούτου τὸ ῥωμαϊκὸν στράτευμα ἐτράπετο, καὶ φεύγοντες ἀνῃροῦντο οἱ μὲν ὑπὸ τῶν ἐν τοῖς πύργοις ἀνδρῶν τοῖς ἐπὶ τῶν ἐλεφάντων, οἱ δὲ καὶ παρ' αὐτῶν τῶν θηρίων ταῖς προβοσκίσι καὶ τοῖς ὀδοῦσι διεφθάρησαν πολλοὶ, καὶ τοῖς ποσὶ δὲ οὐ μείους καταλόγων συμπατούμενοι. καὶ οἱ ἱππεῖς δὲ ἐφεπόμενοι πολλοὺς ἔφθειρον, οὐδ' ἂν εἷς ὑπελείφθη, εἰ μὴ ἐλέφας τρωθεὶς αὐτός τε διεσφάδαζεν ἐκ τοῦ τραύματος, καὶ οἱ ἄλλοι πρὸς τὰς ἐκείνου βοὰς ἐταράσσοντο. διὰ τοῦτο γὰρ ὁ Πύῤῥος ἐπέσχε τὴν δίωξιν. καὶ οὕτως οἱ ῥωμαῖοι διαβεβηκότες τὸν ποταμὸν, ἐς Ἀπουλίαν πόλιν τινὰ ἀπεσώθησαν. πολλοὶ δὲ καὶ τῶν τοῦ Πύῤῥου στρατιωτῶν καὶ τῶν ἡγεμόνων τεθνήκασιν, ὥστε συγχαιρόντων αὐτῷ τῆς νίκης τινῶν, εἰ καὶ αὖθις ποτε ὁμοίως, ἔφη, κρατήσομεν, ἀπολούμεθα. τοὺς μέντοι ῥωμαίους καὶ ἡττηθέντας ἐθαύμασεν, εἰπὼν, ὅτι τὴν οἰκουμένην ἂν πᾶσαν ἐχειρωσάμην, εἰ ῥωμαίων ἐβασίλευον. ὁ μὲν οὖν Πύῤῥος ἐπὶ τῇ νίκῃ μέγα ἔσχηκεν ὄνομα, καὶ πολλοὶ αὐτῷ προσεχώρησαν. οἵ τε σύμμαχοι ἀφικόμενοι πρὸς αὐτὸν, οὓς ὀλίγα ἐπιτιμήσας διὰ τὴν μέλλησιν,

τῶν

Romanos in hoſtili agro commeatus penuria laboraturos ſperabat. Eadem Leuinus quoque reputans, confligere quamprimùm ſtatuit: & quia milites & Pyrrhi famam, & elephantes timebant, conuocato exercitu, & longa oratione ad confirmandos militum animos habita, ita ſe parat, ut cum Pyrrho uel inuito pugnaturus. qui quamuis à pugna abhorreret, tamen ne Romanos formidare uideretur, & ipſe milites ſuos ad pugnam cohortatus, Leuinum flumen iuxta caſtra tranſire conatem, prohibuit. Is igitur cum peditatu ibi ſe continens, equitibus per ſpeciem prædæ petendæ ablegatis, mandat, ut longè progreſſi, traijciant. qui cum ex improuiſo terga hoſtium inuaſiſſent, & ordines turbaſſent, Leuinus amne ſuperato, prælium & ipſe init. Sed Pyrrhus dum ſuis fugientibus ſuppetias uenit, equo ex uulnere amiſſo periſſe putabatur: unde Epirotis animi imminuti ſunt, Romanis creuerunt, mutata prælij facie. quo Rex intellecto, ueſtem inſignem dat Megacli induendam, eumque paſsim circumuehi iubet, ut ſe uiuere arbitrati, hoſtes terrerentur, ſui cõfirmarentur, ipſe priuati habitu cum toto exercitu, elephantis exceptis, in Romanos inuehitur, & ubique laborantibus ſuccurrens, ſuos multum iuuat. Pugna igitur initiò magna diei parte anceps fuit, donec quidam Megacle occiſo, ſe Pyrrhum occidiſſe ratus, effecit ut hoſtes idem crederent. Tum uerò & Romanis aucti ſunt animi, & hoſtes ceſſerunt. Pyrrhus autem abiecto pileo, nudo capite circumiens, pugnæ fortunam mutauit. & cum Leuinus equites, quos extra aciem in inſidijs habebat, à tergo in hoſtes incurrere iuſsiſſet, ſignum elephantis ſuſtulit. Ibi ex inuſitato belluarum conſpectu, & horrendo barritu, armorumque ſonitu, quem qui in turribus ferebantur, edebant: tum ipſi Romani perterriti ſunt, tum equi perturbati, ſeſſores partim excutientes, partim uehentes fugerunt. Itaque abiectis animis in fugam uerſi, partim à uiris qui in elephantorum turribus erant, occidebantur: partim ab ipſis belluarum manibus & dentibus multi conficiebantur, neque pauciores pedibus illarum proterebantur. Multos etiam equites inſecuti ſuſtulerunt: neque ullus euaſiſſet, niſi elephantus uulneratus retroceſsiſſet, & barritu ſuo cæteros turbaſſet. Nam cum ea de cauſa Pyrrhus à perſequendo deſtitiſſet, Romani flumine ſuperato in urbem quandam Apuliæ peruenerunt. Multi etiam ex Pyrrhi militibus & ducibus ceciderunt. Quare cum ei quidam uictoriam gratularentur: Si denuò, inquit, ita uicerimus, actum de nobis erit. & Romanos quamuis uictos admiratus, ſi eis imperaret, ſe orbis terrarum imperio potiturum eſſe dixit. Ex ea uictoria magnum nomen adeptus eſt, ac multi ſe ad eum contulerunt. Socij, cum ueniſſent, ob moram nonnihil caſtigatis, partem

manu-

Pyrrhus Leuinū elephantorum potiſſimum opera ſuperat.

Pyrrhus cõſilium Romæ oppugnandæ mutat.

manubiarũ dedit. Qui Romæ erant, ob acce-
ptam cladem mœſti Leuino ſupplementũ mi-
ſerunt: & Tyberio ex Hetruria reuocato, ur-
bem præſidijs firmarunt. nam Pyrrhũ ad eam
tendere audierant. Leuinus uerò ſaucijs cura-
tis, & diſperſis recollectis, acceptiſq; miſsis ex
urbe militibus, Pyrrhum aſſectando uexauit:
& Capuã, cuius illum capiendæ eſſe cupidum
audierat, occupatam defendit. Eo conſilio fru
ſtratus Pyrrhus, Neapolim cõtendit: qua cum
potiri non poſſet, ad Romam occupandam
properans, & per Hetruriam tranſiens, ut eam
quoq; gentẽ ſibi adiungeret: ubi eos cum Ro
manis fœdus percuſſiſſe didicit, & Tiberiũ ſibi
obuiã ire, Leuinũ à tergo ſequi: ne ab eis in re
gione ignota circumueniretur timens, ulterius
nõ eſt progreſſus. Vt uerò recedenti & Capa-
niæ fines ingreſſo, Leuinus cum exercitu lon-
gè maiore quàm prius habuerat, ſe oſtendit:
» Hydræ inſtar, inquit, Romanorũ legiones cæ-
» dendo renaſcuntur. & aciem inſtruxit ille qui-
dem, ſed non commiſit prælium. Nam cum ſuos
milites clypeos haſtis pulſantes, clamorem tol
lere, & claſsica canere, & elephantos barrire
iuſsiſſet, ut Romanos ante congreſſum perter
refaceret: illi autem longè ferocius reclamaſ-
ſent, ut ipſius milites conſternarentur: pugnã
inire, ſacra inauſpicata cauſatus, noluit: ſed ca-
ptiuos Tarentũ reduxit, ibiq; Romanorum le
gatos pro captiuis redimendis miſſos, Fabri-
cium & cæteros, honorificè benigneq; exce-
pit, ſperans eos pacem petituros, & ut uictos
leges accepturos. Cæterùm Fabricio pro ca-
ptis in bello id precium offerente, quod utrin-
que cõueniſſet: quia pacis nullam mentionem
fecerat, animi dubius, ſeorſim, ut ſolebat, cum
amicis, de reddendis captiuis, deq; bello admi
niſtrando deliberauit. Milone aũt ſuadente, ut
neq; captiuos redderet, neq; pacẽ faceret, ſed
Romanis iam uictis, etiã reliquias belli perſe-
queretur: Cyneas planè contrariũ cenſuit. Nam
& captiuos gratis eſſe reddendos, & legatos
atq; pecuniã Romã mittendos, pacis & fœde-
ris impetrandi cauſa. cuius ſententiæ & cæteri
» & ipſe Pyrrhus aſſenſi, legatis accerſitis: Neq;
» prius, inquit, Romani mea ſponte uobis bellũ
» intuli, neq; nũc inferã. Amicus enim ueſter eſ-
» ſe cupio. Itaq; captiuos gratis uobis reddo, &
» ut pacem mecum faciatis peto. Hæc cum legã
tis omnib. dixiſſet, & pecuniã partim dediſſet,
partim promiſiſſet, cum Fabricio ſeorſim hoc
modo egit: Cùm omniũ Romanorũ amicitiã
expeto, tum uerò tuam, quem uirũ bonum eſſe
uideo, & ut pacem mihi conficias peto. Hæc
cum diceret, munera quoque multa ei obtulit.
At ille: Pacis, inquit, ſtudium in te Pyrrhe lau-
do: & pacem, modò ea nobis proſit, tibi confi-
» ciam. neq; enim poſtulabis, cum me bonum
» uirum eſſe dicas, ut aliquid agam contra pa-
» triam. Sed nihil munerum illorum quæ mihi of-
» fers, accipiam. Nunquid enim me uerè bonum
» uirum eſſe cenſes, an non? Nam ſi malus ſum,
cur

Pyrrhus Romanis captiuos reddit, eorumq; pacẽ expetit.

τῶν σκύλων μετέλαχον. οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ ἤλγησαν ἐπὶ τῇ ἥττῃ, καὶ δὴ τῷ Λαιβινίῳ στράτευμα ἔπεμψαν, καὶ τὸν Τιβέριον ἐκ τῶν Τυρσηνῶν μετεπέμψαντο, καὶ τὴν πόλιν διὰ φυλακῆς ἐποιήσαντο, πυνθανόμενοι ἐπ' αὐτὴν τὸν Πύρρον ἐπείγεσθαι. ὁ μέντοι Λαιβῖνος τούς οἰκείους τε τραυματίας ἐξακεσάμενος, καὶ τοὺς σκεδασθέντας συναγαγών, ἔτι καὶ τῶν ἐκ Ῥώμης πεμφθέντων ἀφικομένων, τὸν Πύρρον παρεπόμενος ἐλύπει· καὶ τὴν Καπύην μηδὲν ἑλεῖν γλιχόμενον, προκατέλαβε, καὶ ἐφύλαξεν· ἁμαρτὼν δ' ἐκείνης ὁ Πύρρος, ἐπὶ τὴν Νεάπολιν ὥρμησεν. ὡς δ' οὐδὲν οὐδ' ἐν αὐτῇ δρᾶσαι ἴσχυσε, σπεύδων τὴν Ῥώμην καταλαβεῖν, καὶ διὰ τῆς Τυρσηνίδος πορευόμενος ὡς ἐκείνους προσλάβοι, ἐπεὶ ἔμαθεν αὐτούς τε τοῖς Ῥωμαίοις ὁμολογίας πεποιημένους, καὶ τὸν Τιβέριον αὐτῷ ἀντιπροσιόντα, τόν τε Λαιβῖνον ἐφεπόμενον, ἐφοβήθη μὴ ὑπ' αὐτῶν πανταχόθεν ἐν χωρίοις ἀγνώστοις ἀποληφθῇ, καὶ προσωτέρω οὐ προεχώρησεν. ὡς δὲ ἀναχωροῦντι, καὶ γενομένῳ περὶ Καμπανίαν ὁ Λαιβῖνος ἐπεφάνη, καὶ τὸ στράτευμα αὐτοῦ πολλῷ πλεῖον τοῦ πρόσθεν ἦν, ὕδρας, ἔφη, δίκην τὰ στρατόπεδα τῶν Ῥωμαίων κοπτόμενα ἀναφύεται. καὶ ἀντιπαρετάξατο μέν, οὐκ ἐμαχέσατο δέ, ὅτι ἐκέλευσεν ὡς καταπλήξων πρὸ τῆς συμπλοκῆς τοὺς Ῥωμαίους, τοὺς ἑαυτοῦ στρατιώτας τὰς ἀσπίδας τοῖς δόρασι πατάξαντας ἐκβοῆσαι, καὶ τοὺς σαλπιγκτὰς καὶ τοὺς ἐλέφαντας συνηχῆσαι. ἐπεὶ δὲ κἀκεῖνοι πολὺ μεῖζον ἀντεβόησαν, ὡς ἐκπλαγῆναι τοὺς τοῦ Πύρρου, οὐκ ἔτ' ἠθέλησε συμμῖξαι, ἀλλ' ὡς δυσφημῶν ἐπανήγαγε, καὶ ἀφίκετο εἰς Τάραντα, ἔνθα πρέσβεις τῶν Ῥωμαίων ὑπὲρ τῶν αἰχμαλώτων ἀφίκοντο ἄλλοι τε, καὶ ὁ Φαβρίκιος· οὓς φιλοτίμως ἐδέξατο, καὶ ἐδεξιώσατο, ἐλπίζων αὐτοὺς σπείσασθαι, καὶ ὁμολογίαν ὡς ἡττημένους ποιήσασθαι· τοῦ δὲ Φαβρικίου τοὺς ἑαλωκότας ἐν τῇ μάχῃ κομίσασθαι αἰτοῦντος ἐπὶ λύτροις τοῖς ἀμφοῖν συναρέσασι, διηπορήθη ὅτι μὴ καὶ περὶ εἰρήνης πρεσβεύοιεν ἔφη. καὶ ἰδίᾳ μετὰ τῶν φίλων ἐβουλεύετο, ὡς εἰώθει, περί τε τῆς τῶν αἰχμαλώτων ἐκδόσεως, καὶ περὶ τοῦ πολέμου, καὶ ὅπως αὐτὸν μεταχειρίσαιτο. ὁ μὲν οὖν Μίλων, μήτε τοὺς αἰχμαλώτους ἀποδοῦναι, μήτε σπείσασθαι συνεβούλευεν, ἀλλ' ἤδη τῶν Ῥωμαίων ἡττημένων, καὶ τὰ λοιπὰ πολέμῳ προσκατεργάσασθαι. ὁ δὲ Κινέας τοὐναντίον ἅπαν αὐτῷ συνεβούλευε· τούς τε γὰρ αἰχμαλώτους προῖκα ἐκδοῦναι συνῄνει, καὶ πρέσβεις ἐς Ῥώμην καὶ χρήματα πέμψαι τῆς εἰρήνης ἕνεκα καὶ σπονδῶν. ταύτῃ τῇ γνώμῃ, καὶ οἱ λοιποὶ συνετίθεντο, ταῦτα δὲ φρονῶν καὶ ὁ Πύρρος ἐτύγχανε. καλέσας οὖν τοὺς πρέσβεις, οὔτε πρώην ὦ Ῥωμαῖοι, ἔφη, ἑκὼν ὑμῖν ἐπολέμησα, οὔτε νῦν πολεμήσαιμι· φίλος γὰρ ὑμῖν γενέσθαι βεβούλημαι· διὸ καὶ τοὺς αἰχμαλώτους ὑμῖν ἄνευ λύτρων ἀφίημι, καὶ σπείσασθαι ἀξιῶ. ταῦτα μὲν πᾶσιν ἀρέσκων τοῖς πρέσβεσι, καὶ χρήματα σφίσι τὰ μὲν δέδωκε, τὰ δὲ ἐπηγγείλατο. τῷ δὲ Φαβρικίῳ κατὰ μόνας διαλεχθεὶς, φίλος, εἶπεν, ἰδίως καὶ πᾶσιν οὖν Ῥωμαίοις γενοίμην, μάλιστα δὲ σοί. ὁρῶ γάρ σε ἀγαθὸν ἄνδρα, καὶ τὴν εἰρήνην συμπρᾶξαί μοι ἀξιῶ. ταῦτά τε λέγων, καὶ δῶρα αὐτῷ πολλὰ ἐδίδου. ὁ δὲ, ἐπαινῶ σε, εἶπεν, ὦ Πύρρε, ὅτι τῆς εἰρήνης ἐπιθυμεῖς, καί σοι αὐτὴν, ἄν γε συμφέρῃ ἡμῖν, κατεπράξομαι. οὐ γὰρ κατὰ τῆς πατρίδος τι πρᾶξαί με, ἀγαθόν, ὡς φῂς, ἄνδρα ὄντα, ἀξιώσεις. ἀλλ' οὐδὲ τούτων ὧν δίδως τι λάβοιμι ἄν. πυνθάνομαι γάρ σου, πότερον ἐλλόγιμόν με ὡς ἀληθῶς νομίζεις ἄνδρα, ἢ οὔ; εἰ μὲν γὰρ φαῦλός εἰμι,
πῶς με

πῶς με δώρων ἄξιον κρίνεις; εἰ δ᾽ ἦ χρηστός, πῶς με λαβεῖν αὐτὰ κελεύεις; ἴσθι γοῦν, ὡς ἐγὼ καὶ πάνυ πολλὰ ἔχω, τοῖς παροῦσιν ἀρκούμενος, καὶ πλειόνων οὐ δέομαι· σὺ δ᾽ εἰ καὶ σφόδρα πλουτεῖς, ἐν πενίᾳ μυρίᾳ καθέστηκας. οὐ γὰρ ἂν ὅτι τὴν ἤπειρον, ὅτι τὰ ἄλλα ἃ ἔχεις καταλιπὼν, δεῦρο ἐπεραιώθης, ἀλλ᾽ ἐκείνοις ἀρκοῦ, καὶ μὴ πλειόνων ὀρέγου. τούτων οὕτω λεχθέντων, οἱ πρέσβεις τοὺς αἰχμαλώτους λαβόντες ἀπῄεσαν. καὶ ὁ Πύρρος τὸν Κινέαν εἰς τὴν Ῥώμην ἀπέστειλε μετὰ χρυσίου πολλοῦ, καὶ κόσμου γυναικείου παντοδαποῦ, ἵνα εἰ καί τινες τῶν ἀνδρῶν ἀντίσχοιεν, ἀλλ᾽ αἱ γυναῖκες αὐτῶν τοῖς κόσμοις ἀναπεισθεῖσαι, κἀκείνους συνδιαφθείρωσιν. ἐλθὼν δὲ πρὸς τὴν πόλιν ὁ Κινέας, οὐ προσῆλθε τῇ γερουσίᾳ, ἀλλὰ διῆγεν ἄλλοτε ἄλλην αἰτίαν σκηπτόμενος. περιεφοίτα δὲ καὶ τὰς τῶν δυνατῶν οἰκίας, λόγοις τε σφᾶς καὶ δώροις ἀνυπήγετο· καὶ ἐπειδὴ πολλοὺς ᾠκειώσατο, εἰσῆλθεν εἰς τὸ συνέδριον, καὶ εἶπεν, ὡς Πύρρος ὁ βασιλεὺς ἀπολογεῖται, ὅτι οὐχ ὡς πολεμήσων ὑμῖν ἥκει, ἀλλ᾽ ὡς καταλλάξων Ταραντίνους αὐτὸν ἱκετεύοντας· ἀμέλει καὶ τοὺς ἁλόντας ὑμῶν, λύτρων ἀφῆκεν ἄτερ· καὶ δυνάμενος πορθῆσαι τὴν χώραν, καὶ τῇ πόλει προσβαλεῖν, ἀξιοῖ τοῖς φίλοις καὶ τοῖς συμμάχοις ὑμῶν ἐγγραφῆναι, πολλὰ μὲν ὠφελήσεσθαι ἀφ᾽ ὑμῶν ἐλπίζων, πλείω δ᾽ ἔτι καὶ μείζω εὐεργετήσειν ὑμᾶς. ὑπὸ τούτοις οἱ πλείους τῶν βουλευτῶν ἠρέσκοντο διά τε τὰ δῶρα, καὶ διὰ τοὺς αἰχμαλώτους, οὐ μήν τι καὶ ἀπεκρίναντο· ἀλλὰ διηπόρουν ἐπὶ πλείους ἡμέρας ὅ,τι χρὴ πρᾶξαι, καὶ πολλὰ μὲν ἐλέγετο, ἐπεκράτει δὲ ὅμως σπείσασθαι· μαθὼν δὲ τοῦτο Ἄππιος ὁ τυφλὸς, ἐκομίσθη ὑπὸ τὸ βουλευτήριον (ὑπὸ γὰρ τοῦ γήρους καὶ τοῦ πάθους οἰκουρῶν ἦν) καὶ εἶπε, μὴ συμφέρειν, τὰς πρὸς τὸν Πύρρον συμβάσεις τῇ πολιτείᾳ. παρῄνεσε δὲ, καὶ αὐτίκα τὸν Κινέαν ἐξελάσαι τῆς πόλεως, καὶ δι᾽ αὐτοῦ δηλῶσαι τῷ Πύρρῳ οἴκαδε ἀναχωρήσαντι, ἐκεῖθεν ἐπικηρυκεύεσθαι περὶ εἰρήνης αὐτοῖς, ἢ καὶ περὶ ἑτέρου ὅτου δέοιτο· ταῦτα ὁ Ἄππιος συνεβούλευσεν. ἡ δὲ γερουσία οὐκέτι ἐμέλλησεν, ἀλλ᾽ εὐθὺς ὁμοθυμαδὸν ἐψηφίσαντο, αὐθημερὸν τὸν Κινέαν ἔξω τῶν ὅρων ἐκπέμψαι, καὶ τῷ Πύρρῳ πόλεμον ἀκήρυκτον, ἕως ἂν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ διάγῃ, ποιήσασθαι. τοῖς δ᾽ αἰχμαλώτοις ἀτιμίαν τινὰ ἐν ταῖς στρατείαις ἐπέθεσαν, καὶ οὔτε πρὸς τὸν Πύρρον αὐτοῖς ἔτι ἐχρήσαντο, οὔτ᾽ ἄλλοσέ ποι ἀθρόοις, ἵνα μή τι ὁμοῦ ὄντες νεωτερίσωσιν, ἀλλ᾽ ἄλλους ἄλλῃ φρουρήσοντας ἔπεμψαν. ἐν μὲν οὖν τῷ χειμῶνι παρεσκευάζοντο ἄμφω. ἔαρος δ᾽ ἤδη ἐφεστηκότος, ὁ Πύρρος εἰς τὴν Ἀπουλίαν ἐνέβαλε, καὶ πολλὰ μὲν βίᾳ, πολλὰ δὲ ὁμολογίᾳ προσεποιήσατο, μέχρις οὗ Ῥωμαῖοι πρὸς Ἄσκλον πόλιν ὄντι αὐτῷ ἐπελθόντες, ἀντεστρατοπεδεύσαντο. ἐπὶ πλείους δ᾽ ἡμέρας διέτριψαν ὀκνοῦντες ἀλλήλους. οἱ μὲν γὰρ Ῥωμαῖοι τοὺς προνενικηκότας οὐκ ἐθάρρουν, οἱ δὲ ὡς ἀπεγνωσμένους ἐδεδίεσαν τοὺς Ῥωμαίους· κἀν τούτῳ λογοποιούντων τινῶν, ὅτι ὁ Δέκιος ἐπιδοῦναι ἑαυτὸν κατὰ τὸν πατέρα, καὶ τὸν πάππον, ἑτοιμάζοιτο, καὶ τοὺς τοῦ Πύρρου δεινῶς ἐκφοβούντων, ὡς ἐκ τοῦ θανάτου ἐκείνου πάντως ἀπολουμένους, συνήγαγε τοὺς στρατιώτας ὁ Πύρρος, καὶ διελέχθη περὶ τούτου, συμβουλεύων μήτ᾽ ἀθυμεῖν, μήτ᾽ ἐκπλήττεσθαι τοιούτοις λόγοις· μήτε γὰρ ἕνα ἄνθρωπον δύνασθαι ἐναποθνήσκοντα πολλοὺς καταγωνίσασθαι, μήτ᾽ ἐπῳδὴν ἢ μαγγανείαν τινὰ κρείττω τῶν ὅπλων καὶ τῶν ἀνδρῶν γενέσθαι. ταῦτ᾽ εἰπὼν, καὶ λογισμοῖς ἐπικρατύνας τοὺς λόγους ὁ Πύρρος, τὸ οἰκεῖον ἐθάρσυνε στράτευμα·

καὶ

cur munera mihi largiris? Sin bonus, cur ea me accipere iubes? Scito aũt me abundare opibus, ſorte mea contentũ, neq; plura deſiderantem. Te uerò, etſi ditiſſimus es, extrema inopia laborare. nã neq; Epiro, neq; cæteris quæ habes relictis huc traieciſſes: ſi illis contentus, plura nõ deſiderares. His dictis, legati captiuis receptis abierunt. Pyrrhus aũt Cyneã cum multo auro & ornamẽtis muliebribus omnis generis Romã miſit: ut etſi ex uiris aliqui aduerſarent, at uxores eorum ornamentis illectę uiros etiã corrumperent. Romã profectus Cyneas, nõ ſtatim ſenatũ adijt, ſed aliàs aliud cauſando moratus, potentiũ ędes circuĩjt, eosq; & uerbis & muneribus ſibi cõciliauit. Cum iam multos ſibi deuinxiſſet, curiã ingreſſus, dixit: Pyrrhus rex ſe ueniſſe ait, nõ ut bellũ uobiſcũ gereret, ſed ut Tarẽtinos ſupplices ſibi factos reconciliaret. Præterea captiuos ſine precio uobis reſtituit: & cum agrum ueſtrũ uaſtare, & urbem oppugnare potuiſſet, ſe in numerum amicorum & ſociorum ueſtrorũ inſcribi petit. Iam quamuis ſibi uos multum cõmodaturos credit, plura ſe tamen & maiora in uos beneficia collaturũ exiſtimat. Hæc cum maximæ ſenatorũ parti ob largitiones & captiuos redditos placerent, tamen nullo reſponſo dato, plures dies in deliberando cõſumpſerunt: cumq; uaria dicerentur, ſententia de pace facienda uicit. Quo Appius cæcus cognito, in ſenatũ delatus (nam ob ætatẽ & cladem oculorũ domi ſe continere ſolebat) negauit è republica eſſe, ut pax cum Pyrrho fieret. & monuit, Cyneam ſtatim urbe pellendũ eſſe: per eumq; Pyrrho ſignificãdum, ut domum reuerſus, ſiue de pace, ſiue quid aliud uellet, legatos mitteret. Hæc Appio locuto, ſenatus nihil cunctatus, ſtatim conſentientibus animis decreuit, Cyneam eodem die extra fines ablegandum: & Pyrrho, dum in Italia uerſaretur, bellũ irreconciliabile indicendum eſſe. Captiuos uerò, militari quadam ignominia notarunt, ijs neq; contra Pyrrhum uſi, neq; uſquam alibi uniuerſis, ne quid coniuncti nouarũ rerum molirentur, ſed alios in alia præſidia miſerunt. Per hyemem utrinq; ſe inſtruxerũt. Vere inſtante Pyrrhus impreſſione in Apuliã facta, multa ui, multa deditione occupauit: donec Romani ad Aſculum oppidum contra eum caſtra poſuerunt, ac dies complures mutuo metu quieuerũt. Nam Romani Epirotas ut uictores timebant, Epirotæ Romanos ut deſperatos. Interea cum nõnulli rumore ſparſo, Deciũ ad deuouendum ſemetipſum exemplo patris & aui paratũ eſſe, Epirotas perterrefacerent: ex illius enim obitu omnes perituros: Pyrrhus ſuos milites hortatus eſt, ne deſperarent, aut percellerentur huiuſmodi uerbis. neq; enim unius hominis obitu multos debellari poſſe: neq; incãtationem, aut pręſtigias ullas, plus quàm uiros & arma ualere. Quæ cum dixiſſet, & orationem ſuam rationibus approbaſſet, exercitum confirmauit.

inda-

Cyneas Romam legatus, re infecta diſcedit.

Appius Cæcus pacem impedit.

Pyrrhus deuotionem Decij contemnẽdam eſſe monet.

indagatoꝗ́ habitu, quo Decij ſe deuouiſſent, monuit, ſi quem ita ornatũ cernerent, ne eum occiderent, ſed uiuentẽ cõprehenderent. Decio uerò nunciari iuſsit, facinus illud ei nõ ſucceſſurũ: & ſi uiuus caperet, malè periturũ eſſe minatus eſt. Ad quę Coſs. reſponderunt, nulla re tali ſibi opus eſſe. Se enim alioqui omnino ſuperiores illo futuros. & cùm profundum flumen caſtra mediũ dirimeret, ſciſcitati ſunt, utrũ ipſe impunè trãſire, ſe digreſsis, an ſibi trãſcundi poteſtatẽ dare mallet: ut ęquali pugna, utriſque copijs integris congreſsis, de fortitudine certũ fieri iudiciũ poſſet. Hanc optionem cum Romani Pyrrho terroris incutiendi cauſa dediſſent: ille multũ elephantis fretus, eos flumẽ tranſire paſſus eſt. Romani uerò cùm alia prępararunt, tum aduerſus elephantos ferratas haſtas, antennarũ inſtar curribus inſertas, & undiꝗ́ eminentes pararunt, ut cùm alia tum ignẽ inde eiaculantes, belluas repellerent. Cum ad manus uentũ eſſet, Romani Græcos ſerò quidem, ſed tandem pepulerunt, donec Pyrrhus elephantis in auxilium, non quà falcati currus ſtabant, ſed in alterã partem adductis, equitatum Romanum terrore belluarũ ante cõgreſſum profligauit, ſed peditibus parum incõmodauit. Interea quidam Apuli Epirotarum caſtra aggreſsi, cauſa uictoriæ Romanis extiterunt. Nam cum Pyrrhus aliquot ex ijs qui pugnabant, contra eos miſiſſet, reliqui omnes turbati, & tentoria capta eſſe, & illos fugere opinati, inclinarunt, eorumꝗ́ multi cæſi ſunt: Pyrrus ipſe, & ex præcipuis complures uulnerati, ac poſt cùm ob commeatus, tum medicamentorum inopiam grauiter afflicti. Quamobrem Tarentum diſceſsit, antequam id Romani ſenſiſſent. Conſules, etſi flumen pugnandi cauſa tranſierunt, tamen cum audiſſent hoſtes omnes diſsipatos eſſe, in urbes Apuliæ hybernatum reuerſi, propter uulneratos milites, illos perſequi non potuerunt. Pyrrhus uerò cùm alia inſtruxit, tũ milites & pecunias domo aduehi iuſsit. ſed cum Fabricium & * Pappum Coſs. lectos in caſtra perueniſſe cognouiſſet, in ea ſententia nõ permanſit. Nicias uerò quidam, qui fidus illi eſſe credebatur, ad Fabriciũ ſe contulit, ſe Pyrrhum dolo interfecturum pollicens. Quod facinus indignè ferens Fabri-
„ cius (uirtute enim & uiribus, nõ dolo ſuperan-
„ dos hoſtes, quemadmodũ Camillus cẽſebat)
inſidias Pyrrho indicauit. Quare illũ ita obſtupefecit, ut denuò Romanis captiuos gratis reſtitueret, & per legatos pacẽ peteret. Vt autẽ Romani de pace nihil reſpondebant, ſed cum tum quoque, cum Italia exceſsiſſet, de pace agere iubebãt, & urbes ei fœderatas infeſtabãt & expugnabãt: animi dubiũ ea res erexit, ꝙ à Syracuſanis quibuſdã (nã ex quo Agathocles deceſſerat, ſeditionib. agitabanť) acceſſebať, & urbẽ & ſemetipſos illius fidei permittentib. Cõcepta enim ſpe totius Siciliæ potiũdæ, Milonem ad Tarentũ, cæteraꝗ́ tutanda in Italia reliquit:

Pyrrhus à Romanis profligatur.

Pyrrhus Siciliã nõ diu tenet.

καὶ πολυπραγμονήσας τὴν στολὴν ἣν ἐσχηκότες οἱ Δέκιοι ἐπιδεδώκεσαν ἑαυτούς, παρήγγειλε τοῖς οἰκείοις, ἄν τινα οὕτως ἐσκευασμένον ἴδωσι, μὴ κτεῖναι αὐτόν, ἀλλὰ ζωὸν συλλαβεῖν. τῷ δὲ Δεκίῳ πέμψας ἔφη, οὔτε προχωρήσειν αὐτῷ τοῦτο πρᾶξαι θελήσαντι, καὶ ζωγρηθέντα κακῶς ἀπολεῖσθαι ἠπείλησε. πρὸς ἃ πρὸ οἱ ὕπατοι ἀπεκρίναντο, μηδενὸς τοιούτου σφᾶς ἔργου δεῖσθαι· πάντως γὰρ αὐτοῦ καὶ ἄλλως κρατήσειν. ποταμοῦ δὲ διὰ μέσου τῶν στρατοπέδων οὐκ εὐδιαβάτου ῥέοντος, ἤροντο, πότερον αὐτὸς περαιωθῆναι βούλεται ἀδεῶς, αὐτῶν ἀναχωρησάντων, ἢ ἐκείνους ἐπιτρέψαι τοῦτο ποιῆσαι, ἵν' ἐξ ἀντιπάλου μάχης ἀκραιφνῶν τῶν δυνάμεων εἰς χεῖρας ἐλθουσῶν, ὁ τῆς ἀνδρείας ἔλεγχος γένοιτο ἀκριβής. οἱ μὲν οὖν Ῥωμαῖοι πρὸς κατάπληξιν τὸν λόγον ἐποίησαν. ὁ δὲ Πύρρος αὐτοῖς ἀφῆκε διαβῆναι τὸν ποταμόν, μέγα φρονῶν ἐπὶ τοῖς ἐλέφασιν· οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τά τε ἄλλα παρεσκευάσαντο, καὶ πρὸς τοὺς ἐλέφαντας κεραίας ἐφ' ἁμαξῶν σεσιδηρωμένας καὶ πανταχόθεν προεχούσας ἡτοίμασαν, ἵνα τοξεύοντες ἀπ' αὐτῶν ἄλλα τε καὶ πῦρ, ἐμποδὼν σφίσι γένωνται. προσμίξαντες δὲ χρόνῳ μὲν οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς Ἕλληνας ἐώσαντο· ἐν δ' οὖν, μέχρις ὁ Πύρρος τοῖς ἐλέφασιν οὐ κατὰ τὰς ἁμάξας, ἀλλ' ἐπὶ θάτερα προσβοηθήσας αὐτοῖς τὴν ἵππον σφῶν καὶ πρὶν προσμῖξαι φόβῳ τῶν θηρίων ἐτρέψατο, ἐπὶ μέντοι τοῦ πεζοῦ οὐδὲν μέγα ἐλυμήνατο· κἀν τούτῳ τῶν Ἀπούλων τινὲς ἐπὶ τὸ τῶν Ἠπειρωτῶν ὡρμηκότες στρατόπεδον, τῆς νίκης αἴτιοι τοῖς Ῥωμαίοις ἐγένοντο. τινὰς γὰρ τῶν μαχομένων ἐπ' αὐτοὺς τοῦ Πύρρου πέμψαντος, πάντες οἱ λοιποὶ ἐταράχθησαν, καὶ τάς τε σκηνὰς ἑαλωκέναι, καὶ ἐκείνους φεύγειν ὑποτοπάσαντες, ἐνέδοσαν, καὶ συχνοὶ αὐτῶν ἔπεσον· ἐτρώθη τε ὁ Πύρρος, καὶ ἄλλοι τῶν ἐν τέλει πλεῖστοι ἐτρώθησαν, καὶ μετὰ ταῦτα διά τε τὴν τῆς τροφῆς καὶ τὴν τῶν ἐπιτηδείων πρὸς ἄκεσιν ἀπορίαν, σφόδρα ἐκακώθησαν. ὅθεν ἀπῆρεν εἰς Τάραντα, πρὶν τοὺς Ῥωμαίους αἰσθέσθαι. οἱ δὲ ὕπατοι διέβησαν μὲν τὸν ποταμὸν ἐπὶ μάχῃ· ὡς δὲ πάντας διεσκεδάσθαι ἐπύθοντο, εἰς τὰς οἰκείας ἀνεχώρησαν πόλεις. ἐπιδιῶξαι γὰρ διὰ τοὺς σφετέρους τραυματίας οὐκ ἠδυνήθησαν. κἀντεῦθεν οἱ μὲν ἐς τὴν Ἀπουλίαν ἐχείμασαν, ὁ δὲ Πύρρος τά τε ἄλλα ηὐτρεπίζετο, καὶ οἴκοθεν στρατιώτας καὶ χρήματα μετεπέμψατο· μαθὼν δὲ τὸν Φαβρίκιον καὶ τὸν Πάππον ὑπάτους ᾑρημένους, καὶ εἰς τὸ στρατόπεδον ἀφιγμένους, οὐκ ἐπὶ τῆς αὐτῆς μεμένηκε γνώμης. ὄντος δὲ τῶν ῥηθέντων ὑπάτων ἐν τῷ στρατεύματι ὄντων, Νικίας τις τῶν Πύρρου πιστῶν δοκούντων, ἦλθε πρὸς τὸν Φαβρίκιον, καὶ ὑπέσχετο αὐτῷ τὸν Πύρρον δολοφονήσειν. δυσχεράνας δὲ ἐπὶ τούτῳ ἐκεῖνος (ἀρετῇ γὰρ καὶ ταῖς δυνάμεσιν ἀξιῶν τῶν πολεμίων κρατεῖν, ὡς ὁ Κάμιλλος) κατεμήνυσε τῷ Πύρρῳ τὸ ἐπιβούλευμα. καὶ οὕτως αὐτὸν ἐκ τούτου κατέπληξεν, ὥστε καὶ τοὺς ἑαλωκότας τῶν Ῥωμαίων προῖκα αὖθις ἀφεῖναι, καὶ πρέσβεις πάλιν ὑπὲρ εἰρήνης ἀποστεῖλαι. ἐπεὶ δὲ οἱ Ῥωμαῖοι περὶ τῆς εἰρήνης οὐδὲν ἀπεκρίναντο, ἀλλὰ καὶ τότε ἀπαίρειν τῆς Ἰταλίας ἐκέλευον, καὶ οὕτως αὐτοῖς διαπρεσβεύεσθαι, καὶ τὰς συμμαχίδας αὐτῶν πόλεις κατέτρεχέ τε καὶ ᾕρει, ἐν ἀμηχανίᾳ ἐγένετο, πρὶν δὴ Συρακουσίων τινὲς (ἐτύγχανον δέ, ἐξ οὗ Ἀγαθοκλῆς ἐτελεύτησε, στασιάζοντες) ἐπεκαλέσαντο αὐτόν, παραδιδόντες οἱ καὶ ἑαυτοὺς καὶ τὴν πόλιν· ἀναπνεύσας γὰρ ἐπὶ τούτῳ, καὶ προσελπίσας πᾶσαν τὴν Σικελίαν καταστρέψασθαι, τὸν μὲν Μίλωνα ἐν Ἰταλίᾳ κατέλιπεν,

λιπών, ἐν φυλακῇ τήν τε Τάραντα καὶ τὰ ἄλλα ποιούμενος· αὐτὸς δὲ ὡς διὰ βραχέος ἐπανήξων ἀπῆλθεν, καὶ τῶν Συρακουσίων δεξαμένων αὐτὸν, καὶ πάντα αὐτῷ ἀναθεμένων, μέγας ἐν βραχεῖ αὖθις ἐγένετο, ὥστε τοὺς Καρχηδονίους φοβηθέντας μισθοφόρους ἐκ τῆς Ἰταλίας προσλαβεῖν. ἀλλὰ ταχὺ πρὸς τοὐναντίον αὐτῷ περιέστη τὰ πράγματα, διά τε πολλοὺς τῶν ἐν τέλει τοὺς μὲν ἐξελάσαι, τοὺς δὲ διαφθεῖραι ὑποπτευομένους αὐτῷ. οἱ γὰρ Καρχηδόνιοι ἰδόντες αὐτὸν μήτε τοῖς οἰκείοις δυνάμεσιν ἐῤῥωμένον, μήτε τοὺς ἐγχωρίους δι' εὐνοίας ἔχοντα, τοῦ πολέμου προθύμως ἀντελάβοντο, καὶ τοὺς ἐκπίπτοντας τῶν Συρακουσίων δεχόμενοι, δεινὰ αὐτὸν εἰργάσαντο, ὥστε μὴ τὰς Συρακούσας μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν Σικελίαν ἐκλιπεῖν. οἱ Ῥωμαῖοι δὲ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ πυθόμενοι, ἀνεθάρσησαν, καὶ πρὸς ἄμυναν τῶν ἐπικαλεσαμένων αὐτὸν ἐτράπησαν· καὶ τοὺς Ταραντίνους εἰς ἄλλον καιρὸν ὑπερθέμενοι, εἰσέβαλον εἰς τὸ Σάμνιον μετὰ ὑπάτων τοῦ Ῥουφίνου καὶ τοῦ Ἰουνίου, καὶ τήν τε χώραν ἐπόρθουν, καὶ τείχη τινὰ ἐκλειφθέντα ἔλαβον. οἱ γὰρ Σαυνῖται εἰς τὰ ὄρη τὰ Κρανῖτα λεγόμενα, ὅτι κρανείας πολλὰς ἔχουσι, τά τε φίλτατα καὶ τὰ τιμιώτατα ἀνεκόμισαν. καταφρονήσαντες οὖν οἱ Ῥωμαῖοι, εἰς τὰ εἰρημένα ὄρη ἀναβῆναι ἐτόλμησαν. λασίων οὖν αὐτῶν, καὶ δυσπροσβάτων ὄντων, πολλοὶ μὲν ἀπέθανον, πολλοὶ δὲ καὶ ἑάλωσαν. οἱ δ' ὕπατοι οὐκέτι κοινῇ τὸν πόλεμον ἐποιήσαντο, ἀλλήλους αἰτιώμενοι διὰ τὸ ἀτύχημα, ἀλλ' Ἰούνιος μὲν ἐδῄου μέρος τι τῆς Σαμνίτιδος, Ῥουφῖνος δὲ Λευκανοὺς καὶ Βρεττίους ἐλυμαίνετο, καὶ ἐπὶ Κρότωνα ὥρμησεν ἀποστάντα Ῥωμαίων, μεταπεμψαμένων αὐτὸν τῶν ἐπιτηδείων, φθασάντων δὲ τῶν λοιπῶν ἐπαγαγέσθαι παρὰ τοῦ Μίλωνος φρουρὰν, ἧς ἦρχε Νικόμαχος. ἀγνοήσας οὖν τοῦτο, καὶ ἀμελῶς τοῖς τείχεσι προσιὼν ὡς πρὸς φίλους, ἐσφάλη, ἐξαίφνης ἐπεκδραμόντων αὐτῷ. εἶτά τι ἐπινοήσας στρατήγημα, τὴν πόλιν εἷλε. δύο γὰρ ἄνδρας ψευδαυτομόλους αἰχμαλώτους ἐς τὸν Κρότωνα ἔπεμψε· τὸν μὲν εὐθὺς λέγοντα, ὅτι ἀπεγνωκὼς τὴν ἅλωσιν αὐτῆς, ἐς τὴν Λοκρίδα προδιδομένην αὐτῷ μέλλει ἀπαίρειν· τὸν δὲ ὕστερον μετὰ τοῦτο, ὡς ἐν ὁδῷ ἤδη διαβεβαιούμενον. καὶ ἵνα πίστιν ἔχῃ ὁ λόγος, συνεσκευάσατο καὶ προσεποιεῖτο ἐπείγεσθαι. ὁ γοῦν Νικόμαχος πιστεύσας τούτοις (καὶ οἱ κατάσκοποι γάρ τι αὐτοῖς ἀνήγγελλον) τὸν Κρότωνα λιπὼν, ἐς τοὺς Λοκροὺς ἠπείγετο συντομωτέρας ὁδοῦ. καὶ ἐν τῇ Λοκρίδι γενομένου αὐτοῦ, ὁ Ῥουφῖνος ὑπέστρεψε πρὸς τὸν Κρότωνα, καὶ λαθὼν διά τε τὸ ἀπροσδόκητον, καὶ διὰ ὁμίχλην τότε συμβᾶσαν, εἷλε τὴν πόλιν. μαθὼν δὲ τοῦτο Νικόμαχος, ἀπῄει ἐς Τάραντα· καὶ ἐν ὁδῷ τῷ Ῥουφίνῳ περιτυχὼν, πολλοὺς ἀπέβαλε, καὶ οἱ Λοκροὶ τοῖς Ῥωμαίοις προσεχώρησαν. τῷ δὲ ἑξῆς ἔτει Ῥωμαῖοι ἐστράτευσαν εἰς τὸ Σάμνιον, καὶ ἐς Λευκανίδα, καὶ Βρεττίοις ἐπολέμησαν. ὁ δὲ Πύῤῥος τῆς Σικελίας ἐκπεσὼν, καὶ ἐπανελθὼν ἤδη, δεινῶς αὐτοὺς ἐλύπει, καὶ τοὺς μὲν Λοκροὺς ἐκομίσατο (τὴν γὰρ φρουρὰν τῶν Ῥωμαίων ἀποκτείναντες μετέστησαν) ἐπὶ δὲ τὸ Ῥήγιον στρατεύσας ἀπεκρούσθη, καὶ αὐτὸς ἐτρώθη, καὶ πλείστους ἀπέβαλε. μεταστὰς δὲ ἐς τὴν Λοκρίδα, καὶ τῶν αὐτῷ ἐναντία φρονησάντων δικαιώσας τινὰς, παρὰ τῶν λοιπῶν σῖτον καὶ χρήματα ἔλαβε, καὶ εἰς Τάραντα ἀνεκομίσθη. κακῶς δὲ πάσχοντες ὑπὸ Ῥωμαίων οἱ Σαυνῖται, ἐξ ἀνάγκης αὐτὸν ἐπηγάγοντο. ἐλθὼν δὲ εἰς συμμαχίαν αὐτῶν, ἐτράπη. τρωθέντος τοῦ πώλου ἐλέφαντος, καὶ ἐκ-

liquit: ipſe, ut breui reuerſurus, diſceſsit. Et à Syracuſanis exceptus, ſumma rerũ ipſi permiſſa, rurſus breui ſpacio temporis tantus euaſit, ut Carthaginenſes illius metu ex Italia militẽ conducerent. Sed celeriter ea fortuna mutata eſt in contrarium: quòd multos ex primoribus ſibi ſuſpectos partim pellebat, partim necabat. Carthaginenſes enim, cum eum nec priuatis uiribus ualere, neq; popularium habere ſtudia cernerent, bellum ſtrenuè adminiſtrarunt: eumq; Syracuſanorum exulibus ſuſcipiẽdis, malè tractarunt. Vnde non Syracuſas dũtaxat, ſed totã Siciliã deſeruit. Romani uerò per eius abſentiã cõfirmatis animis, ad ultionẽ eorũ, à quibus accerſitus fuerat, conuerſi, Tarentinorũ uindicta in aliud tẽpus dilata, Rufini & Iunij Coſs. ductu & auſpicijs Samnium inuaſerũt: agriſq; uaſtatis, caſtella quædam ab incolis deſerta occuparunt. Samnites enim in montes Cranitas, qui à cornorũ frequentia ſic dicuntur, chariſſima pignora, & precioſiſsima quæq; contulerunt. Romanis igitur per contemptũ eos montes conſcendere auſis, aſperos atq; arduos, multi occubuerunt, multi capti ſunt. Eius cladis culpam Conſules alter in alterum conferentes, de communi ſententia bellum gerere deſtiterunt. ac Iunius partem Samniticæ ditionis uaſtauit: Rufinus Lucanos & Brutios afflixit: & ad Crotonem recuperandam profectus eſt, quæ defecerat à Romanis, accerſitus à familiaribus ſuis. Sed cæteri ante aduentũ eius, præſidiũ, cui Nicomachus præerat, à Milone accerſiuerãt. Cuius rei ignarus, cum, ut ad amicorũ mœnia negligentius acceſsiſſet, ſubita hoſtiũ eruptione cladẽ accepit: deinde arte quadã urbe potitus eſt. Duos enim captiuos, transfugarum titulo Crotonẽ miſit: quorũ alter diceret, eum deſperata urbis expugnatione Locridẽ, quò à proditoribus uocetur, diſceſſurum: alter deinde affirmaret, eum iam in itinere eſſe. Quæ oratio ut eſſet probabilior, ſarcinis collectis ſe properare ſimulauit. Id Nicomachus uerum eſſe ratus (nam ſpeculatores idẽ renunciabãt) Crotone deſerta, per uiã breuiorẽ celeriter Locros contendit. Quò cum perueniſſet, Rufinus cõuerſo ad Crotonẽ itinere, animaduertẽte nemine, ꝗ & præter expectationẽ aderat, & nebula conſpectũ eripuerat, urbẽ cepit. Quo Rufinus cognito, Tarentũ rediturus, cum in itinere in Rufinũ incidiſſet, multos amiſit: Locri ad Romanos ſe cõtulerunt. Sequẽte anno Romanis, expeditione cõtra Samniũ & Leucadẽ ſuſcepta, belloq; Brutios adortis, Pyrrhus Sicilia expulſus, & in Italiam reuerſus, permoleſtus fuit. Locros, qui Romano præſidio cæſo defecerant, recepit: ſed à Rhegij oppugnatione repulſus, & ipſe uulneratus eſt, & multos milites amiſit. Inde in Locridem profectus, & quibuſdam aduerſæ factionis multatis, frumentoq; & pecunia à cæteris acceptis, Tarentum redijt. A' Samnitibus, quos Romani grauiter urgebant, in auxilium euocatus, in fugam uerſus eſt. Nam cum pullus elephanti uulneratus,

Romani Samnites oppugnãt.

Rufinus Crotone & Locris potitur.

Pyrrhus in Samnio uincitur.

ſeſſoribus excuſsis, matrem paſsim quæreret, eaq́ perturbata etiam cæteri elephanti concitati eſſent, ſine diſcrimine permiſta ſunt omnia: ſed tandem Romani multis occiſis, & VIII elephantis captis, caſtris etiam potiti, uicerunt. Pyrrhus uerò cum paucis equitibus Tarentum refugit, atque inde in Epirum nauigauit, ut rediturus, Milone cum præſidio Tarenti relicto: dataq́ ſella, quæ loris è Niciæ ob proditionem occiſi pelle conſtricta erat. Ae Niciam quidem ita ultus eſt. Tarentinos autem aliquot adoleſcentes ob dicteria quædam puniturus, rogauit, cur ea petulantia uſi eſſent? Qui cum reſpondiſſent, ſe longè plura & acerbiora in eum fuiſſe dicturos, niſi uinum defeciſſet: eos cum riſu dimiſit. Pyrrhus igitur illuſtriſsimus imperator, qui multum terroris Romanis iniecit, quinto anno relicta Italia, & in Græciam expeditione ſuſcepta, non multo pòſt Argis perijt. Mulier enim quædam, ut fertur, eum prætereuntem uidere cupiens, è ſuperiore loco delapſa, occidit. Eodem anno Fabricius & Pappus cenſores facti, cùm alios equites & ſenatores, tum Rufinũ, quamuis dictatorium, atque iterum conſularem, notarunt, quòd decem pondo argentea uaſa habebat. Ita Romani paupertatem non in parum habendo, ſed in multum concupiſcendo poſitam eſſe crediderunt. eaq́ de cauſa magiſtratibus & alijs ob Rempublicam peregrè abeuntibus, uiaticum & anulus è publico dabatur. Tarentini quidam Milonem, à quo malè accepti fuerant, Nicone duce aggreſsi, cum nihil profeciſſent, caſtello quodam ſuæ ditionis occupato, eum infeſtarunt. Et cum didiciſſent, Romanos contra ſe bellum moliri, legatis Romam miſsis, pacem impetrarunt. Ptolemæus item Philadelphus, Aegypti rex, Pyrrhi cladibus & Romanorum incrementis cognitis, & munera eis miſit, & amicitiam pepigit. Quo Romani delectati, uiciſsim legatos ad illum miſerunt: qui magnificè ab illo donati, munera in ærarium referre uoluerunt, ſed ea ſenatus non admiſſa ipſos habere iuſsit. Poſt hæc Samnites per Caruilium ſubegerunt, Lucanos & Brutios per Papyrium uicerunt. Idem Papyrius etiam Tarentinos domuit. Qui cum Milonem ægrè paterentur, & à ſuis, Miloni, ut dictum eſt, infeſtis urgerentur: Carthaginenſium opem implorarunt, Pyrrhi cognito interitu. At Milo in anguſtias redactus, Romanis terra, Carthaginenſibus mari prementibus: arcem Papyrio ea conditione tradidit, ut ſibi cum pecunijs & militibus incolumi diſcedere liceret. Inde Carthaginenſes, ut Romanis fœderati, receſſerunt: urbs Papyrio deditionem fecit, armis & nauibus traditis, muriſq́ dirutis, & tributo impoſito. Tarentinis ſubactis, Romani Rhegium inuaſerunt: quòd Crotonem proditione captam euertiſſent, & Romanos

Pyrrhi interitus.

Decem pondo argenti cenſoria nota caſtigata.

Tarentina ſeditio.

Ptolemæus Philadelphus fit populi Romani amicus.

Samnites domiti.

Tarenti & Rhegij expugnatio.

καὶ ἀποσεισαμένου τοὺς ἀναβάτας, περιπλανωμένου τε κατὰ ζήτησιν τῆς μητρός, κἀκείνης ἐπὶ τούτῳ ταραχθείσης, καὶ τῶν ἄλλων ἐλεφάντων θορυβηθέντων, φυρδὴν ἀνεμίχθησαν ἅπαντα. τέλος δὲ οἱ ῥωμαῖοι ἐπεκράτησαν, συχνοὺς ἀποκτείναντες, καὶ ὀκτὼ ἑλόντες ἐλέφαντας, καὶ τὸ χαράκωμα κατέσχον αὐτῶν. ὁ δὲ πύῤῥος σὺν ὀλίγοις ἱππεῦσι διέφυγεν ἐς τὸν τάραντα, κἀκεῖθεν δὲ ἐς τὴν ἤπειρον ἀπέπλευσεν, ὡς αὖθις ἐπανήξων, τὸν μίλωνα μετὰ φρουρᾶς ἐς τάραντα καταλείψας, δοὺς αὐτῷ δίφρον ἱμᾶσιν ἐκ τοῦ δέρματος τοῦ νικίου ἐνδεδεμένον, ὃν ἐπὶ τῇ προδοσίᾳ ἀπέκτεινε. τὸν μὲν οὖν νικίαν οὕτως ἐτιμωρήσατο. νεανίσκους δέ τινας ἐν συμποσίῳ σκώψαντας αὐτόν, τιμωρήσασθαι ἔμελλεν. ἐρωτήσας δ' αὐτούς, διὰ τί ἔσκωψαν; ἐπεὶ ἀπεκρίθησαν, ὅτι πολλῷ πλείω καὶ χαλεπώτερα εἰρήκαμεν ἄν, εἰ μὴ ὁ οἶνος ἡμᾶς ἐπιλελοίπει, γελάσας ἀφῆκεν αὐτούς. ὁ πύῤῥος μὲν οὖν ἐπιφανέστατος ἐν στρατηγοῖς γενόμενος, καὶ φόβον πολὺν τοῖς ῥωμαίοις ἐμβαλών, καὶ πέμπτῳ ἔτει τὴν ἰταλίαν λιπών, καὶ ἐπὶ τὴν ἑλλάδα στρατεύσας, οὐ πολλῷ ὕστερον ἐν ἄργει ἀπέθανε. γυνὴ γάρ τις, ὡς λόγος ἔχει, παριόντα αὐτὸν ἰδεῖν ἀπὸ τοῦ τέγους ἐπιθυμήσασα ὑπέκυψε, καὶ ἐμπεσοῦσα διέφθειρεν αὐτόν. ἐν δὲ τῷ αὐτῷ ἔτει, ὅ τε φαβρίκιος καὶ ὁ πάππος ἐτιμήτευσαν, καὶ ἄλλους τε τῶν ἱππέων ἀπήλειψαν, καὶ τῶν βουλευτῶν, καὶ τὸν ῥουφῖνον καίπερ δικτατορεύσαντα, καὶ δὶς ὑπατεύσαντα, διότι δέκα ἀργυρᾶ λιτρῶν σκεύη εἶχεν. οὕτως οἱ ῥωμαῖοι πενίαν οὐ τὸ μὴ πολλὰ κεκτῆσθαι, ἀλλὰ τὸ πολλῶν δεῖσθαι ἐνόμιζον. καὶ διὰ τοῦτο τοῖς τε ἄρχουσι τοῖς ἐκδημοῦσι, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς κατά τι πρᾶγμα τῆς πόλεως διαφέρον ἐξιοῦσι, τά τε ἄλλα τὰ ἀναγκαῖα, καὶ δακτύλιος ἐκ τοῦ δημοσίου ἐδίδοτο. τῶν ταραντίνων δὲ τινὲς κακωθέντες ὑπὸ τοῦ μίλωνος, ἐπέθεντο αὐτῷ νίκωνα προστησάμενοι. ὡς δ' οὐδὲν ἴσχυσαν, τεῖχός τι τῆς σφετέρας χώρας κατέσχον, κἀκεῖθεν ὁρμώμενοι τῷ μίλωνι ἐπολέμουν. ἐπεὶ δὲ ᾔσθοντο τοὺς ῥωμαίους πολεμῆσαι σφίσι βουλομένους, πρέσβεις ἐς τὴν ῥώμην ἔστειλαν, καὶ εἰρήνης ἔτυχον. καὶ πτολεμαῖος δὲ ὁ φιλάδελφος ὁ τῆς αἰγύπτου βασιλεύς, τόν τε πύῤῥον κακῶς ἀπαλλαχότα μαθών, καὶ τοὺς ῥωμαίους αὐξανομένους, δῶρά τε αὐτοῖς ἔπεμψε, καὶ ὁμολογίαν ἐποιήσατο. καὶ οἱ ῥωμαῖοι ἐπὶ τούτῳ ἡσθέντες, πρέσβεις πρὸς αὐτὸν ἀντεπέστειλαν, οἱ μεγαλοπρεπῆ δῶρα παρ' ἐκείνου λαβόντες, ἐς τὸ δημόσιον ταῦτα εἰσῆγον. ἡ δὲ βουλὴ οὐ προσήκατο, ἀλλ' εἴασεν αὐτοὺς ταῦτα ἔχειν. μετὰ δὲ ταῦτα τούς τε σαμνίτας διὰ καρουιλίου ὑπέταξαν, καὶ λευκανῶν καὶ βρεττίων διὰ παπειρίου ἐκράτησαν, καὶ τοὺς ταραντίνους ὁ αὐτὸς παπείριος ἐχειρώσατο. ἀχθόμενοι γὰρ τῷ μίλωνι, καὶ πρὸς τῶν σφετέρων κακούμενοι, τῶν, ὡς εἴρηται, ἐπιθεμένων τῷ μίλωνι, καρχηδονίους ἐπεκαλέσαντο, ἐπεὶ καὶ τὸν πύῤῥον τεθνάναι ἔμαθον. ὁ δὲ μίλων ἐν στενῷ ἑαυτῷ τὰ πράγματα συνεσφιγμένα ὁρῶν, τῶν ῥωμαίων ἐκ τῆς ἠπείρου ἐφεδρευόντων, τῶν δέ γε καρχηδονίων ἐκ τῆς θαλάσσης, παραδίδωσι τῷ παπειρίῳ τὴν ἄκραν, ἐπὶ τῷ ἀβλαβῶς μετὰ τῶν πεζῶν αὐτῶν καὶ τῶν χρημάτων ἀποχωρῆσαι. ἐντεῦθεν οἱ μὲν καρχηδόνιοι, ὡς ἐσπονδηκότες τοῖς ῥωμαίοις, ἀπέπλευσαν. ἡ δὲ πόλις προσεχώρησε τῷ παπειρίῳ, καὶ τὰ ὅπλα καὶ τὰς ναῦς αὐτῷ παρέδοσαν, καὶ τὰ τείχη καθεῖλον, καὶ δασμοφορεῖν ὡμολόγησαν. οὕτω δ' οὖν ταραντίνους ὑφ' ἑαυτοὺς οἱ ῥωμαῖοι ποιησάμενοι, ἐτράποντο πρὸς τὸ ῥήγιον, ὅτι τὴν κρότωνα προδοσίᾳ λαβόντες, τήν τε πόλιν κατέσκαψαν, καὶ

τοὺς ἐν αὐτῇ ῥωμαίους διέφθειραν. τοὺς μὲν οὖν μαμερτίνους τοὺς τὴν μεσσήνην ἔχοντας, οὓς συμμάχους οἱ ἐν ῥηγίῳ προσεδέχοντο, ὁμολογίᾳ προσηταιρίσαντο. ἐκακοπάθησαν δὲ πολιορκοῦντες τὸ ῥήγιον σπάνει τε τροφῆς, καὶ ἄλλοις τισὶν, ἕως ἱέρων ἐκ σικελίας σῖτόν τε ῥωμαίοις πέμψας, καὶ στρατιώτας, ἐπέρρωσε σφᾶς, καὶ τὴν πόλιν συνεῖλον. ἣ τοῖς περιοῦσι τῶν ἀρχαίων πολιτῶν ἀπεδόθη, οἱ δ' ἐπιβουλεύσαντες αὐτῇ ἐκολάσθησαν. ὁ δέ γε ἱέρων οὔτε πατρόθεν ἐπιφάνειαν ἔχων τινὰ, μητρόθεν δὲ καὶ δουλείᾳ προσήκων, σικελίας ἀπάσης ἐπῆρξε μικροῦ, καὶ φίλος ῥωμαίοις ἐνομίσθη, καὶ σύμμαχος. οὗτος οὖν τῶν συρρακουσίων κρατήσας, μετὰ τὴν τοῦ πύρρου φυγὴν, καὶ τοὺς καρχηδονίους εὐλαβηθεὶς ἐγκειμένους τῇ σικελίᾳ, πρὸς τοὺς ῥωμαίους ἀπέκλινε, καὶ πρῶτον χάριν αὐτοῖς τὴν εἰρημένην συμμαχίαν, καὶ τὴν σιτοπομπίαν ἀπένειμε. μετὰ ταῦτα δὲ χειμῶνος γενομένου πολλοῦ, ὥς τε τὸν τίβεριν ἐς πολὺ τοῦ βάθους κρυσταλλωθῆναι, καὶ αὐανθῆναι τὰ δένδρα, οἱ ἐν τῇ ῥώμῃ ἐταλαιπώρησαν, καὶ τὰ βοσκήματα τῆς πόας ἐπιλειπούσης ἐφθάρησαν. μετὰ δ' ἐξῆς ἔτει λόλλιός τις ἀνὴρ σαμνίτης ὁμηρεύων ἐν ῥώμῃ, καὶ ἀποδρὰς, δύναμιν συνελέξατο, καὶ καρτερὸν χωρίον τι ἐν τῇ οἰκείᾳ καταλαβὼν, ἐλῄστευεν. ἐφ' ὃν ἐλθόντες τε γάλλος καὶ γάϊος φάβιος στρατεύσαντες, αὐτὸν μὲν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ συγκλύδας καὶ ἀόπλους τοὺς πλείονας ὄντας συνέσχον. χαλεπήναντες δ' ἐπὶ καρικίνους, παρ' οἷς τὴν λείαν ἐκεῖνοι ἀπετίθεντο, πράγματα ἔσχον, καὶ τέλος νυκτὸς ὑπ' αὐτομόλων, ὑπερβάντες τοῦ τείχους, ἐκινδύνευσαν ἀπολέσθαι διὰ σκότος, οὐχ ὡς ἀσελήνου τῆς νυκτὸς οὔσης, ἀλλ' ὅτι σφοδρότατα ἔνιφεν. ἐκφανείσης δὲ τῆς σελήνης, ἀθρόον ἐκράτησαν τοῦ χωρίου. πολλὰ δὲ χρήματα τότε τῇ ῥώμῃ ἐγένετο, ὥστε καὶ ταῖς ἀργυραῖς δραχμαῖς χρήσασθαι. εἶτα ἐς τὴν νῦν καλουμένην καλαβρίαν ἐστράτευσαν, προφάσει μὲν, ὅτι τὸν πύρρον ὑπεδέξαντο, καὶ τὴν συμμαχίδα κατέτρεχον· τῇ δ' ἀληθείᾳ, ὅτι ἐβούλοντο οἰκειώσασθαι τὸ βρεντέσιον, ὡς εὐλίμενον, καὶ προσβολὴν καὶ κατάρσιν ἐκ τῆς ἰλλυρίδος καὶ τῆς ἑλλάδος τοιαύτην ἔχον, ὥσθ' ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος καὶ ἐξανάγεσθαί τινας, καὶ καθαίρειν. καὶ εἷλον αὐτὸ, καὶ ἀποίκους ἔπεμψαν εἰς αὐτό τε, καὶ εἰς ἕτερα. ταῦτα δὲ διανύοντες, καὶ ἐπὶ μεῖζον αἰρόμενοι, οὐχ ὑπερεφρόνησαν· ἀλλὰ κοΐντον φάβιον βουλευτὴν ἀπολλωνιάταις τοῖς ἐν τῷ ἰονίῳ κόλπῳ ἐξέδωκαν, ὅτι πρέσβεις αὐτῶν ὕβρισεν. οἱ δὲ λαβόντες αὐτὸν, ἀπέπεμψαν οἴκαδε ἀπαθῆ. ἐπὶ δὲ κοΐντου φαβίου καὶ αἰμιλίου ὑπάτων, πρὸς οὐλσινίους ἐστράτευσαν ἐπ' ἐλευθερίᾳ αὐτῶν. ἔνσπονδοι γάρ σφισιν ἦσαν, οἱ ἀρχαιότατοι τῶν τυρσηνῶν ὄντες, ἰσχύν τε περιεποιήσαντο, καὶ τεῖχος κατεσκεύασαν ὀχυρώτατον, πολιτείᾳ τε εὐνομουμένῃ ἐκέχρηντο, καὶ διὰ ταῦτα πολεμοῦντές ποτε τοῖς ῥωμαίοις ἐπὶ πλεῖστον ἀντέσχον. ὡς δ' ἐχειρώθησαν, αὐτοὶ μὲν ἐξώκειλαν εἰς ἁβρότητα, τὴν δὲ διοίκησιν τῆς πόλεως τοῖς οἰκέταις ἐπέτρεψαν, καὶ τὰς στρατείας δι' ἐκείνων ὡς τὸ πολὺ ἐποιοῦντο. καὶ τέλος ἐς τοσοῦτον προήγαγον σφᾶς, ὡς καὶ δύναμιν τοὺς οἰκέτας καὶ φρόνημα σχεῖν, καὶ ἐλευθερίας ἑαυτοὺς ἀξιοῦν. προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου, καὶ ἐτύγχανον ταύτης δι' ἑαυτῶν, καὶ τὰς σφῶν δεσποίνας ἠγάγοντο, καὶ τοὺς δεσπότας διεδέχοντο, καὶ ἐς τὴν βουλὴν ἐνεγράφοντο, καὶ τὰς ἀρχὰς ἐλάμβανον, καὶ αὐτοὶ τὸ σύμπαν κῦρος εἶχον, καὶ τά τε ἄλλα καὶ τὰς ὕβρεις τὰς

Romanos in urbe deprehenſos occidiſſent: Mamertinos Meſſanæ habitatores, á Rhegnis ad belli ſocietatem euocatos, pactione obſtrinxerunt. Sed dum Rhegium obſident, & cibariorum penuria & alijs incommodis ſunt conflictati: donec ab Hierone frumento & milite adiuti, urbem expugnatam, ueterum ciuium reliquijs reddiderunt: de ijs qui eam per inſidias oppreſſerāt, ſupplicium ſumptum eſt. At Hieron neque patrio genere nobilis, & matre ancilla natus, toti penè Siciliæ imperauit, Romanorū amicus & ſocius appellatus. Qui cum poſt Pyrrhi fugam Syracuſis potitus, Carthaginenſes inſulæ imminentes formidaret, ad Romanos inclinauit, eosq́ primo illo beneficio frumenti & auxiliorum demeruit. Poſt hęc ſæuiſsima hyeme Tyberis in magnam altitudinem conglaciauit, arbores aruerunt, Romani afflicti ſunt, iumenta ex pabuli inopia perierunt. Anno ſequente Lollius Samnis Romæ obſes, fuga elapſus: manuq́ facta, & munito ſuæ regionis caſtello occupato, latrocinium exercuit. Eum cum ſuis, qui conuenæ erant, & inermes maiori ex parte, Q. Gallus & C. Fabius comprehenderunt. Sed Caricinorum oppugnatio, apud quos prædam repoſuerant, difficilis fuit. Denique uerò transfugarum opera, noctu ſuperato muro, in tenebris penè cæſi fuiſſent, non ob noctem illunem, ſed propter niuium procellas. Cum autem luna illuxiſſet, ſubitò caſtellum expugnarunt. Eo tēpore auctis opibus, Romani drachmas argenteas uſurpare cœperunt. Deinde Calabriæ arma intulerūt: id crimini dantes, quòd Pyrrhum recepiſſent, & ſocios infeſtaſſent: ſed reuera ob eam cauſam, ut Brunduſium ſubigerent, propter portuum commoditatem, & facilem in Illyriam & Græciam traiectum. Eodem enim uento ſpirante, ex eo portu & ſoluere, & in eundē appellere licebat. Voti compotes facti, colonos non modò Brunduſium, ſed & in alia loca miſerunt. Quæ cum perfeciſſent, & altius aſcenderent, non ſunt elati: ſed Q. Fabium ſenatorem, ob contumeliam legatis factam, Apolloniatibus, qui in ſinu Ionio habitant, dediderunt: quem illi acceptum, incolumem domum remiſere. Q. Fabio & Aemylio Coss. ad libertatem Vlſineis fœderatis ſuis reſtituendam, militarunt: qui cum Tyrrhenorum antiquiſsimi eſſent, & potentiam & mœnia fortiſsima ſibi pararant, & Republica bonis ornata legibus utebantur. Quibus de cauſis aliquando bello ſuſcepto, Romanis longiſsimo tempore reſtiterunt. Sed ſubacti, atque in delicias delapſi, Reipublicæ adminiſtrationem, & bella ferè gerenda, ſeruis commiſerunt: eosq́ tandem eo euexerunt, ut opibus atque animis elati, ipſi ſeſe in libertatem aſſererent, & dominas ſuas uxores ducerent, & dominis ſuccederēt, atq́ in ſenatum legerētur, & magiſtratus inirēt, & ipſi omnem autoritatē obtinerēt, cæteraq́ omnia. Iniurias

Hieron Siciliæ rex.

Hyems ſeuitiatis cauſa.

Lollius Samnis.

Caricinum caſtellum.

Argentea moneta.

Brunduſium colonia Romanorum facta.

Q. Fabij deditio.

Vlſinei Hetruſci.

à dominis ſibi factas, maiore petulantia in illos regeſſerunt. Veteres igitur ciues, cum eos neque ferre, neque ſuis uiribus ulciſci poſſent, clam legatos Romam miſerunt, qui precibus ſecretò impetrarunt, ut ſenatus, ne res palàm fieret, in priuatis ædibus cõueniret. Ac illi quidem, ut nemine audiente, deliberabant. Samnis autem quidam, ædium domini hoſpes, ægrotans, per incuriam ibi relictus, cognito ſenatuſconſulto, monuit eos qui accuſabãtur. Illi igitur quæſtionibus habitis de legatis, cum quid ageretur intellexiſſent, & illos & primores ciuitatis occiderunt. Quapropter Fabius à Romanis contra eos miſſus, omnes qui in aciem deſcenderant, profligauit, in fuga multos occidit, reliquos in urbem compulſos oppugnauit. Vbi cum ex uulnere occubuiſſet, ſerui reſumpta fiducia eruperunt: ſed uicti, atque obſidione ad famem redacti, deditionem fecerunt. Conſul eos qui ſuis dominis magiſtratus eripuerant, excruciatos necauit, urbem euertit: indigenas, & ſeruos qui in dominorum fide manſerant, alibi collocauit. Ab eo tempore Romani tranſmarina bella gerere ſunt aggreſsi, prius claſsis inſtruendæ planè rudes.

Punici belli initia. Cum autem in mari uerſari cœpiſſent, in inſulas, aliasque continentes traiecerunt. Sed cum Carthaginenſibus primùm ſunt congreſsi, nihilo neque opibus neque agri bonitate inferioribus, & in re nautica exercitatiſsimis: qui præterea pedeſtribus equeſtribusque copijs, & elephantis pollebant, & Libyæ, Sardiniæ, ac magnæ parti Siciliæ imperabant. unde in ſpem Italiæ quoque ſubigendæ erigebantur. Nam præter alia ſuperbiæ incitamenta, immodica quoque libertas animos eis faciebat. Eorum enim rex, annui magiſtratus, non diuturnæ poteſtatis autoritatem habebat.

Belli cauſæ prætendebantur, à Romanis, quòd Carthaginenſes Tarentinis opem tuliſſent: à Carthaginẽſibus, quòd Romani cum Hierone amicitiã iniſſent. Sed uera cauſa illa erat, quòd inuicem ſe ſuſpectos habebant: & utrique incolumitatem ſuam in eo ſitam eſſe putabant, ſi alteros ſubegiſſent. Cum ſic affecti eſſent, huiuſmodi occaſio ſoluendæ pacis, & auſpicandi belli incidit.

Mamertini. Mamertini, qui olim ex Campania coloniã Meſſanam deduxerant, tum autem ab Hierone obſidebantur, opem Romanorum, ut quos cognatione attingerent, implorarunt: quibus alacriter auxilia ſunt decreta. Neque enim obſcurum erat, Mamertinos ad Carthaginenſes tranſituros, ſi à Romanis deſtituerentur: qui ſubacta tota Sicilia, inde in Italiam tranſituri eſſent. Ea enim inſula parum à continente diſtat: unde olim Italiæ fuiſſe iunctam fabulantur. Ob ſitum igitur Italiæ tam propinquum, Carthaginenſes inuitare uidebatur; ut ea occupata, etiam oppoſitam continentẽ ſibi uendicarent, & qui Meſſanam tenebant, etiam fretum illud anguſtum in poteſtate habebant. Romani uerò auxilia Mamertinis decreta, ob cauſas quaſdam

ὑπὸ τῶν δεσποτῶν αὐτοῖς γενομένας, ἐπαχθέστερον ἐς τοὺς ἐκείνους ἀντεπανέστησαν. οὔτ' οὖν φέρειν σφᾶς οἱ ἀρχαῖοι πολῖται, οὔτε καθ' ἑαυτοὺς ἀμύνεσθαι δυνάμενοι, λάθρα πρέσβεις ἐς τὴν Ῥώμην ἀπέστειλαν, οἳ καὶ δι' ἀπορρήτων συνάξαι τὴν γερουσίαν ἐς ἰδιωτικὴν οἰκίαν ἐλθεῖν, ὅπως μηδὲν ἐξαγγελθῇ, παρεσκεύασαν, καὶ ἔτυχον. καὶ οἱ μὲν ὡς οὐδενὸς ἐπακούοντος ἐβουλεύοντο. Σαυνίτης δέ τις παρὰ τῷ κυρίῳ τῆς οἰκίας ἐπεξενωμένος, καὶ νοσῶν, ἔλαθε κατὰ χώραν μείνας, καὶ ἐμμαθὼν ἃ ἐψηφίσαντο, καὶ ἐμήνυσε τοῖς τὴν αἰτίαν ἔχουσι. κἀκεῖνοι τοὺς πρέσβεις ἐπανιόντας κατέσχον, καὶ ἐβασάνισαν. καὶ μαθόντες τὰ δρώμενα, αὐτούς τε ἀπέκτειναν, καὶ τῶν ἄλλων τοὺς πρώτους. διὰ γοῦν ταῦθ' οἱ Ῥωμαῖοι τὸν Φάβιον ἐπ' αὐτοὺς ἔστειλαν, καὶ ὃς τούς τε ἀπαντήσαντας αὐτῷ ἐξ ἐκείνων ἐτρέψατο, καὶ πολλοὺς ἐν τῇ φυγῇ φθείρας, κατέκλεισε τοὺς λοιποὺς εἰς τὸ τεῖχος, καὶ προσέβαλε τῇ πόλει. καὶ ὁ μὲν ἐν τούτῳ τρωθεὶς ἀπέθανε. θαρσήσαντες δ' ἐπὶ τούτῳ ἐπεξῆλθον, καὶ ἡττηθέντες αὖθις ἀνεχώρησαν, καὶ ἐπολιορκοῦντο· καὶ ἐς ἀνάγκην λιμοῦ ἐμπεσόντες, παρέδωκαν ἑαυτούς. ὁ δὲ ὕπατος τοὺς μὲν ἀφελομένους τὰς τῶν κυρίων τιμάς, αἰκισάμενος ἔκτεινε, καὶ τὴν πόλιν κατέσκαψε· τοὺς δὲ αὐθιγενεῖς, καὶ εἴ τινες τῶν οἰκετῶν χρηστοὶ περὶ τοὺς δεσπότας ἐγένοντο, ἐν ἑτέρῳ κατῴκισε τόπῳ. ἐκ τούτου ἤρξαντο οἱ Ῥωμαῖοι διαποντίων ἀγώνων, ναυτικῶν γὰρ οὐ πρότερον ἐπεπείραντο. θαλαττουργοὶ δὲ γενόμενοι, καὶ ἐπὶ τὰς νήσους, τάς τε ἄλλας ἠπείρους ἐπεραιώθησαν. Καρχηδονίοις δὲ πρώτοις ἐπολέμησαν, οὐδὲν αὐτῶν οὔτε ἧσσον οὔτε πλούτῳ, οὔτε ἀρετῇ χώρας, καὶ ἠσκημένοις τὰ ναυτικὰ ἐς ἀκρίβειαν, καὶ παρεσκευασμένοις ἱππικαῖς τε δυνάμεσι, καὶ πεζαῖς, καὶ ἐλέφασι· καὶ ἄρχουσι Λιβύης, τῆς τε Σαρδοῦς, καὶ τῆς Σικελίας τὰ πλείω κατέχουσιν, ὅθεν καὶ τὴν Ἰταλίαν χειρώσασθαι δι' ἐλπίδων πεποίηντο. τά τε γὰρ ἄλλα σφᾶς φρονηματίζεσθαι ἐποίει, καὶ τὸ αὐτονόμοι λίαν ἐτύγχανον ὑπάρχοντες. τὸν γὰρ βασιλέα ἐπ' ἐτησίῳ ἀρχῇ, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ χρονίῳ δυναστείᾳ προεβάλλοντο. ἡ καὶ ὡς αὐτοῖς προσηκόντων, πολυπραγμονεῖν. σκήψεις δὲ τοῦ πολέμου ἐγένοντο, Ῥωμαίοις μὲν, ὅτι Καρχηδόνιοι τοῖς Ταραντίνοις ἐβοήθησαν· Καρχηδονίοις δὲ, ὅτι φιλίαν Ῥωμαῖοι συνέθεντο τῷ Ἱέρωνι. τὸ δ' ἀληθὲς, ὅτι ἀλλήλους ὑφεωρῶντο· καὶ μίαν σωτηρίαν τῶν οἰκείων ἐνόμιζον ἔσεσθαι, εἰ τοὺς ἑτέρους καταστρέψαιντο. οὕτω διακειμένοις αὐτοῖς συμπεσόν τι τάς τε σπονδὰς διέλυσε, καὶ ἐς τὸν πόλεμον αὐτοὺς ἐξήγαγε. τὸ δ' ἦν τοιοῦτον. οἱ Μαμερτῖνοι ἐκ Καμπανίας ποτὲ πρὸς Μεσσήνην ἀποικίαν σταλέντες, τότε δ' ὑπὸ Ἱέρωνος πολιορκούμενοι, ἐπεκαλέσαντο τοὺς Ῥωμαίους, οἷα σφίσι προσήκοντες. κἀκεῖνοι ἑτοίμως ἐπικουρῆσαι αὐτοῖς ἐψηφίσαντο, εἰδότες, ὅτι ἂν τῆς συμμαχίας αὐτῶν οἱ Μαμερτῖνοι μὴ τύχωσι, πρὸς τοὺς Καρχηδονίους προσπελάσουσι, κἀκεῖνοι τῆς Σικελίας ὅλης κρατήσαντες, καὶ ἐς τὴν Ἰταλίαν ἐξ αὐτῆς διαβήσονται. ἡ γὰρ νῆσος αὕτη βραχὺ τῆς ἠπείρου διέχει, ὡς μυθεύεσθαι, ὅτι ποτὲ καὶ αὐτὴ ἠπειρῶτις ἦν. ἥ τε οὖν νῆσος οὕτω τῇ Ἰταλίᾳ ἐγκειμένη, ἐδόκει τοὺς Καρχηδονίους ἐκκαλεῖσθαι, καὶ τὴν ἀντιπέρας ἤπειρον αὐτοῖς ἐκδώσειν ἔμελλε, εἴ γε καὶ τὴν Μεσσήνην κατάσχοιεν, ἣ δὲ μόνη παρέχει τοῖς κρατοῦσιν αὐτῆς, καὶ τὸν πορθμὸν κυριεύειν. ψηφισάμενοι δὲ βοηθεῖν οἱ Ῥωμαῖοι τοῖς Μαμερτίνοις, οὐ ταχέως αὐτοῖς ἐπεκούρησαν, διά τινας

τινας ἐπισυμβάσας αἰτίας. ὅθεν ἀνάγκῃ πιεζόμενοι οἱ Μαμερτῖνοι, Καρχηδονίους ἐπεκαλέσαντο. οἱ δὲ καὶ ἑαυτοῖς καὶ τοῖς ἐπικαλεσαμένοις εἰρήνην κατεπράξαντο πρὸς Ἱέρωνα, ἵνα μὴ οἱ Ῥωμαῖοι ἐς τὴν νῆσον περαιωθῶσι, καὶ τὸν πορθμὸν δὲ καὶ τὴν πόλιν ἐφύλασσον, Ἄννωνος σφῶν ἡγουμένου. κἀν τούτῳ Γάϊος Κλαύδιος χιλιαρχῶν ναυσὶν ὀλίγαις ὑπὸ Ἀππίου Κλαυδίου προπεμφθείς, ἐς τὸ Ῥήγιον ἀφίκετο. διαπλεῦσαι δὲ οὐκ ἐθάρρησε, πολὺ πλεῖον τὸ τῶν Καρχηδονίων ὁρῶν ναυτικόν. ἀκατίῳ δ' ἐμβάς, προσέσχε τῇ Μεσσήνῃ, καὶ διελέχθη αὐτοῖς ὅσα ὁ καιρὸς ἐδίδου. ἀντειπόντων δὲ τῶν Καρχηδονίων, τότε μὲν μηδὲν πράξας ἀνεκομίσθη. μετὰ ταῦτα δὲ γνοὺς τοὺς Μαμερτίνους ἐν στάσει ὄντας (οὔτε γὰρ τοῖς Ῥωμαίοις ὑπακούειν ἐβούλοντο, καὶ τοὺς Καρχηδονίους ἐβαρύνοντο) ἔπλευσεν αὖθις, καὶ ἄλλα τε εἶπεν ἐπαγωγά, καὶ ὡς ἐπ' ἐλευθερώσει τῆς πόλεως ἥκοι, καὶ ἐπειδὰν καταστήσῃ τὰ πράγματα, ἀποπλεύσει, καὶ τοὺς Καρχηδονίους ἢ ἀποχωρῆσαι ἐκέλευσεν, ἢ εἴ τι δίκαιον ἔχοιεν, εἰπεῖν. ὡς δ' οὔτε τῶν Μαμερτίνων τις ὑπὸ δέους ἐφθέγξατο, καὶ οἱ Καρχηδόνιοι βίᾳ τὴν πόλιν κατέχοντες, οὐδὲν αὐτοῦ ἐφρόντιζον· αὐταρκές, ἔφη, μαρτύριον παρ' ἀμφοτέρων ἡ σιωπή, τῶν μὲν ὅτι ἀδικοῦσιν (εἰ γάρ τι ὑγιὲς ἐφρόνουν, ἐδικαιολογήσαντο ἄν) τῶν δέ, ὅτι τῆς ἐλευθερίας ἐφίενται. ἐπαρρησιάσαντο γὰρ ἄν, εἰ τὰ τῶν Καρχηδονίων ᾑροῦντο, καὶ ἐπηγγείλαντο βοηθήσειν αὐτοῖς. θορύβου δὲ καὶ ἐπαίνου παρὰ τῶν Μαμερτίνων ἐπὶ τούτοις γενομένου, εὐθὺς ἀνέπλευσε πρὸς τὸ Ῥήγιον, καὶ μετ' ὀλίγον παντὶ τῷ ναυτικῷ βιασάμενος τὸν διέκπλουν, τὸ μὲν ὑπὸ τοῦ πλήθους καὶ τῆς τέχνης τῶν Καρχηδονίων, τὸ δὲ πλεῖστον διὰ τὴν τοῦ ῥοῦ χαλεπότητα, καὶ χειμῶνα ἐξαίφνης γενόμενον, τινάς τε τῶν τριήρων ἀπέβαλε, καὶ ταῖς λοιπαῖς μόλις ἐς τὸ Ῥήγιον ἀπεσώθη. οὐ μέντοι τῆς θαλάσσης οἱ Ῥωμαῖοι διὰ τὴν ἧτταν ἀπέσχοντο· ἀλλ' ὁ μὲν Κλαύδιος τὰς ναῦς ἐπεσκεύαζεν. Ἄννων δὲ τὴν αἰτίαν τῆς τῶν σπονδῶν διαλύσεως ἐς τοὺς Ῥωμαίους τρέψαι βουλόμενος, καὶ τὰς ἁλούσας τριήρεις τῷ Κλαυδίῳ ἔπεμψε, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους ἀπεδίδου, καὶ πρὸς τὴν εἰρήνην προὐκαλεῖτο αὐτόν. ἐπεὶ δ' οὐδὲν ἐδέξατο, ἠπείλησε, μηδ' ἀπονίψασθαι τὰς χεῖρας ποτὲ ἐν τῇ θαλάσσῃ τοὺς Ῥωμαίους ἐάσειν. ὁ Κλαύδιος δὲ τὴν τοῦ πορθμοῦ φύσιν κατανοήσας, ἐτήρησε τὸν ῥοῦν καὶ τὸν ἄνεμον ἐκ τῆς Ἰταλίας, ἐς τὴν Σικελίαν ἅμα φέροντας· καὶ οὕτω διέπλευσεν ἐς τὴν νῆσον, μηδενὸς ἐναντιωθέντος. εὑρὼν οὖν ἐν τῷ λιμένι τοὺς Μαμερτίνους (ὁ γὰρ Ἄννων προϋποπτεύσας αὐτούς, ἐν τῇ ἀκροπόλει καθῆστο, φυλάττων αὐτήν) ἐκκλησίαν συνήγαγε, καὶ διαλεχθεὶς αὐτοῖς ἔπεισε, μεταπέμψασθαι τὸν Ἄννωνα. ὁ δὲ καταβῆναι οὐκ ἤθελε· φοβηθεὶς δέ, μὴ οἱ Μαμερτῖνοι ὡς ἀδικοῦντος αὐτοῦ νεωτερίσωσιν, ἦλθεν ἐς τὴν ἐκκλησίαν. καὶ πολλῶν ὑπ' ἀμφοῖν μάτην λεχθέντων, συναρπάσας τις τῶν Ῥωμαίων αὐτόν, καὶ ἐνέβαλεν ἐς τὸ δεσμωτήριον, συνεπαινούντων τῶν Μαμερτίνων. καὶ ὁ μὲν οὕτως ἁλοὺς ἀνάγκῃ τὴν Μεσσήνην ἐξέλιπεν. οἱ Καρχηδόνιοι δὲ ἐκόλασαν μὲν τὸν Ἄννωνα, κήρυκα δὲ τοῖς Ῥωμαίοις ἔπεμψαν, τήν τε Μεσσήνην ἐκλιπεῖν κελεύοντες, καὶ ἐκ πάσης ἀπελθεῖν Σικελίας ἐν ἡμέρᾳ ῥητῇ καὶ στρατὸν ὑπεξαλλάξωσιν. ὡς δ' οὐκ ἐπείθοντο οἱ Ῥωμαῖοι, τούς τε μισθοφοροῦντας παρ' αὐτοῖς ἐξ Ἰταλίας ἀπέσφαξαν,

quaſdam non ſtatim miſerunt. Quare illi, urgente neceſsitate, Carthaginenſes implorarunt. Qui & ſupplicibus & ſibi ipſis pacem cum Hierone confecerunt, ne Romani in inſulam traijcerent, & urbem atque fretum Hannone duce cuſtodiuerunt. Interea C. Claudius tribunus militum ab Appio Claudio cum paucis nauibus præmiſsus, Rhegium uenit. ſed cum hoſtilem claſſem longè maiorem uideret, traijcere non auſus, nauicula conſcenſa Meſſanam appulit: & cum Mamertinis ea collocutus eſt, quæ tempus ferebat. ſed Carthaginēſibus refragatis, tum quidem rebus infectis receſsit. pòſt autem, cum Mamertinos in motu eſſe cognouiſſet (neque enim Romanis parére uolebant, & Carthaginenſes ægrè patiebantur) rurſus nauigauit: & præter alia ad perſuadendum apta, ſe liberandæ ciuitatis ergò adeſſe dixit, & rebus in integrum reſtitutis receſſurum. Carthaginenſes uerò aut recedere, aut quam iuſtam manendi cauſam haberent, exponere iuſsit. Cum uerò neque Mamertinus quiſquam præ metu loqueretur, & Carthaginenſes urbem ui tenentes, nihil eum curarent: Satis, inquit, argumenti eſt utrorumque ſilentium, alteros iniuſtè agere (nam ſi cauſa freti eſſent, ſe defenderent) alteros libertatis eſſe cupidos. Si enim Carthaginenſibus ſtuderent, liberè illis auxilia promitterent. Quæ uerba cum Mamertini cum plauſu & laudibus excepiſſent, Rhegium ſtatim redijt: ac paulo pòſt cum tota claſſe ui traijcere conatus, partim ob multitudinem & ſolertiam Carthaginenſium, partim ob freti ſæuitiā, & tempeſtatem ſubito exortā, triremibus aliquot amiſsis, cum reliquis ægrè tenuit Rhegium. Neque tamen ob eam cladem Romani mari abſtinuerunt: ſed Claudius naues refecit. Hanno cauſam rupti fœderis Romanis aſſcripturus, enā captas triremes Claudio remiſit, captiuosq́ reſtituit, eum'que ad pacem prouocauit. Sed cum ille nullas conditiones admitteret, minatus eſt, ſe non paſſurum ut Romani uel manus in mari abluerent. Claudius uerò freti natura conſiderata, captauit refluxum eius & uentum ſimul ex Italia in Siciliam ferentes: itaq; in inſulam traiecit, prohibente nemine. & Mamertinis in portu inuentis (nam Hanno cum ciues ſuſpectos haberet, arcem tuebatur) pro concione perſuaſit, ut Hannonem accerſerent. Qui etſi deſcendere uolebat, tamen ueritus ne Mamertini de iniurijs ſibi factis conquerentes, noui aliquid molirentur, in concionem uenit: & multis uerbis utrinq; fruſtra factis, à quodā Romano cōprehenſus, in carcerē conijcitur, Mamertinis approbāntibus. Sic ille tota Meſſena neceſſariò relicta, à Carthaginēſibus multatus eſt: & unà cū exercitu caduceator ad Romanos miſſus, per quem edicebāt, ut Meſſanam relinquerēt, & intra certū diem tota Sicilia excederēt. Romanis uerò non obtēperantibus, Italos, qui apud ipſos ſtipēdia merebāt, oc

C. Claudius malè rem gerit in Sicilia.

Romanorū & Carthaginenſium certamina in Sicilia.

ciderunt: & Hierone adiuuante, impetu facto Meſſanam obſederunt: ac fretum cuſtodierūt, ut neq; milites neq; frumentum ad eos importarentur. Quo Conſul iam appropinquās animaduerſo, ut milites ubiq; in portu per cauſam mercaturæ faciendæ uerſantes inuenit, eos decepit, ut quàm minimo cum periculo fretum tranſiret. noctuq; clàm in Sicilia non procul à caſtris Hieronis appulit, eumq; ſtatim aggreſſus eſt, ſe improuiſa impreſsione maximum illis terrorem illaturū ratus. Verùm equites eius ſuccubuerunt, ſed grauis armaturæ milites ſuperiores euaſerūt. Hieron tum in montes, poſt Syracuſas ſe cōtulit. quo Claudius amoto, Mamertinis ſua præſentia recreatis, Carthaginenſes iam deſtitutos inuadit, impetu in eorum caſtra facto, quæ quodammodo peninſulę inſtar erant, hinc mari, illinc profundis cincta paludibus. Anguſtiſsimę autem fauces, quà ſolum patebat aditus, muro intercludebātur. Quò dum ui per multas ærumnas penetrare Romani ſtudent, telis profligati recedunt. Afros uerò auctis animis, ex anguſtis faucibus eruptione facta, tanquam fugientes perſecuturis, Romani conuerſi repulerunt, multis occiſis, ut non amplius caſtris egrederentur, quamdiu Claudius Meſſanæ fuit. Qui cum eos ui elicere non auderet, ad Syracuſas & Hieronem conuertit animum, præſidio Meſſanæ relicto. Et ut ipſe urbem oppugnabat, ſic ciues aliquando erumpebant, nunc his, nunc illis fauente uictoria. Et Conſul aliquando in anguſtias redactus, captus eſſet, niſi antequam circumueniretur, ad Hieronem de pacis conditionibus legatū miſiſſet. Nam cum quidam ueniſſet, cum quo de pace tractaret, inter colloquendum paulatim receſsit, donec in tuta peruenit. Et quia urbs facilè capi non poterat, & obſidio cùm ob penuriam commeatus, tum propter luem in exercitu graſſantem, facultatem non habebat, receſſit. Syracuſani autem ſequentes, cum diſperſis colloquebantur: ac pacem feciſſent, ſi etiam Hieron conſentire uoluiſſet. Conſul præſidio Meſſanæ relicto, Rhegium traiecit. Romani Hetruriæ rebus compoſitis, atq; Italia planè pacata, Carthaginenſium autem uiribus creſcentibus, utrunq; Conſulem in Siciliam ire iuſſerunt. Igitur Valerius Maximus & Octacilius Craſſus, tam ſeorſim quàm unà inſulam peragrantes, multos in deditionem acceperunt: ac locis pleriſq; adiunctis, Syracuſas contenderunt. Quorum ſucceſsibus Hieron territus, redditis urbibus quas eis ademerat, promiſſaq; pecunia, & captiuis dimiſsis, pacem petijt, atque impetrauit: quòd Conſules, eius opibus adiunctis, Carthaginēſes à ſe faciliùs debellari poſſe rebantur. Pactis firmatis, ad alias urbes, in quibus Punica præſidia erant, conuerſi, aq; cæteris repulſi, Segeſtam ultro ſe dedentem acceperunt. Ciues enim ob neceſsitudinē ſibi cum Romanis intercedentem (nam ſuum quoque ortum ad Aeneam autorem referebant) Carthaginenſibus cæſis, illorum fidei ſe commiſerunt.

Hieron ſe cum Romanis cōiūgit.

κλεισαν, καὶ τῇ Μεσσήνῃ προσέβαλον. συνῆν δὲ καὶ ὁ Ἱέρων αὐτοῖς, καὶ τὴν πόλιν ἐπολιόρκουν, καὶ τὸν πορθμὸν ἐφύλασσον, ὡς μήτε στράτευμα, μήτε σῖτος αὐτοῖς κομισθῇ. ὃ μαθὼν ὁ ὕπατος ἤδη πλησιάζων, ὡς εὗρε συχνοὺς αὐτῶν πολλαχῇ κατὰ πρόφασιν ἐμπορίας ἐνδημίζοντας, ἐξηπάτησε σφᾶς, ὅπως δὴ λάθῃ τὸν πορθμὸν ἀσφαλέστατα· καὶ λάθρα νυκτὸς τῇ Σικελίᾳ προσορμισάμενος, καὶ προσπλεύσας οὐ πόρρω τοῦ στρατοπέδου τοῦ Ἱέρωνος, αὐτίκα συνέμιξε, νομίζων φοβερώτατος αὐτοῖς ἐκ τοῦ ἀέλπτου φανήσεσθαι. ἀντεπεξελθόντων δ' αὐτῶν, τὸ μὲν τῶν Ῥωμαίων ἱππικὸν ἠλαττώθη, τὸ δ' ὁπλιτικὸν ὑπερέσχε. καὶ ὁ Ἱέρων τότε μὲν εἰς τὰ ὄρη, ὕστερον δὲ εἰς τὰς Συρακούσας ὑπεχώρησεν. ὁ οὖν Κλαύδιος ἀναχωρήσαντος τοῦ Ἱέρωνος, καὶ τῶν Μαμερτίνων διὰ τὴν παρουσίαν αὐτοῦ ἀναθαρσήσαντων, ἐπῆλθε τοῖς Καρχηδονίοις μονωθεῖσιν ἤδη· καὶ τῷ σφῶν προσέβαλε χαρακώματι, ὄντι οἷον ἐν χερρονήσῳ. ἐντεῦθεν μὲν γὰρ ἡ θάλασσα τοῦτο συνεῖχεν, ἐντεῦθεν δὲ ἕλη τινὰ δυσδιάβατα· ἦν δὲ τὸν αὐχένα, δι' οὗ πρόσοδος μόνον, στενοτάτου τυγχάνοντος, ἐπετείχιστο διατείχισμα. βιαζόμενοι οὖν πρὸς ταῦτα οἱ Ῥωμαῖοι, ἐταλαιπώρησαν, καὶ βαλλόμενοι ἀνεχώρησαν. οἱ δὲ Λίβυες θαρσήσαντες ἐπεξῆλθον· καὶ ὡς φεύγοντας διώκοντες, ἔξω προήλαυνον τῶν στενῶν. κἀνταῦθα ἀναστραφέντες οἱ Ῥωμαῖοι, αὐτοὺς ἐτρέψαντο, καὶ πολλοὺς ἀπέκτειναν, ὥστε αὐτοὺς μηκέτι τοῦ στρατοπέδου προελθεῖν, παρ' ὅσον ἐν Μεσσήνῃ ὁ Κλαύδιος. ὁ δὲ βιάσασθαι τὴν πρόσοδον μὴ τολμῶν, πρὸς τὰς Συρακούσας καὶ τὸν Ἱέρωνα ἐτράπετο, φυλακὴν ἐν τῇ Μεσσήνῃ καταλιπών. καὶ προσέβαλλέ τε αὐτῇ ἔσθ' ὅτε, κἀκεῖνοι ποτὲ ἐπεξῄεσαν· καὶ ὅτε μὲν ἐκράτουν, ὅτε δ' ἐκρατοῦντο ἑκάτεροι· καί ποτε ἐν χωρίῳ στενῷ ὁ ὕπατος γεγονὼς, ἑάλω ἄν, εἰ μὴ πρὸ τοῦ προκαταληφθῆναι ἔπεμψε πρὸς τὸν Ἱέρωνα, ὡς συμβάσεως δή τινος αὐτὸν προσκαλούμενος. οὕτω γὰρ ἐλθόντος τινὸς, πρὸς ὃν ἔμελλε συμβήσεσθαι, διελέγετό τε αὐτῷ, καὶ ὑπεχώρει, μέχρις οὗ πρὸς τὸ ἀσφαλὲς ἀπεχώρησε. τὴν δὲ πόλιν ῥᾳδίως ἑλεῖν μὴ δυνάμενος, καὶ τὴν προσεδρείαν ἀπόρου διὰ σπάνιν οὔσης σιτίων, καὶ διὰ νόσον τῆς στρατιᾶς, ἐπανέστη. καὶ οἱ Συρακούσιοι εἵποντο, καὶ ἐς λόγους τοῖς ἐσκεδασμένοις ᾖσαν. καὶ ἐσπείσαντο ἄν, εἰ καὶ ὁ Ἱέρων συμβῆναι ἠθέλησεν. ὁ δὲ ὕπατος φρουρὰν ἐν τῇ Μεσσήνῃ καταλιπὼν, ἀπέπλευσεν εἰς τὸ Ῥήγιον. οἱ Ῥωμαῖοι δὲ ἐπεὶ τὰ Τυρσηνικὰ καθεστήκει, καὶ τὰ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ἀκριβῶς εἰρήνευσαν, τὰ δὲ τῶν Καρχηδονίων ἤδη πλεῖον συνίστατο, ἀμφοτέρους τοὺς ὑπάτους ἐς τὴν Σικελίαν ἐκστρατεῦσαι ἐκέλευσαν. περαιωθέντες οὖν ὅ τε Μάξιμος Οὐαλλέριος καὶ ὁ Ὀκτακίλιος Κράσσος, καὶ διὰ τῆς νήσου ὁμοῦ τε πορευόμενοι, καὶ δίχα, πολλοὺς ὁμολογίᾳ παρεστήσαντο. ὡς δὲ τὰ πλείω ᾠκειώσαντο, πρὸς τὰς Συρακούσας ὥρμησαν. καὶ ὁ Ἱέρων φοβηθεὶς, διεκηρυκεύσατο σφίσι, τάς τε πόλεις, ἃς ἀφῄρητο, ἀποδιδοὺς, καὶ χρήματα ὑπισχνούμενος, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους ἐλευθερῶν, καὶ ἔτυχεν ἤδη τούτοις σπονδῶν. οἱ γὰρ ὕπατοι ῥᾷον μετ' αὐτοῦ καταπεπολεμῆσθαι τοὺς Καρχηδονίους ἐνόμισαν. συμβάντες δ' αὐτῷ, πρὸς τὰς λοιπὰς πόλεις τὰς ὑπὸ Καρχηδονίων φρουρουμένας ἐτράποντο. καὶ τῶν μὲν ἄλλων ἀπήρασαν, Ἔγεσταν δὲ ἑκουσίαν ἔλαβον. διὰ γὰρ τὴν πρὸς Ῥωμαίους οἰκείωσιν, οἱ ἐν αὐτῇ ἐκ τοῦ Αἰνείου λέγοντες γεγονέναι, προσεχώρησαν αὐτοῖς, τοὺς Καρχηδονίους φονεύσαντες. καὶ

Conſu-

τες. καὶ οἱ μὲν ὕπατοι διὰ τὸν χειμῶνα εἰς τὸ Ῥήγιον ἀπῆραν. Καρχηδόνιοι δὲ εἰς Σαρδὼ τὸ πλεῖον ἐκόμισαν τοῦ στρατοῦ, ἵν' ἐκεῖθεν τῇ Ῥώμῃ ἐπιθῶνται, καὶ ἢ τέλεον οὕτω τῆς Σικελίας ἐκστήσωσιν, ἢ διαπεραιωθέντας ἀσθενεστέρους ποιήσωσιν. ἀλλ' οὔτε τούτου, οὔτε μὴν ἐκείνου ἐπέτυχον· οἱ γὰρ Ῥωμαῖοι τήν τε οἰκείαν ἐφύλαττον, καὶ ἀξιόμαχον ἐς Σικελίαν δύναμιν ἔπεμψαν μετὰ Ποστουμίου Ἀλβίνου, καὶ μετὰ Αἰμιλίου Κοΐντου. ἐλθόντες δὲ ἐς Σικελίαν οἱ ὕπατοι, ἐπ' Ἀκράγαντα ὥρμησαν, κἀνταῦθα Ἀννίβαν τὸν Γίσγωνος ἐπολιόρκουν. οἱ δὲ Καρχηδόνιοι πυθόμενοι, Ἄννωνα αὐτῷ σὺν πολλῇ χειρὶ συμμαχήσοντα ἔπεμψαν. ὁ δὲ ἐς Ἡράκλειαν ἐλθὼν, οὐ πόρρω οὖσαν Ἀκράγαντος, ἐπολέμει. καὶ μάχαι πλείους καὶ μεγάλαι δὲ ἐγένοντο· καὶ τὰ μὲν πρῶτα ὁ Ἄννων τοὺς ὑπάτους προυκαλεῖτο εἰς πόλεμον, ὕστερον ἐκεῖνον οἱ Ῥωμαῖοι προυκαλοῦντο. ἕως μὲν γὰρ ἄφθονον εἶχον οἱ Ῥωμαῖοι τροφὴν, οὐκ ἐτόλμουν μάχεσθαι, τῷ πλήθει ἐλαττούμενοι, λιμῷ δὲ τὴν πόλιν αἱρήσειν ἤλπιζον· ἐπεὶ δὲ σίτου ἐσπάνιζον, αὐτοὶ μὲν ἀγωνίσασθαι προεθυμοῦντο. ὁ δὲ Ἄννων ὤκνει ὑποπτεύσας διὰ τὴν προθυμίαν ἐνεδρευθήσεσθαι. διὸ οἵ τε ἄλλοι τὰ τῶν Ῥωμαίων θαρρεῖν ἠξίουν ὡς ἀμείνω γεγονότων, καὶ ὁ Ἱέρων ἀπροθύμως αὐτοῖς συναιρόμενος πρότερον, τότε σῖτον αὐτοῖς ἔπεμψεν, ὥστε καὶ τοὺς ὑπάτους ἀναθαρσῆσαι. Ἄννων δὲ ἐπεχείρησε μάχην συνάψαι, ἐλπίσας καὶ τὸν Ἀννίβαν ἐκ τοῦ τείχους κατὰ νώτου τοῖς Ῥωμαίοις προσπεσεῖσθαι. ὃ μαθόντες οἱ ὕπατοι, ἡσύχαζον, ὥστε τὸν Ἄννωνα καταφρονήσαντα τῷ φρουρήματι προσελθεῖν. ἔπεμψαν δὲ τινὰς κατόπιν αὐτοῦ ἐνεδρεύσοντας. ἐκείνου δὲ πρὸς ἑσπέραν ἀδεῶς καὶ καταφρονητικῶς ἐπανάγοντος, ἔκ τε τῆς ἐνέδρας καὶ τοῦ χαρακώματος αὐτῷ οἱ Ῥωμαῖοι συνέμιξαν, καὶ φόνον πολὺν καὶ αὐτῶν καὶ τῶν ἐλεφάντων εἰργάσαντο. ὁ δὲ Ἀννίβας ἐν τούτῳ ταῖς σκηναῖς τῶν Ῥωμαίων ἐπελθὼν, ἐξεκρούσθη ὑπὸ τῶν φυλαττόντων αὐτάς. ὁ δ' Ἄννων εἰς τὴν Ἡράκλειαν κατέφυγε, τὸ στρατόπεδον ἐκλιπών. καὶ ὁ Ἀννίβας νύκτωρ ἐκδρᾶναι τοῦ Ἀκράγαντος βουλευσάμενος, αὐτὸς μὲν ἔλαθεν· οἱ δ' ἄλλοι γνωσθέντες, οἱ μὲν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, συχνοὶ δὲ καὶ ὑπὸ τῶν Ἀκραγαντίνων ἐκτάνθησαν. οὐ μέντοι συγγνώμης ἔτυχον οἱ Ἀκραγαντῖνοι, ἀλλὰ τά τε χρήματα σφῶν διηρπάσθησαν, καὶ αὐτοὶ ἐπράθησαν ἅπαντες. καὶ οἱ μὲν ὕπατοι πρὸς τὴν Μεσσήνην διὰ τὸν χειμῶνα ἀνεχώρησαν. ὠργίζοντο δ' οἱ Καρχηδόνιοι κατὰ Ἄννωνος, καὶ Ἀμίλκαν ἀντ' αὐτοῦ τὸν Βαρχίδαν ἀπέστειλαν, ἄνδρα τῶν ὁμοφύλων, πλὴν τοῦ Ἀννίβα τοῦ υἱοῦ, ἐν στρατηγίᾳ κρείττονα. καὶ αὐτὸς μὲν τὴν Σικελίαν ἐφύλαττεν· Ἀννίβαν δὲ ναυαρχοῦντα ἐς Ἰταλίαν ἔπεμψε, τὰ παράλια αὐτῆς κακουργήσοντα, ἵνα τοὺς ὑπάτους πρὸς ἑαυτὸν ἀντιπεριάσηται. ἀλλ' οὐκ ἔτυχε τοῦ σκοποῦ. κατασκευάσαντες γὰρ ἐκεῖνοι φρουρὰς ἑκασταχόθι τῆς παραλίας, ἐς Σικελίαν ἦλθον, οὐδὲν δὲ μνήμης ἔπραξαν ἄξιον. ὁ δὲ Ἀμίλκας τοὺς Γαλάτας τοὺς μισθοφόρους, ὅτι μὴ ἐντελῆ δίδοσθαι αὐτοῖς τὸν μισθὸν ἀγανακτήσαντας, φοβηθεὶς μὴ προσχωρήσωσι τοῖς Ῥωμαίοις, διέφθειρε πέμψας αὐτοὺς ὥς τινα τῶν ὑπὸ Ῥωμαίους πόλιν, παραληψομένους αὐτὴν, ὡς τάχα προδιδομένην, καὶ διαρπάσοντας. αὐτὴν ὑποπέμψας δὲ πρὸς τοὺς ὑπάτους ψευδαυτομόλους, τὴν τῶν Γαλατῶν προμηνύοντας ἔλευσιν· ὅθεν οἱ Γαλάται πάντες ἐνεδρευθέντες ἐφθάρησαν, πολλοὶ δὲ καὶ τῶν Ῥωμαίων ἀπέθανον. ἀπελθόντων δὲ τῶν ὑπάτων οἴκαδε, ὁ Ἀμίλκας καὶ τὴν Ἰταλίαν ἐπόρθει,

Conſulibus ob hybernum tempus Rhegium reuerſis, Carthaginenſes maiorem copiarum partem in Sardiniam tranſtulerũt, ut inde Romanos aggrederentur: atq; aut penitus Sicilia pellerent, aut ſi traiecisſent, uires eorum carperent. Sed neutrũ eis ſucceſsit, Romanis & ſua tuentibus, & Siciliam cum iuſtis copijs, Poſthumij Albini & Q. Aemylij ductu atq; auſpicijs, defendentibus. Qui cum in inſulam ueniſſent, Hannibalem Giſgonis filium Agrigenti obſederunt. Quo Carthagine audito, Hanno cum magna manu auxilio miſſus, Heracleæ, quæ parum Agrigento diſtat, bellum geſsit: ac multa magnaq; prælia ſunt commiſſa, primùm Hannone Conſules, deinde Conſulibus Hannonem prouocantibus. Nam dum Romani eo piam cibariorum habebant, numero militum inferiores, pugnã detrectabant, ſe fame urbem expugnaturos ſperantes: cum uerò frumento deficerent, ad decertandum alacres facti ſunt. Hanno uerò pugnandi copiam eis facere noluit, ueritus ne alacritate illa in inſidias pelliceretur. Vnde factũ eſt, ut & alij Romanis tanquam uictoribus ſtuderent: & Hieron antè ſegniter auxiliari ſolitus, tum frumentum ſummitteret, unde Romani animos receperunt. Hanno quoq; pugnam committere inſtituit, etiam Hannibalẽ eruptione facta Romanos à tergo cæſurũ ſperans. Quo Conſules animaduerſo cum quieſcerent, & Hanno per contemptum uſq; ad uallum acceſsiſſet, aliquot miſerunt, qui ei à tergo inſidiarentur. Illoq; ſub ueſperam ſecurè & contemptim exercitum reducente, Romani tam ex uallo, quàm ex inſidijs cum aggreſsi, multam & hominum & elephantorum cædem ediderũt. Interea Hannibal Romanorum caſtra adortus eſt, ſed repulſus à cuſtodibus. Hanno caſtris deſertis Heracleã confugit. Hannibal noctu Agrigento profugiẽdi capto conſilio, ipſe quidem clam euaſit: cæteri autem deprehẽſi, partim à Romanis, multi ab Agrigẽtinis ſunt occiſi: qui tamẽ ea re ueniam non impetrarunt, ſed opibus direptis omnes uænierũt. Conſules Meſſanam in hyberna conceſſerunt. Carthaginenſes Hannoni irati, Hamilcarem Barchinum ſucceſſorẽ dederunt, imperatorem, Hannibale filio excepto, inter ſuos præſtantisſimum: qui cum Siciliam ipſe tueretur, Hannibalem claſsi præfectum in Italiam, oræ maritimæ infeſtãdæ cauſa miſit, ut Conſules a dſe retraheret. Sed fefellit eũ opinio. Nam præſidijs ubique in mari collocatis, in Siciliam profecti, nihil memorabile geſſerũt. Hamilcar uerò meruẽs, ne Galli milites, ob ſtipẽdia non integra numerata indignantes, cum Romanis ſe cõiungerent, ad quandã Romanam urbem per proditionem ſcilicet occupandam & diripiendam eos miſit: ſubornatis transfugis, qui Coss. Gallorum aduentum nunciarent. Ita illi omnes inſidijs excepti perierunt: ſed & Romanorum multi occubuerunt. Conſulibus domum reuerſis, Hamilcar etiam Italiæ oram

Hannibal Giſgonis filius.

Hanno.

Hannonis & Agrigentinorum clades.

Hamilcar.

Hannibal.

Gallorũ cædes per dolum Hamilcaris.

classe uaſtauit, & quaſdam Siciliæ urbes ſubegit. Quo Romani audito, claſſem inſtruxerunt, cui Conſulum alter Cn. Duillius eſt præfectus, collega eius Cn. Cornelius in Siciliam miſſus: qui cum bello terreſtri, quod mandatum ei fuerat, neglecto, nauibus quas habebat, Liparæ, ſpe proditionis dolo Carthaginẽſium facta; appuliſſet, à Bode Hannibalis legato eſt circumuentus. Cum autem ad defenſionem ſe pararet, ille Romanorum audaciam ueritus, eos ad pacis conditiones prouocauit. cumq́ Conſuli & tribunis militum perſuaſiſſet, ut ipſius triremem conſcenderent, quò cum præfecto claſsis colloquerentur, eos Carthaginem miſit, cæteros non repugnantes cæpit. Deinde Hannibal Italiam uaſtauit: Hamilcar Segeſtam petijt, ubi maxima pars Romani peditatus erat. & C. Cæcilio tribuno militum opem illis ferre uolẽti, per inſidias multos milites occidit. His Romani cognitis, præfectum urbis ſtatim ablegarunt, & Duillium maturare iuſſerunt. Qui cum in Siciliam ueniſſet, nauesq́ Carthaginenſium craſsitudine & magnitudine Romanis inferiores, ſed celeritate remigij, & nauigandi uarietate ſuperiores eſſe uidiſſet: machinas quaſdam, ancoras, manus ferreas longis contis præfixas, aliaq́ eius generis fabricauit; quibus hoſtiles naues attraherentur: ac tranſitu in illas facto, ſui cum Carthaginenſibus, ueluti in terreſtri pugna, comminus dimicarent. Carthaginenſes quum Romanas naues crebra remigatione circundaras, ſubitò inuaſiſſent, aliquandiu æquo Marte certatum eſt: deinde uerò Romani ſuperiores facti, multos demerſerũt, multos cæperunt. Hannibal ſeptiremi, in qua pugnabat, cum triremi commiſſa, ueritus ne caperetur, in aliam nauim ſaltu facto, euaſit. Hoc naualis prælij exitu Romani multis ſpolijs aucti ſunt. Carthaginenſes uerò Hannibalem ob acceptam cladem occidiſſent, niſi eos ſtatim, ueluti rebus adhuc integris, percontatus eſſet, utrum nauali prælio decertare iuberent, néc ne? Cum aſſenſi eſſent, ut qui claſsibus gloriarentur: ſubiecit, Nullum ſuum peccatum eſſe, „ qui eadem ſpe, qua ipſi, pugnam iniſſet. Con„ſilium enim in ſua poteſtate, euentum penes „ fortunam fuiſſe. Sic illi uita conceſſa eſt, imperium abrogatum. Duillius peditatu ſibi adiuncto, Segeſtanos liberauit, Hamilcare nec ad manus uenire auſo: & ſocijs ciuitatibus firmatis, elapſa æſtate Romam redijt. Poſt eius abitum Hamilcar Drepanum (eſt autem portus opportunus) munijt, eoq́ res maximi precij contulit: & Erycinis omnibus expulſis, atque urbe euerſa, ne locus munitiſsimus Romanis ad bellum gerendum uſui eſſet, urbes alias ui, alias proditione cæpit: ac niſi à C. Floro, qui ibi hybernabat, cohercitus fuiſſet, totam Siciliam ſubegiſſet. L. Scipio eius collega exercitum in Sardiniam & Corſicam duxit, inſulas in Tyrrheno mari ſitas, tam exiguo interuallo

Cn. Cornelius Cos. dolo Bodis Liparæ capitur.

Cn. Duillius Pœnos classe uincit.

C. Florus Hamilcari reſiſtit.

Sardinia.

Corſica.

ἐπόρθει, προσπλέων, καὶ ἐν τῇ σικελίᾳ πόλεις τινὰς ὑπηγάγετο. πυθόμενοι δὲ ταῦτα οἱ ῥωμαῖοι, ναυτικὸν συνεστήσαντο, καὶ γάιον αὐτῷ δουίλλιον τὸν ἕτερον τῶν ὑπάτων ἐπέστησαν, τὸν δὲ τούτου συνάρχοντα κορνήλιον γάιον εἰς σικελίαν ἔπεμψαν, ὃς κατὰ γῆν πολεμεῖν ἐγκεκλήρωτο ἀμελήσας, ταῖς προσούσαις αὐτῷ ναυσὶν ἐς λιπάραν ἔπλευσεν, ὡς προδοθησομένην αὐτῷ, ὅπερ δὲ ἐκ δόλου τῶν καρχηδονίων ἐγένετο. ὡς οὖν ἐν τῇ λιπάρᾳ καθωρμίζετο, βόδης αὐτὸν ὁ τοῦ ἀννίβου περιεστοίχισεν ὑποστράτηγος. παρασκευαζομένου δὲ τοῦ γαΐου πρὸς ἄμυναν, δείσας ἐκεῖνος τὴν ἀπόνοιαν αὐτῶν, προεκαλέσατο αὐτοὺς εἰς σπονδάς· καὶ πείσας ἀναβῆναι εἰς τὴν ἑαυτοῦ τριήρη τόν τε ὕπατον καὶ τοὺς χιλιάρχους, ὡς τῷ ναυάρχῳ ἐντευξομένους. καὶ τούτους μὲν ἐς καρχηδόνα ἀπέπεμψαν, τοὺς δὲ λοιποὺς οὐδ' ἀραμένους τὰ ὅπλα εἷλον. ἔτι τε ἀννίβας μὲν τὴν ἰταλίαν ἐπόρθει, ἀμίλκας δὲ εἰς αἴγεσταν ἐστράτευσεν, ἐν ᾗ τὸ πλεῖστον τοῦ πεζοῦ τοῖς ῥωμαίοις ἦν, οἷς ἐπικουρῆσαι γάιον καικίλιον χιλίαρχον ἐθελήσαντα λοχήσας, πολλοὺς ἐφόνευσε τῶν αὐτοῦ. ταῦτα δὲ μαθόντες οἱ ἐν τῇ ῥώμῃ, τὸν μὲν ἀστυνόμον εὐθὺς ἐξέπεμψαν, καὶ τὸν δουίλλιον ἐπίσπευσεν. ὁ δὲ ἐς τὴν σικελίαν ἐλθὼν, καὶ καταμαθὼν τὰς ναῦς τῶν καρχηδονίων τῇ μὲν παχύτητι καὶ τῷ μεγέθει τῶν σφῶν ἐλαττουμένας, τῷ τάχει δὲ τῆς εἰρεσίας καὶ τῇ ποικιλίᾳ τοῦ πλοῦ προεχούσας, μηχανὰς ἀπὸ τῶν πρωρῶν, ἀγκύρας τε, καὶ χεῖρας προμήκεσι σιδηρᾶς, καὶ ἄλλα τοιαῦτα κατεσκεύασεν, ὅπως ταῖς πολεμίαις ναυσὶν ἐμπεριπλέκοντες αὐτὰς συνάπτοιντο σφίσι, καὶ μεταβαίνοντες ἐς αὐτὰς, εἰς χεῖρας ἴοιεν τοῖς καρχηδονίοις, καὶ ὡς ἐν πεζῇ μάχῃ τούτοις συρρήγνυιντο. συμμίξαντες οὖν οἱ καρχηδόνιοι ταῖς τῶν ῥωμαίων ναυσὶ, περιέπλεον σφᾶς, συντόνῳ χρώμενοι εἰρεσίᾳ, καὶ ἐκ τοῦ αἰφνιδίου προσέβαλλον. χρόνον μὲν οὖν τινα ἰσοπαλὴς ἡ ναυμαχία ἐγένετο. εἶθ' οἱ ῥωμαῖοι ἐπικρατέστεροι γεγονότες, πολλοὺς μὲν κατέδυσαν, συνέσχον δὲ καὶ πολλούς. ὁ δ' ἀννίβας ἀφ' ἑπτήρους ναυμαχῶν, συσχεθείσης τῆς αὐτοῦ ὑπὸ τριήρει τινὶ, μὴ ἁλῷ φοβηθεὶς, τὴν ἑπτήρη τε ἐγκατέλιπε, καὶ μεταβὰς εἰς ἑτέραν διέφυγε. τῆς μὲν οὖν ναυμαχίας τοιοῦτον τέλος ἐγένετο, καὶ λάφυρα πολλὰ ἐλήφθη. τὸν δ' ἀννίβαν οἱ καρχηδόνιοι διὰ τὴν ἧτταν ἀπέκτειναν ἄν, εἰ μὴ εὐθὺς ἐπηρώτησε σφᾶς, ὡς ἀκεραίων ἔτι τῶν πραγμάτων ὄντων, εἰ ναυμαχῆσαι κελεύουσιν, ἢ μή· συνθεμένων γὰρ αὐτῶν ναυμαχῆσαι, ὡς τῷ ναυτικῷ προέχειν ἐπαιρομένων, ἐπεῖπεν, ὅτι οὐδὲν οὖν ἠδίκησε, ὅτι ταὐτὰ ὑμῖν ἐλπίσας συνέβαλον. τῆς γὰρ γνώμης, ἀλλ' οὐ τῆς τύχης ἐτύγχανον κύριος. καὶ ὁ μὲν ἐσώθη, τὴν δὲ ἡγεμονίαν ἀφῃρέθη. δουίλλιος δὲ τὸ πεζὸν προσλαβὼν, τούς τε αἰγεσταίους ἐρρύσατο, μηδ' εἰς χεῖρας αὐτῷ τοῦ ἀμίλκα ἐλθεῖν ὑπομείναντος, καὶ τὰ φίλια τὰ ἄλλα ἐβεβαιώσατο, καὶ ἐς τὴν ῥώμην τοῦ θέρους παρελθόντος ἀνεκομίσθη. ἀπάραντος δὲ αὐτοῦ, ὁ ἀμίλκας τό, τε δρέπανον καλούμενον (ἔστι δὲ λιμὴν ἐπίκαιρος) ἐκρατύνατο, καὶ ἐς αὐτὸ τὰ πλείστου κατέθετο ἄξια, καὶ τοὺς ἐρυκίνους ἅπαντας μετανέστησε· καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν κατέσκαψεν, ἵνα μὴ οἱ ῥωμαῖοι καρτερὰν αὐτὴν οὖσαν καταλαβόντες, ὁρμητήριον τοῦ πολέμου ποιήσωνται· καὶ πόλεις εἷλε τὰς μὲν βίᾳ, τὰς δὲ προδοσίᾳ. κἂν εἰ μὴ γάιος φλῶρος αὐτὸν ἐπέσχεν, ἐκεῖ χειμάζων, τὴν σικελίαν ἂν κατεστρέψατο ἅπασαν. λούκιος δὲ σκιπίων ὁ συνάρχων αὐτοῦ, ἐπὶ σαρδὼ καὶ ἐπὶ κύρνον ἐστράτευσε (κεῖνται δὲ ἐν τῷ τυρσηνικῷ πελάγει, ὀλίγον ἀλλήλων

λον ἀπέχουσαι, ὡς μίαν αὐτὰς πόῤῥωθεν ὁρᾶσθαι δοκεῖν) καὶ πρῶτα τῇ Κύρνῳ προσβαλὼν, τὴν μὲν Οὐαλερίαν τὴν κρατίστην αὐτῆς πόλιν βίᾳ εἷλε, ἀπόνως δὲ τὰ λοιπὰ ἐχειρώσατο. ὡς δὲ τὴν Σαρδὼ ἔπλει, κατεῖδέ τι ναυτικὸν Καρχηδόνιον, καὶ ἐπ' αὐτὸ ἐτράπετο, καὶ οἱ μὲν ἔφυγον πρὶν συμμῖξαι. αὐτὸς δ' ἐπὶ πόλιν Ὀλβίαν ἦλθε. [illegible] τῶν Καρχηδονίων μετὰ τῶν νεῶν ἀθροισθέντων φοβηθεὶς (οὐδὲ γὰρ εἶχε τὸ πεζὸν ἀξιόμαχον) ἐπ' οἴκου ἀπῆρεν. ἐν δὲ τῷ τότε χρόνῳ ἄλλοι τε τῶν ἁλόντων, καὶ τῶν ἐκδεδουλωμένων, καὶ οἱ Σαμνῖται (συχνοὶ γὰρ πρὸς τὴν τοῦ ναυτικοῦ παρασκευὴν ἀφίκοντο) συνώμοσαν τῇ Ῥώμῃ ἐπιβουλεῦσαι. μαθὼν δὲ τοῦτο Ἔριος Ποτίλιος, ὁ τῆς βοηθείας ἄρχων, προσεποιήσατο συμφρονεῖν αὐτοῖς, ἵνα ἀκριβώσῃ πᾶν τὸ δεδογμένον αὐτοῖς, καὶ ἐπεὶ μὴ οἷός τ' ἦν καταμηνῦσαι τὸ βούλευμα (πανταχοῦ γὰρ περὶ αὐτὸν ἦσαν οἱ Σαμνῖται) ἔπεισεν αὐτοὺς βουλῆς ἀγομένης ἐς τὴν ἀγορὰν ἀθροισθῆναι, καὶ καταβοῆσαι αὐτοῦ, ὡς περὶ τὸν σῖτον ἀδικουμένους, ὃν παρελάμβανον. τῶν δὲ τοῦτο ποιησάντων, μεταπεμφθεὶς, ὡς αἴτιος τοῦ θορύβου, ἐξέφηνεν αὐτοῖς τὴν ἐπιβουλήν. καὶ τότε μὲν ἡσυχάσαντες ἀπεπέμφθησαν. νυκτὸς δὲ συνέλαβον ἕκαστοι τῶν ἐχόντων δούλους τινὰς ἐξ αὐτῶν, καὶ οὕτως ἡ πᾶσα διελύθη συνωμοσία. ἐν δὲ τῷ ἐπιγινομένῳ θέρει ἔν τε τῇ Σικελίᾳ καὶ τῇ Σαρδοῖ ἅμα ἐπολέμησαν οἵ τε Ῥωμαῖοι καὶ οἱ Καρχηδόνιοι. καὶ μετὰ τοῦτ' Ἀτίλιος Λατῖνος ἐς τὴν Σικελίαν ἐλθὼν, καὶ Μυτίστρατον πόλιν ὑπὸ τοῦ Φλώρου πολιορκουμένην εὑρὼν, τῇ παρασκευῇ ἐκείνου ἐχρήσατο. καὶ προσβολὰς περὶ τὸ τεῖχος αὐτοῦ ποιουμένου, πρῶτον μὲν οἱ ἐπιχώριοι μετὰ τῶν Καρχηδονίων ἠμύνοντο καρτερῶς. τῶν δὲ γυναικῶν καὶ τῶν παίδων ἐν δάκρυσι καὶ ἐν οἰμωγαῖς προσκειμένων, οὐκ ἀντέσχον. ὑπεξελθόντων δὲ νυκτὸς τῶν Καρχηδονίων, ἅμα τῇ ἕῳ τὰς πύλας ἐθελονταὶ οἱ ἐπιχώριοι ἀνεπέτασαν. ἐσελθόντες δὲ οἱ Ῥωμαῖοι, πάντας ἐφόνευον ἕως ἐπεκήρυξεν ὁ Ἀτίλιος, τήν τε λείαν καὶ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ λαβόντος εἶναι. ἐκ τούτου γὰρ τοὺς λοιπούς τε ἐζώγρησαν, καὶ τὴν πόλιν διαρπάσαντες κατέπρησαν. ἐκεῖθεν δὲ ἐπὶ Καμάριναν ἀπερισκέπτως γενόμενοι, ἐς χωρία προλελοχισμένα ἐμπεσόντες, κἂν πανσυδὶ ἂν ἐφθάρησαν, εἰ μὴ Μάρκος Καλπούρνιος χιλιάρχων σοφίᾳ μετῆλθε τὸ δυστύχημα. ἰδὼν γάρ τινα τῶν πέριξ λόφον μόνον ὑπὸ τοῦ κρημνώδους μὴ προκατειλημμένον, ὁπλίτας τριακοσίους παρὰ τοῦ ὑπάτου ᾐτήσατο, καὶ σὺν αὐτοῖς ἐπ' ἐκεῖνον ὥρμησεν, ἵν' οἱ πολέμιοι πρὸς αὐτοὺς τράπωνται, κἀντεῦθεν οἱ λοιποὶ διαφύγωσι, καὶ ἔσχεν οὕτως. ὡς γὰρ τὴν ὁρμὴν αὐτῶν εἶδον οἱ ἐναντίοι ἐκπλαγέντες, τὸν μὲν ὕπατον καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν, ὡς ἤδη ἑαλωκότας, κατέλιπον, ἐπὶ δὲ τὸν Καλπούρνιον συνέδραμον. καὶ μάχης ἰσχυρᾶς γεγονυίας, πολλοὶ μὲν κἀκείνων, πάντες δὲ οἱ τριακόσιοι ἔπεσον. μόνος δὲ περιεσώθη ὁ Καλπούρνιος, τρωθεὶς μέν· λαθὼν δὲ ἐν τοῖς νεκροῖς κείμενος ὑπὸ τῶν τραυμάτων, ὡς τεθνηκὼς, ὕστερα ζῶν εὑρεθεὶς ἐσώθη. ἐν ᾧ δὲ οἱ τριακόσιοι ἐμάχοντο, ὁ ὕπατος ἀπεχώρησε. διαφυγὼν δὲ οὕτως, τήν τε Καμάριναν καὶ ἄλλας πόλεις τὰς μὲν βίᾳ, τὰς δὲ καὶ ὁμολογίᾳ παρεστήσατο. ἐντεῦθεν ἤδη τὴν Λιπάραν ὥρμησεν ὁ Ἀτίλιος. νυκτὸς δὲ λαθὼν προκατέσχεν αὐτὴν ὁ Ἀμίλκας· καὶ ἐπεξελθὼν αἰφνιδίως, πολλοὺς διέφθειρε. Γάϊος δὲ Σουλπίκιος τῆς τε Σαρδοῦς τὰ πλεῖστα κατέδραμε. καὶ ὑπερφρονήσας ἐκ τούτων, ὥρμησεν ἤδη ἐπὶ τὴν Λιβύην. ὃ ἀκούσαντες μὲν καὶ οἱ Καρχηδόνιοι

teruallo ſeparatas, ut ex longinquo pro una habeantur. Ac primùm Corſicæ principe urbe Valeria ui capta, reliquis citra laborem eſt potitus. In Sardiniam nauigaturus, cum claſſem Carthaginenſem conſpexiſſet, in eam impetum fecit. Sed cum illa, priuſquam ad manus ueniretur, fugiſſet, Olbiam urbem inuaſit. Vbi nauium Carthaginenſium conſpectu territus (nec enim à peditatu ſatis ad pugnam paratus erat) domum uerſus iter intendit. Eo tempore cùm alij captiui, tum Samnites, quorũ complures ad naualem inſtructionem uenerant, Romæ inſidiari decreuerunt. Quo Erius Potilius auxiliorum dux cognito, ſe eis aſſentiri ſimulauit, ut omnia eorum conſilia cognoſceret. Quia uerò illa deferre non poterat, à Samnitibus undique circumdatus, eis perſuaſit, ut cum ſenatus haberetur, in foro congreſſi, uociferarentur, in demetiendo frumento fraudem ſibi eſſe factam. Quod cum illi feciſſent, accerſitus, ut tumultus autor, inſidias expoſuit: ac tum quidem ſeditione ſopita, illi ſunt dimiſſi. Noctu uerò, cum quiq; domini ſeruos ſuos comprehendiſſent, omnis coniuratio diſſipata eſt. Sequenti æſtate Romani & Carthaginenſes ſimul & in Sicilia & in Sardinia bellum geſſerunt. Deinde cum Attilius Latinus in Siciliam ueniſſet, atque Mutiſtratum urbem à Floro obſeſſam inueniſſet: copijs illius uſus, cum mœnia oppugnaret, oppidani principio cum Carthaginenſibus ei fortiter reſtiterunt. Sed uxoribus & liberis lamentantibus, omiſſa defenſione, Carthaginenſibus noctu digreſſis, primo diluculo portas ultro aperuerunt. Verùm Romani ingreſſi, nemini pepercerũt: donec Attilius pronunciari iuſſit, prædam & homines eius fore qui cepiſſet. Tum demum reliquis captis, urbem direptam incenderunt. Inde Camarinam incircumſpectè aggreſſi, atque in loca inſidijs occupata delapſi, omnes periſſent, niſi M. Calphurnius tribunus militum, calamitatem eam arte correxiſſet. Nam cum ex omnibus unum tumulum ob præcipitium non occupatum uidiſſet, CCC à Conſule milites petijt. quos cum properè illò adduxiſſet, ut hoſtibus in ſe conuerſis, cæteri effugerent, non deceptus eſt. Nam hoſtes eorum impetu perculſi, Conſule cum ſuis, ut iam captis, relictis, contra Calphurnium concurrerunt: & atroci pugna commiſſa, multi etiam ex illis, ſed illi CCC omnes perierunt, præter unum Calphurnium: qui cum præ uulneribus inſtar mortui inter cadauera iacuiſſet, uiuens repertus, euaſit incolumis. Interea uerò dum CCC pugnant, etiam Conſul Attilius, euitato periculo, Camarina & alijs urbibus partim ui, partim deditione ſubactis, ad Liparã proficiſcitur. quam cum Hamilcar clam noctu occupaſſet, ſubita eruptione facta, multos cecidit. C. uerò Sulpitius non modò Sardiniæ pleraque loca infeſtauit: ſed ſucceſſibus elatus, etiam contra Libyam iter intendit. Ac Carthaginenſes cum

Erius Potilius ſeruorum coniurationem eladit.

Mutiſtrati excidium.

M. Calphurnius CCC militum interitu ſalutem totius exercitus redimit.

Romanorum naualis uictoria.

les cum Hannibale ſoluerũt, patriæ metuentes: ſed uento aduerſo repulſi, ambo receſſerunt. Deinde Atilius Hannibalem per ſubornatos transfugas, tanquam denuò in Africam nauigaturus, decepit. Cum igitur celeriter è portu ſolui ſſet, Sulpitius contra eum inuectus, pleraſque naues eius, præ caligine diu ignorantes quid rei eſſet, ac turbatas, demerſit: reliquæ ad terram profugerunt, atque inanes captæ ſunt.

Hannibalis Gisconis filij interitus.

Nam Hannibal cum portum non tutum eſſe uideret, ijs relictis, in urbem Sulcos ſe contulit: ibiq; orta contra eum ſeditione Carthaginenſium, cum ſolus ad eos prodijſſet, perijt. Ex eo tempore Romani ſecurius agros populantes, ab Hannone uicti ſunt. Hæc eo anno geſta ſunt: & continenter lapides de cœlo ſimul plures, grandinis inſtar, Romæ ceciderunt. Idem in Albano, & alibi quoque factum. Conſules in Siciliam profecti, Liparam oppugnarunt. Cum autem ſub Tyndario promontorio Carthaginenſes in inſidijs eſſe cognouiſſent, naues diuiſerunt. Et cum alter Conſul ſemiſſe claſsis promontorium circundediſſet, ratus Hamilcar eum ſolum eſſe, naues ſuas contrà eduxit. Sed reliquis etiam ſe oſtendentibus, in fugam uerſus, maximam nauium partem amiſit. Hoc ſucceſſu elati Romani, Sicilia, ut iam ſuæ ditionis, relicta, Libyam & Carthaginem petere auſi ſunt, ductu & auſpicijs M. Reguli & L. Manlij: qui ob uirtutem prælati cæteris, cum in Sicilia appuliſſent, inſula ordinata, nauigationem Libycam adornarunt.

M. Regulus & L. Manlius in Africam tranſeunt.

Verùm Carthaginenſes eorum aduentu non expectato, claſſe celeriter comparata, iuxta Heracleam cum eis congreſsi ſunt. Cum'que diu æquo Marte pugnatum eſſet, Romani tandem uicerunt. Hamilcar uerò non amplius eis reſiſtere auſus, & cum ſpem haberet, domo ſibi miſſum iri exercitum, tempus extrahere cupiens, Hannonem ad eos per ſpeciem petendæ pacis miſit. Quem cum quidam comprehendendum eſſe clamitarent, quòd etiam Carthaginenſes Cornelium fraude cæpiſſent: » Si iſtud, inquit, feceritis, Afris nihilo iam præ- » ſtantiores eritis. Ea tam opportuna adulatione incolumis euaſit. Illi uero rurſus in bellum incubuerunt. Ac Conſules Meſſana profectos Hamilcar & Hanno diuiſis copijs utrinque circundare ſtatuerunt. Sed Hanno eorum acceſſu non expectato, ad Carthaginem tutandam properauit. quo Hamilcar cognito, eodem loco manſit. Cæterùm Romani exſcenſu in terram facto, Aſpidem urbem inuaſerũt: quos cum ciues accedere uidiſſent, è medio exceſſerunt. Ita urbem Romani uacuam cæperunt: eaq; ad belli gerendi commoditatem uſi, atq; inde erumpere ſoliti, agros uaſtarunt: & alias urbes ui, alias deditione ſubegerũt, magnamq; prædam cæperunt: & transfugas, ſuorumq; plurimos, bellis prioribus captos, receperunt. Cũ hyems ſuperueniſſet, Manlius cum manubijs Romam nauigauit, Regulus in Africa manſit. Carthaginenſes uerò omnis generis malis

χηδονίοις σὺν τῷ Ἀννίβᾳ, περὶ τοῖς οἴκοι δεδιότες. ἀντιπνεύσαντος δὲ πνεύματος σφίσιν, ἄμφω ὑπεχώρησαν. καὶ μετὰ ταῦτα ἔσφηλε διά τινων ψευδαυτομόλων τὸν Ἀννίβαν ὁ Ἀτίλιος, ὡς ἐπὶ τὴν Λιβύην αὖθις πλευσόμενος. σπουδῇ τε σὺν αὐτῷ ἐξαναχθέντι ἐπιπλεύσας ὁ Σουλπίκιος, τὰς μὲν πλείους τῶν νεῶν, ἀγνοούσας ὑπὸ ὁμίχλης ἐπὶ πολὺ τὸ γινόμενον, καὶ ταραττομένας κατέδυσε· τὰς δὲ λοιπὰς καταφυγούσας ἐς τὴν γῆν, κενὰς εἷλεν. ὁ γὰρ Ἀννίβας οὐκ ἀσφαλῆ τὸν λιμένα ὁρῶν, καταλιπὼν αὐτάς, ἀνεχώρησεν ἐς πόλιν Σούλκους. ἔνθα στασιασάντων πρὸς αὐτὸν Καρχηδονίων, προῆλθέ τε ἐς αὐτοὺς μόνος, καὶ ἀπώλετο. ἀδεέστερον δὲ ἐκ τούτου τὴν χώραν κατατρέχοντες οἱ Ῥωμαῖοι, ἡττήθησαν ὑπὸ Ἄννωνος. ταῦτα ἐν τῷ ἔτει τούτῳ ἐγένετο. καὶ συνεχῶς λίθοι ἐξ οὐρανοῦ ἐς τὴν Ῥώμην ἅμα πολλοί, ὡς καὶ χαλάζῃ ἐοικότες, ἔπεσον. καὶ ἐς τὸ Ἀλβανὸν καὶ ἄλλοθι λίθους ὁμοίως συνέβη κατενεχθῆναι. οἱ δ᾿ ὕπατοι ἐπὶ Σικελίαν ἐλθόντες, ἐπὶ Λιπάραν ἐστράτευσαν. ἐπεὶ δ᾿ ὑπὸ τὴν ἄκραν τὴν Τυνδαρίδα καλουμένην ναυλοχοῦντας ᾔσθοντο τοὺς Καρχηδονίους, δίχα τὸν πλοῦν ἐποιοῦντο. καὶ θατέρου τῶν ὑπάτων τῷ ἡμίσει τοῦ ναυτικοῦ τὸ ἀκρωτήριον περιβαλόντος, νομίσας ὁ Ἀμίλκας μόνους εἶναι, ἐξανήχθη. ὡς δὲ καὶ οἱ λοιποὶ ἐπεγένοντο, πρὸς φυγὴν ἐχώρησε, καὶ τοῦ ναυτικοῦ πλεῖστον ἀπέβαλεν. ἐπαρθέντες δ᾿ οἱ Ῥωμαῖοι, Σικελίαν μέν, ὡς ἤδη σφετέραν οὖσαν, κατέλιπον. τῇ δὲ Λιβύῃ, τῇ τε Καρχηδόνι ἐπιχειρῆσαι ἐτόλμησαν. ἡγοῦντο δὲ αὐτῶν ὅ, τε Ῥήγουλος ὁ Μάρκος, καὶ Λούκιος Μάλλιος, ἐξ ἀρετῆς προκριθέντες. καὶ οἱ μὲν ἐς τὴν Σικελίαν πλεύσαντες, τὰ ἐκεῖ κατέστησαν, καὶ τὸν ἐς τὴν Λιβύην ηὐτρέπιζον πλοῦν. Καρχηδόνιοι δὲ οὐκ ἀνέμειναν αὐτοὺς ἐπιπλεῦσαι σφίσιν, ἀλλὰ παρασκευασάμενοι πρὸς Σικελίαν ἀπήχθησαν, καὶ περὶ τὴν Ἡράκλειαν ἐς χεῖρας ἀλλήλοις ἦλθον. ἰσορρόπου δὲ τῆς ναυμαχίας ἐπὶ πολὺ γενομένης, τέλος ὑπέσχον οἱ Ῥωμαῖοι. Ἀμίλκας δὲ ἀντιστῆναι αὐτοῖς οὐκέτι ἐτόλμα· Ἄννωνα δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔπεμψεν, ὡς ὑπὲρ εἰρήνης, βουλόμενος τὸν καιρὸν τρίβειν (ἤλπιζε γὰρ στράτευμά οἱ πεμφθήσεσθαι οἴκοθεν) αὐτὸν δὲ βουλομένων τινῶν συλλαβεῖν αὐτόν, ὅτι καὶ Καρχηδόνιοι ἀπάτῃ συνείλαβον τὸν Κορνήλιον· ἂν τοῦτο ποιήσητε, ἔφη, οὐδὲν ἔτι «
κρείττους τῶν Λιβύων ἔσεσθε. ἐκεῖνος μὲν οὖν εὐκαιρότατα κολακεύσας αὐτούς, οὐδὲν ἔπαθεν. οἱ δὲ καὶ αὖθις τοῦ πολέμου εἴχοντο. καὶ οἱ μὲν ὕπατοι ἐκ τῆς Μεσσήνης ἔπλεον, Ἀμίλκας δὲ καὶ Ἄννων διαιρεθέντες, ἀμφοτέρωθεν αὐτοὺς περισχεῖν ἤλπιζον. ἀλλ᾿ ὁ μὲν Ἄννων οὐχ ὑπέμεινε προσιόντας αὐτούς, προκαταπλεύσας δ᾿ ἐς Καρχηδόνα, ταύτην ἐφύλασσεν. ὁ δὲ Ἀμίλκας πυθόμενος τοῦτο, κατὰ χώραν ἔμεινεν. ἐκβάντες δ᾿ ἐς τὴν γῆν οἱ Ῥωμαῖοι, ἐπὶ τὴν Ἀσπίδα τὴν πόλιν ἐχώρησαν. οὓς ἰδόντες προσιόντας οἱ ἐπιχώριοι, ὑπεξῆλθον, καὶ ἀμαχεὶ κατασχόντες αὐτὴν οἱ Ῥωμαῖοι, τοῦ πολέμου ὁρμητήριον ἐποιήσαντο. κἀντεῦθεν τήν τε γῆν ἐπόρθουν, καὶ πόλεις τὰς μὲν ἐθελουσίας, τὰς δὲ φόβῳ προσαχθείσας, λείαν τε πολλὴν ἐλάμβανον, καὶ αὐτομόλους πλείστους ἐδέχοντο, καὶ τῶν οἰκείων συχνοὺς τῶν ἐν τοῖς πρὶν ἁλόντων πολέμοις ἐκομίζοντο. χειμῶνος δὲ ἐπιγενομένου, Μάλλιος μὲν ἐς Ῥώμην σὺν τῇ λείᾳ ἀπέπλευσε, Ῥήγουλος δ᾿ ἐν τῇ Λιβύῃ ὑπέμεινε. καὶ οἱ Καρχηδόνιοι ἐν παντὶ κακῷ

κακῶς γεγένηται, τῆς χώρας τε πορθουμένης αὐτῶν, καὶ τῶν περιοίκων ἀλλοτριουμένων, καὶ κατειληθέντες ἐς τὸ τεῖχος ἡσύχαζον. Ῥηγούλῳ δὲ παρὰ τὸν Βαγράδαν ποταμὸν στρατοπεδευομένῳ, δράκων ἐπεφάνη ὑπερμεγέθης, οὗ τὸ μῆκος λέγεται εἶναι ποδῶν ἑκατὸν εἴκοσι. καὶ γὰρ ἡ λεβηρὶς αὐτοῦ ἐς τὴν Ῥώμην ἐκομίσθη δι' ἐπίδειξιν. ἀνάλογον δὲ καὶ τὸν ἄλλον ὄγκον τοῦ σώματος ἔχων ἐς συχνοὺς τῶν στρατιωτῶν τοὺς μὲν πελάζοντας αὐτῷ, τοὺς δὲ καὶ πίνοντας ἐκ τοῦ ποταμοῦ διέφθειρε. κατειργάσατο δ' αὐτὸν ὁ Ῥηγοῦλος πλήθει στρατιωτῶν, καὶ μηχαναῖς λιθοβόλοις. καὶ τὸν μὲν οὕτως διέφθειρεν. ἐπὶ δ' Ἀμίλκαν ἤδη μετεώρου καὶ ξυλώδους στρατοπεδευόμενον χωρίου νύκτωρ προσέμιξε, καὶ πολλοὺς μὲν ἐν ταῖς εὐναῖς, πολλοὺς δ' ἐξεγερθέντας διώλεσεν. εἰ δέ τινες καὶ διέφυγον, τοῖς τὰς ὁδοὺς τηροῦσιν ἐμπίπτοντες ὤλλυντο. καὶ οὕτω τῶν τε Καρχηδονίων μέρος ἀνηλώθη πολὺ, καὶ πόλεις αὐτῶν συχναὶ πρὸς Ῥωμαίους μετέστησαν. φοβηθέντες δ' οἱ ἐν τῇ πόλει μὴ ἁλῶσι, διεκηρυκεύσαντο πρὸς τὸν ὕπατον, ὅπως ὁμολογίᾳ τινὶ ἐπιεικεῖ ἐκπέμψαντες αὐτὸν, τὸ παραυτίκα δεινὸν ὑπεκφύγωσιν. ἐπεὶ δὲ πολλὰ ἀπῃτεῖτο καὶ φορτικὰ, ὡς ἅλωσιν αὐτῶν ἀκριβῆ νομίζεσθαι τὰς σπονδὰς, πόλεμον μᾶλλον εἵλοντο. ὁ μέντοι Ῥηγοῦλος μέχρι τότε εὐτυχῶν, αὐχήματος μεστὸς ἐγένετο, καὶ φρονήματος, ὥστε καὶ γράψαι ἐς τὴν Ῥώμην, ὅτι κατασεφραγισμένας ἔχει τὰς τῶν Καρχηδονίων πύλας ὑπὸ τοῦ φόβου. τὰ ἴσα δὲ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, καὶ οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐφρόνουν, ὅθεν καὶ ἐσφάλησαν. ἦλθον μὲν γὰρ τοῖς Καρχηδονίοις καὶ ἕτεροι σύμμαχοι, ἦλθε δὲ καὶ ἐκ Λακεδαίμονος Ξάνθιππος. οὗτος τὴν αὐτοκράτορα τῶν Καρχηδονίων ἀρχὴν εἰληφὼς (ὅ,τι γὰρ δῆμος αὐτῷ τὰ πράγματα προθύμως ἐπίστευσε, καὶ ὁ Ἀμίλκας καὶ οἱ λοιποὶ οἱ ἐν τέλει ἑκουσίως ἐξέστησαν) τά τε ἄλλα παρεσκεύασεν εὖ, καὶ ἀπὸ τῶν μετεώρων τοὺς Καρχηδονίους, ἐν οἷς ὑπὸ δέους ἦσαν, κατήγαγεν ἐς τὸ ὁμαλὸν, ἐν ᾧ ἥ τε ἱππεία αὐτῶν, καὶ οἱ ἐλέφαντες πλεῖστον ἰσχύσειν ἔμελλον. καὶ τέως μὲν ἄλλον χρόνον ἡσύχαζε, τηρήσας δέ ποτε τοὺς Ῥωμαίους καταφρονητικῶς αὐλιζομένους. μέγα γὰρ φρονοῦντες τῇ νίκῃ, καὶ τὸν Ξάνθιππον ὡς Γραικὸν ὑπερορῶντες (οὕτω γὰρ καλοῦσι τοὺς Ἕλληνας, καὶ ὡς ὀνείδει δυσγενείας ἐπὶ προσρήματι κατ' αὐτῶν χρῶνται) τὰς στρατοπεδείας ἀπερισκέπτως ἐποιοῦντο· οὕτως οὖν τοῖς Ῥωμαίοις διακειμένοις ὁ Ξάνθιππος ἐπελθὼν, καὶ τὸ ἱππικὸν αὐτῶν διὰ τῶν ἐλεφάντων τρεψάμενος, πολλοὺς μὲν κατέκοψε, πολλοὺς δὲ καὶ ἐζώγρησε, καὶ αὐτὸν τὸν Ῥηγοῦλον· καὶ ἐν φρονήματι διὰ ταῦτα ἦσαν οἱ Καρχηδόνιοι, τοὺς δὲ ἑλόντες ἐφύλαξαν, ἵνα μὴ καὶ οἱ παρὰ τῶν Ῥωμαίων πρότερον ὑπ' αὐτῶν αἰχμαλωτισθέντες ἀπολεσθῶσι. τοὺς μὲν οὖν ἄλλους τῶν ἑαλωκότων Ῥωμαίων ἐν θεραπείᾳ εἶχον, τὸν δὲ Ῥηγοῦλον ἐν πάσῃ κακουχίᾳ ἐποίουν, τροφήν τε αὐτῷ ὅσον ἐξαρκεῖν προσῆγον, καὶ ἐλέφαντα προσέφερον συνεχῶς, ὅπως ὑπ' αὐτοῦ δειματούμενος, μήτε τῷ σώματι, μήτε τῇ διανοίᾳ ἡσυχάζοι. ἤδη συχνὸν δὲ κακώσαντες οὕτως αὐτὸν, ἐς δεσμωτήριον ἔθεντο. τοὺς δὲ σφετέρους συμμάχους οἱ Καρχηδόνιοι δεινότατα μετεχειρίσαντο. οὐ γὰρ δυνάμενοι ἐκδοῦναι αὐτοῖς ἃ προϋπέσχοντο, ἀπέπεμψαν αὐτοὺς, ὡς καὶ τὸν μισθὸν αὐτοῖς οὐκ ἐς μακρὰν ἐκδώσοντες. ἐκέλευσαν δὲ τοῖς ναυκλήροις σφᾶς ἐς ἐρήμην τινὰ νῆσον ἐκβιβάσαι, καὶ λάθρα ἐκπλεῦσαι. καὶ τὸν Ξάνθιππον δέ τινές φασι κελεῦσαι ποντίσαι αὐτοὺς, ἐκπλεύσαντα ἀποπλεύσαντες· οἱ δὲ

malis conflictantes (nam & ager uaſtabatur, & finitimi alienabantur) intra mœnia conglobati ſe continuerunt. Regulo ad Bagradam flumen caſtrametato, draco ingens uiſus eſt, cuius longitudo pedum c x x fuiſſe perhibetur, & pellis oſtentationis cauſa Romam perlata eſſe. Longitudini tantæ totius moles corporis reſpondit. Eum poſt multos milites, qui uel propius acceſſerant, uel è flumine biberant, deuoratos, Regulus militum copijs & catapultis confecit. Hamilcarem autem in ſyluoſo tumulo caſtra habentem, noctu aggreſſus, multos in cubilibus, multos expercectos occidit. quòd ſi qui euaſerant, ab ijs qui uias cuſtodiebant, excepti perierunt. Sic magna pars Carthaginenſium eſt abſumpta, & multæ urbes ad Romanos defecerunt. Itaque ij qui in urbe erant, ueriti ne caperentur, caduceatores ad eum miſerunt: ut eo tolerabili aliqua pactione amoto, imminens malum ſubterfugerent. Cum autem multa perquàm moleſta poſtularet, ut pacis conditiones nihil aliud quàm excidium iudicarent, paci bellum prætulerunt. Regulus enim ad id uſque tempus proſpera fortuna uſus, animis & faſtu adeò plenus fuit, ut Romam ſcriberet, ſe metu obſignatas habere Carthaginis portas. Idem affectus & eius militum, & ciuium Romanorum fuit. Vnde factum eſt, ut impingerent. Nam Carthaginenſibus cùm alij, tum Xanthippus Lacedæmonius auxilio uenerunt. Qui Imperator creatus (nam ei & populus cupidè ſummam rerum detulit, & Hamilcar cæteriq́ principes ultro ceſſerunt) cùm alia probè ordinauit, tum Carthaginenſes à tumulis, in quibus præ metu agebant, in planiciem deduxit, ubi & equitatus eorum & elephantes plurimum poterant. Hic alıjs temporibus quietus, expectauit dum Romani caſtra negligenter tuerentur. Elati enim uictoria, & Xanthippum ut Græculum (quo nomine per contemptum utuntur) nihili facientes, ſecuri agitabant. Sic affectos Romanos adortus, eorumq́ equitatu per elephantos profligato, multos occidit, multos cæpit, atque ipſum Regulum. Qua uictoria Carthaginenſes etſi animos receperant, tamen captiuos conſeruarunt: ne ij quos pridem Romani cæperant, occiderentur. Ac cæteros quidem bene tractarunt, Regulum autem omnibus modis afflixerũt. Nam & tantum cibi præbebant, unde uitam ſuſtentare poſſet, & cõnnenter elephantum ad eum adducebant: à quo territus, neq; animo neq; corpore conquieſceret. Denique poſt has uexationes eum in carcerem coniecerunt. Suos etiam fœderatos crudeliſsimè tractarũt. Nam cum ea quæ promiſerant, præſtare non poſſent, eos dimiſerunt, ut ſtipendia non multo pòſt perſoluturi. Sed uectores eorum iuſſerunt, ijs in deſerta quadam inſula expoſitis, clam diſcedere. Xanthippum alij ſubmerſum ab alijs ferunt, abeuntem perſecutis. alij

Draco 120 pedum à Regulo occiſus.

Regulus per ſuperbiam calamitatem parit.

Xanthippus Lacedæmonius Regulum capit.

Carthaginenſium in ſocios crudelitas.

alij nauem ei datam ueterem, & ruinarum plenam, extrinſecus recèns picatam, ut in ea per ſe ſubmergeretur: quo is animaduerſo, alia naui conſcenſa euaſerit. Id uerò factum, ne ab illo conſeruati uiderentur. Putabant enim, eo ſublato, etiam rerum geſtarum gloriam unà perituram. Romanis ea clade mœſtis, illud dolorem auxit, quòd Carthaginenſes ad ipſam urbem nauigaturos arbitrabantur. His de cauſis & Italiam præſidijs munierunt, & Conſules M. Aemylium & Fuluium Plætinum ad Romanos, qui in Sicilia & Libya erant, celeriter miſerunt. Qui cum Sicilia præſidijs firmata, in Africam nauigarent, tempeſtate ad Corſuram delati, uaſtata inſula, & præſidijs munita, perrexerunt. Ac tum acre prælium in mari commiſſum eſt cum Carthaginenſibus. Hi enim annitebantur, ut Romanos è ſua ditione penitus eijcerent: Romani uerò, ut ſuos ex hoſtili terra recuperarent. Ancipiti pugnæ euentu, Romani qui Aſpide erant, à tergo Carthaginenſes ex improuiſo adorti, utrinque circumuentos uicerunt. Deinde Romani, etiam pedeſtri prælio uictores, cæperunt multos, quos propter Regulum & coneapnuos eius conſeruarunt; abactaque præda, in Siciliam redierunt. Sed tempeſtate conflictati, multis amiſsis, cum reliquis nauibus domum redierunt. Carthaginenſes autem & Corſuram receperunt, & in Siciliam traiecerunt. ac niſi Collatinum & Cn. Cornelium cum magna claſſe aduentare cognouiſſent, eam totam ſubegiſſent. Romani enim optimam claſſem celerrimè compararunt, & delectus fortiſsimorum uirorum habuerunt: itaq; firmati ſunt, ut tertio menſe in Siciliam redirent. Id factum anno ab Vrbe condita quingenteſimo. Ac Panormi urbem inferiorem facilè cæperunt: ſed in arcis obſidione difficultatibus conflictati ſunt; donec præſidiarij commeatu deſtituti, Conſulibus deditionem fecerunt. Carthaginenſes autem, obſeruatis nauibus eorum domum rediturís, multas pecuniæ plenas cæperunt. Deinde Seruilius Cæpio & C. Sempronius Coss. Lilybæo fruſtra tentato, in Africam tranſuecti, oram maritimam infeſtarunt. in reditu incommodum ex tempeſtate cæperunt. Itaque populus exiſtimans detrimenta illa ex rei naualis imperitia capi, reliquo mari abſtinere, & Italiam duntaxat paucis tueri nauibus decreuerunt. Anno ſequenti, P. Caius & Aurelius Seruilius in Siciliam profecti, cùm alia loca, tum Himeram cæperunt, ſed uacuã ciuibus, quos Carthaginenſes noctu aſportarant. Poſt hæc Aurelius nauibus ab Hierone acceptis, & Romanis omnibus qui in inſula erant aſſumptis, Liparam traiecit: ibiq; Q. Caſſio tribimo militum relicto, qui eam ſine pugna obſideret, domum redijt. ſed Q. mandato Conſulis neglecto, urbem aggreſſus, multos amiſit. Qua deinde Aurelius expugnata, omnes occidit, & Caſsio magiſtratũ abrogauit.

Carthaginenſes denuò à Romanis uicti, Siciliã repetunt.

Liparæ excidium.

Cartha-

οἱ δὲ ναῦν αὐτῷ δοῦναι παλαιάν, μεστὴν [illegible], νέον καταπισσώσαντες ἔξωθεν, ἵν' αὐτῇ ἐφ' ἑαυτοῦ καταποντισθῇ, τὸν δὲ γνόντα τοῦτο εἰς ἑτέραν ἐμβῆναι, καὶ οὕτω διασωθῆναι. ταῦτα δ' ἐποίουν, ἵνα μὴ δι' ἐκείνου σεσῶσθαι. ἐνόμισαν γάρ, ἀπολωλότος αὐτοῦ, καὶ τὴν τῶν ἔργων δόξαν συναπολεῖσθαι. οἱ δ' ἐν τῇ ῥώμῃ ἤλγουν μὲν διὰ τὸ συμβάν, καὶ πλέον ὅτι τοὺς καρχηδονίους ἐπὶ τὴν ῥώμην αὐτὴν προσεδόκων ἀποπλεύσεσθαι. διὰ ταῦτα τήν τε ἰταλίαν ἐν φυλακῇ ἐποιήσαντο, καὶ ἐπὶ τοὺς ἐν σικελίᾳ τῇ τε λιβύῃ ὄντας ῥωμαίους σπουδῇ τοὺς ὑπάτους ἔπεμψαν, μάρκον αἰμίλιον καὶ φούλβιον πλαύτινον. οἱ δὲ ἐς σικελίαν πλεύσαντες, καὶ φρουρήσαντες τὰ ἐκεῖ, πρὸς λιβύην ὡρμήκεσαν. καὶ χειμῶνι ληφθέντες, κατηνέχθησαν ἐς κόσσουραν. πορθήσαντες δὲ τὴν νῆσον, καὶ φρουρᾷ παραδόντες, ἔπλεον αὖθις. κἀν τούτῳ ἰσχυρὰ ναυμαχία πρὸς καρχηδονίους ἐγένετο. ἠγωνίζοντο γὰρ οἱ μὲν παντελῶς τοὺς ῥωμαίους ἐκ τῆς οἰκείας ἐκβαλεῖν. ῥωμαῖοι δὲ τοὺς ἐγκαταληφθέντας σφῶν ἐν τῇ πολεμίᾳ ἀνασώσασθαι. ἀγχωμάλως δὲ μαχομένων, οἱ ἐν τῇ ἀσπίδι ὄντες ῥωμαῖοι, κατὰ νώτου τοῖς καρχηδονίοις ἐξαίφνης ἐπιπλεῦσαν· καὶ ἀμφιβόλους αὐτοὺς καταλαβόντες, ἐνίκησαν. καὶ μετὰ τοῦτο καὶ τῷ πεζῷ οἱ ῥωμαῖοι ἐκράτησαν, καὶ εἷλον πολλούς, οὓς διὰ τὸν ῥήγουλον καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ἁλόντας προσεποιήσαντο. ἁρπαγὰς δὲ τινὰς πεποιημένοι, ἐς σικελίαν ἔπλεον. χειμῶνι δὲ περιπεσόντες, καὶ πολλὰς ἀποβαλόντες, οἴκοι ταῖς ναυσὶ ταῖς περισωθείσαις ἀπέπλευσαν. οἱ δὲ καρχηδόνιοι καὶ τὴν κόσσουραν ἀνέλαβον, καὶ ἐς σικελίαν ἐπεραιώθησαν. καὶ εἰ μὴ τὸν κολλατῖνον καὶ γναῖον κορνήλιον ἔμαθον πολλῷ προσπλέοντας ναυτικῷ, πᾶσαν ἂν αὐτὴν ἐχειρώσαντο. οἱ γὰρ ῥωμαῖοι ναυτικόν τε ἄριστον ταχέως ἐξήρτυσαν, καὶ καταλόγους βελτίστους ἐπεποιήκεσαν. καὶ οὕτως ἐρρώσθησαν, ὥστε τρίτῳ μηνὶ ἐς τὴν σικελίαν ἐπανελθεῖν. πεντακοσιοστὸν δ' ἦν ἔτος, ἀφ' οὗ περ ἡ ῥώμη συνῴκιστο. καὶ τὴν μὲν κάτω τοῦ πανόρμου πόλιν οὐ χαλεπῶς εἷλον, τῇ δὲ ἄκρᾳ προσεδρεύοντες ἐκακοπαθήσαν, μέχρις οὗ τοὺς ἐν αὐτῇ ἐπέλιπεν ἡ τροφή. τότε γὰρ προσεχώρησαν τοῖς ὑπάτοις. οἱ δὲ καρχηδόνιοι τὰς ναῦς αὐτῶν οἴκαδε πλεούσας τηρήσαντες, εἷλον συχνὰς χρημάτων μεστάς. εἶτα σερουΐλιός τε καιπίων καὶ γάϊος σεμπρώνιος ὕπατοι, τὸ μὲν λιλυβαίου πειράσαντες ἀπεκρούσθησαν, ἐς δὲ τὴν λιβύην ἐπεραιώθησαν, καὶ τὴν παραλίαν ἐπόρθουν. ὡς δ' ἐκομίζοντο οἴκαδε, χειμῶνι ἐνέτυχον καὶ ἐβλάβησαν. διὸ νομίσας ὁ δῆμος ἐξ ἀπειρίας τῶν ναυτικῶν βλάπτεσθαι, τῆς μὲν ἄλλης θαλάσσης ἀπέχεσθαι ἐψηφίσαντο, ναυσὶ δ' ὀλίγαις τὴν ἰταλίαν φρουρεῖν παρεσκεύαζον. τῷ δ' ἐχομένῳ ἔτει πούπλιος γάϊος καὶ αὐρήλιος σερουΐλιος ἐς τὴν σικελίαν ἦλθον, καὶ ἄλλα τε τινὰ κατεστρέψαντο, καὶ ἱμέραν· οὐ μέντοι τινὰ συνέσχον τῶν ἐν αὐτῇ. νυκτὸς γὰρ αὐτοὺς οἱ καρχηδόνιοι ἐξεκόμισαν. μετὰ δὲ τοῦτο αὐρήλιος ναῦς τε παρὰ ἱέρωνος εἰληφώς, καὶ ὅσοι τῶν ῥωμαίων ἦσαν ἐκεῖ συμπαραλαβών, ἔπλευσεν εἰς λιπάραν, καὶ ἐν αὐτῇ χιλίαρχον κόϊντον κάσσιον καταλιπών, προσεδρεύοντα μάχης ἄνευ, ἀπῆρεν οἴκαδε. κόϊντος δὲ μὴ φροντίσας τῆς ἐντολῆς, προσέμιξε τῇ πόλει, καὶ πολλοὺς ἀπέβαλεν. ὁ μέντοι αὐρήλιος μετὰ ταῦτα ἐκείνους ἑλών, πάντας ἀπέκτεινε, καὶ τὸν κάσσιον τῆς ἀρχῆς ἔπαυσε.

καρχη-

καρχηδόνιοι δὲ τὰ δόξαντα τοῖς ῥωμαίοις περὶ τοῦ ναυτικοῦ μαθόντες, ἔπεμψαν ἐς σικελίαν, πᾶσαν ὑποτάξαι τότε ἐλπίζοντες. καὶ ἕως μὲν ἄμφω παρῆσαν οἱ ὕπατοι καικίλιος μέτελλος καὶ γάϊος φούριος, ἠρέμουν. ὡς δὲ πρὸς τὴν ῥώμην ἀπῆρεν ὁ φούριος, κατεφρόνησαν τοῦ μετέλλου, καὶ πρὸς τὸ πάνορμον ἦλθον. ὁ δὲ μέτελλος κατασκόπους ἐλθεῖν μαθὼν ἐκ τῶν πολεμίων, ἤθροισε τοὺς ἐν τῇ πόλει πάντας, καὶ διαλεχθεὶς αὐτοῖς, ἀλλήλων λαβέσθαι σφίσιν ἐκέλευσε. καὶ οὕτως ἕκαστον ἀνακρίνων ὅστις τε ὢν, καὶ ὅ,τι πράττοι, κατεφώρασε τοὺς πολεμίους. καρχηδόνιοι δὲ παρετάξαντο ὡς μαχούμενοι, καὶ μέτελλος δεδιέναι προσεποιεῖτο. τούτου δ' ἐπὶ πλείους ἡμέρας γινομένου, οἱ καρχηδόνιοι ἐφρονηματίσθησαν, καὶ προσέβαλλον θρασύτερον. καὶ τότε ὁ μέτελλος σημῆναν τοῖς ῥωμαίοις ἦρε· κἀκ τοῦ ἐξαπιναίου ἐκεῖνοι κατὰ πάσας τὰς πύλας ἐκδραμόντες, ῥᾳδίως ἐκράτησαν, καὶ ἐς στενὸν αὐτοὺς κατέκλεισαν, ὥστε μηκέτ' ἀναχωρῆσαι δι' αὐτοῦ δύνασθαι. συνεχόμενοι γάρ πῃ καὶ αὐτοὶ πολλοὶ ὄντες, καὶ πολλοὺς ἐλέφαντας ἔχοντες ἐταράττοντο. καὶ τούτῳ τὸ ναυτικὸν τὸ λιβυκὸν προσπλεῦσαν αὐτοῖς ἐγένετο φθορᾶς αἰτιώτατον. ἰδόντες δὲ τὰς ναῦς, ὥρμησαν εἰς αὐτάς, καὶ ἐμβαίνειν διεβιάζοντο, καὶ οἱ μὲν ἐς τὴν θάλασσαν ἐμπίπτοντες ἐφθάροντο, οἱ δὲ ὑπὸ τῶν ἐλεφάντων ἐμπελαζομένων ἀλλήλοις τε καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἀπώλλυντο. οἱ δὲ ὑπὸ τῶν ῥωμαίων ἐκτείνοντο. πολλοὶ δὲ καὶ ζῶντες ἑάλωσαν, ἄνδρες τε καὶ ἐλέφαντες. ἐπεὶ δὲ τῶν συνήθων σφίσιν ἀνδρῶν ὄντες ἠγριαίνοντο, κήρυγμα τοῖς αἰχμαλώτοις ὁ μέτελλος ἐποιήσατο, σωτηρίαν καὶ ἄδειαν τοῖς συλλαβοῦσιν αὐτοὺς διδούς. καὶ οὕτως προσαλόντες τοῖς σφῶν πραοτάτοις, ἑκόντες τε διὰ τῆς συνηθείας ἐχειρώσαντο, καὶ τοὺς ἄλλους προσεπεσπάσαντο, οὓς καὶ ἐς τὴν ῥώμην ἐκόμισαν, ἑκατὸν ὄντας καὶ εἴκοσιν, οὕτως αὐτοὺς τὸν πορθμὸν περαιώσαντες. πίθους πολλοὺς συνδήσαντες ἀλλήλοις, καὶ ξύλοις διαλαβόντες σφᾶς, ὥστε μήτ' ἀπαρτᾶσθαι σφᾶς, μήτε συμπίπτειν, δοκοὺς ἐπ' αὐτῶν ἐπέτειναν, καὶ ὕλην καὶ γῆν ἐπεφόρησαν, φράξαντές τε κύκλῳ τὸ χωρίον, ὡς αὐλῇ τινὶ ἐοικέναι, εἰς τοῦτο αὐτοὺς ἐπεβίβασαν, καὶ διεπόρθμευσαν, οὐδ' αἰσθανομένους ὅτι πλέοιεν. ὁ μὲν οὖν μέτελλος οὕτως ἐνίκησεν. ὁ δ' ἀσδρούβας ὁ τῶν καρχηδονίων στρατηγὸς σωθεὶς τότε, ὕστερον ὑπὸ τῶν καρχηδονίων ἐκλήθη, καὶ ἀνεσκολοπίσθη. οἱ καρχηδόνιοι δὲ διεκηρυκεύσαντο τοῖς ῥωμαίοις διά τε τἆλλα, καὶ τὸ πλῆθος τῶν αἰχμαλώτων, καὶ τοῖς πρέσβεσι καὶ αὐτὸν τὸν ῥηγοῦλον συνέπεμψαν, πάνυ δι' αὐτοῦ οἰηθέντες κατορθῶσαι διά τε τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀνδρός. ὥρκωσάν τε αὐτὸν, ἦ μὴν ἐπανήξειν. καὶ ὃς τά τε ἄλλα ὡς τῶν καρχηδονίων ἔπραξε, καὶ οὔτε τὴν γυναῖκα εἰς λόγους ἐδέξατο, οὔτε τὴν πόλιν εἰσῆλθε, καίτοι καλούμενος, ἀλλ' ἔξω τοῦ τείχους τῆς βουλῆς ἀθροισθείσης (ὡς ἔθος ἦν χρηματίζειν τὸ πολεμίοις τοῖς πρέσβεσιν) ἀναχθεὶς ἐς τὸ συνέδριον, εἶπεν· ἡμᾶς, ὦ πατέρες, πρὸς ὑμᾶς καρχηδόνιοι ἔπεμψαν (ἐκείνων γάρ με ἐσχήκασι, δοῦλος αὐτῶν νόμῳ πολέμου γεγένημαι) καὶ ἀξιοῦσι μάλιστα μὲν καὶ τὸν πόλεμον λύσασθαι ἐφ' συνθήκαις ταῖς δοκούσαις ἀμφοῖν. εἰ δὲ μή, τῶν αἰχμαλώτων ποιήσασθαι ἄλλαγμα. τοσαῦτα εἰπὼν μετέστη μετὰ τῶν πρέσβεων, ὡς ἂν καθ' ἑαυτοὺς οἱ ῥωμαῖοι βουλεύσωνται. βουλευόντων δὲ αὐτῶν τῶν ὑπάτων συμμετέχειν σφίσι τῆς διαγνώμης, οὐ πρὶν ἐπείσθη, πρὶν τοῦ ἐπιτραπῆναι παρὰ τῶν καρχηδονίων. ὁ δὲ τέως μὲν ἐσιώπα, ἐπεὶ δ' οἱ βουλευταὶ εἰπεῖν αὐτὸν γνώμην ἐκέλευον, ἔφη· εἰμὶ μὲν εἷς ἐξ ὑμῶν, ὦ πατέρες, κἂν μυριάκις ἁλῶ.

[illegible]

Carthaginenſes decreto Romanorũ de re nauali cognito, claſſem ſpe totius Siciliæ potiundi miſerunt. Ac dum ambo Coss. Cæcilius Metellus & C. Furius aderant, quieuerunt. Sed cum Furius Romam rediſſet, Metello contempto, ad Panormum acceſſerunt. Metellus cognita exploratorum præſentia, omnibus qui in urbe erant conuocatis, pro concione edixit, ut ſeſe inuicem prehenſarent: & quemuis rogando quis eſſet, quidq́ ageret, hoſtes deprehendit. Carthaginenſibus autem ad pugnam ſe parantibus, per dies complures metu ſimulato, effecit, ut elati animis audacius mœnia oppugnarent. Signoq́ dato, Romanis ſubitò portis omnibus erumpere iuſsis, facilè uicit in anguſtias redactos: unde cum euadere non poſſent, in tanta & uirorum & elephantorum multitudine, turbabantur. Sed interea claſsis Punica appellens, exitij cauſa in primis eis fuit. Nam dum naues conſcendere contendunt, partim in mari perierunt, partim ab elephantis & ſeſe & homines urgentibus conculcati, partim à Romanis occiſi ſunt. Capti etiam multi & uiri & elephantes: qui cum magiſtros ſuos non habentes exaſperarentur, Metellus captiuis, qui eos cæpiſſent, ſalutem & impunitatem præconio promitti iuſsit. Sic illi manſuetiſsimis & notis captis, etiam cæteros attraxerunt: qui CXX numero, ſic per fretum Romam ſunt traducti. Dolia multa inter ſeſe deuinxerunt, & lignis inſertis ita diſtinxerunt, ut neque ſepararentur, neque coirent: eáque trabibus conſtrata, ſarmentis & terra ingeſta, circumſepſerunt, ut ſtructura illa ſtabuli inſtar eſſet: in eam'que introductos, ſine ſenſu nauigationis traiecerent. Hac uictoria potito Metello, Haſdrubal dux tum quidem euaſit: ſed pòſt à Carthaginenſibus reuocatus, atque in crucem actus eſt. Qui cùm alijs de cauſis, tum ob captiuorum multitudinem, Romam legatos miſerunt, adiuncto Regulo; quem propter uirtutem & autoritatem nihil non impetraturum arbitrabantur, iureiurando obſtrictum, ut rediret. Is & alijs in rebus ſe pro Carthaginenſe geſsit, neque uxorem ad colloquium admiſit: neque urbem, quamuis uocaretur, ingreſſus eſt. Sed ſenatu extra urbem coacto (ita enim reſpondere legatis hoſtium moris erat) in concilium introductus, dixit: Nos, P.C. Carthaginẽſes ad uos miſerunt (nam ego quoq; iure belli ſeruus eorum factus ſum) petentes in primis, ut pax ijs conditionibus, quas utrinq; probaueritis, fiat: ſin id nolitis, ut ſaltem captiui permutentur. Hæc locutus, cum legatis ſeceſsit, ut Romani ſoli deliberarent. Cum autem à Coss. intereſſe deliberationi iuberetur, non paruit, priuſquam id Carthaginẽſes permiſiſſent. Ac tacitus aſsidens, cum ſententiam rogaretur, ait: Ego, P.C. ſi uel millies captus fuero, ueſtrûm unus ſum.

Cæcilius Metellus Haſdrubalem ad Panormum uincit.

Elephantes CXX Romam perducti.

Haſdrubalis interitus.

M. Attilius Regulus ob diſſuaſam captiuorũ permutationem, à Carthaginenſibus excruciatur.

ff Nam

τὸ μὲν

Nam meum corpus penes Carthaginẽſes eſt, animus uerò meus uobiſcum. Ac illud quidem alienatum à uobis: hic, quo minus Romanorum ſit, efficere nemo poteſt: ac ut captiuus, ad Carthaginenſes pertineo. Cum autem nulla improbitate, ſed rei bene gerendæ ſtudio cladem acceperim, Romanus ſum: uobiſcꝫ conſultum cupio, & pacificationem nullo modo è re ueſtra eſſe duco. His dictis, ſuæꝗ; ſententiæ rationibus adductis, ſubiecit: Scire ſe, haud dubium exitum ſibi inſtare. neque enim Carthaginenſibus clam eſſe poſſe, quid ſuaſerit. ſed ſic quoque Reipublicæ commodum priuata incolumitate ſibi eſſe antiquius. Quod ſi quis dixerit, Cur non aufugiat, aut Romæ maneat? ei ſe reſponſurum, ſe iureiurando reditum promiſiſſe. id ſe hoſtibus etiam cùm ob alia ſeruaturum eſſe: tum quòd ſeruata fide, ſolus ærumnam paſſurus eſſet: uiolata, tota ciuitas periurij crimine obſtringeretur. Senatu autem ſalutis illius cauſa, tum ad pacem faciendam, tum ad permutandos captiuos parato: ne à ratione utilitatis ſua cauſa decederent, uenenum ſibi datum eſſe finxit, ex quo omnino periturus eſſet. Ita neque pace neque captiuorum permutatione facta, quum eum cum legatis abeuntem, præter alios uxor & liberi retinerent: Conſules neque manere uolentem dedituros, neque abiturum detenturos eſſe dicerent: iuriſiurandi religione priuatis affectibus antepoſita, diſceſſit. Et à Carthaginenſibus per cruciatum, ut aiunt, interfectus eſt. Nam palpebris præciſis, eum aliquandiu in tenebris concluſerunt. Deinde in uas quoddam refertum ſtimulis coniectum, & ad ſolem cõuerſum, doloribus & uigilijs, cum nuſquam inclinare ſe poſſet, peremerunt. Quibus Romani auditis, principes captiuorum, eius liberis uiciſſim & excruciandos & necandos tradiderunt: & Coss. C. Atilio, Reguli fratri, & L. Manlio, bellum Africanum decreuerunt.

Lilybæi irrita oppugnatio. Qui cum in Sicilia Lilybæum oppugnarent, & foſſæ partem ad machinas adducendas explere aggreſsi eſſent, Carthaginenſes ſubterfodientes, terram ſubtraxerunt: ſed cum operarum multitudine uincerentur, alium murum intus lunatum ſtruxerunt. Romanis autem cuniculos ſubter muros agentibus, ut iis in cauernas deſidentibus, irruerent: Carthaginenſes contrà fodientes, multos id ignorantes exceptos trucidarunt, multos igni ſarmentis iniecto in foſsis cremarunt. Sed cum quidam è ſocijs moram obſidionis, & ſtipendia non integra numerata ægrè ferentes, de oppido prodendo cum Romanis agerent: Hamilcar eo

Hamilcar proditionẽ callidè compeſcit. conſilio animaduerſo, ſed diſsimulato, ne illi palàm deficerent, pecunia magiſtratibus data, multitudini promiſſa, ſic eos reconciliauit, ut proditionem non inficiati, poſtremos legatos redeuntes non reciperent: qui ad Conſules profugi, agro in Sicilia & alijs rebus donati ſunt. Carthaginenſes qui domi erant, his auditis, Ardebam cum plurimis nauibus, frumentum &

τὸ μὲν γὰρ σῶμά μου Καρχηδονίων, ἡ δὲ ψυχή μου ὑμετέρα ἐστίν. ἐκεῖνο μὲν γὰρ ὑμῶν ἀλλοτριώσαντες, ταύτην δ' οὐδεὶς δύναται μὴ οὐχὶ Ῥωμαίαν εἶναι ποιῆσαι· καὶ ὡς μὲν αἰχμάλωτος Καρχηδονίοις προσήκω· ἐπεὶ δ' οὐκ ἐκ κακίας, ἀλλ' ἐκ προθυμίας ἐδυστύχησα, καὶ Ῥωμαῖός εἰμι, καὶ φρονῶ τὰ ὑμέτερα, καὶ οὐδ' ἐξ ἑνὸς τρόπου λυσιτελεῖν ὑμῖν τὰς καταλλαγὰς νομίζω. ταῦτα ὁ Ῥήγουλος εἰπὼν, καὶ τὰς αἰτίας προσθεὶς, δι' ἃς τὰς συμβάσεις ἀπηγόρευε· καὶ ἐπήγαγεν, ὡς οἶδα μὲν ὅτι μοι πρόδηλος ὄλεθρος πρόκειται. ἀδύνατον γὰρ λαθεῖν αὐτοὺς ἃ συνεβούλευσα, ἀλλὰ καὶ οὕτως τῆς ἐμαυτοῦ σωτηρίας τὸ κοινῇ συμφέρον προτίθημι. εἰ δέ τις φαίη, τί οὖν οὐκ ἐκδιδράσκεις, ἢ ἐνταῦθα καταμένεις; ἀκουσάτω, ὅτι ὀμώμοκα αὐτοῖς ἐπανήξειν, καὶ οὐκ ἂν παραβαίην τοὺς ὅρκους, οὐδ' εἰ πρὸς πολεμίους γεγόνασι, καὶ δι' ἄλλα, μάλιστα δὲ, ὅτι τὸ δεινὸν ἐμπεδορκήσας μὲν μόνος πείσομαι· ἂν δ' ἐπιορκήσω, πᾶσα ἡ πόλις ἀναπλησθήσεται. ἡ γερουσία δὲ τῆς ἐκείνου σωτηρίας ἕνεκα, καὶ τὴν εἰρήνην ποιήσασθαι, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους ἀντιδοῦναι προεθυμεῖτο. γνοὺς οὖν τοῦτ' αὐτὸς, ὡς μὴ τὸ συμφέρον δι' αὐτὸν καταπρόωνται, ἐπλάσατο πεπωκέναι φάρμακον δηλητήριον, καὶ μέλλειν πάντως δι' αὐτὸ ἐκλιπεῖν. καὶ οὔτε ἡ σύμβασις γέγονεν, οὔτε τῶν αἰχμαλώτων ἡ ἀμοιβή. ἀπιόντος δ' αὐτοῦ σὺν τοῖς πρέσβεσιν, ἀντελάβοντο ἄλλοι τε, καὶ οἱ παῖδες καὶ ἡ γυνή. οἱ δ' ὕπατοι μήτ' ἐθέλοντα καταμεῖναι αὐτὸν ἐκδώσειν ἔφασαν, μήτ' ἀπιόντα κατασχεῖν. καὶ οὕτω προτιμήσας μὴ παραβῆναι τοὺς ὅρκους, ἀνεκομίσθη· καὶ αἰκισθεὶς ὑπ' αὐτῶν, ὡς ἡ φήμη λέγει, ἀπέθανε. τὰ γὰρ βλέφαρα αὐτοῦ περιτεμόντες, καὶ χρόνον τινὰ ἐν σκότῳ καθείρξαντες, εἶτα εἰς σκεῦός τι σύμπηκτον κέντρα πανταχόθεν ἔχον ἐμβαλόντες αὐτὸν, καὶ τρέψαντες πρὸς ἥλιον, οὕτως ὑπὸ κακοπαθείας καὶ ἀγρυπνίας μὴ δυνάμενόν που κλιθῆναι διὰ τὰ κέντρα διέφθειραν. ἃ πυθόμενοι οἱ Ῥωμαῖοι, τοὺς πρώτους τῶν παρ' αὐτοῖς αἰχμαλώτων παρέδοσαν τοῖς ἐκείνου παισὶ καὶ αἰκίσασθαι, καὶ ἀποκτεῖναι. τοὺς δ' ὑπάτους ἐπὶ τὴν Λιβύην στρατεύσασθαι ἐψηφίσαντο, τόν τε Γάϊον Ἀτίλιον τὸν τοῦ Ῥηγούλου ἀδελφὸν, καὶ τὸν Μάλλιον τὸν Λούκιον. οἱ ἐν τῇ Σικελίᾳ ἐλθόντες, τῷ Λιλυβαίῳ προσέβαλον, καί τι μέρος τῆς τάφρου συγχῶσαι εἰς τὴν τῶν μηχανημάτων προσαγωγὴν ἐπεχείρησαν. καὶ οἱ Καρχηδόνιοι ὑπορύσσοντες, τὸν χοῦν ὑφεῖλκον. ἐπεὶ δ' ἠλαττοῦντο τῇ πολυχειρίᾳ, τεῖχος ἕτερον ἔνδον μηνοειδὲς ᾠκοδόμησαν. καὶ οἱ μὲν ὑπονόμους ὑπὸ τὸν κύκλον εἰργάζοντο, ὅπως κατὰ τὸ διάκενον αὐτῶν ἰζήσαντος τοῦ τείχους, εἰσπέσωσιν. οἱ Καρχηδόνιοι δὲ ἀντορύσσοντες, πολλοὺς μὲν ἀγνοοῦντας τὸ γινόμενον ἐκδεχόμενοι ἔκτεινον, πολλοὺς δὲ καὶ πῦρ ἐν φρυγάνοις εἰς τὰ ὀρύγματα ἐμβαλόντες ἔφθειρον. ἐπεὶ δέ τινες τῶν συμμάχων τῇ τε διατριβῇ τῆς πολιορκίας ἀχθόμενοι, καὶ τῷ μὴ τὸν μισθὸν αὐτοῖς ἐντελῆ καταβάλλεσθαι, προδοῦναι τὸ χωρίον τοῖς Ῥωμαίοις διενοοῦντο, ἐφώρασεν ὁ Ἀμίλκας τὸ βουλευόμενον, καὶ ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς δὲ, ἵνα μὴ πολεμώσῃ αὐτοὺς, χρήματα δὲ τοῖς ἄρχουσιν αὐτῶν παρασχὼν, καὶ τῷ πλήθει προσυποσχόμενος ἕτερα, οὕτως αὐτοὺς ᾠκειώσατο, ὥστε μηδ' ἀρνήσασθαι τὴν προδοσίαν, ἀλλὰ καὶ τοὺς τελευταίους πρέσβεις ἐπανιόντας ἀπώσασθαι. οἱ πρὸς τοὺς ὑπάτους αὐτομολήσαντες, γῆν τε ἐν Σικελίᾳ καὶ ἕτερα ἔλαβον. ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ οἴκοι Καρχηδόνιοι, πέμπουσιν Ἀδάρβαν σὺν ναυσὶ πλείσταις εἰς τὸ Λιλύβαιον

ὅτι Ῥωμαίοις ὁ Ῥήγουλος συνεβούλευσε, γνώμην δοῦναι αἰτηθεὶς, καὶ ὅπως ἀντικομισθεὶς εἰς Καρχηδόνα, ἵνα μὴ ἐπιορκήσῃ, ὑπέστη διαφθαρῆναι.

στρατεία Ῥωμαίων εἰς τὴν Λιβύην, καὶ πολιορκία τοῦ Λιλυβαίου.

ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι ἐν τῇ πολιορκίᾳ τοῦ Λιλυβαίου παρὰ τῶν Καρχηδονίων ἡττήθησαν.

λιλύβαιον σῖτον ἀγούσας, καὶ χρήματα. καὶ ὃς χειμῶνα ἐπιτηρήσας, εἰσέπλευσε. κἀκ τούτου καὶ ἄλλοι συχνοὶ κατατολμῶν ὁμοίως ἐπόλμων· καὶ οἱ μὲν ἐπετύγχανον, οἱ δὲ ἀπώλλυντο. ἕως μὲν οὖν ἄμφω παρῆσαν οἱ ὕπατοι, ἰσοπαλεῖς οἱ ἀγῶνες ἐγίνοντο. νόσου δὲ καὶ λιμοῦ τρυχόντων αὐτούς, καὶ τοῦ ἑτέρου οἴκαδε διὰ ταῦτα σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν στρατιώταις ἀναχωρήσαντος, ὁ ἀμίλκας διαρρήξας ἐπεξῆλθε, καὶ τὰς μηχανὰς ἐνέπρησε, καὶ τοὺς ἐπιμένοντας αὐταῖς ἔφθειρε. καὶ ἵππος αὐτοῦ ἐκ τοῦ δρεπάνου ὁρμωμένη, τά τε ἐπιτήδεια κομίζεσθαι τοὺς ῥωμαίους ἐκώλυε, καὶ τὴν αὐτῶν συμμαχίδα κατέτρεχε, καὶ ὁ ἀρδίβας ποτὲ μὲν τῆς σικελίας, ποτὲ δὲ τῆς ἰταλίας τὰ παράλια ἐκάκουργει, ὥστε οἱ ῥωμαῖοι ἐν ἀπορίᾳ κατέστησαν. τέως μέντοι λούκιος ἰούνιος ἐξήρτυε ναυτικόν, κλαύδιος δὲ πούλχερ ἐς τὸ λιλύβαιον ἐπαχθείς, καὶ τριήρεις πληρώσας, συνέλαβε δὲ αὐτῶν ἄννωνα τὸν καρχηδόνιον ἐκπλέοντα πεντήρει, καὶ παράδειγμα τοῖς ῥωμαίοις τῆς κατασκευῆς τῶν νεῶν ἐγένετο. πολλάκις δὲ τοῦ ναυτικοῦ κινδυνεύοντος, ἐβαρύνοντο οἱ ῥωμαῖοι τῇ συνεχεῖ τῶν νεῶν φθορᾷ. ἄνδρας γὰρ συχνοὺς καὶ χρήματα πλεῖστα ἐν ταύταις ἀπώλεσαν. οὐ μέντοι γε καὶ ἐνέδοσαν, ἀλλὰ καί τινα φθεγξάμενον περὶ καταλλαγῶν πρὸς καρχηδονίους ἐν τῇ βουλῇ διεχρήσαντο, καὶ λεχθῆναι δικτάτορα ἐψηφίσαντο. καὶ δικτάτωρ μὲν ὁ κολλατῖνος ἐλέχθη, ἵππαρχος δὲ ὁ μέτελλος· οὐδὲν δὲ μνήμης ἔπραξαν ἄξιον. ἐν ᾧ δὲ κολλατῖνος δικτάτωρ ἐλέγετο, ἐν τούτῳ τὸν ἔρυκα παρεστήσατο ὁ ἰούνιος, καὶ ὁ καρθάλων κατέσχεν αἰγίθαλον, καὶ ἐζώγρησε τὸν ἰούνιον. τῷ δὲ ἑξῆς ἔτει αὐρήλιος γάϊος καὶ σερουΐλιος πούπλιος τὴν ἀρχὴν λαβόντες, τό τε λιλύβαιον καὶ τὸ δρέπανον ἐλύπουν, καὶ τοὺς καρχηδονίους τῆς γῆς ἀπεῖργον, καὶ τὴν αὐτῶν συμμαχίδα κατέτρεχον. ὁ οὖν καρθάλων πολυτρόπως ἐπιχειρήσας κατ' αὐτῶν, ὡς οὐδὲν ἤνυσεν, ἐς ἰταλίαν ὥρμησεν, ἵν' οὕτω τοὺς ὑπάτους μετάγαγῃ ἐκεῖ, ἢ τέως τὴν χώραν κακώσῃ, καὶ πόλεις αἱρήσῃ. ἀλλ' οὐδὲ ἐνταῦθά τι αὐτῷ προεχώρησε. τὸν γὰρ στρατηγὸν τὸν ἀστυνόμον μαθὼν πλησιάζοντα, ἐς σικελίαν ἀνέπλευσεν. ἔνθα τῶν μισθοφόρων στασιασάντων διὰ τὸν μισθόν, συχνοὺς μὲν ἐς νήσους ἐρήμους ἐκβιβάσας κατέλιπε, πολλοὺς δὲ καὶ ἐς τὴν καρχηδόνα ἀπέστειλεν. ὃ γνόντες οἱ λοιποὶ ἠγανάκτησαν, καὶ νεωτερίσειν ἔμελλον. ὧν ἀμίλκας διαδεξάμενος τὸν καρθάλωνα, πολλοὺς μὲν νυκτὸς κατέκοψε, πολλοὺς δὲ καὶ κατεπόντωσεν. ἐν τοσούτῳ δὲ οἱ ῥωμαῖοι φιλίαν ἀΐδιον πρὸς ἱέρωνα διεπράξαντο, καὶ προσαφῆκαν ὅσα παρ' αὐτοῦ ἐτησίως ἐλάμβανον. τῷ δὲ ἑξῆς ἔτει τοῦ θαλαττίου πολέμου δημοσίᾳ μὲν οἱ ῥωμαῖοι ἀπέσχοντο διὰ τὰς ἀτυχίας, καὶ διὰ τὰ ἀναλώματα. ἰδίᾳ δέ τινες ναῦς αἰτήσαντες, ὥστ' ἐκείνας μὲν ἀποκαταστῆσαι, τὴν λείαν δὲ οἰκειώσασθαι, ἄλλα τε τοὺς πολεμίους ἐκάκωσαν· καὶ ἐς ἱππῶνα λιβυκὴν πόλιν ἐσπλεύσαντες, τά τε πλοῖα πάντα, καὶ πολλὰ τῶν οἰκοδομημάτων κατέπρησαν. τῶν δὲ ἐπιχωρίων τὸ στόμα τοῦ λιμένος διαλαβόντων ἁλύσεσιν, ἐν περιστάσει ἐγένοντο, σοφίᾳ δὲ καὶ τύχῃ περιεγένοντο. σπουδῇ γὰρ ταῖς ἁλύσεσι προσπεσόντες, ἐπεὶ προσψαύσειν αὐτῶν ἔμελλον οἱ ἔμβολοι τῶν νεῶν, μετέστησαν ἐς τὰς πρύμνας οἱ τοῦ πληρώματος· καὶ οὕτως αἱ πρῷραι κουφισθεῖσαι, ὑπερῆραν τὰς ἁλύσεις. αὖθις δὲ ἐς τὰς πρῴρας αὐτῶν μεταπηδησάντων, αἱ πρύμναι τῶν σκαφῶν μετεωρίσθησαν, καὶ διεξέδραμον. καὶ μετὰ τοῦτο περὶ τὸ πάνορμον ναυσὶ καρχηδονίους ἐνίκησαν.

ὅτι ἀφῆκαν οἱ ῥωμαῖοι τὸ ναυμαχεῖν.

tum & pecunias Lilybæum aduehentibus miſerunt. Is tempeſtate obſeruata appulit. Quod deinde alij plurimi imitari auſi, partim ſucceſſum habuerunt, partim perierunt. Dum ambo Conſules aderant, æquo Marte pugnabatur. Sed cum morbo & fame premerētur, ijsq́ de cauſis altes ſuos milites domum reduceset, Hamilcar erumpere auſus, machinas incendit, defenſores earum occidit: & equitatu Drepano emiſſo, Romanos pabulatione & commeatu prohibendo, eorumq́ ſocios infeſtando, Ardeba interim aliàs Siciliæ, aliàs Italiæ oram populante, ad ſummam inopiam redegit. Sed Lucio Iunio claſſem parante, Claudius Pulcher Lilybæum propeſe abijt: & militibus in naues impoſitis, Hannonem Carthaginenſem in quinqueremi nauigantem comprehendit: unde Romani exemplum ſabricandarum nauium petiuerunt. Sed cum claſſes ſæpe periclitarentur, quanquam crebsò tot nauium, in quibus multi uiri & pecuniæ erant, interitu dolebant: tamen non ceſſerunt, ſed quendam in ſenatu de pace cum Carthaginenſibus facienda locutum occiderunt. & Dictatorem dixerunt Collatinum, magiſtrū equitum Metellum: nihil tamen memosabile geſſerunt. Interea Iunius Erycem ſubegit: & Carthalo Aegithalo potitus, Iunium cæpit. Sequenti anno C. Aurelius & P. Seruilius magiſtratu inito, Lilybæum & Dsepanum infeſtantes, terra Carthaginenſes psohibuerunt, eosumq́ ſocias ciuitates affixerunt. Carthalo cum uarijs rationibus contra eos tentatis nihil effeciſſet, in Italiam abijt, ut aut Conſules eò traduceret, aut interea agros uaſtaret, & urbes caperet: ſed ne ibi quidem ei quicquam ſucceſsit. Nam cum * ducem, urbis præfectum aduentare didiciſſet, in Siciliam sedijt. Vbi cum conductitius miles ob ſtipendium tumultuaretur, multos in deſertis inſulis expoſitos reliquit, multos Carthaginem miſit. Quo cæteri cognito indignati, res nouas ſpectabant. Sed Hamilcar, ſucceſſos Carthaloni datus, multos eorum noctu occidit, multos in mari demerſit. Interea Romani perpetuam cum Hierone amicitiam ſanxerunt, remiſsis tributis annuis. Sequenti anno bello nauali propter crebras clades & impenſas, publicè abſtinuerunt. Sed quidam priuatim nauibus poſtulatis, quas reſtituerent, & prædam ſibi uendicarent, cùm alias clades hoſtibus intulerunt, tum Hipponem urbem Libycam ingreſsi, nauigia omnia & multas ædes cremarunt. Et cum ciues portus aditum cathenis clauſiſſent, ex magno periculo arte & fortuna euaſerunt. « Nam feſtinanter « in cathenas inuecti, cum eas roſtra nauium iamiam attingerent, in puppes tranſierunt: ita proræ leuatæ cathenas ſuperarunt. cumq́ rurſus in prosas tranſiluiſſent, puppes leuatę tranſierunt. Poſt hæc ad Panormū Carthaginenſes

Homo captus.

Priuata claſsis Romanorum.

uicerunt. Conſulum alter Cæcilius Metellus ad Lilybæum fuit, alter Numerius Fabius Drepanum obſedit: & inſulæ Columbariæ, à Carthaginenſibus præoccupatæ, noctu miſsis militibus eſt inſidiatus, qui occiſo præſidio inſulam occuparunt. Cum autem Hamilcare manè contra illos profecto, Fabius illis opem ferre non poſſet, Drepanū inuaſit, ut aut urbem per ducis abſentiam caperet, aut illum ab inſula abſtraheret. Horum alterum ei ſucceſsit. Hamilcar enim territus, in munitionem ſe recepit. Fabius Columbariam tenuit: & anguſtias paludesq́ interiectas, aggeribus continenti iunxit. Ita facilior facta oppugnatio, quum ibi murus eſſet infirmior. * Carthaginenſes autem eis crebra detrimenta inferebāt, nunc in Siciliam, nunc in Italiam traijciendo. Captiuos uiritim permutarunt: cæteros, quia tantum numerum non habebant, Carthaginenſes pecunia redemerunt. Ab eo tempore diuerſi Conſules fuerunt, ſed nihil hiſtoria dignum geſſerunt. Nam illud maximo detrimento Romanis fuit, quod „ duces quotannis mutabant, eosq́ qui impera- „ toria munia adhuc diſcebant, reuocabant: qua- „ ſi non rei gerendæ, ſed exercendi cauſa able- „ gatos. Galli Carthaginenſibus ſocijs infenſi, quòd ab eis malè acciperentur, præſidiū quoddam ſuæ fidei commiſſum, Romanis pecunia prodiderunt: ab eisq́ unà cum alijs qui à ſocietate Carthaginenſium defecerant, ſtipendio conducti ſunt, cum prius peregrinum alere militem Romani non conſueuiſſent. His freti, & claſſe priuatorum hominum Africam infeſtantium, mare diutius negligere nolentes, denuò naues compararunt. Luctatio Catulo Conſuli deſignato, collega adiunctus eſt Q. Valerius Placcus ædilis. Qui in Siciliam profecti, & terra marí que Drepanum aggreſsi, partem muri deiecerunt: oppidumq́ cæpiſſent, niſi Conſule uulnerato, milites circa illum occupati fuiſſent. Interea cognito hoſtium aduentu, Hannone magnam turbam domo adducente, contra illos ſe conuerterunt. Acie utrinque inſtructa, aſtrum quoddam, facis inſtar, ſupra Romanos ad læuam exortum, uerſus Carthaginenſes acumen direxit. Pugna atrox commiſſa eſt ab utriſque, tum ob alia, tum quòd Carthaginenſes Romanos ad extremam bellorum naualium deſperationem adigere uoluerunt, Romani prius acceptas clades reſarcire ſtuduerunt. Sed penes hos uictoria fuit. Nam Carthaginenſium naues, præter alias ſarcinas, frumentum & pecuniam uehentes, grauabantur. Hanno elapſus, ſtatim Carthaginem properauit. Sed à ciuibus iracundia & metu commotis, in crucem actus eſt, & legati de pace ad „ Catulum miſsi. Qui quòd & annus eius iam „ penè exierat, neque breui tempore Carthagi- „ nis excindendæ ſpem habebat, & ſucceſſori- „ bus gloriam laborum ſuorum inuidebat, à pace non abhorrens, inducias fecit, pecunia, frumento & obſidibus acceptis, ut Romam legatos

Columbaria inſula.

Mutatio ducum Romanis noxia.

Galli Romanorū ſtipendiarij.

Luctatius Catulus Carthaginenſes ad pacē petendam adigit.

ἐνίκησαν. οἱ δ' ὕπατοι, μέτελλος μὲν καικίλιος περὶ τὸ λιλύβαιον ἦν, νουμέριος δὲ φάβιος τὸ δρέπανον προσήδρευε, καὶ ἐπιβουλεύσας τῇ νησίδι τῇ πελειάδι καλουμένῃ, προκατειλημμένῃ παρὰ καρχηδονίων, στρατιώτας πέμψας νυκτὸς, οἳ τοὺς φρουροὺς κτείναντες, τὴν νῆσον εἷλον. ὁ μαθὼν ἀμίλκας, ἕωθεν τοῖς διαβεβηκόσιν ἐπέθετο. οἷς οὐκ ἔχων ἀμῦναι ὁ φάβιος, τῷ δρεπάνῳ προσέμιξεν, ὡς ἢ τὴν πόλιν δι' ἐρημίαν αἱρήσων, ἢ τῆς νήσου τὸν ἀμίλκαν ἀπάξων, καὶ ἐνίκησε τό γε. φοβηθεὶς γὰρ ὁ ἀμίλκας, ἀνεχώρησεν ἐς τὸ τεῖχος. καὶ ὁ φάβιος τὴν πελειάδα κατέσχε, καὶ τὸ μεταξὺ ταύτης καὶ τῆς ἠπείρου στενὸν καὶ τεναγῶδες τυγχάνον συγχώσας ἀπήρτισε, καὶ ῥᾷον προσεπολέμει τοῦ τείχους ἐκεῖ ὄντος ἀσθενεστέρου. * καὶ οἱ καρχηδόνιοι συχνὰ παρελύπουν αὐτοὺς, εἰς σικελίαν τε περιπλέοντες, καὶ εἰς τὴν ἰταλίαν περαιούμενοι. τοὺς δ' αἰχμαλώτους ἀλλήλων ἄνδρα ἀντ' ἀνδρὸς ἠλλάξαντο· τοὺς δὲ λοιποὺς, ἐπεὶ μὴ ἦσαν ἰσοπληθεῖς, ἀργύριον οἱ καρχηδόνιοι ἐκομίσαντο. ἔπειτα δὲ διάφοροι μὲν ὑπάτευσαν, οὐδὲν δὲ ἱστορίας ἔπραξαν ἄξιον. μέγιστον γὰρ οἱ ῥωμαῖοι ἐβλάπτοντο, ὅτι κατ' ἐνιαυτὸν ἄλλους, ἀεὶ ἑτέρους ἄρχοντας ἔπεμπον· ἄρτι δὲ τὴν στρατηγίαν μανθάνοντας, τῆς ἀρχῆς ἔπαυον, ὥσπερ ἐς ἄσκησιν σφᾶς, ἀλλ' οὐκ ἐς χρῆσιν αἱρούμενοι. οἱ γαλάται δὲ τοῖς καρχηδονίοις συμμαχοῦντες, καὶ μισοῦντες αὐτοὺς, ὅτι κακῶς μετεχειρίζοντο σφᾶς, φρουρίου τινὸς φυλακὴν ἐμπιστευθέντες, τοῖς ῥωμαίοις αὐτὸ προὔδωκαν ἐπὶ χρήμασι. μεταστάντας δὲ ἀπὸ τῶν καρχηδονίων γαλάτας, καὶ ἄλλους τῶν σφῶν συμμάχων τινὰς οἱ ῥωμαῖοι ἐπὶ μισθοφορᾷ προσελάβοντο, μή πω πρότερον τρέφοντες ξενικόν. τούτοις οὖν ἐπαιρόμενοι, καὶ ὅτι οἱ τὰς ναῦς ἔχοντες ἰδιῶται, τὴν λιβύην ἐπόρθησαν, οὐκέτι ἀμελεῖν τῆς θαλάσσης ἤθελον· ἀλλὰ καὶ αὖθις ναυτικὸν συνεστήσαντο, καὶ λουτάτιος κάτουλος ὕπατος ᾑρέθη, καὶ τούτῳ συνεξεπέμφθη κόϊντος οὐαλλέριος φλάκκος ἀστυνομῶν. οἳ ἐς σικελίαν ἐλθόντες, καὶ κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν τῷ δρεπάνῳ προσβαλόντες, καί τι τοῦ τείχους κατήρειψαν. καὶ εἷλον ἂν αὐτό, εἰ μὴ τοῦ ὑπάτου τρωθέντος, περὶ ἐκεῖνον οἱ στρατιῶται ἀπησχολήθησαν. κἀν τούτῳ μαθόντες, τοὺς πολεμίους οἴκοθεν ἥκειν ναυτικῷ πλήθει, ἄννωνος ναυαρχοῦντος, πρὸς ἐκείνους ἐτράποντο. καὶ ἀντιπαρατεταγμένων αὐτῶν, ἄστρον τι λαμπαδῶδες ὑπὲρ τῶν ῥωμαίων φανὲν ἐξ ἀριστερᾶς, ἐς τοὺς καρχηδονίους ὀρθὸν ἐγκατέσκηψεν. ἐγένετο δ' ἡ ναυμαχία καὶ ἐπ' ἀμφοῖν καρτερὰ, διά τε ἄλλα τινὰ καὶ ἵνα οἱ μὲν καρχηδόνιοι ἐς τελείαν ἀπόγνωσιν τοὺς ῥωμαίους τοῦ ναυτικοῦ καταστήσωσιν· οἱ δ', ἵνα καὶ τὰς προτέρας ἀνακαλέσωνται συμφοράς· ὅμως δ' οὖν οἱ ῥωμαῖοι τὴν νίκην ἤραντο. τὰ γὰρ τῶν καρχηδονίων σκάφη φορτία φέροντα πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ σῖτον, καὶ χρήματα, ἐβαρύνοντο. ὁ δ' ἄννων διαφυγὼν, εὐθὺς ἐς τὴν καρχηδόνα ἀπώχετο. οἱ καρχηδόνιοι δὲ θυμῷ ληφθέντες, καὶ φόβῳ, τὸν μὲν ἀνεσταύρωσαν, πρέσβεις δὲ πρὸς εἰρήνην τὸν κάτουλον πεπόμφασι. καὶ τῷ πρὸς βουλῆς ἦν τὸν πόλεμον καταλύσασθαι, ὅτι ἐπ' ἐξόδῳ οὔσης αὐτῷ τῆς ἀρχῆς, οὔτε δι' ὀλίγου ἐξαιρήσειν τὴν καρχηδόνα ἤλπιζεν, οὔτε τοῖς διαδόχοις τὴν δόξαν τῶν ἑαυτοῦ πόνων καταλιπεῖν ἤθελε. διὸ ἀνοκωχὴν ἐποιήσατο, καὶ χρήματα καὶ σῖτον καὶ ὁμήρους αὐτῷ δόντες, ἵν' ἐς τὴν ῥώμην πρεσβεύσωνται,

ὅτι μετέστησαν πρὸς ῥωμαίους οἱ γαλάται τοῖς καρχηδονίοις συμμαχοῦντες, καὶ ὅτι αὐτοὺς ῥωμαῖοι ἐμισθώσαντο, καὶ ναυμαχίᾳ τοὺς καρχηδονίους ἐνίκησαν.

ὅτι τὸν ἡττηθέντα στρατηγὸν οἱ καρχηδόνιοι ἀνεσταύρωσαν, ἢ σκολοπίσαντες ῥωμαίοις ἐπρέσβευσαν.

σουσιν ἐφ' ᾧ τῆς τε σικελίας καὶ τῶν νήσων πασῶν ἐκστῆναι ῥωμαίοις, καὶ πρέσβεις τὰς περὶ εἰρήνης ἐκλιπεῖν, καὶ μήτε τῷ ἱέρωνι πολεμεῖν, καὶ χρήματα τὰ μὲν ἅμα τῇ σπονδῇ δοῦναι, τὰ δὲ καὶ ὕστερον, καὶ τοὺς μὲν ἐκείνων αὐτομόλους καὶ αἰχμαλώτους προῖκα ἐκπέμψαι, τοὺς δὲ ἑαυτῶν πρίασθαι. τοιαύτη μὲν οὖν ἡ σύμβασις ὡμολόγητο (μόνην γὰρ τὴν τοῦ ζυγοῦ ἀτιμίαν ὁ ἀμίλκας παρῃτήσατο) καὶ ὁ μὲν τοιῶνδε συμβάσεως, καὶ τοὺς στρατιώτας ἐκ τῶν τειχῶν ἐξαγαγὼν, ἐπανῆλθεν οἴκαδε, πρὶν τοὺς ὅρκους ἐπενεχθῆναι. οἱ δὲ ἐν τῇ ῥώμῃ τήν τε νίκην διὰ βραχέος ἔμαθον, καὶ ἐπήρθησαν ὡς παντάπασι κεκρατηκότες. καὶ τῶν πρέσβεων ἐλθόντων, οὐκέτι κατέχειν ἑαυτοὺς ἠδύναντο, καὶ τὴν λιβύην ἔχειν ἅπασαν ἤλπιζον. διὸ οὐδὲ ταῖς τῶν ὑπάτων ὁμολογίαις ἐνέμειναν, ἀλλὰ καὶ χρήματα αὐτοὺς πολλῷ πλείω τῶν ὑπεσχημένων ἐπράξαντο· καὶ ἀπηγόρευσαν σφίσι, μήτε τὴν ἰταλίαν, μήτε τὴν ἔξω συμμαχίδα σφῶν μακραῖς ναυσὶ παραπλεῖν, ἢ μισθοφόροις ποθὲν ἀπ' αὐτῶν ἐκλέγεσθαι. ὁ μὲν οὖν πρῶτος τοῖς καρχηδονίοις πόλεμος τοῖς ῥωμαίοις εἰς τοῦτο κατέληξε τετάρτῳ ἔτει καὶ εἰκοστῷ, καὶ ἐπ' αὐτῷ ἐγαγῆρε ὁ κατύλος τὰ ἐπινίκια. κόϊντος δὲ λουτάτιος ὑπατεύσας, ἀπῆλθεν εἰς σικελίαν, καὶ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ κατύλου πάντα τὰ ἐκεῖ κατεστήσατο, καὶ τὰ ὅπλα τῶν ἐν αὐτῇ ἀφείλοντο. σικελία μὲν οὖν οὕτως ὑπὸ ῥωμαίων ἐδεδούλωτο, πλὴν τῆς ἀρχῆς τοῦ ἱέρωνος, ἐκ δὲ τούτου πρὸς τοὺς καρχηδονίους φιλία ἦν αὐτοῖς. ἄμφω δ' αὖθις ἐς πολέμους ἑτέρους χωρὶς μετ' ὀλίγον κατέστησαν. τοῖς γὰρ καρχηδονίοις οἵ τε περιλειπεῖς τῶν μισθοφορησάντων σφίσι, καὶ τὸ δουλεῦον τὸ ἐν τῇ πόλει, καὶ τῶν ὁμορούντων πολλοὶ πρὸς τὰς συμφορὰς αὐτῶν ἐπανέστησαν. οἵ γε μὴν ῥωμαῖοι ἐπικαλεσαμένων αὐτοὺς τῶν πολεμούντων ἐκείνοις, οὐχ ὑπήκουσαν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ πρεσβευσάμενοι, καὶ μὴ δυνηθέντες καταλλάξαι αὐτοὺς, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους τῶν καρχηδονίων, οὓς εἶχον, ἀφῆκαν προῖκα, καὶ σῖτον ἔπεμψαν, καὶ μισθοφόρους ἐκ τῆς οἰκείας συμμαχίδος αὐτοῖς ἐπηγγείλαντο ἐπιτρέψαι,
» δόξαν ἀρετῆς θηρώμενοι μᾶλλον, ἢ τοῦ συμφέ-
» ροντος αὐτοῖς προνοούμενοι· ὅθεν πράγματα ἔσχον ὕστερον. ὁ γὰρ ἀμίλκας ἐκεῖνος ὁ βαρχίδας, ἐπεὶ τῶν ἀντιπάλων ἐκράτησεν, ἐπὶ μὲν τοὺς ῥωμαίους, καίπερ καὶ τὰ μάλιστα μισῶν αὐτοὺς, οὐκ ἐτόλμησε στρατεῦσαι. ἐς δὲ τὴν ἰβηρίαν παρὰ γνώμην τῶν οἴκοι τελῶν ἀπῆρεν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐγένετο ὕστερον. τότε δὲ καὶ οἱ ῥωμαῖοι φαλίσκοις ἐπολέμησαν, καὶ μάλλιος τουρκουᾶτος τὴν χώραν αὐτῶν ἐδῄωσε· καὶ συμμίξας αὐτοῖς, ἐσφάλη μὲν τῷ ὁπλιτικῷ, τοῖς δ' ἱππεῦσιν ἐκράτησε, καὶ αὖθις αὐτοῖς μαχεσάμενος ἐνίκησε, καὶ τά τε ὅπλα αὐτῶν, καὶ τοὺς ἵππους, καὶ τὰ ἔπιπλα, καὶ τὸ δουλεῦον, καὶ τὸ ἥμισυ τῆς χώρας ἀφείλετο. ὕστερον δὲ ἡ μὲν ἀρχαία πόλις εἰς ὄρος ἐρυμνὸν ἱδρυμένη, κατεσκάφη· ἑτέρα δὲ ᾠκοδομήθη εὐέφοδος. μετὰ δὲ τοῦτο ἐπολέμησαν αὖθις πολέμους πρὸς βοΐους, καὶ πρὸς γαλάτας ἐκείνοις πλησιοχώρους, καὶ πρὸς λιγύων τινάς. τοὺς μὲν οὖν λίγυας σεμπρώνιος γράκχος μάχῃ νικήσας ἐκάκου. καὶ τοῖς γαλάταις πούπλιος οὐαλέριος συμβαλὼν, τὸ μὲν πρῶτον ἡττήθη· ἔπειτα πυθόμενος εἰς ἐπικουρίαν αὐτοῦ τινὰς ἐκ τῆς ῥώμης ἥκειν, ὁμόσε
» αὖθις τοῖς γαλάταις ἐχώρησεν· ἵν' ἢ καθ' ἑαυτὸν νι-
» κήσῃ, ἢ ἀποθάνοι. τοῦτο γὰρ μᾶλλον, ἢ ζῆν αἰσχυνόμενος
» ᾑρεῖτο. καὶ πως κατὰ τύχην ἐκράτησε. τότε μὲν οὖν ταῦθ' οὕτως τοῖς ῥωμαίοις συνηνέχθησαν, καὶ

σαρδὼ

ὅτι οἱ ἐν τῇ ῥώμῃ φρονηματισθέντες διὰ τὴν νίκην, βαρυτέρας τὰς τῶν σπονδῶν συνθήκας τοῖς καρχηδονίοις ἐπέταξαν, καὶ οὕτως ὁ πόλεμος ἐλύθη σφίσιν.

πόλεμος ῥωμαίων πρὸς ἄλλους.

gatos mitterent, ea conditione, ut tota Sicilia & omnibus circumiacentibus inſulis Romanis cederent, neq; Hieronem laceſſerent: & pecuniam partim pace facta ſtatim, partim pòſt numerarent: & Romanos captiuos gratis redderent, ſuos uerò redimerent. Tali pactione facta (ſolam enim ſub iugum miſſionis ignominiã Hamilcar deprecatus eſt) militibus é munitionibus eductis, domum rediꝭt, priuſquam iuſiurandum daretur. Qui Romæ erant, uictoria celeriter cognita, ita ſunt animis elati, quaſi planè debellatum eſſet: legatis'que præſentibus, ſe non amplius continere potuerunt, ſpe totius Africæ occupandæ concepta. Itaque conditionibus à Conſulibus propoſitis non acquieſcentes, & pecuniam promiſſa longè maiorem poſtularunt: & interdixerunt, ne longis nauibus uel ad Italiam, uel ad alias ſocias prouincias accederent, aut conducticꝭs inde militibus uterentur. Atque ita primo bello Punico, anno quarto & uigeſimo à Romanis confecto, Catulus triumphauit. Q. uerò Luctatius, poſt conſulatum in Siciliam profectus, cum fratre Catulo omnia ibi ordinauit. Siculis arma adempta: tota inſula, Hieronis excepto imperio, à Romanis ſubacta, & amicitia cum Carthaginẽſibus conſtituta. Sed utriq; paulo pòſt ſeorſim alia geſſere bella. Nam Carthaginenſes, reliqui eorum ſtipendiarꝭ, & ſeruitia ciuitatis, & multi ex finitimis, aduerſa illorum fortuna freti, inuaſerũt. Romani cum ab hoſtibus illorum accerſerentur, adeò non aſſenſerunt, ut cum per legatos reconciliare illos non poſſent, omnes Carthaginenſium captiuos gratis dimitterent, frumentum mitterent, è ſocꝭs prouincꝭs conſcribendi militis poteſtatem darent: non tam ut rationibus illorum conſulerent, quàm ut humanitatis «
& clementiæ laudem conſequerentur: unde «
pòſt in negocia inciderunt. Hamilcar enim Barchinus ille, uictis hoſtibus, Romanos, quanquã eis inſenſiſsimus, bello petere non auſus, contra magiſtratuum uoluntatem in Hiſpaniã abiꝭt. Sed hæc pòſt facta ſunt. Tum autem Romani cum Faliſcis bellum geſſerunt, Manlio Torquato agrum illorum urente: qui cum eis cõgreſſus, peditatu ſuccubuit, equitatu uictor. Deinde repetita pugna, eos domuit: armis, equis, ſupellectilibus, ſeruitꝭs, & agri ſemiſſe mulctatos. Tandem etiam antiqua urbs, in arduo ſita mõte, euerſa: aliaq; condita in planicie, oppugnatu facilis. Pòſt, alia bella cum Boꝭs, & Gallis eorum uicinis, & Liguribus quibuſdam geſſerunt. Ac Ligures Sempronius Gracchus uictor afflixit. P. Valerius, à Gallis principiò ſuperatus, cum auxilia ſibi mitti Roma audiſſet, Gallos denuò eſt aggreſſus: ut aut per ſe uictoria poti- «
retur, aut mortem oppeteret, quam uitę igno- »
minioſæ præferebat: ac fortuna quadam ui- «
cit. Tum igitur ita cum Romanis actũ: eiſq;

Pacis conditiones inter Romanos & Carthaginenſes.

Carthaginẽſes à Romanis adiuti, uires recuperant.

Faliſcum bellum.

Bellum Gallicum & Liguſticum.

Sardinia citra pugnam, & pecuniæ rurſus datæ à Carthaginenſibus: qui cum negociatores Romanos in mari malè tractaſſe accuſarentur, nondum firmatis opibus, minas illorum timuerunt. Sequenti anno L. Lentulus & Q. Flaccus, bello contra Gallos ſuſcepto, dum unà agebant, inſuperabiles erant. Sed cum ſeparati, loca quædam, maioris prædæ cupiditate, uaſtare cœpiſſent, Flacci caſtra noctu circundata, in periculo fuerunt. Barbari uerò tum repulſi, multis ſocijs aſcitis, cum magna manu denuò Romanos inuaſerunt. Et P. Lentulo & Licinio Varo ſe ob multitudinem ſuam uel ſine pugna terrorem incuſſuros arbitrati, per legatos Ariminenſem agrum repetierunt: & eos ipſa urbe, quæ ſua eſſet, cedere iuſſerunt. Conſules uerò nec ob paucitatem confligere, neque illa concedere auſi, inducias fecerunt, ut ijs de rebus legati à Gallis Romam mitterentur. Qui cum apud ſenatum eadem poſtulaſſent, neq; quicquam impetraſſent, in caſtra reuerſi, res ſuas perditas repererũt. Quidam enim ex eorum ſocijs, mutata ſententia, Romanos timentes, Boios ſunt aggreſsi: ac utrinque multi ceciderunt. Vnde reliqui domum redierunt: Boij per pactiones magna agri ſui parte ſunt mulctati. Gallicis bellis iam confectis, Lentulus contra Ligures arma cæpit: & ijs qui occurrebant profligatis, caſtella quædam ſubegit. Varus Corſicam petiturus, cum propter nauigiorum penuriã traijcere non poſſet, Claudium Cliniam cum copijs præmiſit: qui Corſis territis, in colloquium uenit, & pro autoritate pacem cum eis fecit. Varus autẽ nulla pactionis habita ratione, eos oppugnare nõ deſtitit, donec ſubegiſſet. Romani uerò id crimen uiolati fœderis à ſeſe amouentes, Claudium eis dediderũt: non receptũ expulerunt. Bellum aduerſus Carthaginẽſes, ob mercatorum ſuorũ iniurias ſuſceptũ, depoſuerũt: exactaq; pecunia fœdus renouarunt, ne ſic quidem diu duraturũ. Ac Carthaginenſi bello dilato, Sardos dicto non audientes adorti uicerunt: qui deinde à Carthaginẽſibus clam ad rebellionẽ incitati ſunt. Defecerunt & Corſi: nec Ligures quieuerũt. Sequẽti anno Romani copijs triſariam diuiſis, ut hoſtes ſimul bello infeſtati, auxilia inuicẽ ferre non poſſent, Poſthumium Albinum in Liguſticum, Sp. Caruilium contra Corſos, in Sardiniam P. Cornelium ædilem miſerunt. Conſules licet haud citra laborem, citra moram tamen mandata executi ſunt. Sardos nihil modicum animis agitantes, Caruilius ingenti prælio ſubegit. Cornelius enim & multi milites morbo perierunt. Romanis digreſsis, Sardi & Ligures de integro defecerunt. Contra Ligures miſſus eſt Q. Fabius Maximus, in Sardiniam Pomponius Manius. Carthaginenſes, ut eorum

Gallorũ inteſtina bella.

Corſica.

Sardi, Corſi, Ligures ſubacti rebellant.

σαρδὼ παρὰ τῶν καρχηδονίων ἀμαχεί, καὶ χρήματά τι αὖθις ἔλαβον, ἐγκαλέσαντες αὐτοῖς, βλάπτειν σφῶν τοὺς πλέοντας. οὔπω γὰρ κρατυνθέντες οἱ καρχηδόνιοι, τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν ἐδεδοίκεσαν. τῷ δ' ἑξῆς ἔτει λούκιος λέντουλος καὶ κόϊντος φλάκκος ἐπὶ τοὺς γαλάτας στρατεύσαντες, ἕως μὲν ὁμοῦ ᾖσαν, ἀνανταγώνιστοι ἦσαν. ἐπεὶ δὲ δίχα πορθεῖν τινὰ ἤρξαντο, ὡς οὕτω πλείω λείαν περιβαλούμενοι, ἐς κίνδυνον τὸ τοῦ φλάκκου κατέστη στρατόπεδον, νυκτὸς κυκλωθέν. ἀλλὰ τότε μὲν οἱ βάρβαροι ἀνεκόπησαν. προσλαβόμενοι δὲ συμμάχους, χειρὶ πολλῇ αὖθις ἐπὶ τοὺς ῥωμαίους ἐχώρησαν. ἀπαντησάντων δὲ σφίσι ποπλίου τε λεντούλου καὶ λικινίου οὐάρου, ἤλπισαν αὐτοὺς διὰ τὸ πλῆθος τὸ σφέτερον, καὶ ἄνευ μάχης καταπλήξειν· καὶ πέμψαντες, τήν τε χώραν τὴν περὶ τὸ ἀρίμινον ἀπῄτουν, καὶ τῆς πόλεως, ὡς αὐτῶν οὔσης, ἐξοικισθῆναι ἐκέλευον. οἱ δ' ὕπατοι μήτε συμβαλεῖν θαρροῦντες διὰ ὀλιγότητα, μήτε προέσθαι τολμῶντες, ἀνοχὰς ἔπραξαν, ὡς ἐς τὴν ῥώμην πρεσβευσόμενοι. οἱ δ' ἐπὶ τὴν βουλὴν ἐλθόντες, τὰ αὐτὰ εἶπον. ὡς δ' ἀνήνυτοι οἱ πρέσβεις ὧν ᾔτουν ἐτύγχανον, ἐς τὸ στρατόπεδον ἀνεχώρησαν, καὶ εὗρον ἐφθαρμένα σφίσι τὰ πράγματα. τινὲς γὰρ τῶν συμμάχων αὐτῶν μεταγνόντες, καὶ διὰ φόβου τοὺς ῥωμαίους πεποιημένοι, ἐστράτευσαν ἐπὶ τοὺς βοΐους, καὶ συχνοὶ ἀπώλοντο ἀμφοτέρωθεν. κἀντεῦθεν ἀπῆλθον οἴκαδε οἱ λοιποί. καὶ οἱ βοΐοι σπονδὰς ἐπὶ μέρει πολλῷ τῆς χώρας σφῶν ἐποιήσαντο. παυθέντων δὲ τῶν γαλατικῶν πολέμων, ὁ λέντουλος ἐστράτευσεν ἐπὶ λίγυας, καὶ τοὺς προσπίπτοντας ἠμύνατο, καί τινα ἐρύματα παρεστήσατο. οὐάρος δὲ ἐπὶ κύρνον ὁρμήσας, καὶ μὴ δυνηθεὶς ἀπορίᾳ πλοίων περαιωθῆναι, κλαύδιον κλαυδιανόν τινα σὺν δυνάμει προέπεμψε. κἀκεῖνος τοὺς κυρνίους καταπλήξας, ἐς λόγους ἦλθε, καὶ ὡς αὐτοκράτωρ τυγχάνων ἐσπείσατο. οὐάρος δὲ τῶν συνθηκῶν μὴ φροντίσας, ἐπολέμησε τοῖς κυρνίοις, ἕως αὐτοὺς ἐχειρώσατο. οἱ δὲ ῥωμαῖοι τὸ παρασπόνδημα ἀποπροσποιούμενοι, ἔπεμψαν αὐτοῖς ἐκδεδομένον τὸν κλαύδιον. ὡς δ' οὐκ ἐδέχθη, ἐξήλασαν αὐτόν. ἐπὶ δὲ καρχηδονίους μέλλοντες στρατεύειν, ὡς τοὺς σφῶν ἐμπόρους λυμαινομένους, τοῦτο μὲν οὐκ ἐποίησαν. χρήματα δ' ἐπιπραξάμενοι, ἀνενεώσαντο τὰς σπονδάς, ἔμελλον δὲ μηδ' ὡς ἐς μακρὰν αἱ συνθῆκαι μένειν. τὰ μὲν οὖν τῶν καρχηδονίων ἀνεβέβλητο, ἐπὶ δὲ τοὺς σαρδονίους μὴ πειθομένους αὐτοῖς ἐστράτευσαν, καὶ ἐνίκησαν. μετὰ δὲ ταῦτα ἔπεισαν τοὺς σαρδονίους οἱ καρχηδόνιοι κρύφα τοῖς ῥωμαίοις ἐπαναστῆναι, καὶ τούτοις οἱ κύρνιοι προσαπέστησαν, καὶ οἱ λίγυες οὐχ ἡσύχασαν. τῷ δ' ἐπιγενομένῳ ἔτει τριχῇ τὰς δυνάμεις διελόμενοι οἱ ῥωμαῖοι, ἵν' ἅμα πολεμούμενοι πάντες, μὴ συμβοηθοῖεν ἀλλήλοις, ποστούμιον μὲν ἀλβῖνον ἐς τὴν λιγυστικήν, σπούριον δὲ καρουΐλιον ἐπὶ τοὺς κυρνίους, ἐς δὲ τὴν σαρδὼ τὸν ἀγορανόμον πόπλιον κορνήλιον ἔπεμψαν. καὶ οἱ μὲν ὕπατοι οὐκ ἀπόνως μέν, οὐ βραδέως δὲ τὰ προσταχθέντα σφίσι κατέπραξαν. τοὺς δὲ σαρδονίους μή τι μέτριον φρονοῦντας ἰσχυρᾷ μάχῃ ὁ καρουΐλιος κατεστρέψατο· ὁ γὰρ κορνήλιος, καὶ τῶν στρατιωτῶν πολλοί, ὑπὸ νόσου ἐφθάρησαν. ἐπεὶ δ' οἱ ῥωμαῖοι ἐκ τῆς χώρας αὐτῶν ἀπηλλάγησαν, ἀπέστησαν αὖθις οἱ σαρδόνιοι καὶ οἱ λίγυες. κόϊντος μὲν οὖν φάβιος μάξιμος ἐπέμφθη πρὸς λίγυας, ἐς δέ γε τὴν σαρδὼ πομπώνιος μάνιος. τούς γε μὴν καρχηδονίους, ὡς αἰτίους αὐτοῖς

ἐπὶ τῶν σαρδῶν ἔλαβον οἱ ῥωμαῖοι ἐκ τῶν καρχηδονίων χρήματα.

νικῶσι ῥωμαῖοι πρὸς γαλάτας, καὶ λίγυας, καὶ κυρνίους.

νικῶσι ῥωμαῖοι πρὸς σαρδονίους καὶ κυρνίους καὶ λίγυας.

αὐτοῖς τῶν πολέμων ὄντας, πολεμίους ἐκέλευσαν· καὶ πέμψαντες πρὸς αὐτοὺς, χρήματά τε ἀπῄτουν, καὶ ἀποστῆναι ἐκέλευον τῶν νήσων ἁπασῶν, ὡς αὐτοῖς διαφερουσῶν. ἐμφανίζοντες δὲ καὶ τὴν σφετέραν διάνοιαν, δόρυ αὐτοῖς ἐπέστειλαν, καὶ κηρύκειον, ἵν' ἑλέσθαι βουλεύσαντες ὁποῖον ἂν ἐθελήσωσιν. οἱ δὲ μηδὲν ὑποπτήξαντες, τά τε ἄλλα τραχύτερον ἀπεκρίναντο, καὶ τῶν συμβόλων τῶν σφίσιν αἱρεῖσθαι μὲν οὐδέτερον, δέχεσθαι δ' ἑτοίμως ὁπότερον καταλείψουσιν. γοῦν οὐδέτεροι μὲν ἐκίνησαν ἀλλήλους, ὅπως δὲ πόλεμος κατάρξαιτο. ἐκινήθησαν δὲ αὖθις τῶν σαρδονίων, ἐπ' αὐτοὺς οἱ ὕπατοι ἄμφω ἐστράτευσαν, μάρκος δὲ μαλλεόλος, καὶ μάρκος αἰμίλιος· καὶ πολλὰ μὲν λάφυρα ἔλαβον. παρὰ δὲ τῶν κυρνίων προσχόντες, αὐτοῖς αὐτὰ ἀφῃρέθησαν. διὸ μετὰ ταῦτα ἐπ' ἀμφοτέρους οἱ ῥωμαῖοι ἐτράποντο. καὶ μάρκος μὲν πομπώνιος σαρδόνας ἐφθείρε, καὶ μαθὼν τοὺς πλείονας αὐτῶν ἐν σπηλαίοις ὑλώδεσι, καὶ δυσεξευρέτοις καταδεδυκότας, μὴ δυνάμενός τε αὐτοὺς εὑρεῖν, κύνας ἐκ τῆς ἰταλίας μετεπέμψατο δεινάς, καὶ δι' ἐκείνων τὸν στίβον καὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν βοσκημάτων εὑρὼν, πολλὰ ἀπετέμετο. γάϊος δὲ παπείριος ἐκ μὲν τῶν πεδίων τοὺς κυρνίους ἀπήλασε. βιαζόμενος δὲ πρὸς τὰ ὄρη, συχνοὺς διὰ ἐνέδρας ἀπέβαλε, πλείους τ' ἂν ὕδατος ἐνδείᾳ ἀπώλεσεν, εἰ μή ποθεν ὕδωρ ὀψέ ποτε ἀνεφάνη, καὶ ἔπεισε τοὺς κυρνίους ὁμολογῆσαι. κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον καὶ ἀμίλκας ὁ τῶν καρχηδονίων στρατηγὸς πρὸς ἴβηρας νικηθεὶς, ἔθανεν. ἀντιπαραταξαμένων γὰρ σφίσιν, ἁμάξας δᾳδῶν καὶ πίσσης μεστὰς πρὸ τοῦ στρατοῦ τῶν καρχηδονίων προήγαγον, καὶ πλησιάσαντες ἅψαντες αὐτὰς, καὶ τὰ ἕλκοντα αὐτὰς ὑποζύγια ἐκταράξαντες εἰσήλασαν. κἀκ τούτου συνταραχθέντων τῶν ἐναντίων, διασπασθέντων τε καὶ τραπομένων, ἑπόμενοι κἀκεῖνον καὶ ἄλλους πλείστους ἐφόνευσαν. καὶ ὁ μὲν ἐπὶ πλεῖστον εὐτυχήσας, οὕτως ἐτελεύτησε. τελευτήσαντα δὲ αὐτὸν ἀσδρούβας ὁ γαμβρὸς διεδέξατο, καὶ τῆς ἰβηρίας πολλὰ προσηγάγετο, πόλιν τε ἐν αὐτῇ καρχηδόνα ὁμώνυμον τῇ πατρίδι ἔκτισε. τῶν δέ γε βοΐων καὶ τῶν ἄλλων γαλατῶν πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα, πλείστους δὲ καὶ αἰχμαλώτους πωλούντων, δείσαντες οἱ ῥωμαῖοι, μή ποτε κατ' αὐτῶν τοῖς χρήμασι χρήσωνται, ἀπεῖπον μηδένα ἀνδρὶ γαλάτῃ μήτ' ἀργύριον μήτε χρυσίον δοῦναι. ἐν τούτῳ δὲ οἱ καρχηδόνιοι μαθόντες τοὺς ὑπάτους μάρκον αἰμίλιον καὶ μάρκον ἰούνιον εἰς τὴν λιγυστικὴν ἀπάραντες, παρεσκευάζοντο ἐς τὴν ῥώμην ἐλάσαι. γνόντων δὲ τοῦτο τῶν ὑπάτων, καὶ ἐπ' αὐτοὺς ἀθρόον ὁρμησάντων, ἐξεπλάγησαν, καὶ ἀπήντησαν αὐτοῖς ὡς φίλοι. κἀκεῖνοι δὲ ὑπεκρίναντο, ὅτι οὐκ ἐπ' ἐκείνους ἀπῄεσαν, ἀλλὰ διὰ τῆς χώρας αὐτῶν ἐς τοὺς λίγυας. ῥωμαῖοι δὲ τόν τε ἰόνιον ἐπεραιώθησαν, καὶ τῆς ἠπείρου τῆς ἑλληνικῆς ἥψαντο· πρόφασις δ' αὐτοῖς τοῦ πλοῦ ἐγένετο ἡ ἴσσα. νῆσος ἐστιν, ἐν τῷ ἰονίῳ κόλπῳ κειμένη. οἱ γὰρ ταύτης κάτοικοι ἰσσαῖοι καλούμενοι, ἐθελοντὶ τοῖς ῥωμαίοις παρέδωκαν ἑαυτοὺς, τῷ σφῶν κρατοῦντι ἀχθόμενοι, ἄγρωνι τῷ τῶν σαρδιαίων βασιλεῖ, γένους ἰλλυρικοῦ. πρὸς ὃν οἱ ὕπατοι πρέσβεις ἔπεμψαν. ἐκείνου δὲ τεθνεῶτος, υἱῷ διαδόχῳ παιδὶ ἔτι, ἡ ἐκείνου γυνὴ, τοῦ δὲ παιδὸς μητρυιὰ, τὴν τῶν σαρδιαίων διεῖπεν ἀρχήν· ἣ τοῖς πρέσβεσιν οὐδὲν μέτριον ἐχρημάτισε, παρρησιασαμένων δὲ τοὺς μὲν ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ ἐπέδησε. τῶν δὲ ῥωμαίων πόλεμον ψηφισαμένων αὐτῇ, κατεπλάγη· καὶ τούς τε σωζομένους τῶν πρέσβεων ἐκδώσειν ὑπέσχετο, καὶ τοὺς θανόντας ἔλεγεν ὑπὸ λῃστῶν πεφονεῦσθαι. τῶν δὲ ῥωμαίων τοὺς αὐτόχειρας ἐξαιτουμένων, οὐδένα ἐκδώσειν ἔφη, καὶ ἐπὶ τὴν ἴσσαν ἔστειλε στράτευμα. ὅτε αὖθις δείσασα, δημήτριόν τινα πρὸς τοὺς ὑπά-

τους

περὶ βοΐων καὶ γαλατῶν.

περὶ ἴσσης τῆς νήσου.

rum bellorum autores, hoſtes iudicati, iuſsi numerare pecuniã, & omnibus cedere inſulis, ut quæ Romanorũ eſſent. Et ut ſententiam ſuam magis declararẽt, haſtam illis & caduceum miſerunt, optione data, utrum mallent. Sed Carthaginenſes nihil territi, tum ad alia responderunt aſperius, tum ſe neutrum uelle dixerũt: ſed illud alacriter accepturos, quod legati reliquiſſent. Hinc mutuis odijs conceptis, neutri bellum auſpicari ſunt auſi. Contra Sardos autem denuò tumultuantes, ambo Coss. M. Malleolus & M. Aemylius miſsi, magnam prędam ceperuntque, eis à Corſis, cum eò appuliſſent, eſt erepta. Qua de cauſa poſt Romani utroſq; inuaſerunt. M. Pōponius, qui Sardos infeſtabat, cum eorum plurimos in ſaluoſis ſpecubus abditos indagare non poſſet, ſagaces canes ex Italia accerſiuit: per eosq; tramitibus hominũ & pecudũ inueſtigatis, multos inde extraxit. C. uerò Papirius Corſos planicie pulſos, cum in montes adegiſſet, per inſidias multos amiſit: & pręſiti plures amiſiſſet, ni ſerò tandem aqua inuenta, Corſis, ut deditionem facerent, perſuaſiſſet. Sub hoc tẽpus Hamilcar dux Carthaginenſiũ, ab Hiſpanis uictus occubuit. nam cum aciem contra eos inſtruxiſſet, illi currus facibus & pice plenos ante copias Carthaginenſium produxerũt: cumq; propè uentum eſſet, ijs incenſis, iumẽta incitata in rabiem egerunt: eaq; re aduerſarios turbatos, diuulſos, & in fugam uerſos aſſectati, & ducem & plurimos alios ceciderunt. Hamilcari poſt diuturnã felicitatẽ ad huncmodum interfecto, gener Haſdrubal ſucceſſit: ac multis Hiſpanię urbibus ſubactis, Carthaginẽ patriæ cognominẽ condidit. Boijs cæteriſq; Gallis ex uẽditione tum aliarũ rerũ, tum plurimorũ captiuorũ, magnã pecuniã facientibus, ueriti Romani, ne ijs opibus contra ſe uterentur, edixerunt, ne quis homini Gallo uel aurum uel argentũ daret. Deinde Carthaginẽſes M. Aemylij & M. Iunij in Liguſticũ expeditione cognita, ſe ad Romã inuadendã parauerũt. Quo Coss. intellecto, ex improuiſo eos adorti terruerũt, ut per amicitiæ ſpeciẽ eis obuiã egrederẽtur. Simularũt illi quoq;, ſe non cõtra illos eſſe profectos, ſed per eorũ agrũ in Liguriã ituros. Romani ſinu Ionio tranſmiſſo, ad Græciæ continentẽ hac de cauſa appulerunt. Iſſa inſula in Ionio ſinu ſita eſt: cuius incolæ Iſſæi, Romanis ultro ſe dediderunt, ſuo domino Agroni, Sardianorum regi, gẽtis Illyricæ, irati. Ad eum Conſules legatos miſerunt. Sed illo mortuo, filio adhuc impubi hærede relicto, uxor eius, pueri nouerca, Sardianorum imperium adminiſtrauit, nec ullum æquum legatis reſponſum dedit. Qui cum liberius locuti eſſent, alios occidit, alios uinxit. Cum autem Romani bellum ei decreuiſſent, territa, ſe & incolumes legatos redditurum pollicetur, & mortuos à latronibus eſſe cæſos ait. Romanis uerò cædium autores poſcentibus, neq; ſe quenquam dedituram eſſe dixit, & Iſſam exercitum miſit. Deinde rurſus territa, Demetrium ad Conſules miſit,

Hamilcaris interitus.

Haſdrubal nouæ Carthaginis in Hiſpania conditor.

Carthaginenſes malè cogitantes coherciti.

Romanorũ tranſitus in Græciam.

les miſit, tanquam per omnia morem eis geſtura. & pax facta eſt cum legato, Corcyra ab eo accepta. Sed cum Romani ad inſulam traieciſ- » ſent, reſumpta fiducia, ut mulier leui & muta- » bili prædita ingenio, ad Epidamnum & Apolloniam miſit exercitus. Verùm quia Romani ijs urbibus liberatis, illiusq; nauibus cum pecunia ex Peloponeſo uenietibus, captis, oram maritimam uaſtabant: Demetrius autem ob mulierculæ uæcordiam ad Romanos ſe contulerat, multis transfugis ſecum adductis: abiecto animo, imperio abſtinuit, quod Demetrius tutorio nomine ſuſcepit. Hac de cauſa Romani à Corinthijs laudati ſunt, & ad Iſthmiacos ludos admiſsi, in quibus Plautus ſtadium uicit. Inita cum Athenienſibus quoque amicitia, ciuitate donati, & ad Initia ſunt admiſsi.

Illyricum. Illyrici nomẽ olim alijs locis attributum, pòſt in ſuperiorem continentem ſupra Macedoniam & Thraciam, intra Hæmum & Rhodopen trãſijt: ſitaq; eſt Illyria in medio horum montium & Alpium, & intra * Hæmum fluuium, & Iſtrum, uſq; ad pontum Euxinum: alicubi etiam ultra Iſtrum euagatur.

Galli & Græci defoſsi. Cum aliquando Romanis oraculum eſſet redditum, Græcos & Gallos urbem occupaturos, duos Gal- » los & totidem Græcos utriuſque ſexus in me- » dio foro uiuos defoderunt: ut ita fatis ſatisfa- » ctum eſſe, itaq; defoſsi, partem urbis aliquam » tenere uiderentur.

Sardiniæ defectio. Sardi perpetuam Romani prætoris præſentiam ægrè ferentes, ſeditionem mouerunt: ſed denuò ſubacti ſunt.

Inſubrium cædes. Cum Inſubres Gallica gens, auxilijs à Tranſalpinis popularibus accerſitis, Romanis arma intuliſſent, & quædam loca populati eſſent: tandem noctu magna tempeſtate orta, deos ſibi infeſtos eſſe rati, abiectis animis, trepidi fuga ſalutem quærere inſtituerunt. Regulus uerò eos perſecutus, & extremum agmen aggreſſus, uictus occubuit Aemylius cum tumulum quendam occupaſſet, Galli idem imitati, per dies aliquot quieuerunt. Deinde illi cladis acceptę dolore, Barbari uictoriæ inſolentia impulſi, de tumulis decurrerunt. Cumq; diu æquo Marte certatum eſſet, Romani denique eos equitatu circundatos occiderunt, caſtris direptis, & ſpolijs recuperatis. Poſt hæc Aemylius Boijs ſuperatis triumphãs, captiuorũ principes armatos in Capitolium perduxit, inſolẽtiam eorum irridens, quòd ſe thoraces non prius exuturos iuraſſent, quàm in Capitoliũ ueniſſent. Ab eo tempore Boiorũ terram omnem occuparũt: & Eridano ſuperato, Inſubres inuaſerũt, eorumq; agros uaſtarunt.

Prodigia. Interea Roma prodigijs perterrita eſt. Nam & in Piceno flumen ſanguine manauit, & in Hetruria magnus cœli tractus ardere uiſus, & Arimini lux noctu inſtar diei fulſit, & alibi in Italia tres lunę noctu apparuerũt, & uultur in foro per dies complures ſedit. Conſules igitur, tum ob hæc prodigia, tum quòd uitio

τοὺς ἐπεπόμφει, ὡς ἑτοίμη πρὸς πᾶν ὑπακοῦσαι αὐτῶν. καὶ σπονδαὶ πρὸς τὸν πεμφθέντα ἐγένοντο, τὴν Κέρκυραν αὐτοῖς παρασχόμενον. τῶν δὲ πρὸς τὴν νῆσον περαιωθέντων, ἀνεθάρσησεν αὖθις, οἷα γυνὴ κοῦφον « ἔχουσα γνώμην, καὶ εὐμετάβολον, καὶ πρὸς Ἐπίδαμνον « καὶ Ἀπολλωνίαν ἐξέπεμψε στρατιάν. τῶν δὲ Ῥωμαίων τάς τε πόλεις ῥυσαμένων, καὶ πλοῖα αὐτῆς κατασχόντων μετὰ χρημάτων ἐκ Πελοποννήσου προσπλέοντα, καὶ τὰ χωρία πορθησάντων τὰ παράλια, καὶ τοῦ Δημητρίου διὰ τὴν ἔκπληξιν ἐκείνης πρὸς Ῥωμαίους μεθεστηκότος, καὶ ἄλλους αὐτομολῆσαι πεπεικότος, κατέπτηξε, καὶ ἀπέσχετο τῆς ἀρχῆς, καὶ τὴν μὲν ὁ Δημήτριος, ὡς ὑπὲρ παιδὸς ἐπιτροπεύσων ἀνέλαβεν. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι διὰ ταῦτα παρὰ Κορινθίων ἐπῃνέθησαν, καὶ τοῦ ἰσθμικοῦ μετέσχον ἀγῶνος, καὶ στάδιον ἐν αὐτῷ ὁ Πλαῦτος ἐνίκησε. καὶ πρὸς Ἀθηναίους δὲ φιλίαν ἐποιήσαντο, καὶ τῆς πολιτείας σφῶν, τῶν τε μυστηρίων μετέσχον. τὸ δὲ Ἰλλυρικὸν ὄνομα πάλαι μὲν ἐν ἄλλοις ἐπεκέκλητο, ὕστερον δὲ ἐς τὴν ἄνω μεταβέβηκεν ἤπειρον, καὶ ὑπὲρ τὴν Μακεδονίαν, τήν τε Θρᾴκην τὴν ἐντὸς τοῦ Αἵμου, καὶ τὴν πρὸς τῇ Ῥοδόπῃ, καὶ ἔστιν ἐν μέσῳ τούτων τῶν ὀρῶν, καὶ τῶν Ἄλπεων, τοῦ τε * Αἵμου ποταμοῦ, καὶ τοῦ Ἴστρου, μέχρι τοῦ Εὐξείνου πόντου, καί που καὶ ἐπέκεινα τοῦ Ἴστρου νέμεται. *πολλαὶ χῶραι καλοῦνται Ἰλλυρικόν.* λογίου δέ ποτε τοῖς Ῥωμαίοις ἐλθόντος, καὶ Ἕλληνας καὶ Γαλάτας τὸ ἄστυ καταλήψεσθαι, Γαλάται δύο καὶ Ἕλληνες ἕτεροι ἔκ τε τοῦ ἄρρενος καὶ τοῦ θήλεος γένους ζῶντες ἐν τῇ ἀγορᾷ κατωρύγησαν, ἵν' οὕτως ἐπιτελὲς τὸ πεπρωμένον γεγονέναι δοκῇ, καί τι κατέχειν τῆς πόλεως κατορωρυγμένοι νομίζωνται. μετὰ δὲ τοῦτο Σαρδόνιοι ἐν δεινῷ ποιούμενοι, ὅτι στρατηγὸς Ῥωμαίων ἀεὶ καθειστήκει αὐτοῖς, ἐπανέστησαν, αὖθις δὲ ἐδουλώθησαν. Ἴνσουβροι δὲ Γαλατικὸν γένος, συμμάχους ἐκ τῶν ὑπὲρ τὰς Ἄλπεις ὁμοφύλων προσειληφότες, ὅπλα τοῖς Ῥωμαίοις ἐπενηνόχεσαν, διὸ καὶ αὐτοὶ ἀντεπετίθεντο. *Ἴνσουβροι ὑπὸ Ῥωμαίων ἡττῶνται, καὶ ...* λῃζόμενοι δὲ τῶν βαρβάρων τινά, τελευταῖον χειμῶνος μεγάλου νυκτὸς συμβάντος, ὑπετόπησαν τὸ θεῖον ἐναντιοῦσθαι αὐτοῖς, καὶ « ἠθύμησαν· καὶ καταπλήξαντες, φυγῇ τὴν σωτηρίαν πορίσασθαι ἐπεχείρησαν. καὶ ὁ Ῥήγουλος αὐτοὺς καταδιώξας, καὶ τοῖς ὀπισθοφυλακοῦσι προσμίξας, ἐτρώθη τε, καὶ ἀπέθανεν. Αἰμίλιος δὲ λόφον τινὰ κατασχὼν, ἡσύχαζεν. ἀντικατασχόντων δὲ καὶ τῶν Γαλατῶν ἕτερον, ἐπί τινας μὲν ἡμέρας ἠρέμουν. ἔπειτα οἱ μὲν ὀργῇ τοῦ γεγονότος, αὐχήματι δὲ τῆς νίκης οἱ βάρβαροι, καταδραμόντες ἀπὸ τῶν μετεώρων, συνέβαλον. καὶ ἐνταῦθα πολὺ μὲν ἰσορρόπως ἐμάχοντο. τέλος δ' οἱ Ῥωμαῖοι ὑπὸ ἱππικοῦ περισχεθέντας, αὐτοὺς κατέκοψαν. καὶ τὸ στρατόπεδον αὐτῶν εἷλον, καὶ τὰ λάφυρα ἐκομίσαντο. καὶ μετὰ ταῦτα τοὺς τῶν Βοΐων ὁ Αἰμίλιος ἐλυμήνατο, καὶ τὰ ἐπινίκια ἤγαγε. τούς τε πρώτους τῶν ἁλόντων ὡπλισμένους ἐς τὸ Καπιτώλιον ἀνηγάγετο, ἐπισκώπτων αὐτοῖς, ὡς ὀμωμοκόσι, μὴ πρότερον τοὺς θώρακας ἀπολύσασθαι, πρὶν ἀνελθεῖν ἐς τὸ Καπιτώλιον. ἐκ δὲ τούτου τήν τε τῶν Βοΐων ἅπασαν προσεκτήσαντο, καὶ τὸν Ἠριδανὸν τότε πρῶτον ἐπὶ τοὺς Ἰνσούβρους διέβησαν, καὶ τὴν χώραν αὐτῶν ἐπόρθουν. *τέρατα συμβεβηκότα Ῥωμαίοις.* τεράτων δὲ ἐν τούτῳ γενομένων, ἐς μέγα δέος οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ κατέστησαν. ποταμός τε γὰρ ἐν τῷ Πικηνῷ αἱματώδης ἐρρύη, καὶ ἐν τῇ Τυρσηνίδι καίεσθαι τοῦ οὐρανοῦ πολὺ ἔδοξε, καὶ ἐν τῷ Ἀριμίνῳ φῶς νύκτωρ ἡμέρᾳ προσεοικὸς ἔλαμψε, καὶ πολλαχόθι τῆς Ἰταλίας τρεῖς σελῆναι νυκτὸς ἐφαντάσθησαν, καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ γὺψ ἐφ' ἡμέρας πλείονας ἐνιδρύθη. διά τε γοῦν τὰ τέρατα ταῦτα, καὶ ὅτι πῶς παρανο-

[illegible]

παρανόμως ἔλεγον σφᾶς ὑπάτους αἱρεθῆναι, μετεπέμψαντο αὐτούς. δεξάμενοι δὲ τὰ γράμματα οἱ ὕπατοι, οὐκ εὐθὺς αὐτὰ ἀνέγνωσαν, ἄρτι πρὸς πόλεμον καθιστάμενοι, ἀλλὰ προσβαλόντες ἐκράτησαν. μετὰ δὲ τὴν μάχην ἀναγνωσθείσης τῆς ἐπιστολῆς, ὁ μὲν Φούριος ἑτοίμως ἐπείθετο. ὁ δέ γε Φλαμίνιος ἐπαιρόμενος τῇ νίκῃ, τήν τε αἵρεσιν αὐτῶν ἀπεδείκνυ δι' αὐτῆς ὀρθῶς ἔχουσαν, καὶ διὰ φθόνον πρὸς αὐτὸν φθόνον, γίνεσθαι καὶ τὸ θεῖον [illegible] τοὺς κατεψεῦσθαι. οὔτ' οὖν ἀπαναστῆναι, πρὶν τὰ πάντα καταστήσασθαι, ἤθελε. καὶ διδάξειν καὶ τοὺς οἴκοι, ἔφη, μήτ' ὄρνισι, μήτ' ἄλλῳ δή τινι τοιούτῳ προσέχοντας, ἀπατᾶσθαι. καὶ ὁ μὲν κατὰ χώραν μένειν ἤθελε, καὶ τὸν συνάρχοντα κατέχειν ἐπειρᾶτο. Φούριος δὲ οὐκ ἐπείθετο. τῶν δὲ μετὰ τοῦ Φλαμινίου μελλόντων καταλειφθήσεσθαι, φοβηθέντων, μὴ μονωθέντες πάθωσί τι παρὰ τῶν ἐναντίων, καὶ δεηθέντων ἡμέρας τινὰς προσμεῖναι, ἐπείσθη, οὐ μέντοι καὶ ἔργου ἥψατο. Φλαμίνιος δὲ περινοστῶν τὴν χώραν ἔτεμνε, καὶ φρούριά τινα κατεστρέψατο, τά τε λάφυρα πάντα τοῖς στρατιώταις, θεραπεύων αὐτούς, ἐχαρίσατο. ἐπεὶ δ' οἴκαδε ἐπανῆλθον, ὑπὸ μὲν τῆς γερουσίας τὴν αἰτίαν τῆς ἀπειθείας ἔσχον. διὰ γὰρ τὴν πρὸς τὸν Φλαμίνιον ὀργὴν, ἠτίμασαν καὶ τὸν Φούριον. τὸ δὲ πλῆθος ἀντιφιλονεικῆσαν ὑπὲρ τοῦ Φλαμινίου, ἐψηφίσαντο τὰ νικητήρια, καὶ ἀγαγόντες αὐτὰ, ἐξέστησαν τῆς ἀρχῆς. ὕστερον δὲ ὕπατοι Κλαύδιος Μάρκελλος καὶ Γναῖος Σκιπίων ἀνθαιρεθέντες, ἐστράτευσαν ἐπὶ τοὺς Ἴνσουβρας. εἰρήνην γὰρ αὐτοῖς αἰτοῦσιν οὐκ ἐψηφίσαντο· καὶ ἄμφω μὲν πρῶτον πολεμοῦντες, τὰ πλείω ἐκράτουν. ἔπειτα τῶν συμμαχίδων λυπουμένων μαθόντες, διῃρέθησαν. καὶ Μάρκελλος μὲν ἐπί τινας ληϊζομένους τὴν συμμαχίδα διὰ ταχέων ἐλθὼν, οὐ κατέλαβε σφᾶς ἐκεῖ· φεύγοντας δὲ ἐπεδίωξε, καὶ ὑποστάντας ἐνίκησε. Σκιπίων δὲ κατὰ χώραν μένων, Ἀχέρρας ἐπολιόρκει· καὶ λαβὼν αὐτὰς, ὁρμητήριον τοῦ πολέμου πεποίηκεν, οὔσας ἐπικαίρους καὶ ὀχυρὰς. κἀντεῦθεν ὁρμώμενοι, τό τε Μεδιόλανον, καὶ Κῶμον, πόλιν ἑτέραν ἐχειρώσαντο. ἁλόντων δὲ τούτων, καὶ οἱ λοιποὶ Ἴνσουβροι ὡμολόγησαν αὐτοῖς, χρήματα καὶ μέρος τῆς γῆς δόντες. ἔπειτα Πούπλιος τε Κορνήλιος καὶ Μάρκος Μινούκιος ἐπ' Ἴστρον ἐστράτευσαν, καὶ πολλὰ τῶν ἐκεῖ ἐθνῶν τὰ μὲν πολέμῳ, τὰ δὲ ὁμολογίαις ὑπέταξαν. Λεύκιος δὲ Οὐετούριος καὶ Γάϊος Λουτάτιος ἦλθον μέχρι τῶν Ἄλπεων, ἄνευ δὲ μάχης πολλοὺς ᾠκειώσαντο. ὁ μέντοι τῶν Σαρδιαίων ἄρχων Δημήτριος, ὡς ἄνω που εἴρηται, τοῖς ἐπιχωρίοις ἐπαχθὴς ἦν, καὶ τὰ τῶν πλησιοχώρων ἐκακούργει, καὶ ἐδόκει τῇ Ῥωμαίων φιλίᾳ ἀποχρώμενος ἀδικεῖν. αἰσθόμενοι δὲ τοῦτο οἱ ὕπατοι Αἰμίλιος Παῦλος καὶ Μάρκος Λιούιος, μετεπέμψαντο αὐτόν. ὡς δ' οὐχ ὑπήκουσεν, ἀλλὰ καὶ τῆς συμμαχίδος σφῶν ἥπτετο, ἐστράτευσαν ἐπ' αὐτὸν ἐν τῇ Ἴσσῃ ὄντα. καὶ προμαθόντες ὅτι ὑφόρμει που τῶν κατάρσεων, μέρος τῶν νεῶν ἐς τὰ ἐπιθάτερα τῆς νήσου προσμῖξαι ἔπεμψαν. κἀκ τούτου τῶν Ἰλλυριῶν ἐπ' ἐκείνους, ὡς καὶ μόνους ὄντας, τραπομένων, αὐτοὶ κατὰ σχολὴν προσπλεύσαντες, ἐν ἐπιτηδείῳ τι ἐστρατοπεδεύσαντο· καὶ προσπεσόντας σφίσιν αὐθημερὸν, τοὺς ἐπιχωρίους ὀργῇ τῆς ἀπάτης, ἐνικήσαντο. τοῦ δὲ Δημητρίου ἐς Φάρον ἑτέραν νῆσον διαφυγόντος, καὶ ἐπ' ἐκείνην ἔπλευσαν, καὶ τῶν ἀντικαταστάντων ἐκράτησαν, καὶ τὴν πόλιν ἐκ προδοσίας εἷλον, τοῦ Δημητρίου διαδράντος. ὃς τότε μὲν ἐς Μακεδονίαν μετὰ πολλῶν χρημάτων πρὸς Φίλιππον

Flaminius contemptis prodigijs Insubres uincit.

uitio creati dicerentur, accerſiti ſunt. Verùm non ſtatim literas legerunt: ſed cum modò in aciem deſcendiſſent, commiſſo prius prælio uicerunt. Epiſtola poſt pugnam lecta, Furius haud grauatim paret: ſed Flaminius uictoria elatus, eam argumento eſſe aiebat, ſe ritè creatos eſſe, & optimates ex inuidia etiam dijs aſfingere mendacia aſſeuerabat. Nec igitur, niſi rebus omnibus confectis, recedere uoluit: & ſe ciues ſuos edocturũ eſſe dixit, ne uel auium uel ullius alterius rei obſeruatione fallerentur. Itaque manere, & collegæ idem perſuadere inſtituit. Quod cum ille detrectaret, Flaminij milites ueriti, ne à cæteris deſtituti, ab hoſtibus malè tractarẽtur, precibus ab eo impetrarunt, ut dies aliquot maneret: ſed nihil rei geſſit. Flaminius autem regionem ubiq; peruagatus, agros uaſtauit, & aliquot caſtella cæpit: & militibus, ut eos ſibi conciliaret, omnes manubias donauit. Serò domum reuerſis, contumaciæ crimen à ſenatu eſt obiectum: & ob iram in Flaminium, etiam Furio negatus honos. Sed à multitudine patribus pro Flaminio aduerſata, decreto acto que triumpho, magiſtratum depoſuerunt: alijq; Conſules creati, Claudius Marcellus, & Cn. Scipio, Inſubribus arma intulerunt, pace quam petierant haud conceſſa: ac principio belli ambo rem ferè bene geſſerunt. Deinde cum ſociæ ciuitates infeſtarentur, diuiſi, Marcellus contra prædatores celeriter profectus, cum eos ibi non inueniſſet, fugientes perſecutus eſt, commiſſaque pugna ſuperauit. Sed Scipio caſtris non motis, Aceiras obſedit: ijsq; expugnatis (erant enim opportuno loco ſitæ & munitæ) ad gerendi belli commoditatem uſus eſt. Inde profecti, Mediolanum, & Comum aliam urbem cæperunt: quibus expugnatis, cæteri quoque Inſubres deditionem fecerunt, pecunia & agri parte multati. Deinde P. Cornelius & M. Minutius ad Iſtrum duxerunt exercitum, & multas illius loci gentes partim ui, partim deditione ſubegerunt. L. uerò Veturius & C. Luctatius uſq; ad Alpes progreſsi, citra pugnam ſibi multos adiunxerunt. Demetrius autem, cuius ſuprà facta eſt mentio, Sardianorum princeps, popularibus ſuis grauis, etiam finitimos uexabat: ac Romanorum amicitia fretus, iniurius eſſe uidebatur. Quo Conſules Paulus Aemylius & M. Liuius animaduerſo, eum accerſiuerunt. Vt uerò non parebat, ſed eorum ſocios quoq; offendebat, Iſſam contra eum ſunt profecti: edoctiq;, cum alicubi in portubus inſidias collocaſſe, nauium partem ad alterum latus inſulæ miſerunt. Quo factum, ut Illyrijs contra illos, tanquam ſoli eſſent, conuerſis, cæteri per ocium portu occupato, & caſtris idoneo loco poſitis, inſulares eodem die ex impoſturæ iracundia irruentes profligarent. Demetrium in aliam inſulam Pharum perſecuti, hoſtibus ſuperatis, urbẽ proditione cæperunt. Demetrius ad Philippum Macedoniæ regem cum

Inſubria ſubacta.

[illegible]

Iſter.

Alpes.

Περὶ Δημητρίου τοῦ Σαρδιαίων ἄρχοντος, ὅπως ὑπὸ Ῥωμαίων [illegible]

Demetrius Sardianus à Romanis capitur.

SECVNdũ bellum Punicum. *Hannibal.* *Saguntini.* *Hiſpania.* *Carthaginenſes bellum contra Romanos decernunt.*

cũm magna pecunia confugit. Nec ab illo deditus eſt: ſed in Illyrios reuerſus, & à Romanis captus, pœnas dedit. Sequenti anno Romanorum & Carthaginenſium inimicitiæ apertè eruperunt: ac id bellum, ut tempore longè priore minus, ſic operibus & cladibus longè maius fuit, & grauius. Eius autem belli potiſſimus autor fuit Hannibal dux Carthaginenſium, Hamilcaris Barchini filius, ſtatim à puero contra Romanos exercitatus. Aiebat enim
» Hamilcar: ſe omnes filios, tanquam catulos
» quoſdam, contra illos alere. Illum autem quem ingenio longè cæteris antecellere uideret, iureiurando adegit, ſe hoſtem fore populo Romano. Ea de cauſa cùm alijs cum diſciplinis, tum in re militari diligenter erudijt, uſque ad annum ætatis decimumquintum. Vnde patri in imperio ſuccedere non potuit: ſed poſt Haſdrubalis obitum, annum tum ſextum & uigeſimum agens, nihil cunctatus, Hiſpanienſem exercitum ſtatim occupauit. Et Imperator à militibus ſalutatus, effecit, ut etiam ab urbanis magiſtratibus ſibi principatus confirmaretur. His perfectis, ſpecioſum quærebat titulum inuadendi Romanos, quem ei Zacynthiorum coloni in Hiſpania ſuppeditarunt. Qui cum non procul ab amne Ibero habitarent, paulùm à mari remoti, Romanos magno ſtudio & honore colebant, atque in Carthaginenſi fœdere excepti erant. Ea de cauſa bellum eis intulit Hannibal, haud ignarus, Romanos aut opem eis laturos, aut clades eorum ulturos. Eò accedebat, quòd eos magnas opes habere norat, quibus in primis egebat: & alijs rationibus, quæ contra Romanos etiam ei profutura erant, adductus, Saguntinos eſt adortus. Hiſpania uerò, in qua illi habitant, cum finitimis locis omnibus in Europa uerſus Occidentem ſita, ad mare interius, & Herculis columnas & Oceanum longè excurrit, atque etiam continentem longiſsimo tractu uſque ad montes Pyrenæos occupat: qui à mari, quod olim Bebrycium dicebatur, poſt Narbonenſe appellatum eſt, uſq; ad externus mare magnum pertinẽt, totamq; Hiſpaniam à Gallia finitima dirimunt. Intra eos multæ diuerſæ gentes conſederũt, nec lingua eadem, nec forma Reipub. utentes: unde nec eodem nomine appellãtur. nam Romani Hiſpanos, Græci ab Ibero amne Iberos uocant. Saguntini cum obſiderẽtur, auxilia & finitimorũ & Romanorũ implorarunt: ac illos prohibuit Hãnibal. Romani autẽ legatis ad eum miſsis, poſtularunt, ut Sagunto abſtineret. quod ni faceret, minabantur, ſe Carthaginem ſtatim ad eum accuſandum nauigaturos. At Hannibal ex Hiſpanis quoſdam miſit, qui per fidei & amicitiæ ſpeciem legatis appropinquantibus dicerent, non adeſſe ducem, procul in loca quædam incognita profectum: monerent'que, ut quamprimùm diſcederent, ne aduentu illorum cognito, per Imperatoris abſentiam ab effrenatis militibus interirent. Legati uera illa eſſe rati, Carthaginem abierunt.

φίλιππον τὴν βασιλείαν αὐτῆς ἐλθών, ὑπ' ἐκείνου μὲν οὐκ ἐξεδόθη· πρὸς δὲ τοὺς ἰλλυριοὺς ἐπανελθών, συνελήφθη ὑπὸ ῥωμαίων, καὶ ἐδικαιώθη. ὑπὸ δὲ τὸ ἐρχόμενον ἔτος προφανῶς οἱ ῥωμαῖοι τοῖς καρχηδονίοις ἐξεπολεμώθησαν, καὶ ὁ πόλεμος οὗτος ὑπὸ μὲν χρόνῳ πολὺ ἐλάσσων τοῦ προτέρου συμβέβηκε, τοῖς δὲ ἔργοις τοῖς τε παθήμασι καὶ μείζων καὶ χαλεπώτερος, ἐπῆρε δὲ τοῦτον μάλιστα ὁ ἀννίβας στρατάρχων τῶν καρχηδονίων. ὁ δ' ἀννίβας οὗτος παῖς τοῦ ἀμίλκου τοῦ βαρχίδου ἐγεγόνει, καὶ ἐκ παίδων εὐθὺς ἀντὶ τῶν ῥωμαίων ἠσκήθη. πάντας γὰρ τοὺς υἱεῖς ὁ ἀμίλκας ὥσπερ τινὰς σκύμνους ἐπ' αὐτοὺς τρέφειν ἔλεγεν. ἐκεῖνον δὲ πολὺ τῇ φύσει προφέροντα ὁρῶν, καὶ ὅρκοις πολεμήσειν αὐτοῖς, καὶ διὰ ταῦτα τά τε ἄλλα καὶ τὰ πολέμια ἔτι μᾶλλον αὐτὸν ἐξεδίδασκε, πεντεκαιδεκαέτη ὄντα. ὅθεν οὐκ ἠδυνήθη θανόντος αὐτῷ τοῦ πατρὸς τὴν στρατηγίαν διαδέξασθαι. ἐπεὶ δὲ ὁ ἀσδρούβας ἐτελεύτησεν, οὐκέτι ἐμέλλησεν, ἓξ καὶ εἴκοσιν ἐτῶν τότε γεγονώς, ἀλλὰ τό, τε στράτευμα τὸ ἐν τῇ ἰβηρίᾳ αὐτίκα προκατέλαβε, καὶ στρατηγὸς ὑπ' αὐτῶν ἀναδειχθείς, διεπράξατο καὶ παρὰ τῶν οἴκοι τελῶν βεβαιωθῆναι αὐτῷ τὴν ἡγεμονίαν. πράξας δὲ ταῦτα, προφάσεως εὐπρεποῦς ἐδεῖτο εἰς τὴν κατὰ ῥωμαίων ὁρμήν, καὶ ταύτην ἐποιήσατο τοὺς ἐν τῇ ἰβηρίᾳ ζακυνθίους. οὗτοι γὰρ οὐ πόῤῥω τοῦ ποταμοῦ οἰκοῦντες τοῦ ἴβηρος, ἄνω τῆς θαλάσσης βραχύ, τοῖς ῥωμαίοις προσέκειντο, κἀκεῖνοι καὶ ἐτίμων αὐτούς, καὶ ἐν ταῖς πρὸς τοὺς καρχηδονίους συνθήκαις ἐξαιρέτους ἐπεποιήκεσαν. διὰ ταῦτ' οὖν ὁ ἀννίβας πόλεμον ἤρατο πρὸς αὐτούς, εἰδώς, ὅτι ἢ ἐπικουρήσουσιν οἱ ῥωμαῖοι τοῖς ζακυνθίοις, ἢ καί τι παθοῦσι τιμωρήσουσι. διά τε οὖν ταῦτα, καὶ ὅτι καὶ μέγαν πλοῦτον κεκτῆσθαι αὐτοὺς ἐγίνωσκεν, οὗ καὶ μάλιστα ἔχρῃζε, καὶ δι' ἕτερα αἴτια καὶ κατὰ ῥωμαίων αὐτῷ συμβαλλόμενα, τοῖς ζακυνθίοις ἐπέθετο. ἡ δ' ἰβηρία, ἐν ᾗ οἱ ζακύνθιοι οἰκοῦσι, καὶ ἡ προσεχὴς αὐτῇ πᾶσα ἔν τε τῇ εὐρώπῃ πρὸς δυσμὰς ἔστι, καὶ ἐπὶ πολὺ μὲν παρὰ τὴν ἔσω θάλασσαν, καὶ παρὰ τὰς ἡρακλείους στήλας τόν τε ὠκεανὸν αὐτὸν πρόκειται, καὶ προσέτι καὶ τὴν ἤπειρον τὴν ἄνω διὰ πλείστου μέχρι τοῦ πυρηναίου νέμεται. τὸ γὰρ ὄρος τοῦτο ἐκ τῆς θαλάσσης τῆς πάλαι μὲν βεβρύκων, ὕστερον δὲ ναρβωνησίων, ἀρξάμενον ἐς τὴν ἔξω τὴν μεγάλην διατείνει, πολλὰ μὲν ἐντὸς αὐτοῦ καὶ σύμμικτα ἔθνη ἔχον, πᾶσαν δὲ τὴν ἰβηρίαν ἀπὸ τῆς προσοίκου γαλατίας ἀφορίζον. οὔτε δ' ὁμόφωνοι ἦσαν, οὔτε κοινῇ ἐπολιτεύοντο, ὅθεν οὐδὲ ὡς ἓν ὄνομα ἐτέλουν. οἱ μὲν γὰρ ῥωμαῖοι ἱσπανούς, οἱ δ' ἕλληνες ἴβηρας ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἴβηρος αὐτοὺς ἐπωνόμασαν. οἱ δὲ ζακύνθιοι οὗτοι ἐπολιορκοῦντο, καὶ ἔπεμψαν πρὸς τοὺς προσοίκους καὶ πρὸς τοὺς ῥωμαίους ὑπὲρ βοηθείας δεόμενοι. ἀλλὰ τοὺς μὲν ὁ ἀννίβας ἐκώλυσεν. οἱ δὲ ῥωμαῖοι πρέσβεις πρὸς ἐκεῖνον πέμψαντες, μὴ πελάζειν τοῖς ζακυνθίοις ἐκέλευον· καὶ εἰ μὴ πείθοιτο, ἐς τὴν καρχηδόνα πλεύσεσθαι εὐθύς, καὶ κατηγορήσειν αὐτοῦ ἐπηπείλουν. ὁ δ' ἀννίβας ἐκ τῶν ἐπιχωρίων πέμψας τινὰς ὡς εὔνοιαν τηροῦντας τοῖς πρέσβεσιν ἤδη πλησίον οὖσι, προσέταξε λέγειν αὐτοῖς, μὴ παρεῖναι τὸν στρατηγόν, πόῤῥω που ἐς ἄγνωστα χωρία ἀποδημήσαντα, καὶ παρῄνουν ἀπαλλαγῆναι ὡς τάχιστα, πρὶν καταγγελθῆναι ὡς παρῆσαν, ἵνα μὴ διὰ τὴν ἀναρχίαν, τοῦ στρατηγοῦ μὴ παρόντος, ἀπόλωνται. οἱ δὲ πιστεύσαντες αὐτοῖς, ἐς τὴν καρχηδόνα ἀπῆσαν.

[illegible] μεταξὺ ῥωμαίων [illegible] καρχηδονίων [illegible] στρατηγοῦντος τοῦ [illegible] ἀμίλκου [illegible] *περὶ [illegible] ἰβηρίας, [illegible]* *[illegible] ἰβηρίας [illegible]*

indictoq;

γνωμένης

γενομένης δὲ ἐκκλησίας, οἱ μὲν τῶν καρχηδονίων εἰρήνην ἄγειν πρὸς τοὺς ῥωμαίους συνεβούλευον· οἱ δὲ περὶ τὸν ἀννίβαν προκείμενοι τοὺς μὲν ζακυνθίους ἀδικεῖν, τοὺς δὲ ῥωμαίους τὰ μηδὲν σφίσι προσήκοντα πολυπραγμονεῖν ἔλεγον. καὶ τέλος ἐπεκράτησαν οἱ πολεμῆσαι σφᾶς ἀναπείθοντες. ἐν τούτῳ δὲ ὁ ἀννίβας συνεχεῖς τὰς προσβολὰς τῆς τειχομαχίας ἐποιεῖτο. πολλῶν δὲ πιπτόντων, καὶ πλειόνων τιτρωσκομένων ἐκ τῶν τοῦ ἀννίβου, καί ποτε τῶν καρχηδονίων καταβαλόντων τι τοῦ περιβόλου, καὶ κατὰ τὸ ῥῆγμα ἐσελθεῖν τολμησάντων, ἐπεξέδραμον οἱ ζακύνθιοι, καὶ ἀπεώσαντο σφᾶς· ἐξ ὧν αὐτοὶ μὲν ἐπερρώσθησαν, οἱ καρχηδόνιοι δὲ ἐνέδοσαν ἀθυμήσαντες. οὐκ ἀπέστησαν δὲ, πρὶν τὴν πόλιν ἑλεῖν, καίτοι ἐπ' ὄγδοον μῆνα τῆς πολιορκίας παραταθείσης, ἐν οἷς ἄλλα τε πολλὰ συνηνέχθη, καὶ ἄτοπα, καὶ ὁ ἀννίβας δεινῶς ἐτρώθη. ἑάλω δὲ οὕτως. μηχάνημα γὰρ τείχει προσήγαγον, πολύ τε αὐτοῦ ὑπερέχον, καὶ ὁπλίτας τοὺς μὲν ἐμφανεῖς ἔχον, τοὺς δὲ λανθάνοντας. τῶν οὖν ζακυνθίων τοῖς ὁρωμένοις ὡς μόνοις οὖσι μαχομένων ἐρρωμενέστερον, οἱ κεκρυμμένοι τὸ τεῖχος ὑπορύξαντες, εἰσεβιάσαντο, καὶ φόνον εἰργάσαντο. ὑπὸ γοῦν παραδόξου οἱ ζακύνθιοι ἐκπλαγέντες, ἐς τὴν ἀκρόπολιν ἀνέδραμον, καὶ εἰς λόγους ἦλθον, ὅπως ἐπιεικεῖ τινὶ ὁμολογίᾳ προσχωρῶσιν. ὡς δὲ οὐδὲν ὁ ἀννίβας προΐσχετο μέτριον, οὔτε τις αὐτοῖς ὠφέλεια πρὸς τῶν ῥωμαίων ἐγίνετο, ἀνοχὴν τῶν προσβολῶν ἐξητήσαντο, ὥς τι περὶ τῶν κατὰ σφᾶς βουλευσόμενοι. κἀν τούτῳ τὰ τιμιώτατα συμφορήσαντες τῶν χρημάτων, εἰς πῦρ ἐνέβαλον. καὶ οἱ μὲν ἀπόμαχοι διεχειρίσαντο ἑαυτούς· οἱ δὲ ἐν ἡλικίᾳ ἀθρόοι πρὸς τοὺς ἐναντίους ὥρμησαν, καὶ προθύμως ἀγωνιζόμενοι κατεκόπησαν. καὶ διὰ τούτους οἱ ῥωμαῖοι καὶ οἱ καρχηδόνιοι ἐπολέμησαν. ὁ γὰρ ἀννίβας καὶ συμμάχους συχνοὺς προσλαβὼν, ἐς τὴν ἰταλίαν ἠπείγετο. πυθόμενοι δὲ τοῦθ' οἱ ῥωμαῖοι, συνῆλθον ἐς τὸ συνέδριον, καὶ ἐλέχθη μὲν πολλά. λούκιος δὲ κορνήλιος λέντουλος ἐδημηγόρησε, καὶ εἶπε, μὴ μέλλειν, ἀλλὰ πόλεμον κατὰ τῶν καρχηδονίων ψηφίσασθαι, καὶ διχῇ διελεῖν καὶ τοὺς ὑπάτους καὶ τὰ στρατεύματα· καὶ τοὺς μὲν εἰς τὴν ἰβηρίαν, τοὺς δὲ εἰς τὴν λιβύην πέμψαι, ἵν' ὑπὸ τὸν αὐτὸν χρόνον ἥ τε χώρα αὐτῶν πορθῆται, καὶ οἱ σύμμαχοι κακουργῶνται· καὶ μήτε τῇ ἰβηρίᾳ βοηθῆσαι δύνωνται, μήτ' ἐκεῖθεν αὐτοὶ ἐπικουρηθῶσι. πρὸς ταῦτα κύντος φάβιος μάξιμος ἀντέλεγε, μὴ οὕτως ἐκ παντὸς τρόπου τὸν πόλεμον δεῖν ψηφίσασθαι, ἀλλὰ πρεσβείᾳ χρήσασθαι πρότερον. κἂν μὲν πείσωσιν, ὅτι οὐδὲν ἀδικοῦσιν, ἡσυχίαν ἄγειν· ἂν δ' ἀδικοῦντες ἁλῶσι, τότε πολεμῆσαι αὐτοῖς, ἵνα καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ πολέμου εἰς αὐτοὺς ἀπωσώμεθα. αἱ μὲν οὖν ἀμφοῖν δόξαι τοιαῦται ἦσαν, ὡς ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν. τῇ δὲ βουλῇ παρασκευάζεσθαι μὲν ἔδοξε πρὸς τὴν μάχην, πρέσβεις δὲ εἰς τὴν καρχηδόνα στεῖλαι, καὶ τοῦ ἀννίβου κατηγορῆσαι. καὶ εἰ μὲν μὴ ἐπαινοῖεν τὰ πραχθέντα, δικάσαι· εἰ δ' εἰς ἐκεῖνον αὐτὰ ἀναφέροιεν, ἐξαιτήσασθαι αὐτόν· κἂν μὴ ἐκδῶσι, τὸν πόλεμον ἐπαγγεῖλαι αὐτοῖς. τῶν γοῦν πρέσβεων ἀπελθόντων, οἱ καρχηδόνιοι τὸ ποιητέον ἐσκόπουν. καί τις ἀσδρούβας, εἷς τῶν ὑπὸ τοῦ ἀννίβου προπαρεσκευασμένων, συνεβούλευε σφίσι χρῆναι τήν τε ἀρχαίαν ἐλευθερίαν ἀνακτήσασθαι, καὶ τὴν ἐκ τῆς εἰρήνης δουλείαν ἀποτρίψασθαι καὶ χρήμασι, καὶ δυνάμει, καὶ συμμάχοις συγκεκροτημένους, ἐπαγαγὼν,

ὅτι κἂν

[illegible]

[illegible]

[illegible]

indicto que concilio, Carthaginenſium alij pacem ſuaſerunt: factio uerò Hannibalis, Saguntinos eſſe iniurios, & Romanos ea quæ nihil ad ipſos attinerent, curioſè complecti aſſerebat. Denique in eorum ſententiam itum eſt, qui belli Romanis inferendi autores erant. Interea dum Hānibal ſedulò mœnia oppugnat, multi ex eius militibus cadunt, pluribus uulneratis: & cum aliquando Carthaginenſes muri partem deieciſſent, & per ruinas penetrare conarentur, à Saguntinis eruptione facta, repulſi ceſſerunt: imminuta audacia, oppidanorum uerò animi aucti ſunt. Neque tamen ab obſidione deſtiterunt, in menſem octauum uſque prorogata. quo temporis ſpacio cùm alia multa, eaq́ incommoda euenerunt, tum Hannibal grauiter uulneratus eſt. Vrbs autem ſic capta eſt. Machinam adduxerunt, quæ mœnia multum ſuperaret, armatis partim conſpicuis, partim occultis refertam. Dum autem Saguntini cum ijs duntaxat quos uidebant, acrius pugnant, ſolos eos eſſe opinati, occulti ſuffoſſo muro, ui in urbem penetrarunt. Saguntini re inopinata perterriti, in arcem accurrerunt: habitoq́ colloquio, tolerabilibus conditionibus ſalutem impetrare ſtuduerunt. Hannibale uerò nihil moderati poſtulante, neque Romanis quicquam opis ferentibus, efflagitarunt, ut oppugnatione intermiſſa, rebus ſuis conſulendi ſpacium daretur. Interea precioſiſsimis quibuſque rebus igni abſumptis, homines imbelles ſibi ipſi manus attulerunt: qui erant ætate integra, ſubito in hoſtes impetu facto, ſtrenuè dimicantes occubuerūt. Hæc Romanis & Carthaginenſibus belli cauſa fuit. Nam cum Hannibalem multis ſocijs aſcitis in Italiam properare Romani audiuiſſent, indicto concilio multa uerba facta ſunt. Verùm L. Cornelius Lentulus pro cōcione dixit, non eſſe cunctandum, ſed bellum contra Carthaginenſes decernendum, & tam Cōſules quàm exercitus biſariam diuidendos: & alterum in Hiſpaniam, alterum in Libyam mittendum: ut eodem tempore & ager eorum uaſtaretur, & ſocij uexarentur: neque Hiſpaniæ opem ferre, neque inde auxilia expectare hoſtes poſſent. Ad hæc Q. Fabius Max. reſpondit, non adeò præcipitanter bellum eſſe decernendum, ſed legatos prius mittendos. Quòd ſi crimina purgarint, quieſcendum: ſin iniuriarum cōuincantur, tum demum bello petendos eſſe, ut etiam cauſa belli in illos transferatur. Ac utriuſq́ ſententia ſummatim hęc fuit. Senatui autem placuit, ſe & ad bellum parare, & legatis Carthaginem miſsis Hannibalem accuſare. Quòd ſi illa improbarent, iure agendū: ſin illi imputarēt, eum depoſcendum: ſi non dederent, bellum eis indicendum. Legatis digreſsis, Carthaginenſes quid agendum eſſet deliberabant. Haſdrubal uerò unus ex ijs quos Hannibal ſubornarat, autor fuit ueteris libertatis recuperandæ: & ſeruitutis, quam pax attuliſſet, tum pecunijs, tum copijs, tum ſocijs comparatis repudiandæ. ſubiecitq́:

Sagunti oppugnatio.

Sagunti excidium.

Romanorum de bello Carthaginenſi deliberationes.

Carthaginenſes bellum paci præferunt.

Siuel

Si uel ſoli Hannibali ſuo arbitratu rem gerere permiſiſſent, omnia ritè adminiſtratum iri, & ipſos omni laboris moleſtia cariturós. Illo hæc locuto, magnus Hanno contrà, non temerè, neq; ob parua & aliena crimina bellũ in Remp. retrahendum eſſe cenſuit, cum alia purgare, alia in autores transferre liceat. Qui cum dicendi finem feciſſet, Carthaginenſium ſeniores, priminq; belli memores, illi ſunt aſſenſi: cæteri adoleſcentes, ijq; potiſſimum qui Hannibalis cauſam agebãt, acriter aduerſati ſunt. Vt autem nihil certi reſponſi dederunt, legatosq; neglexerũt, M. Fabius ſinu ex toga facto: Hic, inquit, uobis bellum & pacem porto: utrum placet, ſumite. Cum reſpondiſſent, ſe neutrum quidem ſumere, ſed utrũ dediſſet, alacriter accepturos: bellum eis ſtatim indixit. Hoc igitur modo, & his de cauſis inter Carthaginenſes & Romanos alterum bellum eſt conflatum, futuraq; diuinitùs denunciata ſunt. Nam Romæ bos humana uoce locutus eſt: & alius ludis Romanis ex ædibus ſe in Tiberim præcipitauit, ac perijt: fulmina multa ſunt delata: ſanguis tum è ſtatuis manauit, tum è militis cuiuſdam clypeo: alterius enſem lupus ex ipſis caſtris rapuit. Hannibali uerò multæ ignotæq; beſtiæ Iberum tranſeunti, ueluti uiam monſtrarunt: & ſomnium huiuſmodi apparuit. Aliquando ſibi uiſus eſt à dijs in concilio ſedentibus acceſſi, & quamprimùm in Italiam exercitum ducere iuberi: ab eisq; ducem itineris accepiſſe, quem non reſpectans ſequeretur. Sed cum ſe conuertiſſet, magnam ingruere tempeſtatem uidiſſe, draconemq; ſequi ingẽtis magnitudinis. Quæ cum miraretur, ductorẽ rogaſſe, quid nam ea ſibi uellent? qui reſponderit, ea illi ad uaſtitatem Italiæ adiumento futura eſſe. Hæc bonam ſpem Hannibali, Romanis magnum timorem attulerunt. Qui copijs & Coſs. bifariam diſtributis, Sempronium Longum in Siciliam miſerunt, in Hiſpaniam P. Scipionem. Hannibal uerò impreſſionis in Italiã primo quoq; tempore faciendæ cupidus, iter accelerauit: ac Galliam, quæ intra Pyrenæum & Rhodanum eſt, citra dimicationem tranſijt: neq; quiſquam cum eo congreſſus eſt, priuſquam ad Rhodanum ueniſſet. Ibi ſe illi oſtendit Scipio: & quanquam eius copiæ nondum aduenissent, tamen cum popularibus, eorumq; finitimis, naues quæ in flumine erant, comminuit, alueumq; cuſtodijt. Hannibal, etſi temporis aliquid inſtruendis ratibus, ſcaphis & lintribus conſumpſit: tamen omnia ad traiectum neceſſaria, multitudine operarum prius parauit, quàm Scipioni ſuæ legiones adueniſſent. Fratrem que Magonem cum equitibus & uelitibus nonnullis, quà amnis latè ſpargitur, & inſulis diſtinguitur, trajicere iuſſit. Ipſe ad euidens uadum contendit: nimirum ut Galli, dum ipſi obſiſterent, fallerentur, & in alijs ripis fluminis negligentius cuſtodias haberent. Itaq; contigit. Cum Mago flumen tranſmiſiſſet, Hannibal cum ſuis uadum ingreſsi, ubi ad medium peruenere, clamorem

Prodigia, belli euenturi ſignificantia.

Hannibal Rhodanum & Alpes tranſit.

ὅτι καὶ τῷ Ἀννίβᾳ μόνῳ, εἰ βούλεται πρᾶξαι, ἐπιτρέψατε, καὶ τὰ προσήκοντα ἴσασι, καὶ οὐδὲν αὐτοὶ πονήσετε. τοιαῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος, Ἄννων ὁ μέγας ἐναντιούμενος τοῖς τοῦ Ἀσδρούβου λόγοις, γνώμην εἰσήνεγκε, μήτε ῥᾳδίως, μήτε μικρῶν καὶ ἀλλοτρίων ἐγκλημάτων ἕνεκα τὸν πόλεμον ἐφ' ἑαυτοὺς ἐπισπάσασθαι, παρὸν τὰ μὲν λῦσαι, τὰ δὲ εἰς τοὺς δράσαντας αὐτὰ τρέψαι. καὶ ὁ μὲν ταῦτα εἰπὼν ἐπαύσατο. τῶν δὲ Καρχηδονίων οἱ μὲν πρεσβύτεροι, καὶ τοῦ πρὶν μεμνημένοι πολέμου, αὐτῷ συνετίθεντο, οἱ δὲ ἐν ἡλικίᾳ καὶ μάλισθ' ὅσοι τὰ τοῦ Ἀννίβου ἔπραττον, ἰσχυρῶς ἀντέλεγον. ὡς δ' οὐδὲν σαφὲς ἀπεκρίναντο, καὶ ἐν ὀλιγωρίᾳ τοὺς πρέσβεις εἶχον, ὁ Μάρκος ὁ Φάβιος τὰς χεῖρας ὑπὸ τὸ ἱμάτιον ὑποβαλὼν, καὶ ὑπτιάσας αὐτὰς, ἔφη· ἐγὼ μὲν ἐνταῦθ', ὦ Καρχηδόνιοι, καὶ τὸν πόλεμον καὶ τὴν εἰρήνην φέρω· ὑμεῖς δὲ ὁπότερον αὐτῶν βούλεσθε, ἕλεσθε. ἀποκριναμένων δὲ, μηδέτερον αἱρεῖσθαι, δέχεσθαι δ' ἑτοίμως ὁπότερον καταλείψειεν, ἐπήγγειλεν αὐτοῖς αὐτίκα τὸν πόλεμον. οὕτω μὲν καὶ διὰ ταῦτα οἵ τε Ῥωμαῖοι καὶ οἱ Καρχηδόνιοι τὸ δεύτερον ἐπολέμησαν, καὶ τὸ δαιμόνιον τὰ γενησόμενα προεσήμηνεν. ἐν γὰρ τῇ Ῥώμῃ ἀνθρωπίνως ἐλάλησε βοῦς, καὶ ἕτερος ἐν τῇ τῶν Ῥωμαίων πανηγύρει ἐξ οἰκίας εἰς τὸν Τίβεριν ἑαυτὸν ἔρριψε, καὶ ἐφθάρη, κεραυνοί τε πολλοὶ ἐφέροντο, καὶ αἷμα τὸ μὲν ἐξ ἀγαλμάτων ὤφθη, τὸ δὲ ἐξ ἀσπίδος στρατιώτου ἐρρύη, ἑτέρου τε ξίφος ἐξ αὐτοῦ τοῦ στρατοπέδου λύκος ἥρπασε. τῷ δ' Ἀννίβᾳ θηρία πολλὰ καὶ ἄγνωστα τὸν Ἴβηρα διαβαίνοντι προκαθηγήσατο, καὶ ὄψις ὀνείρου ἐφάνη. ἔδοξε γάρ ποτε τοὺς θεοὺς ἐν ἐκκλησίᾳ καθημένους μεταπέμψασθαί τε αὐτὸν, καὶ στρατεῦσαι ὅτι τάχιστα εἰς τὴν Ἰταλίαν προστάξαι, καὶ λαβὼν παρ' αὐτῶν τῆς ὁδοῦ ἡγεμόνα, καὶ ἀμεταστρεπτὶ ὑπ' αὐτοῦ κελευσθῆναι ἕπεσθαι. μεταστραφῆναι δὲ, καὶ ἰδεῖν χειμῶνα μέγαν χωροῦντα, καὶ δράκοντα αὐτῷ ἐπακολουθοῦντα ἀμήχανον, καὶ θαυμάσαι· ἐρέσθαι τε τὸν ἀγωγὸν, τί ταῦτα εἴη· καὶ τὸν εἰπεῖν, ὦ Ἀννίβα, ταῦτα συμπεσόντα ἐς τὴν Ἰταλίαν ἔρχεται. ταῦτα τῷ μὲν Ἀννίβᾳ χρηστὴν ἐλπίδα, τοῖς δὲ Ῥωμαίοις δεινὴν ἐνεποίει ἔκπληξιν. διχῇ δὲ τὰς δυνάμεις οἱ Ῥωμαῖοι διελόντες, καὶ τοὺς ὑπάτους, Σεμπρώνιον μὲν Λόγγον ἐς Σικελίαν ἔπεμψαν, ἐς δὲ τὴν Ἰβηρίαν Σκιπίωνα Πούπλιον. ὁ δὲ Ἀννίβας εἰς τὴν Ἰταλίαν ὡς τάχιστα ἐπιθυμῶν ἐσβαλεῖν, σπουδῇ ἐχώρει, καὶ πᾶσαν τὴν Γαλατίαν τὴν μεταξὺ τοῦ Πυρηναίου καὶ τοῦ Ῥοδανοῦ οὖσαν ἀμαχὶ διῆλθε, καὶ μέχρι μὲν τοῦ ποταμοῦ Ῥοδανοῦ οὐδεὶς εἰς χεῖρας ἦλθεν αὐτῷ. ἐκεῖ δ' ὁ Σκιπίων ἐπεφάνη, καίπερ μὴ παρούσης αὐτῷ τῆς δυνάμεως, ὅμως μετὰ τῶν ἐπιχωρίων καὶ τῶν αὐτοῖς προσοίκων τά τε πλοῖα τὰ ἐν τῷ ποταμῷ προδιέφθειρε, καὶ τὸ ῥεῦμα αὐτοῦ διὰ φυλακῆς ἐποιεῖτο. ὁ οὖν Ἀννίβας ἔτριψε μέν τινα χρόνον, καὶ σχεδίας, καὶ σκάφη, ἄλλα τε καὶ μονόξυλα κατασκευάζων. ἔφθη δ' οὖν ὑπὸ πολυχειρίας τὰ πρὸς περαίωσιν ἀναγκαῖα πάντα, πρὶν τῷ Σκιπίωνι τὸ οἰκεῖον ἀφικέσθαι στράτευμα, προετοιμασάμενος· καὶ τὸν ἀδελφὸν Μάγωνα σὺν τοῖς ἱππεῦσι καὶ ψιλοῖς τισὶν ᾗ σκεδάννυται ὁ ποταμὸς ἐπὶ πολὺ, καὶ νήσοις διαλαμβάνεται, διαβησόμενον ἔπεμψεν. αὐτὸς δὲ κατὰ τὸν ἐμφανῆ πόρον ἐχώρει διαβῆναι, ἵν' οἱ Γαλάται ἀπασχολῶσι πρὸς αὐτὸν ἀντιτασσόμενοι, καὶ ἀμελέστερον ἐν ἄλλοις τοῦ ποταμοῦ τὴν φυλακὴν θῶνται. ὃ καὶ γέγονε. καὶ ὁ Μάγων διέβη τὸν ποταμόν· ὁ δὲ Ἀννίβας καὶ οἱ περὶ αὐτὸν κατὰ τὸν πόρον ἐπεραιοῦντο· καὶ γενόμενοι κατὰ τὸ μέσον, ἠλάλαξαν,

περὶ σημείων γενομένων πρὸ τῆς μάχης τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν Καρχηδονίων, καὶ περὶ ὀνείρου τοῦ Ἀννίβα φανέντος.

ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι τὸν ἕτερον τῶν ὑπάτων μὲν ἐς Σικελίαν ἔπεμψαν, τὸν δὲ ἐς Ἰβηρίαν· καὶ ὅπως ὁ Ἀννίβας ἐνέβαλεν ἐς τὴν Ἰταλίαν.

ἠλάλαξαν, καὶ οἱ σαλπιγκταὶ δὲ συνήχησαν· καὶ ὁ μάγων κατὰ νώτου τοῖς ἀνθεστηκόσι προσέπεσε, καὶ οὕτως οἵ τε ἄλλοι καὶ οἱ ἐλέφαντες ἀκινδύνως ἐπεραιώθησαν. ἄρτι δὲ περαιωθέντων αὐτῶν, καὶ ἡ τοῦ σκιπίωνος ἀφίκετο δύναμις. πεμψάντων οὖν εἰς προσκοπὴν ἱππέας ἀμφοτέρων, τοιοῦτο τέλος τῆς ἱππομαχίας ἐγένετο, ὁποῖον ὁ σύμπας ἔσχηκε πόλεμος. οἱ γὰρ ῥωμαῖοι καὶ ἔλαττον τὴν πρώτην φερόμενοι, καὶ συχνοὺς ἀποβαλόντες ἐνίκησαν· ὅ τε δὲ ἀννίβας ἀπειγόμενος πρὸς ἰταλίαν ἀπελθεῖν, ὑποπτεύων δὲ τὰς ἐπιτομωτέρας τῶν ὁδῶν, ἐκείνας μὲν παρεξῆλθεν, ἑτέραις δὲ περιελθὼν ἰσχυρῶς ἐπόνησε· τά τε γὰρ ὄρη ἱκανῶς ἀποτομώτατα ἦν, καὶ ἡ χιὼν πολλὴ γεγενημένη, καὶ τὰς φάραγγας ὑπ' ἀνέμων πληρώσασα, καὶ ὁ κρύσταλλος ἰσχυρότατα πηγνύς, δεινῶς σφᾶς ἐταλαιπώρησεν· καὶ πολλοὶ τῶν αὐτοῦ στρατιωτῶν ὑπό τε τοῦ χειμῶνος, καὶ ὑπὸ ἐνδείας ἀπώλοντο, πολλοὶ δὲ καὶ οἴκαδε ἀνεχώρησαν. ἔχει δὲ λόγος, ὅτι καὶ αὐτὸς ἀνέστρεψεν ἄν, εἰ μὴ πλείων καὶ ἀπορωτέρα ἡ προδιανυσμένη ὁδὸς τῆς λειπομένης ἐτύγχανε. διὰ μὲν δὴ τοῦτο οὐκ ἀπετράπετο· ἐξαπίνης δὲ ἐκτὸς τῶν ἄλπεων ἐκφανείς, θαῦμα καὶ δέος τοῖς ῥωμαίοις ἐνέβαλε. καὶ ὁ μὲν προεχώρει, τὰ ἐν ποσὶ προσποιούμενος· σκιπίων δὲ τὸν μὲν ἀδελφὸν γάιον σκιπίωνα ὑποστρατηγοῦντα αὐτῷ εἰς τὴν ἰβηρίαν ἔπεμψεν, ὡς καταληψόμενον αὐτήν, ἢ τὸν ἀννίβαν ἐπανάξοντα. αὐτὸς δὲ ἐπὶ τὸν ἀννίβαν ἤλασε· καὶ ἡμέρας μέν τινας ἐπέσχον, εἶτα ἄμφω πρὸς τὴν μάχην ὥρμησαν. πρὶν δὲ δὴ ἔργου ἔχεσθαι, συγκαλέσας ὁ ἀννίβας τοὺς στρατιώτας, παρήγαγε τοὺς αἰχμαλώτους, οὓς κατὰ τὴν ὁδὸν εἰλήφει, καὶ ἤρετο αὐτούς, πότερον δεδέσθαι καὶ δουλεύειν κακῶς βούλοιντο, ἢ μονομαχῆσαι ἀλλήλοις, ὥστ' ἀφεθῆναι προῖκα τοὺς νικήσαντας; καὶ ὡς τὸ δεύτερον εἵλοντο, συνέβαλεν αὐτούς, καὶ μαχεσαμένων ἐκείνων, τοὺς οἰκείους στρατιώτας ἐπερρώννυε καὶ παρεθάρρυνεν εἰς πόλεμον. τοῦτο δὲ ἑτέρωθεν καὶ ὁ σκιπίων ἐποίησεν· εἶτα συνῆλθον μὲν ὡς ὅλοις τοῖς στρατοπέδοις μαχούμενοι. ὁ σκιπίων δὲ προσυμμίξας τῷ ἱππικῷ καὶ ἡττηθείς, συχνούς τε ἀποβαλών, καὶ αὐτὸς τρωθείς, ἀπέθανεν ἄν, εἰ μὴ ὁ παῖς αὐτοῦ ὁ τοῦ σκιπίωνος υἱός, καίπερ ἑπτακαιδεκέτης ὤν, ἐπήμυνε· καταδείσας μὴ καὶ τὸ πεζὸν σφαλῇ, καὶ αὐτίκα τε ἀνήγαγε, καὶ τῆς νυκτὸς ὑπεχώρησεν. ἀννίβας δὲ μεθ' ἡμέραν τὴν ἀποχώρησιν αὐτοῦ μαθών, πρὸς τὸν ἠριδανὸν ἦλθε, καὶ μή τι σχεδίας ἢ πλοῖα εὑρών (ἐμπεπρήκει γὰρ πάντα ὁ σκιπίων) τὸν μὲν ἀδελφὸν μάγωνα σὺν τοῖς ἱππεῦσι διανήξασθαι, καὶ ἐπιδιῶξαι τοὺς ῥωμαίους ἐκέλευσεν· αὐτὸς δὲ ἄνω πρὸς τὰς πηγὰς χωρήσας τοῦ ποταμοῦ, τοὺς ἐλέφαντας κατὰ τὸ ἐπιρρέον διαβῆναι προσέταξε. κἀν οὕτω τοῦ ὕδατος περὶ τοὺς ὄγκους τῶν ζώων ἐμποδιζομένου, καὶ σκεδαννυμένου, ῥᾷον κάτω σφῶν διεπεραιώθη. καταληφθεὶς οὖν ὁ σκιπίων, κατὰ χώραν ἔμεινε. καὶ ἐμαχέσατ' ἄν, εἰ μὴ νυκτὸς οἱ γαλάται, οἱ μετ' αὐτοῦ, ηὐτομόλησαν. ὁ δὲ οὖν σκιπίων ἐπὶ τούτῳ ταραχθείς, καὶ ὑπὸ τοῦ τραύματος ταλαιπωρήσας, ὑπὸ νύκτα αὖθις ἐξανέστη, καὶ ἐπὶ μετεώρου τὸ τάφρευμα ἐποιήσατο. δίωξις δὲ αὐτοῦ οὐκ ἐγένετο. μετὰ δὲ τοῦτο ἀφίκοντο καὶ οἱ καρχηδόνιοι, καὶ τὸν ποταμὸν ἐν μέσῳ ποιησάμενοι, ἐστρατοπεδεύσαντο. ὁ μὲν οὖν σκιπίων διά τε τὸ τραῦμα, καὶ διὰ τὰ συμβεβηκότα ἀνεῖχε, καὶ δύναμιν μετεπέμπετο. ἀννίβας δὲ πολλὰ πειράσας προκαλεῖσθαι πρὸς μάχην αὐτόν, ἐπεὶ οὔτε τοῦτ' ἠδυνήθη, καὶ τροφῆς ἐσπάνιζε, φρου-

μάχαι δι' ἀλλήλων [illegible] ῥωμαίων [illegible] ἀννίβου [illegible] στρατηγοῦντος.

clamorē ſuſtulerunt, & claſsica cecinerunt. & Magone aduerſarios à tergo adorto, & cæteri & elephantes citra periculū tranſierunt. Vix tranſierant, cum Scipionis copiæ aduenerunt. Cum igitur utrinq; ſpeculatum equites miſiſſent, is equeſtris prælij fuit exitus, qui belli totius. Romani enim principio inferiores, multis amiſsis uicerunt. Inde Hannibal in Italiam properans, cum uias compendioſiores ſuſpectas haberet: illis uitatis, atque alijs tramitibus quæſitis, magnas ærumnas tolerauit. Nam & mōtes admodum prærupti, & ualles flatu uentorum profundis niuibus expletæ, & glacies denſiſsima grauiter exercitum afflixerūt: multiq; milites uel hyeme, uel inedia perierunt: multi etiam domum redierunt. Fertur & ipſe Hannibal reuerti uoluiſſe, niſi confectum iter longius & difficilius fuiſſet eo quod reſtabat. eaq; de cauſa cœptis non deſtitit: ac ſubitò extra Alpes conſpectus, admirationem ſimul & terrorē Romanis iniecit, interq; progrediendum obuia quæq; ſubegit. Scipio fratrē C. Scipionem, legatū ſuum, in Hiſpaniā miſit, ut aut eam occuparet, aut Hannibalē eò retraheret: ipſe contra Annibalem eſt profectus. Ac dies quidem aliquot quieuerunt, deinde aūt ambo pugnæ ſe pararunt. Sed priuſquam ad manus ueniretur, Hannibal militibus conuocatis, in itinere captos produxit in medium, rogans utrum uincti duram perpeti ſeruitutē mallent, an inter ſeſe ſingulari certamine congredi, ut uictores gratis manumitterentur? Vt poſterius prætulerunt, eos inter ſeſe cōmiſit: peractoque certamine, militum ſuorum animos pro cōcione confirmauit, atq; ad bellū acuit. Idem & Scipio ex altera parte fecit. Deinde ita congreſsi ſunt, quaſi cum totis exercitibus conflicturi eſſent. Sed Scipio equeſtri prælio in primis tentato, multis amiſsis uictus & uulneratus, atq; adeò perimēdus, niſi à filio ſeptemdecim annos nato protectus eſſet: timens, ne pedites etiam ſuccumberent, ſtatim receptui cecinit, ac noctu receſsit. Hannibal eius diſceſſu mane cognito, ad Eridanum uenit: ubi cum ne unam quidem ratem inueniſſet (cremarat enim omnia nauigia Scipio) fratrem Magonem cum equitibus tranare iuſsit, Romanoſque perſequi: ipſe ſurſum ad fontes amnis profectus, elephantes, quà flumen concitatius fertur, traducit: & aqua in belluarū mole reſiſtente & ſparſa, facilius infra eos tranſijt. Scipio ab hoſtibus deprehenſus, ſe loco nō mouit. ac pugnam inijſſet, niſi Gallica auxilia noctu ad hoſtes trāsfugiſſent. Ea re turbatus, & dolore uulneris uexatus, ſub noctē caſtra in editiorem locum tranſtulit, uallumq; cōmunijt, perſequente nemine. Deinde Carthaginenſes uenerunt, & flumine interiecto caſtrametati ſunt. Dum Scipio tū ex dolore uulneris, tum ob acceptā cladem ſeſe cōtinens, plures copias expectat: Hannibal multis fruſtra tentatis, ut eum ad pugnā eliceret, cū penuria cōmeatus laboraret:

Pugna equeſtris, euentus belli totius augurium.

Captiuorū dimicatio ad animandos milites.

Scipio ad Ticinum uincitur.

Hannibal Eridanum tranſit.

caſtellum quoddã eſt adortus, in quo Romani multum frumenti repoſitum habebant: & quia ui nihil proficiebat, Caſtellanum pecunia corrumpit, ut id ſibi prodat. quo occupato, etiam cæteris partim ui, partim auro ſe potiturũ ſperauit. Interea Lõgus, Sicilia legato credita, accerſitus ad Scipionẽ uenit: nec multo pòſt ex ambitione, & quòd prædatores quoſdam ſuperarat, dum in pugnam ruit, in inſidias delapſus impingit, & ab Hannibale cum equitib. & elephantis in fugam conuertitũ: in qua multi cæſi, multi temerè in fluuium præcipitati perierũt, pauci cum Longo euaſere. Hannibal uerò ea uictoria nõ eſt lætatus, quòd & milites multos & elephantos omnes præter unum, frigore & uulnerib. confectos amiſerat. Factis igitur ſine fœdere inducijs, utriq; ad ſocios ſe contulerũt, & in eorũ urbibus hybernarũt. Ac Romanis cõmeatus abundè ſuppetebat. Hannibal aũt cum ea quæ ſocij dabant, ſatis non eſſent, Romanorũ pagos & oppida inuadendo, aliàs uincebat, aliàs repellebatur. aliquãdo equeſtri certamine à Lõgo uictus, uulnus accepit. Vnde quidam ex Romanis ſumpta fiducia, per ſeſe contra eum mœnia oppugnantẽ, eruperunt. Sed & illi cæſi ſunt, & oppidum facta deditione euerſum: & ex captiuis Romani omnes interfecti, cæteri dimiſsi. Eandẽ rationem in omnib. captiuis obſeruauit, ut per eos urbes ſibi conciliaret. Quin ex reliquis etiam Gallis, Ligurib. & Hetruſcis multi, Romanis in ſuis oppidis partim occiſis, partim deditis, defecerunt. Hannibal in Hetruriã iturus, à Lõgo magna tempeſtate laceſsitus eſt: & multis utrinq; cæſis, in Liguriã profectus, diu ibi ſe continuit, ſuos quoq; ſuſpectos habens, nemini temere credens: ſed & ueſte mutata & coma appoſititia utẽs, & aliàs alia lingua loquẽs (plures enim norat, ipſamq; Latinã) & noctu & interdiu plurima & uidebat & audiebat: quædam etiã loquebatũ, perſona ſua diſsimulata. Dum hæc in Italia geruntur, alter Scipio C. in Hiſpanijs appulit: & orã eius maritimam omnem uſq; ad Iberum, multa etiam ſuperiora loca, partim ui, partim deditione, Baãnonem quoq; prælio uictum cæpit. Quibus Haſdrubal frater Hãnibalis cognitis, Ibero ſuperato, & quibuſdam ex ijs qui defecerant receptis, Scipioni contra ſe eunti ceſsit. Romani Flaminium & Caium denuò conſules crearũt. Hannibal ubi ineunte uere, Flaminium & Seruilium Geminum cum magna manu aduentare cognouit, ad eos decipiendos conuerſus, ſeq; ibi moraturum & pugnæ copiam illis facturum ſimulando, dum Romani uerum id eſſe rati, uias negligenter cuſtodiunt, equitibus in caſtris relictis, noctúque ſarcinis collectis, & anguſtijs per otium ſuperatis, Aretium cõtendit: equitibus etiã, cum longè proceſsiſſet, cõſecutis. Cõſules ut ſe deceptos eſſe ſenſerunt, Geminus ibi mãſit, ut eos qui defecerãt uexaret, & Carthaginenſibus opem ferre prohiberet.

Fla-

Longus ab Hannibale uincitur.

Hannibal Romanos captiuos occidit.

Hannibalis uigilantia.

C. Scipionis res in Hiſpania.

Flaminij clades ad Aretium.

φρούριόν τι προσέβαλεν, ἐν ᾧ σῖτος πολὺς τῶν ῥωμαίων ἔκειτο. καὶ μηδὲν περαίνων, τὸν φρούραρχον διέφθειρε χρήμασι, κἀκεῖνό τε προδοθὲν ἔλαβε, καὶ τὰ ἄλλα χωρία τὰ μὲν ὅπλοις, τὰ δὲ χρυσίῳ ἐπήλπισε· κἀν τούτῳ ὁ λόγγος τὴν σικελίαν ἐπὶ ὑποστρατήγῳ ποιήσας, πρὸς τὸν σκιπίωνα κεκλημένος ἀφίκετο. καὶ οὐ πολλῷ ὕστερον ὑπὸ φιλοτιμίας, καὶ ὅτι τινὰς καταστρέχοντας τὴν χώραν ἐκράτησεν, ἐς παράταξιν ὡρμήσατο, καὶ σφαλεὶς ἐνέδραις περιέπεσε· καὶ τοῦ ἀννίβου ἐπεξελθόντος μετὰ τῶν πεζῶν καὶ τῶν ἐλεφάντων, οἱ μετ' αὐτοῦ ἐτράπησαν ἐς φυγήν, καὶ πολλοὶ διεφθάρησαν φόνῳ, πολλοὶ δὲ καὶ ἐς τὸν ποταμὸν ἀπὸ σκιρτήσεως ἐμπεσόντες ἐπνίγησαν, ὡς ὀλίγους μετὰ τοῦ λόγγου περισωθῆναι. νικήσας μὲν ὁ ἀννίβας, οὐκ ἔχαιρεν, ὅτι στρατιώτας τε πολλοὺς καὶ τοὺς ἐλέφαντας, πλὴν ἑνός, ὑπὸ τοῦ χειμῶνος καὶ τῶν τραυμάτων ἀπέβαλεν. ἀνοχὴν οὖν ἄσπονδον ποιησάμενοι, πρὸς τὴν συμμαχίδα σφῶν ἑκάτεροι ἐχώρησαν, κἀν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν ἐχείμαζον. καὶ τοῖς μὲν ῥωμαίοις ἄφθονα ἐφοίτα τὰ ἐπιτήδεια· ὁ δὲ ἀννίβας οὐκ ἀρκούμενος τοῖς παρὰ τῶν συμμάχων διδομένοις, ταῖς τε κώμαις καὶ ταῖς πόλεσι τῶν ῥωμαίων προσιών, τὰ μὲν ἐκράτει, τὰ δὲ ἀπεκρούετο, καί ποτε ἐν ἱππομαχίᾳ ὑπὸ τοῦ λόγγου νικηθεὶς ἐτρώθη. θαρσήσαντες οὖν ἐκ τούτου τινὲς τῶν ῥωμαίων, καὶ καθ' ἑαυτοὺς προσβάλλοντι αὐτοῖς ἐπεξῆλθον, κἀκεῖνοί τε ἐφθάρησαν, καὶ τὸ χωρίον ὁμολογίᾳ ἐκράτησε, καὶ αὐτὸ μὲν κατέσκαψε. τῶν δὲ αἰχμαλώτων τοὺς μὲν ῥωμαίους ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ ἄλλους ἀφῆκε· τοῦτο δὲ ἐφ' ἅπασι τοῖς ζωγρουμένοις ἐποίει, τὰς πόλεις δι' αὐτῶν οἰκειούμενος. ἀμέλει καὶ τῶν λοιπῶν γαλατῶν πολλοὶ καὶ λιγύων καὶ τυρσηνῶν τοὺς ῥωμαίους τοὺς παρ' αὐτοῖς ὄντας οἱ μὲν φονεύσαντες, οἱ δὲ ἐκδόντες μετέστησαν. ὡς δὲ τὴν τυρσηνίδα ἐπὶ ἀννίβαν πορευόμενον ὁ λόγγος ἐπέθετο, χειμῶνος πολλοῦ γενομένου, πεσόντων δὲ ἀμφοτέρωθεν πολλῶν, ὁ ἀννίβας ἐς τὴν λιγυστικὴν ἦλθεν, κἀκεῖ διέτριψεν· ὑποπτεύων δὲ καὶ τοὺς σφετέρους, οὐδέσι ῥᾳδίως ἐπίστευεν, ἀλλὰ τήν τε ἐσθῆτα μετέβαλλεν, καὶ κόμαις χρώμενος προσθέτοις, τὴν τε διάλεξιν ἄλλοτε ἄλλην ποιούμενος (ᾔδει γὰρ πλείους, καὶ τὴν τῶν λατίνων) καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν πολλὰ ἐπεσκόπει, ἤκουέ τε πολλά, ὡς οὐκ ἀννίβας, καί τινα ὡς ἕτερος ἐφθέγγετο. ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐν τῇ ἰταλίᾳ ἐγίνετο, ὁ ἕτερος σκιπίων ὁ γάιος εἰς τὴν ἰβηρίαν κατέπλευσε, καὶ τὰ παραθαλάσσια αὐτῆς μέχρι τοῦ ἴβηρος πάντα, καὶ τῆς ἄνω συχνὰ τὰ μὲν βίᾳ, τὰ δὲ ἑκόντα προσέλαβε, καὶ τὸν βάννωνα μάχῃ νικήσας ἐζώγρησεν. ὁ δὲ τοῦ ἀννίβου ὅμαιμος ἀσδρούβας μαθὼν ταῦτα, διέβη τὸν ἴβηρα, καὶ τῶν μεταστάντων τινὰς ἐπηγάγετο· τοῦ δὲ σκιπίωνος ἐπελθόντος αὐτῷ, ἀνεχώρησεν. οἱ δὲ ἐν τῇ ῥώμῃ τὸν φλαμίνιον καὶ τὸν γάιον αὖθις ὑπάτους εἵλοντο. ἀννίβας δὲ ἄρτι τοῦ ἔαρος ἐφισταμένου, ὡς ἔγνω τὸν φλαμίνιον μετὰ τοῦ σερουιλίου γεμίνου χειρὶ πολλῇ ἐπ' αὐτὸν ἰόντα, πρὸς ἀπάτην αὐτῶν ἐτράπετο, καὶ πλαττόμενος ὡς διατρίψων ἐκεῖ, καὶ μάχην συνάψων, ἐπεὶ νομίσαντες αὐτὸν οἱ ῥωμαῖοι κατὰ χώραν μένειν, ἀμελῶς τῶν ὁδῶν εἶχον, ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοὺς ἱππέας κατέλιπεν. αὐτὸς δὲ ὑπὸ νύκτα ἄρας, τά τε στενόπορα καθ' ἡσυχίαν διῆλθε, καὶ πρὸς ἀρρήτιον ἐπήγετο. καὶ οἱ ἱππεῖς δέ, ἐπεὶ πολὺ προῆλθον, ἐπῄεσαν αὐτῷ ἐφεπόμενοι. οἱ δὲ ὕπατοι γνόντες ἀπατηθέντες, γεμῖνος μὲν αὐτοῦ ὑπέμενε, τούς τε ἀφεστηκότας κακώσων, καὶ κωλύσων ἐπικουρεῖν τοῖς καρχηδονίοις.

φλα-

[illegible]

φλαμίνιος δὲ μόνος ἐδίωκεν, ἵν' αὐτοῦ μόνου τὸ ἔργον τῆς νίκης ὡς ἔοικε γένηται, καὶ τὸ ἀῤῥήτιον προκατέλαβεν. ὁ γὰρ ἀννίβας συντομωτέραν τραπόμενος, δυσόδοις ἐνέτυχε, καὶ ἀνθρώπους συχνούς, καὶ πολλὰ ὑποζύγια, καὶ τὸν ἕτερον τῶν ὀφθαλμῶν ἀπέβαλεν. ὀψὲ δὲ οὖν πρὸς τὸ ἀῤῥήτιον ἐλθὼν, καὶ εὑρὼν ἐκεῖ τὸν φλαμίνιον, κατεφρόνησεν αὐτοῦ, καὶ μάχῃ μὲν οὐ συνέβαλε (τὸ γὰρ χωρίον ἀνεπιτήδειον εἶναι ἐδόκει) πεῖραν δὲ αὐτοῦ ποιούμενος, ἐκάκου τὴν χώραν· κἂν τούτῳ ἐπεκδραμόντων τῶν ῥωμαίων, ἀνεχώρησεν, ἵνα φοβεῖσθαι δόξῃ. τῆς δὲ νυκτὸς ἐξαναστὰς, καταλαβών τι χωρίον πρὸς τὴν μάχην εὐφυὲς, ἔμεινε. καὶ τοῦ μὲν πεζοῦ τὸ πλεῖον κατὰ τὰ ὄρη λοχᾶν ἔταξε, τὸ δ' ἱππικὸν σύμπαν ἔξω τῶν στενῶν ἀφανῶς ἐφεδρεύειν ἐκέλευσε, καὶ αὐτὸς ἐπὶ τοῦ γηλόφου μετ' ὀλίγων ἐστρατοπεδεύσατο. ὁ δὲ φλαμίνιος ἐν φρονήματι ὢν, καὶ ἐπὶ μετεώρου σὺν ὀλίγοις αὐτὸν ἰδὼν, τήν τε λοιπὴν στρατιὰν πόῤῥω που ἀποπεμφθῆναι νομίσας, ῥᾳδίως μεμονωμένον αἱρήσειν ἤλπισε, καὶ εἰς τὸ στενὸν ἀπερισκέπτως ἐσῆλθε, κἀνταῦθα (ὀψὲ γὰρ ἦν) ηὐλίσατο, καὶ ὑπὸ μέσας νύκτας ὑπὸ καταφρονήσεως αὐτοὺς ἀφυλάκτως καθεύδοντας πανταχόθεν ὁμοῦ περιέσχον οἱ καρχηδόνιοι, καὶ ἔβαλλον ἀκοντίοις, καὶ σφενδόναις, καὶ τοξεύμασι, τοὺς μὲν ἀναπαυομένους ἔτι, τοὺς δὲ τὰ ὅπλα λαμβάνοντας ἔκτανον, αὐτοὶ μή τι δεινὸν ἀντιπάσχοντες· οἱ γὰρ ῥωμαῖοι μηδενὸς αὐτοῖς συμπλεκομένου, σκότους τε καὶ ὁμίχλης οὔσης, οὐκ εἶχον τῇ σφετέρᾳ χρήσασθαι ἀρετῇ. τοσοῦτος δὲ ἐγένετο θόρυβος, καὶ τοσαύτη ταραχὴ καὶ ἔκπληξις κατέσχεν αὐτοὺς, ὡς μηδὲ τῶν σεισμῶν τῶν τότε γενομένων αἰσθέσθαι, καίπερ πολλὰ μὲν οἰκοδομήματα κατέῤῥαξε, πολλὰ δὲ καὶ τῶν ὀρῶν τὰ μὲν διέσχε, τὰ δὲ καὶ συνέπεσεν, ὡς καὶ τὰς φάραγγας ἐμφράξαι, καὶ ποταμοὶ δὲ τῆς ἀρχαίας διεξόδου ἐκκλεισθέντες ἄλλην ἐτράποντο. τοιοῦτοι σεισμοὶ μὲν τὴν τυρσηνίδα κατέσχον, οὐ μέντοι καὶ οἱ μαχόμενοι ἐν γνώσει σφῶν ἐγένοντο. αὐτός τε ὁ φλαμίνιος, καὶ ἄλλοι παμπληθεῖς ἔπεσον. συχνοὶ δὲ ἐπί τινα λόφον ἀναβάντες, ἐπεὶ δ' ἡμέρα ἐγένετο, ἐς φυγὴν ὥρμησαν, καὶ καταληφθέντες, τά τε ὅπλα καὶ ἑαυτοὺς ἐπ' ἀδείᾳ παρέδοσαν. ὁ γε μὴν ἀννίβας βραχὺ τῶν ὡμολογημένων ἐφρόντισεν, πάντας δὲ τοὺς ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἁλόντας, τὸ μὲν ὑπήκοον τότε συμμαχικὸν τῶν ῥωμαίων ἀφῆκεν, αὐτοὺς δὲ ἐκείνους δήσας ἐφύλαξε. πράξας δὲ ταῦτα, ἐπὶ τὴν ῥώμην ἠπείγετο, καὶ μέχρι μὲν ναρνίας τήν τε γῆν ἔτεμνε, καὶ τὰς πόλεις προσαγόμενος πλὴν σπωλητίου, προῆλθε. γάϊόν τε κεντήνιον στρατηγὸν ἐνεδρεύσαντα περισχὼν, ἔκτεινεν. ἐπεὶ δὲ ἀπὸ τοῦ σπωλητίου ἀπεκρούσθη, καὶ τὴν τοῦ νάρνος γέφυραν καθῃρημένην εἶδε, καὶ περὶ τοὺς ἄλλους ποταμοὺς οὓς ἀναγκαῖον διαβῆναι ἦν, ὅπερ γεγονὸς ἐπύθετο, τῆς μὲν ἐπὶ τὴν ῥώμην ὁρμῆς ἐπέσχεν. ἐς δὲ τὴν καμπανίαν ἐτράπετο, τήν τε χώραν ἀρίστην, καὶ τὴν πόλιν τὴν καπύην μεγίστην εἶναι πυνθανόμενος, νομίζων, ἂν σφᾶς προκαταλάβῃ, καὶ τὰ λοιπὰ δι' ὀλίγου προσκτήσεσθαι. οἱ δὲ ἐν τῇ ῥώμῃ πυθόμενοι περὶ τῆς ἥττης, ἐλύπησαν, καὶ τοὺς ἀπολωλότας καὶ σφᾶς αὐτοὺς ὀδυρόμενοι, καὶ ἐν ἀπόρῳ ὄντες· τάς τε γεφύρας τοῦ τιβέριδος, πλὴν μιᾶς, καθεῖλον, καὶ τὰ τείχη πολλαχῇ πεπονηκότα ταχὺ ἐπεσκεύασαν. δικτάτορά τε προχειρίσασθαι βουληθέντες, αὐτοὶ ἐν ἐκκλησίᾳ αὐτὸν ἀνεῖπον. ἀγαπῶντες δὲ εἰ αὐτοὶ μόνοι σωθεῖεν, οὐκ ἀπέστειλαν τοῖς συμμάχοις βοήθειαν. πυθόμενοι δὲ τὸν ἀννίβαν ἐς καμπανίαν ὡρμηκέναι, τότε καὶ τοῖς συμμάχοις ἐπικουρεῖν ἔγνωσαν. τῷ δ' ἀννίβᾳ τὸν δικτάτορα τὸν φά-

[illegible]

Flaminius uerò ſolus abeuntes perſecutus, ut uictoria ſcilicet ſui unius eſſet, Aretiũ antè occupauit. Nam Hannibal dũ compendia quærit, in inuia incidit: multosq́; mortales, multa iumenta, & alterum oculũ amiſit. Serò tandem ad Aretium progreſſus, Flaminium illic inuentum contempſit: ac pugna quidem abſtinuit (locus enim incõmodus uidebatur) ſed hominis ingenium periclitãs, agrum uaſtauit. Cum uerò Romani excurriſſent, ſimulato metu reduxit exercitum: & noctu caſtris promotis, locoq́; pugnæ idoneo capto, peditũ partem maximam in mõtibus, in inſidijs collocauit, equitatũ omnem extra anguſtias clam in ſubſidijs eſſe iuſsit, ipſe in tumulo cum paucis caſtra habuit. At Flaminius ſibi fidens, quum eum cum paucis in colle uidiſſet, & longè ablegaſſe reliquum exercitũ putaret, ſpe eius ita destituti facilè capiendi concepta, temerè anguſtias eſt ingreſſus, ibiq́; (ſerum enim diei erat) quieuit. Sub noctem mediã Carthaginenſes eos ſine excubijs (adeò ſibi præfidebant) dormientes eodẽ tempore ab omni parte circundederunt: atq́; eminus iaculis, fundis, ſagittis, alios cubantes adhuc, alios arma induentes, impunè occiderũt. Romani enim in tenebris & nebula nemine cõminus congreſſo, uirtute ſua uti non potuerunt. Tantus aũt tumultus fuit, tanta perturbatio, tantus terror eos inuaſit, ut terræmotus qui tum fiebant, non ſentirent, quãuis multa ædificia corruerent, multi mõtes partim finderentur, partim collapſi ualles complanarẽt, & flumina ueteribus alueis excluſa, aliò uerterentur. Quæ cum in Hetruria fierent, à pugnãtibus non ſunt animaduerſa. Cecidit ipſe Flaminius, & maxima multitudo: complures etiã tumulo quodam occupato, ubi diluxit, fuga ſalutem quæſituri, capti, arma & ſemetipſos, impunitate promiſſa, dediderunt. Sed Hannibal iuriſiurandi parum memor, omnes captiuos qui in caſtris erant, ex ſubditis & ſocijs Romanorum dimiſit: Romanos ipſos in uinculis aſſeruauit. His actis, itinere Romã intento, Narniam uſq; agros uaſtãdo, & urbes ſubigendo, Spoleto excepto, progreſſus, C. Centenium prætorem circumuentũ, euitatis eius inſidijs, occidit. A Spoleto repulſus, cum pontẽ Naris deiectum uidiſſet, idemq́; in cæteris fluminibus, quæ tranſire neceſſe habebat, eſſe factum audiſſet, omiſſo Romano itinere, in Campaniam ſe cõuertit, cuius ſolum fertiliſsimum, & urbem Capuã maximã eſſe audiebat: quas ſi occupaſſet, ſe cætera breui tempore adiecturum putabat. Romani clade audita mœſti atq; anxij, & ſemetipſos & cæſos lugentes, pontes Tiberis, præter unum, deiecerunt, & mœnia multis in locis ruinoſa celeriter refecerunt, & Dictatorem in concione dixerunt: ac benè ſecum agi exiſtimantes, ſi ipſi manerent incolumes, nulla ſocijs auxilia miſerunt. Sed Hãnibalis in Campaniã profectione audita, etiã ſocijs opem ferre decreuerũt. Hãnibali dictatorẽ Fa-

Terræmotus in Hetruria.

Hannibal Roma omiſſa, in Campaniam cõtendit.

C. Centenius.

Q. Fabius Max. dictator & cunctator.

bium & M. Minutium magiſtrum equitum oppoſuerunt: qui cum eò ueniſſent, cum illo non congreſſi ſunt, ſed tergis inhærentes, obſeruarunt, quando ſe pugnæ offerret occaſio. » Fabius enim cum militibus trepidis & uictis » contra plures, & uictores, Martis aleam expe» riri noluit: ſimulq; putabat, quo magis agrum » uaſtaſſent, eò citius commeatus penuria labo» raturos. His rationib. adductus, neq; alteri regioni ulli, neq; Campaniæ opem tulit: & omnes hoſtes in Campania concluſos, & undiq; ignorantes circumdatos obſeruauit. Nam ipſi quidem & ex mari & ex ſocijs ciuitatibus commeatus abundè ſuppetebat: illis uerò nihil eſſe niſi ex agrorum uaſtatione norat. His de cauſis moram æquo ferebat animo, & à ciuibus non ſine querelis Cunctator dicebatur. Hannibal aũt inſtante hyeme, cum ob cõmeatus penuriã eo loco hybernare non poſſet, & uarias rationes Campaniæ exeundi fruſtrà tentaſſet, huiuſmodi conſilium cæpit. Captiuos omnes eõuocatos, ne quis eorũ effugeret, & quid ageretur Romanis ſignificaret, occidit: & boum, quos in caſtris habebat, cornibus faces alligauit, noctuq; ad Samniticos montes profectus, facibus incenſis boues extimulauit, qui igni et uerberibus in rabiem acti, multis in locis ſylua incenſa, facilem ei tranſitũ præbuerunt. Nam Romani qui in caſtris & collib. erant, inſidias ueriti, ſe non commouerunt. Sic Hannibal ad Samnites peruenit. Ea re Fabius mane cognita, abeũtes perſequens, ijs qui ad hoſtes repellendos in uia relicti erant, fugatis, eorumq; ſocijs ſuperatis: nõ procul à Pœnis caſtra poſuit, ſed pugna detrectata, eos uagari & prædas agere prohibuit. Itaq; Hannibal ob cibariorum penuriam primùm Romam inuadere ſtatuit. Vt autem Fabius pugnę copia negata, eum pedetentim aſſectabatur, in Samnium redijt: Dictatore nunquam ab eo diſcedente, atq; in id intento, ne quos ſuorum amitteret, utq; ipſe commeatu abundaret: ille autem præter arma nihil haberet, neq; domo auxilia acciperet. nã Carthaginenſes eum deridebant, ſcribentẽ ſe benè rem gerere, & proſperis uti ſucceſſibus, & tamen pecuniã & milites flagitantem. Neq; » enim petitiones cum ſucceſſibus conſentire. » Victores enim decere, exercitib. quos habeãt » contentos, pecuniam domum mittere, non e» mendicare. Ac dum Fabius apud exercitum fuit, nihil aduerſi Romanis accidit. Eo autem Romam ob publica negocia profecto, impegerunt. Rufus enim magiſter equitum iuuenili audacia exultans, belliq; caſus non proſpiciens, & Fabij cũctationem ægrè ferens, cum ſolus imperiũ adeptus eſſet, mandatorum Dictatoris immemor, acie cũ hoſte congreſſus principiò benè pugnauit, ſed tãdem ſuccubuit: ac internecione deletus eſſet, niſi fortè fortuna Samnitũ auxilia ad Romanos accedentia, Carthaginenſib. aduentus Fabij opinionẽ attuliſſent. qui cũ hac de cauſa receſſiſſent, ſe uictorẽ eſſe

Hannibalis in Samniũ tranſitus.

Fabij prudentia.

Hannibal Carthagine deridetur.

Q. Minutij Rufi temeritas, & falſa uictoria.

βιον, καὶ τὸν ἵππαρχον τὸν μάρκον τὸν μινούκιον ἀντικατέστησαν. οἱ ἐπ' ἐκεῖνον ἐλθόντες, ἐν μὲν χερσὶν αὐτῷ οὐκ ἦλθον· παρεπόμενοι δὲ ἐπετήρουν, εἴ που καιρὸς μάχης παραπέσοι ἀποκινδυνεῦσαι. ὁ γὰρ φάβιος κα- « ταπεπληγόσι στρατιώταις καὶ ἡττημένοις, πρὸς πλείονας καὶ νε- « νικηκότας οὐκ ἤθελε, καὶ ἅμα ᾤετο μᾶλλον τὴν χώραν « κακώσαντας, τοσούτῳ θᾶσσον ἀπορήσειν τροφῆς αὐτοὺς « ἐλπίζων. τοιούτοις χρώμενος λογισμοῖς, οὔτ' ἄλλῃ χώ- « ρᾳ ἐπήμυνεν, οὔτε τῇ καμπανίᾳ· κατέκλεισεν οὖν διὰ τοῦτο πᾶν τὸ πολέμιον ἐς τὴν καμπανίαν. πο-χὸν γὰρ αὐτοὺς ἀπανταχόθεν οὐκ εἰδότας, ἐν φυλακῇ ἐποιήσατο. αὐτοὶ μὲν γὰρ κἀκ τῆς θαλάσσης, καὶ ἐκ τῆς συμμαχίδος, τῶν ἐπιτηδείων εὐπόρει· ἐκείνοις δὲ μόνα τὰ ἐκ τῆς γῆς ἦν ἔχειν, ὑπάρχοντα ᾔδει. καὶ διὰ τοῦτο ἀνεῖχε, καὶ τῆς μελλήσεως οὐκ ἐφρόντισε. διὸ καὶ παρὰ τῶν πολιτῶν αἰτίαν εἶχεν, ὡς καὶ μελλητὰς ἐπονομασθῆναι. ὁ δ' ἀννίβας ἐπεὶ πρὸς χειμῶνα ἐγένετο, καὶ οὔτε κατὰ χώραν χειμάσαι σπάνει τῶν ἀναγκαίων ἠδύνατο, καὶ πολλαχῇ πειράσας ἐξιέναι τῆς καμπανίας ἐκωλύετο, τοιοῦτόν τι ἐμηχανήσατο. τοὺς αἰχμαλώτους πάντας, ἵνα μή τις αὐτῶν διαφύγῃ, καὶ τὸ γινόμενον γνωρίσῃ τοῖς ῥωμαίοις, κατέσφαξε· καὶ τὰς ἐν τῷ στρατοπέδῳ βοῦς ἀθροίσας, δᾷδας τοῖς αὐτῶν προσέδησε κέρασι, καὶ πρὸς τὰ κατὰ τὴν σαμνῖτιν ὄρη ὑπὸ νύκτα χωρήσας, τάς τε δᾷδας ἀνῆψε, καὶ τὰς βοῦς ἐπετάραξεν. αἱ στραφεῖσαι δ' ἐκεῖναι διὰ τὸ πῦρ καὶ τὴν ἔλασιν, πολλαχῇ τὴν ὕλην ἐνέπρησαν, κἀκ τούτου ῥᾳδίαν παρέσχον αὐτῷ τὴν ὑπέρβασιν. οἱ γὰρ ἐν τῷ πεδίῳ ῥωμαῖοι καὶ οἱ ἐν τοῖς μετεώροις, ἐνέδρας προσδοκῶντες, οὐκ ἐκινήθησαν. καὶ οὕτως ὁ ἀννίβας διῆλθε, καὶ ἐς τὴν σαμνῖτιν ἐκομίσθη. ὁ οὖν φάβιος μεθ' ἡμέραν τὸ γινόμενον γνοὺς, κατεδίωξε, καὶ τούς τε καταλελειμμένους ἐν τῇ ὁδῷ ἵνα σφᾶς εἴρξωσι τρεψάμενος, καὶ τοὺς βαδίζοντας αὐτοῖς κρατήσας, ἐστρατοπεδεύσατο μὲν οὐ πόρρω τῶν πολεμίων, οὐ μέντοι καὶ ἐς χεῖρας ἐκείνοις ἦλθεν, ἀλλ' ἐπεκώλυε πλανᾶσθαί τε αὐτοὺς καὶ προνομεύειν ἐκώλυε. τότε τὸν ἀννίβαν ἐκράτησεν(?), τὸ μὲν πρῶτον ἐπὶ τὴν ῥώμην ὁρμῆσαι. ὡς δ' οὐκ ἐμάχετο, διὰ ἀσφαλείας δὲ περιεπολεῖτο ὁ φάβιος, αὖθις ἐπιστρέψας εἰς τὸ σάμνιον. καὶ ὁ φάβιος αὐτῷ ἐφεπόμενος, διὰ ἀσφαλείας προσήδρευε, προμηθούμενος μή τι τῶν οἰκείων ἐκβάλωσί τινες, καὶ αὐτὸς μὲν ἐν εὐπορίᾳ τῶν ἀναγ- « καίων τυγχάνων, ἐκείνῳ δὲ τῶν ὅπλων ἐκτὸς οὐδὲν προ- « σῆν ἀγαθῶν, καὶ μηδ' οἴκοθεν προσιοῦσαν ἐπικουρίαν. οἱ « γὰρ καρχηδόνιοι καὶ ἐν γέλωτι αὐτὸν ἐποιοῦντο, γράφον- « τα, ὡς πράττει, καὶ πολλὰ κατορθοῖ, καὶ στρατιώτας « ἐπ' αὐτοῖς αἰτοῦντα, καὶ χρήματα, λέγοντες μὴ συμφω- « νεῖν τὰς αἰτήσεις ταῖς κατορθώσεσι. τοὺς γὰρ νικῶντας « προσήκειν καὶ τῷ παρόντι ἀρκεῖσθαι στρατεύματι, καὶ « χρήματα πέμπειν οἴκαδε, ἀλλ' οὐ προσαιτεῖν. ἕως μὲν οὖν ἐνεδήμει ὁ φάβιος, δεινὸν οὐδὲν τοῖς ῥωμαίοις ἐγένετο. ὡς δ' ἐκεῖνος ἐς τὴν ῥώμην ἀπῆρε κατά τι δημόσιον, ἔπταισαν. ὁ γὰρ ῥοῦφος ὁ ἵππαρχος, φρόνημα κενὸν ὑπὸ νεότητος ἔχων, καὶ τῶν πολεμικῶν σφαλμάτων ἀπείρατος ὤν, καὶ τῇ μελλήσει τοῦ φαβίου ἀχθόμενος, ἐπεὶ τὴν προστασίαν τῆς στρατιᾶς μόνος ἔσχε, τῶν μὲν ἐντολῶν τοῦ δικτάτορος ὠλιγώρησεν· ὁρμήσας δ' ἐς παράταξιν, τὸ μὲν πρῶτον ἐνίκησεν, ἔπειτα ἡττηθεὶς δὲ πανσυδὶ διεφθάρη, εἰ μή τινες σαμνιτῶν κατὰ τύχην τοῖς ῥωμαίοις ἐπίκουροι ἀφικνούμενοι, δόξαν τοῖς καρχηδονίοις παρέσχον παρουσίας τοῦ φαβίου. ἀναχωρησάντων οὖν διὰ τοῦτο, κεκρατηκέναι ἐφήμισε, καὶ

[illegible]

[illegible]

[illegible]

σι, καὶ ἐς τὴν Ῥώμην τὸ ἔργον μεγαλαυχῶν, καὶ τὸν δικτάτωρα διαβάλλων, ἐπέστελλεν, ὀκνηρὸν καὶ μελλητὴν αὐτὸν καλῶν, καὶ τὰ τῶν ἐναντίων φρονοῦντα. οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ νενικηκέναι τὸν Ῥοῦφον ὄντως οἰόμενοι, καὶ οἷα παρὰ δόξαν θαρσήσαντες, καὶ ἐπῄνουν αὐτὸν καὶ ἐτίμων. καὶ τὸν Φάβιον ἐν ὑποψίᾳ ἔχοντες διά τε ταῦτα, καὶ ὅτι τὰ ἐν Καμπανίᾳ χωρία αὐτοῦ οὐκ ἐδῄωσαν, μικροῦ καὶ τῆς ἀρχῆς ἂν παρέλυσαν. ἀλλ' ἐκεῖνον μὲν χρήσιμον νομίζοντες εἶναι, οὐκ ἔπαυσαν, τῷ δ' ἱππάρχῳ τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν προσένειμαν, ὥστ' ἄμφω ἀπὸ τῆς ἴσης ἄρχειν. δοξάντων δὲ τούτων, ὁ μὲν Φάβιος οὔτε τοῖς πολίταις, οὔτε τῷ Ῥούφῳ ἔσχεν ὀργήν. ὁ δὲ Ῥοῦφος οὐδὲ πρὶν ὀρθῶς φρονῶν, τότε μᾶλλον ἐπεφύσητο, καὶ κατέχειν ἑαυτὸν οὐκ ἠδύνατο, ἀλλ' ἀμοιβὴν ἠξίου παρ' ἡμέραν ἢ καὶ πλείους ἐφεξῆς ἐναλλαξόμενος ἄρχειν. δείσας δ' ὁ Φάβιος, μή τι κακὸν ἐξεργάσηται, εἰ πάσης τῆς δυνάμεως ἡγήσοιτο ἐγκρατής, πρὸς οὐδέτερον αὐτῷ συνῄνεσεν, ἀλλ' ἐνείματο τὸ στρατόπεδον, ὥστε τοῖς ὑπάτοις ἐπίσης, ἰδίαν ἑκάτερον ἰσχὺν ἔχειν· καὶ παραχρῆμα ὁ Ῥοῦφος ἀπεστρατοπεδεύσατο, ἵνα διάδηλος ᾖ, ὅτι καθ' ἑαυτὸν ἄρχει, ἀλλ' οὐχ ὑπὸ τῷ δικτάτωρι. ὁ οὖν Ἀννίβας τοῦτο αἰσθόμενος, ἐς μάχην αὐτὸν ὑπηγάγετο, ὡς ἤδη καταλήψεσθαι χωρίον προελθών· καὶ προλοχισάμενος ἐξ ἐνέδρας, ἐς κίνδυνον κατέστησεν, ὡς πανστρατιᾷ ὀλέσθαι, εἰ μὴ ὁ Φάβιος κατὰ νώτου αὐτῷ προσπεσὼν ἐκώλυσε. παθὼν οὖν τοῦτο ὁ Ῥοῦφος, μετεβάλετο, καὶ τὸ στράτευμά τε τὸ περίλοιπον πρὸς τὸν Φάβιον αὖθις ἤγαγε, καὶ τὴν ἀρχὴν παρεδίδου, οὐδ' ἀνέμεινε τὸν δῆμον αὐτὴν ἀφελέσθαι, ἀλλ' ἐθελοντὴς τὴν ἡγεμονίαν, ἣν παρ' αὐτοῦ μόνος ἱππάρχων ἔλαβεν, ἀφῆκε· καὶ αὐτὸν ἤδη τότε πάντες ἐπῄνεσαν. καὶ ὁ Φάβιος αὐτίκα μάλ' ἐν φιλοφρονήσας, πᾶσαν ἐδέξατο, καὶ ὁ δῆμος αὐτὸν ἀπεδέξατο. καὶ μετὰ ταῦτα αὐτός τε ἀσφαλέστατα προέστη τοῦ στρατεύματος· καὶ μέλλων ἀπαλλαγήσεσθαι τῆς ἀρχῆς, τοὺς ὑπάτους μετεπέμψατο, καὶ τὸ στράτευμα σφίσι παρέδωκε, καὶ πάνθ' ὅσα πραχθῆναι ἐχρῆν, παρῄνεσεν. ἐφθέγγοντο τε ἐκεῖνοι θρασέως οὐδὲν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ὑποθήκην τοῦ Φαβίου ἅπαντα ἔπραξαν, καίπερ ὁ Γεμῖνος καὶ προκατορθώσας τι. τὸ γὰρ ναυτικὸν τῶν Καρχηδονίων ἰδὼν ὁρμῆσαν μὲν ἤδη ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν, δεῖσαν δὲ τὴν αὐτοῦ παρασκευὴν, μὴ προσμῖξαν αὐτῇ, ἐπεκπλεύσας τά τε τῶν Κυρνίων, καὶ τὰ τῶν Σαρδονίων ἐν τῷ παράπλῳ ἐβεβαιώσατο· καὶ ἐς τὴν Λιβύην ἐκβὰς, ἐλυμήνατο τὴν παραλίαν αὐτῆς. ταῦτα μὲν ἔπραξεν, οὐ μέντοι δὲ αὐτὰ ἐπεφύσητο, ὥστε πρὸς τὸν Ἀννίβαν διακινδυνεῦσαι, ἀλλὰ ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Φαβίου ἐνέμεινεν, ὅθεν πολὺ καὶ αἱ πόλεις οὐκέθ' ὁμοίως τοῖς Καρχηδονίοις προσετίθεντο. ἐφοβοῦντο γὰρ, μὴ ὁ Ἀννίβας τῆς Ἰταλίας ἐκπέσῃ, καὶ κακόν τι κακῶς ὑπὸ Ῥωμαίων ἅτε προδόται πάθωσι. καὶ οἱ μὲν πλείους τὸ ἐκβησόμενον ἐσκόπουν, ὀλίγοι δὲ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους αὖθις μετέστησαν, καὶ ἀναθήματα τινὲς αὐτοῖς ἔπεμψαν. καὶ τοῦ Ἱέρωνος πολλὰ πεπομφότος, σῖτον καὶ Νίκης ἄγαλμα οἱ Ῥωμαῖοι μόνα ἔλαβον, καί τοι ἐν ἀχρηματίᾳ ὄντες, ὥστε τὸ ἀργυροῦν νόμισμα ἀμιγὲς καὶ καθαρὸν γινόμενον πρότερον, χαλκὸν προσμῖξαι. ταῦτα ἐν τῇ Ἰταλίᾳ τότε ἐπράχθη. καί τινες δοῦλοι συνωμοσίαν ἤδη τῇ Ῥώμῃ πεποιηκότες προκατελήφθησαν. κατάσκοπός τε τις ἁλοὺς ἐν αὐτῇ τὰς χεῖρας ἀπεκόπη, καὶ ἀφείθη, ἵνα τοῖς Καρχηδονίοις γένηται τοῦ πάθους αὐτῶν ἄγγελος. ἐν δὲ τῇ Ἰβηρίᾳ, ναυμαχίᾳ πρὸς τῇ τοῦ Ἴβηρος ἐκβολῇ ὁ Σκιπίων ἐνίκησεν. ἐν-

[illegible]

esse arbitratus, Romam literas miſit, quibus & rem geſtam exaggerabat, & Dictatorem, ut ſegnem & cunctatorem & hoſtiũ ſtudioſum criminabatur. Romani uerè uiciſſe Ruſum opinati, præter expectationem receptis animis, eo collaudato & honorato, Fabium & ob calumniam eam, & quod hoſtes eius prædia in Campania nõ incendiſſent, ſuſpectũ habentes, parum abfuit quin magiſtratu priuarent. Sed cum eũ uſui Reip. eſſe putarent, id quidem nõ fecerũt: ſed magiſtro equitum eandem poteſtatem dederunt, ut ambo ex æquo imperarent. His decretis, Fabius neque ciuibus neque collegę ſuccenſuit. Ruſus uerò iam antè parum prudens, tum magis etiã inflatus, temperare ſibi non potuit, quin poſtularet, ut diebus alternis, aut etiam pluribus diebus per uices ſolus imperaret. Fabius autẽ ueritus, ne totius exercitus accepto imperio rem malè gereret: neutrũ cõceſsit, ſed diuiſit exercitũ, ut more Coſs. uterque ex æquo priuatas uires haberet. Ruſus igitur ſtatim caſtra tranſtulit, ut appareret, ſe ſuapte autoritate imperare, nõ ſubeſſe Dictatori. Quo Hannibal animaduerſo, eum ad pugnam elicuit per ſpeciem eius loci occupandi: & undique per inſidias circumuentũ, in diſcrimen adduxit totius amittendi exercitus, niſi Fabius hoſtẽ à tergo adortus obſtitiſſet. Hac plaga accepta Ruſus, mutauit animum: & reliquijs exercitus ſtatim ad Fabiũ adductis, imperiũ unà, non expectatis populi ſuffragijs, ultrò ei tradidit, quod ſolus ex magiſtris equitũ acceperat. quo nomine ab omnibus eſt laudatus. idque Fabius ſtatim citra ullã dubitationem uniuerſum recepit, approbante populo. Deinde milites cautiſsimè duxit, & magiſtratu abiturus, Cõſules, tradito exercitu, candidiſsimè de omnibus rebus monuit: qui cõfidenter nihil, ſed ex Fabij cõſilijs omnia adminiſtrarũt, quãuis Geminus rem benè geſſerat. Nã cum claſſem Carthaginenſium tendere in Italiã, ſed ob Romanorũ inſtructionem nõ appellere uidiſſet: inter nauigandum Corſicã & Sardiniã firmauit: & exſcẽſu in Africa facto, ex ora maritima prædas egit. quæ cum egiſſet, nõ tamen elatus fuit, ut temerè Hãnibalem aggrederetur: ſed Fabij mandatis paruit. Vnde urbes nõ tam facilè ut prius ad Carthaginenſes defecerũt, metuentes, ne Hannibale Italia pulſo, à Romanis finitimis malè tractarentur. Ac plerique futura conſiderabãt, ſed pauci ad Romanorũ ſocietatem redibant, quidam etiam donaria miſerunt. Ex multis autem Hieronis muneribus, frumentum duntaxat & Victoriæ ſignum acceperunt: quanquã adeò pecuniæ inopes, ut argenteum nummũ prius impermiſtum & purum, ære admiſto adulterarent. Hæc tum in Italia acta ſunt: ac Romæ ſeruilis coniuratio maturè oppreſſa. Explorator quidam in urbe deprehenſus, amputatis manibus dimiſſus eſt, ut ipſe Carthaginenſibus ſuæ cladis nuncius eſſet. In Hiſpania Scipio nauali prælio, ad Iberi hoſtia uicit. Nam

Q. Minuti us Ruſus Fabio Dictaturã reſtituit.

Gemini res geſtæ.

Monetæ adulteratio.

Coniuratio ſeruilis.

Scipionis res geſtæ in Hiſpania.

cum pugna principio anceps eſſet, uelis nauiū refectis, ſuos ad prōptius dimicandū cohortari uoluit: nec agros duntaxat uaſtauit, ſed etiā multa loca munita ſubegit: & per fratrē P. Scipionem, urbes Hiſpanicas Romano imperio adiecit. Abelus enim quidam Hiſpanus, cum Carthaginenſibus fidus eſſe crederetur, reuera Romanis fauens, perſuaſit ei, qui obſides Hiſpanorum cuſtodiebat, ut eos domū abire ſineret, quo facilius ciuitates ad beneuolentiā adducerentur. Quos cum, ut illius conſilij autor, legatis prius ad Scipionem miſſis, & communicatis ijs quæ uolebat, noctu abduceret, captus eſt ſcilicet: Romani ijs domum remiſſis, patrias eorum in deditionem acceperunt.

Cannenſis clades oraculis prædicta. Quæ cum feliciter ſuccederēt, in eam cladem inciderunt, qua nec ante nec poſt grauiorem ſenſerunt: eaq; prodigijs præſignificata eſt, & Sibyllinis oraculis tot ante ætatibus prædicta. Mirabilis fuit et Marci uatis diuinatio, qui eos, quippe à prima ſtirpe Troianos, in cāpo Diomedæo cladem accepturos prædixit. is uerò in Apulia Dauniorū eſt, nomen ab habitatione Diomedis ſortitus, cum illic oberraret. In eo enim campo Cannæ ſunt, ubi cæſi fuerunt, iuxta ſinum Ionium, & Aufidi hoſtia: Sibylla autem monuit ut eum locum cauerent, neque tamen quicquam cautione uel diligentiſſima profecturos adiecit. Ac talia fuerunt oracula: res autem ita geſta eſt. Legionibus præerant

Paulus Aemylius. Terentius Varro. Paulus Aemylius & Terentius Varro, uiri diſſimilibus ingenijs. Nam alter patricius erat, doctrina ornatus, tutasq; rationes audaciæ præponebat. Terentius uerò inter plebeios educatus, & importunæ audaciæ aſſuetus, tum alijs de rebus perperam ſentiebat, tum ſe ſolum habere imperium ob collegæ moderationem opinabatur. Ambo aūt perquam in tempore in caſtra uenerunt. Neq; enim commeatum habebat Hannibal, & res Hiſpanicæ turbatæ erant, & ſocij ab eo alienabantur. Quod ſi perpuſillū morati eſſent, citra laborem uiciſſent. Nunc Terentij temeritas & Pauli moderatio cauſæ cladis extiterunt. Nam Hannibal ſtatim eos ad pugnā elicere ſtudens, cum paucis munitionē aggreſſus eſt: factaq; excurſione, ſponte receſſit, ut timore ſimulato facilius eos in prælium attraheret. Cumq; Paulus ſuos milites ab hoſte perſequendo reuocaſſet, timore ſimulato, uaſis noctu collectis, tanquam abiturus, multa in uallo reliquit: cæteraq; negligentius portari iuſſit, ut Romanos in rapinā intentos aggrederetur: ac id omnino accidiſſet, niſi Paulus milites & Terentium uel inuitos cohibuiſſet. Hannibal, etiam hoc conſilio fruſtratus, noctu ad Cānas uenit: cognitoq; loci ſitu, & ad parandas inſidias, & ad præliū cōmittendum idoneo, caſtra ibi poſuit, ac omnem eum agrum ſubarenoſum aratro proſcidit, ut in pugna puluis tolleretur: id machinatus, ut uentū qui ſub meridiē flare cōſueuit, à tergo haberet. Coſſ. quum manè caſtra uiris uacua uidiſſent: primum

ἀγχωμάλως γὰρ ἀγωνιζομένων, τὰ ἱστία τῶν νεῶν ἀπετέμετο, ὅπως ἀπογνόντες προθυμότερον ἀγωνίσωνται, καὶ τήν τε χώραν ἐπόρθησε, καὶ τείχη συχνὰ ἐχειρώσατο, καὶ διὰ τοῦ ἀδελφοῦ Πουπλίου Σκιπίωνος πόλεις τῶν ἰβήρων προσεκτήσατο. ἀβῆλος γάρ τις ἴβηρ, δοκῶν μὲν τοῖς καρχηδονίοις πιστός, τὰ τῶν ῥωμαίων δὲ θεραπεύων, ἀνέπεισε τὸν φρουροῦντα τοὺς τῶν ἰβήρων ὁμήρους, οἴκαδε αὐτοὺς ἀποπέμψαι, ἵν᾽ ὡς εὔνοιαν τάχα ἐκ τούτων αἱ πόλεις ὑπαχθῶσι· καὶ παραλαβὼν σφᾶς, ἅτε καὶ τῆς ἐπινοίας εἰσηγητὴς γεγονώς, πρὸς τὸν Σκιπίωνα τὸ πρότερον πέμψας, καὶ κοινολογησάμενος ὅπως ἂν ἠξίου, ἅτε νυκτὸς ἀποκομίζων αὐτούς, ἑάλω δῆθεν· καὶ οὕτως ἐκείνων τε ἐγκρατεῖς ἐγένοντο οἱ ῥωμαῖοι, καὶ τὰς πατρίδας αὐτῶν ἀνακομισθέντων οἴκαδε κατεκτήσαντο. ἐν μὲν οὖν τούτοις εὐτύχουν, συμφορᾷ δὲ περιέπεσον, ἧς οὔτε πρόσθεν οὐδ᾽ ὕστερον δευτέρᾳ οὐδὲ μιᾷ. προεγνώσθη δὲ ταύτης καὶ τινα τέρατα, καὶ τὰ τῆς σιβύλλης λόγια, ἅ τις πρὸ τοσούτων ἐτῶν τὴν συμφορὰν αὐτοῖς ἐμαντεύσατο. θαυμαστὸν δὲ καὶ τὸ τοῦ μαρκίου προμάντευμα· χρησμολόγος γάρ τις καὶ οὗτος γενόμενος, ἐν τῷ διομηδείῳ πεδίῳ ἡττήσεσθαι αὐτούς, ἅτε καὶ τρῶας τὸ ἀρχαῖον ὄντας, ἐφοίβασε. τοῦτο δ᾽ ἐν ἀπουλίᾳ τῇ δαυνίων ἐστί, καὶ τὸ ὄνομα ἀπὸ τοῦ διομήδους κεκτηκός, ὃν ἐκεῖ ἀλητεύσας ἐπεκράτει, ἔσχηκεν. ἐν γοῦν τῷ πεδίῳ ἐκείνῳ καὶ αἱ κάνναι, ἔνθα τότε ἐδυστύχησαν, παρά τε τῷ ἰονίῳ κόλπῳ καὶ πρὸς ταῖς τοῦ αὐφίδου ἐκβολαῖς εἰσίν. ἡ δὲ σίβυλλα φυλάττεσθαι μὲν τὸ χωρίον παρῄνεσεν, ὁ μέντοι καὶ πλέον τι γενήσεσθαι ἔφη, οὐδ᾽ εἰ διὰ πάσης αὐτὸ πειράσαιντο φυλάξαι. τοιαῦτα μὲν οὖν ἦσαν τὰ χρησμοδοτήματα, τὰ δὲ τοῖς ῥωμαίοις συμβάντα οὕτως ἐγένετο. ἦρχον μὲν παῦλος αἰμίλιος καὶ τερέντιος οὐάῤῥων, ἄνδρες οὐχ ὁμοιότροποι. ὁ μὲν γὰρ εὐπατρίδης ἦν, καὶ παιδείᾳ κεκόσμητο, τὸ ἀσφαλὲς προετίμα τοῦ προπετοῦς. τερέντιος δὲ ἐν τῷ ὁμίλῳ ἐτέτραπτο, καὶ ἐν βαναυσίᾳ θρασύτητι ἤσκητο, καὶ τά τε ἄλλα κακῶς ἐφρόνει, καὶ τὴν ἡγεμονίαν μόνος ἔχειν ἡγεῖτο διὰ τὴν τοῦ συνάρχοντος ἐπιείκειαν. ἦλθον οὖν ἄμφω ἐς τὸ στρατόπεδον εὐκαιρότατα. οὔτε γὰρ τροφὴ ἔτι ἦν τῷ ἀννίβᾳ, καὶ τὰ τῶν ἰβήρων ἐκεκίνητο, τό τε τῶν συμμάχων αὐτοῦ ἠλλοτριοῦτο, καὶ εἴ γε καὶ ἐπὶ βραχύτατον ἐνεχρόνισαν, ἀπόνως ἐκράτησαν ἄν. νῦν δέ γε τὸ τοῦ τερεντίου τὸ ἐπιθετικὸν καὶ τὸ τοῦ παύλου ἐπιεικές, ἥττησεν αὐτούς. ὁ γὰρ ἀννίβας ἐπεχείρησε μὲν καὶ παραχρῆμα πρὸς μάχην αὐτοὺς ἐκκαλέσασθαι, καὶ σὺν ὀλίγοις προσπελάσας αὐτῶν τῷ ἐρύματι, ἐπεὶ ἐκδρομὴ ἐγένετο, ἑκὼν ὑπεχώρησεν, ὅπως δειλίαν νομισθείς, ὑπαγάγοιτο μᾶλλον αὐτοὺς εἰς παράταξιν. τοῦ δὲ παύλου τοὺς οἰκείους στρατιώτας ἐπισχόντος τῆς διώξεως, ὁ ἀννίβας προσποιησάμενος φοβεῖσθαι, τῆς νυκτὸς ἀνεσκευασμένος ὡς ἀπιών, σκεύη τε συχνὰ κατέλιπεν ἐν τῷ χαρακώματι, καὶ τὰ λοιπὰ ἀμελέστερον κομίζεσθαι συντέτακτο, ἵνα τῶν ῥωμαίων ἐφ᾽ ἁρπαγὴν αὐτῶν τραπομένων, ἐπίθηται σφίσι. καὶ εἰς ἔργον ἂν τὸ βούλευμα ἤγαγεν, εἰ μὴ ὁ παῦλος καὶ ἄκοντας κατέσχε τοὺς στρατιώτας, καὶ τὸν τερέντιον. ὁ οὖν ἀννίβας καὶ τούτου διαμαρτών, νυκτὸς πρὸς τὰς κάννας ἀφίκετο. καὶ γνοὺς τὸ χωρίον καὶ πρὸς ἐνέδρας, καὶ πρὸς παράταξιν ἐπιτήδειον, ἐστρατοπεδεύσατο, καὶ προήροσε πάντα τὸν τόπον ὑπόψαμμον ὄντα, ἵνα κονιορτὸς ἐν τῇ μάχῃ ἀρθῇ. τὸν γὰρ ἄνεμον ὃς ἐν θέρει ἐκεῖσε περὶ τὴν μεσημβρίαν εἴωθε γίνεσθαι, κατὰ νώτου ἔχειν ἐμηχανήσατο· οἱ δ᾽ ὕπατοι ἕωθεν κενὸν ἀνδρῶν ἰδόντες αὐτοῦ τὸ χαράκωμα, πρῶτον

περὶ χρησμῶν.

ἦσαν δ᾽ [illegible] τοῖς ῥωμαίοις [illegible] γαλαξία.

πρῶτον μὲν ἐπέσχον, ψευδῆ ἐνέδραν δείσαντες. εἶτα μεθ' ἡμέρας πρὸς τὰς κάννας ἀφίκοντο, καὶ παρὰ τὸν ποταμὸν ἑκάτεροι ἰδίᾳ ηὐλίσαντο. οὐκ ὄντες γὰρ ὁμοήθεις, τὴν πρὸς ἀλλήλους συνουσίαν ἐξέκλινον. καὶ ὁ μὲν παῦλος ἡσύχαζεν, ὁ δὲ γε τερέντιος ἤθελε συμβαλεῖν· ἀβουλοτέρους δὲ τοὺς στρατιώτας ὁρῶν, οὐκ ἐποίησε. ὁ δ' ἀννίβας καὶ ἄκοντας αὐτοὺς ἐς μάχην παρακινῶν, τῆς τε ὑδρείας εἶργε, καὶ ἀποσκεδάννυσθαι σφᾶς ἐκώλυε, καὶ τὰ σώματα τῶν φονευομένων ἄνω πρὸ τῶν ταφρευμάτων ἐνέβαλλεν, ὅπως σφίσι τὸ ποτὸν δυσχεραίνηται. κἀντεῦθεν καὶ οἱ ῥωμαῖοι πρὸς παράταξιν ὥρμησαν. τοῦτο δὲ προγνοὺς ὁ ἀννίβας, λόχους μὲν ὑπὸ τοὺς ὄχθους ἐκάθισε, τὴν δὲ λοιπὴν στρατιὰν συνέταξε, καί τινας ψευδαυτομολῆσαι ἔταξεν σημήνας, ἐκέλευσε τὰς μὲν ἀσπίδας, καὶ τὰ δόρατα, καὶ τὰ μάζω τῶν ξιφῶν ἐκρίψαντας, τὰ δ' ἐγχειρίδια φέροντας κρύφα, ἵνα δεξαμένων αὐτοὺς τῶν ἀντικαθεστηκότων ὡς ἀόπλους, ἐπιθῶνται αὐτοῖς ἀπροσδοκήτως. οἱ δὲ δὴ ῥωμαῖοι ἰδόντες πρωΐθεν σὺν ὅπλοις τὸν ἀννίβαν παρατεταγμένους, ὡπλίζοντό τε καὶ παρετάσσοντο, καὶ οἱ σαλπιγκταὶ ἀμφοτέρους ἐξώτρυναν, καὶ τὰ σημεῖα ἤρθη, καὶ συμπεσόντες πολυτρόπως ἠγωνίσαντο, καὶ μέχρι τῆς μεσημβρίας ἑτέροις τὸ κράτος ἀκρινὲς ἦν. ἐπεὶ δὲ τὸ πνεῦμα ἐπῆλθε, καὶ οἱ ψευδαυτόμολοι δεχθέντες ὡς ὅπλων γυμνοὶ ὄπισθεν τῶν ῥωμαίων ἐγένοντο, ἵνα μὴ σφίσιν ἐπιθῶσι δῆθεν οἱ καρχηδόνιοι, τότε καὶ οἱ λόχοι ἑκατέρωθεν ἐπανέστησαν, ὅ τε ἀννίβας κατὰ πρόσωπον σὺν τοῖς ἱππεῦσι προσέμιξε, καὶ οἵ τε πολέμιοι τοὺς ῥωμαίους πανταχόθεν ἐθορύβουν, καὶ ὁ ἄνεμος, ὅ, τε κονιορτὸς ἐς τὰς ὄψεις αὐτῶν βιαίως ἐμπίπτων ἐτάραττε, καὶ τὸ ἆσθμα γινόμενον συχνὸν ἐκ τοῦ καμάτου ἀπέφραττεν, ὡς ἀπεστερημένοι τῆς ὄψεως, ἀπεστερημένοι δὲ καὶ φωνῆς, φύρδην καὶ σὺν οὐδενὶ κόσμῳ ἐφθείροντο. καὶ τοσοῦτον ἔπεσε πλῆθος, ὥστε τὸν ἀννίβαν τὸν μὲν ἐκ τοῦ ὁμίλου μηδὲ πειραθῆναι ἐξευρεῖν ἀριθμόν, τὸν δὲ τῶν ἱππέων καὶ τῶν ἐκ τῆς βουλῆς ἀριθμὸν μὲν μὴ γράψαι τοῖς οἴκοι καρχηδονίοις, δεῖξαι δὲ τῶν δακτυλίων χοίνιξι τοῦτο. χοίνιξι γὰρ σφᾶς ἀπομετρήσας ἀπέστειλε. μόνοι γὰρ οἱ βουλευταὶ καὶ οἱ ἱππεῖς δακτυλίοις ἐκέχρηντο. συχνοὶ δὲ σὺν ὅμως καὶ τότε διέφυγον, καὶ ὁ τερέντιος (ὁ γὰρ παῦλος ἀπέθανεν) ὁ δὲ ἀννίβας οὐκ ἐπεδίωξεν, οὐδ' ἐς τὴν ῥώμην ἠπείχθη. δυνάμενος γὰρ ἢ παντὶ τῷ στρατεύματι, ἢ καὶ μέρει γέ τινι πρὸς τὴν ῥώμην παραυτίκα ὁρμῆσαι, καὶ ταχέως διαπολεμῆσαι, οὐκ ἐποίησε τοῦτο, καίτοι τοῦ μαάρβου συναινοῦντος τοῦτο ποιῆσαι. διὸ καὶ αἰτίαν ἔσχεν, ὡς νικᾶν μὲν δεινὸς εἴη, χρῆσθαι δὲ τῇ νίκῃ οὐκ ἐπιστήμων. ἅπερ δὲ τότε ἠμέλησαν, οὐκέτι οὐδ' αὖθις ἀπέτυχον. διὸ καὶ ὁ ἀννίβας ὡς ἁμαρτὼν μετεμέλετο, συνεχῶς ἀναβοῶν, ὦ κάνναι κάνναι. οἱ δὲ δὴ ῥωμαῖοι παρ' ὀλίγον κινδυνεύσαντες ἀπολέσθαι, ἀνεκτήσαντο διὰ τοῦ σκιπίωνος, ὃς υἱὸς μὲν ἦν τοῦ ποπλίου τοῦ ἐν τῇ ἰβηρίᾳ, καὶ τὸν πατέρα ποτὲ τρωθέντα περιέσωσε. τότε δὲ στρατευόμενος, ἐς τὸ κανύσιον ἔφυγε, καὶ ὕστερον εὐδοκίμησε. παρ' ἑκόντων γὰρ τῶν συμφυγόντων ἐς τὸ κανύσιον τὴν ἡγεμονίαν λαβών, τά τε ἐκεῖ κατεστήσατο, καὶ τοῖς πλησιοχώροις φρουρὰς ἐπέμψε, καὶ πάντα καλῶς ἐβουλεύσατό τε καὶ ἔπραξεν. οἱ δ' ἐν τῇ ῥώμῃ τὴν πληγὴν μὲν ἤκουσαν, οὐ μὴν καὶ ἐπίστευον. πιστεύσαντες δ' ἐπένθουν, καὶ συνιόντες ἐς τὸ συνέδριον, μή τι πράσσοντες ἀπηλλάσσοντο. ὀψὲ δ' οὖν ὁ φάβιος γνώμην ἔδωκε, κατασκόπους πέμψαι τοὺς ἀγγελοῦντας τό γεγονός, καὶ τί ὁ ἀννίβας πράττει.

[illegible]

περὶ τοῦ σκιπίωνος.

[illegible]

primùm ſe repreſſerunt, inſidias ueriti. Poſtridie ad Cānas uenerūt, iuxta flumē uterq; ſeorſim caſtrametatus. Ob morum enim diuerſitatem alter alterius conſuetudinem declinabat. Paulo quieſcente, Terentius cōfligere uolu[it]: nec tamen fecit, cum milites parū eſſe alacres uidiſſet. At Hannibal uel inuitos ad pugnā eliciēs, aquatione prohibebat, nec palari ſinebat, & cadauera cæſorū ſuprà in profluentem ante uallū eorū proijciebat, ut à potu abhorrerent. His rebus Romani concitati, aciē inſtruxerūt. Quo Hannibal præcognito, inſidijs ſub tumulis collocatis, & reliquo exercitu ordinato, nō nullos transfugas ſubornauit, quos ſigno dato clypeis, haſtis & enſibus grauiorib. abiectis, ſolos pugiones retinere iuſsit, ut ab aduerſarijs pro inermibus accepti, eos ex improuiſo aggrederenī. Romani, cū Hānibalis exercitū mane in procinctu ſtare uiderent, armis captis & ipſi inſtruebanī. Claſsicis igitur utrinq; canētibus, collatiſq; ſignis, uanè & uſq; meridiē ancipiti Marte pugnauerūt. Vt aūt uentus eſt exortus, & ficticij trāsfugæ pro inermibus accepti, poſt Romanos ſteterūt, ne ſcilicet à Carthaginenſib. opprimerenī: tunc qui in inſidijs erāt, utrinq; conſurrexerūt, & Hannibal à fronte cū equitibus, & hoſtes, nec minus uentus & puluis in facies eorū uiolenter incidentes, Romanos undiq; turbabāt, & creber ex fatigatione anhelitus, ut & uiſu & uoce priuati, promiſcuè nulloq; ordine cæderenī. Tanta igitur multitudo cecidit, ut Hannibal uulgi inire numerū ne tentarit quidem: equitū aūt & ſenatorū numerum ad ſenatum Carthaginenſem nō ſcripſerit, ſed per modios anulorum demonſtarit. Soli enim ſenatores & equites anulis utebantur. Multi tamen cum Terentio tum quoq; euaſerunt, ſed Paulus occubuit. At Hannibal fugientes non perſecutus eſt, neq; Romam properauit. Nam cum uel totum exercitū, uel partem eius eueſtigiò Romam perducere, atque in urbe bellum gerere potuiſſet, non tamen fecit: quamuis ſuadente Maharbale. Quare probro ei datum eſt, quòd uincere poſsit, ſed uti uictoria neſciat. Rem ſanè tum neglectā, poſtea nunquam reſarcire potuerunt: & Hannibalem ceſſationis ita pœnituit, ut continenter exclamaret, O Cannæ Cannæ. Romani autem excidio proximi, uictoriā per Scipionem recuperarunt, P. Scipionis in Hiſpania bellum gerentis filium, qui patrem uulneratum defenderat. Tum uerò miles Canuſium fugit, adeptúsque gloriam ab ijs qui eòdem ſe receperant, imperium ultrò delatum accepit, & rebus ibi conſtitutis præſidia miſit finitimis, in rebus & deliberandi[s] & gerendis dexter.

Hannibal uictoria nō utitur.

Qui Romæ erant, cladem audiuerunt, ſed non crediderunt: cum crederent, luxerunt. & in curia congreſsi, rebus infectis recedebant: donec tandem Fabius dixit, exploratores eſſe mittendos, qui & rem geſtam, & quid ageret Hannibal, nunciarent.

Q. Fabius Max. Reip. afflictæ cōſilio ſubuenit.

Ipſis uerò non plorandum eſſe, ſed pedetentim procedendum, ut ea quæ facto eſſent opus, tempeſtiuè gererentur: & copias quantæ poſsint maximæ conſcribendas eſſe, & finitimorum opem implorandam. Poſthæc cum Hannibalem in Apulia eſſe cognouiſſent, & à Terentio literas accepiſſent, de ſalute & actis eius: nonnihil receptis animis, Dictatorem Marcum Iunium, Tiberium Sempronium Gracchum magiſtrum equitum dixerunt. & e ueſtigiò non iuuenes duntaxat, ſed etiam effœtos ſenes conſcripſerunt: & carcere aperto maleficis impunitate, ſeruis libertate promiſſa, etiam latrones aliquot in militum catalogos retulerunt. Ad hæc ſocios accerſiuerunt, beneficiorum quæ accepiſſent admonitos, alijs frumentum, alijs argentum polliciti, quod prius facere non ſoliti erant: & in Græciam miſerunt, auxilia uel impetraturi, uel mercede conducturi. Hannibal Romanorum conſpiratione & apparatu cognito, in Cannis ſe tenuit, deſperata repentina urbis expugnatione: & fœderatos, ut prius etiam, gratis dimiſit: Romanos uerò ſpe uenditionis aſſeruauit, ut ea re ſuas opes augeret, Romanorum imminueret. Sed cum nemo ueniſet, qui captiuos requireret: eos aliquot domum mittere iuſsit, afferendæ pecuniæ cauſa, prius iureiurando adactos, ſe redituros eſſe. Sed cum eos ne tum quidem redimere uellent, eos qui nominis alicuius erant, Carthaginem miſit. Cæteros partim excruciatos necauit, partim inter ſeſe dimicare coegit, amicis & cognatis inter ſe cõmiſſis. Qui uerò petendæ pecuniæ cauſa miſsi fuerant, reuerſi, ut iureiurando ſatisfeciſſe uiderentur, & póſt fuga elapſi, à Cenſoribus notati, ſemetipſos peremerunt. Hannibal fratre Magone Carthaginem res geſtas nunciatum miſſo, & ad pecuniam militesq́ petendos, cum is ex aggeraſſet omnia, et anulos annumeraſſet, decreuerunt omnia quæ petierat. Hannoni enim belli deponendi, & dum ſuperiores eſſent, faciendæ pacis autori, non auſcultarunt: non tamen decreta executi ſunt, ſed neglexerunt. Interim Hannibal in Campaniam proceſsit, & oppido quodam Samnitico capto, Neapolim contendit, paucis cum præda præmiſsis. contra quos oppidani, ut ſolos, excurſione facta, improuiſo illius aduentu, cæſi ſunt magna ex parte: urbem tamen non cæpit, neq; obſidioni illius diu immoratus eſt. Nã Capuani cum partim Romanorũ amicitiam colerẽt, partim Hannibali ſtuderent, poſtquã is in Cannis uictor, aliquot eorũ ciues captos dimiſerat: multitudo ad eum deficere uoluit, optimates autẽ aliquandiu diſtulerunt. Deinde cum in curia conueniſſent, impetu populi omnes occiſi eſſent, niſi quidam ex plebe, cõſiderata mali magnitudine, ſenatores ut exitio dignos accuſaſſet: ſed prius alios eis ſurrogãdos eſſe, dixiſſet, q; urbs ſine cõſilio ſalua eſſe nõ poſſet. Cui cũ Capuani obtẽperaſsẽt, ſingulis è curia ejciẽdis multi-

Hannibal Romanorum captiuos occidit.

Capuani Hannibalẽ recipiunt.

» creuerunt omnia quæ petierat. Hannoni enim
» belli deponendi, & dum ſuperiores eſſent, fa-
» ciendæ pacis autori, non auſcultarunt

αὐτοὺς δὲ μὴ ὀλοφύρεσθαι, ἀλλὰ βάδην, ἵν' ἐν καιρῷ τὰ προσήκοντα γένοιτο· δύναμίν τε συλλέξασθαι ὅσην ἂν δύναιντο, καὶ τοὺς περιοίκους παρακαλέσασθαι. μετὰ δὲ ταῦτα ὡς τόν τε Ἀννίβαν ἐν τῇ Ἀπουλίᾳ ὄντα ἔμαθον, καὶ γράμματα παρὰ τοῦ Τερεντίου ἐδέξαντο, ὅτι περίεστι, καὶ ὅσα πράξειε, μικρὸν ἀνεθάρσησαν· καὶ δικτάτωρ μὲν Μάρκος Ἰούνιος, ἵππαρχος δὲ Τιβέριος Σεμπρώνιος Γράκχος ἐλέχθησαν. καὶ παραχρῆμα τῶν τε πολιτῶν οὐ τοὺς ἡβῶντας μόνον, ἀλλὰ καὶ παρηβηκότας κατέλεξαν, καὶ δεσμώτας ἐπ' ἀδείᾳ, καὶ δούλους ἐπ' ἐλευθερίᾳ, λῃστάς τέ τινας προσελάβοντο, καὶ τοὺς συμμάχους προσεκαλοῦντο, ἀναμιμνήσκοντες εἴ τι που εὐηργέτηντο, καὶ προσυπισχνούμενοι δώσειν τοῖς μὲν σῖτον, τοῖς δὲ ἀργύρια, ὅπερ οὔπω πρόσθεν ἐποίησαν· καὶ ἐς τὴν Ἑλλάδα πεπόμφασιν, ἢ πείσοντές τινας συμμαχῆσαι αὐτοῖς, ἢ μισθωσόμενοι. Ἀννίβας δὲ συνωμοσίαν τῶν Ῥωμαίων καὶ παρασκευὴν μαθών, ἐν ταῖς Κάνναις διέτριβε, τὴν ἐξ ἐφόδου ἅλωσιν ἀπεγνωκώς· καὶ τῶν αἰχμαλώτων τὸ μὲν συμμαχικὸν ἄνευ λύτρων ἀφῆκεν, ὡς καὶ πρότερον, τοὺς δὲ Ῥωμαίους ἐτήρει, ἀποδόσθαι ἐλπίζων αὐτούς, ἵν' ἑαυτὸν εὐπορώτερον ἐντεῦθεν ποιήσῃ, τοὺς δὲ Ῥωμαίους ἀπορωτέρους. ἐπεὶ δὲ μηδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀφίκετο τοὺς αἰχμαλώτους ζητῶν, ἐκέλευσεν αὐτοῖς πέμψαι τινὰς οἴκαδε ἐπὶ λύτρα, προομόσαντας ἐπανήξειν. ὡς δὲ οὐδ' οὕτω λύσασθαι σφᾶς ἠθέλησαν, τοὺς μὲν λόγου τινὸς ἀξίους ἐς τὴν Καρχηδόνα ἀπέστειλε, τῶν δ' ἄλλων τοὺς μὲν αἰκισάμενος ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ μονομαχῆσαι ἠνάγκασε, τοὺς φίλους καὶ τοὺς συγγενεῖς ἀλλήλοις συμβαλών. οἱ δὲ πεμφθέντες ἐπὶ τὰ λύτρα, ἐπανελθόντες, ἵν' εὐορκήσωσι, φυγόντες δὲ μετὰ τοῦτο, ἄτιμοι ὑπὸ τῶν τιμητῶν ἐγένοντο, καὶ ἑαυτοὺς διεχρήσαντο. Μάγωνα δὲ τὸν ἀδελφὸν ὁ Ἀννίβας ἀγγελοῦντα τοῖς Καρχηδονίοις ἔπεμψε τὰ γενόμενα, καὶ χρήματα παρ' αὐτῶν καὶ δυνάμεις αἰτήσοντα· καὶ ὁ μὲν ἐπελθὼν τούς τε δακτυλίους ἠρίθμησε, καὶ ἐπὶ μᾶζον ὄγκον ἦρε τὸ κατόρθωμα, καὶ ἐψηφίσθη πάντα ὅσα ᾐτήσατο· τῷ γὰρ Ἄννωνι τἀναντία λέγοντι, καὶ καταλύσασθαι τὸν πόλεμον, ἕως καθυπέρτεροι δοκοῦσι, συμβουλεύοντι, οὐκ ἐπείσθησαν· οὐ μέντοι τὰ ψηφισθέντα καὶ ἐς ἔργον ἤγαγον, ἀλλ' ἠμέλησαν. Ἀννίβας δ' ἐν τούτῳ ἐς τὴν Καμπανίαν προεχώρησε, καὶ πόλισμά τι ἑλὼν Σαμνιτικόν, καὶ ἐπὶ Νεάπολιν ὥρμησε πόλιν, προπέμψας μετὰ τῆς λείας ὀλίγους τινάς· πρὸς οὓς ὡς μόνους ὄντας τῶν τῆς πόλεως ἐκδραμόντων, ἐπιφανεὶς αὐτὸς ἀπροσδοκήτως, καὶ συχνοὺς ἀπέκτεινε, τὴν δὲ πόλιν οὐχ εἷλεν, οὔτ' ἐπὶ πολὺ ταύτῃ προσήδρευσεν. οἱ γὰρ τὴν Καπύην οἰκοῦντες Καμπανοί, οἱ μὲν τὴν Ῥωμαίων φιλίαν ἐτίμησαν, οἱ δὲ πρὸς τὸν Ἀννίβαν ἀπέκλιναν. ἐπεὶ δ' ἐν ταῖς Κάνναις εὐτύχησε, καί τινες ἀνδρῶν αὐτῶν ἁλόντες ἀφείθησαν, τὸ μὲν πλῆθος ὥρμησε μεταστῆναι πρὸς τὸν Ἀννίβαν, οἱ δὲ δυνατοὶ χρόνον μέν τινα ἐπέσχον· εἶτ' ἐπ' αὐτοὺς τὸ πλῆθος ὁρμῆσαν συνηγμένους ἐν τῷ βουλευτηρίῳ, πάντας ἂν κατεχρήσατο, εἰ μή τις ἐκ τοῦ πλήθους τὸ μέγεθος συνιδὼν τοῦ κακοῦ, κατηγόρησε μὲν τῶν βουλευτῶν ὡς πάντως φθορᾶς ἀξίων, ἔφη δέ, πρότερον ἄλλους ἀντ' ἐκείνων αἱρεθῆναι προσήκειν, τὴν γὰρ πόλιν μὴ δύνασθαι μὴ προβουλευόντων τινῶν σώζεσθαι. πεισθέντων δὲ τῶν ἐν τῇ Καπύῃ, ἐκβάλλειν ἕνα ἕκαστον ἐκ τοῦ συνεδρίου,

ἔσω τοὺς αἰχμαλώτους ὁ Ἀννίβας κτείνει. [illegible]

[illegible] ὁ Ἀννίβας τὸν Καπυανὸν [illegible]

δήμου, ἠρώτα τὸ πλῆθος, ἔν τινα αὐτῷ ἀνθαιρῶνται· καὶ οὕτω μὴ δυνηθέντων αὐτῶν ἑτέρους δι' ὀλίγου ἀνθελέσθαι, πάντας ἐκείνους ὡς ἀναγκαίους ἀφῆκε, καὶ καταλλαγέντες ἀλλήλοις, ἀνθείλαντο ὑπὲρ ἀννίβα. καὶ ὃς διὰ ταχέων ἐπανιστὰς ἐκ τῆς νεαπόλεως, ἦλθεν ἐς τὴν καπύην· καὶ διαλεχθεὶς αὐτοῖς ἄλλα τε πολλὰ ἄπερ ἐπαγωγά, καὶ τὴν ἡγεμονίαν σφίσι τῆς ἰταλίας δώσειν ὑπέσχετο, ἵν' ἐν ἐλπίσι γενόμενοι, ὡς καὶ ἑαυτοῖς πονήσοντες προθυμότερον ἀγωνίσωνται. μεταστάσης δὲ τῆς καπύης, καὶ ἡ ἄλλη καμπανία ἐκινεῖτο. καὶ οἱ ῥωμαῖοι τὴν ἀπόστασιν αὐτῆς μαθόντες, ἤχθοντο. ὅ γε μὴν ἀννίβας ἐπὶ νουκερίνους ἐστράτευσεν· οἱ δὲ πολιορκούμενοι, τὴν ἄχρηστον σφῶν ἡλικίαν ἀπορίᾳ τροφῶν ἐξεώσαντο· οὓς ὁ ἀννίβας οὐ προσήκατο, ἀλλὰ καὶ ἐς τὴν πόλιν ἀπιοῦσι μόνον ἀσφάλειαν ἔδωκε. διὸ καὶ οἱ λοιποὶ μεθ' ἑνὸς ἱματίου ἐκχωρῆσαι τοῦ ἄστεος ὡμολόγησαν· ἐπεὶ δὲ ἐγκρατὴς αὐτῶν ἐγένετο, τοὺς μὲν βουλευτὰς ἐς βαλανεῖα κατακλείσας, ἀπέπνιξε· τοῖς δ' ἄλλοις ἀπελθεῖν ὅποι ἂν βούλωνται, πολλοὺς ἐν τῇ ὁδῷ ἐκείνων ἐφόνευσε. συχνοὶ δ' οὖν αὐτῶν καὶ περιεγένοντο ἐς ὕλας προκαταφυγόντες. ἐκ τούτου δὲ οἱ λοιποὶ φοβηθέντες, οὐ συνέβαινον ἔτι αὐτῷ, ἀλλ' ἀντεῖχον ἕως ἠδύναντο. καὶ οἱ νωλανοὶ βουλευόμενοι προσχωρῆσαι αὐτῷ, ἐπεὶ τὸ ἐς ἐκείνους ἔργον ἐπράχθη, ἐπηγάγοντο λάθρα τὸν μάρκελλον, καὶ τὸν ἀννίβαν προσβαλόντα μετὰ ταῦτα τῇ πόλει ἀπεκρούσαντο. ἀποχωρήσας δὲ τῆς νώλης, ἀκερρανοὺς εἷλε λιμῷ, ἐφ' οἷς καὶ τοῖς νουκερίνοις συμβήσας, καὶ τὰ αὐτὰ εἰργάσατο καὶ αὐτούς. εἶτα καὶ ἐπὶ βασιλίνας ἐστράτευσεν, ἐς ἣν ῥωμαῖοί τε καὶ συμμάχων ὡσεὶ χίλιοι συγκατέφυγον. οἳ τοὺς μὲν ἐπιχωρίους προδοῦναι σφᾶς μελλήσαντας, ἀπέκτειναν, καὶ τὸν ἀννίβαν πολλάκις ἀπεκρούσαντο, καὶ πρὸς λιμὸν γενναίως διεκαρτέρησαν. ἐπιλιπούσης δὲ τῆς τροφῆς αὐτούς, ἐπ' ἀσκοῦ τινα διὰ τοῦ ποταμοῦ πρὸς τὸν δικτάτωρα ἔπεμψαν. ὁ δὲ πίθους ἀλεύρων πλήρεις νυκτὸς ἐνέβαλλεν ἐς τὸν ποταμόν, ἐντειλάμενος αὐτοῖς παρατηρεῖν ἐν τῷ σκότῳ τὸ ῥεῦμα· καὶ χρόνον μέν τινα ἐλάνθανεν οὕτως τροφὰς αὐτοῖς χορηγῶν. ἐπεὶ δὲ πίθου τινὸς προσαραχθέντος ποι καὶ συντριβέντος, ἔγνωσαν οἱ καρχηδόνιοι τὸ γινόμενον, καὶ ἁλύσεσι τὸν ποταμὸν διειλήφασιν. ὡς δὲ ὑπὸ λιμοῦ καὶ τοῖς τραύμασι συχνοὶ διεφθάρησαν, τὸ ἕτερον μέρος τῆς πόλεως ἐξέλιπον· καὶ ἐν τῷ λοιπῷ διεκαρτέρουν, τὴν γέφυραν διακόψαντες. ἔπειτα σπέρμα γογγυλίδος ἀπὸ τοῦ τείχους ἔς τι χωρίον ἔξωθεν αὐτοῦ κατέβαλον. ἐποίησαν δὲ τοῦτο, ἵνα καταπλήξωσι τοὺς πολεμίους, ὡς καὶ ἐπὶ πολὺ αὐταρκοῦντες. ὅθεν ὁ ἀννίβας ἄφθονον αὐτοὺς ἔχειν τὴν τροφὴν οἰηθείς, καὶ ἐπὶ τῇ καρτερίᾳ θαυμάσας, ἐς ὁμολογίαν προσεκαλέσατο, καὶ χρημάτων ἀπέδοτο σφᾶς. ἐλύσαντο γὰρ αὐτοὺς οἱ ῥωμαῖοι ἑτοίμως, ἀλλὰ μὴν καὶ ἐτίμησαν. ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐγένετο, καὶ ἐκ δελφῶν οἱ πεμφθέντες ἀνεκομίσθησαν, λέγοντες, τὴν πυθίαν χρῆσαι αὐτοῖς, παύσασθαι τῆς ῥᾳθυμίας, καὶ τὸν πόλεμον προσάγειν. ἐντεῦθεν ἀνεῤῥώσθησαν, καὶ κατέλαβον τὸν ἀννίβαν, καὶ οἱ παρεστρατοπεδεύσαντο, ὅπως τὰ πραττόμενα παρ' αὐτοῦ παρατηρῶσι· καὶ ὅ γε ἰούνιος ὁ δικτάτωρ τὰ τοῖς καρχηδονίοις παραγγελλόμενα, καὶ τοὺς ῥωμαίους ποιεῖν ὁμοίως ἐκέλευε, καὶ σῖτα καὶ ὕπνον ἐν τῷ αὐτῷ καιρῷ ᾑροῦντο, καὶ τὰς φυλακὰς ὁμοίως ἐπεσκόπουν, καὶ τἄλλα ἐπίσης ἔπραττον. καταμαθὼν οὖν τοῦτο ἀννίβας, χειμέριον ἐτήρησε νύκτα, καὶ τοῖς

ἴσως οἱ ἐν βασιλίναις φρουροῦντες ῥωμαῖοι [illegible] χρόνον.

στρατήγημα τοῦ ἀννίβα.

multitudinem rogabat, quos nam illorum loco crearent: & cum exiguo tempore alios ſufficere non poſſent, omnes illos ut neceſſarios dimiſerunt: & inter ſe reconciliati, pacem cum Hannibale fecerunt. Qui celeriter relicta Neapoli, Capuam uenit, & pro concione pòſt multa alia grata auribus, Italiæ principatum eis promiſit, ut ſpe erecti, ſe pro ſemetipſis laborare, alacrius pugnarent. Poſt Capuæ defectionem etiam reliqua Campania in motu fuit: cuius defectionem Romanis ægrè ferentibus, Hannibal Nucerinos oppugnauit. Qui cum obſiderentur, inutilem ætatem ob cibariorum penuriam expulerunt: quos Hannibal non recepit, neque aliò quàm in urbem redeundi poteſtatem dedit. Quamobrem cæteri quoque cum una ueſte ſe urbe exceſſuros pepigerunt. At ille urbe potitus, ſenatores in balneis incluſos ſuffocauit: reliquos cum diſcedere quò uellent iuſsiſſet, multos in itinere interfecit. ſed tamen eorum multi in ſyluas profugi euaſerunt. Ea crudelitate cæteri territi, non amplius eius fidei ſe permiſerunt, ſed reſiſtebant, dum poterant. Nolani que de facienda deditione conſultantes, illo facinore uiſo, Marcellum clàm acceſſiuerunt, Hannibale ab urbis oppugnatione repulſo. Inde digreſſus, Acerranos fame domuit, iiſdem quibus Nucerinos conditionibus, eodémque tractauit modo. Deinde Baſilinas eſt aggreſſus, quò Romani, eorúmque ſocij circiter M confugerant, qui ciuibus proditionem molientibus occiſis, Hannibaleq; ſæpè profligato, famem quoque fortiter tolerarunt. Cum autem commeatus defeciſſet, quendam in utre ad Dictatorem miſerunt: qui noctu dolia farina plena in fluuien coniecta, eos in tenebris obſeruare iuſsit. Hoc modo clam eos ad tempus aluit: ſed tandem uno dolio ex alliſione confracto, Carthaginenſes re animaduerſa, cathenis fluuium munierunt. Vt autem fame & uulneribus multi perierunt, altera urbis parte deſerta, & ponte interrupto: in altera obſidionem tolerarunt. Poſtea ſemen raporum in quendam locum extra murum abiecerunt, ut hoſtes eos diu habituros crederent, unde uiuerent. Qua eadem opinione deceptus Hannibal, eorum'que fortitudinem admiratus, eos ad pactionem prouocatos, pecunia uendidit: quos Romani non modò cupidè redemerunt, ſed etiam honorarunt. Dum hæc geruntur, legati Delphis reuerſi, nunciant, iubere Pythiam, ut repudiata ignauia, bello ſint intenti. Ex eo confirmati atque aſſecuti Hannibalem, iuxta eum caſtra poſuerunt, ut quid ageret, obſeruarent. Ac Iunius Dictator, quæ Carthaginenſes facere iubebantur, eadem ſuos & ipſe obſeruare atque facere iubebat. Itaque & cibum & ſomnum eodem tempore capiebant, excubias eodem modo uiſebant, cæteráque ex æquo faciebant. Quo Hannibal cognito, tempeſtuoſa nocte captata, parti multi-

Nucerinorum interitus.

Acerranorum interitus.

Baſilinerũ deditio.

Hannibal Iunium Dictatorem, non impunè ſimiũ ſuum eſſe patitur.

ti militum à ueſpera profectionem denunciat. Iunio id imitato, per uices alios atque alios impetum in Romanos facere iuſsit, ut continenter uigilijs & tempeſtate fatigarētur: ipſe cum reliquis quieuit. Cū luceſceret, exercitu reuocato, Romanos qui armis poſitis ad quietem ſe conferebant, ſubitò aggreſſus, multos occidit, & uallum ab eis deſertum cæpit. Sardinia & Sicilia quamuis in motu eſſent, à Romanis non curabantur. Coſs. creati ſunt, Gracchus magiſter equitum, & Poſthumius Albinus: quorum hic cum omni exercitu à Boijs cæſus eſt, in tranſitu ſyluoſi mōns inſidijs exceptus, cuius capite Barbari excauato, auro'que inducto, pro phiala in ſacris uſi ſunt. Prodigia tum fuerunt. Nam bos equum peperit, & flamma è mari emicuit. Coſs. Gracchus & Fabius, quid Hannibal Capuæ ageret, obſeruantes, quòlibet legatos mittebant, ſocijs opem ferebant: eos qui defecerant, reconciliare conabantur, & reſiſtentium agros populabantur. Hannibal uerò dum commeatu, eo'que armis parto non abundabat, modeſtè cum exercitu uiuebat. Vt uerò Capua occupata, in magna rerum affluentia ocioſi hybernarunt: » & uires corporum, deſidia, & robur animo» rum delicijs ſunt imminuta: mutato'que uictu » patrio, in prælijs uinci didicerunt. Bello iam inſtante, in montes tranſijt, & milites exercuit: ſed cum exiguo tempore firmari non poſſent, elephantis, alijs'que militibus domo aduectis, animum recepit. Nolam'que oppugnauit, ut uel urbem caperet, uel Marcellum à Samnij uaſtatione reuocaret. Cum nihil proficeret, urbe relicta, agros uaſtauit: donec iuſto prælio ui ſuperatus, ex Hiſpanorum & Afrorum crebra ad Romanos defectione (quod ei prius nunquam acciderat) magnum dolorem cæpit: & ſibi ipſi ac militibus diffiſus, omni illa prouincia relicta, Capuam rediјt, atque inde etiam pôſt diſceſſit. At Scipionibus, Ibero amne iam ſuperato, agros uaſtantibus, & urbes capientibus: etiam Haſdrubale, qui ad ea prohibenda feſtinanter accurrerat, acie uicto: Carthaginenſes maioribus auxilijs Haſdrubali, quàm Hannibali, opus eſſe rati, & ne Scipiones in Africam trajcerent ueriti: Hannibali paruis ſupplementis miſsis, maximam copiarum partem cum Magone quàm celerrimè in Hiſpaniam ablegarunt: iubentes, ut rebus illic conſtitutis, ipſe in præſidijs eſſet: Haſdrubal autem, cum exercitu in Italiam proficiſceretur. Quo cognito, Scipiones pugna abſtinuerunt, ne fortè uictor Haſdrubal in Italiam properaret. Cum autem ſocij Romanorum à Carthaginenſibus uexarentur, Publius cum hoſtibus congreſſus, uicit: Cneus è pugna abeuntes, exceptos occidit. Ob eam cladem, & frequentem urbium defectionem, etiam

Albinus cōſul à Boijs cæſus.

Prodigia.

Campaniæ deliciæ Hānibalē uinci docent.

Scipionum res Hiſpanicæ.

τοῖς μὲν τῶν στρατιωτῶν ἐπ' ἔξοδον ἀφ' ἑσπέρας αὐτίκα, τοῦ δ' ἰουνίου τὸ αὐτὸ ποιήσαντος, ἐκ διαδοχῆς ἄλλοτε ἄλλους αὐτῷ προσβάλλειν ἐκέλευσεν, ἵν' ἐν συνεχεῖ πόνῳ ἐκ τῆς ἀγρυπνίας καὶ τοῦ χειμῶνος ὦσιν, αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν λοιπῶν ἀνεπαύετο. ἐπεὶ δ' ἡμέρα ὑπολάμψειν ἤμελλε, τὸ στράτευμά τε διῆγεν ἀνεκαλέσατο, καὶ τῶν ῥωμαίων τὰ ὅπλα κατατεθειμένων, καὶ πρὸς ἀνάπαυλαν τετραμμένων, ἐπῆλθεν αὐτοῖς ἄφνω, καὶ συχνοὺς ἀπέκτεινε, καὶ τὸ περιχαράκωμα ἐκλειφθὲν εἷλε. τὰ δὲ ἐν τῇ σικελίᾳ καὶ τῇ σαρδοῖ ἐκινεῖτο, οὐ μέντοι καὶ ἐπιστροφῆς τινος παρὰ τῶν ῥωμαίων ἔτυχεν. ὕπατοι δὲ ὅ, τε γράκχος ὁ ἵππαρχος καὶ ποστούμιος ἀλβῖνος ᾑρέθησαν. καὶ ὁ μὲν ἀλβῖνος μετὰ παντὸς τοῦ στρατοῦ ὑπὸ τῶν βοιῶν ἐφθάρη, δι' ὄρους ὑλώδους πορευόμενος καὶ ἐνεδρευθείς, οὗ τὴν κεφαλὴν ἀποτεμόντες οἱ βάρβαροι, καὶ ἐκκαθάραντες καὶ περιχρυσώσαντες, πρὸς τὰ ἱερὰ αὐτῇ ἀντὶ φιάλης ἐχρῶντο. γεγόνασι δὲ τότε τέρατα· βοῦς τε γὰρ ἵππον ἔτεκε, καὶ ἐκ θαλάσσης ἐξέλαμψε πῦρ. οἱ δ' ὕπατοι γράκχος καὶ φάβιος στρατοπεδευσάμενοι, τόν τε ἀννίβαν ἐν καπύῃ ὄντα ἐπετήρουν, ὅ, τι πράσσοι. καὶ διεπέμποντο ἑκασταχόσε, τοῖς τε συμμάχοις ἐπήμυνον, καὶ τοὺς ἀφεστηκότας οἰκειοῦσθαι ἐπειρῶντο, τά, τε τῶν ἀνθισταμένων ἐκάκουν. ὁ δ' ἀννίβας ἕως μὲν τῆς τροφῆς ἐνδεὴς ἦν, σωφρόνως μετὰ τοῦ στρατοῦ διῆγεν. ὡς δὲ τὴν καπύην ἔλαβον, καὶ πολλοῖς ἐνετρύφησαν ἀπολαύσεσιν ἐν ῥᾳστώνῃ διεχείμασαν, τήν τε ἰσχὺν τῶν σωμάτων μὴ πονοῦντες, καὶ τὴν ῥώμην τῆς γνώμης ὑπὸ τῆς ῥᾳθυμίας ἀπεμάλθαξαν, καὶ τὴν πάτριον ἀμείψαντες δίαιταν, μετέμαθον ἡττᾶσθαι μαχόμενοι. ἐπεὶ δὲ ὁ πόλεμος ἐνειστήκει, ἐς ὄρη μετέστη, καὶ ἐγύμναζε τὸ στράτευμα. οἱ δ' οὐχ οἷοί τε δι' ὀλίγου ῥωσθῆναι γεγόνασι. βοηθείας δὲ αὐτῷ οἴκοθεν ἄλλης τε καὶ ἐλεφάντων ἐλθούσης, ἀνεθάρσησε· καὶ ἐπὶ τὴν νῶλαν, ὡς αἱρήσων αὐτήν, ἢ τόν γε μάρκελλον τὴν σαμνῖτιν πορθοῦντα, ταύτης ἀπάξων, ὥρμησεν. ὡς δ' οὐδὲν ἐπέραινε, τῆς μὲν πόλεως ἀπέστη· τὴν δὲ χώραν ἔκειρε, μέχρις οὗ μάχῃ κατὰ τὸ ἰσχυρὸν ἡττήθη, ἐφ' ᾧ καὶ ἤλγησε. πολλοὶ μὲν γὰρ ἴβηρες, πολλοὶ δὲ καὶ τῶν λιβύων, ἐγκατέλιπον αὐτόν, καὶ πρὸς τοὺς ῥωμαίους ηὐτομόλησαν, ὃ οὔπω πρὶν ἐπεπόνθει. καταγνοὺς δ' ἐκ τούτων καὶ ἑαυτοῦ, καὶ τῶν στρατιωτῶν, πᾶσαν τὴν γῆν ἐκείνην ἐξέλιπε, καὶ ἐς τὴν καπύην ἀνεχώρησεν. κἀντεῦθεν μετέστη. οἱ δὲ σκιπίωνες τόν τε ἴβηρα ποταμὸν διέβησαν, καὶ τὴν χώραν ἐπόρθουν, καὶ πόλεις προσήγοντο, καὶ τὸν ἀσδρούβαν διὰ ταῦτα σπουδῇ ἐπελθόντα, μάχῃ ἐνίκησαν. οἱ καρχηδόνιοι δὲ ταῦτα μαθόντες, καὶ νομίσαντες πλείονος τὸν ἀσδρούβαν ἢ τὸν ἀννίβαν δεῖσθαι βοηθείας, καὶ φοβηθέντες μὴ καὶ ἐς τὴν λιβύην οἱ σκιπίωνες διαβῶσιν ἤδη χειρώσονται, τῷ μὲν ἀννίβᾳ βραχεῖαν δύναμιν ἔπεμψαν, τὴν πλείστην δὲ μετὰ μάγωνος εἰς τὴν ἰβηρίαν τάχιστα ἀπέστειλαν, κελεύσαντες, μετὰ τὴν τῆς ἰβηρίας κατάστασιν τὸν μὲν ἐν τῇ τῶν ἐκεῖ φυλακῇ καταμεῖναι, τὸν δὲ ἀσδρούβαν ἐπὶ τὴν ἰταλίαν σὺν δυνάμει στεῖλαι. ὃ γνόντες οἱ σκιπίωνες, οὐκέτ' ἐμαχέσαντο, ἵνα μὴ κρατήσας ὁ ἀσδρούβας, ἐς τὴν ἰταλίαν ἐπειχθῇ. ὡς δὲ τοὺς τῶν ῥωμαίων φίλους ἐκάκουν οἱ καρχηδόνιοι, πούπλιος μὲν ὁμόσε τοῖς προσιοῦσιν αὐτῷ τῶν ἐναντίων ἐχώρησέ τε, καὶ ἐπεκράτησε· γναῖος δὲ τοὺς ἀναχωροῦντας σφῶν ἐκ τῆς μάχης ὑπολαβὼν, προσδιέφθειρεν. ἐκ δὲ τῆς συμφορᾶς ταύτης, καὶ ὅτι καὶ πόλεις συχναὶ πρὸς τοὺς ῥωμαίους μεθίσταντο, καὶ τῶν

ὅτι διὰ τρυφὴν ἡ μετάδοσιν οἱ καρχηδόνιοι ἡττήθησαν.

ὅτι οἱ σκιπίωνες ἐν ἰβηρίᾳ ἐνίκησαν.

καὶ τῶν λιβύων τινὲς αὐτοῖς προσεχώρησαν, πλὴν ὁ ἀσδρούβας κατέμενεν. οἱ δὲ σκιπίωνες ἐς τὴν ἰταλίαν δύο τοὺς προσχωρήσαντας ἔστειλαν. αὐτοὶ δὲ τὰ ἐν τῇ ἰβηρίᾳ καθίστων, καὶ τῶν τῶν ζακυνθίων ὑπηκόων, τούς τε τοῦ πολέμου καὶ τῆς συμφορᾶς αἰτίους αὐτοῖς γεγενημένους, ἑλόντες, τό, τε πόλισμα κατέσκαψαν, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐπώλησαν, καὶ τὴν ζάκυνθον μετὰ τοῦτο κομισάμενοι, τοῖς ἀρχαίοις πολίταις ἀπέδωκαν· τοσαύτῃ τε ἀκριβείᾳ περὶ τὴν λείαν ἐχρήσαντο, ὡς μηδὲν οἴκοι πέμψαι. τοῖς μὲν γὰρ στρατευομένοις ἐπέτρεπον τοῦτο ποιεῖν, αὐτοὶ δὲ ἀστραγάλους τοῖς τέκνοις ἔπεμψαν, ὅθεν ἡ γερουσία παραιτουμένου τοῦ γναίου, ἵν' ἀπελθὼν οἴκαδε προῖκα τῇ θυγατρὶ ἀθροίσῃ, ὡραίᾳ οὔσῃ ἀνδρός, ἐψηφίσαντο ἐκ τοῦ δημοσίου προῖκα δοθῆναι αὐτῇ. ἐν δὲ τῷ αὐτῷ καιρῷ καὶ ἡ σικελία, καὶ ἡ σαρδὼ ἄντικρυς ἐπολεμώθησαν. καὶ τὰ μὲν ἐν ταύτῃ δι' ὀλίγου κατέστη, καὶ ὁ ἀσδρούβας ἐπικουρῶν αὐτοῖς, ἑάλω, καὶ τὴν νῆσον μικροῦ πᾶσαν ἀνεκτήσατο μάλλιος τουρκουᾶτος. καὶ τότε μὲν τὰ ἐν τῇ σικελίᾳ ἡσύχασε, μετὰ δὲ ταῦτα ἐταράχθη. ὁ δὲ τῆς μακεδονίας βασιλεὺς φίλιππος, φανερώτατος τῶν καρχηδονίων ἐγένετο φίλος. τῆς γὰρ ἑλλάδος περικρατῆσαι θέλων, συνθέμενος πρὸς τὸν ἀννίβαν ἔνορκα, ὥστε κοινῇ πολεμῆσαι, καὶ τὴν μὲν ἰταλίαν τοὺς καρχηδονίους λαβεῖν, τὴν δὲ ἑλλάδα καὶ τὴν ἤπειρον μετὰ τῶν νήσων, ἐκεῖνον. ὁ μὲν οὖν ὁμολογία ἐπὶ τούτοις ἐγένετο. τοῦ δὲ κήρυκος τοῦ ὑπὸ τοῦ φιλίππου πεμφθέντος πρὸς τὸν ἀννίβαν ἁλόντος, ἔμαθον οἱ ῥωμαῖοι τὸ γινόμενον, καὶ παραχρῆμα στρατηγὸν ἐπ' αὐτὸν μάρκον οὐαλέριον λαουΐνιον ἔστειλαν, ὅπως περὶ τοῖς οἴκοι δείσας, κατὰ χώραν μένῃ. καὶ ἐγένετο οὕτως. προῆλθε μὲν γὰρ μέχρι τῆς κορκύρας ὁ φίλιππος, ὡς ἐς τὴν ἰταλίαν πλευσούμενος. μαθὼν δὲ τὸν λαουΐνιον ἐς τὸ βρεντέσιον ἤδη παρόντα, οἴκαδε ἀνεκομίσθη. τοῦ λαουϊνίου δὲ μέχρι τῆς κορκύρας πλεύσαντος, ὡς ἐπὶ τοὺς τῶν ῥωμαίων συμμάχους ὁρμήσας, καὶ ὠρικὸν εἷλε, ἀπολλωνίαν τ' ἐπολιόρκει. ἐπιστρατεύσας δ' αὖθις αὐτῷ λαουΐνιος, τὸ ὠρικὸν ἀνεκτήσατο, καὶ τὴν ἀπολλωνίαν ἐρρύσατο· καὶ ταῦθ' ὁ φίλιππος τὰς ναῦς, αἷς ἐκέχρητο κατακαύσας, πεζὸς ἐπ' οἴκου ἀνεχώρησεν. οἱ δ' ἐν τῇ ῥώμῃ ὑπάτους εἵλοντο τὸν φάβιον καὶ τὸν μάρκελλον, οἳ τὸν μὲν ἀννίβαν τὴν νῦν καλουμένην καλαβρίαν, καὶ τὰ πρὸς αὐτὴν περιερχόμενον, τῷ γράκχῳ τῷ πρὸ αὐτῶν ἄρξαντι ἐπέταξαν· καὶ ὃς ἄννωνα περὶ βενεβεντὸν ἀπαντήσαντά οἱ ἐκ βρεττίων ἐτρέψατο. κἀντεῦθεν προϊών, τόν τε ἀννίβαν παρεφύλαττε. καὶ τὰ τῶν ἀφεστηκότων ἐπόρθει, πόλεις τέ τινας ἀνεσώσατο· αὐτοὶ δὲ οἱ ὕπατοι πρὸς τὴν καμπανίαν ἐτράποντο, ἵν' αὐτὴν χειρωσάμενοι, μηδὲν κατόπιν πολέμιον ὑπολίπωσιν, οὕτω τε ἐπὶ τὸν ἀννίβαν χωρήσωσιν· εἶτα διαιρεθέντες, φάβιος μὲν τά τε ἐκείνων, τά τε τοῦ σαμνίου κατέτρεχε. μάρκελλος δὲ εἰς τὴν σικελίαν ἐστρατεύθη, καὶ τὰς συρακούσας ἐπολιόρκει, προσχωρησάσας μὲν αὐτῷ, εἶτ' ἀποστάσας διά τινων ὑπὸ ψευδοῦς ἀγγελίας, καὶ δι' ἐλαχίστου ἂν αὐτὰς ἐχειρώσατο, καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν ἅμα προσβαλὼν τῷ τείχει, εἰ μὴ ὁ ἀρχιμήδης μηχαναῖς ἐπὶ πλεῖστον αὐτοὺς ἐπέσχεν ἀντισχών· καὶ λίθους γὰρ καὶ ὁπλίτας μηχανήμασιν ἀπαρτῶν, καθίει τε ἐξαπιναίως αὐτούς, καὶ ἀνέσπα δι' ὀλίγου. ταῖς δὲ ναυσὶ καὶ τοῖς πυργοφόροις ἱστίοις ἐπιρρίπτων, ἀνεῖλκέ τε αὐτάς,

ἐς με-

[illegible]

[illegible]

etiam Afris aliquot ad Romanos tranſeuntibus, Haſdrubal opinione ſua diutius manſit. Scipiones iis qui ad ſe defecerant, ſtatim in Italiam miſsis, res Hiſpanicas conſtituebant: & Saguntinorum ſubditis, & belli & calamitatis illius autoribus captis, oppidum euerterunt, homines uendiderunt, ac Saguntum ueteribus ciuibus reddiderunt. Circa manubias tam accurati fuerunt, ut plus militibus quàm ſibi concedentes, nihil ex iis domum mitterent, niſi liberis ſuis talos. Itaque Cneo ueniam domum eundi petenti, ut filiæ nubili dotem colligeret: Senatus dotem ex publico decreuit. Eodem tempore Sardinia & Sicilia planè alienatæ, facilè ſub iugum reductæ ſunt: Haſdrubale, qui opem eis ferebat, capto, tota que penè Sicilia per Manlium Torquatum ſubacta. neque tamen inſulæ res diu tranquillæ manſerunt. Philippus autem Macedoniæ rex, apertiſsimè Carthaginenſium amicitiam coluit. Nam cum Græciæ imperare cuperet, fœdus cum Hannibale percuſsit, ut communibus opibus bellum gerentes, Carthaginenſes Italiam haberent, ipſe uerò Græciam, Epirum, & inſulas. Hac pactione Romani cognita (interceperant enim Philippi caduceatorem, ad Hannibalem euntem) ſtatim Marcum Valerium Lauinium Prætorem contra eum miſerunt, ut ſuo regno timens, domi maneret. ita que factum eſt. Nam Corcyram uſque progreſſus, ut in Italiam nauigaret, cum Lauinium Brunduſium ueniſſe didiciſſet, domum rediit. Lauinio autem Corcyram uſque progreſſo, impetu in ſocios Romanorum facto, Noricum cœpit, & Apolloniam obſedit. Sed Lauinius ductis aduerſus eum copiis, & Noricum recepit, & Apolloniam liberauit. Vnde Philippus nauibus, quibus uſus fuerat, incenſis, pedes domum rediit. Romæ Conſules creati Fabius & Marcellus, bellum aduerſus Annibalem, Calabriam & finitima loca circumeuntem, Graccho deceſſori ſuo mandarunt. Is Hannone, qui è Brutiis circa Beneuentum occurrerat, profligato, ulterius progreſſus, Hannibalem obſeruabat: eorum que qui defecerant agris uaſtatis, urbes nonnullas recepit. Ipſi uerò Coſſ. in Campaniam ſe conuerterunt, ut ea ſubacta, nihil à tergo hoſtile habentes, ita demum Hannibalem aggrederentur. Poſtea diuiſi, Fabius Campaniam & Samnium uaſtauit. Marcellus in Siciliam profectus, Syracuſas obſedit. quæ cum deditionem feciſſent, dolo cuiuſdam propter falſum nuncium denuò defecerunt. ac iis, terra marique mœnia adortus, facilimè potitus eſſet, niſi Archimedis machinæ obſtitiſſent. Nam & lapides, & milites inde ſuſpenſos, ſubitò & demittebat, & paulo momento retrahebat. Aliis quoque machinis iniectis, naues & turres attrahebat:

Res Siculæ.

Philippi Macedonis cum Hannibale fœdus.

Syracuſæ à Marcello obſeſſæ, Archimedis ingenio defenduntur.

& in

& in altum eductas, ſubitò demittebat, ut cum impetu in aquas relapſæ mergerentur. Denique totam Romanorum claſſem mirabiliter excuſsit. Speculo enim quodam uerſus ſolem ſuſpenſo, radios excepit: aere'que ob denſitatem & læuitatem ſpeculi ex ijs radijs incenſo, effecit, ut ingens flamma recta in naues illata, omnes eas cremaret. Marcellus igitur ob Archimedis ingenium expugnatione deſperata, diuturnitate obſidionis & fame urbem domare ſtatuit. ea'que Pulchro mandata, ipſe ad defectionis eorum ſocios ſe conuertit: ac pœnitentibus conceſſa uenia, reſiſtentes aſperè tractauit: multas urbes ui, quaſdam proditione cepit.

Himilco. Interim Himilco Carthagine cum exercitu profectus, & Agrigento & Heraclea occupatis, ad Syracuſas progreſſus, & uictus eſt, & uiciſsim uicit: & ſubito Marcelli ſuperuentu denuó ſuccubuit. Dehinc Marcellus Syracuſis aſſedit, Hannibale in Calabria uerſante.

Romanorũ res aduerſæ. Romani autem denuò multas clades acceperunt. Nam & Coſs. ad Capuam impegerunt, & Gracchus in Lucania perijt, & Tarentini atque aliæ urbes defecerunt: & Hannibal dudum territus, in Italia manſit, & contra Romam eſt profectus: & ambo Scipiones perierunt. His rebus elatus Hannibal, opem ferre Capuæ ſtatuens, Beneuentum uſque proceſsit. Sed cùm audiſſet Claudium ob Gracchi mortem è Samnio in Lucaniam tranſiſſe, ueritus ne qua illic loca alienaret, omiſſo itinere, contra illum ſe conuertit. Scipionum interitu tota Hiſpania eſt turbata: alij ultrò, alij ui coacti, cum Carthaginenſibus ſe coniunxerunt, qui pòſt ad Romanorum amicitiam redierunt.

Marcellus Syracuſas capit. Marcellus cum Syracuſas oppugnando nihil proficeret, huiuſmodi rem machinatus eſt. Erat Syracuſani muri pars parum firma, quam Galeagram uocabant. quod cùm prius ignoratum eſſet, tum animaduerſum eſt. Toto igitur populo Syracuſano nocturnis Dianæ ſacris operante, milites aliquot murum illum tranſcendere iuſsit. Qui cum portas aliquot aperuiſſent, atque alij quoque intraſſent, ſimul omnes, tam qui intus, quàm qui foris erant, ex compoſito clamorem ſuſtulerunt, haſtis clypeos pulſantes, & claſſica cecinerunt. Quibus rebus Syracuſanis iam uino grauibus, ſubitò exterritis, urbs capta eſt, præter Acradinam & Inſulam. Marcellus partes captas diripit, reliquas oppugnat: & quanquam cum labore & tardè, tamen capit. Quibus Romani potiti, præter alios multos, etiam Archimedem occiderunt.

Archimedis cædes. Nam cum figuram quandam delinearet, & hoſtes adeſſe audiret: » Caput, inquit, » petant, lineam non petant: ac militem iam aſtantem parum curauit: ab eo'que, quòd à linea diſcedere iuſsiſſet irato cæſus eſt. Marcellus Syracuſis expugnans, & magna

καὶ μετεωρίζων ἀθρόας ἠφίει, ὥστ' ἐμπιπτούσας ἐς τὸ ὕδωρ ῥύμῃ βαπτίζεσθαι. καὶ τέλος σύμπαν τὸ ναυτικὸν τῶν ῥωμαίων παραδόξως κατέπρησε. κάτοπτρον γάρ τι πρὸς τὸν ἥλιον ἀνατείνας, τήν τε ἀκτῖνα αὐτοῦ ἐς αὐτὸ ἀπεδέξατο, καὶ τὸν ἀέρα ἀπ' αὐτῆς τῇ πυκνότητι καὶ τῇ λειότητι τοῦ κατόπτρου πυρώσας, φλόγα τε μεγάλην ἐξῆψε, καὶ πᾶσαν αὐτὴν ἐς τὰς ναῦς ὑπὸ τὴν τοῦ πυρὸς ὁδὸν ὁρμώσας ἐνέβαλε, καὶ πάσας κατέκαυσεν. ἀπογνοὺς οὖν ὁ μάρκελλος τὴν πόλιν αἱρήσειν διὰ τὸ τοῦ ἀρχιμήδους εὐμήχανον, λιμῷ αὐτοὺς κατασχεῖν ἐκ προσεδρείας διεμελέτησε· καὶ ταύτης μὲν τῷ πούλχρῳ ἐπέτρεψεν, αὐτὸς δ' ἐπὶ τοὺς συναποστάντας σφίσιν ἐτράπετο· καὶ τοῖς μὲν γνωσιμαχοῦσι συγγνώμην ἔνεμε, τοὺς δ' ἀνθισταμένους μετεχειρίζετο χαλεπῶς, καὶ συχνὰς μὲν τῶν πόλεων βίᾳ, τινὰς δὲ καὶ προδοσίᾳ εἷλε. ἐν τούτοις δ' ἱμίλκων ἐκ καρχηδόνος σὺν στρατῷ ἥκει, τήν τε ἀκράγαντα κατέσχε, καὶ τὴν ἡράκλειαν, καὶ πρὸς συρακούσας ἦλθεν, ἐνικήθη τε καὶ ἀντεπεκράτησε. καὶ τοῦ μαρκέλλου ἐξαίφνης αὐτῷ προσπεσόντος, αὖθις ἐνικήθη. ἐν τούτῳ ὁ μάρκελλος ταῖς συρακούσαις ἐφήδρευεν, ὁ δ' ἀννίβας ἐν τῇ καλαβρίᾳ διέτριβεν. οἱ μέντοι ῥωμαῖοι πολλὰ αὖθις καὶ δυσχερῆ πεπόνθασιν· οἵ τε γὰρ ὕπατοι πρὸς τῇ καπύῃ ἔπταισαν, καὶ ὁ γράκχος ἐν τῇ λευκανίᾳ ἀπώλετο, καὶ οἱ ταραντῖνοι καὶ ἄλλαι πόλεις ἀπέστησαν· καὶ ὁ ἀννίβας καταπεπληχὼς πρότερον, ἐν τῇ ἰταλίᾳ τε ἔμεινε, καὶ ἐπὶ τὴν ῥώμην ἐστράτευσε, καὶ οἱ σκιπίωνες ἄμφω διώλοντο. ἐπαρθεὶς οὖν ἐπὶ τούτοις ὁ ἀννίβας, ἐπεχείρησε τῇ καπύῃ βοηθῆσαι, καὶ ἦλθε μέχρι βενεβέντου. τὸν δὲ κλαύδιον εἰς τὴν λευκανίαν ἐκ τοῦ σαμνίου, διὰ τὸν τοῦ γράκχου θάνατον ἀπεληλυθέναι πυθόμενος, καὶ φοβηθείς, μή τινα αὐτῆς σφετερίσηται, εὐθὺς τῆς πορείας παρεχώρησεν· ἐπ' ἐκεῖνον δ' ἐτράπετο. τῶν σκιπιώνων δὲ φθαρέντων, πᾶσα ἡ ἰβηρία τετάρακτο. καὶ οἱ μὲν ἑκουσίως πρὸς τοὺς καρχηδονίους ἀπέκλινον, οἱ δὲ καὶ ἀναγκαζόμενοι, οἳ καὶ ὕστερον αὖθις πρὸς τοὺς ῥωμαίους ἀπηυτομόλησαν. ὁ δὲ μάρκελλος ἐπεὶ μηδὲν προσβάλλων ταῖς συρακούσαις ἐπέραινε, τοιοῦτόν τι ἐτεχνήσατο. ἦν τι τοῖς συρακουσίοις τοῦ τείχους ἐπίμαχον, ὃ γαλεάγραν ὠνόμαζον, ὃ πρὶν μὲν ἐλάνθανε τοιοῦτον ὄν, τότε δὲ ἐφωράθη. τηρήσας οὖν τοὺς συρακουσίους παννυχίδα τῇ ἀρτέμιδι ἄγοντας πανδημεί, ἐκέλευσε στρατιώτας τισὶ κατ' ἐκεῖνο τὸ χωρίον ὑπερβῆναι τὸ τεῖχος. κἀκ τούτου πύλαι τέ τινες ὑπ' αὐτῶν ἠνοίχθησαν, καὶ εἰσελθόντων καὶ ἑτέρων, ἅμα πάντες ἀπὸ σημείου, καὶ οἱ ἔσω καὶ οἱ ἔξω συνεβόησαν, καὶ τοῖς δόρασι τὰς ἀσπίδας συνέκρουσαν, καὶ οἱ σαλπικταὶ προσεπήχησαν, ὥστε ἀθρόαν τὴν ἔκπληξιν τοῖς συρακουσίοις, μηδ' ἄλλως εὖ ἔχουσιν ὑπὸ μέθης, συμβῆναι, καὶ τὴν πόλιν ἁλῶναι, πλὴν τῆς ἀχραδινῆς, καὶ τῆς νήσου καλουμένης. ὁ οὖν μάρκελλος τά τε ἑαλωκότα διήρπασε, καὶ τοῖς μὴ ἁλοῦσι προσέβαλε, καὶ σὺν πόνῳ μὲν καὶ χρόνῳ, ὅμως δ' οὖν καὶ τῶν λοιπῶν τῆς συρακούσης ἐκράτησεν. ἐγκρατεῖς δὲ τούτων οἱ ῥωμαῖοι γενόμενοι, ἄλλους τε πολλοὺς, καὶ τὸν ἀρχιμήδην ἀπέκτειναν· διάγραμμα γάρ τι διαγράφων, καὶ ἀκούσας τοὺς πολεμίους ἐφεστάναι, παρὰ κεφαλήν, ἔφη, καὶ μὴ παρὰ γραμμάν. ἐπιστάντος δὲ αὐτῷ πολεμίου, βραχύ τι ἐφρόντισε, καὶ εἶπεν, ἀπόστηθι ἄνθρωπε ἀπὸ τῆς γραμμῆς, προσφωνῇ τι αὐτῷ, καὶ κατακόπτει. ὁ μὲν οὖν μάρκελλος τὰς συρακούσας εἷλε, καὶ τὰς ἄλλας

ἴσα τοῖς ῥωμαίοις συνέβη δεινά.

ἴσως ὑπὸ μαρκέλλου ἐκλασθὲν ἂν συμβαῖνον.

ἴσως ὁ ἀρχιμήδης ἀπορῶν.

σαν

σικελίας τὰ πλείω προσαγαγόμενος, καὶ ἐπῃνέθη μεγάλως, καὶ ὕπατος ἀπεδείχθη. προεβάλοντο μὲν γὰρ τὸν τουρκουάτον, ὡς ποτε τὸν υἱὸν ἀποκτείναντα. ἐπεὶ δ' ἐκεῖνος ἀπωμόσατο, εἰπὼν, ὡς οὔτ' ἂν ἐγὼ τὰ ὑμέτερα ἁμαρτήματα, οὔτ' ἂν ὑμεῖς τὴν ἐμὴν ἀκρίβειαν φέροιτε, τὸν μάρκελλον καὶ λαουίνιον τὸν οὐαλέριον ἐχειροτόνησαν. ἀπελθόντος δὲ τοῦ μαρκέλλου ἐκ σικελίας, δύναμιν ἱππικὴν ὅ τε αννίβας ἀπέστειλε, καὶ ἑτέραν οἱ καρχηδόνιοι ἔπεμψαν, καὶ μάχαις τισὶν ἐνίκησαν, καὶ πόλεις προσεποιήσαντο. καὶ εἰ γε μὴ κορνήλιος δολοβέλλας στρατηγὸς ἐπεληλύθει, πᾶσαν τὴν σικελίαν ἐχειρώσαντο ἄν. καὶ ἡ καπύη δὲ τότε ἑάλω παρὰ ῥωμαίων, καίτοι τοῦ αννίβου ἐς τὴν ῥώμην ὁρμήσαντος, ἵν' ἐκ τῆς καπύης τοὺς πολιορκοῦντας αὐτὴν ἀπάξῃ, καὶ διὰ τῶν λατίνων ἐλάσαντος, καὶ πρὸς τὸν τίβεριν ἐλθόντος, καὶ πορθοῦντος τὰ πρὸ τοῦ ἄστεος. οἱ γὰρ ἐν τῇ ῥώμῃ ἐφοβήθησαν μὲν, ἐψηφίσαντο δὲ τὸν ἕτερον τῶν ὑπάτων ἐν καπύῃ μεῖναι, τὸν δ' ἕτερον αὐτοῖς ἐπαμῦναι. καὶ κλαύδιος μὲν ἐν τῇ καπύῃ κατέμεινεν (ἐτέτρωτο γὰρ) φλάκκος δὲ πρὸς τὴν ῥώμην ἀπεχώρει. τοῦ δ' αννίβου τάς τε καταδρομὰς ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτῶν ἀεὶ ποιουμένου, καὶ πολλὰ δεινὰ δρῶντος, τὸν μὲν ἄλλον χρόνον ἠγάπων εἰ τά γε ἐντὸς τοῦ τείχους περισώσαιντο. ἐπεὶ δὲ καὶ τῇ πόλει καὶ τοῖς στρατοπέδοις ἅμα προσβαλεῖν ἔμελλεν, ἀνερρίψαντο, τὸ τοῦ λόγου, κύβον, καὶ ἐπεξέδραμον. καὶ ἀκροβολιζομένων ἤδη, χειμὼν ἐξ αἰθρίας ὀξύτατος ἐπεγένετο μετὰ πνεύματος ἀμηχάνου, βροντῶν τε καὶ χαλάζης, καὶ ἀστραπῶν, ὥστ' ἄμφω ἀγαπητῶς ὡς ἐκ συνθήματος ἀναφυγεῖν. ἐπεὶ δ' ἠρέμησαν, ἄρτι τε τὰ ὅπλα κατετίθεντο, καὶ αἰθρία ἐγένετο. ὁ γοῦν αννίβας καίτοι οὐκ ἀθεεὶ λογισάμενος παρὰ τὸν τῆς συνόδου καιρὸν συνενεχθῆναι τὰ γεγονότα, ὅμως οὐκ ἀπέστη τῆς πολιορκίας, ἀλλὰ καὶ αὖθις μετὰ τοῦτο συμβαλεῖν ἐπεχείρησεν. ὡς δὲ καὶ τότε τὰ αὐτὰ συνέβη, κατέδεισε. καὶ προσεξεπλάγη ὅτι ἐν τηλικούτῳ κινδύνῳ ὄντες, οὔτε τῆς καπύης ἀπέστησαν, καὶ ἐς τὴν ἰβηρίαν καὶ στρατιώτας καὶ στρατηγὸν πέμψειν ἔμελλον, καὶ ὅτι χρημάτων δεηθέντες, ἐπώλησαν ἄλλα τε, καὶ τὸ χωρίον ἐν ᾧ ἐστρατοπεδεύετο δημόσιον ὄν, καὶ ἀπογνοὺς ἀπανίστη, πολλάκις ἀναβοήσας, ὦ κάνναι κάνναι, καὶ οὐδὲ τῇ καπύῃ ἔτ' ἐπικουρῆσαι ἠθέλησεν. οἱ δὲ καίπερ ἐν ἀθυμίαις ὄντες, ὅμως ἀπογνόντες, ὡς οὐ τευξόμενοι συγγνώμης παρὰ ῥωμαίων, ἀντεῖχον, καὶ τῷ αννίβᾳ ἐπέστελλον, βοηθῆσαι αὐτοῖς ἀξιοῦντες. συλληφθέντες δὲ οἱ τῶν ἐπιστολῶν κομισταὶ παρὰ τοῦ φλάκκου (ὁ γὰρ κλαύδιος ἔφθη τεθνηκὼς ἐκ τοῦ τραύματος) τὰς χεῖρας ἀπετμήθησαν. οὓς ἰδόντες οἱ καμπανοὶ δεινῶς κατεπλάγησαν, καὶ ὅ, τι πράξουσιν ἐβουλεύοντο. λεχθέντων δὲ πολλῶν, ἰούβιός τις οὐίριος ἐν τοῖς πρώτοις αὐτῶν ὤν, καὶ τῆς ἀποστάσεως αἰτιώτατος, μία ἡμῖν ὁδὸς, ἔφη, καταφυγὴ καὶ ἐλευθερία, ὁ θάνατος. καί μοι ἀκολουθήσατε οἴκαδε. ἔχω γάρ τι φάρμακον προητοιμασμένον. καὶ ὁ μὲν παραλαβὼν σὺν αὐτῷ πεισθέντας, ἑκουσίως ἀπέθανε σὺν αὐτοῖς, καὶ οἱ λοιποὶ τὰς πύλας τοῖς ῥωμαίοις ἀνέῳξαν. ὁ δὲ φλάκκος τά τε ὅπλα αὐτῶν, καὶ τὰ χρήματα πάντα ἀφείλετο, καὶ τῶν ἀνδρῶν τῶν κορυφαίων τοὺς μὲν ἀπέκτεινε, τοὺς δ' ἐς τὴν ῥώμην ἔπεμψε. μόνου δ' ἐπέσχετο τοῦ ἐκ τοῦ ὁμίλου περιλειφθέντος, ὥστε τῷ καὶ ἄρχοντα αὐτοὺς ῥωμαίων λαμβάνειν, καὶ μήτε βουλὴν ἔχειν, μήτε σύνοδον ποιεῖσθαι. ὕστερον δὲ καὶ ἄλλα τινὰ προσῶφλον, κατηγορῆσαι τοῦ φλάκκου τολμήσαντες.

ἐπιχώ.

οἱ καρχηδόνιοι ἐν σικελίᾳ ἐπεκράτησαν, καὶ ὁ αννίβας ἐν τῇ ῥώμῃ ἐπελθὼν ἀπεχώρησεν.

ἑαυτοὺς οἱ καμπανοὶ παρέδοσαν, καὶ ἔνιοι αὐτοὺς ἐχρήσαντο.

Siciliç parte recuperata, magnam laudem aſſecutus eſt, & Cos. deſignatus. Nam Torquatum illi quidem, filij ſui interfectorē, elegerāt: ſed cum ille recuſaſſet (neq; enim ſe populi mores, neq; populum ipſius imperium pati poſſe) Marcellum & Valerium Lauinium Coss. crearunt. Marcello ex Sicilia digreſſo, copias equeſtres in eam miſit Hānibal, miſere & Carthagineſes: & prælijs aliquot uictores, ciuitates quoque ſubegerūt. ac ni Cornelius Dolabella prętor ſuperueniſſet, totā Siciliā ſubegiſſent. Tum Capua quoq; à Romanis capta eſt: quanquam Hannibale per Latium Romā eunte, ut eos ab eius urbis obſidione repelleret, & uſq; ad Tiberim progreſſo, & ſuburbanū agrum uaſtāte. Romani autē, quāuis territi, tamen alterū Conſulem manere Capuæ, alterū urbē defendere iuſſerunt. Ac Claudius Capuæ manſit (uulnus enim acceperat) Flaccus Romam properauit. Cæterùm Hannibale excurſiones ſubinde in oculis ciuium faciente, & multa crudelia facinora edēte, alio tempore ſatis habuerūt, ipſam urbem tueri. Sed cum eodē tempore & in mœnia & in caſtra impetum facturus eſſet, alea iacta, ut aiunt, excurrerunt. Cum autem iam eminus dimicarent, ſerenitas in tempeſtatē ingentem cum turbine maximo, tonitribus, grandine & fulguribus eſt conuerſa: ut ambo exercitus, uelut ex compoſito, cupidè eò refugerent, unde uenerant. Vix arma poſuerant, cum ſerenitas redijt. Hannibal, quamuis illa ipſius conflictus tempore, non ſine numine accidiſſe rebatur, tamē ab obſidione non deſtitit: ſed cum denuò confligere inſtituiſſet, eadem' que acciderent, pertimuit: etiam eo obſtupefactus, quòd Romani in tanto diſcrimine conſtituti, neq; Capuam relinquerent, & prætorem cum militibus in Hiſpaniam miſſuri eſſent: & quòd pecunia egentes, præter alia, illud etiam ſolum publici agri, in quo caſtra habebat, uendidiſſent. deſperataq; expugnatione receſsit, ſubinde exclamans, O' Cannæ Cannæ: ac ne Capuæ quidem opem amplius ferre uoluit. Capuani uerò, quanquā ad ſummas anguſtias redacti, tamen deſperata uenia reſtiterunt, auxilio Hannibalis per literas implorato. Sed tabellarij à Flacco cōprehenſi (nam Claudius ex uulnere iam deceſſerat) manibus trūcati ſunt. quo Capuani uiſo perculſi, de ſumma rerū deliberabant. Multis uerbis factis, Iuuius Virius, uir princeps, defectionis præcipuus autor: Vnum, inquit, nobis cōfugium & libertas eſt, mors. Vos me domum ſequimini: uenenum enim præparatū habeo. Sic abductis ijs ſecum, quibus ea ſententia placebat, unà cum illis ultro perijt, cæteri portas Romanis aperuerunt: quibus Flaccus arma omnia & pecuniam omnem ademit: & principum uirorum alios occidit, alios Romam miſit: ſoli turbæ ex plebeijs reliquæ ijs conditionibus pepercit, ut prætori Romano parērent, ut nullum ſenatum, nullum concilium haberent. Pòſt etiam aliæ mulctæ impoſitæ, cum Flaccum accuſare auſi eſſent.

Hannibal Romā fruſtra oppugnat.

Capuam Flaccus occupat.

Campani quoque eundem accuſare inſtituerunt, & Syracuſani Marcellum iam Conſulem. Is ſe defendit, nec ante eam defenſionem quicquam pro authoritate imperij gerere uoluit. Verùm Syracuſani dicendi poteſtate data, cauſam ſuam artificioſè egerunt: omiſſaq; Marcelli accuſatione, ad preces conuerſi, ſe non ultro defeciſſe aſſerentes, ueniam petiuerunt. Quæ cum peroraſſent, in terram prolapſi & lamentati ſunt. Suffragijs latis, Marcellus crimine ſolutus eſt: & decretum, Syracuſanos clementius tractandos eſſe, non ob facta eorum, ſed propter uerba & ſupplicationes. Marcello redire in Siciliam recuſante, Lauinium miſerunt. Cum Syracuſani hoc modo ueniam impetraſſent, Campani ex inſcitia inſolentius in Conſulem inuecti, etiam obiurgati, & grauius mulctati ſunt, abſente Flacco, & quodam ex eius legatis cauſam dicente. Capta Capua, etiam finitimæ ciuitates Romanis acceſſerunt,

Atellæ. præter Atellanos. Hi enim urbe deſerta, cum uxoribus & liberis Hannibalem adierunt. Etiam reliquæ Italiæ partes, Carthaginenſium ſtudioſæ, mutabant animos, & à Conſulibus

Tarentum. paſsim circumeuntibus recipiebantur. Tarentini autem nondum apertè cum Romanis faciebant, ſed clam Carthaginenſibus ſuccenſe-

Captiui. bant. Romani petitam ab Hannibale captiuorum permutationem non impetrarunt, ob Carthalonem, ut hoſtem, intra mœnia non receptum. Quamobrem is iratus, colloquio detrectato, ſtatim receſsit. Hoc tempore Laui-

Aetoli. nius Aetolos Philippi ſocios ſibi conciliauit: & Philippum uſque ad Corcyram progreſſum ita terruit, ut trepidus in Macedoniam ſe re-

Hiſpania. ciperet. C. Claudius Nero cum militibus in Hiſpaniam miſſus eſt, & claſſe uſque ad Iberum uectus: ubi cæteris etiam legionibus inuentis, Haſdrubalem, priuſquam eum adeſſe noſſet, oppreſſum circumuenit: ſed deceptus

Haſdrubal Neronem decipit. eſt. Videns enim Haſdrubal ſe irretitum eſſe, caduceatoribus ad Neronem miſsis, ſe ea conditione dimitti petijt, ut tota Hiſpania excederet. Quam cum ille cupidè accepiſſet, pactiones procraſtinando, alios in alios montes dimiſit. Qui cum euaſiſſent, Romanis ſpe pacis excubias non habentibus, poſtridie ad Neronem in colloquiū uenit. Sed totum diem conſumpſit, priuſquam quicquam confirmaretur. Itidemq; noctu alios dimiſit, & ſic alijs quoque diebus fecit, ſubinde aliquid in pactis cauillando. Denique & ipſe cum equitatu & elephantis ſe ſubduxit, & Neroni formidabilis extitit. Quo Romæ cognito, ſucceſſor Neroni datus eſt. Cum autem dubitaretur, quis eius loco mittēdus eſſet (neq; enim res quemlibet poſtulabat) & multi clade Scipionum

P. Scipio in Hiſpaniam mittitur. deterrerentur: P. Scipio, is qui patrem uulnerarum conſeruauit, ultro ſe ad illam expeditionem obtulit, iuuenis uirtute præſtātiſsimus, &

optimè

ἐπεχείρησαν δὲ καὶ οἱ καμπανοὶ τοῦ φλάκκου κατηγορῆσαι, καὶ τὸν μάρκελλον οἱ συρακούσιοι ὑπατεύοντα ἤδη, καὶ ἀπελογήσατο. οὐ γὰρ ἠθέλησε πρᾶξαί τι τῶν τῇ ἀρχῇ προσηκόντων, πρὶν ἀπολογήσασθαι. οἱ συρακούσιοι δὲ καταστάντες εἰς λόγους, εὐπρεπέστερον τῇ διαλέξει ἐχρήσαντο, οὐκ εἰς κατηγορίαν τοῦ μαρκέλλου, ἀλλ᾽ εἰς ἱκετείαν τραπέντες, καὶ ἀπολογίαν τοῦ μὴ ἑκόντες ἀποστῆναι ῥωμαίων, καὶ συγγνώμης τυχεῖν ἀξιοῦντες. καὶ ταῦτα λέγοντες, εἰς τὴν γῆν πεσόντες, ὠλοφύραντο. καὶ διαγνώμης γενομένης, ἔδοξε τὸν μάρκελλον μὲν μηδὲν ἀδικεῖν, τοὺς μέντοι συρακουσίους φιλανθρωπίας τινὸς ἀξίους εἶναι, οὐκ ἐξ ὧν ἐποίησαν, ἀλλ᾽ ἐξ ὧν εἶπόν τε, καὶ ἱκέτευσαν. τοῦ δὲ μαρκέλλου παραιτησαμένου τὸ ἀπελθεῖν εἰς σικελίαν, τὸν λαουΐνιον ἔπεμψαν. καὶ οἱ μὲν συρακούσιοι οὕτω συγγνώμης ἔτυχον. οἱ δὲ καμπανοὶ ὑπ᾽ ἀπαιδευσίας θρασύτερον τῇ κατηγορίᾳ χρησάμενοι, καὶ ἐπετιμήθησαν, μηδὲ παρόντος τοῦ φλάκκου, ἀλλά τινος τῶν ὑπεστρατηγηκότων αὐτῷ ἀπολογησαμένου. ἁλούσης δὲ τῆς καπύης, καὶ τἄλλα τὰ πέριξ πολίσματα τοῖς ῥωμαίοις προσκεχωρήκασι, πλὴν ἀτελλανῶν. οὗτοι γὰρ ἐκλιπόντες τὴν πόλιν αὐτῶν, πανδημεὶ πρὸς τὸν ἀννίβαν ἐχώρησαν. καὶ ἡ ἄλλη δὲ ἰταλία τὰ τῶν καρχηδονίων φρονοῦσα, ἠλλοιοῦτο καὶ περιιόντες οἱ ὕπατοι, προσεποιοῦντο αὐτήν. ταραντῖνοι δὲ φανερῶς μὲν οὐδέπω τὰ τῶν ῥωμαίων ἐφρόνουν, λάθρα δὲ τοῖς καρχηδονίοις ἤχθοντο. οἱ δ᾽ ἐν τῇ ῥώμῃ διακηρυκευσαμένου τοῦ ἀννίβα ἀντιαπόδοσιν τῶν αἰχμαλώτων ποιήσασθαι, οὐ συνηλλάξαντο δὲ αὐτούς, ἐπεὶ οὐκ ἐδέξαντο τὸν καρθάλωνα τοῦ τείχους ἐντός, ὡς πολέμιον. οὐδ᾽ ἐς λόγους γὰρ αὐτοῖς ἐλθεῖν ἠθέλησεν, εὐθὺς δὲ ὀργισμένος ἀνέστρεψε. τότε μέντοι καὶ ὁ λαουΐνιος τοὺς αἰτωλοὺς συμμαχοῦντας φιλίππῳ προσεταιρίσατο, καὶ τὸν φίλιππον μέχρι κερκύρας προκεχωρηκότα οὕτως ἐξεφόβησεν, ὥστε καὶ ἐς τὴν μακεδονίαν τάχει ἐπανελθεῖν. ὁ δὲ ἐν τῇ ῥώμῃ γάιος κλαύδιος νέρων ἐς τὴν ἰβηρίαν μετὰ τῶν στρατιωτῶν ἐπέμφθη, καὶ ὃς παρεκομίσθη ἐπὶ ναυτικοῦ μέχρι τοῦ ἴβηρος. εὑρὼν καὶ τὰ λοιπὰ στρατεύματα, ἐπῆλθε τῷ ἀσδρούβᾳ, πρὶν γνωσθῆναί τι παρεῖναι. καὶ περιεσχηκὼς αὐτὸν, ἠπατήθη. ἰδὼν γὰρ ὁ ἀσδρούβας, ὡς ἀπειλημμένος, προσεκηρυκεύσατο πρὸς τὸν νέρωνα, ὥστε τὴν ἰβηρίαν πᾶσαν ἀφεθεὶς ἐκλιπεῖν. ὡς δὲ ἐκεῖνος τοὺς λόγους ἀσμένως ἐδέξατο, ἀναβαλλόμενος ἵνα τὰς συνθήκας τῇ ὑστεραίᾳ ποιήσηται, ἐξέπεμψε τῆς νυκτὸς ἄλλους ἄλλῃ τῶν ὀρῶν. διεξελθόντων δ᾽ ἐκείνων, ἅτε μὴ φυλακῆς οὔσης παρὰ τῶν ῥωμαίων, διὰ τὰς τῶν σπονδῶν ἐλπίδας, ἦλθε μὲν τῇ ἐπιούσῃ ἐς λόγους τῷ νέρωνι, κατέτριψε δὲ πᾶσαν αὐτήν, πρίν τι ἐπικυρωθῆναι. καὶ αὖθις ἄλλους τῆς νυκτὸς ὁμοίως ἀπέπεμψε. τοῦτο δὲ καὶ ἐν ἄλλαις τισὶν ἡμέραις ὁμοίως πεποίηκεν, ἀμφισβητῶν τινα ἐν τῇ συμβάσει. προελθόντων δὲ τῶν πεζῶν ἁπάντων, τέλος καὶ αὐτὸς σὺν τοῖς ἱππεῦσι καὶ τοῖς ἐλέφασιν ὑπεξεχώρησε· καὶ διασωθεὶς, φοβερὸς αὖθις τῷ νέρωνι ἐγένετο. μαθόντες δὲ ταῦτα οἱ ἐν τῇ ῥώμῃ, τοῦ νέρωνος μὲν κατέγνων, ἄλλῳ δέ τινι τὴν ἡγεμονίαν ἐψηφίσαντο ἐγχειρίσαι. ἀπορούντων οὖν τίνα ἂν ἐκπέμψωσιν (οὐ γὰρ τοῦ τυχόντος ἀνδρὸς ἐδεῖτο τὰ πράγματα) καὶ πολλοὶ διὰ τὸ τῶν σκιπιώνων πάθος ἐξίσταντο, ὁ σκιπίων ἐκεῖνος ὁ πόπλιος, ὁ τὸν πατέρα τρωθέντα σώσας, ἑαυτὸν ἐθελοντὴς ἐς τὴν στρατείαν ἐπέδωκε, νέος ὢν καὶ ἀρετῇ κράτιστος, καὶ

παιδὸς

[illegible]

παλαιᾶς λογιμώτατος· καὶ παραχρῆμα μὲν ᾑρέθη. μεταμέλον δὲ οὐ πολλῷ ὕστερον, διά τε τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ (τέταρτον γὰρ καὶ εἰκοστὸν ἔτος τῆς ζωῆς ἦγε) καὶ ὅτι καὶ ἡ οἰκία αὐτοῦ διὰ τὸν τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ θείου ὄλεθρον ἐπένθει, ἦλθεν αὖθις εἰς τὸ κοινόν, καὶ ἐδημηγόρησε, καὶ τοῖς ἀπὸ τῆς βουλῆς, τὴν μὲν ἀρχὴν οὐκ ἀφῃρέθη· μάρκος δὲ ἰούνιος, ἀνὴρ γηραιός, προσεπέμφθη αὐτῷ. τοῖς ῥωμαίοις δὲ μετὰ ταῦτα τὰ πράγματα οὐκ ἀταλαιπώρως ἐχώρησεν εἰς τὸ βέλτιον. ὁ γὰρ μάρκελλος ἐπειδὴ κατηγορηθεὶς ἀπελύθη, ὥρμησε μὲν ἐπὶ τὸν ἀννίβαν, καὶ τὰ μὲν πλεῖστα δι' ἀσφαλείας ἐποιεῖτο, δεδιὼς πρὸς ἀπεγνωσμένους διακινδυνεῦσαι. εἰ δέ ποτε ἠναγκάσθη προσμῖξαι, κρείττων ἐκ φρονήσεως εὐτολμίᾳ κεκραμένης ἐγένετο. ὁ οὖν ἀννίβας διά τε ταῦτα, καὶ ὅτι αἱ πόλεις αἱ συμμαχοῦσαι αὐτῷ αἱ μὲν ἐγκαταλελοίπεσαν αὐτόν, αἱ δὲ διενοοῦντο, καὶ δι' ἕτερ' ἄττα, κακῶσαι τὰ χωρία, ἃ μὴ κατέχειν οἷός τε ἦν, ἐπεχείρησε, καὶ πολλοῖς ἐλυμήνατο, καὶ πλείους διὰ τοῦτο ἀφίσταντο. περὶ δὲ σαλαπίαν πόλιν τοιοῦτόν τι συνέπεσε. δύο ἄνδρες τὰ πράγματα αὐτῶν εἶχον, διάφοροί τε ἀλλήλοις ἦσαν. καὶ ἀλίνιος μὲν τὰ τῶν καρχηδονίων ἐφρόνει, πλαύτιος δὲ τὰ τῶν ῥωμαίων, ὃς καὶ διαλεχθεὶς τῷ ἀλινίῳ περὶ προδοσίας τῆς εἰς ῥωμαίους, μηνύσαντός τε εὐθὺς ἐκείνου τῷ ἀννίβᾳ ταῦτα, ἐς δίκην ὑπήχθη ὁ πλαύτιος. βουλευομένου δὲ τοῦ ἀννίβου μετὰ τῶν συνέδρων, ὅπως αὐτὸν κολάσῃ, ἐτόλμησεν ἐπ' ὄψει αὐτοῦ τῷ ἀλινίῳ πέλας ὄντι περὶ προδοσίας αὖθις εἰπεῖν. ἀναβοήσαντος δ' ἐκείνου, ἰδοὺ ἰδού, καὶ νῦν μοι περὶ αὐτοῦ τούτου λαλεῖ· οὐκ ἐπίστευσεν ὁ ἀννίβας διὰ τὸ ἄτοπον, ἀλλὰ καὶ ὡς συκοφαντούμενον αὐτὸν ἀπέλυσεν. ἀφεθέντος δέ, ὁμονόησαν ἄμφω· καὶ στρατιώτας παρὰ τοῦ μαρκέλλου ἐπαγαγόμενοι, τήν τε φρουρὰν τῶν καρχηδονίων κατέκοψαν, καὶ τὴν πόλιν τοῖς ῥωμαίοις παρέδοσαν. καὶ οὕτω μὲν ἐν τῇ ἰταλίᾳ εἶχε τοῖς καρχηδονίοις τὰ πράγματα, καὶ οὐδ' ἡ σικελία ἦν εὔνοουσα αὐτοῖς, ἀλλὰ τῷ ὑπάτῳ τῷ λαουινίῳ προσεχώρουν. ἡγεῖτο μὲν γὰρ τῶν ἐν τῇ σικελίᾳ καρχηδονίων ἄννων. συνεστρατεύετο δὲ αὐτῷ καὶ μούτινας, ὃς συνὼν τῷ ἀννίβᾳ πρώην, καὶ φθονηθείς, ὅτι μεγάλα ἔργα ἀρετῆς ἐπεδείκνυτο, ἐς σικελίαν ἐπέμφθη. ὡς οὖν κἀκεῖ λαμπρῶς ἱππάρχει, φθόνον καὶ πρὸς τοῦ ἄννωνος ὦφλε, καὶ διὰ τοῦτο τῆς ἱππαρχίας ἐπαύθη. περιαλγὴς γοῦν διὰ ταῦτα γενόμενος, πρὸς τοὺς ῥωμαίους ἀπέκλινε. καὶ πρῶτον μὲν προδοσίαν ἀκράγαντος συνέπραξε σφίσιν· εἶτα καὶ τἆλλα συγκατειργάσατο, ὥστε πᾶσαν αὖθις τὴν σικελίαν ὑπ' αὐτοὺς ἄνευ μεγάλου πόνου γενέσθαι. ὁ δὲ φάβιος καὶ ὁ φλάκκος ἄλλας τε πόλεις πολλάς, καὶ τὸν τάραντα, τοῦ ἀννίβου κατέχοντος αὐτόν, ἐχειρώσαντο. κελεύσαντες γάρ τισι τὴν βρεττίαν κατατρέχειν, ἵν' ὁ ἀννίβας εἰς ἐπικουρίαν αὐτῆς ἀπαρῇ ἐκ τάραντος, ἐπεὶ τοῦτο ἐγένετο, φλάκκος μὲν ἐκεῖνον ἐπετήρει, φάβιος δὲ ἐν τούτῳ νυκτὸς τῷ τάραντι ταῖς τε ναυσὶν ἅμα καὶ τῷ πεζῷ προσβαλών, τῇ τε προσβολῇ καὶ τῇ προδοσίᾳ εἷλε τὴν πόλιν. ὁ οὖν ἀννίβας διὰ τὴν ἀπάτην ἀχθόμενος, ἀντιβουλεῦσαι τῷ φαβίῳ ἐπεβούλευσε. καὶ ἐπιστολὴν αὐτῷ ἐκ μεταποντίου, ὡς παρὰ τῶν ἐπιχωρίων, ὑπὲρ προδοσίας τῆς πόλεως ἔπεμψεν, ἐλπίσας ἀπερισκέπτως αὐτὸν προσιόντα ἐνεδρεύσειν. καὶ ὃς ὑποτοπήσας τὸ πραττόμενον, καὶ παραβαλὼν τὰ γράμ-

μετα

optimè inſtitutus: ſtatim'que eſt electus. Sed cum non multo pòſt eius iudicij populum pœnituiſſet, tum ob ætatem (annum enim quartum & uigeſimum agebat) tum propter domum eius, patris & patrui interitu funeſtam: denuò in publicum progreſſus, pro concione patribus conſcriptis ita ſatisfecit, ut imperium ei non adimerēt: ſed M. Iunium, uirum ſenem, collegam adiungerent. Poſt hæc res Romana non citra ærumnas in melius mutari cœpit. Marcellus enim, cum abſolutus eſſet, Hannibalem aggreſſus, pleraque cautè adminiſtrauit, cum deſperatis hominibus certare ueritus. Sed ſi quando confligere neceſſe erat, prudentia magnanimitate temperata, ſuperior euadebat. Hannibal autem tum ea de cauſa, tum quòd ab alijs ſocijs ciuitatibus deſertus, ab alijs deſerendus erat, tum propter alia quædam, ea loca quæ tueri nequibat, uaſtare instituit. Cumq́ multos uexaſſet, à pluribus deſerebatur. In urbe autem Salapia tale quiddam accidit. Duo uiri ſummæ rerum ibi præerant, inter ſe diſſentientes. Nam Alinius Carthaginenſibus, Plautius Romanis ſtudebat, & cum Alinio de urbe Romanis tradenda collocutus erat. Quod cum ille ſtatim ad Hannibalem detuliſſet, in ius adductus eſt Plautius. Hannibale autem cum ijs qui in conſilio aderant, de eius ſupplicio deliberante, auſus eſt in conſpectu Pœni cum Alinio denuò de eadem re agere. Illo uerò exclamante, Ecce ecce, nunc etiam de proditione mecum agit: propter rei abſurditatem Hannibal non credidit, eumq́ ut calumnia petitum abſoluit. Abſoluto eo, ambo conſenſerunt: & accerſitis à Marcello militibus, Punicoq́ præſidio cæſo, Romanis urbem tradiderunt. Hoc Italicarum rerum ſtatu, Siculi nihilo plus fauentes Carthaginenſibus, ad Lauinium Conſulem ſe conferebant. Carthaginenſibus qui in Sicilia erant, Hanno præerat, ſub eoq́ Murinas militabat: qui cum pridem Hannibali familiaris, ob magna uirtutis opera edita, inuidiā ſuſcepiſſet, in Siciliam fuerat ablegatus. Sed ne ibi quidem magiſter equitum rebus prȩclarè geſtis, Hannonis inuidia euitata, magiſtratu abire coactus eſt. Quibus iniurijs exacerbatus, ad Romanos ſe contulit: ac primùm adiumento fuit, ut eis Agrigentum proderetur. Deinde in alijs quoq́ rebus nauauit operam, ut totam Siciliam abſq́ magno labore recuperarēt. At Fabius & Flaccus, cùm alias urbes, tum Tarentum, tenente tum Hannibale, ſubegerunt. Nam cum Brutios incurſare quoſdam iuſsiſſent, eaq́ de cauſa Hannibal, relicta urbe, illis ſuppetias iret, Flaccus illum obſeruat: Fabius interim noctu impetu terra mariq́ facto, partim ui, partim proditione Tarentum cæpit. Quem dolum ægrè ferens Hānibal, pari dolo Fabium ulciſci ſtatuit: eiq́ literas Metapontinorum ciuium nomine ſcribit, de prodenda ciuitate: eum temerè accedentem, in inſidias delapſurum eſſe ratus. Verùm ille ſuſpicatus quid rei eſſet, literis ijs

Fortuna uirtuti Romanorum paulatim ſauere incæpit.

Salapia ad Romanos deficit.

Mutina Pœni ad Romanos defectio.

Tarenti recuperatio.

Fabius dolum Hannibalis animaduertit.

bh 2 cum illis

cum illis comparatis, quas aliquando Tarentinis ſcripſerat, inſidias ex earum ſimilitudine deprehendit. Enimuerò Scipio, quamuis & patris & patrui cædem ulciſci cupiens, & belli gloriam expetens, non tamen properauit, ob hoſtium multitudinem: ſed cum eos longè in hybernis abeſſe cognouiſſet, omiſsis eis, tanta celeritate & circumſpectione nouam Carthaginem contendit, ut eius aduentus non prius reſciretur, quàm adeſſet, urbemq́ non ſine labore cæpit. Ea expugnata, pene maxima inter milites orta eſſet ſeditio. Nam cum Scipio ei qui primus murum conſcendiſſet, coronam pollicitus eſſet: duo uiri, alter Romanus, alter ex ſocijs, eam ſibi laudē uendicarunt: ac ſtudijs multitudinis cōtentio ad maximum tumultum proceſsit. & haud dubiè grauius aliquid accidiſſet, ni Scipio utrunq́ coronaſſet. Idem multa militibus, multa rebuſpublicis largitus eſt: & obſides, qui ibi tenebantur, omnes ſuis ſine precio reddidit. Quo factum, ut multæ ciuitates, multi Dynaſtæ ſe ad fidem eius contulerunt, & præter cæteros Celtiberi. Nam cum inter captiuos uirginem excellenti forma cæpiſſet, eam adamaturus putabatur. Sed cum principi cuidam apud Celtiberos deſponſam eſſe cognouiſſet, accito ſponſo, puellam ei tradidit, unà cum pecunia, quam eius neceſſarij pro ea redimenda contulerant. Quo facto & illos, & cæteros ſibi conciliauit. Haſdrubali fratri Hannibalis, quem properè aduentare cognorat, captam eſſe urbem adhuc ignoranti, & nihil in itinere hoſtile timenti, occurrit: eoq́ ſuperato, & caſtris eius occupatis, multos illius loci ad ſuam amicitiam pellexit. Nam in re bellica acer erat, in familiaribus congreſsibus lenis, reſiſtentibus formidabilis, cedentibus perquàm humanus. Verùm ob illud maximè ab omnibus honorabatur, quòd ueluti numine afflatus prædixiſſet, ſe in hoſtili agro caſtrametaturum eſſe. Ab Hiſpanis autem Rex magnus appellabatur. Haſdrubale, deſperata Hiſpania, in Italiam abituro, & hyeme collectis uaſis diſcedente: eius collegæ, loco non mutato, negocium Scipioni faceſſebant, ut neque Haſdrubalem perſequeretur, neq́ in Italiam profectus, Romanos belli parte leuaret, neq́ Carthaginem traijceret. Scipio Haſdrubalem abeuntem non eſt perſecutus: ſed per curſores, eius aduētu Romam nunciato, ea quæ tempus poſtulabat, adminiſtrauit. Et quia uidebat, hoſtes in prouincia uarijs locis diſperſos eſſe: ueritus ne ab aliquo omnes eorum copię in unum conducerentur, ipſe contra Haſdrubalem Giſgonis filium eſt profectus, Sillanum in Celtiberiam contra Magonem, L. Scipionem fratrem in Baſtitaniam miſit: qui & illam bello cæpit, & Magonem uicit: eumq́ ad Haſdrubalem fugientem perſecutus, ad Scipionem redijt, qui nondū quicquam geſſerat. Cum Mago ad Haſdrubalem, Lucius ad fratrem Scipionē ueniſſet, primùm equitatu in campos decurrentes dimicabāt. Deinde totos

P. Scipionis res in Hiſpania geſtæ.

Scipionis eloquen.

Haſdrubal relicta Hiſpania in Italiam contendit.

μετὰ ταῖς ἐπιστολαῖς, ἃς τοῖς ταραντίνοις ποτὲ ἐγεγράφει, κατεφώρασεν ἐκ τῆς αὐτῶν ὁμοιότητος τὸ ἐπιβούλευμα. σκιπίων δὲ τὸν ἄλλον χρόνον, εἰ καὶ τιμωρῆσαι τῷ πατρὶ καὶ τῷ θείῳ ἐγλίχετο, καὶ τῆς τοῦ πολέμου δόξης ὠρέγετο, ἀλλ' οὐκ ἠπείγετο, διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐναντίων. ἐπεὶ δὲ ᾔσθετο αὐτοὺς χειμάζοντας πόρρω που, ἐκείνους μὲν εἴα, ἐς δὲ τὴν καρχηδόνα τὴν ταύτῃ ὥρμησεν· οὐ μέντοι τις τὸ παράπαν τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ ἔγνωκε, πρὶν πρὸς αὐτῇ τῇ καρχηδόνι γενέσθαι, καὶ ἔλαβε σὺν πόνῳ τὴν πόλιν. ἁλούσης δὲ τῆς καρχηδόνος, στάσις μεγίστη μικροῦ τῶν στρατιωτῶν ἐγένετο ἄν. τοῦ γὰρ σκιπίωνος στέφανον ὑπεσχημένου δώσειν τῷ πρώτῳ τοῦ τείχους ἐπιβάντι, δύο ἄνδρες, ὁ μὲν ῥωμαῖος, ὁ δ' ἐκ τῶν συμμάχων περὶ αὐτοῦ ἠμφισβήτησαν. διαφερομένων δ' ἐκείνων, καὶ τὸ ἄλλο πλῆθος ἐστασίασε, καὶ ἐπὶ πλεῖστον ἐταράχθησαν, ὡς τι καὶ δεινὸν δρᾶσαι, εἰ μὴ ὁ σκιπίων καὶ ἄμφω ἐστεφάνωσε, καὶ συχνὰ μὲν τοῖς στρατιώταις δέδωκε, συχνὰ δὲ καὶ τοῖς δημοσίοις προσένειμε, καὶ τοὺς ἐκεῖ κατεχομένους ὁμήρους πάντας πᾶσι τοῖς οἰκείοις ἐπιδέδωκεν. ἐκ τούτου πολλοὶ μὲν δῆμοι, πολλοὶ δὲ καὶ δυνάσται αὐτῷ προσεχώρησαν, καὶ τὸ τῶν κελτιβήρων ἔθνος πρὸ τοῖς λοιποῖς. παρθένον γὰρ ἐν τοῖς αἰχμαλώτοις λαβὼν κάλλει ἐπιφανῆ, ἐνομίσθη μὲν ἐρασθῆναι αὐτῆς· μαθὼν δὲ, ὅτι τινὶ τῶν ἐν τέλει κελτιβήρων ἐγγεγύηται, μετεπέμψατο αὐτόν, καὶ τὴν παῖδα παρέδωκε, προσεπιδοὺς καὶ τὰ λύτρα, ἃ οἱ προσήκοντες αὐτῇ προσεκόμισαν. καὶ τούτῳ καὶ ἐκείνους καὶ τοὺς λοιποὺς ᾠκειώσατο. μαθὼν δὲ τὸν ἀσδρούβαν τὸν τοῦ ἀννίβου ἀδελφὸν σπουδῇ ἐπιόντα, καὶ ἀγνοοῦντα ἔτι τὴν τῆς πόλεως ἅλωσιν, καὶ μηδὲν προσδοκῶντα κατὰ τὴν πορείαν πολέμιον, προϋπηντήσατο αὐτῷ, καὶ ἐν τῷ στρατοπέδῳ αὐτοῦ κρατήσας ἐνίκησε, καὶ πολλοὺς τῶν ἐκεῖ προσεποιήσατο. ἦν μὲν γὰρ ἐν ταῖς στρατηγίαις δεινός, ἐν δὲ ταῖς ὁμιλίαις ἐπιεικής, καὶ τοῖς μὲν ἀνθισταμένοις φοβερός, τοῖς δὲ ὑπείκουσι καὶ μάλα φιλάνθρωπος. μάλιστα δ' ὅτι καὶ ἔδοξε, προειπὼν, ὡς ἐν τῇ τῶν πολεμίων στρατοπεδεύσοιτο, πάντων ἐτίμων αὐτόν. οἱ δ' ἴβηρες καὶ βασιλέα μέγαν ὠνόμαζον. ὁ δὲ ἀσδρούβας ἀπελπίσας τὴν ἰβηρίαν, ἀπαίρειν πρὸς τὴν ἰταλίαν ἐβούλετο. καὶ ἐν τῷ χειμῶνι συσκευασάμενος ὁ μὲν ὥρμητο, οἱ δὲ συστράτηγοι αὐτοῦ κατὰ χώραν μείναντες, ἀσχολίαν τῷ σκιπίωνι παρεῖχον, ὥς τι μήτε τὸν ἀσδρούβαν ἐπιδιῶξαι, μήτε τοῖς ἐν τῇ ἰταλίᾳ ῥωμαίοις ἐπικουρῆσαι τὸν πόλεμον γενομένοις ἐκεῖ, ἢ πρὸς τὴν καρχηδόνα πλεῦσαι. ὁ δὲ σκιπίων τὸν μὲν ἀσδρούβαν οὐκ ἐπεδίωξε· πέμψας δὲ δρομοκήρυκας, τὴν πρόοδον αὐτοῦ τοῖς ἐν τῇ ῥώμῃ δι' αὐτῶν προεκήρυξεν, αὐτὸς δὲ τῶν ἐν χερσὶν εἴχετο. καὶ ὁρῶν τοὺς ἐναντίους πολλαχῇ τῆς χώρας ὄντας, ἐδεδίει μή ποι αὐτῶν προσμίξας, ὡς ἐν ἅπαντας συνεγέγοι ἀλλήλοις ἐπικουρήσοντας. αὐτὸς μὲν οὖν ἐστράτευσεν ἐπ' ἀσδρούβαν τὸν γίσγωνος· σιλανὸν δὲ ἐς κελτιβηρίαν ἐπὶ μάγωνα, καὶ λούκιον σκιπίωνα τὸν ἀδελφὸν ἐς βαστιτανίαν ἔπεμψεν, ὃς ἐκείνην τε πολέμῳ κατέσχε, καὶ τὸν μάγωνα ἐνίκησε. καὶ φεύγοντι αὐτῷ πρὸς τὸν ἀσδρούβαν ἐπακολουθήσας, ἦλθε πρὸς τὸν σκιπίωνα, μή πω μηδὲν διαπεπραγμένον. ἐλθόντων οὖν τοῦ τε μάγωνος πρὸς τὸν ἀσδρούβαν, καὶ τοῦ λουκίου πρὸς τὸν ἀδελφὸν τὸν σκιπίωνα, τὰ μὲν πρῶτα τῷ ἱππικῷ καταθέοντες ἐς τὰ πεδία, διεμάχοντο. εἶτα καὶ ὅλῳ τῷ

ὅπως ὁ σκιπίων τὴν ἐν ἰβηρίᾳ καρχηδόνα εἷλε, καὶ ὅπως στάσιν κατέπαυσε τῶν στρατιωτῶν, καὶ ὅτι κελτίβηρας ᾠκειώσατο.

ὅπως τὸν ἀσδρούβαν ὁ σκιπίων ἐνίκησε, καὶ ὅτι ὑπὸ τῶν ἰβήρων ἐτιμᾶτο.

ὅπως ὁ σκιπίων τοὺς ἐναντίους πολεμίους ἐχειρώσατο, καὶ ἐνίκησε.

στρατῷ

exercitus

στρατεύματα ἀντιπαρετάξαντο, οὐ μὴν καὶ ἐμάχοντο, καὶ ἐπὶ πλείους ἡμέρας τοῦτο ἐγένετο. συμβολῆς δέ ποτε γενομένης, οἵ τε σύμμαχοι τῶν Καρχηδονίων καὶ αὐτοὶ ἐκεῖνοι ἡττήθησαν, καὶ τὸ ἔρυμα αὐτῶν παρὰ τῶν ῥωμαίων ἑάλω, καὶ τοῖς ἐν αὐτῷ ἐπιτηδείοις οἱ ῥωμαῖοι ἐχρήσαντο, ὃ πρὸ τριῶν ἡμερῶν ὁ σκιπίων, ὡς λόγος ἔχει, ἐπεφοίβασεν. ἐπιλιπόντων γὰρ αὐτοὺς τῶν πρὸς τροφήν, προεῖπεν (ὅθεν δὲ ἠγνόηται) ὡς ἐπὶ τήνδε τὴν ἡμέραν τοῖς τῶν πολεμίων χρησόμεθα. μετὰ ταῦτα δὲ τοῖς περιλειφθεῖσι τῶν ἐναντίων τὸν σιλανὸν καταλιπών, αὐτὸς πρὸς τὰς ἄλλας ἀπῄει πόλεις, καὶ πολλὰς προσηγάγετο. καταστήσας δὲ τὰ ἑαλωκότα, αὐτὸς μὲν ἐκεῖ διεχείμασε. τὸν δὲ λούκιον τὸν ὁμαίμονα ἐπὶ ῥώμην ἀπέστειλε, καταγγελοῦντά τε τὰ γινόμενα, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους κομίζοντα, καὶ ὅπως οἱ ἐν τῇ ῥώμῃ φρονοῦσι περὶ αὐτοῦ πολυπραγμονήσοντα. οἱ δὲ ἐν τῇ ἰταλίᾳ καὶ ἐκ νόσου ἐπόνησαν, καὶ μάχαις ἐταλαιπώρησαν, τυρσηνῶν νεωτεριζόντων τινῶν. μᾶλλον δὲ τῶν ἄλλων αὐτοὺς ἐλύπησεν, ὅτι τὸν μάρκελλον ἀπέβαλον. ἐπιστρατεύσαντες γὰρ ἐπὶ τοῦ ἀννίβου τυγχάνοντος ἐν λοκροῖς, καὶ ἄμφω οἱ ὕπατοι δι᾽ ἐνέδρας περιστοιχισθέντες, ὁ μὲν μάρκελλος αὐτίκα ἀπώλετο· κρισπῖνος δὲ τρωθείς, ἀπέθανεν οὐ μετὰ πολύ. εὑρὼν δὲ τὸ τοῦ μαρκέλλου σῶμα ὁ ἀννίβας, καὶ τὸν δακτύλιον αὐτοῦ ὑπολαβών, ὡς ἐκείνου τὰς γραφὰς ἐπισφραγίζων, γράμματα πρὸς τὰς πόλεις ὡς παρ᾽ ἐκείνου πεμπόμενα ἔπεμπε, καὶ οἷα ἐβούλετο διεπράττετο· μέχρις οὗ τοῦτο γνοὺς ὁ κρισπῖνος, ἀντεπήγγειλεν αὐταῖς φυλάσσεσθαι, ὅθεν αὐτῷ περιέστη τῷ ἀννίβᾳ τὸ πρᾶγμα. ἐπεὶ γὰρ τοῖς ἐν τῇ σαλαπίᾳ δι᾽ αὐτομόλου δῆθεν ἦν ἐπιστείλας, ὡς ὁ μάρκελλος νυκτὸς προσίοι τοῖς τείχεσι, τῇ τε τῶν λατίνων κεχρημένος φωνῇ σὺν ἄλλοις ἐπισταμένοις αὐτήν, ἵνα ῥωμαῖοι δόξωσιν εἶναι. μαθόντες δὲ οἱ σαλαπινοὶ τὴν ἐπιτέχνησιν αὐτοῦ, ἀντετεχνήσαντο τὸ δῆθεν, οὕτως προσιέναι τὸν μάρκελλον. καὶ ἀνασπάσαντες τὸν καταρράκτην, εἰσήγαγον ὅσους αὐτοῖς ἐδόκουν ἱκανοὺς ὧν κατορθωθῆναι παρ᾽ αὐτῶν, καὶ πάντας ἀπέκτειναν. ὁ δὲ ἀννίβας ἀπῆρεν αὐτίκα, μαθὼν τοὺς λοκροὺς πολιορκουμένους παρὰ ῥωμαίων ἐκ σικελίας ἐπιπλευσάντων. καὶ πούπλιος δὲ σουλπίκιος μετὰ τῶν αἰτωλῶν καὶ συμμάχων ἑτέρων πολλὰ τῆς ἀχαΐας ἐπόρθησε. τοῦ δὲ φιλίππου τοῦ μακεδόνος τοῖς ἀχαιοῖς συμμαχήσαντος, παντελῶς ἂν τῆς ἑλλάδος ἐξηλάθησαν οἱ ῥωμαῖοι, εἰ μὴ τοῦ κράνους τοῦ φιλίππου περιαρπαγέντος, οἱ αἰτωλοὶ τοῦτο ἔσχον, καὶ φήμης ἐς τοὺς μακεδόνας γενομένης, ὡς τέθνηκε, στάσις τε γέγονεν ἐκεῖ· καὶ ἐφοβήθη μὴ τῆς βασιλείας στερηθῇ, καὶ πρὸς μακεδονίαν ἀπεχώρησε. ἐντεῦθεν οἱ ῥωμαῖοι τῇ ἑλλάδι προσέμειναν, καί τινων ἐκράτησαν πόλεων. τῷ δ᾽ ἐπιόντι ἔτει, ὡς ὁ ἀσδρούβας ἠγγέλλετο προσιών, οἱ ἐν τῇ ῥώμῃ τὰς δυνάμεις τε ἤθροιζον, καὶ τοὺς συμμάχους σφῶν μετεπέμποντο, ὑπάτους κλαύδιόν τε νέρωνα καὶ λίβιον τὸν μάρκον ἑλόμενοι. καὶ νέρωνα μὲν ἐπὶ τὸν ἀννίβαν, λίβιον δὲ ἐπὶ τὸν ἀσδρούβαν ἔπεμψαν, ὃς αὐτῷ πρὸς τῇ σήνῃ τῇ πόλει ἀπήντησεν. οὐ μέντοι καὶ ἐς χεῖρας εὐθὺς ἦλθον, ἀλλὰ πολλὰς δὲ ἡμέρας κατὰ χώραν ἔμειναν. ἀλλ᾽ οὐδὲ ὁ ἀσδρούβας τὴν μάχην κατήπειγεν, ἡσύχαζε δὲ τὸν ἀδελφὸν ἀναμένων. ὁ νέρων δὲ καὶ ὁ ἀννίβας εἰς λουκανίαν ἐστρατοπεδεύοντο, καὶ οὐδέτεροι πρὸς παράταξιν ὥρμησαν, ἄλλως δὲ ἐς χεῖρας ἀλλήλοις ᾔεσαν. καὶ ὁ ἀννίβας πυκνὰ μετανίστατο, καὶ ὁ νέρων ἀκριβῶς αὐτὸν παρετήρει. κρείττων γὰρ ἀεὶ αὐτοῦ γινόμενος, καὶ τὰ γράμματα τὰ παρὰ τοῦ ἀσδρούβου αὐτῷ πεμφθέντα ἑλών, τοῦ μὲν ἀννίβου κατεφρόνησε. δείσας δὲ μὴ τὸν λίβιον ὁ ἀσδρούβας τῷ πλήθει καταβιάσηται, μέγα πρᾶγμα ἐτόλμησε.

καὶ κα-

ὅτι ὁ ἀννίβας τὸν μάρκελλον ἀνελών, καὶ τὴν σφραγῖδα τοῦ μαρκέλλου λαβών, γράμματα ὡς ἐκείνου ἀπέστελλε ταῖς πόλεσιν, ὑπὸ σαλαπίνων ἐνηδρεύθη.

μάχη ῥωμαίων πρὸς ἀχαιοὺς συμμαχουμένους ὑπὸ μακεδόνων.

πόλεμος ῥωμαίων καὶ καρχηδονίων, καὶ στρατήγημα τοῦ ἑνὸς τῶν ὑπάτων ἐπιμελέστατον.

exercitus inſtruxerunt, nec tamen ad manus uentum eſt: idq; per dies cõplures factum. Sed aliquando pugna commiſſa, Carthaginẽſibus eorumq; ſocijs uictis, captaq; munitione, Romani commeatu ibi inuento uſi ſunt: id quod Scipio triduo antè uaticinatus eſſe fertur. Nam cum rebus neceſſarijs deſtituerentur, prædixit (qua uerò arte, ignoratur) ſe in eum diem hoſtium cibarijs uſuros eſſe. Poſt hæc Sillano contra hoſtiũ reliquias relicto, alias urbes multas ſibi adiunxit: ordinatisq; rebus, in Hiſpania hybernauit. L. fratrem Romam miſit, ut & res geſtas nunciaret, & captiuos cò adduceret: eademq; opera exploraret, quæ de ſe Romanorum eſſet opinio. Verùm Italiam morbus uexabat, & pugnæ afflixerant, ob motus Tyrrhenorum quorundam: ſed maiorem luctum attulerat Marcelli interitus. Nam cum ambo Coss: contra Hannibalem Locris agentẽ, exercitum ducerent, per inſidias circumuẽti ſunt: & Marcellus ſtatim occubuit, Criſpinus non multo pòſt ex uulnere deceſsit. Hannibal uerò Marcelli cadauere inuento, & eius ſigillo accepto, literis eius nomine ad urbes ſcriptis, quicquid uolebat, obtinuit: donec Criſpinus eo cognito, illos monuit, ut ſibi cauerẽt. Vnde res Hannibali uertit in contrarium. Nam cum Salapianis per transfugam ſcripſiſſet, Marcellum noctu ad mœnia accedere, & Romana lingua unà cum alijs eam ſciẽtibus uteretur, ut pro Romanis haberẽtur: Salapiani eius artificio cognito, hac arte uiciſsim uſi ſunt, ut ſe Marcellũ adeſſe credere ſimularent: clathrisq; attractis, tot in urbem admiſerunt, quot uincendis ſe pares eſſe rebantur, eosq; omnes occiderunt. Hannibal uerò, cũ Locros à Romanis ex Sicilia profectis obſideri audiſſet, ſtatim receſsit. P. Sulpitius autẽ cum Aetolis & alijs ſocijs, magnam Achaiæ partem uaſtauit. Sed cum Philippus Achæis opẽ tuliſſet, Romani tota Græcia pulſi eſſent, niſi Aetolis galea Philippi potitis, de eius interitu rumor apud Macedones ſparſus eſſet: ortaq; ibi ſeditio. Veritus enim, ne regnò priuaretur, in Macedoniam properauit. Ita factum, ut Romani in Græcia perſeuerantes, urbibus aliquot potirentur. Sequenti anno, quum Haſdrubalis aduentus nunciaretur, Romani legiones conuocabant, & ſocios ſuos accerſebant, Claudio Nerone & Marco Liuio Coss. creatis. ac Neronem contra Hannibalem, Liuium contra Haſdrubalem miſerunt, qui ei circa Senam urbem occurrit: non tamen ſtatim ad manus uenit, ſed per dies complures in caſtris ſe continuit. Neque Haſdrubal pugnam urſit, quietus fratrem expectans. Nero autem & Hannibal in Lucania caſtra habentes, non iuſta acie, ſed tumultuarijs duntaxat pugnis ſunt congreſsi. Hannibalem autem locum ſubinde mutantem, accuratè obſeruauit Nero, ſemper eo ſuperior: & literis fratris eius Haſdrubalis interceptis, Hannibale contempto, ueritus ne Haſdrubal multitudine hominum Liuio uim faceret, magnum facinus auſus eſt.

Marcelli & Criſpini Coss. cædes.

Salapiani Hannibalis dolum ulciſcuntur.

P. Sulpitij res Achaicæ.

Claudius Nero Haſdrubalem cedit.

Relicta enim ſibi tanta militum parte, quãta ad reprimendum Hannibalẽ ſatis eſſet, ſi quid mouiſſet, mandauit, ut omnia ita agerent, ut ipſe præſens eſſe putaretur. Aſſumptaq; lectiſsima parte exercitus, quaſi finitimum oppidum oppugnaturus, nemine conſilij conſcio, aduerſus Haſdrubalem properans, noctu ad collegã uenit, in eiuſq; uallo pernoctauit: amboq; ſe parãtes, ut hoſtẽ ex improuiſo aggrederentur, Haſdrubalẽ non latuerunt. Cum enim uterq; Conſul milites ſuos ſeorſim cohortaretur, animaduertit quid rei eſſet: & Hannibalem uictum cæſumq; eſſe ſuſpicatus (illo enim ſuperſtite, Neronem contra ſe nunquã iturum fuiſſe) ad Gallos abire ſtatuit: & illic ſtatu fratris explorato, bellum per ocium adminiſtrare. Itaq; militibus itinere denũciato, noctu diſceſsit. Id Conſules ex tumultu ſuſpicati, non tamen propter tenebras ſe ſtatim commouerunt: ſed ſub auroram equitibus ad eum perſequendũ præmiſsis, ipſi ſubſecuti, Haſdrubalem equites aggreſſum (ſolos enim eos eſſe putabat) ſuperuentu ſuo in fugam uerterunt. & fugientes perſecuti, multos occiderunt, ab elephantis nihil adiutos: quorum aliqui uulnerati, cum plus mali eis darent, quàm hoſtes, Haſdrubal ſeſſores eorũ monuit, ut uulneratos ſtatim occiderent: id quod facilè fiebat, cum ferreo aculeo ſub aure pungebantur. Sic belluæ à Carthaginẽſibus, uiri à Romanis occidebãtur: tantaq; multitudo cecidit, ut Romani cædibus ſatiati, cæteros nollẽt perſequi. Atq; adeò non modò alijs plurimis, ſed etiam Haſdrubale interfecto, ſpolijs plurimis captis, & captiuis Romanis ultra quatuor millia in caſtris repertis, cladem Cannenſem abundè penſatam eſſe credebant. His geſtis, Liuius ſuo loco manſit. Nero ſexto die in Apuliam reuerſus, abitu ſuo ád id uſq; tẽpus cælato, captiuos aliquot in caſtra Hannibalis miſit, qui ei quid actum eſſet narrarent: & caput Haſdrubalis in propinquo cruci affixit. Hãnibal clade & cæde fratris cognita, Neroniſq; uictoris reditu, in magno luctu & mœrore fuit: ſæpe de fortuna queſtus eſt, ſæpe Cannas inclamauit. atq; in Brutios regreſſus, ibi quieuit. At Scipio Hiſpaniæ præeſſe iuſſus, donec ibi omnia compoſuiſſet, primùm in Africam duabus quinqueremibus nauigauit, eódemq; forte fortuna etiam Haſdrubal Giſgonis filius appulit. Quos cum Syphax ambos humaniter accepiſſet (erat enim Carthaginẽſibus fœdere iunctus, & Africę parti imperabat) & recõciliare inter ſe ſtuderet: Scipio reſpondit, ſibi nullas cum Haſdrubale priuatas eſſe inimicitias, neq; Reipublicę nomine faciendę pacis autoritatẽ habere. Reuerſus in Hiſpaniam, cum Ilitergitanis bellum geſſit: quòd Romanos poſt Scipionũ cędem ad ſe profugos, Carthaginẽſibus dedidiſſent. Neq; prius urbem cæpit, quàm ipſe mœnia conſcendere auſus, uulneratus eſt. Milites enim uerecundãtes, & illi metuẽtes, promptius ſubierũt: & potiti uictoria, hominibus omnibus occiſis, totã urbem incenderũt. Qua re territi multi, ultro deditio-

Ilergitanorum excidium.

καὶ καταλιπὼν μοῖραν ἐκεῖ, ἐκχρῶσαν ἀρκεῖν τὸν Ἀννίβαν, εἴ τι κινοίη, ἐντειλάμενος πάντα ποιεῖν, ἵνα καὶ αὐτὸς νομίζοιτο ἐνδημεῖν. τὸ δὲ καθαρώτατον τοῦ στρατοῦ ἐκλέξας, ὥρμησεν ὡς πολιχνίῳ τινὶ προσμίξων, οὐδ' εἰδότος τινὸς τὴν διάνοιαν αὐτοῦ. καὶ ἀπήχθη ἐπὶ τὸν Ἀσδρούβαν, καὶ ἀφίκετο νύκτωρ πρὸς τὸν συνάρχοντα, καὶ ἐν τῷ ταφρεύματι αὐτοῦ συνεσκήνωσε. καὶ παρεσκευάζοντο ἄμφω, ἵν' αἰφνίδιον αὐτῷ συμπέσωσιν. οὐκ ἔλαθον δέ, ἀλλ' ἐπεμάθετο τὸ γεγενημένον ὁ Ἀσδρούβας ἐκ τῆς παραγγέλσεως διπλῆς γενομένης. ἰδίᾳ γὰρ ἑκάτερος τῶν ὑπάτων παρήγγελλε τοῖς ἑαυτοῦ. ὑποπτεύσας οὖν ἡττῆσθαι τὸν Ἀννίβαν, καὶ ἀπολωλέναι (τεθνεῶτος γὰρ ἐκείνου, οὐκ ἂν ἐπ' αὐτὸν ὁρμῆσαι τὸν Νέρωνα ἐλογίζετο) ἔγνω πρὸς τοὺς Γαλάτας ἐπαναχωρῆσαι, κἀκεῖ τὰ περὶ τὸν ἀδελφὸν ἀκριβωσάμενος, καθ' ἡσυχίαν πολεμῆσαι. καὶ ὁ μὲν παραγγείλας τῷ στρατεύματι ἀναστῆναι, νυκτὸς ἀπῆρεν. οἱ δ' ὕπατοι ἐκ τοῦ θορύβου ὑποπτεύσαντες τὸ γινόμενον, οὐ μέντοι εὐθὺς ἐκινήθησαν διὰ τὸ σκότος. ἅμα δὲ ἡμέρᾳ τοὺς ἱππέας προπέμψαντες ἐπιδιῶξαι αὐτόν, καὶ αὐτοὶ εἵποντο. καὶ τὸν Ἀσδρούβαν τοῖς ἱππεῦσιν αὐτοῦ ἐπεξελθόντα, ὡς μόνοις οὖσιν, οἱ ὕπατοι ἐπελθόντες, ἐς φυγὴν αὐτὸν ἐτρέψαντο. καὶ φεύγουσιν ἐπακολουθήσαντες, πολλοὺς ἐφόνευσαν· καὶ οὐδὲ οἱ ἐλέφαντες αὐτοῖς ἐβοήθησαν. ὅτι δὲ τινὲς αὐτῶν τραυματισθέντες, κακὰ πλείω τοὺς οἰκείους ἢ τοὺς πολεμίους εἰργάζοντο, προσέταξεν ὁ Ἀσδρούβας τοῖς ἐπ' αὐτῶν καθημένοις, τοὺς τιτρωσκομένους τῶν θηρίων παραυτίκα σφάζειν· ῥᾶστα δὲ σιδηρίῳ τινὶ ὑπὸ τὸ οὖς νυττόμενοι, ἐσφάττοντο. καὶ ἐκεῖνοι μὲν ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων, οἱ ἄνδρες δὲ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐφθείροντο. ἐπὶ τοσοῦτον δὲ πεσεῖν, ὥστε τοὺς Ῥωμαίους διακορεῖς τοῦ φόνου γενομένους, μὴ θελῆσαι τοὺς ἄλλους ἐπιδιῶξαι. φθείραντες τούς τε ἄλλους πολλούς, καὶ τὸν Ἀσδρούβαν, καὶ λάφυρα πλεῖστα λαβόντες, καὶ Ῥωμαίους αἰχμαλώτους ὑπὲρ τετρακισχιλίους ἐν τῷ στρατοπέδῳ εὑρόντες, ἱκανῶς τῆς Καννησίας συμφορᾶς ἀντειληφέναι ἐνόμισαν. πραχθέντων δὲ τούτων, ὁ μὲν Λιούιος κατὰ χώραν ἔμεινεν· ὁ δὲ Νέρων ἑκταῖος εἰς τὴν Ἀπουλίαν ἐπανελήλυθε, λαθὼν μέχρι τότε ὡς ἀπεδήμησε, καὶ τῶν ἑαλωκότων τινὰς ἐς τὸ Ἀννίβου στρατόπεδον ἔπεμψε, τὰ πεπραγμένα δηλώσοντας, καὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἀσδρούβου πλησίον που ἀνεσταύρωσε. μαθὼν οὖν ἐκεῖνος τόν τε ἀδελφὸν ἡττημένον καὶ τεθνηκότα, καὶ τὸν Νέρωνα νενικηκότα καὶ ἐπανήκοντα, πολλὰ μὲν ὠλοφύρετο, πολλάκις δὲ καὶ τὴν τύχην καὶ τὰς Κάννας ἀνεκάλει. καὶ ἐς τὴν Βρεττίαν ἀνεχώρησε, κἀκεῖ διῆγεν ἡσυχάζων. ὁ δὲ Σκιπίων μέχρις οὗ πάντα τὰ ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ καταστήσῃ, ἄρχειν αὐτῆς ἐκεῖ προσετάχθη. καὶ πρῶτον μὲν ἐς τὴν Λιβύην δυοῖν πεντήρεσιν ἔπλευσε, καὶ ὁ τοῦ Γίσγωνος Ἀσδρούβας ἐκεῖ κατὰ τύχην αὐτῷ συγκατῆρε. δεξιωσαμένου δὲ καὶ ἄμφω τοῦ Σύφακος (ἔνσπονδος γὰρ τοῖς Καρχηδονίοις ἦν, μέρους τῶν Λιβύων βασιλεύων) καὶ καταλλάξοντος σφᾶς, ὁ Σκιπίων οὐκ ἰδίαν ἔχθραν ἔχειν ἔφη, ὥστε μὴ ὑπὲρ τῶν κοινῶν δύνασθαι καθ' ἑαυτὸν καταλύσασθαι. ἐπανῆλθεν οὖν αὖθις, καὶ Ἰλιτεργίτας ἐπολέμησεν, ὅτι τοὺς πρὸς αὐτοὺς καταφυγόντας Ῥωμαίους μετὰ τὸν τῶν Σκιπιώνων θάνατον τοῖς Καρχηδονίοις ἐξέδωκαν. καὶ οὐ πρότερον τῆς πόλεως αὐτῶν ἐκράτησε, πρὶν αὐτὸς τοῦ τείχους ἐπιβῆναι ἐτόλμησε, καὶ ἐτρώθη. αἰδεσθέντες γὰρ οἱ στρατιῶται, καὶ δείσαντες περὶ ἐκείνῳ, τότε προσέβαλον προθυμότερον. καὶ κρατήσαντες, τοὺς μὲν ἀνθρώπους πάντας ἀπέκτειναν, τὴν δὲ πόλιν κατέπρησαν ἅπασαν. καὶ ὑπὸ φόβου τούτου πολλοὶ μὲν ἑκόντες αὐτοῖς προσεχώ-

προσεχώρησαν, πολλαὶ δὲ καὶ βίᾳ ἐκεχείρωντο· τινὲς δὲ πολιορκούμενοι, τάς τε πόλεις ἑαυτῶν ἐνέπρησαν, καὶ τοὺς οἰκείους ἐφόνευσαν, ἤδη δὲ τούτους καὶ ἑαυτούς. τὰ πλείω δὲ καταστρεψάμενος ὁ σκιπίων, εἰς καρχηδόνα ἀνεζεύχθη, ἔνθα ἐπί τε τῷ πατρὶ καὶ ἐπὶ τῷ θείῳ ἐπιταφίους ἀγῶνας ὁπλομαχίας ἔθετο. ὅτε πολλοὶ μὲν καὶ ἕτεροι ἠγωνίσαντο, καὶ ἀδελφοὶ δὲ δύο περὶ βασιλείας διαφερόμενοι, καίτοι τοῦ σκιπίωνος συναλλάξαι αὐτοὺς σπουδάσαντος· καὶ ὁ πρεσβύτερος τὸν νεώτερον, καίτοι ἰσχυρότερον ὄντα, ἀπέκτεινεν. ἐξερρώστησε δὲ μετὰ ταῦτα ὁ σκιπίων, καὶ ἐν τούτῳ ἐνεωτέρισαν ἴβηρες. στράτευμα γὰρ τοῦ σκιπίωνος περὶ σουκρῶνα χειμάζον, ἐκινήθη. καὶ πρώην οὐκ εὐπειθὲς ὄν, οὐ μὴν φανερὰν ἀποστασίαν ἐνδειξάμενον. τότε δ' αἰσθόμενον τὸν σκιπίωνα νοσοῦντα, ἐπεὶ καὶ ἡ μισθοφορὰ αὐτοῖς ἐβραδύνθη, ἀναφανδὸν ἀπέστησαν· καὶ τοὺς χιλιάρχους σφῶν ἀπελάσαντες, ὑπάτους ἑαυτοῖς ἐχειροτόνησαν· ἦσαν δὲ ὡς ὀκτακισχίλιοι. γνόντες οὖν ταῦτα οἱ ἴβηρες, ἀφίσταντο προχειρότερον, καὶ τὴν συμμαχίδα τῶν ῥωμαίων ἐκάκουν· καὶ ὁ μάγων ἐκλιπὼν ἤδη τὰ γάδειρα βουληθείς, οὐκ ἐξέλιπε, καὶ ἐς τὴν ἤπειρον διαβαίνων, πολλὰ ἐκακούργει. μαθὼν δὲ ταῦθ' ὁ σκιπίων, πέμψας πρὸς τὸ ἀποστατῆσαν στρατόπεδον, ἐπέσταλκεν αὐτοῖς συγγνώμην δώσειν, ὅτι δι' ἔνδειαν τῶν ἀναγκαίων ἐνεωτέρισαν, καὶ μηδὲν νεωτερίσαι δὲ τοῦ ἀξιῶν, ἐπαινῶν δὲ καὶ τοὺς τὴν ἀρχὴν αὐτῶν ἀναδεξαμένους, ἵνα μηδὲν δεινὸν ὑπομείνωσιν ἐκ τῆς ἀναρχίας. τούτου τε τοῦ σκιπίωνος γράψαντος, οἱ στρατιῶται μαθόντες ὅτι περίεστι, καὶ οὐδ' ὀργίζοιτο σφίσιν, οὐδὲν ἔτι ἐνεωτέρισαν. ὡς δὲ ἀνερρώσθη, τραχὺ μὲν οὐδὲ τότε αὐτοῖς ἐπηπείλησε. πέμψας δὲ τήν τε τροφὴν ἐκδώσειν ὑπέσχετο. καὶ πάντας πρὸς αὐτὸν ἀφικέσθαι ἐκέλευσεν ὡς ἂν βούλωνται, ἢ ἀθρόους, ἢ τὸ μέρος κατὰ διαδοχήν. οἱ δέ γε στρατιῶται κατ' ὀλίγους ἀπελθεῖν οὐκ ἐθάρσησαν, ὁμοῦ δὲ ἀπῆλθον. καὶ ὁ σκιπίων ἔξω τοῦ τείχους αὐτοὺς αὐλίσασθαι (πρὸς ἑσπέραν γὰρ ἦν) διετάξατο, καὶ παρεῖχεν αὐτοῖς ἀφθόνως τὰ ἐπιτήδεια. καὶ οἱ μὲν ἐστρατοπεδεύοντο, αὐτὸς δὲ τοὺς θρασυτέρους αὐτῶν εἰς τὴν πόλιν εἰσελθεῖν κατασκευάσας, καὶ συνάξας αὐτοὺς κατασχὼν ἔδησε. ἅμα δὲ ἡμέρᾳ, ὡς ἔξω που στρατεύσων, πάντα τὸν αὐτοῦ στρατὸν προεξέπεμψεν. ἅτε τοὺς ἄρτι ἐλθόντας ἄνευ τῶν ὅπλων ἐκάλεσεν, ἵν' αὐτῷ συστρατεύσωνται, λαβόντες τὸ σιτηρέσιον. καὶ οὕτως εἰσελθόντων αὐτῶν, ἐσήμηνε τοῖς ἐκκεχωρηκόσιν, ὅπως ἂν ἐπανέλθωσι. καὶ περισχὼν αὐτούς, πολλὰ καὶ ὠνείδισε καὶ ἠπείλησε. καὶ τέλος πάντας μὲν, ἔφη, θανάτου εἶναι ἀξίους, οὐ μέντοι πάντας θανατώσειν αὐτὸς, ἀλλ' ὀλίγους, οὓς καὶ ἤδη συνειλήφει, δικαιώσειν, τοὺς δὲ ἄλλους ἀφιέναι. ταῦτα εἰπὼν, εἰς τὸ μέσον τοὺς δεδεμένους παρήγαγε, καὶ σταυροῖς προσδήσας καὶ αἰκισάμενος, ἀπέκτεινεν. ὡς δέ τινες τῶν παρεστηκότων ἀγανακτήσαντες ἐθορύβησαν, συχνοὺς κἀκείνων ἀπώλεσε. καὶ μετὰ τοῦτο τὴν μισθοφορὰν τοῖς ἄλλοις δοὺς, ἐπὶ τὸν ἰνδίβιλιν καὶ ἐπὶ τὸν μανδόνιον ἐστράτευσε. καὶ μὴ τολμησάντων ἐκείνων συμμῖξαι αὐτῷ, αὐτὸς ἐπέθετο, καὶ ἐνίκησεν. ὁμολογησάντων δὲ ἐκείνων, καὶ τῆς ἄλλης ἰβηρίας τὰ πλείω αὖθις ἐδουλώθη, καὶ ὁ μάγων τὰ γάδειρα ἐξέλιπε, καὶ ὁ μασινίσσας τοῖς ῥωμαίοις προσεχώρησεν. οἱ καρχηδόνιοι γὰρ τελευτήσαντος ἀσδρούβα τοῦ ἀννίβου ὁμαίμονος, ἐψηφίσαντο μὲν τὰς ἰβηρίας ἐκστῆναι, τὰ δὲ ἐν τῇ ἰταλίᾳ ἀνακτήσασθαι. καὶ ἔπεμψαν ἀργύριον τῷ μάγωνι, ἵν' ἐπικουρικὸν ἀθροίσας, στρατεύσηται ἐπ' αὐτήν.

[illegible]

[illegible]

deditionem fecerunt, multi ui ſubacti ſunt: multi, cum obſiderentur, urbes cremarunt, ſemetipſos & ſuos iugularũt. Maxima parte Hiſpaniæ ſubacta, Scipio Carthaginem rediit, ubi in honorem patris & patrui funebres ludos in armis edidit: in quibus, prẹter alios, duo fratres, de regno interſeſe contendentes, pacificatione fruſtra à Scipione tentata, decertarunt: & maior natu minorem, licet ualidiorem, interfecit. Poſtea Scipione ægrotante, Hiſpani res nouas moliri ſunt. Nam exercitus Scipionis, qui circa Soncronem hybernabat, ſe commouit. & cum prius etiam parum dicto audiens eſſet, nec tamen defectionem planè præ ſe ferret: tum cognito morbo Scipionis, dilata etiam ſtipẽdiorum ſolutione, apertè defecit: pulſisq; tribunis, ſibi Cõſules elegit. Fuerunt autẽ circiter VIII millia. Qua de cauſa Hiſpani etiã ad deſerendã fidẽ facti promptiores, ſocias ciuitates afflixerũt: & Mago Gades iamiam relicturus, neq; reliquit, & mediterraneis multum detrimenti attulit. Quo Scipio intellecto, exercitui per literas ueniã promiſit, quòd rerũ neceſſariarũ penuria coacti, rebus nouis ſtuduiſſent: petens, ne quid ex eo mali ſuſpicarentur: collaudatis iis qui magiſtratum eorum geſsiſſent, ne ſine imperio grauius aliquid uel deſignarent, uel perpeterẽtur. Poſt has Scipionis literas, eius incolumitate & placabilitate cognita, nihil amplius cõmouerunt. Vbi uerò cõualuit, ne tum quidẽ aſperius eis eſt cõminatus: frumentoq; promiſſo, omnes ad ſe uenire iuſsit, ſiue ſingulos per uices, ſiue uniuerſos ſimul, utrũ ipſi mallẽt. Milites uerò ſingulatim ſe ei credere non auſi, omnes unà uenerũt. Quos Scipio (ſerũ enim erat) extra mœnia manere iuſsit, cõmeatu abũdè ſuppeditato: curauitq;, ut eorũ audaciſsimi in urbẽ uenirent, eosq; noctu comprehenſos uinxit. Vbi diluxit, omnem exercitũ, tanquã expeditione inſtituta, præmiſit. Deinde milites, qui recèns uenerãt, inermes in urbẽ ad ſe uocauit, ut acceptis ſtipendiis unà militarent. Quibus ita ingreſsis, iis qui exierãt ſignificauit, ut e ueſtigiò redirent. Ita ſeditioſis circũuentis, multa exprobrauit, multa minatus eſt. Deniq; dixit, eos omnes exitium eſſe meritos: ſed ſe de paucis duntaxat, quos iam cõprehendiſſet, pœnas ſumpturũ, abſolutis reliquis. Hæc locutus, uinctos in medium produxit: & palis alligatos, per cruciatum necauit. Vt uerò quidam ex aſtantibus indignati ac tumultuati ſunt, eorum quoq; complures ſuppliciis affecit. Poſtea ſtipendio reliquis dato, contra Indibilim & Mandonium eſt profectus: eosq; pugnam detrectantes aggreſſus, ſuperauit. Qui cum deditionem feciſſent, maior Hiſpaniæ pars eſt ſubacta, & Mago Gadibus diſceſſit, & Maſiniſſa cum Romanis ſe coniunxit. Nam Carthaginenſes poſt Haſdrubalis fratris Hannibalis cædem, Hiſpaniam deſerendã eſſe decreuerũt, & Italiã recuperandã: Magoni pecunia miſſa, ut conductis auxiliis eã inuaderet.

Scipionis ludi funebres, & morbus.

Legio ſeditioſa ad officium reducta.

Indibilis. Mãdonius.

Mago Hiſpania cedẽs, bellum in Italiam transfert.

Gymnesiæ insulæ. Is igitur in Italiã tendẽs, ad Gymneſias inſulas uenit. ac in maiori appellere non potuit, quòd inſulares, funditores exercitatiſsimi, eminus lapides in naues iaculabantur: ſed in minori hybernauit. Inſulę uerò hæ continenti uerſus Iberum imminẽt, & à Græcis Romanisq́ Gymneſiæ communiter appellantur. Hiſpani uerò Valerias, & Hyaſſuſas: & peculiari quamq; nomine, unam Ebeſum, alteram Maioricam, tertiam Minoricam rectiſsimè nominãt. Romani uerò Gades occuparunt. *Maſiniſſa.* Maſiniſſa porrò uir inter præſtantiſsimos, in re militari & manu & conſilio promptiſsimus, tali de cauſa à Carthaginenſibus ad Romanos defecit. *Haſdrubal. Sophonisba.* Haſdrubal Giſgonis filius, amicus ei erat, & Sophonisbã filiam deſponderat. *Syphax.* Sed quum Syphacem Romanis ſtudere ſenſiſſet, abdicata Maſiniſſæ affinitate, ut Syphacẽ Carthaginẽſibus recõciliaret, non minimæ potentiæ principẽ: adiumento fuit, ut Maſiniſſæ principatu, cuius pater recèns obierat, poriretur: & Sophonisbã in matrimonium dedit, excellẽn forma mulierẽ, in literis & Muſica exercitatiſsimã: adeò urbanã, facundã & uenuſtã, ut ſolo aſpectu auditu ue hominẽ etiam ſeueriſsimũ, in ſui amorẽ pertrahere poſſet. His de cauſis Syphax ad Carthaginẽſes ſe cõtulit. Maſiniſſa Romanos eſt ſecutus, quibus per omnem ætatẽ ſtrenuam nauauit operã. Scipio quum omnia quæ intra Piræ næos mõtes ſunt, partim ui, partim deditione cæpiſſet, traijcere in Africã ſtatuit. Romani autẽ, partim ex inuidia ſucceſſuum eius, partim ueriti, ne per ſuperbiam regnũ affectaret, duos ei ſucceſſores dederunt. Sic Scipio imperiũ depoſuit. *Res Macedonicæ.* Sulpitius autẽ cum Attalo eodẽ tempore Oreum proditione, Opuntem ui occupauit. Philippus enim eis maturè opẽ ferre non potuit, uijs qua tranſeundum erat, ab Aetolis inſeſsis. Sed ſerò tandem cum ueniſſet, Attalo in naues ſuas cõpulſo, pacẽ cum Romanis facere uoluit. Sed cum poſt multa uerba, cõditiones non placuiſſent, pace repudiata, Aetolos à Romanorum amicitia ad ſe traduxit. Hannibal autẽ interea quieuit, ſua tueri ſat habens: neq; à Coss. eſt laceſsitus, cum citra dimicationẽ ſubactum iri putantibus. Sequẽti anno P. Scipio & Licinius Craſſus Coss. facti: quorum hic in Italia manſit, altero in Siciliam & Africam ire iuſſo: ut ſi Carthaginem non caperet, ſaltem Hannibalem ex Italia auocaret. Sed nec iuſtus exercitus, nec ſumptus ad parandam claſſem, ex rei bene geſtæ inuidia, datus eſt, uix ſummè neceſſarijs ſuppeditatis. Nihilominus tamen cum claſſe ſociorum, & quibuſdam ex populo uoluntarijs diſceſsit. Mago ex inſula in Liguriam profectus, exſcenſum fecit. Craſſus in Brutijs Hannibalem obſeruauit. Philippus cum P. Semproniũ cum magnis copijs Apolloniã ueniſſe didiciſſet, cupide pacẽ fecit. Scipio uerò cum in * Italia appuliſſet, ſe ut in Siciliam traijceret parãs, id facere nõ potuit, quòd nec iuſtas, nec exercitatas copias haberet. Quare totã hyemẽ ibi exe-

περὶ τῶν γυμνησίων νήσων. καὶ ὃς πρὸς τὴν ἰταλίαν αὖθις ὁρμήσας, ἀφίκετο πρὸς τὰς γυμνησίας νήσους. καὶ τῆς μὲν μείζονος ἥμαρτε, μὴ δυνηθεὶς ἐς αὐτὴν καταρᾶραι (οἱ γὰρ ἐπιχώριοι πόῤῥωθεν ἐς τὰς ναῦς ἐσφενδόνων, κράτιστοι τοῦτο ποιεῖν ὄντες) ἐς δὲ τὴν μικροτέραν προσορμισάμενος, ἐκεῖ διὰ τὸν χειμῶνα κατέμεινεν. αἱ νῆσοι δὲ αὗται τῇ πρὸς τὴν ἴβηρα ἠπείρῳ ἐπίκεινται. εἰσὶ δὲ τρεῖς, ἃς ἕλληνες μὲν καὶ ῥωμαῖοι κοινῇ γυμνησίας καλοῦσιν. βαλλιαρίας δὲ καὶ ὑασούσας οἱ ἴβηρες, ἰδίᾳ δὲ ἑκάστην, τὴν μὲν ἔβυσον, τὴν δὲ μείζω, μικροτέραν δὲ τὴν τρίτην φερωνυμώτατα. τὰ γάδειρα δὲ οἱ ῥωμαῖοι κατέσχον. *δι' ἣν αἰτίαν ὁ μασινίσσας τοῖς ῥωμαίοις προσεχώρησεν.* ὁ δὲ μασινίσσας ἀνὴρ ὢν ἐν τοῖς κρατίστοις ἐξεταζόμενος, καὶ χειρὶ καὶ βουλεύμασιν ἄριστος ἐτύγχανε τὰ πολέμια. πρὸς δὲ τοὺς ῥωμαίους ἐκ τῶν καρχηδονίων διὰ αἰτίας τοιάσδε μετήνεκτο. ὁ ἀσδρούβας ὁ τοῦ γίσγωνος, φίλος τε ἦν αὐτοῦ, καὶ σοφωνίδα τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα αὐτῷ ἐνεγγύησε. τὸν σύφακα δὲ συγγνόμενος, καὶ τὰ τῶν ῥωμαίων αὐτὸν φρονοῦντα αἰσθόμενος, οὐκέτι τὰ ὡμολογημένα πρὸς τὸν μασινίσσαν ἐφύλαξεν· ἀλλὰ θέλων τοῖς καρχηδονίοις τὸν σύφακα προσποιήσασθαι, οὐκ ἐλαχίστης δυνάμεως ἄρχοντα, τήν τε ἀρχὴν αὐτῷ συγκατέπραξεν, ἣ τὸν μασινίσσαν προσῆκε, τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τότε θανόντος, καὶ τὴν σοφωνίδα συνῴκισεν. ἡ δὲ τό, τε κάλλος ἐπιφανὴς ἦν, καὶ παιδείᾳ πολλῇ καὶ γραμμάτων καὶ μουσικῆς ἤσκητο· ἀστεία τε καὶ αἱμύλος ἦν, καὶ οὕτως ἐπαφρόδιτος, ὡς ὀφθεῖσα ἢ καὶ ἀκουσθεῖσα μόνον, καὶ τὸν πάνυ δυσέρωτα κατεργάσασθαι. ὁ μὲν οὖν σύφαξ διὰ ταῦτα τοῖς καρχηδονίοις προσέθετο· καὶ ὁ μασινίσσας τὰ τῶν ῥωμαίων εἵλετο, καὶ χρησιμώτατος αὐτοῖς διὰ παντὸς ἐγένετο. σκιπίων δὲ πάντα τὰ ἐντὸς τοῦ πυρηναίου τὰ μὲν βίᾳ, τὰ δὲ ὁμολογίᾳ προσποιησάμενος, ἐς τὴν λιβύην ἐλάσαι ἡτοιμάζετο. *ὅτι ἐπαύθη τῆς ἀρχῆς ὁ σκιπίων.* οἱ δὲ ἐν τῇ ῥώμῃ τὰ μὲν φθόνῳ τῶν κατορθωμάτων αὐτοῦ, τὰ δὲ φοβούμενοι μὴ ὑπερφρονήσας τυραννίσῃ, ἀνεκαλέσαντο αὐτόν, δύο τῶν στρατηγῶν διαδόχους αὐτῷ πέμψαντες. καὶ ὁ μὲν οὕτω τῆς ἀρχῆς ἐπαύσατο. ὁ δέ γε σουλπίκιος μετὰ τοῦ ἀττάλου κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ὠρεὸν μὲν προδοσίᾳ, ὀποῦντα δὲ ἰσχύϊ κατέσχον. ὁ γὰρ φίλιππος οὐκ ἠδυνήθη αὐτοῖς ἐπαμῦναι διὰ ταχέων, τὰς διόδους προκατεχόντων τῶν αἰτωλῶν. ὀψὲ δέ ποτε ἐπελθὼν, ἐς τὰς ναῦς αὐτοῦ τὸν ἄτταλον καταφυγεῖν ἐβιάσατο. ὁ μέντοι φίλιππος σπείσασθαι τοῖς ῥωμαίοις ἠθέλησε. καί τινων λόγων αὐτοῖς γενομένων, τὰ μὲν τῆς εἰρήνης ἀφεῖθη, τοὺς δ' αἰτωλοὺς ἐκ τῆς συμμαχίας τῆς ῥωμαίων μεταθέμενος, φίλους ἑαυτοῦ ἐποιήσατο. ὁ δ' ἀννίβας τέως ἡσυχίαν ἦγεν, ἀγαπῶν εἰ τὰ ὑπάρχοντά οἱ διασώσαιτο. καὶ οἱ ὕπατοι νομίζοντες αὐτὸν καὶ ἄνευ μάχης ἐκτρυχωθήσεσθαι, ἀνεῖχον. τῷ δὲ ἐπιόντι ἔτει, ὅ, τε σκιπίων ὁ πούπλιος καὶ λικίνιος κράσσος ὑπάτευσαν. καὶ ὁ μὲν ἐν τῇ ἰταλίᾳ ἔμεινεν, ὁ δὲ σκιπίων ἐς σικελίαν ἀπελθεῖν καὶ ἐς λιβύην προσετέτακτο, ἵνα εἰ μὴ τὴν καρχηδόνα αἱρήσοι, τόν γε ἀννίβαν τέως ἐκ τῆς ἰταλίας ἀφελκύσῃ. οὔτε δὲ στράτευμα ἀξιόλογον, οὔτε πρὸς τριήρεις ἀνάλωμα ἔλαβε, διὰ τὰς ἀριστείας φθονούμενος, μόλις δὲ καὶ τὰ πάνυ ἀναγκαῖα παρέσχον αὐτῷ. καὶ ὁ μὲν σὺν τῷ ναυτικῷ τῶν συμμάχων, καί τισιν ἐθελονταῖς ἐκ τοῦ δήμου, ἀπῆρεν. ὁ δὲ μάγων ἐκ τῆς νήσου παραπλεύσας, ἐς τὴν λιγυστικὴν ἀπέβη. ὁ κράσσος δὲ ἐν τῇ βρεττίᾳ τὸν ἀννίβαν παρεφύλαττεν. *ὅπως ὁ φίλιππος ῥωμαίοις [illegible]* ὁ μέντοι φίλιππος κατηλλάγη ῥωμαίοις. πούπλιον γὰρ σεμπρώνιον ἐς ἀπολλωνίαν ἐλθόντα σὺν πολλῇ δυνάμει αἰσθόμενος, ἀσμένως ἐσπείσατο. σκιπίων δ' ὁ ὕπατος ἐς * ἰταλίαν κατάρας, παρεσκευάζετο μὲν ὡς ἐς σικελίαν πλευσόμενος, οὐκ ἠδυνήθη δὲ, μήτε δύναμιν ἐντελῆ, καὶ αὐτὴν ἀσυγκρότητον ἔχων. διὸ πάντα τὸν χειμῶνα ἐκεῖ

ἐκεῖ διῆγεν, τούς τε σὺν αὐτῷ ἐξασκῶν, καὶ ἄλλους προσκαταλέγων. μέλλοντι δὲ περαιοῦσθαι ἀγγελία αὐτῷ ἐκ Ῥηγίου ἧκε, τὴν πόλιν τὴν τῶν Λοκρῶν τινὰς προδώσειν. τὸν γὰρ φρούραρχον κατακτείναντες, καὶ μηδεμιᾶς ἐκδικίας παρὰ τοῦ Ἀννίβου τυχόντες, πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἀπέκλινον. δυνάμεις οὖν πέμψας ἐκεῖ, πολλὰ τῆς πόλεως νυκτὸς μετὰ τῶν προδιδόντων κατέλαβε. τῶν δὲ Καρχηδονίων εἰς τὴν ἄκραν συναλισθέντων, καὶ τὸν Ἀννίβαν μετακαλεσαμένων, διὰ τάχους ἐξανήχθη καὶ ὁ Σκιπίων, καὶ πλησιάσαντα τῇ πόλει ἐκ περιδρομῆς ἐπεκδραμὼν ἀπεώσατο. εἶτα λαβὼν τὴν ἀκρόπολιν, καὶ ἐπιτρέψας τὴν πᾶσαν πόλιν δυσὶ χιλιάρχοις, ἀνέπλευσεν, οὐκ ἠδυνήθη μέντοι τῇ Λιβύῃ προσπλεῦσαι. οὕτω δ' οἱ Καρχηδόνιοι τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ ἔδεισαν, ὥστε χρήματα μὲν τῷ Φιλίππῳ στεῖλαι, ἵν' εἰς τὴν Ἰταλίαν στρατεύσῃ, καὶ τῷ Ἀννίβᾳ καὶ σῖτον πέμψαι, καὶ στρατιώτας καὶ ναῦς τῷ Μάγωνι, καὶ χρήματα, ἵνα τὸν Σκιπίωνα κωλύσῃ περαιωθῆναι. ἐκ δὲ σημείων τινῶν, νίκην οἱ Ῥωμαῖοι λαμπρὰν ἐλπίσαντες, τήν τε ἐν τῇ Λιβύῃ στρατιὰν τῷ Σκιπίωνι, καὶ δύναμιν ἄλλην, ὅσην ἂν ἐθελήσῃ, καταλέξασθαι ἐπέτρεψαν. τῶν γὰρ ὑπάτων Μάρκον μὲν Κέθηγον τῷ Μάγωνι, Σεμπρώνιον δὲ συμπεσεῖν τῷ Ἀννίβᾳ ἀντέταξαν. οἱ δέ γε Καρχηδόνιοι δείσαντες τὸν Μασινίσσαν, μὴ Σκιπίωνι προσθῆται, ἔπεισαν τὸν Σύφακα, τὴν ἀρχὴν αὐτῷ ἀποδοῦναι, ὡς καὶ αὖθις αὐτὴν ἀναληψόμενον. ὁ οὖν Μασινίσσας ὑπώπτευσε μὲν τὸ πραττόμενον, καταλλαγῆναι δ' ἔδοξεν, ἵνα πιστὸς νομισθεὶς, μέγα τι σφῆλαι αὐτοὺς δυνηθῇ. μᾶλλον δ' ὑπὲρ τῆς Σοφωνίδος, ἢ τῆς βασιλείας ὠργίζετο. διὸ καὶ τοῖς Ῥωμαίοις προσέκειτο, ὑποκρινόμενος τὰ τῶν Καρχηδονίων αἱρεῖσθαι. ὁ δὲ Σύφαξ τὰ τῶν Λιβύων πράττειν, ἐπλάττετο Ῥωμαίοις ἔνσπονδος εἶναι. καὶ στείλας πρὸς τὸν Σκιπίωνα, παρῄνει μὴ πειρᾶσθαι τὴν διάβασιν. ἀκούσας δὲ ταῦτα δι' ἀπορρήτων ὁ Σκιπίων, ἵνα μὴ γνῶσιν οἱ στρατιῶται, τόν τε κήρυκα αὐθημερὸν ἀπέπεμψε, μηδενὶ ἄλλῳ προσομιλήσαντα. καὶ τὸ στράτευμα συγκαλέσας, ἐπισπεύδειν τὴν διάβασιν, ἐπεὶ τοὺς Καρχηδονίους ἀπαρασκευάστους λέγων εἶναι. καὶ πρότερον μὲν τὸν Μασινίσσαν, τότε δὲ καὶ τὸν Σύφακα μετακαλεῖσθαι αὐτούς, καὶ χρονίζοντας ἐγκαλεῖν. ταῦτα εἰπών, μηδὲν ἔτι μελλήσας ἐξανήχθη, καὶ πρὸς τὸ ἀκρωτήριον τὸ καλούμενον Ἀπολλώνιον προσορμίσας τὰς ναῦς, ἐστρατοπεδεύσατο, καὶ τὴν χώραν ἐπόρθει, προσέμιξέ τε ταῖς πόλεσι, καὶ εἷλέ τινας. ἐγκειμένων δὲ τῶν Ῥωμαίων τῇ χώρᾳ, Ἄννων ὁ ἵππαρχος, υἱὸς ὢν τοῦ Ἀσδρούβου τοῦ Γίσγωνος, ἀναπεισθεὶς πρὸς τοῦ Μασινίσσου ἐπιθέσθαι αὐτοῖς. ὁ οὖν Σκιπίων ἱππέας πέμψας τινάς, χωρία πρὸς καταδρομὴν ἐπιτήδεια ἐληΐζετο, ἵν' ὑποφεύγοντες ἐπισπάσωνται τοὺς ἐπιδιώκοντας. τῶν οὖν Καρχηδονίων ἐπισπωμένων αὐτοῖς κατὰ τὰ συγκείμενα τραπομένοις, ὁ Μασινίσσας τε κατὰ νώτου γενόμενος, μετὰ τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἐπέθετο τοῖς διώκουσι, καὶ ὁ Σκιπίων ἐκ τοῦ λόχου ἐπεκδραμὼν, προσέμιξεν αὐτοῖς. καὶ πολλοὶ μὲν ἐφθάρησαν, πολλοὶ δὲ καὶ ἑάλωσαν, καὶ ὁ Ἄννων αὐτός. ὃν ὁ Ἀσδρούβας τὴν μητέρα τοῦ Μασινίσσου συλλαβὼν, καὶ ἀντεπεδόθησαν. ὁ δὲ Σύφαξ τῆς πρὸς Ῥωμαίους φιλίας τὴν δόκησιν ἀπειπὼν, φανερῶς τοῖς Καρχηδονίοις συνήρατο. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι καὶ ἐληΐζοντο τὴν χώραν, καὶ συχνοὺς τῶν ἐκ τῆς Ἰταλίας ὑπὸ τοῦ Ἀννίβου πρὸς τὴν Λιβύην πεμφθέντων ἀνεκομίσαντο, καὶ κατὰ χώραν ἐχείμασαν. μετὰ δὲ ταῦτα, Γναίου Σκιπίωνος καὶ Γαΐου Σερουιλίου ὑπατευόντων, οἵ τε Καρχηδόνιοι ἐλαττωθέντες τῷ πολέμῳ,

συμβῆναι

ὅτι ὁ μασινίσσας ὑποκρίνεται καταλλαγῆναι τοῖς καρχηδονίοις, ἵν' αὐτοὺς σφήλῃ.

ὅτι ὁ σκιπίων ἀπέβη πρὸς καρχηδονίους, καὶ πόλεις εἷλέ τινας.

ὅτι ὁ μασινίσσας ῥωμαίοις ἐβοήθει κατὰ τῶν καρχηδονίων.

ibi exegit, ut & milites quos habebat, exerceret, & nouos delectus haberet. Traiecturo nunciatum eſt à Rheginis, Locrenſes quoſdam urbem prodituros eſſe. Nam cum ab Hannibale contra præſidij præfectum uociferantes, negligerentur, ad Romanos inclinarunt. Miſſa igitur parte copiarum, magnam urbis partem proditorum opera occupauit. Cum autem Carthaginenſes in arce conglobati, Hannibalem accerſiuiſſent, cum Scipio celeriter conuerſo curſu, eruptione facta, ad urbem accedentem repulit. Deinde arce potitus, totaq; urbe duobus tribunis militum mandata, ſoluit: uerùm in Africam appellere non potuit. Sic autem Carthaginenſes aduentum eius timuerunt, ut pecunia miſſa Philippum ad bellum Italiæ inferendum concitarent, & Hannibali frumentum & milites mitterent, Magoni claſſem & pecuniam, ut à traiectu Scipionem prohiberent. Romani autem ex oſtentis quibuſdam illuſtris uictoriæ ſpe concepta, legiones Africanas, & nouos militum delectus, quot uellet, Scipioni decreuerunt. Ex Conſulibus uerò Cethegum Magoni, Sempronium Hannibali oppoſuerunt. Carthaginenſes autem metuentes, ne ſe Maſiniſſa cum Scipione coniungeret, Syphaci perſuaſerunt, ut illi principatum reſtitueret, facilè eundem recepturus. Maſiniſſa fraudem intelligens, reconciliationem ipſe quoq; ſimulauit, ut eos magna clade afficeret: ob Sophonisbã, quàm propter principatum amiſſum, iratior. Itaq; Romanis ſtuduit, quamuis ſe partes Carthaginenſium ſouere profiteretur. Contrà Syphax, cum Afris conſultum uellet, ſe Romanum fœdus colere prætendebat: à quo Scipio admonitus, ne trajiceret, caduceatore eodem die clam ablegato, ut cum nemine colloqui poſſet, ne id reſciſcerent milites, conuocato exercitu, traiectum maturauit: Carthaginenſes adhuc imparatos eſſe dicens, eosq; pridem Maſiniſſam, nunc Syphacem accerſiſſe, eorumq; moram accuſare. His dictis, nihil amplius cunctatus ſoluit: & claſſe ad Apollonium promontorium ſubducta, caſtrisq; poſitis, agros uaſtauit, & oppida quædam cæpit. Tum Maſiniſſa Hannoni, Haſdrubalis Giſgonij filio, magiſtro equitum, perſuaſit, ut Romanos adoriretur. Scipio igitur, miſsis equitibus, quædam idonea loca populatur, ut ij refugiendo perſequẽtes attraherent. Qui cum ex compoſito in fugam uerſi, à Carthaginenſibus urgerentur, Maſiniſſa à tergo adortus eſt Afros, & Scipio ex inſidijs impetum in eos fecit: ac multis cæſis, multi cum ipſo Hãnone capti ſunt, quem Haſdrubal cum Maſiniſſæ matre permutatum redemit. Deinde Syphax, Romanæ amicitiæ ſimulatione abiecta, palàm Carthaginenſibus opem tulit. Romani uerò & agros populabantur, & multos qui ab Hannibale ex Italia in Africam mittebantur, recipiebant, & in hybernis ibi manſerunt. Poſt hæc, Cneo Scipione, & Caio Seruilio Conſulibus, Carthaginenſes bello fatigati,

pacem

Locri à Scipione occupati.

Maſiniſſæ & Syphacis inſidiæ amicitiæ.

Scipio rem in Africa gerit.

pacem expetiuerunt, & Mago atq; Hannibal Italia exciderunt. Conſulibus enim Hannibali & Magoni reſiſtentibus, in Africam Scipio graſſans, urbes oppugnauit. Interim nauem Carthaginenſem captam, cum uectores ſe legatos ad illum ire ſimularent, miſſam fecit: non » ignoratione commenti, ſed ne infamia uiola» tæ legationis aſpergeretur. Syphace de condi» tionibus agente, ut Scipio Africa, Italia exce» deret Hannibal, aſſenſus eſt: non quòd illi fi» dem haberet, ſed ut Barbarum in fraudem illi» ceret. Nam cum per induciarum licentiam alias alijs militibus in Carthaginenſium & Syphacis caſtra miſsis, omnem illorum apparatum exploraſſet: probabilibus de cauſis, eaq; potiſsimum, quòd Syphacem Maſiniſſæ inſidiatum eſſe conſtabat, pacta reſcidit. noctuq; in eorum caſtra uenit, paruo diſiuncta interuallo: & Haſdrubalis, paſsim ignem iniecit. Quæ cum facilimè incenſa eſſent (nam tabernacula ex culmis & frondibus confecta erant) & Carthaginenſes malè tractati ſunt: & Syphacis milites opem laturi, à Romanis in procinctu ſtantibus occiſi, eorum quoque caſtris ſuccenſis, in quibus multi & equi & homines perierunt. Romani cum hæc noctu perpetraſſent, nihil incommodi acceperunt: ſed manè, Hiſpani qui Carthaginenſibus recèns auxilio uenerant, ex improuiſo impetu in illos facto, multos occiderunt. Inde Haſdrubal ſtatim Carthaginem, Syphax domum redijt. Scipio uerò Syphaci Maſiniſſam & C. Lælium oppoſuit, ipſe contra Carthaginenſes eſt profectus.

Scipionis & Carthaginenſiũ dimicationes.

Illi uerò ad munitionem caſtrorum, in quibus Romani hybernarant, quoq; omnia ſua contulerant, naues miſerunt: ut aut eas caperent, aut Scipionem à ſeſe remouerent. nec fruſtrati ſunt. Eo enim cognito, obſidione relicta, properè ſtationem nauium cuſtodijt. Primo die hoſtes facilè propulſarunt Romani: poſtridie longè inferiores fuerunt. Nam Carthaginenſes ferreis manibus iniectis, naues aliquot eorum reuellerunt. Sed in terram excendere non auſi, nauibus domum reductis, imperium Haſdrubali abrogarunt, Hannoni cuidam tradiderunt. Inde Haſdrubal ſeruis & trãsfugis ſuſceptis, ſuapte autoritate copias non imbecilles coegit: & Hiſpanis, qui in caſtris Scipionis militabant, ſibi clàm conciliatis, noctu caſtra eius ex inſidijs adoriri inſtituit. Ac effeciſſet aliquid, niſi & augures auſpicijs turbati, & Maſiniſſę mater diuino quodam afflatu, effeciſſent, ut quæſtiones de eis haberentur. Sic illis ante perpetratum facinus ſupplicio affectis, Scipio rurſus ad Carthaginē admoto exercitu, agrum uſsit.

Syphax à C. Lælio & Maſiniſſa captus.

Syphax cum Lælio ad tempus reſtitiſſet, tandem Romani ſuperiores euaſerunt, multis occiſis, multis captis, atq; ipſo Syphace: quem cum uinctũ oſtendiſſent ijs qui Cirtam regiam eius tuebãtur, urbem citra pugnã occuparunt, in eaq; Sophonisbã deprehenderũt. Ad quam Maſiniſſa ſtatim inſilijt: & mulierē amplexus, Habeo,

συμβῆναι ἠθέλησαν, καὶ ὁ Ἀννίβας καὶ ὁ Μάγων ἐκ τῆς Ἰταλίας ἐξῄεσαν. οἱ μὲν γὰρ ὕπατοι τῷ Ἀννίβᾳ καὶ τῷ Μάγωνι ἀντικαθίσταντο. Σκιπίων δὲ τήν τε Λιβύην ἐκάκου, καὶ ταῖς πόλεσι προσέβαλλε. κἀν τούτῳ ναῦν Καρχηδονίαν λαβὼν, ἀφῆκεν, ἐπεὶ πρὸς αὐτὸν ὡς πρεσβεύσοντες ἀφικνεῖσθαι ἐπλάσαντο. ᾔδει μὲν γὰρ τὸ πλάσμα, « προσεποιεῖτο δὲ τὸ μὴ διαβληθῆναι, ὡς πρέσβεις κατασχών. « καὶ τοῦ Σύφακος πράττοντος ἐπὶ διαλλαγαῖς, ὥστε ἐκ τῆς Λιβύης μὲν τὸν Σκιπίωνα, τὸν δὲ Ἀννίβαν ἐκ τῆς Ἰταλίας ἀπαρᾶι, ἐδέξατο τὸν λόγον, οὐχ ὡς πιστεύων αὐτῷ, ἵνα δὲ σφήλῃ αὐτόν. τῶν γὰρ στρατιωτῶν ἄλλοτε ἄλλους κατὰ τὴν τῶν σπονδῶν πρόφασιν ἐς τὸ στρατόπεδον τό τε τῶν Καρχηδονίων πέμπων, καὶ τὸ τοῦ Σύφακος, ἐπεὶ ἐκεῖνοι πάντα τὰ παρ' αὐτοῖς κατεσκέψαντο, τὴν σύμβασιν ἐπ' εὐλόγου δή τινος σκήψεως, ἄλλως τε καὶ ὅτι ὁ Σύφαξ ἐπιβουλεύων ἐφωράθη τῷ Μασινίσσᾳ, διεκρούσατο. νυκτὸς δὲ ἐλθὼν ἐς τὰ στρατόπεδα αὐτῶν, οὐ πάνυ ἀπ' ἀλλήλων διέχοντα, καὶ πῦρ ἐς τὸ τοῦ Ἀσδρούβου πολλαχόθεν ἅμα ἐνέβαλε. καὶ ἐμπρηθέντος ῥᾷστα αὐτοῦ (ἐκ γὰρ καλάμης καὶ ἐκ φυλλάδων ἐπεποίηντο αὐτοῖς αἱ σκηναί) οἵ τε Καρχηδόνιοι κακῶς ἀπήλλαξαν, καὶ οἱ περὶ τὸν Σύφακα, βοηθῆσαι αὐτοῖς ἐθελήσαντες, τοῖς τε Ῥωμαίοις τοῖς συνεσκευασμένοις περιέπεσον, καὶ αὐτοὶ ἀπώλοντο, καὶ τὸ στρατόπεδον προσενεπρήσθη αὐτῶν, καὶ ἐφθάρησαν πολλοὶ καὶ ἵπποι καὶ ἄνθρωποι. οἱ Ῥωμαῖοι δὲ ταῦτα πεποιηκότες, νυκτὸς μὲν οὐδὲν ἔπαθον. ἡμέρας δὲ ἐπιφαυσκούσης, Ἴβηρες ἄρτι Καρχηδονίοις ἐπὶ συμμαχίᾳ ἐλθόντες, προσέπεσον αὐτοῖς ἀπροσδόκητοι, καὶ πολλοὺς ἀπέκτειναν. εὐθὺς οὖν Ἀσδρούβας μὲν ἐς τὴν Καρχηδόνα, Σύφαξ δὲ οἴκαδε ἀπεχώρησεν. ὁ δέ γε Σκιπίων Σύφακι μὲν τὸν Μασινίσσαν καὶ Γάϊον ἀντέταξε Λαίλιον· αὐτὸς δὲ ἐπὶ τοὺς Καρχηδονίους ἤλασεν. οἱ δὲ αὖ Καρχηδόνιοι πρὸς τὸ ἔρυμα τῶν Ῥωμαίων, ᾧ χειμαδίῳ ἐχρῶντο, καὶ ἐς ὃ ἀπετίθεντο πάντα, ναῦς ἔπεμψαν, ἵνα ἢ αὐτὸ αἱρήσωσιν, ἢ ἀφ' ἑαυτῶν ἀπάξωσι τὸν Σκιπίωνα. καὶ ἔσχον οὕτως. μαθὼν γὰρ τὸ γινόμενον, ἀπανέστη, καὶ ἐπειχθεὶς πρὸς τὸν ναύσταθμον, διὰ φυλακῆς αὐτὸν ἐποιήσατο. καὶ τῇ μὲν πρώτῃ ἡμέρᾳ ῥᾳδίως τοὺς προσμίξαντας αὐτοῖς ἀπεώσαντο οἱ Ῥωμαῖοι, τῇ δ' ὑστεραίᾳ πολὺ ἠλαττώθησαν. καὶ ναῦς γὰρ τῶν Ῥωμαίων χειρῶν σιδηρῶν ἐπιβολῇ ἀπέσπασαν, ἀποβῆναι δὲ ἐς τὴν γῆν οὐκ ἐτόλμησαν, ἀλλ' ἀναπλεύσαντες οἴκαδε, τὸν Ἀσδρούβαν ἀπεχειροτόνησαν, Ἄννωνα δέ τινα ἀνθείλοντο. κἀκ τούτου Ἄννων μὲν στρατηγὸς ἦν. ἐκεῖνος δὲ καθ' ἑαυτὸν δούλους τινὰς καὶ αὐτομόλους παραλαβὼν, δύναμιν οὐκ ἀσθενῆ συνεκρότησε, καί τινας τῶν Ἰβήρων τῶν συστρατευομένων τῷ Σκιπίωνι κρύφα ἀναπείσας, ἐπεχείρησε νυκτὸς ἐπιβουλεῦσαι τῷ στρατοπέδῳ αὐτοῦ. κἂν ἐξειργάσατό τι, εἰ μὴ οἵ τε μάντεις ὑπὸ ὀρνίθων ἐκταραχθέντες, καὶ ἡ τοῦ Μασινίσσου μήτηρ θειάσασα, ζήτησιν αὐτῶν γενέσθαι ἐποίησαν. καὶ οἱ μὲν προκαταληφθέντες ἐκολάσθησαν, καὶ ὁ Σκιπίων αὖθις ἐπὶ τὴν Καρχηδόνα ἐστράτευσε, καὶ τὴν γῆν αὐτῶν ἐδῄου. Σύφαξ δὲ ἐπολέμει τοῖς περὶ τὸν Λαίλιον, καὶ χρόνον τινὰ ἀντεῖχεν, εἶτα ὑπερέσχον οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ πολλοὺς μὲν ἐφόνευσαν, πολλοὺς δὲ ἐζώγρησαν, καὶ τὸν Σύφακα εἷλον. καὶ τὴν Κίρταν τὰ βασίλεια αὐτοῦ παρέλαβον ἀμαχεὶ, τοῖς φίλοις δεδεμένον αὐτὸν ἐπιδείξαντες. ἦν δὲ ἐκεῖ καὶ ἡ Σοφωνίς· καὶ πρὸς αὐτὴν ὁ Μασινίσσας εὐθὺς ἀνεπήδησε, καὶ περιλαβὼν αὐτὴν, ἔχω

στρατήγημα τοῦ σκιπίωνος.

περὶ μασινίσσου καὶ τοῦ σύφακος, καὶ σοφωνίδος.

ἔχω μὲν Σύφακα τὸν ἁρπάσαντά σε, ἔχω δὲ καὶ σέ. ἀλλὰ μὴ δείσῃς· οὐδὲ γὰρ αἰχμάλωτος γέγονας, ἐμὲ σύμμαχον ἔχουσα. ταῦτ' εἰπὼν, ἔγημε μὲν αὐτὴν παραχρῆμα, προκαταλαβὼν τοὺς Ῥωμαίους, μή πως αὐτὴν ἀφέλωνται, γενομένην ἐν τοῖς λαφύροις. εἶτα καὶ τὰς ἄλλας πόλεις τοῦ Σύφακος προσεποιήσαντο, καὶ πρὸς τὸν Σκιπίωνα ἦλθον, ἄγοντες τά τε λοιπὰ, καὶ τὸν Σύφακα. καὶ ὃς ἰδὼν αὐτὸν δεδεμένον, οὐκ ἤνεγκεν· ἀλλὰ τῆς παρ' αὐτῷ μνημονεύσας ξενίας, καὶ τὰ ἀνθρώπεια ἀναλογισάμενος, ἀνεπήδησεν ἐκ τοῦ δίφρου, ἔλυσέ τε αὐτὸν, καὶ ἐδεξιώσατο, καὶ ἐντίμως ἦγε. καί ποτε ἤρετο, τί δόξαν ἐπολέμησας ἡμῖν; ὁ δὲ ἑαυτόν τε σοφῶς ἐξητήσατο ἅμα, καὶ τὸν Μασινίσσαν ἠμύνατο, εἰπὼν, αἰτίαν αὐτῷ τὴν Σοφωνίδα γενέσθαι. ὑπὸ γὰρ πατρὸς ὑπ' Ἀσδρούβα χαριζομένην, καταπλῆσαι αὐτὸν μαγγανείαις, ὥστε καὶ ἄκοντα τὰ τῶν Καρχηδονίων πρᾶξαι. ἀλλ' ὅτι ὑπὸ γυναικὸς ἠπάτημαι, ἀξίαν ἐκδέδωκα δίκην. ἔχω δ' οὖν τι ἐν κακοῖς παραμύθιον, ὅτι καὶ Μασινίσσας αὐτὴν ἔγημε· πάντως γὰρ καὶ ἐκεῖνον ὁμοίως δολώσει. ὁ δὲ Σκιπίων ὑποπτεύσας ταῦτα περὶ τοῦ Μασινίσσου, ἐκάλεσέ τε αὐτὸν, καὶ ἐπετίμησεν, ὅτι γυναῖκα πολεμίαν καὶ αἰχμάλωτον ἄνευ τῆς αὐτοῦ γνώμης οὕτω ταχέως ἔγημε· καὶ παραδοῦναι τοῖς Ῥωμαίοις αὐτὴν ἐκέλευσεν. ὁ δὲ περιαλγήσας μὲν, εἰσπηδήσας δ' εἰς τὴν σκηνὴν, ἔφη τῇ Σοφωνίδι· εἰ μὲν οἷός τ' ἦν ὑπὸ τοῦ ἐμαυτοῦ θανάτου ἐλευθέραν φυλάξαι σε, καὶ ἀνύβριστον, προθύμως ἂν ὑπεραπέθανον. ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἀδύνατον, προπέμπω σε, ἔνθα κἀγὼ καὶ ἅπαντες ἀφιξόμεθα. καὶ ταῦτα εἰπὼν, φάρμακον αὐτῇ ὤρεξεν. ἡ δὲ οὔτ' ὠλοφύρατο, οὔτ' ἐστέναξεν· ἀλλὰ καὶ πάνυ γενναίως, εἰ τοῦτο σοὶ, ἔφη, ἄνερ, δοκεῖ, κἀγὼ πείθομαι. τῆς γὰρ ψυχῆς μου μετὰ σὲ οὐδεὶς ἄλλος δεσπόσει. εἰ δὲ τοῦ σώματός μου Σκιπίων δεῖται, νεκρὸν αὐτὸ λαβέτω. καὶ ἡ μὲν οὕτως ἀπέθανε. Σκιπίων δὲ τὸ ἔργον ἐθαύμασεν. οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ τοῦ Λαιλίου τὸν Σύφακα καὶ τὸν υἱὸν ἐκείνου Οὐερμίναν ἀγαγόντος ἐκεῖ, καὶ τῶν ἄλλων τινὰς τῶν πρώτων, τὸν μὲν Σύφακα εἰς τὴν Ἄλβαν κατέθεντο, καὶ τελευτήσαντα δημοσίᾳ ἔθαψαν. τῷ δὲ Οὐερμίνᾳ τὴν βασιλείαν τὴν πατρῴαν ἐπεκύρωσαν, καὶ τοὺς ζωγρηθέντας Νομάδας ἐχαρίσαντο. οἱ δὲ Καρχηδόνιοι περὶ σπονδῶν ἐπικηρυκευσάμενοι ὑπὸ Σκιπίωνι, χρήματά τε ἐδεδώκεσαν, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους πάντας ἀπέδωκαν, καὶ ὑπὲρ τῶν λοιπῶν πρεσβείαν ἐς τὴν Ῥώμην ἔστειλαν. τοὺς δὲ πρέσβεις οἱ Ῥωμαῖοι τότε οὐ προσεδέξαντο, λέγοντες οὐκ εἶναι πάτριον σφίσι, στρατοπέδων ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ὄντων τισὶ, πρεσβείαν προσίεσθαι ἐξ αὐτῶν, καὶ χρηματίζειν ὑπὲρ εἰρήνης. ὕστερον δὲ ἀπαχθέντος τοῦ τε Ἀννίβου καὶ τοῦ Μάγωνος, λόγου σφίσι μετέδωκαν, καὶ ἐψηφίσαντο τὰς σπονδάς. ἐξεχώρησαν δὲ τῆς Ἰταλίας ὅ τε Ἀννίβας καὶ ὁ Μάγων, οὐ διὰ τὴν σύμβασιν, ἀλλὰ πρὸς τὸν οἴκοι πόλεμον ἐπειγόμενοι. οἱ δ' ἐν τῇ Λιβύῃ Καρχηδόνιοι οὐδὲ πρότερον εἰρηναῖόν τι φρονοῦντες, καὶ περὶ σπονδῶν ἐπὶ τῇ τοῦ χρόνου τριβῇ διὰ τὴν τοῦ Ἀννίβου παρουσίαν ἐπικηρυκευσάμενοι, ὡς τὸν Ἀννίβαν πλησιάζοντα ἔμαθον, ἀνεθάρσησαν, καὶ ἐπέθεντο τῷ Σκιπίωνι κατά γῆν τε καὶ κατὰ θάλασσαν. ἐκείνου περὶ τούτου αὐτοῖς ἐγκαλέσαντος, οὔτε μέτριόν τι τοῖς πρέσβεσιν ἀπεκρίναντο, καὶ ἐπεβούλευσαν αὐτοῖς ἀποπλεύσασι· καὶ εἰ μὴ πνεῦμα τυχαίως συμβὰν αὐτοῖς ἐβοήθησεν, ἀπώλοντο ἄν. ὅθεν καὶ ὁ Σκιπίων ἐν τούτῳ τῆς ψήφου τῆς περὶ τῆς εἰρήνης κομισθείσης, οὐκ ἔτι αὐτὴν ἐποιήσατο.

[illegible]

[illegible]

οἱ νῦ

Habeo, inquit, Syphacem, qui te mihi rapuit: habeo & te. Sed timere noli: neque enim capta es, me ſocio. Hæc locutus, ſtatim eam uxorem duxit: ueritus, ne ſi Romanos expectaſſet, illa in manubias relata excideret. Deinde reliquis oppidis ſubactis, præter alia, Syphacem ad Scipionem uinctũ adduxerunt. Quod ille ſpectaculum non tulit: ſed memor eius hoſpitij, & humanorum caſuum, è ſella exilijt: eumq́ ſolutum, porrecta dextera, honorificè habuit. Cum autem eum aliquando rogaſſet, quo conſilio bellum Romanis intuliſſet: ille pari calliditate & ſeipſum excuſauit, & Maſiniſſam ultus eſt. Id enim Sophonisbæ impulſu factum eſſe dixit, à qua in patris Haſdrubalis gratiam præſtigijs quibuſdam fuerit irretitus, ut uel inuitus ſtuderet Carthaginenſibus. Etſi autem muliebris impoſturæ iuſtas pœnas lueret, tamen id in malis ſe habere ſolatij, quòd Maſiniſſa, ea ducta, omnino in ſimile exitium præcipitandus eſſet. Ea ſuſpicione motus Scipio, cum Maſiniſſa ſtatim expoſtulat, quòd mulierem hoſtem & captiuam, ſe inſcio, tam properanter duxiſſet: eamq́ tradi Romanis iubet. Quibus uerbis ingenti dolore affectus Maſiniſſa, ſubitò in tabernaculum inſiliens, Sophonisbæ ait: Si meo ipſius interitu te liberam & inuiolatam tueri poſſem, cupidè pro te mortem oppeterem. Verùm quia id fieri non poteſt, eò te præmitto, quò & ego & omnes perueniemus. His dictis, ei uenenum porrigit. Illa uerò citra eiulatum & gemitum, generoſo animo reſpondet: Si tibi iſtud, marite, placet, pareo. Nam animo quidem meo nemo alius dominabitur. Si autem Scipio corpus meum requirit, mortuum id accipiat. Id factum mulieris admiratus eſt Scipio. Romani, Syphace, eius filio Vermina, & alijs principibus à Lælio in urbem perductis, Syphacem Albæ aſſeruarunt: & defunctum, publicè ſepeliuerunt. Verminæ paternum regnum confirmarunt, captiuis Numidis dono datis. Carthaginenſes autem caduceatoribus de pace miſsis, ſtatim pecuniam Scipioni dederunt: captiuisq́ omnibus redditis, cæteris de rebus legatos Romam miſerunt: qui tum à Romanis admiſsi non ſunt. Negabant enim, moris maiorum eſſe, ut eorum de pace legatos audirent, qui caſtra haberent in Italia. Poſt diſceſſum autem Hannibalis & Magonis, ijs auditis, pacis conditiones acceperunt. Illi porrò Italia exceſſerunt, non propter pacificationem, sed ad bellum domeſticum properantes. At Carthaginenſes, cum prius etiam pacem minimè cogitarent, nec eam alio conſilio petijſſent, niſi ut tempus tererent, dum ueniret Hannibal: eius aduentu recreati, Scipionem terra marique inuaſerunt. Illo uerò expoſtulante, neque quicquam moderati legatis reſpõderunt. & abeuntes per inſidias occidiſſent, niſi fortuito uento exorto eſſent cõſeruati. Itaque Scipio ſenatuſcõſultum de pace interim allatũ, non ratũ habuit.

Carthaginenſes inſidioſam pacem aperto bello commutant.

Cartha-

Carthaginenſes uerò, Magone in Italiam remiſſo, Hannibalem exercitui cum ſummo imperio præfecerũt, repudiato Hannone, & Haſdrubale capitis damnato. Qui cum ultro uenenum hauſiſſet, in cadauer eius eſt ſæuitum. Hannibal omni poteſtate accepta, Maſiniſſæ regnũ populatus, ſe ad committendũ cum Romanis prælium parat. Idem & à Scipione factum. Romanos autem pœnituit, quòd Hannibalem Italia emiſiſſent: quem ut in Africa rem gerere didicerunt, denuò haud mediocriter perterriti, alterum Conſulem Cl. Neronem contra eum miſerũt, Marco Seruilio Italiæ defenſione mandata. Verùm Nero propter hyemem in Italia & Sardinia moratus, in Africã peruenire non potuit. Deinde ne ultra Siciliam quidem proceſsit, audita Scipionis uictoria: qui ueritus, ne ſi anteuertiſſet Nero, laborum ſuorũ gloriam interciperet, primo uere Hannibalem, audita Maſiniſſe clade, inuaſit. Hannibal uerò Scipionis aduentu cognito, & ipſe ei occurrit. Ita caſtris e regione poſitis, non ſtatim ad manus uenerunt: ſed dies complures morati, uterq; milites ſuos ad pugnam eſt cohortatus. Vt autem Scipioni tempus non diutius terere uiſum eſt, & Hannibalem uel inuitũ ad certamen elicere, Vticam iter intendit: ut cum timere & fugere crederetur, rei gerendæ occaſionem haberet. idq; factũ eſt. Hannibal enim cum fugere opinatus, maioreq; fiducia inde ſumpta, cum ſolis equitibus eum à tergo eſt perſecutus: quibus Scipio præter expectationẽ reſtitit: iiſq; profligatis, perſecutione omiſſa, impedimenta quæ in uia erant, intercepit omnia. Hæc turbarunt Hannibalẽ: atq; illud etiam, quòd Scipio tres exploratores in caſtris ſuis deprehenſos, impunè dimiſerat. E quorũ uno cum didiciſſet, quid in caſtris actũ eſſet (duo enim ultro apud Romanos manſerant) perculſus eſt: neq; amplius decertare auſus, quamprimùm pacẽ facere decreuit: ut, ea non impetrata, mora ſaltem aliqua & induciæ intercederẽt. Maſiniſſa igitur, ut populari ſuo interceſſore, cum Scipione collocutus, nihil impetrauit. Nam Scipio neq; aſperè neq; perſpicuè reſpõdit: ſed quamuis omnino medium quoddam teneret, tamen humanius diſſeruit, ut eum ſpe pacis negligentiorem redderet. idq; accidit. Cum enim Hannibalem de pugna minimè cogitantẽ, caſtra in locum commodiorem transferre uelle, ex transfugis intellexiſſet: noctu loco eo, quò ille properabat, præoccupato, Carthaginenſibus in conualle, caſtris haud idonea, uerſantibus, ex improuiſo ſe oſtendit. At Hannibal detrectata pugna, caſtris ibi muniendis & puteis fodiendis per totam noctem fuit occupatus: qua ærumna fatigatos & ſitientes Scipio uel inuitos inire prælium coegit. Congrediuntur inter ſeſe, Romani inſtructi & alacres, Hannibal & Carthaginenſes inuiti, & præter alia etiam defectu ſolis integro territi: quem præter cætera nihil ſibi fauſti portẽdere Pœnus arbitratus, elephantes in prima

Scipio Hannibalẽ arte eluſum & ſubactũ, ad pacẽ petendam adigit.

οἱ δὲ Καρχηδόνιοι τὸν μὲν Μάγωνα εἰς τὴν Ἰταλίαν αὖθις ἔπεμψαν, τὸν δ' Ἀννίβαν αὐτοκράτορα στρατηγὸν ἀπέδειξαν, τὸν Ἄννωνα τῆς ἀρχῆς παύσαντες, τὸν δ' Ἀσδρούβαν καὶ ἀποκτεῖναι ἐψηφίσαντο. φαρμάκῳ δὲ ἑκουσίως φθαρέντα, καὶ νεκρὸν ᾐκίσαντο. Ἀννίβας δὲ τὴν πᾶσαν τῆς ἡγεμονίας λαβὼν, εἰς τὴν Μασινίσσου χώραν ἐνέβαλε, καὶ ἐκάκου αὐτὴν, καὶ τοῖς Ῥωμαίοις μαχέσασθαι ἡτοιμάζετο. ἀνθητοιμάζοντο δὲ καὶ οἱ τοῦ Σκιπίωνος. οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ μετεμέλοντο, ὅτι μὴ ἐκώλυσαν τὸν Ἀννίβαν ἐκπλεῦσαι. ὡς μέντοι ἐν τῇ Λιβύῃ συγκροτοῦντα αὐτὸν ἔμαθον, οὐ μετρίως αὖθις ἐδεδίεσαν. διὸ Κλαύδιον μὲν Νέρωνα τὸν ἕτερον τῶν ὑπάτων ἐπ' αὐτὸν ἔπεμψαν, Μάρκῳ δὲ Σερουιλίῳ τὴν τῆς Ἰταλίας φυλακὴν προσεκλήρωσαν. ἀλλ' οὐκ ἠδυνήθη ὁ Νέρων ἐς Λιβύην ἐλθεῖν, ὑπὸ χειμῶνος ἐν Ἰταλίᾳ χρονίσας, καὶ ἐν Σαρδοῖ. εἶτα οὐδὲ περαιτέρω τῆς Σικελίας ἐχώρησε, κεκρατηκότα μαθὼν τὸν Σκιπίωνα. ὁ γὰρ Σκιπίων δείσας, μὴ ἐπελθὼν ὁ Νέρων, τῶν αὐτοῦ πόνων τὴν δόξαν σφετερίσηται, τοῦ ἔαρος ἐπιλάμψαντος, ἐπὶ τὸν Ἀννίβαν ἐχώρησε, μαθὼν ὅτι τὸν Μασινίσσαν ἐνίκησε. καὶ ὁ Ἀννίβας ὡς ἔμαθε προσιόντα τὸν Σκιπίωνα, προσεχώρησεν αὐτῷ. καὶ ἀντεστρατοπεδευσάμενοι, οὐκ εὐθὺς εἰς χεῖρας ἦλθον. συχνὰς δ' ἡμέρας διέτριψαν, καὶ ἕκαστος τῷ οἰκείῳ διελέχθη στρατεύματι, καὶ πρὸς τὴν μάχην αὐτοὺς παρεθάρρυνεν. ὡς δ' ἔδοξε τῷ Σκιπίωνι μὴ διατρίβειν ἔτι, ἀλλὰ καὶ ἄκοντα τὸν Ἀννίβαν ἐς τὸν ἀγῶνα προσαγαγεῖν, ἐπὶ τὴν Οὐτικὴν ὥρμησεν, ἵνα δεδιέναι καὶ φεύγειν δόξας, καιρὸν ἐπιθέσεως. ὃ καὶ ἐγένετο. ὁ γὰρ Ἀννίβας φεύγειν αὐτὸν οἰηθεὶς, καὶ ἐπὶ πλεῖον ἐκ τούτου θαρσήσας, ἐπεδίωξε μόνοις τοῖς ἱππεῦσι κατὰ νώτου. καὶ ὁ Σκιπίων ἀντέστη τε αὐτοῖς παρὰ δόξαν, καὶ συμβαλὼν ἐνίκησε. τρέψας δ' αὐτοὺς, οὐκ ἐπὶ τὸ διώκειν σφᾶς, ἀλλ' ἐπὶ τὰ σκευοφόρα αὐτῶν καθ' ὁδὸν τυγχάνοντα ὥρμησε, καὶ πάντα συνέλαβε. τοῦτό τε τὸν Ἀννίβαν ἐτάραξε, καὶ ἔτι ὅτι κατασκόπους αὐτοῦ τρεῖς ἐν τῷ στρατοπέδῳ ὁ Σκιπίων εὑρὼν, οὐδὲν δεινὸν αὐτοὺς πεποιήκει. μαθὼν γὰρ παρ' ἑνὸς αὐτῶν ὁ Ἀννίβας τὸ πεπραγμένον (οἱ γὰρ δύο παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις μένειν ἠθέλησαν) κατεπλάγη, καὶ διακινδυνεῦσαι οὐκέτι θαρρήσας, σπείσασθαι ὅτι τάχιστα ἔγνω, ἵν' εἰ μὴ τοῦτο συμβαίη, τριβήν γοῦν τινὰ ποιήσηται, καὶ διακωχήν. πέμψας οὖν πρὸς τὸν Μασινίσσαν, δι' ἐκείνου ὡς ὁμοφύλου τὰς σπονδὰς ᾔτησε· καὶ ἦλθε μὲν ἐς λόγους τῷ Σκιπίωνι, ἔπραξε δὲ οὐδέν. ὁ γὰρ Σκιπίων οὔτε τραχὺ, οὔτε τι σαφὲς ἀπεκρίνατο, ἀλλὰ τὸ μὲν ὅλον ἐμέσευσεν, φιλανθρωπότερον δ' ὅμως διελέχθη, ὅπως αὐτὸν ὡς καὶ σπεισόμενος ὡς ἀμελέστερον προσαγάγῃ· ὃ καὶ συμβέβηκε. μάχης μὲν γὰρ πέρι οὐδὲν ὁ Ἀννίβας ἐνενόησε, μεταστρατοπεδεύσασθαι δὲ ἐς χωρίον ἐπιτηδειότερόν τι ἠθέλησεν. ἐξ αὐτομόλων δὲ τοῦτο μαθὼν ὁ Σκιπίων, προκατέλαβε νυκτὸς, καὶ κατέσχε τὸν τόπον, ὡς ὃν ἐκεῖνος ἠπείγετο. ἐν χωρίῳ δέ τινι κοίλῳ καὶ ἀνεπιτηδείῳ πρὸς στρατοπεδείαν γενομένοις τοῖς Καρχηδονίοις, ἐπεφάνη αἰφνίδιον. ὁ δὲ Ἀννίβας συμβαλεῖν οὐκ ἠθέλησε. στρατοπεδευόμενοι δ' ἐκεῖ, καὶ φρεωρυχοῦντες, ἐταλαιπώρησαν διὰ πάσης τῆς νυκτὸς, καὶ οὕτω κακῶς αὐτοὺς ἔχοντας ὑπὸ καμάτου καὶ δίψης, κατηνάγκασε καὶ ἄκοντας ὁ Σκιπίων συμμίξαι αὐτῷ. συνέβαλον οὖν οἱ μὲν Ῥωμαῖοι συντεταγμένοι καὶ πρόθυμοι, Ἀννίβας δὲ καὶ οἱ Καρχηδόνιοι ἀπρόθυμοί τε καὶ καταπεπληγμένοι, καὶ δὴ ἔνθα καὶ ὅτι καὶ ὁ ἥλιος σύμπας ἐξέλιπεν. ἐκ γὰρ τῶν ἄλλων καὶ τοῦτο οὐκ αἴσιόν τι προμηνύειν σφίσιν ὁ Ἀννίβας ὑπώπτευσεν. οὕτω δ' ἔχοντες, τοὺς ἐλέφαντας ἑαυτῶν προβα-

ὅτι τῷ Ἀννίβᾳ πᾶσα ἡ ἡγεμονία ἐδόθη.

ὅτι ὁ Σκιπίων τῷ Ἀννίβᾳ συμβαλὼν ἐνίκησεν.

ὅτι σπονδὰς ᾐτήσατο ὁ Ἀννίβας εἰρήνης.

ὅτι συμβαλὼν ὁ Σκιπίων τῷ Ἀννίβᾳ, ἐνίκησεν αὐτόν.

προὐβάλοντο. καὶ οἱ Ῥωμαῖοι μέγα ἐξαίφνης καὶ καταπληκτικὸν ἀνεβόησαν, καὶ τὰς ἀσπίδας τοῖς δόρασι κρούοντες, θυμῷ καὶ δρόμῳ ἐπὶ τοὺς ἐλέφαντας ὥρμησαν. ὑφ' ὧν ταραχθέντες ἐκεῖνοι, οἱ μὲν πλείους οὐκ ἐσέβαλον ἐς σφᾶς, ἀλλ' ἀπετράποντο, καί τι προσκεκομμένοι μᾶλλον τοῖς οἰκείοις τεταγμένοις ἐνεποίουν τὸν θόρυβον. οἱ δὲ καὶ ἐς μέσον σφίσι χωρήσαντες, τῶν Ῥωμαίων διισταμένων, διὰ μέσου αὐτῶν διεξέτρεχον, καὶ παριόντες ἐβάλλοντό τε καὶ ἐκ χειρὸς ἐτιτρώσκοντο. καὶ ἐπί τινα μὲν χρόνον ἀντέσχον οἱ Καρχηδόνιοι, ἔπειτα τοῦ Μασινίσσου καὶ τοῦ Λαιλίου τοῖς ἱππεῦσι προσπεσόντων αὐτοῖς, πάντες ἔφυγον· οἱ δὲ πλείους ἐφθάρησαν, καὶ ὁ Ἀννίβας μικροῦ ἂν ἀπώλετο. φεύγοντα γὰρ αὐτὸν ὁ Μασινίσσας ἐπεδίωκεν ἀκρατῶς τῇ τοῦ ἵππου ῥύμῃ ὑπερδιδούς. μεταστραφεὶς δ' ὁ Ἀννίβας, καὶ ἰδὼν αὐτὸν οὕτω διώκοντα, ἠρέμα ἐξέκλινε, καὶ τὸν δρόμον ἐπέσχε, καὶ οὕτω παρελάσαντα τὸν Μασινίσσαν κατὰ νώτου γενόμενος ἔτρωσε, κἀκ τούτου μετ' ὀλίγων διέφυγε. Σκιπίων δὲ νικήσας, ἐπὶ τὴν Καρχηδόνα ἀπήχθη, καὶ ἐπολιόρκει αὐτὴν ἐκ γῆς ἅμα καὶ θαλάσσης. οἱ δ' αὖ Καρχηδόνιοι πρῶτον μὲν ὡς τὴν πολιορκίαν καρτερήσοντες ἀντημύνοντο. ἔπειτα δὲ ἀπορηθέντες, πρὸς τὸν Σκιπίωνα διεκηρυκεύσαντο, καὶ ὁ Σκιπίων τοὺς λόγους σφῶν προσεδέξατο, καὶ περὶ τῶν συνθηκῶν διελέχθη αὐτοῖς. ἦν δὲ τὰ ὁμολογηθέντα, ὁμήρους τε παρὰ τῶν Καρχηδονίων, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους, καὶ τοὺς αὐτομόλους δοῦναι, καὶ πάντας δὴ τοὺς ἐλέφαντας, τὰς δὲ τριήρεις πλὴν δέκα παραχωρῆσαι· καὶ τοῦ λοιποῦ μήτε ἐλέφαντας, μήτε ναῦς μακρὰς πλείους τῶν δέκα ἔχειν, καὶ μήτε πόλεμον παρὰ τὴν τῶν Ῥωμαίων γνώμην πρὸς μηδένα ποιεῖσθαι· καὶ ἄλλα ἄττα. τούτων δὲ γενομένων τῶν ὁμολογιῶν, πρέσβεις ἐπὶ Ῥώμην οἱ Καρχηδόνιοι ἔστειλαν. καὶ οἱ μὲν ἀπῆλθον, οὐ μέντοι καὶ ἡ γερουσία τὴν πρεσβείαν ἑτοίμως ἐδέξατο, ἀλλ' ἐπὶ πολὺ ἠμφεσβήτησαν, ἀλλήλοις φιλονεικοῦντες. ὁ δὲ δῆμος τὴν εἰρήνην ὁμοθυμαδὸν ἐψηφίσατο, καὶ τὰς ὁμολογίας ἐδέξαντο· καὶ ἔπεμψαν δέκα ἄνδρας, ἵνα μετὰ τοῦ Σκιπίωνος ἅπαντα διοικήσωσι. καὶ αἱ συμβάσεις ἐπράχθησαν, καὶ αἱ τριήρεις ἐδόθησαν, καὶ ἐκαύθησαν, καὶ τῶν ἐλεφάντων οἱ μὲν πλείους ἐς τὴν Ῥώμην ἀπήχθησαν, τῷ Μασινίσσᾳ δὲ καὶ οἱ λοιποὶ ἐδωρήθησαν· καὶ Ῥωμαῖοι μὲν τὴν Λιβύην ἐξέλιπον, τὴν δ' Ἰταλίαν οἱ Καρχηδόνιοι. ὁ μὲν οὖν δεύτερος πόλεμος τῶν Καρχηδονίων ἔτει ἑκκαιδεκάτῳ εἰς τοῦτο κατέληξεν. κἀντεῦθεν ὁ Σκιπίων λελάμπρυντο, καὶ Ἀφρικανὸς ἐπεκέκλητο (Ἀφρικὴ γὰρ ἤδη ἡ περὶ Καρχηδόνα Λιβύη ὠνόμαστο) πολλοῖς δὲ καὶ ἐλευθερωτὴς προσηγόρευτο, πολλοὺς πολίτας κομίσας αἰχμαλώτους. καὶ ὁ μὲν μέγας ἐκ τούτων ἦρτο· Ἀννίβας δὲ κατηγορεῖτο παρὰ τοῖς οἰκείοις, ὡς τήν τε Ῥώμην λαβεῖν δυνηθεὶς, καὶ μὴ θελήσας, καὶ τὴν λείαν τὴν ἐκ τῆς Ἰταλίας σφετερισάμενος. οὐ μὴν καὶ ἑάλω, ἀλλὰ καὶ τὴν μεγίστην τῶν Καρχηδονίων ἀρχὴν οὐκ εἰς μακρὰν ἐπετράπη.

Ὅτι πολιορκούμενοι παρὰ τοῦ Σκιπίωνος οἱ Καρχηδόνιοι, περὶ σπονδῶν διελέχθησαν.

Ὅτι πρέσβεις οἱ Καρχηδόνιοι πρὸς Ῥώμην ἔστειλαν, καὶ συμβάσεις αὐτοῖς ἐψηφίσθησαν.

in prima acie collocat. Romani uerò ſubitò ingenti & terribili clamore ſublato, & clypeos haſtis pulſantes, ira & curſu incitati, belluas impetu illo territas diſsiparũt atq; euerterunt: quę uerò uulnerabantur, ſuis magis incommodabant. Iam ut aliquæ in hoſtes irent, tamen Romanis ſpacium præbentibus, per mediã aciem tranſcurrentes, inter prætereundum & iaculis & gladijs uulnerabantur. Ac ad tẽpus aliquod Carthaginenſes ſeſtiterunt. Deinde Maſiniſſę & Lælij equitatu inuecto, fugerunt omnes, plures ceciderunt, ipſo etiam Hannibale penè interfecto. Nam cum fugiens Maſiniſſam laxis habenis acerrimè perſequi conuerſus uidiſſet, eius impetu nonnihil declinato, curſuq; inhibito, præteruectum à tergo adortus uulnerauit: iſtaque cum paucis euaſit. Scipio uictoria potitus, properè Carthaginem terra mariq; obſedit. Carthaginenſes principiò ſe ad tolerandã obſidionem parantes, tandem rebus deſperatis, caduceatores ad illum miſerunt, cum quibus Scipio de pacis conditionibus egit, quæ huiuſmodi fuerunt: ut Carthaginenſes obſides darent, captiuos & transfugas omnes reſtituerent: elephantos omnes & triremes, decem exceptis, traderent. In poſterum neque elephantos, neq; longas naues plures quàm denas haberent, neque bellum cum quoquam niſi de ſentẽtia Romanorum ſuſciperent. adiecta ſunt & alia quædam. His conditionibus propoſitis legati Romam miſsi, ſed parum alacriter à Senatu ſuſcepti ſunt: alijs aliud cenſentibus, ac inter ſeſe rixantibus. Verùm populus pacem magno conſenſu decreuit, acceptis conditionibus, decemq; legatis miſsis, qui unà cum Scipione omnia adminiſtrarent. Pactis firmatis, triremes traditæ, crematæque ſunt: elephantorum maior pars Romam miſſa, reliqui Maſiniſſę donati: Africam Romani, Carthaginenſes Italiam reliquerunt. Hic ſecundi belli Punici poſt annos ſexdecim exitus fuit. Scipio autem magna parta gloria, cognomentum Africani tulit. (Iam tum enim Carthagini finitima Libya, Africa uocabatur) & multis captiuis ciuibus receptis, liberator à multis dictus, in ſummo honore fuit. Hannibal contrà à ſuis ciuibus accuſatus eſt, quòd Romam capere potuerit, nec uoluerit: & manubijs in ſuum peculium conuerſis, rempublicam fraudarit. Sed abſolutus eſt: nec multo pòſt, ſummum Carthaginenſium magiſtratum adeptus.

Pax facta cum Carthaginenſibus.

ΠΟΛΕΜΟΣ ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΝ τὸν μακεδόνα.

Εἰς ἑτέρους δ' αὖθις πολέμους οἱ Ῥωμαῖοι κατέστησαν, γενομένους πρὸς Φίλιππόν τε τὸν Μακεδόνα καὶ τὸν Ἀντίοχον. μόλις γὰρ ἡ πρὸς Καρχηδονίους ἤκμαζε μάχη, καὶ μὴ φίλια σφίσι τὰ πρὸς τὸν Φίλιπ-

πον

BELLVM MACEDONICVM ADuerſus Philippum regem geſtum.

Hoc bello confecto, Romani alijs aduerſus Philippũ Macedonem & Antiochũ ſunt implicati. nã Punicis adhuc certaminib. diſtricti, Philip-

ii pum

pum quamuis parum amicum, tamē colebant, ne Carthaginenſes adiutaret, aut Italiam inuaderet. Pace autē cum illis conſtituta, nihil cunctati, bellum apertè cū eo geſſerunt. Cum enim per legatos multa queſti, nihil eorum quæ poſtularant, impetraſſent, bellū decreuerunt: eam cauſam prætexentes, q Greciam inuaſiſset. ſed reuera ob priores iniurias illi infenſi: & anteuertere cupientes, ne Græcis ſubactis, Pyrrhi exemplo bellum in Italiam transferret. Bello decreto cùm alia ſitè præpararunt, tum L. Apuſtium claſsi præfectum Sulpitio Galbæ adiunxerunt, qui cum ſinu Ionio occupato diu ægrotaret, præfectus ille, & Claudius Cenſo legatus, omnibus copijs acceptis, hic quidem Athenas a Macedonibus obſeſſas claſſe liberauit: & Chalcidem, quam ijdem tenebant, uaſtauit: & Philippum, qui Athenas interim inuaſerat, regreſſus iterum atque iterum depulit. Apuſtius autē Philippo in Græcia occupato, impreſſione in Macedoniam facta, agros uaſtauit, & caſtella atq oppida ſubegit. Qua de cauſa Philippus animo æſtuans, ſurſum deorſum aliquādiu curſitauit, aliàs alijs opem ferens. Cæterùm Apuſtio regionem grauiter urgente, & Dardanis finitimam ſibi Macedoniam uexantibus (habitāt autem ſupra Illyrios & Macedones) cum Illyrij quoq atq Amynāder Athamaniæ Theſſalicæ gentis regulus, dudum eius fœderati, ad Romanos defeciſſent, etiam Aetolos ſuſpectos habens, & rebus ſuis metuens: cum maiori copiarum parte in ſuum regnum properauit. Cuius aduentu cognito, Apuſtius, hyeme inſtante, receſsit. Galba ex morbo recreatus, pluribus copijs comparatis, ſub ueris initia in Macedoniam properauit. Cumq caſtra in propinquo haberent, leuia certamina inter equites & uelites facta ſunt. Romanis autem in locum quēdam digreſsis, unde commeatus facilius ſuppeteret, Philippus eos ſui metu fugiſſe ratus, ex improuiſo prædatores aliquot occidit. Quo Galba animaduerſo, è caſtris eruptione facta, longe plures interfecit: Philippum uerò uictum & ſaucium noctu recedentē non eſt perſecutus: ſed Apolloniam redijt, Apuſtio interim cum Rhodijs & Attalo mare peragrante, & complures inſulas ſubigente. Sub idem tempus Carthaginenſis quidam Hamilcar, Magonis in Italia commilito, qui ad tempus quietus ibi remanſerat, exorto Macedonico bello, Gallos ad defectionem impulit: cum ijsq Ligures bello adortus, eorum etiam nonnullos ſibi adiunxit. Sed à L. Furio prætore ac victi, legatos de pace miſerunt. Ea Liguribus data eſt, cæteri nihil impetrarunt. Nam Aurelius Conſul prætori victoriam inuidens, eos uiciſsim bello eſt adortus. Sequenti anno Hamilcar & Galli multas clades Romanis intulerunt. Nam & Cn. Bebium prætorem ſuperarunt, & ſocias ciuitates incurſarunt, & Pla-

Sulpitius Galba, L. Apuſtius. Cl. Cenſo.

Hamilcaris & Gallorū tumultus.

πον ὄν, ἐθεράπευον αὐτὸν, ἵνα μὴ τοῖς καρχηδονίοις συνάροιτο, ἢ ἐς τὴν ἰταλίαν στρατεύσοιτο. ἐπεὶ δὲ τὰ κατ᾽ ἐκείνους ἠρέμησαν, οὐκέτ᾽ ἠμέλησαν, ἀλλ᾽ ἐς πόλεμον αὐτῷ κατέστησαν φανερὸν, πολλὰ ἐγκαλέσαντες αὐτῷ. πρέσβεις οὖν οἱ ῥωμαῖοι πρὸς αὐτὸν πέμψαντες, ἐπεὶ μηδὲν ὧν ἐπετάχθη ἔπραξε, τὸν πόλεμον ἐψηφίσαντο, πρόφασιν μὲν τὴν τῶν ἑλλήνων ἐπιβασίαν λαβόντες, τὸ δ᾽ ἀληθὲς ἀγανακτοῦντες ἐφ᾽ οἷς ὑπεπόνθεσαν, καὶ προκαταλαμβάνοντες αὐτὸν, ἵνα μὴ καταδουλωσάμενος ἐκείνους, ἐπὶ τὴν ἰταλίαν στρατεύσῃ κατὰ τὸν πύῤῥον. ψηφισάμενοι δὲ τὸν πόλεμον, τά τε ἄλλα παρεσκευάσαντο, καὶ στρατηγὸν ἐπὶ τοῦ ναυτικοῦ λεύκιον ἀπούστιον σουλπικίῳ γάλβᾳ δεδώκασι. καὶ ὁ γάλβας τὸν ἰόνιον κόλπον καταλαβὼν, ἐπὶ πολὺ ἐνόσησε. παραλαβόντος δ᾽ οὖν τὴν δύναμιν πᾶσαν, τοῦ ῥηθέντος στρατηγοῦ, καὶ κλαυδίου κένσωνος ὑποστρατήγου, αὐτὸς μὲν τῷ ναυτικῷ τὰς ἀθήνας ὑπὸ τῶν μακεδόνων πολιορκουμένας ἐῤῥύσατο, καὶ χαλκίδα κατεχομένην ὑπ᾽ αὐτῶν ἐπόρθησε. καὶ τοῦ φιλίππου ταῖς ἀθήναις ἐπιστρατεύσαντος, ἐπανελθὼν τότε αὐτὸν ἀπεώσατο, καὶ μετὰ τοῦτο αὖθις προσβαλόντα ἀπεκρούσατο. ἀπούστιος δ᾽ ἐς τὴν μακεδονίαν, ἀσχόλου περὶ τὴν ἑλλάδα τοῦ φιλίππου ὄντος, ἐμβαλὼν, τήν τε γῆν ἐληΐζετο, καὶ φρούρια καὶ πόλεις ἐχειρώσατο. φίλιππος δὲ διὰ ταῦτα ἐν ἀμηχανίᾳ γενόμενος, τοῖς μὲν ἄνω καὶ κάτω περιῄει, ἄλλοτε ἄλλοις ἀμύνων. ὡς δὲ ὁ ἀπούστιος τῇ χώρᾳ αὐτοῦ ἰσχυρῶς ἐπέκειτο, καὶ οἱ δαρδάνιοι τὴν πρόσορον σφίσι μακεδονίαν ἐκακούργουν (οἰκοῦσι δ᾽ ὑπὲρ τε ἰλλυριῶν καὶ ὑπὲρ μακεδόνων) ἰλλυριοί τέ τινες καὶ ἀμύνανδρος ἀθαμανίας θετταλικοῦ γένους βασιλεύων, σύμμαχοι πρότερον ὄντες αὐτοῦ, πρὸς τοὺς ῥωμαίους μετέστησαν· ἐκ τούτου καὶ τὰ τῶν αἰτωλῶν ὑπώπτευσε, καὶ περὶ τοῖς οἰκείοις ἔδεισε, καὶ οἴκαδε μετὰ τοῦ πλείονος στρατεύματος ὑπέστρεψε. γνοὺς δὲ τὴν πρόσοδον αὐτοῦ ὁ ἀπούστιος, ἀνεχώρησεν· ἤδη γὰρ καὶ χειμὼν ἦν. ῥαΐσας δ᾽ ἐκ τῆς νόσου ὁ γάλβας, πλείω παρασκευασάμενος δύναμιν, καὶ ἅμα ἦρι ἐς τὴν μακεδονίαν ἀπῇρεν. ἐπεὶ δ᾽ ἐπλησίασαν ἀλλήλοις, ἀντεστρατοπεδεύσαντο, καὶ ἀκροβολισμοῖς ἐχρῶντο τῶν ἱππέων καὶ τῶν ψιλῶν. μεταστάντων δὲ τῶν ῥωμαίων ἔς τι χωρίον, ὅθεν ῥᾷον ἦν αὐτοῖς ἐπισιτίσασθαι, νομίσας ὁ φίλιππος ὡς φοβηθέντας αὐτὸν μεταστῆναι, ἐπῆλθεν αὐτοῖς ποιουμένοις ἁρπαγὰς ἀπροσδόκητος, καί τινας διέφθειρε. καὶ ὁ γάλβας τοῦτο αἰσθόμενος, ἐπεκδραμὼν ἐκ τοῦ στρατοπέδου, καὶ προσμίξας αὐτοῖς, πολλῷ πλείους ἀντεπέκτεινεν. ὁ δ᾽ οὖν φίλιππος ἡττηθεὶς, καὶ τρωθεὶς, ὑπὸ νύκτα ἀπανίστατο. οὐ μέντοι αὐτὸν ὁ γάλβας ἐδίωξεν, ἀλλ᾽ ἐς τὴν ἀπολλωνίαν ἐκομίσθη. καὶ ἀπούστιος δὲ μετὰ τῶν ῥοδίων καὶ τοῦ ἀττάλου περιπλέων, νήσους συχνὰς ἐχειρώσατο. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ ὁ ἀμίλκας ὁ καρχηδόνιος τῷ μάγωνι συστρατεύσας ἐν ἰταλίᾳ, κἀκεῖ ὑπομείνας, τέως μὲν ἡσυχίαν ἦγεν. ὡς δ᾽ ὁ μακεδονικὸς πόλεμος ἐνέστη, τούς τε γαλάτας τῶν ῥωμαίων ἀπέστησε. καὶ μετ᾽ αὐτῶν ἐπὶ λίγυας στρατεύσας, τινὰς κἀκείνων προσεποιήσατο. λευκίῳ δὲ φουρίῳ στρατηγοῦντι πολεμηθέντες ἡττήθησαν, καὶ περὶ σπονδῶν ἐπρεσβεύσαντο. καὶ οἱ μὲν λίγυες ἔτυχον αὐτῶν, τοῖς ἄλλοις δὲ οὐκ ἐδόθησαν· ἀλλ᾽ ἀντεστράτευσεν ἐπ᾽ αὐτοὺς αὐρήλιος ὁ ὕπατος, φθονήσας τῆς νίκης τῷ στρατηγῷ. τῷ δ᾽ ἑξῆς ἔτει πρὸς τοῦ ἀμίλκου καὶ τῶν γαλατῶν συχνὰ ἔπαθον πολλὰ καὶ δεινά. γναῖόν τε γὰρ βαίβιον στρατηγὸν ἐνίκησαν, καὶ τὴν συμμαχίδα τῶν ῥωμαίων κατέτρεχον, τὸ πλα-

κεντίαν

ἐπὶ τὰς ἀθήνας πολιορκουμένας ὑπὸ τῶν μακεδόνων ἐῤῥύσατο ἀπούστιος.

ἐπιθέμενος φίλιππος ῥωμαίοις συμβαλὼν, ἡττᾶται.

ἀγωνίαν ἐπολιόρκησαν, καὶ ἑλόντες κατέσκαψαν. ἐν δὲ τῇ Ἑλλάδι καὶ τῇ Μακεδονίᾳ Πούπλιος Οὐίλλιος ὁ ὕπατος ἀντεκάθητο τῷ Φιλίππῳ, τὰ τῆς Ἠπείρου στενὰ κατειληφότι, δι' ὧν ἐς τὴν Μακεδονίαν αἱ ἐσβολαί. μετὰ δὲ τὸν χειμῶνα Τίτος Φλαμίνιος ὕπατος, τοῦ Φιλίππου πᾶν τὸ μεταξὺ τῶν ὀρῶν διατειχίσαντος, καὶ ὄντος δυσπολεμήτου, διά τινος ἐκπεριελθὼν στενῆς ἀτραποῦ μετ' ὀλίγων τὸ διατείχισμα, καὶ φανεὶς ἐξ ὑπερδεξίων, αἰφνίδιον ἐφόβησε τὸν Φίλιππον, νομίσαντα πᾶν τὸ τοῦ Τίτου στράτευμα εἴσω τῶν στενῶν παρελθεῖν, ὅθεν καὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν ἀπεχώρησεν εὐθύς. ὁ δ' ὕπατος ἐκεῖνον μὲν οὐκ ἐδίωξε, τὰς δ' ἐν τῇ ἠπείρῳ πόλεις προσεποιήσατο· καὶ ἐς Θετταλίαν ἐλθών, πολλὰς ἀπέστησε τοῦ Φιλίππου, εἶτα εἰς τὴν Φωκίδα καὶ τὴν Βοιωτίαν τε ἐνεχώρησε, καὶ ὁ μὲν Ἐλάτειαν ἐπολιόρκει, Λεύκιος δὲ Φλαμίνιος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ μετὰ τοῦ Ἀττάλου καὶ τῶν Ῥοδίων τὰς νήσους ἐχειροῦτο. καὶ τέλος Κεγχρεὰς ἑλόντες, καὶ πυθόμενοι πρέσβεις παρὰ Φιλίππου πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς ἐπὶ συμμαχίᾳ πεπέμφθαι, ἀπέστειλαν καὶ αὐτοί, καὶ Ἀθηναῖοι συνεπρεσβεύσαντο. καὶ πρότερον μὲν ἐς μέσον ἦσαν αἱ γνῶμαι τῶν Ἀχαιῶν, τῶν μὲν τῷ Φιλίππῳ τὴν συμμαχίαν ψηφιζομένων, τῶν δὲ τοῖς Ῥωμαίοις, ὀψὲ δ' ἔν ποτε τὴν βοήθειαν αὐτοῖς ἐψηφίσαντο, καὶ ἐπὶ τὴν Κόρινθον συνεστράτευσαν, καὶ τοῦ μὲν τείχους κατέρειψάν τινα. πονήσαντες δ' ἐπ' ἐκδρομαῖς, ἀπεχώρησαν. δείσας δ' ὁ Φίλιππος μὴ πολλὰς πόλεις ἀλῶσιν, ὑπὲρ εἰρήνης πρὸς τὸν ὕπατον ἐπεκηρυκεύσατο. καὶ ὃς ἐδέξατο τοὺς λόγους αὐτοῦ, καὶ συνῆλθον αὐτοί, καὶ οἱ σύμμαχοι. ἐπράχθη δ' οὐδέν, ἢ ὅτι πρέσβεις ἐς Ῥώμην πέμψαι τῷ Φιλίππῳ ἐπετράπη, καὶ οὐδ' ἐκεῖ τι ἐγένετο. τῶν γὰρ Ἑλλήνων ἀξιούντων αὐτὸν ἐξιέναι τῆς Κορίνθου καὶ τῆς Χαλκίδος, τῆς τε Δημητριάδος τῆς Θετταλικῆς, οὐδὲν περὶ τούτων οἱ τοῦ Φιλίππου πρέσβεις ἐντετάλθαι ἔφασαν, καὶ ἄπρακτοι ἀπηλλάγησαν. οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ τῷ Φλαμινίῳ τὴν ἐν τῇ Ἑλλάδι ἡγεμονίαν καὶ εἰς τὸ ὕστερον ψηφισάμενοι ἔτος, αὐτῷ ἀνέθεντο καὶ τὰ κατὰ Φίλιππον. ὁ δ', ὅτι κατὰ χώραν ἔμελλε μένειν, πρὸς πόλεμον ἡτοιμάζετο, καὶ μᾶλλον ὅτι καὶ Νάβις ὁ Λακεδαιμονίων τύραννος ἐνεωτέρισε, καίτοι φίλος ὢν τοῦ Φιλίππου, καὶ τὸ Ἄργος λαβὼν παρ' αὐτοῦ. ἀδυνατῶν γὰρ ὁ Μακεδὼν πολλὰ διέπειν ὁμοῦ, καὶ δείσας μὴ τοῖς Ῥωμαίοις ἡ πόλις ἁλωθῇ, τῷ Νάβιδι αὐτήν, ἵν' αὖθις ἀπολάβῃ, παρακατέθετο. Αἰλίου δὲ Παίτου τοῦ ὑπάτου στρατεύσαντος ἐπὶ τοὺς Γαλάτας, πολλοὶ ἀπ' ἀμφοτέρων ἔπεσον, προσμιγνύντων ἀλλήλοις, λόγου δ' ἄξιον ἐπράχθη οὐδέν. οἱ δ' ὅμηροι τῶν Καρχηδονίων, οἵ τε δοῦλοι οἱ μετ' αὐτῶν, καὶ οἱ πεπραμένοι αἰχμάλωτοι, καταλαβεῖν τὰς πόλεις ἐν αἷς ἕκαστοι τὰς διατριβὰς ἐποιοῦντο τολμήσαντες, καὶ πολλοὺς τῶν ἐπιχωρίων φονεύσαντες, καθῃρέθησαν ὑπὸ Κορνηλίου Λεντούλου στρατηγοῦ, πρὶν μεῖζόν τι διαπράξασθαι. οἱ μέντοι Γαλάται εὐτυχίαις τε ἐπαιρόμενοι, καὶ τοὺς Ῥωμαίους ἐν παρέργῳ σφίσι πολεμοῦντας αἰσθόμενοι, παρεσκευάσαντο ὡς καὶ ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἐλάσοντες. δείσαντες οὖν οἱ Ῥωμαῖοι, ἄμφω τοὺς ὑπάτους Κορνήλιον Κέθηγον καὶ Μινούκιον Ῥοῦφον ἐπὶ τοὺς Γαλάτας ἔπεμψαν· οἱ διαιρεθέντες, ἄλλος ἄλλην ἐπόρθουν χώραν. πρὸς οὖν τοὺς ὑπάτους καὶ οἱ πολέμιοι διῃρέθησαν, καὶ οἱ μὲν τῷ Κεθήγῳ μετὰ τοῦ Ἀμίλκου συμβαλόντες, ἡττήθησαν. οἱ λοιποὶ δὲ τοῦτο γνόντες, ἀπεδειλίασαν, καὶ οὐκέτι τῷ Ῥούφῳ συνέβαλον, ἀλλ' ἀδεῶς ἐκεῖνος τὴν χώραν κατέτρεχε. καὶ οἱ μὲν

τῷ Κε

μάχη ἑτέρα ῥωμαίων πρὸς φίλιππον.

centiam expugnatam euerterunt. In Græcia & Macedonia P. * Villius conſul contra Philippum in procinctu erat, qui Epiri anguſtias occuparat, per quas in Macedoniam patebat aditus. Hyeme elapſa, T. Flaminius Cos. cum Philippus, ob omne illud ſpacium, quod inter montes interiacet, muro obſeptum, oppugnatu difficilis eſſet: cum paucis per anguſtũ callem munitionem circumijt. & ex ſuperiore loco ſubitò conſpectus, terrorem incuſsit Philippo, omnem eius exercitum anguſtias ſuperaſſe opinanti, ut ſtatim in Macedoniam recederet. Conſul uerò illum non perſecutus, Epiri urbibus eſt potitus: atq; inde in Theſſaliam trãſgreſſus, multis à Philippo alienatis, in Phocidem & Bœotiam ſe contulit. Vbi dum Elatiam obſidet, L. Flaminius frater eius cum Attalo & Rhodijs inſulas ſubigunt, deniq; Cenchreis etiam potiti, cum audiſſent ſocietatem Achæorum à Philippo petitam eſſe, legatos & ipſi unà cum Athenienſibus ad illos miſerunt. Initio diuiſæ fuerunt Achæorum ſententiæ, alijs Philippo, alijs Romanis auxilia decernentibus. Sed ſerò tandem ſocietate inita, Corinthi oppugnandæ adiutores, parte muri deiecta, crebris eruptionibus fatigati, receſſerunt. Deinde ueritus Philippus, ne multæ urbes caperentur, caduceatores ad Conſulem de pace miſit. Qui cũ eius poſtulatis annuiſſet, & ipſi & ſocij conuenerunt: ſed nihil actum eſt aliud, niſi quòd Philippo legatos Romam mittere eſt conceſſum. ac ne ibi quidem quicquam impetratum. Nam Græcis poſtulantibus, ut Corintho, Chalcide & Theſsalica Demetriade cederet: Philippi legati nihil de ijs urbibus in mandatis ſe habere affirmantes, rebus infectis diſceſſerunt. Romani uerò Græciæ prouinciam, & bellum Philippi cum Flaminio, in ſequentem etiam annũ prorogarunt. Qui cum ibi manſurus eſſet, ad bellum ſe parauit: eoq; magis, quòd Nabis, Lacedæmoniorũ tyrannus, quanq; Philippi, ob Argos ab eo acceptum, amicus, pacem cum ipſo ſecerat. Nam quia Macedo multa ſimul curare nõ poterat, eam urbem, ueritus ne à Romanis caperetur, Nabidis fidei, depoſiti inſtar, commiſit. Aelio Pæto conſule bellum cum Gallis gerẽte, etſi multi utrinq; in conflictibus ceciderunt, nihil tamen memorabile geſtum eſt. Obſides Carthaginenſium, eorum ſerui & captiui uænundati, urbes in quibus quiq; degebant, occupare auſi, multis ciuibus interfectis: à Cornelio Lentulo prætore ſunt oppreſsi, prius q̃ grauius aliquid committeretur. At Galli ſucceſsibus elati, cum Romanos obiter ſecum bellare animaduerterent, ita ſe parabant, quaſi ipſam urbem oppugnaturi. Quo conatu Romani territi, utrunque Conſulem, Cornelium Cethegum & Minutium Rufum, contra Gallos miſerunt: qui inter ſe diuiſi, alius aliam regionem uaſtauit. Vt Conſules, ita etiam hoſtes diuiſi, qui cum Hamilcare fuerunt, uicti

ii s à Ce

T. Flaminius Cos. cum Philippo bellum gerit.

Achæi ſe cum Romanis coniungunt.

Nabis Lacedæmonius tyrannus.

Motus ſeruilis oppreſſus.

Gallorum motus coërcitus.

à Cethego, pacem impetrarunt: reliqui ea clade territi, cũ Ruſo agros impunè uaſtante nõ ſunt congreſsi, nec tamen ab armis receſſerunt. Tũc etiã Flaminius cum Attalo totã Bœotiã ſubegit. ac Attalus dum concionem ad Bœotios habet, præ ſenio efflauit animã. At Flaminius in Theſſaliã profectus, equeſtri prælio cũ Philippo decertauit. neq; enim locus maiori pugnæ fuit idoneus. Quare ambo in tumulum quendam cuius cacumẽ Cynoſcephale, à canini capitis ſimilitudine dicitur, ſeceſſerunt: diuerſiſq; caſtris poſitis, inter ſe totis exercitib. cõgreſsi, æquo Marte diſceſsiſſent, niſi Aetolorũ auxilia uictoriã Romanis peperiſſẽt. Philippus uictus & profligatus, cũ Lariſſam & circumiacentes ciuitates in uictoris partes conceſsiſſe audiſſet, caduceatorib. miſsis, pecuniaq;, & præter alios filio Demetrio obſide dato, inducias à Flaminio impetrauit, & legatos Romã pro pace miſit. Dum hęc geruntur, etiam Androſthenes ab Achæis uictus, Corinthum amiſit. Lucius Flaminius claſsis præfectus, cum Acarnanes à Philippi ſocietate abſtrahere non poſſet, Leucadẽ obſidione cępit: eoſq;, ubi Philippi cladem audiuere, faciliùs ſubegit. Sic Macedonicum bellũ eſt ſolutũ, & Romani pacẽ cum Philippo minimè grauatim fecerunt, his conditionibus: ut captiuos & trãsfugas omnes reſtitueret: ut elephantos & triremes, præter quinq; & prætoriã quę XVI remorũ erat, & pecuniã partim præſentẽ, partim certis penſionib. daret: ut ſoli Macedoniæ imperaret, neq; milites ultra quinquies mille aleret, neq; ulli extra regnũ ſuũ bellum faceret. Nã cæteras urbes tam Aſianas q̃ Europæas, quę prius ei ſeruierant, liberas dimiſerũt. Conſules denuò Gallos, ſed nõ citra laborẽ & ęrumnã, ſubegerunt. Porcius Cato Hiſpaniam penè totam alienatã recuperauit, uir illis temporib. omnib. uirtutib. præſtantiſsimus. Cum aũt poſt Cannenſem cladem lex eſſet lata, ne mulieres aurũ geſtarent, néue uehiculis aut uaria ueſte uterentur, & populus utrũ ea abroganda eſſet, nec ne, deliberaret: Cato pro concione eam retinendã eſſe ſuaſit, cum hac concluſione: Ornentus igitur mulieres, non auro, non gemmis,
» non acupictis aut byſsinis ueſtibus: ſed mode-
» ſtia, maritorum obſeruantia, liberorum amo-
» re, obedientia, moderatione, legibus ciuita-
» tis, armis noſtris, uictorijs, triumphis. Sed L. Valerius tribunus plebis Catoni aduerſatus, autor fuit, ut mulieribus patria ornamenta redderentur. qua de re cum ad populum multa uerba feciſſet, oratione ad Catonẽ conuerſa: Tu
» Cato, inquit, ſi ornamenta mulierum iniquo a-
» nimo pateris, & aliquid magnificum & philo-
» ſopho dignum præſtare cupis, in orbem eas ra-
» dito, tunicis & pallijs induito, atq; etiam, ſi Dijs
» placet, armato, & equis impoſitas in Hiſpa-
» niã ducito, atq; adeò huc adducito, ut & concio-
» nib. noſtris interſint. Age accerſamus eas huc.

Macedonici belli exitus.

Contentio de ornamẽtis mulierum.

τῷ Κεθήγῳ πολεμήσαντες σπονδὰς ἐποιήσαντο, οἱ δὲ ἄλλοι ἐν τοῖς ὅπλοις ἔτι ἐτύγχανον. τότε δὲ καὶ ὁ Φλαμίνιος μετὰ τοῦ Ἀττάλου τὴν Βοιωτίαν ἅπασαν ὑπηγάγετο. καὶ ὁ μὲν Ἄτταλος ἐν τῷ δημηγορεῖν αὐτοῖς ὑπὸ γήρως ἀπέψυξεν. ὁ δέ γε Φλαμίνιος ἐς τὴν Θεσσαλίαν ἐλθὼν, τῷ Φιλίππῳ συνέμιξε, καὶ ἱππομαχίαν ἐποιήσαντο. τὸ γὰρ χωρίον οὐκ ἐπιτήδειον πρὸς μείζω μάχην ἦν. διὸ καὶ ἄμφω ἐπανέστησαν, καὶ πρός τινα λόφον γενόμενοι, οὗ τὴν ἀκρωνυχίαν κυνὸς κεφαλὴν ὀνομάζουσιν, οἱ μὲν ἔνθεν, οἱ δ' ἐκεῖθεν ηὐλίσαντο· καὶ μαχεσάμενοι τοῖς στρατεύμασιν ἅπασιν, ἰσοπαλεῖς ἂν ἀπηλλάγησαν, εἰ μὴ οἱ Αἰτωλοὶ ὑπερτέρους τοὺς Ῥωμαίους ἐποίησαν. ἡττηθεὶς οὖν ὁ Φίλιππος, καὶ φυγών, ἔπειτα μαθὼν τήν τε Λάρισαν καὶ τὰς περὶ αὐτὴν πόλεις τὰ τοῦ νικήσαντος ᾑρημένας, ἐπεκηρυκεύσατο τῷ Φλαμινίῳ· καὶ ἐσπείσατο, χρήματά τε τοῦ Φιλίππου δόντος, καὶ ὁμήρους ἄλλους τε καὶ τὸν οἰκεῖον υἱὸν Δημήτριον, καὶ πρέσβεις ὑπὲρ τῆς εἰρήνης εἰς Ῥώμην ἐκπέμψαντος. ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐπράττετο, καὶ Ἀνδροσθένης ἐνικήθη ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν, καὶ τὴν Κόρινθον ἀπέβαλε. καὶ ὁ Φλαμίνιος ὁ Λούκιος ἐπὶ τοῦ ναυτικοῦ ὤν, ἐπεὶ μὴ ἔπειθε τοὺς Ἀκαρνᾶνας μὴ συμμαχεῖν τῷ Φιλίππῳ, τήν τε Λευκάδα πολιορκίᾳ εἷλε, κἀκείνους μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ Φιλίππου γνόντας ῥᾷον συμπαρεστήσατο. οὕτω μὲν ὁ Μακεδονικὸς ἐλέλυτο πόλεμος, καὶ οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ τῷ Φιλίππῳ ἑτοιμότατα συνηλλάγησαν ἐπὶ τῷ τούς τε αἰχμαλώτους καὶ τοὺς αὐτομόλους ἀποδοῦναι, καὶ τοὺς ἐλέφαντας, τάς τε τριήρεις, πλὴν πέντε καὶ τῆς στρατηγίδος αὐτῆς, οὔσης ἑκκαιδεκήρους· καὶ χρήματα μὲν αὐτίκα δοῦναι, τὰ δὲ καὶ ἐν τάξεσί τισι· καὶ μόνης τῆς Μακεδονίας βασιλεύειν, μὴ πλείους τ' ἔχειν στρατιώτας τῶν πεντακισχιλίων, μήτε πόλεμον ἔξω τῆς ἑαυτοῦ χώρας ποιεῖσθαι τινί. τὰς γὰρ ἄλλας πόλεις τάς τε ἐν τῇ Ἀσίᾳ καὶ τῇ Εὐρώπῃ, τὰς πρὶν δουλευούσας αὐτῷ, ἐλευθέρας ἀφῆκαν. οἱ δ' ὕπατοι τοὺς Γαλάτας αὖθις οὐκ ἀταλαιπώρως ἐπολέμησαν, ὅμως μέντοι καὶ τούτους ὑπέταξαν. Πόρκιος δὲ Κάτων ὕπατος αἱρεθεὶς, τὴν Ἰβηρίαν μικροῦ πᾶσαν ἀλλοτριωθεῖσαν ἀνεκτήσατο, ἀνὴρ ἀρετῇ πάσῃ τοὺς τότε νικῶν. νόμου δὲ τεθέντος μετὰ τὴν ἐν Κάνναις τοῖς Ῥωμαίοις συμβᾶσαν ἧτταν, μὴ χρυσοφορεῖν τὰς γυναῖκας, μήτε διφροφορεῖσθαι, μήθ' ὅλως ἐσθῆτι κατασκίῳ κεχρῆσθαι, ὁ δῆμος, εἰ χρὴ καταλῦσαι τὸν νόμον, βουλὴν ἐποιεῖτο. καὶ περὶ τούτου ὁ Κάτων ἐδημηγόρησε, δεῖν κατασκευάζων τὸν νόμον κρατεῖν, καὶ τέλος ταῦτα ἐπήγαγε· κοσμείσθωσαν οὖν αἱ γυναῖκες, μήτε
» χρυσῷ, μηδὲ λίθοις, ἤ τισιν ἀνθηροῖς καὶ ἀμοργίνοις
» ἐσθήμασιν, ἀλλὰ σωφροσύνῃ, φιλανδρίᾳ, φιλοτε-
» κνίᾳ, πειθοῖ, μετριότητι, τοῖς νόμοις τοῖς κειμένοις,
» τοῖς ὅπλοις τοῖς ἡμετέροις, ταῖς νίκαις, τοῖς τροπαί-
» οις. Λούκιος δὲ Οὐαλέριος δήμαρχος ἀντιλέγων τῷ Κάτωνι, διελέχθη, ἀποδοθῆναι συμβουλεύων ταῖς γυναιξὶ τὸν κόσμον τὸν πάτριον, καὶ πολλὰ περὶ τούτου πρὸς τὸν δῆμον εἰπών, εἶτα πρὸς τὸν Κάτωνα τὸν λόγον ἐπέστρεψε, καὶ ἔφη· σὺ δ' ὦ Κάτων, εἰ ἄχθῃ
» τῷ κόσμῳ τῶν γυναικῶν, καὶ βούλει φιλόσοφόν τι
» ποιῆσαι καὶ μεγαλοπρεπές, ἀπόκειρον αὐτὰς περι-
» τρόχαλα, καὶ χιτωνίσκους καὶ ἐξωμίδας ἔνδυσον, καὶ
» νὴ Δία σύγε καὶ ὅπλισον, ἐφ' ἵππους τε ἀναβίβασον, καὶ
» ἀπάγαγε σοι, καὶ ἐς τὴν Ἰβηρίαν αὐτὰς ἄγαγε, ὅπως τι καὶ τῶν ἐκκλησιῶν κοινωνῶσιν ἡμῖν. καὶ δεῦρο αὐτὰς εἰσφερώμεθα
»

μάχη τῶν ῥωμαίων πρὸς φίλιππον, καὶ ἧττα αὐτοῦ.

ἐπὶ ποίαις συνθήκαις ῥωμαῖοι τῷ φιλίππῳ ἐσπείσαντο.

λύεται ὁ κωλύων μὴ κοσμεῖσθαι τὰς ῥωμαίας νόμος.

καὶ ὁ μὲν

καὶ ὁ μὲν οὐαλέριος ταῦτα εἰπὼν ἐσιώπησεν· ἀκούσασαι δὲ αἱ γυναῖκες (ἐγγὺς γὰρ τῆς ἀγορᾶς πολλαὶ διέτριβον, πολυπραγμονοῦσαι τὸ γινόμενον) ἐσεπήδησαν ἐς τὴν ἐκκλησίαν, καταβοῶσαι τοῦ νόμου. καὶ οὕτω διαλυθέντος αὐτοῦ, ἐνεδύσαντο εὐθὺς ἐκεῖ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ κόσμον τινά, καὶ ἐξῆλθον χορεύουσαι. ὁ δὲ κάτων ἐς ἰβηρίαν ἀφίκετο, καὶ μαθὼν πάντας τοὺς μέχρι τοῦ ἴβηρος οἰκοῦντας συνεστράφθαι, ἵνα καθ' ἓν αὐτῷ πολεμήσωσι, συγκροτήσας τὸ στράτευμα προσέβαλέ σφισι, καὶ ἡττήσας αὐτούς, ἀνάγκασε προσχωρῆσαί οἱ, φοβηθεὶς ἵνα μὴ καὶ τὰς πόλεις αὐτοῦ ἐκβάλωσι. καὶ τότε μὲν οὐδὲν αὐτοῖς εἰργάσατο. ὕστερον δὲ ὑπόπτων ἐνίων γενομένων, τά τε ὅπλα πάντων ἀφείλετο, καὶ τὰ τείχη σφῶν δι' αὐτῶν τῶν ἐπιχωρίων κατέσκαψε. γράμματα γὰρ ἑκασταχόσε διαπέμψας, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἅπασιν αὐτὰ ἐγχειρισθῆναι κελεύσας, προσέταξε τοὺς περιβόλους αὐθημερὸν καθελεῖν, θάνατον ἀπειλήσας τοῖς ἀπειθήσασιν. ἃ ἀναγνόντες οἱ ἐν ταῖς ἀρχαῖς ὄντες, καὶ νομίσαντες ἑκάστοι μόνοις αὐτοῖς γεγράφθαι, καὶ μηδὲ καιρὸν λαβόντες βουλῆς, κατέβαλον πάντες τὰ τείχη. ὁ δὲ κάτων διαβὰς τὸν ἴβηρα, καὶ τοῖς κελτίβηρσι συμμαχοῦσι τοῖς πολεμίοις αὐτοῦ, διὰ πλῆθος συμβαλεῖν μὴ θαρσήσας, μετεχειρίσατο θαυμασίως αὐτούς, ποτὲ μὲν μεταπείθων πρὸς αὐτὸν μεταστῆναι δόσει μείζονος μισθοῦ, ποτὲ δὲ παραινῶν σφίσιν ἐπανελθεῖν οἴκαδε, ἔστι δ' ὅτε καὶ μάχην αὐτοῖς ἐς ἡμέραν ἐπαγγέλλων ῥητήν. ἐκ γὰρ τούτου ἐστασίασαν πρὸς ἀλλήλους, καὶ φοβηθέντες, οὐκέτ' αὐτῷ πολεμῆσαι ἐτόλμησαν. τότε δὲ καὶ φλαμίνιος ἐπὶ τὸ ἄργος ἐστράτευσε. τὸν γὰρ νάβιν ὅτι σφίσιν ἄπιστον, καὶ τοῖς ἕλλησι φοβερὸν ἑώρων οἱ ῥωμαῖοι, πολέμιον ἐποιήσαντο. προσγενομένων δὲ συμμάχων ἐκ τοῦ φιλίππου αὐτῷ, ἐπὶ τὴν σπάρτην ἤλασεν ὁ φλαμίνιος, καὶ ἀπόνως τὰ ταΰγετα ὑπερβάς, καὶ πρὸς τὴν πόλιν προσῆλθε μηδενὸς ἐναντιουμένου. ὁ γὰρ νάβις τούς τε ῥωμαίους δείσας, καὶ τοὺς ἐπιχωρίους ὑποπτεύσας, οὐκ ἐκινήθη ὥστε προαπαντῆσαι τῷ φλαμινίῳ. πλησιάσαντι δὲ ἐπεξῆλθεν ἅμα, καὶ καταφρονήσας διά τε τὸν κάματον τὸν ἐκ τῆς πορείας, καὶ ὅτι περὶ τὴν στρατοπέδευσιν ἀπησχόληντο, καί τινας συνετάραξε. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἐπεξῆλθε τοῖς προσβάλλουσι, καὶ πολλοὺς ἀποβαλών, οὐκέτι ἐπεξῆλθε. καταλιπὼν οὖν μέρος τοῦ στρατοῦ ἐκεῖ ὁ φλαμίνιος, ὅπως μὴ διαδρᾶναι κινδυνεύῃ, τοῖς λοιποῖς ἐπὶ τὴν χώραν ἐστρατεύετο· ἐκεῖνός τε καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, καὶ οἱ ῥόδιοι, καὶ ὁ τοῦ ἀττάλου παῖς εὐμένης ἐπόρθουν αὐτήν. ἀπογνοὺς οὖν διὰ ταῦτα ὁ νάβις, κήρυκα τῷ φλαμινίῳ ὑπὲρ εἰρήνης ἀπέστειλε. καὶ ἐς τοὺς μὲν λόγους αὐτῷ προσῆκτο, οὐκ αὐτίκα δὲ κατελύσατο. τὰς γὰρ ὁμολογίας ἃς ἀπῃτεῖτο ὁ νάβις ποιήσασθαι, οὔτ' ἀπαγορεῦσαι ἐθάρρει, οὔτε ποιῆσαι συγκατετίθετο, τὸ δὲ πλῆθος ἐκώλυσεν αὐτὸν συμβῆναι. καὶ τότε μὲν ἡσύχασε(?). προσβαλόντων δὲ τῶν ῥωμαίων αὖθις, καὶ τὴν σπάρτην ὀλίγου πᾶσαν (καὶ γὰρ ἀτείχιστος ἦν ἐν μέρει) ἑλόντων, οὐκέτ' ἐπέσχεν, ἀλλὰ πρός τε τὸν φλαμίνιον σπονδὰς ἐποιήσατο, καὶ πρὸς τὴν ῥώμην πρεσβεύσας ὡμολόγησε. ὁ δὲ φλαμίνιος τότε μὲν πάντας τοὺς ἕλληνας ἐλευθέρους ἀφῆκεν· ὕστερον δὲ συγκαλέσας αὐτούς, καὶ ὑπομνήσας ὧν εὐεργέτηνται, ἠξίωσε τὴν εὔνοιαν τῇ ῥώμῃ τηρεῖν, καὶ τὰς φρουρὰς ἁπάσας ἐξήγαγε, καὶ ἀπῆρε μετὰ παντὸς τοῦ στρατοῦ. ἀφικομένου δὲ ἐς ῥώμην τοῦ φλαμινίου, ὁ νάβις ἐνεωτέριζε, κἀκ τούτου καὶ τὸ ἑλληνικὸν ἅπαν ὡς εἰπεῖν ὑπεράχθη, τῶν αἰτωλῶν σφᾶς ἐναγόντων. προσεκάλεσαν(?) τε ὡς πολεμήσοντες, καὶ πρὸς τὸν φίλιππον

ὅπως ὁ κάτων ἐν ἰβηρίᾳ κατώρθωσεν.

ὅπως ὁ κάτων ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τὰ τείχη τῶν ἐν ἰβηρίᾳ πόλεων παρὰ τῶν πολιτῶν αὐτῶν κατασκαφῆναι ἐποίησεν.

ὅπως οἱ ῥωμαῖοι ἐπὶ τὸ ἄργος καὶ τὴν σπάρτην ἐστράτευσαν, καὶ ὅπως ἐνίκησαν, καὶ τὸν νάβιν ἐδαμάσαντο.

ὅτι ἐνεωτέρισαν οἱ ἕλληνες.

Cum hęc dicteria Valerij mulieres audiuiſſent (multæ enim euentus expectatione ſuſpenſæ, iuxta forum uerſabãtur) in concionẽ irruperũt, cõtra legẽ uociferantes. Qua citra cunctationẽ ſoluta, ſtatim ibi ornamẽtis quibuſdã ſumptis, cũ tripudijs abierunt. Cato in Hiſpaniã profectus, cũ omnes uſq; ad Iberũ conſpiraſſe, atq; in unum cõueniſſe didiciſſet, ut ſemel uniuerſi cũ eo pugnarent: prælio uictos ad deditionẽ compulit, metuẽtes, ne eodẽ terrore etiã urbes amitterent. Ac tum quidẽ eis pepercit. Poſt aũt, cum quidã ſuſpicionem de ſe prębuiſſent, omnibus arma ademit, & ipſos ciues ſua mœnia euertere coegit. Literis enim in omnia loca miſsis, eodemq; die redditis, omnia mœnia eodẽ die dirui iuſsit, contumacib. mortẽ cõminatus. Quibus magiſtratus lectis, ſinguli putantes ſibi ſolis ita ſcriptũ eſſe, ne ſpacio quidẽ ad deliberandũ ſumpto, munitiones omnes deiecerunt. Iberũ tranſgreſſus, cum Celtiberis hoſtiũ ſocijs ob multitudinem congredi nõ auſus, mirabiliter homines tractauit: aliàs maiora ſtipendia pollicendo, ut ad ſe tranſirent: aliàs monẽdo, ut domum redirent: aliàs etiã certũ pugnæ diem deſignando. Ita factum, ut inter ſe diſſentiẽtes, cum eo pugnare auſi nõ fuerint. Tũ Flaminius Argos oppugnauit. Romani enim Nabidem neque ſibi fidũ, & Græcis formidabilẽ, hoſtẽ iudicarant. Sed cũ eiauxilia à Philippo miſſa eſſent, Flaminius Spartã oppugnaturus, Taygeto mõte citra laborẽ ſuperato, ad ipſam uſq; urbẽ, aduerſante nemine, peruenit. Nabis enim & Romanos metuens, & ciuib. diffidens, ſe loco non mouerat, ut illi maturè occurreret: ſed cum iam præ forib. adeſſet, eruptionẽ fecit, eo tum ob laborẽ itineris, tum propter caſtrametationis occupationẽ contempto, ac nõnullos turbauit. Poſtridie oppugnãtes cũ magna clade ſuorũ adortus, de cætero intra mœnia ſe continuit. Flaminius igitur parte copiarũ ibi relicta, ne hoſtis alio abiret: ipſe cum fratre ſuo, Rhodijs, & Eumene Attali filio, agros uaſtauit. Quibus reb. ad deſperationẽ adactus Nabis, caduceatore ad Flaminiũ miſſo, nõ ſtatim pacẽ impetrauit. Nã quæ cõditiones ei ferebãtur, eas neq; repudiare, neq; multitudine prohibente accipere auſus eſt. Sed cum Romani urgerent, & totam penè Spartam (quadam enim parte mœnia nõ habebat) cæpiſſent: non diutius cunctatus, pace cũ Flaminio facta, & legatis Romam miſsis, recõciliatus eſt. At Flaminius tum omnibus Græcis libertatem dedit, eosq; poſtea conuocatos, beneficijs, quæ accepiſſent, commemoratis, monuit, ut beneuolentiam erga populum Romanum conſeruarent. & præſidijs omnibus deductis, cum toto exercitu diſceſsit. Eo Romã profecto, Nabis nouis rebus ſtuduit: quo motu tota penè Græcia, impulſu Aetolorum eſt concuſſa, ſeq; bello gerendo pararunt, ad Philippum

Cato Hiſpaniã ſub iugum redu-cit.

Flaminius Nabidẽ do-mat.

Greci con-tra Roma-nos Antio-chũ & Phi-lippum con-citant.

lippum & Antiochum legatis miſsis, cui perſuaſerunt, ut Romanis bellum inferret, ſpe & Græci & Italici regni propoſita. Romani turbatis adhuc rebus, ſine ulla ſpe Antiochi ſuperandi, ſatis habuerunt, ſi ſua tueri poſſent. nam Antiochus domeſticis uirib. multũ poſſe putabatur, cùm propter alia, tum ꝙ Mediã ſubegiſſet: ſed multo maior factus erat, affinitate Ptolemæi Aegypti, & Ariarathis Cappadociæ regũ. Antiochũ igitur, de quo talis eſſet opinio, belli Philippici tempore coluerunt, per legatos amicè cum eo agentes, & munera miſsitantes. Sed Macedone uicto, quẽ pridẽ timuerant, cõtempſerunt. At ille in Thraciã traiecit: & præter alia ui ſubacta, Lyſimachiam deſolatã inſtaurauit, qua ad belli gerendi cõmoditatẽ uteretur; à Philippo & Nabide accerſitus. Hannibal quoque coràm in ſpẽ eũ erexerat, fore ut Carthaginẽ, atq; inde in Italiã nauigans, Ionij ſinus gentib. ſubactis, Romã ipſam oppugnare poſſet. Peruenit autẽ Antiochus bis in Europã atq; in Græciã. Sed Ptolemæi morte audita, cum in eo ſibi putaret eſſe omnia, ut Aegypto potiretur: Seleuco filio Lyſimachiæ cũ copijs relicto, abitũ parauit. Cæterùm cum Ptolemæũ adhuc ſuperſtitẽ eſſe cognouiſſet, Aegypto abſtinuit. in Cyprũ nauigaturus, tẽpeſtate conflictatus, domũ rediit. Legatos porrò & ille & Romani miſerunt inuicẽ, cùm ut de iniurijs expoſtulantes belli cauſam quærerent: tum ut quæ uires aduerſæ partis eſſent, utrique explorarent. Hanibal uerò ſummũ apud Carthaginenſes magiſtratũ gerens, eoq; potẽtiſsimorum ciuium ſuſceptis odijs, apud Romanos accuſatus eſt, ut qui & Carthagine res nouas moliretur, & cum Antiocho arcana cõſilia tractaret. Itaq; cognita Romanorũ quorundã præſentia, ueritus ne cõprehẽderetur, noctu Carthagine aufugit: & ad Antiochũ profectus, id molitus eſt, ut & ſibi reditũ in patriã, & Romanis bellũ conficeret. & Græciæ & Italiæ imperium illi promittens,* donec Scipio Africanus ad eos uenit. Is enim iudex in Africã miſſus, ut inter Maſiniſſam & Carthaginẽſes de finib. diſceptãtes ſententiã ferret, inimicitias eorũ uigere paſſus eſt, ut & ipſi inter ſeſe contenderent, & neutri ob iudiciũ Romanis iraſcerentur. Inde in Aſiam traiecit, per ſpeciem legationis apud Antiochum obeundæ: reuera ea de cauſa, ut præſentia ſua & rege & Hannibale territis, ea ageret quæ eſſent è republica. Cum ad Antiochum perueniſſet, rex Hannibali non perinde auſcultauit, eumq; ſuſpectum habuit ob arcana cum Scipione colloquia, iam antea quoque parum gratum, quòd omnia conſilia Hannibali aſcriberẽtur, omnium ſpes belli ritè conficiendi ab eo penderet. Ob hæc inuidens Hannibali, timuit, ne poteſtate data mutaretur. Itaque nec exercitum dedit, nec Carthaginem eum remiſit, neque in arctiorem familiaritatem admiſit: ſed de induſtria id egit, ut nihil eius conſilio geſtum eſſe uideretur.

Hannibal ad Antiochum profugus.

Antiochus Hannibali infenſus.

λιππον καὶ τὸν ἀντίοχον ἐπρεσβεύοντο, καὶ ἔπεισαν αὐτὸν ἐκπολεμῶσαι ῥωμαίοις, ὡς καὶ τῆς ἑλλάδος, τῆς τε ἰταλίας βασιλεύσοντα. τοῖς δὲ ῥωμαίοις τῶν πραγμάτων τεταραγμένων, οὐχὶ περιγενέσθαι τοῦ ἀντιόχου ἐλπὶς ἦν, ἀλλ' ἀγαπᾶν εἴ γε τὰ σφῶν διασώσαιντο. ὁ γὰρ ἀντίοχος μέγας μὲν καὶ ἐπὶ τῇ οἰκείᾳ δυνάμει ἐδόκει, δι' ἄλλα τε, καὶ ὅτι τὴν μηδίαν κατεστρέψατο. πολλῷ δὲ ἔτι μείζων ἐγεγόνει, ὅτι τὸν πτολεμαῖον τὸν τῆς αἰγύπτου βασιλέα, καὶ τὸν ἀριαράθην τὸν τῆς καππαδοκίας κηδεστὰς προσείληφε. τοιοῦτον τὸν ἀντίοχον νομιζόμενον οἱ ῥωμαῖοι, μέχρι μὲν τῷ φιλίππῳ ἐπολέμουν, ἐθεράπευον, φιλίως τε διὰ πρεσβειῶν ὁμιλοῦντες, καὶ δῶρα πέμποντες. ἐπεὶ δ' ἐκεῖνον ἐνίκησαν, καὶ τοῦτον, ὃν πρόσθεν ἐδεδίεσαν, κατεφρόνουν. ὁ δ' ἐς τὴν θρᾴκην ἐπεραιώθη, καὶ ἄλλα τε προσεποιήσατο, καὶ τὴν λυσιμαχίαν ἐρημωθεῖσαν συνῴκισεν, ὡς ὁρμητηρίῳ ταύτῃ χρησόμενος. καὶ γὰρ αὐτὸν καὶ ὁ φίλιππος καὶ ὁ νάβις ἐπηγάγοντο, τὸ ἀννίβας αὐτῷ συγγενόμενος ἐλπίσαι πεποιήκει ἐς τὴν καρχηδόνα, κἀκεῖθεν ἐς τὴν ἰταλίαν πλεύσαντα, καὶ τὰ τοῦ ἰονίου κόλπου ἔθνη προκαταστρέψασθαι, καὶ μετ' αὐτῶν ἐπὶ τὴν ῥώμην ὁρμῆσαι. ἐσέβαλε γοῦν ὁ ἀντίοχος καὶ δὶς ἐς τὴν εὐρώπην διαβάς, ὥς τε τὴν ἑλλάδα ἀφικόμενος. πυθόμενος δὲ τὸν πτολεμαῖον τεθνηκέναι, καὶ πάντως τῆς αἰγύπτου κρατήσειν οἰόμενος, τὸν μὲν υἱὸν σέλευκον ἐν τῇ λυσιμαχίᾳ σὺν δυνάμει κατέλιπεν· αὐτὸς δὲ ἀναζεύξας, καὶ ζῶντα τὸν πτολεμαῖον μαθὼν, τῆς μὲν αἰγύπτου ἀπέσχετο. ἀναχωρήσας δ' ἐς κύπρον πλεύσας, ἐσφάλη ὑπὸ χειμῶνος, καὶ οἴκαδε ἀνεχώρησε. καὶ πρέσβεις οἱ ῥωμαῖοι κἀκεῖνος ἀντεπέστελλον, ἀλλήλοις ἀντεγκαλοῦντες, ὅπως πρόφασίν τε τοῦ πολέμου λάβωσι, καὶ ὅπως τὰ παρ' ἀλλήλοις προκατασκέψωνται. ἀννίβας δὲ τὴν μεγίστην τῶν παρὰ καρχηδονίοις ἀρχῶν ἀρξάμενος, καὶ προσκρούσας ἐπ' αὐτῇ τοῖς δυνατωτάτοις, ἐμισεῖτό τε ὑπ' αὐτῶν, καὶ πρὸς τοὺς ῥωμαίους διεβλήθη, ὥς τι, τῶν καρχηδονίων νεωτερίζων, καὶ τῷ ἀντιόχῳ κοινολογούμενος. καὶ μαθών τινας ἐκ τῆς ῥώμης παρόντας, καὶ δείσας μὴ συλληφθῇ, ἀπέδρα νυκτὸς ἐκ τῆς καρχηδόνος. καὶ πρὸς τὸν ἀντίοχον ἐλθὼν, ἑαυτῷ τε τὴν ἐς τὴν πατρίδα κάθοδον, καὶ τὸν πρὸς τοὺς ῥωμαίους πόλεμον ἔπραττεν, ὑπισχνούμενος ἐκείνῳ προσποιήσειν τό, τε τῆς ἑλλάδος κράτος καὶ τὸ τῆς ἰταλίας, μέχρις οὗ σφίσιν ὁ σκιπίων ὁ ἀφρικανὸς συνεγένετο. οὗτος γὰρ δικαστὴς ἐς τὴν λιβύην πεμφθεὶς ὑπὸ τῷ μασινίσσᾳ καὶ τοῖς καρχηδονίοις περὶ ὅρων γῆς διαφερομένοις, μετέωρον τὴν ἔχθραν αὐτῶν κατέλιπεν, ἵν' ἀλλήλοις τε διαφέροιντο, καὶ μηδέτεροι αὐτῶν διὰ τὴν κρίσιν κατὰ ῥωμαίων ὀργίζοιντο. ἐντεῦθεν δ' ἐς τὴν ἀσίαν διέβη, λόγῳ μὲν ὡς πρεσβεύσων πρὸς τὸν ἀντίοχον, ἔργῳ δ' ἵνα κἀκεῖνον καὶ τὸν ἀννίβαν ὑπὸ φανερὸς καταπλήξῃ, καὶ πράξῃ τὰ τοῖς ῥωμαίοις συμφέροντα. ἀφικομένου δ' αὐτοῦ, οὐχ' ὁμοίως ἔτι προσεῖχεν ὁ ἀντίοχος τῷ ἀννίβᾳ, ὑπώπτευσε γὰρ αὐτὸν δι' ἀπορρήτων ὁμιλήσαντα τῷ σκιπίωνι, καὶ ἄλλως δὲ αὐτὸν ἐβαρύνετο, ὅτι ἅπερ βούλευμα ὑπὸ ἀννίβου πᾶς ἐπιγράφοιτο, καὶ τὴν τοῦ πολέμου κατόρθωσιν ἐν τούτῳ πάντες ἐν τῷ ἤλπιζον. διὰ γοῦν ταῦτα καὶ ἐφθόνησεν ὑπὸ ἀννίβᾳ. καὶ ἐφοβεῖτο αὐτὸν, ἵνα μὴ δυνηθεὶς μεταβάλλοιτο, καὶ οὔτε στράτευμα παρέσχεν αὐτῷ, οὔτ' ἐς τὴν καρχηδόνα ἔπεμψεν, οὐδ' ἐν ταῖς συνουσίαις αὐτὸν ἀκριβέστερον εἶχεν, ἀλλὰ καὶ ἐπίτηδες μηδὲν τῶν πραττομένων αὐτῷ δοκεῖν

ἴσως σκιπίω τοῦ ἀφρικανοῦ παρ' αὐτῷ γενομένου, ὁ ἀντίοχος ἀννίβαν ὕποπτον ἔδοξεν.

Fama

ὑπὸ ἀνδ

ὅτι διὰ τὸν ἀντίοχον οἱ ῥωμαῖοι ἐθορυβοῦντο.

ων. ἡ δὲ περὶ τοῦ ἀντιόχου φήμη, πολλὴ τὴν ῥώμην κατέσχε, καὶ ἐς φροντίδα τοὺς ῥωμαίους οὐκ ἐλαχίστην κατέστησε. συχνῶν δὲ περὶ τοῦ ἀντιόχου θρυλλουμένων, καὶ τῶν μὲν ὅτι τὴν ἑλλάδα πᾶσαν ἤδη κατέχει, τῶν δ᾽ ὅτι ἐπὶ τὴν ἰταλίαν ἐπείγεται, λογοποιούντων, οἱ ῥωμαῖοι πρέσβεις ἐς τὴν ἑλλάδα ἄλλους τε, καὶ φλαμίνιον εἰκότως αὐτοῖς ἔχοντα, ἔστειλαν, ὅπως τόν τε φίλιππον καὶ ἐκείνους ἐπισχῇ μηδὲν νεοχμῶσαι· καὶ στρατηγούς, μάρκον μὲν βαίβιον εἰς ἀπολλωνίαν, εἰ τολμήσειεν ἐς τὴν ἰταλίαν περαιωθῆναι ὁ ἀντίοχος, αὖλον δὲ ἀτίλιον ἐπὶ τὸν νάβιν· καὶ οὗτος μὲν οὐδὲν ἔπραξεν. ἔφθη γὰρ ὁ νάβις ὑπὸ τῶν αἰτωλῶν φθαρεὶς ἐξ ἐπιβουλῆς, καὶ ἡ σπάρτη ἑάλω ὑπὸ τῶν ἀχαιῶν.

ὅτι ὁ φίλιππος ῥωμαίοις ἐφιλίωσε.

ὁ δὲ βαίβιος καὶ ὁ φίλιππος πολλὰ τῆς θεσσαλίας ἐβεβαιώσαντο. ταῖς γὰρ πρὸς τοὺς ῥωμαίους ὁμολογίαις ὁ μακεδὼν ἐμμεμενήκει, διά τε ἄλλα, καὶ ὅτι ὁ ἀντίοχος χωρία αὐτοῦ ἐν τῇ θρᾴκῃ τινὰ ἐσφετερίσατο. ὁ δέ γε φλαμίνιος περιιὼν τὴν ἑλλάδα, τοὺς μὲν μηδ᾽ ἀποστῆναι ἔπεισε, τοὺς δὲ καὶ ἀποστάντας αὖθις μετέστησε, πλὴν αἰτωλῶν καὶ ἑτέρων τινῶν. αὐτοί τε γὰρ τῷ ἀντιόχῳ προσκεχωρήκεσαν, καὶ ἄλλους, τοὺς μὲν ἑκόντας συνῄρουν, ἐνίους δέ γε καὶ ἄκοντας· καὶ ὁ ἀντίοχος, καίτοι χειμῶνος ὄντος, ὅμως πρὸς τὰς τῶν αἰτωλῶν ἐλπίδας ἐστάλη. διὸ οὐδὲ ἀξιόμαχον ἐπήγετο δύναμιν, τὴν μέντοι χαλκίδα μετ᾽ αὐτῶν εἷλε, τήν τε ἄλλην εὔβοιαν προσεποιήσατο· καὶ ἐν τοῖς αἰχμαλώτοις ῥωμαίους τινὰς εὑρών, πάντας αὐτοὺς ἀφῆκε· καὶ ἐς τὴν χαλκίδα διεχείμασεν, ὅθεν αὐτός τε καὶ οἱ στρατηγοί, οἵ τε στρατιῶται αὐτοῦ τὰς γνώμας προδιεφθάρησαν. τῇ τε γὰρ ἄλλῃ ῥᾳστώνῃ, καὶ ἔρωτι κόρης τινός, ἐς τὸ ἁβροδίαιτον ἐξώκειλε, καὶ τοὺς ἄλλους ἀχρείους ἐποίησεν. οἱ δ᾽ ἐν τῇ ῥώμῃ μαθόντες αὐτὸν ἐς τὴν ἑλλάδα παρόντα, τὴν χαλκίδα τε ᾑρηκότα, τὸν πόλεμον φανερῶς ἀνείλοντο· καὶ τῶν ὑπάτων σκιπίωνα μὲν τὸν νασικᾶν ἐπὶ φυλακῇ τῆς ἰταλίας κατέσχον, μάνιον δὲ γλαβρίωνα μετὰ στρατοῦ πολλοῦ ἐς τὴν ἑλλάδα ἀπέπεμψαν.

ἐξήλασεν ἀντίοχον ἐκ τῆς ἑλλάδος.

καὶ ὁ μὲν νασικᾶς τοῖς βοΐοις προσεπολεμήσατο, ὁ δὲ γλαβρίων τὸν ἀντίοχον ἐκ τῆς ἑλλάδος ἐξήλασε, καὶ ἐς τὴν θεσσαλίαν ἐλθών, πολλὰ τῶν ταύτῃ μετὰ τοῦ βαιβίου καὶ τοῦ φιλίππου ἐχειρώσατο. τόν τε γὰρ μεγαλοπολίτην φίλιππον ἑλών, ἐς τὴν ῥώμην ἀπέστειλε· καὶ τὸν ἀμύνανδρον ἐκ τῆς ἀρχῆς ἐκβαλών, τῷ μακεδόνι αὐτὴν δέδωκεν. ὁ δ᾽ ἀντίοχος ἐν τούτοις ἡσυχίαν ἄγων, ἐν τῇ χαλκίδι διέτριβεν. εἶτα ἐς τὴν βοιωτίαν ἀπελήλυθε, καὶ ἐν ταῖς θερμοπύλαις ἀντιπροσιόντας οἱ τοὺς ῥωμαίους ὑπέμενε. πρὸς γὰρ τὴν τῶν στρατιωτῶν ὀλιγότητα σύμμαχον τὴν τοῦ χωρίου φύσιν ἕξειν ᾤετο, καὶ ἵνα μή τι καὶ αὐτὸς πάθῃ, οἷον οἱ ἕλληνες οἱ πρὸς τὸν μῆδον ἀντιταχθέντες ἐκεῖ, μέρος τι τῶν αἰτωλῶν ἐπὶ τὰ ἄκρα τῶν ὀρῶν ἀνεβίβασεν, ὥστε φρουρῆσαι αὐτά. ὁ δὲ γλαβρίων βραχέα τῶν χωρίων ἐφρόντισε, καὶ τὴν μάχην οὐκ ἀνεβάλετο, ἀλλὰ πόρκιον μὲν κάτωνα καὶ οὐαλλέριον φλάκκον ὑποστρατήγους, νύκτωρ ἐπὶ τοὺς αἰτωλοὺς τοὺς ἐν τοῖς ἄκροις ἀπέστειλεν· αὐτὸς δὲ τῷ ἀντιόχῳ ὑπὸ τὴν ἕω συνέμιξε. καὶ ἕως μὲν ἐν τῷ ὁμαλῷ ἐμάχετο, ἐπεκράτει· ἀναχωρήσαντος δὲ τοῦ ἀντιόχου πρὸς τὰ μετέωρα, ἠλαττοῦτο, μέχρις ὁ κάτων κατὰ νώτου οἱ ἐγένετο. τοῖς γὰρ αἰτωλοῖς καθεύδουσιν ἐπελθών, τοὺς μὲν πλείους ἀπέκτεινε, καὶ τοὺς λοιποὺς διεσκέδασε. κἀντεῦθεν καταδραμών, καὶ τῆς κάτω μάχης μετέσχε, καὶ τόν τε ἀντίοχον ἐτρέψατο, καὶ τὸ στρατόπεδον αὐτοῦ εἷλεν, καὶ ὁ μὲν ἐς τὴν

Antiochus Græcia pellitur.

Fama porrò de Antiocho maxima Romę fuit, neq; is curam ciuitati minimam attulit. De quo cum multa dicerentur, atq; alij cum iam totam Græciam obtinere, alij in Italiam properare fabularentur: Romani cùm alios legatos, tū Flaminium in Græciam, ut & Philippum & cæteros à ſtudio nouarum rerum pro amicitia dehortaretur: & prætores, M. Bebium Apolloniam, ſi Antiochus ibi traijcere auderet: Attilium aduerſus Nabidem miſerunt. & hic quidem nihil egit, Nabide iam per inſidias ab Aetolis perempto, Spartaq; ab Achæis capta. Sed Bebius & Philippus multa loca Theſſaliæ firmarunt. Macedo enim tum ob alia, tum quòd Antiochus ei Thraciæ quædam loca eripuerat, Romanis ſeruabat fidem. Flaminius Græciam paſsim obiens, alijs perſuaſit ne deficerent, alios ad officium reduxit, præter Aetolos & quoſdam alios. Hi enim & ipſi ad Antiochum ſe contulerant, & alios partim coactos, partim uolentes eòdem pertraxerant. Antiochus uerò quamuis hyberno tempore, tamen ut ſpei Aetolorum ſatisfaceret, ſine iuſtis copijs aduenit: & illis adiutantibus; Chalcidem cepit: & reliqua Eubœa potitus, Romanos quoſdam inter captiuos repertos, omnes dimiſit: & Chalcide hybernauit, ubi & ipſius & ducum eius & militum animi cùm alijs delicijs corrupti ſunt, tum ipſe ex amore puellæ cuiuſdā uoluptatum illecebris irretitus, etiam cæteros bello ineptos fecit. Romani audito eius in Græciam aduentu, & Chalcidis expugnatione, bellum apertè ſuſceperunt: & altero Conſule Scipione Naſica ad Italiæ defenſionē relicto, Manium Glabrionem cum magno exercitu in Italiam miſerunt. quorum ille cum Boijs bellum geſsit, hic Antiocho Græcia pulſo, cum Bebio & Philippo multas Theſsalicas ciuitates ſubegit. & Philippum Megalopolitanum captum Romam miſit: Amynandro eiecto, Macedoni ditionem eius tradidit. Antiochus interim Chalcide ocium agens, pòſt in Bœotiam uenit, in Thermopylis Romanorum aggreſsionem expectaturus. Nam loci naturam paucitati ſuorum militum ſubſidio fore iudicabat: ac ne idem ſibi quod Græcis bello Perſico accideret, partem Aetolorū in montium cacumina præſidij cauſa miſit. Sed Glabrio contemptis locorum anguſtijs, pugnaque non dilata, Porcium Catonem & Valerium Flaccum legatos noctu cōtra Aetolos in montium cacumina miſit: ipſe cum Antiocho manè congreſſus, dum in planicie pugnatur, ſuperior, exercitu ab Antiocho ad altiora loca ſubducto, inferior fuit, donec Cato hoſtes à tergo eſt adortus. qui cum Aetolos dormientes oppreſſiſſet, pleriſque cæſis, reliquis diſsipatis, decurrit, & pugnæ etiā inferioris fuit particeps. Antiochus uictus, & caſtris exutus, mox

Chalcidem redit: & Conſulis aduentu cognito, clàm in Aſiam diſcedit. Glabrio uerò Bœotiam & Eubœam ſtatim occupat. Heraclea, Aetolis deditionem renuentib. oppugnata, urbē inferiorē obſidione capit: eos uerò qui in arcem confugerāt, ad deditionem cōpellit. Ac inter cæteros, Democritus quoq; dux Aetolorū captus eſt, qui aliquando Flaminij ſocietate repudiata, ei decretum petenti quò Romam mitteret, dixerat: Bono animo es. Ego enim id cum exercitu afferam, & iuxta Tiberim uobis recitabo. Philippo Lamiam obſidente, Glabrio aduentu ſuo & uictoriam & manubias intercepit. Cæteri Aetoli, cum Romanis reconciliari uellent, pecunia per legatos ab Antiocho accepta, repudiata pace bello ſe pararunt: Philippo Romanorum amicitiam ſimulante, cum Antiocho clam ſtuderet. Interea Glabrione Naupactum Aetolicæ ditionis obſidente, Flaminius ciuibus cum quibus ei noticia erat, perſuaſit, ut pacem amplecterentur. Itaq; & hi & Epirotæ legatos Romam miſerunt. Philippus corona triumphali Ioui Capitolino donata, præter alia munera filium quoq; Demetrium obſidem in urbe agētem recepit. Aetolis ideo pax data non eſt, quòd nulla re deteriore conditione eſſe uolebant. Contra Antiochū Romani Scipiones, Africanum & fratrem eius Luciū miſerunt. qui Aetolis inducias dederunt, dum Romam legatos pacificatū mitterent. & quia contra Antiochū properabant, in Macedoniā profecti, acceptisq; à Philippo auxilijs, per Helleſpontum in Aſiam traiecti, maximam oræ maritimæ partem à Romanis, qui prius eò uenerant, atq; ab Eumene & Rhodijs, præoccupata inuenerunt. à quibus etiam Hānibal naues aliquot è Phœnicia ducens, iuxta Pamphyliam uictus fuerat. Eumene porrò & Attalo fratre eius Antiochi regnum uaſtantibus, urbes partim ultrò, partim coactæ ad Romanos defecerunt. Vnde neceſſitas Antiocho impoſita eſt Europa prorſus excedendi, & Seleuci filij Lyſimachia reuocandi. quem reuerſum cum copijs, Pergamū miſit. Vt autē obſidio inanis erat, & Scipio aduentabat, ſtatim caduceatore miſſo ſpem pacis impetrandæ habuit, q Africani filiū captū honorificentiſsimè tractaret: quem tandē, quamuis ſpe ſua fruſtratus, gratis dimiſit. Quò minus autem pax fieret, in cauſa fuere conditiones quas Romani tulerant, non acceptæ. Cum ad tempus quieuiſſent, repetito bello, hæc pugnæ ratio fuit. Antiochus primo loco currus diſpoſuit, ſecundo elephantos, deinde funditores et ſagittarios. Curruum impetum Romani priores excurſione facta, magnoq; clamore ſublato in eos illati retuderunt: ut plerique in elephantos rurſus conuerſi, amicorum aciem turbarent, cum & ipſi temerè ferrentur, & commilitones territos diſsiparent. Sagittarij uerò, & funditores, magno imbre ſunt debilitati. Ad hæc, magna & denſa nebula

P. & L. Scipiones in Aſia cū Antiocho bellum gerūt.

Antiochus uictus à Scipionib. pacem cū Romanis facit.

Romanos

Χαλκίδα δ' εὐθὺς ἀπεχώρησε. μαθὼν δὲ τὴν ὕπατον προσιόντα, ἐς τὴν Ἀσίαν αὐτοκομιδὴ λαθὼν. καὶ τὴν μὲν Βοιωτίαν καὶ τὴν Εὔβοιαν ὁ Γλαβρίων αὐτίκα κατέσχε. τῆς δ' Ἡρακλείας, μὴ βουληθέντων αὐτῷ προσχωρῆσαι τῶν Αἰτωλῶν, προσβολὰς ἐποιεῖτο· καὶ τὴν μὲν κάτω πόλιν πολιορκίᾳ εἷλε, τοὺς δ' ἐς τὴν ἀκρόπολιν ἀναφυγόντας ὁμολογίᾳ παρεστήσατο. ἐν δὲ τοῖς τότε ζωγρηθεῖσι καὶ Δημόκριτος ὁ στρατηγὸς τῶν Αἰτωλῶν ἐγένετο, ὃς τοῦ Φλαμινίνου ποτὲ τὴν συμμαχίαν ἠρνήσατο, καὶ ψήφισμα ἐκείνου αἰτήσαντος ἵν' ἐς τὴν Ῥώμην πέμψῃ, θάῤῥει, ἔφη, ἐγὼ γὰρ αὐτὸ κομιῶ μετὰ τοῦ στρατοῦ, καὶ παρὰ τῷ Τιβέριδι ὑμῖν ἀναγνώσομαι. τοῦ Φιλίππου δὲ τὴν Λάμιαν πολιορκοῦντος, ἐπελθὼν αὐτὴν ὁ Γλαβρίων, καὶ τὴν τε νίκην καὶ τὴν λείαν ἐσφετερίσατο. τῶν μέντοι Αἰτωλῶν οἱ λοιποὶ συναλλαγῆναι μὲν ἐβούλοντο, οὐκ ἐσπείσαντο δὲ, τοῦ Ἀντιόχου πρέσβεις αὐτοῖς καὶ χρήματα πέμψαντος· ἀλλὰ πρὸς πόλεμον ἡτοιμάζοντο. καὶ ὁ Φίλιππος ὑπεκρίνετο μὲν τὴν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους φιλίαν, τὰ δὲ τοῦ Ἀντιόχου ἐφρόνει. ἐν τούτῳ δὲ Ναύπακτον ὁ Γλαβρίων τῶν Αἰτωλῶν οὖσαν ἐπολιόρκει, ὅτε ἐλθὼν ὁ Φλαμινῖνος ἔπεισε σπείσασθαι γνωρίμους αὐτοῖς ἔχων. καὶ πρέσβεις εἰς τὴν Ῥώμην ἐκεῖνοί τε καὶ οἱ Ἠπειρῶται ἔστειλαν, καὶ ὁ Φίλιππος στέφανον νικητήριον τῷ Διῒ τῷ Καπιτωλίῳ πέμψας, ἄλλα τε ἀντέλαβε, καὶ τὸν υἱὸν Δημήτριον τὸν ἐν Ῥώμῃ ὁμηρεύοντα. τοῖς δ' Αἰτωλοῖς σπονδαὶ οὐκ ἐγένοντο, οὐ γὰρ ἐλαττωθῆναί τι κατεδέξαντο. ἐπὶ δὲ τὸν Ἀντίοχον οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς Σκιπίωνας ἔταξαν, τόν τε Ἀφρικανὸν καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Λούκιον. οἳ τοῖς μὲν Αἰτωλοῖς ἀνοχὴν ἔδοσαν, ἵν' ἐς τὴν Ῥώμην αὖθις ὑπὲρ τῆς εἰρήνης πρεσβεύσωνται. ὑπάγοντες δ' ἐπὶ τὸν Ἀντίοχον καὶ ἐπὶ Μακεδονίαν ἐλθόντες, συμμάχους τε λαβόντες ἐκ τοῦ Φιλίππου, ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον ἤλασαν. καὶ ἐς τὴν Ἀσίαν περαιωθέντες, τὰ πλεῖστα τῶν παραθαλασσίων κατέλαβον, προκατειλημμένα παρά τε τῶν ἐκεῖ προκαταπλευσάντων Ῥωμαίων, πρός τε καὶ τοῦ Εὐμένους, καὶ τῶν Ῥοδίων, οἳ καὶ τὸν Ἀννίβαν ναῦς τινὰς ἐκ Φοινίκης ἄγοντα περὶ Παμφυλίαν ἐνίκησαν. καὶ Εὐμένης δὲ καὶ Ἄτταλος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν χώραν ἐκάκουν τοῦ Ἀντιόχου· καὶ πόλεις αἱ μὲν βίᾳ, αἱ δ' ἑκούσιαι πρὸς τοὺς Ῥωμαίους μεθίσταντο, ὥστε ἐκ τούτων ἀναγκασθῆναι τὸν Ἀντίοχον, τὴν Εὐρώπην τε παντελῶς ἐκλιπεῖν, καὶ τὸν υἱὸν Σέλευκον ἀπὸ τῆς Λυσιμαχείας ἀνακαλεῖν. ὃν ἐπανελθόντα, σὺν δυνάμει ἐπὶ τὴν Πέργαμον ἔπεμψεν. ὡς δὲ προσεδρεύσας τῇ πόλει οὐδὲν ἐπέρανε, καὶ οἱ Σκιπίωνες ἐπῆλθον, εὐθὺς αὐτοῖς ἐπεκηρυκεύσατο, προσδοκήσας τεύξεσθαι τῆς εἰρήνης, ὅτι τὸν Ἀφρικανοῦ υἱὸν συλλαβὼν, ἐθεράπευε πάνυ πολλῷ, καὶ τέλος, καίπερ τῶν σπονδῶν ἁμαρτὼν, ἄνευ λύτρων ἀφῆκεν αὐτόν. οὐκ ἐγένετο δὲ ἡ εἰρήνη, τοῦ Ἀντιόχου ἃ οἱ Ῥωμαῖοι ἀπῄτουν, μὴ συνθέμενος ποιῆσαι. τέως μὲν τι ἐπὶ πολὺ ἡσύχαζον, εἶτα καὶ ἐπολέμησαν. ὁ δ' ἀγὼν οὕτως ἐγένετο. πρῶτα τὰ ἅρματα, εἶτα τοὺς ἐλέφαντας ὁ Ἀντίοχος ἔταξε, καὶ μετὰ ταῦτα τοὺς σφενδονήτας καὶ τοὺς τοξότας. τὴν μὲν οὖν ἐκδρομὴν τῶν ἁρμάτων προεκδραμόντες οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ μετὰ κραυγῆς σφίσι πολλῆς ἀδοκήτως προσπεσόντες, ἀνέκοψαν, ὥστε τὰ πολλὰ αὐτῶν ἐς τοὺς ἐλέφαντας τραπόμενα πάλιν, τὸ οἰκεῖον συνταράξαι· αὐτοί τε γὰρ ἐπλανῶντο, καὶ τοὺς ἐπιτεταγμένους σφίσιν ἐκφοβήσαντες, διεσκέδαζον· τὴν δὲ τοξείαν καὶ τὴν σφενδόνησιν ὄμβρος πολὺς ἐπιγενόμενος ἀχρεῖον ἐποίησεν. ὁμίχλη τε πλείστη καὶ βαθεῖα συμβᾶσα, τοῖς δὲ Ῥωμαίοις

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ῥωμαίους δὲ ἐκράτουν τοὺς ἀγχεμάχους ἐκ χειρὸς μαχομένους, οὐδὲν ἐνεπόδιζεν· τοὺς δ' ἐναντίους οἷα πεφοβημένους ἵπποις τε καὶ τοξείαις τὸ πλεῖστον χρωμένους, τήν τε πρόοψιν εἰς τὰ τοξεύματα ἀφείλετο, καὶ πρὸς ἀλλήλους ὡς ἐν σκότῳ πλανωμένους ἐσφάλλετο. ὅμως δ' οὖν ἴσχυσεν ὁ ἀντίοχος τοῖς καταφράκτοις ἱππεῦσι τοὺς ἀντιτάντας αὐτῷ τρεψάμενος, μέχρι τοῦ στρατοπέδου ἐλθεῖν ἐπιδιώκων αὐτούς. κἄν γε εἷλεν ἂν αὐτό, εἰ μὴ μάρκος αἰμίλιος λέπιδος, ὁ τὴν φρουρὰν αὐτοῦ ἔχων, τοὺς πρώτους τῶν ῥωμαίων ἐπανιόντας ἀπέκτεινεν, ἐπεὶ μὴ ἔπεισεν αὐτοὺς τῆς φυγῆς ἀποσχέσθαι. ἐκ γὰρ τούτου ἐκείνων τε οἱ λοιποὶ ἐπιστρέψαντες, καὶ αὐτὸς ἀκραιφνέσιν ἐπεκδραμὼν τοῖς φρουροῖς, ἀπεώσατο τὸν ἀντίοχον. ἐν ᾧ δὲ τοῦτ' ἐγίνετο, ζεῦξις καθ' ἕτερον μέρος τῷ σταυρώματι προσβαλών, ὅσα τε αὐτοῦ ἐσῆλθε, καὶ ἐξ ἁρπαγῆς ἐποιεῖτο, μέχρις οὗ ὁ λέπιδος ᾔσθετο. τότε γὰρ ἐκεῖνος τὸ σφέτερον ἐρρύσατο, καὶ ὁ σκιπίων τὸ τοῦ ἀντιόχου εἷλε, καὶ ἐν αὐτῷ πολλοὺς μὲν ἀνθρώπους, πολλοὺς δὲ ἵππους, ὑποζύγια, ἀργύριον, χρυσίον, ἐλέφαντα, ἄλλα τε πολλὰ καὶ πολυτελῆ εὗρε. καὶ ὁ μὲν ἀντίοχος ἡττηθείς, αὐτίκα ἐς τὴν συρίαν ἀνεχώρησεν, οἱ δ' ἕλληνες οἱ ἐν τῇ ἀσίᾳ τοῖς ῥωμαίοις προσετίθεντο. μετὰ δὲ ταῦτα ἀνοκωχή τις αὐτοῖς συνέβη, δεηθέντος τοῦ ἀντιόχου ἐπείσθη. ὅ, τε γὰρ ἀφρικανὸς σκιπίων διὰ τὸν υἱὸν ἦχε, καὶ ὁ ὕπατος οὐκ ἤθελε τὴν νίκην τῷ διαδόχῳ πλησιάζοντι καταλιπεῖν. ἐπεὶ δ' οὐκ ἐπέταξαν τῷ ἀντιόχῳ πλέον οὐδέν, ἢ ὅσα καὶ πρὸ τῆς μάχης ᾔτουν, διὸ καὶ γναῖος μάλλιος ὁ τὴν ἀρχὴν σφῶν διαδεξάμενος, οὐκ ἠρκέσθη τοῖς συγκειμένοις, ἀλλὰ πλείω αὐτὸν ἐπράξατο. πρὸς δὲ καὶ ὁμήρους δοῦναι ἐκέλευσεν ἄλλους τε, καὶ τὸν υἱὸν ἀντίοχον, καὶ τοὺς αὐτομόλους πάντας ἐκδοῦναι, ἐν οἷς καὶ ὁ ἀννίβας ἦν. καὶ ὁ ἀντίοχος καὶ ἄκων πρὸς ἅπαντα ἐπειθάρχησεν, οὐ μέντοι καὶ τὸν ἀννίβαν ἐκδοῦναι ἠδυνήθη. πρὸς γὰρ προυσίαν τὸν βασιλέα τῶν βιθυνῶν προκατέφυγε. καὶ ὁ μὲν ἀντίοχος πρέσβεις ἐπὶ τούτοις εἰς τὴν ῥώμην πέμψας, ἐσπείσατο. σκιπίων δὲ λούκιος ἐπηνεῖτο ἐπὶ τῇ νίκῃ, καὶ τὴν τοῦ ἀσιατικοῦ ἐπωνυμίαν δι' αὐτὴν ἔσχεν, ὥσπερ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἀφρικανὸς ἐπεκλήθη τῆς καρχηδόνος κρατήσας, μεγίστην τῶν ἐν τῇ ἀφρικῇ δυνηθείσης. οὗτοι δ' οὖν ἄνδρες οὕτω γενόμενοι, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον δόξης ἐλθόντες δι' ἀρετῆς, δικαστηρίῳ καὶ τῷ δήμῳ οὐ πολλῷ ὕστερον ὑπήχθησαν· καὶ ὁ μὲν λούκιος κατεψηφίσθη, ὡς χρήματα πολλὰ ἐκ τῶν λαφύρων σφετερισάμενος· ἀφρικανὸς δέ, ὡς ἐλάττους τὰς συνθήκας διὰ τὸν υἱὸν ποιησάμενος. τὸ δ' ἀληθὲς, διὰ φθόνον. ὅτι δ' οὐδὲν ἠδίκουν, δηλοῦται μὲν καὶ ἄλλοθεν οὐχ ἥκιστα δέ, ὅτι καὶ τῆς οὐσίας τοῦ ἀσιατικοῦ δημευθείσης, οὐδὲν πλέον τῶν αὐτῷ προϋπαρχόντων εὑρέθη. ὅτι δὲ τοῦ ἀφρικανοῦ ἐς τὸ λίτερνον πρὸ τῆς ψήφου ἀνακεχωρηκότος, καὶ μέχρι τελευτῆς ἐκεῖ καταμείναντος, οὐδεὶς αὐτοῦ ἔτι κατεψηφίσατο. ὁ δέ γε μάλλιος πισιδίαν, λυκαονίαν τε, καὶ παμφυλίαν, τῆς τε γαλατίας τῆς ἀσιανῆς πολλὰ προσηγάγετο. ἔστι γάρ τι κἀνταῦθα γένος αὐτῶν, ἐκ τοῦ εὐρωπαίου ἐκπολεμούμενον. βρέννον γάρ ποτε βασιλέα σφῶν προστησάμενοι, τήν τε ἑλλάδα καὶ τὴν θρᾴκην ἐπιδραμόντες, κἀκεῖθεν ἐς τὴν βιθυνίαν διαβάντες, μέρη τινὰ τῆς τε φρυγίας καὶ τῆς παφλαγονίας, τῆς τε μυσίας τῆς πρὸς τῷ ὀλύμπῳ, καὶ καππαδοκίας ἀποτεμόμενοι, καὶ ἐν αὐτοῖς κατῴκησαν, καὶ νῦν ἔθνος ἴδιόν εἰσι, τὸ ὄνομα τῶν γαλατῶν φέροντες. οὗτοι δὲ πράγματα τῷ μαλλίῳ παρέσχον· ἀλλὰ καὶ τούτων ἐκράτησε, τὴν μὲν ἄγκυραν τὴν πόλιν ἑλὼν ἐξ ἐπιδρομῆς, τοὺς δ' ἄλλους ὁμολογίᾳ παραστησάμενος. πράξας δὲ ταῦτα, καὶ συν-

Romanos quippe uictores, & comminus totis uiribus pugnantes nihil impedijt: ſed aduerſarios territos, & ſagittarijs atque equitatu maximè nitentes, adempto proſpectu ad dirigenda tela, inter ſeſe ut in tenebris oberrantes, multum læſit. Antiochus tamen cataphractis equitibus aduerſum cornu profligatum uſque ad caſtra perſecutus eſt: eaque cæpiſſet, niſi M. Aemylius Lepidus ijs cuſtodiendis relictus, Romanorum primos accedẽtes occidiſſet, cum eis ut fugam ſiſterent, perſuadere non potuiſſet. Tum enim & reliqui in hoſtem redierũt, & ipſe cum integris præſidiarijs excurſione facta, Antiochum repulit. Interea uerò Zeuxis ab alia parte in uallum irrupit, idque diripuit: donec Lepidus re animaduerſa, & ſua caſtra defendit, & Scipio Antiochi cæpit. in ijs multi mortales, multi equi, iumenta, argentum, aurum, ebur & aliæ res precioſæ inuentæ. Antiochus uictus ſtatim in Syriam receſsit, Aſiani Græci ad Romanorum amicitiã ſe contulerunt. Poſt hæc induciæ quædam Antiocho petenti datæ ſunt. nam & Scipio propter filium ei beoe cupiebat, & conſul uictoriam ſucceſſori appropinquanti concedere nolebat. Cum igitur nihil amplius Antiocho impoſuiſſent, quàm ea quæ ante pugnã poſtularant, Cn. Manlius eorum ſucceſſor, illa pactione haud cõtentus, plura exegit: & inter obſides ipſius etiam filiũ Antiochũ dare, & tranſfugas omnes dedere iuſsit, inter quos erat etiam Hãnibal. Iis poſtulatis Antiochus uel inuitus paruit: ſed Hannibalem, qui iam ad Pruſiam Bithyniæ regẽ confugerat, dedere non potuit. & legatis Romã miſsis, ijs conditionibus pacẽ fecit. L. uerò Scipio ea uictoria magnam laudem adeptus, Aſiatici cognomentũ ex prouincia deportauit: quemadmodũ frater Carthagine ſubacta, potentiſsima Africæ urbe, Africani. Tanti autẽ uiri, tantamque uirtute gloriam adepti, non multo pòſt in iudiciũ adducti, & populi poteſtati ſubiecti ſunt: ac Lucius repetundarũ damnatus, quaſi ex manubijs multa ſubtraxiſſet: Africanus uerò, quòd pactiones propter filiũ miniores feciſſet. ſed uera damnationis cauſa fuit inuidia. Nam eos inſontes fuiſſe, cùm aliunde patet, tũ ex eo, quòd publicatis Aſiatici bonis nihilo plus eſt repertũ, quàm antè habuerat: & quòd Africanũ, antequam ſuffragia ferrentur, Linternum profectũ, ubi uſque ad obitũ exulauit, nemo amplius cõdemnauit. At Manlius tum Piſidiam, Lycaoniã, Pamphyliã, & Galatiæ ſiue Galliæ Aſianæ magnã partẽ ſubegit. Eſt enim ibi quoque Gallica gẽs, ex Europa profecta. Nã cum olim Brennũ regem creaſſent, Græciã & Thraciã peruagati, atque inde in Bithyniã tranſgreſsi, partib. quibuſdã Phrygiæ, Paphlagoniæ, Myſiæ ad Olympũ, & Cappadociæ occupatis, peculiarẽ gentẽ condiderũt, qui Galatæ appellantur. Hi etſi Manlio negociũ faceſſerũt, tamẽ & ipſi uicti ſunt, Ancyra urbe primo impetu capta, cæteris deditione ſubactis. His reb. geſtis, & Aſia-

[Margin notes:]
Ἀνοκωχὴ [illegible] ἀντιόχῳ, [illegible]

[illegible] σκιπίωνες [illegible]

Ἔστι δὲ ἐν τῇ ἀσίᾳ γαλατῶν [illegible] γαλατῶν.

Ὅπως ὁ μάλλιος τὴν ἄγκυραν εἷλε.

Scipionum condemnatio.

Manlij Aſiatica uictoria.

Galatia.

& Ariarathi Cappadocum regi magna pecunia pace data, domum receſsit. Aetoli autem ſecundùm legatis de pace Romam miſsis, ipſi ultrò nouis reb. ſtuduerunt. Quãobrẽ Romani legatis ſtatim reiectis, M. Fuluio Græciã prouinciã decreuerunt.

M. Fuluius rem in Græcia gerit.

Qui primùm Ambraciam urbem magnam, Pyrrhi olim regiam, tum aũt Aetolis obnoxiã, obſedit. Aetoli fruſtra de pacificatione cum eo locuti, exercitus partem in urbem miſerunt: quam Romani per cuniculos capere aggreſsi, à longinquo ſuffoderunt. id obſeſsi principio non animaduerterunt: ſed exaggerata humo ſuſpicati quid rei eſſet, quia tamẽ ignorabant ubi foderetur, æreum clypeum humi mœnibus applicarunt, eoq; ſonitu loco deprehẽſo, atq; intrinſecus uiciſsim ſuffoſsis mœnibus, cum Romanis occulta prælia commiſerunt. Tandem huiuſmodi dolum excogitarunt. Magno dolio plumis repleto ignẽ iniecerunt, æreo operculo multis perforato locis addito. Eius dolij ore in cuniculis hoſtib. obuerſo, fundoq; ſolle inſerto, inflato, maximum & moleſtiſsimum fumũ, ut ea materia fert, excitarunt, quem cum nemo Romanorum tolerare poſſet, deſperata expugnatione, ſolutaq; obſidione pacem fecerunt.

Ambracia.

Poſt Ambraciotarum deditionẽ Aetoli quoq; mutati, primò inducias, mox etiam pacem à Romanis impetrarunt, magna pecunia & multis obſidibus datis. Fuluius uerò Cephalenia deditione capta, Peloponeſum ſeditione laborantem compoſuit. Deinde C. Flaminio & Aemylio Lepido Coſs. Antiocho defuncto filius Seleucus ſucceſsit. quo & ipſe multo pòſt mortuo, Antiochus qui Romę obſes erat, regnum ſuſcepit. Philippus nouas res moliri auſus, urbibus quibuſdam Theſſalicis & Aeno Maroneaq; ereptis: nihil gerere potuit ob ſenectutem, & filiorum caſus. Galli quidam alpibus ſuperatis, urbem intra eas condere ſtatuerunt: quibus M. Marcellus arma cæteraq; quæ domo attulerant, ademit. Romani uerò legatis eorum illa omnia reſtituerunt, ut ſtatim Italia excederent.

Hannibalis interitus.

Tum etiam Hannibal interijt. Nam legatis ad Pruſiam Bithyniæ regẽ tum ob alia, tum ut Hannibalem apud ipſum degentem dederet, Roma miſsis: ille ea re præcognita, cum effugere nõ poſſet, necem ſibi conſciuit. qui cum aliquando accepiſſet oraculum, ſe in terra Libyca obiturum, ſe in Africa patria deceſſurũ eſſe putabat. uerùm id prædiũ in quo moriebatur, Libyę nomẽ habuit. Tũc etiã Scipio Africanus deceſsit.

Demetrius fratris Perſei fraude ſublatus.

Philippus Macedonũ rex, filio Demetrio occiſo, Perſeũ quoq; occiſurus obijt. Nã cum Demetrius ob Romanorum amicitiã, cæteriq; Macedones ſpẽ cõcepiſſent regni poſt Philippi obitũ obtinẽdi: Perſeus utnatu maior ei inuidit, & ut patri inſidiantem calumniatus eſt. itaq; uenenum bibere coactus, perijt. Philippus autem non multo pòſt ueritate cognita, Perſeum ulciſci uolens, morte interceptus, regnum Perſeo uel inuitus reliquit;

καὶ συχνὸν παρὰ ἀριαράθου τοῦ καππαδοκῶν βασιλέως ἀργύριον ἐπ' εἰρήνῃ λαβὼν, ἀπῆρεν οἴκαδε. οἱ δ' αἰτωλοὶ πρέσβεις τὸ δεύτερον ὑπὲρ εἰρήνης ἐς τὴν ῥώμην πέμψαντες, αὐτοὶ αὖθις ἐνεωτέριζον. διὸ οἱ ῥωμαῖοι τούς τε πρέσβεις εὐθὺς ἀπεπέμψαντο, καὶ μάρκῳ φουλβίῳ τὴν ἑλλάδα ἀνέθεντο. ὁ δὲ ἐς ἀμβρακίαν τὴν πόλιν πρῶτον ὥρμησε, μεγάλην οὖσαν (ἦν γάρ ποτε τοῦ πύῤῥου βασίλειον, τότε δὲ κατείχετο πρὸς τῶν αἰτωλῶν) καὶ ἐπολιόρκει αὐτήν. οἱ οὖν αἰτωλοὶ πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ εἰρήνης διαλεχθέντες, ὡς δ' οὐκ ἤνυσαν, συνέστησαν μέρος τι τοῦ στρατοῦ ἐς τὴν ἀμβρακίαν ἀπέπεμψαν. οἱ δὲ ῥωμαῖοι δι' ὑπονόμων τινὸς ἐπεχείρησαν τὴν πόλιν ἑλεῖν, καὶ διώρυσσον πόῤῥωθεν, καὶ τέως μὲν ἐλάνθανον τοὺς πολιορκουμένους. ἐπεὶ δ' ὁ χοῦς ἠθροίσθη, ὑπετόπησαν τὸ γινόμενον. ἀγνοοῦντες δ' ὅποι ὀρύσσοιτο, χαλκῆν ἀσπίδα κατὰ τὸ τεῖχος προσβάλλοντες ἐτίθεσαν πρὸς αὐτὸ ἐπὶ τὸ δάπεδον. καὶ διὰ τῆς ἠχῆς τὸν τόπον γνόντες, καὶ αὐτοὶ ἀντώρυσσον ἔνδοθεν, καὶ συμμίξαντες τοῖς ῥωμαίοις, ἦσαν ὡς μάχας κρυπτάς. τέλος δὲ τοιοῦτον ἀντετεχνήσαντο. πίθον μέγαν πτίλων πληρώσαντες, πῦρ ἐς αὐτὸν ἐνῆκαν, καὶ πῶμα χαλκοῦν αὐτῷ πολλαχῇ τετρημένον ἐπέθηκαν, καὶ ἐς τὸν ὑπόνομον τὸν πίθον κομίσαντες, καὶ πρὸς τοὺς πολεμίους τρέψαντες τὸ στόμα αὐτοῦ, ἀνεφύσησαν οἱ κατὰ τοῦ πυθμένος ἐμβαλόντες, καὶ τούτῳ φύσας προσφέροντες, πλεῖστον καὶ δυσχερῆ καπνὸν οἷα ἐκ πτίλων ἐκθορεῖν ἐποίουν, ὃν οὐδεὶς τῶν ῥωμαίων ὑπέμενεν. ὅθεν ἀπογνόντες οἱ ῥωμαῖοι ἐπαύσαντο, καὶ τὴν πολιορκίαν κατέλυσαν. ὁμολογησάντων δ' αὐτῶν, καὶ οἱ αἰτωλοὶ μετέβαλον, καὶ διεπράξαντο ἀνοχὴν, εἶτα καὶ εἰρήνην παρὰ τοῦ δήμου, πολλὰ μὲν χρήματα, πολλοὺς δὲ καὶ ὁμήρους δόντες. καὶ ὁ φούλβιος τὴν κεφαλληνίαν ὁμολογίᾳ παραστησάμενος, καὶ τὴν πελοπόννησον στασιάζουσαν κατεστήσατο. μετὰ δὲ φλαμινίου καὶ αἰμιλίου λεπίδου ὑπατευόντων μετὰ ταῦτα, ὁ ἀντίοχος ἔθανε, καὶ αὐτὸν ὁ υἱὸς σέλευκος διεδέξατο. τελευτήσαντος δὲ κἀκείνου πολλῷ ὕστερον, ὁ ἐς τὴν ῥώμην ὁμηρεύων ἀντίοχος ἐβασίλευσεν. ὁ δὲ φίλιππος ἐτόλμησε μὲν νεωτερίσαι, ὅτι πόλεών τινων ἐστερήθη ἐν θετταλίᾳ, καὶ πρὸς ταῖσδε καὶ αἴνου καὶ μαρωνείας. οὐκ ἠδυνήθη δὲ διά τε τὸ γῆρας καὶ διὰ τὰ τῶν παίδων συνενεχθέντα αὐτῷ. καὶ γαλάται τινὲς τὰς ἄλπεις ὑπερβάντες, πόλιν ἐντὸς αὐτῶν κτίσαι ἠθέλησαν· ὧν ὁ μάρκος ὁ μάρκελλος τά τε ὅπλα ἀφείλετο, καὶ τἆλλα ὅσα ἐπεκομίζοντο. οἱ δ' ἐν τῇ ῥώμῃ πρεσβευσαμένοις σφίσιν, ἐπὶ τῷ εὐθὺς ἀναχωρῆσαι πάντα ἀπέδωκαν. τότε δὲ καὶ ὁ ἀννίβας ἀπέθανε. πρέσβεων γὰρ πρὸς τὸν προυσίαν τὸν τῆς βιθυνίας κρατοῦντα πεμφθέντων ἐκ ῥώμης δι' ἄλλα τέ τινα, καὶ ὅπως καὶ τὸν ἀννίβαν ἐκδοίη παρ' αὐτῷ ὄντα, προμαθὼν τοῦτ' ἐκεῖνος, καὶ διαδρᾶναι μὴ οἷός τε ὢν, ἑαυτὸν διεχρήσατο. χρησμοῦ δέ ποτε αὐτῷ γενομένου, ἐν γῇ λιβύσσῃ τελευτήσειν, ὁ μὲν ἐν τῇ πατρίδι τῇ λιβύῃ προσεδόκα θανεῖν, ἔτυχε δὲ θνήσκων ἐν χωρίῳ τινὶ τυγχάνοντι καλουμένῳ λιβύσσῃ. καὶ ὁ ἀφρικανὸς δὲ σκιπίων τότε μετήλλαξε. φίλιππος δὲ ὁ μακεδόνων βασιλεὺς τὸν υἱὸν δημήτριον ἀποκτείνας, καὶ τὸν ἕτερον υἱὸν τὸν περσέα μελλήσας φονεῦσαι, ἀπέθανεν. ἐπεὶ γὰρ προσφιλὴς τοῖς ῥωμαίοις ἐκ τῆς ὁμηρείας ἐγένετο ὁ δημήτριος, καὶ αὐτός τε καὶ οἱ λοιποὶ τῶν μακεδόνων ἤλπιζον, ὅτι μετὰ τὸν φίλιππον τὴν βασιλείαν λήψεται, ἐφθόνησεν αὐτῷ ὁ περσεὺς, ἅτε καὶ πρεσβύτερος αὐτοῦ ὢν, καὶ διέβαλεν αὐτὸν, ὡς ἐπιβουλεύοντα τῷ πατρί. καὶ ὁ μὲν φάρμακον πιεῖν ἀναγκασθεὶς, ἐτελεύτησεν. ὁ δὲ φίλιππος οὐ πολλῷ ὕστερον τὸ ἀληθὲς γνοὺς, ἀμύνασθαι τὸν περσέα ἠθέλησεν· οὐ μέντοι καὶ ἴσχυσεν, ἀλλ' αὐτός τε ἀπέθανε, καὶ τὴν βασιλείαν ὁ περσεὺς διεδέξατο.

ὅτι οἱ αἰτωλοὶ πρέσβεις ὑπὲρ εἰρήνης ἔπεμψαν, καὶ ὅπως οἱ ῥωμαῖοι ὑπονόμοις τὴν ἀμβρακίαν, καὶ ὅπως οἱ αἰτωλοὶ ἀντεποιήσαντο, καὶ ὡς ἐνικήθησαν αὖθις οἱ ῥωμαῖοι.

Τίνες ὑπάτευσαν, καὶ ὅτι ἀντίοχος μετ' ἐκεῖνον ἐβασίλευσεν.

ὅτι ὁ ἀννίβας ἑαυτὸν διεχρήσατο, ἵνα μὴ ἐκδοθῇ ῥωμαίοις.

ὅτι ὁ φίλιππος τὸν υἱὸν δημήτριον ἀπέκτεινε διαβολαῖς τοῦ περσέως, ὅτι καὶ τοῦτον ἀξιῶν ἀμύνασθαι, οὐκ ἴσχυσεν.

Μίσημα (?) Ῥωμαίων πρὸς Περσέα βασιλέα τῶν Μακεδόνων.

καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ταύτην αὐτῷ ἐβεβαίωσαν, καὶ τὴν πατρῴαν φιλίαν ἀνενεώσαντο. ἐν δὲ τοῖς μετὰ ταῦτα χρόνοις συνηνέχθησαν μέν τινα, οὐ μέντοι καὶ ἀναγκαῖα πάνυ, ὥστε καὶ συγγραφῆς νομίζεσθαι ἄξια. ὕστερον δὲ ὁ Περσεὺς πολέμιον ἑαυτὸν τοῖς Ῥωμαίοις ἐποίησεν. ἵνα δὲ τὴν ἀναβολὴν τοῦ πολέμου χρόνῳ, μέχρις ἂν παρασκευάσηται, πρέσβεις εἰς τὴν Ῥώμην ἔπεμψεν, ἀπολογησομένους τὰ ἐγκλήματα περὶ ὧν ἐνεκαλεῖτο. οὓς οἱ Ῥωμαῖοι εἴσω τοῦ τείχους οὐκ ἐδέξαντο, καὶ πρὸ τοῦ ἄστεος αὐτοῖς χρηματίσαντες, οὐδὲν ἀπεκρίναντο ἕτερον, ἢ ὅτι ὕπατον πέμψουσι, πρὸς ὃν ὅσα βούλεται διαλεχθήσεται· καὶ αὐθημερὸν αὐτοὺς ἀπιέναι ἐποίησαν, δόντες σφίσι καὶ ἀγωγούς, ὥστε μηδενὶ συγγένωνται, καὶ τῷ Περσεῖ τῆς Ἰταλίας ἐπιβαίνειν τοῦ λοιποῦ ἀπηγόρευσαν. οἱ μὲν οὖν Ῥωμαῖοι μετὰ ταῦτα Γναῖον Σικίνιον στρατηγὸν μετὰ δυνάμεως ὀλίγης ἐξέπεμψαν (οὐ γάρ πω τὴν μείζω παρεσκευάσαντο) καὶ ὁ Περσεὺς εἰς Θεσσαλίαν ἐμβαλὼν, τὰ πλεῖστα αὐτῆς ᾠκειώσατο. ἐπεὶ δὲ τὸ ἔαρ ἐνέστη, πέμπουσιν ἐπ' αὐτὸν Λικίνιον Κράσσον, καὶ στρατηγὸν ἐπὶ τοῦ ναυτικοῦ Γάιον Λουκρήτιον. συμμίξας οὖν πρῶτον περὶ Λάρισσαν τῷ Περσεῖ ἐν ἱππομαχίᾳ, ἔπταισεν· ὕστερον μέντοι περιεγένετο, ὥστε καὶ ἀναχωρῆσαι τὸν Περσέα εἰς Μακεδονίαν. ὁ Κράσσος δὲ ταῖς πόλεσι ταῖς Ἑλληνικαῖς ταῖς ὑπὸ τοῦ Περσέως κατεχομέναις προσέβαλε, καὶ τῶν μὲν πλειόνων ἀπεκρούσθη, ἔστι δ' ἃς ἐχειρώσατο· καί τινας κατασκάψας, τοὺς ἁλόντας ἀπέδοτο. ἀφ' οὗ οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ πυθόμενοι ἠγανάκτησαν, καὶ τοῦτον Κράσσον ὕστερον ἐζημίωσαν χρήμασι, καὶ τὰς ἑαλωκυίας πόλεις ἠλευθέρωσαν, καὶ τοὺς πραθέντας ἐξ αὐτῶν καὶ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ εὑρεθέντας τότε παρὰ τῶν ἐωνημένων αὐτοὺς ἐξεπρίαντο. ταῦτα μὲν οὖν οὕτως ἔπραξαν οἱ Ῥωμαῖοι· ἐν δὲ τῷ πρὸς τὸν Περσέα πολέμῳ πολλὰ καὶ μεγάλα ἠτύχησαν, καὶ πολλαχόθι ἐπόνησε τὰ αὐτῶν, καὶ ὁ Περσεὺς τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Θεσσαλίας κατεῖχε τὰ πλείονα. τήν τε ἄλλην δύναμιν πολλὴν συνεκρότησε, καὶ πρὸς τοὺς ἐλέφαντας τῶν Ῥωμαίων φάλαγγα ὁπλιτῶν ἤσκησεν, ὀξείαις ἥλοις τὰς ἀσπίδας καὶ τὰ κράνη σιδηρώσας αὐτῶν. ὅπως δὲ μήτε τοῖς ἵπποις φοβεροὶ ὦσιν, εἴδωλα ἐλεφάντων ἐσκευάσατο, ὀδμὴν μὲν ἀπὸ χρίσματός τινος ἀηδῆ ἔχοντα, φοβερὰ δὲ καὶ ὀφθῆναι καὶ ἀκουσθῆναι ὄντα (βροντώδη γὰρ ἀφίει ἠχήν τινα ἐκ παρασκευῆς) πρὸς ἐκεῖνα προσῆγεν αὐτοὺς συνεχῶς, μέχρις οὗ καὶ ἐθάρσησαν. ὁ μὲν οὖν Περσεὺς μέγα ἐκ τούτων ἐκέκτητο φρόνημα, καὶ τὸν Ἀλέξανδρον τῇ δόξῃ καὶ τῷ μεγέθει τῆς ἀρχῆς ὑπεροίσειν ἤλπιζεν. οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ ταῦτα μαθόντες, τὸν Μάρκιον Φίλιππον ὑπατεύοντα σπουδῇ ἐξέπεμψαν. καὶ ὃς εἰς τὴν Θεσσαλίαν πρὸς τὸ στρατόπεδον ἀφικόμενος, τούς τε Ῥωμαίους καὶ τοὺς συμμάχους ἤσκησεν, ὥστε δείσαντα τὸν Περσέα, ἐν τῷ ἰδίῳ τῷ Μακεδονικῷ καὶ πρὸς τοῖς Τέμπεσιν ἡσυχίαν ἄγειν, καὶ τὰ στενὰ τηρεῖν. θαρσήσας δὲ διὰ ταῦτα ὁ Φίλιππος, διὰ μέσων ὀρῶν ὑπερέβαλε, καί τινα τοῦ Περσέως κατέσχε. προϊὼν δὲ ἄχρι Πύδνης, τῶν ἐπιτηδείων ἐσπάνισε, καὶ εἰς τὴν Θεσσαλίαν ἀνέστρεψε. καὶ αὖθις ὁ Περσεὺς ἀνεθάρσησε, καὶ ἃ κατέσχεν ὁ Φίλιππος ἀνεκτήσατο, καὶ τῷ ναυτικῷ συχνὰ τοὺς Ῥωμαίους ἐλύπει, συμμάχους τε προσηγάγετο, καὶ παντάπασι τοὺς Ῥωμαίους ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἤλπιζεν ἐκβαλεῖν. τῇ δὲ πολλῇ καὶ ἀκαίρῳ φειδωλίᾳ, καὶ τῇ δι' αὐτὴν τῶν συμμάχων ὀλιγωρίᾳ, ἀσθενὴς αὖθις ἐγένετο. ὡς γὰρ τὰ τῶν Ῥωμαίων ὑπεδίδου, τὰ δ' ἑαυτοῦ ἐπηύξετο, κατεφρόνησεν ὡς οὐδὲν ἔτι τῶν συμμάχων δεόμενος, καὶ οὐκ ἐδίδου χρήματα σφίσιν ἃ ἐπηγγέλλετο.

τῶν μὲν

Ὅτι ὁ Κράσσος πόλεις ἑλληνίδας ἑλὼν, καὶ τοὺς ἁλόντας ἀποδόμενος, ἐζημιώθη (?)· ὅτι ἠτύχησαν οἱ Ῥωμαῖοι μεγάλα ἐν τῷ πολέμῳ (?).

Ὅτι ὁ Περσεὺς διὰ φειδωλίαν ἠτύχησε (?).

quod ei Romani, paterna amicitia renouata, cõfirmarunt. Inſecutis temporibus accidere quædam, ſcriptione parum digna. ſed poſt Perſeus Romanorum inimicitijs ſuſceptis, ut bello moram, dum ſe pararet, produceret: legatos Romam miſit, obiecta ſibi crimina purgaturus ſcilicet. quibus Romani in urbem non admiſsis, ſenatu foris dato, nihil reſponderunt aliud, niſi conſulem ſe miſſuros eſſe, cum quo ageret quæ uellet. eodemq́ die illos abire iuſſerunt, ductoribus adiunctis, ne cum quoq́ colloquerentur, ac Perſeo aditu Italiæ in poſterum interdixerunt. Deinde Cn. Sicinnium prætorem cum paruis copijs ablegarunt, maioribus nondum paratis. Perſeus Theſsaliam ingreſſus, maximam eius partem ſibi adiunxit. Imminente uere Licinius Craſſus contra eum miſſus eſt, & claſsi præfectus C. Lucretius. Ac primo equeſtri conflictu impegit: deinde uictoria potitus, eò redegit Perſeum, ut in Macedoniam recederet. Vrbes autem Græcas aggreſſus, quas Perſeus tenebat, à pleriſque repulſus eſt, nõnullas ſubegit, nonnullas euertit, ciuibus ſub corona uenditis. Quibus Romani auditis indignati, Craſſo poſtmodum pecuniariam mulctam dixerunt, captas urbes liberas eſſe iuſſerunt: earumq́ ciues uenundatos, quos in Italia repererе, ab emptoribus redemerunt. His ita geſtis bello Perſico multas magnas clades acceperũt, rebus eorum paſsim afflictis. Nam Perſeus Epiri & Theſsaliæ pleraque obtinuit. Præter enim alias ingentes copias, aduerſus Romanorum elephantes etiam phalangem armatorũ inſtruxerat, quorum clypei & galeæ ferreis clauis acutis horrebant. Ne autem equis formidabiles eſſent, ſimulacra elephãtorum parauit ex unguento quodam, tetrum fœtorem ſpirantia, uiſu, audituq́ue horrenda, quæ arte quadam ſonitũ inſtar tonitrus ederent: ad quæ equi ſubinde adducti, timere deniq́ deſierunt. His reb. Perſeus auctis animis, ſe Alexandro gloria & magnitudine imperij ſuperiorẽ fore putabat. Romani uerò ijs cognitis, Marciũ Philippum Cos. celeriter ablegarunt. qui cum in Theſsaliam ad exercitum ueniſſet, Romanos & ſocios ita exercuit, ut Perſeus territus, in ſuo regno Macedonico, & ad Tempe quietus, anguſtias tueretur. Aucta ex eo audacia Philippus, medijs montibus ſuperatis, quaſdam illius urbes cæpit. & ad Pydnam progreſſus, ob commeatus penuriam in Theſsaliam redijt. Vnde Perſeus reſumpta fiducia, quæ Philippus occuparat, recepit, & claſſe Romanos crebris detrimentis affecit: aſcitiſq́ue ſocijs, tota Græcia ſe Romanos electurum ſperabat. ſed nimia & importuna parſimonia, ex eaq́ue ſociorum neglectu, rurſus eius opes imminutæ ſunt. Rebus enim Romanorum labaſcentibus, ſuis incrementis fretus, ſocios iſta contempſit, quaſi eorum opera nihil eſſet opus: nec promiſſam illis pecuniam dedit.

Perſei apparatus cõtra Romanos.

Aliorum

Aliorū igitur alacritate imminuta, ab aliis plane destitutus, ita reb. ſuis diffidere cœpit, ut pacem peteret: eamq; per Eumenem impetraſſet, niſi Rhodij legatis adiuncti ſuperba oratione Romanorum animos alienaſſent. Inde bellum Perſicum Paulo Aemylio iterum Conſuli eſt mādatum. qui propere in Theſſaliā profectus, militari diſciplina correcta, per Tempe quæ à paucis cuſtodiebantur, ui patefacta uia, contra Perſeum duxit. Is uerò cum Elpium amnem interfluentem munitionibus, & quicquid inter Olympum & mare interiacet, ſeptis atq; aggeribus occupaſſet, & ſiccitate loci quoq; tutus eſſet: tamen ſic etiam Conſul tranſitus periculo facto, ſitis primum inuenit remedium. Perfoſſis enim arenis in montis Olympi radicibus, affatim aquæ potabilis reperit. Interea Rhodiorum legati eadē audacia, qua prius Romæ uſi fuerant, ad eum uenerunt. quos ita dimiſit, ut nihil aliud diceret, niſi ſe poſt paucos dies eis reſponſurum eſſe. Cum autem oppugnando nihil proficiens, montes alicubi eſſe peruios didiciſſet: partem exercitus ad cacumen acceſſu difficilius miſit, ut loca opportuna occuparet. Nam ob arduum aſcenſum, minimum ibi præſidium collocatum erat. Reliquā copiarum parte cum Perſeo dimicauit, ne quid ſuſpicatus, montes accuratius tueretur. Poſt, uerticibus occupatis, noctu ad mōtes cōtendit: eosq; partim aperto Marte, partim occultè ſuperauit. Quo Perſeus cognito, metuens ne à tergo circumueniretur, aut Pydna ab hoſte occuparetur, (nam Romana claſsis accedebat) caſtello quod ad amnem erat deſerto, Pydnam properè contendit, & ante urbem caſtra poſuit. Eodem Paulus quoque uenit. non ſtatim tamen ſunt congreſsi, prælio in plures dies dilato: & quia lunę defectum præcognorat, exercitū ſub ueſperam qua ille inſtabat conuocatum, edoctumq; quid futurum eſſet, monuit, ne quid ea re turbaretur. Proinde Romani ex eo nihil aduerſi timuerunt. Macedones autem territi, Perſeo ſiniſtri aliquid portendi iudicarunt. Sic utriſq; affectis, fortuito caſu poſtridie in pugnam non denunciatam ſunt impulſi, quæ bello finem impoſuit. Nam cum iumētum Romanū in flumen, unde aquabantur, incidiſſet, idq; ſibi & Macedones & lixæ uendicarent: primum inter hos certatum eſt. Deinde cæteri etiam ſuis opitulaturi, alij poſt alios caſtris egreſsi, donec omnes utrinq; cōflixerunt: pugna cōfuſa illa quidem ſed acri, cuius uictoria penes Romanos fuit, qui Macedones uſque ad mare perſecuti, multos ipſi occiderunt, multos claſsi accedēti trucidandos obiecerunt: neq; quiſquam eorum euaſiſſet, niſi noctis beneficio conſeruati eſſent. Pugna enim ſub ueſperam commiſſa eſt. Perſeus Amphipolim profugus, ut & reliquias colligeret, & rem in integrum reſtitueret, cum nulli uenirent præter Cretenſes ſtipendiarios,

Paulus Aemylius Perſeū uincit.

τῶν μὲν οὖν ἀμβλυνθέντων τὸ πρόθυμον, τῶν δὲ καὶ τέλεον αὐτὸν ἐγκαταλιπόντων, τοσοῦτον ἀπέγνω, ὥστε καὶ σπονδῶν δεηθῆναι, καὶ κἂν ἔτυχε τούτων διὰ τοῦ Εὐμένους, εἰ μὴ καὶ Ῥόδιοι συνεπρέσβευσαν. ὑπερηφάνως γὰρ οὗτοι τοῖς Ῥωμαίοις διαλεχθέντες, τυχεῖν αὐτὸν ἐκώλυσαν τῶν σπονδῶν. ἐγένετο δ' ὁ κατ' αὐτοῦ πόλεμος Παύλῳ τῷ Αἰμιλίῳ, τὸ δεύτερον ὑπατεύοντι. ὃς ἐς αὐτὴν σπουδῇ κομισθεὶς εἰς τὴν Θεσσαλίαν, καὶ τὰ τῶν στρατιωτῶν ἐπανορθωσάμενος, βιασάμενος διὰ τῶν Τεμπῶν (ὀλίγοι γὰρ ἐφρούρουν αὐτά) ἐπὶ τὸν Περσέα ὥρμησεν. ἐπεὶ δ' ἐκεῖνος τὸν Ἔλπεον ποταμὸν περιέφραξεν, ὄντα ἐν μέσῳ, προκαταλαβὼν δὲ καὶ πᾶν τὸ μεταξὺ τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῆς θαλάσσης αἱμασιαῖς καὶ σταυρώμασι καὶ οἰκοδομήμασιν, ἄπορον ἀπειργάσατο. ἐθάρρει δὲ καὶ τῇ ἀνυδρίᾳ τοῦ τόπου. ἀπόρως μὲν καὶ οὕτως ὁ ὕπατος διῆλθεν, καὶ τῆς ἀνυδρίας ἐπορίσατο φάρμακον. διορυσσομένης γὰρ τῆς ἐν τῇ ὑπωρείᾳ τοῦ Ὀλύμπου ἄμμου, ὕδωρ εὗρε δαψιλές τε καὶ πότιμον. κἀν τούτῳ τῶν Ῥοδίων πρέσβεις ἀφίκοντο πρὸς αὐτὸν μετὰ τῆς αὐτῆς θρασύτητος, ἀφ' ἧς καὶ ἐς τὴν Ῥώμην ἐπρεσβεύσαντο. ὁ δὲ οὐδὲν εἰπὼν πλέον αὐτοῖς, ἢ ὅτι μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀπόκρισιν δώσει, ἀπέπεμψεν αὐτούς. ὡς δὲ προσβάλλων οὐδὲν ἐπέραινεν, ἔμαθε δὲ τὰ ὄρη ὄντα πῃ διάβατα, μέρος τι τοῦ στρατοῦ ἐπὶ τὴν δυσπροσοδωτέραν αὐτῶν ὑπερβολὴν ἔπεμψε, καταληψόμενον τὰ ἐπίκαιρα. διὰ γὰρ τὸ δυσπρόσιτον καὶ ἐλαχίστην εἶχε φρουράν. αὐτὸς δὲ τῷ λοιπῷ τοῦ στρατεύματος προσέμιξε τῷ Περσεῖ, ἵνα μή τι ὑποπτεύσας φυλακὴν τῶν ὀρῶν ἀκριβεστέραν ποιήσαιτο. καὶ μετὰ τὸ καταληφθῆναι τῶν ἄκρων, νυκτὸς πρὸς τὰ ὄρη ὥρμησε, καὶ τὰ μὲν λαθών, τὰ δὲ βιασάμενος, ὑπερέβαλεν αὐτά. ὃ μαθὼν ὁ Περσεύς, καὶ δείσας μὴ κατὰ νώτου αὐτῷ προσπέσῃ, ἢ καὶ τὴν Πύδναν προκατάσχῃ (καὶ γὰρ τὸ ναυτικὸν ἅμα τὸ τῶν Ῥωμαίων προσέπλει) τό, τε ἔρυμα τὸ πρὸς τῷ ποταμῷ ἐξέλιπε, καὶ πρὸς τὴν Πύδναν ἐπειχθείς, πρὸ τῆς πόλεως ἐστρατοπεδεύσατο. κἀκεῖσε ἦλθε μετ' ὀλίγον ὁ Παῦλος ἐκεῖ. οὐ μέντοι καὶ παραχρῆμα προσέμιξαν, ἀλλὰ καὶ διέτριψαν οὐκ ὀλίγας ἡμέρας. προμαθὼν δὲ ὁ Παῦλος, ὡς ἡ σελήνη ἐκλείψειν μέλλει, συνήθροισεν πρὸς ἑσπέραν τὸ στράτευμα, ὅτε τὴν ἔκλειψιν γενέσθαι ἐχρῆν, καὶ προεῖπε τὸ συμβησόμενον, καὶ μή τι διὰ τοῦτο ταραχθῶσι παρῄνεσεν. οἱ μὲν οὖν Ῥωμαῖοι τὴν ἔκλειψιν θεασάμενοι, οὐδὲν κακὸν ἐξ αὐτῆς ὑπετόπασαν. οἱ δέ γε Μακεδόνες δέος ἔσχον ἐκ τούτου, καὶ ἐς τὸν Περσέα τὸ τέρας τοῦτο φέρειν ἐνόμισαν. οὕτω δ' ἑκατέρων ἐχόντων, συνέβη τι κατὰ τύχην τῇ ὑστεραίᾳ συρρῆξαι αὐτοὺς εἰς μάχην ἀκήρυκτον, ὃ τέλος τῷ πολέμῳ ἐπέθηκεν. ἐπεὶ γὰρ ὑποζύγιόν τι τῶν Ῥωμαίων εἰς τὸ ὕδωρ εἰσέπεσεν, ἐξ οὗ περ ὑδρεύοντο, καὶ οἵ τε Μακεδόνες αὐτοῦ ἐπελάβοντο, καὶ οἱ ὑδροφόροι ἀντεῖχον, τὸ μὲν πρῶτον οὗτοι καθ' ἑαυτοὺς ἐμαχέσαντο, ἔπειτα καὶ οἱ λοιποὶ ἐπικουροῦντες τοῖς οἰκείοις κατ' ὀλίγους ἐκ τῶν στρατοπέδων ἐξῄεσαν, καὶ πάντες συνέμιξαν ἀπ' ἀμφοῖν. καὶ μάχης ἀσυντάκτου μέν, ὀξείας δὲ γενομένης, οἱ Ῥωμαῖοι ἐκράτησαν, καὶ καταδιώξαντες τοὺς Μακεδόνας μέχρι τῆς θαλάσσης, πολλοὺς μὲν αὐτοὶ ἐφόνευσαν, πολλοὺς δὲ τῷ ναυτικῷ προσπλεύσαντι διαφθαρῆναι παρέδωκαν. οὐδ' ἂν τις ἀπελάφθη αὐτῶν, εἰ μὴ νὺξ αὐτοῖς ἐβοήθησε. πρὸς δείλην γὰρ ὀψίαν ἡ μάχη ἐγένετο. διαφυγὼν δ' ἐς Ἀμφίπολιν ὁ Περσεύς, ὡς τούς τε ὑπολοίπους ἀναληψόμενος, καὶ συστήσων αὖθις τὰ πράγματα, ἐπεὶ οὐκ ἦλθόν τινες πρὸς αὐτὸν πλὴν μισθοφόρων Κρητῶν, καὶ τὴν

ὅτι παῦλος αἰμίλιος ὑπατεύων ἐστάλη, καὶ κατὰ τοῦ περσέως ἐστρατεύσατο.

ὅτι ἐκλείψεως τῆς σελήνης προμαθὼν ὁ παῦλος, προεῖπε τοῖς στρατιώταις, ἵνα μὴ ταράχθωσι.

δι' ὑποζύγιον συνέβη ἡ μάχη τῶν μακεδόνων.

καὶ τὴν Πύδναν, ἄλλας τε πόλεις τὰ τῶν Ῥωμαίων ἑλομένας ἔμαθε. κἀκεῖθεν μετέστη, καὶ ἐς πλοῖα τὰ χρήματα ἐπιθέμενος, νυκτὸς ἐς Σαμοθρᾴκην ἐξέπλευσε. καὶ πυθόμενος οὐ πολλῷ ὕστερον τὸν Ὀκτάουιον, ὃς τοῦ ναυτικοῦ ἐπεστάτει, προσπλέοντα, καὶ τὸν Παῦλον ἐς Ἀμφίπολιν ἥκοντα, ἐπέστειλεν αὐτῷ, συμβῆναι δεόμενος. καὶ ἐπεὶ βασιλέα ἑαυτὸν ἐν τῇ ἐπιστολῇ ὠνόμασεν, οὐδ' ἀποκρίσεως ἔτυχεν. ὕστερον δὲ αὖθις τὰς τοιαύτας προσρήσεις ἀποστείλαντος, προσεδέξατο μὲν τὸν ὑπὲρ τῶν σπονδῶν λόγον· οὐκ ἄλλως μέντοι συμβήσεσθαι ἔφη, εἰ μὴ καὶ ἑαυτὸν καὶ τὰ ἑαυτοῦ πάντα τοῖς Ῥωμαίοις ἐπιτρέψει. καὶ διὰ ταῦτα οὐ συνέβησαν. μετὰ ταῦτα δὲ ἐξαιτηθεὶς παρὰ τῶν Ῥωμαίων Εὔανδρόν τινα Κρῆτα, πολλὰ κατ' αὐτῶν ὑπουργηκότα, καὶ πιστότατον αὐτῷ, οὐκ ἐξέδωκε μὲν, φοβηθεὶς μὴ κατείπῃ ἃ αὐτῷ συνῄδει. λάθρα δὲ αὐτὸν ἀποκτείνας, ἑαυτὸν διαχειρίσασθαι ἐφήμισε. τότε μὲν οὖν οἱ συνόντες αὐτῷ, φοβηθέντες τὴν ἀπιστίαν αὐτοῦ (οὐ γὰρ ἠγνόησαν τὸ γινόμενον) μεθίστασθαι ἤρξαντο. κἀκεῖνος δείσας μὴ τοῖς Ῥωμαίοις ἐκδοθῇ, ἐκδρᾶναι νυκτὸς ἐπεχείρησε. καὶ ἐς Κότυν τὸν Θρᾷκα δυνάστην ἐκομίσθη ἄν, εἰ μὴ οἱ Κρῆτες αὐτὸν ἐγκατέλιπον. ἐνθέμενοι γὰρ τὰ χρήματα ἐς τὰ πλοῖα, οἴκαδε ἀπῆραν. ὁ δὲ ἡμέρας μέν τινας αὐτοῦ μετὰ Φιλίππου ἑνὸς τῶν υἱέων κρυπτόμενος ἐλάνθανεν. ἐπεὶ δὲ τοὺς ἄλλους παῖδας καὶ τὴν θεράπαιναν γυναῖκα κεχειρωκότα τὸν Ὀκτάουιον ἔγνω, ἐθελοντὴς ἑαυτὸν ἐνεχείρισε. καὶ ἐς τὴν Ἀμφίπολιν ἐλθόντα ὁ Παῦλος οὐκ ἐκάκωσεν, ἀλλὰ καὶ ἐδεξιώσατο, καὶ ὁμοδίαιτον ἐποιήσατο, καὶ ἐν ἀδέσμῳ φυλακῇ ἐτήρει, καὶ ἐν θεραπείᾳ ἦγε. μετὰ δὲ ταῦτα ἐς τὴν Ἰταλίαν διὰ τῆς Ἠπείρου ἀνεκομίσθη. ὁ δὲ Πλούταρχος ἀναγράφει λέγων τὸν Περσέα πρὸς τὸν Αἰμίλιον, καὶ τὸν δεδακρυμένον προσυπαντῆσαι αὐτῷ. ἐκεῖνον δὲ ἐπὶ στόμα καταβαλεῖν ἑαυτὸν, καὶ γονάτων δραξάμενον ἀφεῖναι φωνὰς ἀγεννεῖς, καὶ τὸν Αἰμίλιον ἀλγοῦντι προσώπῳ προσιδόντα αὐτὸν εἰπεῖν· τί ὦ ταλαίπωρε ταῦτα πράττεις; ἀφ' ὧν δόξεις οὐκ ἀναξίως ἀτυχεῖν, οὐδὲ τοῦ νῦν, ἀλλὰ τοῦ πάλαι δαίμονος ἀνάξιος γεγονέναι. τί δέ με καταβάλλεις τὴν νίκην, καὶ σμικρύνεις μου τὸ κατόρθωμα, ἀποδεικνύμενος ἑαυτὸν οὐ γενναῖον, οὐδὲ πρέποντα Ῥωμαίοις ἀνταγωνιστήν; ἀρετή τοι δυστυχοῦσι μεγάλην ἔχει μοῖραν, καὶ παρὰ πολεμίοις. δειλία δὲ Ῥωμαίοις, κἂν εὐποτμῇ, πάντων ἀτιμότατον. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ Λεύκιος Ἀνίκιος στρατηγὸς πεμφθεὶς ἐπὶ τὸν Γέντιον, τοὺς προσμίξαντάς τε αὐτῷ ἐνίκησε, καὶ τὸν Γέντιον φυγόντα ἐπιδιώξας, ἐς Σκόδραν κατέκλεισεν, ὅπου ἦν αὐτῷ τὰ βασίλεια. καὶ διὰ κενῆς ἂν προσήδρευσεν αὐτῇ· ἐπὶ γὰρ ἀκρωνυχίας ὄρους πεπόλισται, καὶ φάραγξι βαθείαις ποταμοὺς ῥοώδεις ἐχούσαις περιείληπται, τείχει τε ἐχυρῷ τετείχισται· εἰ μὴ ὁ Γέντιος μέγα ἐπὶ τῇ δυνάμει ἐλπίσας, ἑκὼν ἐς μάχην ἐχώρησε. κἀκ τούτου τήν τε ἀρχὴν αὐτοῦ πᾶσαν ὁ Ἀνίκιος προσηγάγετο, καὶ μέχρι τῆς Ἠπείρου προελθὼν, πρὶν τὸν Παῦλον ἐλθεῖν, κἀκείνην ταραττομένην ἡμέρωσεν. οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ ἔμαθον μὲν τὴν τοῦ Παύλου νίκην τετάρτῃ μετὰ τὴν μάχην ἡμέρᾳ ἔκ τινος φήμης, οὐ μέντοι ἀκριβῶς ἐπίστευον. ἐπεὶ δὲ γραμμάτων ὑπὲρ ταύτης κομισθέντων τοῦ Παύλου ὑπερήσθησαν, καὶ οὐχ ὡς τὸν Περσέα νενικηκότες καὶ τὴν Μακεδονίαν κτησάμενοι, ἀλλ' ὡς τὸν Φίλιππον ἐκεῖνον τὸν πάνυ, καὶ αὐτὸν τὸν ἀλέξαν

& Pydnam, cęterasq́ urbes ad Romanos defeciſſe audiret: illinc digreſſus, omni pecunia, quam ſecum uehebat, nauibus impoſita, noctu in Samothraciam nauigauit. Cum autem non multo pòſt audiuiſſet, Octauium claſsi præfectum accedere, & Paulum Amphipolim ueniſſe: per literas pacem ab eo petijt. in quibus quòd ſe Regem nominaſſet, ne reſpōſum quidem tulit. Deinde cum ſine tali aliquo titulo ſedem petijſſet, Paulus pacificationis mentione admiſſa, non alias ei conditiones tulit, niſi ut ſemetipſum, & ſua omnia Romanorū fidei permitteret: itaq; inter eos nō cōuenit. Pòſt, Euandrum Creteuſem Romanis poſtulantibus, cuius multis in rebus fideliſsima contra eos uſus erat opera, nō dedidit: ueritus, ne arcana ſua proderet. ſed eo clàm interfecto, rumorem ſparſit, eum ſibi ipſi manus attuliſſe. Tum igitur familiares, eius perfidiam ueriti (neq; enim eos id latebat facinus) ab eo deſciſcere cœperunt. Quare ueritus, ne Romanis dederetur, noctu fugam capeſſere inſtituit: ac clàm ad Cotym Thraciæ dynaſten perueniſſet, niſi Cretenſes, rebus ſuis in naues impoſitis domū diſcedentes, eum reliquiſſent. Ipſe uerò ibi per dies aliquot cum Philippo filio latuit. ſed quum cæteros liberos ſuos Octauium tenere didiciſſet, ultrò è latebris prodijt. Amphipolim perductū Paulus nō malè tractauit: ſed porrecta dextera ad menſam ſuā admiſit, & in libera cuſtodia aſſeruatū honorificè habuit. Deinde per Epirum in Italiam eſt perductus. Plutarchus refert Aemyliū, cum Perſeus adduceretur, ei lachrymis oppletum obuiam fuiſſe: illum uerò in faciem proſtratum, prehenſis eius genibus uoces parum generoſas ediſiſſe. Aemylium autem triſti uultu eum intuentem, dixiſſe: Quid ô miſer iſta facis: unde non præter meritum in calamitatem incidiſſe, neq; præſenti, ſed præterita fortuna indignus eſſe uidearis? Quid meā uictoriam deprimis, & res geſtas attenuas, ignauiam præ te ferendo, teq; aduerſarium Romanis indignum declarando? Virtus enim etiam in calamitate multum uel apud hoſtes momēti habet. Ignauiam uerò, etiam ſecundis in rebus extremo contemptu Romani dignā iudicant. Eodem tēpore L. Anicius prætor contra Gentium miſſus, hoſtes prælio fudit: Gentiū profligatum perſecutus, Scodræ, ubi eius regia erat, obſedit. idq; fruſtra futurū erat, quoniā urbs in montis cacumine ſita, & profundis uallib. quæ fluuios torrentes habent, cincta, muroq; firmo munita eſt: niſi Gentius ſuis copijs fretus, ultrò ad pugnam ueniſſet. Vnde factū, ut omne eius imperiū Anicius ſubegerit, & uſq; ad Epirum progreſſus, ante Pauli aduentū illam etiam tumultuantem pacarit. Romani Pauli uictoriam quarto poſt pugnā die ex rumore audiuerunt; ſed non planè crediderunt. Deinde Pauli acceptis literis maxima lætitia affecti, non quaſi uicto Perſeo, ſubactaq; Macedonia: ſed tanquam Philippum illum regem pręſtantiſsimū, & ipſum

Perſeus ab Aemylio captus.

Gentius à L. Anicio uictus.

Pauli triūphus.

Alexandrum cum toto illo imperio uiciſſent, ita ſunt gloriati. Paulo Romam reuerſo multi honores ſunt decreti, & triumphus ſplendidiſſimus, in quo præter alias manubias Bithym Cotys filium, Perſeum & uxorem eius cum tribus liberis, habitu captiuorum duxit. Veritus autem ex immodica felicitate inuidiã numinis, Camilli exẽplo precatus eſt, ſi quid inde mali immineret, ut id incolumi Repub. in ſuũ caput redundaret. itaq; duos filios, alterum paulo ante triumphum, alterũ in ipſa illa celebritate amiſit. Fuit nõ tantũ egregius imperator, ſed etiam pecuniæ contẽptor. quod ex eo apparet, quód ſecundum Conſul, & ſpolijs innumerabilibus potitus, in tanta paupertate uitã exegit, ut poſt eius obitum uxori dos ægré poſſet reddi. Ex captiuis Bithys patri gratis eſt redditus. Perſeus cum liberis & miniſtris Albã miſſus eſt, ubi cum ſe regni recuperãdi ſpe aliquandiu ſuſtentaſſet, ea amiſſa, ſibi ipſi manus attulit: Philippus eius filius, & filia, non multo póſt obierunt. ſolus filius natu minimus, Albanis magiſtratibus pro ſcriba inſeruiendo ad tempus uitam tolerauit. Ad hunc modum Perſeus a XX regibus ſe ortum ducere gloriatus, crebrò Philippum, crebrius Alexandrũ in ore habens, & regnum amiſit, & in hoſtium poteſtatem uenit, & in triumpho ductus eſt, non tam diademate ornatus, q̃ cathenis oneratus. Rhodij dudũ ſuperbè cum Romanis agere ſoliti, tum ueniam delictorum petentes, eorumq; ſocietatẽ nuper ſpretam, admodũ flagitantes, quod uoluere tandem impetrarunt. Romani etiam Cretenſibus irati, multis precibus deniq; mitigati ſunt. Pruſias item ſpõte in urbẽ profectus, curiæ limen oſculatus, ſenatuq; adorato, ueniam & impunitatem eſt conſecutus: Eumeni fratris Attali interceſsio delictorum gratiam fecit. Tũc etiam Cappadociæ hic ſtatus fuit. Ariarathes rex germanum filium habuit Ariarathem. ante quem ſuſcepiſſ, uxor eius lõgo tempore ſterilis, Orophernem adoptarat: qui deinde nato legitimo, propter inſidiarum ſuſpicionem pulſus, poſt Ariarathis obitum contra fratrem inſurrexit. Ariarathi opem tulit Eumenes, Orophemi Syriæ rex Demetrius. Ariarathes uictus ad Romanos confugit, ab eisq; unà cum Orophene regnare iuſſus, quia populi Romani amicus & ſocius appellatus erat, totum imperiũ ſibi uendicauit. atq; Attalus Eumenis ſucceſſor, Orophernem & Demetrium Cappadocia prorſus exegit. Aegypti rex Ptolemæus moriẽs, duos filios & unam reliquit filiam. Fratribus autem inter ſe de regno contendentibus, Antiochus Magni Antiochi filius natu minorem pulſum ſuſcepit, ut per eius defendẽdi ſpeciem, aditũ in Aegyptum haberet: adductoq; exercitu, maxima parte occupata, obſedit Alexandriã. Cũ autẽ reliqui ad Romanos confugiſſent, Popilius ad Antiochũ miſſus, eum Aegypto abſtinere

Perſei cum ſuis interitus. — *Rhodiorũ, Cretẽſium, Pruſiæ & Eumenis reconciliatio.* — *Cappadocia.* — *Ariarathes.* — *Orophernes.* — *Demetrius.* — *Aegyptus Ptolemæi.*

ἀλέξανδρον μετὰ πάσης τῆς ἀρχῆς ἐκείνης ἣν ἐσχηκότα αἱρήσαντες, ἐσεμνύνοντο. ἐλθόντι δὲ ἐς ῥώμην τῷ παύλῳ πολλὰ ἐψηφίσθη, καὶ ἡ πομπὴ τῶν νικητηρίων αὐτοῦ λαμπροτάτη ἐγένετο. ἐπέμφθη μὲν γὰρ καὶ τἄλλα ὅσα ἑαλώκει πάντα, ἐπέμφθη δὲ καὶ Βίθυς ὁ τοῦ κότυος, τόν τε περσέα καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ τοὺς παῖδας τρεῖς ὄντας, ἐν τῷ τῶν αἰχμαλώτων σχήματι. δείσας δὲ διὰ τὴν τῆς εὐτυχίας ὑπερβολὴν, μή τι νεμεσήσῃ αὐτῷ τὸ δαιμόνιον, ηὔξατο καὶ οὗτος κατὰ τὸν κάμιλλον, μή τι κακὸν τῇ πόλει ἐκ τούτων, ἀλλ' ἑαυτῷ εἴ τι δέοι γενέσθαι· καὶ δύο υἱεῖς, τὸν μὲν πρὸ τοῦ θριάμβου μικρὸν, τὸν δὲ ἐν αὐτῇ τῇ τῶν ἐπινικίων ἀπέβαλεν ἑορτῇ. ἦν δὲ οὐ στρατηγῆσαι μόνον ἀγαθὸς, ἀλλὰ καὶ ὑπερόπτης χρημάτων. τεκμήριον δὲ, δεύτερον τότε ὑπατεύσας, καὶ λαφύρων ἀμυθήτων κρατήσας, ἐν τοσαύτῃ πενίᾳ διεβίω, ὥστε χαλεπῶς τῇ γυναικὶ αὐτοῦ τὴν προῖκα τελευτήσαντος ἀποδοθῆναι. τῶν δ' ἁλόντων τῷ πατρὶ μὲν ὁ Βίθυς προῖκα ἐδόθη. περσεὺς δὲ εἰς ἄλβαν σὺν τοῖς παισὶ καὶ τῇ θεραπείᾳ κατετέθη, κἀκεῖ μὲν ἕως ἤλπιζε τὴν βασιλείαν κομιεῖσθαι, αὐτοῦ εἶχεν. ἐπεὶ δὲ ἀπέγνω, ἑαυτὸν διεχειρίσατο. καὶ ὁ φίλιππος ὁ υἱὸς αὐτοῦ, καὶ ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ, οὐκ εἰς μακρὰν ἀπέθανον, μόνος δ' ὁ νεώτατος τοῖς τῶν ἀλβανῶν ἄρχουσιν ὑπογραμματεύων ἐπί τινα χρόνον διήρκεσεν. οὕτως ὁ περσεὺς ὁ δι' εἴκοσι βασιλέων αὐχῶν γεγονέναι, καὶ πολλὰ μὲν τὸν φίλιππον, πλεῖω δὲ θρυλλῶν τὸν ἀλέξανδρον, καὶ τὴν βασιλείαν ἀπώλεσε, καὶ αἰχμάλωτος γέγονε, καὶ ἐν τοῖς ἐπινικίοις ἐπόμπευσε, δεσμὰ μετὰ τοῦ διαδήματος περικείμενος. οἱ δὲ ῥόδιοι μετὰ φρονήματος πρώην τοῖς ῥωμαίοις προσφερόμενοι, τότε μὴ μνησικακεῖν αὐτοῖς ἠξίουν, καὶ σύμμαχοι πρόσθεν αὐτῶν κληθῆναι μὴ προσδεχόμενοι, τότε καὶ πάνυ τούτου τυχεῖν ἐσπούδαζον· καὶ ἔτυχον τῆς σπουδῆς, ἀλλ' ὀψέ. καὶ τοῖς κρησὶν ὠργίζοντο μὲν οἱ ῥωμαῖοι, ἱκετείαις δὲ πολλαῖς χρησάμενοι ἀφῆκαν περὶ τὴν ὀργήν. καὶ ὁ προυσίας δὲ, καὶ ὁ εὐμένης, ὁ μὲν δι' ἑαυτοῦ ἐς τὴν πόλιν ἐλθὼν, καὶ ἐς τὸ βουλευτήριον εἰσελθὼν, καὶ τὸν οὐδὸν φιλήσας, καὶ προσκυνήσας τοὺς βουλευτὰς, ἠλεήθη τε καὶ ἀφεῖτο· εὐμένης δὲ δι' ἀττάλου τοῦ ἀδελφοῦ τὸ μή τι μνησικακεῖν αὐτῷ εἴληφε. τότε δὲ καὶ τὰ τῆς καππαδοκίας οὕτω διῴκητο. ἀριαράθης ὁ ταύτης κρατῶν παῖδα γνήσιον ἔσχεν ἀριαράθην. πρὶν δ' ἐσχηκέναι αὐτὸν, ἐπεὶ πολλῷ χρόνῳ ἡ γυνὴ αὐτοῦ οὐκ ἐκύισκε, παῖδα προσεποιήσατο, ὀροφέρνην καλέσας. γεννηθέντος δ' ἔπειτα τοῦ γνησίου, φωραθεὶς ἐκεῖνος ἐξηλάθη, ὃς μετὰ τὸν ἀριαράθου θάνατον, τῷ ἀδελφῷ αὖθις ἐπανέστη. καὶ συνεμάχει ἀριαράθῃ μὲν εὐμένης, ὀροφέρνῃ δὲ δημήτριος ὁ τῶν σύρων βασιλεύς. ἐλαττωθεὶς δὲ ἀριαράθης, πρὸς τοὺς ῥωμαίους κατέφυγε, καὶ κοινωνὸς τῷ ὀροφέρνῃ τῆς βασιλείας ὑπ' αὐτῶν ἀπεδείχθη. ὅτι δὲ ὁ ἀριαράθης τοῖς ῥωμαίοις φίλος καὶ σύμμαχος προσηγόρευτο, πᾶσαν ἐκεῖνος τὴν ἀρχὴν ἐκ τούτου προσῳκειώσατο. καὶ ὁ ἄτταλος δὲ τὸν εὐμένη θανόντα διαδεξάμενος, τόν τε ὀροφέρνην καὶ τὸν δημήτριον παντελῶς ἐκ τῆς καππαδοκίας ἀπήλασεν. ὁ δὲ τῆς αἰγύπτου κρατῶν πτολεμαῖος δυσὶν υἱοῖς καὶ μιᾷ ἐξέλιπε θυγατρί. ὡς δὲ πρὸς ἀλλήλους οἱ ἀδελφοὶ περὶ τῆς ἀρχῆς ἐστασίαζον, ἀντίοχος ὁ τοῦ μεγάλου ἀντιόχου υἱὸς, τὸν νεώτερον ἐκπεσόντα ἐδέξατο, ἵνα προφάσει τῆς αὐτῷ ἀμύνειν εἰς τὰ τῶν αἰγυπτίων παρέλθοι. καὶ στρατεύσας ἐπὶ τὴν αἴγυπτον, τῆς τε πλείονος χώρας ἐκράτησε, καὶ ἐπολιόρκει τὴν ἀλεξάνδρειαν. καταφυγόντων δὲ τῶν ἄλλων πρὸς τοὺς ῥωμαίους, πεμφθεὶς πρὸς τὸν ἀντίοχον ὁ ποπίλιος, ἐκέλευσεν αὐτὸν τῆς αἰγύπτου ἐκλείπειν.

[illegible] — *περὶ ῥοδίων καὶ κρητῶν καὶ προυσίου καὶ εὐμένους.* — *περὶ τῶν καππαδοκῶν [illegible] βασιλέων.*

ἐκέλευσεν. οἱ γὰρ ἀδελφοὶ συνέντες τὴν τοῦ Ἀντιόχου διάνοιαν, κατηλλάγησαν. ὡς δ' ἐκεῖνος ὑπερεβάλλετο τὴν ἀπόκρισιν, κύκλον ῥάβδῳ πέριξ αὐτοῦ περιέγραψε, κἀνταῦθα αὐτὸν ἑστηκότα ἀπῄτησε βουλεύσασθαί τε καὶ ἀποκρίνασθαι. φοβηθεὶς δ' ὁ Ἀντίοχος, τὴν πολιορκίαν κατέλυσεν. ἀπαλλαγέντες δὲ τοῦ ἔξωθεν φόβου οἱ Πτολεμαῖοι (οὕτω γὰρ ἐκαλοῦντο ἀμφότεροι) αὖθις ἐστασίασαν, εἶτα συνηλλάγησαν αὖθις ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ἐφ' ᾧ τὸν μὲν πρεσβύτερον τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Κύπρον, τὰ δὲ περὶ τὴν Κυρήνην ἔχειν τὸν ἕτερον. καὶ ταῦτα γὰρ τότε τῶν Αἰγυπτίων ἦν. ἀγανακτῶν δ' ὁ νεώτερος διὰ τὴν ἐλάττωσιν, ἐς τὴν Ῥώμην ἀφίκετο, καὶ εὕρατο παρ' αὐτῶν καὶ τὴν Κύπρον. ὁ δὲ πρεσβύτερος συμβάσεις ἰδίᾳ αὖθις πρὸς τὸν νεώτερον, πόλεις τινὰς ἀντὶ τῆς Κύπρου δέδωκε, καὶ χρήματα καὶ σῖτον ταξάμενος συντελεῖν. τοῦ δ' Ἀντιόχου τελευτήσαντος μετὰ ταῦτα, καὶ παιδὶ ὁμωνύμῳ τὴν βασιλείαν καταλιπόντος, ταύτην τε αὐτῷ ἐβεβαίωσαν, καὶ τρεῖς ἄνδρας ἐπιτρόπους αὐτοῦ (μικρὸς γὰρ ἦν) ἔπεμψαν, οἳ παρὰ τὰς συνθήκας εὑρόντες ἐλέφαντας καὶ τριήρεις, τούς τε ἐλέφαντας σφαγῆναι πάντας ἐκέλευσαν, καὶ τἆλλα πρὸς τὸ τῇ Ῥώμῃ συμφέρον διῴκησαν. διὰ ταῦτα Λυσίας ὁ τοῦ βασιλέως τὴν κηδεμονίαν ἐγκεχειρισμένος, παρώξυνε τὸ πλῆθος, ἐκβαλεῖν τοὺς Ῥωμαίους, τὸν δὲ Γάϊον τὸν Ὀκτάβιον καὶ ἀποκτεῖναι. καὶ τούτων γενομένων, ὁ μὲν πρέσβεις εὐθὺς ἐς τὴν Ῥώμην ἀπέστειλεν, ὑπὲρ τῶν πεπραγμένων ἀπολογούμενος. Δημήτριος δὲ ὁ Σελεύκου υἱὸς τοῦ παιδὸς Ἀντιόχου ὁμηρεύων ἐν Ῥώμῃ κατὰ τὸν τοῦ πατρὸς θάνατον, καὶ ὑπὸ Ἀντιόχου τοῦ θείου τῆς βασιλείας ἐστερημένος, ὡς τὸν τοῦ Ἀντιόχου θάνατον ἔγνω, ᾔτει μὲν τὴν πατρῴαν ἀρχήν. οἱ δ' οὔτε ταύτην αὐτῷ συνέπραξαν, οὔτ' ἀπάραι τῆς Ῥώμης ἐπέτρεψαν. καὶ ὃς καὶ δυσχεραίνων, ὅμως ἡσύχαζεν. ἐπεὶ δὲ τὰ κατὰ τὸν Λυσίαν ἐγένετο, οὐκέτ' ἐμέλλησεν, ἀλλ' ἀπέδρα, καὶ ἐκ Λυκίας τῇ γερουσίᾳ ἐπέστειλε, μὴ ἐπὶ τὸν ἀνεψιὸν τὸν Ἀντίοχον (οὕτω γὰρ οἱ πάλαι τοὺς ἐξαδέλφους ἐκάλουν) ἀλλ' ἐπὶ τὸν Λυσίαν τὴν ὁρμὴν ἔχειν, ὥστε τὸν Ὀκτάβιον τιμωρήσειν. Τρίπολιν δὲ τῆς Συρίας ἐπαχθείς, καὶ ταύτην προσαγαγόμενος, ὡς ὑπὸ Ῥωμαίων ἐπὶ τὴν βασιλείαν σταλείς (τὴν γὰρ ἀπόδρασιν αὐτοῦ οὐδεὶς ἐγνώκει) καὶ Ἀπαμείας κρατήσας, δύναμίν τε συναγαγών, ἐπὶ τὴν Ἀντιόχειαν ἤλασε, καὶ τό τε παιδίον καὶ τὸν Λυσίαν φιλικῶς ἀπαντήσαντας αὐτῷ (δεδιότες γὰρ τοὺς Ῥωμαίους οὐκ ἀντῆραν) διέφθειρε, καὶ τὴν βασιλείαν ἀνεκομίσατο, καὶ ἐν τῇ Ῥώμῃ στέφανον καὶ τοὺς τοῦ Ὀκταβίου αὐθέντας ἀπέστειλεν. οἱ δὲ χαλεπαίνοντες αὐτῷ, οὐδέτερον ἐδέξαντο. μετὰ ταῦτα δ' ἐπὶ Δαλμάτας οἱ Ῥωμαῖοι ἐστράτευσαν. τὸ δ' ἔθνος τοῦτο ἐστὶ μὲν Ἰλλυρικὸν τῶν παρὰ τὸν Ἰόνιον κόλπον, ὧν τινας Ταυλαντίους ὠνόμαζον Ἕλληνες. ἔχονται δὲ τοῦ Δυρραχίου τὸ μέρος. αἴτιον δὲ τοῦ πολέμου, ὅτι τινὰς τῶν προσχώρων αὐτοῖς φίλια τοῖς Ῥωμαίοις ὄντας, ἠδίκουν. συμπρεσβευσαμένοις τε ὑπὲρ αὐτῶν τοῖς Ῥωμαίοις οὐδὲν μέτριον ἀπεκρίναντο, ἀλλὰ καὶ τοὺς τῶν ἄλλων πρέσβεις συλλαβόντες ἀπέκτειναν. τούτους ὁ Σκιπίων ὁ Νασικᾶς ὑπέταξεν, ἐπ' αὐτοὺς στρατεύσας. τάς τε γὰρ πόλεις αὐτῶν εἷλε, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους ἐπίπρασκε. καὶ ἄλλα δὲ κατ' ἐκείνους συνέβη τοὺς χρόνους, οὐ μνήμης μέντοι, οὐδ' ἱστορίας ἐπάξια. γίνεται αὖθις ὁ πρὸς τοὺς Καρχηδονίους τὸ τρίτον ἀναρριπισθεὶς πόλεμος. οἱ μὲν γὰρ οὐκ ἔφερον ἐλαττούμενοι, ἀλλὰ καὶ συμμαχικὰ καὶ ναυτικὸν ἐπὶ τῷ τοῦ Νομαδικοῦ πολέμου προσχήματι παρὰ τὰς συνθήκας ἡτοίμαζον. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ὡς τὰ ἄλλα κατὰ γνώμην εἶχον, οὐχ ἡσύχαζον, ἀλλὰ πέμψαντες τὸν Σκιπίωνα τὸν Νασικᾶν, ταῦτά τε

Περὶ Ἀντιόχου τοῦ Ἀντιόχου, καὶ Δημητρίου τοῦ Σελεύκου.

Ἐπὶ τοὺς Δαλμάτας οἱ Ῥωμαῖοι στρατεύουσι, καὶ τούτους ὑποτάσσουσι.

Ὁ τρίτος Ῥωμαίοις πρὸς τοὺς Καρχηδονίους πόλεμος, ὅτε τέλεον οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς Καρχηδονίους ἀνῄρησαν.

iuſsit. Fratres enim intellecto illius conſilio, in gratiam redierant. Antiocho reſponſum differente, uirga circũſcripſit regem: ac priuſquam eo circulo excederet, deliberare: ac reſponſum reddere iuſsit. Ea re territus Antiochus, obſidionẽ ſoluit. Externo metu liberati Ptolemæi, denuò & diſſenſerunt, & à Romanis reconciliati ſunt: ut natu maior Aegypto & Cypro, Cyrenis uerò iunior potiretur. nam hæc quoque tum Aegyptiorum erant. Iunior uerò iniquè ſecum agi exiſtimans, Romam profectus, Cyprum etiam impetrauit. At ſenior denuò cum eo pactus, pro Cypro urbes quaſdã & frumentum ei aſsignauit. Antiocho rege mortuo, Romani filio eiuſdem nominis regnum confirmarunt. eiq; ob tenerã ætatem ſcilicet, tres curatores miſerunt: qui cum præter pacta & conuenta triremes & elephantos inueniſſent, belluas occidi iuſſerunt, ac cętera ex Romanorum utilitate adminiſtrarunt. Qua de cauſa Lyſias, cui regis tutela commiſſa erat, populum concitauit, ut Romanos eijceret, C. uerò Octauiũ occideret. His factis, ſtatim legatos Romam miſit, ut id facinus purgaret. Demetrius autem Seleuci filius Antiochi nepos, Romæ obſes tempore paterni obitus, ab Antiocho patruo regno ſpoliatus, cum eius interitu cognito, paternum regnum repeteret, à ſenatu nec adiutus, nec Roma exire ſitus eſt. Quod quamuis ęgrè ferret, tamen quieuit. Cęterum cum Lyſias illa feciſſet, nihil cunctatus Roma profugit: & ad ſenatũ è Lycia ſcripſit, ſe non contra patruelem Antiochũ, ſed contra Lyſiam proficiſci, & Octauij necem ulturum eſſe. Cum Tripolim Syriæ celeriter ſibi adiunxiſſet, tanquam à ſenatu ad regnum occupandum miſſus (de fuga enim eius nemo cogitabat) & Apamea potitus, cõparatis copijs Antiochiam contendit, ibiq; puerum & Lyſiam amicè obuiã egreſſos (Romanorum enim metu armis abſtinuerant) interfecit. Regno recuperato, coronã & Octauij percuſſores Romam miſit. quorũ neutrũ Romani illi irati acceperunt. Poſt hæc Dalmatis bellum intulerunt, quæ gens Illyrica eſt in ſinu Ionio: quorum quoſdam Græci Taulãtios nominant, ex parte Dyrrachio uicinos. Belli cauſa erat, q; in finitimos, Romanis amicos iniurij, nec Romanorum legatis moderatè reſpõdiſſent, et aliorũ legatos occidiſſent. Hos Scipio Naſica domuit: eorumq; urbibus expugnatis, captiuos uẽdidit. Iiſdem temporibus alia quoq; acciderunt, memoria & ſcriptione parum digna. Dehinc tertium bellum Punicũ eſt conflatum. Carthaginẽſes enim humilem illam fortunam haud ferentes, ſocios & claſſem ad bellum Numidicum contra fœdus comparabãt. Romani autem cæteris rebus ex ſententia cõfectis, non quieuerunt: ſed per Naſicam Scipionem ijs de rebus

M. Popilius Lenas legatus ad Antiochum.

Lyſias Antiochi tutor Romanos malè tractat.

Demetrius Syriam occupat.

Dalmatæ.

TERTIVM belli Punicum.

rebus expoſtulantes, apparatum illum omitti iuſſerunt. Et quia de Maſiniſſa querebantur, & propter bellum cum illo ſuſceptum, imperata detrectabant: pactione inter illos facta, à Maſiniſſa impetrauit, ut quadam prouincia eis cederet. Sed cũ nihilo magis parerent, Romani paulisper cunctati, quum primum magno prælio à Maſiniſſa uictos eſſe audiuerunt, bellũ eis indixerunt. Carthaginenſes uerò ea clade afflicti & territi (nam ab alijs quoq; finitimis premebantur) legatis Romam miſsis auxilia petiuerũt, ſe Romanis omnibus in rebus obſecuturos ſi-
» mulantes. Nam quum fœdus rupturi eſſent, fa-
» cile quiduis promittebant. Ea de reconciliò à ſenatu indicto, Scipio Naſica legatos Carthaginenſium admittendos, & pacem cum eis faciendam eſſe cẽſuit. M. Cato contrà, nec admittendos eſſe, nec belli decretum abrogandũ. Verùm Senatus & preces legatorũ admiſit, & pacem eis eſt pollicitus, obſidibus petitis, quos L. Martius & M. Manilius in Sicilia acceptos Romam miſerunt. ipſi feſtinanter in Africam appulerunt, caſtrisq; poſitis, & magiſtratibus Carthaginenſiũ accerſitis, nõ omnia ſimul quæ poſtulabant, expoſuerunt, ueriti ne ijs præcognitis, rebus integris bellum capeſſerẽt. Ac primùm frumentum petentibus datũ, deinde triremes, poſtea machinæ. deniq; armis etiã acceptis (Carthaginenſes enim clàm alium magnum apparatum habebant) eos urbem diruere, & aliam in mediterraneo ſine muris extruere, LXXX ſtadijs à mari diſsitã iuſſerũt. Ad illud Carthaginenſes in lachrymas ſoluti, tanq; urbe capta lamentati ſunt: precatiq; cõſules, ne patriæ afferre manus cogerentur. Sed cum nihil proficerent, & aut imperata exequi, aut bellum experiri iuberentur, multi apud Romanos, ut iam uictores, remanſerũt: cæteri in urbẽ regreſſi, quoſdam ex magiſtratibus occiderũt, q; non principiò bellum amplexi eſſent. & Romanis, quos intra mœnia repererãt, interfectis, bellum aggreſsi, omnes ſeruos manumiſerunt, exules reuocarunt: & Haſdrubale denuò Imperatore creato, arma, triremes, machinas repararunt. Quaſi enim bellũ urgeret, & de excidio periclitarentur, ita omnia quib. erat opus, perexiguo tempore compararunt, nulli rei parcẽtes, adeò ut ſtatuas quoq; ob æris penuriam conflarẽt, & capillis mulierũ ad funes conficiendos uterentur. Conſules principiò ſpe concepta, ſe eos ut inermes facilè capturos, ſcalas dũtaxat pararũt, quibus mœnia tranſcenderẽt: ſed ea oppugnare adorti, cũ hoſtes armatos & rebus ad propulſandam obſidionem neceſſarijs inſtructos uidiſſent: machinas fabricare inſtituerũt. quibus nõ ſine periculo cõfectis (Haſdrubal enim materiam cõportantes ex inſidijs uexabat) urbem ſunt aggreſsi. Ac Manilius terra impetu facto, nihil urbi nocuit. Martius quà mare paludoſum eſt, parte muri deiecta, non ingreſſus eſt.

Carthaginenſes bellum iniquis conditionibus præferunt.

αὖθις ἐγκαλεῖν, καὶ τὴν παρασκευὴν διαλῦσαι ἐκέλευον. καὶ ἐπεὶ τὸν μασανάσσαν ᾐτιῶντο ἐκεῖνοι, καὶ διὰ τὸν πρὸς ἐκεῖνον πόλεμον ἀπηρνήσαντο ποιῆσαι τὸ κελευόμενον, σύμβασίν τινα πρὸς τὸν μασανάσσαν αὐτοῖς ἔπραξαν, καί τινος αὐτοῖς ἀποστῆναι χώρας αὐτὸν ἔπεισαν. ὡς δ' οὐδὲν μᾶλλον ὑπήκουον, μικρὸν ἐπισχόντες ῥωμαῖοι, ἐπεὶ τάχιστα νικηθέντας σφᾶς μεγάλῃ μάχῃ πρὸς τοῦ μασανάσσου ἐπύθοντο, εὐθὺς αὐτοῖς τὸν πόλεμον ἐψηφίσαντο. ἃ μαθόντες οἱ καρχηδόνιοι, ἐπεὶ καὶ ἀπὸ τῆς συμφορᾶς εἶχοντες, κατέδεισαν, καὶ πρέσβεις ἐς τὴν ῥώμην διὰ συμμαχίαν ἔστειλαν (καὶ ἄλλοι γὰρ τῶν προσχώρων αὐτοῖς ἐπετίθεντο) καὶ ἐς πάντα τοῖς ῥωμαίοις ὑπείξειν ἐπλάττοντο. μὴ γὰρ ταῖς σπονδαῖς ἐμμένειν μέλλοντες, ῥᾳδίως ἅπαντα ἐπηγγέλλοντο. τῆς δὲ γερουσίας βουλὴν περὶ τούτου συναγαγούσης, ὁ μὲν σκιπίων ὁ νασικᾶς δέξασθαι τὴν τῶν καρχηδονίων πρεσβείαν, καὶ σπονδὰς αὐτοῖς ποιήσασθαι συνεβούλευεν. ὁ δὲ κάτων ὁ μάρκος μήτε προσίεσθαι τούτους δεῖν εἶπε, μήτε λῦσαι τοῦ πολέμου τὸ ψήφισμα. οἱ δ' ἐν τέλει βουλευταὶ τήν τε τῶν πρέσβεων ἱκετείαν ἐδέξαντο, καὶ σπονδὰς αὐτοῖς ὑπέσχοντο ὁμήρων σχεθέντων, καὶ ἐπὶ τούτοις ὁμήρους ἔπεμψαν· οὓς λεύκιος μάρκιος καὶ μάρκος μανίλιος ἐκ τῆς σικελίας ἐλθόντες, ἐκεῖσε πεμφθέντας ἔλαβον, καὶ αὐτοὺς μὲν ἐς τὴν ῥώμην ἔπεμψαν, αὐτοὶ δὲ σπουδῇ τῇ ἀφρικῇ κατέπλευσαν. καὶ στρατοπεδευσάμενοι, τὰ τέλη τῶν καρχηδονίων ἐκεῖ μετεπέμψαντο· καὶ ὡς ἀφίκοντο, οὐ πάντα ἅμα σφίσιν ὅσα ἐβούλοντο ἐξέφηναν, δείσαντες μὴ ταῦτα προμαθόντες, ἀκεραίοις τοῖς πράγμασι σφῶν, καταστῶσιν ἐς πόλεμον. καὶ τὸ μὲν πρῶτον σῖτον ᾔτησαν, καὶ ἔλαβον· εἶτα τὰς τριήρεις, καὶ μετ' αὐτὰς τὰ μηχανήματα, εἶτα τὰ ὅπλα προσέταξαν. λαβόντες δὲ πάντα (οἱ δὲ καρχηδόνιοι πολλὴν ἑτέραν παρασκευὴν κεκρυμμένην εἶχον) τέλος ἐκέλευον αὐτοὺς κατασκάψαι μὲν τὴν πόλιν αὐτῶν, ἑτέραν δὲ ἐν μεσογαίῳ οἰκοδομῆσαι ἀτείχιστον, ὀγδοήκοντα σταδίους τῆς θαλάσσης διέχουσαν. πρὸς τοῦτο δὲ οἱ καρχηδόνιοι ἐς δάκρυα κατενεχθέντες, καὶ ὡς ἑαλωκότες ὠλοφύροντο, καὶ ἐδέοντο τῶν ὑπάτων, μὴ καταναγκάσαι σφᾶς χεῖρας τῇ πατρίδι αὐτόχειρας. ὡς δ' οὐδὲν ἤνυον, ἀλλ' ἢ πρᾶξαι τὸ προστεταγμένον ἐκελεύοντο, ἢ αὖ ἀναρρῖψαι τὸν πόλεμον, συχνοὶ μὲν αὐτοῦ παρὰ τοῖς ῥωμαίοις ὡς ἤδη κεκρατηκόσι κατέμειναν. οἱ δὲ λοιποὶ ἐπαναχωρήσαντες, τῶν τε σφετέρων ἀρχόντων τινὰς ἀπέκτειναν, ὅτι μὴ κατ' ἀρχὰς τὸν πόλεμον εἵλοντο· καὶ τοὺς ἐντὸς τοῦ τείχους εὑρεθέντας ῥωμαίους διέφθειραν, καὶ πρὸς τὸν πόλεμον ὥρμησαν. δούλους τε διὰ τοῦτο ἅπαντας ἠλευθέρωσαν, καὶ τοὺς φυγάδας κατήγαγον· καὶ τὸν ἀσδρούβαν στρατηγὸν αὖθις εἵλοντο, καὶ ὅπλα καὶ μηχανάς, τριήρεις τε ἡτοίμαζον. ὡς γὰρ τοῦ πολέμου ἐπικειμένου, καὶ περὶ ἀνδραποδισμοῦ κινδυνεύοντες, δι' ἐλαχίστου πάνθ' ὅσων ἔχρῃζον κατεσκεύαζον. ἐφείδοντο γὰρ οὐδενός, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀνδριάντας πρὸς τὴν χρείαν τοῦ χαλκοῦ συνεχώνευσαν, καὶ ἐς τὰς σχοίνους τῶν γυναικῶν ταῖς κόμαις ἐχρῶντο. οἱ δ' ὕπατοι τὸ μὲν πρῶτον αὐτοὺς ὡς ἀόπλους ταχέως αἱρήσειν ἐλπίσαντες, μόνας ἡτοιμάζοντο κλίμακας, ὡς δι' αὐτῶν εὐθὺς τὸ τεῖχος ὑπερβησόμενοι. ἔπειτα προσβαλόντες, καὶ ὡπλισμένους σφᾶς, καὶ τὰ πρὸς πολιορκίαν ἔχοντας ἰδόντες, πρὸς μηχανῶν ἐργασίαν ἐτράποντο, καὶ αὐτὰς ἐπικινδύνως κατασκευάσαντες (ὁ γὰρ ἀσδρούβας ὑλαγωγοῦντας ἐνεδρεύων ἐλύπει) προσέμισγον τῇ πόλει. καὶ μανίλιος μὲν ἐκ τῆς ἠπείρου αὐτῇ προσβαλὼν, οὐδὲν αὐτὴν ἔβλαψε. μάρκιος δ' ἐκ θαλάσσης κατὰ τὸ λιμνῶδες προσαγαγών, κατέσεισε μέν τι τοῦ τείχους, οὐ μέντοι καὶ ἀνῆλθεν. οἱ

γὰρ καρ-

ὅτι πόλεμον κατὰ καρχηδονίων τῶν ῥωμαίων ψηφισαμένων, ἐκεῖνοι ἐνδόντες αὐτοῖς ὅσα ἐκελεύοντο, καὶ ὁμήρους ἔδωκαν.

γὰρ καρχηδόνιοι τούς τε βιαζομένους ἀπελθεῖν ἐξεώσαντο. καὶ νύκτωρ διὰ τῶν ἐρειπίων ἐξελθόντες, ἀνθρώπους τε συχνοὺς ἔκτειναν, καὶ μηχανήματα πλεῖστα κατέπρησαν. ἀλλ' οὐδὲ ἐπὶ πολὺ τὴν χώραν παρὰ τοῦ ἀσδρούβα καὶ τῶν ἱππέων εἴων σκεδάννυσθαι, ὅτι μηδ' ὁ μασινίσσας αὐτοῖς ἐπικούρει(?). ὁ γὰρ ἐν ἀρχῇ τοῦ πολέμου προσεκέκλητο, καὶ πρὸς τὸν ἀσδρούβαν τότε διαπολεμήσειν ὑπισχνούμενος οὐκ ἐπετέτραπτο. οἱ δ' ὕπατοι διά τε τὰ συμβάντα, καὶ ὅτι τὸ ναυτικὸν αὐτῶν ἐκ τῆς ἐν τῇ λίμνῃ διατριβῆς ἐνόσησεν, ἔλυσαν τὴν πολιορκίαν. καὶ μάρκιος μὲν ἐπιχειρήσας κατὰ θάλασσάν τι πρᾶξαι, ἢ τὴν παραλίαν κακῶσαι, ὡς οὐδὲν ἤνυσεν, ἀπέπλευσεν οἴκαδε, καὶ αὖθις περιπλεύσας αἰγίμουρον ἐχειρώσατο. μανίλιος δὲ ὥρμησε μὲν ἐς τὴν μεσόγειον, κακούμενος δ' ὑπὸ ἰμίλκωνος τοῦ τῶν καρχηδονίων ἱππάρχου, ὃν καὶ φαμέαν ἐκάλουν, πρὸς τὴν καρχηδόνα ἐπανῆλθε. κἀκεῖ δὲ ἔξωθεν ὁ ἀσδρούβας, ἔνδοθεν δ' ἐπεξιόντες οἱ ἐν τῇ πόλει, καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν αὐτὸν ἐκάκουν. καταφρονήσαντες οὖν οἱ καρχηδόνιοι, καὶ μέχρι τοῦ στρατοπέδου αὐτῶν ἐπῆλθον, καὶ συχνοὺς ἀποβαλόντες (ἄοπλοι γὰρ οἱ πλείους ἦσαν) ἐς τὸ τεῖχος αὖθις συνηλάθησαν. ὁ δὲ μανίλιος τῷ ἀσδρούβᾳ συμμῖξαι μάλιστα ἤλπιζε, καὶ εἰ ἐκεῖνον νικήσειε, ῥᾷον τοῖς λοιποῖς προσπολεμήσειν ἐνόμιζε, καὶ οἱ προσέμιξε. πρὸς δὲ τὸ φρούριον ἀναχωροῦντι ἐπακολουθήσας, ἔλαθεν ἐς χώρας τραχείας καὶ στενοπόρους γενόμενος, καὶ δεινῶς ἐκινδύνευσε. κἂν πανσυδὶ ἂν διεφθάρη, εἰ μὴ σκιπίων ὁ τοῦ ἀφρικανοῦ χρηματίσαντος αὐτῷ ἐγένετο, ἀνὴρ ἄριστος μὲν νοῆσαι τὰ προσβαλόντα τὰ κράτιστα, ἄριστος δὲ χειρουργῆσαι (καὶ γὰρ τῷ σώματι ἔρρωτο) ἐπιεικής τε καὶ μέτριος ἦν, δι' ὃ καὶ τὸν φθόνον ἐξέφυγε. ἴσος μὲν γὰρ τοῖς ὑποδεεστέροις, ἀμείνων δὲ τῶν ὁμοτίμων (χιλίαρχος γάρ) ἀσθενέστερος δὲ τῶν μειζόνων ἠξίου εἶναι. ὁ οὖν μανίλιος καὶ εἶπε τὰ περὶ αὐτοῦ, καὶ ἐπέστειλε τοῖς ἐν τῇ ῥώμῃ, μή τι ἀποκρυψάμενος, καὶ τἆλλα καὶ τὰ κατὰ μασινίσσαν καὶ τὸν φαμέαν, ἃ εἶχεν οὕτως. θνήσκων ὁ μασινίσσας, ἠπόρει ὅπως περὶ τῆς βασιλείας διάθηται, διά τε τὸ τῶν υἱῶν πλῆθος, καὶ τὸ διάφορον τὸ κατὰ τὰς μητέρας γένους αὐτῶν· διὸ πρὸς συμβουλίαν τὸν σκιπίωνα μετεπέμψατο, ὃν ὁ ὕπατος ἔστειλεν. ἀλλ' ὁ μασινίσσας πρὶν ἐλθεῖν τὸν σκιπίωνα ἐξέλιπε, τὸν μὲν δακτύλιον τῷ μικίψᾳ τῷ υἱῷ δοὺς, τὰ δ' ἄλλα πάντα τὰ τῇ ἀρχῇ προσήκοντα τῷ σκιπίωνι ἐπελθόντι διέταξε, καὶ ἐντέλλεται. ὁ δὲ σκιπίων κατανοήσας τὰς προαιρέσεις τῶν υἱῶν αὐτοῦ, οὐδενὶ μὲν αὐτῶν μόνῳ τὴν βασιλείαν ἀπένειμε. τριῶν δὲ τῶν ἐλλογιμωτάτων ὄντων, πρεσβυτάτου μὲν μικίψα, νεωτάτου δὲ γολόσσου, μέσου δὲ μαστανάβου, ἔνειμεν αὐτοῖς τὰ πράγματα, μεμερισμένα μὲν οὖν, κατένειμε. τῷ μὲν γὰρ πρεσβυτάτῳ χρηματιστῇ τε ὄντι καὶ φιλοπλούτῳ, τὴν διοίκησιν ἐνεχείρισε· τῷ δὲ μετ' αὐτὸν τὰς διαφορὰς κρίνειν ἐπέτρεψε, δικαστῇ ὄντι· τῷ δὲ γολόσσῃ πολεμικῷ τυγχάνοντι, τὰς δυνάμεις παρέδωκε. τοῖς δ' ἀδελφοῖς αὐτῶν, πολλοῖς οὖσι, πόλεις τινὰς καὶ χώρας ἔνειμε. καὶ τὸν γολόσσην παραλαβὼν, πρὸς τὸν ὕπατον ἤγαγεν. ἀρχομένου δὲ τοῦ ἔαρος, ἐπὶ τοὺς τῶν καρχηδονίων συμμάχους ἐστράτευσαν, καὶ πολλοὺς μὲν αὐτῶν βίᾳ, πολλοὺς δὲ ὁμολογίᾳ, καὶ μάλιστα ὁ σκιπίων, παρεστήσαντο. ὡς δὲ ὁ φαμέας ἀπογνοὺς τὰ τῶν καρχηδονίων πρὸς τοὺς ῥωμαίους ἀπέκλινε, καὶ ἐς λόγους τῷ σκιπίωνι ἦλθε, τότε καὶ ἐπὶ τὸν ἀσδρούβαν ἅπαντες ὡρ-

ὅτι [illegible]

περὶ σκιπίωνος.

ὅτι ὁ σκιπίων [illegible] τοῦ μασινίσσου [illegible]

ὅτι ὁ φαμέας πρὸς ῥωμαίους [illegible]

Carthaginenſes enim eos qui penetrare conabantur, repulerũt: & noctu per ruinas eruptione facta, multis occiſis, machinas plures cremarunt. Neq; etiã Haſdrubal cum equitibus eos latè uagari in agris patiebatur, neque auxilijs Maſiniſſa iuuabat. Nam principio belli nõ acceſſitus, neq; permiſſum ei pollicenti fuerat, ut ſolus Haſdrubalẽ debellaret. Conſules igitur propter euentus illos, & claſſem ex ſtatione in paludib. morbo laborantem, obſidionẽ ſoluerunt. Ac Martius mari aliquid efficere aggreſſus, aut oram maritimã uexare, cum res non ſuccederet, domum uerſus abijt, curſuq; conuerſo Aegimurum ſubegit. Manilius in mediterranea profectus, cum ab Himilcone, qui etiam Fabeas dicebatur, Carthaginenſis equitatus praefecto laceſſeretur, Carthaginem redijt. Sed ibi quoq; foris ab Haſdrubale, intus eruptione ciuium noctu & interdiu fatigabat. Itaq; Carthaginenſes per contemptũ uſq; ad caſtra proceſſerunt, ac multis amiſsis (nam pleriq; inermes erant) rurſus in mœnia ſunt cõcluſi. Manilius uerò ſi Haſdrubalem ulciſſet, cętera in procliui fore ratus, in primis operã dedit, ut cum eo congrederetur, factaq; pugnã di copia, recedentem in caſtellum quoddã perſecuturus, per imprudentiam in locum aſperum & anguſtum delapſus, grauiter impegit. ac cum toto exercitu periſſet, ni Scipio Africani filius ſtrenuã operam ei nauaſſet, uir praeſentis animi, optimiq; cõſilij, & manu promptiſſ. (erat enim robuſto etiam corpore) æquitate autem modeſtiaq; morũ inuidiam effugit. Nam cum tribunus militum eſſet, inferioribus par, paribus non melior, maioribus infirmior eſſe uolebat. Manilius igitũ de eo & locutus eſt, & Romã ſcripſit, nulla re diſſimulata: atq; inter cætera de Maſiniſſa quoq; & Fabea, quę ita ſe habebãt. Maſiniſſa moriturus, quid de regno ſtatueret, ob filiorum multitudinem ex diuerſæ cõditionis mulieribus ſuſceptorum dubitans, Scipionẽ conſilij capiendi cauſa accerſiuit. quem quũ miſiſſet Cos. Maſiniſſa ante aduentum eius moribundus, Micipſæ filio anulũ dederat: cætera uerò omnia quę ad regnum pertinebãt, Scipioni, cum primum ueniſſet, commendauit. qui animaduerſis filiorum eius ingenijs, nulli uni regnũ attribuit: ſed cũ tres ex ijs præcipui eſſent, Micipſa natu maximus, Guluſſa minimus, medius Maſtanamus: inter eos rerũ adminiſtrationem trifariam partitus, natu maximo auaro & pecuniæ amanti uectigalium tractatione mandata: proximo poſt eum diſceptãdi controuerſias munere aſſignato, Guluſſæ homini bellicoſo exercitus tradidit. Reliquis fratribus, qui multi erant, urbes quaſdam & prædia diuiſit, Guluſſam uerò ad conſulem perduxit. Sub ueris initium Carthaginenſium fœderatos aggreſſi, multos ui, multos pactione, Scipio præſertim, ſubegerũt. Vt uerò Fabeas deſperatis Carthaginenſiũ reb. ad Romanos inclinans, cum Scipione collocutus eſt: tum uerò omnes armis in Haſdrubalem conuerſis,

Scipio Aemylianus.

Maſiniſſæ obitus.

Fabeæ defectio.

 uerſis,

uerſis, cum per dies plures caſtellū oppugnaſſent, commeatu deſtituti, citra dedecus receſſerunt. Nam durāte adhuc obſidione, Fabea a hoſtilem in modum eos aggreſſus, in ipſa pugna cum aliquot equitib. ad Romanos tranſijt. Inde Manilius Uticam profectus quieuit. Scipio Fabea Romam perducto laudatus eſt: & is honos Fabeæ habitus, ut in conſeſſum à ſenatu reciperetur. Tum Pruſias homo ſenex & aſperis moribus, ueritus ne Bithyni ſe eiecto Nicomedem filium regē crearēt: cum per cauſam quandam Romam miſſum, ibi degere iuſsit. Sed quum etiā Romæ agentē per inſidias occiſum uellet: Bithyni quidā Nicomedem clàm in Bithyniam perductum, ſene occiſo, regē dixerūt. Hæc Romanos, quamuis moleſta, non tamē ad bellum inſerendum commouerūt. Andriſcus uerò quidā Adramyttenus, Perſeo forma non diſsimilis, aſcito ſibi Philippi nomine, eiusq́ filiū ſeſe dictitans, ad defectionē plurimos impulit. Nam primo aduētu Macedoniā turbare conatus, quum à nemine curaretur, in Syriā ad Demetrium ſe contulit, ſpe auxilij propter cognationem impetrandi, ab eoq́ comprehenſus, & Romam miſſus, cum neq́ Perſei filium eſſe conſtaret, & alioqui nihil inſigne haberet, per contemptum dimiſſus, magnam factioſorū hominum manum coegit, multas urbes attraxit, deniq́ regio habitu ſumpto, collectoq́ exercitu in Thraciam profectus: multis liberis populis, multis dynaſtis Romanū imperiū ægrè ferentibus aſcitis, impreſsionē in Macedoniam fecit: eaq́ occupata, in Theſſaliam tranſgreſſus, non pauca loca ſubegit. Romani Andriſco primùm deſpecto, poſtea Scipionem Naſicā ad tumultum illum pacandum miſerunt. Qui rebus illis in Græcia cognitis, ad Romanos ſcripſit omnia: & coacto à ſocijs exercitu rei gerēdę intentus, ad Macedoniam proceſsit. Romani igitur P. Iuuenciū cum exercitu contra eum miſerunt. Quem Andriſcus circa Macedoniā adortus interfecit: ac cæteros etiā trucidaſſet, niſi noctu diſceſsiſſent. Poſt hæc in Theſſalia paſsim graſſatus, Thraces ſibi adiūxit. Quamobrē Romani Q. Cæciliū Metellum prætorē cum magnis copijs miſerūt. Cui Macedoniā ingreſſo, Attalus claſſe auxilio uenit. Andriſcus igitur de ora maritima ſolicitus, ulterius progredi nō eſt auſus, ſed paulùm extra Pydnā productis copijs, equeſtri prælio uictor, metu pedeſtris exercitus retrò abijt. Ea tamen uictoria elatus copijs bifariam diuiſis, partem ad uaſtandā Theſſaliā miſit, partē apud ſe retinuit. Proinde Metellus eorū paucitate contempta, in aciē deſcendit, ac uictis ijs qui primi ad manus uenerāt, facilius etiam cęteros ad officiū reduxit, ingenuè peccatum ſuum agnoſcētes. Andriſcus uerò in Thraciam profugus, reparatis copijs cum Metello, progrediente quà res ferebat, conflixit: ſuisq́ propugnatoribus profligatis, ſocijsq́ diſsipatis, à Byzo Thrace proditus, pœnas dedit.

Nicomedes filius Pruſiæ ſuccedit.

Pſeudophilippi tumultus in Macedonia.

ζαν, καὶ προσέμιξαν μετὰ τῶν φρουρίων συχνὰς ἡμέρας, ἀπέλιπον δὲ αὐτὰ αὖθις τῶν ἀναγκαίων, ἀνεχώρησαν οὐκ ἀπρεπῶς. προσέβαλε δὲ αὐτοῖς ὁ φαμέας, πρὸς στὴν ἴσως πολεμήσων, καὶ ἐν τῷ ἔργῳ μεθ' ἱππέων τινῶν αὐτομόλησε. καὶ ὁ μὲν μανίλιος μετὰ ταῦτα εἰς τὴν ἰτυκὴν ἐλθὼν ἡσύχαζε. σκιπίων δὲ τὸν φαμέαν εἰς τὴν ῥώμην ἀνήγαγε, καὶ αὐτός τε ἐπῃνέθη, καὶ ὁ φαμέας ἐτιμήθη, ὥστε καὶ ἐν τῷ βουλευτηρίῳ συγκαθῆσθαι τῇ γερουσίᾳ. τότε δὲ συνηνέχθη καὶ τὰ κατὰ τὸν προυσίαν, ὃς γέρων ὤν, καὶ τοὺς τρόπους τραχύς, ἐφοβήθη τοὺς βιθυνοὺς, μὴ τῆς βασιλείας αὐτὸν ἐκβάλωσι, τὸν νικομήδην τὸν υἱὸν ἀντιλαβόμενοι, καὶ κατά τινα πρόφασιν ἐκπέμψας εἰς τὴν ῥώμην αὐτὸν, ἐκεῖ διάγειν ἐκέλευσεν. ὡς δὲ καὶ ἐν τῇ ῥώμῃ διατρίβοντα τὸν υἱὸν ἐπιβουλεύσας, καὶ ἐπεχείρησε κτεῖναι αὐτὸν, βιθυνοί τινες εἰς ῥώμην φοιτήσαντες, ἐξήγαγον λάθρα τὸν νικομήδην, καὶ ἐς τὴν βιθυνίαν κομίσαντες, τὸν μὲν γέροντα ἐφόνευσαν, βασιλέα δ' ἐκεῖνον ἀπέδειξαν. ταῦτα ἠνίασε μὲν τοὺς ῥωμαίους, οὐ μὴν καὶ εἰς πόλεμον ἐξήγειρε. τῇ δὲ μακεδονίᾳ ἀνδρίσκος τις ἐξ ἀδραμυττίου φὺς, τῷ περσεῖ δὲ ἐμφερὴς τὸ εἶδος γενόμενος, καὶ παῖς ἐκείνου πλαττόμενος, καὶ φίλιππον ἑαυτὸν ὀνομάζων, πλεῖστον ἀπέστησε. τὸ μὲν γὰρ πρῶτον ἐς τὴν μακεδονίαν ἐλθὼν, ταράξαι αὐτὴν ἐπεχείρησεν, ὡς δὲ οὐδεὶς προσεῖχεν αὐτῷ, πρὸς τὸν δημήτριον ἐς τὴν συρίαν ἐτράπετο, ὡς διὰ τὴν συγγένειαν βοηθείας τευξόμενος. συλληφθεὶς δὲ παρ' ἐκείνου, καὶ εἰς τὴν ῥώμην πεμφθεὶς, ἐπεὶ μήτε τοῦ περσέως υἱὸς ἠλέγχθη, καὶ οὐδὲν ἄλλο ἐπίσημον εἶχεν ἄξιον λόγου, καταφρονηθεὶς ἀφείθη. καὶ χεῖρά τε συνήγαγεν ἀνθρώπων νεωτεροποιῶν, καὶ πόλεις πολλὰς ἐπηγάγετο, καὶ τέλος βασιλικὴν στολὴν περιθέμενος, καὶ δύναμιν συγκροτήσας, εἰς θρᾴκην ἀφίκετο, καὶ συχνοὺς μὲν τῶν αὐτονόμων, συχνοὺς δὲ καὶ τῶν δυναστῶν τοῖς ῥωμαίοις ἀχθομένους προσλαβὼν, εἰς μακεδονίαν ἐνέβαλε, καὶ αὐτὴν κατέσχε· καὶ ἐπὶ τὴν θετταλίαν ὁρμήσας, οὐκ ὀλίγα ταύτης προσεποιήσατο. οἱ δὲ ῥωμαῖοι καταφρονήσαντες μὲν πρότερον τοῦ ἀνδρίσκου, ἔπειτα τὸν σκιπίωνα τὸν νασικᾶν ἔπεμψαν, εἰρηνιοῦντα τὰ ἐκεῖ διαστασιάζοντα. ὃς εἰς τὴν ἑλλάδα ἐλθὼν, καὶ μαθὼν τὰ γινόμενα, τοῖς μὲν ῥωμαίοις δηλῶν ταῦτα ἐπέστειλε· δύναμιν δὲ παρὰ τῶν ἐκεῖ συμμάχων ἀθροίσας, ἐνήγαγε, καὶ προῆλθε μέχρι μακεδονίας. οἱ δ' ἐν τῇ ῥώμῃ γνόντες τὰ κατὰ τὸν ἀνδρίσκον, στράτευμα ἔπεμψαν, καὶ στρατηγὸν πόπλιον ἰουβέντιον. ᾧ περὶ μακεδονίαν γενομένῳ συμβαλὼν ὁ ἀνδρίσκος, ἐκεῖνον μὲν ἀπέκτεινε, καὶ τοὺς ἄλλους πάντας ἂν κατειργάσατο, εἰ μὴ τῆς νυκτὸς ἀπεχώρησαν. καὶ εἰς τὴν θετταλίαν μετὰ ταῦτα ἐνέβαλε, καὶ πλεῖστα αὐτῆς ἐκάκωσε, καὶ τὰ τῶν θρᾳκῶν προσεποιήσατο. πάλιν οὖν διὰ ταῦτα οἱ ἐν τῇ ῥώμῃ κόϊντον καικίλιον μέτελλον στρατηγὸν σὺν δυνάμει πολλῇ ἔστειλαν. καὶ ὃς εἰς τὴν μακεδονίαν ἦλθε, καὶ οἱ ὁ ἄτταλος προσεβοήθησε ναυτικῷ. δείσας ὁ ἀνδρίσκος περὶ τῶν παραθαλασσίων, οὐκ ἐτόλμησε περαιτέρω προελθεῖν· ὀλίγον δὲ τῆς πύδνης ἔξω προχωρήσας, ἱππομαχίᾳ μὲν ἐνίκησε· φοβηθεὶς δὲ τὸ πεζὸν ἀνέστρεψε, καὶ ἐπαρθεὶς δίχα τὸ στράτευμα διεῖλε, καὶ τοὺς μὲν αὐτοῦ κατὰ χώραν προσκατέσχεν, τοὺς δὲ πορθῆσαι τὴν θετταλίαν ἀπέστειλε. καταφρονήσας οὖν ὁ μέτελλος τῶν λειφθέντων, συνέμιξε· καὶ τῶν πρώτων αὐτῷ ἐς χεῖρας ἐλθόντων κρατήσας, ῥᾷον καὶ τοὺς λοιποὺς παρεστήσατο, ἑτοίμως τὸ ἁμάρτημα αὐτῷ ὁμολογήσαντας. ὁ δὲ ἀνδρίσκος ἐς τὴν θρᾴκην ἀπέδρα, καὶ δύναμιν ἀθροίσας, συνέβαλε τῷ μετέλλῳ προϊόντι ὅποι χώρα ἦγε· καὶ τῶν προμάχων αὐτοῦ τραπέντων, τό, τε συμμαχικὸν αὐτοῦ ἐσκεδάσθη, καὶ αὐτὸς ὑπὸ βύζου θρᾳκὸς δυνάστου προδοθεὶς, ἐδικαιώθη.

περὶ προυσίου, ὃς βασιλεύων ἐξέπεσε τῆς βασιλείας ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ.

περὶ ἀνδρίσκου, ὃς ἐπιπλάσας ἑαυτὸν φίλιππον εἶναι, τὴν μακεδονίαν κατέσχε, καὶ τὴν θετταλίαν, καὶ ῥωμαίους ἐνίκησε, καὶ ἐπολέμησε αὐτούς.

ὅτι ὁ ἀνδρίσκος ὑπὸ μετέλλου ἡττηθεὶς ὑπὸ βύζου, προδοθεὶς ἐκολάσθη, ἀπὸ Θρᾳκὸς δυνάστου.

ἐλάθη. καὶ Ἀλέξανδρος δέ τις, Περσέως καὶ αὐτὸς λέγων εἶναι υἱός, καὶ χεῖρα συναγαγών, κατέλαβε τὴν παρὰ τὸν Μέστον καλούμενον ποταμὸν χώραν· ὃν ὁ Μέτελλος ἐπεδίωξεν, ἀποφυγόντα μέχρι τῆς Δαρδανίας. ἐπὶ δὲ τοὺς Καρχηδονίους οἱ Ῥωμαῖοι Πίσωνα τὸν ὕπατον ἔσταλκαν, ὃς τῇ μὲν Καρχηδόνι καὶ τῷ Ἀσδρούβᾳ οὐ προσέμιξεν, ἐπὶ δὲ τὰς παραλίους πόλεις ἐτράπετο· καὶ ἐκ μὲν Ἀσπίδος ἀπεκρούσθη, τὴν δὲ Νέαν πόλιν ἑλών, κατέσκαψεν· ἐπὶ δὲ Ἱππῶνα πόλιν ὁρμήσας, κατέτριψε τὸν καιρόν, μηδὲν πράξας. οἱ δὲ Καρχηδόνιοι ἀνεθάρσησαν διὰ ταῦτα, ὅτι καί τινες αὐτοῖς προσῆλθον σύμμαχοι. μαθόντες οὖν ταῦτα οἱ Ῥωμαῖοι οἵ τε ἐν τῷ στρατοπέδῳ καὶ οἱ ἐν τῇ πόλει, ἐπὶ τὸν Σκιπίωνα ὥρμησαν, καὶ ὕπατον ἐψηφίσαντο, καίτοι τῆς ἡλικίας μὴ ἐφιείσης αὐτῷ τὴν ἀρχήν· ἀλλὰ τά τε ἔργα αὐτοῦ, καὶ ἡ ἀρετὴ τοῦ πατρὸς Παύλου, καὶ τοῦ πάππου Ἀφρικανοῦ, ἐλπίδα παρεῖχον ἅπασι βεβαίαν, καὶ τῶν πολεμίων δι' αὐτοῦ κρατήσειν, καὶ τὴν Καρχηδόνα παντελῶς ἐξαιρήσειν. ἐν ᾧ δὲ ὁ Σκιπίων εἰς τὴν Λιβύην ἐκομίζετο, Μαγκῖνος παραπλέων τὴν Καρχηδόνα, χωρίον τι τοῦ τείχους αὐτῆς ἐντὸς ὂν Μεγαλία ὀνομαζόμενον, ἐπὶ πέτρας ἐκτόπως καθῆκον πρὸς θάλασσαν, πολύ τε τῆς ἄλλης πόλεως ἀπεσχισμένον, καὶ μηδὲ πάνυ φρουρὰς ἔχον ὡς τῇ φύσει ὂν ἐχυρὸν κατανοήσας, κλίμακας ἐξαπιναίως προσθεὶς ἐκ τῶν νεῶν, ἐπανέβη. ἤδη δὲ αὐτοῦ ὄντος, συνέδραμον μὲν τῶν Καρχηδονίων τινές, οὐ μέντοι καὶ ἐκβαλεῖν αὐτὸν ἠδυνήθησαν. ὁ δὲ πέμψας πρὸς τὸν Πίσωνα, τά τε γεγονότα ἐδήλωσε, καὶ αὐτῷ ἐπαμῦναι ἠξίωσε. πόρρω δὲ ὢν ἐν τῇ μεσογείᾳ, οὐδὲν αὐτῷ χρήσιμος ὁ Πίσων ἐγένετο· ὁ δὲ Σκιπίων ὑπ' αὐτὴν τὴν ἀγγελίαν συντυχὸς κατὰ τύχην ἐλθών, εὐθὺς ἐβοήθησεν. εἷλον γὰρ ἂν τὸν Μαγκῖνον οἱ Καρχηδόνιοι, ἢ καὶ διέφθειραν, εἰ μὴ παραπλεύσας εἶδον τὰς ναῦς τοῦ Σκιπίωνος. τότε δὲ ἠθύμησαν μέν, οὐκ ἀπέστησαν δέ. αἰχμαλώτους οὖν τινας ἔπεμψεν ὁ Σκιπίων, φράσοντας ὅτι πάρεστι. καὶ οὕτω γνόντες οὐχ ὑπέμειναν, ἀλλ' ἀνεχώρησαν, καὶ τὸν Ἀσδρούβαν μετεπέμψαντο, καὶ ταφρεύμασι καὶ σταυρώμασι τὸ πρὸ τῶν οἰκιῶν διατείχισμα διεφύλαξαν. ὁ μὲν δὴ Σκιπίων τὰ μὲν Μεγαλία τὸν Μαγκῖνον φρουρεῖν κατέλιπεν· αὐτὸς δὲ πρὸς τὸν Πίσωνα καὶ πρὸς τὰς δυνάμεις ἀπῆρεν, ὡς ἂν μετ' αὐτῶν ἔργου ἔχοιτο. καὶ ἐπανῆλθε ταχέως σὺν τῷ κουφοτάτῳ τῆς στρατιᾶς, καὶ κατέλαβε τὸν Ἀσδρούβαν ἐς τὴν Καρχηδόνα εἰσελθόντα, καὶ δεινῶς τῷ Μαγκίνῳ ἐπιτιθέμενον. καὶ ἐλθὼν ὁ Σκιπίων, τῆς ἐπιθέσεως ἔλυσεν. ἀφικομένου δὲ καὶ τοῦ Πίσωνος ἤδη, ἐκεῖνον μὲν ἔξω τοῦ τείχους αὐλίσασθαι κατά τινας πύλας ἐκέλευσε. καὶ στρατιώτας ἑτέρους πρὸς πυλίδα τινὰ πολὺ ἀφ' ἑαυτῶν ἀπέχουσαν προαπέπεμψε, παραγγείλας αὐτοῖς ἃ ἔδει πράξαι ἐκεῖ. αὐτὸς δὲ τὸ κράτιστον τοῦ στρατοῦ κατὰ μέσας νύκτας λαβών, ἔνδον τοῦ περιβόλου ἐγένετο, αὐτομόλοις χρησάμενος ἄγουσι, καὶ ὑπὸ τὴν πυλίδα παραδραμών, καὶ τὸν μοχλὸν διακόψας, τούς τε ἔξωθεν ἐκδεχομένους εἰσήγαγε, καὶ τοὺς φύλακας ἔφθασε. καὶ πρὸς τὰς πύλας ἐπείχθη, καθ' ἃς ὁ Πίσων προσήδρευε, τοὺς φρουροὺς τοὺς τὰ μέσα φυλάττοντας ὀλίγους καθ' ἑκάστας ὄντας τρέψων, ὥστε τὸν Ἀσδρούβαν ἅμα τε συναισθέσθαι τὰ γιγνόμενα, καὶ ὁρᾶν τὴν τῶν Ῥωμαίων δύναμιν μικροῦ πᾶσαν ἔσω γενομένην. καὶ χρόνον μέν τινα ἀντέσχον, εἶτα τὴν μὲν ἄλλην πόλιν ἐξέλιπον, ἐς δὲ τὸν Κώθωνα τήν τε Βύρσαν κατέφυγον. εἶτα ὁ Ἀσδρούβας πάντας τοὺς τῶν Ῥωμαίων αἰχμαλώτους ἀπέκτεινεν, ὅπως ἀπογνόντες συγγνώμης ὄντες οἱ Καρχηδόνιοι, προθυμότερον ἀντικαρτερήσωσι. πολλοὺς δὲ καὶ τῶν ἐγχωρίων, ὡς προδιδόντας ἑαυτούς, διεχειρίσατο.

dedit. Sed & Alexander quidam Perſei filium ſe profeſſus, regionem Meſto flumini adiacentem occupauit: quem Metellus uſque in Dardaniam eſt perſecutus. *Pſeudoalexander.* Contra Carthaginenſes miſſus Piſo Conſul, urbe & Haſdrubale omiſſis, maritimas urbes inuaſit: & ab Aſpide repulſus, Neapoli capta & euerſa, in Hipponis obſidione tempus fruſtra triuit. *Res Africanæ.* Vnde Carthaginenſes, ſociorum etiam auxilijs aucti, animos receperunt. Quo Romani, tam qui in caſtris quàm qui in urbe erant, cognito, extra dubitationem Scipionem Conſulē crearunt. Nam quamuis ætas adhuc ei dignitati immatura erat: tamen & res eius geſtæ, & uirtus patris Pauli, & aui Africani, certam ſpem afferebāt omnibus, eius armis & hoſtes ſuperatum iri, & Carthaginem perituram. *Scipio Aemilianus conſul ante tempus.* Scipione in Africam nauigante, Mancinus Carthaginis littus legens, caſtellū quoddam intra mœnia, nomine Megalia, in prærupta petra in mare prominens, & longè ab urbe ſemotum, cum non magno præſidio cuſtodiri, ut quod ſitu ipſo defenderetur, animaduerteret: ſcalis ſubitó ex nauibus admotis aſcēdit. *Megalia capta a Mancino.* Quod cum iam teneret, etſi Carthaginenſes aliquot concurrerunt, cum tamen expellere nō potuerūt. At ille Piſoni quid egiſſet nūciat, & auxilia ſibi mitti petit. Sed Piſo, qui procul in mediterraneis aberat, nihil opis ei tulit. Scipio ueró ſub ipſum nunciū forte fortuna noctu aduentans, ſtatim auxilium ei tulit, alioqui á Carthaginenſibus uel capiendo, uel occidendo. Nam cum naues Scipionis appellere uidiſſent, etſi animos deſponderant: non tamen ab obſidione receſſerunt prius, quàm Scipio ſe adeſſe per captiuos quoſdam eis nunciari iuſsit: accerſitoque Haſdrubale, foſsis & aggeribus murum ædificijs obductū muniērunt. Scipio Mancino Megalia tueri iuſſo, ad Piſonem & copias abijt, ut cum eis bellum urgeret: ſed celeriter cum expeditiſsimis cohortibus reuerſus, Mancinum ab acerrima Haſdrubalis ex urbe oppugnatione liberauit. Cum iam Piſo quoque aduenisſet, eum extra mœnia ad portas quaſdam manere iuſsit: alios milites ad aliam portam longè diſtantē, monitos quid facto opus eſſet, miſit. *Carthago ex parte capta.* Ipſe optima copiarum parte aſſumpta, ſub noctem mediam trāſfugis ducibus intra mœnia penetrauit: & ad portam illam trāſgreſſus, uectibus reſectis, & introductis ijs qui foris expectabāt, uigiles cecidit: properéque ad portas, ante quas Piſo ſtationem habebat, accurrit, profligatis cuſtodibus, qui medias partes tuebantur, & ſingulis in locis pauci erant. Ita Haſdrubal ſimul & quid actū eſſet audiuit, & Romanas copias penè uniuerſas intra urbem uidit: Carthaginenſes cum aliquandiu reſtitiſſent, in Cothonem & Byrſam confugerunt. *Cothonis & Byrſæ obſidio.* Deinde Haſdrubal omnes Romanos captiuos occidit, ut ciues deſperata uenia hoſti alacrius reſiſterēt: multos etiam ex popularibus proditionis ſuſpectos ſuſtulit.

Scipio etſi eos muris & aggeribus ſepſit, nõ ſtatim tamen expugnauit. Nam & mœnia firma erant, & multi in anguſto concluſi ſpacio fortiter ſe defendebant, commeatu abũdè inſtructi, Bithię ſubſidio: qui ex obuerſa urbi continẽte, obſeruato fluctu, uentiq; impetu, onerarias eis naues in portũ ſubmittebat. Cõtra quod Scipio rem magnam & excogitauit & perfecit: aditu portus anguſto, difficulter quidem, magnoq; cum labore, ſed tamen operarũ multitudine tandem obſtructo, quãuis Carthaginenſes crebris dimicationibus id opus prohibere conarentur. Tum uerò penuria cõmeatus grauiter urgente, alij transfugerunt: alij qui obſidionem tolerabant, partim moriebantur, partim cadauera guſtabant. Haſdrubal igitur ſpe deſtitutus, legatis ad Scipionem de pace miſsis, impunitatem impetraſſet, niſi cęteris etiam omnibus ſalutem & libertatem petijſſet. Itaq; fruſtratus, uxorem in arce concluſit, cum de ea & liberis ſuis caduceatorem ad Scipionẽ miſiſſet: cæteraq; inſtruxit, deſperatione factus audacior. atq; ipſe unà cũ alijs noctes dieſq; pugnabant, aliàs uincentes, aliàs ſuccumbentes, & Romanorum machinis alias machinas opponebant.

Bithias.

Ad hæc Bithias, cui munitum caſtellum erat, longè in continentem excurrendo, & Carthaginenſes iuuabat, & Romanis incommodabat. Quare Scipio diuiſis copijs, partem in obſidione reliquit, partem contra Bithiã miſit, C. Lælio legato duce: ipſe ultrò citroq; cõmeans, utrinq; inſpexit omnia. Caſtello capto, rurſus toto cũ exercitu urbem obſedit. Carthaginenſes igitur abiecta ſpe utriuſq; munitionis defendendæ, in Byrſam ut munitiorẽ contulere quæ potuerunt omnia, nauali noctu incenſo, & cæterarum partium pleriſq;, ne hoſtib. uſui eſſent. Tum Romani portu occupato, Byrſam adorti, ædibus quæ utrinque erant conſcenſis, partim in ipſis tectis ad uicinas trãſibant: partim parietibus infernè perfoſsis, in ipſam arcẽ penetrabant. Quò cum ueniſſent,

Carthaginis excidiũ.

Carthaginenſes pugna omiſſa, pacẽ petierunt, præter Haſdrubalem: qui cum transfugis (ijs enim Scipio ueniam negarat) & uxore atq; liberis conſcenſo Aeſculapij tẽplo, ſe contra oppugnantea defendebat: donec transfugæ æde incenſa, eiuſq; tecto conſcenſo, extremam ignis neceſsitatem expectarunt. Tum demum ſupplex ad Scipionem acceſsit. Quem cum uxor deprecantẽ uideret, eo nominatim uocato, exprobrauit, quòd priuatæ ſaluti conſulens, ipſi pacem impetrare non permiſiſſet: ac primùm liberoa, deinde ſemetipſam in ignem coniecit. Carthagine ad hunc modũ capta, Scipio ſenatui ſcripſit in hanc ſententiam: Carthago capta eſt: quid igitur iubetis? Qua de re cũ lectis his deliberaretur, Catone urbem euertendam & Carthaginenſes delendos eſſe cenſente, Naſica uerò adhuc eis parcendum eſſe aſſeuerante:

καὶ ὁ Σκιπίων περιεκαύλωσε μὲν αὐτοὺς, καὶ ἀπετείχισεν, οὐ μὴν καὶ ταχέως εἷλε. τά τε γὰρ τείχη καρτερὰ ἦν, καὶ οἱ ἔνδον πολλοὶ ὄντες, ἰσχυρῶς ἐν ὀλίγῳ χώρῳ ἠμύνοντο, καὶ σίτου ἀφθόνως εἶχον. ὁ γὰρ Βιθίας ὁλκάδας ἐκ τῆς ἀντιπέρας τῆς πόλεως ἠπείρου κατὰ κῦμα καὶ ἄνεμον ὁσάκις σφοδρῶς ἔπνει, διὰ τὸν λιμένα αὐτοῖς ἐσέπεμπε. πρὸς ὅπερ ὁ Σκιπίων μέγα ἔργον καὶ ἐπενόησε καὶ ἐπετέλεσε. τὸν γὰρ ἔσπλουν τοῦ λιμένος στενὸν ὄντα συνέχωσε, χαλεπῶς μὲν καὶ διὰ πόνου, ὅμως μέντοι ὑπὸ πολυχειρίας τὸ ἔργον ἐξείργαστο. εἶργον μὲν γὰρ αὐτοὺς ἐπιχειροῦντες οἱ Καρχηδόνιοι, καὶ πολλαὶ μάχαι διὰ τοῦτο ἐγίνοντο, οὐ μέντοι καὶ κωλῦσαι τὸ χῶσαι ἠδυνήθησαν. οἱ οὖν Καρχηδόνιοι τοῦ στόματος τοῦ λιμένος χωσθέντος, τῇ τοῦ σίτου σπάνει δεινῶς ἐπιέζοντο, καὶ οἱ μὲν ηὐτομόλησαν, οἱ δὲ ἐγκαρτεροῦντες ἔθνησκον, οἱ δὲ τῶν νεκρῶν ἐγεύοντο. ὅθεν ἀθυμήσας Ἀσδρούβας, πρέσβεις πρὸς τὸν Σκιπίωνα περὶ σπονδῶν ἔπεμψε· καὶ ἔτυχεν ἂν τῆς ἀδείας, εἰ μὴ καὶ τοῖς λοιποῖς ἅπασι καὶ τὴν σωτηρίαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν πρᾶξαι ἠθέλησε. διαμαρτὼν οὖν αὐτῆς, εἰς τὴν ἀκρόπολιν τὴν γυναῖκα κατέκλεισεν, ἐπεὶ δὲ Σκιπίωνι ὑπὲρ αὐτῆς καὶ τῶν τέκνων διεκηρυκεύσατο. καὶ τἄλλα διῴκει, τολμηρότερος γενόμενος διὰ τὴν ἀπόγνωσιν. αὐτός τε οὖν καὶ ἄλλοι ἐξ ἀπονοίας ἐρρωμένοι, καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐμάχοντο. καὶ τὰ μὲν ἡττῶντο, τὰ δὲ ἐπεκράτουν, καὶ ἀντεμηχανῶντο πρὸς τὰς ῥωμαϊκὰς μηχανάς. καὶ ὁ Βιθίας δὲ φρούριόν τι ὀχυρὸν ἔχων, καὶ ἐπὶ πολλὰ τῆς ἠπείρου προϊὼν, τούς τε Καρχηδονίους ὠφέλει, καὶ τοὺς Ῥωμαίους ἐλύπει. διὸ καὶ ὁ Σκιπίων τὸ στράτευμα διελὼν, τὸ μὲν τῇ Καρχηδόνι προσεδρεύειν ἔταξε, τὸ δὲ ἐπὶ τὸν Βιθίαν ἔπεμψεν, ἐπιστήσας αὐτῷ τὸν ὑποστράτηγον τὸν Γάϊον Λαίλιον, καὶ αὐτὸς ἐν τῷ μεταξὺ διεφοίτα ἀμφοῖν ἐπισκοπῶν, καὶ ἑλὼν τὸ φρούριον. εἶτ' αὖθις πάσῃ τῇ στρατιᾷ ἐπολιορκεῖτο ἡ Καρχηδών. ἀπογνόντες οὖν οἱ Καρχηδόνιοι μηκέτι ἑκάτερον τεῖχος διασώσασθαι δύνασθαι, εἰς τὸν τῆς Βύρσης περίβολον, ἅτε καὶ ὀχυρώτερον, ἀνεσκευάσαντο, καὶ μετακομίσαντες ὅσα ἠδύναντο, κατέπρησαν νυκτὸς τὸ νεώριον, καὶ τῶν ἄλλων τὰ πλείω, ἵνα τῆς ἐξ αὐτῶν ὠφελείας τοὺς πολεμίους στερήσωσιν. ὡς δὲ ἔγνων τὸ ἔργον οἱ Ῥωμαῖοι, τὸν λιμένα κατέσχον, καὶ ἐπὶ τὴν Βύρσαν ὥρμησαν, καὶ καταλαβόντες τὰς ἑκατέρωθεν αὐτῆς οἰκίας, οἱ μὲν ἐπὶ τῶν τεγῶν αὐτῶν ἐπὶ τὰς ἀεὶ ἐχομένας ἐβάδιζον, οἱ δὲ τοὺς τοίχους διορύσσοντες κάτωθεν διῄεσαν, ἕως πρὸς αὐτὴν τὴν ἄκραν ἀφίκοντο. ἐνταῦθα δὲ γενομένοις, οὐκέτι ἀντῆραν οἱ Καρχηδόνιοι, ἀλλ' ἐπικηρυκεύσαντο, πλὴν τοῦ Ἀσδρούβου. ἐκεῖνος δὲ μετὰ τῶν αὐτομόλων (ὁ γὰρ Σκιπίων οὐκ ἐσπείσατο αὐτοῖς) εἰς τὸ Ἀσκληπιεῖον ἀνεληλύθει μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ τῶν παίδων, κἀντεῦθεν ἠμύνοντο τοὺς προσβάλλοντας, μέχρις οὗ ἐμπρήσαντες τὸν ναὸν οἱ αὐτόμολοι, ἐπὶ τὸ τέγος αὐτοῦ ἀνέβησαν, τὴν ἐσχάτην τοῦ πυρὸς ἀνάγκην ἀναμένοντες. τότε γὰρ ἡσσηθεὶς πρὸς τὸν Σκιπίωνα ἦλθεν ἱκετηρίαν ἔχων. ἰδοῦσα δὲ αὐτὸν ἡ γυνὴ ἀντιβολοῦντα, ὀνομαστὶ ἀνεκάλεσεν, καὶ ὀνειδίσασα, ὅτι ἑαυτῷ τὴν σωτηρίαν πράξας, οὐκ ἐπέτρεψεν ἐκείνῃ σπείσασθαι, τὰ τέκνα ἐνέβαλεν εἰς τὸ πῦρ, καὶ ἑαυτὴν ἐπέρριψεν. ἑλὼν οὖν οὕτω τὴν Καρχηδόνα ὁ Σκιπίων, τῇ γερουσίᾳ ἐπέστειλε τάδε· Καρχηδὼν ἑάλω, τί οὖν κελεύετε; ἐξ ἀναγνωσθέντων οὖν τούτων, βουλὴν ἐθεντο περὶ τοῦ τί δέον ποιεῖν. καὶ ὁ μὲν Κάτων κατασκάψαι τὴν πόλιν, καὶ τοὺς Καρχηδονίους ἐξαφανίσαι δεῖν ἐγνωμάτευσεν· ὁ δὲ Νασικᾶς, φείδεσθαι τῶν Καρχηδονίων καὶ ἔτι συνεβούλευε,

ἅλωσις τελεία τῆς Καρχηδόνος. ἡ ταύτης κατασκαφή.

Ψήφισμα τοῦ κατασκαφῆναι τὴν Καρχηδόνα.

βουλή, καὶ ταύτῃ ἐς ἀντιλογίαν πολλὴν προήχθη καὶ ἀμφισβήτησιν τὸ συνέδριον. ὡς ἔφη τις, ὅτι εἰ καὶ δι' ἄλλο οὐδέν, ἀλλά γε ἑαυτῶν γοῦν ἕνεκα φείσασθαι αὐτῶν ἀναγκαῖον νομίζοιτο ἄν, ἵν' ἀνταγωνιστὰς αὐτοὺς ἔχοντες, ἀρετὴν ἀσκῶσι, καὶ μὴ πρὸς ἡδονὰς καὶ τρυφὴν τράπωνται, τῶν δυναμένων αὐτοὺς καταναγκάζειν ἐς ἄσκησιν τῶν πολεμικῶν περιαιρεθέντων, καὶ χείρους ὑπ' ἀναστρατείας γένωνται, ἀξιομάχους ἀντιπολέμους μὴ ἔχοντες. ἐκ τούτων ἐν τῷ λόγῳ πάντες κατασκάψαι τὴν Καρχηδόνα ὡμολογήκεσαν, μήποτε εἰρηνεύσειν ἐκείνους πιστεύσαντες ἀκριβῶς· καὶ πᾶσα ἄρδην ἀνάστατος γέγονε, καὶ παρὰ τὸν ἐψηφίσθη τὸ ἐπ' αὐτὴν κατοικῆσαί τινα, καὶ τῶν ἀνδρῶν τῶν ἁλόντων οἱ μὲν πλείους ἐς τὸ δεσμωτήριον ἐνεβλήθησαν, κἀκεῖ διεφθάρησαν. ὀλίγοι δὲ ἕτεροι, πλὴν τῶν πάνυ πρώτων, ἐπράθησαν· οὗτοι γάρ, οἵ τε ὅμηροι, καὶ ὁ Ἀσδρούβας, καὶ ὁ Βιθύας, ἄλλοι ἄλλῃ τῆς Ἰταλίας ἐν φρουραῖς ἀδέσμοις κατεβίωσαν. ὁ δὲ Σκιπίων δόξης τε ἔτυχε καὶ τιμῆς, καὶ Ἀφρικανὸς οὐκ ἐκ τοῦ πάππου, ἀλλ' ἐκ τῶν οἰκείων ἐπεκέκλητο πράξεων. τότε δὲ καὶ ἡ Κόρινθος κατεσκάφη. ἐπεὶ γὰρ τῶν Ἑλλήνων οἱ κορυφαιότατοι ὑπὸ τοῦ Παύλου Αἰμιλίου μετῳκίσθησαν εἰς τὴν Ἰταλίαν, οἱ λοιποὶ τὸ μὲν πρῶτον πρεσβείαις τοὺς ἄνδρας ἀπῄτουν. ὡς δ' οὐκ ἔτυχον, καί τινες ἐκείνων τὴν οἴκαδε ἀπογνόντες ἐπάνοδον, ἑαυτοὺς διεχρήσαντο, χαλεπῶς διέκειντο, καὶ πένθος δημόσιον ἐποιήσαντο, τοῖς τε τὰ Ῥωμαίων φρονοῦσι παρὰ σφίσιν ὠργίζοντο, οὐ μέντοι καὶ πολέμιόν τι ἐπεδείξαντο, μέχρις οὗ τοὺς περιλειπομένους τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων ἐκομίσαντο. τότε δὲ διενεχθέντες ἀλλήλοις οἵ τ' ἠδικημένοι καὶ οἱ τὰ ἀλλότρια ἔχοντες, ἐπολέμησαν. ἦρξαντο δὲ τῆς διαφορᾶς οἱ Ἀχαιοί, τοῖς Λακεδαιμονίοις ἐγκαλοῦντες, ὡς αἰτίοις τῶν συμβεβηκότων αὐτοῖς· καὶ τῶν Ῥωμαίων διαλλακτὰς αὐτοῖς ἀποστειλάντων, οὐκ ἐπείσθησαν, ἀλλὰ πρὸς πόλεμον ὥρμησαν, Κριτόλαον προστησάμενοι. δείσας οὖν ὁ Μέτελλος, μὴ καὶ τῆς Μακεδονίας ἅψωνται (ἤδη γὰρ ἐς τὴν Θεσσαλίαν ἐσῆλθον) προαπήντησεν αὐτοῖς, καὶ ἐτρέψατο. καὶ τοῦ Κριτολάου πεσόντος, δίχα διήρητο τὸ Ἑλληνικόν. οἱ μὲν γὰρ πρὸς εἰρήνην ἀπέκλινον, καὶ τὰ ὅπλα κατέθεντο· οἱ δὲ καὶ ἔτι ἐστασίαζον, τῷ Διαίῳ τὰ πράγματα ἐπιτρέψαντες. ἃ μαθόντες οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ, ἐπ' αὐτοὺς τὸν Μόμμιον ἔπεμψαν, ὃς τὸν μὲν Μέτελλον ἀπήλλαξεν, αὐτὸς δὲ τοῦ πολέμου ἦρχε. καὶ ἵνα πληγὴν μέρει τῆς στρατιᾶς λαβὼν ἐξ ἐνέδρας, τοῦ Διαίου καταδιώξαντος μέχρι τοῦ σφῶν στρατοπέδου τοὺς φεύγοντας, ἀντεπεξῆλθε, καὶ τρεψάμενος αὐτόν, πρὸς τὸ τῶν Ἀχαιῶν ἦλθε χαράκωμα. ἀθροίσας δὲ δύναμιν ὁ Δίαιος πλείονα, συμβαλεῖν αὖθις ἐπεχείρησεν. ὡς δ' οὐκ ἀντεξῄεσαν οἱ Ῥωμαῖοι, καταφρονήσας αὐτῶν, καὶ ἐς τὸ μέσον τῶν στρατοπέδων, κοῖλον ὄν, προῆλθεν. ἰδὼν τοῦθ' ὁ Μόμμιος, τῶν ἱππέων τινὰς λάθρα ἔπεμψεν, ἵν' ἐκ πλαγίου αὐτοῖς ἐπιγένωνται. καὶ ἐπεὶ ἐκεῖνοι προσβαλόντες αὐτοὺς συνετάραξαν, ἐπαγαγὼν τὴν φάλαγγα κατὰ πρόσωπον, καὶ πολλοὺς ἐφόνευσεν. ἐκ δὲ τούτου Δίαιος μὲν ἀπογνούς, ἑαυτὸν ἀπέκτεινε. τῶν δ' ἐκ τῆς μάχης περισωθέντων οἱ μὲν Κορίνθιοι κατὰ τὴν χώραν ἐσκεδάσθησαν, οἱ δ' ἄλλοι οἴκαδε ἔφυγον. καὶ οἱ ἐν τοῖς τείχεσι Κορίνθιοι, πάντας ἐξολωλέναι νομίσαντες, ἐξέλιπον τὴν πόλιν, καὶ ἔρημον αὐτὴν ἀνδρῶν ὁ Μόμμιος ἔλαβε. καὶ μετὰ τοῦτο κἀκείνους καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας ἀπόνως προσεποιήσατο. καὶ τότε μὲν τά τε ὅπλα αὐτῶν, καὶ ὅσα πρὸς τοῖς ἱεροῖς ἀνέκειντο, καὶ τοὺς ἀνδριάντας, τάς τε γραφάς, καὶ εἴ τι ἄλλο πρὸς κόσμον ἦχεν, ἀφείλετο. ψηφισθέντων δὲ αἱ τῶν

πατρίδα

Ἡ αἰτία τοῦ Ἑλληνικοῦ πολέμου πρὸς Ῥωμαίους, ἡ τῶν τὰ ἀλλότρια κατεχόντων, καὶ τῶν ἀδικουμένων διάστασις.

rante: magna orta eſt diſſenſio. quidam necô dixit: Si nulla alia de cauſa, propter ipſos Romanos ſaltem eis parci neceſſe eſſe, ut aduerſarios habentes, uirtutē exercerent, neq; ad luxū & delicias cōuerterentur, ſublatis iis à quibus ad rei bellicæ exercitationem cogerentur: neúe per ignauiā deteriores fierent, partibus aduerſarijs carentes. Tandem tamen una omniū ſententia fuit, Carthaginem euertendā eſſe, cum credere nō poſſent, eam urbem unquam ſincerè pacem ſeruaturam. Itaq; funditùs euerſa eſt, & eius ſolum diris imprecationib. obſtrictū, ne quis unquā in eo habitaret. Ex captiuis plerique in carcere perierunt: pauci, principib. exceptis, uenditi. Nā ij, & obſides, & Haſdrubal & Bithias, alij in alijs Italiæ partibus uitā in liberis cuſtodijs exegerunt. Scipio gloriā & honorem adeptus, nomen Africani non iam ab auo hæreditarium, ſed per ſe partū habuit. Tum Corinthus quoque eſt euerſa. Nam cum Paulus Aemilius Græcorū principes in Italiam tranſtuliſſet: cæteri primum eos legationibus repetiuerunt. Ea re nō impetrata, cum quidam eorū domum reditionis ſpe ſublata, ipſi ſibi manus attuliſſent, grauiter afflicti publicum luctum inſtituerunt, Romanorum apud ſe ſtudioſis irati, nihil tamē hoſtile præ ſe tulerunt: donec reliquis ex iis uiris receptis, ij quibus iniuriæ factę erāt, & qui aliena tenebāt, bellum ſuſceperūt: Achæis diſſenſionis autoribus, Lacedæmonios ſibi cauſam malorum extitiſſe conquerētibus, Romanis eos conciliare annitentibus non paruerunt, ſed Critolao duce creato, arma ceperunt. Itaq; ueritus Metellus, ne Macedoniā quoq; inuaderent (iam enim Theſſaliam inuaſerant) prior obuiam profectus, eos profligauit. Critolao cæſo, Gręci in duas partes ſunt diſtracti, cū alij poſitis armis pacem expeterent, alij ſeditionem urgerēt, Diæo ſumma rerū permiſſa. Quo Romani cognito, Mummiū Metello ſucceſſorem miſerunt. qui cum belli adminiſtratione ſuſcepta plagam ex inſidijs cū parte exercitus accepiſſet: Diæo fugientes uſq; ad caſtra perſecuto, uiciſsim egreſſus, eo profligato ad Achæorum uallū uenit. Diæus uero maioribus copijs collectis, pugnare paratus, Romanos in caſtris ſe continentes contempſit, in conuallem inter caſtra mediam progreſſus. Eo uiſo Mummius aliquot equites miſit, qui hoſtes ex obliquo aggrederentur: à quibus cum turbati eſſent, phalange à fronte adducta multos occidit. Vnde Diçus deſperatis reb. ſibi manus attulit, ex iis uero qui è pugna euaſerāt, Corinthij paſſim in agris ſunt diſperſi, cæteri domū refugerūt. Proinde Corinthij qui mœnia tuebant, omnes periſſe rati, urbē deſeruerūt. qua Mūmius uiris uacua capta, & illos & cæteros Græcos citra laborē domuit. ac tū eis arma, donaria templorū, ſtatuas, picturas, et alia ornamēta ademit.

Corinthi excidium.

Critolaus.

Diæus.

Patre

Patre autem eius cū aliis ad res poſt uictoriam componendas miſſo, quorundam mœnia euertit: omnesq; liberos & ſui iuris eſſe paſſus eſt, præter Corinthios, quos ſub corona uendidit, agro eorum publicato, muris cæteriſq; omnibus ædificiis ſubuerſis: ueritus, ne eam alii ob tantam amplitudinem occuparent. Ne quis uero Corinthiorum lateret, aut aliorū Græcorum pro Corinthio ueniret: omnes qui aderāt, priuſquam quid agendum eſſet declareret, conuocauit: iiſq; diſsimulanter militibus circumcluſis, tum aliorum libertatem, tum Corinthiorū ſeruitutem pronūciauit. Deinde quenq; ſibi proximum apprehendere iuſsit, ut plane diſcernerentur. Corintho ſic euerſa, Græcia initio ſtatim & cædibus & pecuniarū exactionibus eſt uexata. Deinde tantam libertatē & felicitatem adepta, ut dicerēt, ni maturè capti eſſent, ſe incolumes eſſe non potuiſſe. Ac Carthaginis & Corinthi uetuſtiſsimarum urbium tum ſimul idē fuit exitus: longo autem tempore poſt, colonis Romanorum cō miſsis, refloreſcentes ad priſtinum ſtatum redierunt.

Autoris excuſatio, de iis quæ Romani poſt Carthaginē euerſam geſſerūt, prætermiſſis.

Hactenus res à Romanis geſtas ex ueterib: ſcriptoribus in compendiū redactas, expoſui. Quæ uero deinceps á Coſs. & dictatorib. dum illa Reip. forma uiguit, geſta ſunt: ea nemo putet á me uel cōtemptu, uel negligētia, uel pigritia prætermiſſa eſſe. Nam quo minus abſolutum hoc opus ederetur, nō per me ſtetit: ſed penuria librorū, quibus iſta continentur, uoluntati meę ad perfectionem hiſtoriæ contendenti obſtitit. Quos cum ſæpe quæſierim, reperire nō potui, haud ſcio an uetuſtate amiſſos, an uero negligentius inquiſitos ab iis, quibus id negocii dedi, dum ipſe extorris & procul ab urbe in parua inſula uitam ago. Unde factū eſt, ut Conſulum & dictatorum hiſtoria minus abſoluta eſſet. Iis igitur præter inſtitutum meum omiſsis, Imperatorū hiſtorias conſcribam, re paulo altius repetita: ut & lectores, qua ratione Romanorum ſiue Democratia ſiue Ariſtocratia in Monarchiam ſit mutata, intelligant, & hiſtoria certo quodam ordine progrediatur.

IMPERATORIAE HISTORIAE principium.

Romanum Imperium, ut dictum eſt, initio reges tenuere, uſq; ad euerſionem tyrannidis Tarquiniorum. Ab eo tempore adminiſtratio rerum penes prætores, dictatores, cōſules, tribunos conſulari poteſtate, & tribunos plebis fuit, uſq; ad Pompeium Magnum, & C. Iulium Cæſarem. Pompeius porro filius fuit Strabonis, illuſtris Romani, uiriq; prætorii, qui Cinnæ uiolentius imperanti reſtitit. Iam tum enim res Romana laborabat, magiſtratibus tyrannidem ſpectantibus, legitimaq; imperia aſpernantibus. Ut autem pater eius propter ſordes ciuibus

Cn. Pompeius. Cinna.

πατρὸς καὶ ἄλλων ἐπὶ κατάστασιν τῶν ἑλόντων, τείχη τινῶν πόλεων καθεῖλε, καὶ ἐλευθέρους πάντας καὶ αὐτονόμους, πλὴν τῶν κορινθίων, ἀφῆκε. τοὺς δὲ κορινθίους τε σιναίρεας [?] ἀπέδοτο, καὶ τὴν χώραν ἐδημοσίωσε, τά τε τείχη καὶ τὰ ἄλλα οἰκοδομήματα πάντα κατέσκαψε, φοβηθεὶς μή ποτε αὖθις τινὲς πρὸς αὐτὴν, οἷα μεγίστην, συστῶσιν. ἵνα δὲ μήτε τις ἐκείνων λάθῃ, μήτε τῶν λοιπῶν τις ἑλλήνων προσθῇ ὡς κορίνθιος, συνεκάλεσε, πρὶν ἐκφῆναι τὸ ποιητέον, πάντας τοὺς παρόντας, καὶ αὐτοὺς ἀφανῶς ποτὲ τοῖς στρατιώταις ἐγκυκλωσάμενος, ἐκήρυξε τήν τε τῶν ἄλλων ἐλευθερίαν, καὶ τὴν τῶν κορινθίων δούλωσιν. ἔπειτα προσέταξε πᾶσι τὸν πλησίον τῶν σφίσι λαβέσθαι, καὶ οὕτω σαφῆ τὴν διάκρισιν αὐτῶν ἐποιήσατο. καὶ ἡ μὲν κόρινθος οὕτως ἀνάστατος γέγονε, τὸ δ᾽ ἄλλο ἑλληνικὸν παραχρῆμα μὲν καὶ σφαγαῖς καὶ χρημάτων ἐκλογαῖς ἐκακώθη. ἔπειτα γοῦν ἀδείας καὶ εὐδαιμονίας τοσαύτης ἐγένετο, ὥστε λέγειν, ὅτι εἰ μὴ θᾶττον ἑαλώκασιν, οὐκ ἂν ἐσώθησαν. ἡ μὲν οὖν καρχηδὼν, ὅτε κόρινθος, αἱ ἀρχαῖαι ἐκεῖναι πόλεις τέλος ἔσχον ἅμα. χρόνῳ δὲ πολλῷ ὕστερον ἀποικίαν ῥωμαίων λαβοῦσαι, ἀνέθαλον αὖθις, καὶ εἰς τὴν παλαιὰν ἐπανῆλθον κατάστασιν.

Τὰ μὲν οὖν μέχρι τοῦδε πεπραγμένα ῥωμαίοις, βίβλοις τυχὼν τῶν πάλαι ταῦτα ἱστορησάντων ἀρχαίων ἀνδρῶν, ἐκεῖθεν ἐξείλοχα κατ᾽ ἐπιτομὴν, καὶ τῷ συγγράμματι τούτῳ ἐντέθεικα. ἃ δὲ τοῖς ἑξῆς αὖθις ὑπάτοις καὶ δὶς δικτάτωρσιν ἐπράχθη, μέχρις ἂν ταῖς ἀρχαῖς ταύταις ἐν τῇ ῥώμῃ διῳκεῖτο τὰ πράγματα, μή με τις αἰτιάσθω, ὡς ἢ καταφρονήσει, ἢ ῥᾳθυμίᾳ, ἢ ὄκνῳ ταῦτα παρελθόντα, καὶ ἀτελὲς οἷον ἀφέντα τὸ σύγγραμμα. οὐ γὰρ ῥᾳστώνῃ μοι τὰ λείποντα παρῄρηται, οὐδ᾽ ἡμιτελὲς ἑκὼν τὸ πόνημα καταλέλοιπα, ἀλλ᾽ ἀπορίᾳ βίβλων, αἳ περὶ αὐτὰ διεξιᾶσι, καὶ ταῦτα πολλάκις ζητήσαντί μοι ταύτας, μὴ εὑρηκότι δ᾽ ὅμως, οὐκ οἶδα εἴτ᾽ ἔτι μὴ σῳζομένων, τοῦ χρόνου διεφθαρκότος αὐτὰς, εἴθ᾽ ὅτι μὴ φροντιστικώτερον τὴν τούτων ἴσως ζήτησιν ἐποιήσαντο, οἷς ἐν τῇ ἀνθείμην, αὐτὸς ἀπόδημος ὢν, καὶ πόῤῥω τοῦ ἄστεος ἐν νησιδίῳ διαιτώμενος. ὅτι γοῦν μοι ταῖς βίβλοις ταύταις οὐκ ἐξεγένετο ἐντυχεῖν, ἀμέθοδος ἐντεῦθεν ὁ λόγος ἐπὶ τοῖς τῶν ὑπάτων ἔργοις, ἀλλὰ μέντοι καὶ τοῖς τῶν δικτατόρων ἡ ἱστορία γέγονε. παρελθὼν οὖν αὐτὰ ὡς ἄκων, τὰ τῶν αὐτοκρατόρων συγγράψομαι, μικρά τινα προδιηγησάμενος, ἵν᾽ ὅπως εἰς αὐταρχίαν ἐξ ἀριστοκρατίας ἢ καὶ δημοκρατίας οἱ ῥωμαῖοι μετηνέχθησαν, δῆλον ᾖ τοῖς ἀναγνωσομένοις τὸ σύγγραμμα, ἅμα τε πρὸς τούτῳ καὶ ἀκολουθίας ἔχοιτο ἡ γραφή.

ΑΡΧΗ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΩΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΩΝ ἱστορίας.

Ἐξ ἀρχῆς μὲν οὖν, ὡς ἱστόρηται, βασιλεῦσιν ἡ τῶν ῥωμαίων ὑπῆκτο ἀρχὴ, μέχρι δὴ τῆς τῶν ταρκυνίων τυραννίδος καὶ καταλύσεως. ἐκ τότε δὲ στρατηγοῖς, καὶ δικτάτωρσιν, ὑπάτοις τε καὶ χιλιάρχοις, ἀλλὰ μὴν καὶ δημάρχοις ἡ τῶν κοινῶν διοίκησις ἀνετίθετο, καὶ τοιαύταις πολιτείαις τὰ ῥωμαίων ἰθύνετο μέχρι πομπηΐου μάγνου καὶ γαΐου ἰουλίου τοῦ καίσαρος. υἱὸς δὲ ἦν ὁ πομπήϊος στράβωνος ἑνὸς τῶν ἐπισήμων ῥωμαίων, καὶ στρατηγίας ἠξιωμένου, τῷ κίννᾳ τε ἀντιτεταγμένου, τυραννικώτερον τῇ ἀρχῇ χρωμένῳ. ἤδη γὰρ ἐνόσει ῥωμαίοις τὰ πράγματα, καὶ ἐπὶ τυραννίδα οἱ σφῶν ἀπέκλινον ἄρχοντες, ἀλλ᾽ οὐ νομίμως ἄρχειν ἐβούλοντο. ὁ μὲν οὖν πατὴρ αὐτοῦ στράβων, διὰ φιλοχρηματίαν ὑπὸ ῥωμαίων ἐμεμίσητο,

ἐμίσει, ὁ δὲ πομπήϊος ἐφιλεῖτο διά τε πίστιν ἤθους, καὶ τὸ εὐπρόσοδον, καὶ τὸ σωφρονεῖν τὸ περὶ δίαιταν, καὶ τὴν ἐν ὅπλοις ἄσκησιν. καὶ τοσοῦτον ἦν τὸ πρὸς αὐτὸν φίλτρον, ὡς δείσαντος αὐτοῦ τὸν κίνναν ἐκ διαβολῆς, καὶ τοῦ στρατοπέδου λάθρα διαπεσόντος, ἐπεί τε μὴ ἦν ἐμφανὴς, λόγου διαδοθέντος ὅτι ἀνῄρηται παρὰ κίννα, ὥρμησαν κατ' αὐτοῦ οἱ μισοῦντες καὶ ἄλλως αὐτὸν, καὶ ἀνῃρέθη κίννας φεύγων, καταληφθεὶς ὑπό του τῶν λοχαγῶν. οὕτω δὲ κίννα φθαρέντος, κάρβων τὰ πράγματα διεδέξατο, ἐμπληκτότερος ἐκείνου τύραννος. τοῦ σύλλα δ' αὖ πολεμοῦντος τῷ κάρβωνι, τούτῳ προστίθεται καὶ ὁ πομπήϊος. οὐ πρότερον μέντοι προσῆλθε, πρὶν αὖ τινος χάριτος πρὸς ἐκεῖνον κατήρξατο. ἦν μὲν οὖν τότε εἴκοσι καὶ τρία γεγονὼς ἔτη, καὶ στρατιωτικὸν καταλέξας, περιῄει τὰς πόλεις, τοὺς τὰ κάρβωνος φρονοῦντας ἐξελαύνων αὐτῶν, καὶ πρὸς σύλλαν ἀπιών. ἐν δὲ τῷ ἀπιέναι, τρεῖς αὐτὸν στρατηγοὶ τῶν προσκειμένων τῷ κάρβωνι ἐκυκλώσαντο. ὁ δὲ οὕτους τρεψάμενος, τὰς πόλεις αὐτῷ προσχωρούσας ἐδέχετο. εἶτ' αὖθις σκιπίωνος τοῦ ὑπάτου ἐπελθόντος αὐτῷ, τὸ σκιπίωνος στρατιωτικὸν ἀσπασάμενον τοὺς τοῦ πομπηΐου, αὐτῷ προσερρύησαν, ὁ δὲ σκιπίων ἔφυγε. καὶ κάρβωνος δὲ ἱππέων ἴλας συχνὰς πέμψαντος κατ' αὐτοῦ, καὶ ταύτας ἐτρέψατο, ὡς δι' ἀπόγνωσιν σωτηρίας ἑαυτοὺς αὐτῷ ἐγχειρίσαι. οὕτω δὲ αὐτὸν ὁ σύλλας ἐδέξατο, ὡς ἀποπηδῆσαι τοῦ ἵππου, καὶ προσαγορευθεὶς ὑπὸ πομπηΐου αὐτοκράτωρ, καὶ αὐτὸς ἀντιπροσειπεῖν αὐτοκράτορα τὸν πομπήϊον, καὶ τἆλλα δὲ ταῖς πρώταις φιλοφροσύναις συνέβαινον. ὑπεξανίστατο γὰρ προσιόντι τῷ πομπηΐῳ, καὶ ἄλλα πρὸς τιμὴν ἐκείνου ἐποίει, ἃ πρὸς ἄλλους οὐκ εἴωθε ῥᾳδίως ποιεῖν. ἐπεὶ δ' ἐκράτησε τῆς ἰταλίας ὁ σύλλας, καὶ δικτάτωρ ἀνηγορεύθη, τοὺς μὲν ἄλλους ἡγεμόνας καὶ στρατηγοὺς ἠμείβετο πλουτίζων, καὶ ἐπ' ἀρχὰς καθιστῶν· πομπήϊον δὲ ἰσχυρότερον οἰκειώσασθαι ἑαυτῷ, καὶ πείθει αὐτὸν τὴν γαμετὴν ἣν εἶχεν ἀποπεμψάμενον, ἀγαγέσθαι τὴν ἑαυτοῦ πρόγονον αἰμιλίαν, ἣν ἡ μετέλλα ἡ τῷ σύλλα συνῳκηκυῖα ἐκ σκαύρου ἐγέννησε, τοῦ προτέρου ἀνδρός. ἦν δὲ τὰ τοῦ γάμου τυραννικά. ἀνδρὶ γὰρ ἡ αἰμιλία ἐκδέδοτο, καὶ ἐκύει. εἶτα δ' ὁ σύλλας οἰκειωσάμενος τὸν πομπήϊον, ἐς σικελίαν ἀποστέλλει μετὰ βαρείας δυνάμεως. ἦν γὰρ ἡ νῆσος τοῖς τοῦ κάρβωνος ὁρμητήριον. καὶ ἀπελθόντος ἐκεῖ πομπηΐου, οἱ μὲν ἐναντίοι τῆς νήσου ἐξέστησαν, αὐτὸς δὲ τὰς πόλεις ἀνελάμβανε τετρυχωμένας, καὶ φιλανθρώπως ἐκέχρητο. κατέσχε δὲ καὶ τὸν κάρβωνα καὶ ἀνεῖλε. ἀκοσμοῦντας μὲν οὖν στρατιώτας ἐν ταῖς ὁδοιπορίαις ἀτακτοῦντας, σφραγῖδας ταῖς αὐτῶν μαχαίραις ἐπέβαλεν, ὧν ὁ μὴ φυλάξας ἐκολάζετο. ταῦτα δὲ πράττων ἐν σικελίᾳ, ἐδέξατο γράμματα τῆς συγκλήτου καὶ σύλλα, κελεύοντα πλεῖν ἐς λιβύην, καὶ πολεμεῖν δομιτίῳ. καὶ ὁ μὲν ἔπλει, ἑπτακισχίλιοι δ' αὐτῷ τῶν ὑπὸ τὸν δομίτιον προσεχώρησαν. συμπλακέντος δὲ τοῦ δομιτίου, συρρήγνυσι τὰ στρατεύματα, καὶ νικᾷ μὲν ὁ πομπήϊος, καὶ ὁ δομίτιος ἀναιρεῖται. τῶν δὲ πόλεων αἱ μὲν εὐθὺς προσεχώρησαν, αἱ δὲ κατὰ κράτος ἑάλωσαν. καὶ ἐς τὴν νομαδικὴν ἐμβαλὼν, καὶ πάντων κρατήσας, οἷς ἐνέτυχε, τεσσαράκοντα ταῖς πάσαις ἡμέραις, γράμματα δέχεται σύλλα, ἀφεῖναι μὲν τὴν ἄλλην στρατιάν, αὐτὸν δὲ μεθ' ἑνὸς τάγματος περιμένειν ἐς ἰτύκην τὸν διαδεξόμενον στρατηγόν. ἀλλὰ τούτοις αὐτὸς μὲν καθ' ἑαυτὸν ἤχθετο, ὁ δὲ στρατὸς ἐς τὸ ἐμφανὲς ἠγανάκτει. καὶ θέλοντος προελθεῖν πομπηΐου, τὸν τε σύλλαν κακῶς ἠγόρευον, καὶ οὐκ ἤθελον πιστεύειν τῷ τυράννῳ ἑαυτόν. καὶ ὁ

inuiſus: ſic Pompeius ob morũ integritatem, affabilitatem, modeſtiam in uictu, armorumq; exercitationem uſque adeò charus fuit, ut cum metu Cinnæ, apud quem delatus fuerat, clam caſtris exceſsiſſet, quia nuſquam comparebat, rumore de cæde eius ſparſo: Cinna impetum eorum quibus alioqui inuiſus erat, fugiens, à centurione quodam propter eam ſuſpicionem occideretur. Poſt eius cædem Carbo, importunior illo tyrãnus, imperium ſuſcepit. Cui cum Sylla reſiſteret, Pompeius quoq; ſe adiunxit. nec id fecit prius, quàm beneficio aliquo eum ſibi deuinxiſſet. Annũ tum agebat tertiũ & uiceſimum: collectisq; copijs urbes circumiens, Carbonis ſtudioſos eijciebat. Dum autem ad Syllam proficiſcitur, tribus Carbonis ducib. à quibus circumuentus erat, profligatis, urbes in deditionem accepit: deinde Scipionis conſulis exercitus, cum contra Pompeiũ duceretur, conſalutatis eius militibus, ad Pompeium defecit, ipſe Scipio fugit. Poſt, complures equitum turmas à Carbone contra ſe miſſas, eò deſperationis redegit, ut ſe ipſius fidei committerent. Eum igiẽ Sylla ſic excepit, ut ex equo deſiliret; & ab eo Imperator ſalutatus, uiciſsim eum imperatorẽ ſalutaret. fuerunt & reliqua primis illis officijs conſentanea. Nam & accedẽti Pompeio aſſurgebat, & alia eius honori deferebat, quæ haud temerè alijs præſtare ſolebat. Poſtquam autem ſubacta Italia dictator dictus eſt, alios duces opibus & magiſtratibus remuneratus, Pompeium arctiore ſibi neceſsitudine deuincturus, ei perſuaſit, ut dimiſſa uxore quam habebat, Aemiliam ipſius priuignam, Metellæ uxoris ex Scauro marito priore filiã, duceret. Id coniugium tyrannicum fuit. nam Aemilia uiro elocata, uterum ferebat. Pompeium ita ſibi conciliatum cum magnis copijs in Siciliam ablegauit, factionis Carbonis receptaculum. Quò cum ueniſſet, aduerſarijs inſula eiectis, urbes uexatas humanitate ſingulari recreauit: Carbonem comprehenſum occidit: milites in itineribus immodeſtos, ſigillis eorum gladijs impreſsis, cohercuit. quæ qui non conſeruarant, pœnas dabant. Hæc dũ in Sicilia gerit, literis ſenatus & Syllę in Africam nauigare iubetur, & bellum gerere cum Domitio, à quo ſeptem millia ad eum in Africam profectũ tranſierunt. Pugna commiſſa, Domitius uincitur atq; occiditur: urbes partim ſponte, partim coactæ Pompeium recipiunt. Inde in Numidiam facta impreſsione, ſubactis obuijs omnibus, totaq; prouincia diebus XL perdomita, literas à Sylla accipit: quibus, cæteris dimiſsis, cum una legione ſucceſſorem Vticæ expectare iubetur. Quam rem ipſo clàm ægrè ferente, exercitus apertè eſt indignatus; Pompeioq; progredi uolente, de Sylla parum cõmodè ſunt locuti, nec paſsi Pompeium ſe tyranno credere, Qui

Carbo.

L. Sylla.

Domitius.

Qui cum eos mitigare conaretur, manere & im
perare iubebatur, cum obteſtationibus & uoci
ferationibus: ægreq; deſtiterunt, cum iuraſſet
ſe ſibiipſi manus allaturū, ſi cogerēt. Principiò
Syllę nunciatū eſt, defeciſſe Pompeiū. Deinde
ueritate cognita, obuiā progreſſus, porrectaq;
dextera, magna uoce Magnū eum cognomina
» uit. ſed triumphū petenti aduerſatus eſt, q; ne-
» mini præterquam conſuli aut prætori triūpha-
» re liceret. Sin Pōpeius penè imberbis, cui per
» ętatem in ſenatū uenire non liceret, triumphaſ-
» ſet: eum honorem inuidioſum fore. Hæc Sylla
» dicente, Pompeius reſpondere non dubitauit,
» Orientem ſolem plures adorare quàm occiden
» tem: quo dicto ſignificare uoluit, ſuam poten-
tiam augeri, illius imminui & exoleſcere. Eo
reſpōſo Sylla obſtupefactus, Vel bis ordine tri
umphet, exclamauit. Militibus aūt obturban-
tibus & tumultuātibus, q; expectatione ſua mi
nora accepiſſent: Pompeius ſe triumphum po-
tius omiſſurum, quàm militibus adulaturū eſſe
affirmauit. Ad quod Seruilius, uir illuſtris, qui
» antè triumpho eius aduerſatus fuerat: Nūc, in-
» quit, Pompeius & uerè magnus eſt, & triūpho
» dignus. Sylla uerò etſi creſcenti Pompeij glo-
riæ & potentiæ inuidebat: tamē pudore deter
rebatur, quo minus ei aduerſaretur. Lepidus ue-
Lepidus. rò Pompeij ſtudio conſulatum adeptus, cū poſt
Syllæ obitum ſtatim illius potentiam ſibi uen
dicans, armatus ſeditionū ſcintillas excitaret:
Pompeius dux contra eum miſſus eſt, cum ille
magnam Italiæ partem iam cōmouiſſet, & Ci-
Brutus. ſalpinam Galliam per Brutum occupaſſet. Ac
cæteros quidē Pompeius facilè ſuperauit, ſed
dimicationem aduerſus Brutum pauló diutius
diſtulit: donec tandem ipſe uel ſententia muta-
ta, uel à ſuis proditus, deditione facta, ſublatus
eſt. Eius Bruti filius is Brutus fuit, qui poſt
Cæſarē interfecit. Lepidus Italia pulſus mor-
Sertorius. bo periit. Sed quū Sertorius Hiſpaniis occupa-
tis formidabilis eſſet: Pompeius Oppio Me-
tello cum illo bellum gerenti auxilio miſſus;
duobus Sertorij ducibus ſuperatis, ultra x mil
lia cecidit. Deinde cum Sertorio ipſo ancipiti
uictoria dimicauit. A' pedite ingētis corporis,
ipſe eques, manum ictus, illius manum ampu-
tauit. Caſtris cum Metello coniunctis, uirū ho
norauit, & uiciſsim eſt honoratus. Sertorio ab
Perpenna. amicis per dolum interfecto, Perpenna ducum
eius princeps, exemplo illius legionibus mu-
nitus, à Pōpeio uictus eſt, pleriſq; ducibus in
acie cęſis; & ipſe uiuus in poteſtatem redactus,
pœnas dedit. Moratus in Hiſpania, dum ſopi-
tis tumultib. res componeret, ac reductis in Ita
liam copijs, ſuſpicionem & metum hominum,
ne retentis legionibus principatum armis ſi-
bi uindicaret, aboleuit, ſe poſt triumphum e-
xercitum dimiſſurum profeſſus. Vnam rem in
Pompeius eo reprehendebant inuidi, quòd popularis
popularis. auræ magis quàm optimatium ſtudioſus eſſet.
idq; uerum erat. Neque enim quiſquam ma-
iora &

καὶ ὁ μὲν ἐπειρᾶτο πραΰνειν αὐτούς, οἱ δὲ μένειν αὐτὸν καὶ
ἄρχειν ἐκέλευον, ἄχρις οὗ προσλιπαροῦντι καὶ καταβοῶν-
τι, ὀμόσαντι ἀναχρήσασθαι ἑαυτόν, εἰ βιάζοιντο. καὶ μόλις
οὕτως ἐπαύσαντο. πρῶτον μὲν οὖν ἀγγέλθη τῷ σύλλᾳ, ἀπο- ὅτι μάγνον ὁ
στῆναι πομπήϊον. αὖθις πυθόμενος τἀληθές, ἀπήντησεν ὑ- σύλλας προ-
πάντῃ αὐτῷ προσιόντι, καὶ δεξιωσάμενος μάγνον προ- σεῖπεν αὐτ.
σεῖπε μεγάλῃ τῇ φωνῇ. σημαίνει δὲ μέγαν, ὁ μάγνος.
θρίαμβον δὲ πομπηΐου αἰτοῦντος, ὁ σύλλας ἀντέλεγεν,
ὡς ὑπάτῳ ἢ στρατηγῷ θριαμβεύειν νενόμισται, ἄλλῳ δὲ ὅτι ...
οὐδενί. εἰ δὲ πομπήϊος οὔπω γενειῶν ἀκριβῶς θριαμ-
βεύσει, ᾧ βουλῆς διὰ τὴν ἡλικίαν οὐ μέτεστιν, ἐπίφθονος
ἔσται αὐτῷ ἡ τιμή. ταῦτα τοῦ σύλλα λέγοντος, ὁ πομ-
πήϊος οὐχ ὑπέπτηξεν, ἀλλ' εἰπεῖν ἐθάρρησεν, ὅτι τὸν ἥ-
λιον ἀνατέλλοντα πλείονες ἢ δυόμενον προσκυνοῦσι· »
δηλῶν ἐντεῦθεν, ὡς αὐτῷ μὲν ἡ δύναμις αὔξεται, ἐ-
κείνῳ δὲ μειοῦταί τε καὶ μαραίνεται. πρὸς ταῦτα ὁ σύλ-
λας καταπλαγείς, δὶς ἐφεξῆς θριαμβευσάτω, ἐβόησεν.
ὡς δὲ οἱ στρατιῶται ἐν ὄχλῳ ἐγένοντο, καὶ ἐθορύβουν, μὴ τυ-
χόντες ὧν προσεδόκησαν, ὁ πομπήϊος ἀφήσειν ἔ-
φη μᾶλλον τὸν θρίαμβον, ἢ κολακεύσειν τοὺς στρατιώ-
τας. πρὸς ὃ σερουίλιος ἀνὴρ ἐπιφανής, καὶ ἀντιλέγων
πρὶν πρὸς τὸν θρίαμβον, νῦν ἔφη πομπήϊος καὶ μέ-
γας ἀληθῶς, καὶ ἄξιος θριαμβεῦσαι. σύλλας δὲ ἐφθόνει
τὸ μέν, ὁρῶν εἰς ὅσον προΐοι δόξης καὶ δυνάμεως ὁ πομ-
πήϊος. αἰσχυνόμενος δὲ κωλύειν, ἡσυχίαν ἦγε. λέπι- ὅτι στρατηγὸς
δος μέντοι σπουδῇ πομπηΐου ὑπατείας τυχών, ὡς ...
τὴν σύλλα δύναμιν ἐκείνου τελευτήσαντος ἑαυτῷ ἀν- ...
τεποιεῖτο. καὶ εὐθὺς ἐν ὅπλοις ἦν, τὰ τῶν στάσεων ὑπο- ...
λείμματα ἀνακινῶν. καὶ ὁ πομπήϊος ἡγεμὼν στρα- ...
τεύματος ἀπεστάλη κατὰ λεπίδου, ἤδη πολλὰ τῆς ἰτα- ... λεπίδου.
λίας κεκινηκότος, καὶ τὴν ἐντὸς ἄλπεων γαλατίαν διὰ
βρούτου κατέχοντος. τῶν μὲν οὖν ἄλλων ῥᾳδίως ἐκράτη-
σεν ὁ πομπήϊος, ἀντικαθήμενος δὲ τῷ βρούτῳ ἐχρόνι-
σεν. ἕως ἑαυτὸν ὁ βροῦτος αὐτῷ ἐνεχείρισεν, ἢ μεταβαλ-
λόμενος, ἢ προδοθείς. καὶ ὁ μὲν ἀνῃρέθη, υἱὸς δ' ἦν ὁ
τὸν καίσαρα ὕστερον διαχειρισάμενος βροῦτος. λέπιδος
δὲ τῆς ἰταλίας ἐκπεπτωκώς, νόσῳ ἀπέθανεν. ὁ μέντοι ὅτι κατὰ σερ-
σερτώριος τὴν ἰβηρίαν ἔχων, φοβερὸς ἦν. καὶ πρὸς τοῦ- τωρίου ἐστάλη
τον οὖν ὁ πομπήϊος ἐστάλη, συμμαχήσων ὀππίῳ μετέλλῳ ὁ πομπήϊος.
μαχομένῳ πρὸς τὸν σερτώριον. εἰς ἰβηρίαν δὲ ἀφικόμενος,
πρῶτον μὲν δυσὶ στρατηγοῖς ἀντικατέστη τοῦ σερτωρίου,
καὶ νικήσας ὑπὲρ μυρίους ἀπέκτεινεν· εἶτα καὶ αὐτῷ
σερτωρίῳ προσμίξας, ἀμφίδοξον ἔσχηκε τὸν ἀγῶνα.
ἐπελθόντος δὲ πομπηΐῳ ὄντι ἱππότῃ ἀνδρὸς μεγάλου
πεζοῦ, ὁ μὲν πομπήϊος ὑπ' ἐκείνου ἐπλήγη τὴν χεῖρα,
ἐκεῖνος δὲ ὑπὸ πομπηΐου αὐτὴν ἀπεκόπη. ἑνωθεὶς δὲ ὅτι ὁ σερτώ-
τῷ μετέλλῳ, ἐτίμησε τὸν ἄνδρα, καὶ ἐτιμήθη. ἀλλὰ τοῦ ριος ἐφθάρη.
σερτωρίου δολοφονηθέντος ὑπὸ τῶν φίλων, περπέννας καὶ ὅτι ... περ-
ὁ τῶν αὐτοῦ ἡγεμόνων κορυφαιότατος, ἐπεχείρησεν ἐ- πένναν ...
κείνῳ ποιεῖν ὁμοίως, τὰς ἐκείνου δυνάμεις παραλαβόμε- ...
νος. ἀλλ' ὁ πομπήϊος ἀντιταξάμενος αὐτῷ, ἐκράτη-
σε πάντων, καὶ διεφθάρησαν οἱ πλεῖστοι τῶν ἡγεμόνων
ἐν τῇ μάχῃ, αὐτὸν δὲ τὸν περπένναν ἑαλωκότα ζωὸν ἀ-
πέκτεινε. καὶ προσμείνας ἐκεῖ, καὶ κατασκευάσας τὰ πρά-
γματα, καὶ καταστορέσας τὰς ταραχάς, εἰς ἰταλίαν ἐπανῆ-
γε τὸν στρατόν. ἦν δὲ ὑποψία καὶ δέος, ὡς οὐ προήσοιτο
τὸ στράτευμα, δι' ὅπλων δὲ βαδιεῖται μοναρχίας κα-
τάρξων. ὁ δὲ ταύτην ἔλυσε τὴν ὑπόνοιαν, ἀφήσειν ὅτι ἐγκαλεῖ
τὸ στράτευμα φήσας, μετὰ τὸν θρίαμβον. ἓν δ' ἦν, ᾧ οἱ βα- πομπήϊον ὁ
σκαίνοντες αὐτὸν ᾐτιῶντο, ὅτι τῷ δήμῳ μᾶλλον ἢ τῇ βουλῇ δῆμος, ...
προσένεμεν ἑαυτόν· ὅπερ ἦν ἀληθές. οὐ γὰρ ἦν οὐδεὶς ἐμ- ... δήμου
μανέστερον ...

μαιότερον ὁ ῥωμαίων ἠγάπα δῆμος. ἐψηφίσθη γοῦν αὐτῷ ἐπινίκια, καὶ δεύτερος θρίαμβος· συνυπατεύειν δὲ αὐτῷ καὶ ὁ Κράσσος ἐψηφίσθη, αὐτοῦ συνεργήσαντος. ἀλλ' ἀποδειχθέντες ὕπατοι διεφέροντο, καὶ ἐν μὲν τῇ βουλῇ ὁ Κράσσος ἴσχυε μᾶλλον, παρὰ δὲ τῷ δήμῳ ἐκράτει ὁ Πομπήιος. παρῃτήσατο δὲ καὶ τὴν στρατηγίαν. καὶ ἔθους ὄντος τοῖς ῥωμαίοις ἱππεῦσιν, ὅταν στρατεύσωνται τὸν νόμιμον χρόνον, ἄγειν τὸν ἵππον εἰς ἀγορὰν ἐπὶ τοὺς τιμητάς, καταλέγειν τε τῶν στρατηγῶν καὶ αὐτοκρατόρων ἕκαστον, ὑφ' οἷς ἐστρατεύσαντο, καὶ εὐθύνας δοῦναι τῆς στρατείας, καὶ οὕτως ἀφίεσθαι, τιμωμένους τιμαῖς ἢ ἀτιμίαις προσηκούσαις τοῖς βίοις ἑκάστων· τότε προεκάθηντο μὲν οἱ τιμηταί, καὶ οἱ ἱππεῖς ἤγοντο ἐξεταζόμενοι. ὤφθη δὲ καὶ Πομπήιος εἰς τὴν ἀγορὰν, τὰ μὲν ἄλλα παράσημα τῆς ἀρχῆς ἔχων, αὐτὸς δ' ἄγων τὸν ἵππον διὰ χειρός, ἦν δὲ τῷ δήμῳ θαῦμα καὶ σιωπή. ἐπεὶ ὁ εἷς τῶν τιμητῶν, πυνθάνομαί σου, εἶπεν, ὦ Πομπήιε μάγνε, εἰ πάσας ἐστράτευσας τὰς κατὰ νόμον στρατείας; ὁ δὲ μεγάλῃ φωνῇ, ἐστράτευμαι, ἀπεκρίνατο, καὶ πάσας ὑπ' ἐμαυτῷ αὐτοκράτορι. πρὸς ταῦτα ὁ δῆμος ἀνεκέκραγε, καὶ οἱ τιμηταὶ τοῖς πολίταις χαριζόμενοι, ἀναστάντες προέπεμπον αὐτὸν οἴκαδε. τῆς δὲ τῆς ἀρχῆς παρελθούσης, ἀπέθετο αὐτὴν ὁ Πομπήιος, καὶ μετὰ ταῦτα ὁ πειρατικὸς αὐτῷ ἐνετέθη πόλεμος. ὥρμητο μὲν γὰρ ἡ πειρατικὴ δύναμις ἐκ Κιλικίας, ἐν τῷ μιθριδατικῷ πολέμῳ ταῖς βασιλικαῖς ὑπηρεσίαις χρησαμένη ἑαυτήν. εἶτα ῥωμαίων ἐν τοῖς ἐμφυλίοις πολέμοις συμπεσόντων ἀλλήλοις, ἀφύλακτος οὖσα ἡ θάλασσα, κατ' ὀλίγον αὐτοὺς ἐφειλκύσατο· καὶ δύναμιν σχόντες, οὐ τοῖς πλέουσιν ἐπετίθεντο μόνον, ἀλλὰ καὶ νήσους καὶ πόλεις παραλίους παρεστήσαντο. ἐγένοντο δ' αὐτοῖς νῆες μὲν λῃστρικαὶ ὑπὲρ χιλίας, αἱ δὲ ἁλοῦσαι ὑπ' αὐτῶν πόλεις ὑπὲρ τετρακοσίας, πολλὰ δὲ καὶ τῶν ἀβάτων ἐξέκοψαν ἱερῶν, ἐνύβριζον δὲ καὶ τοῖς ῥωμαίοις. ὁπότε γάρ τις ἁλοὺς ἀνεβόα ῥωμαῖος εἶναι, ἐκπεπλῆχθαι προσποιούμενοι, καὶ δεδιέναι, τούς τε μηροὺς ἐπαίοντο, καὶ προσέπιπτον αὐτῷ· καὶ οἱ μὲν ὑπεδέουν αὐτὸν καλτίοις, οἱ δὲ τήβεννον περιέβαλλον, οὕτω τε καταχλευασάμενοι, τέλος ἐν μέσῳ πελάγει κλίμακα προβάλλοντες, ἐκέλευον ἐκβαίνειν, καὶ ἀπιέναι χαίροντα. εἰ δὲ μὴ βούλοιτο, ὠθοῦντες αὐτὸν κατέδυον. πάσης γὰρ θαλάσσης ἀπλώτου τοῖς ἐμπόροις οὔσης, σπάνις ἦν τῶν ἀναγκαίων ἐν τῇ ἀγορᾷ. δόξαν δὲ τὸν Πομπήιον ἐκπέμψαι κατὰ τῶν πειρατῶν, γαβίνιος εἷς τῶν Πομπηίου συνήθων ἔγραψε νόμον, οὐ ναυαρχίαν, ἄντικρυς δὲ μοναρχίαν αὐτῷ διδόντα. ἐδίδου γὰρ ὁ νόμος αὐτῷ ἀρχὴν τῆς ἐντὸς θαλάσσης ἡρακλείων στηλῶν, ἠπείρου δὲ πάσης ἀπὸ θαλάσσης ἐπὶ τετρακόσια στάδια, καὶ πεντεκαίδεκα πρεσβευτὰς ἐκ τῆς βουλῆς ἑλέσθαι ἐπὶ τὰς κατὰ μέρος ἡγεμονίας. χρήματα δὲ λαμβάνειν ἐκ τῶν ταμιείων καὶ τῶν τελῶν ὅσα βούλοιτο, καὶ ναῦς διακοσίας. ταῦτα ὁ μὲν δῆμος προθύμως ἐδέξατο. οἱ δὲ τῆς συγκλήτου ἐπιφανέστεροι, φόβου ἄξιον ἐνόμιζον τὸ τῆς ἐξουσίας ἀπερίληπτον καὶ ἀόριστον, καὶ ἀντέλεγον πλὴν καίσαρος· οὗτος δὲ συνηγόρει τῷ νόμῳ, οὐ διὰ τὸν Πομπήιον, τὸν δῆμον δὲ θεραπεύων, καὶ οἰκειούμενος ἑαυτῷ. τέως μέντοι ἐκυρώθη τὸ ψήφισμα. καὶ ὁ Πομπήιος εἰς ἐκκλησίαν ἐλθών, διπλάσια τὰ ἐψηφισμένα λαβεῖν διεπράξατο. διελὼν οὖν τὰ πελάγη καὶ διαστήματα τῆς θαλάσσης εἰς μέρη τρισκαίδεκα, καὶ νεῶν ἀριθμὸν ἐφ' ἑκάστῳ καὶ ἄρχοντα τάξας, ἐκάθηρε τῶν λῃστηρίων τό τε τυρρηνικὸν πέλαγος, τὸ λιβυκόν, τὸ περὶ σαρδόνα, καὶ κύρνον, καὶ σικελίαν, ἡμέραις τεσσαράκοντα.

ἐπι

ſiora & ardentiora populi Romani ſtudia habuit. Itaq; & alter triumphus, & conſulatus, & Craſſus illius gratia adiutus collega ei datus eſt. Cæterùm in Conſulatu nõ conſenſerũt: ac maior fuit Craſsi in curia, Pompeij in cõcione autoritas. * Imperiũ quidẽ recuſauit. & quia moris erat, ut Romani equites, cum legitimũ tempus militaſſent, equo quiſq; ſuo in forũ ad Cenſores adducto, duces & imperatores recẽſerent, ſub quibus ſtipendia meruiſſent: & rationibus militiæ redditis, uel honore uel ignominia pro anteactæ uitæ ratione afficerentur: Pompeio etiam inter cæteros imperij inſignibus ornato, equum manu ad Cenſores adducente: populus cum admiratione tacuit: Pompeius uerò altero Cenſore rogante, an omnes expeditiones ex lege obijſſet? magna uoce ſe obijſſe reſpondit, easq; omnes ſe ipſo imperatore. Tum populo acclamante, à Cenſoribus in multitudinis gratiam honorificè domum eſt deductus. Poſt anni exitum magiſtratu abeunti bellum Piraticum eſt mandatum. Piratæ porrò ex Cilicia profecti, bello Mithridatico regiæ claſsi nauarant operam. Deinde Romanis bellis ciuilibus inter ſe congreſsis, freti multitudine, paulatim mare incuſtoditum inuaſerunt, non nautas duntaxat aggredi, ſed inſulas & urbes marinimas etiam occupare ſoliti. Naues habuerunt amplius mille, urbes cæperunt ultra quadringentas, multa religioſiſsima ſana exciderunt, & Romanis ipſis inſultarunt. Nam cum aliquis captus exclamabat, ſe Romanum eſſe, ſe territos præ metu ſemora ferire ſimulantes, ante eum prouoluti, partim calceos ei circumligabant, partim togam induebant. Sic ludibrio habitum, demiſſa in medium pelagus ſcala, excendere, & lætum abire iuſſerunt: reſtitantem, impellendo demerſerunt. Cum autem maria omnia mercatoribus interclusa eſſent, & rerum in foro uænalium penuria laboraretur, Pompeio duce delecto, Gabinius familiaris eius legem tulit, qua illi non claſsis imperium, ſed planè Monarchia tribuebatur: conceſſa poteſtate maris quod intra columnas Herculanas eſt, & terræ continentis à quolibet mari ad quadringenta ſtadia: & ut quindecim legatos è ſenatu ad partes imperij tutandas ſibi legeret: & pecuniæ quantum uellet, ex ærario & uectigalibus ſumeret, ac naues ducentas. Hæc plebs alacriter approbauit. Primores autem ſenatus immenſam illam & infinitam poteſtatem metuentes, aduerſati ſunt: præter Cæſarem, qui legem non in Pompeij gratiam, ſed plebis ſibi conciliandæ ſtudio defendit. Decreto illo firmato, Pompeius in concione dupla omnia impetrauit: diuiſo'que pelago, & maris interuallis in partes tredecim deſcriptis, certis nauibus & duce in parte qualibet collocatis, mare Tyrrhenum, Africanum, Sardoum, Corſicum, Siculum, intra dies quadraginta pacauit.

Pompeius prius imperator quam miles.

Bellum Piraticum.

Dein-

Deinde cum urbes feſtinanter præterueheretur, Athenas non præterijt. Sed exceenſu in terram et re diuina facta, populoq; ſalutato, inſcriptiones ſui honoris cauſa factas inuenit, unam intra portam his uerbis: » Quatenus te hominē » eſſe agnoſcis, eatenus Deus es: alterā extra: » Expectabamus, adorabamus, uidimus, deduci» mus: piraticum bellum confectum eſt, & latro» cinia toto mari profligata non amplius trimeſtri ſpacio. His Romæ nūciatis, Manlius tribunus plebis rogationē tulit, ut Pōpeius Luculli prouincia ſuſcepta, & Bithynia adiūcta, bellū Mithridati et Tigrani regibus inferret, retenta claſſe & maris imperio. Quod nō aliud erat, niſi Romanum principatū uni tradere. Tamē ea rogatio, optimatib. metu populi tacentibus & cōniuentibus, ualuit: Pompeius uerò literis acceptis, fertur contractis ſupercilijs percuſſoq; femore præ ſe tuliſſe, quaſi grauiter moleſteq; ferret imperiū: quam diſſimulationē ne amicis quidē ſuis probauit. Inde mari intra Boſporū & Phœniciam præſidijs occupato, contra Mithridatē eſt profectus. qui cum montem inexpugnabilē ob aquæ penuriam deſeruiſſet, eundem Pompeius occupauit, coniectura tum ex ſtirpium natura, tum ex locorū flexibus capta, locum illum fontes habere. cumq; puteos effodi iuſſiſſet, tota caſtra celeriter aqua abundarunt. Deinde caſtris circumpoſitis, hoſti fugam intercludere ſtuduit. ſed ille dies XLV obſeſſus, nihilominus cum firmiſsima parte exercitus elapſus eſt, inutilibus & ægrotis interfectis. Quē Pompeius circa Euphratem aſsecutus, ne ille flumen trajceret, intempeſta nocte eduxit exercitum. Ibi neceſſe erat pro uallo certare, lunaresq; radij turbabant regios. Nam Romani lunam iamiam occiduam a tergo habebant: unde corporum umbræ longè antrorſum proiectæ, opinionē hoſtibus afferebant, eos in propinquo eſſe. Telis igitur incaſſum emiſſis, attingebant neminē. Hoc Romani animaduerſo, clamore ſublato accurrerunt, & ultra decē millia in fuga ceciderunt. Ipſe Mithridates cum pluribus effugit. Pompeius uerò in Armeniam impreſsionem fecit, à Tigrane iuniore accerſitus: iā enim à patre defecerat. At rex Tigranes à Lucullo attritus, humanitate Pompeij audita, deditionē fecit, præſidio in regiā accepto. Ad Pompeiū accedens, Cidarim capiti detractam, ante pedes illius collocare, et humi procumbere uoluit. Sed Pompeius prehēſa dextera, eo iuxta ſe, filio eius ex altera parte collocato, dixit: Cætera Lucullo eſſe aſſcribēda, à quo ei adēpta eſſet Syria, Phœnicia, Cilicia, Galatia, Sophene. Quæ uerò ad ſuū uſq; aduentū conſeruaſſet, ea habiturū. Filiū eius in Sophene regnaturū eſſe. His Tigranes acquieuit. eius uerò filius iratus, cū ad cœnā uocaretur, » Nihil ſibi opus eſſe iſtis Pōpeij honorib. » dixit: ſe enī aliū Romanū inuenturū eſſe. Quare in uinculis ad triumphū ſeruatus eſt. Pompeius Afranio ad Armeniæ præſidium relicto, per

Mithridaticum bellū.

Mithridates ad Euphratē profligatur.

Tigranis deditio.

ὅτε παραπλέων τὰς πόλεις μετὰ σπουδῆς, οὐ παρῆλθε τὰς Ἀθήνας. ἀνέβη δέ, καὶ θύσας, καὶ προσειπὼν τὸν δῆμον, εὗρεν ἐπιγραφὰς εἰς αὐτὸν πεποιημένας, ὧν ἡ μὲν ἐντὸς τῆς πύλης ἔλεγεν· « ἐφ' ὅσον ἂν ἄνθρωπος οἶδας, ἐπὶ τοσοῦτον εἶ θεός. ἡ δὲ ἐκτός· « προσεδοκῶμεν, προσκυνοῦμεν, εἴδομεν, προπέμπομεν. « κατελύθη μὲν οὖν ὁ πειρατικὸς πόλεμος, καὶ τὰ πανταχοῦ τῆς θα« λάσσης ἐξηρέθη λῃστήρια, οὐκ ἐν πλείονι χρόνῳ μηνῶν τριῶν. τούτων δὲ εἰς Ῥώμην ἀπαγγελθέντων, γράφει νόμον εἷς τῶν δημάρχων ὁ Μάλλιος, παραλαβεῖν τὸν Πομπήιον πᾶσαν τὴν χώραν ἧς ὁ Λούκουλλος ἦρχε, προσλαβόντα δὲ καὶ Βιθυνίαν, πολεμῆσαι Μιθριδάτῃ καὶ Τιγράνῃ τοῖς βασιλεῦσιν, ἔχοντα καὶ τὴν ναυτικὴν δύναμιν, καὶ τὸ κράτος τῆς θαλάσσης, ὡς ἤδη πρὶν εἴληφε. τοῦτο δὲ ἦν, ὑφ' ἑνὶ συλλαβεῖν γενέσθαι τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν. τὸ μὲν οὖν ψήφισμα ἐκυρώθη, φοβηθέντων τὸν δῆμον τῶν ἀριστοκρατικῶν, καὶ σιωπησάντων. Πομπήιος δὲ δεξάμενος τὰ γράμματα, λέγεται τὰς ὀφρῦς συναγαγεῖν, καὶ τὸν μηρὸν πατάξαι, ὡς δυσχεραίνων, καὶ βαρυνόμενος τὴν ἀρχήν. τὴν δ' εἰρωνείαν οὐδ' οἱ συνήθεις αὐτῷ ῥᾳδίως ἤνεγκαν. τὴν δὲ μεταξὺ Φοινίκης καὶ Βοσπόρου θάλασσαν ὑπὸ φρουρᾷ τῶν νεῶν διαλαβών, αὐτὸς ἐβάδιζεν ἐπὶ Μιθριδάτην. ἐκείνου δ' ἐκλιπόντος ὄρος δυσμαχον, ὡς ἄνυδρον, ἐν ᾧ ἐστρατοπέδευεν, ὁ Πομπήιος κατέσχεν αὐτό, καὶ τῇ φύσει τῶν βλαστανόντων, καὶ ταῖς συγκλίσεσι τοῦ τόπου τεκμαιρόμενος ἔχειν πηγὰς τὸ χωρίον, ἐκέλευσεν ὀρύσσειν φρέατα. καὶ ταχὺ μεστὸν ἦν ὕδατος τὸ στρατόπεδον. εἶτα τὸ στρατόπεδον περιταφρεύσας, ἐπετείχιζεν αὐτόν. ὁ δὲ πεντήκοντα καὶ τέσσαρας ἀνασχόμενος πολιορκηθῆναι ἡμέρας, ἔλαθεν ἀποδρὰς μετὰ τῆς ἐρρωμενεστάτης δυνάμεως, ἀποκτείνας τοὺς ἀχρήστους καὶ τοὺς νοσοῦντας. καταλαβὼν δὲ αὐτὸν περὶ τὸν Εὐφράτην ὁ Πομπήιος, ἵνα μὴ φθάσῃ περάσας τὸν ποταμόν, ἐκ μέσων νυκτῶν ἐπῆγε τὴν στρατιάν. ἦν οὖν ἀνάγκη ὑπὲρ τοῦ χάρακος μάχεσθαι. σελήνη δ' ἦν καταφερομένη, ὃ τοὺς βασιλικοὺς ἐσφάλλετο. ἡ μὲν γὰρ κατὰ νώτου τῶν Ῥωμαίων ἦν, ἡ δὲ πρὸς δύσιν οὖσα, αἱ σκιαὶ τῶν σωμάτων προσῆλθον πολύ, δόκησιν παρεῖχον τοῖς πολεμίοις ἐγγίζειν τοὺς Ῥωμαίους αὐτοῖς· καὶ τοὺς ὑσσοὺς ἀφιέντες, ἐβάλλοντο οὐδενός· συνιδόντες δὲ Ῥωμαῖοι μετὰ κραυγῆς ἐπέδραμον, καὶ φυγόντας ἔκτεινον, ὡς πολὺ πλείους μυρίων ἐκθανεῖν. αὐτὸς δὲ Μιθριδάτης μετὰ πλειόνων διέφυγε. Πομπήιος δὲ εἰς Ἀρμενίαν ἐνέβαλε, Τιγράνου τοῦ νέου καλοῦντος αὐτόν· ἤδη γὰρ ἀφειστήκει τοῦ πατρός. ὁ δὲ βασιλεὺς Τιγράνης ὑπὸ Λουκούλλου συντετριμμένος, ἥμερον δὲ πυνθανόμενος τὸν Πομπήιον, ἑαυτὸν παρέδωκε, καὶ φρουρὰν ἐδέξατο πρὸς τὰ βασίλεια. προσιὼν δὲ τῷ Πομπηίῳ, τὴν τιάραν ἀφεῖλε τῆς κεφαλῆς, καὶ ὥρμησε πρὸ τῶν ποδῶν αὐτὴν ἐκείνου θεῖναι, καὶ καταβαλεῖν ἑαυτόν. ἀλλ' ὁ Πομπήιος τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ λαβόμενος, προσηγάγετο, καὶ πλησίον ἐκάθισε, τὸν δ' ἐκείνου υἱὸν ἐπὶ θάτερα, καὶ ἔφη τῶν μὲν ἄλλων δεῖν αἰτιᾶσθαι Λούκουλλον· ὑπ' ἐκείνου γὰρ ἀφῃρῆσθαι Συρίαν, Φοινίκην, Κιλικίαν, Γαλατίαν, Σωφηνήν· ἃ δὲ ἄχρις αὐτοῦ διατετήρηκεν, ἕξειν, Σωφηνῆς δὲ βασιλεύσειν τὸν υἱόν. ἐπὶ τούτοις ὁ μὲν Τιγράνης ἠγάπησεν, ὁ δ' υἱὸς ἐδυσφόρει. καὶ κληθεὶς ἐπὶ δεῖπνον, « οὐκ, ἔφη, Πομπηίου δέομαι, τοιαῦτα τι« μῶντος. καὶ γὰρ αὐτὸς ἄλλον εὑρήσειν Ῥωμαῖον. ἐκ τούτου δεθείς, εἰς τὸν θρίαμβον ἐφυλάχθη. καταλιπὼν δὲ Πομπήιος φρουρὸν Ἀρμενίας Ἀφράνιον, αὐτὸς διὰ τῶν

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

διὰ τῶν προσοικούντων τὸν καύκασον ἐθνῶν, ὡς μιθριδάτην ἐδίωξε. μέγιστα δὲ αὐτῶν ἐστὶν ἔθνη ἀλβανοί τε καὶ ἴβηρες, οἱ μὲν ὡς τὰ μοσχικὰ ὄρη καὶ τὸν πόντον καθήκοντες, ἀλβανοὶ δ' ὡς τὴν ἕω καὶ τὴν κασπίαν θάλασσαν. οὗτοι πρῶτον μὲν αἰτήσαντι πομπηΐῳ δίοδον ἔδοσαν, ἔπειτα γενόμενοι τετρακισμυρίων οὐκ ἐλάττους, προσέβαλον αὐτῷ, καὶ τραπέντες ἐφθάρησαν παμπληθεῖς. τοῦ δὲ βασιλέως αὐτῶν πέμψαντος πρέσβεις, σπεισάμενος, ἀπῄει ὡς ἐπὶ ἴβηρας μαχιμωτέρους ὄντας τῶν ἀλβανῶν, καὶ μήτε μήδοις μήτε πέρσαις ὑπείξαντας, διαφυγόντας δὲ καὶ τὴν τῶν μακεδόνων δυναστείαν, ἀλεξάνδρου ταχέως ἐκ τῆς ὑρκανίας ἀπάραντος. ἀλλὰ καὶ τούτους μεγάλῃ μάχῃ τρεψάμενος, πολλοὺς ἀνεῖλε, καὶ πολλοὺς ἐζώγρησεν. ἐντεῦθεν εἰς τὴν κόλχον ἐνέβαλεν. αὖθις δὲ ἀλβανῶν ἀποστάντων, ἤλαυνεν ἐπ' αὐτοὺς διὰ ἀνύδρου καὶ τραχείας ὁδοῦ, ὕδωρ ἐν ἀσκοῖς πολλοῖς ἐπικομιζόμενος. καὶ συμβαλὼν αὐτοῖς, ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ σφῶν βασιλέως στρατηγουμένοις, ἐνίκησε· καὶ αὐτὸν ἐπελθόντα οἱ καὶ βαλόντα, ἐκ χειρὸς διελάσας ἀπέκτεινεν. ἐν τῷ τε καὶ ἀμαζόνες λέγονται συμμαχῆσαι τοῖς ἀλβανοῖς. (περὶ ἀμαζόνων.) μετὰ γὰρ τὴν μάχην σκυλευομένων τῶν νεκρῶν, πέλτας ἀμαζονικὰς οἱ ῥωμαῖοι καὶ κοθόρνους ἐνέτυχον, σῶμα δὲ γυναικεῖον οὐδὲν εὗρον. νέμονται δὲ αὗται τὰ καθήκοντα πρὸς ὑρκανίαν θάλασσαν τοῦ καυκάσου· μέσον δὲ τῶν ἀλβανῶν καὶ αὐτῶν οἰκοῦσι γῆλαι καὶ λίγυες, οἷς ἔτους ἑκάστου περὶ τὸν θερμώδοντα ποταμὸν εἰς ταὐτὸν φοιτῶσαι, ὁμιλοῦσιν ἐπὶ δύο μῆνας. εἶτα καθ' ἑαυτὰς ἀπαλλαγεῖσαι βιοῦσι· τεκοῦσαι δὲ τὰ μὲν ἄρρενα, κομίσασαι περὶ τὴν τῶν πατέρων ἐκτίθενται γῆν, τὰ δέ γε θήλεα τρέφουσι. (περὶ δὲ συν[illegible] πομπηΐου καὶ [illegible] χρημάτων [illegible].) τῶν δὲ τοῦ μιθριδάτου παλλακῶν ἀναχθεισῶν πρὸς αὐτὸν, οὐδεμίαν ἔγνω πομπήϊος. στρατονίκη δὲ, ἣ καὶ μέγιστον παρὰ μιθριδάτῃ ἔσχεν ἀξίωμα, καὶ τὸ πολυχρυσότατον τῶν φρουρίων ἐφύλαττε, δῶρά τε πολλὰ τῷ πομπηΐῳ προσήγαγε, καὶ τὸ φρούριον παρεδίδου. ὁ δὲ τῶν προσαχθέντων ὅσα κόσμον ἱεροῖς καὶ λαμπρότητα τῷ θριάμβῳ παρεῖχον, λαβὼν μόνα, τὰ λοιπὰ τὴν στρατονίκην ἔχειν ἐκέλευσε. καὶ τοῦ βασιλέως δὲ τῶν ἰβήρων κλίνην, καὶ τράπεζαν, καὶ θρόνον, χρυσᾶ πάντα πέμψαντος αὐτῷ, καὶ ταῦτα τοῖς ταμίαις εἰς τὸ δημόσιον παραδέδωκεν. (ὅτι τὰς περὶ ἄμανον ἄραβας, καὶ συρίαν, καὶ τὴν ἰουδαίαν ὑπέταξεν.) ὡς δὲ τὸν μιθριδάτην ἑώρα φεύγοντα χαλεπώτερον ἢ μαχόμενον, τούτῳ μὲν ἀπεῖπεν ἰσχυρότερον ἑαυτοῦ πολέμιον τὸν λιμὸν ἀπολείψειν, αὐτὸς δὲ προῆγε σὺν στρατιᾷ. χειρωσάμενος δὲ διὰ ἀφρανίου τοὺς περὶ ἄμανον * ἄραβας, κατῆλθεν εἰς συρίαν, ταύτην μὲν ἐπαρχίαν καὶ κτῆμα ῥωμαίων ἀπέφηνε. τὴν δὲ ἰουδαίαν ὑπέταξε, καὶ τὸν βασιλέα αὐτῆς ἀριστόβουλον συνέλαβεν, ὡς ἐν τοῖς ἰουδαϊκοῖς ἤδη ἱστόρηται. μέγα δὲ ὂν ὄνομα τῆς αὐτοῦ δυνάμεως, καὶ μεῖζον τῆς ἀρετῆς καὶ πρᾳότητος. (ὅτι ὁ μιθριδάτης [illegible], καὶ ὁ [illegible] προδοσία τῆς [illegible].) ὁ δὲ τῆς περὶ τὴν πέτραν ἀράβων βασιλεὺς δείσας, ἔγραψε πομπηΐῳ πάντα πείσεσθαι. ἠγγέλη μὲν τῷ αὐτῷ τεθνεὼς καὶ ὁ μιθριδάτης, φαρνάκου τοῦ υἱοῦ διαχειρισαμένου αὐτόν. εἰς ἀμισὸν δὲ ἀφικομένῳ πομπηΐῳ, πολλὰ μὲν δῶρα παρὰ φαρνάκου κεκόμισε, πολλὰ δέ γε πρὸς ἐκείνῳ τὸ σῶμα, καὶ αὐτὸς ὁ μιθριδάτης νεκρός. (ὅτι ὑπανιόντος [illegible] ὁ πομπήϊος δὲ μουκίαν ἀπεβάλετο, χωρὶς στρατοῦ τὴν ῥώμην κατέλαβε.) ἐπανιὼν δὲ λυπηρὰν τὴν ἐπάνοδον ἔσχηκε διὰ τὴν γυναῖκα μουκίαν, ἐξυβρίσασαν παρὰ τὴν ἀποδημίαν αὐτοῦ. καὶ πλησιάσας τῇ ἰταλίᾳ, ἔπεμψεν ἐκείνῃ τὴν ἄφεσιν. ὡς δὲ τῇ ῥώμῃ λόγοι περὶ αὐτοῦ ἐγένοντο, καὶ θόρυβος ἦν, ὡς τὸ στράτευμα τῇ πόλει ἐπάξοντος καὶ μοναρχήσοντος. ὁ δὲ τῆς ἰταλίας θ' ἅμα ἐπέβη, καὶ ἐκκλησιάσας, σὺν στρατιώτας

per gentes Caucaſi mõtis accolas Mithridatẽ eſt perſecutus, quarũ maximæ ſunt Albani & Iberes: hi ad Meſchicos montes & Põtũ pertinentes, illi uerſus ortum & mare Caſpiũ habitantes. *Albani.* Albani Pompeio petenti tranſitũ dederant. Deinde cum non pauciores X L millibus conueniſſent, impetũ in eum fecerunt: ſed profligati ſunt, atque ingens multitudo perijt. Eorum uerò regi pace quam per legatos petierat, data, contra Iberes eſt profectus, *Iberes.* Albanis bellicoſiores: qui neque Perſis neque Medis ceſſerant, & Macedonum quoque dominatum effugerant, Alexandro celeriter ex Hyrcania digreſſo. Sed & his magno prælio ſuperatis, multos occidit, multos cæpit. Inde Colchidem inuaſit, & contra Albanos qui defecerant, per aſperam & aridam uiam aqua multis utribus allata, rediens: ijs uictis, regem & ducem eorum Adelphũ ictum inferentem, gladio transfixit. In Albanorum exercitu Amazones fuiſſe perhibentur. *Amazones.* nam cum poſt præliũ cadauera ſpoliarentur, Romani peltas Amazonicas & cothurnos, nullum tamen fœmineum corpus repererunt. Incolũt eæ mulieres eas Caucaſi partes quæ ad mare Hyrcanum deſcendunt. In illarum Albanorumque medio habitant Gellæ & Ligyes, cum quibus quotannis circa flumen Thermodontem per duos menſes cocunt. Inde digreſſæ, uitam ſine uiris agunt. Cum pepererunt, mares circa patrum terram exponunt: puellas ipſæ educant. Mithridatis pellicib. ad ſe adductis, nullius conſuetudine Pompeius uſus eſt. *Pompeij continentia & abſtinentia.* Stratonice uerò ſumma dignitate apud Mithridatem prædita, caſtello opulentiſſimo præfecta, multa munera Pompeio obtulit, & caſtellum ipſum tradidit. Is uerò ijs tantũ quæ uel templis ornamento futura, uel triumpho ſplendorem allatura erant, acceptis: reliqua Stratonicen habere iuſsit. Item lectũ, menſam, ſolium, aurea omnia ſibi à rege Iberũ miſſa, quæſtoribus dedit, in ærarium referenda. Vt Mithridatem fugiendo quàm pugnando moleſtiorem eſſe uidit, ſe hoſtem illi famẽ, ſe ipſo grauiorem, relicturum eſſe minatus, cum exercitu progreſſus eſt: domitisque per Afranium * Arabibus, qui ad Amanũ habitant, Syriam populi Romani prouinciam & poſſeſsionem fecit: Iudæam ſubegit, Ariſtobulo rege cõprehenſo, ut iam in hiſtoria Iudaica eſt expoſitũ. Cum potentia Pompeij multum, uirtus & clementia magis etiam celebrarentur, Arabiæ Petreæ rex territus, ei ſcripſit, ſe in eius poteſtate fore. Nunciato Mithridatis interitu, Aminſum profectus, *Pharnaces parricida.* à Pharnace parricida multa munera accepit, multos homines, & ipſum Mithridatis cadauer. Reditum ei moleſtum fecit uxoris Mutiæ per ipſius abſentiam adulterium: *Mutiæ repudium.* cui, cum Italiæ appropinquaſſet, libellum repudij miſit. Romæ autem rumore & tumultu orto, quaſi exercitum in urbem adducturus & regnũ occupaturus eſſet: ſimulatque Italiam attigit, concione aduocata, milites in

ſua quenq; redire, atq; iterum ad triumphum præſtò eſſe iuſsit. Exercitu dimiſſo, ciuitates eum inermem cum paucis ire uidentes, præ lætitia effuſæ, Romam cum maioribus copijs officij gratia perduxerunt. Lege autem non permittente, ut ante triumphũ urbem ingrederetur, à ſenatu petijt, ut comitia conſularia differrentur: ſed id Catone aduerſato non impetrauit. Quare uirũ eum conciliare ſibi ſtudens, ex duabus illius neptibus alterã ipſe ducere, alteram filio ſuo deſpondere uoluit: qua affinitate Cato, ut quæ corrumpendæ ſuæ integritati eſſet, repudiata, & ſororẽ & uxorẽ iratas habuit. Pòſt Pompeio ob conſulatũ Afranio petendũ pecunia per tribus diſtributa male audiente, ut qui dignitates indignis uænales fecerat: Cato mulieribus dixit: Iſta probra nobis communia erũt, ſi affinitatẽ cum Pompeio cõtraxerimus. Triumpho propter magnitudinẽ biduo peracto: tamen ex apparatis rebus, temporis excluſæ anguſtijs multæ ſpectari non potuerunt: & ſcriptura prælata ſignificatum eſt, de quibus gentibus triumpharetur. Hæ aũt fuerunt, Pontus, Armenia, Paphlagonia, Cappadocia, Media, Colchi, Iberes, Albani, Syria, Cilicia, Meſopotamia, Phœnicia, Palæſtina Iudæa, Arabia, Piratæ terra mariq; debellati. Inter hæc caſtella mille non pauciora capta, urbes penè nongentæ: naues piraticæ octingentæ, hoſtiũ * regiæ undequadraginta. Adhæc in literis referebatur, cum ex uectigalibus * quinquies millies centena millia in ærarium redirent, ſe decies octies & quingenties centena millia adiecisse. In ærariũ inferri ſignatæ pecuniæ & aurei atq; argẽtei ornatus uicies mille talẽta, præter ea quæ militibus donata eſſent. In triũpho ducti ſunt, præter archipiratas, Tigranis Armenij filius, cum uxore & filiabus, ipſiusq; regis Tigranis uxor Zoſime, & Iudæorũ rex Ariſtobulus, & cognati Mithridatis, alijq; plures. Illud aũt in eius gloria præcipuũ fuit, quòd tres triũphos duxit: primum ex Africa, alterum ex Europa, poſtremum ex Aſia: tum annos XL natus. uictorijs totum penè terrarum orbem complexus. Pòſt, Roma finitimisq; locis annonæ penuria laborantibus: in Sicilia, Sardinia, & Africa maxima frumenti copia coacta, cum gubernatores ob uentorum uehementiam ſoluere recuſarent, primus naui conſcenſa, & ancoris reuelli iuſsis, exclamauit: Nauigare ne-

» ceſſe eſt, uiuere non eſt neceſſe. Hac audacia, ſecundaq; fortuna uſus, omnes mercatus frumento, nauibus mare impleuit. E're porrò eius fuiſſet, ſi tum uitam cum morte commutaſſet. Inſecutum enim tempus ei ſucceſſus inuidioſos & caſus exitioſos attulit. Nam cum ſe cum Cæſare coniunxiſſet, eumq; ſua autoritate & potentia extuliſſet, ab illo euerſus & conculcatus eſt. Ne autem bis eadem commemorentur, quæ de Pompeio reſtant, in Cæſaris hiſtoria (in eam enim incidunt) referentur.

Pōpeij affinitas à Catone repudiata.

Catalogus gentium à Pompeio debellatarũ.

Tres triumphi.

Res frumentaria.

Cæſaris amicitia Pōpeio exitiabilis.

C. Iu-

ἐκέλευσεν ἕκαστον πρὸς τὰ οἰκεῖα τρέπεσθαι, καὶ αὖθις ἀθροισθῆναι διὰ τὸν θρίαμβον. σκεδασθείσης δὲ οὕτω τῆς στρατιᾶς, ἄνοπλον αἱ πόλεις ὁρῶσαι πομπήιον, καὶ μετ' ὀλίγων ἀπιόντα, ὑφ' ἡδονῆς ἐκχεόμεναι καὶ προπέμπουσαι, συγκατήγαγον εἰς τὴν ῥώμην μετὰ δυνάμεως πλείονος. τοῦ δὲ νόμου μὴ συγχωροῦντος, πρὸ τοῦ θριάμβου παρελθεῖν εἰς τὴν πόλιν, πέμψας ἠξίου τὴν βουλὴν ὑπερθέσθαι τὰς τῶν ὑπάτων ἀρχαιρεσίας. κάτωνος δὲ ἀντιπράξαντος, οὐκ ἔτυχε· διὸ καὶ οἰκειώσασθαι τὸν ἄνδρα ἠθέλησε. δυοῖν οὖν ἀδελφιδῶν οὐσῶν ἐκείνῳ, τὴν μὲν αὐτὸς ἐζήτει λαβεῖν, τὴν δὲ τῷ υἱῷ συνοικίσαι. παραιτουμένου δὲ τὴν ἀγχιστείαν τοῦ κάτωνος, ὡς διαφθορὰν ἡγουμένου εἶναι τοῦ τρόπου, ἥ τε ἀδελφὴ καὶ ἡ γυνὴ ἐχαλέπαινον. ἀφρανίου δὲ πομπηίου ὑπατείαν μετιόντος, καὶ διὰ τοῦτο πρὸς τὰς φυλὰς ἀργύριον ἀναλίσκοντος, καὶ κακῶς ἐντεῦθεν ἀκούοντος, ὡς ὠνίους τὰς ἀρχὰς ποιουμένου τοῖς μὴ τούτων ἀξίοις, ὁ κάτων ἔφη πρὸς τὰς γυναῖκας· τούτων τῶν ὀνειδῶν κοινωνητέον ἡμῖν, οἰκείοις γενομένοις πρὸς τὸν πομπήιον. τοῦ θριάμβου δὲ διὰ μέγεθος ἐν δυσὶ τελεσθέντος ἡμέραις, οὐκ ἐξήρκεσαν αὗται, ἀλλὰ τῶν προεσκευασμένων πολλὰ τῆς θέας ἐξέπεσε· γράμμασι δὲ προηγουμένοις ἐδηλοῦτο τὰ γένη, καθ' ὧν ἐθριάμβευεν, ἦν δὲ ταῦτα· πόντος, ἀρμενία, παφλαγονία, καππαδοκία, μηδία, κόλχοι, ἴβηρες, ἀλβανοί, συρία, κιλικία, μεσοποταμία, τὰ περὶ φοινίκην καὶ παλαιστίνην, ἰουδαία, ἀραβία, τὸ πειρατικὸν ἅπαν ἐν γῇ καὶ θαλάττῃ καταπεπολεμημένον. ἐν δὲ τούτοις φρούρια μὲν ἑαλωκότα χιλίων οὐκ ἐλάττω, πόλεις δὲ οὐ πολὺ τῶν ἐνακοσίων ἀποδέουσαι, καὶ νῆες πειρατικαὶ ὀκτακόσιαι, κατοικίαι δὲ * πόλεων μιᾶς δέουσαι τεσσαράκοντα. πρὸς δὲ τούτοις ἔφραζε διὰ τῶν γραμμάτων, ὅτι πεντακισχιλίας μὲν μυριάδας ἐκ τῶν τελῶν ὑπάρχειν, ἐκ δὲ ὧν αὐτὸς προσεκτήσατο, μυριάδας ἑπτακισχιλίας πεντακοσίας ῥωμαῖοι λαμβάνουσιν. ἀναφέρεται δὲ εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον ἐν νομίσματι καὶ κατασκευαῖς ἀργυρέων καὶ χρυσίων δισμύρια τάλαντα, πάρεξ τῶν τοῖς στρατιώταις νενεμημένων. αἰχμάλωτοι δὲ ἐπόμπευσαν, ἄνευ τῶν ἀρχιπειρατῶν, υἱὸς τιγράνου τοῦ ἀρμενίου, μετὰ γυναικὸς καὶ θυγατέρων. αὐτοῦ τε τιγράνου τοῦ βασιλέως γυνὴ ζωσίμη, καὶ βασιλεὺς ἰουδαίων ἀριστόβουλος, καὶ συγγενεῖς μιθριδάτου, ἄλλοι τε πλείους. μέγιστον δὲ ὑπῆρξε πρὸς δόξαν αὐτῷ, ὅτι τρὶς τεθριαμβευκώς, τὸν μὲν πρῶτον ἐκ λιβύης, τὸν δὲ δεύτερον ἐξ εὐρώπης, τὸν δὲ τελευταῖον ἀπὸ τῆς ἀσίας κατὰ τρόπον τινὰ τὴν οἰκουμένην ἐδόκει τοῖς τρισὶν ὑπῆχθαι θριάμβοις. ἦν δὲ τότε τῶν ἐτῶν τεσσαράκοντα. σιτοδείας δὲ μετὰ ταῦτα τὴν ῥώμην καὶ τὰ περὶ αὐτὴν κατασχούσης, πλεύσας εἰς σικελίαν, καὶ σαρδώ, καὶ λιβύην, ἤθροισε σῖτον, καὶ ἀνάγεσθαι μέλλων τῶν κυβερνητῶν ὀκνούντων διὰ πνεύματα βίαια, πρῶτος αὐτὸς ἐμβάς, τὰς ἀγκύρας αἴρειν ἐκέλευσε, καὶ ἀνεβόησε, πλεῖν ἀνάγκη, ζῆν δ' οὐκ ἀνάγκη. τοιαύτῃ δὲ τόλμῃ χρώμενος, καὶ ἀγαθῇ τύχῃ, ἐνέπλησε τὰ ἐμπόρια σίτου, πλοίων δέ γε τὴν θάλασσαν. καὶ ὤνητο ἂν ἐντεῦθεν τοῦ βίου παυσάμενος. ὁ δὲ ἐπιὼν χρόνος αὐτῷ τὰς ἐκ τῆς εὐτυχίας ἐπήγαγε φθόνους, ἀνήκεστα δέ γε τὰ δυστυχήματα. προσθεὶς γὰρ καίσαρι, καὶ διὰ τῆς οἰκείας δόξης τε καὶ δυνάμεως ἐξάρας αὐτόν, ὑπ' ἐκείνου ἀνετέτραπτό τε καὶ καταβέβλητο. ἵνα δὲ μὴ δὶς τὰ αὐτὰ ἱστορῆται, ἐν τοῖς περὶ καίσαρος τὰ λοιπὰ τοῦ πομπηίου εἰρήσεται, τῇ περὶ ἐκείνου συμπεπλεγμένα ἱστορίᾳ.

ὅτι σιτοδείας ἔσω τῆς ῥώμης πομπήιος ἐκπλεύσας συνήγαγε σῖτον, καὶ εἰς τὴν ῥώμην ἤγαγεν.

περὶ

ΠΕΡΙ ΙΟΥΛΙΟΥ ΓΑΙΟΥ καίσαρος.

Εὐτυχὴς δὲ ὁ καῖσαρ ἐν στρατηγίαις γενόμενος, καὶ πολλοὺς κατωρθωκὼς πολέμους, μνησάμενος δ' ἑαυτῷ τὴν ἐκ τοῦ δήμου ῥοπὴν, αὐχεῖν ἤρξατο καὶ μοναρχίας ἐρᾶν, ἐπεὶ ἑώρα τινὰς ἐναντιουμένους αὐτῷ, καὶ μάλιστα τὸν πομπήιον τότε μέγα δυνάμενον, τὴν ῥώμην ἐξ ἰβηρίας ἐπανεληλύθει. ἣν γὰρ πρὸ τούτου λαχὼν, ὡς ταύτης ἐπέβη, ἐπὶ λυσιτανοὺς καὶ καλαίκους ἐστράτευσε. καὶ κρατήσας τούτων, ἄχρι τῆς ἔξω προῆλθε θαλάσσης, τὰ μὴ πρὶν ὑπακούοντα ῥωμαίοις ἔθνη καταστρεφόμενος. καὶ ἀπηλλάγη τῆς ἐπαρχίας εὐδοκιμῶν, αὐτός τε πλούσιος γεγονὼς, καὶ τοὺς στρατιώτας ὠφεληκώς. θέλων δὲ ἐπὶ τῇ νίκῃ θριαμβεῦσαι, πρὸς αὐτούς τε τοὺς ὑπατικοὺς ἀφιγμένος ἀρχαιρεσίας, καὶ μνώμενος ἑαυτῷ ὑπατείαν, ἐν ἀντινομίᾳ ἐγένετο. τοὺς μὲν γὰρ θριαμβεύειν μέλλοντας, ἔξω νενόμιστο διατρίβειν τῆς πόλεως· τοὺς δὲ μετιέναι θέλοντας ὑπατείαν, δι' ἑαυτῶν ταύτην πράττειν, τοῖς ἀρχαιρεσιάζουσιν ἐντυγχάνοντας. καταφρονεῖ τοίνυν τοῦ θριάμβου, καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν πόλιν, εἰς ὑπατείαν παρήγγελλε. τὸν δὲ μέγα δυνάμενον ἐν τῇ βουλῇ καὶ ὁ κράσσος ὢν, πρὸς ὃν ὁ καῖσαρ ᾠκείωτο, ἀντιπολιτευόμενος τῷ πομπηίῳ ἐτύγχανε, τούτους ὁ καῖσαρ ἐκ διαφορᾶς εἰς φιλίαν μετήνεγκε, καὶ ὑπ' ἀμφοῖν ὥσπερ δορυφορούμενος εἰς ὑπατείαν παρῆλθε, καὶ αὐτίκα νόμους εἰσῆγε, δι' ὧν ᾠκειοῦτο τὸν δῆμον. ἵνα δὲ τὴν πομπηίου ἰσχὺν ὁ καῖσαρ ἑαυτῷ προσεταιρίσηται, τὴν οἰκείαν θυγατέρα ἰουλίαν αὐτῷ κατηγγύησε. γήμας οὖν αὐτὴν ὁ πομπήιος, ὅπλων τὴν ἀγορὰν αὐτίκα ἐνέπλησε, καὶ τούς τε νόμους τῷ δήμῳ συνεπεκύρωσε, καὶ καίσαρι τήν τε ἐντὸς ἄλπεων καὶ τὴν ἐκτὸς ἅπασαν κελτικὴν, καὶ τὸ ἰλλυρικὸν μετὰ ταγμάτων τεσσάρων εἰς πενταετίαν προσέθετο. τῶν δ' ἀντειπόντων ἐκ τῆς βουλῆς πρὸς ταῦτα περιυβρισθέντων, ὀλίγοι παντάπασιν ὑπατεύοντι τῷ καίσαρι συνῄεσαν εἰς βουλήν. εἰπόντος δέ τινος τῶν σφόδρα γερόντων, ὡς φόβῳ τῶν ὅπλων καὶ τῶν στρατιωτῶν οὐ συνέρχονται, τί οὖν, ἔφη ὁ καῖσαρ, οὐ καὶ σὺ ταῦτα δεδιὼς οἰκουρεῖς; ὁ δὲ, ὅτι με ποιεῖ μὴ φοβεῖσθαι τὸ γῆρας, ἔφη, βραχὺς γὰρ ὁ βίος, ὅς ἔτι μοι λείπεται. τοὺς δὲ κελτικοὺς πολέμους μαχόμενος, ἐλβετίους μὲν καὶ τιγυρίνους κατεπολέμησε, καὶ ὑπέταξε. γερμανοῖς δὲ συμμίξαι μέλλων, ὁρῶν τοὺς ἡγεμόνας ἀποδειλιῶντας, καὶ μάλιστα ὅσοι τῶν ἐπιφανῶν ἦσαν καὶ νέων, ἐκέλευσεν ἀπιέναι, καὶ μὴ κινδυνεύειν παρὰ γνώμην ἀνάνδρους καὶ μαλακοὺς οὕτως ἔχοντας. αὐτὸς δὲ ἔφη τὸ δέκατον τάγμα παραλαβὼν, ἐπὶ τοὺς βαρβάρους πορεύεσθαι, μήτε κρείττοσι κίμβρων μέλλων μάχεσθαι πολεμίοις, μήτε αὐτὸς μαρίου χείρων ὢν στρατηγός. ἐκ τούτου ὁρμῆς καὶ προθυμίας γενόμενοι πλήρεις ἅπαντες ἠκολούθησαν, καὶ μαχεσάμενοι, λαμπρῶς τοὺς ἐναντίους ἐτρέψαντο, ὥστε νεκρῶν μυριάδας ὀκτὼ γενέσθαι. ὁ δὲ τούτων βασιλεὺς ἀριόβιστος φθάσας μετ' ὀλίγων διεπέρασε τὸν ῥῆνον. ταῦτα διαπραξάμενος, εἰς τὴν περὶ πάδον γαλατίαν κατέβη, ἔνθα διατρίβων ἐδημαγώγει, πολλοὺς ἐκ ῥώμης πρὸς αὐτὸν ἀφικνουμένους, τοῖς ἀπὸ τῶν πολεμίων χρήμασι τοὺς πολίτας χειρούμενος. ἐκεῖθεν δὲ ἄλλοις ἔθνεσιν ἐπελθὼν, καὶ νικήσας περιφανῶς, αὖθις ἐν τοῖς περὶ πάδον χωρίοις διαχειμάσων ὑπέστρεψε, τοὺς περὶ τὴν ῥώμην ὄντας ὑποτιθέμενος χρήμασιν, ἃ τοῖς τὰς ἀρχὰς ἑαυτοῖς μνωμένοις χορηγῶν ἐκεῖνος, τὸν δῆμον τούτοις διαφθείρειν ἐπεῖχε, καὶ τοῖς τε

χρή-

Margin: ὅτι τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα ὁ καῖσαρ τῷ πομπηίῳ κατηγγύησεν.

Margin: [illegible]

C. IVLII CAESARIS DIctatoris uita.

FVit & Cæſar in re militari fortunatus, multaq; bella proſperè cõfecit. Cum aũt cultu et obſeruãtia populi regnũ affectaret, in eoq; cùm aliorũ aduerſationes, tum magnas Pompeij opes ſibi obſtare cerneret: Romã ex Hiſpania rediјt. in quam prouinciam ante id tempus ſibi decretã cum primũ ueniſſet, Luſitanis & * Calæcis domitis, uſq; ad exterius mare proceſsit: easq; gẽtes ſubegit, quæ antè Romanis nõ paruerunt. Ex prouincia diſceſsit gloria & opib. auctus, etiam militibus ditatis. Triumphaturus, cum ad conſularia comitia ueniſſet, & conſulatum ambiret, in leges contrarias incidit. Moris enim erat, ut triumphaturi extra urbem manerent: qui uerò Conſulatũ ambirent, ipſi comitiјs candidati intereſſent. Contempto igitur triumpho urbem ingreſſus, Conſulatũ petiјt. Craſſum, uirũ in ſenatu potentiſsimũ, ſibiq; amicum, & Pompeiũ, inter ſeſe diſsidentes, atq; inuicẽ aduerſantes, recõciliauit: eorumq; tanq; ſatellitũ opera conſul factus, ſtatim leges tulit, quibus ſibi populũ deuinciret. Præterea ut Põpeij potentiã ſibi adiungeret, Iuliam ei filiã deſpondit. Qua ducta Põpeius, foro armatis impleto, & popularibus legibus cõfirmatis, Cæſari Galliã Ciſalpinam & Tranſalpinã omnem, & Illyricũ, & IIII legiones in quinquennium decreuit. Cum aũt ſenatoribus qui iſtis rebus aduerſati erant, contumelioſe tractatis, pauciſſimi ad Cæſarem conſulem in curiam conuenirent: quodam natu admodum grandi dicente, ſenatũ armorũ & militum metu non frequentari: Cæſar, Cur & tu, inquit, non eodem metu domi te cõtines? cui ſenex reſpondit, Aetate ſe reddi audaciorem, cum ſciat breuiſsimum ſibi uitæ tempus ſupereſſe. Dum in Galliјs bellum gerit, Heluetios & Tigurinos deuicit atq; ſubegit. Cum Germanis congreſſurus, cum duces trepidare uideret, illuſtres in primis & adoleſcentes, eos abire iuſsit, atq; abeſſe á prælio, quos præter opinionem ſuam adeò molles & effœminatos cerneret. Se uerò cum decima legione Barbaros inuaſurum eſſe dixit, quòd neque hoſtes fortiores Cimbris oppugnandi eſſent, neq; ipſe imperator Mario deterior. Hac oratione omnium animis ad alacritatem & audaciam excitatis, ſecuti milites uictoriam illuſtrem ab hoſtibus reportarunt, LXXX millibus cæſis. Eorum rex Ariuſtus, cum paucis Rheno traiecto, elapſus eſt. His rebus geſtis in Circumpadana Gallia degens, populi ſtudia eſt aucupatus: & multos ad ſe Roma profectos, hoſtili pecunia ſibi obnoxios reddidit. Inde ad alias gentes domandas profectus, illuſtribus uictoriјs partis, ad Padum in hyberna rediјt, Romanos pecunia ſibi concilians: quã iјs ſuppeditabat, qui magiſtratus ambiebant, quò populus per eos corrumperetur, ut iјs tan

Margin: Cæſaris res in Hiſpania geſtæ.

Margin: Cæſaris cõſulatus.

Margin: Galliæ prouincia Cæſari decreta.

Margin: Heluetij. Tigurini. Germani.

Margin: Arioviſtus.

Margin: Cæſar populum largitionibus corrumpit.

tum qui numerarent, magiſtratus decerneret. Illi igitur nihil eorum omittebant, quibus eius potentia augeret. Deinde alijs Galliæ populis ſuperatis, Rhenū ponte iunctū cum exercitu tranſijt. Inde reuerſus, filiæ Pompeio nuptæ morte ex puerperio cognita, puero etiam paulo póſt defuncto, ipſe & Pōpeius in luctu fuerunt: necnon utriuſq; amici caſum eum grauiter tulerunt, uinculo neceſſitudinis eorū diſſoluto. Cæſar enim iam magnus factus, & rebus geſtis parta gloria euectus, aduerſari Pōpeio inſtituit. & Craſſo à Parthis interfecto, qui ueluti pacis ſequeſter inter eós fuerat, euertere Pompeiū, Pompeius uiciſsim Cæſarem, eſt conatus. Republica labefactata, cū magiſtratus per ambitū peterētur, et populus nō ſuffragia, ſed arma pro ijs ferret, à quibus pecuniam accipiebat, & urbs uelun nauis ſine gubernatore periclitarec̃: prudentioribus boniconſulendū eſſe uiſum eſt, ſi ciuitas ex tanta tempeſtate ad regnū rediret, allioqui grauius allidenda. Nec enim ſpem ſalutis aliā reſtare: & medicū mitiſſimum adhibendum eſſe, qui morbo illi medicinā faceret. quib. uerbis ſubobſcurè Pompeiū intelligi uolebant. Qui etſi uerbis imperiū ſe detrectare ſimulabat, re ipſa tamen id agebat, ut Dictator diceretur. Ne igitur Dictaturam per uim inuaderet, ſolus à ſenatu cōſul eſt deſignatus, deſideriū eius ſolitario imperio leniente. Ob hoc Cæſar & ipſe per legatos conſulatum petijt, alijs aduerſantibus, Pōpeio uerò tacente. Vt aūt Cæſar largitionib. multos in ſuas partes traduxit, Pōpeius eam conſpirationem ueritus, apertè per ſeſe & amicos imperiū Cæſari per decreta abrogauit. quib. ille neglectis petebat, ut & ipſe & Pōpeius ſimul armis poſitis priuati eſſe iuberētur. Sin ſibi eriperetur imperiū, illi uerò cōfirmaretur: alterū tyrannū cōſtitui. Fertur etiā quidā centurio à Cæſare miſſus, cum didiciſſet ſenatū imperiū Cæſari nō diutius dare, pulſato gladij capulo dixiſſe: At hic dabit. Deinde ſenatuſconſultū factū eſt, niſi Cæſar intra certū diē imperio ſe abdicaſſet, hoſtem eſſe iudicandū. Verùm Antonio cæteriſq; Cæſaris ſtudioſis poſtulātibus, ut & Cæſar & Pōpeius ſimul magiſtratib. abirēt, eā ſententiā ꝓbarūt omnes. Sed cū Cæſar per literas Cæteris omnib. cedēs, ſolā Ciſalpinā ꝓuinciā & Illyricū atq; duas ſibi legiones relinqui peteret: cætera quidē ei cōceſsit Pōpeius, milites aūt ademit. Senatus uerò Antoniū & factionē eius ſenatu eiecit. Itaq; ſeruili habitu ex timore ſumpto, cōducticijs bigis Roma exierunt. quæ res militū indignationē cōmouit, cum uiros claros & principes cōtumelijs affectos cernerēt. Cæſar uerò uarijs rationibus animo agitatis, ac ſubinde mutatis cōſilijs, tandē uulgari illo dicto, Iacta eſt alea, arma ſumpſit: ſuperatoq; Rubicone flumine, Ariminū magnā Galliæ urbē occupauit. Fertur pridie eius diei noctu in ſomnis ſibi cū matre per fœdā inceſtāq; imaginē coire uiſus eſſe. Arimino occupato, Roma tanq̃ turbine q̃dā fluctuū undis exagitata, pene

Iulia moritur. Pompeius et Cæſar alienantur.

Pōpeius ſolus cōſul deſignatus.

Cæſar bellum ciuile capeſſit.

χρήματα διδόντα ψηφίζεσθαι τὰς ἀρχάς. οἱ δὲ πάνθ᾽ ὅσα τὴν ἐκείνου δύναμιν αὔξειν ἔμελλεν, ἔπραττον. ὅτε καὶ ἕτερα κελτικὰ νικήσας ἔθνη, καὶ τὸν ῥῆνον γεφυρώσας, στρατῷ διέβη. ἐκεῖθεν δ᾽ ἐπαναζεύξας, τὴν τῆς παιδὸς αὐτοῦ τελευτὴν, ἣ τῷ πομπηΐῳ συνῴκει, μεμάθηκε. καὶ ἡ μὲν τίκτουσα τέθνηκε, καὶ ὡς μετ᾽ ὀλίγον καὶ τὸ τεχθὲν ἐπαπώλετο τῇ μητρί. ὁ μὲν οὖν καῖσαρ καὶ ὁ πομπήϊος πένθος εἶχον ἐπὶ τῇ συμφορᾷ, καὶ οἱ φίλοι δ᾽ ἀμφοῖν βαρέως τὸ πάθος ἤνεγκαν, ὡς τοῦ συνδέσμου λελυμένου τῆς αὐτῶν οἰκειότητος. ἤδη δὲ μέγας ὁ καῖσαρ γενόμενος, καὶ εἰκότως δόξαν ἐπαρθεὶς ἐκ τῶν κατορθωμάτων, ἀνταγωνιστὴν πομπήϊον ἑαυτοῦ κατεσκεύασε. καὶ κράσσου ἐν πάρθοις ἀπολομένου, ὃς ἔφεδρος αὐτοῖς τε καὶ πομπηΐῳ ἐλελόγιστο, καταλύειν ἐμελέτα πομπήϊον, κἀκεῖνος αὖθις τὸν καίσαρα. τῆς δὲ πολιτείας νοσούσης, καὶ τὰς ἀρχὰς μετιόντων ὠνουμένων αὐτάς, τοῦ δὲ δήμου οὐ περὶ τῶν διδόντων ταῖς ψήφοις χρωμένου, ἀλλ᾽ ὅπλοις, καὶ τῆς πόλεως ὡς ἀκυβερνήτου κακῶς φερομένης, τοῖς νουνεχέσιν ἀγαπητὸν ἐδόκει, εἰ πρὸς μοναρχίαν ἐκ τοσούτου κλύδωνος, καὶ μὴ τι χεῖρον παθὸν ἐπανέλθοι τὸ τῆς ῥώμης πολίτευμα, ὡς ἄλλως ἀνήκεστα σφίσιν ὄντα τὰ πράγματα· χρῆναι δὲ τοῦ πρᾳοτάτου τῶν ἰατρῶν ἀντέχεσθαι, τὸ πάθος τοῦτο φαρμακεύοντος, ὑποδηλοῦντες δὲ τὸν πομπήϊον. κἀκεῖνος μέντοι εἰ καὶ λόγῳ παραιτεῖσθαι τὴν ἀρχὴν ὑπεκρίνετο, ἀλλ᾽ οὖν ἐποίει ὅπως δικτάτωρ ἀναδειχθήσεται. ἵνα γοῦν μὴ βιάσηται ψηφισθῆναι δικτάτωρ, ὕπατον αὐτὸν μόνον ἡ γερουσία προεβάλετο, τῇ μοναρχίᾳ παρηγοροῦσα τὴν τούτου τὴν ἔφεσιν. ἐκ τούτου πέμπων ὁ καῖσαρ, καὶ αὐτὸς ὑπατείαν παρήγγελλε. φιλονεικούντων δ᾽ ἑτέρων, ἐσιώπα πομπήϊος. ὡς δ᾽ ὁ καῖσαρ πολλοὺς τὰ αὐτοῦ φρονεῖν ἀνέπεισε χρήμασι, δείσας τὴν σύστασιν ὁ πομπήϊος, ἀναφανδὸν δι᾽ ἑαυτοῦ καὶ τῶν φίλων ἐπραγματεύετο, παυθῆναι τὸν καίσαρα τῆς ἀρχῆς ψηφιζόμενος· ὧν ἐκεῖνος οὐδ᾽ ὅλως ἐφρόντιζεν. ἠξίου δὲ ὁ καῖσαρ, αὐτόν τε ἅμα καὶ τὸν πομπήϊον καταθεμένους τὰ ὅπλα, ἰδιωτεῦσαι καὶ ἄμφω. εἰ δ᾽ αὐτὸν μὲν ἀφαιρεθείη τὴν ἀρχήν, ἐκεῖνον δὲ βεβαιοῖεν, τὸν ἕτερον κατασκευάζειν τύραννον. λέγεται δὲ τινὰ τῶν παρὰ καίσαρος σταλέντων ταξιαρχῶν, μαθόντα μὴ διδόναι τὴν γερουσίαν τῆς ἀρχῆς χρόνον τῷ καίσαρι, ἀλλ᾽ αὕτη φάναι δώσει, κρούσαντα τῇ χειρὶ τὴν τοῦ ξίφους λαβήν. εἶτα γνώμη ἐσώθη, εἰ μὴ ἐν ὡρισμένῃ ἡμέρᾳ καῖσαρ τὰ ὅπλα καταθεῖτο, ἡγεῖσθαι τὸν ἄνδρα πολέμιον. ἀντωνίου δὲ καὶ τῶν πρεσβευόντων τὰ καίσαρος ἀξιούντων, καὶ καίσαρα καὶ πομπήϊον τὰς ἀρχὰς ἀφεθῆναι, τῇ γνώμῃ πάντες συνέθεντο. ἐπεὶ δὲ παρὰ καίσαρος ἐπιστολαὶ τῶν μὲν ἄλλων ἐξιστάμεναι, τὴν δὲ γε ἐντὸς ἄλπεων ἐπαρχίαν καὶ τὸ ἰλλυρικὸν ἀξιοῦντος αὐτῷ δοθῆναι μετὰ δυοῖν ταγμάτων, τὰ ἄλλα μὲν ἐδίδου πομπήϊος, οὐ δὲ γε στρατιώτας ἀφῄρει. οἱ δ᾽ ὑπατεύοντες καὶ τῆς βουλῆς ἐξήλασαν τὸν ἀντώνιον, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ. οἱ δὲ δείσαντες ἐν δουλικαῖς ἐσθῆσι μεταμφιεσάμενοι, ὑπὸ ζεύγους μισθίου τῆς ῥώμης ἐξήλασαν. ὃ τοὺς στρατιώτας παρώξυνεν, ἄνδρας ἐλλογίμους καὶ ἄρχοντας ὑβρισμένους ὁρῶντας. καῖσαρ δὲ πολλοὺς λογισμοὺς ἀνελίξας, καὶ διαφόρων γνωμῶν γενόμενος, τέλος εἰπὼν δὴ τὸ κοινὸν ἀπόφθεγμα, ἐρρίφθω κύβος, ὥρμησε. καὶ τὸν ποταμὸν ῥουβίκωνα διέβη, καὶ τὸ ἀρίμινον κατέσχε, μεγάλην πόλιν τῆς κελτικῆς. λέγεται δὲ τῇ πρὸ τῆς διαβάσεως νυκτὶ ὄναρ ἰδεῖν ἔκθεσμον. ἐδόκει γὰρ αὐτὸς τῇ ἰδίᾳ μητρὶ μίγνυσθαι τῇ ἀρρήτῳ μίξει. ἐπεὶ δὲ τὸ ἀρίμινον κατείληπτο, ὡς ὑπὸ πνεύματος ἡ ῥώμη ταραττομένη σάλῳ καὶ κλύδωνι,

ὅτι ὁ καῖσαρ κατασκευάζει τὸν πομπήϊον ἐναντίον, καὶ τὸν καίσαρα ἐκεῖνος.

ὅτι ἐψηφίσατο ἡ βουλὴ καταθέσθαι τὰ ὅπλα τὸν καίσαρα, οἱ δὲ περὶ ἀντώνιον καὶ τὸν πομπήϊον ἀξιοῦν καταθέσθαι τὰ ὅπλα.

ὅτι ἐρρίφθω ὁ κύβος εἶπεν ὁ καῖσαρ.

μικροῦ αὐτὴ ὑφ' ἑαυτῆς ἀνετετράπετο. οἵ τε γὰρ ὕπατοι καὶ οἱ πλείους τῶν βουλευτῶν ἔφυγον, καὶ αὐτὸν δὲ τὸν Πομπήιον ἔκπληξις εἶχε, καὶ ἄλλως ἀλλαχόθεν τὸν ἄνδρα ἐτάραττον, αἰτιώμενοι ὡς καθ' ἑαυτοῦ καὶ τῆς πολιτείας αὐξήσαντα τὸν Καίσαρα· καὶ οὐδεὶς εἴα αὐτὸν τοῖς οἰκείοις χρήσασθαι λογισμοῖς. διὸ καὶ τὴν πόλιν ἐξέλιπεν, ἕπεσθαι τὴν γερουσίαν κελεύσας. εἵποντο δ' οἱ πλείους, τὴν μὲν φυγὴν ὡς πατρίδα αἱρούμενοι διὰ τὸν Πομπήιον, τὴν δὲ Ῥώμην ὡς Καίσαρος στρατόπεδον φεύγοντες. ὅτε καὶ Λαβιηνὸς ἀνὴρ τοῖς φίλοις Καίσαρος ἀριθμούμενος, καὶ συναγωνισάμενος ἐν πολέμοις αὐτῷ προθυμότατα, ἀφεὶς ἐκεῖνον, ἀφίκετο πρὸς Πομπήιον. ᾧ καὶ καταλιπόντι αὐτὸν ὁ Καῖσαρ τά τε χρήματα καὶ τὰς ἀποσκευὰς διεπέμψατο. Δομίτιος δὲ κατέχων Κορφίνιον, ἐπελθόντος αὐτῷ Καίσαρος, ἀπογνοὺς τὰ καθ' ἑαυτόν, φάρμακον ἔπιεν ὡς θανούμενος. εἶτα θαυμαστῇ φιλανθρωπίᾳ μαθὼν πρὸς τοὺς ἁλισκομένους τὸν Καίσαρα χρώμενον, ἑαυτὸν ἐθρήνει. ὑπνωτικὸν δ' ὂν τὸ φάρμακον, καὶ οὐ θανάσιμον, εἰπόντος τοῦ ἰατροῦ, ἀπῆλθε πρὸς Καίσαρα, καὶ λαβὼν δεξιάν, αὖθις διέδρα πρὸς Πομπήιον. ταῦτα εἰς τὴν Ῥώμην ἀπαγγελλόμενα, τοὺς ἀνθρώπους ἀδεεῖς ἐποίει, καί τινες ἐπανέστρεφον. πολὺς δὲ γεγονὼς ὁ Καῖσαρ ἤδη, ἐπ' αὐτὸν ἐχώρει Πομπήιον. ὁ δὲ φυγὼν ἐς Βρεντήσιον, διέπλευσεν. ἀπορῶν δὲ νηῶν ὁ Καῖσαρ, εἰς τὴν Ῥώμην ἀνέστρεψε, καὶ πάσης τῆς Ἰταλίας ἀναιμωτὶ κύριος γέγονεν ἡμέραις ἑξήκοντα. εὑρὼν δὲ καὶ τὴν πόλιν καθεστῶσαν, καὶ τῶν ἀπὸ τῆς βουλῆς πολλοὺς ἐν αὐτῇ, τούτοις ἐπιεικῶς διελέχθη, ἀξιῶν αὐτοὺς πρὸς Πομπήιον ἐκπέμψαι ὑπὲρ συμβάσεων. ἐπείθετο δ' οὐδείς. τοῦ δὲ δημάρχου Μετέλλου κωλύοντος αὐτὸν ἐκ τῶν κοινῶν χρημάτων λαμβάνειν, καὶ νόμους προφέροντος, ἔφη, μὴ τὸν αὐτὸν ὅπλων τε καὶ νόμων εἶναι καιρόν· σὺ δὲ νῦν μὲν ἐκποδὼν ἄπιθι· παρρησίας γὰρ οὐ δεῖται πόλεμος. ὅταν δὲ τὰ ὅπλα καταθῶμαι, τότε δημαρχήσεις. καὶ ταῦτα, ἔφη, λέγω, τῶν ἐμαυτοῦ δικαίων ὑφιέμενος. ἐμὸς γὰρ εἶ καὶ σὺ καὶ πάντες ὅσους τῶν πρὸς ἐμὲ στασιασάντων συνέλαβον. μὴ φαινομένων δὲ τῶν κλειδῶν, ἐκκόπτειν ἐκέλευσεν. αὖθις δὲ τοῦ Μετέλλου κωλύοντος, καί τινων ἐπαινούντων, ἠπείλησεν ἀποκτενεῖν αὐτὸν εἰ μὴ παύσαιτο, εἰπών· μειράκιον ἀγνοεῖς, ὅτι δυσκολώτερόν ἐστί μοι εἰπεῖν ἢ πρᾶξαι; ἐστράτευσε δὲ ἐς Ἰβηρίαν, καὶ τὰς ἐκεῖ δυνάμεις, καὶ τὰς ἐπαρχίας ὑφ' ἑαυτὸν ποιησάμενος, ἐπὶ τὸν Πομπήιον ἤλαυνεν. αἱρεθεὶς δὲ δικτάτωρ ὑπὸ τῆς βουλῆς, φυγάδας κατήγαγε, καὶ ἄλλων ἥψατο πολιτευμάτων. ἐν ἡμέραις δὲ ἕνδεκα τὴν μὲν μοναρχίαν ἀπειπάμενος, ὕπατον δὲ ἀποδείξας ἑαυτὸν καὶ Σερουίλιον Ἰσαυρικόν, ἤρχετο τῆς στρατείας. καὶ διαβὰς τὸν Ἰόνιον, Νώρικον καὶ Ἀπολλωνίαν αἱρεῖ. ἐξ Ἀπολλωνίας δὲ κρύφα πάντων ἐς πλοῖον ἐμβὰς δωδεκάσκαλμον ἐν ἐσθῆτι θεράποντος, ἀναχθῆναι πρὸς τὸ Βρεντήσιον ἐβουλεύσατο, τοῦ πελάγους ὑπὸ τῶν πολεμίων προκατεχομένου στόλοις μεγάλοις. χειμῶνος δὲ ὄντος, ὁ πλοῦς ἄπορος ἐδόκει τῷ κυβερνήτῃ, καὶ μεταβαλεῖν ἐκέλευσε τοὺς ναύτας, ὡς ἀποστρέψων τὸ πλοῖον. καὶ ὁ Καῖσαρ ἀνεκάλυψεν ἑαυτόν. τοῦ δὲ κυβερνήτου πρὸς τὴν ὄψιν ἐκπεπληγμένου, τόλμα, καὶ μὴ δέδιθι, ἔφη, Καίσαρα φέρεις, καὶ τὴν Καίσαρος τύχην συμπλέουσαν. κατέπλευσε δὲ καὶ Ἀντώνιος, τὰς δυνάμεις ἄγων. καὶ θαρρήσας ὁ Καῖσαρ, προὐκαλεῖτο Πομπήιον. ἀεὶ δέ τινες πρὸ τοῖς ἐρύμασι Πομπηίου μάχαι σποράδες ἐγίνοντο, καὶ περιῆν ὁ Καῖσαρ πάσαις, πλὴν μιᾶς, ἐν ᾗ τραπεὶς ἡττημένος μεγάλως, ἐκινδύνευσε μὲν ἀπολέσαι τὸ στρατόπεδον.

Ἐν φυγῇ δὲ ὡς ἐν πατρίδι, καὶ ἐν πόλει αὐτῇ ὡς ἐν στρατοπέδῳ.

Ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ὁ Καῖσαρ, ἐς τὴν Ῥώμην ἀνέστρεψε καὶ τῆς Ἰταλίας ἐκράτησε.

Ἐν ἄλλοις ἐκ Πομπηίου ναῶν.

Καῖσαρ παρὰ [illegible] ἐν θεράποντος σχήματι.

pene ſemetipſam demerſit. Nã & Coſs. & maxima pars ſenatus fugerũt. Eſt & ipſe Põpeius territus, & ab alijs aliũde turbatus, querẽtibus, eum Cæſaris opes contra ſeſe & remp. auxiſſe: neq; quiſq; illũ ſuis uti conſilijs ſiuit. Quare Italia relicta, ſenatũ ſequi ſe iuſsit. & pleriq; eũ ſecuti ſunt, exiliũ pro patria amplexi, propter Põpeiũ: Romã uerò perinde ut caſtra Cæſaris fugientes. Eò tẽpore Labienus etiã Cæſaris amicus, cui ſtrenuã in bellis operã nauarat, eo relicto Pompeiũ eſt ſecutus. Tamẽ Cæſar ei & pecuniam & ſarcinas, quanq; deſertori, miſit. Domitius uerò, qui Corfinium præſidijs tenebat, Cæſare aduentante rebus deſperatis, uenenũ bibit, ut moriturus. Deinde cum Cæſarem mirabili clementia uti erga captos audiuiſſet, ſemetipſum deplorauit. Sed à medico edoctus, id pharmacum ſopotiferum eſſe, non letiferũ, Cæſarem adijt: acceptaq; dextera, rurſus ad Pompeium euaſit. Hęc Romæ nunciata, ciues nonnihil recrearunt, ut quidã in urbem redierint. Cæſar uerò auctus uiribus, iã contra ipſum Pompeium proficiſcens, cum is Brunduſij naue conſcenſa abijſſet: quia naues ipſe nõ habebat, Romã conuerſo itinere, totius Italiæ dominatu citra ſanguinem L X diebus eſt potitus. Cum autem & urbem trãquillam reperiſſet, & multos in ea ſenatores, humaniter cũ eis egit, ut ad Pompeium legatos de pacificatione mitterent. Sed nemo ei paruit. Metello tribuno prohibente, ne quid pecuniæ ex publicis theſauris efferret, & leges recitante, reſpondit, Nõ idem legum & armorum eſſe tempus. Tu uerò nunc, inquit, cedito. Bellum enim uerborum contentionem non admittit. Vbi uerò arma poſuero, tum tu tribunus eris. & hæc dico, de meo iure cõcedens. Nam & tu meus es, et ij omnes, quos contra me tumultuatos cępi. Cum aũt claues non reperirenĩ, ſecuribus ærarium aperiri iuſsit: & Metello, cuius nõnulli cõſtantiam laudabant, denuò obſiſtenti mortem cõminatus, niſi obturbare deſiſteret: Hoc, inquit, adoleſcens mihi ſcito dictu q; factu eſſe difficilius. Profectus in Hiſpaniã, & legionib. illis atq; prouincijs aſcitis, Põpeij perſequendi cõſilium cæpit. Dictator à ſenatu dictus, exules reuocauit, & alia in rep. egit. Sed dictatura intra dies X I depoſita, ſe ipſo & Seruilio Iſaurico ſuapte autoritate Coſs. deſignatis, expeditioni intentus, ſuperato Ionio mari, Noricũ & Apolloniã capit. Apolloniæ clam omnib. nauigio duodecim ſcalmorũ miniſtri habitu conſcenſo, Brunduſiũ trajcere ſtatuit: quãuis mare magnus hoſtiũ claſsib. tenereĩ. Sed cũ in tẽpeſtate gubernator nauigari non poſſe crederet, & nautas mutare curſum ac reuerti iuſsiſſet, ſe agnoſcendũ præbuit. & gubernatori ad ſuũ conſpectũ obſtupefacto: Bono, inquit, animo & ſecuro eſto, Cæſarẽ enĩ & Cæſaris fortunã uehis. Appulit et Antonius cũ copijs: quib. Cæſar fretus, Pompeiũ prouocauit. & cũ crebrò ante munitiones ſparſim dimicareĩ, ſemper ſuperior euaſit, una pugna excepta: in qua cũ magnã plagã accepiſſet, parũ abfuit quin caſtris exuereĩ,

Labienus.

Domitius.

Metelli & Cæſaris cõtentio.

Pompeius neſcit uti uictoria.

atq; ipſe etiam cæderetur. Nam uir quidā magnus & robuſtus fugiens, cū ab eo manu iniecta manere, & ad hoſtes conuerti iuberet: planè perturbatus, ictū ei intentauit. ac percuſsiſſet, niſi armiger eius, humerū illius amputaſſet. Cum aūt Pompeius magno facinori colophone nō adiecto, fugientibus in uallum compulſis receſsiſſet, Cæſar dixit: Eo die uictoriam penes hoſtes fuiſſe, ſi uirū habuiſſet, qui ſciret uincere. Inde digreſſus, exercitū in Macedoniam contra Scipionē promouit. Ea res Pompeij exercitū & ducum animos uana ſpe inflauit, ut Cæſarem ueluti uictū & fugientē perſequi cuperent. A quo conſilio Pompeius abhorrens, bellū ducere, & mora ipſa uires hoſtiū attenuare conſultius eſſe duxit: eamq; ſententiam ſoli Catoni probauit, ciuib. parcere cupienti. qui cum hoſtiū circiter mille cæſos uidiſſet, obuoluta facie, illos deplorauit. Cæteris uerò omnibus pugnæ detrectationē uituperantibus, Pompeius uel inuitus Cæſarē eſt perſecutus. Vt uerò ambo in Pharſalia caſtra poſuerunt, in priſtina ſententia permanſit, ob omina parū auſpicata, & uiſum nocturnum, quo in theatro ſuo plauſum dari ſibi putabat. Eius uerò familiares audaces erant, ſpe uictoriæ præcepta. Cæſar cum ſuos milites rogaſſet, utrum ſoli pugnare mallent, an reliquos expectare, qui in propinquo eſſent: ab ijs oratus eſt, ne expectaret. Hoſtijs cæſis aruſpex dixit, intra triduum pugnaturum cum hoſtibus. & Cæſari, qualē pugnæ exitum præuideret, percontāti reſpondit: magnam fore mutationem in contrarium. quòd ſi in præſentia bene cum eo ageretur, deteriorem fortunam eſſe expectandā. ſin male, meliorem. Pridie quàm pugnatum eſt, à Cæſare excubias ſub mediam noctem obeunte, conſpecta eſt fax cœleſtis ignis, quam ſupra ſua caſtra delatam, reſplendentem & flammantem in caſtra Pompeij cadere putauit. Diluculo cū ſpeculatores narrarent, hoſtes ad pugnam deſcendere: lætitia exultans prælium iniit, & Pompeij exercitum pepulit. qui cū ſuos equites fuga diſsipatos uidiſſet, non amplius idem fuit, neq; ſe Pompeium Magnū eſſe meminit: ſed attonito ſimilis, mutus tabernaculum ingreſſus, euentum ſedens expectauit. Hoſtibus uerò uallum inuadentibus, habitu fugienti apto ſe ſubduxit. Cæſar etiam caſtris potitus, captos in ſuas legiones inſeruit, & multis claris uiris impunitate conceſſa, è quorum numero Brutus quoq; fuit, qui eum pôſt occidit, Pompeium eſt perſecutus. Is uerò naui onerariа conſcenſa Amphipolim, atq; inde Mitylenem eſt profectus, ut filiū & uxorem Corneliā Scipionis Metelli filiā, inde ſecum abduceret. Quæ cū uirgo Publio Craſſi filio nupta fuiſſet: eo à Parthis interfecto, Pompeio deſponſa fuerat, puella & elegāti forma, & in literis pbè erudita, nec fidiū, nec geometriæ ignara, & philoſophicas diſputationes utiliter audire ſolita: cū tātis dotib. etiā morū ſimplicitas cōiungebať.

Quæ

Preſagia Pompeij et Cæſaris.

Pompeij fuga.

Corneliæ et Pōpeij cōgreſſus.

καὶ αὐτὸς δὲ παρὰ μικρὸν ἦλθεν ἀπολέσθαι. φεύγοντι γὰρ ἀνδρὶ μεγάλῳ καὶ ῥωμαλέῳ τὴν χεῖρα ἐπιβαλὼν, μένειν ἐκέλευε, καὶ στραφῆναι πρὸς τοὺς πολεμίους. ὁ δὲ μεστὸς ὢν ταραχῆς, ἐπῆρε τὴν χεῖρα ὡς πλήξων αὐτόν· κἂν ἔπληξεν ἄν, εἰ μὴ ὁ τοῦ καίσαρος ὑπασπιστὴς τὸν ὦμον ἐκείνου φθάσας ἀπέκοψεν. οὕτω δ' ἀπέγνω τότε καῖσαρ τὰ καθ' ἑαυτὸν, ὥστε τοῦ πομπηίου ἔργῳ μεγάλῳ μὴ ἐπιθέντος τέλος, ἀλλὰ καθείρξαντος τοὺς φεύγοντας εἰς τὸν χάρακα, καὶ ἀναχωρήσαντος, εἶπεν ὁ καῖσαρ· σήμερον ἡ νίκη παρὰ τοῖς πολεμίοις ἐγένετο ἄν, εἰ τὸν νικῶντα εἶχον. ἐκεῖθεν δὲ μεταστὰς, τὸν στρατὸν ὡς μακεδονίαν προῆγεν ἐπὶ σκιπίωνα. τοῦτο τὴν πομπηίου στρατιὰν ἐπῆρε, καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ἡγεμόνας, ὡς ἡττημένου καὶ φεύγοντος καίσαρος, διώκοντας ἐπείγεσθαι. εὐλαβῶς δ' εἶχε πρὸς τοῦτο πομπήιος, καὶ ἠξίου τρίβειν, καὶ μαραίνειν τὴν τῶν πολεμίων ἀκμήν. τὴν δὲ γνώμην μόνος ἐπῄνει κάτων, φειδοῖ τῶν πολιτῶν. ὅς γε καὶ τοὺς πεσόντας τῶν πολεμίων ὡς εἰς χιλίους ὄντας ἰδὼν, ἀπῆλθεν ἐγκαλυψάμενος καὶ καταδακρύσας. οἱ δ' ἄλλοι πάντες ἐκάκιζον φυγομαχοῦντα πομπήιον, ὥστε δύσθεν [?] καὶ ἄκων ὡς μάχην ἐχώρει, διώκων τὸν καίσαρα. ὡς δὲ εἰς τὴν φαρσαλίαν ἐμβαλόντες, ἀμφότεροι ἐστρατοπεδεύσαντο, ὁ μὲν πομπήιος αὖθις τῆς πρώην εἴχετο γνώμης, φασμάτων οὐκ αἰσίων αὐτῷ γενομένων, καὶ καθ' ὕπνον ὄψεως τινός. ἐδόκει γὰρ ἑαυτὸν ὁρᾶν ἐν τῷ θεάτρῳ ὑπὸ ῥωμαίων κροτούμενον. οἱ δὲ περὶ αὐτὸν θρασεῖς ἦσαν, καὶ τὴν νίκην ταῖς ἐλπίσι προειληφότες. ὁ δὲ καῖσαρ ἠρώτα τοὺς οἰκείους στρατιώτας, εἰ καθ' ἑαυτοὺς αἱροῦνται μαχέσασθαι, ἢ περιμένειν καὶ ἑτέρους ἤδη ἐγγὺς ὄντας; οἱ δὲ, μὴ περιμένειν ἐδέοντο. θύσαντι δὲ τῷ καίσαρι ὁ μάντις ἐσήμαινε, τριῶν ἡμερῶν πρὸς τοὺς πολεμίους κριθήσεσθαι. ἐρομένου δὲ καίσαρος περὶ τοῦ τέλους τί προορᾷ; μεγάλην, εἶπεν, ἐπὶ τὰ ἐναντία δηλοῦσθαι μεταβολὴν, καὶ μετάπτωσιν. εἰ μὲν οὖν εὖ πράττεις ἐν τῷ παρόντι, τὴν χείρονα προσδόκα τύχην· εἰ δὲ κακῶς, τὴν ἀμείνονα. τῇ δὲ πρὸ τῆς μάχης νυκτὶ τὰς φυλακὰς περιιόντος περὶ τὸ μεσονύκτιον καίσαρος, ὤφθη λαμπὰς οὐρανίου πυρὸς, ἣν τὸ αὐτοῦ ὑπερενεχθεῖσαν στρατόπεδον, ἔδοξε λαμπρὰν καὶ φλογώδη γενομένην, εἰς τὸ πομπηίου πεσεῖν. ἤδη δὲ διαλαμπούσης ἡμέρας, οἱ σκοποὶ καταβαίνειν ἀπήγγελλον ἐπὶ μάχην τοὺς πολεμίους. περιχαρὴς δὲ γενόμενος, ὥρμησεν ὡς μάχην, καὶ συμβαλὼν τοῖς τοῦ πομπηίου, τρέπεται τούτους. πομπήιος δὲ κατιδὼν τοὺς ἱππεῖς φυγῇ σκεδασθέντας, οὐκέτι ἦν ὁ αὐτὸς, οὐδ' ἐμέμνητο πομπήιος ὢν μάγνος, ἀλλ' ὡς ὑπὸ θεοῦ βλαπτόμενος ᾤχετο, ἄφθογγος ἀπιὼν ἐπὶ σκηνὴν, καὶ καθήμενος ἐκαραδόκει τὸ μέλλον. ἐπεὶ δὲ τοῦ χάρακος ἐπέβαινον οἱ πολέμιοι, φεύγοντι πρέπουσαν στολὴν ἐνδὺς, ὑπεξῆλθεν. ὁ δὲ καῖσαρ καὶ τοῦ χάρακος τῶν πολεμίων ἐκράτησε, καὶ τοὺς ἁλόντας ζωοὺς τοῖς ἑαυτοῦ κατέμιξε τάγμασι. πολλοῖς δὲ καὶ τῶν ἐπιφανῶν ἄδειαν ἔδωκεν, ὧν καὶ ὁ βροῦτος ἦν, ὁ κτείνας αὐτὸν ὕστερον. ἐδίωκε δὲ τὸν πομπήιον. ὁ δὲ πλοίου ἐπιβὰς φορτηγοῦ, καὶ παραπλεύσας ἐπ' ἀμφίπολιν, εἰς μιτυλήνην κατήχθη, βουλόμενος τὴν γυναῖκα κορνηλίαν ἀναλαβεῖν, καὶ τὸν υἱόν. ἡ δὲ ἦν θυγάτηρ μετέλλου σκιπίωνος, συνοικήσασα μὲν ἐκ παρθενίας πουπλίῳ τῷ κράσσου παιδί. ἐκείνου δὲ τεθνηκότος ἐν πάρθοις, γαμηθεῖσα πομπηίῳ. ἦν δὲ ἡ κόρη καὶ τὴν ὥραν διαπρεπὴς, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ περὶ γράμματα καλῶς ἤσκητο, καὶ περὶ λύραν, καὶ περὶ γεωμετρίαν, καὶ λόγων φιλοσόφων εἴθιστο χρησίμως ἀκούειν, καὶ προσῆν τούτοις ἦθος περιεργίας καθαρόν.

ἐκε-

Ἐκείνη τοίνυν ἀκούσασα Πομπήιον μετὰ νεὼς μιᾶς, καὶ ταύτης ἀλλοτρίας φεύγοντα, κατέπεσε χαμᾶζε, καὶ ἄναυδος ἔκειτο. μόλις δὲ ἐν ἑαυτῇ γενομένη, ἐξέδραμεν ἐπὶ θάλασσαν. ἀπαντήσαντος δὲ τοῦ Πομπηίου, καὶ ἐναγκαλισαμένου, ὁρῶ σε, ἄνερ, εἶπεν, οὐ τῆς σῆς τύχης ἔργον, ἀλλὰ τῆς ἐμῆς, ἑνὶ σκάφει προσωρμισμένον, τὸν πρὸ τοῦ τῆς Κορνηλίας γάμου πεντακοσίαις ναυσὶ ταύτην περιπλεύσαντα τὴν θάλασσαν. ὡς εὐτυχὴς ἂν ἤμην γυνή, πρὸ τοῦ τὸν Πόπλιον ἐν Πάρθοις ἀκοῦσαι τὸν παρθένιον ἄνδρα κείμενον, ἐτεθνήκειν. σώφρων δὲ μετ' ἐκεῖνον, ὥσπερ ὥρμησα, τὸν ἑαυτῆς προεμένη βίον. ἐσωζόμην δέ, ὡς ἔοικε, Πομπήιε Μάγνε, γενέσθαι σοι συμφορά. ὁ δὲ πρὸς ταῦτα, μίαν ἄρα, Κορνηλία, τύχην ᾔδεις, ἔφη, τὴν ἀμείνονα, ἣ καὶ σὲ ἴσως ἐξηπάτησεν, ὅτι μοι πλεῖον τοῦ συνήθους παρέμεινεν. ἀλλὰ καὶ ταῦτα δεῖ φέρειν ἀνθρώπους ὄντας, καὶ τῆς τύχης ἔτι πειρατέον. οὐ γὰρ ἀνέλπιστον, ἐκ τούτων εἰς ἐκεῖνα μεταπεσεῖν, τὸν ἐξ ἐκείνων ἐν τούτοις γενόμενον. ἀναλαβὼν οὖν τὴν γυναῖκα καὶ τοὺς φίλους ἐκομίζετο. καὶ εἰς Ἀττάλειαν ἐλθών, πόλιν τῆς Παμφυλίας, εὗρε καὶ τριήρεις ἐκ Κιλικίας, καὶ στρατιώτας, καὶ πολλοὶ τῶν συγκλητικῶν περὶ αὐτὸν συνελέγησαν. πολλῶν δὲ γενομένων λογισμῶν, φεύγειν ἔδοξε τελευταῖον εἰς Αἴγυπτον. καὶ μαθὼν Πτολεμαῖον διάγειν εἰς τὸ Πηλούσιον, ἐκεῖ κατήχθη. Πτολεμαίου δὲ ὄντος κομιδῇ νέου, διῴκει τὰ πράγματα Ποθεινὸς ὁ εὐνοῦχος. καὶ μαθὼν περὶ Πομπηίου, ἤθροισε βουλὴν τῶν παρ' αὐτῷ δυναμένων μέγιστα. καὶ οἱ μὲν ἀπελαύνειν Πομπήιον συνεβούλευον, οἱ δὲ δέχεσθαι. ὁ δὲ Χῖος Θεόδοτος ὁ ῥήτωρ, γνώμην ἀσφαλῆ ἀνελεῖν αὐτόν, εἰπών, ὅτι νεκρὸς οὐ δάκνει. ἐστάλησαν οὖν τινες, τὸν ἄνδρα μετακαλούμενοι. ὡς δὲ εἶδον οἱ μετ' αὐτοῦ, οὐ βασιλικὴν οὐδὲ λαμπρὰν τὴν ὑποδοχήν, ἀλλ' ἐπὶ μιᾶς ἁλιάδος προσπλέοντας ὀλίγους ἀνθρώπους, ὑπώπτευσαν τὴν ὀλιγωρίαν. καὶ τὸν Πομπήιον παρῄνουν, τὴν ναῦν εἰς πέλαγος ἀνακρούεσθαι. προσαχθείσης δὲ τῆς ἁλιάδος, μεταβαίνειν ἠξίουν αὐτὸν εἰς αὐτήν, ἑλληνιστὶ ἀσπασάμενοι, τέναγος λέγοντες εἶναι πολὺ, καὶ βάθος οὐκ ἔχειν, οὐδὲ πλώϊμον εἶναι τριήρει τὴν θάλασσαν, ὑπόψαμμον οὖσαν. ἀσπασάμενος οὖν τὴν Κορνηλίαν, προαποθρηνοῦσαν αὐτοῦ τὸ τέλος, καὶ δύο ἑκατοντάρχους προεμβῆναι κελεύσας, τῶν τε ἀπελευθέρων ἕνα Φίλιππον, καὶ θεράποντα Σκύθην ὄνομα, ἐπιστραφεὶς πρὸς τὴν γυναῖκα καὶ τὸν υἱόν, ἔπη Σοφοκλέους ἰαμβεῖα·

ὅστις δὲ πρὸς τύραννον ἐμπορεύεται,
κείνου 'στὶ δοῦλος, κἂν ἐλεύθερος.

Ταῦτα φθεγξάμενος ἐνέβη. καὶ συχνοῦ διαστήματος ὄντος ἐπὶ τὴν γῆν, ὁ Πομπήιος ἔχων ἐν βιβλίῳ μικρῷ λόγον ὑπ' αὐτοῦ γεγραμμένον Ἑλληνικόν, ᾧ παρεσκευάστο χρήσασθαι πρὸς τὸν Πτολεμαῖον, ἀνεγίνωσκεν. ὡς δὲ τῇ γῇ προσεπέλαζον, ἡ μὲν Κορνηλία μετὰ τῶν φίλων ἐκ τῆς τριήρους περιπαθὴς οὖσα, τὸ μέλλον ἀπεσκόπει. ἐν τούτῳ δὲ τὸν Πομπήιον διὰ τοῦ φίλου Φιλίππου λαβόμενον χειρὸς ὡς ῥᾷον ἐξανασταίη, Σεπτίμιος ὄπισθεν τῷ ξίφει διελαύνει πρῶτος. εἶτα καὶ Ἀχιλλᾶς, καὶ ἕτεροι. ὁ δὲ ταῖς χερσὶ τὴν τήβεννον ἐφελκυσάμενος κατὰ τοῦ προσώπου, μόνον στενάξας, μηδὲν δὲ εἰπὼν ἀνάξιον ἑαυτοῦ, ἐνεκαρτέρησε ταῖς πληγαῖς, ἑξήκοντα ἑνὸς δέοντα βιωκὼς ἔτη. οἱ δ' ἀπὸ τῶν νεῶν ὡς ἐθεάσαντο τὴν σφαγήν, θρῆνον ἐξάκουστον ἄχρι τῆς γῆς ἐκχέαντες, ἔφυγον. τοῦ δὲ Πομπηίου τὴν μὲν κεφαλὴν ἐκτέμνουσι, τὸ δὲ ἄλλο σῶμα γυμνὸν ἐκβαλόντες ἐκ τῆς ἁλιάδος, τοῖς δεομένοις ἀπέλιπον τοιούτου θεάματος.

Φίλιπ-

[illegible] ὁ Πομπήιος [illegible]

[illegible] ὁ μέγας Πομπήιος.

Quæ cum Pompeiũ nauigio uno, eoq́ alieno fugientem, adeſſe audiſſet, humi prolapſa, diu ſine uoce iacuit. Aegrè reſocillata, ad mare decurrit. ubi cũ eam Popeius obuiã progreſſus, amplexus eſſet: Video te, inquit, mi uir, in unã nauem coniectũ, meæ, nõ tuæ fortunæ culpa, qui ante Corneliæ nuptias quingentis nauib. hoc mare tenuiſti. q̃ fortunata fuiſſem mulier, ſi ante auditã Publij primi mariti in Parthis interitũ, obijſſem. Sapiens uerò, ſi, ut inſtitueră, poſt illum necẽ mihi conſciuiſſem. Verùm incolumis manſi, Pompeij Magne, ut tibi etiã calamitati eſſem. Ad hæc Pompeius: Vnã ergo fortunã Cornelia noſſes meliorem, quæ te fortaſsis etiã ſeduxiſſet, ſi ea ſolito diutius me fouiſſet. Sed & hæc (homines enim ſumus) nobis ferenda ſunt, & fortuna adhuc periclitãda. Neq; enim deſperandũ eſt, qui è felici miſer factus ſit, eum ex miſero uiciſsim felicẽ fore. Igit uxore & amicis naui impoſitis, Attaliam Pamphyliæ urbem profectus, Cilicicas triremes & milites reperit: multi etiã ſenatores ibi ad eum conuenerunt. In uarijs deliberationibus, cum tandẽ in Aegyptũ confugere placuiſſet: Peluſiũ appulit, ubi Ptolemęũ degere audierat. qui quòd immatura erat ætate, Phorinus eunuchus regni procurator, aduentu Pompeij cognito, conciliũ principũ uirorum conuocauit. quorum alijs eum repellendũ, alijs recipiendũ eſſe ſuadẽtibus: Theodotus Chius orator, tollendum eſſe pronunciauit. canem enim mortuum nõ mordere. Itaq; miſsi ſunt, qui eum accerſerent. Vt uerò eius familiares, eum non regio apparatu aut ſplendido excipi, ſed in una cymba homines paucos accedere uiderũt: cõtemptum illum, ſuſpectum habuerunt. Pompeiumq́; monuerunt, ut nauẽ in mare cõuerteret. Vbi cymba acceſſerat, qui ea uehebant, eũ ſalutarũt Grecè, & in nauiculã cõſcendere iuſſerũt. mare enim uadoſum & arenoſum, triremem nõ capere. Salutata igitur Cornelia uxore, iam eius exitiũ plangẽte, & duob. centurionibus, liberto Philippo, & ſeruo cui Scythę nomen erat, unà cõſcendere iuſsis, ad uxorẽ & filium cõuerſus, illis Sophoclis uerſib. recitatis:

Quiſquis tyranni ſe committit ædibus,
Fit illi ſeruus, liber etſi uenerit.

cymbã ingreſſus eſt. Et cum à terra longè adhuc abeſſet, orationẽ quã in paruo libello Græcè ſcripſerat, ut eã apud regẽ haberet, legit. Vt ad terrã appulerãt, Cornelia & amici è triremi, quid futurũ eſſet, ſoliciti ſpeculabãtur. Interea Pompeiũ, qui Philippi amici manũ prehenderat, ut ſurgeret, Septimius primus à tergo traijcit. deinde Achillas, & cæteri. At ille toga facie obducta, tantũ ingemuit: neq; quicq̃ ſe indignum locutus, ex uulnerib. mortuus eſt, anno ætatis undeſexageſimo. Qui in nauib. erãt, cæde eius uiſa, cum tanto eiulatu ut in terra exaudiretur, fugerunt. Cædis uerò miniſtri capite amputato, truncum nudum è cymba in littus abiecerunt, ut ſpectaculo quibuſuis eſſet.

Pompeij cædes, & ſepultura

Quo

Quo dum populus ſatiaretur, Philippus ibi manſit. Deinde mari ablutum corpus, & ſua tunicula inuolutum, paruæ cymbæ reliquijs cremauit: & ſene quodam Romano, qui prima ſtipendia ſub Pompeio adoleſcente meruerat, adiutore, ſepelijt. Cui Philippus, percontato quis eſſet, qui Pompeium Magnum ſepelire inſtitueret: reſpondit, Se libertum illius eſſe. Tum ſenex: Iſtud, inquit, decus nō tui unius erit. Me quoq; tam pij officij ſocium admittito, ut meis & ipſe manibus tangam, & ornem Romanorū Imperatorē maximū. Hæ Pōpeij fuerunt exequiæ. Cæſar autem non multo pòſt in Aegyptum cum ueniſſet, eum à quo ei caput Pompeij afferebatur, tanquam parricidā eſt auerſatus: & anulo eius accepto, illachymauit: Achillam & Photinū interfecit. Ipſe rex Ptolemæus prælio captus, & ad flumen ſublatus eſt. Theodotus uerò rhetor, tum quidem Cæſaris ultionem euaſit, clàm ex Aegypto elapſus, & in humili fortuna inuiſus omnibus. Sed pòſt à M. Bruto Cæſaris percuſſore in Aſia comprehenſus, & omni ſuppliciorum genere excruciatus interijt. Quotquot autem Pompeij amici ab Aegypti tyranno capti fuerant, eos omnes Cæſar beneficijs ſibi adiunxit: & ibi quoque bellum geſſit, Cleopatra ex regione clàm acceſſita, quæ à Photino eunucho & regno & urbe iam eiecta erat. Quæ quum ſolo Apollodoro Siculo comite parua cymba conſcenſa ad regiam appuliſſet, & inuoluta ſtragulo quàm longa erat, & colligata ab eodem per fores ad Cæſarem perlata eſſet: tum illius cōmenti ſolertiā admiratus, tū ſuauitate morum & lepore eius captus, eam ut regni eſſet particeps, cum fratre reconciliauit. Cum autem in conuiuio propter recōciliationem eam inſtituto, ab Achilla duce exercitus & Photino eunucho inſidias ſibi parari animaduertiſſet, Photinū interfecit: Achillas uerò fuga elapſus, graue bellū ei intulit. Quo tēpore cum Cæſar ignem claſſi inieciſſet, magna quoq; illa Bibliotheca conflagrauit. Cōmiſſo prælio, ab aggere in lembum deſiluit. Sed cum ab Aegyptijs nauibus undiq; cingeretur, mari ſe commiſit, & ægrè enatauit. Fertur autem libellos multos manu inter natandum in ſublime elatos, non abieciſſe, quanquam telis peteretur. Tandem cum rex ad hoſtes abijſſet, reuerſus, cōmiſſo prælio uicit, multis cæſis, ipſoq; rege deſiderato, ac Cleopatræ Aegypti regno relicto: quæ non multo pòſt filium ei peperit, ab Aegyptijs Cæſarionem uocatū. inq; Syriā contendit: & Pharnace Mithridatis filio Ponto eiecto, eius uerò exercitu prorſus deleto, ut belli confecti celeritatem demonſtraret, tria » uerba Romam ſcripſit: Veni, uidi, uici. Inde in Italiā profectus, Romā aſcēdit ſub anni exitū, quo ſecundùm Dictator creatus fuerat, cum ea poteſtas antea nunquam annua fuiſſet. In ſequentem annum Cōſul eſt declaratus. Cum autem Cato & Scipio poſt Pharſalicā cladem in A-

Cæſaris res in Aegypto geſtæ.

Cleopatra.

Cæſar ab Achilla periculoſe oppugnatur.

Cæſario.

Pharnaces.

Cato.

Scipio.

παρέμεινε δὲ αὐτῷ Φίλιππος, ἕως ἐγένετο μετοὶ τῆς ὄψεως. εἶτα περιλούσας τῇ θαλάσσῃ τὸ σῶμα, καὶ χιτωνίῳ τινὶ τῶν ἑαυτοῦ περιστείλας, μικρᾶς ἁλιάδος ἐναυάγου λείψανα, τούτοις αὐτὸ κατέκαυσε. καί τινος ἀνδρὸς ῥωμαίου γηραιοῦ ἤδη, τὰς δὲ πρώτας στρατείας ἐπὶ νέῳ πομπηΐῳ συστρατευσαμένου, συνεπιλαβομένου αὐτῷ. ὃς ἐπύθετο τοῦ Φιλίππου, ὅστις ὢν, ὦ ἄνθρωπε, θάπτειν διανοῇ μάγνον πομπήϊον; ἐκείνου δὲ φήσαντος, ὡς ἀπελεύθερος, ἀλλ' οὐ μόνῳ σοί, ἔφη, ὅπερ τὸ καλὸν ὑπάρξει, κἀμὲ δὲ ὥσπερ εὑρήματος εὐσεβοῦς δέξαι κοινωνόν, ἅψασθαι καὶ περιστεῖλαι ταῖς ἐμαῖς χερσὶ τὸν μέγιστον αὐτοκράτορα ῥωμαίων. οὕτω μὲν ἐκηδεύθη πομπήϊος. οὐ πολλῷ δ' ὕστερον καῖσαρ ἐλθὼν εἰς αἴγυπτον, τὸν μὲν προσφέροντα τὴν κεφαλὴν πομπηΐου ὡς παλαμναῖον ἀπεστράφη. τὴν δὲ σφραγῖδα τοῦ ἀνδρὸς δεξάμενος, ἐδάκρυσεν. ἀχιλλᾶν δὲ καὶ ποθεινὸν ἀπέκτεινεν. αὐτὸς δὲ ὁ βασιλεὺς πτολεμαῖος μάχῃ ληφθείς, παρὰ τὸν ποταμὸν ἠφανίσθη. θεόδοτος δὲ ὁ σοφιστὴς τὴν μὲν ἐκ καίσαρος δίκην διέφυγεν, ὑπεξελθὼν αἰγύπτου, καὶ ταπεινὰ πράττων, καὶ μισούμενος. βρούτῳ δὲ μάρκῳ τῷ καίσαρα κτανόντι περιπεσὼν ἐν ἀσίᾳ, καὶ πᾶσαν αἰκίαν ὑπ' αὐτοῦ αἰκισθείς, ἀπεκτάνθη. ὅσοι δὲ τῶν πομπηΐου φίλων ἑαλώκεσαν ὑπὸ τοῦ τῆς αἰγύπτου κρατοῦντος, πάντας εὐηργέτησεν ὁ καῖσαρ, καὶ προσηγάγετο. κἀκεῖ δὲ πόλεμον συνεστήσατο, καὶ κρύφα τὴν κλεοπάτραν ἐκ τῆς χώρας μετεπέμπετο, ἐκβεβλημένην ἤδη τῆς βασιλείας τε καὶ τῆς πόλεως παρὰ τοῦ εὐνούχου ποθεινοῦ. ἣ σὺν μόνῳ τῷ σικελιώτῃ ἀπολλοδώρῳ εἰς ἀκάτιον μικρὸν ἐμβᾶσα, τοῖς βασιλείοις προσέσχε, καὶ ἐς στρωματόδεσμον ἐνδῦσα, προτείνασα μακρὰν ἑαυτήν. ὁ δὲ ἀπολλόδωρος ἱμάντι συνδήσας τὸ στρωματόδεσμον, εἰσκομίζει διὰ θυρῶν πρὸς τὸν καίσαρα. καὶ διὰ τοῦτο τὸ τέχνημα λαμυρᾶς φανείσης, καὶ τῆς ἄλλης ὁμιλίας καὶ χάριτος αὐτῆς ἡττηθείς, διαλλάττει πρὸς τὸν ἀδελφόν, ὡς συμβασιλεύσειν. ἑστιωμένων δὲ ἐπὶ ταῖς διαλλαγαῖς, ἐπιβουλὴν φωράσας ὁ καῖσαρ τεκταινομένην ὑπ' ἀχιλλᾶ τοῦ στρατηγοῦ καὶ ποθεινοῦ τοῦ εὐνούχου, τὸν μὲν ποθεινὸν ἀνεῖλεν· ἀχιλλᾶς δὲ φυγὼν εἰς τὸ στρατόπεδον, βαρὺν αὐτῷ περιίστησι πόλεμον. ὅτε πῦρ ἐμβαλόντος τῷ στόλῳ, καὶ ἡ μεγάλη βιβλιοθήκη ἐμπέπρηστο. μάχης δὲ συνεστώσης, κατεπήδησε μὲν ἀπὸ τοῦ χώματος εἰς ἀκάτιον. ἐπιπλευσάντων δὲ πολλαχόθεν αὐτῷ τῶν αἰγυπτίων, ῥίψας ἑαυτὸν εἰς τὴν θάλασσαν, ἀπενήξατο μόλις. ὅτε λέγεται καὶ βιβλίδια κρατῶν πολλά, μὴ προέσθαι νηχόμενος, ἀλλ' ἀνέχειν αὐτὰ ὑπὸ τῆς θαλάσσης τῇ ἑτέρᾳ χειρί, καὶ ταῦτα βαλλόμενος. τέλος δὲ τοῦ βασιλέως πρὸς τοὺς πολεμίους ἀποχωρήσαντος ἐπελθών, καὶ συνάψας πόλεμον, ἐνίκησε, πολλῶν πεσόντων, καὶ τοῦ βασιλέως ἀφανοῦς γενομένου. καταλιπὼν δὲ τὴν κλεοπάτραν βασιλεύουσαν αἰγύπτου, καὶ μικρὸν ὕστερον ἐξ αὐτοῦ τεκοῦσαν υἱόν, ὃν ἀλεξανδρεῖς καισαρίωνα ἐκάλουν, ὥρμησεν ἐπὶ συρίαν, καὶ φαρνάκῃ τῷ μιθριδάτου παιδὶ πολεμήσας, αὐτὸν μὲν τοῦ πόντου ἐξέβαλε, τὴν δὲ στρατιὰν αὐτοῦ ἀνεῖλε. καὶ τῆς μάχης ταύτης τὸ τάχος καὶ τὴν ὀξύτητα δηλῶν τοῖς ἐν ῥώμῃ, ἔγραψε τρεῖς λέξεις· ἦλθον, εἶδον, ἐνίκησα. ἐντεῦθεν εἰς ἰταλίαν ἐπελθών, εἰς ῥώμην ἀνέβαινε, τοῦ ἐνιαυτοῦ καταστρέφοντος, εἰς ὃν ᾕρητο δικτάτωρ τὸ δεύτερον, οὐδέποτε πρότερον τῆς ἀρχῆς ταύτης γεγομένης ἐνιαυσίας. εἰς δὲ τὸ ἑξῆς ὕπατος ἀνεδείχθη. τοῦ δὲ κάτωνος καὶ σκιπίωνος μετὰ τὴν ἐν φαρσάλῳ μάχην εἰς

[illegible] ὁ καῖσαρ [illegible]

περὶ δὲ κλεοπάτρας [illegible]

[illegible] ἡ μεγάλη βιβλιοθήκη [illegible]

[illegible] βασιλίδα [illegible]

ιε

εἰς Λιβύην φυγόντων, καὶ δυνάμεις ἀθροισάντων ἀξιολόγους, ἐπ᾽ αὐτοὺς ὁ καῖσαρ ἐστράτευσε· καὶ μικρῷ μορίῳ μιᾶς ἡμέρας τριῶν στρατοπέδων ἐκράτησε· καὶ πεντακισμυρίους τῶν πολεμίων ἀνῃρηκώς, οὐδὲ πεντήκοντα τῶν ἰδίων ἀπέβαλε. τῶν δὲ περισωθέντων ἐκ τῆς μάχης ὑπατικῶν καὶ στρατηγικῶν ἀνδρῶν, οἱ μὲν ἑαυτοὺς διέφθειραν ἁλισκόμενοι, συχνοὺς δὲ καῖσαρ ἁλόντας ἀπέκτεινε. κάτωνος δὲ τὴν σφαγὴν διεργασαμένου, δῆλος ἦν λυπηθείς, οὐδ᾽ ἧντινα ἐλύπητο, ἄδηλον. εἶπε δ᾽ οὖν, ὦ κάτων φθονῶ σοι τοῦ θανάτου, καὶ γὰρ σύ μοι τῆς σωτηρίας ἐφθόνησας. ἀλλὰ γὰρ ἐπανελθὼν ἐς ῥώμην ἐκ Λιβύης, θριάμβους κατήγαγε, καὶ θέας ἐτέλεσε ναυμάχων καὶ μονομάχων ἀνδρῶν. τιμήσεων δὲ γενομένων, ἀντὶ τῶν προτέρων δυεῖν καὶ τριάκοντα μυριάδων, αἱ πᾶσαι πεντεκαίδεκα μυριάδες ηὑρέθησαν· τηλικαύτην φθορὰν τοῦ δήμου ὁ ἐμφύλιος εἰργάσατο πόλεμος. αὖθις ὕπατος τὸ τέταρτον αἱρεθείς, ἐς Ἰβηρίαν ἐστράτευσεν ἐπὶ τοὺς πομπηΐου υἱούς, νέους μὲν ὄντας ἔτι, τόλμαν δ᾽ ἐπιδεικνυμένους ἀξιόχρεων πρὸς ἡγεμονίαν. ὅτε δὴ εἰς κίνδυνον προῆλθε, ὡς βοᾶν διὰ τῶν τάξεων περιθέων τὸ ἑαυτοῦ, εἰ μὴ αἰδοῦνται λαβόντες αὐτὸν ἐγχειρίσαι τοῖς παιδαρίοις; πρὸς δὲ τοὺς φίλους μετὰ τὴν μάχην εἶπεν, ὡς πολλάκις μὲν ἀγωνίσαιτο περὶ νίκης, νῦν δὲ πρῶτον περὶ ψυχῆς. νικήσαντος δὲ καίσαρος, ὁ μὲν νεώτερος τῶν πομπηΐου υἱῶν ἀπέδρα. ἠνέχθη δὲ αὐτῷ μεθ᾽ ἡμέρας τοῦ πρεσβυτέρου ἡ κεφαλή. τοῦτον ἔσχατον καῖσαρ ἐπολέμησε πόλεμον. ἐπανελθὼν δ᾽ ἐς ῥώμην, δικτάτωρ διὰ βίου ἐψηφίσθη, ὃ τυραννὶς ἐτύγχανεν ἄντικρυς, πλὴν ὅσον τοῦ τῆς μοναρχίας προσλαβεῖν τὸ ἀδιάδοχον. οὕτω δὲ καταστὰς εἰς μοναρχίαν, πολλοὺς ἀφῆκε τῶν πεπολεμηκότων αὐτῷ. ἐνίοις δὲ καὶ ἀρχὰς καὶ τιμὰς ἔδωκεν, ὧν ἦσαν καὶ Βροῦτος καὶ Κάσσιος. καὶ τὰς πομπηΐου δὲ εἰκόνας καταβεβλημένας ἀνέστησεν. ἐξιούντων δὲ τῶν φίλων δορυφορεῖσθαι αὐτόν, παρῃτήσατο, βέλτιον εἶναι (εἰπὼν) ἅπαξ ἀποθανεῖν, ἢ ἀεὶ προσδοκᾶν. μειζόνων δ᾽ ἐφιέμενος πραγμάτων καὶ καινοτέρας δόξης, γνώμην ἔσχε στρατεῦσαι ἐπὶ πάρθους, καὶ δι᾽ ὑρκανίας ἐς τὴν σκυθικὴν ἐμβαλεῖν. μῖσος μέντοι τοῖς ἀνθρώποις κατ᾽ αὐτοῦ καὶ ἄλλα ἐνεποίησαν, τὸ δέ γε μεῖζον ὁ τῆς βασιλείας ἔρως ἐνεχείρησατο, δι᾽ ὃν οἱ περὶ αὐτὸν καὶ λόγον πρὸς τὸν δῆμον διεσπάρησαν, ὡς ἐκ γραμμάτων σιβυλλείων φαίνοιτο, μὴ ἄλλως ἐαλῶναι τοὺς πάρθους ῥωμαίοις δύνασθαι, εἰ μὴ βασιλεὺς αὐτοῖς συστρατεύοιτο. καὶ ἐκ τῆς ἄλβης δὲ πρὸς τὴν ῥώμην ἰόντα τὸν καίσαρα, ἐτόλμησάν τινες προσειπεῖν βασιλέα. τοῦ δὲ δήμου θορυβηθέντος, ἔφη, οὐ βασιλεύς, ἀλλὰ καῖσαρ εἶναι καλεῖσθαι. ἐλέγετο δὲ καῖσαρ (ὥς τινες οἴονται) διὰ τὸ τεθνάναι τὴν μητέρα αὐτοῦ ἐν τῷ τίκτειν θανούσης, καὶ αὐτὸν δι᾽ ἀνατομῆς προαχθῆναι εἰς φῶς. οὐκ ἀληθὲς δὲ τοῦτο δή. τῆς γὰρ μητρὸς αὐτοῦ ζώσης, οἱ περὶ αὐτοῦ γεγράφασιν ἱστορήσαντες, καὶ αὐτοῦ ἀνδρωθέντος. τὸ δ᾽ οὖν ὄνομα τοῦτο ἦλθεν εἰς τὸν βίον, οὐκ ἐπ᾽ αὐτῷ γέγονεν, ἀλλ᾽ ἐπί τινι τῶν προγόνων αὐτοῦ, καὶ δι᾽ ἐκεῖνον ἐκλήθησαν οἱ ἐκείνου ἀπόγονοι. προσῆλθον δέ ποτε τῷ καίσαρι οἵ τε ὕπατοι, καὶ τῶν στρατηγῶν, καὶ τῆς βουλῆς ἁπάσης ἑπομένης, ὁ δὲ μὴ ὑπεξανέστη καθήμενος. οὐ μόνον ἐλύπησε τὴν βουλήν, ἀλλὰ καὶ τὸν δῆμον, ὡς ἐν τῇ βουλῇ προπηλακιζομένης τῆς πόλεως, καὶ μετὰ κατηφείας οἱ πλείους ἀπῆλθον εὐθύς. ἐπιγίνεται δὲ τοῖς προσκρούσμασι τούτοις καὶ ὁ τῶν δημάρχων προπηλακισμός. ἐτελεῖτο μὲν γὰρ τῇ πόλει ἑορτή. καῖσαρ δ᾽ ἐπὶ δίφρου χρυσοῦ καθήμενος, κόσμῳ κατηγλαϊσμένος θριαμβικῷ· Ἀντώνιος δὲ

ὕπα-

[illegible]

in Africa iuſtas copias coegiſſent, Cęſar cōtra eos profectus, exigua unius diei parte tres exercitus ſuperauit: & L millibus hoſtium occiſis, ſuorum non L amiſit. Viri conſulares & prætorij qui è pugna euaſerant, cum caperentur: partim ipſi necem ſibi cōſciuerunt, partim captos Cęſar ſupplicijs affecit. Catonis necem, qui ſibi ipſe manus attulerat, palàm ægrè tulit: cur autem, incertum eſt. illud quidem dixit: Inuideo tibi mortem iſtam Cato, quoniam tu mihi ſalutem inuidiſti. Ex Africa Romam reuerſus, triumphauit, & ſpectacula naualis pugnæ & gladiatorum edidit. Cum cenſus ageretur, CL millia ciuium, de CCCXX millibus quæ antè cenſa fuerant, ſunt inuenta. Tantam populi ſtragem bellum ciuile attulerat. Deinde quartùm Conſul factus, in Hiſpaniam abijt cōtra Pompeij filios: adoleſcentes quidem illos adhuc, ſed audacia principatu digna prędita. ubi in tantum periculum uenit, ut per aciem diſcurrens clamitaret, An milites nō puderet, ſe captum pueris in manus tradere? Poſt pugnam autem amicis dixit: Se de uictoria ſæpè, tum uerò primùm de uita certaſſe. Cæſare uictore, iunior Pompeij filius fuga eſt elapſus. poſt dies aliquot, natu maioris caput Cæſari allatum: qui extremo hoc bello geſto Romam reuerſus, Dictator perpetuus eſt creatus. quæ manifeſta tyrannis fuit, præter monarchiæ ſummam poteſtatem ſucceſſore quoque carens. Solus rerum potitus, multos qui arma contrà tulerant, abſoluit. nonnullis magiſtratus & honores dedit: quorum è numero fuerunt Brutus & Caſsius. Pompeij ſtatuas deiectas reſtituit. Monitus ab amicis, ut ſatellites ad cuſtodiam corporis adhiberet, recuſauit. Melius enim eſſe mortem ſemel oppetere dicēs, quàm perpetuò formidare. In maiorum rerum ſtudio & nouæ gloriæ appetitione, in animo habuit Parthis inferre bellum, & per Hyrcaniam in Scythiam facere impreſsionem. Odium populi Romani cùm alijs de cauſis, tum ob regni amorem uel maximè ſuſcepit. Vnde familiares eius rumorem in uulgus ſparſerunt, Sibyllinis libris contineri, Parthos non niſi rege duce à Romanis poſſe uinci. & Alba Romā proficiſcens, à quibuſdam rex appellatus, cum ea re populum perturbatum uidiſſet: ſe non regem, ſed Cæſarem eſſe dixit. Cęſaris autem nomen (ut quidam opinantur) habuit, quòd matre mortua ex utero cæſus eſſet: quod falſum eſt. matrē enim ad uirilem uſque ætatē habuiſſe ſcribitur. Aliquis aūt ex maioribus eius eo modo natus, cognomentū id in familiam propagauit. Cum aliquando Conſulibus & prætoribus ad ſe accedentibus, toto ſenatu comitāte, non aſſurrexiſſet, nō ſenatum tantū, ſed populum etiam offendit: quaſi per ſenatum totam Remp. ludibrio haberet, ac plerique ſtatim mœſti receſſerunt. Ad has offenſas etiam tribunorum plebis acceſsit cōtumelia. nā cū in feſto, in ſella aurea triūphali habitu ſederet, Antonius

Conſul

CLXX millia bellis ciuilibus cæſa.

Pompeij filij.

Cæſar perpetuus Dictator.

Cæſar regni titulo populi odia ſuſcepit.

Conſul in forum irrupit, diadema lauro implexum Cæſari offerẽs. ob eam rem plauſus haud ſanè illuſtris datus eſt, à ſubornatis hominib. ſed cum id Cæſar recuſaſſet, totius populi plauſum tulit. Ita bis populi animos expertus, ſurrexit. Ad hæc regias faſcias ſtatuis eius impoſitas tribuni plebis detraxerunt, & eos qui regem illum ſalutarant, in carcerẽ duxerunt: applaudente populo, & Brutos eos appellante. Vt enim ſupra eſt expoſitũ, Brutus pulſis Tarquiniis monarchiæ poteſtatẽ ad populũ tranſtulit. Quibus rebus Cæſar irritatus, tribunos poteſtate priuauit: et iis grauiter increpitis, populũ etiam per contumeliã Brutos appellauit.

M. Brutus. Ex eo populus ad M. Brutum ſpectauit, qui à uetere Bruto genus ducere putabatur: ab eoq; ſolo uel primo pendebant, qui mutationẽ deſiderabant. Quia uerò ipſum alloqui non audebant, noctu literas circa tribunal & ſellam, in qua prætor ius dicebat, ſpargebant: in quibus ſcriptum erat, Brute dormis? &, Non es Brutus? Incitabatur idem etiam à Caſsio.

Prodigia cædem Cæſaris denunciantia. Sed Cæſaris futura cædes pluribus prodigiis denũciatá eſſe fertur, è quibus etiam illud eſt. Vxorem accubantem uoces obſcuras & confuſas edere animaduertit. Ea uerò ſibi lamentari uiſa erat, & eũ occiſum in ulnis tenere: & manè orauit, ne in ſenatũ ueniret. Cum etiã augures ſacra parum auſpicata fuiſſe dicerẽt, abſtinere curia ſtatuit, & per Antoniũ ſenatum dimittere.

Brutus Albinus. ſed Brutus Albinus, cui Cæſar fidẽ habebat: cõiurationis cũ M. Bruto & Caſsio particeps & augures deridebat, & Cæſarem reprehẽdebat, ut qui crimen contẽpti ſenatus in ſe admitteret: qui affuturus eſſet, ſi iuſsiſſet. Paratos enim eſſe omnes decernere, ut omniũ extra Italiã prouinciarũ rex appellaretur: utq; cum nationes exteras peragraret aut mare traiiceret, diadema geſtaret. Hæc dicens Brutus, Cæſarem manu prehenſum ducebat. Abeuntem, ſeruus alienus eius alloquendi cupidus, cum conuenire nõ poſſet: ſe uxori eius cuſtodiendũ tradidit, quòd magnas res haberet reuerſo Cæſari nunciandas. Artemidorus item Rhetor Gnidius, libellum de coniuratione à ſe ſcriptum ei porrexit: Et hunc, inquit, Cæſar ſolus, & celeriter legito: res enim magnas tibi declarabit, quæque tua intersunt. Libellum acceptum Cæſar lecturus, cum à ſalutantibus impediretur: manu tenuit, ita que in ſenatum uenit. qui cum ei aſſurrexiſſet, Bruti coniurati partim à tergo ſellam eius circũſtéterunt, partim ad eum acceſſerunt, tanq; exuli cuidã ueniã petituri. Antoniũ uerò Cæſari fidelem & robuſtum, Brutus Albinus foris tenuit.

Cæſaris cædes. Vbi conſedit Cæſar, & interceſsiones reiecit, primus Caſca iugulum ei ferit ictu nõ lethifero. Vt aũt omnes cõiurati pugiones ſtrinxerunt, contra cæteros ſe defendiſſe fertur ueſte conuoluta, & uociferans: ſed cum à Bruto etiã ſtricto enſe peti ſe uidiſſet, toga capite obuoluto, nõ amplius reſtitiſſe. Ita tribus & uiginti uulneribus confoſſus, ad ba-

ὑπατεύων εἰς ἀγορὰν ἐσέβαλε, φέρων διάδημα στεφάνῳ δάφνης περιπεπλεγμένον, καὶ ἐδίδου τῷ Καίσαρι. καὶ γίνεται κρότος οὐ λαμπρὸς ἐκ παρασκευασθέντων. παραιτουμένου δὲ τοῦ Καίσαρος, ἅπας ὁ δῆμος ἀνεκρότησε. καὶ τούτου δὶς γενομένου, ὁ πεῖραν δοὺς τοῦ πλήθους, καὶ ὁ Καῖσαρ ἀνέστη. ἐπεὶ δὲ καὶ ἀνδριάντων αὐτοῦ διαδήματα στεφθῆναι ταινίαις βασιλικοῖς, ἀπέσπασαν ταῦτα οἱ δήμαρχοι, καὶ τοὺς προσειπόντας αὐτὸν βασιλέα, ἀπήγαγον εἰς δεσμωτήριον. καὶ ὁ δῆμος ἐπὶ τούτοις ἐχαίρετο, καὶ Βρούτους ἐκάλει τοὺς ἄνδρας. Βροῦτος γὰρ ἦν, ὡς ἱστόρηται ἄνωθεν, ὁ καταλύσας τοὺς τυράννους, καὶ τὸ κράτος εἰς τὸ κοινὸν περιστήσας ἐκ μοναρχίας. ἐπὶ τούτοις ὁ Καῖσαρ παροξυνθείς, τὴν μὲν ἀρχὴν τοὺς δημάρχους ἀφείλετο· ἐν δὲ τῷ κατηγορεῖν αὐτῶν, ἅμα καὶ τὸν δῆμον ἐφυβρίζων, πολλάκις Βρούτους ἀπεκάλει τοὺς ἄνδρας. ἐντεῦθεν πρὸς Μάρκον Βροῦτον τρέπονται οἱ πολλοί, ἐκ Βρούτου τοῦ πάλαι δοκοῦντα τὸ γένος ἕλκειν, καὶ πρὸς μόνον ἐκεῖνον ἢ πρῶτον οἱ μεταβολὰς ἐφιέμενοι ἀπέβλεπον, αὐτῷ μὲν οὐκ ἐτόλμων προσομιλεῖν. νύκτωρ δὲ γράμματα περὶ τὸ βῆμα καὶ τὸν δίφρον ἐρρίπτουν, ἐφ' οὗ στρατηγῶν ἐχρημάτιζε, λέγοντα· καθεύδεις ὦ Βροῦτε; καὶ οὐκ εἶ Βροῦτος; ἐνῆγε καὶ Κάσσιος δὲ παροξύνων αὐτόν. καὶ τῷ Καίσαρι δὲ πολλὰ λέγεται σημεῖα γενέσθαι δηλοῦντα τὸν ὄλεθρον, ὧν ἓν καὶ τοῦτο δή. καθεύδουσαν τὴν γυναῖκα, φωνὰς ἀσαφεῖς καὶ στεναγμοὺς ἀνάρθρους ἐκφωνεῖν ἐνεθυμήθη. ἐδόκει δὲ κλαίειν ἐκεῖνον, ἐπὶ ταῖς ἀγκάλαις ἔχουσα κατεσφαγμένον· ἣ καὶ μεθ' ἡμέραν ἐδεῖτο τοῦ ἀνδρός, μὴ προελθεῖν εἰς τὴν σύγκλητον. ὡς δὲ καὶ θύσαντες οἱ μάντεις δυσιερεῖν ἔλεγον, ἔγνω μὲν δι' Ἀντωνίου ἀφεῖναι τὴν σύγκλητον. Βροῦτος μέντοι ὁ Ἀλβῖνος, πιστευόμενος μὲν ὑπὸ Καίσαρος, τοῖς δὲ περὶ Μάρκον Βροῦτον καὶ Κάσσιον μετέχων τῆς συνωμοσίας, τούς τε μάντεις ἐχλεύαζε, καὶ καθήπτετο Καίσαρος, ὡς διαβολὰς ἑαυτῷ προξενοῦντος καταφρονήσεως πρὸς τὴν σύγκλητον. ἥκειν γὰρ αὐτὴν ἐκείνου κελεύσαντος, καὶ πάντας ἑτοίμους εἶναι ψηφίσασθαι, ὅπως τῶν ἐκτὸς Ἰταλίας ἐπαρχιῶν ἀναγορευθῇ βασιλεύς, καὶ τὴν ἄλλην ἐπιόντα γῆν τε καὶ θάλασσαν τῷ περικεῖσθαι διάδημα. ταῦθ' ἅμα λέγων ὁ Βροῦτος, ἦγε τὸν Καίσαρα λαβόμενος τῆς χειρός. οἰκέτης δέ τις ἀλλότριος ἐντυχεῖν αὐτῷ προθυμούμενος, ἐπεὶ οὐκ ἠδυνήθη, παρέδωκεν ἑαυτὸν τῇ τοῦ Καίσαρος γυναικὶ φυλάττειν, ὡς μεγάλα τινὰ μέλλων ἀπαγγέλλειν τῷ Καίσαρι. σοφιστὴς δέ τις Ἀρτεμίδωρος Κνίδιος βιβλίον περὶ τῆς συνωμοσίας γράψας, καὶ ἐγχειρίσας αὐτῷ, τοῦτο (ἔφη) καὶ ἰδίᾳ μόνος καὶ ταχέως ἀνάγνωθι, μεγάλα γάρ σοι καταγγελεῖ, καὶ σὲ διαφέροντα. ὁ δὲ δεξάμενος ἐκεῖνος, ὥρμησε μὲν ἀναγνῶναι, μὴ μέντοι δυνηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐντυγχανόντων, κατεῖχε τῇ χειρί, καὶ εἰσῆλθεν οὕτω πρὸς τὴν σύγκλητον. ἐνθ' ἐξαναστάντι τῶν περὶ Βροῦτον οἱ μὲν ἐξόπισθεν τοῦ δίφρου αὐτοῦ περιέστησαν, οἱ δὲ ἀπήντησαν, ὡς περί τινος φυγάδος δεόμενοι. τὸν δ' Ἀντώνιον πιστὸν ὄντα Καίσαρι, καὶ ῥωμαλέον, ἔξω που κατεῖχε Βροῦτος ὁ Ἀλβῖνος. ὡς δ' ἐκάθισεν ὁ Καῖσαρ διακρούσας τὰς δεήσεις, ἐξ ἀρχῆς ὁ Κάσκας πρῶτος πλήττει τὸν αὐχένα, πληγὴν οὐ θανατηφόρον. ὡς δὲ καὶ τῶν συνωμοτῶν ἕκαστος τὸ ξίφος ἐγύμνωσε, λέγεται πρὸς μὲν τοὺς λοιποὺς ἀπομάχεσθαι φυλαττόμενος καὶ κεκραγώς· ἐπεὶ δὲ καὶ Βροῦτον εἶδεν ἐσπασμένον τὸ ξίφος, ἐφελκύσασθαι κατὰ τῆς κεφαλῆς τὸ ἱμάτιον, μηκέτι ἀπομαχόμενος. εἴκοσι μέντοι καὶ τρία λαβὼν τραύματα, ἀνδριάν-

περὶ Βρούτου, καὶ ἔννοια τῶν κατὰ τοῦ Καίσαρος παρασκευῶν.

σημεῖα γενόμενα δηλοῦντα τὸν θάνατον τοῦ Καίσαρος.

σφαγὴ τοῦ Καίσαρος.

[illegible] ἀνδριάντος ὄντος ἐκεῖ πομπηΐου, πρὸς τὴν βάσιν κατεβλήθη, καὶ κατῄμαξεν αὐτὸν, ὡς δοκεῖν αὐτὸν ἐφεστάναι τῷ φόνῳ τοῦ πολεμίου πομπήϊον. ὁ μὲν οὖν γάϊος ἰούλιος καῖσαρ οὕτως ὑπὸ φιλοτιμίας καὶ φιλαρχίας ἀπώλετο. οἱ γὰρ θωπεύοντες αὐτὸν, τὸ φιλόπρωτον αὐτοῦ καὶ φιλόδοξον κατακνώμενοι, οὐκ ἐπαύοντο ἄλλα ἐπ' ἄλλοις αὐτῷ ψηφιζόμενοι· ἦσαν δὲ τοιαῦτα ἃ ἐψηφίζοντο· τὴν ἐπινίκιον στολὴν ἀεὶ φορεῖν, καὶ ἐπὶ τοῦ ἀρχικοῦ δίφρου καθέζεσθαι· τοῖς τε ῥαβδούχοις δαφνηφοροῦσιν ἀεὶ χρῆσθαι, πατέρα τε αὐτὸν τῆς πατρίδος ὀνομάζεσθαι, καὶ ἐς τὸ νόμισμα ἐγχαράττεσθαι, δημοσίᾳ τε ἑορτάζειν αὐτοῦ τὰ γενέθλια· ἔν τε τοῖς ναοῖς τοῖς ἐν ῥώμῃ, καὶ ἐν πάσαις ταῖς πόλεσιν ἀνδριάντας αὐτοῦ ἱστᾶσθαι. ἐπὶ δέ γε τοῦ βήματος δύο αὐτοῦ ἀνδριάντας ἱδρύσαντο, τὸν μὲν ὡς τοὺς πολίτας σεσωκότος, τὸν δ' ὡς ἐκ πολιορκίας ῥυσαμένου τὴν πόλιν, ἐστεφάνωντο δὲ καὶ ἄμφω στεφάνοις τοῖς ἐπὶ τοιούτοις νενομισμένοις. βουλευτήριόν τε καινὸν οἰκοδομηθῆναι ἐπέταξαν, ἵν' ἰουλιανὸν ἐπὶ τῷ αὐτοῦ κληθῇ ὀνόματι. τιμητήν τε καὶ διὰ βίου καὶ μόνον αὐτὸν ἐψηφίσαντο εἶναι· ἔχειν δὲ καὶ τὰ τῶν δημάρχων προνόμια· καὶ εἴ τις αὐτὸν ἔργῳ ἢ λόγῳ ὑβρίσειεν, ἱερόν τε εἶναι ἐθέσπισαν, καὶ ἐν ἄγει ἐνέχεσθαι. τὸ δὲ τὸ ἱερὸν εἶναι νενόμιστο, ἤδη μοι προαφήγηται. χαίροντα δὲ τούτοις ὁρῶντες αὐτὸν, ἐπίχρυσόν τε δίφρον αὐτῷ ἔδοσαν, καὶ στολὴν ᾗ πάλαι ἐχρῶντο οἱ βασιλεύσαντες, καὶ φρουρὰν ἐκ τῶν ἱππέων καὶ ἐκ τῶν βουλευτῶν, εὔχεσθαί τε δημοσίᾳ ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ τὴν τύχην αὐτοῦ ὀμνύναι, καὶ τὰ πραχθησόμενα παρ' αὐτοῦ κύρια τυγχάνειν ἐνομοθέτησαν, διά τε αὐτὸν ἰούλιον προσηγόρευσαν, καὶ ἄλλα πλείονα (ἵνα δὲ τὸ καθ' ἕκαστον ἀπαριθμοῦντες τὸν ἀκροατὴν μὴ ἀποκναίωμεν) αὐτῷ ἐψηφίσαντο. ἐξ ὧν ἐπίφθονός τε ἔδοξεν, ἢ μᾶλλον νεμεσητὸς, καὶ καθ' ἑαυτοῦ πολλοὺς διηρέθισε, μέχρις ἂν εἰς τὸ ἐπελθὸν αὐτῷ κατέστησε τέλος. καὶ ὁ μὲν οὕτω σφαγεὶς ἔκειτο. οἱ δὲ ἐκεῖ παρόντες ἄνθρωποι ἅπαντες ἐταράττοντο, τὴν τῶν σφαγέων ἀγνοοῦντες διάνοιαν, καὶ ὡς αὐτίκα κινδυνεύσοντες ἔφυγον, καὶ τοὺς συναντῶντας ἐξέπληττον, καὶ θρήνων τὴν πόλιν ἐπλήρουν. καὶ ἡ μὲν πόλις οὕτω διέκειτο. οἱ δὲ σφαγεῖς δεδιότες, μή τις σφίσιν ἐπίθηται, γυμνοῖς καὶ ᾑμαγμένοις τοῖς ξίφεσι διὰ τῆς ἀγορᾶς διελθόντες, ἀνέδραμον εἰς τὸ καπιτώλιον, κἀκεῖ τήν τε ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα διῆγον. ὁ δὲ λέπιδος ἐν τῷ στρατοπέδῳ μαθὼν τὰ γεγενημένα, νυκτὸς σὺν τοῖς στρατιώταις κατέλαβε, καὶ κατὰ τῶν σφαγέων ἐδημηγόρει. ἀντώνιος δὲ τοῦ καίσαρος ἀναιρεθέντος φοβηθεὶς ἐκρύβη, τὸν δὲ λέπιδον ἐλθόντα μαθὼν, καὶ τοὺς φονέας εἰς τὸ καπιτώλιον ὄντας, θαρρήσας ἐξῆλθε, καὶ τὴν γερουσίαν ἀθροίσας, ὡμίλει αὐτῇ, καὶ γνώμας ᾔτει πρὸς τὰ γενόμενα. ὁ δὲ κικέρων δημηγορήσας ἔπεισε πάντας, μὴ μνησικακεῖν ἀλλήλοις, ἀλλ' εἴ τι σφίσιν ἡμάρτηταί τι, προΐεσθαι αὐτό, ἵνα μὴ ἐμφύλιος αὖθις γένηται πόλεμος, καὶ τῶν πολιτῶν ὄλεθρος ὑπ' ἀλλήλων ὀλλυμένων, ὁμονοῆσαι δὲ ὁμοφύλους ὄντας καὶ συγγενεῖς. καὶ προσέθετο δεῖν καὶ τὰ παρὰ τοῦ καίσαρος πραχθέντα εἴ τι ἐν δωρεαῖς ἢ τιμαῖς εἴη ἢ ἐν ἀρχαῖς φυλάξαι, καὶ μή τι τούτων πολυπραγμονῆσαι, ἢ ἀνατρέψαι. πεισθέντες οὖν αὐτῷ, μηδενὶ μνησικακεῖν ἐψηφίσαντο. καὶ οἱ σφαγεῖς δὲ τοῖς στρατιώταις ὁμιλοῦντες ἐκ τοῦ καπιτωλίου, μηδὲν τῶν ὑπὸ καίσαρι πραχθέντων ἀκυρῶσαι ὑπέσχοντο, μήτ' ἀφαιρήσεσθαί τινα μηδὲν τῶν ἐκείνῳ δεδομένων· καὶ οὕτως ἐς καταλλαγὰς ᾖσαν.

ὁ πρὸς

[illegible]

[illegible]

ad baſim ſtatuæ Pompeij cōcidit, eamq́ cruentauit, ut ipſe Pōpeius cædi inimici aſtare uideretur. Sic Cæſar ex ambitione & appetitione principatus interijt. Adulatores enim eius ambitioni & glorioſæ ſtudio inſeruientes, alios atque alios ei honores decernere non deſtiterunt: qui huiuſmodi fuerunt, ut triumphalem ueſtem perpetuò ferret, & in ſella curuli ſederet: ut faſcibus laureatis perpetuò uteretur, & pater patriæ appellaretur: ut eius imago in nummis excuderetur, & natalis publicè celebrarerī: ut in Romanis fanis, & omnibus urbibus eius ſtatuæ collocarentur. Pro eius autem tribunali duas ſtatuas collocarunt: alteram ob ciues ſeruatos, alteram ob urbem obſidione liberatam, corona ciuica & obſidionali ornatas. et nouam curiam ædificari iuſſerunt, quæ Iuliana de ipſius nomine diceretur. Cenſoremq́ eum ſolum & perpetuum crearunt: priuilegia tribunorum ei dederunt: ſi à quoquam dicto factoue offenſus eſſet, ut caput eius ſacrum eſſet ac piaculo obligatum. Quid autem ſacrum eſſe ſignificet, iam eſt à me expoſitum. Iam quia talibus eum rebus gaudere cernebant, auratam ei ſellam conceſſerunt, & ueſtem qua olim reges uſi fuerant, & cuſtodiam ex equeſtri & ſenatorio ordine, utq; publicè pro eo ſupplicationes fierēt, et per eius fortunam iuraretur, & acta eius rata eſſent, ſanxerunt, & Quintilis menſis ab eo Iulius appellaretur. Hæc & alia plura, ne ſingulis commemorandis lectorem obtundamus, ei decreuerunt. Quibus rebus inuidiam hominum, uel potius iram Deorum ſuſcepit, multosq; in ſe prouocauit, donec eum exitum quo repentè cōcidit, eſt ſortitus. Cum ita interfectus iaceret, omnes qui ibi aderant, turbati, & conſilij percuſſorū ignari, quaſi & ipſi periculo proximi fugerūt, & terrendis obuijs urbem luctu impleuerunt. Ciuitate ſic affecta, percuſſores uim timentes, ſtrictis & cruentis gladijs per forum in Capitolium accurrerunt, ibiq; diem & noctem egerunt. At Lepidus eo facinore in caſtris audito, urbe cum militibus occupata, pro concione in percuſſores eſt inuectus. Antonius autē præ metu latitans, cum illius aduentu cognito, & percuſſorū fuga in Capitoliū, reſumpta fiducia prodijſſet, & ſenatu cōuocato ſentētias rogaret: Cicero omnibus autor fuit, ut mutuis odijs abolitis, utrinq; ſi quid peccatū eſſet, condonarent, ne ciuile bellum recrūdeſceret, & ciues à ciuibus interirent. conſentirent potius, ut populares & ciues deceret. Adiecit etiam, acta Cæſaris, ſiue ad donationes, ſiue ad honores, ſiue ad magiſtratus pertinerent, rata eſſe oportere, nec exagitanda curioſius, aut reſcindenda. His rationibus adducti, omnium iniuriarum obliuionem decreuerunt. percuſſores uerò de Capitolio uerba facientes, militibus promiſerunt, ſe nulla Cæſaris acta reſciſſuros, neque cuiquam quicquam ab illo datum erepturos. Seditione hoc modo compoſita,

Honores ab adulatoribus Cæſari decreti.

Tumultus poſt cædem Cæſaris.

Cicero.

mm non

Antonius populum concitat.

non prius è Capitolio deſcenderunt, quàm filiũ Lepidi & Antonij obſides accepiſſent. Deinde cum lecto Cæſaris teſtamento populus cognouiſſet, Octauium ab eo adoptatum eſſe, & Reipub. munera, & uiritim uel tricenas, ut Octauius, uel octogenas quinas, ut alij tradũt, drachmas relictas, turbatus eſt. Cum autem Antonius cadauere eius adhuc cruento in foro poſito, orationem ad defuncti laudes, & ad cædis commiſerationem pertinentem habuiſſet, multitudo concitata eſt. Deinde recitatis honoribus qui ei decreti fuerant, ſubiecit: Sed pater, põtifex, ſacroſanctus, heros, Deus mortuus eſt: hei mihi, non morbo, non ſenio extinctus, non foris in bello uulneratus, nec fortuito aliquo caſu raptus: ſed hic intra mænia per inſidias cęſus eſt. qui citra periculum in Britanniã penetrauit, in urbe per dolũ occubuit. qui pomœrium ciuitatis promouit, intra curiam eſt trucidatus. inermis, uir bellicoſus: nudus, uir pacificus: ad prætoria, prætor: apud magiſtratus, magiſtratu præditus: à ciuibus, quem nemo hoſtium uel in mari natantem occidere potuit: à familiaribus, quorum ſæpè miſertus fuit. Vbi tua eſt humanitas Cæſar? ubi ſacroſancta autoritas? ubi leges? Tu quidem accuratè prouidiſti, ne quis ab inimicis cæderetur: te uerò crudeliter amici occiderunt, & nunc in foro iaces interfectus. in ſuggeſto iaces uulnerib. confectus, unde multas conciones habuiſti. Heu canos ſanguine cõcretos: heu ueſtem laceratam, quam eò ſcilicet induiſti, ut in ea iugulareris. His uerbis populus commotus, percuſſores quæritauit, raptum cadauer Cæſaris in foro cremauit, ad ædes percuſſorum tetendit, ac Heluiũ Cinnam tribunum plebis per errorem nominis occidit. Neq; enim is Cæſari fecerat inſidias, ſed Cornelius Cinna prætor. Quo in loco Cęſar crematus eſt, plebs aram erexit, in qua illi ut Deo ſacrificaret. Sed eam Coſs. euerterunt, lege lata, ne quis deinceps Dictator crearetur. Qui autem Dictaturam uel decreuiſſet, uel accepiſſet, ut capite plecteretur. Antonius tum pro autoritate multa egit, dandis magiſtratibus, prouincijs, libertate, immunitate, atq; exulibus reuocandis, non ſecus ac ſi potentatus Cęſaris ſucceſſor eſſet: ijſq; rebus magnam pecuniam coegit.

De C. Octauio.

C. uerò Octauius, qui & Pius, ſororis Cæſaris filius, nuptæ Octauio Veliterno (ſunt aũt Velitræ Volſcorum municipium) pupillus relictus, apud matrem educatus eſt. Cum adoleuiſſet, apud Cæſarem egit orbum liberis: qui eum amauit, magna de eo ſpe concepta. Nam Accia mater eius prægnans, ſomniauit inteſtina ſua ferri ad cœlum, explicariq; per omnem terrarum ambitum. Somniauit & pater Octauius eadem nocte, utero Acciæ iubar ſolis

Prodigia imperium Cæſari portendentia.

οὐ πρότερον δὲ οἱ ἐν τῷ καπιτωλίῳ κατέβησαν, ἢ τόν τε τοῦ λεπίδου παῖδα, καὶ τὸν τοῦ ἀντωνίου, ὁμήρους λαβεῖν. μετὰ ταῦτα δὲ τὰς διαθήκας τοῦ καίσαρος ἀναγνωσθείσας μαθὼν ὁ δῆμος, ὅτι υἱὸν ποιεῖται τὸν ὀκτάβιον, καὶ ὅτι τῇ τε πόλει δωρεὰς καὶ ἑκάστῳ δραχμὰς, ὡς μὲν ὁ ὀκτάβιος γράφει, τριάκοντα, ὡς δ' ἕτεροι, πέντε καὶ ἑβδομήκοντα καταλέλοιπεν, ἐταράχθησαν. καὶ ὁ ἀντώνιος τὸν νεκρὸν εἰς τὴν ἀγορὰν προθέμενος ᾑματωμένον, καὶ λόγον ἐπὶ τῷ κειμένῳ εἰπὼν, τὸ πλῆθος παρώξυνε πρὸς ὀργήν. εἶπε γὰρ πολλὰ μὲν πρὸς ἔπαινον τοῦ ἀνδρὸς, καὶ πρὸς ἔλεον τοῦ πάθους τοὺς ἀκροατὰς ἐρεθίζοντα. εἶτα καὶ τὰ ψηφισθέντα αὐτῷ καταλέξας ὀνόματα, ἐπήγαγεν. ἀλλ' οὗτος ὁ πατὴρ, οὗτος ὁ ἀρχιερεὺς, ὁ ἄσυλος, ὁ ἥρως, ὁ θεὸς, τέθνηκεν, οἴμοι, οὐ νόσῳ βιασθεὶς, οὐδὲ γήρᾳ μαρανθεὶς, οὐδ' ἔξω που ἐν πολέμῳ τρωθεὶς, οὐδ' ἐκ δαιμονίου τινὸς αὐτομάτως ἁρπασθεὶς· ἀλλ' ἐνταῦθα, τοῦ τείχους ἐντὸς ἐπιβουλευθείς· ὁ καὶ εἰς Βρεττανίαν ἀσφαλῶς στρατεύσας, ἐν τῇ πόλει ἐνεδρευθείς· ὁ τὸ πωμήριον αὐτῆς ἐπαυξήσας, ἐν τῷ βουλευτηρίῳ κατασφαγείς· ἄοπλος, ὁ εὐπόλεμος, γυμνὸς, ὁ εἰρηνοποιὸς, πρὸς τοῖς δικαστηρίοις ὁ δικαστὴς, πρὸς ταῖς ἀρχαῖς ὁ ἄρχων, ὑπὸ τῶν πολιτῶν, ὃν μηδεὶς τῶν πολεμίων μηδ' εἰς τὴν θάλασσαν ἐκπεσόντα κτεῖναι δεδύνηται· ὑπὸ τῶν ἑταίρων, ὁ πολλάκις αὐτοὺς ἐλεήσας. ποῦ δή σοι καῖσαρ ἡ φιλανθρωπία; ποῦ δ' ἡ ἀσυλία; ποῦ δ' οἱ νόμοι; ἀλλὰ σὺ μὲν ὅπως μηδ' ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τις φονεύηται, πολλὰ ἐνομοθέτησας, σὲ δ' οὕτως οἰκτρῶς ἀπέκτειναν οἱ φίλοι. καὶ νῦν ἐν τῇ ἀγορᾷ πρόκεισαι ἐσφαγμένος, δι' ἧς πολλάκις ἐπόμπευσας ἐστεφανωμένος· καὶ ἐπὶ τοῦ βήματος ἔρριψαι κατατετρωμένος, ἀφ' οὗ πολλάκις ἐδημηγόρησας. οἴμοι πολιῶν ᾑματωμένων· ὦ στολῆς ἐσπαραγμένης, ἣν ἐπὶ τοῦτο μόνον, ὡς ἔοικεν, ἔλαβες, ἵνα ἐν ταύτῃ σφαγῇς. ἐπὶ τούτοις ὁ δῆμος ὀργισθεὶς, τοὺς μὲν σφαγέας ἐζήτει. τὸ δὲ σῶμα τοῦ καίσαρος ἁρπάσαντες, ἐν τῇ ἀγορᾷ ἔκαυσαν. καὶ ἐπὶ τὰς τῶν φονέων οἰκίας ὥρμησαν, καὶ Ἑλβίον Κίνναν δημαρχοῦντα διεχειρίσαντο, πλανηθέντες τῇ ὁμωνυμίᾳ. οὐ γὰρ οὗτος τῷ καίσαρι ἐπιβεβουλεύκει, ὁ στρατηγὸς δὲ Κίννας Κορνήλιος. βωμὸν δὲ ἔνθα κατέκαυσαν τὸ σῶμα τοῦ καίσαρος, ἤγειρε τὸ πλῆθος, ἵν' ἐπ' αὐτοῦ θύσωσιν ὡς θεῷ τῷ καίσαρι. οἱ δ' ὕπατοι αὐτόν τε ἀνέτρεψαν, καὶ νόμον εἰσήνεγκαν, μηδένα αὖθις γενέσθαι δικτάτωρα· θάνατον θέντες τὸ ἐπιτίμιον, ἄν τις εἰσηγήσηται τοῦτο, καὶ ἄν τις ὑποδέξηται. ἀντώνιος δὲ τότε πολλὰ ἐν αὐθεντίᾳ διέπραξεν, ἀρχάς τε διδοὺς καὶ χώρας, καὶ ἐλευθερίαν, καὶ ἀτέλειαν, καὶ φυγάδας κατάγων, ὡς τῆς δυναστείας τοῦ καίσαρος τάχα διάδοχος, καὶ πολλὰ ἐκ τούτων ἀργυρολογῶν χρήματα.

[illegible]

[illegible]

περὶ γαΐου ὀκταβίου καίσαρος.

Ὀκτάβιος δὲ γάϊος, ὃς καὶ πίος ὠνόμαστο, ἀδελφῆς τοῦ καίσαρος ὢν υἱὸς, συνοικούσης ὀκταβίῳ τῷ ἐκ Βελίτρων τῶν Οὐολούσκων, ἐτράφη δὲ παρὰ τῇ μητρὶ καταλειφθεὶς ὀρφανός. αὐξηθεὶς δὲ διῆγε παρὰ τῷ καίσαρι ἄπαιδι ὄντι. διὸ καὶ ἔστεργε τὸν ἀδελφιδοῦν, καὶ μεγάλας εἶχεν ἐπ' αὐτῷ τὰς ἐλπίδας. ἔτι γὰρ μήτηρ αὐτοῦ ἀττία, ἐγκυμονοῦσα αὐτὸν, ἔδοξε κατ' ὄναρ τὰ σπλάγχνα αὐτῆς εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναφέρεσθαι, καὶ ἐπὶ πᾶσαν ἐκταθῆναι τὴν γῆν. καὶ ὁ ἐκείνης ἀνὴρ κατὰ τὴν αὐτὴν νύκτα ἐδόκει ὁρᾶν ἥλιον

σημεῖα δηλοῦντα τὴν [illegible] καίσαρος [illegible]

ἥλιον ἐκ τῶν γονίμων αὐτῆς ἀνατέλλοντα. ἔτι δὲ τοῦ παιδὸς τεχθέντος, Νιγίδιος Φίγουλος βουλευτὴς, διαγινώσκειν τὰς τῶν ἀστέρων κινήσεις ἄριστα πιστευόμενος, βραδύτερον ἐς τὸ συνέδριον τοῦ Ὀκταβίου ἀπαντήσαντος, ἤρετο αὐτὸν τὴν αἰτίαν τῆς βραδυτῆτος. ὡς δὲ διὰ τὸν τοῦ παιδὸς τόκον, ἐκεῖνος ἔφη, ἀνεβόησεν, ὅτι δεσπότην ἡμῖν ἐγέννησας. τρεφομένου δὲ τοῦ παιδὸς ἐν ἀγρῷ, ἀετὸς ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἐξαρπάσας ἄρτον, καὶ μετεωρισθεὶς, αὖθις ἀποδέδωκεν αὐτὸν καταπτάς. παιδίσκου τε αὐτοῦ ὄντος, καὶ ἐν Ῥώμῃ διατρίβοντος, ἔδοξεν ὁ Κικέρων καθ' ὕπνον ὁρᾶν αὐτὸν ἁλύσεσι χρυσαῖς ἐκ τοῦ πόλου πρὸς τὸ Καπιτώλιον καθιμώμενον, καὶ παρὰ τοῦ Διὸς * μαστιζόμενον. Κάτουλος δὲ καὶ αὐτὸς καθ' ὕπνους ἐδόκει, τὸν Δία τῆς Ῥώμης εἰκόνα εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ὀκταβίου, παιδὸς ἔτι ὄντος, ἐμβεβληκέναι. ἐκ τούτων τοίνυν ὁ Καῖσαρ μεγάλας ἐπ' αὐτῷ ἐλπίδας, ἀνεποιήσατό τε τὸν παῖδα, καὶ κληρονόμον κατέλιπε, καὶ ἐπιμελῶς ἐπαίδευε λόγοις ῥητορικοῖς τῇ τε τῶν Λατίνων καὶ τῇ ἑλληνίδι φωνῇ, καὶ ἤσκει πρός τε τὰς στρατείας καὶ πρὸς πραγμάτων διοίκησιν πολιτικῶν τε καὶ ἀρχικῶν. οὗτος οὖν ὁ Ὀκτάβιος, ὅτε ὁ Καῖσαρ ἐσφάγη, ἐν Ἀπολλωνίᾳ ἐτύγχανεν ὤν, ἐπὶ παιδείᾳ σχολάζων. ἐνταῦθα μαθὼν τὸ συμβεβηκὸς, ἐπεραιώθη πρὸς τὸ Βρεντέσιον. καὶ τάς τε διαθήκας τοῦ Καίσαρος γνοὺς, καὶ ὡς ὁ δῆμος τετάρακται, τό τε ὄνομά τε τοῦ Καίσαρος ᾠκειώσατο, καὶ τὸν κλῆρον ἐδέξατο, καὶ τῶν πραγμάτων εἴχετο, ὀκτωκαιδεκέτης ὤν. εἰσιόντος δὲ αὐτοῦ εἰς τὴν Ῥώμην, ἶρις πάντα τὸν ἥλιον ποικίλη καὶ πολλὴ περιέσχεν, ἢ προεδήλου τὴν μέλλουσαν ἔσεσθαι ταραχήν. ἐσελθὼν δὲ, * δημαρχῆσαι μὲν ἐπεχείρησεν, ἀλλ' ἐκωλύθη ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Ἀντώνιον. ὁ δ' οὐχ ἡσύχασεν, ἀλλὰ τὸν δήμαρχον ὑπελθὼν, καὶ παρ' αὐτοῦ εἰς τὸν δῆμον εἰσαχθεὶς, ἐδημηγόρησέ τε, καὶ τὴν καταλειφθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος δωρεὰν εὐθὺς ἐκτίσειν ὑπέσχετο, ἄλλων τέ τινων αὐτοῖς ἐλπίδας ὑπέτεινε. καὶ οὕτω τὸν δῆμον ἐξοικειούμενος, ἐπεί τις ἀστὴρ τότε ἐφάνη ἐξ ἄρκτου πρὸς ἑσπέραν, ὃν οἱ μὲν κομήτην ἔλεγον, προσημαίνοντα οἷά που εἴωθεν, οἱ δὲ τῷ Καίσαρι αὐτὸν ἀνετίθεσαν, ὡς ἐς τὸν τῶν ἀστέρων ἀριθμὸν ἐγκαταλελεγμένῳ, θαρσήσας ὁ πρῴην μὲν Ὀκτάβιος, ἤδη δὲ Καῖσαρ κληθεὶς, μετὰ ταῦτα μέντοι καὶ Αὔγουστος, χάλκεον ἀνδριάντα τοῦ Καίσαρος, ἀστέρα φέροντα ὑπὲρ κεφαλῆς, εἰς τὸ Ἀφροδίσιον ἔστησεν. ὡς δὲ παρ' οὐδενὸς τοῦτο κεκώλυτο, φόβῳ τοῦ δήμου, καὶ ἄλλα τινὰ ἐς τιμὴν τοῦ Καίσαρος διεπράξατο. Ἀντώνιος δὲ τὸν νέον Καίσαρα τότε μὲν ὕβριζέ τε καὶ ἀδικῶν ἦν, δι' ἃ καὶ ποτὲ θορύβους πρὸς τοῦ πλήθους ἐγένετο, καὶ σφόδρα πάντων σχεδὸν ἠγανάκτησαν. φοβηθεὶς οὖν ὁ Ἀντώνιος, εἰς λόγους ἦλθεν αὐτῷ, καὶ ἔδοξαν καταλλάχθαι, ἀλλ' αὖθις ἐξ ὑποψίας τινὸς διηνέχθησαν. ὁρῶν οὖν ὁ Ἀντώνιος τὸν Καίσαρα αὐξανόμενον, ἐπεχείρησεν εἰς ἑαυτὸν τὸν ὅμιλον ἀνασπᾶσθαι, τινὰ αὐτοῖς χαριζόμενος. ἐδύνατο γὰρ αὐτὸς ὑπατεύων, θατέρου τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ δημαρχοῦντος, τοῦ Λουκίου δηλαδὴ, τοῦ δέ γε λοιποῦ τοῦ Γαΐου στρατηγοῦντος. τὰ δέ γε τῆς πόλεως ἐν ἀκαταστασίᾳ ἦσαν. ἐδόκει δὲ ὁ Ἀντώνιος, ἅτε ὑπατεύων, πλεονεκτεῖν. ὁ δὲ Καῖσαρ ὑπὸ τοῦ πλήθους μάλιστα ἐσπουδάζετο, καὶ διὰ τὸν πατέρα, καὶ διὰ τὰς ὑποσχέσεις ἃς ἐποιεῖτο. τὸ δὲ μεῖζον, ὅτι πολὺ δυναμένῳ τῷ Ἀντωνίῳ ἤχθοντο, καὶ καταλῦσαι αὐτὸν ἐβούλοντο. Ἀντωνίου δ' ἐς τὸ Βρε-

ſolis exortum. Qui cum ob uxoris puerperium ſerius in curiam ueniſſet, P. Nigidius Figulus, qui aſtronomiæ peritiſsimus habebatur, comperta moræ cauſa, exclamauit: Tu « nobis dominum genuiſti. « Cum puer ruri educaretur, aquila pane ex manibus eius rapto ſubuolauit, ac delapſa ruſſus eundem reſtituit. Deinde, cum adoleſcentulus in urbe degeret, ſomniauit Cicero, ſe uidere illum cathenis aureis é cœlo ad Capitolium demitti, & à Ioue * flagris cædi. Catulus uerò & ipſe in ſomnis uidit, Iouem Romæ imaginem in ſinum filij Octauij, pueri adhuc, demittere. His de cauſis cum Cæſar, in ampliſsima ſpe adoptatum, hæredem inſtituit, ac diligentiſsimè in arte dicendi græcè latinè'que erudiendum curauit. Exercuit & in re militari, & ad negociorum Reipublicæ atque Imperij adminiſtrationem, aſſuefecit. Hic igitur Octauius, Apolloniæ ſtudiorum cauſa degens, interitu Cæſaris audito, Brunduſium traiecit: cognito'que auunculi teſtamento, & tumultu populi, Cæſaris nomen ſibi uendicauit. adita'que hæreditate, rebus gerendis animum intendit, annos octodecim natus. Eo urbem ingrediente, magnus circulus, & instar cœleſtis arcus uarius, orbem ſolis ambijt, futuri tumultus prænuncius. * Tribunatum, quamuis ab Antonio prohiberetur, ambire non deſtitit: ſed tribuno conciliato ſibi, in forum perductus, pro concione promiſit, ſe legata, patris teſtamento relicta, ſtatim ſoluturum: & aliorum emolumentorum plebi ſpem fecit. Cuius ſtudia cum ſibi adiunxiſſet, exorta ſtella quæ à Septentrione uerſus Occaſum tendebat, quam alij Cometam dicebant, ea portendentem, quæ ſolet id genus impreſsionum: alij Cęſari dedicabant, in ſtellarum numerum recepto ſcilicet: non dubitauit pridem Octauius, tum Cæſar, pòſt etiam Auguſtus, æneam ſtatuam Cæſaris, cum ſtella ſuprà caput, in æde Veneris dedicare. Quod cum populi metu nemo prohiberet, etiam alia in Cæſaris honorem fecit. Antonius uerò, qui eum contumelijs & iniurijs agitabat, plebe ægrè ferente, ac penè omnibus indignantibus, ſibi metuens, cum eo collocutus eſt: & cum reconciliati uiderentur, ex ſuſpicione quadam inimicitiæ recruduerunt. & quia Cæſaris opes creſcere uidebat, multitudinem largitionibus & obſequijs ad ſe allicere ſtuduit: id'que facile conſecuturus uidebatur, cum ipſe conſul, frater Lucius tribunus plebis, Caius uerò prætor eſſet. In tanto rerum motu, & Antonij ſumma propter Conſulatum potentia: populus tamen Cæſari maximè ſtuduit, cùm propter patris memoriam, tum ob ipſius pollicitationes. Sed ob illud in primis, ut Antonium, cuius uires ægrè ferebant, premerent. Antonio Brun-

Antonij & Cæſaris diſſidia.

duſium ad legiones Macedonicas profecto, Cęſar amicis eò cum pecunia præmiſsis, in Campaniam progreſſus, exercitum ex diuerſis prouincijs coegit, patris necem ulturus, pecunia partim numerata, partim promiſſa: cum eo'que ante reditum Antonij properè in urbem reuerſus, oratione ad populū habita laudatus eſt, atque iterum ad delectus habendos abijt. Antonium uerò milites benignè Brundusij acceperunt. Deinde cum ab eo, nonnullis interfectis, crudeliter tractarentur, tumultuati ſunt, ac multi ad Cæſarem defecerunt. Antonius uerò in Gallias properauit, uerítus ne rebus nouis ſtuderent: cum'que Cæſar ſecutus, D. Brutum coniurationis contra Cæſarem participem, qui ei prouinciæ præerat, Antonij inimicum, ſibi Cæſar conciliat. Nam tempus uindicandi patris nondum adeſſe cernebat. Romæ ſenatu deliberante, & propter bellum territo, alij alias ſententias dixerunt: Cicero autem Antonium hoſtem iudicandum, & Cæſarem ac D. Brutum priuata autoritate cum illo bellum geſentes, laudandos & adiuuandos eſſe cenſuit: dari etiam in poſterum autoritate, & ambos Conſules ſine ulla cunctatione ad bellum ei inferendum mittendos. Q. Calenus contrà, legatos ad omnes mittendos eſſe, qui eos armis poſitis, ſemetipſos & legiones autoritati ſenatus permittere iuberēt. quód ſi auſcultaſſent, laudandos eſſe: ſin minus, bellum Conſulibus contra eos mandandum. Verùm Cæſariana factione præualente, quidam ex ſenatu ad Antonium miſsi, qui eum, exercitibus & Gallijs omiſsis, in Macedoniam ire: eius item milites intra ſtatum diem domum redire iuberent, alioqui hoſtium loco habendos eſſe. & priuſquam noſſet animum Antonij ſenatus, bellum contra eum Conſulibus, Cæſari poteſtatem imperatoris mandauit. Quibus rebus Antonius cognitis, legatis ſenatus contumelioſe tractatis, per ſuos legatos, cauſam quæ bello prætexebatur, in ipſos decreti autores retorſit. Quam obrem denuò & ipſe hoſtis iudicatus eſt: & milites, ni illum reliquiſſent, alio die præfinito. Ille uerò Mutinæ Decimum obſidens, nihil geſſit memorabile. Decimus uerò primùm egregiè ſe defendit. Deinde cum operibus undiq; cinctus eſſet, ueritus Cæſar, ne caperetur, aut penuria commeatus deditionem faceret: cum Hircio exercitum uerſus Mutinam duxit. Sed cum amnem præterfluentem propter cuſtodias trajcere non poſſent, & de ſua præſentia eum certiorem factum cuperent, ex altiſsimis arboribus ei ſigna dederunt, flamma elata: quæ cum non intelligeret, laminæ plumbi tenuiſsimi quid uellent inſcripſerunt, eamq; chartæ inſtar conuolutam natatori perferendam dederunt. Sic Decimus pręſentia eorum cognita, eodem illis modo

Antonij & D. Bruti bellum.

Antonius hoſtis iudicatur.

Mutinæ obſidio, & narij cum Antonianis conflictus.

τέσιον ἀπελθόντος πρὸς τοὺς ἐκ Μακεδονίας περαιωθέντας στρατιώτας, ὁ Καῖσαρ ἐκεῖ μὲν φίλους μετὰ χρημάτων, ἵνα σφᾶς σφετερίσωνται, προεπέστειλεν· αὐτὸς δὲ μέχρι Καμπανίας ἐλθὼν, πλῆθος συνέλεξεν ἐκ διαφόρων χωρῶν, τῷ πατρὶ τιμωρεῖν λέγων, χρήματα τὰ μὲν διδοὺς, τὰ δὲ ὑπισχνούμενος. καὶ σὺν αὐτοῖς εἰς τὴν Ῥώμην ἀπῆλθε, πρὶν ἐπανελθεῖν τὸν Ἀντώνιον. καὶ τῷ δήμῳ ὁμιλήσας, ἐπαίνου ἔτυχε, καὶ αὖθις ἀπεδήμησε δύναμιν ἀθροίσων. Ἀντώνιον δὲ ἐν Βρεντεσίῳ οἱ στρατιῶται φιλοφρόνως ἐδέξαντο. εἶτα πικρῶς αὐτοῖς προσφερομένου, ὡς καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἀποκτεῖναι, ἐθορύβησαν, καὶ συχνοὶ μετέστησαν πρὸς τὸν Καίσαρα. Ἀντώνιος δὲ ἐκ τῆς Ῥώμης εἰς τὴν Γαλατίαν ἐξώρμησε, φοβηθεὶς μὴ αὐτή τι νεοχμώσῃ, καὶ ὁ Καῖσαρ δὲ ἐπηκολούθησεν. ἦρχε δὲ τότε τῆς Γαλατίας ὁ Βροῦτος ὁ Δέκιμος, ὃς τῶν συνομοσάντων κατὰ τοῦ Καίσαρος, καὶ διὰ μῖσος τὸ πρὸς Ἀντώνιον οὐχ ὑπεῖξεν αὐτῷ. ὅπερ μαθὼν ὁ Καῖσαρ, τὸν Βροῦτον προσεποιήσατο. οὔπω γὰρ ἑώρα καιρὸν τοῦ τιμωρήσασθαι τοὺς φονέας τοῦ πατρός. ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ ἡ σύγκλητος ἐβουλεύετο, θορυβουμένη διὰ τὸν πόλεμον. καὶ πολλοὶ μὲν γνώμας ἄλλας καὶ ἄλλας ἀπελέγοντο, Κικέρων δὲ πολέμιον δεῖν ἀποψηφίσασθαι τὸν Ἀντώνιον, τὸν Καίσαρα μέντοι καὶ τὸν Βροῦτον τὸν Δέκιμον αὐτῷ ἀνταγωνιζομένους ἐπαινέσαι, ἐφ' οἷς ἰδιογνωμονήσαντες πεποιήκασι, καὶ ἐπικουρῆσαι αὐτοῖς, καὶ ἐξουσίαν δοῦναι πρὸς τὸ μέλλον, καὶ τοὺς ὑπάτους ἅμα ἀμφοτέρους πρὸς τὸν πόλεμον ἐκπεμφθῆναι, καὶ πολεμῆσαι αὐτῷ, μηδὲ διατρίβειν καὶ μέλλειν. ταῦτα τοῦ Κικέρωνος συμβουλεύσαντος, ὁ Καλήνος ὁ Κόϊντος ἐναντιούμενος αὐτῷ, συνεβούλευσε πέμψαι πρὸς ἅπαντας τὴν βουλὴν, κελεύουσαν ὁμοίως αὐτοῖς καταθέσθαι τὰ ὅπλα, καὶ ἐπ' αὐτῇ καὶ ἑαυτοὺς καὶ τοὺς στρατιώτας ποιήσασθαι. καὶ πειθαρχοῦντας μὲν ἐπαινέσαι, εἰ δ' ἀπειθήσουσι, πολεμῆσαι, τὸν πόλεμον δὲ τοῖς ὑπάτοις πιστεύεσθαι. ὁ μὲν οὖν ἄχρι τούτων. οἱ πράττοντες δὲ τὰ τοῦ Καίσαρος ἐπεκράτησαν. καί τινες πρὸς τὸν Ἀντώνιον ἐκ τῆς βουλῆς ἀπεστάλησαν, κελεύσοντες αὐτῷ τά τε στρατόπεδα καὶ τὴν Γαλατίαν ἀφεῖναι, καὶ ἀπελθεῖν εἰς Μακεδονίαν, τοῖς αὐτῷ τε συστρατευομένοις προστελλούσης οἴκαδε ἀναχωρῆσαι ἐν ῥητῇ ἡμέρᾳ, ἢ γινώσκειν ὡς ἐν μοίρᾳ πολεμίων αὐτοὺς λογισθήσονται. πρὸ δὲ τοῦ τὴν γνώμην τοῦ Ἀντωνίου μαθεῖν τὸν πρὸς αὐτὸν πόλεμον τοῖς ὑπάτοις, καὶ τῷ Καίσαρι, ἀρχὴν αὐτῷ στρατηγοῦ δόντες, ἐπιτετρόφασι. ταῦτα μαθὼν ὁ Ἀντώνιος, τοὺς μὲν πρὸς αὐτὸν σταλέντας ἐξωνείδισεν, ἀντιστείλας δὲ ἑτέρους τὴν αἰτίαν τοῦ πολέμου δι' ὧν προὐτείνετο, εἰς τοὺς κατ' αὐτοῦ ψηφισαμένους ἀνέτρεψεν. οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ πολέμιον αὖθις τὸν Ἀντώνιον ἐψηφίσαντο, καὶ τοὺς αὐτῷ συστρατευομένους, εἰ μὴ αὐτὸν καταλίποιεν, ἑτέραν ἡμέραν εἰς τοῦτο αὐτοῖς ὁρισάμενοι. ὁ δὲ ἐπολιόρκει τὸν Δέκιμον ἐν τῇ Μουτίνῃ, οὐ μέντοι λόγου τι κατειργάσατο ἄξιον. ὁ Δέκιμος δὲ πρῶτον μὲν ἰσχυρῶς ἠμύνατο τὸν Ἀντώνιον, ἔπειτα παντελῶς ἀπετειχίσθη. δείσας οὖν ὁ Καῖσαρ, μὴ ἁλῷ, ἢ ἐνδείᾳ τῶν ἐπιτηδείων προδοθῇ, σύν γε τῷ Ἱρτίῳ ἐπεστράτευσε πρὸς Μουτίνην. τὸν δὲ πρὸς αὐτῇ ποταμὸν περαιωθῆναι οὐκ ἠδυνήθησαν, διὰ τὰς ἐν αὐτῷ φρουράς. ἐθελήσαντες δὲ τὴν ἑαυτῶν παρουσίαν τῷ Δεκίμῳ γνωρίσαι, ἐκ τῶν ὑψηλοτάτων δένδρων ἐφρυκτώρευσαν. ὡς δ' οὐ συνίει, μολίβδου λεπτὸν ἄγαν ποιήσαντες ἔλασμα, ἔγραψαν ἐν αὐτῷ, καὶ ὡς χάρτην εἰλίξαντες, κολυμβητῇ διακομίζειν ἔδωκαν. καὶ οὕτως ὁ Δέκιμος τὴν παρουσίαν αὐτῶν μαθὼν, ἀντεπέστειλε σφίσι τὸν αὐτὸν τρόπον.

συμβουλὴ κικέρωνος, καὶ τοῦ καλήνου [illegible]

ὅτι [illegible] ὁ ἀντώνιος, ἐψηφίσθη πολέμιος ὁ ἀντώνιος.

μάχη μέσον ἀντωνίου καὶ καίσαρος.

πρόσω. ὁ οὖν Ἀντώνιος ὁρῶν οὐκ ἐνδιδόντα τὸν Δέκιμον, ἐκεῖνον τὸν ἀδελφὸν κατέλιπε Λούκιον, αὐτὸς δ' ἐπὶ τὸν Καίσαρα καὶ τὸν Ἵρτιον ὥρμησε. καὶ πρότερον μὲν ἰσοπαλεῖς ἐγένοντο μάχαι, ὑπερέσχε δ' ὕστερον ὁ Ἀντώνιος· καὶ τὸν Ἰούνιον αἰσθόμενος πλησιάζοντα, ἀπῆρε λαθὼν νυκτὸς ἐπ' αὐτόν, καὶ ἐνεδρεύσας αὐτόν τε κατέτρωσε, καὶ τῶν στρατιωτῶν τοὺς πλείους ἀπέκτεινε· τοὺς δέ γε λοιποὺς κατέκλεισεν εἰς τὸ τάφρευμα, καὶ πρὸς τὸν Καίσαρα καὶ τοὺς ἄλλους ἐτράπετο. κἀκεῖ ὁ Ἵρτιος ἐκ τῆς πορείας καὶ τῆς μάχης πεπονηκότι ἀνελπίστως ἐπιστάς, πολὺ ἐκράτησε. τῇ δ' ἥττῃ τοῦ Ἀντωνίου μαθοῦσα ἡ βουλή, αὐτοκράτορας τόν τε Ἵρτιον καὶ τὸν Ἰούνιον καὶ τὸν Καίσαρα ὠνόμασεν, καίτοι τοῦ μὲν Ἰουνίου κακῶς ἀπαλλάξαντος, Καίσαρος δὲ μηδὲ μαχεσαμένου. ἐπὶ γὰρ τῇ τοῦ στρατοπέδου κατέμεινε φυλακῇ, τοῦ Ἱρτίου κατὰ τοῦ Ἀντωνίου ὁρμήσαντος. οὕτω μὲν οὖν ὁ Ἀντώνιος ἡττήθη, καὶ Τίτος δὲ Μουνάτιος Πλάγκος τῶν Ἀντωνίου ὤν, καὶ Ποντίῳ Ἀκύλᾳ τῷ Δεκίμῳ ὑποστρατηγοῦντι προσπολεμῶν, ἐνικήθη, κἀντεῦθεν οἵ τε τοῦ Ἀντωνίου στρατιῶται οὐχ ὡς πρώην διέκειντο πρὸς αὐτόν, καί τινες τῶν αὐτῷ προσκεκλιμένων δήμων νεώτερον, ἐστασίαζον. ὁ δὲ τέως μὲν κατεπέπληκτο, καὶ ἡσύχαζεν. ὡς δέ τις ἐκ τοῦ Λεπίδου δύναμις αὐτῷ παρεγένετο, καὶ ἀνεθάρσησε, καὶ αἰφνιδίαν ἐπεκδρομὴν ἐποιήσατο, φόνου δὲ ἐξ ἀμφοῖν τῶν στρατευμάτων γενομένου πολλοῦ, ἐτράπη εἰς φυγήν. ἡ δὲ γερουσία τὰ πραχθέντα μαθοῦσα, τῇ μὲν ἥττῃ τοῦ Ἀντωνίου ἔχαιρε, τοὺς δὲ αὐτῷ συνεξετασθέντας πολεμίους ἀπεφήνατο αὐτούς, καὶ τὰς οὐσίας αὐτῶν καὶ τὴν ἐκείνου ἀφείλετο. τὸν δὲ Καίσαρα οὔτε τινὸς μεγάλου ἠξίωσαν, καὶ καταλύειν προσεπεχείρησαν, πάντα ὅσα ἐκεῖνος ἤλπιζε λήψεσθαι, τῷ Δεκίμῳ δόντες. ἵνα δὲ μὴ δυνηθῇ τι δρᾶσαι κακόν, τοὺς ἐχθροὺς αὐτῷ εἰς ἀρχὰς ἐψηφίσαντο, τῷ μὲν Πομπηΐῳ Σέξτῳ τὸ ναυτικὸν ἀναθέμενοι, τῷ δὲ Βρούτῳ τὴν Μακεδονίαν, Κασσίῳ δὲ τὴν Συρίαν καὶ τὸν πρὸς Δολοβέλλαν πόλεμον ἐπιτρέψαντες. τοὺς δὲ τοῦ Καίσαρος στρατιώτας συγκροῦσαι ἀλλήλοις αὐτοὺς μηχανώμενοι, τοὺς μὲν ἐπῄνεσαν, καὶ χρήματα καὶ στεφάνους αὐτοῖς παρέσχον ἐξ ἐλαιῶν, τοῖς δ' οὐδὲν ἐψηφίσαντο. ἀλλ' ἐκεῖνοι καὶ οὕτως ὡμονόησαν, τοῦ Καίσαρος αὐτοὺς πρὸς τοῦτο ἐνάγοντος. μαθόντες δὲ οἱ ἐν τῇ πόλει ταῦτα, καὶ φοβηθέντες, ὑπατείαν μὲν αὐτῷ οὐδ' οὕτως ἀπέδοσαν, ἄλλας δέ οἱ τιμὰς ἐψηφίσαντο. ὡς δ' ἐν οὐδενὶ λόγῳ ταύτας εἶχε, στρατηγὸν τὸ πρῶτον, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ ὕπατον ἐψηφίσαντο. καὶ οἱ μὲν οὕτω τὸν Καίσαρα ἐδόκουν μεταχειρίζεσθαι ὡς παῖδα καὶ ὡς μειράκιον, ὅπερ καὶ διεθρύλλητο ἐκεῖνος· ὁ δὲ ἐπί τε τοῖς ἄλλοις, καὶ ὅτι παῖς ἐκαλεῖτο, δεινῶς ἀγανακτῶν, πρὸς τὰ ὅπλα ἐτράπετο, καὶ πρός τε τὸν Ἀντώνιον λάθρα διεκηρυκεύσατο, καὶ τοὺς διαφυγόντας ἐκ τῆς μάχης, οὓς πολεμίους ἡ βουλὴ ἐψηφίσατο, συνήθροιζε, καὶ κατηγόρει πρὸς αὐτοὺς τῆς γερουσίας τε καὶ τοῦ δήμου. ταῦτα δὲ οἱ ἐν τέλει τέως μὲν ἐν ἀλογίᾳ πεποίηνται, ἐπεὶ δὲ συμπεφρονηκότας ἔμαθον τόν τε Ἀντώνιον καὶ τὸν Λέπιδον, θεραπεύειν τὸν Καίσαρα ἤρξαντο, καὶ τὸν πρὸς ἐκείνους αὐτῷ ἀνέθεντο πόλεμον, ἀγνοοῦντες τοὺς λόγους, οὓς ἐπεποιήκει πρὸς τὸν Ἀντώνιον. ὁ δὲ τὸν πόλεμον ὑπεδέξατο, ὕπατος δι' αὐτὸν ἀποδειχθῆναι ἱμειρόμενος (πάνυ γὰρ ἦν ἡ ὑπατεία αὐτῷ δι' ἔρωτος) καὶ τὴν μάχην ἀναδεξάμενος, ἡτοιμάζετο δὴ ὡς πολεμήσων, τοὺς στρατιώτας δὲ λάθρα συνθέμενος, ὀμόσαι δῆθεν ἀφ' ἑαυτῶν, πρὸς μηδένα τῶν στρατιωτῶν μαχέσασθαι τῶν ἐκείνου γενομένων τοῦ Καίσαρος· ὅπερ δ'

τρῶσις τοῦ ἰουνίου.

[illegible]

ὅτι τὸν Καίσαρα τὸν ἀντώνιον καὶ τὸν λέπιδον ἐν ... αἰσθομένη ἡ βουλὴ ...

modo reſcripſit. Quem cum Antonius nihil cedere uideret, Lucio fratre ad obſidionem relicto, contra Cæſarem & Hircium eſt profectus. ac primùm æquo Marte certatum eſt: tandem uictor Antonius, noctu clàm contra Iunium quem appropinquare ſenſerat, ducit, eúmque per inſidias uulnerat, maximam eius militum partem cædit, reliquos in uallo obſidet: & contra Cæſarem, Hircium, & cæteros conuertitur. Verùm Hircius eum & de uia & pugna feſſum, ex improuiſo aggreſſus, illuſtri uictoria ſuperauit. Ea clade Antonij cognita, Senatus & Hircium, & Iunium, & Cæſarem Imperatores appellauit, quamuis Iunius rem male geſsiſſet, Cæſar uerò non pugnaſſet, ab Hircio ad caſtrorum cuſtodiam relictus. Sic Antonius ſuccubuit. Sed & T. Munatius Plancus eiuſdem factionis, á Pontio Aquila Decimi legato uictus eſt. Antonius alienatis á ſe militum animis, & populis quibuſdam ſibi prius addictis tumultuantibus, territus, ad tempus quieuit: ſed nonnullis à Lepido copijs auctus, recepit animum. ſubitáque eruptione facta, & multis utrinque cæſis profligatus, fugam cæpit. Itaque ſenatus illius clade lętus, omnes qui cum eo fecerant, hoſtes iudicauit, tam ipſorũ quàm Antonij bonis publicatis. Cæſarem uerò nec inſigni aliquo honore affecerunt, & premere ſunt conati, ijs omnibus quæ ſe accepturum ſperabat, in Decimum collatis. Ac ne malefacere poſſet, magiſtratus inimicis eius decreuerunt, S. Pompeio claſsis præfecto deſignato, M. Bruto Macedonia, Caſſio Syria & bello contra Dolabellam mandato. Vt autem Cæſaris milites inter ſeſe committerent, alios laudarunt, pecunijs & coronis oleaginis datis: alijs nihil tribuerunt. Verùm Cæſaris induſtria factum, ut nihilominus inter ſe conſentirent. Quo Romæ cognito, ne ſic quidem Conſulatum, ſed alios ei honores decreuerunt. quos aſpernantem, pretorem primùm, deinde Conſulem fecerunt. Ac illi quidem Cęſarem pro puero & adoleſcentulo, ſicuti uulgò appellabatur, tractabant: ille uerò cùm cætera, tum pueri appellationem ægré ferens, ad arma conuerſus, clàm de pace cum Antonio egit: & è pugna elapſos, quos ſenatus hoſtes iudicarat, collegit. apud quos de ſenatu populóque queſtus eſt. Hæc ij qui ſummæ rerum præerant, principiò neglectui habuere: ſed Lepidi Antonijque conſenſu cognito, Cæſarem colere cœperunt, bello quod contra illos gereret, mandato, ignari quid cum Antonio egiſſet. Eam ille conditionem non recuſauit, per id bellum Conſulatus adipiſcendi ſpe, cuius amore æſtuabat. Proinde cum ad pugnam ſe parare uideretur, clàm id cum militibus egerat, ut ueluti ſua ſponte iurarent, ſe cum nullo exercitu, qui ſub Cæſare patre eius militaſſet, pugnaturos: quod non erat.

T. Munatius Plancus.

M. Lepidus.

C. Octauius à ſenatu alienatus, cũ Lepido & Antonio cõſpirat.

rat aliud, quàm cum Antonio & Lepido, qui militum ſuorum plurimos haberent, non congreſſuros eſſe. ea'que de cauſa CCCC ex ipſis militibus per ſpeciem legationis ad Senatum miſit: cum reuera id ageret, ut promiſſa exigerentur, & Cæſar Cõſul declararetur. Cum reſponſum differri milites ægrè ferrent, unus eorum Curia egreſſus, ſumpto gladio (inermes enim ingredi iuſsi fuerant) Si uos, inquit, Cæſari Conſulatum non dederitis, hic dabit. Cæſar uerò per eam cauſam, quòd in ingreſſu Curiæ arma ponere coacti, & à quodam rogati eſſent, utrum à legionibus, an à Cæſare miſsi eſſent, Lepido & Antonio feſtinanter accerſitis, Romam ueluti coactus à militibus properauit, equitibus aliquot in itinere pro exploratoribus occiſis. Senatus eorum aduentu cognito, & pecuniam antequam appropinquaſent, miſit, & Conſulem Cæſarem deſignauit. Quod quia neceſsitate milites expreſſum intelligebant, ferociter atque inſolenter ſe contra P.C. geſſerunt. Qui ea re irritati, mutata ſententia, exercitui urbis aditu interdixerunt, ciuitatis cuſtodia prætoribus mandata. Sed quum Cæſar ad urbem ueniſſet, multi ex Senatu & plebe ad eum tranſierunt, prætores'que & ſe & milites eius fidei permiſerunt. Sic urbe citra pugnam potitus, Conſul etiam à populo eſt deſignatus: in concionem non progreſſus, ne uim afferre ei uibus uideretur. Collega ei (ſi tamen ita nominandus eſt, ac non potius adminiſter) datus eſt Q. Pedius. Conſul factus, ſtatum ciuitatis arbitratu ſuo compoſuit: militib. pecuniam, quam e publico largiebatur, ſe de ſuo dare ſimulauit, & gratias egit. A' Senatu multi honores illi per ſpeciem beneuolentiæ, ſed reuera cogente metu, ſunt decreti: præter cæteros uerò in familiam Cæſaris uſitato ritu adoptatus, cognomẽtum id accepit. Quod etſi prius etiam uſurparat, ueluti unà cum hæreditate acceptum: non tamen conſtanter tenuerat, priuſquã more maiorum confirmatum eſſet. Ex eo C. Iulius Cæſar Octauianus eſt appellatus. Vſitatum enim eſt, ut qui adoptantur, cætera nomina adoptantis aſſumant, uno ex gentilitijs retento. Militibus conciliatis, Senatu'que oppreſſo, paterna legata populo diſtribuit, ut eum etiam ſibi deuinciret, nec in ulciſcẽdis patris percuſſoribus aduerſarium haberet. Ne quid autem per uim facere uideretur, iudicia coegit: quamuis rei pleri que abeſſent, nonnulli etiam prouincias obtinerent. Si qui uerò aderant, ij ſe præ metu clàm ex urbe proripiebant. Quare indicta cauſa non percuſſores tantum, & coniurati, ſed multi etiam alij ei crimini non affines, quidam etiam qui tum urbe abfuerant, ut S. Pompeius, ſunt condemnati, & aqua atque igni interdicti, eorum'que bona publicata. His peractis, contra Lepidum & Antonium ſcilicet eſt profectus: ſed

Conſulatus Cæſaris.

C. Iulius Cæſar Octauianus.

Cæſaris, Antonij & Lepidi coniuratio.

δ' ἦν, μήτε πρὸς Ἀντώνιον μήτε πρὸς Λέπιδον συμπλέξασθαι. πλεῖστοι γὰρ αὐτοῖς τῶν ἐκείνων συνεστρατεύοντο. πρέσβεις οὖν δῆθεν πρὸς τὴν βουλὴν τῶν αὐτοῦ τῶν στρατιωτῶν τετρακοσίους ἐξέπεμψε· δῆθεν δὲ στονὴ ἦν πρεσβεία, τὸ δ' ἀληθὲς τὴν ἐψηφισμένην αὐτοῖς ἀπῄτησαν, καὶ ὥστε ἀποδειχθῆναι τὸν Καίσαρα ὕπατον. ἀναβαλλομένης δὲ αὐτῇ τὴν ἀπόκρισιν, οἱ στρατιῶται ὠργίζοντο· ὡς δέ τις τῶν αὐτῶν ἐξῆλθεν τοῦ βουλευτηρίου, καὶ τὸ ξίφος λαβὼν (ἄοπλοι γὰρ ἐσελθεῖν ἐκελεύσθησαν) εἶπεν, ἂν ὑμεῖς τὴν ὑπατείαν μὴ δῶτε Καίσαρι, τοῦτο δώσει. ὁ Καῖσαρ μέντοι, ὅτι εἰς τὸ συνέδριον ἀνόπλοι ἠναγκάσθησαν ἐσελθεῖν τὰ ὅπλα, καὶ ὅτι ἐπύθετό τις, πότερον παρὰ τῶν στρατοπέδων ἐπέμφθησαν, ἢ πρὸς τοῦ Καίσαρος, ἔγκλημα ἐποιεῖτο, καὶ τὸν Ἀντώνιον καὶ τὸν Λέπιδον σπουδῇ μετεπέμψατο, καὶ αὐτὸς ἐπὶ τὴν Ῥώμην μετὰ τῶν στρατιωτῶν ὡς ὑπ' αὐτῶν τάχα ἐκβιασθεὶς ὥρμησε, καί τινας τῶν ἱππέων ἀπέκτειναν, ὡς κατασκόπους αὐτῶν. οἱ δὲ τῆς βουλῆς τὴν ἔφοδον γνόντες αὐτοῦ, τά τε χρήματα αὐτοῖς μάτην πλησιάζειν ἐπέμψαν, καὶ ὕπατον τὸν Καίσαρα ἐψηφίσαντο. ἀλλ' οἱ στρατιῶται ἀνάγκῃ ταῦτα πράξαντας εἰδότες αὐτούς, ἐξύβριζον καὶ ἐθρασύνοντο. πρὸς δὲ ταῦτα ἡ γερουσία μεταβαλλομένη, ἀπηγόρευσε τῷ στρατῷ προσπελάσαι τῇ πόλει, καὶ τοῖς στρατηγοῖς τὴν φρουρὰν αὐτῆς ἐνεχείρισαν. τοῦ Καίσαρος δὲ σὺν τῷ στρατῷ πρὸς τῷ ἄστει γενομένου, τῶν τε βουλευτῶν καὶ τοῦ δήμου πολλοὶ προσεχώρησαν, καὶ οἱ στρατηγοὶ ἑαυτοὺς καὶ τοὺς στρατιώτας ἐκείνῳ παρέδωκαν· καὶ οὕτω τὴν πόλιν ἀμαχεὶ κατέσχεν, ὕπατος καὶ παρὰ τοῦ δήμου προεβάλετο, μηδὲ ἀπαντήσας ἐς τὴν συνάθροισιν, ἵνα μὴ δοκῇ βιάζεσθαι τοῦτον. καὶ συνάρχων αὐτῷ ἐδόθη ὁ Κύιντος ὁ Πέδιος (εἴ γε οὕτω καλέσαι αὐτὸν, ἀλλὰ μὴ ὕπαρχον δεῖ.) οὕτω δ' ὕπατος αἱρεθεὶς ὁ Καῖσαρ, τά τε ἐν τῇ πόλει πρὸς τὸ δοκοῦν αὐτῷ κατεστήσατο, καὶ χρήματα τοῖς στρατιώταις παρέσχε, λόγῳ μὲν οἴκοθεν, ἔργῳ δὲ ἐκ τῶν κοινῶν, καὶ τούτοις χάριν ὡμολόγει. παρὰ δὲ τῆς βουλῆς αὐτῷ πολλὰ πρὸς τιμὴν ἐψηφίσθησαν, δοκήσει μὲν ἑκούσης, τῇ δ' ἀληθείᾳ φόβῳ βιαζομένης. πρὸς δὲ τοῖς ἄλλοις καὶ ἐς τὸ τοῦ Καίσαρος γένος κατὰ τὰ νομιζόμενα εἰσεποιήθη, καὶ τὴν ἐπίκλησιν εἴληφεν. ὠνόμαζε μὲν γὰρ καὶ πρότερον αὐτὸς ἑαυτὸν Καίσαρα, ὡς μετὰ τοῦ κλήρου καὶ τὴν προσηγορίαν διαδεξάμενος, οὐ μέντοι βεβαίως αὐτὴν εἶχε, πρὶν ταύτην κατὰ τὰ πάτρια βεβαιώσασθαι. ἐκ τότε δὲ Γάϊος Ἰούλιος Καῖσαρ Ὀκταβιανὸς ἐπεκλήθη. νενόμισται γὰρ, τοὺς ἐσποιουμένους τὴν μὲν ἄλλην πρόσρησιν ἐκ τοῦ ἐσποιήσαντος λαμβάνειν, ἓν δέ τι τῶν προτέρων ὀνομάτων τηρεῖν. ἐπεὶ οὖν τούς τε στρατιώτας ᾠκειώσατο, καὶ τὴν βουλὴν ἐδουλώσατο, τὴν τῶν καταλειφθέντων τῷ δήμῳ διανομὴν παρὰ τοῦ πατρὸς ἐποιήσατο, ἵνα καὶ τοῦτον ἐφ' ἑαυτὸν ὑπαγάγηται, καὶ μὴ φιλονεικουμένους ἔχῃ πρὸς τὴν τῶν φονέων τοῦ πατρὸς τιμωρίαν τρεπόμενος. δικαστήρια μὲν οὖν ἐκάθισεν, ἵνα μὴ δοκῇ βιαίως τι πράττειν, καὶ ταῦτα τῶν πλειόνων ἀπόντων, τινῶν δὲ καὶ ἡγεμονίας ἐχόντων ἐθνῶν. οἱ δέ τινες καὶ παρόντες, οὐκ ἀπήντησαν δεδιότες, ἀλλὰ καὶ λάθρα που ὑπεχώρησαν. ἑάλωσαν οὖν οὐχ οἱ αὐτόχειρες, οὐδ' οἱ συνομόσαντες μόνον ἑάλωσαν, ἀλλὰ καὶ συχνοὶ ἕτεροι, μὴ μετασχόντες τῆς ἐπιβουλῆς, τινὲς δὲ μηδ' ἐπιδημοῦντες τότε τῇ πόλει, ὧν εἷς ἦν καὶ ὁ Πομπήιος Σέξτος, οἳ πυρός τε καὶ ὕδατος εἴρχθησαν, καὶ αἱ οὐσίαι σφῶν ἐδημεύθησαν. ταῦτα δ' οὖν πράξας ὁ Καῖσαρ, ἐπὶ τὸν Λέπιδον καὶ τὸν Ἀντώνιον δῆθεν ἐστράτευ-

σεν

ηρ, φθόνον δ' οὐδένα ἐπεῖχεν, οὐχ ὅτι καὶ Ἀντωνίῳ κεκοινολόγητο, καὶ δι' ἐκείνου καὶ τῷ Λεπίδῳ, ἀλλ' ὅτι ἰσχυροὺς αὐτοὺς ἑώρα καὶ ὁμογνώμονας, καὶ ἤλπισε δι' αὐτῶν τόν τε Κάσσιον καὶ τὸν Βροῦτον μέγα δυνηθέντας ἤδη, καταγωνιεῖσθαι, καὶ μετὰ τοῦτο κἀκείνους δι' ἀλλήλων χειρώσεσθαι. διὰ ταῦτα τὰς συνθήκας ὁ Καῖσαρ καὶ ἄκων ἐτήρει, καὶ καταλλαγὰς αὐτοῖς πρός τε τὴν βουλὴν καὶ πρὸς τὸν ὅμιλον ἐπρυτάνευσεν, οὐκ αὐτὸς ταύτας ἐσηγησάμενος διὰ τὸ ἀνύποπτον, ἀλλὰ τὸν Κύιντον τὸν Πέδιον συμβουλεῦσαι παρασκευάσας. αὐτὸς δὲ τῶν ἐν τῇ πόλει κοινωσαμένων αὐτῷ περὶ τούτου, ἄκων προσεποιεῖτο τὰ πραχθέντα συγκατατίθεσθαι, παρὰ τῶν στρατιωτῶν βιαζόμενος. ψηφισθείσης δὲ τῆς καταλλαγῆς αὐτοῖς, ὥρμησαν καὶ ἄμφω ἐπὶ τὸν Καίσαρα, τὸ πλεῖστον καὶ τὸ κράτιστον τοῦ στρατοῦ ἐπαγόμενοι. οὔτε γὰρ βεβαίως ἐπίστευον αὐτῷ, οὔτε δι' ἐκείνου ἤθελον δοκεῖν τὴν ἄδειαν ἐψηφίσθαι αὐτοῖς, καὶ τὴν κάθοδον δι' ἑαυτοὺς δὲ καὶ τὴν σφετέραν ἰσχὺν, ἧς τυχεῖν ἤλπιζον, ὡς ἐβούλοντο διὰ τὰ στρατόπεδα. ὁ Καῖσαρ δ' αὐτοῖς μετὰ πλείστου στρατιωτῶν προσυπήντησε· καὶ συνῆλθον ἐς ὁμιλίαν, διαλεχθέντες τι τινὰ ἐν σιγῇ. τὸ μὲν σύμπαν ἐπί τε τῇ δυναστείᾳ καὶ κατὰ τῶν ἐχθρῶν συνώμοσαν, ἐς δὲ τὸ φανερὸν διωμολογήσαντο κοινῇ, οἱ τρεῖς ἐπιμεληταὶ καὶ διορθωταὶ τῶν πραγμάτων γενέσθαι ἐπὶ πενταετίαν, ἵνα μὴ ὀλιγαρχίας δοκοῖεν ἐφίεσθαι. ἰδίᾳ δὲ καὶ ἀρχὰς ἐθνῶν ἑαυτοῖς προσενείμαντο, ἵνα μὴ πᾶσαν τὴν ἀρχὴν νομίζωνται σφετερίζεσθαι, καὶ τῶν ἐχθρῶν σφαγὰς ἀλλήλοις ἀντέδοσαν. καὶ Λεπίδῳ μὲν τῆς τε Ῥώμης τὴν φυλακὴν καὶ τῆς λοιπῆς Ἰταλίας ἔδοσαν. Καῖσαρ δὲ καὶ Ἀντώνιος ἐπὶ τὸν Μάρκον Βροῦτον στρατεύσασθαι συνέθεντο, καὶ τὸν Κάσσιον, καὶ ὅρκοις τὰ δόξαντα ἐπιστώσαντο· καὶ τοὺς στρατιώτας συγκαλέσαντες, ἐδημηγόρησαν ἅπερ ἐπὶ τούτοις εἰκός. οἱ δὲ τοῦ Ἀντωνίου στρατιῶται ἐξ ὑποθήκης αὐτοῦ τὴν θυγατέρα τῆς γυναικὸς Ἀντωνίου Φουλβίας, ἣν ἔσχεν ἐκ τοῦ Κλωδίου, λαβεῖν ἠξίουν τὸν Καίσαρα. κἀκεῖνος οὐκ ἠρνήσατο, καίτοι ἑτέρας αὐτῷ προμεμνηστευμένης. ἐπανελθόντων δ' ἐς τὴν Ῥώμην αὐτῶν, σημεῖα δέ τινα τῷ τε Ἀντωνίῳ καὶ τῷ Λεπίδῳ ἀπαίσια συνεβεβήκει. τῷ Καίσαρι δὲ αἰετὸς ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἱδρυθεὶς, δύο κόρακας προσπεσόντας αὐτῷ, καὶ τίλλειν τινὰ τῶν πτερῶν αὐτοῦ πειρωμένους, ἀπέκτεινεν, ὃ τὴν νίκην κατ' ἀμφοτέρων τῶν συνιόντων αὐτῷ προεσήμαινε. καὶ οἱ μὲν οὕτως ἐς τὴν Ῥώμην ἦλθον μετὰ τῶν στρατευμάτων, καὶ πάνθ' ἅμα τὰ σφίσι δόξαντα ἔπραττον· καὶ σφαγὰς πολλῶν ἐποιήσαντο, ὡς πληρωθῆναι τὴν πόλιν νεκρῶν. οἱ μὲν γὰρ ἐν ταῖς οἰκίαις, οἱ δ' ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ ταῖς ἀγοραῖς, καὶ πρὸς τοῖς ἱεροῖς ἀπεκτίννυντο, καὶ αἱ μὲν κεφαλαὶ αὐτῶν ἐπὶ τὸ βῆμα αὐτοῖς ἀνετίθεντο, τὰ δὲ λοιπὰ σώματα τὰ μὲν αὐτοῦ που ἐρρίπτετο βορὰ κυσί τε καὶ ὄρνισι, τὰ δ' ἐς τὸν ποταμὸν ἐνεβάλλετο. καὶ οὐχ οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ οἱ φίλοι ἀπώλλυντο. πάντας γὰρ τοὺς ἑκάστῳ τῶν τριῶν συνεργασαμένους ἢ συμπράξαντας, ἐν πολεμίων μοίρᾳ οἱ ἄλλοι ἐτίθεντο. καὶ οὕτω συνέβαινε τοὺς αὐτοὺς καὶ φίλους τινὶ αὐτῶν, καὶ ἐχθροὺς τοῖς ἑτέροις εἶναι· ὥστε ἐν ᾧ ἰδίᾳ ἕκαστος τοὺς ἐπιβουλεύσαντας αὐτῷ ἠμύνετο, καὶ τοὺς φιλτάτους κοινῇ συναπώλλυσαν. οὐ γάρ τις τὸν ἑαυτοῦ ἐχθρὸν ἐκποδὼν ποιήσασθαι, φίλον ἑτέρου ὄντα, ἐδύνατο, μὴ ἀντιδοὺς ἕτερον, φίλον ἑαυτοῦ νομιζόμενον, ἢ καὶ πλείους, εἰ ὁ αἰτούμενος ἐς σφαγὴν ἐντιμότερος ἦν δι' ἀρετὴν ἢ γένος ἢ ἀξίωμα.

ſed nihil rei geſsit, nō quòd cum Antonio clàm quædam egerat, & per illum cum Lepido, ſed q eos firmos & cōcordes eſſe uidebat, ſpemq́ habebat eorum ope Bruti & Caſſij, quorū iam magnæ uires eſſent, debellandi, ac poſtea illos etiam inter ſe commiſſos opprimendi. His de cauſis uel inuitus pacta ſeruauit: operamq́ dedit ut Senatui populoq́ reconciliarent, non per ſe, quo minus ſuſpecta res eſſet, ſed Q. Pedio eius ſententiæ autore ſubornato. Ipſe uerò ea de re conſultus à ciuibus, inuitum ſe, & coactū à militibus aſſentiri ſimulauit. Illi uerò impetrata reconciliatione, ambo contra Cæſarē potiſs. copiarum maximam partem adduxerunt, cùm quòd ei fidem planè non habebant: tum quòd illius autoritate reuocati eſſe uideri nolebant, ſed per ſe & ſuis uiribus: tum quòd ſperabāt, ſe per legiones ea quæ uellent aſſecuturos. Cæſar itē eis cum magna manu obuiā proceſsit. Cōgreſſi, & ſecretò quędā collocuti, de ſtabilienda ſua potentia & ulciſcendis inimicis coniurarunt. Ac publicè profeſsi, ſe triumuiros & rerum curatores fore in quinquenniū, ne dominatus paucorum cupidi uiderentur: priuatim & prouincias inter ſe partiti ſunt, ne totum imperiū ſibi uendicare uiderentur, & cædes inimicorū inuicem condonarunt. Lepido Romæ atq́ Italiæ cuſtodia attributa eſt. Cæſar uerò & Antonius ſe bellum cōmuni ope M. Bruto & Caſſio illaturos, iureiurando interpoſito pepigerunt, milites ut res poſtulabat allocuti. Verum milites, Antonij inſtinctu, à Cæſare petierunt, ut Fuluię & ſexti Clodij filiam, Antonij priuignam, duceret. Non recuſauit Cæſar, quāquam alia ei deſponſa erat. Inde dum Romam properāt, Antonio & Lepido parum auſpicata omina obuenerunt. Cæſaris autem tabernaculo aquila inſedit, quæ duos coruos irruentes & pennas aliquot ei euellere conantes occidit: quo augurio uictoria contra duos collegas ei portendebat. Romam cum legionibus ingreſsi, ſtatim fecere quæ uoluerunt, tot ciuibus occiſis, ut urbs cadaueribus impleretur. Nam alij in ædibus, alij in uijs, alij in foro & ad templa Deorum immortalium trucidabantur. Proſcriptorum capita triumuiris in Curiam afferebātur, trunci corporum partim temerè abijciebantur, canibus eſca & alitibus, partim in Tiberim præcipitabantur. Nec inimici duntaxat, ſed amici eorum etiam perimebantur. Nam eos omnes qui uni ex triumuiris opem tulerant, aut ſuffragati fuerant, reliqui duo hoſtes iudicabant. Ita fiebat, ut ijdem, eorum alicui amici, & cæteris hoſtes eſſent: & dum quiſque inſidiatores ulciſceretur, eadem opera ſuos amiciſsimos perderet. Nec enim ullus inimicum ſuum, ſi alterius amicus eſſet, niſi alium eius loco dediſſet, qui ipſius amicus haberetur, aut plures etiā, ſi is qui ad cædem poſtulabatur, ſiue uirtute, ſiue nobilitate, ſiue dignitate excelleret, è medio tollere poterat.

Triumuiralis proſcriptio.

Augurium Cæſaris.

Inimicorū permutatio.

Diuites uerò uel innocentes in proſcriptorum numerum referebant, quòd ingenti pecunia eſſet opus ad explendas militum cupiditates. Hæc à Lepido & Antonio potiſsimum agebantur: quorum quòd ſub maiori Cæſare honorati fuiſſent, & ampliſs. magiſtratib. atq; imperijs ornati, etiam inimicitiæ latiſsimè patebant. Sed eadem à Cæſare quoque fieri putabantur propter potentatus ſocietatem. Paucos enim ipſe occidebat, nec natura crudelis, & moribus patris educatus, & paucis grauiter inſenſus, quiq; diligi ſe quàm timeri mallet. Nec tantū nō multos occidit, ſed plurimos etiā conſeruauit: & eos qui aliquos occultarāt, humaniſs. tractauit. nam id quoq; capitale erat. Lepidus uerò inexorabilis fuit: Antonius item ſæuus, qui proſcriptorum quoq; defenſores crudeliter trucidabat, occiſorumque capita uel inter epulas intuens, nefario ſpectaculo ad ſatietatem perfruebatur. Vxor item eius Fuluia multos ex odio, multos pecuniæ cauſa, nonnullos etiam marito planè ignotos trucidabat. Ciceronis autem caput (nam is quoque in fuga iugulatus fuerat) Antonius ad ſe allatum, maledictis inſectatus, illuſtriori in loco pro roſtris, unà cum dextra eius manu, unde cōcionatus fuerat, affigi iuſsit. Fuluia uerò id primùm in manus ſumptum, ira percita conſpuit. Deinde genibus impoſitum, oreque diducto, linguam extractam acubus, quibus ad ornamenta capitis utebatur, pupugit, cum multis nefarijs dicterijs. Multis pereuntibus, quidam euaſerunt. Serui enim dominorum ueſtibus ſumptis, illisque occultatis, ipſi pro eis cæſi ſunt: & quidā herum, à quo ignominioſis notis compunctus fuerat, non modò non prodidit, ſed etiam cōſeruauit. Nam cum herum in fuga comitans, percuſſores inſequi animaduertiſſet, quendam obuium occidit: eiusque ueſte data domino, eoq; abire iuſſo, cadauer in pyram coniecit, ueſtem uerò & anulum herilem perſecutoribus obtulit, ſe fugientem dominum occidiſſe profeſſus. quod cum ob notas illas & ſpolia crederetur, & illi ſalutem, & ſibi honorem peperit. Q. Ciceronem, Marci fratrem, filius ſuffuratus, cum torqueretur, non prodidit. Sed pater ea re cognita, filij miſertus, ultrò ſe percuſſoribus obtulit. Multi ex latebris ad Brutum & Caſsium, plures ad Sextum confugerunt: qui claſsi præfectus, & ad tempus mari potitus, priuatis uiribus (quanquam poſt à Cæſare adempto imperio) collectis, Siciliam occuparat. Deinde cum ipſe quoque proſcriptus, & cędes factæ eſſent, in eodem periculo uerſantibus plurimum tulit opis, tum ſuſcipiendo, tum alijs rationibus. Itaque frequentes ad eum conuenerunt. Ac cædium huiuſmodi ratio fuit: bonorum autem nihilo melior. Nam locupletum ædes diripiebantur, & annuę domorū mercedes tam in alijs Italiæ

Cæſaris moderatio.

Ciceronis interitus.

Seruilis fides.

Q. Cicero.

S. Pōpeius.

Bonorum direptio.

καὶ τοὺς πλουσίους δὲ, κἂν μηδὲν ἔχωσιν αὐτοῖς ἐγκαλεῖν, προσενέβαλλον, πολλῶν χρημάτων δεόμενοι, ἵνα τὰς ἐπιθυμίας τῶν στρατιωτῶν ἀποπλήσωσι. ταῦτα δὲ ὑπὸ τοῦ Λεπίδου καὶ τοῦ Ἀντωνίου ἐπράττετο μάλιστα. τιμηθέντες γὰρ ὑπὸ τοῦ προτέρου Καίσαρος, καὶ ἐπὶ πλεῖστον ἄρξαντες καὶ ἡγεμονεύσαντες, καὶ πλείστους εἶχον ἐχθρούς. ἐδόκει δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ νέου Καίσαρος γίνεσθαι διὰ τὴν τῆς δυναστείας κοινωνίαν. αὐτὸς γὰρ οὐ συχνοὺς ἀπέκτεινε, φύσει τε οὐκ ὠμὸς ὢν, καὶ ἐντεθραμμένος τοῖς ἤθεσι τοῦ πατρὸς, καὶ μήτε πολλοῖς μῖσος τρέφων σφοδρὸν, καὶ φιλεῖσθαι πραγματευόμενος. καὶ οὐ μόνον οὐ πολλοὺς ἔφθειρεν, ἀλλὰ καὶ ἔσωσε πλείστους· καὶ τοῖς κρύψασί τινας ἐπιεικέστατα ἐχρήσατο, ἐπεὶ θάνατος καὶ τούτοις προήγγελτο. ὁ δὲ Λέπιδος ἀπαραίτητος ἦν καὶ ὁ Ἀντώνιος· ὠμῶς καὶ ἀνηλεῶς ἔκτεινε, καὶ τοὺς ἐπικουροῦσι τοῖς κινδυνεύουσιν ἐπεχείρει, καὶ τὰς κεφαλὰς τῶν σφαττομένων, καὶ σιτούμενος ἐπεσκόπει, καὶ τῆς ἀνοσίου θέας αὐτῶν ἐνεπίμπλατο. καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἡ Φουλβία πολλοὺς καὶ αὐτὴ καὶ δι' ἔχθραν καὶ διὰ χρήματα ἐθανάτωσεν, ἔστι δὲ οὓς οὐδὲ γινωσκομένους ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς. ποτὲ γοῦν καὶ τῆς τοῦ Κικέρωνος κεφαλῆς κομισθείσης (φεύγων γὰρ κατελήφθη καὶ ἀπεσφάγη) ὁ μὲν Ἀντώνιος πολλὰ αὐτὸν βλασφημήσας, ἐκέλευσεν αὐτὴν ἐκφανέστερον τῶν ἄλλων ἐν τῷ βήματι προτεθῆναι, ἵν' ὅθεν ἀκούσας ἐδημηγόρει κατ' αὐτοῦ, ἐκεῖ μετὰ τῆς χειρὸς τῆς δεξιᾶς ὁρῷτο. οὕτως γὰρ ἀπετέτμητο. ἡ δὲ Φουλβία ἐς τὰς χεῖρας αὐτὴν ἔλαβε, καὶ ἐμπικρανθεῖσα καὶ ἐμπτύσασα, ἐπὶ τὰ γόνατα ἔθηκε, καὶ τὸ στόμα αὐτῆς διανοίξασα, τὴν γλῶσσαν ἐξείλκυσε, καὶ ταῖς βελόναις αἷς ἐς τὴν κεφαλὴν ἐχρῆτο, κατεκέντησε, πολλὰ καὶ μιαρὰ ἐπισκώπτουσα. πολλοὶ μὲν οὖν ἀπώλοντο, τινὲς δὲ καὶ ἐσώθησαν. δοῦλοι γάρ τινες τὰς τῶν δεσποτῶν ἐσθῆτας περιβαλλόμενοι, ἐκείνους κατακρύψαντες, ὡς οἱ δεσπόται ἀπεσφάττοντο. καί τις στιγματίας δοῦλος οὐ μόνον οὐ προέδωκε τὸν στίξαντα αὐτὸν δεσπότην, ἀλλὰ καὶ προδιέσωσεν. ὡς γὰρ συναπεδίδρασκε τῷ δεσπότῃ, καὶ διώκεσθαι ἔγνω, ἀπέκτεινέ τινα συναντήσαντά σφισι, καὶ τὴν στολὴν ἐκείνου τῷ δεσπότῃ δοὺς, ἀπιέναι ἀφῆκεν· αὐτὸς δὲ πυρὰν ἀνάψας, τὸν νεκρὸν ἐπέθηκεν ἐπ' αὐτὴν, τὴν δ' ἐσθῆτα τοῦ δεσπότου καὶ τὸν δακτύλιον φέρων, ἀπήντησε τοῖς διώκουσι, καὶ ἀπῄει, φθάσαντα τὸν δεσπότην ἀποκτεῖναι, ἐπιστεύθη διά τε τὰ σκῦλα καὶ τὰ στίγματα, καὶ ἐκεῖνον ἔσωσε, καὶ αὐτὸς ἐτιμήθη. Κόϊντον δὲ Κικέρωνα τὸν τοῦ Μάρκου ἀδελφὸν ὁ παῖς ὑπεξέκλεψε, καὶ στρεβλωθεὶς ἐπὶ τούτῳ οὐκ ἐξελάλησεν. ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ μαθὼν τὸ γινόμενον, καὶ ἐλεήσας τὸν παῖδα, ἐθελοντὴς αὐτὸς ἑαυτὸν τοῖς σφαγεῦσι παρέδωκε. πολλοὶ δὲ καὶ λανθάνοντες ἀπεδίδρασκον, καὶ πρὸς τὸν Βροῦτον ἀπῄεσαν, καὶ τὸν Κάσσιον. οἱ δὲ γε πλείους τῷ Σέξτῳ προσεχώρουν. ναυαρχῶν γὰρ πρότερον αἱρεθεὶς, καὶ χρόνον τινὰ τῇ θαλάσσῃ κρατηθεὶς, ἐξ ὧν οἰκείων (καίτοι τῆς ἀρχῆς ὕστερον ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ἀφαιρεθεὶς) περιεβάλλετο, καὶ τὴν Σικελίαν κατέσχεν. ἐπεὶ δὲ καὶ ἐκεῖνος ἐπεκηρύχθη, αἵ τε ἄλλαι σφαγαὶ ἐγένοντο, πλεῖστον τοῖς ὁμοίοις συνήρετο, ὑποδεχόμενος τοὺς ὡς αὐτὸν ἰόντας, καὶ παντοίως ἐπικουρῶν. ὅθεν καὶ συχνοὶ πρὸς αὐτὸν ἦλθον. τοιαῦτα μὲν περὶ τὰς σφαγὰς ἐγένετο, τοιαῦτα δὲ καὶ ἀπόντα καὶ περὶ τὰς τῶν ἄλλων οὐσίας συνέβαινε, καὶ αἱ τῶν εὐπόρων οἰκίαι ἐπορθοῦντο, καὶ φόρον ἐνιαύσιον παρὰ τῶν ἐν τῷ ἄστει οἰκιῶν, καὶ τῶν ἐν τῇ λοιπῇ ἰταλίᾳ

ἐπεὶ δ' ἀπεσφάγη, ἡ ἐπεὶ προσάγεται ἀντωνίῳ ἀπεστάλη ὁ ἀντώνιος, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ φουλβία.

οὗτος δ' ἀπέκτεινέ τινα ἄλλον ἀπαντήσαντα.

ἀγάπη παιδός.

ὅτι Σέξτος ναυαρχεῖ.

Ἰταλίᾳ ἐπράξαντο, τῶν μὲν μισθωτῶν καθ' ὁλόκληρον, ὧν δ' οἱ δεσπόται ᾤκουν, τὸ ἥμισυ, πρὸς τὴν τῆς καταγωγῆς ἀξίαν· καὶ οἱ τὴν χώραν κεκτημένοι τὸ ἥμισυ τῆς προσόδου ἀφῃροῦντο. καὶ τὰ κτήματα τῶν κτησαμένων τοῖς στρατιώταις ἀπῆγον, τὰ μὲν δῶρον, τὰ δὲ ἐπωνίζοντο. ἀπείρητο γάρ, μηδένα τῶν ἄλλων ἀπαντᾶν εἰς τὸ πρατήριον ὠνησόμενον, ὥστε πράξαντες τὰ ἀπαντήσαντα ἀντίτιμον. καὶ ἀρχάς, καὶ τιμάς, καὶ ἀρχιερωσύνας ἐδίδοσαν, καὶ νόμους τοὺς μὲν ἀπήλειψαν, τοὺς δὲ ἀντέγραψαν, καὶ πάντα κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς ἔπρασσον, ὥστε τὴν χρηστὴν τοῦ ἀνῃρημένου καίσαρος μοναρχίαν νομίζεσθαι. τὸν μὲν ἐνιαυτὸν ἐκεῖνον ταῦτα ἐποίησαν. τοῦ δὲ λεπίδου τοῦ μάρκου, τοῦ τε πλάγκου τοῦ λουκίου τῶν ὑπάτων εἶτα ὑπατευσάντων, τέλη τε ἄλλ' ἐσχολακότα ἀνενεώσαντο, καὶ ἐκ καινῆς προσκατέστησαν ἕτερα, καὶ πολλὰ μὲν ἀπὸ τῆς γῆς, πολλὰ δὲ καὶ ἀπὸ τοῖς οἰκέταις ἐπράξαντο· ὃ δὲ πλέον τῶν ἄλλων πάντας ἐλύπησεν, ἦν τὸ πάσης οὐσίας δεκατεύεσθαι ὁποσονοῦν ὑποπεσόντος ἀνδρὸς ὁμοίως καὶ γυναικός. λόγῳ μὲν γὰρ τὸ δέκατον τῆς οὐσίας τῆς ἑκάστου σφῶν ἀπεπράχθη, ἔργῳ μὲν εἰ οὐδὲ τὸ δέκατον κατελείφθη τισί. καὶ ἕτερον δέ τι ἐπινοήθη. τῷ γὰρ βουλομένῳ ἐγεγόνει, πάσης τῆς οὐσίας ἐκστάντι, τὸ τρίτον μετὰ ταῦτα αὖθις ἀπαιτῆσαι αὐτῶν, τουτέστι μηδέ τι λαβεῖν, ἢ πράγματα ἔχειν. οἱ γὰρ βίᾳ τὰ δύο μέρη συλώμενοι προφανῶς, πῶς ἂν τὸ τρίτον ἀπέλαβον· καὶ ἄλλα δὲ πλεῖστα τοῖς ἀνθρώποις τότε πρὸς πενίαν αὐτοὺς συνελαύνοντα ἐπενοήθη, μόνοι δὲ οἱ τὰ ὅπλα ἔχοντες ὑπερεπλούτουν. οὕτω δὲ αὐτῶν οἱ τρεῖς ἐκεῖνοι ποιοῦντες, καὶ ἅμα τὸν καίσαρα ἐκεῖνον τὸν πρότερον ἀπεθείωσαν, καὶ τιμὰς ποικίλας τε καὶ πολλὰς αὐτῷ ἐψηφίσαντο. πράξαντες δὲ ταῦτα, λέπιδος μὲν ἐν ῥώμῃ τήν τε πόλιν καὶ τὴν ἄλλην ἰταλίαν διέξων, ὑπέμεινε· καῖσαρ δὲ καὶ ἀντώνιος κατὰ τοῦ βρούτου καὶ τοῦ κασσίου ἐστράτευσαν. ἐκεῖνοι γὰρ τὸν καίσαρα τὸν ὀκτάβιον μαθόντες τῶν πραγμάτων ἀντιλαμβάνεσθαι, καὶ τὸν ὅμιλον σφετερίζεσθαι, τήν τε δημοκρατίαν ἀπέγνωσαν, καὶ ἐκεῖνον φοβηθέντες, ἐν ἀθήναις ἐγένοντο. καὶ οἱ ἀθηναῖοι σφᾶς λαμπρῶς ὑπεδέξαντο, καὶ εἰκόνας χαλκᾶς αὐτοῖς ἐψηφίσαντο, ὡς τοὺς τῆς αὐτῶν τυραννοκτόνους ζηλώσασι, τὸν ἁρμόδιον λέγω, καὶ τὸν ἀριστογείτονα. ἐπεὶ δὲ ἐπυθόμενοι ἐπὶ μεῖζον τὸν καίσαρα αἴρεσθαι, ὁ μὲν κάσσιος πρὸς τοὺς σύρους ὥρμησεν, συνήθης ὢν αὐτοῖς· βροῦτος δὲ τήν τε ἑλλάδα καὶ τὴν μακεδονίαν συνίστη, καὶ προσεῖχον αὐτῷ ἔκ τε τῆς δόξης τῶν πεπραγμένων, καὶ ὅτι καὶ στρατιώτας συχνοὺς τοὺς μὲν ἐκ τῆς πρὸς φαρσάλῳ μάχης ἐκεῖ που περιπλανωμένους, τοὺς δὲ καὶ ἐκ τῶν τοῦ δολοβέλλα συνεξελθόντων ὑπολειφθέντας προσλαβὼν εἶχε, καὶ χρήματα δὲ οἱ ἐκ τῆς ἀσίας παρὰ τοῦ τρεβωνίου ἐπέσταλτο. τὸ μὲν οὖν ἑλληνικὸν ἀπόνως προσεποιήσατο, καὶ τὴν μακεδονίαν δὲ μετὰ τῶν πᾶσαν καὶ τὴν ἤπειρον προσλαβών, τῇ γερουσίᾳ ἐπέστειλε, τὰ πεπραγμένα δηλῶν. ἡ δὲ (ἔτυχεν γὰρ τότε ὕποπτος πρὸς τὸν καίσαρα ἔχουσα) καὶ ἐπῄνεσεν αὐτόν, καὶ πάντων ἄρχειν τῶν ἐκεῖ ἐκέλευσεν. κἀντεῦθεν αὐτός τε γέγονε προθυμότερος, καὶ ὑπηκόους ἀπροφασίστως ἔσχε τὰ ὑπ' ἐκεῖνον. ἐπεὶ δὲ ὁ καῖσαρ ἐν τῇ ῥώμῃ τε ἐδυναστεύσε, καὶ τοὺς τοῦ πατρὸς ἐτιμωρεῖτο σφαγεῖς φανερῶς, δεδιὼς ἐπὶ αὐτὸν ἐλθόντα ἀμύνασθαι, καί τινας ἐπιβουλὰς πρὸς ἑαυτὸν αὐτῷ γενομένας ἐπικρύπτεσθαι. εἰς τὴν ἄνω μακεδονίαν ἀνεχώρησεν, ἔχων τὸ ἰσχυρότατον τοῦ στρατοῦ.

ὅτι ὁ μὲν λέπιδος ἐν τῇ ῥώμῃ καὶ τῇ ἰταλίᾳ διῆγεν αὐτοῦ, καῖσαρ δὲ καὶ ἀντώνιος κατὰ βρούτου καὶ κασσίου ἐστράτευσαν.

ὅτι ὁ βροῦτος καὶ ὁ κάσσιος ἐν ἀθήναις ἐγένοντο, ... τοῦ καίσαρος καὶ τῆς αὐτονομίας.

Italiæ urbibus quàm Romæ exigebantur, earum quæ locatæ erant, integræ: in quibus ipſi domini habitabant, dimidiæ, pro amplitudine habitationum. Iis item qui prædia poſſidebant redituum ſemiſſem ademerunt, & occiſorum poſſeſsiones militibus aſsignarunt, aliàs gratis, aliàs uili precio. Nam capite ſanxeſant, ne quis alius in auctionem emendi gratia prodiret. Largiebantur magiſtratus honores, ſacerdotia: leges alias rogabant, alias abrogabant, omnia denique arbitrari ſuo ſic geſebant, ut Cæſaris interfecti monarchia clemēs haberetur. Hæc illo anno acta ſunt. Sequenti, M. Lepido & L. Planco Conſulibus uectigalia intermiſſa reuocata, et noua excogitata ſunt: multaque de fundis, multa de ſeruis exacta. Sed inter omnia moleſtiſsima fuit facultatum omnium quanæcunque erant, decimatio, ſiue uirorum, ſiue mulierum. Nam uerbo quidem decima exigebatur, ſed reuera nemini pars decima relinquebatur. Eſt & aliud excogitatum. Cuiuis concedebatur, ſi bonis omnibus ceſsiſſet, ut tertiam partem repeteret: hoc eſt, ut nihil reciperet, & negocium ſibi ipſi faceſſeret. Nam qui duabus partibus ui manifeſta ſpoliabantur, tertiam quo pacto recuperaſſent? Alia denique plurima tum, quibus ad egeſtatem redigerentur, hominibus ſunt impoſita: ſolis iis qui arma tenerent, diuitiis abundātibus. Dum hæc Triumuiri agitant, eadem opera Cæſarem defunctum ornant, multis ei uariisque decretis honoribus. His rebus cōfectis, Lepidus in urbe manſit, ut Romam & Italiam gubernaret: Cæſar & Antonius contra Brutum & Caſsium ſunt profecti. Qui cum Cæſarem Octauium rerum potiri, & plebem ſibi deuincire uelle audiuiſſent: libertate patriæ deſperata, metu illius Athenis uixerunt: ſplendidéque ab Athenienſibus ſunt excepti, æreis ſtatuis decretis, ut Ariſtogitonis & Harmodii tyrannicidarum imitatoribus. Deinde creſcente potentia Cæſaris, Caſſius ad Syros, quib. cum familiaritas ei intercedebat, eſt profectus: Brutus Græcos & Macedones ſibi adiunxit, quos tum ob rerum geſtarū gloriam, tum ob milites, qui partim à Pharſalica pugna ibi oberrabant, partim ex Dolabellæ reliquiis aſcitos, partim ob pecuniam à Trebonio ex Aſia miſſam, dicto audientes habuit. Græcia citra laborem adiuncta, deinde Macedonia quoque omni & Epiro aſcitis: acta ſua ad ſenatū perſcripſit. Qui cum Cæſarem ſuſpectū haberet, eum collaudauit; & loca illa omnia tenere iuſsit. Vnde et ipſe factus eſt alacrior, et ſubditos citra exceptionē obnoxios habuit. Cæſare aūt Romæ iam dominante, & patris percuſſores apertè ulciſcente: quo pacto illius impetum propulſaſet cogitās, cauitatis inſidiis ſibi factis, in ſuperiorē Macedoniā cum ualidiſſima parte copiarum con-

M. Bruti et C. Caſſij apparatus, cōtra M. Antonium & C. Cæſarē.

conceſſit, atque inde in Aſiam nauigauit, ne militum fides Romanarum rerum fama ad terrorem amplificata mutaretur. Poſtea in Europam rediit, nouarum rerum metu. Eodem tempore Caſſius quoque ad Trebonium in Aſiam traiecit, à quo pecunia, multis equitibus, & militibus ex Cilicia & Aſia acceptis, Tarſenſes uel inuitos in ſuam ſocietatem pertraxit. Inde in Syriam profectus, omnes populos, omnes legiones citra dimicationem ſibi adiunxit. Syria ſuſcepta, in Iudæam properauit, audito militum, quos Cęſar in Aegypto reliquerat, acceſſu: quos unà cum Iudæis facile ad deditionem compulit. Ita Caſſius quoque uiribus celeriter auctis, eodem modo quo Brutus, ad Senatum ſcripſit. à quo Syriam prouinciam obtinere, & bellum gerere cum Dolabella iuſſus eſt. Qui cum ei Syria mandata eſſet, in Aſia moram trahens, Senatuſconſulto cognito, in prouinciam non abiit, ſed ibidem degens, Trebonium dolo Smyrnæ ſuſtulit: totaque Aſia potitus, Caſsio in Palæſtina agente, Ciliciam uenit, & à Tarſenſibus ultrò eſt receptus. Caſſii præſidio, quod Aegis erat, ſuperato, impreſſionem in Syriam fecit. Ab Antiochia repulſus, Laodiceam ſubegit: & claſsis acceſsione auctis uiribus, Aradum abiit. Vbi cum paucis circumcluſus, in periculo fuit: ſed tamen elapſus, occurrit Caſsio, ab eoque acie uictus, & Laodiceæ circumſeſſus, cum annonæ penuria premeretur, ne uiuus in hoſtis poteſtatem ueniret, ſeipſum interfecit. idemque legatus eius M. Octauius fecit. Caſſius Syrię & Ciliciæ rebus conſtitutis, in Aſiam ad Brutum uenit. Cognita enim triumuirorum coniuratione, quos contra ſe moliri omnia norant, alacrius ipſi quoque communi conſilio & deliberabant, & agebant: aduerſa factione partim per ſemetipſos, partim per legatos ad ſe traducta, et pecunia & militib. collectis, quoſdam ſocietatem detrectantes, oppugnarunt. Ac Rhodiis Caſſius mari uictis, & naues & pecunias ademit. Deinde Ariobarzanem comprehenſum occidit. Brutus uerò Lyciam ſubegit, pleriſque urbibus ultrò deditionem facientibus: ſed Xanthum ui expugnatam incendit. Deinde Patara profectus, ciues ad amicitiam ſuam inuitauit: quam cum aſpernarentur, per Xanthios captiuos, cognatos eorum, conciliatione fruſtra tentata, captiuis aliquot uenditis, cæteros dimiſit liberos. Quo uiſo Patarenſes, ſtatim ad eum, uirtutis opinione illecti, ſe contulerũt. Idem & Myrenſes fecerũt, cum ducem eorũ in naualí captũ dimiſiſſet. reliqua etiã exiguo tẽpore ſubegit. Inde ambo in Aſiã, ex Aſia in Macedoniã ꝓperabant. Cũ uerò C. Norbanus & Decillius Saxa à Cæſare & Antonio in Macedoniã miſsi, cõpendioſa uia pręoccupata, caſtra iuxta Philippos poſuiſsẽt: Bru-

Dolabellæ & Trebonii interitus.

Caßius & Brutus Aſia ſubacta, in Macedoniam ad Philippos caſtrametantur.

C. Norbanus. Decillius Saxa.

τό, κἀκεῖθεν εἰς τὴν ἀσίαν ἐξέπλευσεν, ἵνα μὴ τὰ ἐν τῇ ῥώμῃ πραττόμενα ὑπὸ τῆς φήμης ἐπὶ τὸ φοβερώτερον ἀγγελλόμενα μαθόντες οἱ στρατιῶται, μεταβάλωνται. εἶτ' αὖθις εἰς τὴν εὐρώπην ἀπήχθη, δείσας μή τι νεωτερισθῇ. κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ καιρὸν καὶ ὁ κάσσιος εἰς τὴν ἀσίαν ἐπεραιώθη πρὸς τὸν τρεβώνιον, καὶ λαβὼν παρ' αὐτοῦ χρήματα καὶ ἱππέας συχνοὺς καὶ ἑτέρους πολλοὺς τῶν τε κιλίκων καὶ τῶν ἀσιανῶν, τοὺς ταρσέας καὶ ἄκοντας εἰς τὸ συμμαχικὸν προσηγάγετο. καὶ ἐς τὴν συρίαν ἐλθὼν, ἀμαχεὶ πάντα τά τε τῶν δήμων καὶ τὰ τῶν στρατευμάτων προσεποιήσατο. παραλαβὼν οὖν τὴν συρίαν, εἰς τὴν ἰουδαίαν ὥρμησε, πυθόμενος τοὺς στρατιώτας τοὺς ἐν τῇ αἰγύπτῳ ὑπὸ τοῦ καίσαρος καταλειφθέντας προσιέναι. ἐκείνους τε οὖν ἀπόνως, καὶ τοὺς ἰουδαίους προσηταιρίσατο. οὕτω δὴ καὶ ὁ κάσσιος διὰ ταχέων ἐγένετο ἰσχυρός, καὶ τῇ γερουσίᾳ τὰ ὅμοια τῷ βρούτῳ ἐπέστειλε· κἀκ τούτου τήν τε τῆς συρίας ἀρχὴν ἡ βουλὴ ἐβεβαίωσε, καὶ τὸν κατὰ τοῦ δολοβέλλου πόλεμον ἐψηφίσατο. οὗτος γὰρ ἐπὶ τὴν τῆς συρίας ἀρχὴν, ἐς δὲ τὴν ἀσίαν ἐνδιατρίβων, τὸ δόγμα ἐμεμαθήκει, καὶ πρὸς μὲν τὴν συρίαν οὐκ ἀπῆλθεν, αὐτοῦ δὲ καταμείνας τὸν τρεβώνιον δόλῳ ἐν τῇ σμύρνῃ ἀνεῖλε, καὶ πᾶσαν τὴν ἀσίαν κατέσχεν. οὕτω δὲ τῆς ἀσίας γενόμενος ἐγκρατὴς, εἰς τὴν κιλικίαν ἦλθε, τοῦ κασσίου ἐν παλαιστίνῃ τυγχάνοντος, καὶ τοὺς μὲν ταρσεῖς ἑκουσίους προσλαβὼν, φρουροὺς τοῦ κασσίου ἐν αἰγαῖς ὄντας ἐνίκησεν. ἐς δὲ τὴν συρίαν ἐνέβαλε, καὶ τῆς μὲν ἀντιοχείας ἀπεκρούσθη. τὴν δὲ λαοδίκειαν προσεποιήσατο, καὶ τὸ ναυτικὸν αὐτῷ προσελθόντος ἰσχύσας εἰς ἄραδον ἀπελήλυθεν, ἔνθα μετ' ὀλίγων ἐγκαταληφθεὶς ἐκινδύνευσε. διαφυγὼν οὖν ἀπηντήσε τῷ κασσίῳ, καὶ συμβαλὼν αὐτῷ ἡττήθη, καὶ εἰς τὴν λαοδίκειαν ἐπολιορκεῖτο, ἐνδείᾳ δὲ τῶν ἐπιτηδείων ἀναγκασθεὶς, καὶ φοβηθεὶς μὴ ζῶν ἁλῷ, ἑαυτὸν διεχρήσατο. ὃ καὶ ὁ ὑποστράτηγος αὐτοῦ μάρκος ὀκτάβιος ἔπραξε. κάσσιος δὲ ἐπεὶ τὰ ἐν τῇ συρίᾳ καὶ τῇ κιλικίᾳ κατεστήσατο, ἐς τὴν ἀσίαν πρὸς τὸν βροῦτον ἀφίκετο. ὡς γὰρ τὴν συνωμοσίαν τῶν τριῶν ἀνδρῶν ἔμαθον, καὶ ὅτι ἐπὶ τῇ αὐτῶν ἐκεῖνοι πάντα ποιοῦσι, προθυμότερον καὶ αὐτοὶ κοινῇ πάντα καὶ ἐβουλεύοντο καὶ συνέπραττον. καὶ αὐτοί τε περιιόντες, καὶ ἑτέρους διαπέμποντες, τοὺς μὲν ἐκείνοις ὁμοφρονοῦντας προσήγοντο, καὶ χρήματα καὶ στρατιώτας συνήθροιζον. ἐνίων δὲ μὴ συμμαχῆσαι πειθομένων αὐτοῖς, ἐπ' ἐκείνους ἐστράτευσαν. καὶ κάσσιος μὲν ναυμαχίᾳ τοὺς ῥοδίους ἐνίκησε, καὶ τὰς ναῦς αὐτῶν ἀφείλετο, καὶ τὰ χρήματα. μετὰ ταῦτα δὲ καὶ τὸν ἀριοβαρζάνην συλλαβὼν ἀπέκτεινε. βροῦτος δὲ τῶν λυκίων ἐκράτησε, καὶ τῶν πόλεων τὰς μὲν πλείους ἀμαχεὶ προσηγάγετο, ξάνθον δὲ πολιορκίᾳ εἷλε καὶ κατέπρησεν. εἶτα πρὸς πάταρα ἦλθε, καὶ προσεκαλεῖτο αὐτοὺς ὡς φίλους. ὡς δ' οὐχ ὑπήκουσαν, τοὺς αἰχμαλώτους τῶν ξανθίων συγγενεῖς αὐτοῖς ὄντας, ἔπεμψεν, ἐλπίζων δι' ἐκείνων αὐτοὺς προσαγαγέσθαι. οἱ δὲ οὐδ' οὕτως ἐνέδοσαν. πωλήσας οὖν τινὰς τῶν αἰχμαλώτων, τοὺς λοιποὺς ἠλευθέρωσεν. ἰδόντες δὲ τοῦτο οἱ παταρεῖς, εὐθὺς αὐτῷ, ὡς ἀρετὴν ἔχοντι, προσέθεντο. τοῦτο δὲ καὶ οἱ μυρεῖς ἐποίησαν, ἐπειδὴ τὸν στρατηγὸν αὐτῶν ἐν τῷ ναυτικῷ λαβὼν ἀπέλυσε, καὶ τὰ λοιπὰ δὲ δι' ὀλίγου παρεστήσατο. ἐντεῦθεν ἄμφω ἐς τὴν ἀσίαν ἦλθον, καὶ εἰς τὴν μακεδονίαν ἀπήγοντο. γάιος δὲ ὁ νωρβανὸς καὶ δεκίδιος σάξας παρὰ τοῦ καίσαρος καὶ τοῦ ἀντωνίου ἐς μακεδονίαν ἐστάλησαν, καὶ πρὸς τοῖς φιλίπποις στρατοπεδευσάμενοι, τὴν σύντομον ὁδὸν προκατέλαβον.

ῥόδον μὲν ὁ κάσσιος ἐπόρθησε, λυκίαν δὲ ὁ βροῦτος.

δὲ

δὲ ὁ Βροῦτός τε καὶ ὁ Κάσσιος ἑτέραν μακροτέραν περιελθόντες, καὶ βιασάμενοι τὴν ἐκεῖ φρουράν, πρὸς τὴν πόλιν κατὰ τὰ μετέωρα παρῆλθον, κἀκεῖ ἐστρατοπεδεύσαντο. ὑπερτεροῦντες δὲ πλήθει τῶν ἐναντίων, τότε ὄρος τὸ Σύμβολον κατέλαβον, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔκ τε τῆς θαλάσσης ἐπήγοντο, καὶ ἐκ τοῦ πεδίου ἐλάμβανον καταβαίνοντες. Νορβανὸς δὲ καὶ Σάξας συμβαλεῖν αὐτοῖς οὐκ ἐτόλμων, τὸν Καίσαρα δὲ καὶ τὸν Ἀντώνιον μετεπέμποντο. οἱ δὲ μέρος μέν τι τοῦ στρατοῦ πρὸς φυλακὴν τῆς Ἰταλίας κατέλιπον, τῷ δὲ πλείονι ἐπεραιώθησαν τὸν Ἰόνιον. καὶ Καῖσαρ μὲν νοσήσας, ἐν Δυρραχίῳ κατέμεινεν· Ἀντώνιος δὲ ἐπὶ Φιλίππους ἐλάσας, καί τινας τῶν ἐναντίων ἐν ἐφόδοις σιτολογοῦντας ἔσφηλε. ὁ δὲ Καῖσαρ καθ᾽ ἑκάτερον δείσας, εἴ τε πλεονεκτηθείη καταμόνας συμβαλὼν Ἀντώνιος, εἴ τε καὶ κρατήσει· ἐκ μὲν γὰρ τοῦ τὸν Βροῦτόν τε καὶ τὸν Κάσσιον, ἐκ δὲ τοῦ τὸν Ἀντώνιον πάντως ἐφ᾽ ἑαυτὸν ἰσχύσειν ἐνόμιζεν, ἠπείχθη καὶ ἔτι ἀρρωστῶν, καὶ οἱ περὶ τὸν Ἀντώνιον ἀνεθάρρησαν. ἀντιπαραθεμένων δὲ ἀλλήλοις τῶν ἀντιπολέμων, ἐκδρομαὶ μὲν παρ᾽ ἀμφοτέρων ἐγίνοντο, μάχη δὲ οὐδὲ μία ἐκ παρατάξεως, καίτοι τοῦ τε Καίσαρος καὶ τοῦ Ἀντωνίου συμβαλεῖν σπουδαζόντων. ὁ δὲ Κάσσιος καὶ ὁ Βροῦτος ἀνεβάλλοντο, οὐκ ὀκνοῦντες τὴν μάχην, ἀλλ᾽ εἴ πως ἀκινδύνως καὶ φθόρου τινῶν ἐπικρατήσωσιν. ὡς δὲ τὰ στρατεύματα τῇ τε τριβῇ βαρυνόμενα, καὶ τῶν ἀντικειμένων καταφρονήσαντα, ὅτι τὸ καθάρσιον πρὸ τῶν ἀγώνων γινόμενον ἐντὸς τοῦ ἐρύματος, ὡς δεδιότες ἐποιήσαντο οἱ περὶ Καίσαρα καὶ Ἀντώνιον, ἐς τὴν μάχην ὥρμησαν οἱ Βρούτου· καὶ διελάλουν, ὅτι ἂν ἐπὶ πλεῖον ὑπερτεθῇ, ἐκλιπόντες τὸ στρατόπεδον σκεδασθήσονται, οὕτω δὴ καὶ ἄκοντες συνέμιξαν. μέγιστος δὲ Ῥωμαίοις διαφανῶς ὁ ἀγὼν οὗτος ἐγένετο. τοῦτο δὲ καὶ ἐκ τῶν γεγονότων σημείων ἔν τε τῇ Ῥώμῃ καὶ ἐν τῇ Μακεδονίᾳ τεκμήραιτό τις. ἐν γὰρ τῷ ἄστει ὁ ἥλιος ποτὲ μὲν ἠλαττοῦτο, ποτὲ δὲ μέγας ἐφαίνετο, ἐξέλαμψε δέ ποτε καὶ νυκτός, λαμπάδες τε ἄλλοσέ ποι καὶ ἄλλοσε ᾄττειν ἐδόκουν, καὶ σαλπίγγων ἠχαί, καὶ ὅπλων κτύποι, καὶ βοαὶ στρατοπέδων νυκτὸς ἐκ τῶν τοῦ Καίσαρος καὶ τῶν τοῦ Ἀντωνίου * ὁμορούντων ἀλλήλοις παρὰ τῷ Τιβέριδι ἐξηκούοντο. καί τι παιδάριον δεκαδακτύλους χεῖρας ἔχον ἐγεννήθη, ἡμίονός τε ἔτεκε * τὰ μὲν γὰρ πρόσθια ἵππῳ, τὰ δὲ λοιπὰ ἡμιόνῳ ἐῴκει. ἐν μὲν οὖν τῇ Ῥώμῃ ταῦτά τε καὶ ἄλλα ἐγένετο. ἐν δὲ τῇ Μακεδονίᾳ περὶ τὸ στρατόπεδον τοῦ Κασσίου μέλισσαί τε πολλαὶ αὐτὸ περιέσχον, καὶ ἐν τῷ καθαρσίῳ τὸν στέφανον αὐτῷ κατεστραμμένον ὁ ῥαβδοῦχος προσήνεγκε· καὶ ἐν πομπῇ τινὶ παῖς νίκην φέρων χρυσῆν, ὀλισθήσας ἔπεσε· καὶ γῦπες πολλοί, καὶ ἄλλοι ὄρνιθες νεκροφάγοι ἐς τὰ ἐκείνων διεφοίτων στρατόπεδα, ἔκλαζόν τι φρικῶδές τι καὶ δεινόν. τοῦ δὲ νέου Καίσαρος ἰατρὸς ἔδοξε τὴν Ἀθηνᾶν ἐν ὕπνοις λέγειν αὐτῷ, ἐκ τῆς σκηνῆς τὸν Καίσαρα ἐξαγαγεῖν, καὶ καταστῆσαι ἐς τὴν παράταξιν, καίτοι ἔτι κακῶς ἀρρωστοῦντα· ὃ καὶ ἔσωσεν αὐτόν, ὡς εἰρήσεται. τὴν μὲν οὖν ἡμέραν τῆς μάχης οὐχ ὥρισαν. ὥσπερ δὲ ἀπὸ συγκειμένου τινὸς ἐξοπλισάμενοι ἕωθεν προῆλθον, καὶ ἐν κόσμῳ καὶ ἡσυχῇ παρετάξαντο, εἶτα συνέμιξαν, πολλῷ μὲν ὠθισμῷ, πολλῷ δὲ ξιφισμῷ, καὶ προθυμίᾳ πολλῇ· καὶ οὐδ᾽ ὑπαγωγαῖς ὅτε διώξεσιν οὐδέτεροι ἐχρῶντο, ἀλλ᾽ αὐτοῦ ὥσπερ ἔχον ἑστηκότες, ἐτίτρωσκον, ἐτιτρώσκοντο, ἐφόνευον, ἐφονεύοντο. καὶ ὁ μὲν Βροῦτος τοὺς περὶ τὸν Καίσαρα ἀντιμαχομένους ἐκράτει,

τὰ σημεῖα τὰ γεγονότα ἐν τῇ Ῥώμῃ, καὶ ἐν τοῖς στρατοπέδοις.

μάχη Καίσαρος καὶ Ἀντωνίου πρὸς Βροῦτον καὶ Κάσσιον, καὶ ἧττα Κασσίου, καὶ ἑαυτοῦ σφαγή.

Brutus & Caſsius per aliam longiorem uiam eòdem profecti, pulſo præſidio, ad ſuperiorem urbis partem caſtra & ipſi poſuerunt: & quia numero ſuperiores erant hoſtibus, monte ſymbolo occupato, commeatum tum ex mari, tum ex campeſtribus petiuerunt. Norbanus uerò & Saxa cum eis pugnare non auſi, Cæſarem & Antonium acceſsiuerunt. Qui parte quadam copiarum ad Italiam tutandam relicta, cum maiori parte Ionium traiecerunt. At Cæſar ægrotans, Dyrrachij remanſit: Antonius Philippos contendens, cum hoſtibus in frumentatione collocaſſet inſidias, impegit. At Cæſar utrunque timens, ſi Antonius ſeorſim uel uinceret, uel uinceretur, quòd aut is, aut Brutus & Caſsius ea ratione ſe omnino ſuperiores futuri eſſent: tametſi infirmus accurrit, aduentu'que ſuo Antonianos recreauit. Cum ambo exercitus ex aduerſo conſtituiſſent, excurſiones utrinque factæ ſunt: ſed nunquam iuſta acie dimicatum eſt, quamuis Cæſar & Antonius pugnæ cupidi eſſent. Caſsius enim & Brutus pugnam non metu differebant: ſed ſpectabant, an citra periculum & magnam cędem poſſent uincere. Vt uerò Bruti legiones & moram ægrè ferentes, & hoſtes ob luſtralia ſacra ante pugnam fieri ſolita, ab Antonianis & Cęſarianis intra uallum peracta, ignauiæ damnantes, inter ſeſe colloquebantur, ſi pugna diutius differretur, ſe caſtris deſertis dilapſuros eſſe: uel inuiti in aciem deſcenderunt. Maximum id certamen Romanis citra controuerſiam fuit: idq; oſtenta & Romæ & in Macedonia conſpecta declarant. Nam in urbe ſol aliàs augeri, aliàs imminui uiſus, aliquando etiam noctu emicuit: faces aliò atque aliò ſaltare uiſæ: clangor tubarum, ſonitus armorum, clamores exercituum ex uicinis inter ſe Cæſaris & Antonij ad Tiberim ædibus exauditi. Puer denis manuum digitis natus. Mula monſtrum peperit: anteriori parte equo, cætera mulo ſimile. In Macedonia multæ apes Caſsij caſtra circundederunt: in ſacris luſtralibus, lictor ei coronam inuerſam attulit: in pompa quadam puer auream uictoriam geſtans, ex lapſu concidit: multi uultures, alijq; carniuori alites caſtra illorum cum horrendo & atroci ſono frequentarũt. Cæſaris uerò adoleſcentis medicus, ſe à Minerua admoneri ſomniauit, ut cum ex tabernaculo in aciem deportaret, quamuis grauiter ægrotantem: id'que ei ſaluti fuit, ut ſtatim dicetur. Ac pugnæ diem non conſtituerunt, ſed uelut ex compoſito manè in armis progreſsi, modeſtè tacite'que acies inſtruxerunt. Deinde congreſsi, magna impreſsione, magna digladiatione & alacritate utrique, neutri uerò receſſu aut perſecutionibus uſi, ſed ſuis quiſque ueſtigijs inſiſtentes, uulnerant, uulnerãtur: cædunt, cæduntur. Ac Brutus Cæſarianos uicit,

Prodigia Philippicã pugnam antegreſſa.

Pugna Philippica.

cit, Caſsius ab Antonianis uictus eſt, caſtris utrinq; captis. Sed neq; uicti amicorũ uictoriã, neq; uictores cladem ſuorũ norant. Nam & caſtra multum diſtabãt, & immenſo puluere excitato euentũ pugnæ ignorabãt. Interim tamen & Cæſaris uallũ, & Antonij eſt uaſtatũ: & quæ in ijs erant, capta omnia. Quare niſi Cæſar ſomnio medici paruiſſet, captus in periculo fuiſſet. Caſſius è pugna elapſus, ſua quoq; munitione uaſtata tumulum conſcendit, unde proſpectus in planiciem patebat: et Brutum quoq; uictum eſſe ratus, centurionem miſit, qui rem exploraret, ſibiq; ubi eſſet Brutus, & quid ageret, renunciaret. Sed cum is in Bruti equites incidiſſet, qui ut cum Caſſio ageretur, explorarent, ab ijsq; circũdatus porrectis dexteris ſalutaretur: Caſsius accedere hoſtes putans, ab ijsq; captum eſſe centurionẽ, à Pindaro liberto ſe occidi iuſsit. Hic illius fuit exitus. Centurio uerò reuerſus, eo facinore commotus, moram ſuam increpans, ipſe quoq; ſe interfecit. Brutus Caſſij clade atq; interitu cognito, illachrymauit: militum uerò illius reliquias & uerbis & pecunia data conſolatus eſt. Ceciderunt in ea pugna ex horum exercitu circiter octo millia, ex Antonianis & Cæſarianis amplius quàm bis totidem. quamobrem illi triſtes fuere, priuſquam Demetrius Caſſij miniſter chlamydes et enſem illius attulit. Quibus acceptis ita receperunt animos, ut exercitũ ante diluculum armatum ad pugnam educerẽt. Sed Brutus acie decernere nolens, hoſtes turba renoctu inſtituit, & aliquãdo fluuio auerſo magnam partem ualli eorum demerſit. Sed quia nonnullos tranſfugiſſe cognorat, ueritus ne id malum latius ſerperet, pugnare ſtatuit. & quia multos captiuos in caſtris habebat, neque ſciebat quo pacto cum eis pugnæ tempore ageret: ſeruilem turbam occidi iuſsit, ex ingenuis uerò alios apertè dimiſit, alios occultando & deducendo ob implacabilem ducum iracundiã conſeruauit. quamuis hoſtes, ipſius milites quos ceperant, occidiſſent. Pridie eius diei quo pugnatum eſt, ſpectrum illud Bruto ueſperi apparuit, quod prius etiam, ex Aſia traijciẽs, noctu uiderat. Id erat huiuſmodi. Alta nocte cum ad obſcurum ignem lucubraret, cogitans atque meditans aliquid, putauit aliquem tabernaculum ingredi. Cum ad ingreſſum reſpexiſſet, uidit ignotum hominem horrẽdo & miro aſpectu tacitè ſibi aſtare. qui percontãti, quis eſſet, et quid uellet? reſpondit, Se malũ eius eſſe geniũ, quem Philippis uiſurus eſſet. Cui Brutus intrepidè reſpondit, Se eum uiſurum eſſe. Id ſpectrum eodem uultu denuò illi conſpectum eſt, ſed nihil locutum abijt. Ferunt etiam duas aquilas in eo ſpacio, quod erat inter utrãq; aciem, inter ſe pugnaſſe: & eam quæ uerſus Brutum erat, ceſsiſſe ac fugiſſe. Cum aduerſarijs congreſſus, & ipſe ſuccubuit. Nam legiones cũ ſtrenuiſsimè

Caſſij interitus.

Bruti malus genius.

ἐκράτει. Κάσσιος δὲ αὐτίκα τεταγμένος τοῖς περὶ τὸν Ἀντώνιον ἡττήθη, καὶ τὰ στρατόπεδα ἀμφοτέρων ἑάλω. οὐκ ἔγνωσαν μέντοι ἐπὶ τῇ νίκῃ τῶν ἑταίρων οἱ ἡττημένοι, ὅτι τῇ ἥττῃ οἱ νενικηκότες. τά τε γὰρ στρατόπεδα πολὺ ἀφεστήκει, καὶ ὁ πλεῖστος κονιορτὸς γενόμενος, ἠγνόησαν τὸ τέλος τῆς μάχης. τέως δέ τι, τό τε τοῦ Καίσαρος περίφραγμα καὶ τὸ τοῦ Ἀντωνίου ἐπορθεῖτο, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς πάντα ἑάλω, ὥστε, εἰ μὴ κατὰ τὸ ὄναρ τοῦ ἰατροῦ ὑπεξῆλθεν ὁ Καῖσαρ τοῦ χαρακώματος, ἐν αὐτῷ ἂν καὶ ἐλήφθη καὶ ἐκινδύνευσεν. ὁ δὲ Κάσσιος ἐκ μὲν τῆς μάχης ἐσώθη· τοῦ δὲ ἐρύματος καὶ αὐτοῦ πορθηθέντος, ἐπὶ λόφον ἀνεχώρησεν ἔχοντα πρὸς τὸ πεδίον σκοπιάς. ὑποτοπήσας δὲ καὶ τὸν Βροῦτον ἐσφάλθαι, ἔπεμψεν ἑκατόνταρχον κατασκεψόμενον, καὶ ἀγγελοῦντα αὐτῷ ὅπου τε ὁ Βροῦτος εἴη, καὶ ὅ,τι πράττοι. ἐπεὶ δὲ ὁ στρατιώτης ἱππεῦσι συναντήσας οὓς ἀπεστάλκει ὁ Βροῦτος, μαθησομένους περὶ τῶν κατὰ Κάσσιον, ὑπ' αὐτῶν ἐκυκλώθη ἀσπαζομένων αὐτὸν, καὶ δεξιουμένων. ἔδοξεν ὁ Κάσσιος πολεμίους εἶναι τοὺς περιστάντας, καὶ ὑπ' αὐτῶν ἐγκαταληφθῆναι τὸν ἑκατόνταρχον, καὶ Πινδάρῳ ἐξελευθέρῳ τὸν ἑαυτοῦ φόνον προσέταξε. καὶ ὁ μὲν τοιοῦτον ἔσχε τέλος· καὶ ὁ ἑκατόνταρχος ἐπανελθὼν, καὶ γνοὺς τὸ δρᾶμα, κακίσας τε διὰ τὴν βραδυτῆτα, ἑαυτὸν ἐπαπέκτεινεν. ὁ δέ γε Βροῦτος τήν τε ἧτταν τοῦ Κασσίου μαθὼν, καὶ τὸν θάνατον, ἐπεδάκρυσε· τοὺς δὲ περισωθέντας τῶν ἐκείνου στρατιωτῶν συναγαγὼν, καὶ λόγοις καὶ δόσει χρημάτων παρεμυθήσατο. ἔπεσον δ' ἐν τῇ μάχῃ τῶν μὲν περὶ ὀκτακισχίλιοι, τῶν δὲ περὶ Καίσαρα καὶ Ἀντώνιον πλείους ἢ διπλάσιοι. διὸ καὶ ἀθυμοῦσιν ἐκείνοις, πρινὴ Δημήτριός τις Κασσίου θεράπων ἑσπέρας ἀφίκετο πρὸς Ἀντώνιον, τὰς χλαμύδας καὶ τὸ ξίφος ἐκείνου φέρων, ὧν κομισθέντων οὕτως ἀνεθάρσησαν, ὥστε ἅμ' ὄρθρῳ προάγειν ὡπλισμένην ἐπὶ μάχην τὴν δύναμιν. Βροῦτος δὲ ἐκ παρατάξεως μαχέσασθαι οὐκ ἐβούλετο, θορυβεῖν δὲ καὶ περὶ τὴν νύκτα ἐπειρᾶτο τοὺς πολεμίους. καί ποτε καὶ τὸν ποταμὸν παρατρέψας, πολὺ τοῦ ἐρύματος αὐτῶν κατέκλυσεν. ἐπεὶ δ' ἔγνω τινὰς αὐτομολοῦντας τῶν αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἐναντίους, δείσας μὴ καὶ πλεῖόν τι νεωτερισθῇ, συμμῖξαι ἔγνω αὐτοῖς. πολλῶν δ' αἰχμαλώτων ἐν τῷ στρατοπέδῳ αὐτοῦ ὄντων, μὴ ἔχων ὅπως αὐτοὺς διάθηται κατὰ τὸν τῆς μάχης καιρὸν, τὸ μὲν δουλικὸν πλῆθος ἀναιρεθῆναι κεκέλευκε, τῶν δ' ἐλευθέρων τοὺς μὲν φανερῶς ἀπέλυσε, τοὺς δ' ἐκρύπτεν καὶ συνεκπέμπων ἔσωζεν, ὁρῶν τοὺς ἡγεμόνας ἀδιαλλάκτως ἔχοντας, καίτοι τῶν ἐναντίων τοὺς ζωγρηθέντας τῶν αὐτοῦ στρατιωτῶν κατεκτονότων. πρὸ τῆς δὲ τῆς ἑσπέρας, ὅτι τῇ ἐπιούσῃ ἔμελλον μαχέσασθαι, τὸ φάσμα ἐφάνη τῷ Βρούτῳ, ὃ καὶ πρώην ἐξ Ἀσίας διαβαίνων νυκτὸς ἐθεάσατο. ἦν δὲ τοιοῦτον. νὺξ ἦν βαθεῖα, καὶ φῶς οὐ πάνυ λαμπρὸν ἐν τῇ σκηνῇ αὐτοῦ ὑπανῆπτο. ὁ δ' ἠγρύπνει σιωπῶν ἦν καὶ λογιζόμενος· ἔδοξεν οὖν εἰσιέναι τινὰ τὴν σκηνήν, καὶ ἀποδὼν πρὸς τὴν εἴσοδον, ὁρᾷ δεινὴν καὶ ἀλλόκοτον ὄψιν ἐκφύλου σώματος σιωπῇ παρεστῶτος αὐτῷ. ἐρέσθαι δὲ τίς ποτ' ἂν, ἢ τί βουλόμενος ἥκοι· ἀκοῦσαι δ' ἐκείνου, ὁ σός, ὦ Βροῦτε, δαίμων κακός, ὄψει δέ με περὶ Φιλίππους. καὶ ὁ Βροῦτος ἀτρέμας, ὄψομαι, εἶπεν. ὅτε δὲ αὖθις τὸ φάσμα ἑώρακε, τὴν αὐτὴν ὑποδεξάμενον ὄψιν, οὐδὲν μὲν ἐφθέγξατο, ἀλλ' ᾤχετο. καὶ ἀετοὺς δύο φασὶν ἐν τῷ μεταιχμίῳ τῶν στρατοπέδων συμπεσόντας ἀλλήλοις μάχεσθαι τότε, ἧξαι δὲ καὶ φυγεῖν τὸν κατὰ Βροῦτον. συμβαλὼν οὖν τοῖς ἐναντίοις, καὶ αὐτὸς ἡττήθη. τό, τε γὰρ ὁπλιτικὸν αὐτοῦ ἐγχώμενα ἐπὶ πλεῖον ἀγωνισάμενα,

νικώμενον, φυγὴν ἔκλινε. ἐκ τούτου καὶ τὸ ἱππικὸν ἐκλίνε γὰρ ... μαχόμενον φάλαγγα. ἐνταῦθα καὶ Μάρκος ὁ Κάτωνος υἱός, ἐν τοῖς ἀρίστοις καὶ γενναιοτάτοις τῶν νέων ταττόμενος, ἐκ ἄξε καταπονούμενος, οὐκ ἔφυγεν, ἀλλὰ χρώμενος τῇ χειρί, καὶ φράζων ὅστις εἴη, καὶ πατρόθεν ἑαυτὸν ὀνομάζων, ἔπεσεν ἐπὶ πολλοῖς τῶν πολεμίων νεκροῖς. ἔπιπτον δὲ καὶ τῶν ἄλλων οἱ κράτιστοι, τὸν Βροῦτον προκινδυνεύοντες. Λουκίλιος δέ τις ἀνὴρ ἀγαθός, ὁρῶν βαρβάρους τινὰς ἱππέας ἐλαύνοντας φύδην ἐπὶ τὸν Βροῦτον, αὐτὸς ἔφη Βροῦτος εἶναι, καὶ ἄγειν ἐδεῖτο ἐπὶ τὸν Ἀντώνιον, ὡς τὸν Καίσαρα δεδιώς. οἱ δὲ ἦγον τὸν ἄνδρα, ἀγγέλους προπέμψαντες. ἐπεὶ δὲ ἐγγὺς ἦσαν, ὁ μὲν Ἀντώνιος διηπόρει, ὅπως χρὴ δέξασθαι τὸν Βροῦτον. ὁ δὲ Λουκίλιος προσαχθείς, Μάρκον μὲν Βροῦτον, εἶπεν, Ἀντώνιε, οὐδεὶς ᾕρηκεν, οὐδ' ἂν ἕλοι πολέμιος, μὴ τοσοῦτον κρατήσειεν ἡ τύχη τῆς ἀρετῆς. εὑρεθήσεται δὲ ζῶν ἐκεῖνος, ἢ καὶ νεκρός, κείμενος ἀξίως ἑαυτοῦ. θαυμάσας δὲ ὁ Ἀντώνιος, τοῖς αὐτὸν ἄγουσι στρατιώταις ἔφη· χαλεπῶς ὦ συστρατιῶται φέρετε τῆς ἀπάτης ἴσως· ἀλλ' ἴστε, κρείττονα τῆς ζητουμένης ἄγραν ἠγρευκότες. πολέμιον γὰρ ζητοῦντες, φίλον ἡμῖν κομίζετε. Βροῦτος δὲ πρός τι χωρίον ὑλῶδες καταπεφευγώς, ἤδη σκότους ὄντος, ὀλίγων περὶ αὐτὸν ἡγεμόνων ὄντων, εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβλέψας ἀνεφθέγξατο

Ζεῦ, μὴ λάθοι σε τῶνδ' ὃς αἴτιος κακῶν.

ὥσπερ τὸν στίχον εἰπεῖν αὐτόν, ὁ Πλούταρχος ἀναγράφει. ὁ Δίων δὲ ταῦθ' ἱστορεῖ τότε τὸν Βροῦτον εἰπεῖν·

ὦ τλῆμον ἀρετή,
ἄλλως ἄρ' ἦσθα λόγος,
ἐγὼ δέ σε ὡς ἔργον ἤσκουν,
σὺ δ' ἄρ' ἐδούλευες τύχῃ.

Εἰπόντος δέ τινος, ὡς δεῖ φεύγειν· πάνυ μὲν οὖν, ἔφη, φευκτέον, ἀλλὰ διὰ τῶν χειρῶν, οὐ διὰ τῶν ποδῶν. καὶ οὕτως εἰπών, καὶ γυμνῷ τῷ ξίφει περιπεσών, ἐτελεύτησε. τὸ δὲ τούτου νεκρὸν Ἀντώνιος ἀνευρών, τῇ πολυτελεστάτῃ τῶν ἑαυτοῦ φοινικίδων περιέβαλε. Πορκία δὲ ἡ τοῦ Βρούτου γυνή, ἡ Κάτωνος οὖν θυγάτηρ, φυλαττομένη, καὶ μὴ ἐωμένη ἑαυτὴν ἀνελεῖν, ἄνθρακας ἐκ τοῦ πυρὸς ἁρπάσασα, καὶ καταπιοῦσα, ἀπώλετο. περὶ ἧς ἱστορεῖ Πλούταρχος, ὡς πρὸ τῆς τοῦ Καίσαρος τοῦ προτέρου σφαγῆς ὁρῶσα τὸν ἄνδρα σύννουν καὶ μεστὸν ταραχῆς ἀήθους, καὶ βούλευμα κατανοοῦσα τι ἐν ἑαυτῷ βάλλοντα δυσεξέλικτον, οὐ πρότερον αὐτὸν περὶ τῶν ἀπορρήτων ἀνήρετο, πρὶν ἢ λαβεῖν διάπειραν ἑαυτῆς. λαβοῦσα γάρ, φασι, μαχαίριον, τομὴν βαθεῖαν λάθρα ἐπήνεγκε τῷ μηρῷ, ὡς μετὰ μικρὸν ὀδύνας ἐγγενέσθαι νεανικάς, καὶ φρικώδεις ἀναφθῆναι πυρετοὺς ἐκ τοῦ τραύματος. ἀγωνιῶντος δὲ τοῦ Βρούτου, ἐν ἀκμῇ τῶν ἀλγηδόνων οὖσα εἶπεν αὐτῷ· ἐγώ, Βροῦτε, οὐχ ὡς αἱ παλλακευόμεναι κοίτης μεθέξουσα καὶ τραπέζης μόνον ἐδόθην σοι, ἀλλὰ κοινωνὸς εἶναι καὶ ἀγαθῶν καὶ ἀνιαρῶν. τὰ μὲν οὖν σὰ πάντα περὶ τὸν γάμον ἄμεμπτα. τὰ δ' ἀπ' ἐμοῦ τίς ἀπόδειξις ἢ χάρις, εἰ μήτε πάθος ἀπόρρητον συνδιοίσω σοι, μήτε φροντίδα πίστεως δεομένην; οἶδ' ὅτι γυναικεία φύσις ἀσθενὴς δοκεῖ λόγον ἐξενεγκεῖν ἀπόρρητον· ἀλλ' ἔστι τις καὶ τροφῆς ἀγαθῆς καὶ ὁμιλίας χρηστῆς εἰς ἦθος ἰσχύς. ἐμοὶ δὲ τὸ καὶ Κάτωνος εἶναι θυγατέρα, καὶ τὸ Βρούτου γυναῖκα, πρόσεστιν. οἷς πρότερον μὲν ἧττον ἐπεποίθειν, νῦν δ' ἐμαυτὴν ἔγνωκα καὶ πρὸς πόνον ἀήττητον εἶναι. ταῦτ' εἰποῦσα, δείκνυσιν αὐτῷ τὸ τραῦμα, καὶ διηγεῖται τὴν πεῖραν. ὁ δ' ἐκπλαγεὶς ἐπεύξατο, δοῦναι αὐτῷ θεοὺς κατορθοῦντι τὴν πρᾶξιν, ἄνδρα Πορκίας ἄξιον φανῆναι.

αὐτοχειρία Βρούτου.

περὶ πορκίας τῆς Βρούτου γυναικός.

reſtitiſſent, ceſſerũt. Vnde equitatus quoq; fortiter dimicans inclinauit. Ibi & Marcus Catonis filius, inter optimos & fortiſsimos adoleſcẽtes collocatus, cũ urgeretur, nõ ceſsit, neq; fugit, ſed manu rẽ gerens, patrio ſuo nomine edito, ſuper magno hoſtiũ aceruo cõcidit. ex cęteris etiã optimi quiq; Brutũ propugnãtes ceciderũt. Lucilius uerò uir fortis, cõſpectis Barbaris equitibus, qui impetu in Brutũ ferebãtur, ipſe Brutũ ſe eſſe dixit. eoſq; rogauit ut ad Antoniũ duceretur, quaſi Cęſarẽ timeret: qui cũ pręmiſsis nũcijs, ab eis abductus, prope caſtra ueniſſet, Antonius dubitabat, quo pacto Brutus excipiendus eſſet. Ille uerò: M. Brutũ, inquit, Antoni, cæpit nemo, neq; capiet ullus hoſtis. abſit enim, ut tãtũ fortunę in uirtutem liceat. Verùm ille aut uiuens, aut etiã mortuus, ut ipſo dignũ eſt, inuenietur. Hãc orationẽ miratus Antonius, ductorib. illius ait: Fortaſſe cõmilitones impoſturã iniquis fertis animis. Sed ſcitote uos prædã eã quã quęritis meliorẽ cępiſſe. nã cũ hoſtem perſequeremini, amicũ nobis adduxiſtis. Brutus uerò, cũ iã tenebris obortis ad locum quendam ſaltuoſum cum paucis tribunis perueniſſet, oculis in cœlum ſublatis, hũc Euripidis uerſum, ut Plutarchus ſcribit, pronunciauit:

Lucilij fides in Brutum.

O'Dij, ne fallat uos tanti mali caput.

Dion uerò hæc eum uerba protuliſſe refert:

O'uirtus miſera,
In uerbis ſita inanibus,
Culta mihi uice numinis,
Iniquæ ſortis ſeruula.

Bruti interitus.

Cum quidã dixiſſet, fugiendũ eſſe: omnino fugiendũ eſſe reſpõdit, uerùm manibus, nõ pedibus. Hoc dicto, ſtricto gladio incubuit. Antonius, cadauer eius inuentũ, precioſiſsima purpura inuoluit. Porcia uerò Bruti uxor, Catonis filia, cũ ne ſe occideret cuſtodirẽt, prunis de foco deuoratis interijt. De qua Plutarchus ſcribit, cũ ante prioris Cæſaris cædẽ maritũ triſtem & & pturbatiorẽ ſolito cõſiliũ aliquod inexplicabile animo agitare uidiſſet: nõ prius eũ de arcanis percõtatã eſſe, q̃ ſui ipſius periculũ feciſſet: ſumptoq; cultello clàm profundũ uulnus intuliſſe femori, quod paulo pòſt graues dolores, & periculoſæ febres cõſecutæ ſint. Brutoq; ſolicito, in ſummo dolore dixiſſe: Ego tibi Brute data ſum, nõ ut pellicis inſtar uictũ & lectũ dũtaxat cõmunẽ tecũ haberẽ, ſed ut fortunæ ſecũdæ aduerſæq; ſocia tibi eſſem. Ac tu quidẽ talem te maritũ præbes, de quo nihil queri poſsim. Ego uerò quo pacto gratum animũ declarabo, ſi neq; occultũ dolorẽ, neq; ſolicitudinẽ quæ fidẽ poſtulat, tecũ unà tulero? Equidẽ ſcio q̃ imbecilla ſit natura mulicbris ad celãda arcana. Sed rectæ educationis & honeſtę cõſuetudinis aliquę uires ſunt. Mihi uerò cõtigit, ut & Catonis filia, & Bruti uxor eſſem. quib. reb. dudũ minus freta, nunc me à labore inuictam eſſe cognoui. His dictis, eiuulnus, cauſa illius expoſita, oſtẽdit. Is uerò obſtupefactus, deos precatus eſt, ut re bene geſta dignum Porcia maritum ſe præberet.

Porcię interitus.

Bruto ad hunc modum defuncto, uiri clari qui cum ſecuti fuerant, pleríque ſtatim ſemetipſos aut occiderunt, aut capti perierunt. Cæteri periculo tum fuga ad mare euitato, póſt ad Sextum ſe contulerunt. Cum Brutus & Caſsius iíſdem enſib. quibus Cęſarem trucidarant, periíſſent, Cæſar & Antonius ſtatim ſuſceperunt imperium: illi Hiſpania & Numidia attributa, huic Gallia & Africa: pacti inter ſeſe, ſi Lepidus eã partitionẽ iniquo ferret animo, ſe illi Africa ceſſuros. Solas autem has prouincias diuiſerunt, quod Sardiniam & Siciliam Sextus obtinebat: cæteræ, præter Italiam, adhuc in tumultu erant. Proinde Antonius in Aſiam ad pacãdos eos qui arma contrà tulerant, & ad pecuniã exigendam, abiít. Cæſar in Italiam properauit, ut Lepidum, ſi quid mouiſſet, coherceret, & cum Sexto bellum gereret. Sed ex morbo tardius progrediens, Romã uenit, peractisque uictorię ſolennibus, rerum adminiſtrationem capeſsit.

Cæſaris cũ Antonianis diſſenſio.

Lepidus enim præ metu & ſocordia quieſcebat: Antonij uerò uxor Fuluia, & L. Antonius conſul, ſuſcepta rerum cura, Cæſari aduerſabantur. Itaque is affinitate repudiata, filiã remiſit Fuluiæ: eaque de cauſa, & propter famem Romanos prementem, animo Cæſar ęſtuabat. Nam mare Siculum à Sexto tenebatur, ſinus Ionius à Cn. Domitio, qui ex Cæſaris percuſſoribus unus, è pugna Philippica elapſus, claſse comparata aduerſarios infeſtabat. Ob eam igitur famem et alíjs de cauſis ſeditione orta inter plebem & milites, ad manus uentum eſt: utrinque aliquot uulnerati & cęſi, & complures ædes incenſæ. His rebus territus Cæſar, cũ Fuluia & Lucio conſule in gratiam redire ſtuduit. Sed reconciliatione per multos alios & milites fruſtra tentata, ſenatores miſit: eosque pactis, quæ cum Antonio fecerat, expoſitis, controuerſiarum iudices ſumpſit. Qui cum nec ipſi quicquam impetraſſent, rurſus ad milites inclinauit. Hi uerò Romam ingreſsi, ut cum Senatu populoque acturi aliquid: íjs neglectis, in Capitolio conuenerunt, & pactis quæ recitari ſibi iuſſerant, confirmatis, ſemetipſos controuerſiarũ iudices conſtituerunt. & Cæſare ad diem ſtatum cauſam dicere parato, Fuluiam & Conſulem abſentes ut iniurios cõdemnarunt, Cęſaris cauſa probata. Inde pugna inter diſſentientes orta, in qua multi ſenatores atque equites cæſi ſunt: uictoria penes Cæſarem fuit, Lucio conſule capto, ſed dimiſſo. Fuluia uerò cum liberis ad Antonium profugit. Cæſar Italia ſubacta, & Ionio ſinu liberato, (nam Domitius, deſperatis rebus, ad Antonium ſe contulerat) contra Sextum ſe parabat. Sed eius potentiam metuens: &, quoniam is per matrem cum Antonio de pacificatione egerat, ne cum utroque pugnandum eſſet ueritus, Sextum ut & potẽtiorem & fideliorẽ Antonio prętulit, miſſa

M. Agrippa contra Sextum Põpeium mittitur.

τῷ μὲν οὖν Βρούτῳ ὧδ᾽ ἀθρόως πρὸ τῶν ἐπέλιπε τὸ βιώσιμον. τῶν δὲ μετ᾽ αὐτοῦ γενομένων ἐπισήμων ἀνδρῶν, οἱ μὲν πλείους ἑαυτοὺς αὐτίκα ἀπέκτειναν, ἢ ἁλόντες ἐφθάρησαν· οἱ δὲ λοιποὶ τότε διαφυγόντες ἐπὶ τὴν θάλασσαν, μετὰ ταῦτα τῷ Σέξτῳ προσέθεντο. καὶ ὁ μὲν Βροῦτος καὶ ὁ Κάσσιος οὕτως ἀπώλοντο, τοῖς ξίφεσι σφαγέντες, οἷς τὸν Καίσαρα διεχρήσαντο. Καῖσαρ δὲ καὶ Ἀντώνιος αὐτίκα τὴν ἀρχὴν ἀνελάβοντο, καὶ τῷ μὲν ἥ τε Ἰβηρία καὶ ἡ Νομαδία προσεκεκλήρωτο, Ἀντωνίῳ δ᾽ ἥ τε Γαλατία καὶ ἡ Ἀφρικὴ, συνθέμενοι, εἰ ἐπὶ τούτοις ἀγανακτήσοι ὁ Λέπιδος, ἐκστῆναι οἱ τῆς Ἀφρικῆς. ταῦτα δὲ μόνα ἐνείμαντο, ὅτι Σαρδὼ μὲν καὶ Σικελίαν ὁ Σέξτος κατεῖχε, τὰ δ᾽ ἔξω τῆς Ἰταλίας ἔτι ἐτετάρακτο. καὶ ἐπὶ τούτοις Ἀντώνιος μὲν ἐς τὴν Ἀσίαν, καταστήσων τοὺς αὐτοῖς ἀντιπολεμήσαντας, καὶ ἀργυρολογήσων ἀπῄει. Καῖσαρ δ᾽ ἐς τὴν Ἰταλίαν ὥρμησε, τὸν Λέπιδον κωλύσων, ἄν τι νεοχμώσῃ, καὶ τῷ Σέξτῳ ἀντιταξόμενος. νοσῶν δὲ, καὶ διὰ τοῦτο βραδύτερον ἰὼν, ἐς τὴν Ῥώμην ἀφίκετο, καὶ τὰ νενομισμένα ἐπὶ τῇ νίκῃ τελέσας, πρὸς τὴν τῶν πραγμάτων ἐτράπη διοίκησιν. ὁ γὰρ Λέπιδος καὶ φόβῳ καὶ νωθείᾳ ἡσύχαζεν· ἡ δὲ τοῦ Ἀντωνίου γυνὴ Φουλβία, καὶ ὁ Λούκιος Ἀντώνιος ὑπατεύων, τῶν πραγμάτων ἀντελαμβάνοντο, καὶ τῷ Καίσαρι διηνέχθησαν, ὥστε τὸν Καίσαρα τὴν τῆς Φουλβίας θυγατέρα πέμψαι αὐτῇ, τὴν ἐκ τῆς ἐπιγαμίας συγγένειαν λύσαντα· καὶ διὰ ταῦτα οὖν, καὶ διὰ τὸν λιμὸν, ὃς τότε τοὺς Ῥωμαίους ἐπίεζε, ὁ Καῖσαρ ἐν ἀμηχανίᾳ ἐγένετο. ἡ μὲν γὰρ κατὰ Σικελίαν θάλασσα ὑπὸ τοῦ Σέξτου κατείχετο, ὁ δ᾽ Ἰόνιος κόλπος ὑπὸ Δομιτίου ναυσὶν, ὃς τῶν μὲν σφαγέων τοῦ Καίσαρος ἦν, ἐκ δὲ τῆς ἐν Φιλίπποις μάχης διαφυγὼν, ναυτικὸν συνεκρότησε, καὶ τότε τὸν κόλπον χρόνον τινὰ ἐκάκωσε, καὶ τοὺς ἐναντίους ἔφθειρε. διὰ γοῦν τὸν λιμὸν τοῦτον, καὶ δι᾽ αἰτίας ἑτέρας, καὶ ἐστασίασαν πρὸς ἀλλήλους, ὅ τε δῆμος καὶ τὸ στρατιωτικὸν, καὶ ἐς μάχας ἡ στάσις προῆλθεν, ὥστε καὶ τιτρώσκεσθαι καὶ θνήσκειν ἐξ ἀμφοτέρων, καὶ οἰκίας καταπρησθῆναι συχνάς. ἐκ τούτων δείσας ὁ Καῖσαρ, καταλλαγῆναι τῇ τε Φουλβίᾳ καὶ τῷ ὑπάτῳ τῷ Λουκίῳ ἠθέλησεν. ἐπεὶ δὲ διὰ πολλῶν ἄλλων καὶ τῶν ἐστρατευμένων πρεσβευσάμενος πρὸς αὐτοὺς οὐδὲν ἤνυσε, βουλευτὰς ἔστειλε, τάς τε συνθήκας τὰς πρὸς τὸν Ἀντώνιον αὐτῷ γενομένας ἐκφήνας σφίσι, καὶ δικαστὰς τῶν διαφορῶν αὐτοὺς ποιήσας. ὡς δ᾽ οὐδὲν οὐδ᾽ οὗτοι πρᾶξαι ἴσχυσαν, πρὸς τὸ στρατιωτικὸν αὖθις ἐπανῆλθε. καὶ ἐς τὴν Ῥώμην οἱ στρατιῶται, ὡς καὶ τῷ δήμῳ καὶ τῇ βουλῇ κοινωσόμενοί τι συνελθόντες, τούτων μὲν κατεφρόνησαν· ἐς δὲ τὸ Καπιτώλιον ἀθροισθέντες, τάς τε συνθήκας ἃς ὁ Ἀντώνιος καὶ ὁ Καῖσαρ ἔθεντο, ἀναγνωσθῆναι σφίσιν ἐκέλευσαν, καὶ ἐκείνας τε ἐπεκύρωσαν, καὶ περὶ ὧν διεφέροντο, ἑαυτοὺς ἐποίησαν δικαστάς. καὶ ἐπεὶ ὁ μὲν Καῖσαρ ἕτοιμος δικασθῆναι κατὰ τὴν ὡρισμένην ἡμέραν ἐγένετο, ἡ Φουλβία δὲ καὶ ὁ ὕπατος οὐκ ἦλθον, ὡς ἀδικούντων ἐκείνων κατεψηφίσαντο, καὶ τὰ τοῦ Καίσαρος ἐπρέσβευσαν, καὶ μάχη μεταξὺ αὐτῶν συνεκροτήθη, καθ᾽ ἣν ἐπεκράτησεν ὁ Καῖσαρ, ὥστε πολλοὺς τῶν τε βουλευτῶν καὶ τῶν ἱππέων φθαρῆναι, καὶ τὸν ὕπατον ἁλῶναι τὸν Λούκιον, ἀπολυθῆναι δέ. ἡ δὲ Φουλβία μετὰ τῶν τέκνων ἀπέδρα πρὸς τὸν Ἀντώνιον. Καῖσαρ δὲ τά τε ἐν τῇ Ἰταλίᾳ κατεργασάμενος, καὶ τὸν Ἰόνιον κόλπον ἐλευθερώσας (ὁ γὰρ Δομίτιος ἀπογνοὺς ἀπῆλθε πρὸς Ἀντώνιον) παρεσκευάζετο ὡς πρὸς τὸν Σέξτον ὁρμήσων. διὰ δὲ τὴν δύναμιν αὐτοῦ, καὶ ὅτι τῷ Ἀντωνίῳ διὰ τῆς μητρὸς ἐπεκηρυκεύσατο, δείσας μὴ καὶ ἀμφοῖν ἅμα πολεμήσῃ, καὶ τὸν Σέξτον προτιμήσας, ὡς τοῦ Ἀντωνίου πιστότερόν τε καὶ ἰσχυρότερον,

τήν τε

ὅτι καὶ ὁ Κάσσιος καὶ ὁ Βροῦτος τοῖς ξίφεσιν, οἷς ἀνεῖλον τὸν Καίσαρα, ἀπεσφάγησαν.

ὅτι ἐν Ῥώμῃ τῷ Καίσαρι διηνέχθη ἡ τοῦ Ἀντωνίου γυνὴ, καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὕπατος ὤν.

ὅτι ὁ τότε λιμὸς τὸν δῆμον καὶ τὸ στρατιωτικὸν ἐστασίασε.

τήν τε μητέρα μουκίαν αὐτῷ ἔπεμψε, καὶ τὴν τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ λουκίου σκριβωνίου λίβωνος ἀδελφὴν ἔγημεν, ἵν' ἐκ τῆς ἐπιγαμίας καὶ τῆς συγγενείας φίλον αὐτὸν ποιήσαιτο. ὁ γὰρ σέξτος τῆς ἀρχῆς ἧς εἶχεν, ὑπὸ τοῦ καίσαρος πρώην ἀπελαθεὶς, τοῦ δὲ ναυτικοῦ ἀντεχόμενος, ὅτι μὴ τοῦ φόνου τοῦ καίσαρος ἐκείνου μετεσχηκὼς, ἤλπιζε καὶ κατακληθήσεσθαι πρὸς τοῦ νέου καίσαρος. ὡς δ' ἔγνω καὶ ἐπ' αὐτῷ τὸν ἐκείνου φόνον ἐπικεκηρυγμένον, ἀπέγνω, καὶ πρὸς πόλεμον ἡτοιμάζετο, ναυπηγῶν τριήρεις, καὶ τοὺς αὐτομολοῦντας δεχόμενος, καὶ τοὺς καταποντιστὰς προσεταιριζόμενος. καὶ ἐν ὀλίγῳ ἐγένετο ἰσχυρὸς, καὶ τῆς πρὸς τῇ ἰταλίᾳ θαλάσσης ἐκράτησε. προχωρούντων δ' αὐτῷ τῶν πραγμάτων, ἐς σικελίαν ἔπλευσε, καὶ ταύτην κατέσχε, καὶ στρατὸν ἐκεῖθεν πλείω, καὶ ναυτικὸν συνήγαγεν ἰσχυρότατον. διὰ ταῦτά τε, καὶ ἵνα μὴ τῷ ἀντωνίῳ φιλιωθῇ, καταλλαγῆναι οἱ ὁ καῖσαρ ἱμείρετο. διαμαρτὼν δὲ τούτου, ἐκείνῳ μὲν μάρκον ἀγρίππαν πολεμήσοντα ἔπεμψεν, αὐτὸς δ' ἐς γαλατίαν ἀπῆρε. μαθὼν οὖν ὁ σέξτος ταῦτα, ἐς τὴν ἰταλίαν ἀνέπλευσε, καὶ φέρων ἦγεν αὐτὴν λῃζόμενος. ὁ δὲ δὴ καῖσαρ τὴν γαλατίαν κατέσχε, τὸν μέντοι λέπιδον ἐς τὴν ἀφρικὴν ἔπεμψεν, ἵν' ὡς παρ' αὐτοῦ ταύτην λαβὼν, μὴ οὐχὶ παρὰ τοῦ ἀντωνίου, αὐτῷ μόνῳ τὴν χάριν ὁμολογῇ. ἀντώνιος δὲ μάρκος ἐς τὴν ἀσίαν ἐλθὼν, τὰ μὲν αὐτὸς περιιὼν, ἐς δέ τινας ἄλλους πέμψας, τὰς πόλεις ἠργυρολόγει, καὶ τὰς δυναστείας ἐπίπρασκε. τῆς δέ γε κλεοπάτρας ἐν κιλικίᾳ ὀφθείσης αὐτῷ, ἑάλω τῆς γυναικὸς, οὐκ ἔτ' οὐδὲ μίαν φροντίδα τοῦ καλοῦ ἐποιήσατο, ἀλλὰ τῇ αἰγυπτίᾳ ἐδούλευε, καὶ ἄλλα δὲ δι' αὐτὴν ἔπραξεν ἄτοπα, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῆς ἀπέκτεινε, καὶ τέλος ἀπῆρεν ἐς αἴγυπτον. ὅθεν οἱ πάρθοι καὶ πρὶν κεκινημένοι, τότε δὴ καὶ μᾶλλον τοῖς ῥωμαίοις ἐπέθεντο, τοῦ λαβιηνοῦ πρὸς αὐτοὺς σφᾶς ἐρεθίσαντος, ὃς τῷ βρούτῳ καὶ τῷ κασσίῳ συνεστρατεύετο. πεμφθεὶς γὰρ παρ' ἐκείνων ἐς πάρθους συμμαχίαν αἰτούμενος, ὡς τὴν ἐκείνων ἧτταν ἔγνω, κατέμεινε παρὰ τοῖς βαρβάροις, καὶ τότε τοῦ πολέμου τε ἡγεμὼν γενέσθαι ὑπέσχετο, καὶ πολλὰ μεταστήσειν τῶν ἐθνῶν ἐπηγγέλλετο. ὅθεν καὶ δύναμιν πολλὴν παρὰ τοῦ τῶν πάρθων βασιλέως ὀρώδου ἔλαβε, καὶ τῷ υἱῷ αὐτοῦ τῷ πακόρῳ συναπεστάλη. καὶ ὁ μὲν πάκορος τὴν συρίαν ἐχειρώσατο, πλὴν τύρου. καὶ ἐς παλαιστίνην ἐνέβαλεν. ὁ δὲ λαβιηνὸς τήν τε κιλικίαν κατέσχε, καὶ τὰς τῆς ἀσίας τὰς ἠπειρώτιδας πόλεις. ἀντώνιος δὲ ἐπυνθάνετο μὲν καὶ ταῦτα, ὥσπερ δὴ καὶ τἄλλα τὰ ἐν τῇ ἰταλίᾳ δρώμενα, ὑπὸ δὲ τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς μέθης οὔτε τῶν πολιτῶν, οὔτε τῶν συμμάχων ἐφρόντιζε, τῇ κλεοπάτρᾳ δὲ καὶ τοῖς αἰγυπτίοις συνετρύφα, μέχρις οὗ παντελῶς κατελύθη. ὀψὲ δ' οὖν ποτε ἐξαναστὰς, ἔπλευσεν ἐς τύρον. τὸν δὲ τοῦ σέξτου προφασισάμενος πόλεμον, ἀπέλιπεν αὐτούς. καὶ παρὰ τὴν ἤπειρον μέχρι τῆς ἀσίας περαιωθεὶς, ἐς τὴν ἑλλάδα διῆλθεν, ἔνθα τῇ τε μητρὶ καὶ τῇ γυναικὶ ἐντυχὼν, τόν τε καίσαρα πολέμιον ἐποιήσατο, καὶ πρὸς σέξτον ἐσπείσατο. εἶτα ἐς τὴν ἰταλίαν περαιωθεὶς, τινὰ μὲν ταύτης κατέσχε, τινὰ δ' ἐπολιόρκει· καὶ ὁ καῖσαρ τὰς δυνάμεις συνήθροιζε. συνερρωγότος δ' οὖν αὐτοῖς τοῦ πολέμου, ἥ τε ἄλλη ἰταλία ἐταράσσετο, καὶ ἡ ῥώμη δὲ μάλιστα. ἐν τούτοις ἡ φουλβία ἐν σικυῶνι διάγουσα, ἐτελεύτησεν. ὡς δὲ τοῦτ' ἠγγέλθη, τὰ ὅπλα κατέθεντο ἄμφω, καὶ συνηλλάγησαν. καὶ καῖσαρ μὲν σαρδώ τε καὶ δαλματίαν, τήν τε ἰβηρίαν καὶ τὴν γαλατίαν ἐκληρώσατο· ἀντωνίῳ δὲ πάντα τὰ ἄλλα τὰ ὑπὲρ τὸν ἰόνιον, τά τε ἐν τῇ εὐρώπῃ, καὶ τὰ ἐν τῇ ἀσίᾳ ῥωμαίοις ὄντα ἐπέλαχε. τὰ δ' ἐν τῇ λιβύῃ ἔθνη λέπιδος, καὶ τὴν σικελίαν ὁ σέξτος εἶχεν.

missa ei matre Mutia, & ſoceri eius L. Scribonij Libonis filia ducta, eo beneficio & affinitate in amicitiã illius ſe inſinuare ſtudens. Sextus enim, adẽpto ſibi priđẽ à Cæſare imperio quod tenuerat, claſſe nitebatur: & quia cædis Cæſaris particeps nõ fuerat, ſpem fouebat, fore ut ab adoleſcente Cæſare reuocaretur. Vbi uerò cognouit ſe quoq; ob cædẽ illius proſcriptũ eſſe, deſperato reditu, triremib. ædificãdis, & transfugis recipiẽdis ad bellũ ſe parabat. piratis etiam aſcitis, exiguoq; tẽpore magnis uirib. nitens, Italico mari potitus, proſpero fortunæ flatu Siciliã occupauit, ibiq; aucto exercitu claſſem firmiſsimã cõparauit. His igitur de cauſis, & ne cũ Antonio iniret amicitiã, cũ eo redire in gratiam Cæſar deſiderauit. Sed impos uoti factus, M. Agrippa cõtra illũ miſſo, ipſe in Gallias abijt. Quo Sextus cognito in Italiam appulit, ex eaq; prædas egit. Cæſar Gallijs potitus, Lepidũ in Africã ablegauit, ut ſibi uni, nõ etiã Antonio gratiã illam deberet. M. uerò Antonius in Aſia partim ipſe, partim per alios pecuniã à ciuitatib. exigebat, & præfecturas uendebat. Vt autẽ Cleopatra in Cilicia uiſa, mulieris amore captus eſt, omnis honeſtatis abiecta cura, Aegyptiæ ſeruijt, in eius gratiã præter alia indecora, fratrib. illius occiſis, deniq; in Aegyptũ diſceſſit. Vnde factũ eſt, ut Parthi, qui iam ante in motu erant, tum magis etiã Romanos uexarent, à Labieno irritati. Qui cum à Bruto & Caſsio Parthis auxilio miſſus eſſet, audito eorũ interitu apud Barbaros remanſit, ſeq; belli ducẽ profeſſus, & multas gentes ad defectionẽ impulſurũ pollicitus: magnis copijs ab Orode Parthorũ rege acceptis, cum eius filio Pacoro eſt ablegatus, qui Syriã, Tyro excepta, ſubegit, & in Palæſtinã impreſsionẽ fecit. Labienus uerò Ciliciã occupauit, & urbes Aſiæ mediterraneas. Enimuero Antonius, quamuis & hæc & cætera quæ in Italia gerebantur, audiret: tamen amore & ebrietate præpeditus, neq; ciues neq; ſocios curabat, ſed cum Cleopatra & Aegyptijs genio indulgebat, donec funditus euerteretur. Ac uix tãdem expergefactus, Tyrum nauigauit: ſed ea per cauſam belli cum Sexto gerendi relicta, per continentem in Aſiam uſq; profectus, in Græciam tranſijt. Vbi cum matre & uxore congreſſus, Cæſare hoſte declarato, cum Sexto pacem fecit. Deinde in Italiã traiecit, ubi quaſdam urbes occupauit, quaſdam oppugnauit. Coegit & Cæſar ſuas copias. Bello inter eos orto, cùm tota Italia, tum Roma turbata fuit. Interea Fuluiæ morte Sicyone nunciata, ambo armis poſitis in gratiam redierunt: ac Cæſar Sardiniam, Dalmatiam, Hiſpaniam & Galliam eſt ſortitus: Antonio cætera omnia, quæ ultra ſinum Ionium in Europa et Aſia Romanis patebant, obuenerunt. Libycas gentes Lepidus, Siciliam Sextus tenuit.

M. Antonius Cleopatræ amore fruitur.

Motus Parthorum.

Cæſaris & Antonij reconciliatio

Imperiū ſic de integro partiti, bellū cum Sexto cōmunib. opib. gerendū decreuerunt. Recōciliata gratia, ſe mutuò in caſtris Brunduſinis cōuiuijs exceperunt, Cæſar Romano & militari more ſine lauticijs, Antonius Aſiano & Aegyptiaco luxu. Cū inter ſeſe reconciliati uiderentur, Cæſariani circūſteterunt Antoniū, ab eo pecuniā in pugna Philippica promiſſam flagitantes: quam ut affatim afferres, in Aſiam profectus eſſet. Sed cū nihil daret, malè ab eis tractatus eſſet, niſi eos Cæſar ampliſsimè pollicēdo compeſcuiſſet. Deinde bellū aduerſus Sextū gerendū ſuſceperunt. Sed populus Romanus, cū ob illū mari dominantē, fame & multiplicib. tributis premeretur, indignabatur: neq; ſe continere poterat, quin ut pacē cū eo facerent, poſtularet. Quo non impetrato, ad Sextū defecit, & magiſtratus lapidib. foro exegit: & Cæſaris atq; Antonij ſtatuis euerſis, ad ipſos occidendos cōcitatus eſt. Quare uel inuiti de pace cū Sexto agere ſunt coacti, ac primùm per amicos cū eo tractarunt: deinde ipſi in colloquiū conuenerunt, & his conditionib. pacē fecerunt: Seruos transfugas libertate donandos, exules (percuſſorib. exceptis) reuocandos eſſe, & quibuſdā eorū, tribunatus, præturas, & ſacerdotia ſtatim tribuenda. Ipſum Sextū conſulē deſignandū, & augurem creādum eſſe. De paternis opibus* mille quingentas quinquaginta myriadas drachmarū reſtituendas eſſe: Siciliā, Sardiniā, Achaiā, quinquenniū tenēdas, trāsfugas nullos ſuſcipiēdos, claſsi nullas naues adiūgēdas, nulla in Italia præſidia habēda: ſed & mare pacandū, & certū frumenti numerū in urbē mittendū eſſe. Has conditiones tabulis inſcriptas apud Veſtales uirgines depoſuerunt, porrectiſq; dexteris inter ſe oſculati ſunt. Inde clamor ingens tam in continenteq; in nauib. eſt ſublatus, ut & montes reſonarent. Poſtea cùm alij conuiuia inter ſe agitauere, tum illi ipſi, ac primùm Sextus in naui, poſtea Cæſar & Antonius in littore. Vbi cum utrunque Sextus cum paucis Menæ liberti ſuaſu occidere potuiſſet, qui, ſi uellet, ſe rudentibus reſectis nauigaturum dicebat: noluit, ſed filiam ſuam M. Marcello Cæſaris conſobrino deſpondit. Eo bello dilato, Antonius ex Italia in Græciam reuerſus, longiſsimo tempore ibi & genio indulſit, & ciuitates afflixit, ut quàm infirmiſsimæ Sexto traderentur: & præter alia multa à patrijs moribus abhorrentia, ſe Bacchum iuniorem nominabat, & ab alijs appellari iubebat. Qua de cauſa cum ei Athenienſes Mineruam deſponderent, accipere ſe conditionem illam dixit, & ab eis dotis nomine decies centena millia drachmarum exegit. His rebus occupatus, P. Ventidium in Aſiam præmiſit: qui Labieni Romanas & Parthicas copias acie uicit. ac Parthi multi ab hoſtibus cæſi ſunt, plures à ſe inuicem in fuga conculcati, reliqui in Ciliciam fugerunt. La-

Sexti Pompey reconciliatio.

XV centena et L millia aureorum circiter.

Antonius Bacchus à Minerua coniuge 100000 aureorum dotis exigit.

P. Ventidius Baſſus Parthos uincit.

τὴν μὲν οὖν ἀρχὴν οὕτως αὖθις ἐμερίσαντο, τὸν δὲ πρὸς τὸν σέξτον πόλεμον ἐκοινώσαντο· καὶ ἐπὶ ταῖς καταλλαγαῖς εἱστίασαν ἀλλήλους ἐν τοῖς πρὸς τὸ βρεντέσιον στρατοπέδοις, καῖσαρ μὲν ῥωμαϊκῶς τε καὶ στρατιωτικῶς, ἀντώνιος δὲ ἀσιανῶς τε καὶ αἰγυπτίως. κατηλλαγμένων δὲ αὐτῶν ὡς ἐδόκουν, περιέστησαν τὸν ἀντώνιον οἱ τότε συνόντες τῷ καίσαρι, ἀπαιτοῦντες παρ' αὐτοῦ τὰ χρήματα, ἃ ἐπὶ τῇ μάχῃ τῇ ἐν φιλίπποις ὑπέσχετο σφίσι, δι' ἃ καὶ ἐς τὴν ἀσίαν, ὅπως πλεῖστα ἀθροίσειεν, ἐξῆλθε. καὶ ἐξειργάσαντο ἄν τι αὐτὸν μηδὲν διδόντα, εἰ μὴ σφᾶς ὁ καῖσαρ κατέσχεν, ἐλπίσι μεγάλαις ἀναρτήσας. καὶ μετὰ ταῦτα τὸν πρὸς τὸν σέξτον πόλεμον ἀνῃροῦντο. λιμοῦ δὲ τοὺς ἐν τῇ ῥώμῃ τοῦ σέξτου θαλασσοκρατοῦντος πιέζοντος, τελῶν τε πολλῶν καὶ παντοίων ἐπιτεθειμένων αὐτοῖς, δεινῶς ἤχθοντο, καὶ οὐκ ἡσύχαζον, ἀλλ' ἠξίουν σφᾶς συμβῆναι τῷ σέξτῳ. ὡς δ' οὐκ ἔπειθον, πρὸς τὸν σέξτον ἀπέκλιναν, καὶ τοὺς ἐν ταῖς ἀρχαῖς ὄντας λίθοις ἐξήλασαν ἐκ τῆς ἀγορᾶς, τάς τε τοῦ καίσαρος καὶ τοῦ ἀντωνίου εἰκόνας κατέβαλον, καὶ ἐπ' αὐτοὺς ὡς ἐξαπατῶντας σφᾶς ὥρμησαν. ὅθεν ἀναγκασθέντες τῷ σέξτῳ καὶ ἄκοντες ἐπεκηρυκεύσαντο, καὶ πρῶτον μὲν διὰ τῶν ἑταίρων αὐτῷ διελέχθησαν, ἔπειτα καὶ αὐτοὶ ἐς λόγους ἦλθον, καὶ ἐποιήσαντο συνθήκας, ὥστε τοὺς αὐτομολήσαντας τῶν δούλων ἐλευθέρους εἶναι, καὶ τοὺς ἐκπεσόντας, πλὴν τῶν σφαγέων, κατελθεῖν, καί τισιν αὐτῶν δημαρχίας τε καὶ στρατηγίας, καὶ ἱερωσύνας εὐθὺς δοθῆναι, αὐτὸν δὲ τὸν σέξτον ὕπατόν τε αἱρεθῆναι, καὶ οἰωνιστὴν ἀποδειχθῆναι, κἀκ τῆς πατρῴας οὐσίας χιλίας πεντακοσίας πεντήκοντα μυριάδας δραχμῶν κομίσασθαι, καὶ σικελίας καὶ σαρδοῦς τῆς τε ἀχαΐας ἐπὶ πέντε ἔτη ἄρξαι, μὴ αὐτομόλους δεχόμενον, μὴ ναῦς ἐπικτώμενον, μή τινα ἐν τῇ ἰταλίᾳ ἔχοντα φρουράν· ἀλλὰ τήν τε εἰρήνην τὴν ἐν τῇ θαλάσσῃ αὐτῇ πρυτανεύοντα, καὶ σῖτον τοῖς ἐν τῇ πόλει τακτὸν πέμποντα. τὰς γοῦν συνθήκας ταύτας συγγραψάμενοι, καὶ τὰ γραμματεῖα ταῖς ἱερείαις ταῖς ἀειπαρθένοις παραθέμενοι, δεξιάς τε σφίσιν ἔδοσαν, καὶ ἀλλήλους ἐφίλησαν· καὶ ἐπὶ τούτοις ἄπλετος κραυγὴ ἐγένετο, ἔκ τε τῆς ἠπείρου, ἔκ τε τῶν νεῶν, ὥστε καὶ τὰ ὄρη συνηχῆσαι. μετὰ ταῦτα μέντοι οἵ τε ἄλλοι ὑπεδέχοντο ἀλλήλους καὶ αὐτοὶ ἐκεῖνοι, πρότερος μὲν ὁ σέξτος ἐν τῇ νηΐ, ἔπειτα καὶ ὁ καῖσαρ ὅ τε ἀντώνιος ἐν τῇ ἠπείρῳ. δυνηθεὶς δὲ ὁ σέξτος ἀμφοῖν ἐν τῷ σκάφει σὺν ὀλίγοις ὄντας κτανεῖν, ὡς καὶ ὁ ἀπελεύθερος αὐτοῦ μηνᾶς συνεβούλευσε, τεμεῖν (εἰπὼν) εἰ βούλοιτο τὰ πρυμνήσια, καὶ ἐκπλεῦσαι, οὐκ ἠθέλησεν, ἀλλὰ καὶ τὴν θυγατέρα μάρκῳ μαρκέλλῳ τῷ τοῦ καίσαρος ἀδελφιδῷ ἐνεγγύησε. καὶ οὕτω μὲν ὁ πόλεμος ἀνεβέβλητο. ἐς τὴν ἑλλάδα δὲ ὁ ἀντώνιος ἐκ τῆς ἰταλίας ἐπανελθὼν, ἐπὶ πλεῖστον ἐν ταύτῃ διέτριψε, τάς τε ἐπιθυμίας ἐκπιμπλὰς, καὶ τὰς πόλεις κακῶν, ὡς ἀσθενέστεραι ὑπὸ σέξτῳ παραδοθῶσι, καὶ ἄλλα δὲ πολλὰ ἐξεδιῄτητο παρὰ τὰ πάτρια· καὶ διόνυσον νέον ἑαυτὸν ἐκάλει, καὶ παρὰ τῶν ἄλλων ὀνομάζεσθαι ἤθελε. καὶ ἀθηναίων διὰ ταῦτα τὴν ἀθηνᾶν αὐτῷ καταγγυωμένων, δέχεσθαί τε τὸν γάμον ἔφη, καὶ προῖκα μυριάδας ἑκατὸν ἐπράξατο παρ' αὐτῶν. κἀκεῖνος μὲν περὶ ταῦτα εἶχε, τὸν δὲ βεντίδιον τὸν πούπλιον ἐς τὴν ἀσίαν προέπεμψεν, ὃς ὑπὸ λαβιηνῷ συμμίξας μετά τε τῶν περὶ αὐτὸν ῥωμαίων καὶ τῶν πάρθων παρατεταγμένῳ, τρέπει τούτους· καὶ πολλοὶ μὲν τῶν πάρθων παρὰ τῶν πολεμίων ἐσφάγησαν, πλείους δ' ὑπ' ἀλλήλων ἐφθάρησαν ἐν τῇ φυγῇ συμπατούμενοι, οἱ δὲ περιλειφθέντες ἐς κιλικίαν ἔφυγον. ὁ λαβιηνὸς

ὅτι καῖσαρ μάχεσθαι τῷ σέξτῳ συνέθεντο ὁ καῖσαρ καὶ ὁ ἀντώνιος.

ὅτι ῥωμαῖοι διὰ τὸν λιμὸν, καὶ βιάζοντες τῷ σέξτῳ σπένδεσθαι· καὶ συνθήκας ἐποιήσαντο.

ὅτι δυνάμενος ὁ σέξτος τὸν ἀντώνιον καὶ τὸν καίσαρα ἐν τῇ νηΐ ἀνελεῖν, καὶ ἀπελεύθερος αὐτοῦ κατασχὼν, οὐκ ἠθέλησεν.

ὅτι ἑαυτὸν διόνυσον ἐκάλει ὁ ἀντώνιος.

Περὶ Οὐεντιδίου καὶ Λαβιηνοῦ, καὶ τῶν Πάρθων.

βίωνος δὲ αὖθις ἀπομάχεσθαι τὸ ὄχυρον ἐς χεῖρας αὐτῷ. οἱ δὲ στρατιῶται ἀθυμοῦντες διὰ τὴν τῶν βαρβάρων φυγήν, ἀποδρᾶναι νυκτὸς ἐπιχείρησαν. καὶ τοῦτο ἐξ αὐτομόλου γνοὺς ὁ Οὐεντίδιος, πολλοὺς μὲν ἐν τῇ ἀναχωρήσει λοχήσας ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐς ἑαυτὸν ἐπεσπάσατο. ἐκεῖνος δὲ τότε μὲν διέφυγεν, ὕστερον δὲ ὑπὸ τοῦ Δημητρίου ἑάλω, ὃς τοῦ προτέρου Καίσαρος ἐξελεύθερος ὤν, τότε παρὰ τοῦ Ἀντωνίου ἐς Κύπρον ἐπέσταλτο. Οὐεντίδιος δὲ τὴν Κιλικίαν ἐκομίσατο, καὶ Σίλωνα μεθ' ἱππέων ἐς τὸν Ἀμανὸν προέπεμψεν (ὄρος δὲ τοῦτό ἐστιν ἐν μεθορίῳ κείμενον Συρίας καὶ Κιλικίας, τοσαύτην στενὴν ἔχον τὴν δίοδον) ἔνθα καὶ ἐκινδύνευσεν ἂν ὑπὸ τῶν παρὰ τοῦ Πακόρου τεταγμένων φυλάττειν αὐτό, εἰ μὴ κατὰ τύχην ὁ Οὐεντίδιος μαχομένῳ αὐτῷ ἐπιστὰς ἐβοήθησε. καὶ οὕτω τήν τε Συρίαν, πλὴν τῶν Ἀραδίων, παρέλαβεν, ἥ τε ἐπὶ τῆς Παλαιστίνην κατέσχεν. Ἀππίου δὲ Κλαυδίου καὶ Γαΐου Νωρβανοῦ ὑπατευόντων, τὸ πλῆθος πρὸς τοὺς τελώνας βαρυνόμενον ταῖς ἀπαιτήσεσιν, ἐστασίασε, καὶ ἐκείνοις, καὶ τοῖς ὑπηρέταις, τοῖς τε στρατιώταις, τοῖς συνεσπράττουσι σφίσι τὰ χρήματα, ἐς χεῖρας ᾔεσαν. ὁ δὲ Καῖσαρ τὴν Λιβίαν ἔγημεν· ἦν δ' αὕτη θυγάτηρ μὲν Λιβίου Δρούσου, ὃς ἑαυτὸν μετὰ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ ἥττης διεχειρίσατο, γυνὴ δὲ τοῦ Νέρωνος, καὶ ἔγκυος ἦν ἐξ ἐκείνου μῆνα ἕκτον. διστάζοντος δὲ διὰ τοῦτο τοῦ Καίσαρος ἀγαγέσθαι αὐτήν, ἐν γαστρὶ ἔχουσαν, οἱ ἱερεῖς οἱ ποντίφικες εἰ μὴ ἀνόσιον εἴη τοῦτο ἐρωτηθέντες, εἶπον· ὡς εἰ μὲν ἐν ἀμφιβόλῳ τὸ κύημα ἦν, ὑπερτεθῆναι τὸν γάμον ἐχρῆν·

Ὅτι τὸ πλῆθος πρὸς τοὺς τελώνας ἐστασίασε.

Ὅτι τὴν Λιβίαν ἔγημεν ὁ Καῖσαρ ἔγκυον οὖσαν, τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἐκδόντος αὐτήν.

33 ὁμολογουμένου δὲ αὐτοῦ, οὐδὲν κωλύει αὐτὸν γενέσθαι. τάχα μὲν οὖν καὶ ἐν τοῖς πατρίοις τοῦτο εὑρόντες, εἰ δὲ καὶ μὴ εὗρον, οὕτως αὐτὸ εἰπόντες διὰ τὸν Καίσαρα. ἐξέδωκε δὲ αὐτὴν αὐτὸς ὁ ἀνήρ, ὥσπερ τις πατήρ. συνοικούσης ἤδη ἡ γυνὴ τῷ Καίσαρι, τίκτει Κλαύδιον Δροῦσον Νέρωνα, καὶ αὐτὸν ὁ Καῖσαρ τῷ πατρὶ ἔπεμψεν· ὃς τελευτῶν πολλῷ ὕστερον, τούτῳ τε καὶ τῷ Τιβερίῳ ἐπίτροπον αὐτὸν τὸν Καίσαρα κατέλιπεν. ἐν δὲ τούτῳ ὁ Καῖσαρ τε καὶ ὁ Σέξτος ἐπολέμησαν. οὐ γὰρ ἐθελονταί, ἀλλ' ἀναγκαστοὶ τὴν ὁμολογίαν πεποιημένοι, οὐδ' ἐνέμειναν ταύτῃ. ἔμελλον μὲν γάρ, εἰ καὶ μὴ σκῆψις αὐτοῖς ἐγένετο, μαχέσασθαι. τέως δ' οὖν καί τινες αὐτοῖς αἰτίας λαβὰς τῆς μάχης δεδώκασι. Μηνᾶς γὰρ ἐξελεύθερος ὢν τοῦ Σέξτου, καὶ ἐν τῇ Σαρδοῖ τῇ νήσῳ τυγχάνων, ὑποπτεύθη διά τε ἄλλα τε, καὶ ὅτι τῷ Καίσαρι ἐκεκοινολόγητο, καὶ μεταπεμφθεὶς ὑπὸ Σέξτου ὡς λόγους δώσων περὶ ὧν διῳκήκει, τοὺς μὲν πεμφθέντας ἀπέκτεινε· τῷ δὲ νῆσον τῷ Καίσαρι, καὶ τὸ ναυτικόν, καὶ τὸ λοιπὸν στράτευμα, καὶ ἑαυτὸν παραδέδωκε. ὁ δὲ αὐτὸν μεγάλως τετίμηκε· δακτυλίοις τε γὰρ χρυσοῖς ἐκόσμησε, καὶ τοῖς ἱππεῦσι συγκατηρίθμησε. τὸ δὲ τῶν δακτυλίων τοιοῦτόν ἐστιν. οὐδενὶ τῶν πάλαι Ῥωμαίων, οὐχ ὅτι τῶν ἀπελευθέρων, ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἐλευθέρων, πλὴν τῶν βουλευτῶν καὶ ἱππέων, δακτυλίοις χρυσοῖς κεχρῆσθαι ἐξῆν, εἰ μὴ ὁ τὸ κράτος ἔχων τοῦτο ἐπιτρέψειεν. τοῦτον οὖν τοῦ Σέξτου ἐκδοθῆναι οἱ αἰτήσαντος, ὁ Καῖσαρ οὐκ ἐξέδωκεν, ἀντεγκαλῶν τῷ Σέξτῳ, τό τε αὐτομόλους τε ὑποδέχεσθαι, καὶ ναυπηγεῖν τριήρεις παρὰ τὰ ὡμολογημένα, καὶ ἕτερα. ὁ δ' οὖν Σέξτος διά τε τὸν Μηνᾶν, καὶ δι' ἄλλα τὸν Καίσαρα αἰτιώμενος, πέμψας πολλὰ τῆς Καμπανίας ἐπόρθησε. καὶ ὁ Καῖσαρ τοῦτο μαθών, τὸν Λέπιδον καὶ τὸν Ἀντώνιον μετεπέμψατο. καὶ ὁ μὲν Λέπιδος οὐκ εὐθὺς ὑπήκουσεν· Ἀντώνιος δὲ ἦλθε μὲν ἐκ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ Βρεντήσιον, πρὶν δὲ τῷ Καίσαρι συνελθεῖν, δείσας, ὅτι λύκος εἰς τὸ στρατήγιον αὐτοῦ ἐσελθών, καὶ στρατιώτας ἐφθάρκει, εἰς τὴν Ἑλλάδα πάλιν ἀνέστρεψε, προφασισάμενος τὰ τῶν Παρθικῶν κατεπείγοντα.

Ὅτι οὐκ ἐξῆν πάλαι τῶν Ῥωμαίων δακτυλίοις χρυσοῖς χρῆσθαι ἐξ ἐλευθέρων.

Διὰ τίνας αἰτίας ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Σέξτος ἐπολέμησαν.

bieno prælium redintegraturo, cum Ventidius milites eius ob fugã Barbarorũ minus alacres, noctu auſugere uelle ex transfuga cognouiſſet, multos in diſceſſu per inſidias exceptos occidit, cæteros ad ſe attraxit: ac tum quidẽ Labienus euaſit, ſed pòſt à Demetrio Cæſaris patris liberto, quem tum Antonius in Cyprum miſerat, captus eſt. Ventidius Cilicia recepta, Silonem cum equitib. ad Amanum præmiſit, montẽ in cõfinio Ciliciæ & Syriæ ſitum, cuius perangusti ſunt aditus. Vbi diſcrimen adijſſet à Parthis, quos Pacorus pręſidij cauſa ibi reliquerat, niſi ęi pugnanti Ventidius fortuito ſuperuẽtu opem tuliſſet. Sic etiam Syriam recepit, præter Aradios: Deinde Palæſtina quoq; potitus eſt. Appio Claudio & C. Norbano Coſs. multitudo, publicanorum exactionib. onerata, per ſeditionem cum eis, miniſtris & militib. eorũ, uectigalium exigendorum adiutorib. dimicauit. Cæſar Liuiam, Liuij Druſi filiam, qui poſt pugnam Philippicam ſibi manus attulerat, Neroni nuptam, uxorem duxit. Quæ cum ex priore marito ſextum iam menſem ferret uterũ, dubitans an ritè nuptiæ fierent, à pontificib. hoc reſponſi tulit: Si conceptus ambiguus eſſet, eas fuiſſe differendas: ſed cum de eo conſtet, nihil obſtare quo minus fiãt. quod haud ſcio an ſic in libris ſuis ſcriptũ inuenerint, an in Cæſaris gratiam ſic pronunciarint. Elocauit autem eam ipſe maritus, tanq; pater. Iam Cæſaris materfamilias Cl. Druſum Neronem parit mulier, quem Cæſar patri miſit. Is, longo tempore pòſt moriens, & huic & Tiberio ipſum Cæſarem tutorem reliquit. Interea Cæſar & Sextus, qui non ſpõte, ſed coacti inter ſeſe pepigerant, rupto fœdere bellum geſſerunt: ad quod ultrò propenſi, præbita occaſione, facilè inclinarunt. Menas enim Sexti libertus, in Sardinia agens, cùm ob alia, tum ob habitos cum Cæſare ſermones ſuſpectus, cum à Sexto quaſi ad reddendam geſtæ prouinciæ rationem accerſeretur, legatis occiſis, inſulam, legiones, claſſem, ſemetipſum Cæſari tradidit. à quo magnis honoribus ornatus, aureos anulos accepit: quos olim Romæ nec libertis, nec liberis, niſi imperator permiſiſſet, geſtare licebat, ſed ſenatorib. & equitib. dũtaxat. Hũc igitur cũ dedi ſibi Sextus poſtulaſſet, Cæſar aũt non dediſſet, uiciſsim queſtus, illũ & transfugas recipere, & triremes ædificare, & alia præter pacta & conuenta facere: tum propter Menam, tum ob alia crimina, miſsis militibus Campaniam longè lateq; uaſtauit. Quo Cæſar cognito, Lepidum & Antonium accerſiuit. ac Lepidus quidẽ non ſtatim obtemperauit: Antonius etſi è Græcia Brundusium uenit, tamen priuſq; cum Cæſare congrederetur, lupi in prætoriũ ſuum ingreſſu, qui milites aliquot ibi interfecerat, territus, per cauſam belli Parthici quo urgeretur, in Gręciam redijt.

Liuia.

Cl. Druſus Nero Tiberius.

Mene à Sexto Pompeio defectio.

S. Pompeij & Cæſaris bellum.

Sextus factus alacrior, claſſe Italiam aggreſſus, multas clades & inferebat & accipiebat, in naualib. tamen pugnis ſuperior: ut Cæſar nauib. cõplurib. tã bello ꝙ ui tẽpeſtatũ amiſsis, deſperata Sicilia, bene ſecũ agi putaret, ſi orã maritimã tueretur. Qua re Sextus elatior, Italiã uexabat, Apollophane in Africã miſſo. Cæſar & nauib. multis fabricatis, & remigib. à ſenatorib. equitib. & plebeijs corrogatis, & militib. ſcriptis, & pecunia undiqꝫ coacta, ordinanda Italia & Gallia occupatus, Agrippæ naualem inſtructionẽ exercẽdã & exornãdã tradidit. Is & nauib. & remigib. in unũ conductis, illas ſefecit, hos ut in tabulatis remigarent exercuit. Quæ dum fierent, Romani & principũ diſcordijs & prodigijs terrebantur, eo potiſsimũ, ꝙ albã gallinam ramum lauri cum baccis ferẽtem, aquila correptã in Liuię gremiũ deiecit. id quod ſignũ haud exiguũ uidebatur. Enimuero Liuia gallina curãda, & lauro plantãda, quæ radicib. actis creuit, uti ꝙ Cæſaris potentiã gremio cõplectebatur, omnib. in reb. eius domina futura. Intereà tẽporis Antonius ex Syria in Italiã profectus, ut Cæſari parũ feliciter cũ Sexto belligerãti opẽ ferret, nõ permãſit: ſed nauibus partim ei datis, partim promiſsis, milites uiciſsim accepit. Priuſꝙ aũt ad bellũ Parthicũ reuerteretur, cõtrouerſia inter eos orta, per Octauiã Cæſaris ſororẽ cõpoſita eſt, quæ cũ Antonio poſt Fuluiæ obitũ, luctu ob priorẽ maritũ nõdũ finito, nupſiſſet: ſenatuſcõſulto mulcta illa ſublata eſt. Tũ etiã, ut per affinitatẽ arctiore neceſsitudinis uinculo aſtringerẽtur, Antyllo Cæſar Antonij filio ſuã filiã deſpõdit. Hæc tẽporũ cauſa uterꝙ fingebat, & ſimulabat omnia. Sexto aũt & Cõſulatũ & auguratũ eripuerunt, ſibiꝙ principatũ in aliud quinquenniũ uendicarunt, priore quinquennio iam elapſo. Antonio in Syriã properãte, Cæſar bello cũ Sexto gerẽdo, ad quẽ Menas homo perfidus, ſemperꝙ potẽtiores colere ſolitus, denuò transfugerat, intentus: primo uere in Siciliã traiecit, & multitudine ac magnitudine nauiũ fretus, turrib. præſertim quas gerebãt, unde tãꝙ de muro ex ſuperiore loco pugnarẽt, ſpẽ cõceperat inſulæ claſſe occupãdę. Sed intereundũ grauiſsima tẽpeſtate cõplures naues amiſit, & Menas in reliquas turbatas inuectus, multas cremauit, nõnullas attraxit. Ac niſi rurſus ad Cæſarẽ defeciſſet, & claſſem illi ſuam tradidiſſet: tũ etiã irrita fuiſſet illius expeditio. Menę trãsfugij cauſa fuit, ꝙ in omnib. ſuſpectũ ſe eſſe uidebat Sexto. Sed ne Cæſar quidẽ amplius ei fidẽ habuit, & claſſe recepta in cõtinẽtẽ rediit, peditatũ ꝑ occaſionẽ trãſportaturus. Sextus uerò eius traiectũ Meſſanæ obſeruans, Democharẽ in Mylis cõtra Agrippã, à Cæſare cũ nauib. Liparæ relictũ, in procinctu eſſe iuſsit. Vbi cum diutius commorati eſſent, tandem

Albæ gallinæ prodigium.

Octauia.

Menæ perfidia.

ὁ δὲ Σέξτος προθυμότερον ἅψατο τῶν πραγμάτων, καὶ τῇ Ἰταλίᾳ ἐπέπλει, καὶ πολλὰ μὲν ἐκάκου, οὐ μὴν δὲ καὶ ἀντέπασχε. τῶν ναυμαχιῶν γεγονυιῶν, εἰ τοῦ Σέξτου μᾶλλον ἐκράτουν, πολλῶν μὲν νεῶν τοῦ Καίσαρος καὶ ἐν ταῖς ναυμαχίαις φθαρεισῶν, πολλῶν δὲ καὶ ὑπὸ βιαίου πνεύματος διαφθαρεισῶν, ὥστε τὸν Καίσαρα βουλόμενον ἐς Σικελίαν ἐμβαλεῖν, τοῦτο μὲν ἀπογνῶναι, τὴν δὲ παραθαλασσίας ἐπήρκει τῇ φυλακὴν ποιεῖσθαι ἀγαπητῶς. ὁ Σέξτος δ' ἔτι μᾶλλον ἐπήρθη, καὶ αὐτὸς μὲν τὴν Ἰταλίαν ἐκάκου, ἐς δὲ τὴν Λιβύην τὸν Ἀπολλοφάνην ἔστειλε. Καῖσαρ μὲν πλοῖά τε πολλὰ ἐναυπήγει, καὶ ἐρέτας παρά τε τῶν βουλευτῶν, καὶ τῶν ἱππέων, καὶ τοῦ δήμου συνέλεγεν· ὁπλίτας τε κατέλεγε, καὶ χρήματα πανταχόθεν συνήθροιζε· καὶ αὐτὸς μὲν τὰ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ καὶ τῇ Γαλατίᾳ διέταττε, τῷ δ' Ἀγρίππᾳ τὴν τοῦ ναυτικοῦ παρασκευὴν ἐγχειρίσας, ἐκπονῆσαι καὶ ἐξασκῆσαι τοῦτο ἐκέλευσε. καὶ ὃς τάς τε ναῦς καὶ τοὺς ἐρέτας ἤθροισε, καὶ τὰς μὲν κατέφραξε, τοὺς δὲ ἐπ' ἰκρίων ἐρέττειν ἤσκει. οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐταράττοντο μὲν καὶ ταῖς τῶν ἀρχόντων πρὸς ἀλλήλους στάσεσιν, ἐξεπλήττοντο δὲ αὐτοὶ καὶ σημεῖα ἄλλα τε, καὶ ὅτι λευκὴν ὄρνιν κλῶνα δάφνης ἐγκάρπου φέρουσαν αἰετὸς ἁρπάσας, ἐς τὸν κόλπον τῆς Λιβίας ἐνέβαλεν· ὃ οὐ μικρὸν σημεῖον ἐδόκει. ἡ δὲ τήν τε ὄρνιθα ἐπεμελήθη, καὶ τὴν δάφνην ἐφύτευσε, καὶ ἡ μὲν ῥιζωθεῖσα ηὔξησεν, ἡ δὲ Λιβία ἐγκολπώσασθαι τὴν τοῦ Καίσαρος ἰσχύν, καὶ ἐν πᾶσιν αὐτοῦ κρατήσειν ἔμελλεν. ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ ἦλθε μὲν ὁ Ἀντώνιος ἐκ Συρίας ἐς Ἰταλίαν, ὡς τῷ Καίσαρι δῆθεν συμβοηθήσων αὐτῷ τὸν πρὸς τὸν Σέξτον μαχόμενον πόλεμον, οὐ μέντοι συνεμάχησεν, ἀλλὰ ναῦς δοὺς αὐτῷ, καὶ ἑτέρας πέμψειν ἐπαγγειλάμενος, στρατιώτας ἀντέλαβεν. αὐτὸς δὲ ὡς ἐπὶ Πάρθους στρατεύσων ἀπῄει. πρὶν δὲ ἀπιέναι αὐτόν, ἠλλοτριώθησαν ἀλλήλοις· εἶτα διηλλάγησαν, τῆς Ὀκταβίας τὰς διαλλαγὰς πρυτανευσάσης. ἡ δὲ Ὀκταβία τοῦ Καίσαρος ἦν ἀδελφή, ἣ μετὰ θάνατον τῆς Φουλβίας τῷ Ἀντωνίῳ συνῴκησε παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ, τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ᾧ συνῴκει πρότερον τελευτήσαντος. καὶ ἐπειδὴ οὔπω παρῆκεν ὁ πένθιμος χρόνος, ψήφῳ τῆς συγκλήτου ἐλύθη τὸ ἐπιτίμιον. καὶ τότε δέ, ἵνα πλείων αὐτοῖς ἐκ συγγενείας σύνδεσμος γένοιτο, Ἀντύλλῳ τῷ τοῦ Ἀντωνίου υἱῷ τὴν θυγατέρα ὁ Καῖσαρ τὴν ἑαυτοῦ κατηγγύησεν. ἐπλάττοντο δὲ ταῦτα καὶ ὑπεκρίνοντο διὰ τὰ τότε σφίσιν ὑπάρχοντα πράγματα. τὸν δὲ Σέξτον τῆς τε ἱερωσύνης ἔπαυσαν καὶ τῆς ὑπατείας, ἑαυτοῖς δὲ τὴν ἡγεμονίαν ἐς ἄλλην πενταετίαν ἐπέτρεψαν. ἡ γὰρ προτέρα ἐκμεμέτρητο ἤδη. καὶ Ἀντώνιος μὲν ἐς Συρίαν ἀπῄγετο, Καῖσαρ δὲ ἐς τὸν πρὸς Σέξτον πόλεμον ἡτοιμάζετο. ὁ δὲ Μηνᾶς πρὸς τὸν Σέξτον αὖθις ἀπηυτομολήκει, ἄπιστος ὤν, καὶ θεραπεύων ἀεὶ τὰ τοῦ κρείττονος. Καῖσαρ δὲ ἀρχομένου τοῦ ἔαρος, ὥρμησε κατὰ τῆς Σικελίας, περιχαρὴς ἐλπίζων τῷ στόλῳ αὐτῆς, τῷ τε πλήθει τεθαρρηκὼς τῶν σκαφῶν, καὶ τῷ μεγέθει, καὶ τοῖς πύργοις οὓς ἔφερον, ἵν' ὡς ἀπὸ τείχους ἐξ ὑπερδεξίων ἀνταγωνίζωνται. ἐπιόντι δὲ χειμὼν συνέβη βαρύτατος, καὶ πολλὰς ἔφθειρε τῶν νεῶν, καὶ ὁ Μηνᾶς ταῖς λοιπαῖς τεταραγμέναις ἐπεξελθών, συχνὰς μὲν ἔκαυσε, τὰς δ' ἀνεδήσατο. καὶ εἰ μὴ αὖθις πρὸς Καίσαρα προσεχώρησε, καὶ τὸ ναυτικὸν ὃ ἦρχε παρέδωκεν, ἐς κενὸν ἂν καὶ τότε τῷ Καίσαρι ὁ ἐπίπλους ἐγεγόνει. ηὐτομόλησε δ' ὁ Μηνᾶς πρὸς ἐκεῖνον παρὰ τοῦ Σέξτου ὑποπτευόμενος. ἀλλ' οὐδ' ὁ Καῖσαρ ἔτι αὐτῷ ἐπίστευεν. ἐπεὶ δὲ τὸν στόλον αὖθις ὁ Καῖσαρ ἀνεκτήσατο, ἐς τὴν ἤπειρον ἀνεκομίσθη, ὡς τὸ πεζὸν τοῦ στρατεύματος ἐς τὴν Σικελίαν, ὅτε καιρός, περαιώσων. ὁ δὲ Σέξτος ἐν Μεσσήνῃ τὸν αὐτοῦ διάπλουν ἐτήρει. τῷ δ' Ἀγρίππᾳ ἐς Λιπάρας σὺν ναυσὶ καταλειφθέντι παρὰ τοῦ Καίσαρος, Δημοχάρην ἀντικαθίσας ἐν Μύλαις ἐκέλευσε, καὶ διέτριψαν ἐκεῖ χρόνον ἐπὶ συχνόν. τέλος δὲ ὁ Ἀγρίππας

ὅτι ἡ Ὀκταβία ἡ τοῦ Καίσαρος ἀδελφὴ τῷ Ἀντωνίῳ συνῴκησεν.

ὅτι Καῖσαρ ὁ Καῖσαρ καὶ Ἀντώνιος τὰς ἡγεμονίας ἐπέψηφισαν.

ὅτι ἐφθάρησαν ... τῷ στόλῳ ...

ὁ ἀγρίππας σὺν ταῖς ἀρίσταις τῶν νεῶν ἐπὶ κατασκοπὴν τοῦ φιαστίου ἐπελήλυθε, καὶ ὡς οὐχ ἅπαντας κατεῖδεν, οὐκ ἀναχθῆναί τις ἀξιώσειν, ἐπανῆλθε, καὶ παρεσκεύαζε τὸ ὡς πολεμήσων τῇ ὑστεραίᾳ. τὰ δ' αὐτὰ καὶ τῷ Δημοχάρει συμβέβηκε, καὶ ἡτοιμάζετο ἐκεῖνος, ὡς τοῖς πολεμίοις ἐπελευσόμενος, καὶ τὸν σέξτον δὲ μετεπέμψατο. ἅμα ἡμέρᾳ τε ἤδη ὑπέλαμπε, καὶ ἄμφω τὰ ναυτικὰ ἐπ' ἄλληλα ἔπλεον, καὶ τῆς ναυμαχίας ἀπήρξαντο, καὶ ἐπὶ πλεῖστον μὲν ἀγχωμάλως ἠγωνίσαντο. ὀψὲ δ' οὖν ποτὲ καὶ πρὸς νύκτα ἤδη οἱ τοῦ καίσαρος ἐκράτησαν, οὐ μὴν καὶ ἐπεδίωξαν. καῖσαρ δὲ τοῦ σέξτου ἐκ τῆς μεσσήνης διὰ τὴν ναυμαχίαν ἀποδράντος, ἀκινδύνως ἐπεραιώθη πρὸς ταυρομένιον. ἤδη δὲ τῆς ναυμαχίας παυθείσης, αὐτόθεν πρὸς τὴν μεσσήνην ὁ σέξτος ἀφίκετο, καὶ μαθὼν περαιωθέντα τὸν καίσαρα, προσέμιξεν αὐτῷ κατὰ γῆν. καὶ ὁ καῖσαρ τοῦ τε ναυτικοῦ τὸ πλεῖον ἀπέβαλε, καὶ αὐτὸς ἐς ὀλίγον παρεφθάρη· τέως δ' οὖν ἐς τὴν ἤπειρον διεσώσατο, ἤχθετο δὲ τοῦ στρατεύματος ἐν τῇ νήσῳ ἀπολελειμμένου καὶ οὐ πρὶν ἀνεθάρσησεν, ἕως ἰχθὺς ἀναθορὼν ἐκ τῆς θαλάσσης αὐτόματος, πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ ἔπεσε. τοῦτο γὰρ οἱ μάντεις δηλοῦν ἐξηγήσαντο, ὅτι δεσπόσει τῆς θαλάσσης. ἡ δὲ τοῦ καίσαρος στρατιὰ ἐπολιορκεῖτο, καὶ ἐπεὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐπέλιπεν σφᾶς, καὶ ὁ βοηθήσων οὐκ ἦν, ὁ τούτων ἄρχων κορνοφίκιος τά τε σκάφη ὅσα ἐκ τῆς ναυμαχίας περιεσώθη, ἔκαυσε, καὶ αὐτὸς πρὸς τὰς μύλας ἀνήγαγε τὴν στρατιάν· καὶ πολλὰ ἐκακώθησαν παρὰ τῶν φιανοτίων ἐφεπομένων αὐτοῖς ἔν τε τῇ ἄλλῃ πορείᾳ, καὶ μάλιστα ἐν ταῖς τῶν ποταμῶν διαβάσεσι, καὶ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἔπασχον οὕτως. τῇ δὲ τελευταίᾳ πάντῃ αὐτοὺς ἐκύκλωσαν, προσγενομένου αὐτοῖς καὶ τοῦ σέξτου. καὶ πάντες ἂν διεφθάρησαν, εἰ μὴ σφῶν ᾐσθόμενοι ἀπέσχοντο οἱ πολέμιοι. ὁ γὰρ ἀγρίππας νικήσας τὴν ναυμαχίαν, ἐς σικελίαν ἐπεραιώθη, καὶ σῖτόν τε τῷ στρατῷ καὶ βοήθειαν ἔπεμψε. καὶ ὁ σέξτος αὐτὸν τὸν ἀγρίππαν ἥξειν ἐκεῖ προσδοκήσας καὶ φοβηθείς, οὕτω δὴ ἀνεχώρησεν, ὥστε σκεύη τινὰ καὶ ἐπιτήδεια καταλιπεῖν ἐν τῷ ἐρύματι, ἐξ ὧν τραφέντες οἱ περὶ τὸν κορνοφίκιον, πρὸς τὸν ἀγρίππαν ἀπήεσαν· οὓς ὁ καῖσαρ ἐπαίνοις καὶ δωρεαῖς ἀνεκτήσατο. μετὰ τοῦτο δ' ἐς σικελίαν ἐλθόντι τῷ καίσαρι, περὶ τὸ ἀρτεμίσιον ὁ σέξτος αὐτοστρατοπεδεύσατο. ἀντικαθημένων δ' ἀλλήλοις καὶ ἀκροβολιζομένων, τῷ μὲν σέξτῳ ὁ γάλλος, τῷ δὲ καίσαρι ὁ λέπιδος σὺν ταῖς δυνάμεσι προσήνωντο. καὶ ὁ μὲν γάλλος ἐπέρρωσε τὸν σέξτον, ὁ δὲ λέπιδος διηνέχθη τῷ καίσαρι, αὐτὸς μὲν ἐκ τοῦ ἴσου συνδιοικεῖν αὐτῷ τὰ πάντα βουλόμενος, ἐκείνου δὲ ὡς ὑποστρατήγῳ αὐτῷ χρωμένου ἐν ἅπασι. διὸ καὶ πρὸς τὸν σέξτον ἀπέκλινε, καὶ ἐκοινολογεῖτο δι' ἀπορρήτων αὐτῷ. ὃ ὑπονοήσας ὁ καῖσαρ, ἔσπευσε πρίν τι νεοχμωθῆναι, διὰ μάχης τῷ σέξτῳ χωρῆσαι. καὶ ναυμαχίας τι κατὰ θάλασσαν συρραγείσης, καὶ κατὰ γῆν τῶν πεζῶν ἀμφοῖν παρατεταγμένων ἐπὶ πολὺ τῆς ναυμαχίας γινομένης ἰσορρόπου τε καὶ ἰσοπαλοῦς, τά τε πεζὰ καὶ ἄμφω στρατεύματα ἐθεῶντο, καὶ ἠγωνίων. ἐπεὶ δ' οἱ τοῦ σέξτου ἐτράποντο, οἱ μὲν ἐπαιάνισαν, οἱ δ' ὠλοφύροντο. καὶ οἱ μὲν τοῦ σέξτου πεζοὶ πρὸς τὴν μεσσήνην ἐχώρουν, ὥστε καὶ αὐτοὶ συνηττηθέντες τῷ ναυτικῷ. ὁ δὲ καῖσαρ τοὺς ἐκπίπτοντας τῶν ἡττωμένων ἐς τὴν γῆν ὑπεδέχετο, καὶ τῶν σκαφῶν ὅσα προσώκελον ἐνεπίμπρα. κἂν τούτῳ ὁ μὲν δημοχάρης ἑαυτὸν ἀπέσφαξεν, ὁ δ' ἀπολλόδωρος τῷ καίσαρι προσεχώρησε. τοῦτο δ' ἄλλοι τε καὶ ὁ γάλλος καὶ οἱ ἱππεῖς οἱ σὺν αὐτῷ πάντες, καί τινες τῶν πεζῶν πεποιήκασιν. ὁ σέξτος δ' ἐντεῦθεν ἀπογνούς, καὶ τὴν θυγατέρα καὶ ἄλλους παραλαβὼν, τά τε χρήματα καὶ τῶν ἄλλων τὰ τιμιώτατα ἐς τὰς ναῦς τὰς κρατίστας τῶν σωθεισῶν ἐμβαλόμενος, ἀπῆρε νυκτὸς, οὐδ' ἐπιδιω-

ναυμαχία τοῦ σέξτου καὶ καίσαρος.

μάχη σέξτου καὶ τοῦ καίσαρος.

ἐν διαφορᾷ ὁ καῖσαρ καὶ ὁ λέπιδος.

ἧττα σέξτου.

φυγὴ σέξτου.

Agrippa cum optimis nauibus ad ſpeculandam hoſtilem claſſem profectus, cum nec omnem conſpexiſſet, & nemo contra iret, reuerſus, ſe ut poſtridie dimicaturus parauit. Idem & Demochari accidit, qui & ipſe, ut in hoſtem pugnaturus, Sextum acceſiuit. Diluculo ambæ claſses productæ, longiſsimo tempore æquo Marte dimicarunt: tandem ſub noctem Cæſariani uicerunt, ſed uictos non perſecuti ſunt. Cæſar, cum Sextus propter naualem pugnā Meſſana deceſſiſſet, citra periculū Taurominium traiecit. Peracto prælio Sextus Meſſanam celeriter reuerſus, cognito Cæſaris traiectu, terra eum aggreſſus eſt: qui claſsis maxima parte amiſſa, propemodum ipſe quoque periſſet. ſed tum terra euaſit: ægreque ferens exercitum in inſula circumuentum eſſe, non prius recepit animū, quàm piſcis ſaltu è mari in terrā facto, ſpōte ante pedes eius concidit. Id enim uates interpretabantur, fore ut mari potiretur. Eius uerò exercitus cū & obſideretur, & alimenta nō haberet, & opem ferret nemo: Cornificius dux eius nauibus è pugna reliquis exuſtis, ipſe quoque ad Mylas abduxit copias, ac in itinere multas clades accepit, in fluminū tranſitu potiſsimum, hoſtib. tergo inhærentibus. idque per triduum durauit: extremoque die cum Sextus etiā aduenisſet, undique uexati omnes periſſent, niſi Pompeiani coacti eſſent retrocedere. Agrippa enim nauali pugna uictor, Siciliam ingreſſus, exercitui frumentum & auxilia miſit. cuius aduentū metuens Sextus, tanta feſtinatione receſsit, ut impedimēta quædā & cōmeatū in munitione relinqueret, quo ſuſtētati Cornificiani, ubi ad Agrippā peruenerūt, à Cæſare laudib. & muneribus recreati ſunt. Qui cū in Siciliam ueniſſet, Sextus ad Artemiſiū caſtra poſuit. ubi cū inter ſe uelitarentur, Gallus ſuas copias cum Sexto, Lepidus cū Cæſare coniunxit: ac ille quidem Sextum confirmauit, hic aūt cū Cæſare contendit. Nam ex æquo cū eo adminiſtrare uoluit omnia, Cæſar uerò eo pro legato in omnibus uti uoluit. quare ad Sextū inclinauit, & clàm cum eo uerba cōtulit. quo Cæſar animaduerſo, primo quoque tēpore priuſquàm aliquid nouaretur, decernere cū Sexto inſtituit. Cū præliū in mari cōmiſſum lōgiſsimo tēpore, uictoria neutram in partē inclināte, duraret: utrique pedeſtres exercitus in procinctu terra ſtātes, euētū ſoliciti ſpeculabātur. Sexto tādē profligato, alteri pæanes canebāt, alteri lamētabant: ac Sexti pedites, quaſi & ipſi unà cū claſſe uicti eſſent, Meſſanā tendebāt. Cæſar uerò uictos qui in terrā enatabāt, excipiebat: & naues quæ terræ allidebant, incēdebat. Interea Demochares ſibi ipſi manus attulit, Apollodorus ad Cæſarē defecit. Idē præter alios & Gallus, & eius equites oēs, & quidē pedites imitati ſunt. Itaque Sextus, deſperatis reb. filia cū alijs et pecunia et pretioſiſsimis quibuſque reb. firmiſsimis nauib. impoſitis, noctu abijt, (perſequen-

Piſcis omē.

Cæſaris & Lepidi diſſenſio.

Sextus Pōpeius claſſe uincitur.

Lepidus à Cæſare in- dinem cogitur.

te nemine, tũ ꝙ clàm ſolueras, tũ ꝙ Cæſar pertimuerat. Lepidus enim Meſſanã aggreſſus, & mœnib. receptus, alia incẽdebat, alia rapiebat. Deinde Cæſaris aduẽtu territus, caſtris in muniti ſsimũ tumulũ trãſlatis, cũ eo de reb. omnib. in quib. iniuriã ſibi fieri putabat, expoſtulauit, & ea omnia q̃ in prima cõiuratione ſibi cõceſſa eſſent flagitauit, & Siciliã ꝙ eã ſubegiſſet ſibi uẽdicauit. Quæ cum per legatos ageret, copijs quas ex Africa adduxerat munitus, & ijs qui Meſſanæ relicti erant aſcitis omnib. Cæſar armis fretus cũ paucis ad eũ iuit: & quia propter paucitatẽ comitãtiũ de pace acturus putabatur, in caſtra eſt receptus. Sed cũ nihil ad reconciliationẽ loqueretur, Lepidi milites irritati, quoſdã ex eius comitatu occiderũt, ipſe protectus à quibuſdã euaſit. Deinde toto exercitu rurſus adducto, eos in uallo obſedit: cuius expugnationẽ ueriti, Lepidi uerecũdia uniuerſi ad Cæſarẽ nõ defecerunt, ſed paulatim alij poſt alios ad eum trãſierũt. Demũ & ipſe Lepidus ultrò ſcilicet pulla ueſte ſupplex eũ adijt: adẽptaq; poteſtate in Italia, ſub cuſtodia uiuere iuſſus eſt. Eos qui à Sexto ſteterant, Cæſar partim ſupplicio affecit, partim dimiſit. Vrbib. quæ ſpõte deditionẽ fecerũt, ueniã dedit: eas quæ reſtiterunt, multauit. Milites uerò per ſeditionẽ & tumultũ congreſſi, quod cuiq; uiſum eſt, poſtularũt. Cũ aũt à Cæſare negligerẽtur, quaſi nullus hoſtis ſupereſſet, miniſq; nihil proficerent: cũ indignatione & clamorib. miſſionẽ flagitarũt, eo pacto ſe quæ peterent impetraturos ſperãtes. Cæſar non decere ratus, ut princeps neceſſitate coactus ſubditis cedere uideretur: æquũ eos poſtulare dixit, ac primùm eos dimiſit, qui ſecum cõtra* Antoniũ militarant: cæteris quoq; urgẽtibus, eos etiã dimiſit, qui annũ decimum militarant. ſeq; ullo eorũ, ut maximè uellent, uſurũ eſſe negauit. Quo audito, nihil amplius locuti, ei parẽre cœperũt. Poſtea Siciliæ reb. cõpoſitis, & utraq; Libya per legatos citra pugnam recepta: Romani multos ei honores decreuerunt. Sextus uerò cũ Meſſana ſoluiſſet, hoſtẽ inſequi, aut à ſuis proditũ iri ſe metuens, pelagus traiecturũ eſſe dixit: extinctoq; igni quo prætoriæ triremes ſequẽtib. nauib. prælucent, in Cephaleniã appulit, quò reliquæ quoq; forte fortuna tẽpeſtate cõpulſæ ad eũ redierunt. Iis igitur cõuocatis, imperatoria ueſte poſita, cùm alia dixit, tũ illud: ſi unà manerẽt, ſe latẽre nõ poſſe: ſin diſpergerent, facilius effugituros. Inde alijs aliò digreſsis, ipſe in Aſiã traiecit, eo cõſilio, ut ad Antonium ſe cõferret. Sed cũ Lesbi didiciſſet, illum cõtra Medos profectum eſſe, Cæſarem uerò & Lepidum inter ſeſe pugnare: ſpe concepta principatum Antonij obtinendi, habitum imperatorium reſumpſit, & ita ſeparauit, quaſi tranſmarinas prouincias occupaturus. Quo conatu Antonius cognito, cum ei & impunitatẽ & beneuolentiam ſuã promiſiſſet, ſi arma poneret: annuit ille quidem, ſed nec ea quæ promiſerat præſtitit, & rebus gerendis æquè ut prius intentus, per caduceatores Parthorum amicitiam petijt.

Seditio militaris arte ſedata à Cæſare.

Sextus Põpeius Antonij iuſſu occiditur.

ξίς τις αὐτὸν, ὅτι τε λάθρα ἐξέπλευσε, καὶ ὁ Καῖσαρ ἐν μεγάλῃ γέγονε ταραχῇ. ὁ γὰρ Λέπιδος τῇ Μεσσήνῃ ἐπελθὼν, καὶ εἰσδεχθεὶς εἰς αὐτὴν, τὰ μὲν ἐνεπίμπρα, τὰ δ᾽ ἥρπαζεν. εἶτα φοβηθεὶς ἐπελθόντα τὸν Καίσαρα, ὀχυρὸν λόφον καὶ ἐρυμνὸν στρατοπεδευσάμενος, ταῦτά τε ὅσα ἠλαττοῦσθαι ἐνόμιζεν ἐπεγκάλει αὐτῷ, καὶ ἀπῄτει ὅσα αὐτῷ κατὰ τὴν πρώτην συνωμοσίαν ἐδέδοτο, καὶ τὴν Σικελίας αὐτεποιεῖτο ὡς αὐτὴν καταστρεψάμενος, καὶ ταῦτα πέμπων τινὰς ὡμίλει τῷ Καίσαρι, ἔχων ἅς τε ἐκ τῆς Λιβύης ἐπῆκτο δυνάμεις, καὶ τοὺς ἐν τῇ Μεσσήνῃ ἐγκαταληφθέντας πάντας. ὁ δὲ Καῖσαρ τοῖς ὅπλοις θαῤῥῶν, εὐθὺς ἐπ᾽ αὐτὸν μετ᾽ ὀλίγων ἱππέων ὥρμησε. δόξας δὲ διὰ τὴν τῶν συνεπομένων ὀλιγανθρωπίαν εἰρηνικόν τι πρᾶξαι, ἐς τὸ στρατόπεδον εἰσεδέχθη. ὡς δ᾽ οὐδὲν πρὸς τὴν καταλλαγὴν ἔλεγε, προσεξώρμησαν οἱ τοῦ Λεπίδου, καί τινας τῶν ἐκείνου ἀπέκτειναν, αὐτὸς δ᾽ ἐσώθη βοηθείας τυχών. καὶ μετὰ τοῦτο αὖθις ἐπῆλθεν αὐτοῖς σὺν παντὶ τῷ στρατεύματι, καὶ ἐπολιόρκει κατακλείσας σφᾶς εἰς τὸ ταφρεῦμα. φοβηθέντες οὖν τὴν ἅλωσιν, ἀθρόοι μὲν, αἰδούμενοι τὸν Λέπιδον, οὐ μετέστησαν πρὸς τὸν Καίσαρα, κατ᾽ ὀλίγους δὲ προσεχώρουν αὐτῷ. καὶ οὕτω κἀκεῖνος ἐθελοντὰς δῆθεν ἐν ἐσθῆτι φαιᾷ ἱκέτης αὐτῷ προσελήλυθε. καὶ ὁ μὲν τῆς ἐξουσίας τε ἐξελύθη, καὶ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ δίαιταν ἐπεποίητο ἔμφρουρον. τῶν δὲ τὰ τοῦ Σέξτου πραξάντων τινὰς μὲν ἐκόλασεν, τινὰς δ᾽ ἀφῆκε. καὶ τῶν πόλεων τὰς μὲν ἑκουσίως προσχωρησάσας αὐτῷ συγγνώμης ἠξίωσε, τὰς δ᾽ ἀντιστάσας αὐτῷ ἐζημίωσεν. οἱ στρατιῶται δὲ ἐστασίαζόν τε καὶ ἐθρασύνοντο, καὶ συλλεγόμενοι, ὅπερ ἕκαστος ἐπόθει. τοῦ δὲ Καίσαρος ἐν ὀλιγωρίᾳ σφᾶς ποιουμένου, ὡς μηδενὸς πολεμίου περιόντος ἐπηπείλουν. ὡς δ᾽ οὐδὲν ἤνυον, τῆς στρατείας ἀφεθῆναι ἐξήτουν θυμῷ καὶ βοῇ. λήψεσθαι γὰρ ἤλπισαν ἃ ᾔτουν, διὰ τὴν ἀπειλὴν τῆς ἐγκαταλείψεως. ὁ δὲ Καῖσαρ μὴ δεῖν νομίζων τὸν ἄρχοντα ἐξ ἀνάγκης τοῖς ὑπηκόοις ὑπείκειν, δίκαιά τε αὐτοὺς ἀξιοῦν ἔφη, καὶ ἀφῆκε πρώτους μὲν τοὺς ἐπὶ τὸν* Ἀντώνιον αὐτῷ συστρατεύσαντας· ὡς δὲ καὶ οἱ ἄλλοι ἐνέκειντο, καὶ τοὺς δέκατον ἔτος στρατευσαμένους ἀφῆκεν, εἰπὼν, ὡς οὐδενὶ ἔτ᾽ αὐτῶν, οὐδ᾽ ἂν τὰ μάλιστα ἐθελήσωσι, χρήσεται. ὃ ἀκούσαντες, οὐδὲν ἔτι ἐφθέγξαντο, ἀλλὰ πειθαρχεῖν αὐτῷ ἤρξαντο. καὶ τότε μὲν τὰ ἐν τῇ Σικελίᾳ διῴκησε, καὶ τὴν Λιβύην ἑκατέραν πέμψας ἀμαχεὶ προσεποιήσατο, καὶ οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ πολλὰς αὐτῷ τιμὰς ἐψηφίσαντο. ὁ Σέξτος δὲ ἐκ τῆς Μεσσήνης ἀναχθεὶς, ὑποτοπήσας διωχθήσεσθαι ἢ καὶ προδοθήσεσθαι ὑπὸ τῶν συνόντων, προεῖπε μὲν διὰ τοῦ πελάγους πλευσεῖν· ἀποσβέσας δὲ τὸ πυρσὸν, ὃν αἱ στρατηγίδες τριήρεις ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ αὐταῖς ἐφέπωνται φαίνουσιν, εἰς Κεφαληνίαν κατέπλευσεν· ἔνθα καὶ οἱ λοιποὶ κατὰ τύχην ὑπὸ χειμῶνος ἀπωσθέντες, αὖθις αὐτῷ συνεγένοντο. συγκαλέσας οὖν αὐτοὺς, καὶ τὸ στρατηγικὸν ἀπολυσάμενος ἔνδυμα, ἄλλα τε εἶπε, καὶ ὅτι ἀθρόοι μὲν ὄντες, οὐ λήσουσι· σκεδασθέντες δὲ, ῥᾷον ποιήσονται τὴν διαφυγήν. κἀντεῦθεν ἄλλων ἀλλαχοῦ ἀποχωρησάντων, αὐτὸς ἐς τὴν Ἀσίαν ἐπεραιώθη, γνώμας ὁρμήσας πρὸς τὸν Ἀντώνιον. ἐν Λέσβῳ δὲ μαθὼν, ἐκεῖνον μὲν ἐς Μήδους στρατεῦσαι, πολεμῆσαι δὲ τὸν Καίσαρα καὶ τὸν Λέπιδον, καὶ ἐλπίσας τὴν τοῦ Ἀντωνίου ἀρχὴν διαδέξασθαι, τό τε στρατηγικὸν ἀνέλαβε σχῆμα, καὶ παρεσκευάζετο ὡς καὶ τὴν ἤπειρον καταληψόμενος. κἀντεῦθεν τοῦ Ἀντωνίου τὰ πραττόμενα ὑπ᾽ αὐτοῦ γνόντος, ἄδειάν τε αὐτῷ καὶ εὔνοιαν, εἰ τὰ ὅπλα καταθεῖτο, ὑποσχομένου, κατένευσε μὲν, οὐκ ἐποίησε δὲ ὡς ἐπηγγείλατο, ἀλλὰ καὶ τῶν πραγμάτων ὡς πρώην εἴχετο, καὶ πρὸς τοὺς Πάρθους διεκηρυκεύσατο.

ὅτι οἱ τοῦ Λεπίδου αὐτομολήσαντες πρὸς τὸν Καίσαρα, καὶ αὐτὸς ὁ Λέπιδος προσῆλθεν αὐτῷ.

περὶ τῶν στρατιωτῶν στασιαζόντων, καὶ ὅπως αὐτοὺς ὁ Καῖσαρ κατέπαυσε.

περὶ Σέξτου.

ὅσα ἐποίησεν ὁ Σέξτος.

Sed

ταῦτα μαθὼν ὁ Ἀντώνιος, τὸ ναυτικὸν μετὰ Μάρκου Τιτίου ἐπ' αὐτὸν ἔπεμψε, καὶ ὃς φοβηθεὶς διεπρεσβεύσατο πρὸς Ἀντώνιον. ὡς δ' ἐκεῖνος οὐκ ἔφη σπείσασθαι, εἰ μὴ τάς τε ναῦς καὶ τὴν λοιπὴν αὐτοῦ παραλήψοιτο δύναμιν, τὰ βαρύτερα τῶν σκευῶν εἰς τὰς ναῦς ἐμβαλὼν, αὐτάς τε κατέκαυσε, καὶ εἰς τὴν μεσόγαιαν ὥρμησε, καὶ οἱ τοῦ Ἀντωνίου διώξαντες αὐτὸν κατέλαβον καὶ ἐζώγρησαν. ὃ μαθὼν ὁ Ἀντώνιος, εὐθὺς μὲν ὑπ' ὀργῆς ἐπέστειλε κατεργάσασθαι αὐτὸν, ὕστερον δὲ μεταμεληθεὶς, ἔγραψε σωθῆναι αὐτόν. τοῦ οὖν δευτέρου γραμματοφόρου τὸν πρῶτον προφθάσαντος, ὕστερον τὰ περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ὁ κατέχων αὐτὸν κομισάμενος, καὶ νομίζων ὄντως δεύτερα εἶναι, ἢ ἀγνοεῖν τὸ ὄντως ὑποκρινάμενος, τὸν Σέξτον τὸν Πομπήιον ἐθανάτωσε. καὶ τοῦ μὲν τοιοῦτον τὸ τέλος ἐγένετο· Ἀντώνιος δὲ διὰ τοῦ Βεντιδίου τοὺς Πάρθους ἐνίκησεν. ὅ, τε γὰρ βασιλεὺς ἐκείνων ὁ Πάκορος ἐν τῷ πολέμῳ ἔπεσε, καὶ οἱ βάρβαροι οἱ μὲν ἐκτάνθησαν ἐν τῇ μάχῃ, οἱ δὲ ἔφυγον, καὶ τὰς τῆς Συρίας πόλεις ὁ Βεντίδιος ὑπηγάγετο. εἶτα κατὰ τοῦ Ἀντιόχου τοῦ τῆς Κομμαγηνῆς βασιλεύοντος ἐπεστράτευσεν. ἐν τούτῳ δὲ ἐπιστὰς ἀθρόον ὁ Ἀντώνιος, οὐ μόνον ἐπὶ τοῖς κατορθώμασιν οὐκ ἥσθη, ἀλλὰ καὶ ἐφθόνησε, καὶ τῆς ἀρχῆς αὐτὸν ἔπαυσεν. αὐτὸς δὲ τῷ Ἀντιόχῳ προσέβαλε, καὶ κατέκλεισεν αὐτὸν εἰς Σαμόσατα. ὡς δ' οὐδὲν ἤνυε πολιορκῶν αὐτὸν, συνθήκας σπονδὰς ἐποιήσατο, καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν ἀφώρμησεν. Ὀρώδης μὲν οὖν ὁ Πάρθων βασιλεὺς ὑπέργηρως γεγονὼς, καὶ τῷ τοῦ Πακόρου πένθει τὴν βασιλείαν ἀπαγορεύσας, Φραάτῃ τῷ πρεσβυτέρῳ τῶν λοιπῶν αὐτοῦ παίδων τὴν ἀρχὴν ἐνεχείρισεν. ὁ δὲ ἀνοσιώτατος γεγονὼς, τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἐδολοφόνησε, καὶ αὐτὸν τὸν πατέρα δυσανασχετοῦντα δι' ἐκείνους ἀπέκτεινε, καὶ τῶν ἄλλων τοὺς ἀρίστους διέφθειρεν. Ἀντώνιος δὲ πρέσβεις μὲν πρὸς τοὺς Πάρθους περὶ εἰρήνης ἐξέπεμψε, πρὸς δὲ πόλεμον ἡτοιμάζετο, ἵνα ἀπαρασκεύοις αὐτοῖς ἐντύχῃ διὰ τὴν ἐλπίδα τῆς συμβάσεως. καὶ μαθὼν τὸν Μῆδον ἐπὶ συμμαχίαν τοῦ Πάρθου χωρήσαντα, τὰ μὲν σκευοφόρα καὶ πολὺ τῆς στρατιᾶς ὑπελέλοιπε μετὰ τοῦ Στατιανοῦ, ἵν' ἕποιντο· αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς ἱππεῦσι καὶ τῶν πεζῶν τοῖς εὐζώνοις ἠπείγετο, ὡς αὐτίκα τὰ τῶν Μήδων καταστρεψόμενος. ὁ μέντοι Πάρθος καὶ ὁ Μῆδος τῷ Στατιανῷ ἀπροσδοκήτως ἐπιπεσόντες, καὶ τῇ μετ' αὐτοῦ στρατιᾷ, πάντας ἐφόνευσαν, τοῦ Ἀντωνίου σπεύσαντος μὲν βοηθῆσαι αὐτοῖς, πλὴν ὑστερίσαντος, καὶ μόνους τοὺς νεκροὺς εὑρόντος. ὃς οὐ πολλῷ ὕστερον συμβαλὼν τοῖς βαρβάροις, ἐτρέψατο μὲν αὐτοὺς, οὐ μέντοι μέγα τι ἔβλαψε. πολιορκῶν δὲ τὰ τῶν Μήδων βασίλεια, ἐπολιορκεῖτο μᾶλλον αὐτὸς, ἐπιλιπόντων τῇ αὐτοῦ στρατιᾷ τῶν σιτίων, καὶ ἐπὶ συναγωγὴν αὐτῶν ἐξιόντων, σφόδρα ὑπὸ τῶν βαρβάρων κακουμένων, ἐνεδρευόντων αὐτοῖς. ἐν τούτοις ὄντος τοῦ Ἀντωνίου, ὁ Φραάτης ὑποβαλών τινας, ἔπεισε δι' ἐκείνων, αὐτὸν ἐπικηρυκεύσασθαι συμβάσεως ἕνεκεν, καὶ ὁ Πάρθος τοὺς πρεσβεύοντας ὀνειδίσας πολλὰ, μὴ ἄλλως σπείσασθαι ἔφη, εἰ μὴ αὐτίκα ἐξαναστρατοπεδεύσονται. καὶ ὁ Ἀντώνιος ἀπανίστη. προσδεχομένου δ' αὐτοῦ τὰς σπονδὰς, οἱ Μῆδοι τάς τε πολιορκητικὰς κατέκαυσαν μηχανὰς, καὶ τὰ χώματα διεσκέδασαν. οἱ δὲ Πάρθοι πολλὰ καὶ δεινὰ αἰφνίδιον προσπεσόντες εἰργάσαντο. ὡς δ' ἔγνω ὅτι ἠπάτηται, ἐς τὴν Ἀρμενίαν ἀπελθεῖν ἐπεχείρησε. καὶ διὰ χωρίων ἀτόπων ἀγνώστων, πολλαῖς δυσχερείαις ἐνέτυχε. κἂν ἀπώλοντο οἱ μετ' αὐτοῦ ξύμπαντες, εἰς ἐνέδρας ἐμπεσόντες, καὶ πυκνοῖς βαλλόμενοι τοῖς τοξεύμασιν, εἰ μὴ τὴν χελώνην ἐποιήσαντο συνασπίσαντες. ἡ δὲ χελώνη γίνεται οὕτως· τὰ μὲν σκευοφόρα καὶ οἱ ψιλοὶ ἐν μέσῳ τοῦ στρατεύματος τάττονται.

Sed cũ Antonius M. Titium cũ claſſe cõtra eũ miſiſſet, territus, per legatos ab Antonio ueniã orauit. qui cũ pacẽ detrectaſſet, niſi naues eius cæteraſq́ copias accepiſſet: impedimentis grauiorib. in naues coniectis, & ipſis nauib. crematis, in mediterranea ſe cõtulit. Cæterum Antonianis perſecutis, uiuus in poteſtatẽ eorũ uenit. eũ Antonius ira percitus ſtatim per literas occidi, poſt mutata ſententia, cõſeruari iuſsit. Sed cum alter tabellarius priori anteuertiſſet, is qui eũ cæperat, literas de eo occidẽdo poſterius acceptas, ſeu uerè poſteriores eſſe ratus, ſeu ueritatis ignorãtia ſimulata, S. Põpeium necauit. Eo hunc exitũ ſortito, Antonius per Ventidiũ Parthos uicit. nã & rex eorũ Pacorus in bello cecidit: & Barbaris partim in prælio cæſis, partim fugatis, Ventidius Syriacas urbes recepit. Deinde Antiocho Comagenes regi arma intulit. Vbi Antonius ex improuiſo cũ eo congreſſus, non modò ſucceſsib. eius gratulatus nõ eſt: ſed etiã ex inuidia magiſtratu ei abrogato, ipſe cũ Antiocho cõgreſſus, Samoſata regẽ compulit. Sed cũ obſidione nihil proficeret, pace facta, in Italiã eſt profectus. Orodes uerò Parthorũ rex grandis admodũ natu, ob luctũ Pacori abdicato imperio, Phraati è cæteris filijs natu maximo regnũ tradidit. qui per ſummũ ſcelus fratrẽs dolo ſuſtulit, ipſumq́ patrẽ ob cædem illorũ indignantẽ, & ex cæteris optimos quoſq́ trucidauit. Antonius legatis ad Parthos de pace miſſis, interim bello ſe parauit, ut eos ob ſpẽ tranſactionis imparatos aggrederetur. Sed cũ Medũ auxilio uenire Partho didiciſſet, impedimentis & magna exercitus parte Statiano relictis, ut ſequerentur: ipſe cũ equitib. et expedito peditatu properauit, quaſi Medos ſtatim ſuperaturus eſſet. Cæterum Parthus & Medus Statianũ ſubitò adorti, cum omni exercitu ceciderunt. Nam Antonius ſuppetias eis laturus, ſerius uenit, neque quicq́ præter cadauera ſuorũ inuenit: nec multo poſt Barbaros profligauit, ſed non multum eis nocuit. Dumq́ regiã Medorum obſidet, magis ipſe obſidetur, exercitu penuria cõmeatus laborante: quem dum ex agris peteret, à Parthis ex inſidijs erumpentib. malè accipiebatur. Hoc Antonij ſtatu Parthus per ſubornatos quoſdam ei perſuaſit, ut pacem peteret: ac legatis poſt multa opprobria reſpondit, ſe alia cõditione pacẽ non facturũ, niſi ſtatim caſtra moueret. Antonio digreſſo, & pacis cõditiones expectãte, obſidionalib. machinis crematis, & aggerib. diſiectis à Medis: Parthi repẽtina impreſſione facta, Romanos grauiter afflixerunt. Antonius igitur ſe deceptũ eſſe uidens, in Armeniã abire ſtatuit: & per loca ignota iter faciens, in tãtas difficultates incidit, ut exercitus eius internecione deletus eſſet in inſidias præcipitatus, ubi crebris ſagittis obruebatur, niſi conglobati teſtudinem feciſſent. Ea fit hoc modo. Impedimẽta & uelites in mediũ agmẽ cõpellũtur.

Ventidius Baſſus Parthos uincit.

Antonius amoto Ventidio cum Parthis male pugnat.

Antiochus.

Phraates.

Armati, qui oblongos & cauos clypeos gerũt, in extrema acie collocati, & hoſti obuerſi armis cæteros tegunt. Qui uerò latis clypeis utũtur, in medio conglobati, eos ſupra ſemetipſos et cę teros ſuſtinent, ut in tota phalange nihil præter clypeos cernatur, & omnes propter aciei denſitatẽ à telis defendãtur: quæ quidẽ ita cõdenſata eſt, ut ſuper ea ingredi poſsis. Acies igitur & ob hanc formã, & ob robur, & ob protectionẽ, teſtudinis nomẽ accepit. eaq; bifariã utuntur, ſiue caſtella & mœnia oppugnaturi, ſiue à ſagittarijs circũuenti. & aliquãdo ita ſe inclinant, ut fatigati eſſe uideantur: ſed hoſtẽ appropinquantẽ, ſubitò exurgendo percellunt & turbant. Id quod tum quoq; accidit. Cũ enim, ut dictũ eſt, crebris ſagittis ferirentur, teſtudinẽ fecerunt, ſiniſtro genu humi nitentes: unde Barbari eos præ uulnerib. concidiſſe rati, poſitis arcub. ſtrictis gladijs ad eos occidẽdos irruerunt. Verùm milites erecti impetu in illos facto, nudos clypeis tecti, inopinantes parati, ſagittarios armati, Romani Barbaros deleuerunt. Hoſtili metu liberatus Antonius, à frigore eſt afflictus. Nã hyems erat, & Armeniæ mõtana ſemper cõgelata ſunt: unde cõplures ſuorũ amittebat. Quare Armenio fucũ fecit, atq; adulatus eſt, quãuis ei infenſus eſſet: & reliquijs exercitus pecunia data, in Aegyptũ ad Cleopatrã abijt. ob quam à ciuib. peſsimè audiebat, quòd & liberos ex ea ſuſcepiſſet, & multas ei prouincias donaſſet. Cuius amorib. & præſtigijs ita irretitus fuit, ut Octauiã uxorem Roma ad ſe uenientem, in cõſpectum ſuum non admiſſam, domum redire iuberet. Cæſar uerò, cum propter hyemem in Sicilia diutius moratus, quaſdam Romanæ ditionis gentes per abſentiã ſuã defeciſſe cognouiſſet: reuerſus cõtra illas ſe parauit, atq; alias per ſe, alias per alios ad officiũ reduxit & ſubegit. Deinde cõtra Pannonios eſt profectus. Hi iuxta Dalmatiã ad ipſum Iſtrum incolentes, à Norico uſq; ad Europæam Myſiam pertinent: homines aſperæ uitæ, ut qui nec terrã fertilẽ, nec aerẽ clementẽ habeant, nõ uinũ, nõ oleũ colant, ſed hordeo & milio tam in potu quàm cibo utãtur. Habentur tamẽ bellicoſiſsimi, & à Grecis nõnullis ignoratione ueri Pęones appellãtur. Pęones enim ad Rhodopen & ipſam Macedoniã habitant. Hos autem tũ alij, tũ ipſi ſeſe Pannonios appellant. Quos Cæſar crebris prælijs tandem ad deditionem compulit. Antonius uerò Armenij ulciſcendi cupidus, omnem lapidem, ut prouerbio dicitur, mouit, donec in caſtra pellectum comprehendit, & in libera cuſtodia ad ea caſtella circũduxit, ubi theſauri eius repoſiti erãt, quib. potiri ſtudebat. Sed cũ nihil proficeret (nam Armenij filiũ eius natu maximũ, Artaxem, regem eius loco fecerant) eum cõpedib. argenteis regij honoris cauſa uinxit, acto-

Teſtudo.

Cæſar Pannonios domat.

Antonius Armenio dolo potitus, in Aegyptum abit.

τῶν δ᾽ ὁπλιτῶν οἱ μὲν τὰς προμήκεις ἀσπίδας τὰς κοίλας χρώμενοι, πρὸς τὰ ἔσχατα τάσσονται, καὶ τοὺς ἄλλους τὰ ὅπλα προβεβλημένοι, ἔξω τε βλέποντες, περιέχουσιν. οἱ δὲ τὰς πλατείας ἀσπίδας φέροντες, ἐν τῷ μέσῳ συσπειρῶνται, κἀκείνας αὑτῶν ἑαυτῶν τε καὶ τῶν λοιπῶν ὑπεραίρουσιν, ὥστε μηδὲν ἕτερον ἢ ἀσπίδας ὁρᾶσθαι διὰ πάσης τῆς φάλαγγος, καὶ ἐν σκέπῃ ἐκ τῶν βελῶν πάντας εἶναι αὐτοὺς ἐκ τῆς πυκνότητος τῆς συντάξεως. οὕτω γάρ τι πυκνοῦνται, ὡς καὶ βαδίζειν τινὰς ἐπάνω αὐτῆς δύνασθαι. τὸ μὲν οὖν σχῆμα τῆς τάξεως ταύτης τοιοῦτόν ἐστι, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὴν χελώνην ἐπίκλησιν εἴληχε, διά τε τὸ ἰσχυρὸν αὐτῆς, καὶ τὸ εὐσκεπές. χρῶνται δὲ αὐτῇ διχῇ. ἢ γὰρ πρὸς φρούριόν τι προσμίσγοντες, προσαναβαίνουσί τε καὶ τειχομαχοῦσιν· ἢ ὑπὸ τοξοτῶν περιστοιχισθέντες ποτὲ, συμπτάζουσιν οὕτω πάντες, ὡς δοκεῖν ὅτι κεκμήκασι, πελασάντων δὲ τῶν ἐναντίων ἐξαίφνης ἐγείρονται, [illegible] σφᾶς ἐκπλήττουσι καὶ ταράττουσιν. ὃ καὶ τότε συμβέβηκε. πολλοῖς γὰρ, ὡς εἴρηται, βαλλόμενοι βέλεσι, τόν τε συνασπισμὸν τῆς χελώνης ἐποίησαν, καὶ τὰ γόνατα πρὸς τὴν γῆν ἤρεισαν. τὸ δὲ δρώμενον νομίσαντες ὡς αὐτοὺς οἱ βάρβαροι ὑπὸ τῶν τραυμάτων καταπεσεῖν, τὰ μὲν τόξα ἀπέθεντο, τὰ δὲ ξίφη σπασάμενοι ὡς συγκόψοντες ἐπῆλθον αὐτοῖς. ἐξαναστάντες δὲ οἱ ῥωμαῖοι, καὶ αὐτοῖς προσπεσόντες, οἷα γυμνοὺς ὡπλισμένοι, ἀπροσδοκήτους παρεσκευασμένοι, τοξότας ὁπλῖται, βαρβάρους ῥωμαῖοι κατέκοψαν. ἀντώνιος μὲν οὖν ὑπὸ τῶν πολεμίων οὐκέτι δεινὸν οὐδὲν ἔπαθεν, ὑπὸ δὲ ψύχους ἐταλαιπώρησε. χειμὼν γὰρ ἦν, καὶ τῆς ἀρμενίας τὰ ὄρεια, δι᾽ ὧν ἐπορεύετο, κρυσταλλώδη ἀεὶ εἰσιν, ὅθεν συχνοὶ τῶν αὐτοῦ διεφθάρησαν. διὸ ὑπῆλθε τὸν ἀρμένιον, καὶ ἐθώπευσε, καίτοι δι᾽ ὀργῆς ἐκεῖνον ποιούμενος. χρήματα δὲ τοῖς περιλειφθεῖσι διανείμας τῆς στρατιᾶς, ἀπῆρεν εἰς αἴγυπτον πρὸς τὴν κλεοπάτραν, δι᾽ ἣν μεγάλως ὑπὸ τῶν ὁμογενῶν διεβέβλητο, ὅτι τε παῖδας ἐξ αὐτῆς ἔσχε, καὶ ὅτι χώρας αὐτῇ πολλὰς ἐχαρίσατο. οὕτω γὰρ τῷ ἔρωτι αὐτῆς καὶ ταῖς γοητείαις ἐδεδούλωτο, ὡς καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ τὴν ὀκταβίαν πρὸς αὐτὸν ἐκ ῥώμης ἀφικομένην, ἐπανελθεῖν κελεῦσαι, καὶ μὴ αὐτῷ προσελθεῖν. ὁ δὲ καῖσαρ ἦλθε μὲν εἰς τὴν σικελίαν, χρονίσας δ᾽ ἐν αὐτῇ διὰ τὸν χειμῶνα, καὶ μαθὼν ὥς τινα τῶν ἐθνῶν τῶν ῥωμαίοις ὑποκειμένων διὰ τὴν ἀποδημίαν αὐτοῦ ἐπανέστησαν, ἐπανῆλθε, καὶ ἐπ᾽ ἐκείνους παρεσκευάζετο, καὶ τὰ μὲν δι᾽ αὐτοῦ, τὰ δὲ δι᾽ ἑτέρων προσηγάγετο καὶ ὑπέταξεν. εἶτα καὶ ἐπὶ παννονίους ἐστράτευσεν, οἳ νέμονται μὲν πρὸς τῇ δαλματίᾳ παρ᾽ αὐτὸν τὸν ἴστρον, ἀπὸ νωρίκου μέχρι τῆς ἐν τῇ εὐρώπῃ μυσίας, κακοβιώτατοι ὄντες, ἅτε μὴ γῆς, μὴ δ᾽ ἀέρος εὖ ἥκοντες, οὐκ οἶνον γεωργοῦντες, οὐκ ἔλαιον, τὰς δὲ κριθὰς καὶ τὰς κέγχρους ἐσθίοντες ὁμοίως καὶ πίνοντες· νομίζονται δ᾽ ἀνδρειότατοι, οὓς καί τινες τῶν ἑλλήνων παίονας προσηγόρευσαν, τὸ ἀληθὲς ἀγνοήσαντες. πρὸς γὰρ τῇ ῥοδόπῃ καὶ πρὸς αὐτῇ τῇ μακεδονίᾳ τὸ τῶν παιόνων ἔθνος ἐστί. τούτους δὲ παννονίους καὶ οἱ ἄλλοι καλοῦσι, καὶ αὐτοὶ ἑαυτούς. ἀλλὰ τούτους ὁ καῖσαρ τότε στρατεύσας, καὶ διὰ μάχης αὐτοῖς πολλάκις χωρήσας, ὁμολογίᾳ προσηγάγετο ὕστερον. ἀντώνιος δὲ τὸν ἀρμένιον τιμωρήσασθαι μηχανώμενος, οὐκ ἐπαύσατο πάντα λίθον κινῶν, τὸ τῆς παροιμίας, ἕως αὐτὸν ὑπηγάγετο εἰς τὸ στρατόπεδον εἰσελθεῖν. εἰσελθόντα δὲ κατέσχε, καὶ ἐν ἀδέσμῳ εἶχε φρουρᾷ, καὶ περιῆγεν αὐτὸν κατὰ τὰ φρούρια ἔνθα ἐκείνου οἱ θησαυροὶ ἐναπέκειντο, ταῦτα θέλων αὐτοὺς λαβεῖν. ὡς δ᾽ οὐδὲν ἤνυεν (οἱ γὰρ ἀρμένιοι τὸν παῖδα αὐτοῦ τὸν πρεσβύτατον τὸν ἀρτάξην βασιλέα ἀνέδειξαν) ἔδησεν αὐτὸν ἁλύσεσιν ἀργυραῖς, οἷον τιμὴν αὐτῷ ταύτην νέμων ὡς βασιλεῖ,

καὶ τῶν

περὶ τοῦ ἔθνους τῶν παννονίων, οἷοι εἰσί, καὶ ὅπου οἰκοῦσιν.

ὅτι δόλῳ συνέσχε τὸν ἀρμένιον ὁ ἀντώνιος.

Ὅτι ὁ τὴν ἀρμενίαν ἢ τὸν αὐτῆς [illegible] ὁ ἀντώνιος ἐχειρώσατο, καὶ ἐς [illegible].

καὶ πᾶσαν τὴν ἀρμενίαν κατέσχε, τοῦ ἀρτάξου πρὸς τοὺς πάρθους ἀποχωρήσαντος, ἐπειδὴ ἡττήθη μαχεσάμενος. ἀντώνιος δὲ τὰ μὲν στρατεύματα ἐς ἀρμενίαν κατέλιπεν, αὐτὸς δ' αὖ ἐκομίσθη πρὸς αἴγυπτον, μετά τε τῆς γυναικὸς καὶ τῶν παίδων, ἄγων ἐκεῖ τὸν ἀρμένιον, καὶ τὴν τε λείαν τῇ κλεοπάτρᾳ ἐχαρίσατο, καὶ τὸν ἀρμένιον μετὰ τῶν οἰκείων περιβαλὼν χρυσοῖς δεσμοῖς, ἐκείνῃ προσήγαγεν. οἱ δὲ οὔθ' ἱκέτευσαν αὐτήν, οὔτε μὴν προσεκύνησαν, ἀλλ' ὀνομαστὶ προσηγόρευσαν. μετὰ δὲ τοῦτο τὴν κλεοπάτραν ὁ ἀντώνιος βασιλίδα βασιλέων καλεῖσθαι ἐκέλευσε, καὶ τοῦ πρὸ τοῦ καίσαρος αὐτὴν τὴν γυναῖκα ὀνομάζει, τὸν δὲ υἱὸν αὐτῆς παῖδα ἐκείνου ὡς ἀληθῶς, ἵνα τὸν καίσαρα τὸν ὀκτάβιον ὡς ποιητὸν ἐκείνου παῖδα, καὶ μὴ γνήσιον διαβάλλῃ· καὶ χώρας αὐτοῖς ἔνειμε. τοῖς δὲ οἰκείοις παισὶ τοῖς ἐκ τῆς κλεοπάτρας, κεκλημένοις πτολεμαίῳ καὶ ἀλεξάνδρῳ, ἑτέρας πολλὰς προσεκλήρωσε. τοιαῦτα δὲ πράττων, ἐπέστελλε τῇ βουλῇ, ὅτι τῆς ἀρχῆς τε παύσεται, καὶ τὰ πράγματα ἐπ' αὐτῇ καὶ τῷ δήμῳ ποιήσεται, οὐχ οὕτω φρονῶν, ἀλλ' ὅπως ταῖς περὶ αὐτοῦ ἐλπίσιν ἢ ἀναγκάσωσι προάγοντα τὸν καίσαρα καταθέσθαι τὰ ὅπλα, ἢ μισήσωσιν ἀπειθοῦντα. ἄχρι μὲν τοῦ ἀράξου ἐλθών, ὡς καὶ σὺν πάρθους στρατεύσων, ἠρκέσθη τῇ πρὸς τὸν μῆδον ὁμολογίᾳ. συμμαχήσειν γὰρ ἀλλήλοις συνέθεντο, ὁ μὲν κατὰ τῶν πάρθων, ὁ δὲ κατὰ τοῦ καίσαρος, καὶ στρατιώτας ἀλλήλοις ἀντέδοσαν. καὶ ὁ μὲν μῆδος τῆς ἀρμενίας τῆς νεοκτήτου ἔλαβέ τινα, ἀντώνιος δὲ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ ἰωτάπην, ὡς τῷ ἀλεξάνδρῳ τῷ υἱῷ αὐτοῦ συνοικήσουσαν. καὶ μετὰ τοῦτο ἐς τὴν ἰωνίαν καὶ ἐς τὴν ἑλλάδα ἐπὶ τῷ πολέμῳ τοῦ καίσαρος ὥρμησεν. ὁ δὲ μῆδος συμμαχούμενος τοῖς ῥωμαίοις, ἐπελθόντας αὐτῷ σὺν πάρθους καὶ τὸν ἀρτάξην ἐνίκησε. τοῦ δ' ἀντωνίου τοὺς οἰκείους στρατιώτας μετακαλεσαμένου, τοὺς δ' ἐκείνου κατεσχηκότος, ἀνθήττητο καὶ ἑάλω. καὶ οὕτως ἡ ἀρμενία μετὰ τῆς μηδίας ἀπώλετο.

Ὅτι τὴν μὲν δημοκρατίαν οἱ ῥωμαῖοι ἀπώλεσαν, μόνον δὲ εἰς φανερὰν μοναρχίαν [illegible].

οἱ μέντοι ῥωμαῖοι τὴν μὲν δημοκρατίαν ἀφῄρηντο, οὐ μὴν καὶ ἐς φανερὰν μοναρχίαν κατέστησαν, ἕως ὅ,τε σέξτος ἀπώλετο, καὶ τὰ ἐπαναστάντα ἔθνη ἐδεδούλωτο, καὶ ὁ πάρθος οὐδὲν προεκίνει. τότε γὰρ φανερῶς ἐπ' ἀλλήλους ὅ τε ἀντώνιος καὶ ὁ καῖσαρ ἐτράποντο, καὶ ὁ δῆμος ἀκριβῶς ἐδεδούλωτο. αἰτίαι δὲ τοῦ πολέμου αἵδε σφίσιν ἐσκήπτοντο.

αἰτίαι δι' ἃς ὁ καῖσαρ καὶ ὁ ἀντώνιος ἐχθροὶ ἀλλήλων ἐγένοντο.

ἀντώνιος μὲν καίσαρι ἐνεκάλει, ὅτι τήν τε τοῦ λεπίδου χώραν καὶ τὴν δύναμιν, καὶ τὴν τοῦ σέξτου ἐσφετερίσατο, καὶ τούτων ἀπῄτει τὰ ἡμίσεα, καὶ τῶν στρατιωτῶν ὅσους ἐκ τῆς ἀνηκούσης αὐτῷ ἰταλίας ἐστράτευσεν. ὁ δὲ καῖσαρ ἐκείνῳ, ὅτι τὴν αἴγυπτον καὶ ἄλλα μὴ λαχὼν ἔχει, καὶ ὅτι τὸν σέξτον ἀπέκτεινεν (αὐτὸς γὰρ ἑκὼν ἐκείνου φείσασθαι ἔλεγε) καὶ ὅτι τὸν ἀρμένιον ἀπάτῃ συνειληφὼς ἔδησε, κακοδοξίαν τούτου ῥωμαίοις προσέτριψε, καὶ τὰ ἡμίσεα τῶν λαφύρων καὶ αὐτὸς ἀπῄτει καὶ τὴν κλεοπάτραν αὐτῷ καὶ τοὺς παῖδας τοὺς ἐξ αὐτῆς, καὶ τὰ δωρηθέντα σφίσι, πρὸ πάντων ἐπέφερεν. ἐν τοῖς μάλιστα δ' ᾐτιᾶτο, ὅτι τὸν καισαρίωνα ἐς τὸ γένος ἐσῆγε τοῦ καίσαρος. ταῦτ' οὖν ἐπεφωνήκεσαν ἀλλήλοις, καὶ τέως οὐκ ἀναφανδὸν κατ' ἀλλήλων ὡπλίζοντο, ἕως δομίτιος γναῖος καὶ σόσσιος γάϊος τῆς τοῦ ἀντωνίου μερίδος ὄντες, ὑπάτευσαν. τότε δὲ προδήλως ἐπολεμώθησαν. ὁ γὰρ σόσσιος πολλὰ μὲν ἐν τῇ νουμηνίᾳ ἐπῄνεσε τὸν ἀντώνιον, πολλὰ δὲ κατεῖπε τοῦ καίσαρος. καὶ τότε μὲν ὁ καῖσαρ τῆς πόλεως ὑπεχώρησεν, αἰτίαν ἄλλην πλασάμενος. μετὰ ταῦτα δ' ἐπανελθών, καὶ φρουρὰν ἑαυτῷ περιστήσας στρατιωτῶν, μέτρια μὲν ὑπὲρ ἑαυτοῦ διελέχθη. τοῦ δὲ ἀντωνίου καὶ τοῦ σοσσίου πολλὰ κατηγόρησε, καὶ ἀδικοῦντα τὸν ἀντώνιον διὰ γραμμάτων ἐξελέγχειν ὑπέσχετο.

οἱ οὖν

ac totā Armeniā ſubegit. Artaxes uerò acie uictus, ad Parthos confugit. Antonius legionib. in Armenia relictis, Armenium in Aegyptū cum uxore & liberis adduxit: prædaq́ donata Cleopatræ, Armeniū cum ſuis, aureis cathenis uinctū, ad eā adduxit. Illi uerò nec ſupplices mulieri facti ſunt, neq; eā adorarūt, ſed ſuo nomine cōpellarūt. Poſt hæc Cleopatrā reginā regū appellari iuſsit, & prioris Cæſaris uxorē, filiū ipſius germanū Cęſaris filiū nominauit: ut Cæſarē tanq; adoptiuū & alienū criminaretur, eisq; prouincias aſsignauit. Suis uerò ex Cleopatra filijs Ptolemæo & Alexādro, multa regna attribuit. Quæ dū ageret, ad Senatū ſcripſit, ſe imperio abiturum, & ſummam rerum ipſi & populo reſtiturum: non q; ita ſentiret, ſed ut ea ſpe Cæſarem uel ab armis diſcedere cogerent, uel non obtemperantē odiſſent. Vſq; ad Araxem progreſſus, ut Parthos oppugnaturus, pactis cū Medo factis acquieuit. Ita enim conuenerat, ut Medus Antonio contra Cæſarem, Antonius Medo contra Parthos præſtò eſſet: & milites inter ſe commutarunt. Ac Medus Armeniæ recens partæ nonnulla accepit, Antonius Iotapen Medi filiam, quam Alexandro filio deſpōderet. Poſt hæc in Ioniam & Græciam ad Cæſarianum bellum eſt profectus. Medus Romanorum auxilijs munitus, Parthos & Artaxen arma inferentes uicit. Sed cum Antonius ſuos milites reuocaſſet, illius uerò retinuiſſet, uiciſſim uictus & captus eſt. Sic & Armenia & Media perierunt. Romani uerò etſi libertatem amiſerant, non tamen apertæ monarchiæ ſubiecti ſunt, priuſq; Sexto interfecto, & ſeditioſis gentib. ſubactis, à Partho quoq; ocium fuit. Tum uerò Antonio & Cæſare manifeſtè inter ſe bellū gerētib. populus haud dubia ſeruitute eſt oppreſſus. Belli aūt cauſæ hæ prætendebātur. Antonius Cæſarem accuſabat, q; Lepidi & Sexti prouincias & copias ſibi uendicaſſet, carūq; ſemiſſem poſtulabat: nec nō eorū militū, quos ex Italia ad illū pertinente, in exercitu haberet. Cæſar illū uiciſsim, q; Aegyptū priuata autoritate ſibi uendicaſſet, & Sextū occidiſſet, cui ipſe ultrò pepercisſet: & q; Armenio per fraudē capto & uincto, nomini Romano ignominiæ maculam aſperſiſſet, ac manubiarū ſemiſſem & ipſe poſtulauit. Cleopatrā uerò & ſuſceptos ex ea liberos, & donationes eis factas, ante omnia ei obijciebat. Illud tamē in primis querebatur, quòd Cæſarionē in familiā Cæſaris induceret. Dum ad hūc modū inuicē expoſtulant, arma diſſimulāter parabant, donec Cn. Domitius & C. Soſſius Antonianę factionis, Coſs. ſunt deſignati. Tum uerò apertè hoſtes facti ſunt. Cum enim Soſsius Calendis multa in Antonij laudem cum Cæſaris criminatione diſſeruiſſet: Cæſar per aliam cauſam urbe exceſſit. Deinde reuerſus, præſidio militum adhibito, modeſtè de ſe ipſo locutus, Soſſium & Antonium acriter accuſauit, ſe'que Antonium literis prolatis iniuriarum conuicturum eſſe affirmauit.

Initia & occaſiones manifeſti belli inter Cæſarem & Antonium.

Conſules

Cæſar ſenatum & populum contra Antonium concitat, eius teſtamento recitato.

Conſules igitur, qui nec contradicere auderẽt, & tacere non poſſent, urbe relicta, nõ paucis ſenatoribus comitantibus, ad Antonium ſe cõtulerunt: ac uiciſsim alij Antonio relicto ad Cæſarem abierunt, inſenſi ob Octauiam repudiatam, & Cleopatræ odio. E quibus Cæſar cùm alijs Antonij arcanis cognitis, tum quale & ubi teſtamentum eius eſſet: id acceptum publicè recitauit, facinus iniquiſsimum auſus, eaq́ recitatione etiam addictiſsimos Antonio ſic cõmouit, ut & Conſulatum & omnem poteſtatem ei adimerent: & eius familiaribus impunitatẽ & laudationes decernerent, ſi illum reliquiſſent: & Cleopatræ bellum apertè indicerẽt, quod ad Antonium potius ſpectabat, quem propter illam nihil non ſubiturum norant: cui ita ſeruiebat, ut eam & reginam & dominam appellaret, & milites Romanos in cuſtodia habere pateretur, quorum clypeis Cleopatræ nomen inſcriptum erat. Præterea mulier unà cum eo forũ ingrediebatur, ludos una curabat, ius unà dicebat, unà equitabat. In urbib. lectica ferebatur, ipſe pedes cum eunuchis ſequebatur. Vnà & pingebatur, & fingebatur: ac ipſe quidem Bacchus & Oſiris, illa Iſis & Luna uocabat. quamobrem artibus illius mente captus putabatur. Neq; uerò cum ſolũ ſed & proceres eius eò redegit impoſturis ſuis, ut Romanis quiſq; ſe imperaturũ ſperaret: & in Capitolio ius dicere, uotum & iuſiurandum maximum duceret. Antonius uerò aliquãdo acinacẽ accingebat, & peregrina ueſte utebat. Quòd ſi illi, Romanorũ conſuli & duci, crimini dabat peregrina ueſtis: noſtri tẽporis imperatores quis reprehenſione exiſmat, qui à patrio ueſtitu recedunt, & non interdum, ſed ſubinde barbarica ueſte utũtur? Hoc rerum ſtatu Cæſar et Antonius ad bellum ſe parabant, uterque multis ſocijs munitus: ac multa uulgò iactabantur, et ſigna fiebant. Nam in ſacrificio quodam ſimius fanum Cereris ingreſſus, cõturbauit omnia. Multi pueri Romę congregati, et in factionem Antonianam et Cæſarianam diuiſi, nemine iubente inter ſeſe decertarunt: & qui Antonij nomen præferebãt, uicti ſunt. Eiuſdem ſtatua marmorea ſanguine manauit. Ignis fanum Cereris & Spei abſumpſit. acciderunt & alia huius generis, quorum nihil eos terruit. Antonius enim feſtinauit, ut eos inopinãtes in Italia opprimeret. Sed cum Corcyram appuliſſet, atq; inde in Peloponeſum nauigaſſet, Patris hybernauit, & milites paſsim diſtribuit: Cæſar uerò Brunduſio ſoluẽs, tempeſtate fatigatus receſsit. Vere incipiente Antonius ſe nõ cõmouit. nã eius claſsiarij ex diuerſis gentibus collecti, cum procul ab eo hybernarent: neq; ſeſe exercebãt, & morbo ac transfugijs minuebãtur. Agrippa quoq; Methone impetu capta, nauium onerariarũ appulſus obſeruãdo, & in alijs atq; alijs Græciæ locis excenſus faciendo, admodũ eũ perturbabat. Cæſar uerò omnes milites, omnes ſenatores, omnes equites, quorũ aliqua erat autoritas, Brunduſij cõuenire iuſsit: alios,

Prodigia Actiacum bellum antegreſſa.

Actiaci belli apparatus.

οἱ δ' οὖν ὕπατοι μήτ' ἀντειπεῖν θαῤῥοῦντες, μήτε σιωπᾶν ὑπομένοντες, τῆς πόλεως ἐκχωρήσαντες, ἀπῆλθον πρὸς τὸν Ἀντώνιον, καὶ τῶν ἄλλων βουλευτῶν οὐκ ὀλίγοι· αὖθις συνεπηλελύθασιν· καὶ αὖθις ἕτεροι τὸν Ἀντώνιον λιπόντες, πρὸς Καίσαρα προσεχώρησαν, ἐπεὶ τήν τε Ὀκταβίαν συνοικοῦσαν ἀπώσατο, καὶ ἐπὶ τῇ Κλεοπάτρᾳ ἤχθοντο. δι' ὧν μαθὼν ὁ Καῖσαρ τά τε ἄλλα τοῦ Ἀντωνίου, καὶ τὰς διαθήκας αὐτοῦ, καὶ παρὰ τίσιν ἐτύγχανον, ἔλαβέ τε αὐτὰς καὶ δημοσίᾳ ἀνέγνω, πρᾶγμα ποιήσας παρανομώτατον. τοσαύτην δὲ διὰ τὰ γεγραμμένα ὀργὴν καὶ οἱ πάνυ ἐκείνῳ προσκείμενοι ἐποιήσαντο, ὥστε τήν τε ὑπατείαν καὶ τὴν ἄλλην ἅπασαν ἐξουσίαν ἀφείλοντο, καὶ τοῖς συνοῦσιν αὐτῷ ἄδειαν καὶ ἐπαίνους, ἂν ἐγκαταλίπωσιν αὐτόν, ἐψηφίσαντο· καὶ τῇ Κλεοπάτρᾳ πόλεμον ἐπήγγειλαν αὐτίκα, ὃς μᾶλλον πρὸς τὸν Ἀντώνιον ἔτεινεν (ᾔδεσαν γὰρ αὐτὸν ὑπὲρ ἐκείνης πάντα ποιοῦντα). οὕτω γὰρ αὐτὸν ἐδουλώσατο, ὥστε βασιλίδα τε καὶ δέσποιναν ὑπ' ἐκείνου καλεῖσθαι, στρατιώτας τε Ῥωμαίους ἐν τῷ δορυφορικῷ αὐτῆς ἔχειν, καὶ ταῖς ἀσπίσι πάντων τὸ ὄνομα αὐτῆς ἐπιγράφεσθαι. καὶ ἐς τὴν ἀγορὰν δὲ μετ' αὐτοῦ ἐσεφοίτα, καὶ τὰς πανηγύρεις συνδιετίθει, τὰς δίκας τε συνεξήταζε, καὶ συνίππευε, καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν ἐκείνη μὲν ἐν δίφρῳ ἐφέρετο, ὁ δ' Ἀντώνιος πεζὸς μετὰ τῶν εὐνούχων αὐτῆς ἠκολούθει. συνεγράφετό τε αὐτῇ, καὶ συνεπλάττετο, αὐτὸς Ὄσιρις καὶ Διόνυσος λεγόμενος, ἐκείνη δὲ Σελήνη καὶ Ἶσις. ὅθεν ἔκφρων ὑπ' αὐτῆς ἐκ μαγγανείας ἔδοξε γεγονέναι. καὶ οὐκ ἐκεῖνον μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν δυναμένους κατεγοήτευσε καὶ κατέδησεν, ὡς ἐλπίσαι καὶ τῶν Ῥωμαίων ἄρξειν, εὐχήν τε ποιεῖσθαι μεγίστην καὶ ὅρκον, τὸ ἐν τῷ Καπιτωλίῳ δικάσαι. ὁ δ' Ἀντώνιος ἀκινάκην τε ἐνίοτε παρεζώννυτο, καὶ ἐσθῆτι ἐχρῆτο παρὰ τὰ πάτρια. τοῦτο δὲ ὂν ὑπάτῳ ὄντι καὶ στρατηγῷ Ῥωμαίων, εἰς αἰτίαμα ἐλογίσθη ἡ ἔξω τῶν πατρίων στολή. οὐδεὶς δὲ νῦν βασιλεὺς Ῥωμαίων ποῦ αὖ τις ἐξαμαρτάνειν μῶμον καὶ αἰτίασιν, μετημφιεσμένους παρὰ τὰ πάτρια, καὶ οὐχ ἅπαξ, ἀεὶ δὲ κεχρημένους ἐσθῆτι βαρβαρικῇ; οὕτω μὲν οὖν περί τε Καίσαρι καὶ περὶ Ἀντωνίῳ συνηνέχθη τὰ πράγματα. οἱ δὲ παρεσκευάζοντο πρὸς τὸν πόλεμον, ἑκάτερος πολλοὺς συμμάχους προσειληφώς· καὶ πολλὰ παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἐθρυλεῖτο, πολλὰ δὲ καὶ σημεῖα γεγόνασι. πίθηκός τε γὰρ εἰς τὸ Δημήτριον ἐν ἱερουργίᾳ τινὶ εἰσελθὼν, πάντα τὰ ἔνδον συνέχεε. καὶ παῖδες ἐν τῇ Ῥώμῃ πολλοὶ ἀθροισθέντες, κελεύσαντος μηδενὸς συνέμιξαν ἀλλήλοις, οἱ μὲν ὡς Καισάρειοι, οἱ δὲ ὡς τοῦ Ἀντωνίου μαχόμενοι, καὶ ἡττήθησαν οἱ τὸ τοῦ Ἀντωνίου ὄνομα φέροντες. εἰκών τε αὐτοῦ λιθίνη αἷμα ἀνῆκε. καὶ πῦρ τό τε Δημήτριον, καὶ ναὸν ἕτερον Ἐλπίδος διέφθειρε. καὶ ἄλλα τοιαῦτα συνέβησαν. οὐδὲν δὲ τούτων αὐτοὺς ἐφόβησεν· ἀλλ' ὁ μὲν Ἀντώνιος ὥρμησεν ὡς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ἀδοκήτως αὐτοῖς τὸν πόλεμον ποιησόμενος. ἐλθὼν δὲ εἰς Κέρκυραν, κἀκεῖθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον ἀναπλεύσας, αὐτὸς μὲν ἐν Πάτραις παρεχείμασε, τοὺς δὲ στρατιώτας πανταχόσε διένειμεν. ὁ δὲ Καῖσαρ ἀνήχθη μὲν ἐκ τοῦ Βρεντεσίου, χειμῶνι δὲ περιπεσὼν καὶ πονηθεὶς, ἀνεχώρησεν. ἀρχομένου δὲ ἔαρος ὁ μὲν Ἀντώνιος οὐδαμοῦ ἐκινήθη. σύμμικτοι γὰρ ἐκ πολλῶν ἐθνῶν ὄντες οἱ πληρωταὶ αὐτοῦ, καὶ πόῤῥω χειμάζοντες ἀπ' αὐτοῦ, οὔτ' ἐγυμνάζοντο, καὶ νόσῳ καὶ αὐτομολίαις ἠλαττοῦντο. καὶ ὁ Ἀγρίππας τὴν Μεθώνην κατασχὼν ἐξ ἐφόδου, καὶ τὰς κατάρσεις τῶν ὁλκάδων ἐπιτηρῶν, καὶ ἀποβάσεις ἄλλοτε ἄλλῃ τῆς Ἑλλάδος ποιούμενος, ἰσχυρῶς αὐτὸν ἐθορύβει. ὁ δὲ Καῖσαρ πάντας μὲν τοὺς στρατιώτας, πάντας δὲ τοὺς δυναμένους τῶν βουλευτῶν καὶ ἱππέων, ἐς τὸ Βρεντέσιον συνήγαγε, τοὺς μὲν

ὅπως ὁ καλὸς παρὰ τοῦ Ἀντωνίου [illegible], ὁ ἐκ γυναικὸς ἡττημένος.

ὅτι ἐστρατεύσαντο κατ' ἀλλήλων πόλεμον ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Ἀντώνιος, καὶ περὶ σημείων τῶν συμβάντων.

τοὺς μὲν ὅπως αὐτῷ τι συμπράξωσι, τοὺς δ᾽ ὅπως μὴ μονωθέντες τι νεοχμώσωσι καὶ ἐνδείξηται, ὅτι τὸ πλεῖστον καὶ κρατιστεῦον τῶν ῥωμαίων ὁμογνωμονοῦν κέκτηται· καὶ σὺν αὐτοῖς τὸν ἰόνιον διαβαλὼν, καὶ τὴν κέρκυραν ἐκλειφθεῖσαν ὑπὸ τῶν φρουρούντων λαβὼν, ἐς τὸν λιμένα τὸν γλυκὺν κατῆρε. καλεῖται δὲ οὕτως, ὅτι ἐκ τοῦ ποταμοῦ τοῦ ἐς αὐτὸν ἐμβάλλοντος γλυκαίνεται. κἀκεῖθεν ἐς τὸ ἄκτιον ἔπλει. ὡς δ᾽ οὐδεὶς οὔτ᾽ ἀντέπλει, οὔτ᾽ ἐς λόγους ᾔει αὐτῷ, ἢ πρὸς μάχην ἢ πρὸς ὁμολογίαν ἐπαγγελλομένῳ οἱ ἐναντίοι, κατέλαβε τὸ χωρίον ἐκεῖνο, ἐν ᾧ νῦν ἡ νικόπολις, κἀν τούτῳ ἐφώρμουν τῷ ἀκτίῳ κατά τε γῆν καὶ θάλασσαν. τὸ δὲ ἄκτιον οἱ τοῦ ἀντωνίου προκατελάβοντο, καὶ πύργοις ὀχυρώσαντες ἐκαρτέρουν. ἐπεὶ δὲ τὴν τοῦ καίσαρος ἄφιξιν ἐπύθετο ὁ ἀντώνιος, ἠπείχθη μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἐς τὸ ἄκτιον· οὐκ εὐθὺς μέντοι καὶ ἠγωνίσατο, καίτοι τοῦ καίσαρος παντὶ τρόπῳ ἐς ἀγῶνα αὐτὸν προάγοντος· ἀκροβολισμοῖς δ᾽ ἐπὶ πλείους ἡμέρας ἐχρήσατο, μέχρι συνήθροισε τὰ στρατεύματα. ὁ δὲ καῖσαρ ἐς τὴν ἑλλάδα, τήν τε μακεδονίαν ἔπεμψε στρατιὰν, ὅπως πρὸς ἐκεῖνα μετενέγκῃ καὶ ἄκοντα τὸν ἀντώνιον. καὶ ὁ ἀγρίππας τῆς τε λευκάδος καὶ τῶν ἐν ταύτῃ σκαφῶν αἰφνιδίως ἐπιπλεύσας ἐκράτησε, καὶ πάτρας εἷλε, καὶ τὴν κόρινθον προσηγάγετο. καὶ ὁ τίτος ὁ μάρκος, ταῦρός τε ὁ στατίλιος, τὸ ἱππικὸν τοῦ ἀντωνίου ἀθρόον ἐκδραμόντες συνέσχον, καὶ φιλάδελφον βασιλέα παφλαγονίας προσεποιήσαντο. καὶ ὁ δομίτιος ὁ γναῖος καὶ ἄλλοι τῷ καίσαρι προσεχώρησαν. φοβηθεὶς οὖν ὁ ἀντώνιος, μὴ οὓς ἐς τὴν μακεδονίαν καὶ τὴν θρᾴκην ἐπεπόμφει ὑπ᾽ αὐτοῦ, τῷ καίσαρι προσθῶνται, ὥρμησε πρὸς αὐτούς. κἀν τούτῳ ναυμαχία τις συνέστη· καὶ τῇ μὲν πρώτῃ προσβολῇ ἐτρέψαντο οἱ τοῦ ἀντωνίου τοὺς τοῦ καίσαρος ὀλίγους ὄντας. τοῦ δὲ ἀγρίππου, ὃς παντὸς αὐτῷ τοῦ τοῦ καίσαρος ναυτικοῦ, κατὰ τύχην ἐπελθόντος, οὐ μόνον οὐδὲν τῆς νίκης οἱ τοῦ ἀντωνίου ἀπώναντο, ἀλλὰ καὶ ἀπώλοντο. καὶ διὰ τοῦτο ἐπανελθὼν ὁ ἀντώνιος, ἱππομαχίᾳ τινὶ πρὸς τὴν τοῦ καίσαρος προφυλακὴν ἡττήθη. καὶ ἐπεὶ τὰ ἐπιτήδεια αὐτὸν ἤρξαντο ἐπιλείπειν, βουλὴν ἐποιήσατο, πότερον κατὰ χώραν μείναντες διακινδυνεύσωσιν, ἢ μεταστάντες χρόνῳ τὸν πόλεμον διενέγκωσι. καὶ ἄλλοι μὲν ἄλλα συνεβούλευσαν. ἡ δὲ κλεοπάτρα τὰ ἐπικαιρότατα τῶν χωρίων φρουραῖς παραδοῦναι, καὶ τοὺς λοιποὺς συναπᾶραι αὐτοῖς ἐς τὴν αἴγυπτον συμβουλεύσασα, ἐνίκησεν. ἐς δὲ ταύτην ἦλθε τὴν γνώμην ὑπὸ σημείων θορυβηθεῖσα, καὶ ἐκ τῆς τοῦ στρατεύματος ἀθυμίας καὶ ἀρρωστίας δείσασα, καὶ τὸν ἀντώνιον διεφόβησεν. οὐ μέντοι λάθρα, οὐδὲ μὴν φανερῶς ἐκπλεῦσαι ὡς φεύγοντες ἐβουλεύσαντο, ἵνα μὴ ἐς δέος τοὺς συμμάχους ἐμβάλωσιν· ἀλλ᾽ ὡς ἐπὶ ναυμαχίαν παρασκευαζόμενοι, κἀνταῦθα τὰ ἄριστα τῶν σκαφῶν ἐπιλεξάμενοι, ὅτι ἐκ τῆς φθορᾶς τε καὶ τῆς αὐτομολίας οἱ ἐρέται ἠλάττωντο, κατέπρησαν τὰ λοιπὰ, καὶ νύκτωρ πάντα τὰ τιμιώτατα λαθραίως ἐμβαλόντες αὐτοῖς, ἕτοιμα ἐς ἔκπλουν ἐποίησαν. καὶ τοὺς στρατιώτας παρεθάρρυνε πρὸς τὴν ναυμαχίαν, διαλεχθεὶς αὐτοῖς ὁ ἀντώνιος. καὶ οὕτω πάντας μὲν τοὺς πρώτους τῶν συνόντων αὐτῷ ἐς τὰς ναῦς ἐνεβίβασεν, ἵνα μή τι νεωτερίσωσιν, ὡς ὁ δέλλιος καὶ ἄλλοι τινὲς αὐτομολήσαντες. παμπληθεῖς δὲ καὶ τοξότας καὶ σφενδονήτας καὶ ὁπλίτας ἐνεβίβασε. τριήρεις μὲν γὰρ ὀλίγας εἶχεν, αἱ δὲ λοιπαὶ τετρήρεις καὶ δεκήρεις ἦσαν αὐτῷ. καῖσαρ δὲ καθεώρα μὲν καὶ τὴν παρασκευὴν αὐτοῦ, καὶ

περὶ τοῦ καλουμένου γλυκέος λιμένος.

συμβολαὶ ἀντωνίου καὶ καίσαρος.

ναυμαχία καὶ νίκη τοῦ καίσαρος.

ἡ δὲ κλεοπάτρα ἀναχωρῆσαι εἰς αἴγυπτον συμβουλεύει τῷ ἀντωνίῳ.

alios, ut aliquid adiutarent: alios, ne ſeorſim rebus nouis ſtuderent: utq; oſtẽderet, ſe maximę præſtantiſsimæq; partis Romanorum cõſenſu niti. cũ iiſq; Ionio trãſmiſſo, & Corcyra, quam præſidiarij reliquerant, capta, in portu Glyce appulit, qui à dulcedine fluuij in eum influẽtis nomen habet: inde Actiũ nauigauit. Cum nemo contrà claſſem educeret, neq; quicquam uel ad pugnam uel ad deditionem hoſtes prouocanti reſponderẽt: eum occupauit locũ, in quo nunc eſt Nicopolis, ibiq; circa Actium terra mariq; ſtationes habuit. Nam ipſum Actium Antoniani præoccupatum turribus utrinq; muniebant. Antonius aduentu Cæſaris cognito, cum ſuis Actium properauit: ſed non ſtatim pugnauit, quamuis à Cæſare modis omnibus laceſſeretur. tumultuarijs tamen pugnis per dies complures certauit, donec conduxiſſet ſuos exercitus. At Cæſar in Græciam & Macedoniam miſit copias, ut Antonium uel inuitum illuc pertraheret. Agrippa ſubito acceſſu Leucade & nauib. illius loci potitus eſt, Patras cæpit, Corinthum ad deditionem compulit. Titus Marcus & Taurus Stratilius, equitatũ Antonij ſubita excurſione cæperunt, & Philadelphum Paphlagoniæ regem in ſuas partes traduxerunt. Cn. item Domitius & alij ad Cæſarẽ ſe contulerunt. Veritus igitur Antonius, ne ij quos in Macedoniam & Thraciam miſiſſet, idem facerent, ad eos properauit. Interea conflictus quidam mari factus eſt: & Cæſariani, pauci numero, ab Antonianis principiò pulſi. Sed fortuito Agrippę ſuperuentu, qui toti Cæſarianę claſsi præerat, factum eſt, ut illi non modò nullum uictoriæ fructum caperent, ſed etiam interirent. Qua de cauſa reuerſus Antonius, equeſtri certamine cum primis Cæſaris excubijs congreſſus, ſuccubuit. Et quia cõmeatus penuria laborare incipiebat, concilio indicto deliberauit, an manendum, & Martis alea periclitãda: an uerò aliò abeundum, & bellũ ducendum eſſet. Alijs aliud cenſentibus, Cleopatrę ſententia uicit, ut opportuniſsimis locis præſidia imponerẽtur, cæteri ſecum in Aegyptum nauigarent. Id autem conſilij cæpit, tum quòd prodigijs quibuſdam terrebatur, tum quia exercitus deſperationem & morbum timebat: Antonio quoq; terrorem incuſsit. Sed quia neq; clàm, neq; etiam apertè tanquam fugientes abire uolebãt, ne ſocijs terrorem incuterent, ſed tanquã ad pugnam parati nauibus optimis delectis, & quia morbo & transfugijs remigum imminutus erat numerus, reliquis crematis, & noctu precioſiſsimis quibuſq; reb. clàm illatis, ad nauigandum ſe inſtruxerunt. Antonius milites pro concione ad pugnam incitauit, atq; ita primores omnes familiarium ſuorum in naues impoſuit, ne quid noui molirentur: ut Dellius & alij transfugæ fecerant. Quàm plurimos etiam funditores, ſagittarios & armatos impoſuit. Triremes enim paucas habebat, cæteræ quadriremes & decíremes erãt. Cæſar eorũ inſtructione uiſa, cõtrà ſe

Cleopatræ & Antonij fuga.

parabat. ſed eorum conſilio tum ex alijs tum ex Dellio cognito, exercitum conuocauit: quem dum ad pugnã cohortatur, ingenti imbri & turbine in claſſem Antonij illato, reſumpta fiducia, eorũ abitũ obſeruauit. Cumq́ Antoniani in proemctu ſtarent, nec tamen prodirẽt: in animo habuit, eos uel ſtantes aggredi, uel repellere. Sed quia neq prodibant, neq ſe conuertebant, ſed loco non mutato aciem cõdenſabant, aliquantulũ moratus eſt: deinde congreſsi pugnauerunt. Cum diu æquo Marte & ancipiti uictoria dimicaretur: Cleopatræ LX naues, ſigno ab ea dato, uelis ad diſceſſum elatis pelago ſe commiſerunt. Antonius uero abeuntem Cleopatræ nauẽ cõſpicatus, in quinqueremẽ trãſcendit: oblitusq́ rerum omniũ, eam perſequitur, quæ ipſum perdiderat, & amplius perditura erat. Illa uero agnitis nauis inſignibus, ſubſtitit. Ita in illius nauem receptus, & ſolus in proram progreſſus, ſedit tacitus. triduoq́ ſic exacto, cũ Tænarum ueniſſet, à familiarium mulierũ cœtu ad concœnationem & ad concubitũ eſt inuitatus. Eius uero claſsis poſt diſceſſum ipſius cũ ad horam uſq decimã reſtitiſſet, iuſſu Cæſaris igni iniecto partim cremata eſt, partim capta. Dicũtur circiter CCC naues eſſe captæ. Hic naualis pugnæ fuit exitus, IIII. nonas Septẽb. ac tum Cæſar ſolus rerum omnium potiri cœpit, ut ab eo tempore imperiũ eius numerari incipiat. In caſtrorum loco urbem Nicopolim à uictoria nomine indito condidit, & ſtatuas æreas hominis & aſini collocauit. Ferũ enim nocturno tẽpore, pridie eius diei quo nauale prælium commiſſum eſt, tabernaculo ad naues contemplandas egreſſus, in hominẽ agaſonẽ incidiſſe, qui rogatus q̃s eſſet, reſpõderit, ſibi Fortunati eſſe nomẽ, aſino Victorini. Eę ſtatuę poſt Byzãtium trãslatæ, in equeſtri theatro ſteterũt. Pedeſtres aũt & equeſtres Antonij copię cũ VII poſt illius fugam dies permanſiſſent, deniq ad uictorẽ transiuerũt. Quidã uero, ex Romanis potiſsimum, ad Antoniũ, ſocij domũ abierũt. Cæſar in Italiã properãs, ueritus ne quis in ea motus exiſteret, Brundiſium cum ueniſſet, nõ amplius eſt progreſſus. nam ibi eum & ſenatus & ordo equeſter, & plebis maxima pars conuenerunt. Vbi rebus quibuſdam ex ſententia confectis, iterum in Græciam diceſsit, & nauib. per Iſthmum Peloponnenſem ob tempeſtatem traductis, celeriter in Aſiã tranſijt. At Cleopatra Aegyptum occupare contendit, ne qui res nouas molirentur metuens. quò cum ueniſſet, undiq pecuniã & copias coegit. Antonius in Lybiam nauigauit. Cum autẽ is quoq exercitus, quem ibi habebat, defeciſſet, ſibi manus afferre uoluit: ſed ab amicis prohibitus, Alexandriã uenit. Ibi ad pugnam ſe inſtruentes, tamẽ legatos de pacis conditionibus ad Cæſarem miſerunt. Cleopatra uerò, clam Antonio, familiaribus eius pecunias, ipſi Cæſari aureũ ſceptrum, eiuſdem materiæ coronam, & ſellam regiam miſit, tanquam unà cum his imperium etiam ei traderet.

Actiaca uictoria Monarchiæ Cæſaris initiũ.

Eutychus. Nicon.

Antonij & Cleopatræ in Aegypto acta cum Cæſare.

ἀντιπαρεσκευάζετο. μαθὼν δὲ καὶ τὴν διάνοιαν σφῶν ἐξ ἄλλων τε καὶ ἐκ τοῦ Δελλίου, συνήγαγε τὸ στράτευμα, καὶ εἰς μάχην δι' ὧν ᾔρηκει παρεκάλει. κἀν τούτῳ ὑετοῦ γενομένου λάβρου, καὶ ζάλης πολλῆς εἰς τὸ τοῦ Ἀντωνίου ναυτικὸν ἐμπεσούσης, ἀνεθάρσησεν ὁ Καῖσαρ, καὶ τὸν ἔκπλουν αὐτῶν ἐπετήρει. ὡς δὲ προεξέπλευσαν μὲν οἱ τοῦ Ἀντωνίου, οὐ μέντοι καὶ προσῄεσαν, ὥρμησε μὲν ὡς καὶ ἑστῶσι σφίσι προσμίξων, ἢ καὶ ἀναχωρῆσαι ποιήσων. ὡς δ' οὔτ' ἐξώρμησαν, οὔτ' ἀνέστρεψαν, ἀλλὰ κατὰ χώραν ἔμενον, τὴν σύνταξιν ἐπυκνοῦντο, ἀνεῖχε χρόνον τινά, εἶτα συμπεσόντες ἐναυμάχουν. ἀγχωμάλου δὲ τῆς ναυμαχίας οὔσης ἐπὶ πολὺ καὶ ἐκεῖθεν, αἱ Κλεοπάτρας ἑξήκοντα νῆες, συνθήματος παρ' αὐτῆς δοθείσης, εἰς ἀπόπλουν ἦραν τὰ ἱστία, καὶ πρὸς τὸ πέλαγος ὥρμησαν. ὁ δ' Ἀντώνιος τῆς Κλεοπάτρας ναῦν ἰδὼν ἐκπλέουσαν, πάντων ἐκλαθόμενος, εἰς πεντήρη μεταβάς, ἐδίωκε τὴν ἀπολωλεκυῖαν αὐτόν, καὶ ἔτι προσαπολοῦσαν. ἐκείνη δὲ γνωρίσασα τὸ τῆς νεὼς σημεῖον, ἀνέσχε. καὶ ἀναληφθεὶς εἰς τὴν ἐκείνης ναῦν, μόνος παρελθὼν ἐς πρῷραν, ἐκάθητο σιωπῶν, καὶ τρεῖς ἡμέρας οὕτω διήγαγεν. ἐν δὲ Ταινάρῳ γενομένους αἱ συνήθεις γυναῖκες καὶ συνήγαγον, καὶ συνδειπνεῖν καὶ συγκαθεύδειν αὐτοὺς ἔπεισαν. τὸ δὲ τοῦ Ἀντωνίου ναυτικὸν μετὰ τὴν αὐτοῦ ὑποχώρησιν ἀντισχὸν μέχρις ὥρας δεκάτης, πυρὸς ἐπενεχθέντος τοῖς σκάφεσι, κελεύσει τοῦ Καίσαρος, τὸ μὲν κατεφλέχθη, τὸ δὲ ἑάλω. λέγονται γὰρ περὶ τριακοσίας νῆες ἁλῶναι. οὕτω μὲν τῆς ναυμαχίας τέλος ἐγένετο κατὰ τὴν δευτέραν τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός, καὶ τότε μόνῳ τῷ Καίσαρι τὸ κράτος ἅπαν περιελήλυθεν, ὡς ἐκ τούτου δὴ τοῦ καιροῦ τῆς αὐτοῦ μοναρχίας ψηφίζεσθαι. πόλιν δ' ἐν τῷ τοῦ στρατοπέδου τόπῳ συνῴκισε, Νικόπολιν καλέσας αὐτήν. ἔστησε δὲ καὶ στήλας χαλκᾶς ἀνθρώπου καὶ ὄνου. λέγεται γάρ, νυκτὸς ἔτι οὔσης καθ' ἣν ἡμέραν ἡ ναυμαχία συνέστη, ἐκ τῆς σκηνῆς αὐτῷ προελθόντι, καὶ περιιόντι τὰς ναῦς, ἄνθρωπόν τινα συναντῆσαι ὄνον ἐλαύνοντα. πυθομένῳ δὲ τοὔνομα, εἰπεῖν, ἐμοὶ μὲν Εὔτυχος ὄνομα, τῷ δ' ὄνῳ Νίκων. αἱ στῆλαι δ' αὐτοῖς ὕστερον ἀνακομισθεῖσαι εἰς τὸ Βυζάντιον, ἔστησαν ἐν τῷ τῆς ἱππηλασίας θεάτρῳ. ἡ δὲ πεζή τε καὶ ἱππικὴ δύναμις τοῦ Ἀντωνίου μετὰ τὴν ἐκείνου φυγὴν ἡμέρας ἑπτὰ συμμείνασα, τέλος τῷ κρατήσαντι προσεχώρησεν. τινὲς δέ, καὶ μάλιστα τῶν Ῥωμαίων, ἀπῆλθον πρὸς τὸν Ἀντώνιον, οἱ δὲ λοιποὶ σύμμαχοι οἴκαδε. ὁ μέντοι Καῖσαρ εἰς τὴν Ἰταλίαν ἠπείγετο, μή τι νεωτερίσωσι φοβηθείς. ἐλθὼν δ' ἐς τὸ Βρεντέσιον, οὐκέτι πορρωτέρω προεχώρησεν. ἥ τε γὰρ γερουσία καὶ οἱ ἱππεῖς, τοῦ τε δήμου τὸ πλεῖστον καὶ ἕτεροι συνῆλθον ἐκεῖ. ἔνθα τινὰ τῶν δοκούντων καταπραξάμενος, ἐς τὴν Ἑλλάδα αὖθις ἀπῆρε. καὶ διὰ τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Πελοποννήσου τὰς ναῦς διὰ τὸν χειμῶνα διαγαγών, ταχέως εἰς τὴν Ἀσίαν ἀνεκομίσθη. Κλεοπάτρα δὲ φυγοῦσα, κατελάμβανε τὴν Αἴγυπτον, δεδιυῖα μή τι νεωτερίσωσι. καὶ γενομένη ἐν ταύτῃ, πανταχόθεν συνέλεγε χρήματα, ἤθροιζέ τε δυνάμεις. Ἀντώνιος δὲ ἐς Λιβύην ἀπέπλευσεν. ἐπεὶ δὲ καὶ ὅπερ εἶχεν ἐκεῖ στράτευμα ἀπέστη αὐτοῦ, ὥρμησε μὲν ἑαυτὸν ἀνελεῖν, ὑπὸ δὲ τῶν φίλων ἐκωλύθη, καὶ ἀνεκομίσθη εἰς Ἀλεξάνδρειαν. καὶ παρεσκευάζοντο μὲν ὡς καὶ πολεμήσοντες· ἔστελλον δέ τινας καὶ πρὸς Καίσαρα, λόγους ὑπὲρ εἰρήνης κομίζοντας, τοῖς δὲ συνοῦσιν αὐτῷ χρήματα. καὶ ἡ Κλεοπάτρα κρύφα τοῦ Ἀντωνίου, σκῆπτρον αὐτῷ χρυσοῦν καὶ στέφανον ὅμοιον, καὶ δίφρον βασίλειον ἔπεμψεν, ὡς καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτῷ δι' αὐτῶν διδοῦσα.

ναυμαχία τοῦ Καίσαρος, καὶ τοῦ Ἀντωνίου καὶ Κλεοπάτρας ἐκεῖ, καὶ ἀπόπλους αὐτῆς ἀπαίσιος.

ἧττα παντελὴς τοῦ ναυτικοῦ Ἀντωνίου.

ὅτι μετὰ τὴν [illegible] τοῦ Ἀντωνίου μόναρχος ὁ Καῖσαρ [illegible].

περὶ [illegible], καὶ περὶ τοῦ φάσματος τοῦ περὶ τὴν ναυμαχίαν ὀφθέντος τῷ Καίσαρι.

[illegible] τῷ Ἀντωνίῳ.

δεῖξαι. ὁ δὲ τὰ μὲν δῶρα ἔλαβεν, οἰωνὸν αὐτὰ ποιούμενος, ἀπεκρίνατο δὲ τῷ μὲν Ἀντωνίῳ οὐδέν· Κλεοπάτρᾳ δέ, ὅτι ἀποκτείνασα τὸν Ἀντώνιον, ἢ ἐκβαλοῦσα, ἄδειαν αὐτῇ δώσει, καὶ τὴν ἀρχὴν ἀκέραιον ἐάσει ἀπεγγέλλειν. ἐν τούτῳ δὲ τὰς ἐν τῷ Ἀραβικῷ κόλπῳ ναυπηγηθείσας τῇ Κλεοπάτρᾳ τριήρεις, κατέκαυσαν οἱ Ἀράβιοι, καὶ τὰς ἐπικουρίας οἵ τε δῆμοι καὶ οἱ δυνάσται ξύμπαντες ἀπηρνήσαντο. Ἀντώνιος δὲ καὶ ἡ Κλεοπάτρα ἀκούσαντες τὰ παρὰ τοῦ Καίσαρος αὐτοῖς ἐπεσταλμένα, ἔπεμψαν αὖθις, ἡ μὲν χρήματα αὐτῷ πολλὰ δώσειν ὑπισχνουμένη, ὁ δὲ τῆς τε φιλίας καὶ τῆς συγγενείας αὐτὸν ἀναμιμνήσκων, καὶ ἑαυτὸν διαχρήσεσθαι ἐπαγγέλλων, ἂν διὰ τοῦτο ἡ Κλεοπάτρα σωθῇ. οὐδὲν μὲν οὖν οὐδὲ τότε τῷ Ἀντωνίῳ ἀπεκρίθη· τῇ δὲ Κλεοπάτρᾳ πολλὰ καὶ τότε ἠπείλησε καὶ ὑπέσχετο. φοβηθεὶς δὲ μὴ τὰ χρήματα παμπληθῆ ὄντα διαφθείρῃ ἡ Κλεοπάτρα, ἃ εἰς τὸ μνημεῖον ὃ ἐν τοῖς βασιλείοις κατεσκεύαζεν, ἤθροισε (καὶ γὰρ πάντα κατακαύσειν ἠπείλει μεθ' ἑαυτῆς, εἰ ὧν βούλοιτο διαμάρτῃ) Θύρσον οἰκεῖον ἔπεμψεν ἐξελεύθερον πολλὰ φράσοντα αὐτῇ φιλάνθρωπα, καὶ ὅτι ἐρωτικῶς ἔχοι ὁ Καῖσαρ αὐτῆς. ὅθεν καὶ τὸ Πηλούσιον κατέσχεν ὁ Καῖσαρ, δυνάμει μὲν τῷ φανερῷ, λάθρᾳ δὲ προδοθὲν ὑπὸ Κλεοπάτρας. ἐρᾶν γὰρ αὐτῆς ἀκούσασα, καὶ τοῦτο πεπεισμένη, εὐθὺς αὐτῷ προεῖτο τὸ Πηλούσιον. ὁ δ' οὖν Ἀντώνιος ἀπών, ἐπεὶ τὴν τοῦ Πηλουσίου κατάληψιν ἔγνω, ἐπανελθών, πρὸ τῆς Ἀλεξανδρείας τῷ Καίσαρι προαπήντησε, καὶ συμβαλὼν τοῖς ἱππεῦσι κεκμηκόσιν ἐκ τῆς ὁδοιπορίας, ἐνίκησε. κἀκ τούτου ἀναθαρσήσας, καὶ ὅτι τοξεύμασιν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Καίσαρος γράμματα ἐνέπεμψε, πολλὰ χρήματα τοῖς στρατιώταις ἐπαγγελλόμενος, προσέμιξε καὶ τῷ πεζῷ, καὶ ἡττήθη. καὶ ὁ μὲν ἐλαττωθεὶς ἀπέκλινε πρὸς τὸ ναυτικόν, καὶ ὡς ναυμαχήσων παρεσκευάζετο, ἢ πρὸς Ἰβηρίαν πλευσούμενος. γνοῦσα δὲ τοῦτο ἡ Κλεοπάτρα, τὰς μὲν ναῦς αὐτομολῆσαι ἐποίησεν, αὐτὴ δὲ εἰς τὸ ἠρίον εἰσέδυ αἰφνίδιον, ὡς τάχα τὸν Ἀντώνιον φοβουμένη, ὑποπτεύοντα προδεδόσθαι παρ' αὐτῆς. δύο δὲ ἦσαν ἐκεῖ σὺν αὐτῇ θεράπαιναι, καὶ εὐνοῦχος εἷς. εἰσελθοῦσα δέ, τὰς μὲν θύρας κατέκλεισεν ἀσφαλῶς, πρὸς δὲ τὸν Ἀντώνιον τοὺς ἀπαγγελοῦντας ἔπεμψεν ὅτι τέθνηκε. πιστεύσας δ' ἐκεῖνος, ᾔτει τινὰ τῶν παρόντων ἐπικτεῖναι αὐτόν. ὡς δ' ἐκεῖνος σπασάμενος τὸ ξίφος ἑαυτὸν κατειργάσατο, εὖγε, εἶπεν, ὦ Ἔρως (τοῦτο γὰρ ἦν ὄνομα τῷ ἀνθρώπῳ) ὅτι μοι τί χρὴ ποιεῖν διδάσκεις· καὶ πλήξας ἑαυτὸν διὰ τῆς κοιλίας, εἰς τὴν κλίνην ἀφῆκεν. ἦν δ' οὐκ εὐθυθάνατος ἡ πληγή. θορύβου δὲ γενομένου, ᾔσθετο ἡ Κλεοπάτρα, καὶ τὰς μὲν θύρας οὐκ ἀνέῳξεν, ἄνωθεν δὲ προκύψασα (οὔπω γὰρ τὰ πρὸς τῇ ὀροφῇ ἐξείργαστο) καὶ μαθοῦσα τὸ γεγονός, κομίζειν αὐτὸν εἰς τὸν τάφον ἐκέλευσε. γνοὺς δ' ἐκεῖνος ἔτι ζῶσαν αὐτήν, ἐπεκάλει κομισθῆναι ἐκεῖ, καὶ κομισθεὶς σειραῖς καὶ καλῳδίοις ἀνείλκετο ὑπ' αὐτῆς καὶ τῶν θεραπαινίδων ἀμφοῖν. δεξαμένη δὲ αὐτὸν αἵματι πεφυρμένον καὶ δυσθανατοῦντα, τούς τε πέπλους περιέρρηξεν ἐπ' αὐτῷ, καὶ τὰ στέρνα ἔτυπτε, καὶ κατεσπάραττε ταῖς χερσίν. ὁ δὲ οἶνον πιεῖν ᾔτησε, καὶ πιών, καί τινα ὁμιλήσας τῇ Κλεοπάτρᾳ, ἐξέλιπε. Καῖσαρ δὲ ἀγγελθέντος αὐτῷ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀντωνίου, ἀπεδάκρυσε, καὶ τὰς ἐπιστολὰς ἐκείνου τοῖς φίλοις ἀναγινώσκων, κατεγίνωσκεν ἑαυτοῦ, ὡς εὐγνώμονα αἰτοῦντος ἐκείνου καὶ δίκαια, αὐτοῦ δὲ φορτικῶς καὶ ὑπερηφάνως πρὸς τὰς ἀποκρίσεις διακειμένου. εἰς δὲ τὴν Κλεοπάτραν ἔπεμψε τὸν Προκλήϊον, ζῶσαν αὐτὴν κρατῆσαι θέλων, μέγα πρὸς δόξαν ἡγούμενος, διαγαγεῖν αὐτὴν εἰς τὸν θρίαμβον. ἡ δὲ ἐντὸς θυρῶν κεκλεισμένων ἰσχυρῶς, στᾶσα διελέχθη αὐτῷ.

[illegible]

μάχη τῶν τε Καίσαρος καὶ τοῦ Ἀντωνίου.

[illegible]

ὅπως ἐκρατήθη ἡ Κλεοπάτρα.

deret. Cæſar muneribus boni ominis cauſa acceptis, Antonio nihil reſpondit: Cleopatræ nunciari iuſsit, ſi Antoniũ uel occidiſſet, uel eieciſſet, ſe impunitatẽ ei daturum, & regnũ inuiolatum relicturũ. Interea ædificatas Cleopatrę in ſinu Arabico naues, Arabes cremauerũt, auxilia populi Dynaſtæq́; omnes negauerũt. Accepto Cęſaris reſpõſo, denuó legatos miſerũt: Cleopatra magnam pecuniã pollicẽs, Antonius cognationis & amicitiæ eum cõmonefaciens, ſeq́; ſibi manus allaturũ affirmans, ſi ſuus interitus Cleopatræ ſalutem allaturus eſſet. Cæſar uerò ne tum quidẽ Antonio quicquam reſpondit, Cleopatræ uero multa & cõminatus & pollicitus eſt: & quia metuebat, ne mulier ingentẽ pecuniam, quã in monumentũ in regia paratũ intulerat, aboleret (minata enim erat, niſi uotorũ cõpos fieret, eam ſe unà ſecum crematurã) Thyrſum libertum ad eam miſit, qui præter alia humanitatis plena, illudentiã ei diceret, Cæſarem amore illius eſſe captum. Sic Peluſio potitus eſt, quaſi urbẽ ui expugnaſſet, cũ reuera prodita eſſet à Cleopatra. Nam quũ ſe ab illo amari audiſſet, atq; eius deſiderio teneretur, ſtatim ei Peluſiũ dedidit. Antonius igitur abſens, Peluſij occupatione cognita, in reditu ante Alexandriã equitatũ Cęſaris itinere fatigatũ uicit. Inde receptis animis, & eo fretus, quod literas ſagittis appẽſas in caſtra Cæſaris eiaculatus eſſet, quib. magnam pecuniam militib. pollicebatur: etiã pedites aggreſſus, & uictus, ſpe in claſſem collata, ita ſe parauit, quaſi aut mari pugnaturus, aut in Hiſpaniã abiturus. Eo Cleopatra cognito, curauit ut naues ad Cæſarem tranſirent, ipſa monumentũ repentè cum duab. ancillis & uno eunucho ſubijt, quaſi Antoniũ timeret, qui ſe ab ipſa prodi putaret. & ianua diligenter clauſa, ad illũ miſit, qui ei nunciarent, ipſam eſſe mortuã. Quod cum crederet Antonius, ſe à quodã occidi iuſsit. Vt uerò ille ſtricto gladio ſemetipſum interfecit: Rectè uerò, inquit, Eros (id enim homini erat nomen, quod Latinis Amorem ſiue Cupidinẽ ſignificat) quid ſit agẽdum me doces: illatoq́; in uentrem ictu, nõ ſtatim lethifero, lectulo incubuit. Tumultu orto, Cleopatra fores non aperuit, ſed ſupernè proſpectans (necdum enim tectum abſolutũ erat) eo facinore cognito, illũ in monumentũ inferri iuſsit. qui cum eam uiuere cognouiſſet, ut ad eam portaretur, orauit. Cũ allatus eſſet, cathenis et funib. ab ea & ambabus ancillis attrahebatur. Quem ubi cruentatum & moribundũ accepit, ueſtes ſuas ſcidit, & pectus manib. plãxit, ac ſe lacerauit. At ille uino poſtulato, hauſtoq́;, nõnulla cum muliere collocutus, expirauit. Cæſar Antonij morte nũciata, illachrymauit: & literas eius amicis recitans, ſeipſum damnauit, quod illi æqua & iuſta poſtulanti, arroganter & ſuperbè reſponſum negaſſet. Proculeium autem ad Cleopatram capiendam, & in uita retinendam miſit: quód magnæ ſibi gloriæ fore putabat, ſi eam in triumpho duceret. Illa uerò intra fores fortiter clauſas ſtans, cũ eo col-

Antonij interitus.

Cleopatræ interitus.

locuta eſt. Cæſar cognito loco in quo eſſet, Gallum miſit qui cum ea ageret. Quo de induſtria ſermonem ad fores trahente, Proculeius cum duob. miniſtris ſcala per feneſtrã clàm ſcandit. Cum verò altera ex unà incluſis mulieribus exclamaſſet, Miſera Cleopatra uiua caperis: pugione quo ſcincta erat, ſe ferire inſtituit. Sed Proculeius celeriter accurrit, eamque cõtinuit: ereptoque pugione, inquiſiuit, ne quod uenenũ occultaret. Cæſar Epaphrodito liberto mandauit, ut eam omni diligẽtia uiuentem aſſeruaret, atque ipſe urbem ingreſſus eſt. Antonio a Cleopatra magnifico & regio apparatu tumulato, cũ febre laboraret (nã pectus eius exulceratũ erat & inflammatum) inedia ſibi necem cõſciſcere inſtituit. Quo Cæſar animaduerſo, minis & terrore de liberis iniecto, eam ueluti machinis admotis expugnauit, ut cibum & curationẽ admitteret, ac paulo pòſt ipſe ad eam alloquendam uenit. Illa uerò in tenui ſtragulo inſtar pauperculæ decumbẽs, exiliit: & cũ ad eius genua prouoluta, recũbere iuſſa eſſet, eum uoce tremula & oculis fletu confectis aſsidentẽ perinde orauit, ac ſi uitæ cupidiſsima eſſet, poſtremò pecuniæ deſcriptionem ei obtulit. Cæſar eam uitæ cupidã eſſe ratus, gauiſus eſt: ac ſe omni ſpe illã ſplẽdidius
„ tractaturũ pollicendo decepiſſe putans, ipſe ma-
„ gis eſt deceptus. Cũ enim illa cognouiſſet eum terra per Syriam iturũ, ipſam uero poſt triduum Romam miſſurũ: orauit, ut Antonio parentare liceret. quo permiſſo, ad monumentum perlata, magno luctu edito, loculoque coronis & inferijs ornato, balneũ ſibi parari iuſsit. Dũ lota accumbit, ſplẽdideque prãdet: quidam ex agro uas plenum ficubus portans, à cuſtodib. quid ferret rogatus, oſtẽſis ficubus ingredi iuſſus eſt. Poſt prandiũ Cleopatra literas obſignatas Cęſari miſit, quibus orabat, ut cum Antonio ſepeliretur. Vnde ille ſtatim intellexit, quid actum eſſet, ac ſem explorari iuſsit. Qui miſsi erant, cum properè accurriſſent, mortuã eam in aureo lecto regaliter ornatã inuenerũt, altera eius ancilla Irade ad pedes illius expirante, altera Charmonio ex grauedine capitis iam labaſcẽte, & diadema Cleopatræ exornante. Cui cum quidã dixiſſet, Pulchra uerò iſta ſunt Charmoniũ? illa, Pulcherrima, inquit, & decora tot regib. oriũdæ. His dictis, & ipſa iuxta lectũ exanimis concidit. Fertur autẽ Cleopatra morſu aſpidis ſerpẽtis perijſſe, unà cum ficubus allata: alij in hydria aſſeruatam tradunt aſpidem, & colu aurea laceſsitam & iritatam eius brachium mordicus arripuiſſe. Dicitur & uenenum in cultello cauo habuiſſe, quem capillo occultauerit. Dion autem refert, acum qua capillum diſcriminaret, ueneno inunctam fuiſſe: cuius ueneni ea uis eſſet, ut cum ſanguinem attigiſſet, celerrimè & minima cum moleſtia exitium afferret. Vtcunque ſit, illa perijt. ueritas ignoratur: niſi quòd in eius brachio duæ uibices tenues & obſcuræ apparuerunt, in corpore nulla ueneni indicia ſunt animaduerſa. neque ſerpens ipſe repertus eſt, niſi quòd nonnulli dixerunt, ſe tractus illius quoſdam iuxta mare, quo

Controuerſie de genere mortis Cleopatræ.

αὐτῷ. ὡς δὲ καταμαθὼν τὸν τόπον ἀπήγγελε Καῖσαρ, Γάλλος μὲν ἐκπεμφθεὶς αὐτῇ ἐντευξόμενος, ὃς ἐμάκυνε πρὸς ταῖς θύραις τὸν λόγον ἐπίτηδες, Προκλήϊος δὲ κλίμακι διὰ θυρίδος εἰσῆλθε λαθὼν μετὰ δύο ὑπηρετῶν. τῆς δὲ μιᾶς τῶν αὐτῇ συγκαθειργμένων γυναικῶν ἀνακραγούσης, τάλαινα Κλεοπάτρα ζωγρῇ, ὥρμησε μὲν ἑαυτὴν πατάξαι (περιέζωστο γὰρ ξιφίδιον) προσδραμὼν δὲ αὐτῇ ὁ Προκλήϊος, συνέσχεν αὐτήν, καὶ ἀφείλετο τὸ ξιφίδιον, καὶ μή τι κρύπτῃ φάρμακον ἐξηρεύνησεν. ἐπέτρεψε δὲ Καῖσαρ Ἐπαφροδίτῳ ἀπελευθέρῳ, κελεύσας ζῶσαν τηρεῖν πάνυ ἐπιμελόμενον, αὐτὸς δὲ Καῖσαρ εἰσήλασεν εἰς τὴν πόλιν. καὶ ὁ Ἀντώνιος παρὰ τῆς Κλεοπάτρας ἐτάφη πολυτελῶς καὶ βασιλικῶς. πυρετοῦ δὲ αὐτῇ γινομένου (ἐφλέγμαινε γὰρ αὐτῇ τὰ στέρνα, καὶ ἥλκωτο) τροφῆς ἀπείχετο, ὡς ἐντεῦθεν λυθησομένη τῆς ζωῆς. ὃ ὑποπτεύσας ὁ Καῖσαρ, ἀπειλὰς αὐτῇ καὶ φόβους περὶ τῶν τέκνων προσέβαλεν, οἷς ἐκείνην καθάπερ μηχανήμασιν ὑπηγάγετο, καὶ τροφὴν καὶ θεραπείαν προσίεσθαι. μετ᾽ ὀλίγον δὲ ἦλθεν ὁ Καῖσαρ αὐτῇ ἐντευξόμενος. ἡ δὲ λιτῶς ἐν στιβάδι κατακειμένη ὥσπερ μονοχίτων, ἀναπηδήσασα προσέπεσεν αὐτῷ, ὑποτρέμουσα τῇ φωνῇ, καὶ συντετηκυῖα τοῖς ὄμμασι. κελεύσαντος δὲ τοῦ Καίσαρος ἀνακλιθῆναι, καὶ αὐτοῦ παρακαθισαμένου, ἐδεῖτο αὐτοῦ ὡς μάλιστα τῆς ζωῆς ἀντεχομένη, τέλος δὲ τῶν χρημάτων ἀναγραφὴν αὐτῷ ἐνεχείρισεν. ὁ δὲ φιλοψυχεῖν αὐτὴν οἰόμενος, ἥσθη, καὶ εἰπὼν ὅτι πάσας ἐλπίδας αὐτῇ λαμπροτέρων χρήσεται, ἀπηλλάγη μὲν ὡς ἐξηπατηκώς, μᾶλλον δὲ αὐτὸς ἐξηπάτητο. μαθοῦσα γὰρ ὡς ὁ Καῖσαρ μὲν πεζῇ διὰ Συρίας ἔγνωκεν ἀπιέναι, αὐτὴν δὲ εἰς τὴν Ῥώμην στελεῖ μετὰ τρίτην ἡμέραν, ἐδεήθη Καίσαρος, ὅπως ἐναγίσῃ τῷ Ἀντωνίῳ χοάς. καὶ ἐπιτρεψαντος, ἐπὶ τὸν τάφον κομισθεῖσα, πολλὰ ὀλοφυραμένη, ὅτι εἴψασα καὶ κατασπασαμένη τὴν σορόν, ἐκέλευσεν αὐτῇ λουτρὸν γενέσθαι. λουσαμένη δὲ, καὶ κατακλιθεῖσα, ἄριστον ἠρίστα λαμπρόν. καί τις ἧκεν ἀπ᾽ ἀγροῦ κομίζων ἀγγεῖον σύκων μεστόν. τῶν δὲ φυλάκων, τί φέροι ἀνακρινόντων, ἐκφήνας τὰ σῦκα ὑπέδειξεν, οἱ δὲ εἰσάγειν ἐκέλευον. μετὰ δὲ τὸ ἄριστον ἡ Κλεοπάτρα δέλτον κατασεσημασμένην τῷ Καίσαρι ἔπεμψε. Καῖσαρ δὲ ὡς ἐνέτυχε ταύταις δεομένης αὐτῇ συνταφῆναι τῷ Ἀντωνίῳ, ταχὺ συνῆκε τὸ πεπραγμένον, καὶ κατὰ τάχος τοὺς σκεψομένους τὸ γενόμενον ἔπεμψεν. οἱ δὲ δρόμῳ καταλαβόντες, εὗρον αὐτὴν τεθνηκυῖαν ἐν χρυσῇ κλίνῃ κεκοσμημένην βασιλικῶς. τῶν δὲ θεραπαινῶν ἡ μὲν Εἰρὰς πρὸς τοῖς ποσὶν ἀπέθνησκεν. ἡ δὲ Χαρμιόνιον ἤδη καρηβαροῦσα καὶ σφαλλομένη, κατεκόσμει τὸ περὶ κεφαλὴν ἐκείνης διάδημα. εἰπόντος δέ τινος, καλὰ ταῦτα Χαρμιόνιον; κάλλιστα μὲν οὖν, ἔφη, καὶ πρέποντα τῇ τοσούτων ἐκγόνῳ βασιλέων. καὶ ταῦτα εἰποῦσα, παρὰ τὴν κλίνην ἔπεσε καὶ αὐτή. λέγεται δὲ ἀσπίδος δήγματι θανεῖν, κομισθείσης μετὰ τῶν σύκων. οἱ δὲ ἐν ὑδρίᾳ τηρηθῆναι τὴν ἀσπίδα φασίν, ἠλακάτῃ δὲ χρυσῇ τῆς Κλεοπάτρας ἐκκαλυψαμένης αὐτήν, καὶ ἐξαγριωθεῖσαν ἐμφῦναι αὐτῆς τῷ βραχίονι. λέγεται δὲ καὶ φάρμακον αὐτὴν ἔχειν ἐν κνηστίδι κοίλῃ, καὶ τὴν κνηστίδα κρύπτειν ἐν τῇ κόμῃ. ὁ δὲ Δίων, βελόνην αὐτὴν ἐν φησίν, ᾗ τὰς τρίχας ἀνῄρει, ἰῷ τινι κεχρισμένην, δύναμιν ἔχοντι, εἰ αἵματος ἅψοιτο, ὡς τάχιστα καὶ ἀλυπότατα φθείρειν. ἡ μὲν οὖν ἀπώλετο· τὸ δὲ ἀληθὲς οὐκ ἐγνώσθη, ἢ ὅτι περὶ τὸν ἕτερον βραχίονα δύο στιγμαὶ ὤφθησαν λεπταί τε καὶ ἀμυδραί, οὐδὲ φαρμάκου τι σημεῖον περὶ τὸ σῶμα ἐκείνης ἐξελήλεγκτο, οὔτε τὸ θηρίον εὑρέθη, εἰ μή τινες συρμοὺς αὐτοῦ παρὰ θα-

[illegible]

λάκωσιν, ὃ τὸ δωμάτιον ἀφεώρα καὶ θυρίδας ἦσαν, ἰδεῖν ἔφασκον. εἴκασαν δὲ ὑπ' ἀσπίδος αὐτὴν θανεῖν, ὅτι πολλὰ πρόσθεν συνῆγε θανάσιμα φάρμακα, καὶ ταῦτα δὶς καταψηφισμένοις θάνατον προὔβαλλε· καὶ τὰ μὲν ὠκύμορα καταλαμβάνειν, ὀδυνηρὸν δ' ἐπάγοντα θάνατον, τὰ δὲ πρᾳότερα μὲν, διὰ χρόνου δὲ κατεργαζόμενα· μόνον δ' εὕρισκε τὸ δῆγμα τῆς ἀσπίδος ἄνευ σπασμοῦ κάρον ὑπνώδη ἐφελκόμενον ἱδρῶτι μαλακῷ, καὶ τῶν αἰσθητηρίων ἀμαυρώσει ῥᾳδίως ἐκνεκροῦν. ἀκούσας δὲ ὁ Καῖσαρ τὴν τελευτὴν αὐτῆς, ἐξεπλάγη. καὶ φάρμακα τῷ σώματι καὶ ψύλλους ἐπήνεγκεν. οἱ δὲ ψύλλοι ἄνδρες εἰσί (γυνὴ γὰρ τὴν δύναμιν ταύτην ἔχειν οὐ πέφυκεν) δύνανται δὲ πάντα ἰὸν παντὸς ἑρπετοῦ, πρὶν θανεῖν τὸν δεδηγμένον ἢ τετρωμένον, ἐκμυζᾶν, καὶ αὐτοί τι μὴ βλάπτεσθαι, καὶ τὸν πεφαρμαγμένον θεραπεύειν. φύονται δὲ ἐξ ἀλλήλων, καὶ δοκιμάζουσι τὰ γεννηθέντα, ἢ μετὰ ὄφεων ἐμβληθέντα, ἢ καὶ τῶν σπαργάνων αὐτῶν ἐπιβληθέντων ἰοβόλοις τισίν· οὔτε γὰρ τῷ παιδὶ λυμαίνονται, καὶ ὑπὸ τῆς ἐσθῆτος αὐτοῦ ναρκῶσιν. ὁ μὲν οὖν Καῖσαρ ἐπὶ τῇ τῆς γυναικὸς τελευτῇ ἠχθέσθη, καὶ τὴν ἐκείνης εὐγένειαν ἐθαύμασε, καὶ συνταφῆναι τῷ Ἀντωνίῳ ἐκέλευσε πολυτελῶς καὶ βασιλικῶς. ἔντιμοι δὲ καὶ αἱ θεράπαιναι ταφῆς ἔτυχον, ἐκείνῃ προσέξασαι. ἐτελεύτησε δὲ Κλεοπάτρα μὲν τεσσαρακοντούτης, ἑνὸς δέοντος, τὰ δὲ δύο καὶ εἴκοσι βασιλεύσασα, πλείω δὲ τῶν δεκατεσσάρων Ἀντωνίῳ συνάρξασα. Ἀντώνιον δὲ οἱ μὲν ἕξ, οἱ δὲ τρισὶν ὑπερβαλεῖν φασὶ τὰ πεντήκοντα. τὸν δὲ τοῦ Ἀντωνίου υἱὸν Ἄντυλλον τὸν ἐκ τῆς Φουλβίας, καὶ τὸν τῆς Κλεοπάτρας τὸν Καισαρίωνα, ὁ Καῖσαρ ἀπέκτεινε. Ἀντώνιος μὲν οὖν καὶ Κλεοπάτρα οὕτως ἀπηλλάξαν. Καῖσαρ δὲ τὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ βασιλέως νεκρὸν εἶδε, καὶ προσήψατο αὐτοῦ. τὰ δὲ τῶν Πτολεμαίων σώματα, καίτοι τῶν Ἀλεξανδρέων δεῖξαι οἱ καὶ ταῦτα βουληθέντων, ἰδεῖν οὐκ ἠθέλησεν, εἰπὼν, ὅτι βασιλέα, ἀλλ' οὐ νεκροὺς ἰδεῖν ἐπεθύμησε. διὰ δὲ ταῦτα οὐδὲ τῷ Ἄπιδι ἐντυχεῖν ἠθέλησε, λέγων, θεοὺς, ἀλλ' οὐχὶ βοῦς προσκυνεῖν εἰθίσθαι. τὴν δ' Αἴγυπτον ὑποτελῆ ἐποίησε, χρήματά τε πάμπολλα εὑρὼν, καὶ πάντα ἀφελόμενος. καὶ τὰ ἐκεῖ ὡς αὐτῷ ἐδόκει διοικησάμενος, ἐς τὴν Ἀσίαν διὰ τῆς Συρίας ἀπῆλθε, καὶ ἐκεῖ παρεχείμασεν. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι καὶ τότε καὶ πρότερον, ὅτε τὴν ναυμαχίαν ἐνίκησε, πολλὰς τιμὰς αὐτῷ ἐψηφίσαντο. κατὰ δὲ τὸν τοῦ θέρους καιρὸν ἐς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐς τὴν Ἰταλίαν ἐπεραιώθη. καὶ αὐτοῦ ἐς τὴν πόλιν ἐσελθόντος, ἔθυσάν οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ ὁ ὕπατος ἐβουθύτησεν, ὃ μήπω πρότερον ἐπ' ἄλλῳ ἐγένετο. ἑώρτασε δὲ καὶ ἐπὶ τρισὶν ἡμέραις τὰ νικητήρια, καὶ ἐπιφανεῖς αἱ πομπαὶ πᾶσαι γεγόνασι. τοσαῦτα γὰρ ἠθροίσθησαν λάφυρα, ὥστε πάσαις ἐξαρκέσαι. περιεκομίσθη δὲ καὶ εἴδωλον τῆς Κλεοπάτρας ἐπὶ κλίνης, ἀσπίδα ἐμπεφυκυῖαν ἔχουσα τῷ βραχίονι. καὶ μετὰ τῶν ἄλλων αἰχμαλώτων καὶ οἱ ἐκείνης παῖδες, ὅ τε Ἀλέξανδρος ὁ Ἥλιος, καὶ Κλεοπάτρα ἡ καὶ Σελήνη. ἐφ' ἅπασι δ' ὁ Καῖσαρ ἐσήλασε, καὶ θεωρίαι ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐγένοντο. καὶ ὁ Κράσσος ὁ Μάρκος κατὰ τούτους τοὺς χρόνους ἐς τὴν Μακεδονίαν, καὶ ἐς τὴν Θρᾴκην, καὶ ἐς τὴν Ἑλλάδα πεμφθεὶς, πολλοῖς ἐπολέμησεν ἔθνεσι, καὶ τὰ μὲν ἐνίκησε, τὰ δὲ προσηγάγετο. τὰ δ' ἔθνη ταῦτα πάλαι μὲν Μυσοί τε καὶ Γέται ἐκαλοῦντο, πᾶσαν γὰρ μεταξὺ τοῦ τε Αἵμου καὶ τοῦ Ἴστρου οὖσαν νεμόμενοι· προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου, τινὲς αὐτῶν καὶ ἄλλοις ὀνόμασιν ἐπεκλήθησαν. καὶ μετὰ ταῦτα πᾶν ὅσα ὁ ποταμὸς ὁ Σαῦος ἐς τὸν Ἴστρον ἐμβάλλων ὑπὲρ τῆς Δαλματίας, καὶ τῆς Μακεδονίας, τῆς τε Θρᾴκης ἀπὸ τῆς Παννονίας ἀφορίζει, ἐς τὸ τῆς Μυσίας προσκεχώρηκεν ὄνομα, καὶ ἐν αὐτοῖς ἄλλα τε πολλὰ εἰσὶν ἔθνη, καὶ οἱ Τριβαλλοὶ προσαγορευθέντες, οἵ τε καλούμενοι

Δαρδάνοι

ὅτι ὁ καῖσαρ τὸν τ' ἀλεξάνδρου εἶδε νεκρόν.

[illegible]

ὅτι τότε οἱ μυσοὶ ἐνίκησαν ἔθνη.

te, quò conclaue aſpectabat, & feneſtræ erant, conſpexiſſe. Cæterum coniectura fuit, eam aſpidis morſu periiſſe, quod multa lethalia uenena pridem collegerat, eaque damnatis capitis proponebat. quorũ alia mortem celerẽ cum magno cruciatu afferrent, alia mitiora tardiorem. ſolum autem morſum aſpidis obſeruarat, ueternũ ſoporiferum cum molli ſudore citra conuulſionẽ inducere, & ſenſib. hebetatis leuiter extinguere. Cæſar eius interitu audito obſtupuit, & cadaueri remedia & Pſyllos adhibuit. Pſylli autẽ uiri ſunt (nulla enim mulier ea ui prædita eſt) qui quoduis uenenũ cuiuſuis ſerpentis, priuſquam is qui morſus aut uulneratus eſt, moritur, exugendo, nec ipſi lædũtur, & uenenis infecto ſalutem afferunt. Propagãtur alij ex alijs, & fœtus explorant, uel in ſerpentes cõiectos, uel eorum faſcijs ſerpentibus iniectis: qui nec puerũ lædũt, & ueſtibus illius tecti torpeſcunt. Cæſar igitur Cleopatræ obitu doluit, generoſam eius indolẽ admiratus, eamque magnificè regaliterque cum Antonio ſepeliri iuſsit. Sunt & ancillæ iuſſu illius honorificã ſepulturã aſſecutę. obijt Cleopatra annos uiide XL nata, è quib. II & XX regnauit, amplius XIIII cum Antonio imperauit. Antonium uerò alij III, alij VI, & L uixiſſe annos tradunt. Eius ex Fuluia filiũ Antyllũ, & Cleopatræ filiũ Cæſarionem, Cæſar interfecit. Cleopatra atque Antonio ad hũc modũ ſublatis, Alexandri regis corpus uidit & attrectauit. Ptolemæorum etiã Alexãdrinis oſtendere uolentibus, recuſauit: ſe enim regem uidere cupiuiſſe, nõ cadauera. neque Apidẽ adire uoluit: quòd deos, non boues adorare conſueuiſſet. Aegyptum tributariam fecit, & pecuniam omnem, quam ibi maximam reperit, ſecum auexit. Rebus in Aegypto ſuo arbitratu ordinatis, per Syriã in Aſiam abijt, ibique hybernauit. Romani uerò & tum, & prius etiam, Actiacam uictoriam adepto plurimos honores decreuerunt. Sub æſtatem in Græciam & Italiam traiecit. Eo Romã ingreſſo, populus ſacrificauit, & cõſul bouem immolauit: quod nulli prius acciderat. Triumphum per triduum egit, pompæ omnes illuſtres fuerũt: tantumque manubiarũ adfuit, ut ijs omnibus ſufficerent. Eſt & Cleopatræ ſtatua in lecto traducta, eius brachio aſpide inhærenre. Inter alios captiuos, eius quoque liberi: Alexãder, qui & Sol: & Cleopatra, quę & Luna dicebat, in triũpho ducti ſunt. Poſt omnia Cęſar inuectus, ſpectacula permultos dies edidit. Sub hæc tempora M. Craſſus in Macedoniã, Thraciam & Græciam miſſus, & cũ multis gentibus bella gerens, alias uicit, alias in deditione accepit. Eæ gentes olim Myſi & Getæ uocabantur, omnẽ eum tractum qui intra Hæmũ & Iſtrum eſt, incolentes. Progreſſu temporis autem, quædam earum alijs nominibus ſunt appellatæ. Deinde omnia ea quę Sauus fluuius in Iſtrum influens, ſupra Dalmatiam, Macedoniã & Thraciam à Pannonia diſterminat, Myſiæ appellationẽ ſubierũt. Inter eos, præter alias multas gentes ſunt Triballi &

Pſylli.

Cæſaris Aegypto ſubacta triumphus.

Myſi et Getæ à M. Craſſo ſubacti.

Dardanij. Hæc igitur Romani ſub regib. ac in libera republica, & à potẽtibus oppreſſa, annis XXV & DCC & geſſerunt, & pertulerũt. Deinceps haud dubiè ſub unius poteſtatem reciderunt. Nam quum Cęſar in animo haberet, armis poſitis, imperium Senatui populoq́ reſtituere, idq́ conſilium Agrippę & Mecœnati, quibus arcana ſua credebat, aperuiſſet: Agrippa deponendæ poteſtatis autor ei fuit, Mecœnas cõtrarium omnino ſuaſit. Nam cum lõgo iam tempore rerum potitus eſſet, aut poteſtatem ei retinendã, aut ea poſita pereundũ eſſe affirmabat: quòd qui ſemel imperat int, tutò uitam priuatã agere nullo modo poſſent. longaq́ oratione monuit, quibus rationibus tutò & iuſtè, atq; etiã citra ciuium moleſtiã imperare poſſet, hac addita clauſula: » Si ea, quæ alio imperante tibi fieri uelles, » ipſe ultrò feceris alijs, neq́ peccabis quicquam, » & omnia feliciter adminiſtrabis, & ſuauiſsimè » nulloq́ cum periculo ætatẽ deges. His cõſilijs auditis, utroq́ probato & collaudato, Mecœnatis ſententiã eſt ſecutus: & monarchia nõ depoſita, cognomentũ Imperatoris ſibi aſciuit, nõ illud quod antiquitùs ob uictoriã tribui ſolebat, ſed id quo regia poteſtas ſignificabaꝉ. Anno ſequenti ſextùm conſul factus, Agrippa collega, quem inſigni honore proſequebatur, deſponſa etiã ſorore Octauia, & princeps ſenatus cognominatus eſt, ut in liberrima ciuitate receptũ fuerat. In honorẽ Romæ & ciuium tùm alia fecit, tum multos ad egeſtatẽ redactos liberaliter donauit: tũ ueteres tabulas eorũ qui in ęrarios relati fuerant, exuſsit: tum quæ ſub Antonio & Lepido per iniuriã acta fuerant, uno decreto aboleuit omnia. Quas ob res cũ laudibus in cœlum efferretur, maioris etiã honoris deſiderio imperium à uolẽtibus accipere deſiderauit, ac ne inuitis imperare uidereꝉ, ſubornatis intimis ſuis, ſeptimùm conſul in curia deprecatus eſt imperium: & ſumma rerum optimatib. demandata, eos rogauit, ut ęquo animo ſe priuatã uitã agere paterentur. At ſenatores eius ſententiã partim ſcientes, partim ſuſpicantes, alij arguere nolebant, alij timebãt. Cum igiꝉ ei credere alij fingerent, alij neceſſe haberent, imperiũ retinere coactus eſt ſcilicet. Quo ad hũc modũ à Senatu populoq́ firmato, omnẽ Reip. curã in ſe ſuſcepit. Prouincias infirmiores, ut pacatas & imbelles, attribuit ſenatui: firmiores, ut periculoſas & parum tutas, ipſe retinuit. Id eò pertinebat, ut ſenatus pulcherrimis imperij partib. frui, ipſe labores ſuſtinere uideretur: » cũ id eius conſiliũ eſſet, » ut illi inermes & imbelles eſſent, ipſe arma te» neret, & milites aleret. Ac ne quid regium præ ſe ferret, in prouincias ſibi attributas imperium ad decenniũ accepit, quanto tempore ſe illas pacaturũ pollicebatur. Sed ea nimirũ uerba erant. Finito enim decennio, quinquenniũ: deinde alterum quinquenniũ, poſt decennium: mox alia quinquennia ei decreta ſunt, ut decenniorũ ſucceſsione per omnẽ ætatem ſolus rerum potiretur. Vnde factũ eſt, ut imperatores qui illum ſecuti ſunt, cum in omnem ætatem crearentur, tamen

Cæſar Mecœnate autore imperiũ retinet, atq; à S.P.Q.R. retinere cogitur ſcilicet.

Imperatoris cognomentum.

Decẽnij celebritas.

δαρδανίου. ταῦτα μὲν οὖν ἔν τε τῇ βασιλείᾳ καὶ τῇ δημοκρατίᾳ ταῖς τε δυναστείαις πέντε καὶ εἴκοσι καὶ ἑπτακοσίοις ἔτεσιν ἔπραξάν τε Ῥωμαῖοι, καὶ ἔπαθον. ἐκ δὲ τούτου μοναρχεῖσθαι αὖθις ἀκριβῶς ἤρξαντο, καίτοι τοῦ Καίσαρος τὰ ὅπλα καταθέσθαι βουλομένου, καὶ τῇ γερουσίᾳ καὶ τῷ δήμῳ ἐπιτρέψαι τὰ πράγματα. τὴν μέντοι γνώμην τῷ Ἀγρίππᾳ καὶ τῷ Μαικήνᾳ, οἷς ἐπίστευε τὰ ἀπόῤῥητα, κοινωσάμενος, ὁ μὲν Ἀγρίππας γνώμην ἐκστῆναι αὐτὸν τῆς μοναρχίας εἰσηγεῖτο· ὁ δὲ Μαικήνας τοὐναντίον συνεβούλευσεν ἅπαν, εἰπὼν, ὅτι τὴν μοναρχίαν ἐπὶ πολὺ διοικήσας αὐτὸς, καὶ ἀναγκαῖον ἦν δυοῖν θάτερον, ἢ μοναρχεῖν αὐτὸν, ἢ κελεύεσθαι ταῦτα πείσεσθαι. οὐ γὰρ ἅπαξ μοναρχήσαντας ἀσφαλῶς ἰδιωτεῦσαι ἦν ἀδύνατον. ὑπέθετο δὲ καὶ ὅπως ἀσφαλῶς καὶ δικαίως ἄρξει, πρὸς δὲ καὶ ἀνεπάχθως, πολλοὺς κατατείνας λόγους περὶ τῶν ὑποθέσεων, καὶ ἐπὶ πᾶσι ταῦτα ἐπήγαγεν, ἃ, ὅσα ἑτέρου ἄρχοντος ἄρχεσθαί σε, ποιεῖν ἐβούλου, ταῦτα αὐτὸς αὐτεπάγγελτος πράττης, οὔτε τι ἁμαρτήσεις, καὶ πάντα κατορθώσεις, ἥδιστά τε καὶ ἀκινδυνότατα ζήσεις. οἱ μὲν οὖν ταῦτα τῷ Καίσαρι συνεβούλευσαν. ὁ δὲ ἄμφω μὲν καὶ ἐθαύμασε καὶ ἐπῄνεσεν, εἵλετο δὲ τὴν Μαικήνα συμβουλὴν, καὶ τὰ τῆς μοναρχίας ἐπεῖχε, καὶ τὴν τοῦ αὐτοκράτορος προσελάβετο ἐπίκλησιν, οὐ τὴν ἐπὶ νίκαις κατὰ τὸ ἀρχαῖον διδομένην τισὶ, ταύτην γὰρ πολλάκις ἐπεκλήθη, ἀλλὰ τὴν τὸ κράτος σημαίνουσαν τὸ βασίλειον. τῷ δ' ἑξῆς ἔτει ἕκτον ὑπάτευσεν, Ἀγρίππα οἱ συνάρχοντος, ὃν ὑπερβαλλόντως ἐτίμα, καὶ τὴν ἀδελφιδῆν αὐτῷ τὴν Ὀκταβίαν συνῴκισε. καὶ τῆς γερουσίας πρόκριτος ἐπεκλήθη ὁ Καῖσαρ, ὡς ἐν τῇ ἀκριβεῖ δημοκρατίᾳ ἐνόμιζεν, ἄλλα τε πολλὰ πεποίηκεν εἰς τιμὴν τῆς Ῥώμης καὶ τῶν πολιτῶν, καὶ χρήματα πολλοῖς τῶν πολιτῶν ἐχαρίσατο λαμπρῶς πεπτωκόσι, τά τε παλαιὰ συμβόλαια τῶν ἐς τὸ κοινὸν ὀφειλόντων κατέκαυσε· καὶ ὅσα ὑπὸ Λεπίδου καὶ Ἀντωνίου ἀδίκως ἐγεγόνει, δι' ἑνὸς προγράμματος κατέλυσεν ἅπαντα. καὶ ἐπὶ τούτοις ὑμνούμενος, ἵνα μᾶλλον τιμηθείη, καὶ παρ' ἑκόντων τὴν μοναρχίαν λαβεῖν ἐπιθυμῶν, ὡς μὴ δοκοίη ἀκόντων ἄρχειν, καὶ τοὺς αὐτῷ μάλιστα ἐπιτηδείους παρασκευάσας, εἰς τὴν γερουσίαν εἰσῆλθεν ἕβδομον ὑπατεύων, καὶ παραιτεῖσθαι λέγων τὴν μοναρχίαν, καὶ πάντα ὑπὸ τοῖς ἀρίστοις ποιῶν, ἐδεῖτο σύντων δέξασθαι αὐτοῦ τῆς δὲ μοναρχίας ἀπόθεσιν. οἱ δὲ τῆς βουλῆς οἱ μὲν εἰδότες τὴν γνώμην αὐτοῦ, οἱ δ' ὑποπτεύοντες, οἱ μὲν ἐλέγξαι αὐτὸν οὐκ ἐβούλοντο, οἱ δ' ἐδεδοίκεσαν. ὅθεν καὶ πιστεύειν αὐτῷ οἱ μὲν ἐπλάττοντο, οἱ δὲ ἠναγκάζοντο, καὶ ἐβιάσθη δῆθεν αὐτὸς αὐταρχεῖν. καὶ τὴν μὲν ἡγεμονίαν οὕτως παρά τε τῆς γερουσίας καὶ τοῦ δήμου ἐβεβαιώσατο, καὶ τὴν φροντίδα πάντων τῶν κοινῶν ὑπεδέξατο. τῶν δ' ἐθνῶν τὰ μὲν ἀσθενέστερα ὡς εἰρηναῖά τε καὶ ἀπόλεμα προσένειμε τῇ βουλῇ. τὰ δ' ἰσχυρότερα ὡς ἐπικίνδυνα τάχα καὶ σφαλερὰ κατέσχεν αὐτὸς, δοκοῦση μὲν ὡς ἡ γερουσία τὰ κάλλιστα τῆς ἀρχῆς καρπῶται, αὐτῷ δὲ οἱ πόνοι ἐπίκεινται. τῇ δ' ἀληθείᾳ, ἵνα ἐκεῖνοι μὲν καὶ ἄνοπλοι καὶ ἄμαχοι ὦσιν, αὐτὸς δὲ καὶ ὅπλα ἔχῃ, καὶ στρατιώτας τρέφῃ. ἵνα δὲ μή τι μοναρχικὸν δοκοίη φρονεῖν, ἐς δέκα ἔτη τὴν ἀρχὴν τῶν ἀπονεμηθέντων αὐτῷ κατεδέξατο. τοσούτῳ γὰρ χρόνῳ αὐτὰ καταστήσειν ὑπέσχετο, λόγῳ ταῦτα ἐπαγγελλόμενος. τῶν γὰρ δέκα ἐτῶν πληρωθέντων, ἕτερα πέντε ἔτη, εἶτ' αὖθις πέντε, καὶ μετὰ ταῦτα δέκα, καὶ ἕτερα πάλιν πέντε αὐτῷ ἐψηφίσθη, ὥστε τῇ τῶν δεκαετηρίδων διαδοχῇ διὰ βίου μοναρχῆσαι αὐτόν. κἀντεῦθεν καὶ οἱ μετ' αὐτὸν αὐτοκράτορες, καίτοι διὰ βίου ἀποδεικνύμενοι, ὅμως διὰ

ὅτι ἐκ τούτου μοναρχεῖσθαι ἤρξαντο οἱ Ῥωμαῖοι.

[?] ἵνα τῶν ἐν τῇ ῥώμῃ ὁ καῖσαρ ἐκαλεῖτο.

[?] ὅτι ἑκὼν ὁ καῖσαρ παραιτεῖσθαι τὴν μοναρχίαν, οἱ δὲ βουλευταὶ ἀνάγκην γενέσθαι, ἵνα αὐτὸν μοναρχεῖν.

[?] ὅτι ἐπὶ δέκα ἔτη τὴν ἀρχὴν ἔλαβεν, καὶ ἀεὶ ὕστερον ἐψηφίσθη.

decie

τὴν δεκαετίαν ἑώρταζον, ὡς αὖθις τότε τὴν ἡγεμονίαν ἀνανεούμενοι. πολλὰ δὲ καὶ τότε ὡς τιμαὶ ἐψηφίσθη τῷ καίσαρι, καὶ αὔγουστος ἐπεκλήθη. ἐφίετο μὲν γὰρ ῥωμύλος ὀνομασθῆναι, αἰσθόμενος δὲ ὑποπτευθῆναι ἐκ τούτου τῆς βασιλείας ἐπιθυμεῖν (οἱ γὰρ ῥωμαῖοι πράγματι μὲν τὰ τῶν βασιλευομένων ὑπέμενον, τῷ δ' ὀνόματι ἤχθοντο) ἀπέσχετο τοῦ ῥωμύλος ὀνομασθῆναι, καὶ αὔγουστος καλεῖσθαι ἠθέλησεν, ὡς καὶ πλεῖόν τι ἢ κατὰ ἀνθρώπους ὑπάρχων. πάντα γὰρ τὰ ἐντιμότατα καὶ σεβάσμια αὔγουστα προσαγορεύεται· ἐξ οὗ καὶ σεβαστὸν προσεῖπον αὐτόν, ἐκ τοῦ σεβάζεσθαι, ἐξελληνίζοντές πως ὥσπερ τινὰ σεπτόν. ἡ δὲ τῶν αὐτοκρατόρων κατοικία παλάτιον ὠνομάσθη, ὅτι ἐν τῷ παλατίῳ λεγομένῳ ὄρει, ἐν ᾧ ὁ αὔγουστος ᾤκει, καὶ ἐκεῖ τὸ στρατήγιον εἶχε, καὶ διὰ τοῦτο κἂν ἄλλοθί που ὁ αὐτοκράτωρ καταλύῃ, τὴν τοῦ παλατίου κλῆσιν ἡ καταγωγὴ αὐτοῦ ἔχει. πᾶσα δὲ ἐξουσία ἥ, τε τοῖς ὑπάτοις τὸ πάλαι διδομένη, καὶ ἡ τοῖς δημάρχοις, καὶ ἡ τοῖς τιμηταῖς καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι, τοῖς αὐτοκράτορσι δέδοται. καὶ πρός τι καὶ λελύσθαι τῶν νόμων ἐδόθη αὐτοῖς, τουτέστιν ἐλευθέρους εἶναι πάσης τῶν νόμων ἀνάγκης, καὶ μηδενὶ τῶν γεγραμμένων ἐνέχεσθαι. ὅτι δὲ αὔγουστος ἐπεκλήθη ὁ καῖσαρ, σημεῖον οὐ μικρὸν τότε κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην ἐγένετο. ὁ γὰρ τίβερις πελαγίσας, πᾶσαν τὴν πεδιάδα τῆς ῥώμης κατέλαβεν, ὥστε πλεῖσθαι. καὶ οἱ μάντεις ὅτι τε ἐπὶ μέγα αὐξήσει, καὶ ὅτι πᾶσαν τὴν πόλιν ὑποχειρίαν ἕξει, ἐκ τούτου προεῖπον. ὁ δὲ τά, τε ἄλλα τὰ τῇ ἀρχῇ προσήκοντα προθυμότερον ἔπραττεν, ὡς ἐθελόντων ἄρχων, καὶ ἐνομοθέτει, οὐ μέντοι πάντα ἰδιογνωμονῶν ἐνομοθέτει, ἀλλ' ἔστιν ἃ καὶ ἐς τὸ δημόσιον προετίθει, ὅπως ἄν τι μὴ ἀρέσῃ, ἐπανορθώσῃ, καὶ προετρέπετο πάντας συμβουλεύειν αὐτῷ εἴ τις τι ἄμεινον γνοίη αὐτοῦ, καὶ τοὺς ὑπάτους καὶ ἐκ τῶν ἄλλων ἀρχόντων ἕνα παρ' ἑκάστων, καὶ ἐκ τοῦ τῶν βουλευτῶν πλήθους πεντεκαίδεκα συμβούλους ἐς ἑξάμηνον παρελάμβανεν, ὥστε δι' αὐτῶν καὶ πᾶσι κοινοῦσθαι τὰ βουλευόμενα. ἔστι δ' ὅτε καὶ ἐδίκαζε μετ' αὐτῶν. ἔκρινε μὲν γὰρ καὶ καθ' ἑαυτὴν ἡ βουλή, καὶ πρεσβείαις καὶ κηρυκείαις ἐχρημάτιζεν. ὅ, τε δῆμος ἐς τὰς ἀρχαιρεσίας συνελέγετο, οὐ μέντοι ἐπράττετό τι, ὃ μὴ ἐκείνῳ ἤρεσκε. καὶ τοὺς ἄρξοντας τοὺς μὲν αὐτὸς προεβάλλετο, τοὺς δὲ ἐς τὸ κοινὸν ἐποιεῖτο, ἐπιμελόμενος, ὥστε μήτ' ἀνεπιτηδείους, μήτ' ἐκ παρακελεύσεως, ἢ καὶ ἐκ δεκασμοῦ ἀποδείκνυσθαι. καὶ ἔθνη τὰ μὲν δι' ἑαυτοῦ, τὰ δὲ δι' ἑτέρων τῇ ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ ὑπέταξεν. ὁ δὲ τῆς αἰγύπτου ἄρχων αἴλιος γάλλος ἐπὶ ἀραβίαν τὴν εὐδαίμονα ἧς σάβος ἐβασίλευεν, ἐστράτευσε τότε, καὶ οὐδεὶς μὲν ἠντίαζεν αὐτῷ ἐκ τῶν πολεμίων, οὐ μὴν ἀπόνως προεχώρει· ἥ τε γὰρ ἐρημία καὶ ὁ ἥλιος τά τε ὕδατα φύσιν ἄτοπόν τινα ἔχοντα, σφόδρα αὐτοὺς ἐταλαιπώρησεν, ὥστε τὸ πλεῖον φθαρῆναι τῆς στρατιᾶς. τὸ δὲ νόσημα τὴν κεφαλὴν ἐνσκῆπτον, ἐξήραινεν αὐτήν, καὶ πολλοὺς μὲν αὐτίκα ἀπώλλυε. τῶν δὲ περιγιγνομένων ἐς τὰ σκέλη κατίον, ἅπαν τὸ μεταξὺ τοῦ σώματος ὑπερβαῖνον, ἐκεῖνα ἐλυμαίνετο, ἴαμά τε οὐδὲν ἦν, εἰ μὴ ἔλαιον οἴνῳ μεμιγμένον ἀλείψαιτο. τοῦτο δὲ πάνυ ὀλίγοις ἦν. ἥ τε γὰρ χώρα οὐδέτερον αὐτῶν φέρει, κἀκεῖνοι οὐκ ἄφθονα ταῦτα προπαρεσκευάσαντο. κἂν τῷ πόνῳ τούτῳ καὶ οἱ βάρβαροι σφίσιν ἐπιθέμενοι, τά τε χωρία ἃ πρὶν ἀφῄρηντο ἐκομίσαντο, καὶ τοὺς περιλειφθέντας ἐκ τῆς χώρας ἐξήλασαν. ὁ δ' αὔγουστος ἑνδέκατον ὑπατεύσας ἐνόσησεν, ὥστε μηδ' ἐλπίδα σχεῖν σωτηρίας. καὶ ὡς τελευτήσων διέθετο, καὶ διάδοχον μὲν οὐδένα ἀπέδειξε, τῷ πείσωνι δὲ τάς τε δυνάμεις, καὶ τὰς κοινὰς προσόδους ἐς βιβλίον γράψας ἔδωκε, τῷ δ' ἀγρίππᾳ τὸν δακτύλιον ἐνεχείρισεν. ἀντωνίος δέ τις μοῦσας ἔπειτα ψυχρολουσίαις καὶ ψυχρο-

decimum quenq; annũ feſtũ agerent, imperium quaſi renouantes. Tum præter multos alios honores, etiã Auguſtus eſt cognominatus. Nam cum Romulus dici cuperet, & tamen ſuſpicionem regni cõcupiti uitaret (Romani enim cum ipſum regnum paterentur, nomen regni auerſabantur) ea quidẽ appellatione abſtinuit: Auguſtum autem ſe appellari uoluit, ut humana cõditione maiorem. ſic enim ſanctiſſima quæq; & ſummæ uenerationis dicuntur. Imperatorũ domicilium Palatiũ uocatur, q̃ in monte Palatino Cæſar, ut & Fauſtulus Romuli nutricius, habitabat, ibiq; prætoriũ habebat. Quamobrem etſi Imperator alibi diuerterit, tamẽ eius hoſpitiũ id nomẽ obtinet. Omnis aũt poteſtas, quæ Coſs. tribunorũ plebis, cenſorũ, cęterorum deniq; omnium olim fuerat, in Imperatores eſt trãſlata. atq; illud etiã eis datũ, ut legibus ſoluti eſſent, nec ullo præſcripto tenerentur. Quo die Cęſar Auguſtus cognominatus eſt, noctu magnum prodigiũ extitit. Tiberis enim omnia Romanę urbis plana loca ſic inundauit, ut nauigarentur. Quo uates portẽdi affirmarũt, fore ut urbẽ amplificaret, & totam in poteſtate ſua haberet. Is uerò cùm alia ad Imperiũ ptinentia, ut q̃ uolentib. imperaret, alacrius adminiſtrauit: tum leges ſanxit, nec tamẽ ſuapte autoritate omnes, ſed quaſdam ad populũ tulit, ut quæ diſplicerent, ea corrigeret: hortãs omnes, ut ſi quid melius ſcirent, monerent. Conſules item & è cæteris magiſtratibus ſingulos, & è ſenatorũ numero XV ad ſemeſtre in conſilium adhibuit, ut per eos omnib. ea communicaret, quæ deliberãda eſſent, interdum etiam ius cũ eis dixit. Nam Senatus etiam per ſe ſuffragia ferebat: legatis quoq; & caduceatoribus reſpondit. Populus quãuis ad Comitia cõueniret, nihil tamẽ gerebatur, quod illi diſpliceret. Magiſtratus partim ipſe deſignauit, partim arbitrio populi deſignãdos pmiſit: in id intẽtus, ne inepti, ne'ue per ambitũ & largitiones aliqui crearentur. gentes quaſdã p ſemetipſum, partim per alios Romano imperio ſubiecit. At Aegypti prætor Aelius Gallus expeditione in Arabiã felicẽ ſuſcepta, etſi ei reſiſtebat nemo, nõ tamẽ citra ęrumnã eſt progreſſus. Nã & ſolitudine, & ſolis ardore, & aqua inſalubri milites grauiter ſunt afflicti, ut maxima pars exercitus ex morbo quo capita exiccabantur, interiret. Is multos ſtatim perimebat. Si q̃ uerò euadebãt, in eorũ pedes, toto reliquo corpore incolumi, deſidebat, eosq; uexabat: nec ullũ erat remediũ aliud, niſi ut oleo uino tẽperato inũgerẽt. Id uerò p paucis ſuppetebat. nã ea regio neutrũ gignit, neq; illi magnã copiã p̃pararãt. In ea lue barbari quoq;, receptis locis q̃ amiſerãt, eorũ reliquias regione expulerunt. Auguſtus uerò undecimo cõſulatu ſine ulla ſpe ſalutis ægrotãs, ut moriturus teſtamentũ fecit, nec Imperij ſucceſſore ullo relicto. libellũ in q̃ legiones et publicos reditus pſcripſerat, Piſoni tradidit, Agrippæ anulũ porrexit. Sed ab Antonio Muſa lotionib. ei potiõi

Auguſti cognomentũ, & adminiſtrandi imperij ratio.

Poteſtas Imperatoris.

Exundatio Tiberis.

Auguſti morbus.

Anto Muſa medicus.

bus frigidis eſt recreatus. qua de cauſa medicus & ab illo & à Senatu pecuniã, & ius aurei annuli, quamuis libertinus, accepit: immunitatẽ & ipſi & medicis omnibus & tum & in poſterũ data. Ita conſeruatus, teſtamentũ in conciliũ illatum recitari iuſsit, ut oſtenderet, ſe nullum ſucceſſorem ſcripſiſſe: ſed id à nemine lectum eſt. Anno ſequenti cum peſte & fame per totam Italiam laboraretur, Romani opinantes nõ aliam eorum malorum eſſe cauſam, ꝙ quòd Auguſtus tum quoq; conſul non creatus eſſet, Dictatorẽ eum dicere uoluerũt: & Senatum in curia cõcluſum hoc decernere coegerunt, eumq; orarũt, ut & dictatorem & rei frumentariæ procuratorẽ ſe dici pateretur. Is uerò annonæ curationem ſuſcepit, dictaturam repudiauit: & cum neq; diſſuadendo neq; rogãdo quicꝙ proficeret, ueſtem ſuam » lacerauit, rectè prudenterq; uitato inuiſo & o» dioſo nomine, cum dignitatem & poteſtatẽ di» ctatura ſuperiorem obtineret. Quidam, qui inſidias ei compararant, indicta cauſa exilio mulctati, nec multo pòſt unà cum coniuratis interfecti ſunt. Deinde cum in Sicilia abeſſet, in comitijs cõſularibus ſeditio orta eſt: ut uel ex eo perſpicuum eſſet, Romanos libera repub. incolumes eſſe non poſſe. Ita enim tumultuati ſunt, ita turbarunt omnia, ut Auguſtus à prudentiorib. accerſeretur. Id iniquo ferens animo, cum neq; Romæ ſemper uacare poſſet, neq; urbẽ ſine magiſtratu relinquere auderet: de aliquo, cui ſummam rerum mandaret, deligendo deliberauit. Quam ad rem cũ aptiſs. Agrippa uideretur, & quo maiori eſſet autoritate, dignitatem illius augere uellet: eum coegit, relicta uxore, Iuliam filiam ducere, ac ſtatim Romã & ad nuptias contrahendas, & ad magiſtratũ ineundũ (cùm alijs de cauſis, tum ꝙ Mecœnas dixerat, cũ tantum eſſe factum ab ipſo Cæſare, ut aut generum deligi, aut occidi oporteret) ablegauit. Agrippa igitur rem Romanam fluctuantẽ compoſuit. Auguſtus Sicilia ordinata in Græciam traiecit: qua cõſtituta, Samũ nauigauit. ibiq; hyeme exacta, uerno tẽpore in Aſiã profectus, cũ eam prouinciam & Bithyniã ordinaſſet, Cyzicenos in ſeruitutẽ redegit, ꝙ Romanos ciues flagris cæſos occiderãt. Eodẽ modo Tyrios & Sidonios, cũ in Syriã ueniſſet, tractauit. Interea Iulia Caium peperit: Auguſtus, ubi certos homines prouincijs præfecit, denuò Sami hybernauit, ibiq; multis negocijs & plurimis legationib. audiẽdis occupatus fuit. Tum Indi amicitiam cum eo fecerunt, tigridibus dono datis: quas Romani tum primùm uiderunt. Romæ aũt denuò tumultuatum eſt ob comitia conſularia, & cædes factæ. Quo cognito Cæſar, quia nullũ mali finẽ fore prouidebat, Romam properè contendit, & ipſe conſulem deſignauit. & quia ſe omnes ut procederẽt obuiã parabãt, noctu ingreſſus eſt. atq; id tam in egreſſu ꝙ ingreſſu urbis ſæpius fecit, ne cuiꝙ eſſet grauis. Deinde precib. ab eo impetratum eſt, ut morũ magiſtrum & cenſorẽ in quinquenniũ ſe creari pateretur: conſularẽ uerò dignitatem in omnẽ ætatẽ accepit. Cũ quidã ob inſidias, quas & ipſi & Agrippæ feciſſent, accuſati eſſent,

Agrippa præfectus urbis & Iuliæ nuptiæ.

Auguſtus prouincias ordinat.

Caius Agrippæ & Iuliæ filius.

Indi.

Tigrides.

ποσίαις ἀνεῤῥώσθη. διὸ καὶ χρήματα παρ' αὐτοῦ τε καὶ παρὰ τῆς βουλῆς ἔλαβε, καὶ δακτυλίοις χρυσοῖς ἀπελεύθερος ὢν περιέπειν ἐκεχρῆσθαι, ἀτέλειάν τε αὐτῷ καὶ τοῖς ὁμοτέχνοις τοῖς τε νῦν καὶ τοῖς ἐσομένοις παρέσχον. οὕτω δὲ σωθεὶς εἰς τὸ συνέδριον τὰς διαθήκας ἐσήνεγκε, καὶ ἀναγνωσθῆναι ἐπέτρεψεν, ἐνδεικνύμενος, ὅτι οὐδένα τῆς ἀρχῆς διάδοχον καταλέλοιπεν· οὐ μέντοι καὶ ἀνέγνω αὐτάς τις. λιμοῦ δὲ τῷ ἐξῆς ἔτει καὶ λοιμοῦ γενομένου ἐν πάσῃ τῇ Ἰταλίᾳ, νομίσαντες οἱ Ῥωμαῖοι οὐκ ἄλλως ταῦτα συμβεβηκέναι, ἢ ὅτι μὴ καὶ τότε ὑπατεύοντα τὸν Αὔγουστον ἔσχον, δικτάτορα αὐτὸν ἠθέλησαν προχειρίσασθαι, καὶ τὴν βουλὴν εἰς τὸ συνέδριον κατακλείσαντες, ἠνάγκασαν τοῦτο ψηφίσασθαι· καὶ αὐτῷ προσῆλθον, δεόμενοι λεχθῆναι δικτάτωρ, καὶ ἐπὶ τοῦ σίτου συγκομιδῆς ἐπιμελητής. ὁ δὲ τὴν μὲν τοῦ σίτου φροντίδα ἐδέξατο, τὴν δικτατωρείαν δὲ οὐ προσήκατο. ἀλλ' ἐπεὶ μάτην διαλεγόμενος αὐτοῖς, μάτην δεόμενος ἐπαύετο, τὴν ἐσθῆτα διέῤῥηξεν. ὀρθῶς γὰρ καὶ συνετῶς τὸ μισητὸν τῆς ἐπικλήσεως « ἐφυλάξατο, καὶ ἐπίφθονον, ὑπὲρ τοὺς δικτάτορας ἔχων « τὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν τιμήν. ἐπιβουλὴν δὲ κατ' αὐτοῦ συστησαμένων τινῶν, αὐτοί τε καὶ οἱ συνωμόται φυγῇ ἥλωσαν ὡς φευξόμενοι, οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον ἀπεσφάγησαν. μετὰ ταῦτα δ' εἰς Σικελίαν ἀπελθόντος ἐκείνου, ὁ δῆμος τῶν Ῥωμαίων περὶ ὑπάτους χειροτονιῶν ἐστασίασεν, ὡς καὶ ἐντεῦθεν δειχθῆναι, ὅτι ἀδύνατον ἦν δημοκρατουμένους αὐτοὺς σωθῆναι. οὕτω γὰρ ἐθορύβησαν, καὶ ἅπαντα συνετάραξαν, ὥστε καὶ τὸν Αὔγουστον ὑπὸ τῶν ἐμφρόνων ἀνακληθῆναι. ἀγανακτήσας δ' ἐπὶ τούτῳ ὁ Αὔγουστος, καὶ μήτε ἀεὶ τῇ Ῥώμῃ σχολάζειν δυνηθεὶς, μήτ' αὖ ἄναρχον αὐτὴν καταλιπεῖν τολμῶν, ἐζήτει αὐτῇ ἐπιστῆσαί τινα. καὶ ἔκρινε μὲν τὸν Ἀγρίππαν πρὸς αὐτὸ ἐπιτηδειότατον. βουληθεὶς δὲ καὶ μεῖζον αὐτῷ περιθεῖναι ἀξίωμα, ἵνα ἐκ τούτου ῥᾷον αὐτῶν ἄρχῃ, κατηνάγκασεν αὐτὸν, τὴν γυναῖκα ἀφέντα, τῇ αὐτοῦ θυγατρὶ συνοικῆσαι τῇ Ἰουλίᾳ, καὶ ἐν τῇ Ῥώμῃ αὐτίκα ἐπί τε τῷ γάμῳ καὶ ἐπὶ τῇ μεταχειρίσει τῆς πόλεως ἔπεμψε, διά τε τἆλλα, καὶ ὅτι Μαικήνας εἶπε τῷ Καίσαρι, ὡς τηλικοῦτον αὐτὸν πεποίηκας, ὥστε ἢ γαμβρόν σου γενέσθαι « χρῆναι, ἢ φονευθῆναι. Ἀγρίππας οὖν ἐλθὼν τὰ εὑρὼν ἐν τῇ Ῥώμῃ τὰ πράγματα, κατεστήσατο. ὁ δὲ Αὔγουστος τὰ ἐν τῇ Σικελίᾳ διοικήσας, εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπεραιώθη, καὶ τὸ Ἑλληνικὸν διαταξάμενος, εἰς τὴν Σάμον ἔπλευσε. κἀκεῖ χειμάσας, εἰς τὴν Ἀσίαν ἐν τῷ ἔαρι ἐκομίσθη, καὶ τὰ ἐκεῖ καὶ τὰ ἐν τῇ Βιθυνίᾳ διέταξε. καὶ τοὺς Κυζικηνοὺς ἐδουλώσατο, ὅτι Ῥωμαίους τινὰς μαστιγώσαντες ἔκτειναν. τὸ αὐτὸ δὲ καὶ τοῖς Τυρίοις καὶ τοῖς Σιδωνίοις ἐποίησεν, ἐν τῇ Συρίᾳ γενόμενος. ἡ Ἰουλία δὲ τὸν Γάιον ἔτικτε. καὶ ὁ Αὔγουστος ἐθνῶν ἡγεμονίας τισὶ δεδωκώς, ἐπανῆλθεν εἰς Σάμον· κἀκεῖ καὶ αὖθις ἐχείμασε καὶ πολλὰ διῴκησεν. ἀφίκοντο γὰρ ἐνταῦθα πρεσβεῖαι πλεῖσται· καὶ οἱ Ἰνδοὶ τότε φιλίαν ἐποιήσαντο, δῶρα πέμψαντες ἄλλα τε, καὶ τίγρεις, πρῶτον τότε Ῥωμαίοις ὀφθείσας. αὖθίς τε στάσις ἐν τῇ Ῥώμῃ συνέβη, καὶ σφαγαὶ γεγόνασι διὰ τὰς τῶν ὑπάτων ἀρχαιρεσίας. μαθὼν οὖν ταῦθ' ὁ Καῖσαρ, καὶ συνιδὼν ὅτι οὐδὲν πέρας γενήσεται τοῦ κακοῦ, εἰς τὴν Ῥώμην ἠπείχθη, καὶ αὐτὸς ἀπέδειξεν ὕπατον. ἐπεὶ δὲ ὑπαντῆσαι αὐτῷ πάντες παρεσκευάζοντο, νύκτωρ εἰς τὴν πόλιν εἰσεκομίσθη· ὃ καὶ πολλάκις ἐποίησε, καὶ ἐξιὼν τοῦ ἄστεος καὶ ἐπανιὼν, ἵνα μηδενὶ ὀχληρὸς εἴη. εἶτα τῶν τρόπων ἐπιμελητὴς καὶ τιμητὴς εἰς πενταετίαν προχειρισθεὶς ἐχειροτονήθη. τὴν δὲ τῶν ὑπάτων τιμὴν διὰ βίου ἔλαβε. τινῶν δ' αἰτίας σχόντων ἐπιβουλῆς αὐτῷ καὶ τῷ Ἀγρίππᾳ,

[illegible]

ὅτι τὸν ἀγρίππαν ὁ καῖσαρ τῇ ἰδίᾳ θυγατρὶ τῇ ἰουλίᾳ συνοικίζει.

ὅσα ὁ καῖσαρ ὁ αὔγουστος ἐποίησε διαφόρως [illegible]

alios

ἄλλους μὲν τινὰς ἐδικαίωσε· τὸν δὲ Λέπιδον ἐμίσει μὲν καὶ δι᾽ ἄλλα, καὶ ὅτι ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐπεβεβουλεύκει αὐτῷ, οὐ μέντοι καὶ ἀποκτεῖναι ἠθέλησεν, ἀλλ᾽ ἄλλοτε ἄλλως προεπηλάκιζε καὶ ἐχλεύαζεν. ἔθετο δέ τινα καὶ ἄλλα νόμιμα, καὶ τὸ, τοὺς δεκάσαντάς τινας ἐπὶ ταῖς ἀρχαῖς, ἐς πέντε ἔτη αὐτῶν εἴργεσθαι. τοῖς τε ἀγάμοις καὶ ταῖς ἀνάνδροις ἐπιτίμια ἔταξε, τοῦ δὲ γάμου καὶ τῆς παιδοποιίας ἆθλα ἔθηκε. κἀπειδὴ πολὺ πλεῖον τὸ ἄρρεν τοῦ θήλεος τοῦ εὐγενοῦς ἦν, ἐπέτρεψε καὶ ἀπελευθέρας τοῖς ἐθέλουσι, πλὴν τῶν βουλευτῶν, ἄγεσθαι, ἔννομον τὴν τεκνοποιίαν αὐτῶν εἶναι κελεύσας. ἐπεὶ δὲ βρέφη τινὲς μνηστευόμενοι, τὰς μὲν τῶν γεγαμηκότων ἐκαρποῦντο τιμὰς, τὸ δὲ ἔργον αὐτῶν οὐ παρείχοντο, προσέταξε, μηδεμίαν ἰσχύειν μνηστείαν, μεθ᾽ ἣν οὐ δύο διελθόντων ἐτῶν εὐθὺς γαμήσει τις, τουτέστι δεκέτιν πάντως ἐγγυᾶσθαι, δώδεκα δὲ ταῖς κόραις ἔτη ἐς τὴν τοῦ γάμου ὥραν πλήρη νομίζεται. ὁ δὲ Ἀγρίππας καὶ ἕτερον υἱὸν ἐκ τῆς Ἰουλίας ἐγέννατο, Λούκιον ὀνομασθέντα, ὃν ὁ Αὔγουστος, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὸν Γάιον ἐσποιήσατο, καὶ διαδόχους τῆς ἀρχῆς αὐτίκα ἀπέδειξεν, ἵν᾽ ἧττον ἐπιβουλεύηται. ἑστιώμενος δέ ποτε παρὰ Πωλίωνι, ἀνδρὶ πλουσίῳ μὲν σφόδρα, ὠμῷ δὲ λίαν καὶ ἀπηνεῖ, ἐπεὶ ὁ οἰνοχόος ἑαυτοῦ κύλικα κρυσταλλίνην κατέαξε, καὶ ἐς τὰς μυραίνας ὠθεῖσθαι ὑπὸ τοῦ δεσπότου ἐμβληθῆναι (ἔτρεφε γὰρ ἐν δεξαμεναῖς τοιαύτας, ἀνθρώπους δεδιδαγμένας ἐσθίειν, καὶ τοὺς δούλους αὐταῖς ἐς θάνατον παρέβαλλε) περὶ τῆς τιμωρίας ὁ Καῖσαρ τοῦ οἰνοχόου. ὡς δ᾽ οὐκ ἔπειθε τὸν Πωλίωνα, φέρε, φησὶν, ὅσα τοιαῦτα ἔχεις ἐκπώματα, ἢ καὶ ἕτερα χρήματα, ἵν᾽ αὐτοῖς χρήσωμαι. κομισθέντα δ᾽ οὖν συνέτριψεν, εἰπὼν, ἵνα μὴ διὰ ταῦτα κολάζωνται ἄνθρωποι. ὁ δὲ Πωλίων πρὸς τὸ πλῆθος τῶν κατεαγότων, τῆς μιᾶς ἐπελάθετο κύλικος, καὶ τὸν οἰνοχόον τιμωρήσασθαι μὴ δυνάμενος, ὅτι ἐπὶ πολλοῖς τὸ αὐτὸ ἐπεποιήκει ὁ Αὔγουστος, καὶ ἄκων ἀπέσχετο. Ἀγρίππας δὲ νοσήσας ἐν Καμπανίᾳ, ἀπέθανεν, οὗ ὁ Καῖσαρ παραγενόμενος, τό, τε σῶμα αὐτοῦ εἰς τὴν Ῥώμην ἐκόμισε, καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ προθέμενος, λόγον ἐπ᾽ αὐτῷ ἀνέγνω, καὶ τὴν ἐκφορὰν αὐτοῦ πολυτελῆ ἐποιήσατο, καὶ ἐν τῷ ἑαυτοῦ μνημείῳ ἔθαψεν. ὁ δὲ τοῦ Ἀγρίππου θάνατος κοινόν τι τοῖς Ῥωμαίοις πένθος ἐγένετο. τά τε γὰρ ἄλλα ἄριστος τῶν καθ᾽ ἑαυτὸν ἀνθρώπων ἐγένετο, καὶ τῇ τοῦ Αὐγούστου φιλίᾳ πρός τε τὸ ἐκείνου καὶ πρὸς τὸ κοινῇ συμφέρον ἐχρῆτο, καὶ πᾶσαν τὴν ἑαυτοῦ σοφίαν καὶ ἀνδρείαν ἐς τὰ λυσιτελέστατα παρέχων τῷ Καίσαρι, πᾶσαν τὴν παρ᾽ ἐκείνου δύναμιν καὶ τιμὴν ἐς τὸ τοὺς ἄλλους εὐεργετεῖν ἀνήλισκεν. ὅθεν οὔτ᾽ αὐτῷ ἐπαχθὴς, οὔτε τοῖς ἄλλοις ἐπίφθονος ἐγεγόνει. τούτου μεταλλάξαντος, ἐπεὶ συνεργοῦ πρὸς τὰ πράγματα ἐδεῖτο, τὸν Τιβέριον καὶ ἄκων προσείλετο (οἱ γὰρ τοῦ Ἀγρίππου υἱοὶ, ἔγγονοι δ᾽ αὐτοῦ, ἐν παισὶν ἔτι ἐτέλουν) καὶ ἀπαλλάξας ἐκείνου τὴν γυναῖκα, θυγατέρα Ἀγρίππου ἐξ ἄλλης γαμετῆς, τὴν Ἰουλίαν αὐτῷ ἐνεγγύησεν. ἔπειτα διά τε τούτου, καὶ διὰ τοῦ Δρούσου, καὶ διὰ Πείσωνος Λουκίου, πολλὰ τῶν ἐθνῶν ὑπηγάγετο. ἀργύριον δὲ τῆς τε βουλῆς καὶ τοῦ δήμου ἐς εἰκόνας αὐτῷ συνενεγκόντων, ἑαυτοῦ μὲν οὐδεμίαν ἔστησεν, ὑγιείας δὲ δημοσίας, καὶ ὁμονοίας, καὶ εἰρήνης εἰκόνας ἀνέστησε. καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πρώτῃ τοῦ ἔτους ἡμέρᾳ αὐτῷ ἐκείνῳ προσιόντες, οἱ μὲν πλεῖον, οἱ δὲ ἔλαττον ἐδίδοσαν, καὶ ὃς προσεπιθεὶς ἕτερον τοσοῦτον ἢ καὶ πλεῖον ἀντεδίδου, οὐ μόνοις τοῖς βουλευταῖς, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις. τέθνηκε δὲ τότε καὶ ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ ἡ Ὀκταβία, καὶ αὐτός γε ἐπ᾽ αὐτῇ δημοσίᾳ προτεθείσῃ ἐπιτάφιον εἶπε.

Θάνατος ἀγρίππα. *Ἔπαινος ἀγρίππα.* *Τιβέριος καῖσαρ γαμβρὸς συνεργός.* *Περὶ φέρματος.*

καὶ ὁ

alios quoſdam ſupplicio affecit. Lepidū autem cùm alijs de cauſis, tum ob inſidias à filio illius ſibi factas inuiſum, non occidit, ſed aliàs aliter ludibrio & cōtemptui habuit. Præter leges alias, illā quoq; tulit, ut qui in comitijs ſuffragia corrupiſſent, magiſtratib. quinquennium excluderentur. Vitę cœlibi tam uirorū quàm mulierum pœnas, coniugio & procreationi liberûm prēmia propoſuit. & quia plures erant patricij mares quàm fœmellæ, permiſit etiā libertinas ducere ſi qui uellent, ſenatorib. exceptis, eorūq; progeniem legitimā eſſe iuſsit. Iam quia nōnulli infantibus ſibi deſponſis, cum fraudē legi facerēt, præmijs coniugū fruebātur: ſanxit, ne qua ſponſalia rata eſſent, niſi poſt bienniū nuptię celebrarentur: hoc eſt, ut puellæ nō minores x annis deſponderentur, quarū annus ætatis duodecimus maturus cōiugio habebatur.

Leges de matrimonijs.

Agrippa filium alterum ex Iulia ſuſcepit, Luciū, quem unà cum Caio Auguſtus adoptatos ſtatim imperij ſucceſſores deſignauit, ut minus inſidijs appeteretur.

Caius & Lucius Agrippæ filij ab Auguſto adoptantur.

Cum aliquādo Pollionis, hominis locupletis, ſed ſæui & crudelis, cōuiua eſſet, & is pincernā ob calicem cryſtallinū fractū murænis, quas in piſcinis alebat ad deuorandos homines aſſuefactas, obijci iuſsiſſet (id enim ſupplicium ſeruis, quos occidebat, cōſtituerat) pœnā pincernę Cęſar deprecatus eſt. cū nihil impetraſſet, Pollionē etiam alia eiuſdē materiæ pocula, & ſi qua præterea precioſa haberet, ut eis uteretur, afferri iuſſit, allata confregit: Ne propterea, inquit, homines occidant. Sic Pollio propter multitudinem confractorū ab Auguſto calicū, unius oblitus, cum pincernam punire non poſſet, uel inuitus homini pepercit.

Pollionis cryſtallina.

Agrippa in Cāpania ex morbo defuncto, Cæſar eò profectus, corpus eius Romam aduexit, eoq; in forū allato, orationem recitauit: factoq; magnifico funere, oſſa in ſuū monumentum intulit. Agrippæ mors publicum Romanis luctum attulit. Nam cùm cæteris uir ſuæ ætatis optimus fuit, tum Auguſti amicitia ad ipſius & Reipublicæ utilitatem uſus eſt, ſuamq; prudentiam & fortitudinem omnem in res Cæſari utiliſsimas contulit, omni potentia & honore, quibus ab illo ornatus erat, ad beneficentiam conuerſa. Quare nec Auguſto grauis, nec cæteris inuidioſus fuit.

Agrippæ obitus & elogium.

Eo defuncto, cum rerum gerēdarum ſocio carere non poſſet, Tiberium uel inuitus aſciuit (nam Agrippæ filij, nepotes ipſius, pueri adhuc erant) ereptaque uxore, Agrippæ ex alia coniuge filia, Iuliam ei deſpondit. Deinde per eum, & Druſum, & Lucium Piſonem, multas nationes ſubegit.

Tiberius Agrippæ ſuccedit.

Pecunia à ſenatu & populo ad eius imagines faciendas collata: ſui nullam imaginem erexit, ſed publicæ Salutis, Concordiæ & Pacis ſtatuas fecit.

Statuæ Salutis, Concordiæ, Pacis.

Primo anni die cum adibant homines, atque alij plus, alij minus offerebant: quibus ipſe duplum aut amplius reddebat, non ſenatoribus duntaxat, ſed alijs etiam.

Strenæ Calen. Ianuarij.

Octauiā ſororem tum mortuam publicè propoſuit, & funebrem de ea orationem habuit.

Octauiæ obitus.

Druſus

Druſi ſpectrum & obitus.

Druſus & ſenatus ueſtes lugubres induerũt, ut in luctu publico. Anno ſequenti Druſus conſul factus, gẽtibus quibuſdam bellũ intulit: &, cum nonnullis ſubactis ulterius progredi ſtatuiſſet, mulier ei natura humana maior obuia, dicere uiſa eſt: Quónam properas Druſe inſatiabilis? Non in fatis eſt, ut iſta omnia uideas. Verùm abito: iam enim & uitæ & operũ tibi finis inſtat. Inde rediens in morbum incidit, ex quo deceſsit. Eius morbo Imperator audito, Tiberium feſtinanter ad eũ miſit: qui & ægrotantem illum uidit, & mortuũ Romam aduectum in foro propoſuit, atq; in defuncti laudem & Auguſtus & Tiberius orationes habuerũt.

Auguſti moderatio.

Inde ad leges ferendas conuerſus, eas ſenatoribus legendas dedit, ut ſi quid uel improbarẽt, uel melius noſſent, dicerent. Adeò enim popularẽ ſe præbebat, ut cum ex cõmilitonibus quidam eum aduocatum oraſſet, ipſe uerò propter occupationes amicum ſuo loco miſiſſet, idq; ille moleſtè ferẽs, dixiſſet: At ego, quoties ubi auxilio fuit opus, non aliũ pro me miſi, ſed ipſe pro te diſcrimẽ adij: in forũ uenit, & ipſe ei patrocinatus eſt. Cum quidam, ut per ambitũ & corruptelas magiſtratus adepti arguerentur: rem neq; explorauit, & diſsimulauit, quòd ea de cauſa neq; mulctare quenquã, neq; conuictis ueniã dare uolebat. Principatum, etſi depoſiturũ præ ſe ferebat: tamen altero decennio elapſo, inuitus ſcilicet, denuò ſuſcepit, ut Gallis bellũ inferret. Cæterùm ipſe domi manſit, & Tiberiũ contra illos miſit: reuerſum, Imperatorem declarauit, & conſulẽ fecit, & triũpho ornauit.

Tiberius Imperator deſignatur.

Sextilis, Auguſtus.

Menſem Sextilem de ſuo nomine Auguſtũ appellauit: Mecœnatis obitum ægrè tulit, qui cùm alijs in reb. ei fuit utilis, tum ira efferueſcentem placare ſolitus, & ad moderationẽ traducere.

Mecœnatis obitus & laudes.

Cuius illud argumentum eſt. Cum aliquãdo pro tribunali multos capitis condemnaſſet, Mecœnas per turbam populi ad eum penetrare fruſtra conatus, chartulæ inſcripſit, SVRGE CARNIFEX: eamq; in gremium eius cõiecit, qua lecta, ſurrexit Cæſar, & ſententias abrogauit, quas tum pronunciarat. Nam ſe ab amicis caſtigari, adeò nõ ægrè ferebat, ut gauderet. Mecœnatis porrò uirtutẽ illud declarat maximè, quòd cum cupiditatibus Auguſti refragaretur, nihilominus ei charus erat, & cæteris omnibus placebat. & quamuis tãta eius eſſet autoritas, ut multis honores & magiſtratus largiretur, ipſe in ordine equeſtri omnem ætatẽ æquo animo exegit. Auguſtus cũ Caiũ & Luciũ nepores, eoſdẽq; filios adoptiuos, nõ ſuos imitari mores uideret (nec enim luxurioſius dũtaxat, ſed ferocius etiã ſe gerebant) eoſq; ut priuatos, modeſtiores reddere ſtatuiſſet: tribunitiã poteſtatem in quinquenniũ Tiberio decreuit, & Armeniam poſt Tigranis obitũ alienatã attribuit.

Armenia Tiberio & tribunatus datus.

Verùm ea re nihil profecit. nam & pueri cũ ſe negligi putarẽt, ei ſuccenſebant: & Tiberius illorũ irã ueritus, in Armeniã non abijt, ſed Rhodum eſt profectus.

C. & Lucius principes iuuentutis.

Auguſtus uerò anno ſequẽti duodecimùm cõſul, Caiũ toga uirili data in curiã adductũ, principẽ iuuentutis deſignauit, et præfectum

καὶ ὁ Δροῦσος καὶ οἱ βουλευταὶ τὰ πενθήρη χιτῶνας ἔλαβον, δημοσίᾳ τὸ πένθος ποιούμενοι. τῷ δ' ἐχομένῳ ἔτει ὁ Δροῦσος ὑπατεύσας, κατ' ἐθνῶν τινῶν ἐξεστράτευσε. καὶ τινα χειρωσάμενος, πορρωτέρω χωρεῖν ἐπεχείρησε. καὶ ἐντυχοῦσα γυναικὶ μείζονι ἢ κατὰ ἀνθρώπου φύσιν ἐπὶ πλεῖστον ἀπιὼν, ἡ ποῖ δῆτα ἐπείγῃ Δροῦσε ἀκόρεστε, λέγειν αὐτῷ ἐδόκει. οὐ πάντα σοι ταῦτα ἰδεῖν πέπρωται. ἀλλ' ἄπιθι. ἤδη γάρ σοι καὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων πάρεστι τελευτή. ὑποστρέφοντα δ' ἐκεῖθεν αὐτὸν νόσος ἐνέσκηψεν, ἐξ ἧς ἐτελεύτησε. πυθόμενος δ' ὁ αὐτοκράτωρ ὅτι νοσεῖ, τὸν Τιβέριον κατὰ τάχος ἔπεμψεν, ὃς ἔμπνουν τε αὐτὸν εὗρε, καὶ θανόντα ἐς τὴν Ῥώμην ἐκόμισε· καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ προτεθέντα, ὅ,τε Αὔγουστος καὶ ὁ Τιβέριος ἐπ' αὐτῷ ἐπῄνεσαν. νόμους δὲ μετὰ ταῦτα ὁ Καῖσαρ εἰσηνέγκε, καὶ τοῖς βουλευταῖς αὐτοὺς ἀναγνῶναι ἐπέτρεψεν, ὅπως εἰ μή τι ἀρέσκοι, ἢ ἄμεινόν τι νοήσειαν, εἴπωσιν. οὕτω δὲ δημοκρατικὸς ἦν, ὥστε ἐπεί τινος τῶν συστρατευσαμένων αὐτῷ συνηγορῆσαί τινα τῶν αὐτοῦ δεηθέντος, τῶν φίλων αὐτοῦ συνήγορόν τινα ἐπέμψεν, ὡς αὐτὸς οὐκ ἄγων σχολήν. ἐπεὶ δὲ ὁ τῆς συνηγορίας δεόμενος ἀχθεσθείς, ἔφη, ἐγὼ δ' ὁσάκις ἐπικουρίας ἐδεήθης, οὐκ ἄλλον ἀντ' ἐμαυτοῦ ἔπεμψα, ἀλλ' αὐτός σοι πανταχοῦ ἐκινδύνευσα· εἰς τὸ δικαστήριον τε ἐφοίτησε, καὶ αὐτῷ συνηγόρησεν. αἰτιαθέντων δέ τινων ἀρχόντων, ὡς ἐκ δεκασμοῦ τὰς ἀρχὰς λαβόντων, οὐκ ἐξήλεγξε, καὶ προσεποιήσατο μὴ γνῶναι τοῦτο. οὔτε γὰρ κολάσαι τινὰς διὰ τοῦτο, οὔτε συγγνῶναι ἐλεγχθεῖσιν ἤθελεν. τὴν δ' ἡγεμονίαν καίτοι, ὡς ἔλεγεν, ἀφιείς, ἐπειδὴ καὶ τὰ δεύτερα δέκα ἔτη ἐξῆλθον, ἄκων δῆθεν αὖθις ἐδέξατο, ὡς ἐπὶ τοὺς Κελτοὺς στρατεύσων. καὶ αὐτὸς μὲν οἴκοι κατέμεινεν, ἐπ' ἐκείνους δὲ τὸν Τιβέριον ἔπεμψεν. ὃν ἐπανελθόντα αὐτοκράτορα, καὶ ὕπατον αὖθις ἀπέδειξε, καὶ τοῖς ἐπινικίοις ἐσέμνυνεν. αὐτὸς δὲ τὸν Σεξτίλιον καλούμενον μῆνα Αὔγουστον ἀντωνόμασε. τοῦ δὲ Μαικήνα τελευτήσαντος, ἤλγησε. πολλὰ μὲν γὰρ καὶ ἄλλα ὑπ' αὐτοῦ ὤνητο, μάλιστα δὲ τῆς ὀργῆς, ὅτι ἀκρατέστερον αὐτῇ ἐκέχρητο, ἐξέλυέ τε, καὶ μετεκίνει πρὸς τὸ ἠπιώτερον. τεκμήριον δέ, δικάζοντός ποτε, καὶ πολλὰς ἀναφερομένου ψήφους θανατικάς, ἐπεχείρησε μὲν ὁ Μαικήνας διώσασθαι τοὺς περιεστῶτας, καὶ ἐγγὺς αὐτῷ προσελθεῖν. μὴ δυνηθεὶς δέ, ἔγραψεν ἐν χάρτῃ μικρῷ, ἀνάστα δήμιε· καὶ αὐτὸ ἐς τὸν κόλπον αὐτοῦ ἔρριψεν, ὃ ἐπιλαβὼν ἐκεῖνος, εὐθὺς ἀνέστη, καὶ τὰς ψήφους ἀνέτρεψεν, ὡς πλημμελῶς ψηφισάμενος. οὐ γὰρ ἠγανάκτει διελεγχόμενος ὑπὸ τῶν φίλων, ἀλλὰ καὶ ἔχαιρε. μέγιστον δὲ τῆς ἀρετῆς τοῦ Μαικήνου δεῖγμα, ὅτι καίτοι τῷ Αὐγούστῳ πρὸς τὰς ὁρμὰς αὐτοῦ ἀνθιστάμενος ᾠκείωτο, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἤρεσκε. καὶ ὅτι πλεῖστον παρ' αὐτῷ δυνηθείς, ὥστε καὶ τιμὰς πολλοῖς καὶ ἀρχὰς δοῦναι, αὐτὸς ἐν τῷ τῶν ἱππέων τέλει κατεβίω, καὶ οὐχ ὑπερεφρόνησε. ὁρῶν δὲ ὁ Αὔγουστος τόν τε Γάιον καὶ τὸν Λούκιον τοὺς ἐγγόνους αὐτοῦ, οὓς καὶ ἐθετεύσατο, μὴ τὰ ἤθη ζηλοῦντας αὐτοῦ (οὐ γὰρ ἁβρότερον δῆθεν μόνον, ἀλλὰ καὶ θρασυνόμενοι) καὶ βουληθεὶς αὐτοὺς σωφρονεστέρους ποιῆσαι ὡς ἰδιώτας, τῷ Τιβερίῳ εἰς πενταετίαν τὴν δημαρχικὴν ἐξουσίαν ἀπένειμε, καὶ τὴν Ἀρμενίαν ἀλλοτριωθεῖσαν μετὰ τὸν τοῦ Τιγράνου θάνατον προσεκλήρωσεν. ἀλλ' οὐδὲν ἐκ τούτου ἀπώνατο. οἱ μὲν γὰρ παῖδες τῷ παρορᾶσθαι δόξαντες, ἤχθοντο. ὁ δὲ Τιβέριος τὴν ὀργὴν αὐτῶν φοβηθείς, οὐδὲ ἐς Ἀρμενίαν ἀπεληλύθει, ἀλλ' ἐς Ῥόδον ἀφίκετο. τῷ δ' ἐφεξῆς ἔτει δωδέκατον ὑπατεύων ὁ Αὔγουστος, ἐς τοὺς ἐφήβους τὸν Γάιον ἐνέγραψε, καὶ εἰς τὸ βουλευτήριον ἅμα εἰσήγαγε, καὶ πρόκριτον ἀπέφηνε τῆς νεότητος, ἄρ-

περὶ τῶν ἐγγόνων τοῦ Καίσαρος.

χόν τε

κἀκ τῆς φυλακῆς γενέσθαι ἐπέτρεψε, καὶ μετ' ἐνιαυτὸν καὶ ὁ Λούκιος τὰς τιμάς, ὅσαι τῷ γαΐῳ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἐδέδοντο, ἔλαβεν. ἀθροισθέντος δὲ τοῦ δήμου, καί τινα ἐπανορθωθῆναι ἀξιοῦντος, καὶ διὰ δημάρχους διὰ τοῦτο πρὸς τὸν αὔγουστον πέμψαντος, ἦλθεν ἐκεῖνος, καὶ περὶ ὧν ἐδέοντο συνδιεσκέψατο. καὶ ἐπὶ τούτῳ ἥσθησαν ἅπαντες. τὴν δὲ θυγατέρα ἰουλίαν ἀσελγαίνουσαν φωράσας, ὑπερωργίσθη· καὶ ἐκείνην μὲν ἐς νῆσον ἀπὸ γαίης ὑπερόριον, ᾗ καὶ ἡ μήτηρ ἡ σκριβωνία ἑκοῦσα συνεξέπλευσε. τῶν δὲ χρησαμένων αὐτῇ, τὸν μὲν ἴουλλον ἀντώνιον ἀπέκτεινεν, ἄλλους τέ τινας ἐπιφανεῖς ἄνδρας ὡς ἐπὶ μοναρχίᾳ ἐπιθεμένους, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐς νήσους τινὰς ὑπερώρισε. τῶν ἀρμενίων δὲ νεωτερισάντων, καὶ τῶν πάρθων αὐτοῖς συνεργούντων, ἀλγῶν ἐπὶ τούτοις ὁ αὔγουστος, ἠπόρει τί ἂν πράξῃ. οὔτε γὰρ αὐτὸς στρατεῦσαι οἷός τε ἦν διὰ γῆρας, ὅ, τε τιβέριος, ὡς εἴρηται, μετέστη ἤδη, ἄλλον δέ τινα πέμψαι τῶν δυνατῶν οὐκ ἐτόλμα. ὁ γάιος δὲ καὶ ὁ λούκιος νέοι, καὶ πραγμάτων ἐντυγχάνειν ἄπειροι. ἀνάγκης δ' ἐπικειμένης, τὸν γάιον εἵλετο, καὶ τήν τε ἐξουσίαν αὐτῷ τὴν ἀνθύπατον καὶ γυναῖκα ἔδωκεν, ἵνα κἀκ τούτου τι προσλάβῃ ἀξίωμα, καί οἱ συμβούλους προσέταξε. καὶ ὁ μὲν ἀφωρμήθη γε τιμώμενος ὑπὸ πάντων ὑποδεχόμενος, οἷα τοῦ αὐγούστου ἔγγονος, ἢ καὶ παῖς νομιζόμενος. καὶ ὁ τιβέριος δὲ ἐς χίον ἐλθὼν, αὐτὸν ἐθεράπευσε, τὰς ὑποψίας ἐκδιαβαλλόμενος, ὑποπίπτων τε διὰ τοῦτο καὶ ταπεινούμενος. ἀπελθὼν δὲ ἐς τὴν συρίαν, καὶ μηδὲν μέγα κατορθωκὼς, ἐτρώθη. ἄδδων γάρ τις τὰ ἀρτάγειρα κατέχων, ὑπηγάγετο ὑπὸ τὸ τεῖχος τὸν γάιον, ὡς τι φράσων ἀπόρρητον, καὶ αὐτὸν ἔτρωσεν. ὁ μὲν οὖν πολιορκηθεὶς, ἑάλω. ὁ δὲ γάιος νόσον ἐκ τοῦ τραύματος, καὶ ἄλλως μέντοι μὴ ὢν ὑγιεινός. διὸ καὶ τὴν διάνοιαν ἐξελύθη, καὶ πολλῷ μᾶλλον ἀπημβλύνθη, καὶ ἰδιωτεύειν ἠξίου. ὥστε τὸν αὔγουστον περιαλγήσαντα, προτρέψασθαι αὐτῷ, ἐς τὴν ἰταλίαν ἐλθόντα πράττειν ὅ, τι βούλοιτο. ὁ δὲ ἐς λυκίαν ἐν ὁλκάδι περιπλεύσας, ἐνταῦθα δὴ καὶ μετήλλαξεν. ὁ δὲ λούκιος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ προαπεσβέσθη, ἐξαίφνης νόσῳ τελευτήσας. ὥστε ἐπὶ τῷ θανάτῳ τούτων ὑπωπτεύθη, καὶ ὁ τιβέριος οὐ πολλῷ πρότερον ἐκ τῆς ῥόδου πρὸς τὴν ῥώμην ὑπονοηθείς. αὐτός τε γὰρ καὶ διὰ τῶν ἄστρων μαντικῆς ἐμπειρότατος ἦν, καὶ θράσυλλον εἶχεν ἄνδρα τὴν ἀστρολογίαν ἀκριβοῦντα, ὅθεν καὶ τὰ ἑαυτῷ καὶ τὰ ἐκείνοις μέλλοντα συμβαίνειν ἠπίστατο. λέγεται γοῦν, ὅτι βουληθεὶς ποτὲ ὁ τιβέριος ἐν τῇ ῥόδῳ τὸν θράσυλλον ἀπὸ τοῦ τείχους ὦσαι, ὡς μόνον συνειδότα ἑαυτῷ ἐν γνώσει, σκυθρωπάσαντά τε ἰδὼν αὐτὸν, ἤρετο διότι συννένοφε· τοῦ δὲ κίνδυνόν τινα προσορᾶν ὑπεσταλμένον αὑτῷ φήσαντος, ἐθαύμασεν ὁ τιβέριος, καὶ φυλάξαι αὐτὸν ἑαυτῷ διὰ τὰς ἐλπίδας ἐβούλετο. ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτω. ὁ δὲ αὔγουστος δεσπότης ὑπὸ τοῦ δήμου ὀνομασθεὶς, καὶ ἀπαγορεύσας μηδένα πρὸς αὐτὸν ἐκχρῆσθαι τούτῳ διὰ τῷ προσρήματι, χιλίας τε καὶ πεντακοσίας μυριάδας δραχμῶν ἀτόκους τοῖς δεομένοις δανείσας ἐπὶ τριετίαν, ἐπῃνεῖτο παρὰ πάντων, καὶ ἐσεμνύνετο. δύνανται δὲ παρὰ ῥωμαίοις αἱ εἴκοσι καὶ πέντε δραχμαὶ χρυσοῦν νόμισμα ἕν, παρὰ δὲ τοῖς ἕλλησιν εἴκοσι δραχμῶν ὁ δίων φησὶ τὸ χρυσοῦν ἀλλάσσεσθαι νόμισμα. μετὰ δὲ ταῦτα κελτικοῦ πολέμου κινουμένου, καὶ αὐτὸς ὑπό τε γήρως καὶ νόσου κεκμηκὸς ἔχων τὸ σῶμα, καὶ ἐκστρατεῦσαι μὴ οἷός τε ὤν, τὸν τιβέριον τὰ μὲν ὑπὸ τῶν πραγμάτων ἀναγκασθεὶς, τὰ δὲ ὑπὸ τῆς ἰουλίας ἀναπεισθεὶς (ἤδη γὰρ αὕτη ἐκ τῆς ὑπερορίας κατήχθη) ἐποιήσατο, καὶ τὴν ἐπὶ τοὺς κελτοὺς ἐκστρατείαν ἐπέτρεψεν. ὑποπτεύσας δὲ, μή τι νεωχμώσῃ ὁ τιβέριος ὑπερφρονήσας, καὶ τὸν

[illegible]

[illegible] δραχμαὶ [illegible] νόμισμα.

[illegible]

ctum tribus eſſe iuſsit, annoq́ poſt Lucio eius fratri eoſdē honores dedit. Populo cōgregato, & quędam corrigi poſtulante, ea de cauſa tribunis ad Auguſtū miſsis, ipſe uenit: & quæ petebant, unà cū eis cōſiderauit. qua re omnes ſunt delectati. Iuliam filiam, laſciuiā eius ægerrimè ferens, in inſulā relegauit: cū eaq́ mater Scribonia ultrò in exiliū abijt. Ex amatoribus eius Iulium Antoniū, & alios claros uiros ut regnum affectantes interfecit, cæteros in inſulas relegauit. Cum Armenij defeciſſent, & à Parthis iuuarenī: ea re dolēs, quid ageret ambigebat. Nec enim ipſe propter ſenectutē bellū gerere poterat: & Tiberius, ut dictū eſt, iam ſeceſſerat, nec alium ex potentiorib. mittere audebat. Caius uerò & Lucius adoleſcētes, & rerū imperiti erāt. Verùm urgēte neceſsitate, Caiū delegit, poteſtate procōſulari & uxore data, ut ea quoq́ re dignitas eius augereī, et cōſiliarijs adiunctis. Is iter ingreſſus, ab omnib. ut Imperatoris nepos, ac potius filius, honorificè exceptus eſt. Tiberius etiam Chiū traiecit, et adoleſcentē coluit, purgādo ſuſpiciones, et ſummiſſe humiliterq́ ſe gerendo. Cum in Syriā ueniſſet, & nihil præclari geſsiſſet, uulnus accepit. Addo enim, qui Artagira tenebat, eum ad mœnia pellectū, tanquam arcani aliquid dicturus, uulnerauit, ac is quidem urbe expugnata captus eſt. Caius aūt, & iam alioqui parū firma ualetudine, & diſſolutiore ingenio, ex uulnere ęgrotauit: & multo hebetior factus, poſtulauit, ut priuatā ſibi uitam liceret agere. Id Auguſtus ægerrimè ferēs, eum hortatus eſt, ut in Italiā reuerſus, quod uellet ageret. Ille uerò naue oneraria in Lyciam aduectus obijt, Lucio fratre eius repentino morbo prius extincto. Vnde Liuia & Tiberius non multo ante Rhodo reuerſus ſuſpicione non caruerūt. Nā cum & ipſe diuinationis ex ſiderib. peritiſsimus eſſet, & Thraſyllū uirū in aſtrologia ſummū ſecū haberet: quid & ſibi & illis euenturum eſſet, pręſciebat. Illud certè quidē fertur: cum aliquando Rhodi Thraſyllū de muro præcipitare in animo haberet, ut ſolū cogitationum ſuarū conſciū, & eum triſtē uidiſſet, triſtitię cauſam rogaſſe. qui cū reſpōdiſſet, magnum ſibi periculū imminere: Tiberiū admiratione ſciētiæ, & propter ſpē principatus apud ſe retinuiſſe. Sed hęc hactenus. Auguſtus uerò quum domini appellationē à populo Romano ſibi tributam, edicto repudiaſſet: & indigentib. decies quinquies centena millia drachmarū ſine uſura in trienniū mutuaſſet: ab omnib. laudabaī & celebrabaī. Valēt autē apud Romanos quindenæ drachmæ unū aureū nummū: apud Gręcos aūt uicenis drachmis aureū nummū ꝑmutari, ſeribit Diō. Poſt hæc Gallico bello orto, cū ob corpus & ſenio et morbo feſſum, ipſe ducere exercitū nō poſſet, Tiberiū partim ipſis reb. urgētibus, partim Iulię impulſu (iā enim ab exilio reuocata erat) adoptatū, cōtra Gallos miſit. Veritus aūt, ne is ꝑ ſuperbiā noui aliquid molireī, etiam

Iuliæ relegatio.

Caij & Lucij obitus.

Thraſyllus Tiberij aſtrologus.

XV. aut XX drachmæ unū aureū nummum conficiunt.

Tiberij & Druſi adoptio.

Inſidiatores clementia & liberalitate uicti.

etiam Germanicũ Druſi filium adoptauit. Hęc agenti, cùm alij, tũ Cn. Cornelius Pompeij Magni ex filia nepos, ſunt inſidiati. Quos cum nec occidere uellet (neq; enim ſecuritati ſuæ interitu illorum quicquã conſuli uidebat) nec abſoluere auderet, ne plurium ea lenitate contra ſe audacia cõfirmaretur: neq; interdiu ſecurus, neq; noctu quietus eſſe poterat. Quæ cũ Liuia uideret, rogabat, qua de cauſa noctu nõ dormiret? Cui ille: Quis nam, inquit, mulier, inter tot hoſtes uel minimã capiat quietem, & in tam frequentib. inſidijs? Tum illa, multis ea de re uerbis factis, deniq; conſuluit: ne quem inſidiatorem occideret, ſed alio quouis modo eos caſtigaret, ne quid eiuſmodi deinceps conarentur, uenia in primis & benefaciendo. Nunq; enim, inquit, gladius cuiq; ſui amorẽ perſuadere, aut extorquere potuit: ſed eũ qui punitur perdit, cęterorũ animos ab eo qui pœnas ſumit, alienat. Neq; enim profectò ob aliorum ſupplicia amare incipiunt, ſed oderunt magis ob metum ſibi quoq; impendentem. Hęc & id genus alia diſſerenti Liuię obtemperauit Auguſtus, & reos omnes uerbis caſtigatos dimiſit: Cornelium etiam conſulem deſignauit. Cũ ſuperſtiti ex Iulia filia & Agrippa nepoti, quem Agrippam nominauit, togam uirilem dediſſet: Tiberius rem bellicã adminiſtrans, Romam crebrò uenit, metuens, ne ſibi Auguſtus per abſentiam ſuam alium anteferret. ſed Dacis, Sauromatis, alijsq; Pannonicis gentibus concitatis, ex Gallijs ad eas redijt: eodemq; Auguſtus Germanicum miſit, quum fortaſſe Tiberius eas celerites uincere poſſet, ac tempus de induſtria tereret, ut propter bellum in armis eſſet. Miſit autem Germanicum, quòd Agrippa propter pertinacem morum improbitatem abdicato, eius pecunia in ærarium relata militare, ipſe in inſulã relegatus erat. Eas gentes Romani poſt multas clades illatas, nec pauciores acceptas, tandem partim ad deditionem compulerũt, partim acie uicerunt. Tiberius Romam reuerſus ab Auguſto in Dalmatiam contra quoſdam tumultuantes miſſus eſt: quos ægrè ille quidem, & cũ periculo, ſed uicit tamẽ. uicit & Germanicus alios. Bello ſic confecto, nuncius ex Germania allatus, obſtitit quo minus triumpharetur. Nam in Gallia nonnullas eius partes Romani occuparant, non eodem ſitas loco, ſed ſparſim pro tempore ſubactas. Erãt in ea legiones, & urbes condebantur, & barbari ad Romanos mores & ciuilitatem traducebãtur. Qui dum paulatim & ratione quadam à patrijs inſtitutis auocabãtur, uitæ mutationẽ haud iniquis animis patiebantur. Sed quũ Quintilius Varus Germanię pręfoſitus, eos ſubitò ac penitus ab inueterata conſuetudine auellere aggrederẽ, ſuperbeq; & auarè ut mãcipijs imperitaret, ferre nõ potuerũt: ſed eum receptum, tanq; imperata facturi, data fide ſe citra milites ultrò ſeruituros: lõgè à Rheno ſubduxerũt. Qui cum eis crederet, neq; milites, ut in hoſtili agro, coniunctos haberet, & alios aliò dimiſiſſet: ſecuro illo, nec ullum periculum metuente,

Agrippa filius Agrippæ relegatus.

Quintilij Vari clades in Germania.

καὶ τὸν Γερμανικὸν τὸν Δρούσου παῖδα εἰσποιήσατο. πράσσοντι δὲ ταῦτα, ἄλλοι τε, καὶ Γναῖος Κορνήλιος τοῦ μεγάλου Πομπηίου θυγατριδοῦς, ἐπεβούλευσαν. μήτ᾽ οὖν ἀποκτεῖναι σφᾶς ἐθέλων (οὐδὲν γὰρ ἐκ τῶν ἀπολλυμένων ἑώρα πρὸς ἀσφάλειαν αὐτῷ κατορθούμενον) μήτ᾽ ἀπολῦσαι θαρρῶν, ἵνα μὴ καὶ ἄλλους ἐκ τούτου ἐφ᾽ ἑαυτὸν ἐπαγάγηται, οὔθ᾽ ἡμέρας ἀφροντιστεῖν, οὔτε νυκτὸς ἀδεῶς καθεύδειν ἠδύνατο. τοῦτο δ᾽ ἡ Λιβία ὁρῶσα, ἤρετο αὐτόν, τί ὅτι οὐ καθεύδει; ὁ δέ, τίς ἄν, εἶπεν, ὦ γύναι, κἂν ἐλάχιστον ἀτρεμήσαι, τοσούτους ἔχων ἐχθρούς, καὶ οὕτω συνεχῶς ἐπιβουλευόμενος; ἡ δὲ πολλὰ μὲν περὶ τούτου διαλεχθεῖσα αὐτῷ, τελευταῖον δὲ γνώμην ἔδωκε, θανάτῳ μὲν μηδένα τῶν ἐπιβουλευόντων κολάζειν, ἑτέρως δέ πως αὐτοὺς σωφρονίζειν, ὥστε μηκέτι τοιοῦτόν τι ἐξαμαρτεῖν, καὶ μάλιστα συγγνώμῃ καὶ εὐποιΐαις. οὐ γὰρ πείθειν, ἢ ἀναγκάζειν, ἔφη, φιλεῖν τὸ ξίφος τινὰ δεδύνηται, ἀλλὰ τὸν μὲν κολαζόμενον ἀπόλλυσι, τὰς δὲ δὴ τῶν ἄλλων ψυχὰς ἀλλοτριοῖ τοῦ κολάζοντος. ἐπεὶ μηδὲ φιλοῦσιν ὅτι ἐδικαιώθησάν τινες ἕτεροι, ἀλλ᾽ ἀπεχθάνονται μᾶλλον ὅτι φόβος καὶ αὐτοῖς ἐντεῦθεν ἐπάγεται. ταῦτα πολλὰ τῆς Λιβίας εἰπούσης, ὁ Αὔγουστος ἐπείσθη αὐτῇ, καὶ πάντας ἀφῆκε τοὺς ὑπαιτίους, λόγοις νουθετήσας αὐτούς, τὸν δέ γε Κορνήλιον καὶ ὕπατον προεβάλετο. τῷ λοιπῷ δὲ τοῦ Αὐγούστου θυγατριδῷ, τῷ ἐκ τῆς Ἰουλίας τῷ Ἀγρίππᾳ τεχθέντι, ὃν καὶ Ἀγρίππαν ἐκάλεσεν, ὡς ἐφήβοις ἐνέγραψεν. ὁ δέ γε Τιβέριος τά τε τῶν πολέμων διῴκει, καὶ ἐς τὴν Ῥώμην συνεχῶς ἐσεφοίτα, φοβούμενος μὴ ὁ Αὔγουστος ἄλλον τινὰ ἀπόντος αὐτοῦ προτιμήσῃ. κινηθέντων δὲ τῶν Δακῶν, καὶ Σαυροματῶν, καὶ ἄλλων Παννονικῶν ἐθνῶν, ὁ Τιβέριος πρὸς αὐτοὺς ἀνέστρεψεν ἐκ τῆς Κελτικῆς. καὶ τὸν Γερμανικὸν δὲ ὁ Αὔγουστος ἐκεῖ ἐξέπεμψεν, ὡς τάχα τοῦ Τιβερίου ταχέως αὐτῶν κρατῆσαι δεδυνημένου, ἑκουσίως δὲ τὸν καιρὸν τρίβοντος, ἵν᾽ ἐν τοῖς ὅπλοις εἴη διὰ τὸν πόλεμον. ἔπεμψε δὲ τὸν Γερμανικόν, ὅτι ὁ Ἀγρίππας ἀπεκηρύχθη ὡς μὴ σωφρονιζόμενος, καὶ ἥ, τε οὐσία αὐτοῦ τῷ στρατιωτικῷ ταμιείῳ ἀπεγράφη, κἀκεῖνος εἰς νῆσον περιωρίσθη. πολλὰ μέντοι καὶ ποιήσαντες οἱ Ῥωμαῖοι ἐν τοῖς τῶν ἐθνῶν τούτων πολέμοις, οὐ μείω δὲ καὶ παθόντες, τέλος τὰ μὲν ὁμολογίᾳ ὑπηγάγοντο, τὰ δὲ μάχαις ἐνίκησαν. ὁ δὲ Τιβέριος ἐς τὴν Ῥώμην ἐπανελήλυθε, καὶ αὖθις παρὰ τοῦ Αὐγούστου ἐς Δαλματίαν ἐστάλη ἀνταιρόντων ἐκεῖ τινῶν· οὓς μόλις μὲν καὶ σὺν κινδύνοις, τέως δ᾽ οὖν ἐχειρώσατο, καὶ ὁ Γερμανικὸς ὁμοίως ἑτέρους. καὶ ὁ μὲν πόλεμος οὕτω τοῦτο ἐσχηκε τέλος. ἐκ δὲ Γερμανίας ἀγγελία κομισθεῖσα, ἑορτάσαι τὰ νικητήρια τοὺς ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐκώλυσεν. ἐν γὰρ τῇ Κελτικῇ εἶχόν τινα οἱ Ῥωμαῖοι, οὐχ ὁμοῦ συγκείμενα, ἀλλὰ σποράδην ὡς ἔτυχε χειρωθέντα. καὶ στρατιῶται ἐχείμαζον, καὶ πόλεις συνῳκίζοντο, καὶ οἱ βάρβαροι πρὸς ἔθη Ῥωμαϊκὰ καὶ εὐκοσμίαν μετερρυθμίζοντο. ἕως μὲν οὖν κατὰ βραχὺ καὶ ὁδῷ τινι ἐκ τῶν πατρίων μετήγοντο, οὐκ ἤχθοντο τῇ τοῦ βίου μεταβολῇ. ἐπεὶ δ᾽ ὁ Κυιντίλιος Οὔαρος τὴν ἡγεμονίαν τῆς Γερμανίας λαβών, ἠθέλησεν αὐτοὺς ἀθρόον μεταστῆσαι, καὶ ὡς δούλοις ἐπέταττε, καὶ χρήματα ἐπράττετο, οὐκ ἠνείχοντο, ἀλλὰ δεξάμενοι τὸν Οὔαρον, ὡς τὰ προσταττόμενα ποιήσοντες, πόρρω τοῦ Ῥήνου προήγαγον, καὶ πίστιν αὐτῷ παρεῖχον, ὡς καὶ ἄνευ στρατιωτῶν δουλεύσοντες. ὁ δὲ πιστεύσας, οὔτε τὰ στρατεύματα ὡς ἐν πολεμίᾳ συνεῖχε, καὶ ἄλλους ἀλλαχοῦ ἐξέπεμπε. θαρροῦντος δ᾽ αὐτοῦ, καὶ μή τι δεινὸν

οἷα ἡ Λιβία περὶ τῶν ἐπιβουλευσάντων τῷ Αὐγούστῳ συμβουλεύει.

ὅτι ὁ Τιβέριος κατὰ τῶν Παννονικῶν ἐθνῶν. ὅτι ἐνίκησαν οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς Παννονίους καὶ τοὺς Δαλμάτας.

ὅτι ἐν τῇ Κελτικῇ οἱ Ῥωμαῖοι ἐν μέσῳ τῶν βαρβάρων ᾤκουν ἀσινεῖς.

ὑποπτεύοντος, ἐπανίστανται, καὶ κτείναντες τοὺς παρὰ σφίσι στρατιώτας, ἐπῆλθον αὐτῷ ἐν ὕλαις δυσεκβάτοις ὄντι μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν στρατιῶν, καὶ ἐξαπίνης σφᾶς ἐκ τῶν λοχμωδεστάτων, ἔμπειροι τῶν τόπων ὄντες, περιετείχισαν, καὶ πλεῖστα μὲν καὶ πλειστάκις ἐκάκωσαν. τέλος δὲ τῶν μὲν ῥωμαίων ἀποβαλόντων πολλούς, τοῖς δὲ βαρβάροις ἀεὶ προστιθεμένων ἑτέρων ὁμογενῶν, ῥᾷον οἱ ῥωμαῖοι κυκλούμενοι ἐφονεύοντο, ὥστε καὶ τὸν οὔαρον καὶ τοὺς λοιποὺς τοὺς λογιμωτάτους βουλεῦσαι, οἱ φοβηθέντες μὴ ζωγρηθῶσιν, αὐθένται ἑαυτῶν αὐτίκα. τοῦτο δὲ γνόντες καὶ οἱ λοιποί, οἱ μὲν τὸν ἄρχοντα ἐμιμήσαντο, οἱ δὲ τὰ ὅπλα ῥίψαντες, ἐπέτρεπον τῷ βουλομένῳ φονεύειν αὐτούς. ἐκτείνοντο οὖν ἀδεῶς, καὶ τὰ ἐρύματα πάντα κατέσχον οἱ βάρβαροι ἄτερ ἑνός· περὶ δ' ἀσχοληθέντες, οὔτε τὸν ῥῆνον διέβησαν, οὔτ' ἐς τὴν γαλατίαν εἰσέβαλον. ἀλλ' οὐδ' ἐκεῖνο χειρώσασθαι ἐδυνήθησαν, ὅτι μήτε πολιορκεῖν ἠπίσταντο, καὶ τοξόταις οἱ ῥωμαῖοι συχνοῖς ἐχρῶντο, ὑφ' ὧν καὶ ἀνεκόπτοντο, καὶ πλεῖστοι ἀπώλλυντο. μετὰ δὲ τοῦτο πυθόμενοι φυλακὴν τοῦ ῥήνου τοὺς ῥωμαίους ποιήσασθαι, καὶ τὸν τιβέριον σὺν βαρεῖ προσελαύνειν στρατεύματι, οἱ μὲν πολλοὶ ἀπανέστησαν τοῦ ἐρύματος· οἱ δὲ ὑπολειφθέντες ἀποστάντες αὐτοῦ, ὥστε μὴ αἰφνιδίαις ἐπεξελεύσεσι τῶν ἔνδον κακοῦσθαι, τὰς ὁδοὺς ἐτήρουν, αὐτίκα σιτίων ἀπορήσειν ἐλπικότες αὐτούς. οἱ δ' ἔνδον ὄντες ῥωμαῖοι, ἕως μὲν εὐπόρουν τροφῆς, κατὰ χώραν ἔμενον, βοήθειαν προσδεχόμενοι. ὡς δ' οὔτε τις ἐπεκούρει αὐτοῖς, καὶ λιμῷ συνείχοντο, ἐξῆλθον, νύκτα τηρήσαντες χειμέριον (ἦσαν δὲ στρατιῶται μὲν ὀλίγοι, ἄοπλοι δὲ πολλοί) καὶ τὸ μὲν πρῶτον καὶ δεύτερον φυλακτήριον τῶν βαρβάρων παρῆλθον, πρὸς δὲ τῷ τρίτῳ γενόμενοι, ἐφωράθησαν, καὶ πάντες ἂν ἀπώλοντο, ἢ καὶ ἑάλωσαν, εἰ μὴ οἱ βάρβαροι περὶ τὴν ἁρπαγὴν τῆς λείας ἐτράποντο, καὶ οἱ σαλπιγκταὶ τροχαῖόν τι συμβοήσαντες, δόξαν παρέσχον ὡς ἐπικουρία τοῖς πολιορκουμένοις ἐλήλυθεν, ἅπερ καὶ ὡς ἀληθῶς ἐπικαρέθησαν. ὁ δὲ τιβέριος διαβῆναι τὸν ῥῆνον οὐκ ἔκρινεν, ἀλλ' ἠτρέμιζεν, ἐπιτηρῶν μὴ οἱ βάρβαροι τοῦτο ποιήσωσιν. ἀλλ' οὐδ' ἐκεῖνοι διαβῆναι ἐτόλμησαν, γνόντες αὐτὸν παρόντα. μετὰ ταῦτα δὲ αὐτός τε καὶ ὁ γερμανικὸς εἰσέβαλον εἰς τὴν κελτικήν, καί τινα ταύτης κατέδραμον, οὐ μέντοι καὶ μάχῃ ἐνίκησαν, οὔτε ἔθνος τι ὑπηγάγοντο, ὅτι μηδ' ἦλθόν τινες ἐς χεῖρας αὐτοῖς, καὶ οὐδ' αὐτοὶ τοῦ ῥήνου πόρρω προῆλθον, δεδιότες μὴ καὶ αὖθις σφαλῶσιν, ἀλλ' αὐτοῦ που μέχρι τοῦ μετοπώρου διατρίψαντες ἐπανῆλθον. ὁ αὔγουστος δὲ τὰ τῆς μοναρχίας διοικῶν, καὶ ὑπέργηρως ἤδη γενόμενος, τὸν μὲν γερμανικὸν ὑπατεύσαντα πρὸ τοῦ στρατηγῆσαι, παρεκατέθετο τῇ βουλῇ, τὴν δὲ τῷ τιβερίῳ. ἱπποδρομίας δὲ τελουμένης ἐν τοῖς γενεθλίοις αὐτοῦ, ἐμμανής τις ἀνὴρ ἐκαθίσατο ἐς τὸν δίφρον τὸν τῷ ἰουλίῳ καίσαρι ἀνακείμενον, καὶ τὸν ἐκείνου στέφανον περιέθετο. ὃ πάντας ἐτάραξεν, ὡς εἰς τὸν αὔγουστόν τι σημαῖνον. ἀλλὰ καὶ τέρατα πρὸς τοῦτο φέροντα προσέπεσε πλείονα. ὅ, τε γὰρ ἥλιος ἅπας ἐξέλιπε, καὶ τοῦ οὐρανοῦ πολὺ πυρῶδες φαινόμενον καίεσθαι ἔδοξε, καὶ ἀστέρες κομῆται καὶ αἱματώδεις ὤφθησαν. βουλῆς τε περὶ τῇ νόσῳ αὐτοῦ ἐπαγγελθείσης, ἵν' εὐχὰς ποιήσωνται, κεκλεισμένον εὑρέθη τὸ συνέδριον· καὶ κεραυνὸς εἰς εἰκόνα αὐτοῦ ἐμπεσών, τὸ πρῶτον γράμμα τοῦ ὀνόματος τοῦ καίσαρος ἠφάνισε. ταῦτα μὲν οὖν ζῶντος ἔτι αὐτοῦ προεφάνη. ὁ δὲ νοσήσας ἐν νώλῃ, μετήλλαξε τῇ ἐννεακαιδεκάτῃ τοῦ αὐγούστου μηνός,

περὶ τῆς νόσου τοῦ αὐγούστου καὶ τάφου.

metuente, cõſurgunt, & occiſis qui apud ipſos erant militibus, illum cum ſuis legionibus in denſis & impeditis ſyluis uerſantem, ex improuiſo pro notitia locorum, quà minimè patebat exitus, circumuenerũt, ac ſæpiſsimè Romanos plurimum afflixerunt. Qui cũ tandem multos ſuorũ amiſiſſent, barbaris uerò ſubinde ex populatibus nouæ uires accederent: facilius circundati cædebantur. Itaq; Varus & præcipui quiq; uulnerati, metuentes ne uiui in hoſtium poteſtatem uenirent, ultrò ſibi necem conſciuerunt. Quo cæteri cognito, partim ducẽ imitati ſunt, partim abiectis armis cuiuis ſe iugulandos præbuerunt. Eos igitur Barbari impunè occiderunt: & munitionibus omnibus, una excepta, ſunt potiti. quam dum oppugnant, neque Rhenum traiecerunt, neq; in Galliam impreſſionem fecerunt, ac ne caſtellum quidem illud expugnare potuerunt ex obſidionum imperitia, & ſagittariorum quibus Romani utebantur, multitudine: à quibus repellebantur, & plurimi occidebantur. Deinde cum præſidijs Rhenum teneri, & Tiberiũ cum magnis copijs aduentare audiuiſſent, pleriq; à caſtello receſſerunt. Reliqui, ne ſubitis hoſtiũ excurſionibus infeſtarentur, longius digreſsi, uias obſederunt, ut penuria cõmeatus eos expugnarẽt. Romani uerò dum cibaria ſuppetebant, expectatione auxilij, obſidionem tolerabant. Sed cum nemo opem ferret, & fame urgerentur, tempeſtuoſa nocte captata egreſsi (erant autem pauci milites, multi inermes) primas ac ſecũdas barbarorum excubias fefellerunt: apud tertias demũ deprehenſi, omnes aut cæſi aut capti eſſent, niſi barbari ad direptionem prædæ conuerſi eſſent, & tubicines incitato clangore opinionem illis attuliſſent, quaſi auxilia ueniſſent obſeſsis, quæ tandem reuera aduenerunt. Tiberius aũt Rhenum ſibi tranſeundũ non cenſuit, ſed quietus ſe continuit, obſeruãs, an id barbari facturi eſſent. Verùm nec illi, præſentia eius cognita, tranſire auſi fuerunt. Poſt hæc ipſe & Germanicus in Celticam impreſsione facta, quaſdam eius partes incurſarunt: neq; tamẽ uel prælio uicerũt, uel gentem aliquam ſubegerunt, propterea q; nemo ad manus ueniebat: nec ipſi à Rheno lõgè proceſſerunt, ueriti ne denuò cladem acciperẽt, ſed ibi uſq; in autumnũ commorati, domum redierũt. Auguſtus uerò cum in Imperio admodum ſenuiſſet: Germanicũ ante præturã conſulatu functum ſenatui, ſenatũ Tiberio cõmendauit. Ludis Circenſibus, natali eius, homo quidam inſanus ſellam Iulio Cæſari dedicatã occupauit, illiusq; coronã ſuo capiti impoſuit. Id turbauit omnes, Auguſto ſiniſtri aliquid portẽdi exiſtimantes. Eòdem prodigia cõplura acceſſerunt. Nam & ſol totus defecit, & cœlũ latè ardere uiſum, & ſtellæ crinitæ ſanguineo colore apparuerunt. Indicto q; propter morbum eius ſenatu, ut pro ſalute eius uota nuncuparentur, curia clauſa eſt inuenta: & fulmen in ſtatuam eius delatum, primam literam nominis Cæſaris deleuit. Hæc eo adhuc ſuperſtite acciderunt. Ipſe uerò Nolæ ex morbo deceſsit, decimoquarto calend. Septem.

Prodigia, quæ obitus Auguſti conſecuta eſt.

LXX & ſexto ętatis anno, diebus IIII & XXX minus: imperij poſt Actiacam uictoriam IIII & XL. De eius morte ſuſpecta fuit Liuia, quòd Auguſtus ad Agrippã in inſulam, in qua cum matre Iulia exulabat, clàm traiecerat. Verita enim, ne reconciliata gratia, cum ab exilio reuocatum Imperatorem deſignaret: ficus quaſdam adhuc in arboribus pendẽtes, unde eas ipſe decerpere ſolebat, infeciſſe dicitꝰ: ac ſalubres ipſa edeiſſe, uenenatas illi reliquiſſe. Siue igitur ea, ſiue alia de cauſa morbo affectus, amicos conuocauit, & quæ uoluerat collocutus, deniq; dixit: » Vrbem latericiam reperi, marmoream uobis re- » linquo. quibus uerbis ſtabilitum eſſe à ſe Imperium innuebat. Mortem eius Liuia non ſtatim aperuit; uerita, ne quid abſente in Dalmatia Tiberio nouaretur, ſed in eius uſq; reditum celauit. Cadauere Romã perlato, Druſus teſtamentum eius à Veſtalibus uirginibus, quæ id aſſeruabant, acceptum in curiam attulit, ac ſigillis ab ijs qui ea impreſſerant recognitis, audiente ſenatu recitatũ eſt. Sunt & quatuor eius libelli in curiam allati: quorũ unus ſepulturæ rationem præſcribebat, alter acta eius continebat. In tertio milites, reditus & impẽſas publicas perſcripſerat, & pecuniæ numerum quæ in theſauris eſſet. Quartus mandata ad Tiberium & populum continebat. His lectis, funus elatũ eſt, orationes funebres à Druſo & Tiberio habitæ. Deinde corpus eius crematum eſt: ac tum non multi, pòſt omnes luxerunt, recordati, eum omnibus acceſſu facilem, multis pecuniam ſuppeditaſſe, amicis ſummum honorem habuiſſe, gratias egiſſe ijs à quibus ipſius errata corrigerentur: ut Athenodoro uiro ſapiẽti, tali de cauſa. Pronus erat in Venerem, & mulieres ad eum quas uolebat, in tectis lecticis allatæ, in eius thalamum adducebantur, quibus ad libidinẽ abutebatur. Igitur aliquando mulierẽ, cuius amore captus erat, accerſiuit. cuius maritum Athenodorus pro familiaritate inuiſurus, cum & ipſum & uxorem indignantes inueniſſet (nec enim reſiſtere poterãt) mœroris cauſa cognita, eos tranquillo animo eſſe iuſſit. Se enim ipſum Auguſtum acceſſurum, & eius impetum repreſſurum. Allata lectica, Athenodorus gladio accepto pro muliere, inſcẽdit. eaq; diligenter tegi iuſſa, ad Auguſti thalamum eſt perlatus. Qui cum illam aperuiſſet, ille ſtricto gladio exiliens: » Itáne, » inquit, non times, ne te aliquis ſic ingreſſus oc- » cidat? Id factum Auguſtus non modó nõ ægrè tulit, nec Athenodorum obiurgauit: ſed & gratias ei egit, & modeſtior factus eſt. Eum igitur, cùm ob hæc, tum ob alia plura, & quòd Tiberium ſucceſſorem eius, alium ſunt experti, deſiderarunt.

Liuia ueneficij ſuſpecta.

Athenodorus Auguſtum ab adulterijs deterret.

ζήσας ἓξ ἔτη καὶ ἑβδομήκοντα, τριάκοντα καὶ τεσσάρων ἐνδεουσῶν ἡμερῶν. μοναρχήσας δ' ἀφ' οὗ πρὸς τῷ ἀκτίῳ ἐνίκησεν, ἐνιαυτοὺς πρὸς τέσσαρσι τεσσαράκοντα. ὑπωπτεύθη μέντοι περὶ τῷ θανάτῳ αὐτοῦ ἡ Λιβία, ὅτι πρὸς τὸν Ἀγρίππαν ὁ Αὔγουστος λάθρᾳ ἐς τὴν νῆσον διέπλευσεν, ἐν ᾗ μετὰ τῆς Ἰουλίας τῆς μητρὸς ἐπεφυγάδευτο. δείσασα γὰρ μὴ καταλλαγεὶς, ἐπὶ τῇ μοναρχίᾳ αὐτὸν ἐπαγάγῃ, σῦκά τινα ἐπὶ δένδρεσιν ἔτι ὄντα, ἐξ ὧν ὁ Αὔγουστος αὐτοχειρίᾳ συνάγειν εἰώθει, φαρμάξαι λέγεται, καὶ αὐτὴ μὲν τὰ ἀφάρμακτα ἤσθιεν, ἐκείνῳ δὲ τὰ πεφαρμαγμένα προσέβαλεν. εἴτ' οὖν οὕτως, εἴτ' ἄλλως ἀρρωστήσας τότε, τοὺς ἑταίρους συνήθροισε, καὶ ἃ ἐβούλετο τούτοις διαλεχθεὶς, τέλος ἔφη, ὅτι τὴν Ῥώμην πηλίνην « παραλαβὼν, λιθίνην ὑμῖν καταλείπω, τὸ τῆς ἀρχῆς ἰσχυ« ρὸν τοῦ λόγου ἐνδεικνυμένου ἐμφαίνει. τὸν θάνατον αὐτοῦ αὐτίκα ἡ Λιβία ἐξέφηνε, φοβηθεῖσα, μή τι νεωτερισθῇ, ἐν Δαλματίᾳ τοῦ Τιβερίου διάγοντος, ἀλλὰ συνέκρυψεν αὐτὸν μέχρις ἐκεῖνος ἀφίκετο. ἀνακομισθέντος δὲ τοῦ σώματος αὐτοῦ εἰς τὴν Ῥώμην, τὰς διαθήκας αὐτοῦ ὁ Δροῦσος ἐκ τῶν ἀειπαρθένων τῶν τῆς Ἑστίας ἱερειῶν αἷς παρετέθειντο ἀναλαβὼν, εἰς τὸ συνέδριον ἐσήνεγκε, καὶ τὰς σφραγῖδας οἱ κατασημηνάμενοι ἐπεσκέψαντο, καὶ ἀνεγνώσθησαν ἐν ἐπηκόῳ τοῦ συνεδρίου. ἐκομίσθη δὲ ἐς τὸ συνέδριον καὶ βιβλία αὐτοῦ τέσσαρα· ὧν τὸ μὲν ἓν τὰ περὶ τῆς ταφῆς διετέτακτο, τὸ δ' ἕτερον τὰς πράξεις ἃς εἰργάσατο διεξῄει· τῷ δὲ τρίτῳ τὰ τῶν στρατιωτῶν, καὶ τὰ τῶν προσόδων, καὶ τὰ τῶν ἀναλωμάτων τῶν δημοσίων συνετέτακτο, καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐν τοῖς θησαυροῖς χρημάτων· τὸ δὲ τέταρτον ἐντολὰς περιεῖχε τῷ Τιβερίῳ, καὶ τῷ κοινῷ ἐπισκήψεις. τούτων δὲ ἀναγνωσθέντων, ἡ ἐκφορὰ γέγονε, καὶ ἐπιτάφιοι ἐξῃνέθησαν παρά τε τοῦ Δρούσου καὶ παρὰ τοῦ Τιβερίου. εἶτα ἐκαύθη τὸ σῶμα αὐτοῦ· καὶ πένθος τότε μὲν οὐ πολλοί, ὕστερον δὲ πάντες ἦγον, μεμνημένοι, ὅτι πᾶσι πρόσοδος ἦν, καὶ πολλοῖς ἐπήρκει χρήμασι, καὶ ὅτι λίαν ἐτίμα τοὺς φίλους, καὶ χάριτας ὡμολόγει τοῖς αὐτὸν διορθουμένοις ἐφ' οἷς ἐσφάλλετο· ὥσπερ καὶ τῷ Ἀθηνοδώρῳ ἀνδρὶ σοφῷ περὶ τοιᾶσδε αἰτίας. κατεφέρετο πρὸς τὰ ἀφροδίσια, καὶ αἱ γυναῖκες ἐκομίζοντο ἃς ἐβούλετο ἐν κατακλείστοις φορείοις, καὶ οὕτως εἰς τὸν αὐτοῦ εἰσήγοντο θάλαμον. ἐκεῖνος δὲ ταύταις ἐξῆγέ τε, καὶ ἐκέχρητο. ἠράσθη γάρ ποτε γυναικὸς, καὶ μετεπέμψατο λαβεῖν αὐτήν. ἐν τούτῳ δὲ ὁ Ἀθηνόδωρος, τῷ τῆς γυναικὸς ἐκείνης ἀνδρὶ συνήθης ὢν, ἐντυχὼν ἀπελθὼν τὸν φίλον ὀδυρόμενον, καὶ ἀσχάλλοντα εὑρὼν ἐκεῖνόν τε καὶ τὴν γυναῖκα (οὐ γὰρ ἠδύναντο ἀντισχεῖν) τὴν αἰτίαν τῆς λύπης ἐκπυθόμενος καὶ μαθὼν, ἠρεμεῖν αὐτοὺς ἐκέλευσεν. αὐτὸς γὰρ ἀπελθὼν, ἔφη, πρὸς τὸν Αὔγουστον, καὶ τὴν αὐτοῦ ἀποστρέψαι ὁρμήν. καὶ κομισθέντος τοῦ κατακλείστου δίφρου, ὡς τῆς γυναικὸς ἐν αὐτῷ εἰσελευσομένης, εἰσῆλθεν ὁ Ἀθηνόδωρος, καὶ ξίφος λαβὼν, καὶ κατακαλυφθῆναι τὸν δίφρον ἀκριβῶς διατάξας, οὕτω πρὸς τὸν τοῦ Αὐγούστου κομισθεὶς θάλαμον. ἐκείνου δὲ τὸν δίφρον ἐκκαλύψαντος, « ξιφήρης ἐκπεπήδηκεν, εἰπών· εἶτα οὐ φοβῇ, μή τίς σε οὕ« τως εἰσελθὼν ἀποκτείνῃ; ὁ δὲ Αὔγουστος οὐ μόνον οὐκ ὠργίσθη, οὐδ' ἐκάκισε τὸν Ἀθηνόδωρον, ἀλλὰ καὶ χάριν ἔγνω αὐτῷ, καὶ σωφρονέστερος γέγονε. διὰ ταῦτα τοίνυν, καὶ ἄλλα δὲ πλείω ἐπόθουν αὐτὸν, καὶ ὅτι τοῦ Τιβερίου μετ' αὐτὸν μοναρχήσαντος οὐχ ὁμοίου ἐπειράθησαν.

[illegible]

[illegible]

περὶ Ἀθηνοδώρου ἀνδρὸς σοφοῦ.

QVANDO

ΠΟΤΕ

ΠΟΤΕ ΕΤΕΧΘΗ ΕΝΑΝΘΡΩΠΗΣΑΣ Ο ΚΥριος ἡμῶν καὶ θεὸς ἰησοῦς χριστός.

Ἐν δὲ τῷ τεσσαρακοστῷ δευτέρῳ ἔτει τῆς αὐγούστου μοναρχίας, ἐτέχθη ἐνανθρωπήσας ὁ κύριος ἡμῶν καὶ θεὸς ἰησοῦς χριστός, κατὰ τὸν παμφίλου εὐσέβιον, ὃς ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ καὶ πεντήκοντα καὶ ἓξ ἔτη αὐτὸν ἱστορεῖ μοναρχῆσαι, τῶν ἄλλων τέσσαρα καὶ τεσσαράκοντα τὰ τῆς μοναρχίας αὐτοῦ ἀριθμούντων ἔτη. γίνεται δὲ ἡ διαφωνία ἐντεῦθεν, ὅτι οἱ μὲν ἄλλοι τὴν μοναρχίαν τοῦ καίσαρος ἐλογίσαντο, ἐξότε ναυμαχίᾳ ἐν ἀκτίῳ ἐνίκησε τὸν ἀντώνιον, ὅτε καὶ ὡς ἀληθῶς ἐμονάρχησε, μόνος τῶν ῥωμαϊκῶν ταγμάτων γενόμενος κύριος. ὁ εὐσέβιος δὲ καὶ τὸν χρόνον ὃν συνῆρξε τῷ ἀντωνίῳ τῇ μοναρχίᾳ προστίθησιν, ὡς καὶ τότε τοῦ αὐγούστου ὅσα ἐβούλετο πράττοντος, ἐκείνου τῇ αἰγύπτῳ σχολάζοντος, καὶ τοῖς τῆς κλεοπάτρας δουλεύοντος ἔρωσι, δι᾽ οὓς καὶ ἀπώλετο. οὕτως οὖν καὶ ἐν τῷ τεσσαρακοστῷ δευτέρῳ ἔτει τῆς μοναρχίας τοῦ καίσαρος, ἱστόρησεν ὁ εὐσέβιος τὸν χριστὸν γεννηθῆναι τὸ κατὰ σάρκα· εἰ γὰρ τεσσαράκοντα καὶ τέσσαρας φαίημεν τὰ τῆς μοναρχίας ἐνιαυτοὺς γενέσθαι τοῦ καίσαρος, οὐ κατὰ τὸ τεσσαρακοστὸν δεύτερον ἔτος ἡ ἐπιφάνεια γέγονε τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν, ἀλλὰ κατὰ τὸ εἰκοστὸν ἔνατον ἔτος συμβαίνει τεχθῆναι τὸν κύριον. ὡς γὰρ ὁ θεσπέσιος εὐαγγελιστὴς ἱστορεῖ λουκᾶς, ἐν ἔτει πεντεκαιδεκάτῳ τῆς ἡγεμονίας τιβερίου καίσαρος τὸν χριστὸν ὁ ἰωάννης ἐβάπτισε, τριάκοντα δὲ ἦν ἐτῶν ὅτε ἐβαπτίσθη κατὰ τὸν αὐτὸν εὐαγγελιστήν. ὥστε λοιπὸν τὰ μὲν πεντεκαίδεκα τῶν τριάκοντα ἐνιαυτῶν ἐκ τῶν τῆς αὐταρχίας τοῦ τιβερίου χρόνων λαμβάνεσθαι, τὰ δ᾽ ἐπίλοιπα πεντεκαίδεκα ἐκ τῶν τοῦ αὐγούστου τεσσαράκοντα καὶ τεσσάρων καταλογίζεσθαι, συμβαίνει τοίνυν τοὺς ἐξ αὐτῶν περιλιμπανομένους ἐνιαυτοὺς ἐννέα εἶναι καὶ εἴκοσιν. ἐν γοῦν τῷ εἰκοστῷ ἐνάτῳ τῆς ἀκριβοῦς μοναρχίας τοῦ καίσαρος αὐγούστου, καταλαμβάνεται τεχθῆναι τὸ κατὰ σάρκα ἐκ τῆς ἀειπαρθένου καὶ ἁγίας μαρίας θεοτόκου τὸν κύριον.

Μοναρχία τιβερίου.

Ὁ μὲν οὖν αὔγουστος ἀπεβίω, ὡς εἴρηται· τὴν δὲ μοναρχίαν ὁ τιβέριος διεδέξατο, ὃς εὐπατρίδης μὲν ἦν, καὶ πεπαιδευμένος, τὴν δὲ γνώμην ἦν ποικιλώτατος, ἐναντίους τῇ προαιρέσει τοὺς λόγους ποιούμενος. ὧν γὰρ ἐβούλετο, τἀναντία ἔλεγεν, ἄλλα μὲν ἐνθυμούμενος ἐν φρεσίν, ἄλλα δὲ λέγων· καὶ ὀργίζεσθαι προσποιούμενος, ἐν οἷς οὐκ ὠργίζετο· καὶ ἐν οἷς ἐθυμοῦτο, χρηματιζόμενος ἠπιώτερον· καὶ ὡς οἰκειότατον ἑώρα τὸν ἔχθιστον, καὶ ὡς ἀλλοτριωτάτῳ προσεφέρετο τῷ φιλτάτῳ. καὶ οὐκ ἠξίου τοῖς ἄλλοις δῆλον εἶναί οἱ τὸ φρόνημα, ὅπερ προσήκειν τῷ αὐταρχοῦντι φρονῶν. καὶ εἴ τέ τις ἐκείνου πρὸς οἷς ἔλεγεν, ἢ τὸ μὲν καὶ συνίει, μεμίσητο. τέως δ᾽ οὖν εἰς τὰ στρατόπεδα καὶ εἰς τὰ ἔθνη πάντα ὡς αὐτοκράτωρ αὐτὸς καὶ ἐπέστελλε, μὴ λέγων αὐτοκράτωρ εἶναι. ψηφισθὲν γὰρ αὐτῷ καὶ τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων ὀνομάτων οὐκ ἐδέξατο, καὶ τὰ τῆς ἀρχῆς διοικῶν ἅπαντα, μηδὲν αὐτοῖς δεῖσθαι ἔλεγε, καὶ ταύτης ἐξίστασθαι ἐκομψεύετο, καὶ διὰ τὴν ἡλικίαν (ἓξ γὰρ καὶ πεντήκοντα ἐτῶν ἦν) καὶ δι᾽ ἀμβλυωπίαν· πλεῖστον γὰρ ἐν σκότει βλέπων, ἐλάχιστα τὴν ἡμέραν ἑώρα· εἶτα κοινωνοὺς ἐπὶ τῆς ἀρχῆς καὶ συνάρχοντας, οὐδὲν τούτων ποιῆσαι μέλλων, ἀλλ᾽ ὅτι τὸ ὕπουλον εἶχεν ἦθος, καὶ ὅτι καὶ τὰ στρατεύματα τά τε ἐν παννονίᾳ καὶ ἐν γερμανίᾳ

QVANDO NOSTER DOMINVS IESVS Chriſtus carnem aſſumpſerit.

ANNO Imperij Auguſti XLII, homo factus & natus eſt Dominus noſter & Deus Ieſus Chriſtus; autore Euſebio Pamphilo, qui eum in Eccleſiaſtica hiſtoria LVI annos ſolum rerum potitum eſſe refert, cum alij XLIIII duntaxat numerent. Verum diſſenſio inde exiſtit, quòd alij ab Actiaca demum uictoria numerare incipiunt, quo tempore uerè imperare cœpit, Romanarum legionum ſolus factus dominus. Euſebius uerò id quoq; tempus annumerat, quo cum Antonio geſsit imperium: quòd tum quoq;, illo in Aegypto ocium agente, & amoribus Cleopatræ ſeruiente, quæ illi cauſa interitus fuit, æquè fecerit quæ uoluerit. Sic igitur anno XLII imperij Cæſaris, narrauit Euſebius, Chriſtum ſecundum carnem eſſe natum. Nam ſi imperij eius annos XLIIII ſtatuamus, aduentus & natiuitas Domini & Seruatoris noſtri, non in annum XLII, ſed in nonum & XX cadit. Vt enim D. Lucas Euangeliſta narrat, Ioannes Chriſtum anno XV imperij Tiberij baptizauit: quo tempore annos, eodem autore, Chriſtus XXX natus fuit. ut iam XV anni de XXX ex imperio Tiberij, XV reliqui de XLIIII annis Auguſti ſumantur. Vnde cõſtat, de ijs reſtare annos XXIX. Proinde anno uigeſimo nono confirmati imperij Cæſaris Auguſti, ſecundum carnem, ex ſemper uirgine, & ſancta Maria Deipara natum eſſe Dominum deprehenditur.

Chriſtus anno Auguſti uel XXIX. uel XLII natus.

Imperium Tiberij.

AVguſto ad hunc modum, quo expoſitum eſt, defuncto, imperiũ Tiberius ſuſcepit, ex gente patricia, literis eruditus, ſed ingenio perquam uario, aliud loqui aliud ſentire ſolitus, pectore à lingua diſſentiente: cum non iraſcebatur, iram ſimulãs: cum commotus erat, lenitatem præ ſe ferens: inimicisſimum ita intuens ut amicisſimum: & amicisſimũ, ut alienisſimum. Neq; enim principis animum alijs eſſe cognitũ oportere arbitrabatur. Proinde ſiue aduerſarere, ſiue aſſentirere illius orationi, odiũ incurreres. Ac ad legiones & omnes gẽtes ſtatim ut Imperator legatos miſit, diſsimulato Imperatoris nomine, quod unà cũ cæteris ſibi decretum repudiauit. & cum totum imperiũ adminiſtraret, nihil ſibi opus eſſe dixit imperio: eoq; ſe ceſſurũ eſſe, tum propter ætatẽ (annos enim VI & L natus erat) tum propter aciẽ oculorũ obtuſionem, iactauit. Nã in tenebris plurimum, in luce minimũ cernebat. Deinde ſocios et collegas imperij poſtulauit. Hæc, quum is neutrũ in animo haberet, partim propter occultũ ingeniũ, partim ob Germanicas & Pãnonicas legiones quas ſuſpe

Tiberij ſubdolum ingenium.

ctas habebat, & Germanici metu faciebat, qui tum Germaniæ præſes, charus erat militibus. His igitur de cauſis, nihil apertè pro imperio faciebat, ſed & morbum ſimulans domi ſe continebat, & moras nectebat, ut nouarum rerum cupidi, ſperātes eum ultrò depoſiturū imperium, quieſcerent, donec principatū ab omni parte firmaſſet. Tum uerò Agrippā Auguſti ex Iulia nepotem, Agrippæ filium, occidi iuſsit. Germanicum uerò admodū timuit. Sunt & Pannonicæ legiones contra ſuum ducem tumultuatæ. Sed audacioribus & ſeditionis primis autorib. ſupplicio affectis, cæteri quieuerūt. Germanicæ uerò legiones Tiberio maledixerūt, & Germanicum imperatorem ſalutarunt. Qui cū gladium ſtrinxiſſet, quaſi ſeipſum occiſurus, miles quidam ſuo enſe ſublato: » Hūc, inquit, cape tuo acu» tiorem. Itaq; à ſui cæde abſtinuit, ne magis tumultuarentur: ſed confictis ſub Tiberij nomine literis, quibus illis munera & alia quædā promittebantur, tum ſeditionem compeſcuit. Deinde legatis à Tiberio miſsis, Germanici artificio cognito, ſuſpicati illos adeſſe ut eius promiſſa tollerent: denuò tumultuati ſunt, & cōtra legatos concitati, & Germanici uxorē Agrippinam, Agrippæ & Iuliæ filiam, & filium eius Caium comprehenderunt: ac uxorem prægnantem ei reſtituerunt, filio retento. Verum cum nihil proficerent, & ipſi quieuerunt. Sic ille imperium cū occupare poſſet, aſpernatus eſt. qua de cauſa palàm cum Tiberius apud ſenatum laudabat: ſed apud ſeſe admodū ſuſpectum habebat, & ut munitum legionibus metuebat. Cæterum cum nullæ amplius turbæ nunciarentur, omiſſa diſsimulatione, principatum admiſit. Ac quandiu Germanicus ſuperſtes fuit, nihil ſua ſponte autoritate egit, ſed ad ſenatum retulit omnia, neq; ab ullo niſi à militibus Imperatorē ſe appellari uoluit. Cæſar tantū & Germanicus, & princeps » ſenatus nominabatur: & ut tantiſper & uiueret & » imperaret optabat, dum prodeſſet Reipublicæ. In rebus omnib. popularis eſſe ſtudebat: & pauciſsima in ſemetipſum inſumens, magnos ſumptus publicè faciebat. Ruinoſa ædificia inſtaurabat & adornabat, primorū conditorum nominibus inſcriptis, ciuitatib. & priuatis hominib. opē ferebat, & multos ordinis ſenatorij ad egeſtatem redactos locupletabat: eæq; largitiones ſtatim ipſo uidēte numerabantur, ne quid inde, ut ſub Auguſto factū meminerat, per diſpenſatores ſubtraheretur. Pecuniæ cauſa neminē oc» cidebat, neq; bona tum cuiuſq; publicabat, neq; » ultra conſtitutū quicq; exigebat. Aemylio cerſè, qui plus pecuniæ q̃ ordinariū erat, miſerat, reſcripſit, ſe oues ſuas tonderi uelle, non deglubi. Erat et aditu facilis, & affabilis: magiſtratus tanquā in libera ciuitate colebat, Conſulibus aſſurgebat: amicorum conſuetudine, æquè ut priuatus fecerat, utebatur: ægrotātes inuiſebat, nullo ſatellitum comitatu. & quodam ex eis defuncto, funebrē orationem ipſe recitauit. matrem Liuiam erga omnes eodem ſe gerere modo iuſsit. Illa uerò magnum faſtum præ ſe ferens, in Tiberij epiſtolis

Pannonicarum et Germanicarū legionū tumultus.

Tiberij moderatio uiuente Germanico.

ὑπώπτευε, καὶ τὸν γερμανικὸν ἐδεδίει, ὅτι γερμανίας ἄρχοντα τότε, καὶ τοῖς στρατιώταις φιλούμενον. καὶ διὰ ταῦτα οὐδὲν ὡς αὐτοκράτωρ ἔπραττε φανερῶς, ἀλλὰ καὶ νοσεῖν προσποιούμενος οἰκουρῶν ἦν, καὶ διεμέλλεν, ἵν' ἐν ἐλπίδι τοῦ ἑκόντα τὴν ἀρχὴν ἀφήσειν αὐτὸν, μὴ νεοχμώσωσι, μέχρις ἂν τῆς ἡγεμονίας ἐγκρατὴς διὰ παντὸς ἐγένετο. τὸν μὲν οὖν ἀγρίππαν αὐτίκα πέμψας ἀπέκτεινε, τὸν αὐγούστου, ὡς εἴρηται, ὄντα θυγατριδοῦν τῆς ἰουλίας καὶ τοῦ ἀγρίππα. τὸν δὲ γερμανικὸν λίαν ἐφοβεῖτο. ἐθορυβήθη δὲ καὶ τὸ ἐν τῇ παννονίᾳ στράτευμα, ὡς καὶ κατὰ τοῦ ἄρχοντος αὐτῶν ὁρμῆσαι. εἶτα καὶ τῶν θρασυτέρων καὶ πρωταιτίων κολασθέντων, κατέστησαν οἱ λοιποί. οἱ δὲ ἐν τῇ γερμανίᾳ τὸν μὲν τιβέριον κακηγόρουν, καὶ τὸν γερμανικὸν ἐπεκάλεσαν αὐτοκράτορα. ἐκείνου δὲ τὸ ξίφος σπασαμένου, ὡς ἑαυτὸν ἀναιρήσοντος, εἷς τις τῶν στρατιωτῶν τὸ ἑαυτοῦ ξίφος ἀνατείνας, τοῦτο (ἔφη) λαβὲ, ὀξύτερον γάρ ἐστιν. ὁ οὖν γερμανικὸς τοῦ κτεῖναι μὲν ἑαυτὸν ἀπέσχετο, ἵνα μὴ μᾶλλον στασιάσωσι. γράμματα δὲ ὡς ἐκ τοῦ τιβερίου πεμφθέντα πλασάμενος, δωρεὰς αὐτοῖς διδόντα, καὶ ἄλλα τινὰ ὑπισχνούμενα, τὴν στάσιν τότε κατέπαυσεν. ὕστερον δὲ πρέσβεων παρὰ τοῦ τιβερίου πεμφθέντων, γνόντες τὸ τοῦ γερμανικοῦ στρατήγημα, καὶ ὑποπτεύσαντες σὺν πρέσβεσιν αὐτοὺς ἥκειν τὰ ὑπ' ἐκείνου ἐπηγγελμένα, ἐθορύβησαν αὖθις, καὶ κατὰ τῶν πρέσβεων ὥρμησαν, καὶ τὴν τοῦ γερμανικοῦ γυναῖκα τὴν ἀγριππῖναν, τὴν τοῦ καίσαρος θυγατρὸς τῆς ἰουλίας καὶ τοῦ ἀγρίππα παῖδα γεγονυῖαν, συνέλαβον, καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ γάϊον. καὶ τὴν μὲν ἀγριππῖναν ἐγκύμονα οὖσαν ἀφῆκαν αὐτῷ, κατεῖχον δὲ τὸν υἱόν. ὡς δ' οὐδὲν ἤνυον, ἡσύχασαν καὶ αὖθις. καὶ ὁ μὲν δυνάμενος τὴν αὐτοκράτορα λαβεῖν ἀρχὴν, οὐκ ἠθέλησεν. ὁ δὲ τιβέριος κατὰ μὲν τὸ φανερὸν ἐπῄνει αὐτὸν διὰ τὴν βουλὴν, δι' ἑαυτὸν δὲ καὶ λίαν ὑπώπτευε, καὶ ἐδεδίει αὐτὸν ὡς ἐγκεχειρισμένον στρατεύματα. ὡς δ' οὐδὲν ἔτι νεώτερον ἠγγέλλετο, τὴν ἀρχὴν οὐκέτι εἰρωνευόμενος ὑπεδέξατο. καὶ μέχρις ὁ γερμανικὸς ἔζη, οὐδὲν καθ' ἑαυτὸν ἔπραττεν, ἀλλὰ πάντα ἐς τὴν γερουσίαν ἀνέφερε, καὶ οὐδὲ αὐτοκράτωρ καλεῖσθαι πρὸς ἄλλου ἢ μόνον τῶν στρατιωτῶν ἠξίου. καῖσαρ δὲ καὶ γερμανικὸς ὠνομάζετο, καὶ πρόκριτος τῆς γερουσίας ὠνομάζετο, ηὔχετό τε τοσοῦτον καὶ ἄρξαι καὶ ζῆσαι χρόνον, ὅσον ἂν τῷ δημοσίῳ συμφέρῃ. ἦν δὲ διὰ πάντων δημοτικὸς εἶναι σπουδάζων, καὶ ἐλάχιστα ἐς ἑαυτὸν δαπανῶν, πλεῖστα δὲ ἐς τὸ κοινὸν ἀναλίσκων. τά τε πεπονηκότα τῶν οἰκοδομημάτων ἀνωρθοῦτο καὶ ἐκόσμει, τὰς τῶν ἀρχῆθεν οἰκοδομησάντων αὐτὰ κλήσεις ἐπιγραφόμενος, καὶ πόλεσι καὶ ἰδιώταις ἐπήρκει, καὶ τῶν βουλευτῶν συχνοὺς πενομένους ἐπλούτισε, καὶ τὰ διδόμενα εὐθὺς ὁρῶντος αὐτοῦ ἠριθμεῖτο, ἵνα μὴ οἱ διοικοῦντες νοσφίζωνται αὐτὰ, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ αὐγούστου γινόμενον ᾔδει. καὶ οὔτε ἀπέκτεινέ τινα διὰ χρήματα, οὔτε οὐσίαν τινὸς ἐδήμευσεν, οὔτε ἔξω τῶν νενομισμένων ἠργυρολόγησεν. αἰμιλίῳ γοῦν χρήματα πλείω παρὰ τὸ διατεταγμένον πέμψαντι, ἀντεπέστειλεν, ὅτι κείρεσθαί μου τὰ πρόβατα, ἀλλ' οὐκ ἀποξυρᾶσθαι βούλομαι. καὶ εὐπρόσοδος ἦν καὶ προσήγορος ἦν. τούς τε ἄρχοντας ὡς ἐν δημοκρατίᾳ ἐτίμα, καὶ τοῖς ὑπάτοις ὑπανίστατο, καὶ τοῖς ἑταίροις ὡς ἐν ἰδιωτείᾳ συνῆν. νοσοῦντάς τε ἐπεσκέπτετο, μηδεμίαν φρουρὰν ἐπαγόμενος. καὶ ἐπί τινι αὐτῶν τελευτήσαντι αὐτὸς τὸν ἐπιτάφιον εἶπε, καὶ τῇ μητρὶ δὲ τῇ λιβίᾳ ὁμοίως προσφέρεσθαι πρὸς πάντας ἐκέλευσεν. ἡ δὲ πάνυ ὤγκωτο, καὶ αἱ τοῦ τιβερίου

ὅτι ἐκινήθησαν τὰ [illegible] στρατεύματα.

ὅτι οἱ ἐν τῇ γερμανίᾳ στρατιῶται τὸν γερμανικὸν ἐπεκάλεσαν αὐτοκράτορα, ὁ δὲ [illegible] ἀρχὴν οὐκ ἐδέξατο.

[illegible]

ἀλλὰ καὶ χρόνον τινὰ καὶ τὸ ἐκείνης ὄνομα ἄγειν, τά τε ἄλλα πάντα ὡς αὐταρχοῦσα διοικεῖν ἐπεχείρει· καὶ οὐκ ἐξ ἴσου ἄρχειν, ἀλλὰ καὶ πρεσβεύειν αὐτοῦ ἤθελεν, αὐτὴ ποιῆσαι αὐχοῦσα αὐτὸν αὐτοκράτορα. ὁ δὲ ἤχθετο πρῶτον αὐτῇ, ἔπειτα τῶν μὲν δημοσίων αὐτὴν ἔπαυσε, τὰ δ᾽ οἴκοι διοικεῖν ἀφῆκεν. ὡς δὲ κἀν τούτοις ἦν ἐπαχθής, ἀπεδήμει, καὶ αὐτῇ ἐξίστατο, σωφρονίσας τέ τινα χρόνον διῆγε, καὶ ἄλλους δ᾽ ἐκόλαζεν ἀσελγαίνοντας. τὸν δὲ Δροῦσον δὲ τὸν υἱόν, ὃν ἐξ Ἀγριππίνης τῆς προτέρας αὐτοῦ γυναικὸς ἔσχε, καὶ ἀσελγεῖ τυγχάνοντι καὶ ὠμῷ, ἐπετίμα καὶ ἤχθετο. καί ποτε αὐτῷ εἶπεν, οὐ ζῶντος ἐμοῦ οὔτε βίαιον οὔθ᾽ ὑβριστικόν τι πράξεις. ἂν δέ τι καὶ τολμήσῃς, οὐδὲ τελευτήσαντος. οὕτω ταῦτά τε καὶ τἆλλα μέχρις ὁ Γερμανικὸς ἔζη, ἐποίει. μετὰ δὲ τοῦτο συχνὰ τούτων μετήλλαξε. μήπω γὰρ τῶν ἐκ τοῦ Αὐγούστου περὶ δήμου καταλελειμμένων διδομένων, ἐπεὶ νεκρός τις διὰ τῆς ἀγορᾶς ἐξεφέρετο, καὶ προσελθών τις ἐς τὸ οὖς αὐτοῦ ἐψιθύρισε, καὶ ἐρωτηθεὶς ὅ, τι εἴρηκεν, ἐντετάλθαι, ἔφη, τῷ Αὐγούστῳ εἰπεῖν, ὅτι οὐδέπω οὐδὲν ἐκομίσαντο. τὸν μὲν αὐτίκα ἀπέκτεινε, καὶ εἰπὼν ὡς αὐτὸς ἄγγελος αὐτῷ γένηται. τοῖς δὲ ἄλλοις τὰ καταλελειμμένα διένειμε. τοῦ δ᾽ ἐγγόνου αὐτοῦ, ὃν ἐκ τοῦ Δρούσου εἶχε, θανόντος, οὐδεμιᾶς τῶν συνήθων ἀπέσχετο πράξεως, μὴ δεῖν φάσκων δι᾽ οἰχομένους τὰ τῶν ζώντων, λέγων, προΐεσθαι. Κλήμης δέ τις τοῦ Ἀγρίππου γεγονὼς δοῦλος, καὶ προσεοικὼς αὐτῷ, ἐπλάσατο αὐτὸς Ἀγρίππας εἶναι· καὶ ἐς τὴν Γαλατίαν ἐλθών, πολλοὺς μὲν ἐκεῖ, πολλοὺς δὲ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ προσεποιήσατο, καὶ τέλος ἐπὶ τὴν Ῥώμην ὥρμησεν, ὡς τὴν παππῴαν μοναρχίαν ἀποληψόμενος. ταραχθέντος δ᾽ ὅμως αὐτοῦ ὁ Τιβέριος διά τινων τὰ ἐκείνου προσποιουμένων φρονεῖν, καὶ βασανίσας, ἵνα περὶ τῶν συνειδότων τι μάθῃ, ἐπεὶ μηδὲν ἐξελάλησεν, ἤρετο αὐτόν, πῶς Ἀγρίππας ἐγένου; καὶ ὃς ἀπεκρίνατο, οὕτως ὡς καὶ σὺ καῖσαρ. τὴν δὲ γυναῖκα Ἰουλίαν ὅτι ἐπανήγαγεν ἐκ τῆς ὑπερορίας, ἣν παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τοῦ Αὐγούστου κατεδικάσθη δι᾽ ἀσέλγειαν, ἀλλὰ καὶ κατέκλεισεν αὐτήν, ὥσθ᾽ ὑπὸ κακοχίας καὶ λιμοῦ φθαρῆναι. πολλῶν τε αὐτοῦ ἀξιούντων τὸν Νοέμβριον μῆνα, ἐν ᾧ τῇ ἕκτῃ ἐπὶ δέκα ἐγεγένητο, Τιβέριον ἐξ αὐτοῦ καλεῖσθαι, καὶ τί, ἔφη, ποιήσετε, ἂν δεκατρεῖς καίσαρες γένωνται; ἐν τούτῳ ὁ Γερμανικὸς ἐτελεύτησεν ἐν Ἀντιοχείᾳ, καταγοητευθείς τε καὶ φαρμαχθεὶς ὑπὸ Πίσωνος. ὀστέα τε γὰρ εὑρέθη ἀνθρώπεια κατορωρυγμένα ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐν ᾗ κατῴκει, καὶ μολίβδινοι ἐλασμοὶ ἀράς τινας μετὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἔχοντες. ὅτι δὲ καὶ φαρμάκῳ ἐφθάρη, τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐξέφηνεν ἐς τὴν ἀγορὰν κομισθέν, καὶ τοῖς παροῦσι δειχθέν. θανόντος δέ, ὁ μὲν Τιβέριος καὶ ἡ Λιβία ἥσθησαν, οἱ δ᾽ ἄλλοι σφοδρότατα ἤλγησαν. κάλλιστος μὲν γὰρ τὸ σῶμα, ἄριστος δὲ τὴν ψυχὴν ἔφυ. παιδείᾳ τε ἅμα καὶ ἀνδρείᾳ ἐν πολέμοις διαδοκιμῶν, ἡμερώτατα τοῖς ὑπ᾽ αὐτὸν προσφερόμενος· καὶ μέγα δυνάμενος, ὡς καῖσαρ, ἐξ ἴσου τοῖς ἀσθενεστάτοις ἐσωφρόνει· καὶ οὔτε τι πρὸς τὸν Δροῦσον ἐπίφθονον, οὔτε πρὸς τὸν Τιβέριον ἐποίει ἐπίβουλον· καὶ δυνάμενος παρά τε τῶν στρατιωτῶν ἑκόντων καὶ τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου τὴν ἀρχὴν τὴν αὐτοκράτορα λήψεσθαι, οὐκ ἠθέλησεν. ὁ δὲ Πίσων χρόνῳ ὕστερον ἐς τὴν Ῥώμην ἀνακομισθείς, καὶ ἐπὶ τῷ φόνῳ τοῦ Γερμανικοῦ ἐς τὸ βουλευτήριον ὑπ᾽ αὐτοῦ τοῦ Τιβερίου ἀχθείς, διακρουόμενος τὴν ὑποψίαν τὴν ἐπὶ τῇ φθορᾷ τοῦ Γερμανικοῦ, καὶ ἀναβολὴν αἰτήσας, ἑαυτὸν κατεχρήσατο. ἐπὶ τρισὶ δ᾽ υἱέσιν ὁ Γερμανικὸς ἐτελεύτησεν, οὓς ὁ Αὔγουστος ἐν ταῖς διαθήκαις αὐτοῦ ὀνόμασε καίσαρας. τούτων ὁ πρεσβύτατος Νέρων κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον ἐς ἐφήβους κατελέγετο. μέχρι μὲν οὖν τοῦ

ψευδώνυμος τοῦ δούλου ἀγρίππας. [margin]

[illegible] νοέμβριος, καὶ [illegible]. [margin]

ὅτι ὁ Γερμανικὸς [illegible] ἀποθανὼν [illegible]. [margin]

ſtolis ad tempus aſſcribebatur, atq; adeò pro imperio ſe gerebat, ut non ex æquo cum illo imperare, ſed meliore conditione eſſe uellet: ſe illum feciſſe Imperatorē glorians. q Tiberius principiò ægrè tulit, deinde eam à reipub. adminiſtrationib. remotā, domeſtica negocia curare ſiuit. Vt uerò in iis etiā moleſta erat, peregrè abiit, ut ab ea abeſſet. Ad tēpus modeſtiſsimè uixit, & aliorū immodeſtiā pœnis cohercuit. Druſum quoq; filium ex priore uxore Agrippina ſuſceptum, ob crudelitatē & laſciuiam obiurgauit, et odio habuit. cui aliquando dixit: Me uiuo neq; per uim neq; per contumeliā quicq; feceris. Sin feceris, ne defuncto quidē me facturus es. Hæc & his ſimilia, quādiu Germanicus in uiuis fuit, egit. Poſt illius obitū multa ex his immutauit. Nam quum populo Auguſti legata nondū data eſſent, & quidam mortuo qui per forum ſerebatur in aurē aliquid inſuſurraſſet, ac rogatus quid dixiſſet, reſpondiſſet: ſe ei mādaſſe ut Auguſto diceret, populum Romanū nondum quicq; accepiſſe: occidit hominem. hoc addito ioco, ut id ipſe illi nūciaret: cęteris uerò legata diſtribuit. Nepote ex Druſo filio mortuo, nulla re cōſueta abſtinuit, negās propter mortuos uiuentiū officia eſſe deſerēda. Clemens quidā, qui Agrippæ ſeruus fuerat, hero ſimilis, ſe Agrippā eſſe ſimulās, in Gallia & Italia multos ſibi aſciuit: ac tandem Romam contendit, ad auitum imperiū recipiendū. Quem cum per quoſdā ſe illius eſſe factionis ſimulātes ſubegiſſet, ac queſtiones de eo habuiſſet, ut cōſcios proderet: illo neminē nominante, rogauit, quo pacto Agrippa factus eſſet? reſpōdit homo, Eodem planè modo quo tu Cæſar. Vxorem Iuliā à patre Auguſto ob laſciuiam in exiliū miſſam, adeò non reuocauit, ut etiam incluſerit, ut præ ęrumna & fame interiret. Quibuſdam poſtulantib. ut menſem Nouembrem, cuius die XVI natus eſſet, à ſe Tiberiū appellaret: Et qd, inquit, facietis, ſi XIII Cęſares fuerint? Interea Germanicus obiit Antiochiæ, incantamētis & ueneficio Piſonis. Nam & oſſa mortuorum, in quib habitabat ædibus, defoſſa reperta ſunt: & plumbeæ laminæ, in quibus deuotiones cum nomine eius inſcriptæ erāt. Veneno aūt ſublatū eſſe, corpus eius oſtendit in forum perlatū, & populo oſtēſum. Eius obitu Tiberius & Liuia gauiſi ſunt, alii uehemēter ſimè doluerunt. Nam & corpore pulcherrimo, & animo optimo præditus fuit, & eruditione & militari fortitudine inſignis: humaniſsimū ſubditis ſuis ſe præbuit. & cum eius, ut Cęſaris, magnæ opes eſſent, temperantia infimos ęquauit. Neq; contra Druſum inuidioſe, neq; contra Tiberiū inſidioſe quicq; fecit. Imperiū à militib. & ſenatu populoq; ultrò delatum non accepit. Piſo uerò aliquanto poſt Romam reuerſus, & ab ipſo Tiberio, ſuſpicionem necis Germanici abolere cupiente, in ſenatum adductus, mora petita, ſemetipſum interfecit. Germanicus tres reliquit filios, quos Auguſtus in teſtamento ſuo Cæſares appellauit. Eorum natu maximus Nero, tum uirilem togam ſumpſit. Ac ad hoc uſq; tem-

Nuncius ad inferos miſſus.

Lucius ſuperuacaneus.

Clemens Pſeudagrippa.

Iuliæ interitus.

Germanici obitus.

Piſonis interitus.

Germanici III filii.

Tiberius ex cõmodo fit crudelis. pus Tiberius plurima rectè fecit, in paucis deliquit. Germanico uerò è medio ſublato, paulatim mores immutauit. Nã cùm cetera aſperè imperauit, tũ eos à quib. uel ipſe uel Liuia, uel Auguſtus ſiue dicto ſiue facto uiolati eſſent, tanquam impietatis reos crudeliter tractauit: contra inſidiarũ ſuſpectos inexorabilis. Tandẽ oſtendens aliquib. ſe uelle, mori aliquos, illorũ opera hos occidebat. idque nõ diſsimulãter faciebat. *Geniture potentũ indagate.* Potentum omniũ diem & horam natalẽ inquirebat, itaque fata cuiuſque indagabat. proinde Galbæ, qui poſt imperauit, obuiam factus, dixit: Et tu olim principatũ deguſtabis. Pepercit autẽ ei, quia diceebat, eũ in ſenectute, & longè poſt ſuũ obitum imperaturũ. *Druſus à Seiano ueneno ſublatus.* Deinde cũ Druſo conſulatũ geſsit, unde multi Druſi interitũ diuinarunt. Nemo enim Tiberij in cõſulatu collega uiolentam mortem euitarat. poſt enim ueneno perijt. Nã Seianus quidã, homo apud Tiberiũ potens & ſuperbus, cũ Druſo aliquando alapã dediſſet, eaque de cauſa & ipſum & Tiberiũ metueret, ſimulque ſperaret, Druſo ſublato Tiberiũ ſibi magis opportunũ fore: per quoſdã miniſtros & uxorem, ſiue Iuliam ſiue Liuiã (nã ſcriptores in nomine uariant) ſtupro ſibi cognitã, uenenũ ei propinauit. Eius ſic necati mortẽ Tiberius in curia deplorauit, & Neronẽ ac Druſum Germanici liberos ſenatui cõmendauit. Druſum, cadauere eius pro roſtris propoſito, Nero gener laudauit. Cæterum eius interitus, multis cauſa fuit interitus, quod eius nece lætati eſſe uiderentur. *Agrippinæ interitus.* Nã præter alios multos, etiã Agrippina cum liberis, filio natu minimo excepto, interijt: Tiberio cõtra ipſam uehementer irritato à Seiano, qui illa cũ liberis ſublata, ſpem cõiugij Liuiæ, uiduæ Druſi, quam adamabat, & imperij alebat, cũ Tiberius nullũ ſucceſſorem haberet. Nam nepotẽ ex filio, ut adulterinũ oderat: & alios multos alijs atque alijs de cauſis, ſed pleriſque cõfictis, uel in exilium mittebat, uel occidebat. Quendã, qui Cæſaris & Auguſti res geſtas, neque quicquam tamẽ cõtra eos ſcripſerat, ſupplicio affecit: & ipſum ſcriptũ, ubicunque reperire potuit, exuſsit, quod illos nõ ornaſſet. Pleroſque quaſi ſibi maledixiſſent, interfecit. et Sabinus quidã ob huiuſmodi crimẽ in carcerẽ cõiectus & occiſus eſt, & cadauer eius in Tiberim abiectũ. *Sabini canis.* Id facinus cùm per ſe atrox uiſum, tum per Sabini canẽ atrocius factũ. Is enim cũ hero ſuo carcerẽ ingreſſus eſt, et interfecto aſſedit, et eo in profluentẽ abiecto ipſe quoque ſe præcipitẽ dedit. Hæc pauca de multis cõmemorata ſunt. *Liuiæ obitus.* Liuia aũt anno ætatis VI & LXXX deceſsit: quã Tiberius nec ægrotantẽ inuiſit, nec mortuã honorauit, niſi funere & ſtatuis quibuſdã. Senatus aũt traducẽdi Tiberij cauſa, luctum totius anni matronis indixit, quod & multos ex eo ordine conſeruaſſet, & liberos multorũ aluiſſet, & filias multorum elocaſſet: necnon alios honores ei habuit. Sed Tiberius nemini quicquam dedit, quod illa legarat. Enimuero dicta quoque Liuiæ nõnulla referẽda ſunt. *Liuiæ dicta.* Cũ aliquando uiri aliquot, propterea quod nudi ei occurriſſent, occidẽdi eſſent, ſeruauit eos, & dixit: tales nihil differre à ſtatuis, ei quæ pudica ſit.

χρόνον τοῦτο πλεῖστα χρηστὰ ὁ Τιβέριος ἔπραξε, καὶ βραχέα ἐξήμαρτεν. ἐπεὶ δὲ ὁ Γερμανικὸς ἐκποδὼν οἱ ἐγένετο, κατ' ὀλίγον ἠλλοιώθη. τά τε γὰρ ἄλλα ἀγρίως ἦρχε, καὶ τοὺς ἐς αὐτὸν ἢ τὴν μητέρα ἢ τὸν Αὔγουστον παραβάντας ἢ λόγῳ ἢ ἔργῳ, ἀπηνῶς ὡς ἀσεβοῦσι προσεφέρετο, καὶ τοὺς ἐπὶ συνωμοσίᾳ ὑπονοηθέντας τῶν βουλευτῶν αὐτῷ ἀπαραιτήτως εἶχε. τέλος δὲ καὶ ἐνδεικνύμενος ποιεῖν ὃ βούλοιτο, τεθνάναι τινὰς, δι' ἐκείνων σφᾶς ἀπεκτίννυε, καὶ οὐκ ἐλάνθανε ταῦτα ποιῶν. ἐξήταζέ τε τῶν δυνατῶν ἑκάστου τὴν ἡμέραν, καὶ τὴν ὥραν ἐν ᾗ ἐγεγέννητο, καὶ οὕτω τὸ πεπρωμένον ἑκάστῳ ἐξηρεύνα. ὅθεν καὶ τῷ Γάλβᾳ τῷ μετὰ ταῦτα αὐταρχήσαντι ἀπαντήσας, ἔφη, καὶ σύ ποτε τῆς ἡγεμονίας γεύσῃ. ἐφείσατο δὲ αὐτοῦ, λέγων ὅτι γηράσει, καὶ μετὰ πολὺ τῆς τελευτῆς αὐτοῦ ἄρξει. μετὰ τοῦ Δρούσου ὑπάτευσεν ὁ Τιβέριος, ὅθεν πολλοὶ τὸν ὄλεθρον ἐκ τούτου τοῦ Δρούσου προεμαντεύσαντο. οὐδεὶς γὰρ ἦν, ὅς τις τῶν συνυπατευσάντων αὐτῷ οὐ βιαίως ἀπώλετο. μετὰ ταῦτα γὰρ φαρμάκῳ διεφθάρη. Σηιανὸς γάρ τις μέγα παρὰ τῷ Τιβερίῳ δυνηθείς, καὶ ὑπὸ φρονήματος γεγονώς, πὺξ αὐτοῦ ποτε τὰς γνάθους ἔπαισε, κἀκ τούτου δείσας, καὶ ἐκεῖνον καὶ τὸν Τιβέριον, ἅμα δὲ προσδοκήσας ἂν τὸν Δροῦσον κατεργάσαιτο, ῥᾷον μεταχειριεῖσθαι τὸν Τιβέριον, φάρμακόν τι αὐτῷ διά τινων θεραπόντων καὶ διὰ τῆς γυναικὸς, ἣν Ἰουλίαν, ἕτεροι δὲ Λιβίαν γράφουσι (καὶ γὰρ ἐμοίχευεν αὐτὴν) ἐδίδου. ὁ μὲν οὖν οὕτως ἀπώλετο. ὁ δὲ Τιβέριος ἐς τὸ συνέδριον ἀφικόμενος, ἐκεῖνόν τε ἀπωδύρατο, καὶ τὸν Νέρωνα, τόν τε Δροῦσον, τοὺς τοῦ Γερμανικοῦ παῖδας, τῇ γερουσίᾳ παρακατέθετο, ἐπὶ τὸ σῶμα τοῦ Δρούσου πρὸ τῶν τοῦ βήματος· καὶ ὁ Νέρων γαμβρὸς αὐτοῦ ὤν, ἐπαίνους ἐπ' αὐτῷ εἶπεν. ὁ δὲ θάνατος αὐτοῦ πολλοῖς αἴτιος θανάτου ἐγένετο, ὡς ἐφησθεῖσι τῇ ἀπωλείᾳ αὐτοῦ. πολλοί τε γὰρ καὶ ἄλλοι διώλοντο, καὶ ἡ Ἀγριππῖνα μετὰ τῶν παίδων αὐτῆς, τοῦ νεωτάτου χωρίς. πολλὰ γὰρ κατ' αὐτῆς ὁ Σηιανὸς παρώξυνε τὸν Τιβέριον, προσδοκήσας ἐκείνους μετὰ τῶν τέκνων ἀπολομένους, τῇ τε Λιβίᾳ συνοικήσειν τῇ τοῦ Δρούσου γυναικί, ἧς ἤρα, καὶ τὸ κράτος ἕξειν, μηδενὸς τῷ Τιβερίῳ τυγχάνοντος διαδόχου. τὸν γὰρ υἱωνὸν ἐμίσει ὡς καὶ μοιχίδιον, καὶ ἄλλους δὲ πολλοὺς ἐπ' ἄλλαις καὶ ἄλλαις αἰτίαις, ταῖς δὲ τὸ πλεῖστον πεπλασμέναις, καὶ ἐφυγάδευσε, καὶ διέφθειρε. καί τινα, ὅτι τὰ τοῦ Καίσαρος καὶ τὰ τοῦ Αὐγούστου ἱστόρησε, καίτοι μὴ κατ' ἐκείνων συγγεγραφότα, ἐκόλασε, καὶ τὸ σύγγραμμα ὅπου δὴ εὑρεθὲν κατέκαυσεν, ὅτι μὴ ἐκείνους ἐσέμνυνε. πλείονας δὲ ὡς αὐτὸν βλασφημοῦντας διέφθειρε. καί τις Σαβῖνος ἐπὶ τοιαύτῃ κατηγορηθεὶς αἰτίᾳ, εἰς τὸ δεσμωτήριον καθείρχθη, ὅτε καὶ ἐφονεύθη, καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ εἰς τὸν ποταμὸν ἐρρίφη. καὶ δεινὸν μὲν ὂν καὶ καθ' ἑαυτὸ ἅπασιν ὤφθη, ἐδείνωσε δὲ αὐτὸ ἔτι πλέον κύων τις τοῦ Σαβίνου, συνελθών τε αὐτῷ εἰς τὸ δεσμωτήριον, καὶ ἀποθανόντι παραμείνας, καὶ εἰς τὸν ποταμὸν ῥιφέντι συνεσπεσών. ταῦτα ταύτῃ ἐγένετο, καὶ ἐκ τῶν πολλῶν ὀλίγα ἱστόρηται. ἡ δὲ Λιβία ὑπὲρ ὀγδοήκοντα γεγονυῖα μετήλλαξεν, ἓξ ζήσασα ἔτη καὶ ὀγδοήκοντα. καὶ οὔτε νοσοῦσαν αὐτὴν ὁ Τιβέριος ἐπεσκέψατο, οὔτ' ἀποθανοῦσαν ἐτίμησε, πλὴν μόνης ἐκφορᾶς καὶ εἰκόνων τινῶν. ἀλλὰ πρὸς διαβολὴν τοῦ Τιβερίου πένθος ταῖς γυναιξὶν ἡ βουλὴ δι' ὅλου ἐνιαυτοῦ ἐπ' αὐτῇ ἐψηφίσατο, ὅτι δὴ πολλοὺς αὐτῶν ἔσωσε, καὶ παῖδας πολλῶν ἐξέθρεψε, καὶ θυγατέρας πολλῶν ἐξέδωκε, καὶ ἄλλας τιμὰς ἐκείνῃ ἀπεψηφίσαντο. οὐδὲν δὲ τῶν καταλειφθέντων ὑπ' ἐκείνης, δέδωκεν ὁ Τιβέριος. ἀπομνημονεύεται δὲ καὶ τὰ τῆς ἐκείνης ἀποφθέγματα. λέγεται, ὅτι γυμνούς ποτε ἄνδρας αὐτῇ ἀπαντήσαντας, καὶ μέλλοντας διὰ τοῦτο θανατοῦσθαι, ἔσωσεν, εἰποῦσα, ὅτι οὐδὲν ἀνδριάντων ταῖς σωφρονούσαις οἱ τοιοῦτοι διαφέρουσιν.

ἴσως ὁ Δρόσου ἀπώλεια.

[illegible]

Α' quo

φθορᾶς δὲ λέγεται αὐτῆς, πῶς καὶ τί δρῶσα τὸν αὐγούστου κατεκράτησεν, ἀπεκρίνατο, ὅτι αὐτή τε ἀκριβῶς σωφρονοῦσα, καὶ πάντα τὰ δοκοῦντα αὐτῷ ἡδέως ποιοῦσα, καὶ μηδὲν τῶν ἐκείνου πολυπραγμονοῦσα, καὶ τὰ ἀφροδίσια αὐτοῦ ἀθύρματα μήτ' ἀκούειν, μήτ' αἰσθάνεσθαι προσποιουμένη. τὸν δὲ σηιανὸν ὁ τιβέριος ἐπὶ μέγα δόξης ἐπάρας, καὶ κηδεστὴν ἐπὶ τῇ ἰουλίᾳ τῇ τοῦ δρούσου θυγατρὶ ποιησάμενος, ὕστερον ἔκτεινε, τῆς γερουσίας θάνατον αὐτοῦ καταψηφισαμένης, καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐρριμμένον τὸ πλῆθος ἐνύβριζεν, εἶτα εἰς τὸν ποταμὸν ἐνέβαλε. τά τε παιδία αὐτοῦ κατὰ δόγμα ἀπέθανε, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἑαυτὴν διεχρήσατο. καὶ ἄλλοι δὲ ἐκείνου ἀπώλοντο, οἱ μὲν ἑκουσίως ἀναλοῦντες, οἱ δὲ ὑφ' ἑτέρων ἀναιρεθέντες. τιβέριος δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ διὰ τὸ ὅσα τοῖς εὐγενεστάτοις ἀσελγῶς τε καὶ ἀναισχύντως ἐχρῆτο τῶν συγγενίδων καὶ ἀρρένων καὶ θηλειῶν διεβάλλετο· καὶ διὰ τὸν τῆς ἀγριππίνης, τόν τε δρούσου θάνατον ὡς ὠμότατος ἐλοιδορεῖτο. δοκοῦντες γὰρ οἱ ἄνθρωποι ὑπὸ τοῦ σηιανοῦ πάντα τὰ κατ' ἐκείνων πρότερον γίνεσθαι, ὡς καὶ αὐτοὺς ἐσφαγμένους ἔμαθον μετὰ τὴν ἐκείνου φθοράν, ὑπερήλγησαν. τὸν δὲ γάιον τὸν νεώτερον τῶν τοῦ γερμανικοῦ παίδων ταμίαν ἀπέδειξε. τὸν γὰρ ἔγγονον τὸν τιβέριον, ὅτι τε παιδίον ἦν, καὶ ὅτι μὴ ἐκ τοῦ δρούσου πεφυκέναι ὑπωπτεύετο, παρεώρα. τῷ δὲ γαΐῳ ὡς καὶ μοναρχήσοντι προσεῖχεν. ἠγνόει γὰρ οὐδὲν τῶν κατὰ τὸν γάιον, ἀλλὰ καὶ ἔφη ποτὲ αὐτῷ διαφερομένῳ πρὸς τὸν τιβέριον, ὅτι σύ τε τοῦτον ἀποκτενεῖς, καὶ σὲ ἕτεροι. ὅτι δὲ ἕτερον ἕνα ὁμοίως προσήκοντα ἑαυτῷ οὐκ εἶχεν, καὶ ἐκεῖνον εἰδὼς ἐσόμενον κάκιστον, ἀσμένως τὴν ἀρχὴν, ὥς φασιν, ἐνεχείρισεν αὐτῷ, ὅπως τὰ τῆς ἑαυτοῦ κακίας ὑπερβολῇ τῆς ἐκείνου κρυφθείη, καὶ τὸ πλεῖστον καὶ εὐγενέστατον τῆς βουλῆς φθαρῇ μετ' ἀλλότριον αὐτοῦ. λέγεται δὲ καὶ πολλάκις ἀναφθέγξασθαι τοῦτο δὴ τὸ ἀρχαῖον· ἐμοῦ θανόντος, γαῖα μιχθήτω πυρί. καὶ τὸν πρίαμον μακαρίζειν, ὅτι ἄρδην μετὰ τῆς πατρίδος καὶ τῆς βασιλείας ἀπώλετο. τοσοῦτον δὲ πλῆθος τῶν τε βουλευτῶν καὶ τῶν ἄλλων διέφθαρτο, ὥστε τοὺς τὰς ἡγεμονίας τῶν ἐθνῶν ἔχοντας ἀπορίᾳ τῶν διαδεξομένων ἐπὶ ἔτη ἄρχειν. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι δι' ἄλλας αἰτίας καὶ ψευδεῖς καὶ ἀληθεῖς ἐσφάζοντο· αἰμίλιος δὲ σκαῦρος διὰ τραγῳδίαν ἀπέθανεν. ἀτρεὺς μὲν γὰρ τὸ ποίημα ἦν, παρῄνει δὲ τῶν ἀρχομένων τινὶ, τὴν τοῦ κρατοῦντος ἀβουλίαν φέρειν. μαθὼν οὖν τοῦτο ὁ τιβέριος, ἐπ' αὐτῷ πεποιῆσθαι τὸ ἔπος ἔφη φόνου ὄντι, καὶ εἰπὼν κἀγὼ οὖν αἴαντα αὐτὸν ποιήσω, καὶ αὐθαιρέτως ἀπελθεῖν αὐτὸν ἀνάγκασεν. ἐν τούτοις νεανίσκος τις δροῦσος εἶναι λέγων, περί τε τὴν ἑλλάδα καὶ τὴν ἰωνίαν ὤφθη. καὶ ἐδέξαντο αὐτὸν ἀσμένως αἱ πόλεις, καὶ κἂν ἐς τὴν συρίαν προχωρήσας κατέσχε τὰ στρατόπεδα, εἰ μή τις ἐπιγνοὺς αὐτὸν, συνέλαβε, καὶ πρὸς τὸν τιβέριον ἤγαγεν. ὁ δὲ ἐν ἀντίῳ σὺν τῷ γαΐῳ γάμους ἑώρταζεν. ὁ τίβερις δὲ τότε πολλὰ τῆς ῥώμης ἐπικλύσας, ὥστε πλευσθῆναι, καὶ πυρὶ πολλὰ ἐφθάρη. εἰ δέ τι καὶ τὰ αἰγύπτια πρὸς τοὺς ῥωμαίους προσήκει, ὁ φοῖνιξ ἐκείνῳ τῷ ἔτει ὤφθη· καὶ ἐδόκει ταῦτα τὸν θάνατον τῷ τιβερίῳ προσημαίνειν. ὃς νοσῶν μὲν πολλῷ χρόνῳ, οὔτε δὲ τὴν δίαιταν ἠλλάξατο, οὔτε τοῖς ἰατροῖς ἐχρῆτο, διὰ τὸν τοῦ θρασύλλου λόγον, ὃς πάνυ μὲν ἀκριβῶς ᾔδει καὶ τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ὥραν καθ' ἣν τελευτήσειν ἔμελλεν ὁ τιβέριος, ἐκείνῳ δὲ δέκα ἔτη ἐπιβιώσεσθαι ἔλεγεν, ἵν' ὡς ἔτι μακρότερον ζήσων, μὴ ἐπειχθῇ πολλοὺς ἀποκτεῖναι. οἷα δ' ἐν γήρᾳ καὶ νόσῳ μὴ ὀξείᾳ, τοτὲ μὲν κατεπονεῖτο, τοτὲ δὲ ἀνερρώννυτο. καὶ ἐπὶ τούτῳ ἐνίοτε μὲν ὡς τεθνηξομένῳ οἵ τε λοιποὶ, καὶ ὁ γάιος, ὡς παλινδρομοῦντες ἔχαιρον, ἐνίοτε δὲ ὡς καὶ ζησομένῳ περιφοβοῦντο. διὸ ὁ γάιος μὴ καὶ ἀναρρωσθῇ, οὔτε φαγεῖν αἰτοῦντι ἐδίδου, ὡς τάχα βλαβησο-

A quodā interrogata, qua ratione Auguſtū uiciſſet: reſpōdit, caſtitate accurate tuēda, & quicquid ille uoluit, alacriter faciendo, & nullas res eius curioſe ueſtigādo: & luſus eius uenereos, perinde ac ſi cæca & ſurda eſſem, diſsimulādo. Seianū Tiberius ad magnā autoritatē euectum, deſpōſaꝗ Iulia Druſi filia, curauit à ſenatu capitis condemnandū, eiusꝗ cadaueri ꝑ triduū proiecto, uulgus inſultauit. Deinde id in Tiberim proiecit. Sunt & eius liberi Senatuſcōſulto interfecti. Vxor eius, ipſa manus ſibi attulit. Etiā alij eius cauſa perierunt, partim à ſeſe, partim ab alijs occiſi. Tiberio præter alia flagitia, etiā ſtupra nobiliſsimis utriusꝗ ſexus intemperāter et impudenter illata, probro data ſunt: & propter Agrippinæ & Druſi necē crudelitatis nomine maleaudiuit. Nā cum prius putarent homines à Seiano cōtra illos omnia fieri, cū eos etiam poſt Seiani interitū occiſos eſſe cognouiſſent, uehementer doluerūt. Caiū ex Germanici filijs natu minimū, quæſtorē deſignauit. Nam Tiberiū nepotē tum ob pueritiā, tum ꝙ ſuſpicio erat è Druſo nō eſſe natū, deſpexit. erga Caium uerò ita ſe geſsit, quaſi is imperaturus eſſet. Nihil enim rerum eius ignorans, ſemel ei cū Tiberio nepote rixāti, dixit: Et tu iſtum occides, & alij te. & cū uis ſciret eum fore peſsimū, tamē imperiū libenter ei dedit, tum ꝙ neminē æque propinquū habebat, tum ut eius inſigni improbitate ſua uitia occultarentur, & maxima & nobiliſsima ſenatus pars interiret. Veterem illum uerſiculum,

Me mortuo conflagret terra incendio,

ſubinde in ore habuiſſe, & Priami fortunas laudaſſe fertur, ꝙ funditus cum patria & regno interiſſet. Senatorū certè quidē & aliorū tanta multitudo interfecta eſt, ut nō eſſent qui prouinciarū præſidibus ſucceſſores dari poſſent. Ac alij alias ob cauſas tam falſas ꝙ ueras occidebant. Aemilius uerò Scaurus ob Atreum tragœdiā, in qua monebat quēdā, ut principis temeritatem ferret, interfectus eſt. Nā Tiberius illa cōtra ſe cōficta exiſtimās, dixit: Ego uerò illū Aiacem faciam, eumꝗ ſibi manus afferre coegit. Inter hæc adoleſcens quidā in Græcia & Ionia ſe Druſum eſſe iactās, cupidè à ciuitatib. eſt ſuſceptus: ac in Syriā uſꝗ progreſſus, legiones etiā accepiſſet, niſi agnitus à quodā & captus, ad Tiberiū Caij nuptias Antij celebrantē perductus eſſet. Eo anno Tiberis multa urbis loca ſic inundauit, ut nauigarētur, & igni plurima ædificia ſunt abſumpta. Quòd ſi quid Aegyptiaca ad Romanos ptinent, Phœnix eo anno cōſpectus eſt: quæ res Tiberij mortē portēdere uidebantur. qui cum multo antè ægrotaret, neꝗ uictus rationē mutabat, neꝗ medicis utebat, propter Thraſylli uerba: qui eum & diem & horam mortis eius exquiſitè noſſet, ei dixerat, decenniū adhuc uicturū, ut ſpe diuturnioris uitæ minus multos occideret. Vt aūt fit in ſenio & morbo non acuto, aliàs decūbebat, aliàs cōualeſcebat. Vnde Caius & alij nunc ut eo morituro lætabantur, nūc ut euaſuro mœrebāt. Ac uerò Caius, ne ualetudinē recuperaret, nec cibū petēti dabat, quaſi is incōmodaturus eſſ

Seiani interitus.

Caium Tiberius, improbitatis eius preſcius, ad imperium eue hit.

Aemilius Scaurus propter Atreum fit Aiax.

Pſeudodruſus.

Tiberij mortem antegreſſa prodigia.

rus ei eſſet, & multis ac dēſis ſtragulis iniectis, quaſi calefactione opus eſſet, eum ſuffocauit, annos VII & LXX natum, menſes IIII & dies IX, quorū II & XX imperauit, ac mēſes & dies VII. Obijt XIII cal. Aprilis. Anno eius imperij XV Dominus noſter Ieſus Chriſtus baptizatus eſt: XVIII traditus & crucifixus, reſurrexit. Narrat Euſebius, Pilatū Iudææ tum præſidē, Domini acta ad Tiberium ſcripſiſſe: cum moris eſſet, ut prouinciarū præfecti, ſi quid noui accidiſſet, id principi ſignificarēt, ne ullius rei quæ apud exteros gereretur, ignarus eſſet. Cū enim, inquit, Seruatoris noſtri è mortuis reſurrectio per totam Palęſtinam celebrata eſſet, Pilatus eam rem Tiberio Imperatori communicauit. qui cùm ceteris eius miraculis auditis, tum q̧ poſt reſurrectionē è mortuis à pluſimis Deus eſſe crederetur, ad Senatum de eo retulit. Is uerò refragatus eſt, q̧ ipſe id nō prius probaſſet. Nā ueteri lege ſancitum erat, ne quis aliter apud Romanos in deorum numerum referretur, ni ſenatus iuſsiſſet ac decreuiſſet. Cū aūt Romani rogationem de Seruatore noſtro improbaſſent, Tiberiū in priſtina de eo ſententia permanentem, nihil grauius in doctrinam Chriſtianā conſtituiſſe. ac teſtem laudat Tertullianū, Romanū ſcriptorem & clarum uirū, cuius hæc ea de re uerba extant. Vetus ſtatutū fuit, ne quis ab ullo Deus conſecraretur, priuſq; id à Senatu probatū eſſet. Tiberius igiť cum nomē Chriſtianorū in mundū ingreſſum eſſet, id decretum ex Palęſtina, ubi primùm ortū erat, ſibi nunciatū, cum Senatu cōmunicauit: haud diſsimulans, probari ſibi id pręconium. Quo á Senatu, quoniā id ipſe nō probaſſet, repudiato, nihilominus in eadem ſententia permanſit, Chriſtianorum accuſatorib. mortem cōminatus. Hęc Tiberiū feciſſe Euſebius, diuinitate Seruatoris noſtri, & reſurrectione ex mortuis cognita, è Tertulliani ſcriptis cōmemorat.

Tiberij affectus erga Ieſum Chriſtum.

Tertulliani uerba.

CAII CALIGVLAE CAESARIS Imperium.

Tiberio ad hunc modum defuncto, Caius Germanici & Agrippinę filius, qui & Germanicus & Caligula cognominabatur, ſucceſsit. Etſi enim Tiberius, etiam Tiberio nepoti reliquerat imperiū, tamen Caius teſtamēto eius ut deliri in curiam miſſo, effecit, ut aboleretur, quòd puero, cui per ætatem needum ingredi curiam liceret, Romanum imperium reliquiſſet. Atq; ita principatum ei ſtatim ademit. Poſt, adoptatum interfecit, ut qui ipſe mori optaſſet. Magnā pecuniā & militibus & populo, partim ex Tiberij, partim ex Liuiæ teſtamento nondū à Tiberio numeratā, diſtribuit. Quòd ſi reliquā etiam, ita ut decebat, inſumpſiſſet, magnanimus & magnificus eſſet habitus. Nūc infinitis impēſis in ſaltatores, equos, gladiatores, & id gēnus alia factis, & theſauros maximos exhauſit, & illa q̧ q; ſe temeritate & leuitate quadā feciſſe declarauit. Nam publicæ pecunię nec in

Tiberij teſtamentum abrogatū.

Profuſiones Caij.

tertium

μένῳ, καὶ ἱμάτια πολλὰ καὶ παχέα ὡς θερμασίας δεομένῳ προσέβαλε· καὶ οὕτως ἀπέπνιξεν αὐτόν, ζήσαντα ἔτη ἑπτὰ πρὸς τοῖς ἑβδομήκοντα, καὶ μῆνας τέσσαρας, καὶ ἡμέρας ἐννέα, ἀφ' ὧν δύο καὶ εἴκοσιν ἐμονάρχησε, καὶ μῆνας ἑπτά, καὶ ἡμέρας ἑπτά, μετήλλαξε δὲ τῇ εἰκοστῇ τοῦ Μαρτίου μηνός. τούτου δὲ πεντεκαιδεκάτῳ ἔτει ἐβαπτίσθη ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός· ἐν δὲ τῷ ὀκτωκαιδεκάτῳ παρεδόθη, καὶ ἐσταυρώθη, καὶ ἀνέστη. ἱστορεῖ δὲ ὁ Εὐσέβιος, τὸν Πιλάτον τῆς Ἰουδαίας τηνικαῦτα ἐπιτροπεύοντα, γράψαι τὰ περὶ τοῦ κυρίου τῷ Τιβερίῳ, ἔθους ὄντος, τοῖς τῶν ἐθνῶν ἄρχουσι τὰ παρὰ σφίσι καινοτομούμενα δηλοῦν τῷ τὴν μοναρχίαν ἰθύνοντι, ἵν' αὐτὸν μηδὲν ἀγνοῆται τῶν ἑκασταχοῦ τῶν ἐθνῶν γινομένων. ἤδη γάρ φησι, τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως τοῦ σωτῆρος ἡμῶν εἰς ἅπαντας τοὺς κατὰ τὴν Παλαιστίνην διαβεβοημένης, τὰ περὶ αὐτοῦ ὁ Πιλάτος ἐκοινώσατο Τιβερίῳ τῷ αὐτοκράτορι. ὃς τὰ λοιπά τε αὐτοῦ ἐνωτισάμενος θαυμάσια, καὶ ὡς μετὰ θάνατον ἐκ νεκρῶν ἀναστὰς θεὸς εἶναι παρὰ πλείστοις ἤδη πεπίστευται, ἀνήνεγκε τῇ συγκλήτῳ ταῦτα. ἐκείνη δὲ τὸν λόγον ἀπεώσατο, ὅτι μὴ πρότερον αὐτὴ τοῦτο δοκιμάσασα ἦν, παλαιοῦ νόμου κειμένου, μὴ ἄλλως τινὰ παρὰ Ῥωμαίοις θεοποιεῖσθαι, μὴ οὐχὶ ψήφῳ τῆς συγκλήτου καὶ δόγματι. ταύτης δ' οὖν ἀπωσαμένης τὸν περὶ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν λόγον, τὸν Τιβέριον ἣν εἶχε πρώην ἔχειν γνώμην τηροῦντα, μηδὲν ἄτοπον κατὰ τῆς Χριστοῦ διδασκαλίας ἐπινοῆσαι. μάρτυρα δ' ἐπὶ τούτοις παράγει Τερτυλλιανὸν ὁ Εὐσέβιος, ἄνδρα Ῥωμαῖον, καὶ ἕνα τῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ λαμπρῶν, οὗ συγγραφὴν εἶναι παρ' αὐτοῦ ἐκ τῆς Ῥωμαίων διαλέκτου μεταβληθεῖσαν δ' εἰς τὴν Ἑλλάδα φωνήν, λέγοντα ταῦτα· παλαιὸν ἦν δόγμα, μηδένα θεὸν ὑπό τινος καθιεροῦσθαι, πρὶν ὑπὸ τῆς συγκλήτου δοκιμασθῆναι. ὁ Τιβέριος οὖν ἐφ' οὗ τὸ τῶν Χριστιανῶν ὄνομα εἰς τὸν κόσμον εἰσελήλυθεν, ἀγγελθέντος αὐτῷ ἐκ Παλαιστίνης τοῦ δόγματος τούτου, ἔνθα πρῶτον ἤρξατο, τῇ συγκλήτῳ ἀνεκοινώσατο, δῆλος ὢν ἐκείνοις ὡς ἀρέσκεται τῷ κηρύγματι. ἡ δὲ σύγκλητος ἐπεὶ οὐκ αὐτὴ δεδοκιμάκει τοῦτο, ἀπεώσατο. ὁ δὲ ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ ἔμεινεν, ἀπειλήσας θάνατον τοῖς τῶν Χριστιανῶν κατηγόροις. ταῦτα ὁ Εὐσέβιος ποιῆσαι τὸν Τιβέριον ἱστορεῖ, μαθόντα περὶ τῆς θειότητος τοῦ σωτῆρος ἡμῶν καὶ τῆς ἐκ νεκρῶν αὐτοῦ ἀναστάσεως, ἐκ τῆς τοῦ Τερτυλλιανοῦ συγγραφῆς αὐτὰ ἐκλεξάμενος.

[illegible]

Μοναρχία Γαΐου Καίσαρος.

Καὶ ὁ μὲν Τιβέριος οὕτως ἀπεβίω. διεδέξατο δὲ αὐτὸν ὁ Γάϊος, ὁ τοῦ Γερμανικοῦ καὶ τῆς Ἀγριππίνης παῖς, ὃν καὶ Γερμανικὸν καὶ Καλλιγόλαν ἐπωνόμαζον. εἰ γὰρ καὶ ὁ Τιβέριος καὶ τῷ ἐγγόνῳ τῷ Τιβερίῳ τὴν αὐταρχίαν κατέλιπεν, ἀλλ' ὁ Γάϊος τὰς διαθήκας αὐτοῦ εἰς τὸ συνέδριον πέμψας, ἀκύρους παρεσκεύασε γενέσθαι, ὡς παραφρονήσαντος, εἰ παιδίῳ μηδ' εἰσελθεῖν ἐξὸν εἰς τὸ βουλευτήριον, ἀρχὴν τῶν Ῥωμαίων ἐπιτρέψαντος. τὴν μὲν οὖν ἀρχὴν αὐτὸν οὕτως αὐτίκα παρέλυσε, καὶ μετὰ τοῦτο εἰσποιησάμενος ἀπέκτεινεν, ὡς τελευτῆσαι αὐτὸν εὐξάμενον. χρήματα δὲ πολλὰ τοῖς στρατιώταις καὶ τῷ δήμῳ διένειμε, τὰ μὲν ἐκ τῶν Τιβερίου διαθηκῶν, τὰ δὲ ἐκ τῆς Λιβίας, ἃ ὁ Τιβέριος οὐ παρέσχε. καὶ εἴπερ καὶ τὰ λοιπὰ δεόντως ἀνήλισκε, μεγαλόφρων ἂν καὶ μεγαλοπρεπὴς ἔδοξε. νῦν δὲ καὶ εἰς ὀρχηστὰς, καὶ ἵππους, καὶ μονομάχους, καὶ τοιουτότροπά τινα ἕτερα ἀπλήστως δαπανῶν, καὶ τοὺς θησαυροὺς μεγάλους γεγονότας διὰ βραχέος ἐξεκένωσε, καὶ ἑαυτὸν προσεξήλεγξεν, ὅτι δυσχερείᾳ καὶ ἀκρισίᾳ κἀκεῖνα πεποίηκε. καὶ οὐδ' ἐς

[illegible]

τρίτον

τρίτον ἔτος μέρος αὐτῶν τι διέσωσεν, ἀλλ' εὐθὺς πάμπολλα προσεδεήθη. τῷ δ' αὐτῷ τρόπῳ καὶ ἐς τὰ ἄλλα ἐκέχρητο. μοιχικώτατός τε γὰρ ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ γυναῖκα μίαν τῶν ἐρωτικῶν ἐκδεδομένην ἀνδρί, ἄλλας δὲ ἀνδράσιν ἐκδεδομένας καὶ συνοικούσας ἤδη ἁρπάσας, πλὴν μιᾶς, τὰς ἄλλας ἐμίσησε· πάντως δ' ἂν κἀκείνην ἐμίσησεν, εἰ ἐπὶ πλεῖον ἐβεβιώκει. καὶ ἐς τὴν μητέρα δὲ καὶ τὰς ἀδελφάς, τήν τε τήθην τὴν Ἀντωνίαν πολλὰ εὐσεβῶς φιλοτιμησάμενος· μετὰ ταῦτα τὴν μὲν τήθην ἀντιτιμάζουσάν τι αὐτῷ ἐς ἀνάγκην ἑκουσίου θανάτου κατέστησε· τὰς ἀδελφὰς δὲ φθείρας ἁπάσας, ἐς νῆσον τὰς δύο κατέκλεισεν. ἡ γὰρ τρίτη προτετεθνήκει, καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα ἐποίησε, καὶ τὸν Τιβέριον ὡς ἀσελγῆ καὶ μιαιφόνον διέβαλλεν, ὥστε καὶ ἄλλους ἐκ τούτου χαριεῖσθαι οἱ νομίζοντας προπετέστερον παρρησίᾳ χρήσασθαι. ἔπειτα ἐπῄνεσέ τε καὶ ἐσέμνυνεν, ὥστε καὶ κολάσαι τινὰς ἐφ' οἷς κατ' ἐκείνου εἰρήκεσαν, καὶ τοὺς ἐλκοφοροῦντας ἐκεῖνον ἐκόλαζεν, καὶ τοὺς ἐπαινοῦντας ὡς φίλους ἐκείνου, ἐμίσει, καὶ παμπληθεῖς ἀπέκτεινε τῶν κατὰ τοῦ πατρός, καὶ τῆς μητρός, καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ τὸν Τιβέριον ἐρεθισάντων, καίτοι τὴν ὀργὴν αὐτοῖς ἀφιέναι λέγων, καὶ τὰ γράμματα κατακεκαυκέναι αὐτῶν. καὶ ναοὺς δὲ ἑαυτῷ καὶ θυσίας ὡς θεῷ γίνεσθαι ἐκέλευσεν. αἰτούμενός τέ τι, ὠργίζετο, καὶ αὖθις ἐμήνιεν ὡς μὴ αἰτούμενος. ὀξύτατα ἐπί τινας πράξεις ἐφέρετο, καὶ ῥᾳθυμότατα γ' ἑτέρας μετεχειρίζετο, τά τε χρήματα καὶ ἀφειδέστατα ἀνήλισκε, καὶ ῥυπαρώτατα ἀργυρολόγει, τοῖς τε θωπεύουσιν αὐτὸν καὶ τοῖς παρρησιαζομένοις καὶ ἤχθετο ὁμοίως καὶ ἥδετο. καὶ πολλοὺς μὲν μεγάλα ἀδικήσαντας ἐκόλασε, πολλοὺς δὲ μηδὲν ἀδικοῦντας ἀπέκτεινε. καὶ τῶν ἑταίρων τοὺς μὲν ὑπερφιλοκόλακευε, τοὺς δὲ ὑπερύβριζε. διὸ τοῦτο δὴ σύμπαντες οἱ Ῥωμαῖοι τότε παρεδίδοσαν αὐτοκράτορι, ὥστε τὰ τοῦ Τιβερίου ἔργα, καίτοι δόξαντα παγχάλεπα, τοσοῦτον τὰ τοῦ Γαΐου παρενεγκεῖν, ὅσον κρείττω ἐκείνου τὰ τοῦ Αὐγούστου ἦν, ἐδόκει. Τιβέριος μὲν γὰρ ἦρχε, καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπηρέταις πρὸς τὰ αὐτοῦ ἐκέχρητο βουλήματα. ὁ Γάϊος δὲ ἤρχετο μὲν ὑπὸ τῶν ἁρματηλατούντων, καὶ ὑπὸ τῶν ὁπλομαχούντων· ἐδούλευε δὲ καὶ τοῖς ὀρχησταῖς, καὶ τοῖς λοιποῖς τοῖς περὶ τὴν σκηνήν. τὸν γοῦν Ἀπελλῆν τὸν τότε τραγῳδὸν εὐδοκιμώτατον, καὶ δημοσίᾳ συνόντα αὐτῷ ἀεὶ εἶχε, καὶ χωρὶς μὲν ἐκεῖνος, χωρὶς δὲ οἱ λοιποί, πάνθ' ὅσα ἂν εἰκότες οἱ δυνηθέντες τολμήσειαν, ἐπ' ἐξουσίας ἐποίουν. καὶ αὐτὸς τά τε πρῶτα θεατὴς καὶ ἀκροατὴς ἐγίνετο, συσπουδάζων καὶ ἀντιστασιάζων τισίν. ἔπειτα καὶ ἁρματηλάτει, καὶ ἐμονομάχησεν. ὠρχήσατό τε καὶ ἐτραγῴδησεν. ἅπαξ δὲ τοὺς πρώτους τῶν βουλευτῶν ὡς ἐπί τι ἀναγκαῖον μεταπεμψάμενος, ὠρχήσατο. ἐν δὲ τῷ ἔτει ἐν ᾧ ὁ Τιβέριος ἐτελεύτησε, τῇ τε βουλῇ καὶ τοῖς ἱππεῦσι καὶ τῷ δήμῳ ἐκολάκευσε, πέμπτον καὶ εἰκοστὸν ἔτος ἄγων, καὶ τοὺς δεσμωτηρίους ἀπέλυσε, τά τε ἐγκλήματα τῆς ἀσεβείας κατέλυσε, καὶ τὰ περὶ αὐτῶν τοῦ Τιβερίου γράμματα, ὡς ἔλεγεν, ἐκαυσεν· ἐπῄνει τὸν Τιβέριον· ἔπειτα ὕπατος ἐγένετο, τὸν θεῖον τὸν Κλαύδιον προσλαβών. ἔτος ἱππεὺς ὤν, τότε πρῶτον καὶ ὑπάτευσε καὶ ἐβουλευσεν, ἓξ καὶ τεσσαράκοντα ἔτη γεγονώς. ὁ δὲ Σιλανὸς ὁ πενθερὸς αὐτοῦ μάλιστα ἐν τιμῇ ὑπὸ Τιβερίου ὤν, καὶ ἐπὶ τὰ ἄριστα καὶ ὑπὸ τῆς συγγενείας ὤν, περιυβριζόμενος καὶ προπηλακιζόμενος, διεχειρίσατο ἑαυτόν, καίτοι τὴν τοῦ Τιβερίου σφόδρα τιμώμενος. ὁ δὲ καὶ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ

ὅτι καὶ ἀσελγέστατος ὁ γάϊος ἦν.

ὅτι καὶ ἀνάστατος ὁ γάϊος ἦν.

ὅτι ἑαυτὸν ἐθεοποίει.

ὅτι Σιλανὸς ἑαυτὸν ἀνεῖλεν.

tertium annum partem ullam retinuit, ſed ſtatim multis egere cœpit. Iiſdem moribus etiam alijs in rebus, & maximus adulter fuit: & cum mulierem quandam uiro deſponſam rapuiſſet, alias iam elocatas & in coniugio uiuentes à maritis abſtraxiſſet, cæteras omnes odio proſecutus eſt, una excepta: quam & ipſam utique oſurus fuit, ſi diutius uixiſſet. Erga matrem, ſorores & auiam Antoniam multa piè fecit: poſt, auiam, à qua obiurgatus erat, ad necem uoluntariā compulit: ſorores omnes corrupit, & duas in inſulam relegauit: nam tertia prius obierat, ac multa id genus fecit. Cum Tiberium ut luxurioſum & homicidam criminaretur, alij quoque ſe illi gratū facturos rati, liberius in eum ſunt inuecti. Deinde eundem laudauit & celebrauit, & pœnas de ijs ſumpſit qui illi maledixerāt. Malè de eo loquentes uituperabat, laudantes oderat, ut amicos illius. Magnam turbam eorum qui Tiberium contra patrem, matrem & fratres eius iritarant, occidit: quamuis ſe placatum eis eſſe, eorumque literas cremaſſe diceret. Templa ſibi & ſacrificia ut Deo fieri iuſsit. Si quid petebatur, iraſcebatur: ſi nihil petebatur, rurſus ſuccenſebat. Res quaſdam celerrimè aggrediebatur, nonnullas tardiſsimè ſuſcipiebat. Pecuniam ut per ſummam temeritatem effundebat, ita ſordidiſsimè comparabat. Tam adulatoribus quàm monitoribus ex æquo & delectabatur, & offendebatur. Multos grauiſsimis facinoribus conſtrictos puniebat, multos plane inſontes occidebat. Amicorum alijs immodicè aſſentabatur, alios extremis contumelijs afficiebat. Tali denique imperatori tum Romani ſunt traditi, ut Tiberij facinora quantumuis atrocia à Caij ſceleribus tanto interuallo uincerentur, quanto Auguſtus princeps utroque melior habebatur. Nam Tiberius imperabat, & aliorum miniſterio ad explendā libidinem ſuam utebatur. At Caius aurigis & gladiatoribus parebat, & ſaltatoribus cæteriſque ſcenicis ſeruiebat. Apellem quidem tragœdorum eius ætatis principem, etiam in publico ſemper habebat ſecum, ac priuatim & ille & cæteri pro autoritate faciebant ea, quę id genus hominū data licētia audere ſolet. Ac principio quidē ſe illis & ſpectatorem & auditorē prębebat, & aliquibus uel fauebat uel aduerſabaſ. Deinde aūt & currus agitauit, & cum gladiatorib. in arenam deſcendit, & ſaltauit, & tragœdias egit. Semel primoribus ſenatus, ut in re admodū ſeria noctu accerſitus, ſaltauit. Eo anno quo Tiberius obijt, Senatui, equeſtri ordini & plebi aſſentatus eſt, annum agens V & XX, & uinctos carcere eduxit, & crimina læſæ maieſtatis ſuſtulit, literis Tiberij eadem re crematis, ut aiebat. Quas ob res laudabaſ. Deinde conſulatum geſsit, aſcito collega Claudio patruo. Is enim cum eques eſſet, tum primum & conſul & ſenator factus eſt, annos VI & XL natus. At ſocer eius M. Sillanus, à Tiberio in ſummo honore habitus, Caio tum ob uirtutem tum ob affinitatem grauis, cum iniurijs & contumelijs agitaretur, ſeipſum interfecit. Caius uerò filia eius

Libidines & crudelitas.

Inconſtantia & peruerſitas.

M. Sillani interitus.

eiecta, Corneliam Oreſtinam duxit, in ipſis nuptijs, quas unà celebrabat, C. Calphurnio Piſoni ſponſo ereptã. Quamuis autem talis eſſet, tamen nõnulla laude digna fecit. Nam incendio cum militib. extincto, ſubleuauit eos quibus ignis nocuerat: & equeſtri ordine ad paucitatem redacto, pręcipuos ex uniuerſo imperio accerſitos, in eum allegit, & ſuffragia comitiorũ populo reſtituit. & alia id genus egit, quę cũ delictis cõparata nullo in numero erunt. Nam cum multos occideret, acerbũ id quidem erat tantam perire multitudinẽ: ſed illud multo acerbius, ꝙ cædibus uſq; adeò delectabatur, & ſpectaculo ſanguinis ſatiari nõ poterat. Nam ea ſęuitia fuit, ut cum aliquando condemnati non ſatis multi eſſent, qui beſtijs obijcerẽtur: iuberet è turba quę tabularia inhęrebat, aliquot illis obijci. quibus ne uociferari & quiritari poſſent, linguas in primis præcidit. Multos alia cauſa ſimulata, propter bona occidit. Mors quoq; Druſillę ſororis eius, nõ paucis exitio fuit, quę M. Lepido eius amaſio ſimul & amatori nupta, fratri quoq; ſui copiã faciebat. Eam mortuã præter alios honores in numerũ deorum retulit. Paulo poſt Lolliam Paulinã duxit, coacto marito eius, ut eam ſibi deſponderet: ne in legem cõmitteret ſcilicet, ſi eam ſine ſponſalibus duxiſſet. Cum aliquãdo in angiportu multũ cœni uidiſſet, id in ędilis et eius qui uijs purgãdis præerat ueſtimẽta conijci iuſsit. Tum autẽ ædilis erat Veſpaſianus. Qui cum poſt, imperiũ quoq; turbatũ & confuſum tranquillitati reſtitutũ adornaſſet: illud non ſine numine factũ, ſed planè ciuitas ei ad corrigenda uitia tradita eſſe à Caio, putabatur. Cædium nullũ faciebat modũ, nec eius dominatus aliud quàm carnificina erat. & ut plebi nulla in re gratificabatur, ſic illi admodũ inuiſus erat. Ac præter alia multa dicta & facta minimè grata, illud ęgerrimè ferebat, ꝙ populus per ſpeciẽ honoris acclamabat, Adoleſcẽs Auguſte. Nec enim ſeſe fęlicem prædicari credebat, ꝙ adoleſcens imperaſſet: ſed accuſari, ꝙ tantilla ętate tantũ imperium obtineret. Pecuniã quouis modo parabat, alias atq; alias quęſtus occaſiones captãs: neq; quiſquã uel uir uel mulier mulctã effugiebat. Quòd ſi quos prouectioris ætatis uiuere patiebatur: eos patres & auos, & matres & auias appellãdo, tũ uiuentiũ adhuc bonis fruebatur, tum defunctorũ hæreditatẽ cernebat. Cũ ei libido inceſſiſſet in mari aliquo modo aurigãdi & equitãdi, fretum quod inter Puteolos & Baulos eſt, põte iũxit. Is uerò locus e regione urbis eſt, VI & XX ſtadijs ab ea diſtãs. Ad eum pontẽ cũ nauigia partim ædificata, partim cõuecta eſſent: ingẽs fames in tota Italia, & Romę in primis fuit. Ipſe uerò Alexãdri, ut aiebat, thoracẽ indutus, & ſuper eo chlamydẽ ſericã purpurei coloris, multo auro, multis Indicis gẽmis ornatã, gladio accinctus: ſumptoq; clypeo, & querna corona redimitus, feſtinanter in urbẽ quaſi cõtra hoſtes cũ maximo equitũ & peditũ armatorũ numero introiuit: & alijs id genus rebus per cõcionẽ gloriãdo, Dariũ & Xerxẽ deriſit, ꝙ ipſe lõgè maius quàm illi ſpaciũ maris põte occupaſſet. Is quoq;

Roſę pauca inter multas ſpinas.

Cædiũ delectatio.

Druſillę Caij ſoror.

Lollia Paulina.

Veſpaſianus luto maculatus.

Adoleſcens Auguſte.

Filius loco pletum ſenum & auum.

Pons Puteolanus.

Alexandri thorax.

ἐκβαλὼν, ἔγημε Κορνηλίαν Ὀρεστίναν, ἣν ἐν αὐτοῖς τοῖς γάμοις ἀφήρπασεν, οὓς συνιώρταζε τῷ ἠγγυημένῳ αὐτὴν Γαΐῳ Καλπουρνίῳ Πείσωνι. καί τοι δὲ τοιοῦτος ὢν, ἔπραξέ τινα καὶ ἐπαίνου ἄξια. ἐμπρησμὸν γὰρ μετὰ τῶν στρατιωτῶν κατασβέσας, ἐπήρκεσε τοῖς ζημιωθεῖσι· τό τε τῶν ἱππέων τέλος ὀλιγανδροῦντος, ἐξ ἁπάσης ἀρχῆς τοὺς πρώτους μεταπεμψάμενος, κατέλεξε, καὶ τὰς ἀρχαιρεσίας τῷ δήμῳ ἀπέδωκε. καὶ ἄλλα τινὰ τοιαῦτα ἐποίησεν. ὑπαίτια δὲ εἰργάζετο πολλαπλάσια, καὶ πολλοὺς ἀπέκτεινεν. ἦν δὲ τὸ πλῆθος τῶν ἀπολλυμένων οὕτω δεινόν· καίτοι δεινὸν ὄν, ἀλλ' ὅτι τοῖς τε φόνοις αὐτῶν ὑπερέχαιρε, καὶ ἀπλήστως εἶχε τῆς θέας τοῦ αἵματος. ἐπεὶ γὰρ ὠμότατος ἐπιλειπόντων ποτὲ τῶν τοῖς θηρίοις ἐκ καταδίκης διδομένων, ἐκέλευσεν ἐκ τοῦ ὄχλου τοῦ τοῖς ἰκρίοις προσεστηκότος συναρπασθῆναί τινας, καὶ παραβληθῆναι αὐτοῖς. καὶ ὅπως μήτε ἐπιβοήσωσι, μήτε αἰτιάσασθαι δυνηθῶσι, τὰς γλώσσας αὐτῶν προαπέτεμον. πολλοὺς δὲ καὶ διὰ τὰς οὐσίας ἐφόνευε, ἐπ' ἄλλα σφίσιν ἐπεγκαλῶν. καὶ ὁ τῆς δρουσίλλης τῆς ἀδελφῆς θάνατος οὐ μικροῖς διέφθειρεν, ἣ συνῴκει μὲν μάρκῳ λεπίδῳ παιδικὰ ἅμα αὐτοῦ καὶ ἐραστῇ ὄν, συνῆν δὲ καὶ ὁ γάϊος. ἐκθανοῦσαν δὲ πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων ἠξίωσεν, ἔτι καὶ ἀπεθέωσε. μετ' ὀλίγον δὲ ἔγημε λολλίαν παυλῖναν, αὐτὸν τὸν ἄνδρα αὐτῆς ἐγγυῆσαι αὐτῷ τὴν γυναῖκα βιάσας, ἵνα μὴ ἀνέγγυον αὐτὴν λαβὼν, παρανομήσῃ. ἐν στενωπῷ δέ ποτε πηλὸν πολὺν θεασάμενος, ἐκέλευσεν αὐτὸν εἰς τὰ τοῦ ἀγορανομοῦντος τότε καὶ τῶν ὁδῶν καθάρσεως ἐπιμελουμένου ἱμάτια ἐμβληθῆναι. ὁ οὐεσπασιανὸς δὲ τότε ἦν ἀγορανομῶν· ὥστε ὕστερον ἐκείνου καὶ τὰ πράγματα τεταραγμένα καὶ πεφυρμένα παραλαβόντος καὶ καταστήσαντος, ἔδοξεν οὐκ ἀθεεὶ τὸ τότε συμβὰν γεγονέναι, ἀλλ' ἀτεχνῶς αὐτῷ τὴν πόλιν πρὸς ἐπανόρθωσιν παρὰ γαΐου ἐγχειρισθῆναι. ἀφειδῶς δὲ πολλοὺς ὁ γάϊος ἐφόνευε, καὶ οὐκ ἦν ἔξω τοῦ φόνου οὐδὲν, καὶ οὐδὲ τῷ πλήθει τι ἐχαρίζετο, κἀκεῖνοι πάνυ αὐτῷ ἀπηχθάνοντο. πολλὰ μὲν γὰρ καὶ ἄλλα αὐτῷ μὴ ἀρέσκοντα ἔλεγόν τε καὶ ἔπραττον, πρὸς δὲ τοῖς ἀγανακτεῖν ἐποίουν, ὅτι δοκοῦντες μεγαλύνειν αὐτὸν, νεανίσκε αὔγουστε ἐπεβόων. οὐ γὰρ μακαρίζεσθαι ἡγεῖτο, ὅτι νέος ὢν ἐμονάρχει, ἀλλ' ἐγκαλεῖσθαι ὅτι ἐν ἡλικίᾳ τοιαύτῃ τηλικαύτην ἔσχεν ἀρχήν. ἐχρημάτιζε δὲ ἐκ τρόπου παντὸς, ἀργυρισμοῦ ἄλλοτε ἄλλας ἐφευρίσκων λαβάς, καὶ ἀζήμιος τῶν γῆς ἐχόντων οὐδεὶς οὐκ ἀνὴρ οὐ γυνὴ καταλέλειπτο· καὶ οὓς τινας δὲ τῶν ἀφηλικεστέρων ζῆν εἴα, ἀλλὰ πατέρας τε καὶ πάππους, μητέρας τε ὀνομάζων καὶ τήθας, καὶ ζῶντας ἐξεκαρποῦτο, καὶ τελευτώντων τὰς οὐσίας ἐκληρονόμει. ἐλάσαι δὲ διὰ τῆς θαλάσσης τρόπον τινὰ καὶ διιππεῦσαι ἐπιθυμήσας, καὶ ἐγεφύρωσε τὸ μεταξὺ τῶν ποτιόλων καὶ τῶν βαύλων. τὸ δὲ χωρίον τοῦτο καταντικρὺ τῆς πόλεως ἐστὶ, διέχον αὐτῆς σταδίους ἓξ καὶ εἴκοσι, πλοῖα δὲ εἰς τὴν γέφυραν τὰ μὲν κατασκευάσθη, τὰ δὲ ἠθροίσθη. ἐφ' ᾧ καὶ λιμὸς ἐν τῇ ἰταλίᾳ καὶ ἐν τῇ ῥώμῃ μάλιστα ἰσχυρὸς ἐγένετο. ὁ δὲ τὸν τοῦ ἀλεξάνδρου ὡς ἔλεγε θώρακα ἐνδυσάμενος, καὶ ἐπ' αὐτῷ χλαμύδα σηρικὴν ἁλουργῆ πολὺν μὲν χρυσὸν, πολλοὺς δὲ λίθους ἰνδικοὺς ἔχουσαν, καὶ ξίφος περιζωσάμενος, καὶ ἀσπίδα λαβὼν, δρυΐνῳ τε στεφανωσάμενος, ὡσανεὶ κατὰ τῶν πολεμίων εἰς τὴν πόλιν εἰσήλασε, παμπληθεῖς ἱππέας τε καὶ πεζοὺς ὡπλισμένους ἐπαγόμενος, καὶ ἄλλα δέ τινα τοιαῦτα ποιήσας, καὶ ἐπ' αὐτοῖς ἀκκισάμενος ἐν δημηγορίᾳ διὰ ταῦτα, τόν τε δαρεῖον καὶ τὸν ξέρξην ἀπέσκωπτεν, ὡς πολλαπλάσιον ἐκείνων τῆς θαλάσσης μέτρον ζεύξας αὐτός.

[illegible]

ἵνα συνάγῃ ὁ γάϊος χρήματα.

αἰτία δὲ θανάτου πολλοῖς καὶ αὕτη ἡ γέφυρα γέγονε. χρήματα γὰρ ὡς αὐτὴν ἀναλώσας ἀμύθητα, πολλῷ πλείοσι διὰ τὰς οὐσίας ἐπεβούλευσεν· ὥστε ἰούνιος μὲν πρίσκος στρατηγὸς, ὑπαχθεὶς μὲν ἐπ᾽ ἄλλοις τισὶν, ἀποθανὼν δὲ ὡς πλούσιος, μαθὼν δὲ ὁ γάιος ὅτι οὐδὲν ἄξιον τοῦ θανάτου ἐκέκτητο, εἶπεν, ὅτι ἠπάτησέ με, καὶ μάτην ἀπώλετο, ζῆν γὰρ ἠδύνατο. ἄφρος δὲ δομίτιος παρὰ μικρὸν κινδυνεύσας, παρὰ δόξαν ἐσώθη. ἐπὶ τινι γὰρ αἰτίᾳ ἐς τὸ συνέδριον ἀγαγὼν αὐτὸν, λόγον κατ᾽ αὐτοῦ ἀνέγνω μακρὸν (νικᾶν γὰρ ἠξίου πάντας τοὺς ῥήτορας, καὶ τὸν δομίτιον δεινότατον ὄντα ὁρῶν, ὑπερβαλεῖν ἐπειρᾶτο) ὁ δὲ οὐκ ἀντεῖπε γε, οὔτ᾽ ἀπελογήσατο, θαυμάζειν δὲ τὴν τοῦ γαΐου δεινότητα προσεποιεῖτο, καὶ κατεπλήττετο, καὶ ἐπέλεγε τι καὶ ἱκέτευε, τὸν ῥήτορα μᾶλλον ἢ τὸν καίσαρα φοβεῖσθαι λέγων, καὶ ἐπὶ τούτοις ἀδεὴς ἐκεῖνος, καὶ πιστεύσας τῇ τῶν λόγων δεινότητι κεκρατηκέναι αὐτοῦ, ἐπαύσατο τῆς ὀργῆς. ὥστε ἐς τὴν γαλατίαν ἀφώρμησεν, ὡς τάχα τῶν κελτῶν τι νεωτερισάντων, καὶ τοὺς μὲν πολεμίους οὐδένα ἔβλαψε, τοὺς δὲ ὑπηκόους καὶ τοὺς συμμάχους καὶ τοὺς πολίτας πλεῖστα ἐκάκωσε. κυβεύων δέ ποτε, καὶ γνοὺς ὡς οὐκ ἔχει ἀργύριον, ᾔτησε τὰς τῶν γαλατῶν ἀπογραφὰς, καὶ κελεύσας θανατωθῆναι τοὺς πλουσιωτάτους αὐτῶν, ἐπανῆλθε πρὸς τοὺς συγκυβευτὰς καὶ εἶπεν· ὡς περὶ ὀλίγων δραχμῶν ὑμεῖς ἀγωνίζεσθε, ἐγὼ δὲ μυρίας καὶ πεντακισχιλίας ἤθροισα μυριάδας· οὕτως ἀκρίτως πάντα ἐγίνετο. καὶ τὸν λέπιδον δὲ ἐκεῖνον, τὸν ἐραστὴν, τὸν ἐρώμενον, τὸν τῆς δρουσίλλης ἄνδρα, ὃν ὑπερετίμησε, καὶ διάδοχον ἕξειν τῆς ἀρχῆς ἐπηγγέλλετο, ἔκτεινε· καὶ τὰς ἀδελφὰς τὰς οἰκείας, ὡς ἐκείνῳ συμφθαρείσας, ἐς τὰς ποντίας νήσους ἀπήγαγε, καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα πεποίηκεν. ἐπεί τε δὲ τὴν παυλῖναν ἐκβαλὼν, προφάσει μὲν ὡς μὴ τικτούσης, τὸ δ᾽ ἀληθὲς ὅτι διακορὴς ἐκείνης ἐγένετο, μιλωνίαν καισωνίαν ἔγημεν, ἣν πρότερον μὲν ἐμοίχευσε, τότε δὲ καὶ γαμετὴν ἐχουσαν ἠθέλησεν, ἐπειδὰν ἐν γαστρὶ ἔχῃ, ἵν᾽ αὐτῷ παιδίον τίκῃ τριακονθήμερον. οἱ δ᾽ οὖν ἐν τῇ ῥώμῃ ἐταράττοντο μὲν ἐκ τούτων, ἐταράττοντο δὲ καὶ ἐπὶ δίκαις σφίσι πλείσταις ἐπηγομέναις διὰ τῇ πρὸς τὰς ἀδελφὰς αὐτοῦ, καὶ διὰ τῇ πρὸς τοὺς πεφονευμένους φιλίᾳ, προσεδόκων τε καὶ ἔτι πλείονα τήν τε ὠμότητα τοῦ γαΐου καὶ τὴν ἀσέλγειαν αὐξήσειν, εἰ ὁ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ χρόνος πλείων γένοιτο. καὶ οἱ μὲν οὕτω διέκειντο πρὸς αὐτόν. ὁ δὲ καὶ τὸν πτολεμαῖον τὸν τοῦ ἰούβα παῖδα μεταπεμψάμενος, ὡς πλουτοῦντα κἀκεῖνον ἀπέκτεινε. ἔσχε δὲ τὸν τρόπον βίου, πάντως ἐπιβουλεύεσθαι ἔμελλε, καὶ ἐφώρασε τὴν ἐπίθεσιν. καὶ συλλαβὼν νίκιον κερεάλιον καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ σέξτον παπίνιον, ἐβασάνισε, καὶ ἐπειδὴ μηδὲν ἐξηλέγχετο, ἀνέπεισε τὸν παπίνιον, σωτηρίαν αὐτῷ καὶ ἄδειαν ὑποσχόμενος, κατειπεῖν τινων ἢ ἀληθῶς ἢ ψευδῶς, καὶ ἐκείνους αὐτίκα καὶ τοὺς ἄλλους ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ ἀπέκτεινεν. ἑνὸς δὲ τῶν κτεινομένων, καὶ τὸν πατέρα παρεῖναι κατηνάγκασε, τοῦ υἱοῦ φονευομένου· πυθόμενόν τε, εἰ μύσαι αὐτῷ ἐξείη; καὶ ἐκεῖνον σφαγῆναι προσέταξεν. ὁ δὲ κινδυνεύων, προσεποιήσατο ἐκ τῶν ἐπιβεβουλευκότων εἶναι, καὶ τοὺς λοιποὺς πάντας ἐκφανεῖν ὑπέσχετο, καὶ ὠνόμασε τούς τε ἑταίρους τοῦ γαΐου, καὶ τοὺς συνεργοὺς τῆς ἀσελγείας καὶ τῆς ὠμότητος. καὶ πολλοὺς ἂν ἀπώλεσεν, εἰ μὴ καὶ τοὺς ὑπάρχους, καὶ τὸν κάλλιστον, καὶ τὴν καισωνίαν προσδιαβαλὼν ἠπιστήθη. καὶ ὁ μὲν ἀπέθανεν, τῷ δὲ γαΐῳ τὸν ὄλεθρον αὐτὸ τοῦτο παρεσκεύασεν. ἰδίᾳ γὰρ τοὺς ὑπάρχους τε καὶ τὸν κάλλιστον προσκαλεσάμενος· εἷς εἰμὶ, ἔφη, τρεῖς δὲ ὑμεῖς, καὶ γυμνὸς μὲν ἐγὼ, ὡπλισμένοι δὲ ὑμεῖς. εἰ οὖν μισεῖτέ με, καὶ ἀποκτεῖναι θέλετε, φονεύσατε.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ἐξ ἐκεί

Is quoq; pons multis cauſa mortis extitit. Nam pecunia in eum inſumpta innumerabili, longè pluribus propter diuitias eſt inſidiatus. Itaque Iunio Priſco prętore alijs quidē criminibus accuſato, ſed pro diuite interfecto: Caius ubi didicit, nihil eum morte dignū poſsidere: Decepit me, inquit, fruſtraq; perijt, cum uiuere potuiſſet. Domitius uerò Afer periculo proximus, mirabiliter euaſit. Nam cum Caius in curia longam contra eum orationem recitaret (omnes enim oratores ſe uincere putabat, & Domitium uirum eloquētiſs. ſuperare conabatur) neq; quicquam contrà dixit, neq; ſe defendit, ſed eloquentiam hominis ſe mirari, eaq; obſtupeſcere ſimulans, orabat & ſupplicabat, ſeq; oratorē magis timere q̃ Cęſarem profitebatur. Quibus rebus ille delectatus, & Domitiū à ſe dicendi ui ſuperatum credens, iraſci deſijt. Deinde in Galliam ad motus Celtarū ſupprimendos profectus, hoſtibus quidē nihil nocuit, ſed ſubditos & ſocios & ciues plurimùm afflixit. & cum aliquādo in luſu aleæ ſibi deeſſe pecuniā ſenſiſſet, Gallorum deſcriptiones poſtulauit, ac ditiſsimis interfici iuſsis, ad colluſores reuerſus: Vt uos, inquit, de paucis drachmis laboratis: Ego uerò interea centies quinquagies millies mille coegi. Adeò temerè faciebat omnia, & Lepidum illum, amatorem, amaſium, Druſillæ maritum, quem ſummis affecit honoribus, quem ſe imperij ſucceſſorem relicturū ꝑmiſit, interfecit: & ſorores ſuas: ut ab illo corruptas, in Pōtias inſulas relegauit, & alia huiuſmodi fecit. Deinde Paulina, cum eum ſatietas mulieris cæpiſſet, per cauſam ſterilitatis eiecta, Milonīā Cæſoniam duxit: quam prius ſtupro cognitam, tum uerò quia uterū ferebat uxorem habere uoluit, ut ſibi puer XXX dierū naſceretur. Romani igitur tum his rebus, tum crebris ob amicitiā cum ſororibus eius & interfectis accuſationibus turbati, ſæuitiā eius & libidines auctū iri expectabant, ſi diutius imperaret. Quibus ſic affectis, ille Ptolemæum Iubę filiū accerſitū, ut diuitē interfecit. In hac uitę ratione fieri nō poterat, quin appeteret inſidijs, eaſq; deprehēdit: Nicium Cerealē, & filiū eius S. Papiniū, cōprehēſos torſit. Cū nihil efficeretur Papinius, ſalute & impunitate ꝑmiſſa ei perſuaſit, ut aliquos ſeu uerè ſeu falſo nominaret. eūq; ſtatim, & cæteros in cōſpectu eius interfecit. & cuiuſdā occidēdi, patrē cędi filij intereſſe cogit: qui cū rogaret, an oculos claudere liceret: ipſum quoq; mactari iuſsit. Is uerò in periculo conſtitutus, ſe ex inſidiatorib. unū eſſe ſimulauit, & cæteros omnes indicaturum pollicitus, amicos Caij miniſtroſq; libidinum eius & ſæuitię nominauit. ac multis exitio fuiſſet, niſi & præfectos, & Calliſtū & Cæſonīā quoq; criminato h des abrogata eſſet. Ac is quidē perijt, ſed illud ipſum factū Caio quoq; pernitiē attulit. Nam præfectis & Calliſto ſeorſim accerſitis: Vnus, inquit, ego ſum, uos tres eſtis: ego nudus, uos armati. Quòd ſi me odiſtis, & occidere uultis, occidite.

Iunij Priſci cædes.

Domitius Afer tyranni ſæuitiam eludit.

Decies quinquies millies mille aurei ad luſum aleæ.

Lepidi cædes.

Cæſonia.

Inſidiatorū cædes.

Abeo

Ab eo tẽpore ſe inuiſum illis facta ſua ægrè ferentibus eſſe ratus, gladiũ etiam in urbe geſtauit: & homines ſuſpectos inter ſe commiſit, ne conſentirent, cum unoquoq; tanq̃ fidiſsimo de cæteris colloquens, donec eius conſilio perſpecto, cum inſidiatoribus condonarũt. Cum ſenatores ob quoſdã non condemnatos in metu eſſent: *Protogenis gladius & pugio.* Protogenes quidam, ſæuiſsimorum Caij mandatorũ miniſter, duos circumferre libellos ſolitus, quorũ alterum enſem, alterũ pugionem uocabat, curiam ingreſſus: cum omnes ei dexteras porrigerẽt ſcilicet, toruo uultu Scribonium Proclum intuitus: Et tu me, inquit, ſalutare audes, Imperatori tam infenſus? Quo cæteri audito, ſenatorem illum diſcerpſerunt. Ea re delectatus Caius, ſe recõciliatum eſſe ſenatui dixit. *Caius in omnes mutatur deos.* Omnibus ei aſſentantibus, & alijs Heroẽ, alijs Deũ appellantibus, in magnã incidit inſaniam. Nam prius etiam humana conditione maior haberi uolebat, & ſe Iouem eſſe, & cum Luna rem habere iactabat, eaq; de cauſa potiſsimùm ſe cõſuetudine ſororum uti profitebatur, & deorum dearumq; omniũ perſonas agebat. Fiebat Iuno, Diana, Venus, & pro nominũ mutatione habitũ quoq; mutabat. Proinde aliàs effœminatus cernebatur, craterẽ & thyrſum geſtans: aliàs uirilis, claua & leonina pelle ornatus: aliàs imberbis, aliàs barbatus, & tridentẽ ſuſtinebat, & fulmen uibrabat, & uirginem uenatricẽ referebat. atq; iterum muliebrem habitum omnibus aſciticijs & appoſiticijs rebus exquiſitè repræſentabat, ac quiduis potius q̃ homo imperator uideri malebat. *Galli sutoris libertas* Cum igitur aliquando Iouis habitu in ſublimi ſella ius diceret: Gallus quidam eo uiſo riſit. & à Caio rogatus, Quis ei eſſe uide» retur? reſpondit, magnum delyramentũ, nihil graue paſſus. Nã cùm ſutor eſſet, negligebatur. Salutauit paucos. cæteris, etiã ſenatoribus, manum aut pedem porrexit adorandũ. *L. Vitellij prudens simulatio.* Cum omnes ei adularentur, aliquãdo ad L. Vitellium, uirum nobilem & cordatum, dixit, ſe cum Luna rem habere: eumq; rogauit, an deæ congreſſum uidiſſet? Is uerò humũ intuens inſtar admirantis, exigua & tremula uoce: Vobis, inquit, diuis duntaxat domine, inuicẽ intueri fas eſt. In eam porrò inſaniam Caius uenit, ut ab Aſianis Mileti templum ſibi iuberet extrui. Sunt & Romæ duo ei templa condita: quorum alterum ipſe in palatio ſibi extruxit, alterum à ſenatu ei & decretum eſt, & ædificatum. *Caij noui illustris Iouis templum.* Cum Ioue expoſtulabat, quòd Capitoliũ præoccupaſſet. Imagines ſuas quouis terrarum miſſas adorari iuſſit. Templũ Hieroſolymitanũ in ſuã ędem commutauit, ut Caij noui illuſtris Iouis appellaret: *Caius Salmoneum imitatur.* quãuis hoc Ioſephus in ſuis Antiquitatib. diſsimularit. eaq; res Iudaicæ defectionis initiũ fuit. *Cassius Chærea & Cornelius Sabinus Caium tollunt.* Sacerdotes ſibi multos legit, & ipſe ſibi immolauit. Machinis quibuſdã tonitrib: tonitrua, fulgurib. fulgura regeſsit. cõtra fulmina lapides eſt eiaculatus, illud Homericũ ſubinde uſurpãs: Tollito me, uel ego te. Sub hoc Cęſare Pilatus, ut Euſebius ex Olympiadũ ſcriptorib. refert, in tantas calamitates incidit, ut diuina uindicta urgente, manus

δὲ ἐκείνου ἦν μισεῖσθαι νομίζων, καὶ ἄχθεσθαι τοῖς πεπραγμένοις ἐκείνοις, ὑπώπτευε σφᾶς, καὶ ξίφος ἐν τῇ πόλει περιεζώννυτο, καὶ συνέβαλλεν αὐτοὺς ἀλλήλοις, ὅπως μὴ συμφρονῶσι, κατὰ μόνας ἑκάστῳ ὡς πιστοτάτῳ διαλεγόμενος περὶ τῶν λοιπῶν, μέχρις ἂν συνεγνωκότες τὸ ἐπιχείρημα, προσέκειντο αὐτῷ τοῖς ἐπιβεβουλευκόσι. τῶν δὲ βουλευτῶν ὅτι μὴ κατεψηφίσαντό τινων, περιφόβων ὄντων, Πρωτογένης τις πρὸς τὰ χαλεπώτατα τῷ Γαΐῳ ὑπουργῶν, ἀεὶ καὶ βιβλία δύο περιφέρων, ὧν τὸ μὲν ξίφος, τὸ δὲ ἐγχειρίδιον ὠνόμαζεν, ἐσῆλθεν εἰς τὸ συνέδριον, καὶ πάντων δεξιουμένων αὐτὸν, ὡς εἰκὸς, δριμύ τι προσέβλεψεν ἐς Σκριβώνιον Πρόκλον, εἰπὼν, καὶ σύ με ἀσπάζῃ, μισῶν οὕτω τὸν αὐτοκράτορα; ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ παρόντες, περιέσχον τὸν συμβουλευτὴν, καὶ διεσπάσαντο. ἐφ᾽ ᾧ ἡσθεὶς ὁ Γάιος, καὶ ἔφη καταλλαγῆναι αὐτοῖς. ἐπαινούντων δὲ αὐτὸν, καὶ τῶν μὲν ἥρωα, τῶν δὲ θεὸν ἀποκαλούντων, δεινῶς ἐξεφρόνησεν. ἠξίου μὲν γὰρ καὶ πρότερον ὑπὲρ ἄνθρωπον νομίζεσθαι, καὶ τῇ σελήνῃ συγγίνεσθαι, καὶ Ζεὺς εἶναι ἐπλάττετο, καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα ταῖς ἀδελφαῖς προφασίζετο μίγνυσθαι, καὶ πάντας θεὰς ὑπεκρίνετο, καὶ τὰς θηλείας αὐτῶν. καὶ Ἥρα, καὶ Ἄρτεμις, καὶ Ἀφροδίτη ἐγίνετο, καὶ πρὸς τὴν τῶν ὀνομάτων μετάθεσιν καὶ πᾶν τὸ σχῆμα μετέβαλλεν, ὥστε ποτὲ μὲν θηλυδρίαν ὁρᾶσθαι αὐτὸν, καὶ κρατῆρα καὶ θύρσον φέρειν, ποτὲ δὲ ἀρρενωπὸν, καὶ ῥόπαλον καὶ λεοντῆν ἠμφιεσμένον· καὶ αὖθις λειογένειον, ἢ πωγωνίαν δὲ αὖ ἐνίοτε, τρίαιναν αὖ τε ἐκράτει, καὶ αὖθις ἐκεραύνου. παρθένῳ τε κυνηγετικῇ ὡμοιοῦτο, καὶ ἐγυναίκιζεν αὖθις, καὶ τῇ στολῇ καὶ ταῖς προσθέτοις καὶ περιθέτοις ἀκριβῶς ἐπεσκευάζετο, καὶ πάντα μᾶλλον ἢ ἄνθρωπος δοκεῖν αὐτοκράτωρ ἐβούλετο. καί ποτε ἰδών τις αὐτὸν ἀνὴρ Γαλάτης ἐπὶ δίφρου ὑψηλοῦ ἐν εἴδει Διὸς χρηματίζοντα, ἐγέλασε. μαθὼν οὖν τοῦτο, ἐκάλεσεν αὐτὸν καὶ ἤρετο, τί σοι δοκῶ εἶναι; κἀκεῖνος, μέγα παραλήρημα ἔφη, καὶ οὐδὲν ἔπαθε δεινόν. παρελογίσθη γὰρ σκυτοτόμος ὤν. ἠσπάζετό τε βραχεῖς, τοῖς δὲ ἄλλοις καὶ τῶν βουλευτῶν ἢ τὴν χεῖρα ἢ τὸν πόδα ὤρεγε προσκυνεῖν. πάντες δὲ αὐτὸν ἐκολάκευον. καί ποτε τὸν Λούκιον Οὐιτέλλιον ἄνδρα εὐγενῆ καὶ φρονήσεως εὖ ἔχοντα ἤρετο, τῇ σελήνῃ μίγνυσθαι λέγων, εἰ ὁρῴη τὴν θεὸν συνοῦσαν αὐτῷ. ὁ δὲ κάτω βλέπων, οἷα δὴ τεθηπὼς, καὶ βραχύ τι φθεγξάμενος καὶ ὑπότρομον, ὑμῖν, ἔφη, τοῖς θεοῖς, δέσποτα, μόνοις ἀλλήλους ὁρᾶν ἔξεστιν. οὕτω δὲ ἐξεμάνη ὁ Γάιος, ὡς καὶ τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ τέμενος ἑαυτῷ ἀνεγεῖραι κελεῦσαι κατὰ τὴν Μίλητον, καὶ ἐν τῇ Ῥώμῃ δύο ναοὶ αὐτῷ ἱδρύθησαν· τὸν μὲν γὰρ αὐτὸς ἑαυτῷ ἐν τῷ παλατίῳ ἐποιήσατο, ὁ δὲ ὑπὸ τῆς βουλῆς αὐτῷ ἐψηφίσθη καὶ ἱδρύθη. ἐπεγκάλει δὲ καὶ τῷ Διὶ, ὅτι τὸ Καπιτώλιον προκατέλαβε, καὶ ἀγάλματα δὲ ἑαυτοῦ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἀποστέλλων, προσκυνεῖσθαι ταῦτα ἐκέλευσε. τὸν δὲ ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν εἰς οἰκεῖον ἱερὸν μεθαρμόζειν, ἵνα Διὸς ἐπιφανοῦς νέου χρηματίζῃ Γαΐου, ὃ καὶ ὁ Ἰώσηπος ἐν τῇ ἀρχαιολογίᾳ παρεσιώπησεν. ὅθεν καὶ ἡ τῶν Ἰουδαίων ἀποστασία ἔσχε τὴν ἀρχήν. ἱερέας τε πολλοὺς ἑαυτῷ κατεστήσατο, καὶ αὐτὸς δὲ ἑαυτῷ ἱερᾶτο. ταῖς τε βρονταῖς ἐκ μηχανῆς ἀντεβρόντα, καὶ ἀντήστραπτε ταῖς ἀστραπαῖς, καὶ ὁπότε κατασκήψειε κεραυνὸς, λίθον ἀντηκόντιζεν, ἐπιλέγων ἐφ᾽ ἑκάστῳ τὸ τοῦ Ὁμήρου, ἤ μ᾽ ἀνάειρ᾽ ἢ ἐγὼ σέ. ἐπὶ τούτου ὁ Εὐσέβιος ἱστορεῖ, ἐκ τῶν τὰς Ὀλυμπιάδας ἀναγραψάντων αὐτῶν ἀναλεξάμενος ταῦτα λέγων, ὡς τοσαύταις περιέπεσε συμφοραῖς ὁ Πιλᾶτος, ὥστε ἀναγκασθῆναι ἑαυτοῦ γενέσθαι αὐτόχειρ,

περὶ Πρωτογένους καὶ τῶν αὐτοῦ βιβλίων.
οἵαν ἐμαίνετο μανίαν ὁ Γάιος.
περὶ δὲ τοῦ Γαλάτου ἐλευθερίας καὶ παρρησίας.
ὅτι αὐτοῖς ὁ Λούκιος συνετῶς παρεκρούσατο.
ὅτι ἀναξίως ὁ Γάιος ναὸν αὐτῷ ἀνεγερθῆναι ἐκέλευσε, καὶ τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν οἰκεῖον ἐποίησε.
περὶ τοῦ Πιλάτου.

τὰς θέας διεξομιλοῦσαν αὐτόν. ὡς οὖν πάντα τρόπον ἐξεμαίνετο (ἀπαριθμεῖν γὰρ τὸ καθ' ἕκαστον πολλῆς ἂν εἴη λέσχης καὶ ἀηδίας) ἐπεβούλευσαν αὐτῷ Κάσσιός τε Χαιρέας, καὶ Κορνήλιος Σαβῖνος. συνώμοσαν μὲν γὰρ πλείονες, καὶ συνῄδεσαν τὸ πραττόμενον καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ὄντες· καὶ ὅσοι δὲ οὐ συνώμοσαν, γνόντες οὔτ' ἐξέφηναν, καὶ ἄσμενοι εἶδον αὐτὸν ἐπιβουλευόμενον. ἐπιβουλεύεται δὲ θέαν ἐπιτελῶν. ὁ γὰρ Χαιρέας καὶ ὁ Σαβῖνος ἐπὶ τοῖς γινομένοις αἰσχροῖς ἀλγοῦντες, ὅμως ἐκαρτέρησαν ἐπὶ πέντε ἡμέρας. ὡς δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Γάιος καὶ ὀρχήσασθαι, καὶ τραγῳδίαν ἠθέλησεν ὑποκρίνασθαι, καὶ διὰ τοῦτο ἑτέρας τρεῖς ἡμέρας προήγγειλε, τηρήσαντες αὐτὸν ἐκ τοῦ θεάτρου ἐξερχόμενον, ἐν στενωπῷ τινι περιστάντες ἀπέκτειναν. καὶ πεσόντος, οὐδεὶς τῶν παρόντων ἀπέσχετο, ἀλλὰ καὶ νεκρὸν αὐτὸν κατετίτρωσκον. καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὴν θυγατέρα αὐτίκα ἀπέσφαξαν. Γάιος μὲν δὴ ταῦτα ἐν τρισὶν ἔτεσι καὶ μησὶν ἐννέα καὶ ἡμέραις ὀκτὼ καὶ εἴκοσι πράξας, ἔργοις αὐτοῖς ὡς οὐκ ἦν θεὸς ἔγνωκεν. ὡς δὲ ὁ θάνατος αὐτοῦ διηγγέλθη, πλὴν ὀλίγων τῶν συναλγησάντων αὐτῷ, πάντες ἔχαιρον, μιμνημένοι καὶ τοῦ λεχθέντος ποτὲ ὑπ' αὐτοῦ, ὅτε ὀργισθεὶς τῷ δήμῳ, ἔφη, εἴθε ἕνα αὐχένα εἴχετε. καὶ ἀντιλέγοντες, ὅτι σὺ μὲν ἕνα ἔχεις αὐχένα, ἡμεῖς δὲ χεῖρας πολλάς. διαθεόντων δὲ τινῶν ὀλίγων καὶ θορυβούντων, βοώντων τε τίς Γάιον ἀπέσφαξεν; Οὐαλέριος Ἀσιατικὸς ἀνὴρ ὑπατευκώς, ἀνῆλθεν εἰς ἄποπτόν τι χωρίον, καὶ ἐκβοήσας, ἔφη, εἴθε ἐγὼ αὐτὸν ἦν ἀπεκτονώς. καὶ οὕτω καταπλαγέντες οἱ θορυβοῦντες, ἡσύχασαν.

ἐπιβουλὴ κατὰ γαΐου.

ἀναίρεσις γαΐου.

[illegible] καὶ παῤῥησία ἀνδρός.

Ἀνάῤῥησις Κλαυδίου καίσαρος.

Ἀλλ' οὕτω μὲν διέφθαρτο Γάιος. τῆς δὲ βουλῆς ἐν τῷ καπιτωλίῳ συναθροισθείσης, τοῖς μὲν δημοκρατεῖσθαι ἐδόκει, οἱ δὲ μοναρχεῖσθαι καὶ αὖθις ἐκεῖνον. καὶ τούτων οἱ μὲν τόνδε, οἱ δὲ τόνδε ᾑροῦντο. κἀν τούτῳ στρατιῶταί τινες εἰς τὸ παλάτιον, ἵνα τι διαρπάσωσιν, εἰσπηδήσαντες, εὗρον ἐν σκοτεινῇ γωνίᾳ κατακεκρυμμένον που τὸν Κλαύδιον (συνῆν γὰρ τῷ Γαΐῳ τοῦ θεάτρου ἐξερχομένῳ, καὶ τὴν ταραχὴν φοβηθεὶς κατεκρύβη) καὶ ἐξεῖλκον αὐτόν, μὴ εἰδότες ὅς τις ἦν. γνόντες δέ, αὐτοκράτορά τε προσηγόρευσαν, καὶ εἰς τὸ στρατόπεδον ἤγαγον, εἶτα μηδὲν ἐνδοιάσαντες ἅπαντες αὐτῷ τὸ κράτος δεδώκασιν, ὡς ἐκ γένους ὄντι βασιλικοῦ, καὶ νομιζομένῳ ἐπιεικεῖ. εἰ γὰρ καὶ ἀνεδύετο καὶ ἀντέλεγεν, ἀλλ' ὅσον ἐξίστατο καὶ ἀντέκειτο, τοσοῦτον μᾶλλον ἀντεφιλονείκουν οἱ στρατιῶται, μὴ παρ' ἑτέρων λαβεῖν αὐτοκράτορα, ἀλλ' αὐτοὶ δοῦναι πᾶσι. διὸ καὶ ἄκων, ὡς ἐδόκει, ὑπεῖκε. μαθόντες δὲ καὶ οἱ ὕπατοι καὶ οἱ βουλευταί, ἤδη προκατειλῆφθαι τὴν ἀρχήν, καὶ αὐτοὶ ὡμολόγησαν. καὶ οὕτω Τιβέριος Κλαύδιος Νέρων Γερμανικός, ὁ τοῦ Δρούσου τοῦ τῆς Λιβίας υἱοῦ παῖς, τῆς αὐτοκράτορος ἀρχῆς ἔτυχεν, ἄγων ἔτος πεντηκοστόν. ἐγένετο δὲ τὴν ψυχὴν οὐ φαῦλος, ἀλλὰ καὶ ἐν παιδείᾳ ἤσκητο, ὥς τι καὶ συγγράψαι πονε. τὸ δὲ σῶμα νοσώδης, πάνυ δὲ ἐγυναικοκρατεῖτο ἅμα καὶ ἐδουλοκρατεῖτο, ἅτε καὶ ἐκ παίδων ἐν τε νοσηλείᾳ καὶ ἐν φόβῳ πολλῷ τραφείς, καὶ αὐτὸ δὴ τὸ ἠλίθιον καὶ ἐπὶ πλεῖον τῆς ἀληθείας προσποιούμενος, καὶ ἦθος

οἷος ἦν τὰ ἤθη κλαύδιος.

manus ſibi afferre cogeretur. Poſtquam igitur omni furoris genere fuit percitus (nam enumerari ſingula ſine magnis nugis magnaq; moleſtia non queunt) inſidiati ei ſunt Caſſius Chærea, & Cornelius Sabinus. plures uerò in eum coniurarunt, & quid ageretur etiam familiares eius non ignorabāt: & qui nō coniurarāt, rem intellectam nec prodiderūt, & eum inſidijs appeti haud moleſtè tulerunt. Eſt autem, dum ſpectaculum ederet, appetitus. nam Chęrea & Sabinus, quamuis flagitia illa ægrè ferrent, tamen quinq; adhuc dies ſe continuerunt. Vt uerò ipſe Caius & ſaltare & tragœdiam agere uoluit, eaq; de cauſa alterum triduum denūciauit: obſeruarunt, dum theatro egrederetur, & in angiportu quodam circumuentum occiderūt. Cum cecidiſſet, nemo qui aderat ſibi temperauit, quo minus etiam mortuum conuulneraret. Etiam uxor eius & filia ſtatim ſunt occiſæ. Hæc cum tribus annis, menſibus nouem, & diebus octo egiſſet, re ipſa cognouit, ſe non eſſe Deum. Mors eius nunciata paucis luctum, omnibus lætitiam attulit, dicti eius recordantibus, quod aliquando iratus protulerat: Vtinam populus Romanus unam ceruicem haberet. Tum igitur populus Romanus dixit: At tu unam ceruicem habes, nos uerò manus multas. Paucis autem diſcurſantibus, & per tumultum uociferantibus, Quis Caium occidiſſet. Valerius Aſiaticus uir conſularis, tumulo conſcenſo exclamauit: Vtinam ego eum occidiſſem. Qua uoce illi perculſi, tumultuari deſtiterunt.

Imperium Claudij.

Caio interfecto, ſenatuq; in Capitolio coacto, dum alij popularem rempublicam, alij regium imperium laudant, & ex his alij alium præferunt: interea milites aliquot impetu in palatium facto, ut aliquid raperent, Claudium in obſcuro angulo latitantem repererunt. Nam cum Caio theatro exierat, tumultuq; territus ſe occultarat. Eum igitur protraxerunt, ignari quis eſſet: agnitum, Imperatorem ſalutarunt. In caſtra perducto citra ullam dubitationem omnes detulerunt imperiū, quòd & Cæſarei generis eſſet, & clemens haberetur. Etſi enim recuſabat & refragabatur: tamen quātum ille renitebatur, ſeq; opponebat, tātum milites contendebant, ne ab alijs imperatorem acciperent, ſed ipſi omnibus darent. Itaq; inuitus tandem, ut præ ſe ferebat, illis ceſsit. Conſules uerò & ſenatores ubi iam præoccupatum eſſe imperium didicerunt, ipſi quoq; renunciationi eius ſunt aſſenſi. Ita Tiberius Claudius Nero Germanicus, Liuię ex Druſo nepos, imperium eſt adeptus, anno ætatis quinquageſimo. Ingenio fuit non contemnendo, & diſciplinis ita eruditus, ut quædā conſcripſerit. Cæterum ualetudine parum firma, mulieribus & ſeruis parere ſolitus, ut iam inde à pueritia in morbis & magno metu educatus. Vnde ſimpliciorem & diſſo-

Claudius à militibus imperator ſalutatur.

Claudij ingenium, & mores.

qq

diſſolutioribus moribus ſe eſſe finxit, quàm re uera fuit, quod & ipſe in Senatu confeſſus eſt: uitaq́ longo tempore cum auia Liuia & Antonia matre ac libertis acta, nihil ingenuo dignũ præſe tulit. Sunt ei & mulieres & liberti in cõpotationibus & re Venerea inſidiati, quibus utriuſq́ ſatiari nõ poterat. Ad hæc timidus fuit. Quamuis autem (ut rem paucis complectar) talis eſſet: tamen multa opportunè fecit, quoties uitijs iſtis euitatis, ſui iuris fuit. In curiam non ſtatim, ſed trigeſimo die pòſt uenit, tum Caij interitu territus, tum quòd aliqui ipſo ad imperium aptiores à Senatu nominati erant. Cùm cæteris in rebus accuratè ſe cuſtodijt, tum omnes à quibus adiretur, excuti iuſsit, ne ſicas ferrent: et milites ad conuiuia ſecum adduxit. quod deinceps quoq́ factum. Sicarum uerò inquiſitio per Veſpaſianum ſublata eſt. Chæream & aliquot alios occidit, non ut Caij necem ulciſceretur, ſed ut ſecuritati ſuæ conſultum eſſet. Sabinus ultrò ſibi manus attulit, indignum ratus, ſi Chærea interfecto ſuperſtes eſſet. Caij ſorores Agrippinam & Iuliam reuocauit, bonis reſtitutis. Eodem modo cæteros quoq́ exules tractauit. Eos qui in carcere uincti erant, accuratè explorauit: per calumniam delatos, dimiſit, ſontes ſupplicio affecit. Venena, quorum magna copia in Caij ſcrinijs eſt reperta, & libellos Protogenis, quem etiam occidit, cremauit. Scripta, quæ Caius ſe cremaſſe affirmarat, reperta, Senatui oſtendit, legendaq́ tam ijs à quibus, quàm ijs contra quos ſcripta erant, exhibuit: poſtea exuſsit. Senatui Caium ignominia notaturo, reſtitit, quo minus id decretum fieret. Ipſe uerò noctu ſtatuas eius omnes ſuſtulit, & quę uel ab ipſo, uel ab alijs propter ipſum perperam acta erãt, aboleuit. Statuas decretas recuſauit, ſibiq́ ſacrificari aut effigiem ſuam adorari uetuit. Fecit & alia multa id genus moderatè, iudicio, nõ ſimulatione. Filiam certè quidem unam L. Iunio Sillano, alteram Cn. Pompeio Magno deſpondit, nullo immodico apparatu. nam & ipſe diebus illis ius dixit, & Senatus conuenit: Pręterea cum Coſs. in curia conſurrexiſſent, ut eum alloquerentur, aſſurrexit & ipſe, & uiciſsim eis obuiam iuit. Priuato & græco more plerunq́ cum ſuis uixit. In pecunia mirabilem ſe prębuit. Vetuit enim offerri ſibi argentũ, quod & ſub Auguſto fiebat. Vetuit, ne ab ullo qui cognatos haberet, hæres inſtitueretur. Bona quæ ſub Tiberio & Caio publicata fuerant, aut ipſis poſſeſſoribus, ſi ſuperſtites erant, aut eorũ liberis reddidit. Multis principatus & prouincias à Caio ereptas reſtituit: & hoc genus alia fecit, ob quæ laudatus eſt. Verùm ab eius libertis & uxore Valeria Meſſalina alia acta ſunt, his minimè conſentanea. Cum ingenti annonæ penuria laboraretur, non illi duntaxat tempori, ſed in futurum etiam proſpexit. Nam cum

Chæreæ et Sabini interitus.

Clementia et æquitas initio principatus.

Claudius alienus ab auaritia.

ἦθος χαυνότερα, ὅπερ καὶ αὐτὸς ἐν τῇ βουλῇ ὡμολόγησε. καὶ πολὺν μὲν χρόνον τῇ τηθῇ Λιβίᾳ, πολὺν δὲ τῇ μητρὶ Ἀντωνίᾳ, τοῖς τ' ἀπελευθέροις συνδιαιτηθεὶς, οὐδὲν ἐλευθεροπρεπὲς ἐπιδέδεικτο. ἀπετίθεντο δὲ αὐτῷ αἵ γυναῖκές τε καὶ οἱ ἀπελεύθεροι ἐν ταῖς μέθαις, καὶ ἐν τοῖς πότοις. πάνυ γὰρ ἀπλήστως ἀμφοτέροις προσέκειτο, πρὸς δὲ καὶ δειλίαν εἶχε. τοιοῦτος δὲ πεφυκὼς (ὡς συνελόντι εἰπεῖν) ὅμως οὐκ ὀλίγα καὶ δεόντως ἔπραττεν, ὁσάκις τῶν εἰρημένων παθῶν ἔξω ἐγίνετο, καὶ ἑαυτοῦ ἐκράτει. οὐκ εὐθὺς μέντοι ἐς τὴν βουλὴν εἰσῆλθεν, ἀλλὰ μετὰ τριακοστὴν ἡμέραν, διά τε τὸν Γάιον οὕτως ἀπολωλότα δεδιὼς, καὶ ὅτι τινὲς ἑαυτοῦ βελτίους ἐς τὴν ἀρχὴν παρὰ τῆς βουλῆς ὠνομάσθησαν. ἀλλ' ἅτε τὰ ἄλλα ἀκριβῶς ἐφυλάσσετο, καὶ πάντας τοὺς αὐτῷ προσιόντας ἐρευνᾶσθαι ἐποίει, μή τι ξιφίδιον ἔχωσι, καὶ ἐν τοῖς συμποσίοις στρατιώτας εἶχεν αὐτῷ συνόντας. ὃ καὶ μετὰ ταῦτα ἐγίνετο. ἡ δὲ τῶν ξιφιδίων ἔρευνα διὰ Οὐεσπασιανοῦ ἐπαύσατο. τὸν μὲν οὖν Χαιρέαν, καί τινας ἄλλους ἀπέκτεινεν, οὐ διὰ τὸν Γάιον, ἀλλ' ἑαυτῷ ἀσφάλειαν προμηθούμενος. καὶ ὁ Σαβῖνος δὲ ἑκὼν ἀπέθανε, μὴ ἀξιώσας κολασθέντος τοῦ Χαιρέου αὐτὸς περιεῖναι. τὰς δὲ τοῦ Γαΐου ἀδελφὰς τήν τε Ἀγριππῖναν καὶ τὴν Ἰουλίαν κατηγαγὼν ἐκ τῆς ὑπερορίας, καὶ τὰς οὐσίας αὐταῖς ἀπέδωκε, καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ἐπταικότας ὁμοίως κατήγαγε. καὶ τοὺς ἐν ἑρκταῖς δεδεμένους ἀκριβῶς ἐξετάσας, τοὺς μὲν συκοφαντουμένους ἀφῆκε, τοὺς δὲ κακουργήσαντάς τι ἐκόλασε. καὶ τὰ φάρμακα, ἃ πολλὰ ἐν τοῖς τοῦ Γαΐου εὑρέθη, καὶ τὰ βιβλία τοῦ Πρωτογένους, ὃν καὶ ἀπέκτεινεν, ἔκαυσε. τά τε γράμματα ἃ ἔλεγε μὲν κατακαῦσαι ὁ Γάιος, εὑρέθησαν δὲ ὄντα, τῇ βουλῇ ταῦτά τε ἐπέδειξε, καὶ ἔδωκεν ἀναγνῶναι τοῖς τε γράψασιν αὐτὰ, καὶ τοῖς καθ' ὧν ἐγέγραπτο, καὶ μετὰ ταῦτα κατέφλεξε. τῆς τε γερουσίας ἀτιμάσαι βουληθείσης τὸν Γάιον, ψηφισθῆναι μὲν τοῦτο αὐτὸς ἐκώλυσε. νυκτὸς δὲ τὰς εἰκόνας αὐτοῦ πάσας ἠφάνισε, καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Γαΐου καὶ ὑφ' ἑτέρων δι' ἐκεῖνον οὐκ ὀρθῶς γεγονότα αὐτὸς ἔλυσεν. ἀνδριάντας δὲ αὐτῷ ψηφισθέντας, παρῃτήσατο. καὶ θύειν ἢ προσκυνεῖν ἐν ἀγάλμασιν αὐτῷ ἀπηγόρευσε. καὶ ἄλλα δὲ τοιαῦτα πολλὰ ἐποίει μετρίως φρονῶν, καὶ κρίσει ταῦτα πράττων, ἀλλ' οὐκ ἀπὸ προσποιήσεως. τὰς γοῦν θυγατέρας κατηγγύησε, τὴν μὲν Λουκίῳ Ἰουνίῳ Σιλανῷ, τὴν δὲ Γναίῳ Πομπηΐῳ Μάγνῳ, καὶ οὐδὲν ὑπέρογκον ἔπραξεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐδίκασε, καὶ ἡ βουλὴ ἠθροίσθη. ταῦτά τε οὖν ἁπλῶς ἔπραξε. καὶ τῶν ὑπάτων ἐν τῷ συνεδρίῳ καταβάντων ἐκ τῶν δίφρων, ἵνα διαλεχθῶσιν αὐτῷ, προεξανίστατό τε καὶ αὐτὸς προσῄει σφίσιν, ἰδιωτικῶς τε ἔζη ὡς τὰ πολλὰ, καὶ ἑλληνικῶς αὐτός τε καὶ οἱ περὶ αὐτὸν διῃτῶντο. περὶ τὰ χρήματα δὲ θαυμαστὸς ἐγένετο· ἀπηγόρευσε γὰρ ἀργύριον αὐτῷ προσφέρεσθαι, ὃ καὶ ἐπὶ τοῦ Αὐγούστου ἐγίνετο, ἀπεῖπε δὲ μηδὲ κληρονόμον παρά τινος συγγενεῖς ἔχοντος καταλιμπάνεσθαι. καὶ τῶν δημευθέντων ἐπί τε τοῦ Τιβερίου καὶ τοῦ Γαΐου, τὰ μὲν αὐτοῖς ἔτι περιοῦσι, τὰ δὲ τοῖς τέκνοις αὐτῶν ἀπέδωκε. καὶ πολλοῖς, παρὰ τοῦ Γαΐου τὰς σφετέρας ἀρχὰς καὶ χώρας ἀφαιρεθεῖσιν, αὐτὸς αὖθις ἐπανεσώσατο. καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἔργα εἰργάσατο, δι' ἃ ἐπῃνεῖτο. ὑπὸ δὲ τῶν ἐξελευθέρων αὐτοῦ καὶ τῆς γυναικὸς Βαλερίας Μεσσαλίνης ἕτερα ἐπράχθη οὐχ ὁμοιότροπα. λιμοῦ μέν τοι ἰσχυροῦ, οὐ μόνον τῆς τότε ἀφθονίας ἐφρόντισεν, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀεί ποτε,

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ἐπισάκτῳ γὰρ πάντως χρώμενοι τοῦ σίτου τοῖς ῥωμαίοις ὄντος, ἡ χώρα ἡ πρὸς ταῖς ἐκβολαῖς τοῦ τιβέριδος, οὔτε κατάρσεις ἀσφαλεῖς, οὔτε λιμένας ἐπιτηδείους ἔχουσα, ἀνωφελὲς σφίσι τὸ κράτος τῆς θαλάσσης ἐποίει. ἔξω γὰρ κατὰ τὴν χειμερινὴν ὥραν ἐδύνατο ἐσφοιτᾶν. τοῦτ᾽ οὖν συνιδὼν, λιμένας τε κατεσκεύασε, καὶ ἐπί τι ἄλλο πρᾶγμα καὶ τοῦ φρονήματος καὶ τοῦ μεγέθους τῆς ῥώμης ἄξιον· ἐν πᾶσι δὲ μετριάζων, οὔτε γεννηθέντος αὐτῷ υἱοῦ (ὃς τότε μὲν κλαύδιος τιβέριος γερμανικὸς, ὕστερον δὲ καὶ βρεττανικὸς ἐπωνομάσθη) ἄλλο τι ἐπιφανὲς ἔπραξεν, οὔτ᾽ αὔγουστον αὐτὸν, ἢ τὴν μεσσαλίναν αὐγοῦσταν ἐπικληθῆναι ἐφῆκε. συνεχῶς δὲ μονομαχίας ἀγῶνας ἐτίθει, πάνυ χαίρων αὐτοῖς, καὶ δι᾽ αὐτοὺς πολλοὶ ἀπώλλυντο ἄνθρωποι, ἐπ᾽ αἰτίαις τισὶ καταψηφισθέντες. ἐθισθεὶς οὖν οὕτως αἵματος καὶ φόνου κατεπίμπλασθαι, προπετέστερον καὶ ταῖς ἄλλαις σφαγαῖς ἐχρῆτο. αἴτιοι δὲ τούτου, οἵ τε καισάρειοι καὶ ἡ μεσσαλίνα ἐγένοντο. εἰ γὰρ ἀποκτεῖναί τινα ἐθελήσειαν, ἐξεφόβουν αὐτὸν, καὶ πάνθ᾽ ὅσα ἐβούλοντο ποιεῖν ἐπετρέποντο. καὶ πολλάκις ἐξαπιναίως ἐκπλαγεὶς, καὶ δείσας τινὰ ἐκ τοῦ παραχρῆμα φονεύεσθαι ἐκέλευε, κἄπειτα αὐτὸς ἀναφρονήσας, μαθὼν τὸ γεγονὸς, ἐλυπεῖτο καὶ μετεγίνωσκε. τοιαῦτα δὲ ποιοῦντος αὐτοῦ, οὐκέτι χρηστὴν ἐλπίδα ἐπὶ κλαυδίῳ οἱ ῥωμαῖοι ἐσχήκεσαν. διὸ καὶ ἐπιβουλεύθη ὑφ᾽ ἑτέρων τε, καὶ ὑπ᾽ ἀννίου βινικιανοῦ, ὃς πρὸς φούριον κάμιλλον σκριβωνιανὸν τῆς δαλματίας ἄρχοντα ἔπεμψε, καὶ ἀπέστησεν αὐτὸν ἐπαναστῆναι. τῶν δὲ στρατιωτῶν μὴ πεισθέντων αὐτῷ, αὐτὸς μὲν ἀπέκτεινεν ἑαυτόν· κλαύδιος δὲ καίτοι πάνυ καταδείσας, ὥστε ἑτοίμως ἔχειν ἐκστῆναι αὐτῷ τοῦ κράτους ἐθελοντὴς, ὅμως τὸν θάνατον αὐτοῦ μαθὼν, ἀνεθάρσησε· καὶ τοὺς μὲν στρατιώτας ἄλλοις τέ τισι, καὶ χρήμασιν ἠμείψατο, τοὺς δὲ συνεπιβουλεύσαντας ἀνεζήτησε, καὶ πλείστους ἐκόλασε. συχνοὶ δὲ ἄλλοι τε καὶ ὁ βινικιανὸς διεχρήσαντο ἑαυτούς. ἡ γὰρ μεσσαλίνα, καὶ ὁ τοῦ κλαυδίου ἀπελεύθερος νάρκισσος, οἵ τε συναπελεύθεροι αὐτοῦ, τῆς ἀφορμῆς ταύτης λαβόμενοι, οὐδενὸς τῶν δεινοτάτων ἀπείχοντο. ἄνδρες τε οὖν πολλοὶ καὶ γυναῖκες ἐκολάσθησαν, τινὲς δὲ καὶ τῶν πάνυ ὑπαιτίων ἐσώθησαν, οἱ μὲν χρήμασιν, οἱ δέ γε καὶ χάρισι. γαλαῖσος δέ τις ἀπελεύθερος τοῦ καμίλλου, ἐν τῷ βουλευτηρίῳ τοῦ ναρκίσσου προελθόντος ἐς τὸ μέσον, καὶ εἰπόντος αὐτῷ, τί ἂν ἐποίησας γαλαῖσε, εἰ κάμιλλος ἐμονάρχησεν; ἀπεκρίνατο, ὅτι ὄπισθεν ἂν ἑστὼς αὐτοῦ, ἐσιώπων. ἀρρία δὲ γυνὴ καικίνου ὑπάτου οὖσα, ἣ καὶ τῇ μεσσαλίνῃ σφόδρα ᾠκείωτο, οὐκ ἠνέσχετο ζῆν τοῦ ἀνδρὸς θανόντος, ἀλλὰ καὶ τὸν ἄνδρα ἀποδειλιῶντα ἐπέρρωσε. τὸ γὰρ ξίφος λαβοῦσα ἑαυτὴν ἔπληξε, κἀκείνῳ ἐπέδωκεν, εἰποῦσα· ἰδοὺ παῖτε, οὐκ ἀλγῶ. καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τούτοις ἐπῃνοῦντο· κλαύδιος δὲ οὕτως πρὸς τὰς κολάσεις ἔσχεν, ὥστε καὶ σύνθημα τοῖς στρατιώταις τὸ ἔπος τοῦτο συνεχῶς διδόναι. —— χρὴ

ἄνδρ᾽ ἀπαμύνασθαι, ὅτε τις πρότερος χαλεπήνῃ.

ἡ δὲ μεσσαλίνα καὶ οἱ ἀπελεύθεροι αὐτοῦ οὕτως τὴν πολιτείαν, καὶ τὰς στρατείας καὶ τὰς ἐπιτροπείας, τάς τε ἡγεμονίας καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἐπώλουν καὶ ἐκαπήλευον, ὥστε σπανίσαι πάντα τὰ ὤνια, κἀκ τούτου βιασθῆναι τὸν κλαύδιον, ἐπὶ βήματος τὰς τιμὰς αὐτῶν διατάξαι. αὖλος δὲ πλαύτιος ἐς τὴν βρεττανίαν στρατεύσαντος, καὶ τὰ μὲν παθόντος, τὰ δὲ δράσαντος,

[illegible]

cum Romani frumento fere tantum aliunde importato utantur, regio quæ ad hoſtia Tiberis eſt, eiuſmodi, ut neque tutò appelli poſsit, neque portus commodos haberet, efficiebat, ut eis maris imperium parum prodeſſet. Hyberno enim tempore nihil importari poterat. Ea re conſiderata, portus ædificauit: opusque perfecit magnitudine & animi & imperij Romani dignum. Ac modeſtius in rebus omnibus, nato ſibi filio, qui tum Claudius Tiberius Germanicus, poſt etiam Britannicus eſt cognominatus, nec ullo alio ſplendore uſus eſt: nec eum Auguſtum, aut Meſſalinam Auguſtam appellari ſiuit. Ludis gladiatorijs impenſe delectabatur: quos cum crebrò ederet, multi mortales uarijs criminibus condemnati peribant. Ad hunc modum ſanguini & cædibus aſſuefactus, facilius etiam ad alios occidendos eſt impulſus. In cauſa autem fuerunt Cæſarei & Meſſalina: qui ſi quem ſublatum uolebant, terrore ei incuſſo poteſtatem accipiebant faciendi quod uellent. Sæpè ex improuiſo conſternatus, cum in ſubito terrore aliquos occidi iuſsiſſet: poſtea ſibi redditus, & ſanitate mentis recuperata, facti pœnitens doluit. Quæ cum faceret, Romanique ſpem de eo parum bonam haberent: cùm ab alijs, tum ab Annio Viniciano inſidiæ ei comparatæ ſunt: qui Furio Camillo Scriboniano Dalmatiæ præfecto autor defectionis fuit. Sed is cùm milites dicto audientes non haberet, ſeipſum interfecit: Claudius uerò quanquam ita territus, ut ultrò illi cedere imperio in animo haberet: illius interitu cognito, recepit animum, & milites tum alijs rebus, tum pecunia remuneratus, inſidiatores que plurimos indagatos ſupplicijs affecit. Vinicianus & alij complures ipſi manus ſibi attulerũt. Nam Meſſalina & Narciſſus, unà cum alijs eius libertis, eam nacti occaſionem, nullo ſummæ crudelitatis genere abſtinuerunt. Itaque et uiri & mulieres multi cæſi, quidam etiam ex nocentiſsimis uel pecunia uel gratia abſoluti. Galæſus uerò Camilli libertus à Narciſſo in curia rogatus, quid facturus fuiſſet, ſi Camillus factus eſſet imperator: reſpondit, ſe tacitum à tergo eius ſtaturum fuiſſe. Arria Cæcinnæ conſulis uxor, Meſſalinæ admodum familiaris, marito ſuperſtes eſſe recuſauit, cumque mortem reformidantem cõfirmauit, eodem gladio quo ſe ipſam percuſſerat illi porrecto, dixitque: Ecce feri, ego non doleo. Ob quod factum hi laudati ſunt. Claudius uerò ad ſupplicia tã propenſus euaſit, ut militibus iſtum uerſum ſubinde pro teſſera daret:

Pœna luenda uiro, ſi quis prior intulit arma.

Porrò Meſſalina & liberti eius, ita rempub. expeditiones, præfecturas, magiſtratus cæteraque omnia uendebant & auctionabantur, ut in omnium rerum uenaliũ penuria Claudius ipſe pro tribunali precia cõſtituere cogeret. Cum Aulus Plancius cum exercitu in Britanniam profectus, clades alias accepiſſet, alias intuliſſet, ac

Portus Hoſtienſis.

Claudius ſpectaculis gladiatorũ fit ad cædes propenſior.

Annij Viniciani & F. Camilli Scriboniani, contra Claudium coniuratio.

Galæſus.

Arria.

Britannia domita.

ſtatum rerum Claudio ſignificaſſet: Lucio Vitellio collegę in cõſulatu ſuo, ſumma rerũ mandata, per Oceanum cum maiorib. copijs, & elephantis in inſulã uectus, cum cęteris legionib. Barbaros aggreſſus eſt: iiſq́ uictis, regiaq́ illorum capta, Romã redijt, Magno & Sillano generis uictoriæ nũcijs præmiſsis. Qua cognita, Senatus & ipſi & filio eius Britannici cognomentũ, et alios multos honores decreuit. Meſſalina ſaltatorẽ quendã Mneſterẽ nomine, cuius amore capta erat, cum nec pollicitationib. nec minis ad concubitũ perpellere potuiſſet, curauit ut is á Claudio ipſi parére in omnib. iuberet, quaſi ad alias res eius opera uſura eſſet. Sic ille cum ea rem habuit, quaſi id quoq́ ab imperatore iuſſus eſſet. Idem cum alijs quoq́ multis auſa, adulteris ſui copiã fecit, quaſi cõſcio marito, & ad laſciuiã ipſius cõniuente. Viniciũ uero ob ſtuprũ recuſatũ ueneno ſuſtulit. Eam illius ſub muliere & libertis ſeruitutẽ Romani indignè ferebant. Anno ſequenti, qui fuit ab urbe cõdita octingenteſimus, quartum cõſul factus Claudius, Gallũ quendã ſenatorię dignitatis uirum, qui Carthaginem migrarat, propere acceſſiuit, eumq́ ſe aureis compedib. alligaturũ profeſſus, dignitate tributa effecit, ne loco ſe moueret. Cum aliquãdo inſidię ei detectę eſſent, eum qui delatus erat, contẽpſit: nec ulla eius ratione habita dixit, » Pulicem non eodẽ modo quo belluam, eſſe ulciſcendum. » Alios uero multos ob Meſſalinæ criminationes, Aſiaticũ item & generum Magnũ interfecit: illum propter diuitias, hũc ob genus & gloriã, licet ob alia crimina dãnati fuerint. Cum multi ſerui ęgrotantes, planè á dominis neglecti, ædibus eijcerent: eos omnes qui ſanitatẽ recuperaſſent, liberos eſſe lege lata iuſsit. Nepoti ex Antonia filia & Cornelio Fauſto Sylla nato, cui poſt Magni cædem nupſerat, nihil decerni paſſus eſt. Verum quo ipſe moderatius, eo ſe Meſſalina & liberti eius inſolentius geſſerũt, quorũ tres potiſsimũ poteſtatem inter ſeſe partiti erãt: Calliſtus ſupplicũ libellorũ magiſter: Narciſſus ab epiſtolis, qua de cauſa * pugione accinctus erat, & Pallas fiſci prę fectus. Meſſalina uero adulterijs nõ cõtẽta, maritos quoq́ multos habere cõcupiuit, ac omnib. ſuis amatorib. nupſiſſet, tabulis cõſcriptis, niſi in primis nuptijs deprehẽſa perijſſet. Nam dum Cæſarei omnes cum ea cõſentiebãt, nihil non de cõmuni ſententia gerebatur. Poſtquam uero Polybiũ, quãuis eius etiã cõſuetudine uteretur, per calumniã interfecerat, nemine iam ei fidem habente, ab eorũ beneuolẽtia deſerta perijt. Nam cum C. Silium, Silij à Tiberio interfecti filiũ, maritũ ſibi aſcripſiſſet: nuptias magnificis epulis celebrauit, & ædes illi regias donauit, in quas precioſiſsima quæq́ Claudij ornamẽta cõgeſſerat: tandẽ etiã Cõſulẽ illũ deſignauit. Quæ cũ nota eſſent cæteris, Claudiũ latebãt. Sed Narciſſus aliquãdo peregrè abſenti, ab eaq́ remoto per cõcubinas omnia ſignificauit.

Itaq

ἅτε τοῦ Κλαυδίου τὰ συμβάντα γνωρίσαντος, ἐκεῖνος τὰ οἴκοι Οὐιτελλίῳ Λουκίῳ τῷ συνυπατεύοντι ἐγχειρίσας, ἐξεστράτευσε. καὶ πρὸς τὸν ὠκεανὸν ἀφικόμενος, ἐς τὴν Βρεττανίαν περαιωθεὶς μετὰ πλείονος παρασκευῆς καὶ ἐλεφάντων, συνέμιξε τοῖς στρατεύμασι. καὶ μετ' αὐτῶν τοῖς βαρβάροις συμβαλὼν, ἐνίκησε, καὶ τὸ βασίλειον αὐτῶν εἷλε· καὶ ἐς τὴν Ῥώμην ἐπανῆλθε, τὴν ἀγγελίαν τῆς νίκης διὰ τῶν γαμβρῶν τοῦ τε Μάγνου καὶ τοῦ Σιλανοῦ προπέμψας. μαθοῦσα δὲ ταῦτα ἡ γερουσία, Βρεττανικὸν καὶ αὐτὸν καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐπεκάλεσε, καὶ πολλὰ αὐτοῖς ἐψηφίσατο. ἡ δὲ Μεσσαλῖνα ὀρχηστοῦ ἐρασθεῖσα τινὸς Μνηστῆρος ὀνομαζομένου, ἐπεὶ μήθ' ὑπισχνουμένη αὐτῷ, μήτ' ἐκφοβοῦσα ἀνέπειθε συγγενέσθαι αὐτῇ, τὸν Κλαύδιον ἠξίωσε προστάξαι αὐτῷ πειθαρχεῖν αὐτῇ ὡς ἐπ' ἄλλο τι δεομένῃ αὐτοῦ· καὶ ἐπιτάττοντος αὐτῷ τοῦ Κλαυδίου, ὅσα προσταχθείη παρὰ τῆς Μεσσαλίνης ποιεῖν, συνῆν αὐτῇ, ὡς καὶ τοῦτο ὑπ' ἐκείνου κεκελευσμένος. τοῦτο δὲ καὶ πρὸς συχνὰς ἑτέρας ἐποίει. ὡς γὰρ εἰδότος τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς καὶ συγχωροῦντος ἀκολασταίνειν αὐτῇ, ἐμοιχεύετο. Βινίκιος δὲ ὅτι μὴ ἠθέλησεν αὐτῇ συγγενέσθαι, φαρμάκῳ ὑπ' αὐτῆς διεφθάρη. ἤχθοντο δ' οἱ Ῥωμαῖοι, δουλεύοντα αὐτὸν τῇ γυναικὶ καὶ τοῖς ἀπελευθέροις ὁρῶντες. τῷ δ' ἑξῆς ὀκτακοσιοστῷ ἔτει τῷ ἀπὸ τῆς Ῥώμης ὄντι, τὸ τέταρτον ὑπάτευσε Κλαύδιος, ὅτι Γάλλον τινὰ βουλευτὴν ὄντα, ὡς δὲ τὴν Καρχηδόνα μετοικήσαντα, σπουδῇ μετεπέμψατο, ὅτι χρυσαῖς πέδαις δήσειν αὐτὸν ἔλεγεν, εἰ τοῦ ἀξιώματος ὑπόλοιπος κατὰ τὰς χώρας ἐμμένοι. ἐπιβουλῆς δέ ποτε τῷ Κλαυδίῳ μηνυθείσης, καταφρονήσας τοῦ μηνυθέντος, καὶ μηδένα λόγον αὐτοῦ ἐποιήσατο εἰπὼν, ὅτι οὐχ ὁμοίως δεῖ ψύλλαν καὶ θηρίον ἀμύνασθαι. ἄλλους δὲ πολλοὺς διαβληθέντας ὑπὸ τῆς Μεσσαλίνης, καὶ τὸν Ἀσιατικὸν καὶ τὸν γαμβρὸν τὸν Μάγνον ἀπέκτεινε· τὸν μὲν Ἀσιατικὸν διὰ τὴν οὐσίαν, τὸν δὲ Μάγνον διὰ τὸ γένος καὶ τὸ κῦδος. ἑάλωσαν μέν τοι ὡς ἐπ' ἄλλοις τισίν. ἐπεὶ δὲ πολλοὺς δούλους νοσοῦντας, οὐδεμιᾶς θεραπείας οἱ δεσπόται ἠξίουν, ἀλλὰ καὶ τῶν οἰκιῶν ἐξώθουν, ἐνομοθέτησε πάντας τοὺς ἐκ τοιούτων περιγενομένους, ἐλευθέρους εἶναι. γεννηθέντος δὲ οἱ ἐγγόνου ἐκ τῆς Ἀντωνίας τῆς θυγατρὸς, ἣν Κορνηλίῳ Φαύστῳ Σύλλᾳ ἀδελφῷ τῆς Μεσσαλίνης συνῴκισε μετὰ τὸν τοῦ Μάγνου θάνατον, οὐδὲν ἀφῆκε ψηφισθῆναι, μετριοφρονῶν. ἡ δὲ Μεσσαλῖνα καὶ οἱ ἐξελεύθεροι αὐτοῦ ἐξώγκωντο, ἦσαν δὲ τρεῖς οἱ μάλιστα τὸ κράτος διειληφότες, ὅ, τε Κάλλιστος, ὃς ἐπὶ ταῖς βίβλοις τῶν ἀξιώσεων ἐτέτακτο· καὶ ὁ Νάρκισσος, ὃς τῶν ἐπιστολῶν ἐπεστάτει, διὸ καὶ ἐγχειρίδιον παρεζώννυτο· καὶ ὁ Πάλλας, ᾧ ἡ τῶν χρημάτων διοίκησις ἐπεπίστευτο. ἡ δὲ Μεσσαλῖνα μὴ ἀρκουμένη ὅτι ἐμοιχεύετο, ἐπεθύμησε καὶ ἄνδρας πολλοὺς ἔχειν, καὶ συνῴκησεν ἂν πᾶσι τοῖς αὐτῇ χρωμένοις μετὰ συμβολαίων, εἰ μὴ ἐν τῷ πρώτῳ φωραθεῖσα ἀπώλετο. ἕως μὲν γὰρ οἱ Καισάρειοι πάντες ὡμονόουν αὐτῇ, οὐδὲν ἦν ὃ οὐκ ἐκ κοινῆς γνώμης ἐποίει. ἐπεὶ δὲ τὸν Πολύβιον, καί τοι κἀκείνῳ πλησιάζουσα, διέβαλε καὶ ἀπέκτεινεν, οὐκέτ' αὐτῇ ἐπίστευον, καὶ ἐρημωθεῖσα τῆς αὐτῶν εὐνοίας, ἐφθάρη. τὸν γὰρ Σίλιον τὸν Γάιον, τὸν τοῦ Σιλίου τοῦ ὑπὸ Τιβερίου σφαγέντος υἱὸν, ἄνδρα ἐπιγράψασα, καὶ τούς τε γάμους πολυτελῶς ἑστιάσασα, καὶ οἰκίαν αὐτῷ βασιλικὴν ἐχαρίσατο, πάντα τὰ τιμιώτατα τὰ τοῦ Κλαυδίου κειμήλια συμφορήσασα ἐς αὐτήν, καὶ τέλος ὕπατον αὐτὸν ἀπέφηνε. ταῦτα δῆλα μὲν τοῖς ἄλλοις ὄντα, τὸν Κλαύδιον ἐλάνθανεν. ἐκδημοῦντος δέ ποτε αὐτῷ, καὶ μονωθέντος, ὁ Νάρκισσος μηνύει πάντα διὰ τῶν παλλακῶν τὰ γινόμενα.

ὅθεν

Meſſalinæ adulteria.

Lex de ſeruis.

Calliſtus. Narciſſus. Pallas.

** pugillares geſtabat.*

Meſſalinæ interitus.

ὅτι τὴν ἀγριππῖναν ὁ κλαύδιος ἔγημεν ἀδελφιδῆν αὐτοῦ οὖσαν, φαρμάκοις τὰ ... γαμεῖν ... ἀδελφιδᾶς καὶ ῥωμαίοις γαμεῖν.

ὀργὴν εἰς τὴν ῥώμην ἐπανῆλθε, καὶ ἄλλους τε πολλοὺς, καὶ τὸν ὀρχηστὴν μνηστῆρα ἐφόνευσε, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ αὐτὴν τὴν μεσσαλῖναν ἀπέσφαξεν. ἐκείνης δὲ οὕτω διαφθαρείσης, τὴν ἀγριππῖναν τὴν ἀδελφιδῆν ἔγημε σπουδῇ τῶν ἀπελευθέρων, ὅτι τὸν δομίτιον ἐς προσήβους ἤδη τελοῦντα ἔχει υἱὸν, ὅπως ἔφεδρον αὐτὸν τῇ ἀρχῇ τρέφοντες, μηδὲν ὑπὸ τοῦ βρεττανικοῦ δεινὸν πάθωσιν, ὡς τὴν αὐτοῦ μητέρα τὴν μεσσαλῖναν ἀναιρεθῆναι ποιήσαντες. δεδογμένου δὲ ἤδη τοῦ γάμου, δείσαντες τὸν σιλανὸν ὑπὸ τοῦ κλαυδίου τιμώμενον, ὡς ἄνδρα ἀγαθὸν, ἅμα δὲ καὶ τὴν ὀκταβίαν τὴν θυγατέρα αὐτοῦ, τῷ τῆς ἀγριππίνης υἱῷ τῷ δομιτίῳ προμνωμένου, ἐγγεγυημένην τῷ σιλανῷ, πείθουσι τὸν κλαύδιον, ὡς ἐπιβουλεύοντα ὄντα τὸν σιλανὸν ἀποκτεῖναι. γενομένου δὲ τούτου, λόγους ἐν τῇ βουλῇ ὁ οὐιτέλλιος ἐποιήσατο, ὅτι συμφέρει τῷ κοινῷ, γῆμαι τὸν κλαύδιον. καὶ τὴν ἀγριππῖναν ἐπιτηδείαν ὡς τοῦτο ἀπέφηνε, καὶ βιάσασθαι σφίσιν αὐτὸν ἐπὶ τὸν γάμον συνεβούλευσεν. ἐπεὶ δὲ ὁρμηθέντες οἱ βουλευταὶ, πρὸς τὸν κλαύδιον ἦλθον, καὶ ἠνάγκασαν δῆθεν αὐτὸν γῆμαι. καὶ ψήφισμα ἐποιήσαντο, ἐξεῖναι ῥωμαίοις ἀδελφιδᾶς ἄγεσθαι· πρότερον γὰρ ἐκεκώλυτο. ὡς δὲ ὁ γάμος μὲν ἐτελέσθη, τόν τε κλαύδιον ἐχειρώσατο, δεινοτάτη οὖσα πράγμασι χρῆσθαι, καὶ πρὸς τοὺς δυνατοὺς ἐκείνου ἦγε, τοὺς μὲν φόβῳ, τοὺς δὲ εὐεργεσίαις ᾠκειώσατο. καὶ τέλος τὸν μὲν βρεττανικὸν τὸν παῖδα αὐτοῦ ὡς τῶν τυχόντων τινὰ τρέφεσθαι ἐποίει (ὁ γὰρ ἕτερος ἐτεθνήκει) τὸν δὲ δομίτιον τότε μὲν γαμβρὸν τῷ κλαυδίῳ ἀπέδειξεν, ὕστερον δὲ καὶ εἰσεποίησε, καὶ ἀναπείσασα τὸν κλαύδιον αὐτὸν, καὶ πρὸς τὸ κράτος ἐξήσκει, καὶ παρὰ τῷ σενέκᾳ ἐξεπαίδευεν. ἀμύθητόν τε πλοῦτον συνέλεξε, οὐδὲ τὴν τυχοῦσαν λαβὴν ἐπ᾽ ἀργυρισμῷ παραλείπουσα, πολλοὺς δὲ καὶ φονεύουσα διὰ χρήματα· ἤδη δέ τινας καὶ γυναῖκας ζηλοτυπήσασα ἔκτεινε. τὴν γοῦν παυλῖναν τὴν λολλίαν ἀποκτείνασα, καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς κομισθεῖσαν μὴ γνωρίσασα, τό, τε στόμα αὐτῆς αὐταῖς ταῖς χερσὶν ἀνέῳξε, καὶ τοὺς ὀδόντας ἐπεσκέψατο, ἰδίως πως ἔχοντας.

ὅτι σημεῖα τῆς ἀρχῆς τοῦ νέρωνος ... ἀπαισιά.

μετὰ ταῦτα δὲ καὶ αὐγοῦσταν τὴν ἀγριππῖναν ὁ κλαύδιος ἐπωνόμασε, καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς εἰσποιησάμενος, μετωνόμασε τιβέριον κλαύδιον νέρωνα δροῦσον γερμανικὸν καίσαρα, μηδὲν φροντίσας ὅτι καίεσθαι ὁ οὐρανὸς τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἔδοξε. καὶ μετὰ τοῦτο τὴν θυγατέρα τὴν ὀκταβίαν εἰς ἕτερόν τι γένος εἰσαγαγὼν, ἵνα μὴ ἀδελφοὺς συνοικίζειν δοκῇ, ἐνεγγύησεν αὐτῷ. ἀγριππῖνα δὲ καὶ καλπουρνίαν γυναῖκα τῶν πρώτων ἐφυγάδευσεν, ἢ, ὡς λέγεται, καὶ ἀπέκτεινεν, ἐπειδὴ τὸ κάλλος αὐτῆς ὁ κλαύδιος ἐθαύμασε καὶ ἐπῄνεσε. τῷ δὲ νέρωνι (τοῦτο γὰρ τὸ ὄνομα ἐπ᾽ αὐτῷ ἐξενίκησεν) εἰς τοὺς ἐφήβους ἐγγραφέντος, κατὰ τὴν ἡμέραν ἐν ᾗ ἐνεγράφη, τὸ δαιμόνιον τήν τε γῆν ἐπὶ πολὺ ἔσεισε, καὶ φόβον νυκτὸς πᾶσιν ὁμοίως ἐνέβαλε. νέρωνος δ᾽ οὖν αὐξηθέντος, βρεττανικὸς δ᾽ οὔτε τινὰ τιμὴν οὔτε ἐπιμέλειαν εἶχεν· οἱ γὰρ ἀγριππίνα τοὺς θεραπεύοντας αὐτὸν τοὺς μὲν ἐξήλασε, τοὺς δὲ καὶ ἀπέκτεινε· καὶ τὸν σωσίβιον), ᾧ ἡ τροφὴ αὐτοῦ καὶ ἡ παιδεία προσετέτακτο, κατέσφαξεν, ὡς τῷ νέρωνι ἐπιβουλεύοντα. καὶ παρέδωκεν αὐτὸν οἷς ἤθελεν, οὔτε τῷ πατρὶ συνεῖναι, οὔτε δημοσιεύειν εἴα. ἐδύνατο δὲ πάντα τοῦ κλαυδίου κρατοῦσα, καὶ τὸν νάρκισσον καὶ τὸν πάλλαντα οἰκειωσαμένη. ὁ γὰρ κάλλιστος ἐπὶ πολὺ προχωρήσας δυνάμεως, ἐτελεύτησεν. οἱ ἀστρολόγοι δὲ ἐξ ἁπάσης τῆς ἰταλίας ἠλάθησαν, καὶ οἱ αὐτοῖς συγγινόμενοι ἐκολάσθησαν. καράτακος δέ τις βαρβάρων ἀρχηγὸς ἁλοὺς ἐς τὴν ῥώμην ἤχθη, καὶ συγγνώμης

ἠξι

ὠμότης ἀγριππίνης.

Itaq; Romã reuerſus, et alios multos, et Mneſterẽ ſaltatorẽ interfecit. Deinde ipſa quoq; Meſſalina interfecta, Agrippinã fratris filiã, libertorũ impulſu duxit, q; filiũ Domitiũ iam penè puberẽ haberet, quẽ in ſpem regni alerẽt, ne Britãnico necem matris, ipſorũ opera interfectæ, ulturo pœnas darent. Decreto iam coniugio, Sillanum timentes, qui à Claudio ut uir bonus honorabatur, nec non Octauiam filiam eius Syllano deſponſam, Agrippinæ filio Domitio iam antè deſtinantes: Claudio perſuadent, ut Sillanum pro inſidiatore occidat. Quo facto, Vitellius in ſenatu propoſuit, eſſe è Republica, ut Claudius uxorem ducat: & Agrippinam ei fore idoneam pronunciauit, utq; ad eas nuptias adigeretur autor fuit. Ita ſenatores properè ad Claudium abieruot, eumq; coegerunt ſcilicet, ut matrimonium contraheret: facto Senatuſconſulto, ut fratrum & ſororum filias ducere liceret, quod antè uetitum erat. Peractis nuptijs, mulier ingenij calidiſsimi, Claudium planè in ſua quaſi uerba iurare coegit: amicos eius, partim metu, partim beneficijs ſibi conciliauit. Denique Britannicum priuignum plebeio more educari fecit (nam alter obierat) Domitium autem tum generum Claudij deſignauit, poſt etiam adoptandum curauit: quo facto, eundem ad imperium ſub præceptore Seneca erudijt. Diuitias coegit ineſtabiles, ne leuiſsima quidem pecuniæ faciendæ occaſione prætermiſſa, multis etiam pecuniæ cauſa occiſis. Interfecit etiã mulieres nonnullas ex zelotypia, ut Lolliam Paulinam: cuius caput ad ſe allatum cum non agnoſceret, ſuis manibus os aperuit, ut dentes aſpiceret, quorum peculiaris erat ſeries. Poſthæc Auguſtam appellauit Agrippinam Claudius: & filium eius adoptatum, Tiberium Claudiũ Neronem Druſum Germanicum Cæſarem nominauit, nihil turbatus, q; eo die cœlum ardere uiſum eſt. Deinde filiam Octauiam in aliam familiã adoptatã, ne fratrẽ et ſororẽ copulare uiderẽt, ei deſpõdit. Agrippina Calphurniã quoq; principẽ matronã uel in exiliũ egit, uel, ut fert, etiã occidit: q; Claudius eius formã admiratus eſſet, ac laudaſſet. Quo die Nero (hoc eñ nomẽ ferè uſurpat̃) uirilẽ togã ſumpſit, terra latè concuſſa eſt, & noctu omnib. ex æquo terror incuſſus. Creſcentib. Neronis opib. Britãnicus ſine ullo honore penitus negligebat̃, miniſtris eius ab Agrippina partim fugatis, partim occiſis. Soſicius autem, cui educatio & inſtitutio illius mandata erat, quaſi Neroni inſidiatus eſſet, interfectus eſt. Britannicum uerò ijs commiſſum quos ipſe probabat, nec cum patre uiuere, nec prodire in publicũ paſſa eſt. Poterat autem omnia, cum Claudio dominaretur, & Narciſſum ac Pallantem amicos haberet. Nam Calliſtus, potentiam maximam adeptus, obierat. Aſtrologi tum tota Italia pulſi ſunt, & qui eos conſulebant, mulctati. Caratacus quidam Barbarorũ princeps captus, & Romam ductus, ueniam

Agrippina. Domitius.

Domitij adoptio & nuptiæ.

Agrippinæ crudelitas et auaritia.

Prodigia inauſpicati Neronis imperij.

Aſtrologi pulſi.

Carataci dictum.

à Claudio impetrauit. Cum dimiſſus eſſet, & Romę ſplendorẽ atq; amplitudinẽ perluſtraſſet: Ita'ne, inquit, cum hæc & huiuſmodi habeatis, noſtra tuguriola cõcupiſcitis? Iuliũ Gallicũ Caius cauſam dicentem, in Tiberim iratus præcipitari iuſsit. in quem Domitius Afer, optimus illius ætatis patronus, facetè admodum iocatus eſt. Nam cum quidam à Gallico deſtitutus, eius auxiliũ imploraſſet: » Quis tibi, inquit, » narrauit, me natatorem illo meliorem eſſe? » Poſt hæc Claudio ægrotante, Nero curiam ingreſſus, ludos Circenſes nuncupauit, ſi conualuiſſet. Agrippina enim quiduis tentabat, ut Nero populi gratiam colligeret, & unus imperij ſucceſſor fore putaretur. Itaq; & ludos Circenſes, quibus maximè Romani ſtudebant, à Nerone ob ſalutem Claudij, quam maximè deprecabatur, promittendos curauit: & tumultu ob panis uenditionem ſubornato, Claudio perſuaſit, ut populo per publicum edictum, ſenatui per literas ſignificaret, etſi ipſe moreretur, Neronẽ iam ad Rempublicam adminiſtrandam eſſe idoneum. Is igitũ ex eo magnus fuit, & celeber: Britannicum uerò uiuere pleriq; ignorabant, cæteri ex rumoribus à nouerca ſparſis, uæcordem & lunaticum eſſe putabant. Cum Claudius conualuiſſet, Nero ludos magnificé fecit, & ſub idem tempus Octauiam duxit, ut ex eo quoque iam uir eſſe uideretur. Quamuis autem Agrippinæ & ea quæ Liuia habuerat, omnia conceſſa, & plura etiam decreta eſſent: nihil tamen ei ſatis erat, ni manifeſtè ex æquo cum Claudio imperatrix nominaretur: & magno incendio urbem peruagante, unà cum eo ad opem ferendam in publicum prodijt. Claudius igitur offenſus ijs quæ hactenus ſcta eſſe cognouerat, nec ferenda illa, & mulierem cohercendam eſſe ratus, Britannicum data uirili toga imperij ſucceſſorem deſignare in animo habuit. Quo Agrippina cognito, ueneno eum anteuertere, priuſquam ea perficeret, inſtituit. quod cum ob merum affatim ſemper à Claudio hauriri ſolitum, & uictus rationem, qua omnes principes tuendæ ſalutis ergò uti ſolent, fuiſſet inefficax: Locuſtam, ueneficam celebrem, ob id ipſum crimen nuper * captam accerſiuit, cuius opera boletos aliquot ueneno lethifero infecit: ac ipſa de cæteris edit, & illũ ut uenenato qui maximus & pulcherrimus ueſcerecẽ, impulit. Ad hunc modum fraude circumuentus, tanquã crapula & ebrietate, ut aliàs ſępius factum erat, oppreſſus eſſet, è conuiuio elatus, & à ueneno per noctẽ confectus, interijt, & linguę & auriũ uſu ſtatim adempto. Vixit annos LXIII, menſes II, dies XIII. Imperauit annos XIII, mẽſes VIII, dies XX. Hæc Agrippina fecit, Narciſſo in Cãpaniã ad calidas aquas podagræ lenĩedæ cauſa ablegato. Nã illo præſente, nihil huiuſmodi cõficere potuiſſet. Tam accuratus erat dñi cuſtos.

Sed

Domitij Afri iocus.

Agrippina Claudiũ boleto tollit è medio.

** damnatam.*

Narciſci liberti interitus.

ἀπὸ τοῦ Κλαυδίου τυχών. ἀφεθεὶς δὲ καὶ θεασάμενος τὴν πόλιν μετὰ τὴν ἄφεσιν, καὶ ἰδὼν αὐτῆς τὴν λαμπρότητα καὶ τὸ μέγεθος· εἶτα, ἔφη, ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα κεκτημένοι, τῶν σκηνιδίων ἡμῶν ἐπιθυμεῖτε; Ἰουλίῳ δέ τινι Γαλλικῷ δίκην λέγοντι ἀχθεσθεὶς ὁ Κλαύδιος, ἐκέλευσεν αὐτὸν εἰς τὸν Τίβεριν ἐμβληθῆναι· ἐφ᾽ ᾧ Δομίτιος Ἄφρος, πλεῖστον τῶν κατ᾽ αὐτὸν ἐν τῷ συνηγορεῖν ἰσχύσας, κάλλιστα ἀπέσκωψε. δεηθέντος γάρ τινος αὐτοῦ τῆς βοηθείας, ἐπειδὴ ὑπὸ τοῦ Γαλλικοῦ ἐγκατελείφθη, ἔφη πρὸς αὐτόν, καὶ τίς σοι εἶπεν, ὅτι κρεῖσσον ἐκείνου νήχομαι; νοσήσαντος δὲ μετὰ ταῦτα τοῦ Κλαυδίου, εἰσελθὼν ὁ Νέρων εἰς τὸ συνέδριον, καὶ εἰ ἀναρρωσθείη ὁ Κλαύδιος, ἱπποδρομίας ὑπέσχετο. πάντα γὰρ τρόπον ἡ Ἀγριππῖνα ἐκίνει, ἵνα τῷ τε πλήθει χαρίζοιτο, καὶ μόνος ἐκεῖνος νομίζοιτο τῆς αὐταρχίας διάδοχος. διὸ τόν τε ἱππικὸν ἀγῶνα, ᾧ προσέκειντο μάλιστα, ἐποίησε τὸν Νέρωνα ὑποσχέσθαι ὑπὲρ τῆς τοῦ Κλαυδίου ὑγείας, ἣν καὶ πάνυ ἀπηύχετο· καὶ πρὸς τὴν πρᾶσιν τῶν ἄρτων θόρυβόν τινα γενέσθαι παρασκευάσασα, ἀνέπεισε τὸν Κλαύδιον, τῷ τε δήμῳ ἐκ προγραφῆς δηλῶσαι, καὶ τῇ γερουσίᾳ ἐπιστεῖλαι, ὅτι κἂν αὐτὸς ἀποθάνοι, ὁ Νέρων τὰ κοινὰ ἱκανὸς ἤδη ἐστὶ διοικεῖν. καὶ ὁ μὲν πολύς τε ἐκ τούτου ἦν, καὶ διὰ στόματος ἄγων ἅπασι. τὸν δὲ Βρεττανικὸν συχνοὶ μὲν οὐδ᾽ εἰ ἔζη ἐγίνωσκον, οἱ λοιποὶ δὲ παραπλῆγα καὶ ἐπίληπτον, ταῦτα κηρυττούσης τῆς Ἀγριππίνης, ᾤοντο. ῥαΐσαντος δὲ τοῦ Κλαυδίου, τὴν ἱπποδρομίαν ὁ Νέρων μεγαλοπρεπῶς ἐπετέλεσε, καὶ τὴν Ὀκταβίαν δὲ τότε ἐγήματο, ὥστε καὶ ἐκ τούτου ἀνὴρ εἶναι ἤδη δοκεῖν. οὐδὲν δὲ ἀρκοῦν τῇ Ἀγριππίνῃ ἐδόκει, καίτοι ὅσα τε ἡ Λιβία ἐσχηκυῖα ἐδέδοτο, καὶ ἄλλα τε πλείω ἐψήφιστο. εἰ δὲ καὶ ἰσοκρατὴς τῷ Κλαυδίῳ ἄντικρυς ὀνομάζεσθαι ἤθελε, καί ποτε πολλοῦ τὴν πόλιν ἐπινεμομένου πυρός, πρὸς τὴν ἐπικουρίαν ἐκείνῳ συμπαρεγένετο. ὁ γοῦν Κλαύδιος ἀχθόμενος τοῖς δρωμένοις, τοῖς τέως εἰς γνῶσιν ἰοῦσιν αὐτῷ, καὶ Βρεττανικῷ, ὁπότε ἐντύχοι, φιλοφρόνως συγγινόμενος, οὐκ ἐπῄνει τὰ γινόμενα, ἀλλ᾽ ἐκείνην τε καταλῦσαι, καὶ τὸν υἱὸν ἐς τοὺς ἐφήβους εἰσαγαγεῖν, καὶ διάδοχον ἀποδεῖξαι παρεσκευάζετο. γνοῦσα δὲ ταῦτα ἡ Ἀγριππῖνα, προκαταλαβεῖν αὐτὸν φαρμάκῳ, πρὶν ἐκεῖνά τι πραχθῆναι, ἐσπούδασεν. ὡς δὲ ἐκεῖνον οὐδὲν ὑπό τε τοῦ οἴνου, ὃν πολὺν ἀεὶ ὁ Κλαύδιος ἔπινεν, ἐξηργάσατο, καὶ ὑπὸ τῆς ἄλλης διαίτης, ᾗ πάντες ἐπίπαν οἱ τὸ κράτος ἔχοντες χρῶνται πρὸς φυλακὴν ἑαυτῶν, Λουκοῦσταν φαρμακίδα τινὰ περιβόητον ἐπ᾽ αὐτῷ τούτῳ νέον ἑαλωκυῖαν μετεπέμψατο· καὶ τὸ φάρμακον ἐκ ταύτης ἄφυκτον σκευάσασα δι᾽ αὐτῆς, εἰς ἕνα τῶν καλουμένων μυκήτων ἐνέβαλε, καὶ αὐτὴ μὲν ἐκ τῶν ἄλλων ἤσθιεν, ἐκεῖνον δὲ ἐκ τοῦ τὸ φάρμακον ἔχοντος, ὄντος μεγίστου τε καὶ καλλίστου, φαγεῖν παρεσκεύασε. καὶ ὁ μὲν οὕτως ἐπιβουλευθεὶς ὡς ὑπὸ μέθης σφόδρα τῇ μέθῃ γενόμενος, ὅπερ καὶ ἄλλοτε πολλάκις ἐγεγόνει, ἐκ τοῦ συμποσίου ἐξεκομίσθη. καταφαγὼν δὲ τοῦ φαρμάκου, μετήλλαξε διὰ τῆς νυκτός, μήτ᾽ εἰπεῖν μήτ᾽ ἀκοῦσαί τι δυνηθείς, ζήσας ἔτη ἑξήκοντα τρία, καὶ μῆνας δύο, καὶ ἡμέρας τρισκαίδεκα, αὐταρχήσας δὲ ἔτη τρισκαίδεκα, μῆνάς τε ὀκτώ, καὶ ἡμέρας εἴκοσι. ταῦτα δὲ ἡ Ἀγριππῖνα πεποίηκε, τὸν Νάρκισσον εἰς Καμπανίαν προπέμψασα, ὡς τοῖς ὕδασιν ἐκεῖ πρὸς τὴν ποδάγραν χρήσασθαι. εἰ γάρ ποτε παρόντος ἐκείνου τοιοῦτόν τι δεδρακυῖα ἴσχυσεν ἄν, τοιοῦτος τοῦ δεσπότου φύλαξ ἐτύγχανε.

θνήσκει

ἀντὶ τοῦ δὲ ἐκ ... τῷ Κλαυδίῳ ὁ Ἀγριππίνα.

Ναρκίσσου ... ?

θανόντος δὲ τοῦ Κλαυδίου, καὶ αὐτὸς εὐθὺς διεφθάρη, μέγιστον δυνηθείς. πρὸς δὲ τοῦ σφαγῆναι ἔργον λαμπρὸν διεπράξατο. τὰ γὰρ γράμματα τοῦ Κλαυδίου, ὅσα ἀπόῤῥητα κατά τε τῆς Ἀγριππίνης καὶ καθ᾽ ἑτέρων τινῶν εἶχον, οἷα τὰς ἐπιστολὰς αὐτοῦ διοικῶν, ἅπαντα πυρὶ κατέκαυσεν. ἐσφάγη δὲ πρὸς τῷ τῆς Μεσσαλίνης μνημείῳ, ὅπερ ἐκ συντυχίας συνενεχθὲν, ἔδοξεν εἰς τὴν ἐκείνης τιμωρίαν γενέσθαι. ὤφθη μέντοι κομήτης ἀστὴρ ἐπὶ πλεῖστον, καὶ ψεκὰς αἱματώδης, καὶ σκηπτὸς εἰς τὸ δορυφορικὸν σημεῖον ἐνέπεσε, καὶ ἕτερα ἄττα συνέπεσεν, ἃ σημεῖα τῆς Κλαυδίου τελευτῆς ἐλογίσθησαν. τούτου γὰρ μοναρχοῦντος καὶ Θευδᾶς ἐγήγερτο, οὗ καὶ ὁ θεῖος Λουκᾶς ἐν ταῖς πράξεσι μέμνηται, καὶ ὁ Ἰώσηπος ἐν τῷ ἐννεακαιδεκάτῳ λόγῳ τῆς ἀρχαιολογίας ἱστορεῖ, γόητα αὐτὸν ὄντα πολλοὺς ἀπατῆσαι, ἕως Φᾶδος ὁ τῆς Ἰουδαίας ἐπίτροπος ἴλην ἱππέων πέμψας, πολλοὺς τῶν περὶ αὐτὸν ἀνεῖλε, πολλοὺς δ᾽ ἐζώγρησε, καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ Θευδᾶ ζωγρηθέντος τὴν κάραν ἀπέτεμε. καὶ Σίμων δ᾽ ὁ μάγος ἐπὶ τούτου τοῦ βασιλέως τῇ Ῥώμῃ ἐπιδημήσας, πολλοὺς τῶν αὐτὴν οἰκούντων γοητείαις ἠπάτησε, καὶ ἐσφετερίσατο. δηλοῖ δὲ τοῦτο Ἰουστῖνος ὁ φιλόσοφός τε καὶ μάρτυς ἐν τῇ πρὸς Ἀντωνῖνον ὑπὲρ τοῦ καθ᾽ ἡμᾶς δόγματος ἀπολογίᾳ, γράφων ταῦτα· καὶ μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ κυρίου εἰς οὐρανὸν, προεβάλλοντο οἱ δαίμονες ἀνθρώπους τινὰς, λέγοντας ἑαυτοὺς εἶναι θεοὺς, οἳ οὐ μόνον οὐκ ἐδιώχθησαν ὑφ᾽ ὑμῶν, ἀλλὰ καὶ τιμῶν ἠξιώθησαν· ὧν ἦν καὶ Σίμων ὁ Σαμαρεὺς, ὁ ἐκ κώμης Γιττῶν, ὃς ἐπὶ Κλαυδίου Καίσαρος διὰ τῆς τῶν δαιμόνων ἐνεργείας δυνάμεις μαγικὰς ποιήσας ἐν τῇ πόλει ὑμῶν τῇ βασιλίδι Ῥώμῃ, θεὸς ἐνομίσθη, καὶ ἀνδριάντι παρ᾽ ὑμῶν τετίμηται ἐν τῷ Τιβέριδι ποταμῷ, μεταξὺ τῶν δύο γεφυρῶν ἱσταμένῳ, γράμμασιν ἐπιγεγραμμένῳ Ῥωμαϊκοῖς, Σίμωνι δέῳ σάγκτῳ· ὅπερ ἐξελληνιζόμενον, Σίμωνι θεῷ ἁγίῳ δηλοῖ. καὶ ὁ Πέτρος δὲ ἐπὶ Κλαυδίου πρῶτον ἐπιδημήσας τῇ Ῥώμῃ, τὸ σωτήριον κήρυγμα ἐγκατασπείρων αὐτῇ, καὶ τῷ φωτὶ τῆς ἀληθείας καταυγάζων τὰς διανοίας τῶν ἐν αὐτῇ, ὡς ἐπὶ πολλοὺς πιστεῦσαι τῶν Ῥωμαίων, καὶ οὕτως ἁλῶναι τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων, ὡς μηδὲ τοῖς λόγοις αὐτοῦ ἀρκεσθῆναι μόνοις, παρακλῆσαι δὲ πρὸς Μάρκον χρήσασθαι τὸν ἀπόστολον, ὀπαδὸν ὄντα Πέτρου, ἔγγραφον αὐτοῖς τῆς τοῦ κορυφαίου διδασκαλίας καταλιπεῖν ὑπόμνημα, καὶ αὐτοὺς αἰτίους γενέσθαι τῆς κατὰ Μάρκον εὐαγγελίου συγγραφῆς. οὕτω ταῦθ᾽ ἱστόρησεν ὁ Εὐσέβιος.

[margin: ἔργον ἀξιόμνημον. — περὶ σημείων. — περὶ Θευδᾶ καὶ Σίμωνος τοῦ μάγου. — περὶ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, καὶ Μάρκου τοῦ εὐαγγελιστοῦ.]

Μοναρχία Νέρωνος καίσαρος.

Καὶ Κλαύδιος μὲν οὖν ὃν εἴρηται τρόπον ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο· τὴν δ᾽ ἡγεμονίαν Νέρων ἐσφετερίσατο τῆς Ἀγριππίνης σπουδῇ, υἱὸς αὐτῆς ὢν, καὶ θετὸς τοῦ Κλαυδίου γενόμενος, τῶν τε διαθηκῶν τοῦ Κλαυδίου ἀφανισθεισῶν, καὶ τοῦ Βρεττανικοῦ παραγκωνισμένου, ὃς γνήσιος ἦν τοῦ τεθνεῶτος υἱὸς ἐν παιδικῇ ἔτι τυγχάνων τῇ ἡλικίᾳ. τοῦ Νέρωνος δὲ αὐτοκράτορος καὶ αὐγούστου ὑπό τε τῆς βουλῆς καὶ τῆς στρατιᾶς ἀναγορευθέντος, ἡ Ἀγριππῖνα πάντα τὰ τῆς ἀρχῆς προσήκοντα διῴκει τῷ ἐκείνου ὀνόματι καὶ ἐπώλει πάντα. προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου, ὁ Σενέκας ἔπαρχος ὢν τῶν δορυφορικῶν, καὶ ὁ Βοῦῤῥος διδάσκαλος τοῦ Νέρωνος, τὴν μὲν ἔπαυσαν· αὐτοὶ δὲ τὴν ἀρχὴν διῴκησαν ἄριστα, ἐφ᾽ ὅσον περ ἠδυνήθησαν. ὁ γὰρ Νέρων νεότητος τυγχάνων ἐμονάρχησεν (ἑπτακαιδέκατον γὰρ ἔτος ἦγε τότε τῆς ἡλικίας αὐτοῦ) ἢ μέντοι φιλοπραγματίας ὤν, ἐτρύφα,

Sed Claudio defuncto, & ipſe ſtatim interijt, cũ ſummam potentiam tenuiſſet. Antequã autem occideretur, egregium facinus edidit. Nam literas Claudij arcanas contra Agrippinã & alios ſcriptas cremauit, quas, ut qui illi eſſet ab epiſtolis, omnes habebat. Eſt autem iuxta Meſſalinę ſepulchrum interfectus: quod fortuitò factum, in illius ultionem accidiſſe uiſum eſt. Cometa longiſſimo tempore apparuit, & uexillum ſatellitum guttis ſanguineis infectũ, & de cœlo tactum. Contigerũt & id genus alia, quæ ſigna interitus Claudij putabantur. Sub hoc principe Theudas extitit, cuius D. Lucas in Actis meminit: & Ioſephus Antiquitatum libro XIX refert, eum fuiſſe impoſtorem, qui multos ſeduxerit, donec Fadus Iudęę procurator, miſſis equitibus multos eius ſectatores occiderit, multos cæperit, atq; ipſi Theudæ caput amputarit. Simon quoque magus hoc imperante Romæ uerſatus, multos præſtigijs deceptos in ſuam ſectam pertraxit. id quod Iuſtinus Philoſophus et martyr in defenſione religionis noſtrę ad Antoninũ declarat, his uerbis: Poſt Domini in cœlum aſſumptionem, dæmones quoſdam homines ſubornarunt, qui ſe Deos eſſe dicerent: qui adeò à uobis pulſi non ſunt, ut eis honorem habueritis. quorum è numero fuit Simon Samaritanus, è pago Gittano. qui cum ſub Claudio Cæſare dæmonum opera miracula edidiſſet, in urbe ueſtra imperatrice Roma, Deus eſt habitus: decretaq; ei ſtatua in Tiberi fluuio inter duos pontes, cui Romanis literis inſcriptũ eſt, Simoni Deo ſancto. Petrus quoq; ſub Claudio Romæ ſalutaris præconij ſemina ſparſit, cui multi ex Romanis fidẽ habuerunt: itaq; doctrina principis Apoſtolorum capti ſunt, ut ſolis eius uerbis non cõtenti, Marcum apoſtolum, Petri comitem, exorarent, ut conciones ſummi uiri ſcriptis mandaret: atque in cauſa eſſent, ut Marci Euangelium conſcriberetur, quemadmodum refert Euſebius.

[margin: Theudas. — Simon magus. — D. Petrus apoſtolus. — M. Euangeliſta.]

Imperium Neronis.

Claudio ad hunc modum, ut expoſitũ eſt, rebus humanis exempto, Nero adoptiuus eius filius, Agrippinę matris opera ſibi uendicauit imperium, Claudij teſtamento abolito, & Britannico amoto, qui germanus defuncti filius, pueritię annos nondũ excesserat. Nerone à Senatu & militib. imperatore & Auguſto declarato, Agrippina imperiũ ſub illius nomine adminiſtrans, uænalia habuit omnia, ſed tempore procedente Seneca præfectus ſatellitum, & Burrus magiſter Neronis, illa ſubmota, imperium quàm diu licuit, optimè geſſerunt. Nero enim cum rerum potiretur, admodũ adoleſcẽs (annos enim tum XVII habebat) & ocij quàm negocij amantior, indulgebat genio, amabat,

[margin: Seneca. Burrus. — Neronis adoleſcẽtia.]

ὁ αὐτοκράτωρ; ἀπεκρίνατο, ὅτι τίκτει. τοιοῦτον γάρ τι ὑπεκρίνετο τότε. ἤρξατο δὲ καὶ τὸν ἰσθμὸν τῆς Πελοποννήσου διορύξαι, καίπερ τῶν ἀνθρώπων ἐκνεούντων. λαβὼν οὖν αὐτὸς δίκελλαν, καί τι καὶ ἀνασκάψας, εἶτα οὕτω καὶ τοὺς ἄλλους ἀνάγκῃ αὐτὸν μιμήσασθαι. καὶ αἷμα δὲ ταῖς πρώταις ἀφαιρέσεσι τῆς γῆς λέγεται ἀναβλύσαι, καὶ οἰμωγὰς καὶ μυκηθμοὺς ἐξακουσθῆναι, καὶ εἴδωλα γενέσθαι φαντασίαν πολλῶν. οὗτος πρῶτος καὶ τοῦ κατὰ χριστιανῶν ἦρξε διωγμοῦ, καὶ Πέτρον καὶ Παῦλον τοὺς κορυφαίους τῶν ἀποστόλων ἀπέκτεινε κατὰ τὸν αὐτὸν καιρόν, ὡς ὁ Εὐσέβιος ἱστορεῖ, ἐκ παλαιοτέρων συγγραφέων μαρτυρίας παράγων. ἄλλοι δὲ κατὰ τὴν αὐτὴν μὲν ἡμέραν φασὶ τελειωθῆναι καὶ ἄμφω τοὺς κορυφαίους, ἐν ἄλλῳ δὲ ἔτει καὶ ἄλλῳ. * μετὰ δὲ Πέτρον πρῶτος ἀρχιερεὺς τῆς Ῥώμης ὁ Λῖνος ἐγένετο. ἔτι δ' ἐν τῇ Ἑλλάδι ὄντος τοῦ Νέρωνος, Ἰουδαῖοι εἰς προῦπτον ἀπέστησαν, καὶ ἐπ' αὐτοὺς τὸν Οὐεσπασιανὸν ἔπεμψε. καὶ οἱ ἐν τῇ Βρεττανίᾳ δὲ καὶ οἱ Γαλάται βαρυνόμενοι ταῖς εἰσφοραῖς, ἔτι μᾶλλον ἐκ πλείονος καὶ ἐφλέγμαινον. Γάιος δὲ Ἰούλιος Οὐίνδιξ αὐτός, κατὰ τὸν πατέρα βουλευτὴς τῶν Ῥωμαίων, ὁρῶν τοὺς ὁμοφύλους Γαλάτας ὀργῶντας πρὸς ἀπόστασιν, δι' ὧν ἐδημηγόρησεν, ὥρμησεν αὐτούς, καὶ ὥρκωσε πάντα ὑπὲρ τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου τῶν Ῥωμαίων ποιήσειν, καὶ ἑαυτὸν αὐτῷ, ἄν τι ἀτοπον πράξῃ φονεύσειν. αὐτοκράτορα δὲ Γάλβαν τὸν Σερούιον Σουλπίκιον προεχειρίσατο, γένους ὄντα εὐπατριδῶν, καὶ τότε τῆς Ἰβηρίας ἄρχοντα. καὶ ὃς τὴν ἡγεμονίαν ἐδέξατο, οὐκ ἠθέλησε δὲ τὰς τῆς αὐταρχίας ἐπικλήσεις προσλαβεῖν τότε. τῆς δ' ἀποστάσεως [illegible], ὁ Οὐίνδιξ ἑαυτὸν ἀπέσφαξε, τῶν μετ' αὐτοῦ στρατιωτῶν κινδυνευσάντων ὑπεραλγήσας, καὶ πρὸς τὸ δαιμόνιον ἀγανακτήσας, ὅτι τηλικούτου πράγματος ὀρεγόμενος τὸν Νέρωνα καθελεῖν καὶ τοὺς Ῥωμαίους ἐλευθερῶσαι, οὐκ ἐξετέλεσεν αὐτό. τοσαύτῃ γὰρ προθυμίᾳ πρὸς τοῦτο ἐχρῆτο, ὥστε τοῦ Νέρωνος δραχμὰς [illegible] πεντήκοντα μυριάδας ἐπικηρύξαντος τῷ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ κομίσαντι τοῦ Οὐίνδικος, ἐκεῖνος ἔφη, ὅτι ὁ Νέρωνα ἀποκτείνας, καὶ τὴν ἐκείνου κομίσας μοι κεφαλήν, τὴν ἐμὴν ἀντιλήψεται κεφαλήν. ὁ δὲ Νέρων μαθών, καὶ τὸν Πετρώνιον, ὃν κατὰ τῶν ἐπαναστάντων μετὰ τῶν πλειόνων προεπεπόμφει στρατευμάτων, τὰ τοῦ Γάλβα φρονήσαντα, οὐκέτι οὐδεμίαν ἐλπίδα σωτηρίας ἔσχεν, ἀλλ' ἐβουλεύσατο τούς τε βουλευτὰς ἀποκτεῖναι, καὶ τὴν πόλιν καταπρῆσαι, καὶ πλεῦσαι εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἐπειπὼν, ὅτι ἂν καὶ τῆς ἀρχῆς ἐκπέσωμεν, ἀλλὰ τό γε τεχνίον ἡμᾶς διαθρέψει ἐκεῖ. μέλλοντος δὲ ταῦτα πράσσειν, ἡ βουλὴ τὴν περὶ τὸν Νέρωνα φρουρὰν ἀπεκάλεσε, εἰσῆλθόν τε εἰς τὸ στρατόπεδον, καὶ τὸν μὲν πολέμιον ἀπέφηνε, τὸν δὲ Γάλβαν αὐτοκράτορα ἀνθείλετο. ὁ Νέρων δὲ ὡς ᾔσθετο, ὅτι ὑπὸ τῶν φυλάκων ἐγκαταλέλειπται, ἐνδὺς τὴν φαύλην στολήν, καὶ ἵππον ἐπιβὰς βελτίονα αὐτοῦ, καὶ κατακαλυψάμενος ὅπως διαλάθῃ, μετὰ Ἐπαφροδίτου καὶ τοῦ Σπόρου νυκτὸς ἔφυγε. γνωρισθεὶς δὲ ὡς καὶ πρός τινος τῶν ἀπαντησάντων αὐτοκράτωρ προσαγορευθῆναι, τῆς ὁδοῦ ἀπετράπετο, καὶ εἰς καλαμώδη τόπον τινὰ κατέφυγεν. ὁ δὲ δῆμος ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐπεὶ ἡμέρα ἐγένετο, ὑπερέχαιρε, καὶ τὴν πόλιν στεφανωμάτων ἐπλήρωσεν, καί τινες καὶ πιλίους ὡς ἠλευθερωμένοι ἐφόρουν, καὶ ἡ βουλὴ τῷ Γάλβᾳ τὰ τῇ ἀρχῇ προσήκοντα ἐψηφίσατο. ὁ δὲ ὅμιλος [illegible], καὶ συχνοὺς τῶν ἐπ' αὐτοῦ δυναστευσάντων φονεύσαντες εἷλκον. ἐκάστῃ δὲ ζητούντων οἱ στρατιῶται καὶ ἄλλοι τὸν Νέρωνα, καὶ γνόντες ὅποι ποτὲ ἦν, ἔπεμψαν ἐπ' αὐτὸν ἱππέας.

ὁ δὲ

Imperator? reſpondit, eum parturire. Partum enim tum repręſentabat. Cœpit etiam Iſthmũ perfodere: a quo cum homines abhorrerent, ſumpto ligone ipſe fodere cœpit, idem'que ſuo exemplo facere cæteros coegit. Fertur autem ſanguis ebulliſſe, cum terra primùm tangeretur, & gemitus & mugitus exauditus eſſe, & ſpectra multa apparuiſſe. Hic perſecutionis Chriſtianorum princeps, Petrum & Paulum principes Apoſtolorum interfecit, eodem tempore, ut Euſebius ex antiquorum teſtimonijs aſſerit. Nam alij eodem quidem die utrunque conſummatum eſſe tradunt, ſed anno diuerſo. * Poſt Petrum, primus pontifex Linus fuit. Nero adhuc in Græcia degens, Veſpaſianum contra Iudęos, qui iam apertè defecerant, miſit. Britanni quoque & Galli exactionibus grauari ſe, iniquis & exulceratis animis patiebantur. Itaque C. Iulius Vindex ſenatorij ordinis, ut & pater fuerat, populares ſuos iam ante ad defectionem propenſos, magis etiam concionib. inſtigauit, iureiurando adactos, ſe pro ſenatu populoque Romano facturos eſſe omnia: & ipſum, ſi quid ſecus feciſſet, occiſuros. imperatorẽ uerò Seruiliũ Sulpiciũ Galbam deſignauit, unũ patricium, tum Hiſpaniæ prætorẽ: ac is principatum quidem ſuſcepit, ſed imperij cognomentum aſſumere noluit. Cum autẽ defectio lentè procederet, Vindex prędolore propter occiſos milites ſuos ſibi ipſi manus attulit, fortunæ iratus, quòd tam præclarũ facinus occidẽdi Neronis & populi Romani liberandi ad exitũ perducere non potuiſſet. Quod tanta alacritate ab eo ſuſceptũ fuit, ut cum Nero bis millies & quingenties mille drachmas ei promitteret, qui ſibi Vindicis caput attuliſſet, dixerit, ſe ei qui Neronis interfecti ſibi caput attuliſſet, ſuum caput uiciſſim daturũ eſſe. Nero uerò cum Petronium quoque, contra ſeditioſos cum maiori parte copiarũ præmiſſum, ad Galbam defeciſſe cognouiſſet: ſpe armorũ abiecta, in animo habuit, ſenatu occiſo, & urbe incenſa, nauigare Alexandriã. atque adiecit: Etſi imperio exciderimus, tamen illic ars nos alet. Quæ dum agitaret, Senatus eius præſidio auocato, caſtra ingreſſus, Neronem hoſtem iudicauit, & Galbam eius loco imperatorem creauit. Nero ubi ſe à ſatellitibus deſtitutum eſſe uidit, uili ueſte induta, & ſimili equo conſcenſo, tecta facie ne agnoſceretur, noctu cum Epaphrodito & Sporo fugit. Agnitus, & ab obuio quodam imperator ſalutatus, uia declinata, in culmis ſe occultauit. Populus Romanus, cum diluxiſſet, gaudio exultans, urbem coronis impleuit: quidam etiam, ut in libertatem aſſerti, pileati in publicum prodierunt. Senatus, ea quæ imperatorem decent, Galbæ decreuit. Plebs Neronem & ſaltibus inceſsit, & multos qui apud eum potentes fuerant, interemptos per uiam traxit. Milites & alij Neronem quęritantes, cum latebras indagaſſent, equites contra eum miſerunt.

Quos

Iſthmi perfoſsio.

Petri et Pauli ſupplicium.

Linus.

C. Iulius Vindex.

Seruilius Sulpicius Galba imperator deſignatur.

Petronius.

Neronis fuga et interitus.

Quos cum aduentare ſenſiſſet, comites iuſsit & ipſum & ſemetipſos occidere. Quibus non obſecutis, ingemuit. Deinde Sporum irrito conatu occidere aggreſſus: Ego ſolus, inquit, nec amicum habeo, nec inimicum. Cum iam in proximo eſſent equites, ictu ſibi illato: Proh Iuppiter, inquit, quantus artifex pereo? Moribundum, & ęgre ſpiritum trahentem, Epaphroditus planè confecit. Perijt menſe Iulio. Vixit annos triginta, menſes quinq;, dies uiginti, imperauit annos tredecim, menſes octo, biduo minus. Octauo eius imperij anno, primus poſt Marcum apoſtolum & Euangeliſtam Alexandriæ epiſcopus factus eſt Anianus.

Anianus Alexādrinus.

Imperium Galbæ.

GAlba poſt Neronis interitum, decreto ſibi à Senatu principatu, etiã Rufi copijs auctus, recepit animum: ſed Cæſaris appellationem non admiſit, nec Imperatoris nomen in ullis literis uſurpauit prius, quàm legati à Senatu aduenißent. Eos qui ſub Nerone alios calumniati erant, aut falſis teſtimonijs oppreſſerant, ſupplicio affecit. Serui qui dominos dictis factiſue læſerant, eis ad pœnam dediti: pecuniç & poſſeſsiones, quas Nero donarat, repetitæ ſunt. Ab eodẽ ob crimen læſæ Maieſtatis in exilium miſſos, reuocauit: oſſa eorum qui ex imperatorio genere occiſi erant, in Auguſti monumentũ intulit, eorumq; ſtatuas repoſuit. Cæterùm cum A. Vitellium à Germanicis legionibus imperatorem ſalutatum eſſe audiuiſſet: L. Piſonem, adoleſcentem nobilem, modeſtum, prudentem, adoptatũ Cæſarem dixit. Id M. Saluius Otho ægrè ferẽs, quòd ipſe adoptatus non eſſet, ſeditionem mouit, XXX duntaxat militibus fretus. Nam cum Galbæ immolanti ſolus ex Senatoribus aſtans, aruſpicem inſidias ei portendi dicere audiſſet, ac monere ut domi maneret, nec uſq; progrederetur: ſtatim quaſi per aliam cauſam in caſtra decurrit, & à coniuratis militibus in munitionem receptus, cæteris quoq; perſuaſis, aut, ut rectius dicam, magnis pollicitationib. emptis, imperator ſtatim ſalutatus eſt. Quo Galba cognito, quoſdã in caſtra miſit, qui milites à ſententia dimouerent. Interea uerò miles quidã cum gladio cruẽto eum acceſsit, ac, Bono animo es, inquit, Imperator, Othonẽ enĩ occidi. Quod Galba credẽs, cũ in Capitoliũ ad rem diuinã faciendã properaret, in medio foro, peditũ & equitũ occurſu, ſenex, conſul, pontifex, Cæſar, imperator, multis inſpectantib. eſt trucidatus: caput eius conto præfixũ. Cum occideretur, nihil aliud locutus eſt, niſi: Ecquid mali feci? Perijt etiã Piſo, & alij multi. his peractis, milites capita illorũ in caſtra ad Othonẽ et in curiã attulerũt. Quib. cõſternati patres, lętitia ſimulata, Othoni omnia quę ad

A. Vitellius

L. Piſo.

M. Saluius Otho.

Galba cædes.

ὁ δὲ προσιόντας αὐτοὺς αἰσθόμενος, προσέταξε τοῖς παροῦσι καὶ ἑαυτὸν καὶ σφᾶς ἀποκτεῖναι. ὡς δ' οὐχ ὑπήκουον, μέγα ἐστέναξεν. εἶτα τὸν Σπόρον ἀνελεῖν θελήσας, καὶ μὴ δυνηθείς, ἐγὼ μόνος, ἔφη, οὔτε φίλον οὔτε ἐχθρὸν ἔχω. καὶ ἤδη πελασάντων τῶν ἱππέων, αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπέσφαξεν, εἰπών, ὦ Ζεῦ, οἷος τεχνίτης ἀπόλλυμαι. ψυχορραγοῦντα δ' αὐτὸν ὁ Ἐπαφρόδιτος προσκατειργάσατο. ὁ μὲν οὖν οὕτω κατὰ τὸν Ἰούλιον ἐτελεύτησε μῆνα, βιοὺς ἔτη τριάκοντα πρὸς μησὶ πέντε καὶ ἡμέραις εἴκοσιν· ἀφ' ὧν ἦρξεν ἔτη τρισκαίδεκα, καὶ μῆνας ὀκτώ, δυεῖν ἡμέραιν δέοντας. ἐν δὲ τῷ ὀγδόῳ τῆς τότε μοναρχίας ἔτει, πρῶτος ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας μετὰ τὸν ἀπόστολον καὶ εὐαγγελιστὴν Μάρκον Ἀνιανὸς γέγονεν.

Μοναρχία γάλβα καίσαρος.

ΓΑλβας δ' ἐπεὶ ὁ Νέρων διέφθαρτο, καὶ ἡ βουλὴ τὴν ἀρχὴν αὐτῷ ἐψηφίσατο, καὶ ὁ Ῥοῦφος αὐτῷ προσεχώρησεν, ἀνεδέξατο, οὐ μὴν τοι καὶ τὸ καίσαρος ἀνελάβετο ὄνομα, πρὶν ἢ τοὺς παρὰ τῆς βουλῆς πρέσβεις τοὺς πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν, ἀλλ' οὐδὲ τὸ τοῦ αὐτοκράτορος πρότερον εἰς οὐδὲν γράμμα ἐνέγραφε. τοὺς δὲ συκοφαντήσαντάς τινας ἐπὶ τοῦ Νέρωνος, ἢ ψευδομαρτυρήσαντας, ἐκόλασε. καὶ οἱ δοῦλοι οἱ κατὰ τῶν δεσποτῶν πράξαντές τι ἢ εἰπόντες, αὐτοῖς ἐκείνοις ἐπὶ τιμωρίᾳ ἐξεδόθησαν. καὶ τὰ χρήματα δὲ καὶ τὰ κτήματα, ὅσα τισὶ παρὰ τοῦ Νέρωνος ἐχαρίσθησαν, ἀπῃτήθη. τούς γε μὴν ὑπ' ἐκείνου φυγαδευθέντας ὡς ἠσεβηκότας δὴ εἰς αὐτὸν κατήγαγε, καὶ τὰ ὀστᾶ τῶν ἐκ τοῦ βασιλικοῦ γένους σφαγέντων εἰς τὸ τοῦ Αὐγούστου μνημεῖον μετεκόμισε, καὶ τὰς αὐτῶν εἰκόνας ἀνεστήσατο. οἱ δ' ἐν ταῖς Γερμανίαις στρατιῶται προστησάμενοι Οὐιτέλλιον, ἐπανέστησαν. ὁ οὖν Γάλβας τὴν ἐπανάστασιν πυθόμενος, Λούκιον Πείσωνα νεανίσκον εὐγενῆ, ἐπιεικῆ, φρόνιμον ἐθετώσατο, καὶ ἀπέδειξε καίσαρα. ὁ δὲ Ὄθων ὁ Μάρκος ὁ Σάλβιος ἀγανακτήσας, ὅτι μὴ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ Γάλβου ἐθετώθη, ἐπανέστη αὐτῷ, τριάκοντα μόνοις στρατιώταις ἐγχειρησάμενος. ἐπεὶ γὰρ θύοντι τῷ Γάλβᾳ μόνος τῶν βουλευτῶν αὐτῷ παρίστατο, καὶ τοῦ ἱεροσκόπου ἐπιβουλευθήσεσθαι αὐτὸν εἰπόντος ἤκουσε, καὶ παραινοῦντος οἴκοι μεῖναι, καὶ μηδαμῇ προελθεῖν, κατέδραμέ τι δῆθεν, ὡς ἐπ' ἄλλο τι εἰς τὸ στρατόπεδον ἀπιών, καὶ ὑπὸ τῶν συνομωμοκότων αὐτῷ στρατιωτῶν εἰς τὸ τεῖχος ἀνήχθη, καὶ τοὺς ἄλλους στρατιώτας προσεταιρισάμενος, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, ἐκπριάμενος πολλαῖς ὑποσχέσεσι, παρ' ἐκείνων τε παραχρῆμα καὶ τῶν ἄλλων ἔλαβε τὴν ἀρχήν. ὁ Γάλβας δὲ μαθὼν τὰ πεπραγμένα, ἔπεμψεν εἰς τὸ στρατόπεδον τινάς, ὡς μεταπεῖσαι τοὺς ἐν αὐτῷ δυνησόμενος. κἀν τούτῳ στρατιώτης τις γυμνὸν τὸ ξίφος καὶ ᾑμαγμένον ἀνατείνων, προσῆλθεν αὐτῷ, φάσκων, θάρσει αὐτοκράτωρ, Ὄθωνα γὰρ ἀπέκτανα. πιστεύσας οὖν ὁ Γάλβας, εἰς τὸ Καπιτώλιον ὡς θύσων ὥρμησε, καὶ ἐν μέσῃ τῇ ἀγορᾷ ἀπαντήσαντες αὐτῷ καὶ ἱππεῖς καὶ πεζοί, κἀκεῖνον γέροντα, τὸν ὕπατον, τὸν ἀρχιερέα, τὸν καίσαρα, τὸν αὐτοκράτορα, πολλῶν ὁρώντων κατέκοψαν· καὶ τὴν κεφαλὴν ἀποκόψαντες, κοντῷ ἐνέπειραν. καὶ ὁ μὲν οὕτως ἐφονεύθη, τοῦτο μόνον εἰπών, καὶ τί κακὸν ἐποίησα; ἀπέθανε δὲ καὶ ὁ Πείσων, καὶ ἄλλοι συχνοί. καὶ πράξαντες ταῦτα οἱ στρατιῶται, τάς τε κεφαλὰς ἐκείνων ἀποτεμόντες, πρὸς τὸν Ὄθωνα αὐτὰς ἐν τῷ στρατοπέδῳ καὶ εἰς τὸ συνέδριον ἐκόμισαν, ὥστε τοὺς βουλευτὰς καταπλαγέντας, χαράν τε προσποιηθῆναι, καὶ τῷ Ὄθωνι πάντα τὰ πρὸς τὴν

[illegible]

ἀναίρεσις γάλβα.

τὴν ἀρχὴν φέροντα ψηφίσασθαι. οὐκ ἐλάνθανε δέ, ὅτι αὐτὸς τὴν βουλὴν ἐβιάζετο, καὶ ὡς ἀσελγέστερον ἢ πικρότερον τοῦ Νέρωνος ἄρξειν ἔμελλε. γάλβα μὲν οὖν ζήσαντι ἔτη δύο καὶ ἑβδομήκοντα, καὶ ἡμέρας τρεῖς καὶ εἴκοσιν, ἄρξαντι δὲ μῆνας ἐννέα, καὶ ἡμέρας τρεισκαίδεκα, τοιοῦτον τέλος ἐγένετο.

Αὐταρχία καίσαρος ὄθωνος.

Ὁ δὲ ὄθων μετέγνω μὲν ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις, τῶν ἱερῶν αὐτῷ θυομένων πονηρῶν ὀφθέντων, καὶ ἄλλων σημείων αὐτῷ γενομένων, ἀλλ' οὐκ ἀσφαλῶς τῆς ἀρχῆς ἐπιβὰς ἠδυνήθη ἀναδῦναι, καὶ φυλάττων αὐτὴν, καὶ δίκην δέδωκεν. ἐν τούτοις δέ τις πλαττόμενος νέρων εἶναι, ἐκ τῆς πρὸς τὸν νέρωνα ἴσης ἐμφερείας αὐτοῦ, τὴν ἑλλάδα ὀλίγου πᾶσαν ἐτάραξε, καὶ χεῖρα κακούργων ἀνθρώπων ἀθροίσας, πρὸς τὰ ἐν τῇ συρίᾳ στρατόπεδα ὥρμησεν. ἐν κύδνῳ δὲ περαιούμενον αὐτὸν ὁ καλπούρνιος συνέλαβε καὶ ἀπέκτεινεν. ὁ δὲ ὄθων λάθρα πολλοὺς πρὸς τὸν οὐϊτέλλιον ὑπὲρ καταλλαγῆς ἔπεμψεν. ὡς δ' οὐκ ἔπειθε, πρεσβεύσας ἀπέστειλε φανερῶς. ἐπεὶ δὲ ἀπεκρίνατό τι αὐτοῖς οὐϊτέλλιος, ὅτι αὐτίκα πέμψει αὐτούς. εἶτα ἐπέμψεν ὄθων ἰσχὺν κατά τε γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν, ἡττήθη δὲ διὰ πολυαρχίαν, οὐ δι' ἀσθένειαν, καὶ τῆς ῥώμης δὲ ἐξωρμήθη, καὶ σὺν πρώτοις ἐξῆλθεν. μέρος δέ τι τῆς δυνάμεως τῷ πρόκλῳ δοὺς, αὐτὸς ἀνεχώρησε, λέγων μὴ φέρειν μάχην ἀνθρώπων ὁμοφύλων ἰδεῖν. ὅθεν μαλακίαν αὐτοῦ καταγνόντες οἱ στρατιῶται καὶ οἱ στρατάρχαι, οὐδὲν τῶν δεόντων ἔπραξαν, ἀλλ' ἡττήθησαν, καὶ τοῖς τοῦ οὐϊτελλίου ἐπικηρυκεύσαντο, καὶ αὐτομόλησαν σφίσι. τῷ δὲ ὄθωνι ἤγγειλε ταῦτα ἱππεύς, καὶ ἀπιστούμενος, εἴθε, ἔφη, ταῦτα ψευδῆ καῖσαρ ἦν· καὶ εἰπὼν, ἑαυτὸν διεχρήσατο. πιστευσάντων δ' ἐκ τούτου πάντων, καὶ ἑτοίμως ἐχόντων ἀναμαχέσασθαι (οἵ τε γὰρ δορυφόροι συχνοὶ ἦσαν, καὶ ἕτεροι οὐκ ὀλίγοι ἧκον ἤδη) καὶ ἱκετευόντων αὐτὸν, μήθ' ἑαυτὸν μήτε σφᾶς προδοῦναι· πάντων γὰρ (ἔλεγον) ὑπὲρ σοῦ ἑτοίμως ἀποθανούμεθα· ὁ ὄθων, πολὺ δικαιότερον εἶναι, εἶπεν, ἕνα ὑπὲρ πάντων, ἢ πολλοὺς ὑπὲρ ἑνὸς ἀπολέσθαι, καὶ μὴ βούλεσθαι δι' ἕνα ἄνδρα τὸν δῆμον τῶν ῥωμαίων στασιάζειν, καὶ τοσοῦτον ὄχλον ἀνθρώπων φθείρεσθαι. ταῦτ' εἰπὼν, εἰς τὸ δωμάτιον ἀνεχώρησε, καί τινα τοῖς τε οἰκείοις καὶ τῷ οὐϊτελλίῳ ὑπὲρ αὐτῶν ἐπιστολὰς, τά τε γράμματα ὅσα τινὲς αὐτῷ κατ' ἐκείνου ἐγγεγράφασαν, ἔκαυσεν, ὥστε μηδένα ἐξ αὐτῶν φωραθέντα κινδυνεῦσαι· καὶ καλῶν ἕνα ἕκαστον τῶν προσιόντων, ἠσπάζετο αὐτοὺς, καὶ ἐδίδου σφίσι χρήματα. κἀν τούτῳ ταραχῆς γενομένης στρατιωτῶν, ἐξῆλθε, καὶ καταστείλας αὐτοὺς, οὐ πρότερον ἀνεχώρησε, πρὶν ὅσον τὸ ἀσφαλὲς ἄλλους ἀλλαχοῦ πέμψαι. καὶ οὕτως ἐπεὶ μηδὲν ἔτι ταραχῶδες ἐγίνετο, ἑαυτὸν κατεχρήσατο· καὶ οἱ στρατιῶται τὸ σῶμα αὐτοῦ ἔθαψαν, καί τινες αὐτῷ ἐπικατέσφαξαν ἑαυτούς. τοιοῦτο τὸ τέλος τῷ ὄθωνι γέγονε, ζήσαντι μὲν ἑπτὰ καὶ τριάκοντα ἔτη, ἄρξαντι δὲ ἡμέρας ἐνενήκοντα, ὅθεν καὶ τὴν ἀσέβειαν καὶ τὴν πονηρίαν τοῦ βίου συνεσκίασε. κάκιστα γὰρ ἀνθρώπων ζήσας, κάλλιστα ἀπέθανεν. οἱ δὲ στρατιῶται εὐθὺς μὲν ἐταράχθησαν, καὶ ὑπ' ἀλλήλων πολλοὶ ἀνῃρέθησαν. εἶτα ὁμονόησαν, καὶ προσεχώρησαν τοῖς κεκρατηκόσιν.

περὶ ψευδονέρωνος.

[illegible]

[illegible]

Αὐτάρ

imperium pertinent, decreuerunt. Neque uerò obſcurũ erat, cum Senatui uim feciſſe, & petulantius atque acerbius ipſo Nerone imperaturum eſſe. Galba annos ſeptuaginta duos, dies tres et uiginti natus, imperij menſe nono, et die decimo tertio, hunc exitum habuit.

Imperium Othonis.

OThonem, cum exta ſacrificanti parum fauſta eſſent, alia' que ſigna apparuiſſent, perpetrati facinoris pœnituit: ſed imperio, quod ſemel ſuſceptum deponere non licebat, retento, pœnas dedit. Interea quidam ob liniamentorum corporis ſimilitudinem ſe Neronem eſſe profeſſus, totam penè Græciam conturbauit: & manu ſicariorum comparata, ad Syriacas legiones properauit. Sed cum Calphurnius in traiectu Cydni amnis comprehenſum interfecit. At Otho clàm multos ad Vitellium reconciliandum, cum nihil impetraſſet, apertè legatos miſit. Quos cum Vitellius nullo reſpõſo dignatus eſſet, atque etiam retinuiſſet: copijs terra mariq; miſſis, nõ ex imbecillitate, ſed propter ducum multitudinem uictus, ipſe Roma cum primoribus egreſſus eſt: & parte militum Proclo data, receſsit, ſe pugnam ciuium inter ſe uidere poſſe negãs. Itaq; milites & duces ignauiam eius pertęſi, re malè geſta, ad Vitellianos defecerunt. Quod cum eques quidam Othoni nunciaſſet, atque is non crederet: Vtinam, inquit, Cæſar hæc falſa eſſent. ſeq; ſtatim interfecit. Deinde cum omnes de pugnæ euentu non amplius dubitantes, denuò Martis aleam experiri parati eſſent (nam & ſatellites multi, & alij non pauci aberant) eumq; rogarent, ne ſemetipſum & ipſos deſtitueret: ſe enim omnes libenter pro eo morituros: Otho, multo æquius eſſe dixit, unum pro omnibus, quàm multos pro uno perire: neq; ſe commiſſurum, ut ob unum uirum populi Romani ſeditio orireetur, & tanta hominum multitudo interiret. His dictis, in conclaue ingreſſus, cum nonnulla ad ſuos, et ad Vitellium de ſuis ſcripſiſſet, literis ad ſe contra illum ſcriptis crematis, ne cui periculum inde crearetur, ſingulos ſalutauit, & pecunia donauit. Interea militum tumultu orto, exijt: eoq; ſopito, non prius diſceſsit, quàm alios aliò in loca tuta miſiſſet. ac ita demũ, cum tranquilla eſſent omnia, ſeipſum interfecit. Milites cadauer eius ſepeliuerunt, multi quoq; ſuper eo ſe iugularunt. Hic Othonis fuit exitus, cum annos XXXVII uixiſſet, dies LXXXX imperaſſet, quo ætatem ſuperiorem impiè & ſceleratè actam obumbrauit, & uitam omnium flagitioſiſſimam morte honeſtiſsima decorauit. Poſt eius obitum, milites ſtatim tumultuati ſunt: & multis inuicem cæſis, gratia reconciliata ſe aduictores contulerunt.

Pſeudonero.

Otho reconciliatione Vitellij deſperata, ſeipſum interfecit.

Otho uitã flagitioſam morte honeſta claudit.

Vitellij

Vitellij imperium.

Romani cognito Othonis interitu (nam, ut antè dictum eſt, urbe aberat) Vitellium imperatorem deſignarunt. Cui mors Othonis in Gallijs uerſanti nunciata eſt, ubi cum uxor cum filiolo ſex annos nato conuenit, quem pro ſuggeſto Germanicū & Cæſarē deſignauit. Iam cum diuinationib. deditus eſſet, nec ſine ijs uel minima ſuſciperet, tum aſtronomos, poſt etiam ariolos pepulit, certo die præſtituto, intra quem tota Italia excederent. *Aſtrologi Vitellio diē dicunt.* Qui noctu uiciſſim ſchedis propoſitis ei denunciarunt, ut intra eum diem è uita excederet, quo exceſſit. *Intemperātia Vitellij.* Cum autem luxui & laſciuiæ deditus, & à prima ætate in cauponis, ſoro aleatorio, ſaltationibus & aurigationib. uerſatus eſſet, & infinita in eas res pecunia inſumpta, multum æris alieni feciſſet, tum aucto luxu inſolentius ſe geſſit, maioresq; ſumptus fecit. Maximā diei partem, & noctu quoq;, ſe citra ullam ſatietatē ingurgitando, & ſubinde quæ ingeſſerat, reuomēdo, ut ſolo cibariorū tranſitu ali uideretur: quæ res efficiebat, ut perpetuam crapulam tolerare poſſet, cum eius compotores peſſimè haberēt. E quo numero cum quidam propter morbum per aliquot dies à ſodalitate abfuiſſet, ſe omnino periturum fuiſſe dixit, niſi ægrotaſſet. Nec totum tempus imperij eius quicquā aliud fuit, niſi ebrietas & commeſſationes. Quis autem ſingula commemoret? cum inter omnes cōſtet, eum imperij ſui tempore bis millies, centies, quinquagies centena millia drachmarū in cœnas inſumpſiſſe. Sæpè etiam apud alios conuiuatus eſt: eodemq; die alius ei ientaculū, alius prandium, alius cœnam, alius bellaria poſt cœnam, ad leniendam crapulam præbuerunt. *Vitellij uirtutes.* Inter hæc uitia uirtutes ei non deſuerunt. Monetam enim ſub Nerone, Galba, Othone percuſſam retinuit, imaginibus eorum nihil offenſus. & quæ aliquibus donata fuerant, omnia rata habuit, neq; cuiquam quicquam eripuit: neque ea quæ ex contributionib. debebātur exegit, neq; cuiuſq; bona publicauit: paucis dūtaxat Othonianæ factionis occiſis, neq; tamen eorum bona cognatis eripuit. Eorum item cognatis, qui prius occiſi fuerant, ea reſtituit omnia, quę adhuc in publico reperiebantur. Neq; teſtamenta aduerſariorum, qui in bello ceciderant, reprehendit. Vetuit, ne ſenatores & equites in arena pugnarent, aut in orcheſtra ſe ſpectandos præberent: atq; ob hęc laudabatur. *Prodigia.* Nunciato motu Iudaico, in magno terrore fuit, cùm ob alia prodigia, tum quòd luna bis defeciſſe præter ſolitū uidebatur, & quarto & ſeptimo die obſcurata. Simul etiam duo ſoles uiſi, alter ab occaſu, alter ab oriente: ille infirmus & pallidus, hic robuſtus. *Veſpaſianus imperiū capeſſit.* Motus illius hæc ratio fuit. Veſpaſianus in Iudęa degens, quò eum à Nerone propter Iudæorum defectionem miſſum fuiſſe iam diximus, filium Titum ad Galbam ſalutandum miſit.

Ἀνάῤῥησις Βιτελλίου καίσαρος.

Οἱ δ᾽ ἐν τῇ Ῥώμῃ τὸ πάθος μαθόντες τοῦ Ὄθωνος (ἀπεδήμει γὰρ τοῦ ἄστεος, ὡς προείρηται) αὐτοκράτορα τὸν Βιτέλλιον ἀνηγόρευον. ὄντι δ᾽ ἐν τῇ Γαλατίᾳ, ὁ θάνατος ἀγγέλλεται τοῦ Ὄθωνος. ἦλθε δὲ πρὸς αὐτὸν καὶ ἡ γυνὴ καὶ τὸ παιδίον, ὃ καὶ ἐπὶ βήματος Γερμανικόν τε καὶ αὐτοκράτορα ἐπωνόμασεν ἑξαετὲς ὄν. φιλόμαντις δὲ ὑπάρχων, καὶ μηδὲ τὸ βραχὺ πράσσων ἄνευ αὐτῶν, τότε μὲν τοὺς ἀστρονόμους, ὕστερον δὲ καὶ τοὺς γόητας ἐξήλασε, προθεὶς ῥητὴν τὴν ἡμέραν ἐν ᾗ ἀπάσης ἐκχωρῆσαι τῆς Ἰταλίας. κἀκεῖνοι νυκτὸς ἀντιπροθέντες γράμματα, ἀντιπαρήγγειλαν αὐτῷ ἀπαλλαγῆναι τοῦ βίου ἐντὸς τῆς ἡμέρας ἐν ᾗ ἐτελεύτησεν. ἦν δὲ τρυφῇ τε καὶ ἀσελγείᾳ προσκείμενος, καὶ ἀπ᾽ ἀρχῆς τοιοῦτος ὢν, οἷος περὶ τὰ καπηλεῖα καὶ τὰ κυβευτήρια, καὶ τοὺς ὀρχηστὰς, καὶ τοὺς ἁρματηλάτας ἐκδεδαπανηκέναι. καὶ ἀμύθητα διὰ τὰ τοιαῦτα ἀνήλισκε, καὶ διὰ τοῦτο καὶ δάνεια πολλὰ εἶχε. τότε δὲ καὶ μᾶλλον ὕβριζε, καὶ τὸ τῆς ἡμέρας τὸ πλεῖστον, τό τε νυκτὸς ἐδαπάνα ἀπλήστως ἐμφορούμενος, καὶ συνεχῶς ἐξεμῶν, ὡς μόνῃ τῇ διόδῳ τῶν σιτίων τρέφεσθαι. ἀφ᾽ οὗπερ καὶ αὐταρκεῖν ἐδύνατο. οἱ δὲ συνδαπανῶντες αὐτῷ πάνυ κακῶς ἀπηλλάττοντο. ἔφη γοῦν ὥς τις αὐτῶν νοσήσας, καὶ διὰ τοῦτο ἡμέρας τινὰς τοῦ συσσιτίου ἀπολειφθεὶς, εἶπεν, ὡς εἰ μὴ ἐνόσησε, πάντως ἂν ἀπολώλει. καὶ ἦν ἐν ὅλῳ ὁ χρόνος ὁ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ σύμπας οὐδὲν ἄλλο, ἢ μέθαι τε καὶ κῶμοι. καὶ τί ἄν τις καθ᾽ ἕκαστον αὐτοῦ καταλέγοι; ὁπότε πρὸς πάντων ὡμολόγηται, δύο μυριάδας μυριάδων καὶ χιλιάδας πεντακοσίας ἐν τῷ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ χρόνῳ ἐς τὰ δεῖπνα αὐτοῦ δεδαπανῆσθαι. πολλάκις δὲ καὶ παρ᾽ ἄλλοις εἱστιᾶτο, καὶ τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἄλλοι μὲν ἀκρατίσασθαι παρέσχον αὐτῷ, ἄλλοι δὲ ἀριστῆσαι, ἕτεροι δὲ δεῖπνον, καὶ ἕτεροι μεταδόρπιά τινα πλησμονῆς παραμύθια. οὐ μὴν δὲ βίου ἦν ἄμοιρος παντάπασι καὶ καλῶν ἔργων. τό τε γὰρ ἐπὶ Νέρωνος, καὶ τὸ ἐπὶ Γάλβα, τό τε Ὄθωνος κοπὲν νόμισμα ἐτήρησεν, οὐκ ἀγανακτῶν ταῖς εἰκόσιν αὐτῶν· καὶ ὅσα τισὶν ἐδεδώρητο, ἐφύλαξε, μηδένα μηδὲν ἀφελόμενος. καὶ οὔτε τὰ ἐκ τῶν συντελειῶν ὑποφληθέντα ἀπῄτησεν, οὔτε οὐσίαν τινὸς ἐδήμευσεν, ὀλίγους μὲν πάνυ τῶν τὰ Ὄθωνος πραξάντων ἀποκτείνας, μηδὲ τὰς ἐκείνων μέν τοι οὐσίας τοὺς προσήκοντας σφῶν ἀποστερήσας. καὶ τοῖς οἰκείοις δὲ τῶν πρότερόν ποτε θανατωθέντων ἐδωρήσατο πάντα, ὅσα ἐν τῷ δημοσίῳ εὗρεν. ἀλλ᾽ οὐδὲ τὰς διαθήκας τῶν ἀντιπολεμησάντων αὐτῷ, καὶ ἐν ταῖς μάχαις πεσόντων ᾐτιάσατο. ἀπηγόρευσε δὲ καὶ τοῖς βουλευταῖς καὶ τοῖς ἱππεῦσι μονομαχεῖν, ἢ ἐν ὀρχήστρᾳ θέαν τινὰ παρέχειν. καὶ διὰ ταῦτα ἐπῃνεῖτο. ἐπὶ τούτοις ἠγγέλθη αὐτῷ ἡ ἐν Ἰουδαίᾳ κατ᾽ αὐτοῦ ἐπανάστασις, καὶ δεινῶς κατέδεισε δι᾽ αὐτήν, ἄλλων τε συμβάντων σημείων, καὶ τῆς σελήνης παρὰ τὸ καθεστηκὸς δὶς ἐκλελοιπέναι δοξάσης. καὶ γὰρ τετάρτῃ καὶ ἑβδομαίᾳ ἐσκιάσθη. ἥλιοί τε ἅμα δύο ὤφθησαν ἐκ τε τῶν ἀνατολῶν καὶ ἐκ τῶν δυσμῶν, ὁ μὲν ἀσθενὴς καὶ ὠχρός, ὁ δ᾽ ἐκ τῶν ἀνατολῶν ἰσχυρός. ἐπανάστασις δὲ ἦν τοιάδε. Οὐεσπασιανὸς ἐν Ἰουδαίᾳ διατρίβων (ὡς γὰρ ἤδη ἱστόρηται, παρὰ Νέρωνος ἐκεῖσε σταλεὶς διὰ τὴν τῶν Ἰουδαίων ἀποστασίαν) τῷ μὲν Γάλβᾳ εἰς ἀσπασμὸν τὸν υἱὸν ἔπεμψε Τίτον, προσκυνήσοντα αὐτόν.

[illegible]

[illegible]

ἐπειδὴ

Tito

ἐπανελθόντος δὲ τοῦ Τίτου, ἐπεὶ καθ' ὁδὸν ἐμεμαθήκει τὴν τοῦ Οὐιτελλίου καὶ τοῦ Ὄθωνος ἐπανάστασιν, πρὸς μοναρχίαν καὶ αὐτὸς ὡρμήθη, κατὰ τὸν Δίωνα. ὡς δὲ Ἰώσηπος ἐν τῇ τῆς ἁλώσεως ἱστορίᾳ φησίν, οἱ μετ' αὐτοῦ στρατιῶται μαθόντες ὅτι μὲν ἐν τῇ Εὐρώπῃ Γαλάτες στασιάσαντες, Γάλβαν προχειρίσασθαι αὐτοκράτορα, οἱ δὲ ἐν Γερμανίᾳ στρατευόμενοι ἀνθελέσθαι τὸν Οὐιτέλλιον, οἱ δὲ ἐν τῇ Ῥώμῃ προχειρίσασθαι Ὄθωνα, καὶ αὐτοὶ τὴν μοναρχίαν τῷ σφετέρῳ στρατηγῷ ἐψηφίσαντο, καὶ παρακροτήσαντες ἀλλήλους, ἀνηγόρευσαν τὸν Οὐεσπασιανὸν αὐτοκράτορα, καὶ σώζειν τὴν τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν κινδυνεύουσαν παρεκάλουν. ἀρνουμένου δὲ ἐκείνου, οἱ μὲν ἡγεμόνες προσέκειντο, οἱ δὲ στρατιῶται περιχυθέντες ξίφεσιν, ἀνελεῖν ἠπείλουν αὐτόν. πείθεται οὖν, καὶ πρῶτον ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τῆς Αἰγύπτου ἡγεμόνι ἐπιστέλλει περὶ τῶν κατ' αὐτόν, καὶ ὃς εὐθὺς ἀνηγόρευσεν αὐτὸν αὐτοκράτορα. Οὐεσπασιανὸς δὲ τοῦτο μαθών, τὸν μὲν τῆς Συρίας ἡγεμόνα Μουκιανὸν εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐπὶ τὸν Οὐιτέλλιον ἐπέμψεν. ὅτε καὶ τὸν Ἑβραῖον Ἰώσηπον, ὃς αὐτὸν ἔτι ζῶντος τοῦ Νέρωνος αὐτοκράτορα προσειπεῖν ἐθάρρησε, δεσμώτην ὄντα ἔτι παρ' αὐτῷ, καὶ αἰχμάλωτον, καλέσας πρὸς ἑαυτόν, οἷα προμαντευσάμενον αὐτῷ τὴν ἀρχὴν λυθῆναι κελεύει. τοῦ δὲ Τίτου τῷ πατρὶ Οὐεσπασιανῷ δίκαιον εἰπόντος εἶναι, καὶ τὸ ὄνειδος τοῦ Ἰωσήπου ἀφαιρεθῆναι σὺν τῷ σιδήρῳ· ἔσεσθαι δὲ ἴσα, εἰ μὴ λυθῶσι τὰ δεσμά, ἀλλὰ διακοπῶσιν, ὃ ἐπὶ τῶν μὴ δεόντως δεθέντων πράττεται· συνευδοκεῖ καὶ ὁ Οὐεσπασιανός, καὶ παρελθών τις διακόπτει πελέκει τὴν ἅλυσιν. ὁ γὰρ Ἰώσηπος, ὡς αὐτὸς ἐκεῖνος ἱστόρησε, χρησμόν τινα ἐν γράμμασιν ἱεροῖς εὑρηκώς, δηλοῦντα ὡς ἄρξει τις ἀπὸ τῆς χώρας αὐτῶν τῆς οἰκουμένης, διὰ τὰς ἐν τῇ Ῥώμῃ στάσεις, καὶ τῶν ἐκεῖ βασιλέων τὰς συνεχεῖς ἀλλαγάς, εἰς τὸν Οὐεσπασιανὸν τοῦτον ἀνέλαβε τὸν χρησμόν, καὶ εἰ τὸ κράτος προεμαντεύσατο. τούτου δὲ τοῦ χρησμοῦ μέμνηται καὶ Ἀππιανὸς ἐν τῷ εἰκοστῷ δευτέρῳ λόγῳ τῆς ἱστορίας αὐτοῦ Ῥωμαϊκῆς. ἀκριβέστερον δὲ αὖ, ἢ ἀληθῶς μάλιστα νομισθείη, τὸ ἐπὶ τοῦ σωτῆρος τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν χρησμὸν ἐκληφθῆναι. οὐ γὰρ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης Οὐεσπασιανὸς ἐβασίλευσε, κατὰ τὸν χρησμόν, ἀλλὰ τῶν ὑπὸ Ῥωμαίους μόνος, πολὺ δὲ τῆς οἰκουμένης ἦν, ὃ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς ἦν ἐκτός. ὁ δὲ κύριος συμπάσης τῆς οἰκουμένης ἐβασίλευσέ τε καὶ βασιλεύει, ᾧ παρὰ τοῦ πατρὸς
" ἐρρήθη, αἴτησαι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν
" σου, καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς.
Οὐεσπασιανὸς δὲ πρὸς Ἀλεξάνδρειαν ὥρμησεν, ἔνθα καὶ ἀπὸ τῆς Ῥώμης εὐηγγελίσθη παρ' αὐτῷ, ὡς Οὐιτέλλιος μὲν ἀπεσφάγη, αὐτὸς δὲ αὐτοκράτωρ ὑπό τε δήμου καὶ τῆς συγκλήτου ἀνηγορεύθη, καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Δομετιανὸς εἰς ἡγεμονίαν προεχειρίσθη μέχρι τῆς αὐτοῦ πρὸς τὴν Ῥώμην ἀφίξεως. ὁ δὲ τοῦ Οὐιτελλίου θάνατος τοῦτον τὸν τρόπον ἐγένετο. ἤδη οἱ Οὐεσπασιανοὶ στρατιῶται πεπλησιακότες ἦσαν τῇ Ῥώμῃ, καὶ εἰς αὐτὴν εἰσβαλόντες, οὐδὲν ὅ,τι τῶν δεινῶν οὐκ ἐποίησαν. τῆς δὲ πόλεως πορθουμένης ὁ Οὐιτέλλιος φοβηθείς, χιτωνίσκον τε ῥακώδη περιβαλόμενος, ἐς οἴκημα σκοτεινόν, ἐν ᾧ κύνες ἐδέδεντο, κατεκρύφθη, διανοούμενος νυκτὸς ἐς τὴν Ταρρακίναν πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἐκδρᾶναι. ἀναζητήσαντες δὲ οἱ στρατιῶται αὐτόν, συνέλαβον φορυτοῦ πεπλησμένον καὶ αἵματος (ὑπὸ γὰρ τῶν κυνῶν ἐλελύμαντο) καὶ τὴν ἐσθῆτα περιρρήξαντες αὐτοῦ, καὶ εἰς τοὐπίσω τὼ χεῖρε δεσμήσαντες, βρόχον τε περιθέντες αὐτῷ περὶ τὸν τράχηλον, οἱ μὲν ἐρράπιζον, οἱ δὲ τῆς γενειάδος ἔτιλλον, πάντες δὲ ἔσκωπτόν τι τε ἄλλα, καὶ τῆς ἀσωτίας αὐτοῦ. αἰσχυνομένου δὲ ἐπὶ τούτοις, καὶ

Οὐεσπασιανοῦ αὐτοκράτορος ἀναγόρευσις.

Χρησμὸς ὁ Ἰώσηπος περὶ τῷ Οὐεσπασιανῷ, ὡς ἄρξει.

Θάνατος καὶ τρόπος θανάτου Οὐιτελλίου.

Tito autē reuerſo (nam in uia ſeditionē Othonis & Vitellij didicerat) & ipſe (ut Dion refert) regnum affectauit. Ioſepho uerò autore, in excidio Iudaico, milites eius cum audiſſent, à Gallis Europæis Galbam per ſeditionem Imperatorem eſſe creatum, à Germanicis legionibus Vitelliū, à Romanis Othonem: ipſi quoque ſuo duci imperium decreuerunt: atque alijs alios concitantibus, Veſpaſianum Imperatorem ſalutarunt: hortati, ut periclitanti Reipublicæ ſubueniret. Refraganti, tribuni inſtiterunt: & milites ſtrictis enſibus circumſtantes, mortem ſunt minati. Paret igitur: & primùm ad Aegypti prætorem ſcribit, quo loco res ſuæ ſint: à quo ſtatim ſalutatus eſt Imperator. Deinde Mutianum Syriæ prętorem in Italiam contra Vitellium mittit. Quo tempore Ioſephum Hebræum, quem, uiuente adhuc Nerone, Imperatorem ſe appellare auſum, captiuum adhuc in uinculis tenebat, ob eam diuinationem ſolui iuſsit. Tito uerò hortāte, ut ei unà cum ferro etiam ignominia demeretur (quod fiebat, cum uincula non ſoluebantur, ſed diſſecabantur: atq; in eos uſurpabatur, qui per iniuriam uincti eſſent) approbante Veſpaſiano, quidam ſecuri cathenam diſſecuit. Ioſephus enim (ut ipſe narrat) quum in ſacris literis oraculum repperiſſet, fore ut quidam ex Iudæa orbi terrarum imperaret: id oraculum, ob Romanorum ſeditiones, & Imperatorum frequētes mutationes, ad Veſpaſianum retulit, eiq; uaticinatus eſt imperium. Eius oraculi meminit etiam Appianus hiſtoriæ Romanæ libro XXII. Rectius autem ac ueriſsimè id oraculum de ſeruatore humani generis, Domino Ieſu Chriſto, intelligetur. Neque enim toti terrarum orbi Veſpaſianus imperauit: ſed Romanis prouincijs duntaxat, extra quas multa alia regna fuerunt. At Dominus toti orbi dominatus eſt, & dominatur. cui à patre dictum eſt: Petito à me, "
& dabo tibi gētes hæreditatem tuam, & poſ- "
ſeſsionem tuam fines terræ. Veſpaſiano Ale- "
xandriam profecto, Roma nuncij uenerunt de cæde Vitellij: & ut ipſe à ſenatu populoq; Romano Imperator declaratus, & filius Domitianus principatum in eius aduentum tenere iuſſus eſſet. Vitellius autem hoc modo perijt. Veſpaſiani milites, cum prope Romam, atq; in ipſam urbem ueniſſent, nullo uiolentiæ genere abſtinuerunt. Cum autem urbs uaſtaretur, Vitellius ſibi metuens, induta pannoſa tunicula, in obſcuram domunculam, ubi canes alligati erant, ſe abdidit, noctu Tarracinas ad fratrem confugere cogitans. Milites uerò eum repertum, illuuie & ſanguine plenum (nam à canibus morſus fuerat) lacerata ueſte, manibus poſt tergum reuinctis, & laqueo collo iniecto, partim colaphis cæciderunt, partim barbam euellerunt: omnes uerò luxum ei opprobrarunt. Ob quæ uerecundantem, & humum

Oraculum Ioſephi, ad Veſpaſianum accommodatum.

Vitellij interitus.

Ab eo tēpore ſe inuiſum illis facta ſua ægrè ferentibus eſſe ratus, gladiū etiam in urbe geſtauit: & homines ſuſpectos inter ſe commiſit, ne conſentirent, cum unoquoq; tanq̃ fidiſsimo de cæteris colloquens, donec eius conſilio perſpecto, cum inſidiatoribus condonarūt. Cum ſenatores ob quoſdā non condemnatos in metu eſſent: Protogenes quidam, ſæuiſsimorum Caij mandatorū miniſter, duos circumferre libellos ſolitus, quorū alterum enſem, alterū pugionem uocabat, curiam ingreſſus: cum omnes ei dexteras porrigerēt ſcilicet, toruo uultu Scribonium Proclum intuitus: Et tu me, inquit, ſalutare audes, Imperatori tam infenſus? Quo cæteri audito, ſenatorem illum diſcerpſerunt. Ea re delectatus Caius, ſe recōciliatum eſſe ſenatui dixit. Omnibus ei aſſentantibus, & alijs Heroē, alijs Deū appellantibus, in magnā incidit inſaniam. Nam prius etiam humana conditione maior haberi uolebat, & ſe Iouem eſſe, & cum Luna rem habere iactabat, eaq; de cauſa potiſsimum ſe cōſuetudine ſororum uti profitebatur, & deorum dearumq; omniū perſonas agebat. Fiebat Iuno, Diana, Venus, & pro nominū mutatione habitū quoq; mutabat. Proinde aliàs effœminatus cernebatur, craterē & thyrſum geſtans: aliàs uirilis, claua & leonina pelle ornatus: aliàs imberbis, aliàs barbatus, & tridentē ſuſtinebat, & fulmen uibrabat, & uirginem uenatricē referebat. atq; iterum muliebrem habitum omnibus aſciticijs & appoſiticijs rebus exquiſitè repręſentabat, ac quiduis potius q̃ homo imperator uideri malebat. Cum igitur aliquando Iouis habitu in ſublimi ſella ius diceret: Gallus quidam eo uiſo riſit, & à Caio rogatus, Quis ei eſſe uideretur? reſpondit, magnum delyramentū, nihil graue paſſus. Nā cūm ſutor eſſet, negligebatur, Salutauit paucos. cæteris, etiā ſenatoribus, manum aut pedem porrexit adorandū. Cum omnes ei adularentur, aliquādo ad L. Vitellium, uirum nobilem & cordatum, dixit, ſe cum Luna rem habere: eumq; rogauit, an deæ congreſſum uidiſſet? Is uerò humū intuens inſtar admirantis, exigua & tremula uoce: Vobis, inquit, diuis duntaxat domine, inuicē intueri fas eſt. In eam porrò inſaniam Caius uenit, ut ab Aſianis Mileti templum ſibi iuberet extrui. Sunt & Romæ duo ei templa condita: quorum alterum ipſe in palatio ſibi extruxit, alterum à ſenatu ei & decretum eſt, & ædificatum. Cum Ioue expoſtulabat, quòd Capitoliū præoccupaſſet. Imagines ſuas quóuis terrarum miſſas adorari iuſſit. Templū Hieroſolymitanū in ſuā ędem commutauit, ut Caij noui illuſtris Iouis appellaret: quāuis hoc Ioſephus in ſuis Antiquitatib. diſsimularit. eaq; res Iudaicæ defectionis initiū fuit. Sacerdotes ſibi multos legit, & ipſe ſibi immolauit. Machinis quibuſdā tonitrib. tonitrua, fulgurib. fulgura regeſsit. cōtra fulmina lapides eſt eiaculatus, illud Homericū ſubinde uſurpās: Tollito me, uel ego te. Sub hoc Cęſare Pilatus, ut Euſebius ex Olympiadū ſcriptorib. refert, in tantas calamitates incidit, ut diuina uindicta urgente, manus

Protogenis gladius & pugio.

Caius in omnes mutatur deos.

Galli ſutoris libertas

»

L. Vitellij prudens ſimulatio.

Caij noui illuſtris Iouis templum.

Caius Salmoneum imitatur.

Caßius Cherea & Cornelius Sabinus Caium tollunt.

ἐξ ἐκείνου δὲ μισεῖσθαι νομίζων, καὶ ἄχθεσθαι τοῖς πραττομένοις ἐκείνους, ὑποπτεύων σφᾶς, καὶ ξίφος ἐν τῇ πόλει περιεζώννυτο, καὶ συνέβαλλεν αὐτοὺς ἀλλήλοις, ὅπως μὴ συμφρονῶσι, κατὰ μόνας ἑκάστῳ ὡς πιστοτάτῳ διαλεγόμενος περὶ τῶν λοιπῶν, μέχρις οὗ συνιδόντες τὸ ἐπιχείρημα, προσέκειντο αὐτῷ τοῖς ἐπιβουλεύσασι. τῶν δὲ βουλευτῶν ὅτι μὴ κατεψηφίσαντό τινων, περιφόβων ὄντων, Πρωτογένης τις πρὸς τὰ χαλεπώτατα τῷ Γαΐῳ ὑπουργῶν, ὥστε καὶ βιβλίδια περιφέρειν, ὧν τὸ μὲν ξίφος, τὸ δὲ ὠνόμαζεν ἐγχειρίδιον, εἰσῆλθεν εἰς τὸ συνέδριον, καὶ πάντων δεξιουμένων αὐτὸν, ὡς εἰκὸς, δριμύ τι προσέβλεψεν ἐς Σκριβώνιον Πρόκλον, εἰπὼν, καὶ σύ με ἀσπάζῃ, μισῶν οὕτω τὸν αὐτοκράτορα; ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ παρόντες, περιέσχον τὸν συμβουλευτὴν, καὶ διεσπάσαντο. ἐφ' ᾧ ἡσθεὶς ὁ Γάϊος, καὶ ἔφη καταλλάχθαι αὐτοῖς. ἐπαινούντων δὲ αὐτὸν, καὶ τῶν μὲν ἥρωα, τῶν δὲ θεὸν ἀποκαλούντων, δεινῶς ἐξεφρόνησεν. ἠξίου μὲν γὰρ καὶ πρότερον ὑπὲρ ἄνθρωπον νομίζεσθαι, καὶ τῇ σελήνῃ συγγίνεσθαι, καὶ Ζεὺς εἶναι ἐπεκαλεῖτο, καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα ταῖς ἀδελφαῖς προεφασίζετο μίγνυσθαι, καὶ πάντας θεοὺς ὑπεκρίνετο, καὶ τὰς θηλείας αὐτάς. καὶ Ἥρα, καὶ Ἄρτεμις, καὶ Ἀφροδίτη ἐγίνετο, καὶ πρὸς τὴν τῶν ὀνομάτων μετάθεσιν καὶ πᾶν τὸ σχῆμα μετημείβετο, ὥς ποτε μὲν θηλυδρίαν ὁρᾶσθαι αὐτὸν, καὶ κρατῆρα καὶ θύρσον φέρειν, ποτὲ δὲ ἀρρενωπὸν, καὶ ῥόπαλον καὶ λεοντῆν ἐστεμμένον· καὶ αὖθις λειογένειον, ἢ πωγωνίαν δείκνυσθαι, τρίαιναν ἐκράτει, καὶ αὖ τὸν κεραυνόν. παρθένον τε κυνηγετικὴν ὡμοιοῦτο, καὶ ἐγυναικίζετο αὖθις, καὶ τῇ στολῇ καὶ τοῖς προσθέτοις καὶ περιθέτοις ἀκριβῶς ἐπεκοσμεῖτο, καὶ πάντα μᾶλλον ἢ ἄνθρωπος δοκεῖν αὐτοκράτωρ ἐβούλετο. καί ποτε ἰδών τις αὐτὸν ἀνὴρ Γαλάτης ἐπὶ δίφρου ὑψηλοῦ ἐν εἴδει Διὸς χρηματίζοντα, ἐγέλασε. μαθὼν δὲ ἐκεῖνος, ἐκάλεσεν αὐτὸν καὶ ἤρετο, τί σοι δοκῶ εἶναι; κἀκεῖνος, μέγα παραλήρημα ἔφη, καὶ οὐδὲν ἐπάθε δεινόν. παρελογίσθη γὰρ σκυτοτόμος ὤν. ἠσπάζετό τε βραχεῖς, τοῖς δὲ ἄλλοις καὶ τοῖς βουλευταῖς τὴν χεῖρα ἢ τὸν πόδα ὤρεγε προσκυνεῖν. πάντων δὲ αὐτὸν κολακευόντων. καί ποτε τὸν Λούκιον Οὐιτέλλιον ἄνδρα εὐγενῆ καὶ φρονήσεως εὖ ἔχοντα ἤρετο, τῇ σελήνῃ μίγνυσθαι λέγων, εἰ ὁρῴη τὴν θεὸν συνοῦσαν αὐτῷ. ὁ δὲ κάτω νεύων, οἷα δὴ τεθηπὼς, καὶ βραχύ τι φθεγξάμενος καὶ ὑπότρομον, ὑμῖν, ἔφη, τοῖς θεοῖς, δέσποτα, μόνοις ἀλλήλους ὁρᾶν ἔξεστιν. οὕτω δὲ ἐξεμάνη ὁ Γάϊος, ὡς καὶ τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ τέμενος ἑαυτοῦ κελεῦσαι κατὰ τὴν Μίλητον, καὶ ἐν τῇ Ῥώμῃ δύο ναοὶ αὐτῷ ἱδρύθησαν· τὸν μὲν γὰρ αὐτὸς ἑαυτῷ ἐν τῷ παλατίῳ κατεσκεύασε, ὁ δὲ ὑπὸ τῆς βουλῆς αὐτῷ ἐψηφίσθη καὶ ᾠκοδομήθη. ἐπεμέμφετο δὲ καὶ τῷ Διὶ, ὅτι τὸ Καπιτώλιον προκατέλαβε, καὶ ἀγάλματα δὲ ἑαυτοῦ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἀπέστελλε, προσκυνεῖσθαι ταῦτα κελεύσας. τὸν δὲ ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν εἰς οἰκεῖον ἱερὸν μεθαρμόζει, ἵνα Διὸς ἐπιφανοῦς νέου χρηματίζῃ Γαΐου, ὃ καὶ ὁ Ἰώσηπος ἐν τῇ ἀρχαιολογίᾳ ἱστορεῖ. ὅθεν καὶ ἡ τῶν Ἰουδαίων ἀποστασία ἔσχηκε τὴν ἀρχήν. ἱερέας τε πολλοὺς ἑαυτοῦ κατεστήσατο, καὶ αὐτὸς δὲ ἑαυτῷ ἱερᾶτο. ταῖς τε βρονταῖς ἐκ μηχανῶν ἀντεβρόντα, καὶ ἀντήστραπτε ταῖς ἀστραπαῖς, καὶ ὁπότε κατασκήψειε κεραυνὸς, λίθον ἀντηκόντιζεν, ἐπιλέγων ἐφ' ἑκάστῳ τὸ τοῦ Ὁμήρου, ἤ μ' ἀνάειρ' ἢ ἐγὼ σέ. ἐπὶ τούτου ὁ Εὐσέβιος ἱστορεῖ, ἐκ τῶν τὰς Ὀλυμπιάδας ἀναγραψάντων ταῦτα λέγων, ὡς εἰς τοσαύτας περιέπεσε συμφορὰς ὁ Πιλᾶτος, ὥστε ἀναγκασθῆναι ἑαυτὸν κτεῖναι αὐτόχειρ,

περὶ Πρωτογένους καὶ τῶν αὐτοῦ βιβλίων.

οἵαν ἐμαίνετο μανίαν ὁ Γάϊος.

περὶ δὲ τοῦ Γαλάτου ἐλευθερίας καὶ παῤῥησίας.

ἐπὶ αὐτῷ ὁ Βιτέλλιος σοφῶς παρῃτήσατο.

ὅτι ἄπειρα ὁ Γάϊος ναοὺς αὐτῷ ἀνέγραψε, καὶ ὅτι ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν οἰκεῖον ὠνόμασε.

περὶ τοῦ Πιλάτου.

ἐπὶ θέας δίκρους μετελθόντος αὐτόν. ὡς οὖν πάντα πρὸς πᾶν ἐξεμάνη (ἀπαριθμεῖν γὰρ τὸ κατ' ἕκαστον πολλῆς ἂν εἴη λέσχης καὶ ἀηδίας) ἐπιβουλεύουσιν αὐτῷ Κάσσιός τε Χαιρέας, καὶ Κορνήλιος Σαβῖνος. συνώμοσαν μὲν γὰρ πλείονες, καὶ συνῄδεσαν τὸ πραττόμενον καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ὄντες· καὶ ὅσοι δὲ οὐ συνώμοσαν, γνόντες οὐκ ἐξεῖπον, καὶ ἄσμενοι εἶδον αὐτὸν ἐπιβουλευόμενον. ἐπεβουλεύθη δὲ θέαν ἐπιτελῶν. ὁ γὰρ Χαιρέας καὶ ὁ Σαβῖνος ἐπὶ τοῖς γινομένοις αἰσχροῖς ἀλγοῦντες, ὅμως ἐκαρτέρησαν ἐπὶ πέντε ἡμέρας. ὡς δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Γάϊος καὶ ὀρχήσασθαι, καὶ τραγῳδίαν ἠθέλησεν ὑποκρίνασθαι, καὶ διὰ τοῦτο ἑτέρας τρεῖς ἡμέρας προήγγειλε, τηρήσαντες αὐτὸν ἐκ τοῦ θεάτρου ἐξερχόμενον, ἐν στενωπῷ τινι περιστάντες ἀπέκτειναν. καὶ πεσόντος, οὐδεὶς τῶν παρόντων ἀπέσχετο, ἀλλὰ καὶ νεκρὸν αὐτὸν κατετίτρωσκον. καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὴν θυγατέρα αὐτίκα ἀπέσφαξαν. Γάϊος μὲν δὴ ταῦτα ἐν τρισὶν ἔτεσι καὶ μησὶν ἐννέα καὶ ἡμέραις ὀκτὼ καὶ εἴκοσι πράξας, ἔργοις αὐτοῖς ὡς οὐκ ἦν θεὸς ἔγνωκεν. ὡς δὲ ὁ θάνατος αὐτοῦ διηγγέλθη, πλὴν ὀλίγων τῶν συναλγησάντων αὐτῷ, πάντες ἔχαιρον. μεμνημένοι καὶ τοῦ λεχθέντος ποτὲ ὑπ' αὐτοῦ, ὅτε ὀργισθεὶς τῷ δήμῳ, ἔφη, εἴθε ἕνα αὐχένα εἴχετε. καὶ ἀντέλεγον, ὅτι σὺ μὲν ἕνα ἔχεις αὐχένα, ἡμεῖς δὲ χεῖρας πολλάς. διαθεόντων δέ τινων ὀλίγων καὶ θορυβούντων, βοώντων τε, τίς Γάϊον ἀπέσφαξεν; Οὐαλλέριος Ἀσιατικὸς ἀνὴρ ὑπατευκώς, ἀνελθὼν εἰς ἀπόπτου τι χωρίον, καὶ ἐκβοήσας, ἔφη, εἴθε ἐγὼ αὐτὸν ἤμην ἀποκτείνας. καὶ οὕτω καταπλαγέντες οἱ θορυβοῦντες, ἡσύχασαν.

Margin: ἐπιβουλὴ κατὰ γαΐου. — ἀναίρεσις γαΐου. — σκῶμμα καὶ παρρησία αὐτῶν.

manus ſibi afferre cogeretur. Poſtquam igitur omni furoris genere fuit percitus (nam enumerari ſingula ſine magnis nugis magnaq́ moleſtia non queunt) inſidiati ei ſunt Caſſius Chærea, & Cornelius Sabinus. plures uerò in eum coniurarunt, & quid ageretur etiam familiares eius non ignorabãt: & qui nõ coniurarãt, rem intellectam nec prodiderũt, & cum inſidijs appeti haud moleſtè tulerunt. Eſt autem, dum ſpectaculum ederet, appetitus. nam Chęrea & Sabinus, quamuis flagitia illa ægrè ferrent, tamen quinq́ adhuc dies ſe continuerunt. Vt uerò ipſe Caius & ſaltare & tragœdiam agere uoluit, eaq́ de cauſa alterum triduum denũciauit: obſeruarunt, dum theatro egrederetur, & in angiportu quodam circumuentum occiderũt. Cum cecidiſſet, nemo qui aderat ſibi temperauit, quo minus etiam mortuum conuulneraret. Etiam uxor eius & filia ſtatim ſunt occiſæ. Hæc cum tribus annis, menſibus nouem, & diebus octo egiſſet, re ipſa cognouit, ſe non eſſe Deum. Mors eius nunciata paucis luctum, omnibus lætitiam attulit, dicti eius recordantibus, quod aliquando iratus protulerat: Vtinam populus Romanus unam ceruicem haberet. Tum igitur populus Romanus dixit: At tu unam ceruicem habes, nos uerò manus multas. Paucis autem diſcurſantibus, & per tumultum uociferantibus, Quis Caiũ occidiſſet: Valerius Aſiaticus uir conſularis, tumulo conſcenſo exclamauit: Vtinam ego eum occidiſſem. Qua uoce illi perculſi, tumultuari deſtiterunt.

Ἀνάρρησις κλαυδίου καίσαρος.

Ἀλλ' οὕτω μὲν διέφθαρτο Γάϊος. τῆς δὲ βουλῆς ἐν τῷ καπιτωλίῳ συναθροισθείσης, τοῖς μὲν δημοκρατεῖσθαι ἐδόκει, οἱ δὲ μοναρχεῖσθαι καὶ αὖθις ἐκεῖνοι. καὶ τούτων οἱ μὲν τόνδε, οἱ δὲ τόνδε ᾑροῦντο. καὶ τούτῳ στρατιῶται τινὲς εἰς τὸ παλάτιον, ἵνα τι διαρπάσωσιν, ἐσπηδήσαντες, εὗρον ἐν σκοτεινῇ γωνίᾳ καταδεδυκότα μένον που τὸν κλαύδιον (συνῆν γὰρ τῷ γαΐῳ τοῦ θεάτρου ἐξερχομένῳ, καὶ τὴν ταραχὴν φοβηθεὶς κατεκρύβη) καὶ ἐξεῖλκον αὐτόν, μὴ εἰδότες ὅς τις ἦν. γνόντες δέ, αὐτοκράτορά τε προσηγόρευσαν, καὶ ἐς τὸ στρατόπεδον ἤγαγον, καὶ μηδὲ διστάσαντες ἅπαντες αὐτῷ τὸ κράτος δεδώκασιν, ὡς ἐκ γένους ὄντι βασιλικοῦ, καὶ νομιζομένῳ ἐπιεικεῖ. εἰ γὰρ καὶ ἀνεδύετο καὶ ἀντέλεγεν, ἀλλ' ὅσον ἐξίστατο καὶ ἀντέκειτο, τοσοῦτον μᾶλλον ἀντεφιλονείκουν οἱ στρατιῶται, μὴ παρ' ἑτέρων λαβεῖν αὐτοκράτορα, ἀλλ' αὐτοὶ δοῦναι πᾶσι. διὸ καὶ ἄκων, ὡς ἐδόκει, ὑπεῖκεν. μαθόντες δὲ καὶ οἱ ὕπατοι καὶ οἱ βουλευταί, ὅτι προκατελῆφθαι τὴν ἀρχήν, καὶ αὐτοὶ ὡμολόγησαν. καὶ οὕτω τιβέριος κλαύδιος νέρων γερμανικός, ὁ τοῦ δρούσου τοῦ τῆς λιβίας υἱοῦ παῖς, τῆς αὐτοκράτορος ἀρχῆς ἔτυχεν, ἄγων ἔτος πεντηκοστόν. ἐγένετο δὲ τὴν ψυχὴν οὐ φαῦλος, ἀλλὰ καὶ ἐν παιδείᾳ ἤσκητο, ὥστε καὶ συγγράψαι τινά. τὸ δὲ σῶμα νοσώδης, πάνυ δὲ γυναικοκρατεῖσθαι ἔμαθε καὶ δουλοκρατεῖσθαι, ἔτι καὶ ἐκ παίδων ἐν τε νοσωδίᾳ καὶ ἐν φόβῳ πολλῷ τραφείς. κἀντεῦθεν εὐήθειαν καὶ ἐπὶ πλεῖον τῆς ἀληθείας προσποιούμενος, καὶ ἤθος

Margin: ἦθος τοῦ κλαυδίου.

Imperium Claudij.

Caio interfecto, ſenatuq́ in Capitolio coacto, dum alij popularem rempublicam, alij regium imperium laudant, & ex his alij alium præferunt: interea milites aliquot impetu in palatium facto, ut aliquid raperent, Claudium in obſcuro angulo latitantem repererunt. Nam cum Caio theatro exierat, tumultuq́ territus ſe occultarat. Eum igitur protraxerunt, ignari quis eſſet: agnitum, Imperatorem ſalutarunt. In caſtra perducto citra ullam dubitationem omnes detulerunt imperiũ, quòd & Cæſarei generis eſſet, & clemens haberetur. Etſi enim recuſabat & refragabatur: tamen quãtum ille renitebatur, ſeq́ opponebat, tãtum milites contendebant, ne ab alijs imperatorem acciperent, ſed ipſi omnibus darent. Itaq́ inuitus tandem, ut præ ſe ferebat, illis ceſsit. Conſules uerò & ſenatores ubi iam præoccupatum eſſe imperium didicerunt, ipſi quoq́ renunciationi eius ſunt aſſenſi. Ita Tiberius Claudius Nero Germanicus, Liuię ex Druſo nepos, imperium eſt adeptus, anno ætatis quinquageſimo. Ingenio fuit non contemnendo, & diſciplinis ita eruditus, ut quædã conſcripſerit. Cæterùm ualetudine parum firma, mulieribus & ſeruis parêre ſolitus, ut iam inde à pueritia in morbis & magno metu educatus. Vnde ſimpliciorem & diſſo-

Margin: Claudius à militibus imperator ſalutatur. — Claudij ingenium, & mores.

diſſolutioribus moribus ſe eſſe finxit, quàm ſe uera fuit, quod & ipſe in Senatu conſeſſus eſt: uitaque longo tempore cum auia Liuia & Antonia matre ac libertis acta, nihil ingenuo dignũ præ ſe tulit. Sunt ei & mulieres & liberti in cõpotationibus & ſe Venerea inſidiati, quibus utrisque ſatiari nõ poterat. Ad hæc timidus fuit. Quamuis autem (ut rem paucis complectar) talis eſſet: tamen multa opportunè fecit, quoties uitijs iſtis euitatis, ſui iuris fuit. In curiam non ſtatim, ſed trigeſimo die pòſt uenit, tum Caij interitu territus, tum quòd aliqui ipſo ad imperium aptiores à Senatu nominati erant. Cùm cęteris in rebus accuratè ſe cuſtodijt, tum omnes à quibus adiretur, excuti iuſſit, ne ſicas ferrent: et milites ad conuiuia ſecum adduxit. quod deinceps quoque factum. Sicarum uerò inquiſitio per Veſpaſianum ſublata eſt. Chæream & aliquot alios occidit, non ut Caij necem ulciſceretur, ſed ut ſecuritati ſuæ conſultum eſſet. Sabinus ultrò ſibi manus attulit, indignum ratus, ſi Chærea interfecto ſuperſtes eſſet. Caij ſorores Agrippinam & Iuliam reuocauit, bonis reſtitutis. Eodem modo cæteros quoque exules tractauit. Eos qui in carcere uincti erant, accuratè explorauit: per calumniam delatos, dimiſit, ſontes ſupplicio affecit. Venena, quorum magna copia in Caij ſcrinijs eſt reperta, & libellos Protogenis, quem etiam occidit, cremauit. Scripta, quæ Caius ſe cremaſſe affirmarat, reperta, Senatui oſtendit, legendaque tam ijs à quibus, quàm ijs contra quos ſcripta erant, exhibuit: poſtea exuſſit. Senatui Caium ignominia notaturo, reſtitit, quo minus id decretum fieret. Ipſe uerò noctu ſtatuas eius omnes ſuſtulit, & quę uel ab ipſo, uel ab alijs propter ipſum perperam acta erãt, aboleuit. Statuas decretas recuſauit, ſibique ſacrificari aut effigiem ſuam adorari uetuit. Fecit & alia multa id genus moderatè, iudicio, nõ ſimulatione. Filiam certè quidem unam L. Iunio Sillano, alteram Cn. Pompeio Magno deſpondit, nullo immodico apparatu. nam & ipſe diebus illis ius dixit, & Senatus conuenit. Pręterea cum Coſs. in curia conſurrexiſſent, ut eum alloquerentur, aſſurrexit & ipſe, & uiciſſim eis obuiam iuit. Priuato & græco more plerunque cum ſuis uixit. In pecunia mirabilem ſe prębuit. Vetuit enim offerri ſibi argentũ, quod & ſub Auguſto fiebat. Vetuit, ne ab ullo qui cognatos haberet, hæres inſtitueretur. Bona quæ ſub Tiberio & Caio publicata fuerant, aut ipſis poſſeſſoribus, ſi ſuperſtites erant, aut eorũ liberis reddidit. Multis principatus & prouincias à Caio ereptas reſtituit: & hoc genus alia fecit, ob quæ laudatus eſt. Verùm ab eius libertis & uxore Valeria Meſſalina alia acta ſunt, his minimè conſentanea. Cum ingenti annonæ penuria laboraretur, non illi duntaxat tempori, ſed in futurum etiam proſpexit. Nam cum

Chæreæ et Sabini interitus.

Clementia & æquitas initio principatus.

Claudius alienus ab auaritia.

ἦθος χαυνότητα, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ἐν τῇ βουλῇ ὡμολόγησε. καὶ πολὺν μὲν χρόνον τῇ τήθῃ λιβίᾳ, πολὺν δὲ τῇ μητρὶ ἀντωνίᾳ, τοῖς τ' ἀπελευθέροις συνδιαιτηθεὶς, οὐδὲν ἐλευθεροπρεπὲς ἐπιτηδεύσας ἀπεδείκνυτο. ὑπέκειντο δὲ αὐτῷ αἵ γυναῖκές τε καὶ οἱ ἀπελεύθεροι ἐν ταῖς μέθαις καὶ τοῖς πότοις. πάνυ γὰρ ἀπλήστως ἀμφοτέροις προσέκειτο, πρὸς δὲ καὶ δειλίαν εἶχε. τοιοῦτος δὲ πεφυκὼς (ὡς συνελόντι εἰπεῖν) ὅμως οὐκ ὀλίγα καὶ δεόντως ἔπραττεν, ὁσάκις τῶν εἰρημένων παθῶν ἔξω ἐγίνετο, καὶ ἑαυτοῦ ἐκράτει. οὐκ εὐθὺς μέντοι εἰς τὴν βουλὴν εἰσῆλθεν, ἀλλὰ μετὰ τριακοστὴν ἡμέραν, διά τε τὸν γάϊον οὕτως ἀπολωλότα δεδιὼς, καὶ ὅτι τινὰς ἑαυτοῦ βελτίους ἐς τὴν ἀρχὴν παρὰ τῆς βουλῆς ὠνομάσθησαν. ἀλλὰ τά τε ἄλλα ἀκριβῶς ἐφυλάττετο, καὶ πάντας τοὺς αὐτῷ προσιόντας ἐρευνᾶσθαι ἐποίει, μή τι ξιφίδιον ἔχωσι, καὶ ἐν τοῖς συμποσίοις στρατιώτας εἶχεν αὐτῷ συνόντας. ὃ καὶ μετὰ ταῦτα ἐγίνετο. ἡ δὲ τῶν ξιφιδίων ἔρευνα διὰ οὐεσπασιανοῦ ἐπαύσατο. τὸν μὲν οὖν χαιρέαν, καὶ τινας ἄλλους ἀπέκτεινεν, οὐ διὰ τὸν γάϊον, ἀλλ' ἑαυτοῦ ἀσφάλειαν προμηθούμενος. καὶ ὁ σαβῖνος δὲ ἑκὼν ἀπέθανε, μὴ ἀξιώσας κολασθέντος τοῦ χαιρέου αὐτὸς περιεῖναι. τὰς δὲ τοῦ γαΐου ἀδελφὰς τήν τε ἀγριππῖναν καὶ τὴν ἰουλίαν κατήγαγεν ἐκ τῆς ὑπερορίας, καὶ τὰς οὐσίας αὐταῖς ἀπέδωκε, καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ἐκπεσόντας ὁμοίως κατήγαγε. καὶ τοὺς ἐν εἱρκταῖς δεδεμένους ἀκριβῶς ἐξετάσας, τοὺς μὲν συκοφαντουμένους ἀφῆκε, τοὺς δὲ κακουργήσαντάς τι ἐκόλασε. καὶ τὰ φάρμακα, ἃ πολλὰ ἐν τοῖς τοῦ γαΐου εὑρέθη, καὶ τὰ βιβλία τοῦ πρωτογένους, ὃν καὶ ἀπέκτεινεν, ἔκαυσε. τά τε γράμματα ἃ ἔλεγε μὲν κατακαῦσαι ὁ γάϊος, εὑρέθησαν δὲ ὄντα, τοῖς βουλευταῖς τε ἐπέδειξε, καὶ ἔδωκεν ἀναγνῶναι τοῖς τε γράψασιν αὐτὰ, καὶ τοῖς καθ' ὧν ἐγέγραπτο, καὶ μετὰ τοῦτο κατέφλεξε. τῆς τε γερουσίας ἀτιμάσαι βουληθείσης τὸν γάϊον, ψηφισθῆναι μὲν τοῦτο αὐτὸς ἐκώλυσε. νυκτὸς δὲ τὰς εἰκόνας αὐτοῦ πάσας ἠφάνισε, καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ γαΐου καὶ ὑφ' ἑτέρων δι' ἐκεῖνον οὐκ ὀρθῶς γεγονότα ἀνέτρεψεν. ἀνδριάντας δὲ αὐτῷ ψηφισθέντας παρῃτήσατο. καὶ θύειν ἢ προσκυνεῖν ἐν ἀγάλμασιν αὐτοῦ ἀπηγόρευσε. καὶ ἄλλα δὲ τοιαῦτα πολλὰ ἐποίει μετρίως φρονῶν, καὶ κρίσει ταῦτα πράττων, ἀλλ' οὐχ ὑποκρινόμενος. τὰς γοῦν θυγατέρας κατηγγύησε τὴν μὲν λουκίῳ ἰουνίῳ σιλανῷ, τὴν δὲ γναίῳ πομπηΐῳ μάγνῳ, καὶ οὐδὲν ὑπέρογκον ἔπραξεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐδίκασε, καὶ ἡ βουλὴ ἠθροίσθη. ταῦτά τε οὖν ἁπλῶς ἔπραξε. καὶ τῶν ὑπάτων ἐν τῷ συνεδρίῳ καταβάντων ἐκ τῶν δίφρων, ἵνα διαλεχθῶσιν αὐτῷ, προσεξανίστη τε καὶ ἀντιπροσῄει σφίσιν, ἰδιωτικῶς τε ἔζη ὡς τὰ πολλὰ, καὶ ἑλληνικῶς αὐτός τε καὶ οἱ περὶ αὐτὸν διῃτῶντο. περὶ τὰ χρήματα δὲ θαυμαστὸς ἐγένετο. ἀπηγόρευσε γὰρ ἀργύριον αὐτῷ προσφέρεσθαι, ὃ καὶ ἐπὶ τοῦ αὐγούστου ἐγίνετο, ἀπεῖπε δὲ μηδὲ κληρονόμος παρά τινος συγγενῆ ἔχοντος καταλιμπάνεσθαι. καὶ τῶν δημευθέντων ἐπί τε τοῦ τιβερίου καὶ τοῦ γαΐου, τὰ μὲν αὐτοῖς τοῖς περιοῦσι, τὰ δὲ τοῖς παισὶν αὐτῶν ἀπέδωκε. καὶ πολλοῖς, παρὰ τοῦ γαΐου τὰς σφετέρας ἀρχὰς καὶ χώρας ἀφαιρεθεῖσιν, αὐτὰς αὖθις ἐπανεσώσατο. καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἔργα εἰργάσατο, δι' ἃ ἐπῃνεῖτο. ὑπὸ δὲ τῶν ἐξελευθέρων αὐτοῦ καὶ τῆς γυναικὸς βαλλερίας μεσσαλίνης ἕτερα ἐπράχθη οὐχ ὁμοιότροπα. λιμοῦ μέν τινος ἰσχυροῦ, οὐ μόνον τῆς τότε ἀφθονίας ἐφρόντισεν, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐς ἔπειτα. ἐπειδὴ

ἵνα τὸν ἀποκτείναντα τὸν γάϊον ἐκδικήσῃ, ἀλλ' ὅπως ἑαυτὸν ἀσφαλίσῃ.

ὅτι οὐ φιλοχρήματος ὁ κλαύδιος ἦν.

ἐπισάκτου γὰρ πάντως σχεδὸν τοῦ σίτου τοῖς ῥωμαίοις ὄντος, ἡ χώρα ἡ πρὸς ταῖς ἐκβολαῖς τοῦ τιβέριδος, οὔτε κατάρσεις ἀσφαλεῖς, οὔτε λιμένας ἐπιτηδείους ἔχουσα, ἀνωφελὲς σφίσι τὸ κράτος τῆς θαλάσσης ἐποίει. οὐδὲν γὰρ κατὰ τὴν χειμερινὴν ὥραν ἐδύνατο ἐσφοιτᾶν. τοῦτ' οὖν συνιδὼν, λιμένας τε κατεσκεύασε, καὶ ἀπετέλεσε πρᾶγμα καὶ τοῦ φρονήματος καὶ τοῦ μεγέθους τῆς ῥώμης ἄξιον· ἐν πᾶσι δὲ μετριάζων, οὔτε γεννηθέντος αὐτῷ υἱοῦ (ὃς τότε μὲν κλαύδιος τιβέριος γερμανικὸς, ὕστερον δὲ καὶ βρεττανικὸς ἐπωνομάσθη) ἄλλο τι τῶν φανερῶν ἔπραξεν, οὔτ' αὔγουστον αὐτὸν, ἢ τὴν μεσσαλῖναν αὔγουσταν ἐπικληθῆναι ἐφῆκε. συνεχῶς δὲ μονομαχίας ἀγῶνας ἐτίθει, πάνυ χαίρων αὐτοῖς, ὥστε διὰ τοῦτο πολλοὶ ἀπώλλυντο ἄνθρωποι, ἐπ' αἰτίαις τισὶ καταψηφισθέντες. ἐθισθεὶς οὖν οὕτως αἵματος καὶ φόνων ἀναπίμπλασθαι, προπετέστερον καὶ ταῖς ἄλλαις σφαγαῖς ἐχρῆτο. αἴτιοι δὲ τούτου, οἵ τε καισάρειοι καὶ ἡ μεσσαλῖνα ἐγένοντο. εἰ γὰρ ἀποκτεῖναί τινα ἐθελήσειαν, ἐξεφόβουν αὐτὸν, καὶ πάνθ' ὅσα ἐβούλοντο ποιεῖν ἐπετρέποντο. καὶ πολλάκις ἐξαπιναίως ἐκπλαγεὶς, ἐκ ... τινὰ ἐκ τοῦ παραχρῆμα πρόσταγμα ἐκέλευσε, ἔπειτα ἀνενεγκὼν καὶ ἀναφρονήσας, μαθὼν τὸ γεγονὸς, ἐλυπεῖτο καὶ μετεγίνωσκε. τοιαῦτα δὲ ποιοῦντος αὐτοῦ, οὐκέτι χρηστὴν ἐλπίδα ἐπὶ τῷ κλαυδίῳ οἱ ῥωμαῖοι εἶχον. διὸ καὶ ἐπεβουλεύθη ὑφ' ἑτέρων τε, καὶ ὑπ' ἀννίου βινικιανοῦ, ὃς πρὸς φούριον κάμιλλον σκριβωνιανὸν τῆς δαλματίας ἄρχοντα ἔπεμψε, καὶ ἀνέπεισεν αὐτὸν ἐπαναστῆναι. τῶν δὲ στρατιωτῶν μὴ πειθομένων αὐτῷ, αὐτὸς μὲν ἀπέκτεινεν ἑαυτόν· κλαύδιος δὲ καίτοι πάνυ καταδείσας, ὥστε ἑτοίμως ἔχειν ἐκστῆναι αὐτῷ τοῦ κράτους ἐθελοντὴς, ὅμως τὸν θάνατον αὐτοῦ μαθὼν, ἀνεθάρσησε· καὶ τοὺς μὲν στρατιώτας ἄλλοις τέ τισι, καὶ χρήμασιν ἀντημείψατο, τοὺς δὲ συνεπιβουλεύσαντας ἀνεζήτησε, καὶ πλείστους ἐκόλασε. συχνοὶ δὲ ἄλλοι τε καὶ ὁ βινικιανὸς διεχρήσαντο ἑαυτούς. ἡ γὰρ μεσσαλῖνα, καὶ ὁ τοῦ κλαυδίου ἀπελεύθερος ναρκίσσος, οἵ τε συναπελεύθεροι αὐτοῦ, τῆς ἀφορμῆς ταύτης λαβόμενοι, οὐδενὸς τῶν δεινοτάτων ἀπείχοντο. ἄνδρες τε οὖν πολλοὶ καὶ γυναῖκες ἐκολάσθησαν, τινὰς δὲ καὶ τῶν πάνυ ἐνόχων ἔσωσαν, οἱ μὲν χρήμασιν, ἔνιοι δέ γε καὶ χάρισι. γαλαῖσος δέ τις ἀπελεύθερος τοῦ καμίλλου, ἐν τῷ βουλευτηρίῳ τοῦ ναρκίσσου παρελθόντος εἰς τὸ μέσον, καὶ εἰπόντος αὐτῷ, τί ἂν ἐποίησας γαλαῖσε, εἰ κάμιλλος ἐμονάρχησεν; ἀπεκρίνατο, ὅτι ὄπισθεν ἂν ἔστην αὐτοῦ, καὶ ἐσιώπων. ἀρρία δὲ γυνὴ καικίννου παίτου οὖσα, ᾗ καὶ τῇ μεσσαλίνῃ σφόδρα οἰκεία, οὐκ ἠνέσχετο ζῆν τοῦ ἀνδρὸς θνήσκοντος, ἀλλὰ καὶ τὸν ἄνδρα ἀποδειλιῶντα ἐπέρρωσε. τὸ γὰρ ξίφος λαβοῦσα ἑαυτὴν ἔπληξε, κἀκείνῳ ὤρεξεν, εἰποῦσα· ἰδοὺ παῖτε, οὐκ ἀλγῶ. καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τούτοις ἐπῃνοῦντο. κλαύδιος δὲ οὕτως πρὸς τὰς κολάσεις εἶχεν, ὥστε καὶ σύνθημα τοῖς στρατιώταις τὸ ἔπος τοῦτο συνεχῶς διδόναι. —— καὶ

ἄνδρ' ἀπαμύνασθαι, ὅτε τις πρότερος χαλεπήνῃ.

ἡ δὲ μεσσαλῖνα καὶ οἱ ἀπελεύθεροι αὐτοῦ οὕτως τὴν πολιτείαν, καὶ τὰς στρατείας καὶ τὰς ἐπιτροπείας, τάς τε ἡγεμονίας καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἐπώλουν καὶ ἐκαπήλευον, ὥστε σπανίσαι πάντα τὰ ὤνια, κἀκ τούτου βιασθῆναι τὸν κλαύδιον, ἐκ τοῦ βήματος τὰς τιμὰς αὐτῶν διατάξαι. αὖλος δὲ πλαύτιος ἐν τῇ βρεττανίᾳ στρατεύσαντος, καὶ τὰ μὲν παθόντος, τὰ δὲ δράσαντος,

cum Romani frumento ferè tantum aliunde importato uterentur, regio quæ ad hoſtia Tiberis eſt, eiuſmodi, ut neque tutò appelli poſsit, neque portus commodos haberet, efficiebat, ut eis maris imperium parum prodeſſet. Hyberno enim tempore nihil importari poterat. Ea re conſiderata, portus ædificauit: opus'que perfecit magnitudine & animi & imperij Romani dignum. *Portus Hoſtienſis.* Ac modeſtus in rebus omnibus, nato ſibi filio, qui tum Claudius Tiberius Germanicus, poſt etiam Britannicus eſt cognominatus, nec ullo alio ſplendore uſus eſt: nec eum Auguſtum, aut Meſſalinam Auguſtam appellari ſiuit. Ludis gladiatorijs impenſe delectabatur: quos cum crebrò ederet, multi mortales uarijs criminibus condemnati peribant. Ad hunc modum ſanguini & cædibus aſſuefactus, facilius etiam ad alios occidendos eſt impulſus. *Claudius ſpectaculis gladiatoriũ fit ad cædes propenſior* In cauſa autem fuerunt Cęſarei & Meſſalina: qui ſi quem ſublatum uolebant, terrore ei incuſſo poteſtatem accipiebant faciendi quod uellent. Sæpè ex improuiſo conſternatus, cum in ſubito terrore aliquos occidi iuſsiſſet: poſtea ſibi redditus, & ſanitate mentis recuperata, facti pœnitens doluit. Quæ cum faceret, Romani'que ſpem de eo parum bonam haberent: cùm ab alijs, tum ab Annio Viniciano inſidiæ ei comparatæ ſunt: qui Furio Camillo Scriboniano Dalmatiæ præfecto autor defectionis fuit. *Annij Viniciani & F. Camilli Scriboniani, contra Claudium comuratio.* Sed is cùm milites dicto audientes non haberet, ſeipſum interfecit: Claudius uerò quanquam ita territus, ut ultrò illi cedere imperio in animo haberet: illius interitu cognito, recepit animum, & milites tum alijs rebus, tum pecunia remuneratus, inſidiatores quàm plurimos indagatos ſupplicijs affecit. Vinicianus & alij complures ipſi manus ſibi attulerũt. Nam Meſſalina & Narciſſus, unà cum alijs eius libertis, eam nacti occaſionem, nullo ſummæ crudelitatis genere abſtinuerunt. Itaque et uiri & mulieres multi cæſi, quidam etiam ex nocentiſsimis uel pecunia uel gratia abſoluti. Galæſus uerò Camilli libertus à Narciſſo in curia rogatus, quid facturus fuiſſet, ſi Camillus factus eſſet imperator: reſpondit, ſe tacitum à tergo eius ſtaturum fuiſſe. *Galæſus.* Arria Cæcinnæ conſulis uxor, Meſſalinæ admodum familiaris, marito ſuperſtes eſſe recuſauit, cumque mortem reformidantem cõfirmauit, eodem gladio quo ſe ipſam percuſſerat illi porrecto, dixitque: Ecce feri, ego non doleo. Ob quod factum hi laudati ſunt. *Arria.* Claudius uerò ad ſupplicia tã propenſus euaſit, ut militibus iſtum uerſum ſubinde pro teſſera daret:

Pœna luenda uiro, ſi quis prior intulit arma.

Porrò Meſſalina & liberti eius, ita rempub. expeditiones, præfecturas, magiſtratus cæteráque omnia uendebant & auctionabantur, ut in omnium rerum uenaliũ penuria Claudius ipſe pro tribunali precia cõſtituere cogeret. Cum Aulus Plancius cum exercitu in Britanniam profectus, clades alias accepiſſet, alias intuliſſet, ac *Britannia domita.*

ſtatum rerum Claudio ſignificaſſet: Lucio Vitellio collegę in cõſulatu ſuo, ſumma rerũ mandata, per Oceanum cum maiorib. copijs & elephantis in inſulã uectus, cum cęteris legionib. Barbaros aggreſſus eſt: ijsq́ uictis, regiaq́ illorum capta, Romã rediſt, Magno & Sillano generis uictoriæ nũcijs præmiſsis. Qua cognita, Senatus & ipſi & filio eius Britannici cognomentũ, et alios multos honores decreuit.

Meſſalinæ adulteria. Meſſalina ſaltatorẽ quendã Mneſterẽ nomine, cuius amore capta erat, cum nec pollicitatiõib. nec minis ad concubitũ perpellere potuiſſet, curauit ut is à Claudio ipſi parêre in omnib. iuberet, quaſi ad alias res eius opera uſura eſſet. Sic ille cum ea rem habuit, quaſi id quoq́ ab imperatore iuſſus eſſet. Idem cum alijs quoq́ multis auſa, adulteris ſui copiã fecit, quaſi cõſcio marito, & ad laſciuiã ipſius cõniuente. Viniciũ uerò ob ſtuprũ recuſatũ ueneno ſuſtulit. Eam illius ſub muliere & libertis ſeruitutẽ Romani indignè ferebant. Anno ſequenti, qui fuit ab urbe cõdita octingenteſimus, quartum cõſul factus Claudius, Gallũ quendã ſenatorię dignitatis uirum, qui Carthaginem migrarat, properè acceſſiuit, eumq́ ſe aureis compedib. alligaturũ profeſſus, dignitate tributa effecit, ne loco ſe moueret. Cum aliquãdo inſidię ei detectę eſſent, eum qui delatus erat, contẽpſit: nec ulla eius ratione
» habita dixit, Pulicem non eodẽ modo quo bel
» luam, eſſe ulciſcendum. Alios uerò multos ob Meſſalinæ criminationes, Aſiaticũ item & generum Magnũ interfecit: illum proter diuitias, hũc ob genus & gloriã, licet ob alia crimina dãnati fuerint.

Lex de ſeruis. Cum multi ſerui ęgrotantes, planè à dominis neglecti, ædibus eijcerent: eos omnes qui ſanitatẽ recuperaſſent, liberos eſſe lege lata iuſsit. Nepoti ex Antonia filia & Cornelio Fauſto Sylla nato, cui poſt Magni cædem nupſerat, nihil decerni paſſus eſt. Verùm quo ipſe moderatius, eo ſe Meſſalina & liberti eius inſolentius geſſerũt, quorũ tres potiſsimũ poteſtatem inter ſeſe partiti erãt:

Calliſtus. Narciſſus. Pallas. Calliſtus ſupplicũ libellorũ magiſter: Narciſſus ab epiſtolis, qua de cauſa * pugione accinctus erat, & Pallas fiſci pręfectus.

** pugillares geſtabat.*

Meſſalina uerò adulterijs nõ cõtẽta, maritos quoq́ multos habere cõcupiuit, ac omnib. ſuis amatorib. nupſiſſet, tabulis cõſcriptis, niſi in primis nuptijs deprehẽſa perijſſet.

Meſſalinæ interitus. Nam dum Cæſarei omnes cum ea cõſentiebãt, nihil non de cõmuni ſententia gerebatur. Poſtquam uerò Polybiũ, quãuis eius etiã cõſuetudine uteretur, per calumniã interfecerat, nemine iam ei fidem habente, ab eorũ beneuolẽtia deſerta perijt. Nam cum C. Silium, Silij à Tiberio interfecti filiũ, maritũ ſibi aſcripſiſſet: nuptias magnificis epulis celebrauit, & ædes illi regias donauit, in quas precioſiſsima quæq́ Claudij ornamẽta cõgeſſerat: tandẽ etiã Cõſulẽ illũ deſignauit. Quæ cũ nota eſſent cæteris, Claudiũ latebãt. Sed Narciſſus aliquãdo peregrè abſenti, ab eaq́ remoto per cõcubinas omnia ſignificauit.

Itaq́

ἅτε τῷ Κλαυδίῳ τὰ συμβάντα γνωρίσαντος, ἐκεῖνος τὰ οἴκοι Οὐιτελλίῳ Λουκίῳ τῷ συνυπατεύοντι ἐγχειρίσας, διεστράτευσε. καὶ πρὸς τὸν ὠκεανὸν ἀφικόμενος, ἐς τὴν Βρεττανικὴν περαιωθεὶς μετὰ πλείονος παρασκευῆς καὶ ἐλεφάντων, συνέμιξε τοῖς στρατεύμασι. καὶ μετ' αὐτῶν τοῖς βαρβάροις συμβαλὼν, ἐνίκησε, καὶ τὰ βασίλεια αὐτῶν ἑλὼν καὶ ἐς τὴν Ῥώμην ἐπανῆλθε, τὴν ἀγγελίαν τῆς νίκης διὰ τῶν γαμβρῶν τοῦ τε Μάγνου καὶ τοῦ Σιλανοῦ προπέμψας. μαθοῦσα δὲ ταῦτα ἡ γερουσία, Βρεττανικόν τε αὐτὸν καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐπεκάλεσε, καὶ πολλὰ αὐτοῖς ἐψηφίσαντο [illegible]. ἡ δὲ Μεσσαλῖνα ὀρχηστοῦ ἐρασθεῖσα τινὸς Μνηστῆρος ὀνομαζομένου, ἐπεὶ μήθ' ὑποσχέσεσιν αὐτὸν, μήτ' ἐκφοβήσεσιν ἀνέπειθε συγγενέσθαι αὐτῇ, τὸν Κλαύδιον παρεσκεύασεν ἐπιτάξαι αὐτῷ, πειθαρχεῖν αὐτῇ ὡς ἐπ' ἄλλο δεομένῃ αὐτοῦ· καὶ ποιήσαντος αὐτὸ τοῦ Κλαυδίου, ὅσα προσέταξεν ἡ Μεσσαλῖνα ποιεῖν, συνῆν αὐτῇ, ὡς καὶ τοῦτο ὑπ' ἐκείνου κεκελευσμένος. τοῦτο δὲ καὶ πρὸς συχνοὺς ἑτέρους ἐποίει. ὡς γὰρ εἰδότος τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς καὶ συγχωροῦντος ἀκολασταίνειν αὐτῇ, ἐμοιχεύετο. Βινίκιος δὲ ὅτι μὴ ἠθέλησεν αὐτῇ συγγενέσθαι, φαρμάκῳ ὑπ' αὐτῆς διεφθάρη. ἐχαλέπαινον οἱ Ῥωμαῖοι, δουλεύοντα αὐτὸν τῇ γυναικὶ καὶ τοῖς ἀπελευθέροις ὁρῶντες. τῷ δ' ἑξῆς ἐνιαυτῷ, ὀκτακοσιοστῷ ἔτει τῇ Ῥώμῃ ὄντι, τὸ τέταρτον ὑπάτευσε Κλαύδιος, ὅτε Γάλλον τινὰ βουλευσαι δυνάμενον, ὡς δὲ τὴν Καρχηδόνα ἐξοικήσαντα, σπουδῇ μεταπεμψάμενος αὐτὸν, ὅτι χρυσαῖς ἐν πέδαις δήσοι, καὶ ἔτι τῷ ἀξιώματι τιμηθεὶς κατὰ χώραν ἔμεινεν. ἐπιβουλῆς δὲ ποτε τῷ Κλαυδίῳ μηνυθείσης, κατεφρόνησε τοῦ μηνυθέντος, καὶ οὐδένα λόγον αὐτοῦ ἐποιήσατο εἰπών, ὅτι οὐχ ὁμοίως δεῖ ψύλλαν καὶ θηρίον ἀμύνασθαι. «
ἄλλους δὲ πολλοὺς διαβληθέντας ὑπὸ τῆς Μεσσαλίνης, καὶ τὸν Ἀσιατικὸν καὶ τὸν γαμβρὸν τὸν Μάγνον ἀπέκτεινε· τὸν μὲν Ἀσιατικὸν διὰ τὴν οὐσίαν, τὸν δὲ Μάγνον διὰ τὸ γένος καὶ τὸ κῦδος, ἑάλωσαν μέν τοι ὡς ἐπ' ἄλλοις τισίν. ἐπεὶ δὲ πολλοὺς δούλους νοσοῦντας, οὐδεμιᾶς θεραπείας οἱ δεσπόται ἠξίουν, ἀλλὰ καὶ τῶν οἰκιῶν ἐξήλαυνον, ἐνομοθέτησε, πάντας ὅσοι ἂν ἐκ τούτων περιγένωνται, ἐλευθέρους εἶναι. γεννηθέντος δὲ οἱ ἐγγόνου ἐκ τῆς Ἀντωνίας τῆς θυγατρὸς, ἣν Κορνηλίῳ Φαύστῳ Σύλλᾳ ἀδελφῷ τῆς Μεσσαλίνης ἔτι μετὰ τὸν Μάγνου συνῴκισε θάνατον, οὐδὲν ἀφῆκε ψηφισθῆναι, μετριοφρονῶν. ἡ δὲ Μεσσαλῖνα καὶ οἱ ἐξελεύθεροι αὐτοῦ ἐξώγκωντο, ὅσοι δὲ τρεῖς οἱ μάλιστα τὸ κράτος διειληφότες, ὅ τε Κάλλιστος, ὃς ἐπὶ ταῖς βίβλοις τῶν ἀξιώσεων ἐτέτακτο· καὶ ὁ Νάρκισσος, ὃς τῶν ἐπιστολῶν ἐπεστάτει, διὸ καὶ ἐγχειρίδιον παρεζώννυτο· καὶ ὁ Πάλλας, ᾧ ἡ τῶν χρημάτων διοίκησις ἐνεπεπίστευτο. ἡ δὲ Μεσσαλῖνα μὴ ἀρκουμένη ὅτι ἐμοιχεύετο, ἐπεθύμησε καὶ ἄνδρας πολλοὺς ἔχειν, καὶ συνῴκησεν ἂν πᾶσι τοῖς αὐτῇ χρωμένοις μετὰ συμβολαίων, εἰ μὴ ἐν τῷ πρώτῳ φωραθεῖσα ἀπώλετο. ἕως μὲν γὰρ οἱ Καισάρειοι πάντες ὡμονόουν αὐτῇ, οὐδὲν ὃ οὐκ ἐκ κοινῆς γνώμης ἐποίει. ἐπεὶ δὲ τὸν Πολύβιον, καίτοι ἐκείνῳ πλησιάζουσα, διαβαλοῦσα ἀπέκτεινεν, ἠπίστουν τε αὐτῇ ἐπίσης, καὶ ἐρημωθεῖσα τῆς αὐτῶν εὐνοίας, ἐφθάρη. τὸν γὰρ Σίλιον τὸν Γάιον, τὸν τοῦ Σιλίου τοῦ ὑπὸ Τιβερίου σφαγέντος υἱὸν, ἄνδρα ἐπιγραψαμένη, τούς τε γάμους πολυτελῶς εἱστίασε, καὶ οἰκίαν αὐτῷ βασιλικὴν ἐχαρίσατο, πάντα τὰ τιμιώτατα τῶν τοῦ Κλαυδίου κειμηλίων συμφορήσασα εἰς αὐτήν, καὶ τέλος ὕπατον αὐτὸν ἀπέφηνε. ταῦτα δῆλα τοῖς ἄλλοις ὄντα, τὸν Κλαύδιον ἐλάνθανεν. ἀποδημήσαντι δέ ποτε αὐτῷ, καὶ μονωθέντι, ὁ Νάρκισσος μηνύει πάντα διὰ τῶν παλλακῶν τὰ γινόμενα.

ὅθεν

[illegible] *[illegible]*

Ὅτι τὴν ἀγριππῖναν ὁ κλαύδιος ἔγημε τὴν ἀδελφιδῆν αὐτοῦ οὖσαν, ψηφισαμένων τῶν βουλευτῶν ἐξεῖναι ἀδελφιδᾶς καὶ ῥωμαίοις γαμεῖν.

ἐλθὼν εἰς τὴν ῥώμην ἐπανῆλθε, καὶ ἄλλους τε πολλοὺς, καὶ τὸν ὀρχηστὴν μνηστῆρα ἐφόνευσε, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ αὐτὴν τὴν μεσσαλίναν ἀπέσφαξεν. ἐκείνους δὲ ὕστερον διαφθαρήσεσθαι, τὴν ἀγριππῖναν τὴν ἀδελφιδῆν ἔγημε συνδῷ τῶν ἀπελευθέρων, ὅπως τὸν δομίτιον τὸν παῖδα ὃν ἐφ' ἥβῃ τελοῦντα ἔχῃ υἱὸν, ὅπως ἔφεδρον αὐτὸν τῇ ἀρχῇ τρέφοντες, μηδὲν ὑπὸ τοῦ βρεττανικοῦ δεινὸν πάθωσιν, ὡς τὴν αὐτοῦ μητέρα τὴν μεσσαλίναν ἀναιρεθῆναι ποιήσαντες. δεδογμένου δὲ ἤδη τοῦ γάμου, δείσαντες τὸν σιλανὸν ὑπὸ τοῦ κλαυδίου τιμώμενον, ὡς ἄνδρα ἀγαθὸν, ἅμα δὲ καὶ τὴν ὀκταβίαν τὴν θυγατέρα αὐτοῦ, τῷ τῆς ἀγριππίνης υἱῷ τῷ δομιτίῳ προμνωμένοι, ἐγγεγυημένην τῷ σιλανῷ, πείθουσι τὸν κλαύδιον, ὡς ἐπιβουλεύοντά οἱ τὸν σιλανὸν ἀποκτεῖναι. γενομένου δὲ τούτου, λόγους ἐν τῇ βουλῇ ὁ οὐιτέλλιος ἐποιήσατο, ὅτι συμφέρει τῷ κοινῷ, γῆμαι τὸν κλαύδιον. καὶ τὴν ἀγριππῖναν ἐπιτηδείαν εἰς τοῦτο ἀπέφηνε, καὶ βιάσασθαι σφίσιν αὐτὸν ἐπὶ τὸν γάμον συνεβούλευσεν. ὁρμηθέντες οὖν οἱ βουλευταὶ, πρὸς τὸν κλαύδιον ἦλθον, καὶ ἠνάγκασαν δῆθεν αὐτὸν γῆμαι. καὶ ψήφισμα ἐποιήσαντο, ἐξεῖναι ῥωμαίοις ἀδελφιδᾶς ἄγεσθαι· πρότερον γὰρ ἐκεκώλυτο. ὡς δ' ὁ γάμος ἐτελέσθη, τόν τε κλαύδιον ὑποχείριον ἐποιήσατο, δεινοτάτη οὖσα πράγμασι χρῆσθαι, καὶ πρὸς τοὺς δυνατοὺς ἐκείνου εἶχε, τοὺς μὲν φόβῳ, τοὺς δὲ εὐεργεσίαις ἀνεκτᾶτο. καὶ τέλος τὸν μὲν βρεττανικὸν τὸν παῖδα αὐτοῦ ὡς τῶν τυχόντων τινὰ τρέφεσθαι ἐποίει (ὁ γὰρ ἕτερος ἐτεθνήκει) τὸν δὲ δομίτιον τότε μὲν γαμβρὸν τῷ κλαυδίῳ ἀπέδειξεν, ὕστερον δὲ καὶ εἰσποιεῖσθαι, καὶ εἰσποιήσασα τῷ κλαυδίῳ αὐτὸν, καὶ πρὸς τὸ κράτος ἐξήσκει, καὶ παρὰ τῷ σενέκᾳ ἐπαίδευσεν. ἀμύθητόν τε πλοῦτον συνέλεγε, οὐδὲ τὴν τυχοῦσαν λαβὴν ἐπ' ἀργυρισμῷ παραλείπουσα, πολλοὺς δὲ καὶ φονεύουσα διὰ χρήματα· ἤδη δέ τινας καὶ γυναῖκας ζηλοτυπήσασα ἔκτεινε. τὴν γοῦν παυλῖναν τὴν λολλίαν ἀποκτείνασα, καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς κομισθεῖσαν μὴ γνωρίσασα, τό τε στόμα αὐτῆς αὐτὴ ταῖς χερσὶν ἀνέῳξε, καὶ τοὺς ὀδόντας ἐπεσκέψατο, ἰδίως πως ἔχοντας.

Οἷα ἦν ἡ ἀγριππῖνα.

Ὅτι αὐγοῦσταν τὴν ἀγριππῖναν ὁ κλαύδιος ὠνόμασε, καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς εἰσεποιήσατο.

μετὰ ταῦτα δὲ καὶ αὐγοῦσταν τὴν ἀγριππῖναν ὁ κλαύδιος ἐπεκάλεσε, καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς εἰσποιησάμενος, μετωνόμασε τιβέριον κλαύδιον νέρωνα δροῦσον γερμανικὸν καίσαρα, μηδὲν φροντίσας ὅτι καίεσθαι ὁ οὐρανὸς τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἔδοξε. καὶ μετὰ τοῦτο τὴν θυγατέρα τὴν ὀκταβίαν εἰς ἕτερόν τι γένος εἰσαγαγὼν, ἵνα μὴ ἀδελφοὺς συνοικίζειν δοκῇ, συνεγγύησεν αὐτῷ. ἀγριππῖνα δὲ καὶ καλπουρνίαν γυναῖκα τῶν πρώτων ἐφυγάδευσεν, ἤ, ὡς λέγεται, καὶ ἀπέκτεινεν, ἐπειδὴ τὸ κάλλος αὐτῆς ὁ κλαύδιος ἐθαύμασε καὶ ἐπῄνεσε. τοῦ δὲ νέρωνος (τοῦτο γὰρ τὸ ὄνομα ἐπ' αὐτῷ ἐξενίκησεν) ἐς τοὺς ἐφήβους ἐγγραφέντος, κατὰ τὴν ἡμέραν ἐν ᾗ ἐνεγράφη, τὸ δαιμόνιον τὴν τε γῆν ἐπὶ πολὺ ἔσεισε, καὶ φόβον νυκτὸς πᾶσιν ὁμοίως ἐνέβαλε. νέρωνος δὲ αὐξανομένου, βρεττανικὸς οὔτε τινὰ τιμὴν ἔτι, οὐδ' ἐπιμέλειαν εἶχεν· ἡ γὰρ ἀγριππῖνα τοὺς θεράποντας αὐτοῦ τοὺς μὲν ἐξήλασε, τοὺς δὲ καὶ ἀπέκτεινε· καὶ τὸν σωσίβιον, ᾧ ἡ τροφὴ αὐτοῦ καὶ ἡ παιδεία προσετέτακτο, κατέσφαξεν, ὡς τῷ νέρωνι ἐπιβουλεύοντα. καὶ παρέδωκεν αὐτὸν οἷς ἤθελεν, οὔτε τῷ πατρὶ συνεῖναι, οὔτε δημοσιεύειν ἐᾶν. ἠδύνατο δὲ πάντα τοῦ κλαυδίου κρατοῦσα, καὶ τὸν νάρκισσον καὶ τὸν πάλλαντα οἰκειωσαμένη. ὁ γὰρ κάλλιστος ἐπὶ πολὺ προχωρήσας δυνάμεως, ἐτελεύτησεν. οἱ ἀστρολόγοι δ' ἐξ ἁπάσης τῆς ἰταλίας ἠλάθησαν, καὶ οἱ αὐτοῖς συγγενόμενοι ἐκολάσθησαν. καράτακος δέ τις βαρβάρων ἀρχηγὸς ἁλοὺς, καὶ ἐς τὴν ῥώμην ἀχθεὶς, καὶ συγγνώμης

τυχὼν

Itaq; Romā reuerſus, et alios multos, et Mneſterē ſaltatorē interfecit. Deinde ipſa quoq; Meſſalina interfecta, Agrippinā fratris filiā, libertorū impulſu duxit, quod filiū Domitiū iam penè puberē haberet, quē in ſpem regni alerēt, ne Britānico necem matris, ipſorū opera interfectæ, ulturo pœnas darent. Decreto iam coniugio, Sillanum timentes, qui à Claudio ut uir bonus honorabatur, nec non Octauiam filiam eius Syllano deſponſam, Agrippinæ filio Domitio iam antè deſtinantes: Claudio perſuadent, ut Sillanum pro inſidiatore occidat. Quo facto, Vitellius in ſenatu propoſuit, eſſe è Republica, ut Claudius uxorem ducat: & Agrippinam ei fore idoneam pronunciauit, utq; ad eas nuptias adigeretur autor fuit. Ita ſenatores properè ad Claudium abierunt, eumq; coegerunt ſcilicet, ut matrimonium contraheret: facto Senatuſconſulto, ut fratrum & ſororum filias ducere liceret, quod antè uetitum erat. Peractis nuptijs, mulier ingenij callidiſsimi, Claudium planè in ſua quaſi uerba iurare coegit: amicos eius, partim metu, partim beneficijs ſibi conciliauit. Deniq; Britannicum priuignum plebeio more educari fecit (nam alter obierat) Domitium autem tum generum Claudij deſignauit, poſt etiam adoptandum curauit: quo facto, eundem ad imperium ſub præceptore Seneca erudijt. Diuitias coegit inexhauſtabiles, ne leuiſsima quidem pecuniæ faciendæ occaſione prætermiſſa, multis etiam pecuniæ cauſa occiſis. Interfecit etiā mulieres nonnullas ex zelotypia, ut Lolliam Paulinam: cuius caput ad ſe allatum cum non agnoſceret, ſuis manibus os aperuit, ut dentes aſpiceret, quorum peculiaris erat ſeries. Poſthæc Auguſtam appellauit Agrippinam Claudius: & filium eius adoptatum, Tiberium Claudiū Neronem Druſum Germanicum Cæſarem nominauit, nihil turbatus, quod eo die cœlum ardere uiſum eſt. Deinde filiam Octauiam in aliam familiā adoptatā, ne fratrē et ſororē copulare uiderēt, ei deſpōdit. Agrippina Calphurniā quoq; principē matronā uel in exiliū egit, uel, ut ferūt, euā occidit: quod Claudius eius formā admiratus eſſet, ac laudaſſet. Quo die Nero (hoc enim nomē ferè uſurpat) uirilē togā ſumpſit, terra latè concuſſa eſt, & noctu omnib. ex æquo terror incuſſus. Creſcentib. Neronis opib. Britānicus ſine ullo honore penitus negligebat, miniſtris eius ab Agrippina partim fugatis, partim occiſis. Soſicius autem, cui educatio & inſtitutio illius mandata erat, quaſi Neroni inſidiatus eſſet, interfectus eſt. Britannicum uerò ijs commiſſum quos ipſe probabat, nec cum patre uiuere, nec prodire in publicū paſſa eſt. Poterat autem omnia, cum Claudio dominaretur, & Narciſſum ac Pallantem amicos haberet. Nam Calliſtus, potentiam maximam adeptus, obierat. Aſtrologi tum tota Italia pulſi ſunt, & qui eos conſulebant, mulctati. Caratacus quidam Barbarorū princeps captus, & Romam ductus, ueniam

Agrippina. Domitius.

Domitij adoptio & nuptiæ.

Agrippinæ crudelitas et auaritia.

Prodigia inauſpicati Neronis imperij.

Aſtrologi pulſi.

Carataci diſtum.

 à Clau-

θανόντος δὲ τοῦ Κλαυδίου, καὶ αὐτὸς εὐθὺς διεφθάρη, μέγιστον δυνηθείς. πρὸς δὲ τοῦ σφαγῆναι ἔργον λαμπρὸν διεπράξατο. τὰ γὰρ γράμματα τοῦ Κλαυδίου, ὅσα ἀπόρρητα κατά τε τῆς Ἀγριππίνης καὶ καθ' ἑτέρων τινῶν εἶχεν, οἷα τὰς ἐπιστολὰς αὐτοῦ διοικῶν, ἅπαντα κατέκαυσεν. ἐσφάγη δὲ πρὸς τῷ τῆς Μεσσαλίνης μνημείῳ, ὅπερ ἐκ συντυχίας συνενεχθέν, ἔδοξεν εἰς τὴν ἐκείνης τιμωρίαν γενέσθαι. ὤφθη μέντοι κομήτης ἀστὴρ ἐπὶ πλεῖστον, καὶ ψεκὰς αἱματώδης, καὶ σκηπτὸς εἰς τὸ δορυφορικὸν σημεῖον ἐνέπεσε, καὶ ἕτερα τοιαῦτα συνέπεσεν, ἃ σημεῖα τῆς Κλαυδίου τελευτῆς ἐλογίσθησαν. τούτου γὰρ μοναρχοῦντος καὶ Θευδᾶς ἐγένετο, οὗ καὶ ὁ θεῖος Λουκᾶς ἐν ταῖς Πράξεσι μέμνηται, καὶ ὁ Ἰώσηπος ἐν τῷ ἐννεακαιδεκάτῳ λόγῳ τῆς Ἀρχαιολογίας ἱστορεῖ, γόητα αὐτὸν ὄντα πολλοὺς ἀπατῆσαι, ἕως Φάδος ὁ τῆς Ἰουδαίας ἐπίτροπος ἴλην ἱππέων πέμψας, πολλοὺς τῶν περὶ αὐτὸν ἀνεῖλε, πολλοὺς δ' ἐζώγρησε, καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ Θευδᾶ ζωγρηθέντος τὴν κάραν ἀπέτεμε. καὶ Σίμων δὲ ὁ μάγος ἐπὶ τούτου τοῦ βασιλέως τῇ Ῥώμῃ ἐπιδημήσας, πολλοὺς τῇ αὐτοῦ οἰκείᾳ τῶν γοητειῶν ἠπάτησε, καὶ ἐσφετερίσατο. δηλοῖ δὲ τοῦτ' ἐκεῖνος ὁ φιλόσοφός τε καὶ μάρτυς ἐν τῇ πρὸς Ἀντωνῖνον ὑπὲρ τοῦ καθ' ἡμᾶς δόγματος ἀπολογίᾳ, γράφων ταῦτα· καὶ μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου εἰς οὐρανόν, προεβάλλοντο οἱ δαίμονες ἀνθρώπους τινάς, λέγοντας ἑαυτοὺς εἶναι θεούς, οἳ οὐ μόνον οὐκ ἐδιώχθησαν ὑφ' ὑμῶν, ἀλλὰ καὶ τιμῶν ἠξιώθησαν· ὧν εἷς καὶ Σίμων ὁ Σαμαρεύς, ὁ ἐκ κώμης Γιττῶν. ὃς ἐπὶ Κλαυδίου Καίσαρος διὰ τῆς τῶν δαιμόνων ἐνεργείας δυνάμεις μαγικὰς ποιήσας ἐν τῇ πόλει ὑμῶν τῇ βασιλίδι Ῥώμῃ, θεὸς ἐνομίσθη, καὶ ἀνδριάντι παρ' ὑμῖν τετίμηται ἐν τῷ Τιβέριδι ποταμῷ, μεταξὺ τῶν δύο γεφυρῶν ἐστημένῳ, γράμμασιν ἐπιγεγραμμένῳ Ῥωμαϊκοῖς, σίμωνι δέω σάγκτῳ· ὅπερ ἑρμηνευόμενον, Σίμωνι θεῷ ἁγίῳ δηλοῖ. καὶ ὁ Πέτρος δὲ ἐπὶ Κλαυδίου πρῶτον ἐπιδημήσας τῇ Ῥώμῃ, τὸ σωτήριον κήρυγμα ἐγκατασπείρων αὐτῇ, καὶ τῷ φωτὶ τῆς ἀληθείας καταυγάζων τὰς διανοίας τῶν ἐν αὐτῇ, ὡς εἰς πολλοὺς πιστεῦσαι τῶν Ῥωμαίων, καὶ οὕτως ἁλῶναι τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων, ὡς μηδὲ τοῖς λόγοις αὐτοῦ ἀρκεσθῆναι μόνοις, παρακλήσεσι δὲ πρὸς Μάρκον χρήσασθαι τὸν ἀπόστολον, ἀκόλουθον ὄντα Πέτρου, ἵν' ἔγγραφον αὐτοῖς τῆς τοῦ κορυφαίου διδασκαλίας καταλείψει ὑπόμνημα, καὶ αὐτοὺς αἰτίους γενέσθαι τῆς κατὰ Μάρκον Εὐαγγελίου συγγραφῆς. οὕτω ταῦθ' ἱστόρησεν ὁ Εὐσέβιος.

Ἔργον ἀξιέπαινον.

περὶ κομήτου.

περὶ Θευδᾶ καὶ Σίμωνος τοῦ μάγου.

περὶ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, καὶ ὅπως τὸ κατὰ Μάρκον εὐαγγέλιον ἐγράφη.

Μοναρχία Νέρωνος Καίσαρος.

Καὶ Κλαύδιος μὲν ὃν εἴρηται τρόπον ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο· τὴν δ' ἡγεμονίαν Νέρων ἐσφετερίσατο τῆς Ἀγριππίνης σπουδῇ, υἱὸς αὐτῆς ὤν, καὶ εἰσποιητὸς παῖς τοῦ Κλαυδίου γενόμενος, τῶν τε διαθηκῶν τοῦ Κλαυδίου ἀφανισθεισῶν, καὶ τοῦ Βρεττανικοῦ παραγκωνισμένου, ὃς γνήσιος ἦν τοῦ τεθνεῶτος υἱὸς ἐν παιδικῇ ἔτι τυγχάνων τῇ ἡλικίᾳ. τοῦ Νέρωνος δὲ αὐτοκράτορος καὶ αὐγούστου ὑπό τε τῆς βουλῆς καὶ τῆς στρατιᾶς ἀναγορευθέντος, ἡ Ἀγριππῖνα πάντα τὰ τῆς ἀρχῆς περιέπουσα διὰ τοῦ ἐκείνου ὀνόματος ἐπώλει πάντα. προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου, ὁ Σενέκας ἔπαρχος ὢν τῶν δορυφόρων, καὶ ὁ Βοῦρρος διδάσκαλος τοῦ Νέρωνος, τὴν μὲν ἔπαυσαν· αὐτοὶ δὲ τὴν ἀρχὴν ὤρθωσαν ἄριστα, ἐφ' ὅσον περ ἠδυνήθησαν. ὁ γὰρ Νέρων νεώτερος τυγχάνων ἔτι μοναρχήσων (ἑπτακαιδέκατον γὰρ ἔτος ἦγε τότε τῆς ἡλικίας αὐτοῦ) καὶ μέντοι φιλοπραγμοσύνης ἄν, ἐτρύφα,

Sed Claudio defuncto, & ipſe ſtatim interijt, cũ ſummam potentiam tenuiſſet. Antequã autem occideretur, egregium facinus edidit. Nam literas Claudij arcanas contra Agrippinã & alios ſcriptas cremauit, quas, ut qui illi eſſet ab epiſtolis, omnes habebat. Eſt autem iuxta Meſſalinæ ſepulchrum interfectus: quod fortuitò factum, in illius ultionem accidiſſe uiſum eſt. Cometa longiſſimo tempore apparuit, & uexillum ſatellitum guttis ſanguineis infectũ, & de cœlo tactum. Contigerũt & id genus alia, quæ ſigna interitus Claudij putabantur. Sub hoc principe Theudas extitit, cuius D. Lucas in Actis meminit: & Ioſephus Antiquitatum libro XIX refert, eum fuiſſe impoſtorem, qui multos ſeduxerit, donec Fadus Iudeæ procurator, miſsis equitibus multos eius ſectatores occiderit, multos cæperit, atq; ipſi Theudæ caput amputarit. Simon quoque magus hoc imperante Romæ uerſatus, multos præſtigijs deceptos in ſuam ſectam pertraxit. Id quod Iuſtinus Philoſophus et martyr in defenſione religionis noſtræ ad Antoninũ declarat, his uerbis: « Poſt Domini in cœlum aſſumptionem, dæmones quoſdam homines ſubornarunt, qui ſe Deos eſſe dicerent: qui adeò à uobis pulſi non ſunt, ut eis honorem habueritis. quorum è numero fuit Simon Samaritanus, è pago Gittano. qui cum ſub Claudio Cæſare dæmonum opera miracula edidiſſet, in urbe ueſtra imperatrice Roma, Deus eſt habitus: decretaq; ei ſtatua in Tiberi fluuio inter duos pontes, cui Romanis literis inſcriptũ eſt, Simoni Deo ſancto. » Petrus quoq; ſub Claudio Romæ ſalutaris præconij ſemina ſparſit, cui multi ex Romanis fidẽ habuerunt: itaq; doctrina principis Apoſtolorum capti ſunt, ut ſolis eius uerbis non cõtenti, Marcum apoſtolum, Petri comitem, exorarent, ut conciones ſummi uiri ſcriptis mandaret: atque in cauſa eſſent, ut Marci Euangelium conſcriberetur, quemadmodum refert Euſebius.

Theudas.

Simon magus.

D. Petrus apoſtolus.

M. Euangeliſta.

Imperium Neronis.

Claudio ad hunc modum, ut expoſitũ eſt, rebus humanis exempto, Nero adoptiuus eius filius, Agrippinæ matris opera ſibi uendicauit imperium, Claudij teſtamento abolito, & Britannico amoto, qui germanus defuncti filius, pueritiæ annos nondũ excesſerat. Nerone à Senatu & militib. imperatore & Auguſto declarato, Agrippina imperiũ ſub illius nomine adminiſtrans, uænalia habuit omnia, ſed tempore procedente Seneca præfectus ſatellitum, & Burrus magiſter Neronis, illa ſubmota, imperium quàm diu licuit, optimè geſſerunt. Nero enim cum rerum potiretur, admodũ adoleſcẽs (annos enim tum XVII habebat) & ocij quàm negocij amantior, indulgebat genio, amabat,

Seneca.

Burrus.

Neronis adoleſcẽtia.

ὁ αὐτοκράτωρ· ἀπεκρίνατο, ὅτι τίκτει. τοιοῦτον γάρ τι ὑπεκρίνετο τότε. ἤρξατο δὲ καὶ τὸν ἰσθμὸν τῆς Πελοποννήσου διορύξαι, καίπερ τῶν ἀνθρώπων ὀκνούντων. λαβὼν οὖν αὐτὸς δίκελλαν, καί τι καὶ ἀνασκάψας, εἶτα οὕτω καὶ τοὺς ἄλλους ἀνάγκῃ αὐτὸν μιμήσασθαι. αἷμα δὲ τοῖς πρώτοις ἀναβλύσαι τῆς γῆς λέγεται ἀνάβλυσαι, καὶ οἰμωγὰς καὶ μυκηθμοὺς ἐξακουσθῆναι, καὶ φαντασίας γενέσθαι πολλάς. οὗτος πρῶτος καὶ τοῦ κατὰ Χριστιανῶν ἤρξατο διωγμοῦ, καὶ Πέτρον καὶ Παῦλον τοὺς κορυφαίους τῶν ἀποστόλων ἀπέκτεινε κατὰ τὸν αὐτὸν καιρόν, ὡς ὁ Εὐσέβιος ἱστορεῖ, ἐκ παλαιοτέρων συγγραφέων μαρτυρίας προάγων. τινὲς δὲ κατὰ τὴν αὐτὴν μὲν ἡμέραν φασὶ τελειωθῆναι καὶ ἄμφω τοὺς ἀποστόλους, ἐν ἄλλῳ δὲ ἔτει καὶ ἄλλῳ. * μετὰ δὲ Πέτρον πρῶτος ἀρχιερεὺς τῆς Ῥώμης ὁ Λῖνος ἐγένετο. ἔτι δ' ἐν τῇ Ἑλλάδι ὄντος τοῦ Νέρωνος, Ἰουδαῖοι εἰς προῦπτον ἀπέστησαν, καὶ ἐπ' αὐτοὺς τὸν Οὐεσπασιανὸν ἔπεμψε. καὶ οἱ ἐν τῇ Βρεττανίᾳ δὲ καὶ οἱ Γαλάται βαρυνόμενοι ταῖς ἐσφοραῖς, ἔτι μᾶλλον ἐκ πλείονος καὶ ἐφλέγμαινον. Γάιος δὲ Ἰούλιος Οὐίνδιξ ἀνήρ, κατὰ τὸν πατέρα βουλευτὴς τῶν Ῥωμαίων, ὁρῶν τοὺς ὁμοφύλους Γαλάτας ὀργῶντας πρὸς ἀπόστασιν, δι' ὧν ἐδημηγόρησεν, ἠρέθισεν αὐτούς, καὶ ὥρκωσε πάντα ὑπὲρ τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου τῶν Ῥωμαίων ποιήσειν, καὶ ἑαυτὸν αὐτὸν, εἰ ἄλλως τι πράξει, φονεύσειν. αὐτοκράτορα δὲ Γάλβαν τὸν Σερούιον Σουλπίκιον προεχειρίσατο, γένους ὄντα εὐπατριδῶν, καὶ τότε τῆς Ἰβηρίας ἄρχοντα. καὶ ὃς τὴν ἡγεμονίαν ἐδέξατο, τὸ δὲ ὄνομα τῆς αὐταρχίας ἀπεκλάσας προσλαβεῖν τότε. τῆς δ' ἀποστασίας προκοπτούσης, ὁ Οὐίνδιξ ἑαυτὸν ἀπέσφαξε, τῶν μετ' αὐτοῦ στρατιωτῶν ἀναιρεθέντων ὑπεραλγήσας, καὶ πρὸς τὸ δαιμόνιον ἀγανακτήσας, ὅτι τηλικούτου πράγματος εἰργάσθη τὸν Νέρωνα καθελεῖν καὶ τοὺς Ῥωμαίους ἐλευθερῶσαι ἐπιτελέσαι αὐτῷ. τοσαύτῃ γὰρ προθυμίᾳ πρὸς τοῦτο ἐχρήσατο, ὥστε τοῦ Νέρωνος διακοσίας καὶ πεντήκοντα μυριάδας ἐπικηρύξαντος τῷ τὴν κεφαλὴν αὐτῷ κομίσαντι τοῦ Οὐίνδικος, ἐκεῖνος ἔφη, ὅτι Νέρωνα ἀποκτείνας, καὶ τὴν ἐκείνου κομίσῃ μοι κεφαλήν, τὴν ἐμὴν ἀντιλήψεται κεφαλήν. ὁ δὲ Νέρων μαθών, καὶ τὸν Πετρώνιον, ὃν κατὰ τῶν ἐπαναστάντων μετὰ τοῦ πλείονος προεπεπόμφει στρατεύματος, τὰ τοῦ Γάλβα φρονήσαντα, οὐκέτ' ἐν ὅπλοις ἐλπίδα τὴν σωτηρίαν ἔσχεν, ἀλλ' ἐβουλεύσατο τούς τε βουλευτὰς ἀποκτεῖναι, καὶ τὴν πόλιν καταπρῆσαι, καὶ πλεῦσαι ἐς Ἀλεξάνδρειαν, ὑπειπών, ὅτι ἂν καὶ τῆς ἀρχῆς ἐκπέσωμεν, ἀλλὰ τό γε τέχνιον ἡμᾶς ἐκεῖ διαθρέψει. μέλλοντος δὲ ταῦτα πράσσειν, ἡ βουλὴ τὴν περὶ τὸν Νέρωνα φρουρὰν ἀπεκάλεσε, εἰσελθοῦσα ἐς τὸ στρατόπεδον, καὶ τὸν μὲν πολέμιον ἀπέφηνε, τὸν δὲ Γάλβαν ἀνθ' αὐτοῦ αὐτοκράτορα. Νέρων δὲ ὡς ᾔσθετο, ὅτι ὑπὸ τῶν φυλάκων ἐγκατελείφθη, ἐσθῆτα τε φαύλην ἐνέδυ, καὶ ἵππου ἐπιβὰς βελτίονος αὐτῆς, καὶ κατακαλυψάμενος ὅπως μὴ γνωσθείη, μετὰ Ἐπαφροδίτου καὶ τοῦ Σπόρου νυκτὸς ἔφυγε. γνωρισθεὶς δὲ ὡς καὶ προσαγορευθεὶς αὐτοκράτωρ παρά τινος ἀπαντήσαντος αὐτῷ, τῆς ὁδοῦ ἀπετράπετο, καὶ ἐς καλαμώδη τόπον τινὰ κατεκρύφθη. ὁ δὲ δῆμος ἐν τῇ Ῥώμῃ ὑπὸ ἡμέραν ἐγένετο, ὑπερχαίρων, καὶ τὴν πόλιν στεφανωμάτων ἐπλήρωσεν, ἔνιοι καὶ πιλία ὡς ἐλεύθεροι γενόμενοι ἐφόρησαν, καὶ ἡ βουλὴ τῷ Γάλβᾳ τὰ τῇ ἀρχῇ προσήκοντα ἐψηφίσατο, ὁ δὲ ὅμιλος εἰς τε τὸν Νέρωνα ἀπέσκωπτε, καὶ συχνοὺς τῶν παρ' αὐτοῦ δυνηθέντων φονευθέντας εἷλκον. ἐκεῖνον δὲ ζητοῦντες οἱ στρατιῶται καὶ ἄλλοι τινὲς ποθοῦντες, καὶ γνόντες ὅποι ἐκρύβη, ἔπεμψαν ἐπ' αὐτὸν ἱππέας.

ὁ δ'

Imperator: reſpondit, eum parturire. Partum enim tum repręſentabat. Cœpit etiam Iſthmũ perfodere: a quo cum homines abhorrerent, ſumpto ligone ipſe fodere cœpit, idem'que ſuo exemplo facere cæteros coegit. Fertur autem ſanguis ebulliſſe, cum terra primùm tangeretur, & gemitus & mugitus exauditus eſſe, & ſpectra multa apparuiſſe. Hic perſecutionis Chriſtianorum princeps, Petrum & Paulum principes Apoſtolorum interfecit, eodem tempore, ut Euſebius ex antiquorum teſtimonijs aſſerit. Nam alij eodem quidem die utrunque conſummatum eſſe tradunt, ſed anno diuerſo. * Poſt Petrum, primus pontifex Linus fuit. Nero adhuc in Græcia degens, Veſpaſianum contra Iudęos, qui iam apertè defecerant, immiſit. Britanni quoque & Galli exactionibus grauari ſe, iniquis & exulceratis animis patiebantur. Itaque C. Iulius Vindex ſenatorij ordinis, ut & pater fuerat, populares ſuos iam ante ad defectionem propenſos, magis etiam concionib. inſtigauit, iureiurando adactos, ſe pro ſenatu populoque Romano facturos eſſe omnia: & ipſum, ſi quid ſecus feciſſet, occiſuros. imperatorẽ uerò Seruiliũ Sulpiciũ Galbam deſignauit, uirũ patriciam, tum Hiſpaniæ prætorẽ: ac is principatum quidem ſuſcepit, ſed imperij cognomentum aſſumere noluit. Cum autẽ defectio lentè procederet, Vindex prę dolore propter occiſos milites ſuos ſibi ipſi manus attulit, fortunæ iratus, quod tam præclarũ facinus occidẽdi Neronis & populi Romani liberandi ad exitũ perducere non potuiſſet. Quod tanta alacritate ab eo ſuſceptũ fuit, ut cum Nero bis millies & quingenties mille drachmas ei promitteret, qui ſibi Vindicis caput attuliſſet, dixerit, ſe ei qui Neronis interfecti ſibi caput attuliſſet, ſuum caput uiciſſim daturũ eſſe. Nero uerò cum Petronium quoque, contra ſeditioſos cum maiori parte copiarũ præmiſſum, ad Galbam defeciſſe cognouiſſet: ſpe armorũ abiecta, in animo habuit, ſenatu occiſo, & urbe incenſa, nauigare Alexandriã. atque adiecit: Etſi imperio exciderimus, tamen illic ars nos alet. Quæ dum agitaret, Senatus eius præſidio auocato, caſtra ingreſſus, Neronem hoſtem iudicauit, & Galbam eius loco imperatorem creauit. Nero ubi ſe à ſatellitibus deſtitutum eſſe uidit, uili ueſte induta, & ſimili equo conſcenſo, tecta facie ne agnoſceretur, noctu cum Epaphrodito & Sporo fugit. Agnitus, & ab obuio quodam imperator ſalutatus, uia declinata, in culmis ſe occultauit. Populus Romanus, cum diluxiſſet, gaudio exultans, urbem coronis impleuit: quidam etiam, ut in libertatem aſſerti, pileati in publicum prodierunt. Senatus, ea quæ imperatorem decent, Galbæ decreuit. Plebs Neronem & ſalibus inceſsit, & multos qui apud eum potentes fuerant, interemptos per uiam traxit. Milites & alij Neronem quęritantes, cum latebras indagaſſent, equites contra eum miſerunt.

Quos

Iſthmi perfoſsio.

Petri et Pauli ſupplicium.

Linus.

C. Iulius Vindex.

Seruilius Sulpicius Galba imperator deſignatur.

Petronius.

Neronis fuga & interitus.

Quos cum aduentare ſenſiſſet, comites iuſsit & ipſum & ſemetipſos occidere. Quibus non obſecutis, ingemuit. Deinde Sporum irriſo conatu occidere aggreſſus: Ego ſolus, inquit, nec amicum habeo, nec inimicum. Cum iam in proximo eſſent equites, ictu ſibi illato: Proh Iuppiter, inquit, quantus artifex pereo? Moribundum, & ęgrè ſpiritum trahentem, Epaphroditus planè confecit. Perijt menſe Iulio. Vixit annos triginta, menſes quinq;, dies uiginti. imperauit annos tredecim, menſes octo, biduo minus. Octauo eius imperij anno, primus poſt Marcum apoſtolum & Euangeliſtam Alexandriæ epiſcopus factus eſt Anianus.

Anianus Alexãdrinus.

Imperium Galbæ.

GAlba poſt Neronis interitum, decreto ſibi à Senatu principatu, etiã Rufi copijs auctus, recepit animum: ſed Cæſaris appellationem non admiſit, nec Imperatoris nomen in ullis literis uſurpauit prius, quàm legati à Senatu aduenissent. Eos qui ſub Nerone alios calumniati erant, aut falſis teſtimonijs oppreſſerant, ſupplicio affecit. Serui qui dominos dictis factis ue læſerant, eis ad pœnam deditis: pecuniæ & poſſeſsiones, quas Nero donarat, repetitæ ſunt. Ab eodẽ ob crimen læſæ Maieſtatis in exilium miſſos, reuocauit: oſſa eorum qui ex imperatorio genere occiſi erant, in Auguſti monumentũ intulit, eorumq; ſtatuas repoſuit. Cæterum cum A. Vitellium à Germanicis legionibus imperatorem ſalutatum eſſe audiuiſſet: L. Piſonem, adoleſcentem nobilem, modeſtum, prudentem, adoptatũ Cæſarem dixit. Id M. Saluius Otho ægrè ferẽs, quòd ipſe adoptatus non eſſet, ſeditionem mouit, XXX duntaxat militibus fretus. Nam cum Galbæ immolanti ſolus ex Senatoribus aſtans, aruſpicem inſidias ei portendi dicere audiſſet, ac monere ut domi maneret, nec uſq; progrederetur: ſtatim quaſi per aliam cauſam in caſtra decurrit, & à coniuratis militibus in munitionem receptus, cæteris quoq; perſuaſis, aut, ut rectius dicam, magnis pollicitationib. emptis, imperator ſtatim ſalutatus eſt. Quo Galba cognito, quoſdã in caſtra miſit, qui milites à ſententia dimouerent. Interea uerò miles quidã cum gladio cruẽto eum acceſsit, ac, Bono animo es, inquit, Imperator, Othonẽ enĩ occidi. Quod Galba credẽs, cũ in Capitoliũ ad rem diuinã faciendã properares, in medio foro, peditũ & equitũ occurſu, ſenex, conſul, pontifex, Cæſar, imperator, multis inſpectantib. eſt trucidatus: caput eius conto præfixũ. Cum occideretẽ, nihil aliud locutus eſt, niſi: Ecquid mali feci? Perijt etiã Piſo, & alij multi. His peractis, milites capita illorũ in caſtra ad Othonẽ et in curiã attulerũt. Quib. cõſternati patres, lęticia ſimulata. Othoni omnia quę ad

A. Vitellius
L. Piſo.
M. Saluius Otho.
Galbæ cædes.

ὁ δὲ προσιόντας αὐτοὺς αἰσθόμενος, προσέταξε τοῖς παροῦσι καὶ ἑαυτὸν καὶ σφᾶς ἀποκτεῖναι. ὡς δ' οὐχ ὑπήκουον, μέγα ἐστέναξεν. εἶτα τὸν σπόρον αἰκίζειν θελήσας: καὶ μὴ δυνηθεὶς, ἐγὼ μόνος, ἔφη, οὔτε φίλον οὔτε ἐχθρὸν ἔχω. « καὶ ἤδη πελασάντων τῶν ἱππέων, αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπάταξεν, εἰπὼν, ὦ Ζεῦ, οἷος τεχνίτης ἀπόλλυμαι. « ψυχορραγοῦντα δ' αὐτὸν ὁ ἐπαφρόδιτος προσκατειργάσατο. ὁ μὲν οὖν οὕτω κατὰ τὸν ἰούλιον ἐτελεύτησε μῆνα, βιοὺς ἔτη τριάκοντα πρὸς μησὶ πέντε καὶ ἡμέραις εἴκοσιν· ἐφ' ὧν ἦρξεν ἔτη τρισκαίδεκα, καὶ μῆνας ὀκτὼ, δυοῖν ἡμέραιν δέοντας. τῷ δὲ ὀγδόῳ τῆς τούτου μοναρχίας ἔτει, πρῶτος ἐπίσκοπος ἀλεξανδρείας μετὰ τὸν ἀπόστολον καὶ εὐαγγελιστὴν μάρκον ἀνιανὸς γέγονεν.

Μοναρχία γάλβα καίσαρος.

Γάλβας δὲ ὑπὸ νέρωνος διεφθαρέντος, καὶ ἡ βουλὴ τὴν ἀρχὴν αὐτῷ ἐψηφίσατο, καὶ ὁ ῥοῦφος αὐτῷ προσεχώρησεν, ἀνεθάρσησεν, οὐ μέν τοι καὶ τὸ καίσαρος ἀνέλαβεν ὄνομα, πρὶν τοὺς ἐκ τῆς βουλῆς πρέσβεις πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν, ἀλλ' οὐδὲ τὸ τοῦ αὐτοκράτορος πρότερον ἐς οὐδὲν γράμμα ἐνέγραφε. τοὺς δὲ συκοφαντήσαντάς τινας ἐπὶ τοῦ νέρωνος, ἢ ψευδομαρτυρήσαντας, ἐκόλασε. καὶ οἱ δοῦλοι οἱ κατὰ τῶν δεσποτῶν πράξαντές τι ἢ εἰπόντες, αὐτοῖς ἐκείνοις ἐπὶ τιμωρίᾳ ἐξεδόθησαν. καὶ τὰ χρήματα δὲ καὶ τὰ κτήματα, ὅσα τινὲς παρὰ τοῦ νέρωνος εἰλήφεισαν, ἀπῃτοῦντο. τούς γε μὴν ὑπ' ἐκείνου φυγαδευθέντας ὡς ἠσεβηκότας ἐς αὐτὸν κατήγαγε, καὶ τὰ ὀστᾶ τῶν ἐκ τοῦ βασιλικοῦ γένους σφαγέντων ἐς τὸ τοῦ αὐγούστου μνημεῖον μετεκόμισε, καὶ τὰς αὐτῶν εἰκόνας ἀνεκατέστησεν. οἱ δ' ἐν ταῖς γερμανίαις στρατιῶται πρὸς στρατηγὸν αὖλον οὐιτέλλιον, ἐπανέστησαν. ὁ οὖν γάλβας τὴν ἐπανάστασιν πυθόμενος, λούκιον πίσωνα νεανίσκον εὐγενῆ, ἐπιεικῆ, φρόνιμον υἱοθετήσατο, καὶ ἀπέδειξε καίσαρα. ὁ δὲ ὄθων ὁ μάρκος ὁ σαλούιος ἀγανακτήσας, ὅτι μὴ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ γάλβου υἱοθετήθη, ἐπανέστη αὐτῷ, τριάκοντα μόνοις στρατιώταις ἐγχειρησάμενος. ἐπεὶ γὰρ θύοντι τῷ γάλβᾳ μόνος τῶν βουλευτῶν αὐτῷ παρίστατο, καὶ τοῦ ἱεροσκόπου ἐπιβουλευθῆναι αὐτὸν εἰπόντος ἤκουσε, καὶ παραινοῦντος οἴκοι μένειν, καὶ μηδαμῇ προελθεῖν, κατέδραμέ τι ἔνδοθεν, ὡς ἐπ' ἄλλο τι εἰς τὸ στρατόπεδον ἀπιὼν, καὶ ὑπὸ τῶν συνωμοσάντων αὐτῷ στρατιωτῶν ἐς τὸ τεῖχος ἀνήχθη, καὶ τοὺς ἄλλους στρατιώτας προσεταιρισάμενος, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, ἐκπριάμενος πολλαῖς ὑποσχέσεσι, παρ' ἐκείνων τὸ παραχρῆμα καὶ τῶν ἄλλων ἔλαβε τὴν ἀρχήν. ὁ γάλβας δὲ μαθὼν τὰ πραττόμενα, ἔπεμψεν ἐς τὸ στρατόπεδον τινὰς, ὡς μεταπεῖσαι τοὺς ἐν αὐτῷ δυνησόμενος. κἂν τούτῳ στρατιώτης τὶς γυμνὸν τὸ ξίφος καὶ ᾑμαγμένον ἀνατείνων, προσῆλθεν αὐτῷ, φάσκων, θάρσει αὐτοκράτωρ, ὄθωνα γὰρ ἀπέκτεινα. πιστεύσας οὖν ὁ γάλβας, ἐς τὸ καπιτώλιον ὡς θύσων ὥρμησε, καὶ ἐν μέσῃ τῇ ἀγορᾷ ἀπαντήσαντες αὐτῷ καὶ ἱππεῖς καὶ πεζοὶ, ἐκεῖ τὸν γέροντα, τὸν ὕπατον, τὸν ἀρχιερέα, τὸν καίσαρα, τὸν αὐτοκράτορα, πολλῶν ὁρώντων κατέκοψαν· καὶ τὴν κεφαλὴν ἀποκόψαντες αὐτοῦ, κοντῷ ἐνέπειραν. καὶ ὁ μὲν οὕτως ἐφονεύθη, τοῦτο μόνον εἰπὼν, καὶ τί κακὸν ἐποίησα; « ἀπέθανε δὲ καὶ ὁ πίσων, καὶ ἄλλοι συχνοί. καὶ πράξαντες ταῦτα οἱ στρατιῶται, τάς τε κεφαλὰς ἐκείνων ἀποτεμόντες, πρὸς τὸν ὄθωνα αὐτὰς ἐν τῷ στρατοπέδῳ καὶ ἐς τὸ συνέδριον ἐκόμισαν, ὥς τε τοὺς βουλευτὰς καταπλαγέντας, χαίρειν τι προσποιηθῆναι, καὶ τῷ ὄθωνι πάντα τὰ πρὸς

τὴν

[illegible]
ἀναίρεσις γάλβα.

τὴν ἀρχὴν φέροντα διεφθάρθαι. οὐκ ἐλάνθανε δὲ, ὅτι αὐτὸς τὴν βουλὴν ἐβιάζετο, καὶ ὡς ἀσελγέστερον ἢ καὶ πικρότερον τοῦ Νέρωνος ἄρξειν ἔμελλε. Γάλβας μὲν οὖν ζήσας ἔτη δύο καὶ ἑβδομήκοντα, καὶ ἡμέρας τρεῖς καὶ εἴκοσιν, ἄρξας δὲ μῆνας ἐννέα, καὶ ἡμέρας τρισκαίδεκα, τοῦτο τέλος ἐσχήκει.

Αὐταρχία Καίσαρος Ὄθωνος.

Ὁ δὲ Ὄθων μετέγνω μὲν ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις, τῶν ἱερῶν αὐτῷ δυσχερῶν ὀφθέντων, καὶ ἄλλων σημείων αὐτῷ γενομένων, ἀλλ᾽ οὐκ εἶχε πῶς τῆς ἀρχῆς ἀπελθὼν ἀναδῦναι, καὶ φυλάττων αὐτὴν, καὶ δίκην δέδωκεν. Ἐν τούτοις δέ τις πλαττόμενος Νέρων εἶναι, ἐκ τῆς πρὸς τὸν Νέρωνα τοῦ εἴδους ἐμφερείας αὐτῷ, τὴν Ἑλλάδα ὀλίγου πᾶσαν συνετάραξε, καὶ χεῖρα κακούργων ἀνθρώπων ἀθροίσας, πρὸς τὰ ἐν τῇ Συρίᾳ στρατόπεδα ὥρμησεν. τὸν Κύδνον δὲ περαιούμενον αὐτὸν ὁ Καλπούρνιος συνέλαβε καὶ ἀπέκτεινεν. ὁ δὲ Ὄθων λάθρα πολλοὺς πρὸς τὸν Οὐϊτέλλιον ἐπὶ καταλλαγῇ ἔπεμψεν. ὡς δ᾽ οὐκ ἐπείθετο, πρεσβευτὰς ἀπέστειλε φανερῶς. ὡς δ᾽ οὐκ ἀπεκρίνατό τι αὐτοῖς Οὐϊτέλλιος, ὅτι αὐτοὺς κατέσχεν, ἔπεμψεν ὁ Ὄθων ἰσχὺν κατά τε γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν, ἡττήθη δὲ διὰ πολυαρχίαν, οὐ δι᾽ ἀσθένειαν, κἀκ τῆς Ῥώμης δὲ ἐξορμηθεὶς, καὶ τοὺς πρώτους ἐξάγων, μέρος δέ τι τῆς δυνάμεως τῷ Πρόκλῳ δοὺς, αὐτὸς ἀνεχώρησε, λέγων μὴ φέρειν μάχην ἀνδρῶν ὁμοφύλων ἰδεῖν. ὅθεν μαλακίαν αὐτοῦ καταγνόντες οἱ στρατιῶται καὶ οἱ στρατάρχαι, οὐδὲν τῶν δεόντων ἔπραξαν, ἀλλ᾽ ἡττήθησαν, καὶ τοῖς τοῦ Οὐϊτελλίου ἐπικηρυκεύσαντο, καὶ ηὐτομόλησαν σφίσι. τῷ δὲ Ὄθωνι ἤγγειλε ταῦτα ἱππεύς, καὶ ἀπιστούμενος, εἴθε, ἔφη, ταῦτα ψευδῆ, Καῖσαρ, ἦν· καὶ εἰπὼν, ἑαυτὸν διεχρήσατο. πιστευσάντων δὲ ἐκ τούτου πάντων, καὶ ἑτοίμως ἐχόντων ἀναμαχέσασθαι (οἵ τε γὰρ δορυφόροι συχνοὶ ἦσαν, καὶ ἕτεροι οὐκ ὀλίγοι προσῆσαν) καὶ ἱκετευόντων αὐτὸν, μήθ᾽ ἑαυτὸν μήτε σφᾶς προδοῦναι· πάντες γὰρ (ἔλεγον) ὑπὲρ σοῦ ἀσμένως ἀποθανούμεθα· ὁ Ὄθων, πολὺ δικαιότερον εἶναι, ἀπεῖπεν, ἕνα ὑπὲρ πάντων, ἢ πολλοὺς ὑπὲρ ἑνὸς ἀπολέσθαι, καὶ μὴ βούλεσθαι δι᾽ ἕνα ἄνδρα τὸν δῆμον τῶν Ῥωμαίων στασιάζειν, καὶ τοσοῦτον ὄχλον ἀνθρώπων φθείρεσθαι. ταῦτ᾽ εἰπὼν, εἰς τὸ δωμάτιον ἀνεχώρησε, καί τινα τοῖς τε οἰκείοις καὶ τῷ Οὐϊτελλίῳ ὑπὲρ αὐτῶν ἐπέστειλε, τά τε γράμματα ὅσα τινὲς αὐτῷ κατ᾽ ἐκείνου ἐγεγράφεσαν, ἔκαυσεν, ὥς τι μηδένα ἐξ αὐτῶν φωραθέντα κινδυνεῦσαι· καὶ καλῶν ἕνα ἕκαστον τῶν προσιόντων, ἠσπάζετο αὐτοὺς, καὶ ἐδίδου σφίσι χρήματα. κἀν τούτῳ ταραχῆς γενομένης στρατιωτῶν, ἐξῆλθε, καὶ καταστήσας αὐτοὺς, οὐ πρότερον ἀνεχώρησε, πρὶν ἐς τὸ ἀσφαλὲς ἄλλους ἀλλαχοῦ πέμψαι. καὶ οὕτως ἐπεὶ μηδὲν ἔτι ταραχῶδες ἐγίνετο, ἑαυτὸν κατεχρήσατο. καὶ οἱ στρατιῶται τὸ σῶμα αὐτοῦ ἔθαψαν, καί τινες αὐτῷ ἐπέσφαξαν ἑαυτούς. τοῦτο τὸ τέλος τῷ Ὄθωνι γέγονε, ζήσαντι μὲν ἑπτὰ καὶ τριάκοντα ἔτη, ἄρξαντι δὲ ἡμέρας ἐνενήκοντα, ὅθεν καὶ τὴν ἀσέβειαν καὶ τὴν πονηρίαν τοῦ βίου συνεσκίασε. κάκιστα γὰρ ἀνθρώπων ζήσας, κάλλιστα ἀπέθανεν. οἱ δὲ στρατιῶται εὐθὺς μὲν ἐταράχθησαν, καὶ ὑπ᾽ ἀλλήλων πολλοὶ ἀνῃρέθησαν. ἔπειτα ὡμονόησαν, καὶ προσεχώρησαν τοῖς κεκρατηκόσιν.

περὶ τοῦ ψευδονέρωνος.

Ὅτι αἰτηθεὶς ὁ Ὄθων τὴν πρὸς Οὐϊτέλλιον καταλλαγὴν ἀπετύχε.

Ὅτι ὁ τοῦ Ὄθωνος καὶ πονηρὸς βίος ἐκαλλύνθη θανάτῳ.

Ἀνάξι

impcrium pertinent, decreuerunt. Neque uerò obſcurū erat, cum Senatui uim feciſſe, & petulantius atque acerbius ipſo Nerone imperaturum eſſe. Galba annos ſeptuagintaduos, dies tres et uiginti natus, imperij menſe nono, et die decimotertio, hunc exitum habuit.

Imperium Othonis.

Othonem, cum exta ſacrificanti parum fauſta eſſent, aliaque ſigna apparuiſſent, perpetrati facinoris pœnituit: ſed imperio, quod ſemel ſuſceptum deponere non licebat, retento, pœnas dedit. Interea quidam ob lineamentorum corporis ſimilitudinem ſe Neronem eſſe profeſſus, totam penè Græciam conturbauit: & manu ſicariorum comparata, ad Syriacas legiones properauit. Sed cum Calphurnius in traiectu Cydni amnis comprehenſum interfecit. At Otho clàm multos ad Vitellium reconciliandum, cum nihil impetraſſet, apertè legatos miſit. Quos cum Vitellius nullo reſpōſo dignatus eſſet, atque etiam retinuiſſet: copijs terra mariq; miſſis, nō ex imbecillitate, ſed propter ducum multitudinem uictus, ipſe Roma cum primoribus egreſſus eſt: & parte militum Proclo data, receſsit, ſe pugnam ciuium inter ſe uidere poſſe negās. Itaq; milites & duces ignauiam eius perteſi, re malè geſta, ad Vitellianos defecerunt. Quod cum eques quidam Othoni nunciaſſet, atque is non crederet: Vtinam, inquit, Cæſar hæc falſa eſſent, ſeq; ſtatim interfecit. Deinde cum omnes de pugnæ euentu non amplius dubitantes, denuò Martis aleam experiri parati eſſent (nam & ſatellites multi, & alij non pauci aberant) eumq; rogarent, ne ſemetipſum & ipſos deſtitueret: ſe enim omnes libenter pro eo morituros: Otho, multo æquius eſſe dixit, unum pro omnibus, quàm multos pro uno perire: neq; ſe commiſſurum, ut ob unum uirum populi Romani ſeditio oriretur, & tanta hominum multitudo interiret. His dictis, in conclaue ingreſſus, cum nonnulla ad ſuos, et ad Vitellium de ſuis ſcripſiſſet, literis ad ſe contra illum ſcriptis crematis, ne cui periculum inde crearetur, ſingulos ſalutauit, & pecunia donauit. Interea militum tumultu orto, exijt: eoq; ſopito, non prius diſceſsit, quàm alios aliò in loca tuta miſiſſet. ac ita demū, cum tranquilla eſſent omnia, ſeipſum interfecit. Milites cadauer eius ſepeliuerunt, multiquoq; ſuper eo ſe iugularunt. Hic Othonis fuit exitus, cum annos XXXVII uixiſſet, dies LXXXX imperaſſet, quo ætatem ſuperiorem impiè & ſceleratè actam obumbrauit, & uitam omnium flagitioſiſſimam morte honeſtiſsima decorauit. Poſt eius obitum, milites ſtatim tumultuati ſunt: & multis inuicem cæſis, gratia reconciliata ſe ad uictores contulerunt.

Pſeudonero.

Otho reconciliatione Vitellij deſperata, ſeipſum interficit.

Otho uitā flagitioſam morte honeſta claudit.

Vitellij

Vitellij imperium.

Romani cognito Othonis interitu (nam, ut antè dictum eſt, urbe aberat) Vitellium imperatorem deſignarunt. Cui mors Othonis in Gallijs uerſanti nunciata eſt, ubi cum uxor cum filiolo ſex annos nato conuenit, quem pro ſuggeſto Germanicũ & Cæſarẽ deſignauit. Iam cum diuinationib. deditus eſſet, nec ſine ijs uel minima ſuſciperet, tum aſtronomos, póſt etiam ariolos pepulit, certo die pręfinito, intra quem tota Italia excederent. Qui noctu uiciſſim ſchedis propoſitis ei denunciarunt, ut intra eum diem è uita excederet, quo exceſſit. Cum autem luxui & laſciuiæ deditus, & à prima ætate in cauponis, ſolo aleatorio, ſaltationibus & aurigationib. uerſatus eſſet, & infinita in eas res pecunia inſumpta, multum ęris alieni feciſſet, tum aucto luxu inſolentius ſe geſſit, maioresq́; ſumptus fecit. Maximã diei partem, & noctu quoq;, ſe citra ullam ſatietatẽ ingurgitando, & ſubinde quæ ingeſſerat, reuomẽdo, ut ſolo cibariorũ tranſitu ali uideretur: quæ res efficiebat, ut perpetuam crapulam tolerare poſſet, cum eius compotores peſſimè haberẽt. E quo numero cum quidam propter morbum per aliquot dies à ſodalitate abfuiſſet, ſe omnino periturum fuiſſe dixit, niſi ægrotaſſet. Nec totum tempus imperij eius quicquã aliud fuit, niſi ebrietas & commeſſationes. Quis autem ſingula commemoret: cum inter omnes cõſtet, eum imperij ſui tempore bis millies, centies, quinquagies centena millia drachmarũ in cœnas inſumpſiſſe. Sæpè etiam apud alios conuiuatus eſt: eodemq́; die alius ei ientaculũ, alius prandium, alius cœnam, alius bellaria poſt cœnam, ad leniendam crapulam præbuerunt. Inter hæc uitia uirtutes ei non defuerunt. Monetam enim ſub Nerone, Galba, Othone percuſſam retinuit, imaginibus eorum nihil offenſus. & quæ aliquibus donata fuerant, omnia rata habuit, neq; cuiquam quicquam eripuit: neque ea quæ ex contributionib. debebãtur exegit, neq; cuiuſq; bona publicauit: paucis dũtaxat Othonianæ factionis occiſis, neq; tamen eorum bona cognatis eripuit. Eorum item cognatis, qui prius occiſi fuerant, ea reſtituit omnia, quę adhuc in publico reperiebantur. Neq; teſtamenta aduerſariorum, qui in bello ceciderant, reprehendit. Vetuit, ne ſenatores & equites in arena pugnarent, aut in orcheſtra ſe ſpectandos pręberent: atq; ob hęc laudabatur. Nunciato motu Iudaico, in magno terrore fuit, cùm ob alia prodigia, tum quòd luna bis defeciſſe præter ſolitũ uidebatur, & quarto & ſeptimo die obſcurata. Simul etiam duo ſoles uiſi, alter ab occaſu, alter ab oriente: ille infirmus & pallidus, hic robuſtus. Motus illius hæc ratio fuit. Veſpaſianus in Iudęa degens, quò eum à Nerone propter Iudæorum defectionem miſſum fuiſſe iam diximus, filium Titum ad Galbam ſalutandum miſit.

Aſtrologi Vitellio diẽ dicunt.

Intemperãtia Vitellij.

Vitellij uirtutes.

Prodigia.

Veſpaſianus imperiũ capeſſit.

Ἀνάῤῥησις οὐιτελλίου καίσαρος.

Οἱ δ' ἐν τῇ ῥώμῃ τὸ πάθος μαθόντες τοῦ ὄθωνος (ἀπεδήμει γὰρ τοῦ ἄστεος, ὡς προείρηται) αὐτοκράτορα τὸν οὐιτέλλιον ἀνηγόρευσαν. ὄντι δ' ἐν τῇ γαλατίᾳ, ὁ θάνατος ἠγγέλθη τοῦ ὄθωνος. ἦλθε δὲ πρὸς αὐτὸν καὶ ἡ γυνὴ καὶ τὸ παιδίον, ὃ καὶ ἐπὶ βήματος γερμανικόν τε καὶ αὐτοκράτορα ἐπωνόμασεν, ἑξέτες ὄν. φιλόμαντις δὲ ὑπάρχων, καὶ μηδὲ τὸ βραχὺ πράσσων ἄνευ αὐτῶν, τότε μὲν τοὺς ἀστρονόμους, ὕστερον δὲ καὶ τοὺς γόητας ἐξήλασε, προειπὼν ῥητὴν ἐντὸς τῆς ἡμέρας ἐξ ἁπάσης ἐκχωρῆσαι τῆς ἰταλίας. κἀκεῖνοι νυκτὸς ἀντιπροθέντες προγράμματα, ἀντιπαρήγγειλαν αὐτῷ ἀπαλλαγῆναι τοῦ βίου ἐντὸς τῆς ἡμέρας ἐν ᾗ ἐτελεύτησεν. ἦν δὲ τρυφῇ τε καὶ ἀσελγείᾳ προσανέκειτο, καὶ ἀπ' ἀρχῆς τοιοῦτος ὢν, οἷος περὶ τὰ καπηλεῖα καὶ τὰ κυβευτήρια, καὶ τοὺς ὀρχηστὰς, καὶ τοὺς ἁρματηλάτας ἐσπουδακέναι. καὶ ἀμύθητα εἰς τὰ τοιαῦτα ἀναλίσκειν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ δανειστὰς πολλοὺς ἔχειν. τότε δὲ καὶ μᾶλλον ὕβριζε, καὶ τό τε τῆς ἡμέρας τὸ πλεῖστον, τό τε τῆς νυκτὸς ἐδαπάνα ἀπλήστως ἐμφορούμενος, καὶ συνεχῶς ἐξεμῶν, ὡς μόνῃ τῇ παρόδῳ τῶν σιτίων τρέφεσθαι. ἀφ' οὗ περ καὶ αὐταρκεῖν ἠδύνατο. οἱ δὲ συνδειπνοῦντες αὐτῷ πάνυ κακῶς ἀπηλλάττοντο. ὅθεν εἷς τις αὐτῶν νοσήσας, καὶ διὰ τοῦτο ἡμέρας τινὰς τοῦ συσσιτίου ἐκλειφθεὶς, εἶπεν, ὅτι εἰ μὴ ἐνόσησε, πάντως ἂν ἀπωλώλει. καὶ ἐγένετο ὁ χρόνος ὁ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ σύμπας οὐδὲν ἄλλο, ἢ μέθαι τε καὶ κῶμοι. καὶ τί ἄν τις καθ' ἕκαστον αὐτοῦ καταλέγοι; ὁπότε πρὸς πάντων ὡμολόγηται, δύο μυριάδας μυριάδων καὶ χιλιάδας πεντακοσίας ἐν τῷ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ χρόνῳ ἐς τὰ δεῖπνα αὐτοῦ δεδαπανηκέναι. πολλάκις δὲ καὶ παρ' ἄλλοις ἱστιᾶτο, καὶ τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἄλλοι μὲν ἀκρατίσασθαι παρεῖχον αὐτῷ, ἄλλοι δὲ ἀριστῆσαι, ἕτεροι δὲ δεῖπνον, καὶ ἕτεροι μετὰ δόρπιά τινα πλησμονῆς παραμύθια. οὐ μέντοι βίος ἦν ἄμοιρος παντάπασι καὶ καλῶν ἔργων. τό, τε γὰρ ἐπὶ νέρωνος, καὶ τὸ ἐπὶ γάλβου, τοῦ τε ὄθωνος κοπὲν νόμισμα ἐτήρησεν, οὐκ ἀγανακτῶν ταῖς εἰκόσιν αὐτῶν· καὶ ὅσα τισὶν ἐδεδώρηντο, ἐφύλαξε, μηδένα μηδὲν ἀφελόμενος. καὶ οὔτε τὰ ἐκ τῶν συντελειῶν ἐποφληθέντα ἀπέπραξεν, οὔτε οὐσίας τινὸς ἐδήμευσεν, ὀλίγους μὲν πάνυ τῶν τὰ ὄθωνος πραξάντων ἀποκτείνας, μηδὲ τὰς ἐκείνων μέντοι οὐσίας τοὺς προσήκοντας σφῶν ἀποστερήσας. καὶ τοῖς οἰκείοις δὲ τῶν πρότερον ποτὲ θανατωθέντων ἐδωρήσατο πάντα, ὅσα ἐν τῷ δημοσίῳ εὕρηντο. ἀλλ' οὐδὲ τὰς διαθήκας τῶν ἀντιπολεμησάντων αὐτῷ, καὶ ἐν ταῖς μάχαις πεσόντων ἠτιάσατο. ἀπηγόρευσε δὲ καὶ τοῖς βουλευταῖς καὶ τοῖς ἱππεῦσι μονομαχεῖν, ἢ ἐν ὀρχήστρᾳ θέαν τινὰ παρέχειν. καὶ διὰ ταῦτα ἐπῃνεῖτο. τοῦ δὲ τοὺς ἀγγέλλειν αὐτῷ ἐν ἰουδαίᾳ κατ' αὐτοῦ ἐπανάστασιν, καὶ δεινῶς κατέδεισε δι' αὐτὴν, ἄλλων τε συμβάντων σημείων, καὶ τῆς σελήνης παρὰ τὸ καθεστηκὸς δὶς ἐκλελοιπέναι δοξάσης. καὶ γὰρ τετάρτῃ καὶ ἑβδόμῃ ἐσκιάσθη. ἀλλὰ καὶ ἥλιοι δύο ὤφθησαν ἅμα, ὁ μὲν ἐκ τῶν ἀνατολῶν, ὁ δὲ ἐκ τῆς δυσμῶν, ὁ μὲν ἀσθενὴς καὶ ὠχρὸς, ὁ δὲ ἐκ τῶν ἀνατολῶν ἰσχυρός. ἐπεχείρει δὲ τὰ τῆς ἐπαναστάσεως ὧδε. οὐεσπασιανὸς ἐν ἰουδαίᾳ διατρίβων (ὡς γὰρ ἤδη εἴρηται, παρὰ νέρωνος ἦν ἐκεῖσε σταλεὶς διὰ τὴν τῶν ἰουδαίων ἀποστασίαν) τῷ μὲν γάλβᾳ αὐταρχοῦντι τὸν υἱὸν ἔπεμψε τίτον, προσεροῦντα αὐτόν. ἐπανελ-

ἀναλίσκων.

ἴσως οὐεσπασιανὸς ὑπο- τίτο.

Tito

ἐπανελθόντος δὲ τοῦ τίτου, ἐπεὶ καθ' ὁδὸν ἐμεμαθήκει τὴν τοῦ οὐιτελλίου καὶ τοῦ ὄθωνος ἐπανάστασιν, πρὸς μοναρχίαν καὶ αὐτὸς ὡρμήθη, κατὰ τὸν δίωνα. ὡς δ' ὁ ἰώσηπος ἐν τῇ τῆς ἁλώσεως ἱστορίᾳ φησίν, οἱ μετ' αὐτοῦ στρατιῶται μαθόντες τοὺς μὲν ἐν τῇ εὐρώπῃ γαλάτας στασιάσαντας, γάλβαν προχειρίσασθαι αὐτοκράτορα, τοὺς δ' ἐν γερμανίᾳ στρατευομένους ἀναδεῖξαι τὸν οὐιτέλλιον, τοὺς δ' ἐν τῇ ῥώμῃ προχειρίσασθαι ὄθωνα, καὶ αὐτοὶ τὴν μοναρχίαν ὑπὲρ σφετέρου στρατηγοῦ ἐψηφίσαντο, καὶ παρακροτήσαντες ἀλλήλους, ἀνηγόρευσαν τὸν οὐεσπασιανὸν αὐτοκράτορα, καὶ σώζειν τὴν τῶν ῥωμαίων ἡγεμονίαν κινδυνεύουσαν παρεκάλουν. ἀρνουμένου δ' ἐκείνου, οἱ μὲν ἡγεμόνες προσέκειντο, οἱ δὲ στρατιῶται περιχυθέντες ξίφεσιν, ἀνελεῖν ἠπείλουν αὐτόν. πείθεται οὖν, καὶ πρῶτον ὑπὲρ τὴν ἀρχὴν τῆς αἰγύπτου ἰθύνοντι ἐπιστέλλει περὶ τῶν κατ' αὐτόν, καὶ ὃς εὐθὺς ἀνηγόρευσεν αὐτὸν αὐτοκράτορα. οὐεσπασιανὸς δὲ τοῦτο μαθών, τὸν μὲν τῆς συρίας ἡγεμόνα μουκιανὸν εἰς τὴν ἰταλίαν ἐπὶ τὸν οὐιτέλλιον ἔπεμψεν. ἔτι καὶ τὸν ἑβραῖον ἰώσηπον, ὃς αὐτὸν ἔτι ζῶντος τοῦ νέρωνος αὐτοκράτορα προσειπεῖν ἐθάρρησε, δεσμώτην ὄντα ἔτι παρ' αὐτῷ, καὶ αἰχμάλωτον, καλέσας πρὸς ἑαυτόν, οἷα προμαντευσάμενον αὐτῷ τὴν ἀρχὴν λυθῆναι κελεύει. τοῦ δὲ τίτου ὑπὲρ τῷ πατρὶ οὐεσπασιανῷ δίκαιον εἰπόντος εἶναι, καὶ τὸ ὄνειδος ἐξ ἰωσήπου ἀφαιρεθῆναι σὺν τῷ σιδήρῳ· τοῦτο δ' ἐστίν, εἰ μὴ λυθῶσι τὰ δεσμά, ἀλλὰ διακοπῶσιν, ὃ ἐπὶ τῶν μὴ δεόντως δεθέντων πράττεται· συνδοκεῖ καὶ ὁ οὐεσπασιανός, καὶ παρελθών τις διέκοψε πελέκει τὴν ἅλυσιν. ὁ γὰρ ἰώσηπος, ὡς αὐτὸς ἐκεῖνος ἱστόρησε, χρησμόν τινα ἐν γράμμασιν ἱεροῖς εὑρηκώς, δηλοῦντα ὡς ἄρξει τις ἐκ τῆς χώρας αὐτῶν τῆς οἰκουμένης, διὰ τὰς ἐν τῇ ῥώμῃ στάσεις, καὶ τῶν ἐκεῖ βασιλέων τὰς συνεχεῖς ἀλλαγάς, εἰς τὸν οὐεσπασιανὸν τοῦτον ὑπέλαβε τὸν χρησμόν, καὶ οἱ τὸ κράτος προεμαντεύσατο. τούτου δὲ τοῦ χρησμοῦ μέμνηται καὶ ἀππιανὸς ἐν τῷ εἰκοστῷ δευτέρῳ λόγῳ τῆς ἱστορίας αὐτοῦ ῥωμαϊκῆς. δικαιότερον δ' ἄν, ὃ ἀληθὲς μάλιστα νομισθείη, τὸ ἐπὶ τὸν σωτῆρα τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους τὸν κύριον ἰησοῦν χριστὸν τὸν χρησμὸν ἐκληφθῆναι. οὐ γὰρ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης οὐεσπασιανὸς ἐβασίλευσε, κατὰ τὸν χρησμόν, ἀλλὰ τῶν ὑπὸ ῥωμαίους μόνων, πολὺ δὲ τῆς οἰκουμένης ἦν, ὃ τῆς ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς ἦν ἐκτός. ὁ δὲ κύριος συμπάσης τῆς οἰκουμένης ἐβασίλευσέ τε καὶ βασιλεύει, ᾧ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐρρήθη, » αἴτησαι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν » σου, καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς. οὐεσπασιανῷ δὲ πρὸς ἀλεξάνδρειαν ὡρμημένῳ, ἔνθα καὶ ἐκ τῆς ῥώμης διηγγέλη ἀγγελία αὐτῷ, ὡς οὐιτέλλιος μὲν ἀπεσφάγη, αὐτὸς δ' αὐτοκράτωρ ὑπό τε δήμου καὶ τῆς συγκλήτου ἀνηγορεύθη, καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ δομετιανὸς εἰς ἡγεμονίαν προήχθη μέχρι τῆς αὐτοῦ πρὸς τὴν ῥώμην ἀφίξεως. ὁ δὲ τοῦ οὐιτελλίου θάνατος τοῦτον τὸν τρόπον ἐγένετο. ἤδη οἱ οὐεσπασιανοῦ στρατιῶται πεπλησιακότες ἦσαν τῇ ῥώμῃ, καὶ ἐν αὐτῇ εἰσβαλόντες, οὐδὲν ὅ,τι τῶν δεινῶν οὐκ ἐποίησαν. τῆς δὲ πόλεως πορθουμένης οὐιτέλλιος φοβηθείς, χιτωνίσκον τε ῥακώδη περιβαλλόμενος, ἐς οἴκημα σκοτεινόν, ἐν ᾧ κύνες ἐδέδεντο, κατεκρύφθη, διανοούμενος νυκτὸς ἐς τὴν ταρακίναν πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἀποδρᾶναι. ἀναζητήσαντες δὲ οἱ στρατιῶται αὐτόν, συνέλαβον φορυτοῦ πεπλησμένον καὶ αἵματος (ὑπὸ γὰρ τῶν κυνῶν ἐλελύμαντο) καὶ τὴν ἐσθῆτα περιρρήξαντες αὐτοῦ, καὶ εἰς τοὐπίσω τὼ χεῖρε δεσμήσαντες, χοῖνόν τε περιθέντες αὐτῷ περὶ τὸν τράχηλον, οἱ μὲν ἐρράπιζον, οἱ δὲ τὸ γένειον ἔτιλλον, πάντες δ' ἔσκωπτον τά τε ἄλλα, καὶ τὴν ἀσωτίαν αὐτοῦ. αἰσχυνομένου δ' ἐπὶ τούτοις, καὶ

ὁ οὐεσπασιανὸς αὐτοκράτωρ ἀναγορεύεται.

λόγιον ὃ ἰώσηπος εὗρεν ... ὡς ἄρξει.

θάνατος καὶ τρόπος ... οὐιτελλίου ...

Tito autẽ reuerſo (nam in uia ſeditionẽ Othonis & Vitellij didicerat) & ipſe (ut Dion refert) regnum affectauit. Ioſepho uerò autore, in excidio Iudaico, milites eius cum audiſſent, à Gallis Europæis Galbam per ſeditionem Imperatorem eſſe creatum, à Germanicis legionibus Vitelliũ, à Romanis Othonem: ipſi quoque ſuo duci imperium decreuerunt: atque alijs alios concitantibus, Veſpaſianum Imperatorem ſalutarunt: hortati, ut periclitanti Reipublicæ ſubueniret. Refraganti, tribuni inſtiterunt: & milites ſtrictis enſibus circumſtantes, mortem ſunt minati. Paret igitur: & primùm ad Aegypti prætorem ſcribit, quo loco res ſuæ ſint: à quo ſtatim ſalutatus eſt Imperator. Deinde Mutianum Syriæ prętorem in Italiam contra Vitellium mittit. Quo tempore Ioſephum Hebræum, quem, uiuente adhuc Nerone, Imperatorem ſe appellare auſum, captiuum adhuc in uinculis tenebat, ob eam diuinationem ſolui iuſsit. Tito uerò hortãte, ut ei unà cum ferro etiam ignominia demeretur (quod fiebat, cum uincula non ſoluebantur, ſed diſſecabantur: atq; in eos uſurpabatur, qui per iniuriam uincti eſſent) approbante Veſpaſiano, quidam ſecuri cathenam diſſecuit. Ioſephus enim (ut ipſe narrat) quum in ſacris literis oraculum reperiſſet, fore ut quidam ex Iudæa orbi terrarum imperaret: id oraculum, ob Romanorum ſeditiones, & Imperatorum frequẽtes mutationes, ad Veſpaſianum retulit, eiq; uaticinatus eſt imperium. Eius oraculi meminit etiam Appianus hiſtoriæ Romanæ libro XXII. Rectius autem ac uerìſsimè id oraculum de ſeruatore humani generis, Domino Ieſu Chriſto, intelligetur. Neque enim toti terrarum orbi Veſpaſianus imperauit: ſed Romanis prouincijs duntaxat, extra quas multa alia regna fuerunt. At Dominus toti orbi dominatus eſt, & dominatur. cui à patre dictum eſt: Petito à me, « & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſ« ſeſsionem tuam fines terræ. « Veſpaſiano Alexandriam profecto, Roma nuncij uenerunt de cæde Vitellij: & ut ipſe à ſenatu populoq; Romano Imperator declaratus, & filius Domitianus principatum in eius aduentum tenere iuſſus eſſet. Vitellius autem hoc modo perijt. Veſpaſiani milites, cum prope Romam, atq; in ipſam urbem ueniſſent, nullo uiolentiæ genere abſtinuerunt. Cum autem urbs uaſtaretur, Vitellius ſibi metuens, induta pannoſa tunicula, in obſcuram domunculam, ubi canes alligati erant, ſe abdidit, noctu Tarracinas ad fratrem confugere cogitans. Milites uerò eum repertum, illuuie & ſanguine plenum (nam à canibus morſus fuerat) lacerata ueſte, manibus poſt tergum reuinctis, & laqueo collo iniecto, partim colaphis cæciderunt, partim barbam euellerunt: omnes uerò luxum ei opprobrarunt. Ob quæ uerecundantem, & humum

Oraculum Ioſephi ad Veſpaſianum accommodatum.

Vitellij interitus.

humum intuentem, cultellis ſub mēto pupugerūt, ut uel inuitus uultū attolleret. Verum

Gallus

Celetus quidam, eius miſertus: Ego tibi, inquit, quantum unus poſſum, opem feram. eoq; uulnerato, ſeipſum iugulauit. Sed Vitellius ex eo uulnere non mortuus, cum in carcerem traheretur, ex uerberum & contumeliarū impatientia: At ego, inquit, ueſter Imperator fui. Quo dicto iritati milites, eo diſſecto, caput amputatum per totam urbem circuntulerūt. Vixit annos LIIII, & dies LXXXIX. imperauit annū unum, x diebus demptis.

Mutianus. Domitianus.

His peractis, Mutianus aduenit, unaq; cum Domitiano Rempub. capeſsit. Veſpaſianus à ſenatu Imperator ſalutatus: duo eius filij, Cæſares cognominati ſunt. Mutianus uerò frater à Veſpaſiano uocabatur, accepta poteſtate quiduis & agendi & decernendi, tantum Imperatoris nomine preſcripto: eaq; de cauſa miſſum ſibi anulū geſtabat, ut mandata imperatorio anulo ſignarētur. Igitur ipſe & Domitianus magiſtratus & præfecturas multis dederunt, & alios atq; alios præſides & Conſules deſignarunt, non ſecus ac ſi ipſi rerum potirentur. Vnde Veſpaſianus Domitiano ſcripſit, ſe illi habere gratiam, quòd ſe imperare pateretur, necdū imperio pepuliſſet.

Veſpaſianus pecuniā colligit.

Alexandriam autem cum ueniſſet, magnā pecuniam coegit, nullo quæſtu prætermiſſo, uectigalibus quibuſdam obſoletis reſtitutis, uſitatis exaggeratis, & nouis excogitatis. quod deinde in alijs quoque prouincijs, in Italia & Romæ fecit. Aegypto paruo tempore conſtituta, magnam inde frumēti copiam Romam miſit. Filium Titum ad oppugnāda Hieroſolyma reliquit, ut unà cum eo in urbē reuerteretur. Sed cum obſidio diu traheretur, ſine illo naue oneraria in Lyciā uenit. Inde partim terra, partim mari Brunduſium appulit. Romam ingreſſus, militibus & populo munera dedit.

Aedificia, & humanitas.

Templa publicaq; opera ruinoſa refecit. ædificia, quorum fundamenta iacta erant, perfecit: non ſuo, ſed eorum qui inchorāt, nominibus inſcriptis. Bona aduerſariorū, qui in prelijs ceciderāt, eorum liberis aut cognatis reliquit, publicis etiā æris alieni tabulis abolitis. Publicè magnificus, priuatim tenuiſsimè uiuebat: neq; ullos ſumptus, niſi neceſſarios, faciebat, genere ortus neq; nobili, neq; locuplete. Ab omnibus adiri ſe patiebatur. Cum amicis ante auroram in lectulo recubans, colloquebatur. Palatij fores per totum diem patebāt, ſine ullo cuſtode. Vt paucis abſoluam, curatione Reipublicæ princeps agnoſcebatur: comitate, uictu, cultuq; à cæteris nihil differebat. Hieroſolymis expugnatis, cūm Tito filio triumphum duxit: cui Domitianus quoq; Conſul equo ſingulari interfuit. Poſtea magiſtros & Latinarum & Græcarum diſciplinarum Romæ conſtituit, decretis ex ærario ſtipendijs. Sed Mutianus philoſophis acriter accuſatis, effecit, ut uno Muſonio excepto, eoſdē urbe

κάτω βλέποντος, οἱ στρατιῶται ξιφιδίοις αὐτὸν ὑπὸ τὸ γένειον ὑπένυττον, ἵνα καὶ ἄκων ἄνω βλέπῃ. κελτὸς δέ τις ἐλεήσας αὐτόν, ἐγώ σοι, ἔφη, βοηθήσω, ὡς μόνος δύναμαι. καὶ ὁ μὲν ἐκεῖνον ἔτρωσε, καὶ ἑαυτὸν ἀπέσφαξεν. οὐ μέντοι καὶ ὁ βιτέλλιος ἀπέθανεν ἐκ τοῦ τραύματος, ἀλλ' εἵλκετο εἰς τὸ δεσμωτήριον. ἀλγήσας δὲ οἷς τε ἔπασχε, καὶ οἷς ἤκουεν, ἀλλ' ἔγωγε, ἔφη, αὐτοκράτωρ ὑμῶν ἐγενόμην. ὀργισθέντες οὖν οἱ στρατιῶται, κατέκοψαν αὐτόν, καὶ τὴν κεφαλὴν ἀποτεμόντες αὐτοῦ, περὶ πᾶσαν τὴν πόλιν περιήνεγκαν, ζήσαντος ἔτη τέσσαρα καὶ πεντήκοντα, καὶ ἡμέρας ἐννέα καὶ ὀγδοήκοντα, μοναρχήσαντος δὲ ἐνιαυτὸν δέκα ἡμερῶν ἀποδέοντα. πεπραγμένων δὲ τούτων, ὁ μουκιανὸς ἐπῆλθε, καὶ τῷ δομιτιανῷ συνδιῴκει. αὐτοκράτωρ τε ὁ οὐεσπασιανὸς καὶ πρὸς τῆς βουλῆς ἐψηφίσθη, καὶ καίσαρες ὅ, τε τίτος καὶ ὁ δομιτιανὸς ἐπεκλήθησαν. ὁ δὲ μουκιανὸς ἀδελφὸς παρὰ τοῦ οὐεσπασιανοῦ ὠνομάζετο, καὶ ἐξουσίαν ἔλαβε πάντα ἐξ ἑαυτοῦ πράττειν καὶ γράφειν, τὸ ὄνομα τοῦ αὐτοκράτορος μόνον ἐπιγραφόμενος, καὶ διὰ τοῦτο καὶ δακτύλιον πεμφθέντα οἱ ἐφόρει, ἵνα τὸ αὐτοκρατορικὸν σφράγισμα λαμβάνῃ τὰ συμβαινόμενα. πολλοῖς γοῦν ἀρχάς τε καὶ ἐπιτροπείας αὐτός τε καὶ ὁ δομιτιανὸς ἔδοσαν, καὶ ἐπάρχους ἄλλους ἐπ' ἄλλοις καὶ ὑπάτους ἀπέδειξαν, ὡς αὐτοὶ αὐταρχοῦντες. ὅθεν ὁ οὐεσπασιανὸς ἐπέστειλε τῷ δομιτιανῷ, ὅτι χάριν ἔχω σοι τέκνον, ὅτι με ἐᾷς ἄρχειν, καὶ οὐδέπω με καταλέλυκας. ἐς δὲ τὴν ἀλεξάνδρειαν ὁ οὐεσπασιανὸς ἀφικόμενος, χρήματα πολλὰ ἐκεῖθεν ἠργυρολόγησε, χρηματιζόμενος πάντοθεν, καὶ τέλη πολλὰ τὰ μὲν ἐκλελειμμένα ἀνενεώσατο, τὰ δὲ καὶ νομιζόμενα προσεπηύξησε, καινά τε προσέθετο ἕτερα. τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ὑπηκόοις, ἔν τε ἰταλίᾳ καὶ αὐτῇ τῇ ῥώμῃ μετὰ ταῦτα ἐποίησε. τὴν μὲν οὖν αἴγυπτον δι' ὀλίγου κατεστήσατο, καὶ σῖτον πολὺν εἰς τὴν ῥώμην ἔπεμψεν ἀπ' αὐτῆς. τὸν δὲ υἱὸν αὐτοῦ τίτον εἰς ἱεροσόλυμα καταλελοιπὼς πορθήσαι αὐτά, τὴν ἐκείνων ἀνέμενεν ἅλωσιν, ἵνα μετὰ τοῦ υἱέος ἐπανέλθῃ πρὸς τὴν ῥώμην. τριβομένου δὲ χρόνου ἐν τῇ πολιορκίᾳ, τὸν μὲν τίτον ἐν τῇ παλαιστίνῃ κατέλιπεν. αὐτὸς δὲ ὁλκάδος ἐπιβάς, ἐς λυκίαν ἔπλευσε, κἀκεῖθεν τὰ μὲν πεζῇ, τὰ δὲ πλοϊζόμενος εἰς τὸ βρεντέσιον ἐκομίσθη. ἐλθὼν δ' ἐς τὴν ῥώμην, καὶ τοῖς στρατιώταις καὶ τῷ δήμῳ παρέσχηκε δωρεάς, καὶ τὰ τεμένη καὶ τὰ δημόσια ἔργα τὰ πεπονηκότα ἀνελάμβανε, καὶ τὰ ἤδη ἐφθαρμένα ἐπανεσκεύαζε, καὶ συντελουμένοις αὐτοῖς οὐ τὸ ἑαυτοῦ ἐπέγραφεν ὄνομα, ἀλλὰ τὸ τῶν πρώτως δομησαμένων. τάς τε οὐσίας τῶν ἐναντιωθέντων αὐτῷ, καὶ ἐν ταῖς μάχαις τεθνεώτων, τοῖς παισὶν ἐκείνων, ἢ τοῖς ἄλλοις οἰκείοις ἀφῆκε. καὶ τὰ συμβόλαια τὰ τῷ δημοσίῳ προσήκοντα προσδιέφθειρε. μεγαλοπρεπῶς δὲ εἰς τὸ κοινὸν ἀναλίσκων, εὐτελέστατα διῃτᾶτο, καὶ οὐδὲν ἔξω τῶν ἀναγκαίων ἐδαπάνα. ἦν δὲ οὔτε εὐγενής, οὔτε πλούσιος. πάντας δὲ τοὺς προσιόντας αὐτῷ προσεδέχετο. τοῖς δὲ φίλοις καὶ πρὸ τῆς ἕω καὶ ἐπὶ τῆς εὐνῆς κατακείμενος συνεγίνετο, καὶ αἱ θύραι τῶν βασιλείων ἀνεῳγμέναι διὰ πάσης τῆς ἡμέρας ἦσαν, καὶ φρουρὸς οὐκ ἦν ἐν αὐταῖς. τό, τε σύμπαν τῇ μὲν προνοίᾳ τῶν κοινῶν αὐτοκράτωρ ἐνομίζετο, ἐς τἆλλα δὲ πάντα κοινὸς καὶ ἰδιώτης ἦν τοῖς λοιποῖς. τῶν δὲ ἱεροσολύμων ἁλόντων, ὁ τίτος εἰς τὴν ἰταλίαν ἐπανελθών, τὰ ἐπινίκια αὐτός τε καὶ ὁ πατὴρ ἐφ' ἅρματος ἔπεμψαν, συνέπεμπε δὲ σφίσιν αὐτὰ καὶ ὁ δομιτιανὸς ὑπατεύων ἐπὶ κέλητος. μετὰ τοῦτο διδασκάλους ἐν τῇ ῥώμῃ τῆς λατίνου καὶ τῆς ἑλληνικῆς παιδείας κατέστησε, μισθὸν ἐκ τοῦ δημοσίου φέροντας. κατηγορῶν δὲ ὁ μουκιανὸς τῶν φιλοσόφων πολλὰ πεποιημένος, ἔπεισε τὸν οὐεσπασιανὸν ἐξελάσαι αὐτοὺς τῆς ῥώμης, καὶ πλὴν τοῦ μουσωνίου ἅπαντες ἀπηλά-

ὅτι ὁ οὐεσπασιανὸς αὐτοκράτωρ [illegible] καὶ ὁ μουκιανὸς [illegible] τὰ πράγματα.

ὅτι ὁ οὐεσπασιανὸς ἐν αἰγύπτῳ καὶ ἀλλαχοῦ [illegible].

ὅτι ἐν τῇ ῥώμῃ [illegible].

[illegible] ἀπὸ τῆς [illegible] καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ.

ἀπηλλάγησαν. χρηματιστὴς δ' ἐνομίζετο, ὅτι ἀνδριάντα ψηφισαμένων αὐτῷ τινῶν, ὃ τὸ ἀνάλωμα μυριάδων ἦσαν πέντε καὶ εἴκοσι, προτείνας τὴν χεῖρα, δότε μοι τὸ ἀργύριον ὅπερ ἦν· ἡ γὰρ βάσις αὐτοῦ αὕτη ἐστί. καὶ πρὸς τὸν Τίτον ἀγανακτοῦντα τέλει τινὶ ᾧ αὐτὸς κατεδεδείχει, ἄπτων, χρυσοῦς ἐξ αὐτοῦ πεπορισμένους λαβὼν, ἰδὲ τέκνον εἴ τι ὄζουσιν; ἐπεβουλεύθη δὲ ὑπὸ ἀλκινοῦ καὶ ὑπὸ μαρκέλλου. φωραθέντων δὲ, ὁ μὲν ἀλκῖνος ἐν τοῖς βασιλείοις ἐσφάγη, τοῦ τίτου κελεύσαντος· μάρκελλος δὲ κριθεὶς ἐν τῷ συνεδρίῳ, καὶ καταδικασθεὶς, αὐτὸς ἑαυτὸν ἀνεῖλε, ξυρῷ τεμὼν τὸν λαιμόν. οὐεσπασιανὸς δὲ νοσήσας πυρετοῖς μετήλλαξεν· ὡς δὲ τινὲς ἔφασαν, ὑπὸ τοῦ τίτου καταψευδόμενοι, φάρμακον ἐν συμποσίῳ τινὶ πεπωκώς. ἐπιτιμώντων δὲ αὐτῷ νοσοῦντι τῶν ἰατρῶν, ὅτι νοσῶν πάντα τὰ τῇ ἀρχῇ προσήκοντα ἔπραττε, τὸν αὐτοκράτορα, ἔφη, ἑστῶτα δεῖ ἀποθνήσκειν. ἐβίω δὲ ζήσας ἔτη πρὸς ἑνὶ ἑξήκοντα, καὶ μῆνας ὀκτὼ, καὶ ἡμέρας ὀκτώ· μοναρχήσας δὲ ἔτη δέκα, ἓξ δέοντα ἡμερῶν.

[illegible]

urbe pelleret. Auaritiæ crimen ex eo ſubijt, quod decreta ſibi à quibuſdam ſtatua precio C C L millium drachmarum, manu extenta, pecuniam ſibi dari iuſsit: nam baſim paratam eſſe. Tito filio ob inſtitutum uectigal quoddam ſuccenſenti, aureos inde comparatos oſtendit, ac periculum facere iuſsit an olerent. Alcinus & Marcellus inſidiatores eius deprehenſi ſunt: ac Alcinus Titi iuſſu in palatio interfectus, Marcellus iudicio damnatus, nouacula ſibi gulam præcidit. Veſpaſianus ex febri deceſsit, uel ut alij de Tito mentiuntur, ueneno in cõuiuio hauſto. Obiurgatus à medicis, quòd in morbo omnia munia obiret: Imperatorem, reſpondit, ſtantem mori oportere. Extinctus eſt anno ætatis nono & L X, menſe & die octauo, Imperij anno decimo, V t diebus minus.

Lucri bonus eſt odor ex re qualibet.

Inſidiatores.

Obitus.

Μοναρχία Τίτου καίσαρος.

Τούτου δὲ τελευτήσαντος, ὁ τίτος τὴν ἀρχὴν διεδέξατο. ὃς μοναρχήσας, οὔτε φονικὸν οὐδὲν οὔτε ἐρωτικὸν ἔπραξεν, εἴτ' ὅτι μετεβάλετο, εἴθ' ὅτι ἐπεβίω βραχύτερον, ὥς γε ἐν ἡγεμονίᾳ εἰπεῖν, ἐπεβίω. δύο γὰρ ἔτη μετὰ τὴν αὐταρχίαν, καὶ μῆνας δύο, ἡμέρας τε εἴκοσιν ἔζησεν, ἐπ' ἐννέα καὶ τριάκοντα ἔτεσι, καὶ μησὶ πέντε, καὶ ἡμέραις πέντε καὶ εἴκοσι. διὸ καὶ ἐξισοῦσιν αὐτὸν ἄγουσι τῇ τοῦ αὐγούστου πολυετίᾳ, ὅτι οὔτ' ἐκεῖνος ἐφιλήθη ἄν, εἰ ἐλάττω χρόνον ἐζήκει, οὔτ' ἂν οὗτος, εἰ πλείονα. ὁ μὲν ὅτι τραχύτερος κατ' ἀρχὰς διὰ τοὺς πολέμους καὶ τὰς στάσεις γενόμενος, ἐδυνήθη μετὰ ταῦτα δι' εὐεργεσίας ἐν τῇ πολυχρονίᾳ λαμπρυνθῆναι· ὁ δ' ὅτι ἐπιεικῶς ἄρξας ἐν ἀκμῇ τῆς δόξης ἀπέθανε, τάχ' ἂν ἐλεγχθεὶς, εἴγε ἐβίω ἐπὶ μακρὸν, ὅτι εὐτυχίᾳ πλέονι ἐχρήσατο ἢ ἀρετῇ. ὅτι δέ τινα τῶν βουλευτῶν ἐν τῇ αὐτοῦ ἡγεμονίᾳ ἀπέκτεινε, καὶ γράμματα ἐξέθηκε, βεβαιῶν πάντα τὰ ὑπὸ τῶν πρόσθεν αὐτοκρατόρων δοθέντα τισίν. ἦν δὲ περὶ χρήματα ἀκριβὴς, καὶ οὐ μάτην ἀνήλισκεν, οὐδένα μέντοι διὰ ταῦτα ἐκόλασε. ἐπὶ τούτου καὶ ὁ ψευδονέρων ἐφάνη, ὃς ἀσιανὸς ἦν, ἐκαλεῖτο δὲ τερέντιος μάξιμος, προσεοικὼς δὲ τῷ νέρωνι καὶ τὸ εἶδος καὶ τὴν φωνήν. καὶ γὰρ καὶ ἐκιθαρῴδει. ἔκ τε τῆς ἀσίας τινὰς προσεποιήσατο, καὶ ἐπὶ τὸν εὐφράτην προχωρῶν, πολλῷ πλείους ἀνηρτήσατο· καὶ τέλος πρὸς ἀρτάβανον, τὸν τῶν πάρθων κατέφυγεν, ἀρχηγόμενος καὶ δι' ὀργῆς τὸν τίτον ποιούμενος, ἐδέξατο τοῦτον, καὶ κατάγειν ἐς ῥώμην παρεσκευάζετο. ἐν δὲ τῷ πρώτῳ τῆς ἡγεμονίας τοῦ τίτου ἔτει πῦρ ἐν καμπανίᾳ πολύ κατὰ τὸ φθινόπωρον, ἀθρόον ἐξελάμφθη. τὸ γὰρ ὄρος τὸ βέσβιον κατὰ νέαν πόλιν, ἔχει πυρὸς ἀφθόνους πηγάς, μέσον δέ γε μόνον πεπύρωται, τὰ δ' ἔξω τούτου ἐστὶν ἄπυρα. τῶν οὖν ἐν τῷ μέσῳ κρατουμένων καὶ τεφρουμένων, αἱ μὲν πέριξ κορυφαὶ τὸ ἀρχαῖον σώζουσιν ὕψος· τὸ δὲ μέσον δαπανηθὲν ὑπὸ πυρὸς, κοῖλον ἐκ τοῦ συνιζάνειν ἐγένετο, καὶ ἀναδίδωσι διὰ αὐτοῦ τῆς μὲν νυκτὸς φλόγα, τῆς δὲ ἡμέρας καπνὸν, καὶ ποτὲ μὲν μᾶλλον, ποτὲ δὲ ἔλαττον. ἄλλοτε δὲ καὶ τέφραν ἀναβάλλει, ὅταν ἀθρόον ὑφιζήσῃ. καὶ λίθους ἀναπέμπει, ὅταν ὑπὸ πνεύματος ἐκβιασθῇ, ἠχεῖ τε καὶ βοᾷ, μὴ συμπεπιλημένας, ἀλλ' ἀραιὰς καὶ ἐλευθέρας τὰς ἀναπνοὰς ἔχον. τοιοῦτον μὲν ἐστι τὸ βέσβιον. τότε δὲ κτύπος ἐξαίσιος ἐξαπίνης, ὡς τῶν ὀρῶν συμπιπτόντων, ἐξηκούσθη, καὶ ἀνέθορον πρῶτον μὲν λίθοι

περὶ τοῦ ψευδονέρωνος.

περὶ τοῦ βεσβίου ὄρους καὶ τοῦ ἐξ αὐτοῦ ἀναδοθέντος πυρὸς, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ γεγονότων ἐπὶ τίτου.

Imperium Titi.

Hvic defuncto Titus ſucceſsit: qui tempore imperij, neque crudeliter, neque libidinoſe quicquam fecit, ſiue ob mutatos mores, ſiue ob exiguum tempus quo imperauit. Nã rerum potitus, biennium duntaxat, menſes V, & dies X X V uixit. uitæ autem eius ſpaciũ fuit annorum X X X I X, menſium V, dierũ X X V. Quare cum longæuitate Auguſti comparatur, quod nec is adamatus eſſet, ſi pauciores annos uixiſſet: nec hic, ſi plures. quòd ille principio propter bella & ſeditiones aſperior, longo illo ſpacio beneficentia inclaruit: hic moderatè geſto imperio, in ipſo gloriæ faſtigio deceſsit. quòd ſi diu uixiſſet, crimini dari fortè potuiſſet, eũ maiori fortuna quàm uirtute uſum fuiſſe. In principatu ſuo nullum ſenatorẽ occidit: priuilegia à ſuperioribus imperatorib. conceſſa, literis publicè propoſitis cõfirmauit. Pecuniã accuratè cõſeruauit, nec temerè conſumpſit, neque tamen quenquam ex auaritia ſupplicio affecit. Sub eo Pſeudonero extitit, homo Aſianus, nomine Terentius Maximus, Neroni & facie & uoce ſimilis. nam ad citharam quoque canebat. Is cõparata in Aſia factione, & ad Euphratem progreſſus, manu lõgè maiore facta, denique ad Artabanum Parthorum regem cõfugit. Qui Tito iratus, illum receptũ, Romã reducere inſtituit. Primo anno principatus Titi, ſub autumnũ ſubitò ingens in Campania incendiũ extitit. Veſuuius enim mons iuxta Neapolim, copioſos ignis fontes continens, in medio duntaxat ardet, exteriora carent igni. Proinde cacumina in circuitu ueterem altitudinem obtinent, medierate exuſta & depreſſa. Vnde noctu flamma, interdiu fumus, aliàs maior, aliàs minor erumpit: aliquando etiã ſubitò dehiſcens, cineres, & ſaxa ui uentorum impulſa eiaculatur: & cum murmure reſonat, ob ſpiracula nõ denſa, ſed rara & libera. Ac talis eſt Veſuuius. tum autem immani tumultu, quaſi montes inter ſe colliderentur, ſubitò exaudito, primùm ingentia

Titus Auguſto comparatur.

Pſeudonero.

Veſuuij incendium.

tia ſaxa exſilierunt, deinde magnus ignis & fumus immenſus, ut Sol occultaretur, & lux in tenebras conuerteretur. Eſt & cineris uis ineſſabilis effuſa, quo in aere, terra & mari diſsipato, piſces & uolucres perierunt: & duo oppida Herculaniū & Pōpeij, populo in theatro cōſidente, ſunt oppreſſa. Tantū porrò cineris fuit, ut aliquantū etiā in Africam, in Aegyptū & Syriam, ipſamq́ Romā perferret. Vnde peſtilentia conſecuta eſt.

Titi benignitas. Titus uerò Cāpanis colonos miſit, & pecunias donauit, eorū præſertim qui ſine hæredibus deceſſerant: ipſe à nemine quicq́, etſi multi offerrent, accepit. Multa publica ædificia de ſuo extruxit: ludos mirabiles fecit, in quibus globulos ligneos deijciebat, in quorum alijs eſculēti aliquid, alijs ueſtis, alijs aurū, equi, iumēta, pecudes, mācipia inſcripta erant. quæ qui rapuerāt, cum ad diſpenſatores pertuliſſent, ea accipiebāt, quæ inſcripta erāt. Huius eſt etiā celebrata illa uox, cum dixit,

„ Hodie nō imperaui, quia nemini benefeci.

Anacletus II Romanus Epiſcopus. Primo eius anno Linus, primus Romanorū epiſcopus, moriens thronū * Anacleto reliquit. Anno ſequēti deceſsit Titus, uel inſidijs fratris, uel ex morbo. A Domitiano certè quidē ſpirās adhuc, cū diutius forſitā uiuere poſſet, in ciſtam niue plenam eſt coniectus, quaſi morbus refrigerationem poſtularet.

Titi obitus. Moriturus ſe unū quiddā peccaſſe dixit, quod quale eſſet, non explicauit. Quidā id ad Domitiā fratris uxorē, quā duxerat, referunt: alij ad Domitianū, quem apertè ſibi inſidiantem, non peremiſſet: à quo & ipſe interijt, & Romanū imperium tali uiro tradidit.

Imperium Domitiani.

IS Tito adhuc ſpirante Romā equitauit: caſtraq́ ingreſſus, & cognomentū & poteſtatē imperatoris accepit: homo audax, iracundus, inſidiator, occulti ingenij, mortaliū neminem ex animo diligens, præter mulieres quaſdam: ſummū erga eos quos maximè perditos cupiebat, amorē ſimulās: infidus ijs q ipſi gratificabātur, & in rebus atrociſsimis operā nauabāt.

Domitiani elogia. Nā qui maximā ei pecuniā ꝓcurabant, aut multos calumniabanſ, eos occidebat, ut ab illis dūtaxat iniuriæ ꝓficiſci uiderenſ. Patris & fratris amicos, ut homo peſsimus, partim ignominioſe tractabat, partim occidebat. Vxorē Domitiā per cauſam adulterij repudiauit, Paride ſaltatore in media uia illius cauſa occiſo. Cum filia fratris Iulia, tanq́ uxore, haud diſsimulāter rē habebat. Deinde à populo exoratus, in gratiā cū Domitia redijt, ſed Iuliæ cōſuetudine nihilo ſecius uſus eſt. In Galliā ꝓfectus, & trans Rhenū, agros eorū cū quib. pax intercedebat, populatus, quaſi re præclarè geſta ſuperbiebat, aucto militib. ſtipendio ob uictoriā ſcilicet.

Stipendia multum aucta. Nā cum eis ſeptuagenæ quinæ drachmæ ſoluerentur: centenas dari iuſsit. Cuius largitionis cū pœnituiſſet, ſtipendijs non imminutis, ſed numero militū cōtracto, utraq re Reip. multum incōmodauit: q nec ſatis erāt qui eam defenderēt, & ma-

λίθοι ὑπερμεγέθεις, ἔπειτα πῦρ πολὺ, καὶ καπνὸς ἄπλετος, ὡς καὶ τὸν ἥλιον συγκρυφθῆναι, καὶ σκότος ἐκ φωτὸς γενέσθαι. καὶ τέφρα δὲ ἀνεφυσήθη ἀμύθητος, ὡς διά τε γῆς καὶ διὰ θαλάσσης καὶ τοῦ ἀέρος κατασκεδασθῆναι πάντας, καὶ τοὺς ἰχθύας τά τε ὄρνεα διαφθαρῆναι, καὶ δύο πόλεις τό, τε Ἑρκουλάνειον καὶ τοὺς Πομπηΐους, ἐν θεάτρῳ τοῦ δήμου αὐτῶν καθημένου, κατασχωσθῆναι. τοσαύτη δὲ ἦν ἡ τέφρα, ὥστε καὶ αὐτῆς καὶ ἐς Ἀφρικὴν ἐλθεῖν, καὶ ἐς Συρίαν, καὶ ἐς τὴν Αἴγυπτον, καὶ ἐς αὐτὴν τὴν Ῥώμην, ἐξ ἧς ὕστερον λοιμώδης νόσος ἐνέσκηψεν.

[illegible] ὁ δ᾽ οὖν Τίτος τοῖς Καμπανοῖς καὶ οἰκιστὰς ἔπεμψε, καὶ χρήματα ἐδωρήσατο ἄλλα τε, καὶ τὰ τῶν ἀκληρονομήτων. αὐτὸς δὲ οὐδὲν παρ᾽ οὐδενὸς, καίτοι πολλῶν διδόντων, ἐδέξατο. πολλὰ δὲ τῶν δημοσίων ἔργων αὐτὸς ᾠκοδόμησε, καὶ ἀγῶνας ἐποίησε θαυμαστούς, ἐν οἷς σφαιρία ξύλινα μικρὰ ἄνωθεν ἐρρίπτει, σύμβολον ἔχοντα τὸ μὲν ἐδωδίμου τινός, τὸ δὲ ἐσθῆτος, ἄλλο χρυσοῦ, ἵππου, ὑποζυγίων, βοσκημάτων, ἀνδραπόδων. ἃ οἱ ἁρπάζοντες πρὸς τοὺς διοικητὰς αὐτῶν ἀπάγοντες, τὸ ἐπιγεγραμμένον ἐλάμβανον. τούτου ἐστὶ καὶ ἡ ἀοίδιμος ἐκείνη φωνή, ἀπόντος· σήμερον οὐκ ἐβασίλευσα, οὐδένα γὰρ εὐηργέτησα.

[illegible] τούτου ἐπὶ πρώτῳ ἔτει Λῖνος ὁ πρῶτος ἐπίσκοπος τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας τελευτῶν, Ἀνεγκλήτῳ τὴν ἀρχιερωσύνην κατέλιπεν. ἐπὶ δὲ τῷ ἐχομένῳ ἔτει μεταλλάσσει ὁ Τίτος, ὡς μὲν φήμη κρατεῖ, πρὸς τοῦ ἀδελφοῦ ἐπιβουλευθείς· ὡς δέ τινες γράφουσι, νοσήσας. ἐμπνέοντα μέντοι αὐτὸν ἔτι, καὶ τάχα καὶ περιγενέσθαι δυνάμενον, ἐς λάρνακα πλήρη χιόνος ὁ Δομετιανὸς ἐνέβαλεν, ὡς δεομένης τῆς νόσου τάχα τινὸς περιψύξεως. ἀποψύχων δ᾽ εἰπεῖν λέγεται, ὅτι ἓν μόνον ἐπλημμέλησα. τί δὲ τοῦτ᾽ ἦν, οὐ διεσάφησε. τινὲς μὲν οὖν λέγουσιν, ὅτι τῇ Δομετίᾳ ἔσχε τῇ γυναικὶ τοῦ ἀδελφοῦ, ὅτι τὸν Δομετιανὸν οὐκ ἀπέκτεινεν, ἐπιβουλεύοντά οἱ σαφῶς, ἀλλ᾽ αὐτός τε ὑπ᾽ ἐκείνου ἐφθάρη, καὶ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἀνδρὶ τοιούτῳ ἐξέδωκε.

Αὐταρχία Δομετιανοῦ Καίσαρος.

Ἔτι γὰρ τοῦ Τίτου ἐμπνέοντος, εἰς τὴν Ῥώμην ἀφίππευσε, καὶ ἐς τὸ στρατόπεδον ἐσελήλυθε, καὶ τὴν ἐπίκλησιν καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ αὐτοκράτορος ἔλαβεν.

[illegible] ἦν δὲ θρασὺς καὶ ὀργίλος, καὶ ἐπίβουλος, καὶ κρυψίνους· ἀνθρώπων δὲ ἐφίλησε μὲν ἀληθῶς οὐδένα, πλὴν τινῶν γυναικῶν. ἐπλάττετο δὲ ἀγαπᾶν, ὃν μάλιστα κτεῖναι ἤθελεν. ἄπιστος γοῦν καὶ πρὸς τοὺς χαριζομένους αὐτῷ, καὶ συνεργήσαντας εἰς τὰ δεινότατα ἦν. καὶ ὁπότε τινὲς αὐτῷ ἢ πλεῖστα πορίσαιεν χρήματα, ἢ πολλοὺς συκοφαντήσαιεν, τούτους ἐξετίννυεν, ἵν᾽ ὑπ᾽ αὐτῶν μόνων δοκῇ προβαίνειν τὰ ἀδικήματα. κάκιστος δὲ ὤν, καὶ τοὺς τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἀδελφοῦ φίλους ἀτίμους εἶχε, τοὺς δὲ καὶ διώλεσε. καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ Δομετίαν ὡς ἐπὶ μοιχείᾳ ἀπεπέμψατο, τὸν Πάριν τὸν ὀρχηστὴν ἐν μέσῃ τῇ ὁδῷ δι᾽ αὐτὴν φονεύσας· καὶ τῇ ἀδελφιδῇ Ἰουλίᾳ συνῆν ἀπαρακαλύπτως, ὡς γαμετῇ. εἶτα δεηθέντος τοῦ δήμου, κατηλλάγη μὲν τῇ Δομετίᾳ, ἐχρῆτο δὲ οὐδὲν ἧττον τῇ Ἰουλίᾳ. καὶ μετὰ ταῦτα εἰς Γαλατίαν ἐξορμήσας, καὶ λεηλατήσας τινὰ τῶν πέραν Ῥήνου τῶν σπενδομένων, ὠγκοῦτο ὡς μέγα κατωρθωκώς, καὶ τοῖς στρατιώταις ἐπηύξησε τὴν μισθοφοράν, τάχα διὰ τὴν νίκην. πέντε γὰρ καὶ ἑβδομήκοντα δραχμὰς ἑκάστου λαμβάνοντας, ἑκατὸν ἐκέλευσε δίδοσθαι. μεταμεληθεὶς δὲ τὴν μὲν ποσότητα οὐκ ἐμείωσε, τὸ δὲ πλῆθος τῶν στρατευομένων συνέστειλε. καὶ ἑκάτερον μεγάλα τὸ δημόσιον ἔβλαψε, μήθ᾽ ἱκανοὺς τοὺς ἀμύνοντας αὐτῷ

ἔχε-

καὶ τούτους μεγαλομισθοὺς ποιήσας. καὶ τοῖς θεραπεύουσι δὲ καὶ τοῖς μὴ ἀμφοτέροις ὁμοίως ἤχθετο, τοῖς μὲν ὡς θωπεύουσι, τοῖς δὲ ὡς καταφρονοῦσι· νίκας δὲ ψευδεῖς πλασσόμενος, ὕπατος μὲν ἐπ' ἔτη δέκα, τιμητὴς δὲ διὰ βίου κεχειροτόνητο. πολλοὶ δὲ τῶν ὑποτελῶν βιαίως ἀφίσταντο, χρήματα βιαίως πρασσόμενοι, ὡς καὶ οἱ Νασαμῶνες. τούς τε γὰρ τῶν χρημάτων πράκτορας ἔφθειραν, καὶ τὸν νομάδας ἄρχοντα Φλάκκον ἐπελθόντα σφίσιν οὕτω ἐνίκησαν, ὡς πορθῆσαι καὶ τὸ στρατόπεδον. εὑρόντες δὲ ἐν αὐτῷ τά τε ἄλλα ἐπιτήδεια καὶ οἶνον, ἐμπλησθέντες ὕπνωσαν. καὶ γνοὺς ὁ Φλάκκος τοῦτο, ἐπέθετο αὐτοῖς, καὶ πάντας ἀπώλεσε, καὶ τοὺς ἀμάχους διέφθειρεν ἅπαντας. ἐφ' ᾧ ὁ Δομιτιανὸς ἐπήρθη, εἰπὼν πρὸς τὴν βουλὴν, ὅτι Νασαμῶνας ἐκώλυσεν εἶναι. ἤδη γὰρ καὶ θεὸς ἠξίου νομίζεσθαι, καὶ δεσπότης καλούμενος καὶ θεὸς ὑπερηγάλλετο. ταῦτα οὐ μόνον ἐλέγετο, ἀλλὰ καὶ ἐγράφετο. ἐν δὲ θέᾳ ποτὲ πολλοῦ καὶ χειμῶνος σφοδροῦ ἐξαίφνης γενομένου, οὐδενὶ ἐπέτρεψε τῆς θέας ἀπαλλαγῆναι, ἀλλ' αὐτὸς μανδύας ἀλλασσόμενος, ἐκείνοις οὐδὲ μεταμφιάσασθαι ἐπεχώρησε· καὶ τοῦδε πολλοὶ νοσήσαντες, ἐτελεύτησαν. τοὺς δ' ὑπ' αὐτοῦ κολασθέντας, οὐκ ἄν τις ἐξαριθμήσασθαι δύναιτο, συχνοὶ δὲ καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες τῶν πλουσίων ὡς μοιχοὶ ἐκολάσθησαν. ἐν οἷς καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἐμοιχεύθησαν, καὶ ἄλλαις δὲ αἰτίαις πολλοὶ καὶ ἐζημιώθησαν καὶ ἀπέθανον. γυνὴ γάρ τις ὅτι γυμνὴ πρὸ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ ἀπεδύσατο, ἐφονεύθη· καὶ ἕτερος, ὡς ἀστρολόγοις ὡμιληκώς. Μέτιον δέ τινα, ὃν ἡ φήμη μοναρχήσειν μέλλειν ἐκήρυττεν, ἐξορίσας ἐφόνευσεν, ἐγκαλέσας αὐτῷ, ὅτι ἐν τοῖς τοῦ κοιτῶνος τοίχοις εἶχε γεγραμμένην τὴν οἰκουμένην. καὶ σοφιστήν τινα, ὅτι ἄσκησιν μελετῶν κατὰ τυράννων συνεγράψατο, θανάτῳ ἐκόλασε. πολλοὶ δὲ καὶ ὡς φιλοσοφοῦντες διώλοντο, καὶ οἱ λοιποὶ ἐξηλάθησαν. τούτῳ δὲ πρότερον ἐπεβουλεύθη παρά τε Παρθενίου καὶ Σιγήρου τῶν προκοίτων αὐτοῦ, καὶ Ἐντέλλου τοῦ τὰ τῆς ἀρχῆς βιβλία διακονοῦντος, καὶ Στεφάνου ἀπελευθέρου. τὴν δὲ ἐπιβουλὴν οὐκ ἠγνόει αὐτοῦ Δομιτία ἡ γυνὴ, οὔτε ὁ ἔπαρχος Νορβανὸς, οὔτε ὁ συνάρχων Πετρώνιος. ἡ, τε γὰρ Δομιτία ὑπ' αὐτοῦ μισουμένη, ἐδεδίει μὴ ἀπόληται, καὶ οἱ ἄλλοι οὐκέτ' αὐτὸν ἐφίλουν. λέγεται δὲ, ὅτι πάντας ἅμα αὐτοὺς ὁ Δομιτιανὸς ὑποπτεύων ἀποκτεῖναι ἐμελέτα, καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐγγραψάμενος, ἐν τῇ κλίνῃ ὑπέθηκεν ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον· καί τι παιδίον τὴν ἐγγραφὴν ἀφελόμενον ἔφερε, μὴ εἰδός τι φέρει. ἐντυχοῦσα δὲ ἡ Δομιτία αὐτῷ, καὶ ἀναγνοῦσα τὰ γεγραμμένα, κἀκείνοις ἐμήνυσε, κἀκ τούτου συνετάχυναν τὴν ἐπιβουλήν. καὶ πολλὰ δὲ σημεῖα ἐγένοντο οὐκ αἴσια. Λαργῖνος δέ τις Πρόκλος ἐν Γερμανίᾳ προειπὼν, ὅτι κατὰ τήνδε τὴν ἡμέραν τελευτήσει ὁ Δομιτιανὸς, ἐπέμφθη διὰ τοῦτο συλληφθεὶς εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ ἐρωτηθεὶς παρ' αὐτοῦ, ἔφη τοῦτο γενήσεσθαι. καταδικασθεὶς δὲ θανάτῳ, ἀνεβλήθη, ὅπως μετὰ τὴν ἡμέραν ἐν ᾗ ἔφη ἐκπεσεῖσθαι μέλλειν τὸν Δομιτιανὸν, φονευθῇ. σφαγέντος δὲ τοῦ Δομιτιανοῦ κατ' ἐκείνην, ἐσώθη. ἕτερος δέ τις εἰπὼν αὐτῷ, ὁπότε καὶ ὅπως φθαρήσεται, ἠρωτήθη, ὁποίῳ καὶ αὐτὸς τρόπῳ θανατωθήσεται, καὶ φήσας, ὡς ὑπὸ κυνῶν ἀναλωθήσεται, ζῶν κατακαυθῆναι ἐκελεύσθη, καὶ τῷ πυρὶ προσήχθη. ὑετοῦ δὲ καταρραγέντος πολλοῦ, ἡ μὲν πυρὰ ἐσβέσθη, ἐκεῖνον δὲ ἐπὶ τὰ χεῖρε δεδεμένον, καὶ ἐπικείμενον αὐτῇ, κύνες εὑρόντες διεσπάραξαν. τῷ δὲ Δομιτιανῷ τὸ μεσημβρινὸν ἀναπαυομένου, τὸν Στέφανον ὡς τῶν ἄλλων ἐρρωμενέστερον εἰσέπεμψεν ὁ Παρθένιος. καὶ ἔπληξε μὲν ὁ Δομιτιανὸν, οὐ μὴν καιρίαν, ἀλλὰ κατεβλήθη ὑπ' αὐτοῦ κεῖται· αὖθις

ὅτι καὶ θεὸς ἠθέλησε νομίζεσθαι.

ὅτι ἀναριθμήτους ἐκόλασεν.

ὅτι ἐπεβουλεύθη παρὰ πάντων ὁ Δομιτιανὸς, καίτοι φυλαττόμενος.

περὶ τῶν προειπόντων τὸν ὄλεθρον αὐτοῦ.

ἀναίρεσις Δομιτιανοῦ.

& magna ſtipendia accipiebant. Eos à quibus obſeruabat, & à quib. negligebat, ex æquo oderat: alteros ut adulatores, alteros ut contemptores. Falſis uictorijs iactandis Conſulatũ in decenniũ, cenſurã per omnẽ ętatẽ accepit. Multi prouinciales ob uiolẽtas exactiões defecerũt, ut Naſamones: qui & quæſtores occiderũt, & Numidiæ prætorẽ Flaccũ ita uicerũt, ut caſtris eius potirent. in quib. cũ præter alia cibaria, uini quoq; copiã reperiſſent, inebriati obdormiuerũt. quo Flaccus cognito, eos aggreſſus internecione deleuit, ac ne * imbelli quidẽ ætati pepercit. Quo ſucceſſu elatus Domitianus, ad ſenatũ dixit, ſe Naſamonib. uita interdixiſſe. Iã enĩ Deũ ſe perhiberi uolebat, & Deũ ac dominũ nominari ſummopere lætabat. Atq; hęc nõ tantũ dicebant, ſed etiã pingebãtur. Cũ in ſpectaculo magna pluuia & tẽpeſtas ſubitò erupiſſet, nemine diſcedere aut alias ueſtes induere paſſus, ipſe penulas ſubinde mutauit. Vnde multi læſa ualetudine perierũt. Eos quos ſupplicijs affecit, nemo numerare queat: ac inter cæteros ob adulterij crimẽ multi locupletes et uiri & mulieres, quarũ aliquas ipſe conſtuprarat, pœnas dederũt. Sũt & alijs de cauſis multi & mulctati, & interfecti. Nã mulier quædã quod ſe ante illius ſtatuã exuiſſet, occiſa eſt: alius, ut cũ aſtrologis collocutus. Metiũ quendã, quem rerũ poiturũ eſſe fama erat, relegatũ occidit, per eã cauſam, quod orbem terrarũ in cubiculi ſui parietib. pictũ haberet. Rhetorẽ quendã, quod exercẽdi ingenij cauſa cõtra tyrãnos declamaſſet, capite mulctauit. Multi ob philoſophiæ ſtudiũ perierũt, pulſis reliquis. Ad hũc modũ graſſanti inſidię ſtructę ſunt à Parthenio & Sigero cubiculi cuſtodib. & ab Entello q à libellis erat Reip. & à Stephano liberto. Earũ inſidiarũ & Domitia uxor, & Norbanus præfectus, & collega Petronius cõſcij fuerũt. Nã Domitia, quæ ſe inuiſam illi eſſe ſciret, cædẽ metuebat, cæteris nõ amplius eũ diligẽtib. Fert aũt eos oẽs ob ſuſpicionẽ occidere in animo habuiſſe, eorũq; nomina pugillarib. inſcripta, ſub ceruicali ſuo poſuiſſe. Eã deſcriptionẽ puſio quidã abſtulit, quid ferret ignatus: qua Domitia forte fortuna lecta, & cæteris indicata, effecit, ut inſidiæ maturarent. Interitus ei multis ſignis eſt prenũciatus. Nã Proclus quidã Larginus, quod in Germanica prædixerat, certo die Dominanũ obiturũ eſſe: cõprehenſus, eaq; de cauſa Romã miſſus, & ab ipſo rogatus, idẽ affirmauit: & capitis dãnatus, & aſſeruatus, ut poſt eũ diẽ quo Domitianũ periturũ eſſe dixerat, occideret, eo die illo interfecto, euaſit. Alius, q ei tẽpus & modũ interitus prędixerat, interrogatus ab eo, quo ipſe mortis genere obiturus eſſet: Reſpõdit, ſe à canib. eſſe lacerãdũ. Dãnatus igit ut uiuus cremaretur, & in ignẽ cõiectus eſt. Sed ingẽti pluuia rogo extincto, ille reuinctis poſt tergũ manib. à canibus eſt diſcerptus. Cæterùm Parthenius Stephanũ ut robuſtiorẽ cõtra Domitianũ mendiantẽ miſit, q ictu, ſed nõ lethali, pſtrato incubuit,

Naſamonum excidium.

Inſidiæ ſtructæ Domitiano.

Signa interitus Domitiani.

Proclus Larginus.

Aſcletario mathematicus.

Domitiani cædes.

cubuit, donec aliis adiutãtibus tyrannũ planè cõfecit. Occiſo Domitiano, Stephanus etiam cõcurſu eorũ qui cõiurationis expertes erant, perijt. Apollonius uerò Tyaneus, Pythagoricus philoſophus, & magus inſignis, tum Epheſi ad populũ uerba faciens ea hora qua Domitianus cædebatur (ut pòſt ex ijs quæ utrobique acciderant, certò compertũ eſt) cũ aliquandiu attonitus ſtetiſſet, tandem exclamauit, Euge Stephane, rectè Stephane, feri ſceleratũ: percuſsiſti, uulneraſti, occidiſti. Hoc Philoſtratus Lẽnius in Apollonij uita refert. Vixit Domitianus annos XLIIII, menſes XI, dies VI & XX. Imperauit annos XV, & dies V. Quarto anno imperij eius, Alexandrinæ eccleſiæ primo poſt Marcũ apoſtolum pontifici defuncto, Abilius ſucceſsit, ſecũdus Alexãdriæ põtifex. Decimo anno principatus eius defuncto Anẽcleto, Clemẽs pontificatũ Romanũ ſuſcepit, tertius, Euſebio autore, urbis epiſcopus. Hic odioſiſsimus Imperator perſecutionem Chriſtianorũ poſt Neronẽ redintegrauit, illius in oppugnãdo numine audaciam imitatus: & Ioannẽ apoſtolum, eundemque Euangeliſtam, ob præconiũ in inſulã Patmõ relegauit, Dauidisque poſteros tolli iuſsit. quã rẽ Euſebius Egeſippi uerbis ad hunc exponit modũ: Adhuc ſuperſtites erant nepotes Iudæ, qui frater Domini ſecundũ carnem dictus, quos ut Dauidis poſteros quidã detulerũt. Eos Domitianus ad ſe adductos per-

Apollonius Tyaneus.

Abilius II Alexandrinus epiſcopus.

Clemẽs III Romanus epiſcopus.

Ioannes in Patmo.

Dauidicæ familiæ ex ſtirpãdæ cõſilium.

» cõtatus eſt, an Dauidici eſſent: Illis affirmanti-
» bus, interrogare perrexit, quot fundos poſside-
» rent, & quantũ pecuniæ haberẽt: Cui illi reſpõ-
» derũt, IX millia denariorũ tantũ ſe habere: eaque
» nõ in pecunia, ſed in æſtimatione fundorũ, un-
» de & ipſi labore ſtrarũ manuũ uictitarẽt, & tri-
» buta penderẽt. & manuũ callos pro laboris ar-
» gumento oſtenderũt. Interrogati etiã de Chri-
» ſti regno, cuiuſmodi id eſſet: & ubi, & quando
» reuelandũ: id nõ eſſe mundanũ, dixerũt, neque
» terrenũ, ſed cœleſte, & in cõſummatione ſecu-
» lorum reuelandũ. His auditis Domitianus, eos
» ob uilitatem cõtempſit, & liberos dimiſit, &
» perſecutionẽ edicto inhibuit. Vt aũt peſsimus

fuit, ita uitam uiolenter abrupit: quod utinã ante ſuſceptum imperium factum eſſet.

Imperium Neruæ.

QVi aũt Domitião inſidiabantur, id facinus nõ prius aggreſsi, quàm certũ ſucceſſorem nacti eſſent, principatum Neruæ optimõ & nobiliſsimo uiro detulerũt, qui ob prædictũ ab aſtrologis imperiũ penè perijſſet. Domitianus enim omniũ principũ natalicijs diebus & horis indagatis: ea quoque de cauſa nõ paucos, quos potentes fore putabant, ſuſtulit. occidiſſet & hũc, niſi aſtrologus quidã illi bene cupiens, eũ intra paucos dies eſſe moriturũ dixiſſet. Quod cũ uerũ eſſe crederet, cæde eius abſtinuit, quẽ iã ab ipſa natura quaſi capitis dãnatũ eſſe putabat. Nerua aũt ob eã prædictionẽ facilius perſuaderi ſibi paſſus eſt, ut Domitião interfecto, ſtatim ſuſciperet

Nerua ab aſtrologo ſeruatus.

οὐδεὶς ὑπ' ἐκείνου καὶ ἑτέρων προσκατειργάσθη. καὶ ὁ μὲν οὕτω κατεσφάγη, καὶ ὁ στέφανος δὲ προσαπώλετο, συνδραμόντων ἐπ' αὐτὸν τῶν οὐ μετεσχηκότων τῆς συνωμοσίας. Ἀπολλώνιος δὲ ὁ Τυανεύς (φιλόσοφος δ' οὗτος ἦν Πυθαγορικός, γόης δὲ μάλιστα) ἐν Ἐφέσῳ τότε διάγων, καὶ ἐπὶ πλήθους διαλεγόμενος, κατὰ τὴν ὥραν καθ' ἣν ὁ Δομετιανὸς ἀνῃρεῖτο, ὡς ὕστερον ἐκ τῶν ἑκατέρωθεν γενομένων ἠκριβώθη, ἐπί τινα ὥραν σιωπήσας, εἶτα ἐξεβόησεν, εὖγε Στέφανε, καλῶς Στέφανε, παῖε τὸν ἀλιτήριον· ἔπληξας, ἔτρωσας, ἀπέκτεινας. τοῦτο δὲ καὶ ὁ Φιλόστρατος ἐν τῷ Ἀπολλωνίου βίον συγγεγραφὼς, οὕτως αὐτὸ γράφει. ἔζησε δὲ Δομετιανὸς ἔτη πρὸς τέσσαρσι τεσσαράκοντα, καὶ μῆνας δέκα, καὶ ἡμέρας ἓξ καὶ εἴκοσιν. ἐμονάρχησε δ' ἐνιαυτοὺς πεντεκαίδεκα, καὶ ἡμέρας πέντε. ἐπὶ δὲ τετάρτῳ ἔτει τῆς αὐτοῦ μοναρχίας, ὁ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας πρῶτος μετὰ Μάρκον τὸν ἀπόστολον ἀρχιερεὺς γεγονὼς ἐτελεύτησε, καὶ Ἀβίλιος αὐτὸν διεδέξατο, δεύτερος ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας γενόμενος. τῷ δ' ὁ δωδεκάτῳ δ' ἔτει τῆς ἡγεμονίας αὐτοῦ τελευτήσαντος Ἀνεγκλήτου, Κλήμης τὴν ἀρχιερωσύνην τῆς Ῥώμης παρέλαβε, τρίτος ταύτης χρηματίσας ἐπίσκοπος κατὰ τὸν Εὐσέβιον. οὗτος ὁ ἔχθιστος αὐτοκράτωρ μετὰ τὸν Νέρωνα, αὖθις τὸν κατὰ τῶν Χριστιανῶν διωγμὸν ἐκαίνισε, τῆς ἐκείνου θεομαχίας διάδοχος γεγονὼς, ὃς καὶ τὸν ἀπόστολον καὶ εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην ἐν Πάτμῳ τῇ νήσῳ διὰ τὸ κήρυγμα περιώρισε, καὶ τοὺς ἀπογόνους Δαβὶδ ἀναιρεῖσθαι προσέταξε. τοῦθ' ἱστορῶν ὁ Εὐσέβιος τὸν Ἡγήσιππον παράγει λέγοντα οὕτως· ἔτι δὲ περιῆσαν υἱωνοὶ Ἰούδα τοῦ κατὰ σάρκα λεγομένου ἀδελφοῦ τοῦ κυρίου, οὕς τινες προσήγγειλαν ὡς ἐκ γένους ὄντας Δαβίδ. τούτους πρὸς αὐτὸν ἀχθέντας ὁ Δομετιανὸς ἤρετο, εἰ ἐκ Δαβίδ εἰσί· καὶ ὡμολόγησαν. πρὸς τούτοις ἤρετο, πόσας κέκτηνται κτήσεις, καὶ πόσων εὐποροῦσι χρημάτων; οἱ δ' ἔφασαν ἐννακισχίλια δηνάρια ὑπάρχειν αὐτοῖς μόνα, καὶ ταῦτα οὐκ ἐν ἀργυρίοις ἔχειν, ἀλλ' ἐν διατιμήσει γῆς, ἐξ ἧς αὐτούς τε διατρέφεσθαι αὐτουργοῦντας καὶ τὰς φόρους εἰσφέρειν· καὶ τὴν τῶν χειρῶν δὲ τραχύτητα ἐπεδείκνυον τῆς αὐτουργίας μαρτύριον. ἐρωτηθέντες δὲ καὶ περὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ βασιλείας, ὁποία τις εἴη, καὶ ποῦ, καὶ πότε φανησομένη, ὡς κοσμικὴν αὐτὴν οὐδ' ἐπίγειον ἀπεκρίναντο, ἀλλ' ἐπουράνιον, ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων φανησομένην. ἐφ' οἷς ὡς εὐτελῶν αὐτῶν καταφρονήσας ὁ Δομετιανὸς, ἐλευθέρους ἀφῆκε, καὶ τὸν διωγμὸν προστάγματι ἔπαυσεν. ὁ μὲν οὖν κάκιστος γεγονὼς, βιαίως ἀπέρρηξε τὴν ζωὴν, ὡς εἴθε καὶ πρὸ τῆς μοναρχίας.

ὅτι Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεὺς ἐν Ἐφέσῳ ὢν, ἔγνω τὴν τοῦ Δομετιανοῦ σφαγήν.

περὶ Ἀβιλίου.

ὅτι καὶ ὁ Δομετιανὸς διωγμὸν κατὰ Χριστιανῶν ἐκίνησε, καὶ τὸν θεολόγον ἐξώρισεν ἐν Πάτμῳ.

περὶ τῶν υἱῶν Δαβὶδ τοῦ κυρίου συγγενῶν.

Ἀνάρρησις Νερβᾶ καίσαρος.

Ἡ δὲ ἡγεμονία εἰς Νερβᾶν μετῳκίσθη, ἄνδρα καὶ εὐγενέστατον καὶ ἐπιεικέστατον. οἱ γὰρ τῷ Δομετιανῷ ἐπιβουλεύοντες, οὐ πρότερον ἔργου ἥψαντο, πρὶν τὸν διαδεξόμενον τὴν αὐταρχίαν ἐβεβαιώσαντο. ἦλθον οὖν ἐπὶ τὸν Νερβᾶν, ὃς ἀστρολόγων ὅτι μοναρχήσει φησάντων, μικροῦ διώλετο ἄν. ὁ γὰρ Δομετιανὸς πάντων τῶν πρώτων τάς τε ἡμέρας καὶ τὰς ὥρας ἐν αἷς ἐγεγέννηντο διασκοπῶν, οὐκ ὀλίγους κἀκ τούτου τῶν ἐλπιζομένων ἔν τινι δυνάμει ἔσεσθαι προανήλισκε. καὶ τοῦτον ἀπέκτεινεν ἄν, εἰ μή τις τῶν ἀστρολόγων αὐτῷ εὐνοῶν ἔφη, ὅτι δι' ὀλίγων ἡμερῶν τελευτήσει· πιστεύσας γὰρ ὄντως τοῦτ' ἔσεσθαι, οὐκ ἠθέλησεν ἐκεῖνον προφονεῦσαι, ὡς πάντως μετὰ μικρὸν τεθνηξόμενον. διὰ ταῦτα γοῦν ῥᾷον ἔπεισαν αὐτὸν συνθέσθαι τῇ τῆς ἡγεμονίας καταδοχῇ· καὶ φθαρέντος τοῦ Δομετιανοῦ, εὐθὺς αὐτὸς τὴν αὐ-

ταρ-

ὑπερορίας] [illegible]

τὴν ἀρχὴν ἐδέξατο, καὶ τοὺς ὑπ' ἐκείνου ἐξεληλαμένους δόγματι ἐπανελθεῖν ἐψήφισε, καὶ τὰς οὐσίας ἀπολαβεῖν. ἡ δὲ γερουσία καθαιρεθῆναι τὰς Δομετιανοῦ τιμὰς ἐψηφίσατο. τότε τοίνυν καὶ τὸν μέγαν ἀπόστολον Ἰωάννην ἐκ τῆς ἐν Πάτμῳ ὑπερορίας λόγος ἔχει ἐπανελθεῖν πρὸς τὴν Ἔφεσον. ἦν δὲ ὁ Νερούας φιλοδίκαιος, καὶ χρημάτων οὐχ ἥττητο. ἐκείνου γὰρ μοναρχοῦντος, Ἀττικὸς ὁ τοῦ σοφιστοῦ Ἡρώδου πατήρ, ὡς ὁ Φιλόστρατος ἐν τοῖς βίοις τῶν σοφιστῶν συγγέγραφε, θησαυρὸν εὑρὼν ἐπὶ τῆς οἰκίας χρῆμα ἀμύθητον, καὶ φοβηθεὶς ἔγραψε τῷ Νερούᾳ, ὡς θησαυρὸς ἐπὶ τῆς οἰκίας εὕρηταί μοι, τί οὖν κελεύεις περὶ αὐτοῦ; καὶ ὃς αὐτῷ γέγραφε, χρῶ τῷ εὑρήματι. ὁ δὲ ἔτι δεδιὼς ἔγραψεν αὖθις, ἀλλ' ὑπὲρ ἐμὲ τυγχάνει τὸ εὑρεθέν· καὶ ὁ αὐτοκράτωρ πρὸς τοῦτον, καὶ κατάχρω, ἀντεπέστειλε. τότε βασιλεύοντος ὁ δεύτερος ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας Ἀβίλιος μετήλλαξε τὴν ζωήν, καὶ Κέρδων τῆς ἐκεῖ ἐκκλησίας προέστη. τῆς δὲ ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐκκλησίας Ἰγνάτιος τότε ὁ θεοφόρος προΐστατο, δεύτερος καὶ οὗτος ἐπίσκοπος ἐκεῖ μετὰ Εὐόδιον χειροτονούμενος. ὁμοίως δὲ καὶ τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις τῶν πιστῶν ἐκκλησίας Συμεὼν ἦρχεν τότε, δεύτερος καὶ οὗτος μετὰ τὸν συγγενῆ ἐκείνου Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου λεγόμενον τῆς ἐπισκοπῆς λαχών. παρὰ τούτου τοῦ αὐτοκράτορος αἱ μονομαχίαι καὶ αἱ τῶν θεαμάτων ἀπηγορεύθησαν. ἔπραττε δὲ οὐδὲν ἐκ γνώμης, ἢ τῶν ἀρίστων τῆς βουλῆς. οὗτος ἐνομοθέτησε καὶ τὸ μή τινα τῶν παίδων μηδένα ἐκτέμνεσθαι, μήτε μὴν ἄγεσθαι πρὸς γάμον ἀδελφιδῆν. φωράσας δὲ τὸν Καλπούρνιον Κράσσον καὶ ἄλλους ἐπιβουλεύοντας οἱ, ἐν τινι θέᾳ πλησίον αὐτοῦ καθίσας, αὐτοὺς μήπω γνόντας ὅτι ἐπεφώρατο, ξίφη αὐτοῖς ἐνεχείρισεν, ἵνα δῆθεν ἴδωσιν αὐτά, εἰ εὖ ἐξείργασται καὶ τέθηκται, τῇ δ' ἀληθείᾳ, ἵνα γνῶσιν ὡς καταπεφρόνηται ὁ θάνατος. ἔλεγε δέ, ὅτι οὕτως ἦρξεν, ὡς δύνασθαι καὶ τὴν ἀρχὴν ἀποθέσθαι, καὶ ἀσφαλῶς ἰδιωτεῦσαι. διὰ δὲ τρόπον χρηστότατον καὶ γῆρας βαθὺ καταφρονούμενος, ἀναβὰς εἰς τὸ Καπιτώλιον ἐξεβόησεν· ἐπ' ἀγαθῇ τύχῃ τῆς τε βουλῆς καὶ τοῦ δήμου, Μάρκον Οὔλπιον Νερούαν Τραϊανὸν εἰσποιοῦμαι. μετὰ ταῦτα καὶ Καίσαρα ἀνεῖπεν αὐτόν, καὶ αὐτοχείρως ἐπέστειλε τῷ ἀνδρὶ τῆς Γερμανίας ἄρχοντι τότε· Τίσειαν Δαναοὶ ἐμὰ δάκρυα σοῖσι βέλεσσιν. ἄρξας οὖν ἐνιαυτὸν ἕνα καὶ μῆνας τέσσαρας, μετήλλαξε τὴν ζωὴν νοσήσας, καὶ αὐτοκράτορα τὸν Τραϊανὸν προβαλλόμενος.

περὶ θησαυρῶν.

ὅτι ὁ Τραϊανὸς υἱοθετήθη, καὶ Καίσαρ ἀνερρήθη. [illegible]

Μοναρχία Τραϊανοῦ Καίσαρος.

Τραϊανὸς δὲ τὸ γένος, ὅλως μὲν ἐξ Ἰβηρίας, δεύτερον ἔτος ἄγων τεσσαρακοστὸν ἀπὸ γενέσεως, ὅτε τῆς αὐταρχίας τετύχηκεν, ὡς ἐν ἀκμῇ αὐτὸν εἶναι καὶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, καὶ μήτε θράσους ὑπὸ νεότητος ἐμπίπλασθαι, μήθ' ὑπὸ γήρως ἀμβλύνεσθαι. ἐτίμα δὲ τοὺς ἀγαθούς, εὖ πρὸς πάντας διακείμενος, οὔτ' ἐδεδίει τινάς, οὔτε μὴν ἀπηχθάνετο, οὔτε προσεῖχε τοῖς διαβάλλουσιν, οὔτ' ἦν ὀξύρροπος πρὸς ὀργήν, τῶν τε χρημάτων τῶν ἀλλοτρίων ἴσα καὶ φόνων τῶν ἀδίκων ἀπείχετο. καὶ τοι μεγαλόφρων καὶ μεγαλόδοξος γενόμενος, καὶ ἐν ὁδοῖς καὶ ἐν λιμέσι καὶ ἐν δημοσίοις οἰκοδομήμασιν ἀναλώματα πάνυ πολλά. καὶ ἐπειδὴ τὸν ἐν τῇ Ῥώμῃ ἱππόδρομον φθαρέντα ἀνήγειρε μείζω τε καὶ περικαλλέστερον, ἐπέγραψεν αὐτῷ, ὅτι διαρκοῦντα τῷ τῶν Ῥωμαίων δήμῳ ἐποίησε. καὶ μᾶλλον ἔχαιρε φιλούμενος ἢ τιμώμενος, καὶ ἀγαπητὸς ἦν τοῖς ὑπηκόοις, τοῖς πολεμίοις δὲ φοβερός. παιδείας μὲν οὖν ἐν λόγοις οὐ πάνυ μετέσχηκε, τὸ δ' ἔργον αὐτῆς καὶ ἠπίστατο καὶ εἰργάζετο. οἴνου δ' ἐμπιμπλάμενος, νήφων ἦν· καὶ ἐπτοημένος περὶ μειράκια, οὐδένα ἐλύπησε. φιλο-

Traiani ἐγκώμιον.

perect imperiũ. Cuius prima cura fuit, ut ab illo actos in exiliũ, decreto reuocaret, bonis etiam reſtitutis. Patres uerò cõſcripti honores Domitiano decretos ſenatuſcõſulto abrogarunt. Tũ enĩ magnus Apoſtolus Ioãnes è Patmico exilio Epheſum rediſſe fertur. Nerua & iuſticię amãs, & alienus ab auaritia fuit. Nã cũ Atticus, Herodis rhetoris pater (ut Philoſtratus in libro quẽ de Rhetorũ uita inſcripſit, refert) domi ſuæ ingẽtẽ theſaurũ repeniſſet, ne quid ex eo periculi ſibi crearet timens, Neruæ ſcripſit, "Theſaurus à me inuẽtus eſt. Quid ergo iubes? "ei reſcripſit Nerua, Vtere inuẽto. Cũ ille non- "dũ ſecurus denuò ſcripſiſſet, At cõditionẽ meã "inuentũ ſuperat: reſpõdit Imperator, Etiã abu- "tere. Hoc imperãte, ſecũdus Alexandrinus epiſcopus Abilius diẽ ſuũ obijt, & Cerdo eius eccleſiæ gubernationẽ ſuſcepit. Antiochenæ eccleſiæ Ignatius tũ præfuit, uir Deo plenus, ſecũdus & ipſe eius loci epiſcopus poſt Euodiũ. Similiter Hieroſolymitanæ quoq; fideliũ Eccleſiæ Symeõ præfuit, alter & hic à cognato Iacobo q frater Domini dicit, epiſcopatũ ſortitus. Hic Imperator cõpoſitiones gladiatorũ interdixit. Nihil egit niſi de ſententia principũ ſenatorũ. Legẽ tulit, ne quis in Romano imperio caſtret, neue fratrũ aut ſororũ filias ducere liceat. Cũ à Calpurnio Craſſo, & alijs inſidias ſibi fieri deprehẽdiſſet, eis in ſpectaculo quodã pximè ſe collocatis, enſes in manus tradidit, ignaris adhuc indicij, ut uiderent ſcilicet an affabrè facti atq; acuti eſſent: cũ reuera innueret, mortẽ à ſe cõtẽni. Aiebat aũt ſe ita imperaſſe, ut etiã depoſito imperio uitã priuatã tuto poſſet agere. Sed cũ ob morũ lenitatẽ & ętatẽ cõtẽneret, Capitolio cõſcẽſo exclamauit: Quod felix fau- "ſtũq; ſit ſenatui populoq;, M. Vlpiũ Neruã Tra- "ianũ adopto. Dein Cæſarẽ q̃q; eũ appellauit, "eiq; ſua manu Germaniã tum obtinẽti ſcripſit:

Sentiat ob lachrymas noſtras tua ſpicula Graius.

Obijt ex morbo: imperauit annum unũ, & mẽſes IIII, Traiano Imperatore deſignato.

Attici theſaurus.

Epiſcopi.

Gladiatorij ludi.

Coniugia.

Inſidiæ cõpertæ.

Imperium Traiani.

TRaianus genus ex Hiſpania ducẽs, anno ætatis XLII imperio potitus eſt, in ipſo animi corporiſq; uigore, & à iuuenili audacia, & à ſenili ſocordia alienus. Bonis honorẽ habebat: bene affectus erga oẽs, neminẽ timebat, neminem oderat: delatores cõtẽnebat, nõ pcliuis erat ad iracundiã: aliena pecunia æque ac cædib. iniuſtis abſtinebat: quãuis magno animo, magnoq; ingenio prædit9, in uias, portus, opera q; publica magnos ſumptus faceret. Cũ circũ equeſtrẽ collapſum inſtauraſſet, maiorẽq; & pulchriorẽ feciſſet, inſcripſit, ſe feciſſe tantum, ut populus Romanus ſatis ſpacij haberet. Magis gauiſus eſt ſe amari q̃ honorari: ſubditis charus, hoſtib. terribilis eſſe uoluit. Quãuis diſciplina literarũ eruditus nõ eſſet: rẽ ipſã tamẽ & nouit & exercuit. uini fuit auidior, ſed citra ebrietatem: puerorũ magnus amator, ſed citra cuiuſq̃ moleſtiã.

Traiani elogia.

Decebalus Dacorum rex ſubactus.

Decebali rebellio, interitus, & theſauri.

Pons Iſtri.

Licinius Sura.

Cum uir bellicoſus eſſet, & res magnas geſsiſſet: ea diſciplina milites continebat, ne eos efferri animis pateretur. Vxorem Plotinam habuit. Bello aggreſſus eſt Dacas, ſeu Dacos, ſecundum Iones, ut Appianus ait XXIII Romanæ hiſtoriæ libro: quòd & annua tributa pendere recuſabat, & eorum facta ulciſci cupiebat. Cuius aduentum Decebalus gentis eius princeps timuit: non ignarus, Traianum uirum eſſe rei bellicæ peritiſsimum. Pugna commiſſa, Romani multos hoſtes occiderunt, nec pauciores ex ipſis uulnerati ſunt: quorum tanta multitudo fuit, ut cum faſciæ deeſſent, Traianus ne ſuæ quidem ueſti pepercerit. Cum arcibus magno labore expugnatis, ipſi regiæ appropinquaret: Decebalus per legatos pollicitus, ſe arma, machinas & fabros traditurum, & quicquid præterea à ſe poſtularetur facturum: ipſe ad Imperatorem uenit, cúmque humi proſtratus adorauit. Deinde Traianus in Italiam reuerſus, legatos Decebali ſecum adduxit: qui in ſenatum introducti, poſitis armis, manibusque captiuorum inſtar coniunctis, multis uerbis ſupplicarunt: & pace impetrata, arma receperunt. Traianus triumpho acto, Dacicus cognominatus eſt. Neque uerò propter rei militaris ſtudium cætera neglexit, ſed multis in locis & ſæpe ius pro tribunali dixit.

Cum Decebalus pactis & conuentis uiolatis, res nouas moliri nunciaretur, denuò contra illum duxit exercitum: qui quia uiribus impar erat, dolo Imperatorem uincere ſtudebat. quem cum acceſſu eſſe facilem, & quemuis ad colloquium admittere ſciret, transfugas ſubornauit, qui eum, ſi poſſent, occiderent. Sed unus eorum ob ſuſpicionem comprehenſus, in quæſtionibus arcanum effatus eſt. Imperator autem ponte per Iſtrum facto, quod opus omnem admirationem & commemorationem ſuperat, traductóque exercitu, uix ille quidem & cum periculo, ſed uicit tamen Dacos. Decebalus præ deſperatione ſeipſum interfecit: ex eóque gens Dacorum, eorúmque prouincia Romanis parêre cœpit. Reperit & theſauros Decebali, quamuis difficilis eorum eſſet inuentio. Barbarus enim fluuio, qui regiam præterfluebat, aliò traducto, in alueo foueam præaltam excauarat, quam magna auri, maiore argenti, aliarúmque rerum quibus humiditas non nocet, copia iniecta, lapideis tabulis obſtruxerat: aggeſtáque terra, fluuium in ueterem alueum reduxerat. Multa etiam in ſpeluncis abdiderat. Hæc nemine præſente niſi captiuis faciebat: quos, abſoluto opere, & rebus occultatis, interficiendos curabat, ne arcanum proderent. Vnus tamen familiaris eius, gnarus ubi theſauri eſſent, indicium fecit.

Cum Licinium Suram, uirum diuitem, quem mutuò amabat, quidam ut inſidiatorem criminati eſſent: inuocatus cœnatum ad eum abijt, &, ſatellitibus ablegatis, Suræ medico oculos curandos, eius tonſori barbã radendã præbuit.

Dein-

φιλοπόλεμος δὲ γεγονὼς, καὶ πλεῖστα κατωρθωκὼς, οὐκ εἴα τοὺς στρατιώτας ὑπερφρονεῖν, οὕτως ἐγκρατῶς αὐτῶν ἦρχεν. ἦν δ' αὐτῷ γυνὴ πλωτῖνα. ἐστράτευσε μὲν ἐπὶ δάκας, ἢ δάκους κατὰ ἴωνας, ὡς ὁ ἀππιανὸς ἐν τῷ εἰκοστῷ τρίτῳ λόγῳ τῆς ῥωμαϊκῆς ἱστορίας φησί, μήτε χρήματα ἃ ἐπ' ἐτησίοις ἐλάμβανον διδόναι αὐτοῖς ἀνεχόμενος, καὶ δίκας εἰσπράξασθαι τῶν πεπραγμένων αὐτοῖς ἱμειρόμενος. ἐδεδίει μὲν οὖν ὁ δεκέβαλος, ὃς δακῶν ἦρχε, τὴν τοῦ τραϊανοῦ κατὰ τοῦ ἔθνους ὁρμὴν, εἰδὼς τὸν ἄνδρα στρατηγικώτατον. καὶ πολέμου συρραγέντος σφίσι, πολλοὺς μὲν τῶν πολεμίων ἀπέκτειναν οἱ ῥωμαῖοι, πολλοὶ δὲ καὶ αὐτῶν ἐτραυματίσθησαν. τοσοῦτοι δὲ ἦσαν οἱ τραυματίαι, ὡς ἐπιλιπόντων τῶν ἐπιδέσμων, μηδὲ τῆς ἑαυτοῦ ἐσθῆτος φείσασθαι τὸν τραϊανόν. ἐπεὶ δὲ τὰ ἄκρα, δυσχερῶς μὲν, κατέλαβε δὲ, καὶ πέλας τῶν βασιλείων ἐγένετο αὐτῶν, πρέσβεις ὁ δεκέβαλος πέπομφε, συντιθέμενος τά τε ὅπλα καὶ τὰ μηχανήματα καὶ τοὺς μηχανοποιοὺς παραδοῦναι, καὶ ἄλλο ὅ,τι ἂν ἀπαιτοῖτο ποιῆσαι. καὶ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἐλθὼν, ἐς ἐδάφος καταπεσὼν, αὐτὸν προσεκύνησεν. εἶτα ἐς τὴν ἰταλίαν ὁ τραϊανὸς ἀναζεύξας, καὶ τοὺς τοῦ δεκεβάλου πρέσβεις ἐπήγετο. οἳ δὴ εἰσαχθέντες εἰς τὸ συνέδριον, τὰ ὅπλα καταθέμενοι, καὶ τὰς χεῖρας συνάψαντες ἐν αἰχμαλώτων σχήματι, πολλά τε εἶπον καὶ ἱκέτευσαν. καὶ οὕτως εἰρήνης τυχόντες, αὖθις τὰ ὅπλα ἀπέλαβον. τραϊανὸς δὲ καὶ ἐθριάμβευσε, καὶ δακικὸς ἐπωνομάσθη. οὐχ ὡς ἀρήϊος δὲ τῶν ἄλλων ἠμέλει, ἢ οὐκ ἐδίκαζεν, ἀλλὰ καὶ πολλαχοῦ καὶ πολλάκις ἐπὶ βήματος ἐκρινεν. ὡς δὲ ἠγγέλλετο ὁ δεκέβαλος αὖθις νεωτερίζων, καὶ ταῖς συνθήκαις οὐκ ἐμμένων, αὖθις καὶ πάλιν πρὸς ἐκεῖνον ἐστράτευσε. καὶ ὁ δεκέβαλος ἀπεγνωκὼς ἰσχύϊ, δόλῳ αὐτοῦ περιγενέσθαι διεμελέτησε. καὶ εἰδὼς εὐπρόσιτον ὄντα τραϊανὸν, καὶ τὸν βουλόμενον ὡς ὁμιλίαν δεχόμενον, ψευδαυτομόλους ἀπέστειλεν, ἵν', εἰ δυνηθεῖεν, αὐτὸν διαχρήσωνται. εἷς δὲ ἐκείνων ὑποπτευθεὶς συνελήφθη, καὶ στρεβλωθεὶς ἐξήνεγκε τὸ ἀπόρρητον. γεφυρώσας δὲ τὸν ἴστρον ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ ἔργον διαπραξάμενος, μὴ θαυμασθῆναι ἄξιον, μὴ τ' ἐξηγηθῆναι δυνάμενον, διὰ τῆς γεφύρας τε ταύτης τὸν ποταμὸν περαιωθεὶς, μόλις μὲν καὶ κινδυνωδῶς ἐκράτησε τῶν δακῶν, ἐκράτησε δ' οὖν. καὶ ὁ δεκέβαλος ἀπογνοὺς, διεχρήσατο ἑαυτόν. καὶ τὸ ἔθνος τὸ τῶν δακῶν καὶ ἡ χώρα σφῶν ῥωμαίοις ὑπήκοος γέγονε. καὶ οἱ θησαυροὶ δ' εὑρέθησαν οἱ τοῦ δεκεβάλου, καίτοι δυσχερὴς οὔσης τῆς τούτων εὑρέσεως. ποταμὸν γάρ τις τοῖς βασιλείοις αὐτοῦ παραρρέοντα μετοχετεύσας ὁ βάρβαρος, τὴν γῆν ἐφ' ἧς διέρρει τὸ ὕδωρ ὀρύξας εἰς βάθος πολὺ, καὶ πλεῖστον μὲν χρυσὸν, πλεῖον δὲ ἄργυρον, καὶ ἄλλα τῶν τιμίων ὅσα μὴ πέφυκεν ἐξ ὑγρότητος φθείρεσθαι, καταθέμενος τῷ ὀρύγματι, πλαξί τε κατέστρωσε τὴν ἐκεῖ γῆν, καὶ χοῦν ταύταις ἐπενήνοχε, καὶ οὕτως αὖθις τὸ ὕδωρ εἰς τὴν προτέραν μετέστρεψε διέξοδον, καὶ ἐς σπήλαιον δὲ πολλὰ ἀπέθετο. ταῦτα δὲ ἐποίει μὴ τινὸς ἄλλου παρόντος ἢ αἰχμαλώτων, οἳ πρὸς ταῦτα ἐπόνουν· καὶ μετὰ τὸ κατακρύψαι, τοὺς αἰχμαλώτους κατέκτεινεν, ἵνα μὴ ἐκφορα τὰ παρ' αὐτῷ γεγονότα ποιήσωσιν. εἷς δέ τις ἑταῖρος τοῦ δεκεβάλου συνειδὼς τὰ τεθησαυρισμένα, ὑπέδειξεν αὐτά. τὸν δὲ λικίννιον σούρραν πλούσιον ἄνδρα φιλῶν, καὶ ὑπ' ἐκείνου φιλούμενος, διαβαλόντων τινῶν τὸν ἄνθρωπον ὡς ἐπιβουλεύοντα αὐτῷ, ἄκλητος πρὸς ἐκεῖνον ἐπὶ δεῖπνον ἀπῆλθε, καὶ τοὺς δορυφόρους ἀποπέμψας, τὸν ἰατρὸν τοῦ σούρρα ἐκάλεσε, καὶ διὰ ἐκείνου τοὺς ὀφθαλμοὺς, διὰ δὲ τοῦ κουρέως ἐκείνου τὴν ὑπήνην ἐξύρατο.

ἔπιε καὶ ἐλούσατο καὶ ἐδείπνησε. καὶ τοῖς τὸν Σούραν διαβάλλουσιν ἔφη τῇ ὑστεραίᾳ, ὡς εἰ ἤθελέ με σούρας ἀποκτεῖναι, οὐδὲν ἐκώλυεν τὸν ἄνδρα χθὲς αὐτὸ ποιῆσαι. ἔπαρχον μέν τινι τῶν δορυφόρων προχειριζόμενος, καὶ ὀρέγων αὐτῷ τὸ ξίφος ὃ παραζώννυσθαι αὐτὸν ἐχρῆν, λάβε τοῦτο, ἔφη, καὶ ἐὰν μὲν ἄρχω καλῶς, ὑπὲρ ἐμοῦ τούτῳ χρῆσαι, εἰ δὲ κακῶς, κατ' ἐμοῦ. ἐποίησε δὲ καὶ βιβλιοθήκας. καὶ μετὰ ταῦτα κατὰ πάρθων καὶ ἀρμενίων ἐστράτευσεν, ὅτι τὸ διάδημα ὁ ἀρμένιος οὐχ ὑπ' αὐτοῦ ἔλαβεν, ἀλλὰ παρὰ τοῦ πάρθων βασιλέως. ἦν δὲ σκῆψις αὕτη, τὸ δ' ὅλον φιλοτιμία καὶ δόξης ἔρως. ἐχειρώσατο οὖν τὴν ἀρμενίαν· καὶ αὐτῷ ἡ βουλὴ πολλὰ ἐψηφίσατο, πρὸς δὲ τοῖς ἄλλοις καὶ ὄπτιμον ἐπωνόμασεν, ἄριστον δὲ τοῦτο δηλοῖ ἑλληνιζόμενον· εἶτα καὶ παρθικὸν αὐτὸν ἐπίκλησιν ἔθετο. ὁ δὲ μᾶλλον τῶν ἄλλων τῇ τοῦ ὀπτίμου προσηγορίᾳ ἦν σεμνυνόμενος, ὅτι τοὺς τρόπους ὑπεδήλου αὐτοῦ. σεισμοῦ δὲ ἐπὶ τῆς αὐταρχίας αὐτοῦ σφοδροτάτου συμβάντος, καὶ ἄλλαι μὲν ἐπόνησαν πόλεις, μᾶλλον δὲ τῶν ἄλλων ἡ πρὸς τῷ ὀρόντῃ κειμένη ἀντιόχεια· ὅτε καὶ αὐτὸς ὁ τραϊανὸς ἐκεῖ διατρίβων, μικροῦ κεκινδυνεύκει ἂν ἐπλήγη δέ τινας ἐκ τοῦ τῆς οἰκίας, ἐν ᾗ διῆγε, συμπτώματος. ἀριθμοῦ δὲ κρεῖττον πλῆθος συγκέχυτο τοῖς συμπτώμασι. καὶ οἱ μὲν συντριβόμενοι ὑπὸ βάρει τῶν καταπιπτόντων ἀπώλλυντο· οἱ δὲ ἐν διακένοις τισὶ τυχαίως συμβαίνουσιν, οὕτω τῶν ὕλων συμπιπτουσῶν διασωζόμενοι, ἐξελθεῖν δ' ἐκεῖθεν οὐκ ἰσχύοντες, λιμῷ διεφθείροντο· ἐπεκράτει γὰρ ὁ κλόνος τῆς γῆς ἐφ' ἡμέρας πολλάς. ἤδη δὲ παυσαμένης τῆς συμφορᾶς, ἐπέβη τις ἀναθαρσήσας τῶν ἐρειπίων, καὶ ἤκουσε βοώσης κάτωθεν γυναικός. ἀνορύξαντες οὖν τὴν ἄνθρωπον ἀνεσώσαντο, καὶ παιδίον φέρουσαν ὑπαγκάλιον, ὃ τῷ γάλακτι ἔτρεφε, ἀλλὰ μὴν τι καὶ ἑαυτήν. ἐκ τούτων καὶ τὰ λοιπὰ ἀνερευνῶντες, ἀλλ' οὐχ εὗρον ζῶντας τινάς, πλὴν παιδὸς ἑνός· ὑπὸ λιμοῦ δὲ φθαρέντας πολλούς. αὖθις δὲ κατὰ τῶν πάρθων αὖθις ἐχώρησεν ὁ τραϊανός. καὶ τῆς τε ἀδιαβηνῆς ἁπάσης ἐκράτησεν, ἣ μέρος ἐστὶ τῆς συρίας τὸ περὶ νῖνον καὶ τὰ γαυγάμηλα, καὶ τὰ ἄρβηλα, παρ' οἷς ἀλέξανδρος τὸν δαρεῖον ἐνίκησε. καὶ μέχρι τῆς βαβυλῶνος προῆλθεν αὐτῆς, ἐπεραιώθη δὲ καὶ τὸν τίγριν, καὶ εἰς τὴν κτησιφῶντα εἰσῆλθεν. ἱμείρετο μὲν τοι καὶ τὴν ἐρυθρὰν ἀποπλεῦσαι θάλασσαν, ἣ μοῖρά ἐστι τοῦ ὠκεανοῦ λέγεται· ἐκλήθη δ' οὕτως, ἀπό τινος ἐν αὐτῇ δυναστεύσαντος. ἐνενόει δὲ καὶ ἰνδούς, καὶ ἔλεγεν, ὡς εἰ νεώτερος ἦν, καὶ ἐπ' αὐτοὺς ἂν ἐπεραιώθη. ἐν ᾧ δὲ χρόνῳ ἐπὶ τὸν ὠκεανὸν κατέπλει, καὶ αὖθις ἀνήγετο, ἐπεχείρησαν πρότερον ἀποστασίαν ποιῆσαι. ὁ δὲ δείσας, μὴ καὶ οἱ πάρθοι τὸ αὐτὸ δράσωσιν, ὁμογενῆ σφίσι βασιλέα προεχειρίσατο, αὐτὸς αὐτῷ τὸ διάδημα ἐπιθέμενος. εἶτα καὶ τῶν ἀράβων ἀφισταμένων, ἔρημος κατ' αὐτῶν· καὶ μηδὲν ἀνύσας, ὀλίγου δεῖν ἐτρώθη αὐτός, κἀκεῖθεν ἀπῆλθε νοσῶν. καὶ οἱ κατὰ κυρήνην δὲ ἰουδαῖοι ἀπέστησαν, καὶ ἔκτανον καὶ ῥωμαίους καὶ ἕλληνας, καὶ οἱ ἐν αἰγύπτῳ καὶ οἱ ἐν κύπρῳ οὐχ ἧττον ὁμοίως διέφθειραν. κατεστρέψατο δὲ τούτους τραϊανός, στράτευμα κατ' αὐτῶν πεπομφώς· μέμνηται τῆς τῶν ἰουδαίων ταύτης ἀποστασίας καὶ ὁ εὐσέβιος, ἐν τῷ τετάρτῳ λόγῳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας. ἐκεῖνος δ' ἐν τῇ μεσοποταμίᾳ τὸ ἐγχείρημα τῇ δὲ νόσῳ κατατεινόμενος, ἤρξατο τοῦ πρὸς ἰταλίαν πλοός, πλὴν αἴλιον ἀδριανὸν ἄρχειν ὑπέσχετο τῶν στρατευμάτων ἐν τῇ συρίᾳ. ἐλθὼν δὲ ὡς σελινοῦντα τῆς κιλικίας, ἣ καὶ τραϊανούπολις κέκληται, τὸν βίον κατέλυσεν, ὡς μὲν

Ἐπὶ δ' ἀρμενίας ἐκστρατεία τραϊανοῦ.

Βαβυλῶνα καὶ ... τραϊανός ... ἐρυθρὰ θάλασσα.

Κατὰ ἰουδαίων.

Deinde lauit, & cœnauit. Poſtridie calumniatoribus dixit: Si me occidere Sura uoluiſſet, nihil ei obſtitiſſet, quo minus id heri feciſſet. Cum præfectum prætorio deſignaret, eiq; enſem porrigeret, quo is accingi debebat: Cape hunc, inquit, & ſi bene impero, pro me, ſin malè, contra me illo utitor. Inſtruxit etiam Bibliothecas. Pòſt, contra Parthos & Armenios duxit exercitum: quòd Armenius diadema non à ſe, ſed à Parthorum rege accepiſſet. Ea cauſa prætexebatur bello, cum tota res ab ambitione & gloriæ cupiditate proficiſceret. Armenia ſubacta, multa ei à ſenatu decreta ſunt: & præter cætera, Optimi, pòſt etiam Parthici cognomentum tributum. ſed Optimi appellatione, quòd mores ſuos exprimeret, magis eſt delectatus. Maximo terræmotu ſub eius imperio cùm aliæ urbes quaſſatæ ſunt, tum prætet cæteras Antiochia ad Orontem, ubi Traianus quoque penè perijſſet, ruina ædificij in quo degebat ictus. In ijs ruinis innumera multitudo perijt. alij grauitate molis oppreſsi: alij, qui ſortuito ædificiorum caſu in cauis locis incluſi perfringere non poterant, illa concuſsione per dies complures durante, fame perierúnt. Tandem ſedata calamitate, quidam ruinas conſcendere auſus, mulierem infrà uociſcrantem audiuit: quam, remota materia, eduxerunt. Ferebat autem illa puerum in ulnis: quem, ut & ſemetipſam, uberibus ſuis aluerat. Deinde ruinis etiam cæteris remotis, nullos uiuentes præter unum puerum repererunt: qui autem fame perierant, multos. Sub uernum tempus Traianus denuò contra Parthos profectus, tota Adiabene potitus eſt. Ea pars eſt Syriæ iuxta Ninum & Gaugamela & Arbela, ubi Darium Alexander uicit: & ad ipſam uſque Babylonem progreſſus, Tigri traiecto, Cteſiphontem eſt ingreſſus. Cupiebat etiam Erythræum mare luſtrare, quæ Oceani pars eſt, à rege eius loci quodam nomen adepta. etiam Indos animo agitabat: dicebat'que, ſi iunior eſſet, ſe illos quoque petiturum. Dum uerò ad Oceanum tendit, atque inde reuertitur, ij quos dudum ſubegerat, ad defectionem ſpectabant. Veritus igitur, ne Parthi quoque idem facerent, regem eis ſuæ gentis præfecit, eique ipſe diadema impoſuit. Deinde Arabes etiam ſub iugum reducturus, re infecta penè uulneratus eſſet, atque ægrotans inde diſceſsit. Defecerunt etiam Cyrenenſes Iudæi, & Romanis & Græcis trucidatis. Idem & Aegyptiaci & Cyprij imitati ſunt. Sed hos miſſo exercitu domuit. Huius Iudaicæ defectionis etiam Euſebius meminit, Eccleſiaſticæ hiſtoriæ libro IIII. Cum in Meſopotamiā ire cuperet, morbo'que oppreſſus, curſum Italiā uerſus intēdit, P. Aelio Adriano Syriacis legionib. præpoſito. Sed cū Selinuntē Ciliciæ urbē, quæ etiā Traianopolis dicit', ueniſſet, uita functus eſt, ut

Enſis præfecti prætorio.

Parthica & Armeniaca expeditio.

Optimi cognomentū.

Antiochenus terræmotus.

Traianus reb. in Oriente uictis que geſtis, in Cilicia decedit.

Iudæorum graſſationes.

ut ipſe putabat, ueneno hauſto: ut alij dicũt, ob ſuppreſſum ſanguinẽ, quẽ quotannis per aluũ excernere ſolebat. Acceſsit apoplexia, cõſecuta reſolutione corporis ex parte. Verùm aqua intercus omnino mortis ei cauſa fuit. Imperauit annos XIX, cum ſemeſtri. *Epiſcoporũ ſucceſſiones.* Eo imperãte Symeõ Clopæ filius, ſecũdus Hieroſolymorum poſt D. Iacobũ pontifex, martyriũ ſubijt. Poſt dierũ compluriũ cruciatus eſt ad crucẽ damnatus, anno ætatis uigeſimo & cẽteſimo. Poſt cũ Iuſtus ex circũciſione tertius Hieroſolymorũ põtifex eſt delectus. Alios quoq; multos tum plurib. in locis martyriũ obijſſe refert Euſebius: *Perſecutio à Traiano nonnihil lenita.* Deinde Imperatorẽ cognita eorũ qui occiderẽt multitudine, qui nihil impiũ agerent, niſi ꝙ matutino tẽpore Chriſtũ pro Deo celebrarent, & tantũ ſimulachris immolare recuſarẽt: edixiſſe, ne inquirerentur Chriſtiani, ſed oblati punirent: ita perſecutionẽ factã eſſe mitiorem. *D. Ignatius.* Tum etiã D. Ignatius alter Antiochię Cœleſyriæ põtifex, uinctus Romã miſſus eſt: ubi cũ beſtijs decertando, martyriũ abſoluit. Ei ſucceſsit Heros in põtificatu. Tertio anno imperij Traiani, Clemẽte tertio Romano pontifice defuncto, poſt Eccleſiã fideliũ nouẽ annis gubernatã, quartus in eius locũ ſuffectus eſt Euareſtus: qui annis VIII ſacerdotio functus, deceſsit Alexãdro ſucceſſore, ꝗ Romanorũ V fuit põtifex. Alexãdrinus quoq; epiſcopus ordine tertius, Cerdo, hac uita relicta, Primũ habit ſucceſſorẽ.

P. Ælij Adriani imperium.

TRaiano ſine liberis defuncto, Adrianũ Traiani cognatũ, cuius neptẽ in matrimonio habebat, Plotina Traiani cõiunx ex amorũ illecebris, et Tatianus eius procurator, Cæſarẽ & Imperatorẽ deſignarunt, Antiochię Syriæ, cui præerat, tum agentem. *Eruditio et ambitio Adriani.* Fuit filius Afri Adriani, uir eruditus: libros & uerſu & ſoluta oratione conſcriptos reliquit, tam immenſæ ambitionis, ut omnia affectaret, ſeq; nihil ignorare profiteretur. Itaq; multòs aliqua arte celebres dignitate priuauit: multos perdidit, ut ipſe in omnib. excellere uideret. Quare in eo nimia ſubtilitas, curioſitas, & morum uarietas reprehendebat. Sed hæc uitia, proindẽtia, diligẽtia, magnificentia, & dexteritas ingenij penſabant. *Adriani clementia & ratio adminiſtrãdi imperij.* Ad hæc nullũ bellũ incipiebat, cœpta ſedabat, opes nemini per iniuriam eripiebat: ſed potius multis, ultrò præſertim non rogatus, donabat. Vrbibus omnibus, ſiue ſocijs ſiue uectigalibus opem ferebat: alijs aqua inducẽda, alijs portubus extruendis, alijs frumento, * muneribus, pecunia, honoribus dandis. Aduerſus populum Romanum non ſubmiſſe, ſed pro autoritate ſe gerebat: cui aliquid aliquando audacius poſtulanti non ceſsit, ſed præconem edicere iuſsit, Tacete. Qui cum nihil locutus, extenta tantum manu ſilentiũ feciſſet: non modò nõ ſuccenſuit homini, quaſi dicto minus audiens fuiſſet, ſed & honorẽ habuit, quòd id effeciſſet, quod uoluerat, diſsimulata imperij aſperitate.

Neq;

ὡς μὲν ἐκεῖνος ᾤετο, φαρμάκῳ διαφθαρείς· ὡς δέ τινες λέγουσι, δι' ἐπίσχεσιν αἵματος ἐτησίως αὐτῷ ἐκκενουμένου διὰ γαστρός. συνέβη δ' αὐτῷ καὶ ἀποπληξία, ἣ παρέσεις τοῦ σώματος ἐκ μέρους ἐπηκολούθησεν. ὕδερος δ' ἦν ὡς ἐν πᾶσιν αὐτῷ τοῦ θανάτου τὸ αἴτιον. ἦρξε δ' ἔτη ἐννεακαίδεκα, πρὸς μησὶν ἕξ. *περὶ πατριαρχῶν.* τούτου κρατοῦντος Συμεὼν, ὁ τοῦ Κλωπᾶ, δεύτερος ἀρχιερεὺς γεγονὼς Ἱεροσολύμων μετὰ τὸν θεῖον Ἰάκωβον, ἐμαρτύρησεν, αἰκισθεὶς μὲν πρότερον ἐπὶ πλείστας ἡμέρας, εἶτα σταυρὸν καταδικασθεὶς, ἐτῶν ὢν ἑκατόν τε καὶ εἴκοσι. μεθ' ὃν τρίτος Ἱεροσολύμων ἀρχιερεὺς Ἰοῦστος, ἐκ περιτομῆς καὶ αὐτὸς ἐχρημάτισεν, καὶ ἄλλους δέ τινας πολλοὺς ἐν τόποις πλείοσι μαρτυρικοῦ τέλους ἀξιωθῆναι ἱστόρησεν ὁ Εὐσέβιος· εἶτα τὸ πλῆθος τῶν κτεινομένων μαθόντα τὸν αὐτοκράτορα, καὶ ὡς οὐδὲν ἀνόσιον πράττουσιν, ἀλλ' ἢ πρωΐθεν ἐξεγειρόμενοι τὸν Χριστὸν ὑμνοῦσιν ὡς θεὸν, μόνον δὲ εἰδώλοις θύειν οὐ βουλόμενοι, ἐνστῆσαι, μὴ ἐκζητεῖσθαι τοὺς κεκλημένους ἐκ τοῦ Χριστοῦ, ἐμπεσόντας δέ γε κολάζεσθαι. καὶ οὕτως ἠπιώτερον τὸν διωγμὸν μετεποιήσατο. τότε καὶ ὁ θεοφόρος Ἰγνάτιος, δεύτερος τῆς κατὰ Κοίλην Συρίαν Ἀντιοχείας τυγχάνων ἀρχιερεὺς, συλληφθεὶς, εἰς Ῥώμην ἐπέμφθη δέσμιος, καὶ θηρίοις παραδοθεὶς ἤνυσε τὸ μαρτύριον. καὶ μετ' αὐτὸν τὴν ἱεραρχίαν διεδέξατο Ἥρως. κατὰ τρίτον δ' ἔτος τῆς αὐταρχίας Τραϊανοῦ Κλήμεντος ἐκλελοιπότος, ὃς τρίτος ἦν ἐν Ῥώμῃ ἀρχιερεὺς, καὶ ἐννέα ἔτεσι τὴν ἐκκλησίαν ἰθύνας τῶν πιστῶν, τέταρτος αὐτὰς εἴληχεν Εὐάρεστος· ὃς ὀγδόου ἀρχιερατεύσας ἐνιαυτὸν, μετέθετο τῆς ζωῆς, ὑπ' Ἀλεξάνδρου διαδεχθεὶς, πέμπτου γεγονότος τῶν Ῥωμαίων ἀρχιερέως. καὶ ὁ τῆς Ἀλεξανδρείων κατὰ τρίτην τάξιν ἐπίσκοπος γεγονὼς Κέρδων, μεταστὰς τῶν ἐνθένδε, διάδοχον ἔσχηκε Πρῖμον.

Αὐταρχία Αἰλίου Ἀδριανοῦ Καίσαρος.

Ἄπαιδος δὲ Τραϊανοῦ τελευτήσαντος, Καίσαρά τε καὶ αὐτοκράτορα τὸν Ἀδριανὸν οἵ τε τοῦ Τραϊανοῦ σύζυγος Πλωτίνα, ἐξ ἐρωτικῆς φιλίας, καὶ ὁ Τατιανὸς ἐπίτροπος αὐτοῦ γεγονὼς, ἀπέδειξαν, ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας διάγοντα, ἧς καὶ ἦρχεν αὐτὸς, προσγενῆ τε ὄντα Τραϊανοῦ, καὶ συνοικοῦντα ἐκείνου ἀδελφιδῇ. ἦν μὲν δ' οὗτος υἱὸς Ἄφρου Ἀδριανοῦ, φιλόλογος ἀνὴρ, ὃς καὶ ποιήματα τινὰ πεζά τε καὶ ἐν ἔπεσι καταλέλοιπεν· *ἄφρου ὁ ἀδριανός.* ἄπλαστος δέ γε πρὸς φιλοτιμίαν ἔχων, πάντα τε ἐπετήδευε, καὶ ηὔχει μηδὲν ἀγνοεῖν. ὅθεν καὶ τῶν ἐν τέχνῃ τινὶ εὐδοκιμούντων καθεῖλε συχνοὺς, καὶ οὐ μείους ἀπώλεσεν, ἵν' αὐτὸς κρατεῖν ἐν πᾶσι δοκῇ. ἐνεκαλεῖτο μὲν οὖν διά τε ταῦτα, καὶ τὸ λίαν ἀκριβὲς, καὶ τὸ περίεργον, καὶ πολύτροπον. ἀντελάμβανε δὲ ταῦτα, καὶ ἐθεράπευε τό, τε προνοητικὸν αὐτοῦ, καὶ ἡ ἐπιμέλεια, καὶ τὸ μεγαλοπρεπὲς, καὶ ἡ δεξιότης· καὶ τὸ μήτ' ἄρξαι πολέμου, καὶ τοὺς ἠργμένους καταπαῦσαι· καὶ ὅτι οὐδενὸς ἀδίκως ἀφείλετο χρήματα, ἀλλὰ καὶ πολλοῖς παρείχετο, μάλιστα αὐθορμήτως καὶ μὴ αἰτούμενος, καὶ πόλεσι συμμάχοις τε καὶ ὑποφόροις πάσαις, ὡς εἰπεῖν, ἐπεκούρει, ταῖς μὲν ὕδωρ κατεπαγαγὼν, ταῖς δὲ λιμένας οἰκοδομήσας, ταῖς δὲ σῖτον, καὶ * ἔργα, καὶ χρήματα, καὶ τιμὰς δούς. πρὸς τὸν δῆμον τῶν Ῥωμαίων οὐ θωπευτικῶς, ἀλλ' ἐμβριθῶς προσεφέρετο. καί ποτέ τι αἰτοῦντι θρασύτερον, οὐκ ἔνευσεν, ἀλλ' εἰπεῖν ἐκέλευσε τῷ κήρυκι, σιωπήσατε· ὡς δ' οὐδὲν εἰπόντος ἐκείνου, τὴν χεῖρα δὲ ἀνατείναντος, ἐσιώπησαν, οὐ μόνον κατὰ τοῦ κήρυκος οὐκ ὠργίσθη, ὡς μὴ πεποιηκότος τὸ κελευσθὲν, ἀλλὰ καὶ τιμῆς τὸν ἄνδρα ἠξίωσεν, ὅτι ὃ ἂν αὐτῷ βουλόμενον ἦν, ποιήσας, μὴ ἐκφήνας τὸ τραχὺ τοῦ κελεύσματος.

οὐ γὰρ

οὐ γὰρ ἠγανάκτει, εἴ τι καὶ παρὰ γνώμην αὐτοῦ πρός τινος ἐγίνετο, τὸ δ' ἀφαιρεῖν πρὸς αὐτοῦ λυσιτελὲς... παριόντος δ' αὐτοῦ ποτὲ γυνή τις ἐδεῖτο, καὶ εἰπόντος ὡς οὐ σχολάζω, ἀνέκραγεν ἡ γυνὴ, καὶ μὴ βασίλευε. ὁ δὲ αὐτίκα τε ἐστράφη, καὶ προσέσχε τῇ δεομένῃ. καὶ ἔπραττε τὰ μεγάλα καὶ ἀναγκαῖα, οὐκ ἰδίᾳ, ἀλλὰ μετὰ τῆς βουλευτῶν ἔπραττε· καὶ μετὰ τῶν πρώτων ἐδίκαζεν ἐπὶ βήματος, ὥστε δημοσιεύεσθαι τὰ γινόμενα, καὶ τοῖς ὑπάτοις συνδικάζουσι παρεγίνετο, ἀεί τε περὶ αὐτὸν τοὺς ἀρίστους εἶχε, καὶ τοῖς ἀρίστοις συνεδείπνει. ἦν αὐτῷ πλείστων λόγων παντοδαπῶν τὸ συσσίτιον. τούς τε πάνυ νοσοῦντας τῶν φίλων ἐπεσκέπτετο, καὶ συνδιητᾶτο τῶν συνήθων τοῖς ἑορτάζουσιν. ἐπεὶ δ' ἐς τὴν ῥώμην ἦκε, χρεώστας ἐχαρίσατο τοῖς ὀφείλουσι τῷ βασιλικῷ ταμιείῳ καὶ τῷ δημοσίῳ τῷ τῶν ῥωμαίων. ἄλλοτε εἰς ἄλλην ἐξ ἄλλης φοιτῶν ἐπαρχίαν, τάς τε χώρας ἐπεσκέπτετο, καὶ τὰς πόλεις, καὶ μετεκόσμιζεν ἕκαστον πρὸς τὸ βέλτιον. καὶ οὐ τὰ κοινὰ τῶν στρατοπέδων ἐφώρα δι' ἑαυτοῦ καὶ ἐξήταζε μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν καθ' ἕκαστον. καὶ ὅσους πρὸς τὸ ἁβρότερον ὑπέκυψεν καθεστηκότας, πρὸς τὸ στρατιωτικώτερον μετερρύθμιζε, καὶ ἐδίδασκεν ἃ προσήκει ποιεῖν. καὶ αὐτὸς μὲν ἔζη, αὐτὸς δὲ ἐφαίνετο, καὶ διητᾶτο σκληρότερον, ἵν' ὁρῶν τὸ στρατιωτικὸν αὐτὸν, καὶ οὕτω διαιτᾶσθαι κἀκεῖνο ἐθίζοιτο. οὕτω δ' εὖ τοὺς στρατιώτας τοιούτους ἐποίησεν, ὡς καὶ ἱππέων ἴλην σὺν τοῖς ὅπλοις τὸν ἴστρον κολυμβῶσαν διανήξασθαι, καὶ τοὺς βαρβάρους τοῦθ' ὁρῶντας ἐκπλαγῆναι, ὥστε καὶ χρῆσθαι διαλλακτῇ τούτῳ τῷ αὐτοκράτορι, ἐφ' οἷς ἀλλήλοις ἐπεπολέμουν. ἐσπούδαζε δὲ καὶ περὶ θήρας, ὡς ἐν ταύταις καί τινα τὰ μέλη κατεαγῆναι. καὶ ἐν μυσίᾳ πόλιν ἔκτισεν, ἀδριανοῦ θήρας καλέσας αὐτήν. εἰς αἴγυπτον δὲ ἀπιὼν, καὶ τῷ τάφῳ πομπηίου μάγνου διεφθαρμένῳ περιτυχὼν, ἐνήγισε, καὶ τοῦτ' εἶπε τὸ ἔπος,

Τῷ ναοῖς βρίθοντι πόση σπάνις ἔπλετο τύμβου.

καὶ τὸ μνῆμα ἀνῳκοδόμησεν. ἐν δὲ παλαιστίνῃ πόλιν οἰκοδομήσας ἀντὶ τῆς κατασκαφείσης ἱερουσαλὴμ, αἰλίαν καπιτωλίναν ὠνόμασε. καὶ ἔνθα πρώην ὁ τοῦ θεοῦ ναὸς ἵδρυτο, τῷ διῒ τέμενος ἀνῳκοδόμησεν ἕτερον. ἰουδαῖοι δὲ μὴ φέροντες τὴν σφῶν παραπολαύοντας μητροπόλεως ἄλλους ἐθνῶν (ἀλλοφύλους γὰρ ἐν αὐτῇ κατῴκισαν) μηδὲ ξενικὰς τιμᾶσθαι θεοὺς ἐκεῖ ἀνεχόμενοι, ἕως μὲν ἀδριανὸς παρά τε τῇ αἰγύπτῳ καὶ τῇ συρίᾳ διέτριβεν, ἠρέμουν εὐλαβούμενοι. ἐπεὶ δ' ἐκεῖθεν ἀπῆλθε, τά τε τῆς χώρας ἐπίκαιρα κατελάμβανον, ἵν' ἔχοιεν αὐτὰ ὁρμητήρια, καὶ πολλὰ τοὺς ῥωμαίους ἐκάκωσαν λάθρα τε καὶ ἀναφανδὸν, τῶν τε ἁπανταχοῦ γῆς ἰουδαίων συνιόντων ἐκεῖ, καὶ πολλῶν ἀλλοφύλων ἐπὶ κέρδους συνεπικουρούντων αὐτοῖς. ὁ μέντοι ἀδριανὸς τοὺς ἐπιφανεστάτους τῶν στρατηγῶν τοῖς ἰουδαίοις ἐπήγαγεν, ὧν ἐπῆρχε σεβῆρος ἰούλιος. ὃς κατὰ συστάδην συμβαλεῖν τοῖς ἐναντίοις οὐκ ἔκρινε συμφέρον, τὸ πλῆθος αὐτῶν καὶ τὴν ἀπόγνωσιν ὑπολαβόμενος. τροφῆς δὲ σφᾶς ἀπείργων καὶ κατακλείων, ἔστι δ' ἢ καὶ σποραδικοὺς στρατιώτας μοίραις αὐτῶν ἐπιὼν, χρονιώτερον μὲν, ἀκινδυνότερον δὲ τὸ ἔθνος αὐτῶν ἐξέτριψέ τε καὶ ἐξετρύχωσεν, ὡς κομιδῇ βραχίστους περιγενέσθαι. φρούρια μὲν γὰρ αὐτῶν τὰ κράτιστα πεντήκοντα κατεσκάφησαν, κῶμαι δὲ ἐννακόσιαι ὀγδοήκοντα πέντε ὀνομαστόταται κατεσκάφησαν. ἄνδρες δὲ μυριάδες πεντήκοντα καὶ ὀκτὼ ἐν ταῖς καταδρομαῖς καὶ ταῖς μάχαις ἐσφάγησαν. τὸ δὲ πλῆθος τῶν λιμῷ καὶ νόσοις καὶ πυρὶ φθαρέντων, ἀνεξεύρετον τυγχάνον, οὐκ ἔγνωσται, ὥστε πᾶσαν ὀλίγου δεῖν τὴν ἰουδαίαν ἐρημωθῆναι, ὃ καὶ πρὸ τοῦ πολέμου αὐτοῖς συμβόλοις τισὶ τὸ θεῖον προέφηνε.

τό, τε

Ὅτι χρεωκοπίαν ἐποίησε.

Ὅτι ἐν παλαιστίνῃ πόλιν αἰλίαν ἀντὶ ἱερουσαλὴμ ἔκτισε, καὶ τὸ τοῦ ἀδριανοῦ ἱερὸν ἀνῳκοδόμησεν.

Περὶ τῆς κατ' ἀδριανοῦ τῶν ἰουδαίων ἐπαναστάσεως.

Neq; enim ægrè ferebat, ſi quid ab aliquo contra ſuã ſententiã fiebat, modò ad utilitatẽ ſuam ſpectaret. Præteriẽs aliquãdo, cũ mulieri interpellãti ſibi non eſſe ociũ dixiſſet, atq; illa exclamaret, Ergo imperare noli: ſtatim cõuerſus, eã audiuit. Omnes res magnas & neceſſarias non priuato cõſilio, ſed ſenatoribus adhibitis egit. Cum primorib. ius pro tribunali dixit, ut acta publicarẽtur. Conſulibus in cõcilio affuit. Semper optimates apud ſe habuit, & cum principibus atq; optimis cõcœnauit. Cõuiuia eius plena erant ſermonũ omnis generis. Amicos grauiter ægrotãtes inuiſebat, familiarium ſuorum feſtiuitatibus intereſſe ſolebat. Romam ubi uenit, quicquid fiſco imperatorio & ærario Romano debebatur, aboleuit. Prouincias & urbes inuiſit, & omnia in melius prouexit. Non exercitus dũtaxat, ſed etiã ſingulorũ militũ negocia per ſe luſtrabat atq; excutiebat: & quos ad molliciẽ declinaſſe uidebat, quid agendum eſſet edoctos, ad militarem frugalitatẽ reducebat, alios honorabat, alios caſtigabat. Aſperius & ipſe uiuebat, ut ſuo exẽplo milites ad candẽ uictus rationẽ aſſuefaceret. Eo pacto milites tales effecit, ut turma equitũ Iſtrũ in armis facilè tranaret. Quo ſpectaculo attoniti Barbari, ei arbitrium deferebãt controuerſiarũ, ob quas bella inter ſe gerebãt. Fuit etiã uenationi deditus, in qua mẽbra aliquot fregit: & in Myſia urbem condidit, quam Adriani uenationes appellauit. Cum in Aegypto Pompeij Magni ſepulchrum collapſum uidiſſet, defuncto ut heroi immolauit: & hoc uerſu pronunciato,

Templa cui ſuperãt, adeò ne carere ſepulchro?

monumentũ inſtaurauit. Vrbem in Palæſtina pro euerſis Hieroſolymis conditã, Aeliam Capitolinam nominauit: & quo in loco Dei templum olim fuerat, eo in loco pòſt Iouis lucum cõdidit. Iudæi uerò cum ſuã metropolim á Græcis alienigenis incoli, & peregrinos in ea deos coli, ferre nõ poſſent: dum Adrianus circa Aegyptum & Syriam uerſabatur, metu quieſcebant. Sed cum inde diſceſsiſſet, opportunis regionis locis occupatis, quò ſe in tutum reciperent, multa Romanis detrimenta & clam & apertè intulerunt. Nam & Iudæi ex omnibus prouincijs eò cõfluebant: & alienigenæ multi, ſpe lucri eis opitulabãtur. Adrianus igitur duces clariſsimos cõtra illos miſit, quib. Seuerus Iulius præfuit: qui cum hoſtibus, ob multitudinem eorũ, & deſperationẽ, non decernendum eſſe ratus, prohibẽdo commeatu, obſidẽdo, & cõtra partes illorũ pugnando, gentẽ eã tardius ille quidẽ, ſed minori cũ periculo attriuit & afflixit, ut paucíſsimi ſupereſſent. Nã caſtella eorum L firmiſsima ſunt expugnata, pagi eorum DCCCC & LXXXV celeberrimi euerſi, uirorũ D & LXXX millia in incurſionibus & prælijs interfecta. Eorũ uerò multitudo, qui morbo, fame, incendio perierunt, nec inquiſita, nec comperta eſt. Tota quidem Iudæa ferè uaſtata eſt. Quam calamitatẽ Deus prodigijs denũciauit.

Nam Sa-

Adrianus uenator.

Pompeij ſepulchrũ.

Aelia Capitolina.

Iudæorum ſeditio & internecio.

Prodigia. Nam Salomonis ſepulchrum nulla euidēti de cauſa diſsilijt & concidit: lupi & hyænæ multas urbes eorum cum ululatu intrarunt. Cæterùm Romani quoque multi perierunt. Itaque Adrianus cum ad ſenatū ſcriberet, uſitato exordio non eſt uſus, quod erat huiuſmodi: Si uos liberiq́ ueſtri ualetis, bene eſt: ego & exercitus ualemus. Et hic belli Iudaici fuit exitus. *Albanicum bellum.* Albanicū uerò bellū (Albani Dione autore Maſſagetæ ſunt) à Pharaſmano eſt cōmotum, * qui Mediā admodū afflixit, Armeniā uerò & Capadociā attigit. Sed Albanis partim muneribus delinitis, partim metu auerſis, maleficio abſtinuit. *Aequitas Adriani.* Romā reuerſus Adrianus, populo ſeruū aurigantē, ut in libertatē aſſereretur, flagitanti, reſtitit, his uerbis: Neq́ me alienū ſeruū libertate donare, neq́ uos domino eius uim afferre decet. Cū ex profluuio ſanguinis per nares ſine ſpe ſalutis ægrotaret, Luciū Comodū Cæſarē Romanorū deſignauit: Seueriano & Fuſco nepote, qui id ægre ferebāt, occiſis. Erat aūt Seuerianus annos LXXXX natus. Qui cū occidendus eſſet, igni poſtulato, ſuffituq́ facto, dixit: *Seueriani imprecatio contra Adrianum.* Vos, ô dij immortales, noſtis me inſontē eſſe. Illud aūt precor, ut Adrianus mori cupiat, nec poſsit. Ac Adrianus diuturnitatē morbi pertæſus, ſæpe mortē optauit, ſæpe manus ſibi ipſi afferre uoluit. Ac Seuerianum & ipſe imperio dignū iudicauit. Nam cū amicos aliquādo ſibi X uiros imperio dignos nominare iuſsiſſet, paulo pòſt ſe nouem dūtaxat uelle dixit: unū enim Seuerianū ſibi notū eſſe. Fuerūt & Turbo & Similis inter optimos clariſsimi. *Turbo.* Ac Turbo, ut rei militaris peritiſsimus, cū præfectus prętorio factus eſſet, ut unus è populo uitā exegit: nec unquam ob perpetuā cum Imperatore cōſuetudinem domi, licet ægrotans, interdiu uiſus eſt. A' quo aliquādo aduerſa ualetudine admonitus, ut quieti ſe daret, reſpondit, præfectū prętorio ſtantē mori oportere. *Similis.* Similis aūt illo natu grandior, & ordine prior, cum ſub Traiano cēturio ante præfectos ab illo uocatus eſſet, ingreſſus dixit: Turpe eſt, Cęſar, præfectis foris ſtātibus, te cum centurione colloqui. Deinde prætorio pręfectus, dignitatē illā & inuitus accepit: & ultro ea repudiata, ruri VII annis exactis mortuus, ſepulchro ſuo inſcribi iuſsit: Similis hic ſitus eſt, qui in uita fuit tot annis: uixit annos ſeptē. *M. Aurelius Antoninus Imperator deſignatur.* Adrianus uerò ex uehemēti ſanguinis fluxu, et tabe & aqua intercute laborans, cum Cæſar L. Comodus lōgo tēpore ſanguinē uomere ſolitus, immodica egeſtione ſubitò extinctus eſſet, principibus ſenatorib. cōuocatis dixit: Luciū nobis fortuna eripuit. Verùm reperi uobis Imperatorē nobilem, clementē, facilem, prudentem: qui neq́ præ adoleſcētia temerè, neq́ præ ſenio quicquam ſegniter eſt facturus, Aurelium Antoninum. Quo ſic Imperatore creato, quia is quoque filio carebat, de ſecuturis Imperatoribus ſolicitus, Commodum Commodi filium ei adoptandum dedit: *M. Annius Verus Aurelio adoptatur.* qui cum antè Catilius diceretur, ab auo Annino Vero, ter Conſule & tribuno, M. Annini Veri nomen accepit. Adrianus uerò, cum per magiam & præſtigias quaſdam

τό, τε γὰρ μνημεῖον τοῦ σολομῶντος ἐξ οὐδεμιᾶς δήλης αἰτίας διελύθη τε, καὶ συνέπεσε· καὶ λύκοι καὶ ὕαιναι πλεῖσται εἰς τὰς πόλεις αὐτῶν εἰσέπιπτον ὠρυόμεναι. πολλοὶ μέντοι καὶ ῥωμαῖοι τότε ἀπώλοντο. ὥς τε καὶ ἀδριανὸς γράφων πρὸς τὴν βουλὴν, οὐ τῷ συνήθει προοιμίῳ ἐχρήσατο. τὸ δὲ ἦν, εἰ καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ παῖδες ὑμῶν ὑγιαίνετε, εὖ ἂν ἔχοι· καὶ ἐγὼ δὲ καὶ τὰ στρατεύματα ὑγιαίνομεν. ὁ μὲν δὴ πρὸς ἰουδαίους πόλεμος οὕτως ἔληξεν. ὁ δὲ πρὸς ἀλβανοὺς (εἰσὶ δὲ μασσαγέται κατὰ τὸν δίωνα) ὑπὸ φαρασμάνου ἐκινήθη. * ὃς τὴν μὲν μηδίαν δεινῶς ἐλύπησε, τῆς δὲ ἀρμενίας καὶ τῆς καππαδοκίας ἥψατο μέν. τῶν δὲ ἀλβανῶν τοῖς μὲν δώροις πεισθέντων, τῶν δὲ δεισάντων ἐπαύσατο. *περὶ ἀλβανῶν, οἳ εἰσι μασσαγέται ἀνδρ.* ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν ῥώμην ἀδριανὸς, αἰτοῦντι τοῦ δήμου ἁρματηλάτην δοῦλον ἐλευθερίας τυχεῖν, ἀντεῖπεν, ὡς οὐ προσήκει, οὔτ' ἐμοὶ ἀλλότριον ἐλευθερῶσαι δοῦλον, οὔθ' ὑμῖν τὸν δεσπότην αὐτοῦ ἐκπεῖσαι βιάζεσθαι. νοσήσας δὲ αἵματος αὐτῷ διὰ τῆς ῥινὸς ἐκρυομένου καὶ ἀπεγνωσμένος, κόμοδον λούκιον καίσαρα ῥωμαίοις ἀνεῖπε. σερουιανὸν δὲ καὶ φοῦσκον τὸν ἔγγονον ἀγανακτοῦντας ἐπὶ τούτῳ ἐφόνευσεν. ἦν δὲ ὁ σερουιανὸς ἐνενηκοντούτης. *περὶ σερουιανοῦ.* ὃς ἀποσφαγήσεσθαι μέλλων, πῦρ ᾔτησε, καὶ θυμιῶν ἔφη· ὑμεῖς, ὦ θεοί, ἴστε ὅτι οὐδὲν ἀδικῶ. εὔχομαι δὲ, τὸν ἀδριανὸν ἐπιθυμῆσαι ἀποθανεῖν, μὴ δύνασθαι δέ. ἔθνῃ καὶ χρονίως νοσήσας ἀδριανὸς, ηὔξατο πολλάκις ἀποθανεῖν, ὥστε καὶ ἑαυτὸν ἐθελῆσαι διαχειρίσασθαι. ὁ μέντοι σερουιανὸς καὶ αὐτῷ τῷ ἀδριανῷ ἄξιος τῆς αὐταρχίας νενόμιστο. αἰτῶν γὰρ τοὺς φίλους ποτὲ, ἵνα δέκα ἄνδρας δοκίμους εἰς αὐταρχίαν ὀνομάσωσι, μικρόν τι διαλιπὼν ἔφη, ὡς ἐννέα θέλω μαθεῖν. τὸν γὰρ ἕνα γινώσκω, τὸν σερουιανόν. ἦσαν δὲ καὶ τούρβων καὶ σίμιλις τῶν ἀρίστων ἐπιφανέστατοι. *περὶ τούρβωνος, καὶ περὶ σίμιλιος.* καὶ ὁ μὲν τούρβων οἷα στρατηγικώτατος, ἔπαρχος γεγονὼς, εἴτ' οὖν ἄρχων τοῦ δορυφορικοῦ, ὡς εἷς τῶν πολλῶν διεβίω, ὃς οὔποτε ἡμέρας οἴκοι ὤφθη, οὐδὲ νοσήσας, ἀλλὰ πρὸς τὴν βασιλείαν διέτριβε. καί ποτε νοσοῦντι ἀπραγμονεῖν αὐτῷ τοῦ αὐτοκράτορος συμβουλεύοντος, ὥσπερ, ὅτι τὸν ἔπαρχον ἑστῶτα δεῖ τελευτᾶν. ὁ δὲ σίμιλις ἡλικίᾳ καὶ τάξει πρόσκειται αὐτοῦ, καὶ ἑκατονταρχῶν ἐπὶ τραϊανοῦ, καὶ κληθεὶς παρ' αὐτοῦ πρὸ τῶν ἐπάρχων, ἔφη αὐτῷ εἰσελθών· αἰσχρόν ἐστι, καῖσαρ, τῶν ἐπάρχων ἑστώτων ἔξω, ἑκατοντάρχῃ σε ὁμιλεῖν. εἶτα καὶ τὴν τῶν δορυφόρων ἀρχῆς ἄκων ἀξιωθεὶς, ἔλαβε μὲν, ἐξέστη δ' ἑκὼν, καὶ ἐν ἀγρῷ διεβίω. εἶτα καὶ τέθνηκεν, ἐπ' ἀγροῦ ἔτη διατρίψας ἑπτὰ, ἐπιγράψας τῷ μνήματι, ὅτι σίμιλις ἐνταῦθα κεῖται, βιοὺς μὲν ἔτη τόσα, ζήσας δὲ ἔτη ἑπτά. ἀδριανὸς δὲ φθείρεσθ' ἐλήφθη ἐκ πολλῆς τοῦ αἵματος ῥύσεως, καὶ ὑδρωπίας. ὡς δὲ ὁ καῖσαρ ὁ λούκιος κόμοδος αἷμα ἐμῶν ἐκ πλείονος ἐξαίφνης ἐξέλιπεν ἀθρόον πλεῖστον αἵματος ἐμεθέντος, συνεκάλεσε τοὺς πρώτους τῶν βουλευτῶν, καὶ ἔφη· τὸν λούκιον τὸ δαιμόνιον ἀφείλετο ἡμῶν, εὗρον δὲ αὐτοκράτορα ὑμῖν εὐγενῆ, πρᾶον, εὐάγωγον, φρόνιμον, μήθ' ὑπὸ νεότητος προπετῆ, μήθ' ὑπὸ γήρως ἀμελές τι ποιήσοντα, τὸν ἀντωνῖνον αὐρήλιον. *ὅτι τὸν ἀντωνῖνον ὁ ἀδριανὸς προχειρίσατο αὐτοκράτορα.* καὶ ὁ μὲν οὕτως προεχειρίσατο αὐτοκράτορα. φροντίζων δὲ καὶ περὶ τῶν μετὰ ταῦτα αὐταρχησόντων ἀδριανὸς, ἐπεὶ ἄρρενος ὁ ἀντωνῖνος ἠμοίρει γονῆς, τὸν κομόδου υἱὸν κόμοδον αὐτῷ εἰσεποίησε, καὶ μάρκον ἄννιον βῆρον ὠνόμασεν, ὃς κατίλιος ὠνόμαστο πρότερον, ἀννίου βήρου τρισυπατεύσαντος καὶ χιλιαρχήσαντος ἔγγονος ὤν. ὑδρωπιῶν δὲ περιπεσὼν ὁ ἀδριανὸς, μαγγα-

τελευτὴ ἀδριανοῦ. νὸς, μαγγανείαις μὲν ποτὲ, καὶ γοητείαις ἐκκρίνων ποτὲ τὸ ὑγρόν· δι' ὀλίγου δ' αὖθις ἀθροιζόμενον ἐπλήρου, καὶ ὡς ἐπεδίδου πρὸς τὸ χεῖρον ἀεὶ, θανατᾶν ἐπεθύμει, οὐκ ἠδύνατο δὲ, μηδενὸς αὐτῷ διδόντος μὴ ξίφος, μὴ φάρμακον. καὶ τέλος μὴ οἷός τε ὢν ἑαυτὸν διαχειρίσασθαι, τῆς περὶ τὴν δίαιταν ἀκριβείας μεθεὶς, καὶ μὴ προσήκουσιν ἐδωδίμοις καὶ ποτοῖς χρώμενος, κατέλυσε τὴν ζωὴν, ζήσας ἔτη δύο καὶ ἑξήκοντα, πρὸς μησὶ πέντε, καὶ ἡμέραις ἐννεακαίδεκα, μοναρχήσας δὲ ἐπὶ εἴκοσι καὶ ἕνα ἐνιαυτὸν, μηνὸς ἑνὸς λείποντος. ἐπὶ δὲ τῆς ἡγεμονίας αὐτοῦ ἀλέξανδρος ἀρχιερατεύσας ἐν ῥώμῃ δέκατον ἔτος, εἰς τὴν ἀγήρω μετέβη ζωήν. ὃν διεδέξατο ξύστος. καὶ πρῖμος δὲ ἀλεξανδρείων ἐπισκοπήσας δωδέκατον ἐνιαυτὸν, καὶ μεταλλάξας τὴν βιοτὴν, ἰοῦστον ἔσχε διάδοχον. τῶν δ' ἐν ἱεροσολύμοις ἐπισκόπων τὸν ἀριθμὸν εἰς πεντεκαίδεκα πεπληρῶσθαι μέχρι τῆς κατὰ ἀδριανὸν ἰουδαίων ἀποστασίας, βραχυβίων ὡς ἔοικε γεγονότων, ὁ εὐσέβιος ἱστορεῖ, πάντας δ' ἐξ ἰουδαίων πιστεύσαντας εἶναι· ὧν πρῶτος ἦν ἰάκωβος ὁ τοῦ κυρίου λεγόμενος ἀδελφὸς, καὶ δεύτερος συμεὼν, καὶ τρίτος ἰοῦστος, ζακχαῖος τέταρτος, τωβίας πέμπτος, ἕκτος βενιαμὶν, ἕβδομος ἰωάννης, ὄγδοος ματθίας, ἔνατος φίλιππος, δέκατος σενεκᾶς, ἰοῦστος ἄλλος ἑνδέκατος, λευῒς δὲ δωδέκατος, ἐφρῆς τρισκαιδέκατος, τεσσαρεσκαιδέκατος ἰωσὴφ, καὶ ἰούδας πεντεκαιδέκατος. ξύστον δὲ μετὰ χρόνον δεκαετῆ τελευτήσαντα, ἕβδομος ἐν ῥώμῃ διεδέξατο τελεσφόρος. τῆς δὲ τῶν ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας τὴν προστασίαν ἕκτος εὐμένης ἐκληρώσατο, ἰούστου μετὰ ἑνδέκατον θανόντος ἐνιαυτόν. οὗτος οὖν ὁ αὐτοκράτωρ διὰ τὰς ἄνω ῥηθείσας στάσεις μετὰ τὸν πολὺν τῶν ἰουδαίων ὄλεθρον καὶ διάγραμμα ἐξέθετο, κωλῦον τὸ ἔθνος αὐτῶν ἐπιβαίνειν τῶν ἱεροσολύμων, καὶ τῆς χώρας αὐτῶν ἁπάσης. καὶ λοιπὸν ἐξ ἐθνῶν τῆς πόλεως οἰκισθείσης, ὡς ὁ ἀδριανὸς ἐχρημάτιζε, πρῶτος ταύτης ἀρχιερεὺς μετὰ τοὺς ἐκ περιτομῆς κατέστη μάρκος. τότε καὶ σατορνῖνος ἀντιοχεὺς, καὶ βασιλείδης ἀλεξανδρεὺς, καὶ καρποκράτης, αἱρέσεων διαφόρων πατέρες καὶ ἀρχηγοὶ ἐγνωρίζοντο. καὶ ἡγήσιππος δὲ τότε τὴν τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος παράδοσιν ἐν πέντε λόγοις συγγράψασθαι ἀναγέγραπται. καὶ ἰουστῖνος ὁ φιλόσοφος ὃς μετέπειτα καὶ μάρτυς ἐγένετο, τότε πρὸς θεοσέβειαν ἐξ ἑλληνικῶν ἀναπλασμάτων μετέθετο. ὃς ἱστορεῖ, σερένιον γρανιανὸν τῆς ἀσίας ἀνθύπατον ἐπιστεῖλαι ἀδριανῷ, μὴ δίκαιον εἶναι ἐπ' ἐγκλήματι μηδενὶ κολάζεσθαι τοὺς χριστιανούς. καὶ τὸν ἀντιγράψαι, μηδένα εἰ μὴ ἐπὶ ἐγκλήματι „ ἐκ κατηγορίας ἁλῶ, κτείνεσθαι. „

Marginalia: περὶ πατριαρχῶν. — περὶ ἰουδαίων. — περὶ αἱρεσιαρχῶν. — περὶ ἰουστίνου φιλοσόφου καὶ μάρτυρος.

ΜΟΝΑΡΧΙΑ ΑΝΤΩΝΙΝΟΥ εὐσεβοῦς.

Ἀναρχίσαντος δὲ ἀντωνίνου, ὃς εἰσποιηθεὶς παρὰ τοῦ ἀδριανοῦ καῖσάρ τε καὶ αὐτοκράτωρ ἐγένετο, ἡ γερουσία οὐκ ἤθελε τὰς ἡρωϊκὰς τιμὰς ψηφίσασθαι τῷ ἀδριανῷ, διὰ φόνους ἀνδρῶν ἐπιφανεστάτων, οὓς ἐκεῖνος εἰργάσατο. διὸ καὶ διαλεχθεὶς αὐτοῖς ὁ ἀντωνῖνος ἄλλα „ τε πλείω σὺν δάκρυσι, καὶ ὅτι οὐδ' ἐγὼ ἄρα ἄρξω ὑμῶν. πάντα γὰρ τὰ ὑπ' ἐκείνου γεγενημένα, ὧν ἐν καὶ ἡ ἀνάρρησις ἡ ἐμὴ, ὡς ἐχθίστου τε καὶ κακίστου ἀθετηθήσεται. ταῦτα δ' ἡ γερουσία αἰδεσθεῖσα, καὶ μᾶλλον μέν τοι καὶ τοὺς στρατιώτας εὐλαβηθεῖσα, τῷ κεκμηκότι τὰς τιμὰς ἐψηφίσατο. εὐσεβὴς δὲ ἐπεκλήθη οὗτος ὁ ἀντωνῖνος, ὅτι ἄρτι τὴν αὐταρχίαν ἀναδεδεγμένου αὐτοῦ, πολλοὶ γεγόνασιν ὑπαίτιοι, καὶ τινὲς ἐξ ὀνόματος

Marginalia: διὰ τί εὐσεβὴς ἐπωνομάσθη ὁ ἀντωνῖνος.

τος

quaſdam aliquãdo noxios humores exhauſiſ- „ ſet, nec multo pòſt alijs affluentib. indies peius „ haberet, mortẽ optauit: ſed uoti cõpos fieri nõ „ potuit, cũ nemo ei enſem aut uenenũ præberet. deniq; cũ ſeipſũ occidere nõ poſſet, omiſſa curioſiore uictus ratione, cibis & potionibus ei morbo alienis utendo, mortẽ accerſiuit. Vixit annos LXII, menſes V, dies XIX. Imperauit annos XXI, menſe uno dempto. Sub eius principatu Alexander pontificatu urbis Romę X annis functus, in uitã ſenectutis expertẽ migrauit: cui ſucceſsit Xyſtus. Primus Alexandrinus, duodecimo epiſcopatus anno defunctus, Iuſtũ habuit ſucceſſorem. Hieroſolymitanos epiſcopos uſq; ad Iudaicã ſub Adriano defectionẽ fuiſſe XV, omnes ex Iudaiſmo Chriſtianiſmũ amplexos, cõmemorat Euſebius: q̃s non diu uixiſſe apparet. Eorum primus fuit Iacobus, qui frater Domini dicitur: alter Symeõ: tertius Iuſtus: quartus Zachæus: quintus Tobias: ſextus Beniamin: ſeptimus Ioannes: octauus Matthias: nonus Philippus: decimus Seneca: alter Iuſtus undecimus, Leuis duodecimus, Ephres XIII, Ioſephus XIIII, Iudas XV. Xyſto poſt decennium defuncto, Romę ſucceſsit Teleſphorus, ordine ſeptimus. Alexandrinæ Eccleſiæ gubernationem Eumenes, numero ſextus, eſt ſortitus: Iuſto poſt annũ undecimũ defuncto. Hic Imperator propter ſeditiones iam cõmemoratas, poſt inſignẽ illũ populi interitum, Iudæis ingreſſu Hieroſolymorũ & totius prouinciæ interdixit. Deinde cum urbs à gentilib. incoleret, & de nomine Adriani Aelia uocaretur: primus eius pontifex poſt circũciſos fuit Marcus. Tum etiã Saturninus Antiochenus, Baſilides Alexandrinus, & Carpocrates, diuerſarum ſectarũ autores naſcebãtur: & Hegeſippus Apoſtolici prǫconij traditionem quinq; libris cõſcripſiſſe fertur: & Iuſtinus philoſophus, pòſt etiam martyr, à Græcis diſciplinis ad Dei cultum tranſijt. Is narrat, Herenniũ Granianũ Aſiæ proconſulem ſcripſiſſe Adriano, non eſſe æquũ, Chriſtianos ob ullum facinus plecti: cum uerò reſpodiſſe, Neminem niſi „ criminis alicuius iudicio damnatum, occiden- „ dum eſſe.

Marginalia: Epiſcoporum catalogi. — Heretici. — Reſcriptũ de Chriſtianis.

IMPERIVM M. AVRELII Antonini Pij.

Antonino rerum potito, quem Adrianus adoptatũ & Cæſarẽ & Imperatorem deſignarat Senatus Adriano diuinos honores, ob clariſſimos uiros interfectos, decernere noluit. Qua de cauſa Antoninus alia plura cũ lachrymis diſſeruit, & ſe illis imperaturum eſſe negauit. Sic enim omnia eius acta, inter quæ & ſua deſignatio eſſet, ut hominis inimicisſimi & peſsimi, abrogatũ iri. Senatus igitur cùm ex uerecundia Antonini, tum militũ metu, honores defuncto decreuit. Pius aũt hic Antoninus appellatus eſt, q̃ recens ſuſcepto imperio, multis accuſatis, nonnullis etiã nominatim ad cæ-

Marginalia: Funus Adriani. — Pij cognomentum.

Antonini mores. dem poſtulatis, de nullo pœnas ſumpſit. negauit enim à talibus operib. imperiũ ſibi eſſe auſpicandum, & per omne tempus iuſtus & clemens permanſit. & ſubditis omnib. atq; adeò Chriſtianis etiam minimè grauis: quos adeò non malè tractabat, ut etiam uenerаretur. Fertur autem ad rem attentus fuiſſe, ac ne minima quidẽ neglexiſſe: qua de cauſa ut ſordidus eſt deriſus. nec tamen à ſubditis pecuniã exegit. Nam cum aliquando bellis urgentibus pecunia egeret: nec uectigal nouum excogitauit, nec à quoquã poſtulare pecuniam uoluit, ſed omnibus regiæ ornamentis & uxoris ſuæ mũdo muliebri in foro uænum expoſitis, pecuniã coactam militibus dedit. Victis autem hoſtibus longè maiore parta, per præconem edici iuſsit, qui imperatoria inſtrumenta reſtituere uellent, ijs precium redditum iri. ac nõnulli id fecerunt: ſed eorum qui recuſarunt, qui plures fuere, neminem coegit. *Lex de hereditatibus.* Huius lex eſſe fertur, ut parentes liberorum, qui inteſtati decedant, hæredes ſint: & qui teſtamento facto orbi decedant, neceſſariò legitimam partem parentibus relinquant. Eo imperante horribili terræmotu complures Bithyniæ & Helleſponti urbes conciderunt. *Cyzicenũ templum.* Sed Cyzicus in primis eſt afflicta: in qua etiam celebre illud templum corruit, cuius columnæ ex unico ſaxo quatuor orgyas craſſæ, in altitudinem L cubitorum aſſurrexiſſe perhibentur: quod ſi cui incredibile uidebitur, is cætera etiam eius operis omnia mirabilia fuiſſe cogitet. In hoc Imperatore illud etiam celebratur, quòd Senatuſconſultum Iulij Cæſaris iuſſu factum cremauit, quo edicebatur, ne cui teſtamenti factio eſſet, niſi certã partem ærario legaret. Vnde moris eſt ad hoc uſque tempus inſcribi teſtamentis, Hoc Imperatorio fiſco relinquo. Deceſsit Antoninus Pius ſenex, morte ſomno leniſsimo haud abſimili, anno Imperij XXIIII. *Epiſcoporũ ſucceſsiones.* Huius primo anno Teleſphorus Romæ epiſcopus, undecimo anno miniſterij ſui, martyrij corona inſignitus, ut Irenæus narrat, fœlicem exitum ſortitus eſt, Hygino in Romanam ſedem collocato, ſub quo *Valentinianus.* Valentinianus hæreticus extitit, & Cerdo ſectæ Marcionis autor. *Cerdo. Marcion.* Hygino poſt quartũ põtificatus annum defuncto, Pius Romanæ eccleſiæ, Alexãdrinæ Marcus eſt præfectus, poſt Eumenem pontificatu annis XIII functum. Marco etiam poſt decennium mortuo, Celadius miniſterium ſuſcepit. Pio Romæ poſt annos XV epiſcopatus defuncto, ſuceſsit Anicetus: *Iuſtinus martyr.* quo tempore Iuſtinus etiam martyr & philoſophus, ueræ doctrinæ aſſertor, floruit. Is & librum contra Marcionem edidit, & ad Antoninum Pium defenſionem Chriſtianorum ſcripſit: qua Imperator impulſus, decreto ad ciuitates Aſianas miſſo cauit, ne quis Chriſtianos propter religionẽ ſupplicio afficeret. quòd ſi quis eo nomine accuſaretur, reum abſoluendum, accuſatorem mulctandum eſſe.

M. VA-

τοὺς εἰς σφαγὰς ἐξῃτήθησαν. ὁ δ' οὐδένα ἐκόλασε, φάμενος, ὡς οὐ δέον μὴ ἐκ τοιούτων ἔργων τῆς βασιλείας ὑμῶν ἄρξασθαι. γέγονε δὲ καὶ δι' ὅλης αὐτοῦ τῆς ἀρχῆς καὶ δίκαιος καὶ χρηστός, καὶ πᾶσι τοῖς ὑπηκόοις ἀνεπαχθής, καὶ αὐτοῖς δὲ χριστιανοῖς. οὐ μόνον γὰρ οὐκ ἐκάκου αὐτούς, ἀλλὰ μὲν το καὶ αἰδοῦς ἠξίου. λέγεται δὲ ζητητικὸς γενέσθαι, καὶ περὶ μικρῶν ἀκριβολογούμενος, ὅθεν αὐτὸν κυμινοπρίστην ὠνόμαζον οἱ σκώπτοντες. οὐ μὴν δὲ τῶν ἐκ τῶν ὑπηκόων ἐχρηματίζετο, ἀλλ' ἐν χρείᾳ ποτὲ γεγονὼς ἀργυρίου, πολέμου ἐπικειμένου, οὔτε τέλος καινὸν ἐπινενόηκεν, οὔτ' αἰτῆσαι ἠθέλησε τι ὡς ἐπὶ χρήματι, ἀλλ' ἐν τῇ ἀγορᾷ πάντα τὰ ἐν τοῖς βασιλείοις κειμήλια θέμενος, καὶ τὸν περὶ κόσμον τῆς αὐτοῦ γαμετῆς, ὠνίους ταῦτα τοῖς βουλομένοις πεπρίκατο· ὅθεν ἀθροίσας ἀργύρια, τοῖς στρατιώταις δέδωκε· καὶ νικήσας τὸν πόλεμον, ἐκ τοῦ πολυπλασίου· καὶ κηρύγματι ἔδοτο, τοὺς βουλομένους ἐκ τῶν ὠνησαμένων τὰ κειμήλια τὰ βασιλικὰ ἀποδιδόναι τὸ ὠνηθέν, καὶ λαμβάνειν τὸ τίμημα. καί τινες μὲν τοῦτο ἐποίησαν, οἱ δὲ πλείους οὐκ ἐθέλησαν, καὶ οὐδένα ἀναγκάσαι τὸ κτῆμα ἐν αὐτῷ ἐβιάσατο. τούτου λέγεται νομοθέτημα εἶναι, τὸ τῶν τέκνων ἀδιαθέτων τελευτώντων κληρονόμους ἀναφαίνεσθαι τοὺς γονεῖς, τὸ δὲ διαθεμένοις τοῖς παισὶν ἐν ἀπαιδίᾳ, ἀναγκαῖον εἶναι τὸ νόμιμον μέρος τοῖς γονεῦσι καταλιμπάνειν. *νομοθεσία αὐτ.* ἐπὶ τούτου κλόνος τῆς γῆς συνέβη φρικώδης περί τε τὴν Βιθυνίαν καὶ τὸν Ἑλλήσποντον, ἐξ οὗ πολλαὶ πόλεις κατέπεσον, μάλιστα δὲ ἡ Κύζικος ἔπαθεν· ὅτε καὶ ὁ ἐν αὐτῇ περιβόητος κατεπεπτώκει ναός, οὗ λέγονται τετραόργυιοι τὸ πάχος εἶναι οἱ κίονες, τὸ δὲ ὕψος αἴρεσθαι μέχρι πεντήκοντα πηχῶν, ἐκ λίθου συνεστῶτες ἑνός, εἰ τῳ ταῦτα μὴ ἄπιστα δόξει· καὶ τἆλλα δὲ τοῦ ἔργου ἐκείνου θαυμάσια ξυμπέπτωκε. περὶ τούτου τοῦ αὐτοκράτορος ᾄδεται, ὅτι καὶ τὸ τῆς συγκλήτου κατέκαυσε ψήφισμα, ὃ κατ' ἐπιταγὴν τοῦ Ἰουλίου γέγονε Καίσαρος, διατάττον μηδενὶ ἐφεῖσθαι διατίθεσθαι, εἰ μὴ μέρος ἀφωρισμένον τῷ κοινῷ καταλείψοι ταμείῳ. ὅθεν νομίζεται καὶ μέχρι τοῦ δε ταῖς διαθήκαις ἐγγράφεσθαι, ὅτι καὶ τῷ βασιλικῷ ταμείῳ καταλιμπάνω τόδε. ἐπεβίω δὲ ὁ Εὐσεβὴς Ἀντωνῖνος γηραιός, θανάτῳ ὕπνῳ ἐοικότι μαλακωτάτῳ, μοναρχήσας ἐνιαυτοὺς τεσσάρων εἴκοσι. *τελευτὴ αὐτοῦ.* τούτου δὲ πρώτῳ ἔτει Τελεσφόρος ὁ Ῥώμης ἐπίσκοπος ἑνδέκατον ἔτος ἀνύσας ἐπὶ τῇ λειτουργίᾳ, καὶ μαρτυρίῳ τιμηθεὶς (ὡς Εἰρηναῖος ἱστόρησε) τέλος μακάριον εὕρατο, καὶ ἀνεβιβάσθη εἰς τὸν τῆς Ῥώμης θρόνον Ὑγῖνος. *περὶ πατριαρχῶν.* ἐφ' οὗ Οὐαλεντινιανὸς αἱρεσιάρχης ἐγένετο, καὶ Κέρδων τῆς τῶν Μαρκιωνιστῶν αἱρέσεως ἀρχηγός. Ὑγίνου δὲ μετὰ τὸ τέταρτον ἔτος τῆς Ῥώμης ἀρχιερατεύσαντος ἐκλιπόντος τὸν βίον, Πῖος τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας προΐστη. τῆς δ' Ἀλεξανδρείων Μάρκος ἐπέβη, μετὰ Εὐμένη τρισκαιδέκατον ἔτος ἀνύσαντα ἐν τῇ ἀρχιερωσύνῃ. καὶ τοῦ Μάρκου μετὰ δεκαετίαν μεταχωρήσαντος πρὸς ἑτέραν ζωήν, Κελαδίων τὴν λειτουργίαν παρέλαβε. κἀν τῇ Ῥώμῃ τοῦ Πίου ἐκλελοιπότος πεντεκαιδεκάτῳ χρόνῳ τῆς ἐπισκοπῆς, αὐτὴν κατέσχεν Ἀνίκητος. *περὶ Ἰουστίνου τοῦ φιλοσόφου καὶ μάρτυρος.* ὅτε καὶ ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς ἤκμαζεν Ἰουστῖνος, τοῦ ὀρθοῦ λόγου ὑπεραγωνιζόμενος, ὃς καὶ κατὰ Μαρκίωνος ἐξέθετο σύγγραμμα, καὶ πρὸς τὸν Εὐσεβῆ Ἀντωνῖνον ἀπολογίαν ὑπὲρ χριστιανῶν συνεγράψατο. *ὅτι δόγμα ὁ αὐτοκράτωρ ἐξέθετο, μηδένα χριστιανὸν διὰ τὴν πίστιν κολάζεσθαι.* ὅθεν ὁ αὐτοκράτωρ οὕτως ὁρμηθείς, δόγμα ἐπὶ κοινὸν τῆς Ἀσίας ἐπέστειλε, μηδένα χριστιανὸν διὰ τὴν θρησκείαν κολάζεσθαι· ἀλλὰ κἄν τις ὑπό του διὰ ταύτην κατηγοροῖτο, τὸν μὲν κατηγορούμενον ἀπολύεσθαι, τὸν δὲ κατήγορον δίκης ἔνοχον γίνεσθαι. ταῦτα συνέβη ἐπὶ τοῦ Εὐσεβοῦς.

ΑΥΤΑΡ-

ΑΥΤΑΡΧΙΑ ΜΑΡΚΟΥ ΑΝΤΩΝΙΝΟΥ ΤΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ.

Ἐπεὶ δὲ τὴν τελευτὴν αὐτοῦ, μάρκος αὐρήλιος ἀντωνῖνος εἰσποιητὸς αὐτῷ γεγονώς, ὡς εἴρηται, τὴν αὐταρχίαν ἐδέξατο, καὶ αὐτίκα κοινωνὸν τοῦ κράτους πεποίηκε λούκιον βῆρον κόμοδον, λουκίου τοῦ κομόδου υἱόν. ἦν μὲν γὰρ ὁ μάρκος καὶ ἀσθενὴς τὸ σῶμα, ἐσχόλαζε δὲ καὶ λόγοις οὕτως, ὥστε καὶ αὐτοκράτωρ γενόμενος οὐκ ᾐδεῖτο ἐς διδασκάλου φοιτᾶν, ἀλλὰ καὶ σέξτῳ συνεφιλοσόφει τῷ βοιωτῷ, καὶ ἑρμογένει τῷ ῥήτορι προσωμίλησε, μᾶλλον δὲ ἀπέκειτο τῶν στωϊκῶν. ὁ δέ γε λούκιος νεώτερος ὤν, καὶ πρὸς πόνους ἔρρωτο, καὶ ἐπεφύκει πρὸς στρατιωτικὴν μεταχείρισιν. ὅθεν τῇ θυγατρὶ λουκίλλῃ συνοικίσας ὁ μάρκος αὐτὸν, τὸν πρὸς πάρθους ἀνέθετο πόλεμον, τοῦ οὐολογαίσου πολλοὺς ῥωμαίων κατατοξεύσαντος, καὶ ὅλον τὸ στρατόπεδον διαφθείραντος, καὶ πολέμιον ῥωμαίοις ἑαυτὸν ἐκφήναντος, καὶ φοβερὸν ὑπόντα ταῖς συριακαῖς πόλεσιν. εἰς γὰρ ἀντιόχειαν ὁ λούκιος γεγονώς, κασσίῳ τὰ στρατεύματα ἐνεχείρισεν· ὃς τῷ οὐολογαίσῳ συμβαλὼν, ἐτρέψατό τε, καὶ μέχρι σελευκείας ἐδίωξε, καὶ ταύτην ἐνέπρησε, καὶ τὰ βασίλεια αὐτοῦ τὰ ἐν κτησιφῶντι κατέσκαψεν. τῷ δὲ λουκίῳ ταῦτα ὄγκον ἐνεποίει καὶ φρόνημα, ὥστε μετὰ ταῦτα καὶ ἐπιβουλεῦσαι τῷ κηδεστῇ καὶ αὐτοκράτορι· πρὶν δέ τι δρᾶσαι, φαρμάκῳ διώλετο. ἐντεῦθεν ὁ κάσσιος τῆς ἀσίας ἁπάσης ἐπίτροπος προκεχείριστο. ὁ δ' αὐτοκράτωρ τοῖς περὶ τὸν ἴστρον βαρβάροις, ἰάζυξί τε καὶ μαρκομάνοις, καὶ ἄλλοτε ἄλλοις χρόνον συχνὸν ἐπολέμησε, τῇ παιονίᾳ ἐγχρώμενος ὁρμητηρίῳ. καὶ οἱ ὑπὲρ τὸν ῥῆνον κελτοὶ ἕως ἰταλίας ἤλασαν, ὧν ἐν τοῖς νεκροῖς καὶ γυναικῶν σώματα ὡπλισμένα εὑρέθη. οὕτω δὲ καὶ σωφρόνως καὶ ἐγκρατῶς ἦρχεν, ὥστε ἐν τοσούτοις πολέμοις μήτε τι θωπευτικὸν πρὸς τοὺς στρατιώτας εἰπεῖν, μήτε τι φόβῳ πρᾶξαι. ὅτε δὲ μὴ πολέμοις ἐσχόλαζεν, ἐδίκαζε, καὶ τοῖς ῥήτορσι πρὸς ὕδωρ λέγουσι πλεῖον ἐγχεῖσθαι τὸ ὕδωρ ἐκέλευεν, ἵν' ἔχοι πάντοθεν τὸ δίκαιον ἀκριβοῦν. ἦν δὲ καὶ φιλόπονος, ὡς καὶ νύκτωρ δικάζειν· καὶ οὐδὲν ἐν τῷ παρέργῳ οὔτ' ἐποίει, οὔτ' ἔγραφεν, οὔτ' ἔλεγε, μὴ δεῖν νομίζων τὸν αὐτοκράτορα ἐν παρέργῳ τι πράττειν, μηδὲ τοὐλάχιστον, καίτοι τοῦ σώματος τυχὼν ἀσθενοῦς. μαρκομάνους μὲν οὖν καὶ ἰάζυγας πολλοῖς καὶ μεγάλοις ἀγῶσι καὶ κινδύνοις ὁ αὐτοκράτωρ ὑπέταξε. πρὸς δὲ τοὺς κουάδους ὁ πόλεμος αὐτῷ βαρὺς συγκεκρότητο, καὶ νίκην παράδοξον αὐτῷ τὸ θεῖον παρέσχετο. κυκλωσάντων γὰρ τῶν κουάδων τοὺς ῥωμαίους παρὰ χωρίον, συνασπίσαντες οἱ ῥωμαῖοι καρτερῶς ἀντημύνοντο. οἱ δὲ βάρβαροι ἀπέσχοντο μὲν τῆς μάχης, τὰ δὲ πέριξ ἀπέφραξαν, ὥστε μὴ ὕδωρ αὐτοὺς ὑδρεύσασθαι δύνασθαι, οἰόμενοι ῥᾷον αὐτῶν περιγενέσθαι, μὴ οἷόν τε ἐσομένων πρὸς δίψαν ἀντισχεῖν καὶ καῦσιν. τῶν οὖν ῥωμαίων ὑπό τε καμάτου κεκμηκότων, καὶ καύματι καὶ δίψει καὶ τραύμασι, νέφη ἀθρόον τὸν ἀέρα συνεῖχε καὶ ὗσε γε πλεῖστα, οὐχ ὡς ὁ δίων ἱστόρησεν, αἰγυπτίου μάγου τὸν ἑρμῆν ἐπικαλεσαμένου, καὶ γοητείας δι' αὐτοῦ τὸν ὑετὸν ἐπαγαγόντος, ἀλλὰ τοῦ θεοῦ χριστιανῶν παρακληθέντος ἐν δεήσει, καὶ ῥυσαμένου τότε κἀκείνους παραδόξως, καὶ ἅπαν τὸ στράτευμα. ἦν γάρ τις ἐν τῷ τότε ῥωμαϊκῷ στρατῷ λεγεὼν, οἱ πάντες ἦσαν χριστιανοί. ἀμηχανοῦντι δὲ τῷ αὐτοκράτορι, καὶ δεδιότι περὶ παντὶ τῷ στρατεύματι, λόγος ἐστὶ φάναι τὸν ἔπαρχον τῆς αὐλῆς, ὡς οὐκ ἔστιν ὃ μὴ δύναται τὸ γένος τῶν καλουμένων χριστιανῶν. εἶναι δὲ παρὰ τῷ στρατῷ αὐτῶν τοιοῦτον τάγμα ὁλόκλη-

μάρκος ἀντωνῖνος ἐν παιονίᾳ πρὸς διάφορα ἔθνη.

περὶ τῆς λεγεῶνος χριστιανῶν, περὶ τῆς δι' αὐτῶν γενομένης σωτηρίας τῷ ῥωμαίων στρατοπέδῳ.

M. AVRELII ANTONINI PHIloſophi imperium.

Haec ſub Pio geſta ſunt. poſt cuius obitum M. Aurelius Antoninus, à Pio, ut dictum eſt, adoptatus, imperio ſuſcepto, ſtatim L. Commodum Verum, L. Cōmodi filiū, collegam ſumpſit. Erat enim Marcus & imbecilli corpore, & diſciplinis ita deditus, ut etiã Imperatorem factum ſcholas frequentare non puderet. Cum Sexto igitur Bœotio philoſophabatur, & Hermogeni rhetori operam dabat, ſed Stoicis magis addictus erat: Lucius uerò, utpote iunior, & laborū tolerans, & ad rem militarem natus erat. Itaq; Marcus ei, Lucia filia deſponſa, bellū Parthicū mandauit, cum Vologeſus multos Romanos ſagittis confeciſſet, ac totū exercitū peremiſſet, ſeq; Romanorū hoſtem declaraſſet, & Syriacas urbes magno eſſ terrore inuaderet. Lucius igitur Antiochiam profectus, Caſsio legiones dedit: qui Vologeſum uictū Seleuciã uſq; perſecutus, urbem cremauit, & eius regiã Cteſiphontē euertit. Quo ſucceſſu Lucius elatus, ſocero & Imperatori deinde ſtruxit inſidias: ſed eæ priuſquã ad tem conſerrent, ueneno perijt. Inde Caſsius uniuerſæ Aſiæ procurator eſt deſignatus. Imperator uerò cū Barbaris, qui circa Iſtrum incolunt, Iazygibus, Marcomãnis, & aliàs alijs longo tempore in Pannonia bellū geſsit. Galli Tranſrhenani uſq; ad Italiã ſunt progreſsi: inter quorū cadauera, etiã muliebria corpora armata ſunt inuenta. In tantis aūt bellis ea prudentia & grauitate imperauit, ut militibus neq; ullo uerbo adularetur, neq; metu eorū quicq̃ faceret. Cū à bellis ociū erat, ius dicebat: & Oratoribus ad aquam uerba facientib. plus infundi iubebat, ut ab omni parte æquitatem indagare poſſet. Adeò laborioſus, idq; in tenui ualetudine, ut noctu etiã pro tribunali ſederet: atq; obiter nihil neq; diceret, neq; ſcriberet, neq; faceret. neque em̄ decere putabat, ut Imperator uel minimum perfunctoria opera adminiſtraret. Marcomãnos & Iazygas multis magnis prælijs & periculis ſubegit. Contra Quados grauiſsimo bello ſuſcepto, admirabilē uictoriã diuinitùs eſt adeptus. Qui cū Romanos undiq; circūdediſſent, hi uerò teſtudine facta fortiter ſe defenderent: Barbari omiſſa pugna, circūiecta loca omnia obſepſerunt, necubi aquari poſſent: rati, ſe eos ſiti & æſtu afflictos facilius ſuperaturos. Romanis aūt labore, æſtu, ſiti, uulneribus cōfectis: aere ſubitis nubib. denſato uehementer pluit, nō, ut Dion ſcribit, propter Aegyptij magi præſtigias, Mercuriū obteſtati: ſed Deo Chriſtianorū precibus exorato, & ipſi & uniuerſus exercitus, per miraculū ſunt cōſeruati. Nã cū in Romanis caſtris Chriſtiana legio eſſet, prętorio prefectus Imperatori ęſtuãti, et de toto exercitu ſolicito dixiſſe ferē, populū Chriſtianorū nihil nō poſſe, eſſe aūt in exercitu in-

Marcus in Pãnonia cū Iazygibus & Marcomannis bellum gerit.

Chriſtianorum precibus Romanæ legiones Quados ſuperant.

Caſſij defectio & interitus.

tegram ex eo hominū genere legionem. Quo
illic audito, eos rogant, ut ſuū Deum implora-
rent. quo facto, fulmina in hoſtes ſint illata, im-
ber in Romanos. Quare obſtupefactus Mar-
cus, Chriſtianos decreto honorauit, & fulmi-
natricē legionem illam appellauit. Ac ſic fuiſſe
appellatā Dion & cæteri conſentiunt, ſed cau-
ſam nō addunt. Miraculi huius etiā Euſebius
in Eccleſiaſtica hiſtoria meminit. Cæterū Diō
ait imbre facto, Romanos bibēdo occupatos,
ſubita incurſione Barbarorū penè perijſſe, niſi
uehementi grandine & multis fulminibus ho-
ſtes petiti eſſent. At Caſſius in Syria agens, no
uas res molitus eſt, homo Syrus, ſed uir opti-
mus, & qualis Imperator exoptari queat. Eſt
aūt nūcio de Marci interitu ad defectionē im-
pulſus, quem cum paulo pòſt falſum eſſe cōpe
riſſet: à re ſemel cœpta deſiſtere noluit, ita ſe pa
rās, ut q imperiū ui occupare uellet. Marco ue-
rò milites ꝑ concione ad rem ſtrenuè gerendā
cohortato, & ad bellū ſe parāti, uictoriæ pluri-
mæ cōtra diuerſos Barbaros nunciatæ ſunt, &
Caſſij cædes: quē centurio quidā in itinere ag
greſſus, ſubitò uulnerauit, nō tamen lethaliter,
ſed cædē eius decurio abſoluit. Sic ille per tres
mēſes & dies ſex imperio ſomniato perijt. Eſt
& filius eius alibi occiſus. Imperator uerò nul-
lum qui cū eo fecerat, occidit: ſed clemēter tra-
ctauit omnes. Ad ſenatū etiā ſcripſit, neminē
» ex Caſſij adiutoribus eſſe occidendū. Abſit e-
» nim, inquit, ne quiſꝗ ueſtrûm propter me, uel
» meo uel ueſtro ſuffragio perimaẽ. Quod niſi
» impetro, quamprimū moriar. Adeò in reb. om
nib. & pius & clemens fuit. Poſtea lex lata eſt,
» ne quis ei prouinciæ præeſſet, è qua natus eſ-
ſet: proptetea ꝙ Caſſius Syriæ prætor, in qua
patriā habebat, regnū affectarat. Athenas pro
fectus Marcus, ciuib. honorē habuit, & omniū
diſciplinarū magiſtros ordinauit, annuis ſtipē
dijs è publico decretis. Cū Romā ueniſſet, om
nibus qui ærario aut fiſco debebant, æs alienū
cōdonauit, ciuitatibus pecuniā dedit, & Smyr
nam terræmotu afflictam inſtaurari iuſsit. Scy
thicis gentibus denuò tumultuātibus, filio ma
turius ꝙ̄ ſtatuerat, Criſpina uxore data, expedi
» tionē ſuſcepit, pecunia ex ærario petita. Omnia
» enim ſenatus populiꝗ eſſe dicebat. Barbaris

M. Veri Antonini obitus.

debellatis, decimùm imperator eſt appellatus.
ꝙ ſi uixiſſet diutius, loca illa omnia ſubegiſſet.
ſed obijt, à medicis, ut aiunt, in Cōmodi gratiā
cōfectus: quē tamē iam moriturus militib. cō-
mendauit, ne ab eo interfici uideret. Tribuno
» teſſerā poſtulanti, ad Orientē (inquit) ito: ego
» enim iam occido. Obijt annos LIX natus, die
bus XXXVIII minus. imperio annos XIX et
» dies XI optimè præfuit. Nā cū natura uir bo-
» nus eſſet, doctrina longè melior euaſit: nec ta
» men felicitas uirtuti eius reſpōdit. quo magis
» admirandus eſt, quòd in aſperrimis & diffici-
» limis rebus & ſemetipſum & imperium con-

Epiſcoporū ſucceſſiones.

ſeruauit. Eò imperante, D. Polycarpus Smyr-
næus pontifex martyrij corona redimitus eſt.

&c.

ἀποστασία κα-τὰ μάρκου αὐτοκράτ.

λόκληρον. ὧν δὴ ἀκούσαντα, δεηθῆναι τούτων ἐπικαλέσα-
σθαι τὸν οἰκεῖον θεόν. κἀκείνων εὐξαμένων, κεραυνοὺς μὲν
βληθῆναι εἰς πολεμίους, ὄμβρον δὲ ῥωμαίοις· καταπλαγέ-
ντα οὖν ἐκπλαγέντα τὸν μάρκον, τιμῆσαι μὲν τοὺς χριστια-
νοὺς δόγματι, κεραυνοβόλον δὲ ἐκεῖνο καλέσαι τὸ σύντα-
γμα. καὶ ὅτι μὲν οὕτως ὁ λεγεὼν ἐκεῖνος ἐκλήθη, καὶ πα-
ρὰ τοῖς ἄλλοις ἕλλησι καὶ παρὰ τῷ δίωνι ὁμολόγηται,
τὴν δὲ αἰτίαν οὐ προσέθηκαν. μέμνηται δὲ τῆς παραδοξο-
ποιίας ταύτης ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ καὶ ὁ εὐσέβιος.
ὅ γε μὴν δίων φησὶν, ὅτι τοῦ ὄμβρου γενομένου οἱ ῥωμαῖοι
πρὸς τὸ πίνειν ἀσχοληθέντες, ὀλίγου δεῖν ἀπώλοντο ἄν,
τῶν βαρβάρων ἐπιθεμένων αὐτοῖς, εἰ μὴ χάλαζα κατερ-
ράγη σφοδρὰ, καὶ κεραυνοῖς ἐβάλλοντο οἱ πολέμιοι. ὁ δὲ
κάσσιος ἐν τῇ συρίᾳ διάγων νεωτερίζει, ὃς σύρος μὲν ἦν,
ἀνὴρ δὲ ἄριστος, καὶ οἷον ἄν τινες εὔξαιντο αὐτοκρά-
τορα. ἐκινήθη δὲ πρὸς ἀποστασίαν, ἀγγελίας αὐτῷ ψευδοῦς
κομισθείσης, ὡς ὁ μάρκος ἀπέθανεν. ἅπαξ δὲ πρὸς τὸ ἔρ-
γον ὁρμήσας, οὐκ ἀπέστη, μετ' ὀλίγον μαθὼν τὴν ἀγγελί-
αν οὖσαν ψευδῆ. ἐσκευάζετο δὲ πόλεμον τῇ ἐξουσίᾳ ἐξέργα-
ὁ δὲ μάρκος τοὺς στρατιώτας συγκαλεσάμενος, ἐδημηγό-
ρησε, καὶ παρεθάρρυνε σφᾶς πρὸς τὸν πόλεμον. παρασκευα-
ζομένῳ δὲ νῖκαί τε πλεῖσται κατὰ βαρβάρων διαφόρων
ἠγγέλθησαν, καὶ ἡ κασσίου σφαγὴ, ὃν ἑκατόνταρχός τις
βαδίζοντι προσαλλὼν, ἔτρωσεν αἰφνίδιον, οὐ μὴν τι και-
ρίως, προσκατειργάσατο δὲ τὸν φόνον δεκάδαρχος· καὶ ὁ
μὲν οὕτως ἀπώλετο, μῆνας τρεῖς καὶ ἡμέρας ἓξ τὴν ἀρχὴν
ὀνειρώξας. καὶ ὁ υἱὸς δὲ αὐτοῦ ἀλλαχόθι τυγχάνων ἐσφά-
γη. ὁ δὲ αὐτοκράτωρ οὐδένα τῶν ἐκείνῳ συμπεπραχότων διε-
χρήσατο. ἀλλ' ἐπιεικῶς ἐχρήσατο πᾶσι. καὶ τῇ βουλῇ
γε ἐπέστειλε μηδένα τῶν κασσίῳ συναραμένων τεθνάναι.
μὴ γὰρ γένοιτο, ἔφη, μηδένα ὑμῶν δι' ἐμὲ, μήτε τῇ ἐμῇ, μή-
τε τῇ ὑμετέρᾳ ψήφῳ σφαγῆναι. ἂν δὲ μὴ τούτου τύχω,
σπεύσω θανεῖν. οὕτω δὲ πάντα ἦν εὐσεβὴς ἐγεγόνει καὶ

σημείωσαι.

χρηστός. ἐνομοθετήθη δὲ τότε μηδένα τοῦ ἔθνους ἄρχειν, ὅθεν
ἐγεγόνει, ὅτι ὁ κάσσιος ἐν τῇ συρίᾳ ἡγεμονεύων, ὅπου καὶ ἡ
πατρὶς αὐτοῦ ἦν, νεωτέρισεν. ἐλθὼν δ' εἰς ἀθήνας ὁ μάρ-
κος, τιμάς τε τοῖς ἀθηναίοις ἔνειμε, καὶ διδασκάλους ἐπὶ
πάσης παιδείας ἔταξε, μισθὸν ἐτήσιον ἐκ τοῦ ταμείου κο-
μιζομένους. ἐς δὲ τὴν ῥώμην ἐλθὼν, τοῖς ὀφλοῦσι τῷ βασι-
λικῷ ταμείῳ καὶ τῷ δημοσίῳ πᾶσιν ἀφῆκε τὰς ὀφει-
λάς, πόλεσί τε χρήματα δέδωκε, καὶ τὴν σμύρναν ὑ-
πὸ σεισμοῦ παθοῦσαν ἀνοικοδομηθῆναι προσέταξεν.
ὡς δ' αὖθις τὰ σκυθικὰ ἐκινεῖτο, γυναῖκα τῷ υἱῷ θᾶτ-
τον ἢ ἐβούλετο κρισπῖναν συνῴκισε, καὶ κατ' αὐτῶν ἐξε-
στράτευσε, καὶ χρήματα ἐκ τοῦ δημοσίου ᾔτησε. πάντα γὰρ
τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου ἔλεγεν εἶναι. καταπολεμηθέντων
δὲ τῶν βαρβάρων, αὐτοκράτωρ προσηγορεύθη τὸ δέκα-
τον. καὶ εἰ ἐπεβίω, τὰ ἐκεῖ πάντα ὑπὸ ῥωμαίους ἂν ἐ-

ὅτι ὁ μάρκος ἦλθεν ἐν ἀθήναις, διδασκάλους ἔταξε τοῦ δημοσίου, καὶ δημοσίου ταμείου ἀφῆκε.

ποιήσατο. ἀλλὰ μετήλλαξε, τῶν ἰατρῶν αὐτὸν κατεργα-
σαμένων, ὡς λέγεται, τῷ κομόδῳ χαριζομένων. ἤδη δὲ
θνήσκων, τοῖς στρατιώταις παρακατατίθεται, ἵνα
μὴ δοκῇ ὑπ' αὐτοῦ θνήσκειν. καὶ τῷ χιλιάρχῳ τὸ σύνθη-
μα αἰτοῦντι, πρὸς τὸν ἀνατέλλοντα, εἶπεν, ἄπιθι, ἐγὼ
γὰρ δύομαι ἤδη. ἐβίω οὖν ἄρξας μετήλλαξε, ζήσας μὲν
ἔτη πεντήκοντα καὶ ἐννέα, αὐταρχήσας δὲ ἐννεακαί-
δεκα, καὶ ἡμέρας ἕνδεκα. ἦν γὰρ καὶ φύσει ἀγαθὸς ἀνήρ,
πλεῖστα δὲ καὶ ὑπὸ παιδείας βελτίων ἐγένετο. οὐ μὴν
ἀξίως τῆς ἀρετῆς εὐδαιμόνησεν. ὅθεν δὲ μᾶλλον θαυ-
μάσειεν ἄν τις αὐτὸν, ὅτι καὶ ἀλλοκότοις καὶ ἐξαισίοις χρη-
σάμενος πράγμασιν, αὐτός τε διεσώθη, καὶ τὴν ἀρ-
χὴν διεσώσατο. τότε κρατοῦντος, ὁ ἱερὸς πολύκαρπος ὁ
σμύρνης ἀρχιερεὺς, τὸ μαρτυρικὸν ἀνεδήσατο στέφανον·

τελευτὴ μάρκου αὐτοκράτ.

περὶ μαρτυρίου.

καὶ ὁ

καὶ ὁ μέγας ἐπὶ λόγοις καὶ μείζων ἐν ὁμολογίᾳ Ἰουστῖνος ἐνήθλησεν, οὗ πολλὰ μέχρι τοῦδε συγγράμματα σώζονται. περὶ δὲ ὀγδόῳ ἔτει τῆς Μάρκου ἀρχῆς τοῦ Ἀντωνίνου τούτου ἀρχῆς, Ἀνίκητος τελευτᾷ, ἔτη ἕνδεκα ἐπὶ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐκκλησίας προστάς. καὶ αὐτὸν Σωτὴρ διαδέχεται· καὶ Κελαδίωνος μετὰ δέκα καὶ τέσσαρα ἔτη τὴν ζωὴν ἐκμετρήσαντος, Ἀγριππῖνος τὴν Ἀλεξανδρέων ἐπισκοπὴν ἐγχειρίζεται. καὶ τῆς Ἀντιοχέων ἐκκλησίας μετὰ Ἥρωνα Κορνηλίου προστάντος τέταρτον, πέμπτος Ἔρως αὐτὸν διεδέξατο. κἀκεῖνον ἕκτος Θεόφιλος, ὃς καὶ τῷ Μαρκίωνος ἐγγράφως ἀντηγωνίσατο. ὃν ἕβδομος διεδέξατο Μαξιμῖνος. τοῦ Ῥωμαίων δὲ ἀρχιερατεύσαντος Σωτῆρος μεταστάντος τῶν γηΐνων, αὐτοῦ ἀντεισῆκτο Ἐλεύθερος.

Περὶ πατριαρχῶν.

& eloquentia magnus, confeſsione maior, Iuſtinus certamen obijt, cuius multa ſcripta etiānum extant. Octauo anno imperij huius M. Antonini Veri, Anicetus obit, Eccleſia Romana per annos XI gubernata. Ei ſucceſsit Soter. Celadione poſt annos XIIII uita functo, Alexandrinus epiſcopatus Agrippino eſt traditus. Cornelio Heronis ſucceſſori, ordine quarto, ſucceſsit quintus Eros. illi Theophilus ſextus, qui ſcriptis cōtra Marcionē pugnauit. Ei ſucceſsit Maximinus VII. Sotere Romanorum pontifice rebus terrenis exempto, in eius throno collocatus eſt Eleutherus.

ΜΟΝΑΡΧΙΑ ΚΟΜΟΔΟΥ ΤΟΥ ΥΙΟΥ μάρκου ἀντωνίνου.

Κόμοδος δὲ ὁ υἱὸς Ἀντωνίνου Μάρκου, ἄριστα ἀχθεὶς τοῦ πατρὸς τροφαῖς τε καὶ ἀναχθείς, οὐ κατὰ τὴν παιδείαν ἐβεβιώκει, ᾗ ἐπεπαίδευτο, ἀλλ' ἄκακος μὲν ὤν, καὶ πρὸς πανουργίαν ἀπεπεφύκει· δειλὸς δὲ ὤν, καὶ τοῖς συνοῦσι πειθόμενος δι' ἁπλότητα, τὰ ἤθη τε διεφθάρη, καὶ εἰς ἀσέλγειαν καὶ μιαιφονίαν προήχθη, φονικωτάτους τυγχάνων ὢν τῆς ἐξουσίας ἐχρήσατο. ὅθεν τὰς συμβουλίας τῶν ἀρίστων τῆς βουλῆς παρωσάμενος, οὓς ἐπιτρόπους ἐπέστησεν αὐτῷ ὁ πατήρ, σπένδεται τοῖς Βαρβάροις, καὶ εἰς τὴν Ῥώμην ἐπανέστρεψε, ὑπὸ πόνων ἀπολαύων(?), καὶ ἐξ ἐρασμιουμένης ῥᾳθύμου βίου. ὅθεν καὶ πλειστάκις ἐπεβουλεύθη, καὶ συχνοὺς ἀπέκτεινεν, οὐκ ἄνδρας μόνον, ἀλλὰ καὶ γυναῖκας, καὶ σχεδὸν πάντας τοὺς τότε ἀνθοῦντας, ἄνευ Πομπηϊανοῦ καὶ Περτίνακος, καὶ Βικτωρίνου, ὡς ἄπορον λογίζεσθαι τοῖς ταῦτα συγγεγραφόσιν, ὅπως ἐκεῖνοι τὸν φόνον τότε διέφυγον. εἰσελθόντι δὲ αὐτῷ εἰς τὸ θέατρον τὸ κυνηγετικόν, ἐπιβουλεύει Κλαύδιος Πομπηϊανός. ξίφος γὰρ ἐν τῇ τῆς εἰσόδου ἀνατείνας στενοχωρίᾳ, ἔφη· τοῦτό σοι πέπομφεν ἡ βουλή. ἦν κατηγγυημένη τῷ μὲν ἡ θυγάτηρ Λουκίλλης, τῆς τοῦ Κομόδου ὁμαίμονος. συνεφθείρετο δὲ καὶ αὐτὴ ἡ Λουκίλλα, οὔτ' ἐπιεικεστέρα, οὔτε σωφρονεστέρα οὖσα τοῦ ἀδελφοῦ. διὸ καὶ τὸν Πομπηϊανὸν ἀναπείσασα ἐπιθέσθαι τῷ Κομόδῳ, καὶ ἐκεῖνον καὶ ἑαυτὴν προσαπώλεσεν. ἀνεῖλε δὲ καὶ τὴν γυναῖκα Κρισπῖναν ὁ Κόμοδος, μοιχείαν ἐπεγκαλέσας αὐτῇ. καὶ εἴ τις ἕκαστον τῶν ὑπ' ἐκείνου ἀναιρεθέντων, ἢ διὰ συκοφαντίας ψευδεῖς, ἢ δι' ὑπονοίας κενάς, ἢ διὰ πλοῦτον βαθύν, ἢ διὰ γένους λαμπρότητα, ἢ διὰ παιδείας ὑπεροχήν, ἢ δι' ἀρετὴν διαδεδειγμένον, ἀνιχνεύσασθαι τῇ συγγραφῇ βουληθείη, ὄχλον ἂν παρέξει τοῖς ἐντυγχάνειν τὸ σύγγραμμα μέλλουσιν. ἐγένοντο δὲ καὶ πόλεμοι αὐταρχοῦντος αὐτοῦ, πρός τε τοὺς ὑπὲρ τὴν Δακίαν Βαρβάρους, καὶ μέγιστος ὁ Βρεττανικός, ἐφ' ὃν Μάρκελλον Οὔλπιον ἔπεμψεν, ἄνδρα ἐγκρατῶς τε ζῶντα καὶ στρατιωτικῶς, ἀδωρότατόν τε καὶ φύσει ἀϋπνότατον, καὶ ἔτι μᾶλλον ἐξ ἐγκρατείας. ἵνα γὰρ μηδὲ ἄρτου κορέννυται, πολυήμερόν τε καὶ παλαιότατον αὐτὸν ἤσθιεν, ὥστε μηδὲ δύνασθαί τι φαγεῖν τῆς ἀναγκαίας πλέον ἐπιχειρεῖν. οὗτος οὖν ἐν Βρεττανίᾳ Βαρβάρους ἐκάκωσε σφόδρα. ὅθεν διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ ὀλίγου ἀπέκτεινεν ἂν τὸν ἄνδρα ὁ Κόμοδος. Περέννιος δὲ ὁ τοῦ δορυφορικοῦ ἄρχων, τοῦ Κομόδου ἁρματηλασίαις καὶ ἀσελγείαις σχολάζοντος, ἠναγκάζετο τά τε στρατιωτικὰ καὶ τὰ τοῦ κοινοῦ διοικεῖν. εἴ τι γοῦν τοῖς στρατιώταις ἀπήντα δυσχερές, ἐπ' ἐκεῖνον τοῦτο ἀνέφερον, καὶ ἐμήνιον αὐτῷ. οἱ ἐν Βρεττανίᾳ τοίνυν στρατιῶται στασιάζοντες, καὶ διὰ τοῦτο ἐπιτιμηθέντες,

ἐκείνου τὰ ἤθη ὁ κόμοδος (margin) — *ὅτι περὶ πολλὰς ἄλλας καὶ τὴν ἀδελφὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἀνεῖλεν ὁ κόμοδος.* — *περὶ Μαρκέλλου χρημάτων καὶ ἀνδρ.* — *περὶ Περεννίου, καὶ ὅπως ἀνῃρέθη ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν.*

χιλίους

Imperium Commodi.

Commodus uerò M. Antonini filius, optimè à patre educatus & inſtitutus: diſciplinæ, qua eruditus erat, non reſpondit. Sed cum ſimplex eſſet, ac minimè callidus & timidus, paruit familiaribus ſuis: corruptiſq; moribus, ab ijs ad luxū et cędes eſt impulſus. XIX annos natus cum imperio potiretur, principū ſenatorū, quos ei pater curatores dederat, conſilijs repudiatis, pace facta cū Barbaris, tædio laborū & diſſolutæ uitæ amore Romā reuertitur. Quib. de cauſis crebris inſidijs appetitus, plurimos nō uiros tantū, ſed etiam mulieres, et ferè omnes illius ætatis claros homines, Pompeiano, Pertinace & Victorino exceptis, interfecit, ut qui res illas ſcripſerūt, dubitēt, quo pacto illi cædem effugerint. Theatrū uenatoriū ingredienti inſidiatus eſt Claudius Pompeianus, & in aditus anguſtijs ſtricto enſe dixit: Hūc tibi ſenatus miſit. Ei Pompeiano filia Lucillæ ſororis Cōmodi nupta erat, ſed & ipſa Lucilla eius conſuetudine utebaī, fratre nihilo humanior aut modeſtior. eaq; de cauſa Pōpeiano perſuaſo, ut Cōmodum aggrederet, & ipſum & ſemeipſam perdidit. Suſtulit et Criſpinam uxorem Cōmodus, ob adulterij crimen. Quod ſi quis eos omnes quos uel ob falſas criminationes, uel ꝓpter inanes ſuſpiciones, uel ꝓpter magnas diuitias, uel generis ſplendorē, uel erudinonē excellentem, uel gloriā uirtutis interfecit, exquirere ſtudeat, nę is magnā lectoribus moleſtiā pariet. Bella quoq; ſub eius imperio geſta ſunt aduerſus Barbaros qui ſupra Daciā incolūt, & Britannicū, omniū maximū: ad quod Vlpiū Marcellū miſit, uirum & cōtinentis & militaris uitæ, abſtinentiſsimū, nec tā natura q̄ ex ſobrietate uigilantiſsimū. Nam ut nec pane ſaniaret, eo minimè recenti, ſed ante multos dies cocto ueſcebaī: ut nihil ultrà poſſet edere, q̄ ſumma neceſsitas poſtularet. Qui cum Britannos grauiter afflixiſſet, parū abſuit quin ob uirtutē à Cōmodo necareī. Perēnius uerò prętorio pręfectus, Imperatore aurigationib. & luxui uacāte, & Remp. & rē militarē adminiſtrare cogebaī. Ac ſi qd militib. aduerſi accidebat, id illi iracūdè imputabāt. q igiī in Britannia militabāt, ob motā ſeditionē obiurgati,

Cōmodus diſſolutus & ſanguinarius. — *Pompeianus.* — *Lucilla.* — *Criſpina.* — *Vlpius Marcellus.* — *Perēnij cædes.*

mille quingētos ſui ordinis in Italiam miſerūt, quib. Romæ appropinquātibus Commodus obuiam ꝓfectus: Qua de cauſa uenitis, inquit, commilitones? Qui cum reſpōdiſſent, eò ſe adeſſe, quòd Perennius ei inſidiaretur: credidit ille, uirumq; illis dedidit: à quibus excruciatus interijt, cum magiſtratū modeſtiſsimè & integerrimè geſsiſſet. Quo amoto Cæſariani, quorum dux & autor erat Cleāder, nullo facinore abſtinuerūt: impunè omnia uendētes, & nihil non audētes, quod ſuperbia & libido ſuaſiſſet. Cleander uerò à fortuna in altū ſublatus, & donauit & uendidit ſenatū, expeditiones, præfecturas, ꝓuincias, omnia deniq;. ac nōnulli omnibus ſuis bonis ordinem ſenatorium redemerunt: ut de Iulio Solone homine obſcuriſsimo diceretur, eum bonis ademptis in curiam relegatum eſſe. Conſules in unum annū XXV deſignauit, quòd nec antè nec pòſt unquā factū eſt. Itaq; pecunia undiq; colligēda magnas opes eſt adeptus, de quib. plurima Cōmodo & eius cōcubinis donabat. Nihiloſecius tamē in tanto fortunæ faſtigio ignominioſè perijt. Nā cum annonæ penuria Romę laboraretur, Dionyſius Papyrius rei frumētariæ pręfectus, eam magis coarctauit: ut Cleāder, tāq; ob furta malorū autor, & inuiſus populo, facilius interiret. Ludis igitur Circēſib. cum equi iam excurſuri eſſent, multitudo puerorū in circum accurrit, quos magna quædā uirgo toruo uultu ducebat, quæ dea poſtmodum credita eſt: ortoq; à pueris clamore, populus etiā uociferās ad Cōmodū in ſuburbio agentē contendit, ac illi beneprecatus, Cleandro diras eſt imprecatus. Imperator uerò ſatellites contra eos miſit. qui cū nonnullis uulneratis, nōnullis occiſis, populū repellere non poſſent: multitudine & robore militum fretus, ipſe prodijt. Sed cum turbā appropinquantē uidiſſet, homo ignauiſsimus ita pertimuit, ut Cleandrū & filiū eius ſtatim occidi iuberet. Puer igitur limini illiſus perijt. Cleādri uerò corpus Romani excarnificatū traxerūt, & caput eius haſtę affixū circūtulerūt. Sunt & aliquot alij palatini ꝓceres interfecti. Commodus uerò ad cædes incitatus, uiros illuſtres occidebat: & in oēs Romanos ſęuiſsimus, ea ſibi tribui cogebat, quæ patri eius ultrò ex beneuolentia delata fuerāt. Igitur præter alia plurima, ſtatua aurea mille pondo librarū ei decreta eſt, & oēs mēſes de ſe nominari iuſsit, qui hoc ordine numerabāt: Amazonius, Inuictus, Felix, Pius, Lucius, Aelius, Aurelius, Cōmodus, Auguſtus, Herculanus, Romanus, Excellens. Nam hęc ſibi nomina omnia uendicabat. itaq; ad ſenatū ſcribebat: Imperator Cæſar Lucius Aelius Aurelius, Cōmodus, Auguſtus, Felix, Pius, Inuictus, Romanus, Hercules, Pontifex, Tribunitiæ poteſtatis XVIII, Imperator VIII, Cōſul VII, pater patrię: Cōſulibus, prętoribus, tribunis, ſenatui Cōmodiano felici ſalutē. Multas ei quoq; ſtatuas Herculis habitu erexerūt. Eſt & decretū, ut eius ſeculū ab eo aureū ſeculū diceretur. Nam præter alia nomina etiā aureus & Deus uocabat. Cū aūt ſumptib. immodicis fiſcū exhau-

Cleāder in altum tollitur, ut lapſu mox grauiore ruat.

Seditio contra Cleandrum.

Decreta ui extorta.

Menſes & tituli Commodiani.

χιλίους καὶ πεντακοσίους ἐξ ἑαυτῶν εἰς τὴν ἰταλίαν ἔπεμψαν, οἷς τῇ ῥώμῃ πλησιάζουσιν ὁ κόμοδος ἀπήντησε, καὶ ἔφη, ὦ συστρατιῶται, τί βουλόμενοι ἥκετε; οἱ δὲ, ἥκομεν, ἔφασαν, ἐπεί σοι ἐπιβουλεύει περέννιος· καὶ ὃς ἐπείσθη, καὶ τὸν ἄνδρα ἐξέδωκεν· καὶ οἱ στρατιῶται αὐτὸν καὶ ᾐκίσαντο καὶ κατέκοψαν, διαγαγόντα τὴν ἀρχὴν ἀδωρότατα καὶ σωφρονέστατα. οὗ ἐκποδὼν γεγονότος οἱ καισάρειοι, ὧν ὁ κλέανδρος κορυφαιότατος ἐτύγχανεν ὤν, ἅπαν εἶδος χρεῶν ἐδρῶν ἀδεῶς· πάντα γὰρ ἐπώλουν, καὶ ὕβριζον καὶ ἀσέλγαινον. ὁ δὲ κλέανδρος μέγας ὑπὸ τῆς τύχης ἀρθεὶς, καὶ ἐχαρίσατο, καὶ ἐπώλησε βουλείας, στρατείας, ἐπιτροπείας, ἡγεμονίας, καὶ ἁπλῶς ξύμπαντα, καὶ τινὲς πάντα τὰ ὄντα ἀναλώσαντες βουλευταὶ ἐγένοντο· ὥστε καὶ λεχθῆναι ἐπὶ ἰουλίου σόλωνος ἀφανεστάτου ἀνδρὸς, ὅτι τῆς οὐσίας ἀφαιρεθεὶς, ἐξωρίσθη εἰς τὸ συνέδριον. καὶ ὑπάτους εἰς ἕνα ἐνιαυτὸν ἀπέδειξε πέντε καὶ εἴκοσιν, ὃ μήτε πρότερον μήτε ποτὲ ὕστερον ἐγένετο. χρήματα οὖν ἀργυρολογῶν ἐκτήσατο παμπολλα, ἀφ' ὧν πλεῖστα τῷ τε κομόδῳ ἐδίδου καὶ ταῖς αὐτοῦ παλλακαῖς. καίτοι δὲ οὕτως ὑπὸ τῆς τύχης ἀρθεὶς, ἀτίμως ἀπώλετο. σιτοδείας γὰρ ἐν ῥώμῃ συμβάσης, πλείω αὐτὴν ἐποίησε διονύσιος ὁ ἐπὶ τοῦ σίτου τεταγμένος ἐπιτροπεύων, ἵν' οὖν τὸν κλέανδρον οἱ ῥωμαῖοι μισήσωσί τε καὶ διαφθείρωσιν, ὡς αἴτιον τοῦ κακοῦ διὰ κλέμματα. ἤγετο γοῦν ἱπποδρομία. τῶν δ' ἵππων ἀγωνίσασθαι μελλόντων, ἐσέδραμε παιδίων πλῆθος ἐς τὸν ἱππόδρομον· καὶ τούτων ἡγεῖτο παρθένος τις μεγάλη καὶ βλοσυρὰ, ἣ δαίμων ἐς ὕστερον ἐνομίσθη· καὶ συνεβόησαν μὲν τὰ παιδία, καὶ ὁ δῆμος ἐκ τούτου ἐξέκραγε, καὶ ὥρμησε πρὸς τὸν κόμοδον ἐν προαστείῳ ὄντα, ἐκείνῳ μὲν ἐπευχόμενοι, τῷ κλεάνδρῳ δὲ κατευχόμενοι. ὁ δὲ στρατιώτας ἐξέπεμψεν ἐπ' αὐτοὺς, οἳ καὶ ἔτρωσαν τινὰς καὶ ἀπέκτειναν, ἀνεῖρξαι δὲ τὸν δῆμον οὐκ ἴσχυσαν. ἀλλὰ τῷ πλήθει θαρρῶν καὶ τῇ τῶν δορυφόρων ἰσχύϊ ἐκεῖνος ἀπῄει. πλησιάζοντα δὲ οὕτως ὁ κόμοδος ἰδὼν, δειλότατος ὢν, ἐς αὐτίκα τόν τε κλέανδρον, καὶ τὸ παιδίον αὐτοῦ σφαγῆναι κελεύσας· τὸ μὲν οὖν παιδίον προσουδισθὲν διεφθάρη. τὸ δὲ τοῦ κλεάνδρου σῶμα λαβόντες οἱ ῥωμαῖοι ἔσυραν καὶ ᾐκίσαντο. καὶ ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐπὶ δόρατος περιῳχνήσατο, καὶ τινὲς ἕτεροι τῶν παρὰ τῷ αὐτοκράτορι δυναμένων διεφθάρησαν. κόμοδος δὲ ἐφόνα, καὶ τοὺς ἐπιφανεῖς ἄνδρας διεχειρίζετο, καὶ τοῖς ῥωμαίοις ἅπασι χαλεπώτατος, ἠνάγκαζεν αὐτῷ ἐξ αὐτῶν ψηφίζεσθαι, ὅσα τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἑκόντες οἱ βουλευταὶ ἐψηφίζοντο· ἄλλα τε οὖν αὐτῷ παμπολλα ἐψηφίσθησαν, καὶ χρυσοῦς ἀνδριὰς σταθμοῦ λιτρῶν χιλίων, καὶ σὺν μῆνας πάντας ἐπ' αὐτοῦ καλεῖσθαι, οὕτως ἀριθμουμένους· ἀμαζόνιος, ἀνίκητος, εὐτυχὴς, εὐσεβὴς, λούκιος, αἴλιος, αὐρήλιος, κόμοδος, αὔγουστος, ἡρακλεῖος, ῥωμαῖος, ὑπεραίρων. πάντα γὰρ ταῦτα ἑαυτῷ ἐπεγράφετο τὰ ὀνόματα, καὶ τῇ βουλῇ οὕτως ἐπέστελλεν· αὐτοκράτωρ, καῖσαρ, λούκιος, αἴλιος, αὐρήλιος, κόμοδος, αὔγουστος, εὐτυχὴς, εὐσεβὴς, ἀνίκητος, ῥωμαῖος, ἡρακλῆς, ἀρχιερεὺς, δημαρχικῆς ἐξουσίας τὸ ὀκτωκαιδέκατον, αὐτοκράτωρ τὸ ὄγδοον, ὕπατος τὸ ἕβδομον, πατὴρ πατρίδος, ὑπάτοις, στρατηγοῖς, δημάρχοις, γερουσίᾳ κομοδιανῇ, εὐτυχεῖ χαίρειν. καὶ πολλοὺς ἔστησαν αὐτῷ ἀνδριάντας ἐν ἡρακλέους σχήματι, καὶ τὸν αἰῶνα τὸν κατ' αὐτὸν ἀπ' αὐτοῦ χρυσοῦν ὀνομάζεσθαι καὶ γράφεσθαι ἐψηφίσθη. ἐκαλεῖτο γὰρ πρὸς τοῖς ἄλλοις ὀνόμασι καὶ χρυσοῦς καὶ θεός. πολλὰ δὲ δαπανῶν ἐπιλιπεῖν τὰ χρή-

[illegible] καισάρειοι [illegible]

ἵνα τὸν κλέανδρον ὑπὸ τοῦ δήμου διαφθαρῆ.

[illegible]

[illegible]

ματα, ἔθιν ἐγκλήματα καὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, τοὺς μὲν ἐφόνευσε, οἷς δὲ τὴν σωτηρίαν τῆς αὐτῆς οὐσίας ἐπιπράσκετο. ἁρματηλάτει δὲ οἴκοι (δημοσίᾳ γὰρ ᾐδεῖτο τοῦτο ποιῆσαι) καὶ ἐμονομάχει, οἴκοι μὲν μέχρι φόνου, ἐν δέ γε τῷ θεάτρῳ ἀσιδήρως, καὶ αἵματος ἀνθρωπίνου χωρίς. οἴκοι δὲ τινῶν τὰς τρίχας ξυρῶν, τῶν μὲν τὰς ῥῖνας ἀπέτεμνε, τῶν δὲ τὰ ὦτα, ἑτέρων δ' ἕτερόν τι. ἐσιὼν δὲ ἐς τὸ θέατρον ἐν τῷ Ἑρμοῦ ἐπεχώρει σχήματι χρυσοῦν κηρύκειον μεταχειριζόμενος· ἐφρόνει δὲ μέγα, ὅτι σκαιὸς ἦν. κάμνων δὲ ἐν τῷ ἀγωνίζεσθαι ἔπινε, καὶ οἱ τῆς βουλῆς καὶ οἱ τῶν ἱππέων ἐβόων, ζήσειας ἐξεβόων, καὶ κύριος εἶ, καὶ πρῶτος εἶ, καὶ πάντων εὐτυχέστατος νικᾷς, νικήσεις, καὶ ἀμαζονικὸς νικᾷς, κράζειν συνεχῶς ἐκελεύοντο. πολλοὺς δὲ τῶν ἐστερημένων τοὺς πόδας ἢ νόσῳ ἢ συμφορᾷ ἀθροίσας ποτέ, καὶ δρακόντων εἴδη αὐτοῖς περιπλέξας περὶ τὰ γόνατα οἷα γίγαντας, ὡς Ἡρακλῆς ῥοπάλῳ παίων ἀπέκτεινε. μέλλων δὲ αὖθις μονομαχῆσαι, ἐντέλλεται τοῖς ἱππεῦσι καὶ τῇ βουλῇ, ἐν τῇ στολῇ τῇ ἱππάδι καὶ ταῖς μανδύαις εἰς τὸ θέατρον ἀπελθεῖν· ὃ οὐκ ἄλλοτε γίνεσθαι, εἰ μή τις αὐτοκράτωρ ἔτυχε τεθνηκώς. καὶ τὸ κράνος δὲ αὐτοῦ τῇ τελευταίᾳ τῶν ἀγώνων ἡμέρᾳ διὰ τῶν πυλῶν ἐξεκομίσθη, δι' ὧν οἱ τελευτῶντες ἐξεφέροντο. καὶ ταῦτα τεκμήρια τοῦ μέλλειν ἤδη ἀπαλλαγήσεσθαι τῆς αὐτοῦ τυραννίδος ἐπιστεύθη, καὶ τοῦτο μετ' ὀλίγον ἐγένετο. Αἰμίλιος γὰρ Λαῖτος ὁ ἔπαρχος, καὶ Ἔκλεκτος ὁ κοιτωνίτης, τοῖς ὑπ' αὐτοῦ γινομένοις ἀχθόμενοι, μὴ ταῦτα ποιεῖν ἀπεῖπον αὐτῷ. ὁ δὲ ἠπείλει σφίσι, καὶ ἐκεῖνοι δείσαντες, ἐπιβουλεύουσιν αὐτῷ, δόντες ἐν βοείοις κρέασι φάρμακον. μὴ ταχέως δὲ ὑπὸ φαρμάκου κατεργασθέντα, ἀλλὰ καὶ ἐξεμέσαντα, ὑποπτεύσαντά τι τὸ γεγονὸς καὶ ἀπειλοῦντα, ἀπέπνιξαν αὐτὸν διά τινος Ναρκίσσου λεγομένου, ἔτη δώδεκα, καὶ μῆνας ἐννέα, καὶ ἡμέρας τεσσαρεσκαίδεκα μοναρχήσαντα, βιώσαντα δὲ τριάκοντα ἐνιαυτοὺς ἐφ' ἑνί, καὶ μῆνας τέσσαρας, εἰς ὃν ἡ οἰκία τῶν ὡς ἀληθῶς Αὐρηλίων τῆς αὐταρχίας ἐπαύσατο. ἐν δέ γε τῷ πρώτῳ ἔτει τῆς μοναρχίας Κομόδου Ἰουλιανὸς τὴν ἐπισκοπὴν Ἀλεξανδρείας ἐγχειρίζεται, Ἀγριππίνου ἐπὶ δώδεκα ἔτη ταύτην οἰκονομήσαντος, καὶ μεταλλάξαντος τὸν βίον. τότε καὶ Κλήμης ὁ στρωματεὺς ἐγνωρίζετο, καὶ Πανταῖνος ὁ φιλόσοφος ἀκροατής τε καὶ κῆρυξ τῶν καθ' ἡμᾶς μυστηρίων. περὶ δὲ τῆς Ἱεροσολύμων ἐκκλησίας ὁ λόγος ἱστόρησε μικρὸν μετὰ τοὺς ἐκ περιτομῆς καθηγησαμένους, τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ἀνοικοδομηθείσης Ἀδριανοῦ, ὑπὸ Μάρκου καὶ ἐξ ἐθνῶν. ὃν Κασσιανὸς διεδέξατο, καὶ τοῦτον Πούπλιος, καὶ Πούπλιον Ἰουλιανός, Ἰουλιανὸν Γάϊος, καὶ Γάϊον Σύμμαχος. ὁ δ' ἕτερον Γάϊον μετήλλαξε τὴν ζωήν. ὃν δ' ἕτερος Ἰουλιανὸς τὴν ἐπισκοπὴν διεδέξατο, καὶ τούτου διάδοχος Καπίτων ἐγένετο, καὶ Οὐάλης Καπίτωνος, Οὐάλεντος δὲ καὶ Δολιχιανός, καὶ ἐπὶ πᾶσι Νάρκισσος τριακοστὸς ἐπίσκοπος τῶν Ἱεροσολύμων ἀπὸ τῶν ἀποστόλων ἐγένετο. δεκάτῳ δὲ ἔτει τῆς Κομόδου ἀρχῆς Ἐλεύθερος ὁ τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἐπισκοπήσας ἐπ' ἔτη τρισκαίδεκα, τῶν τῇδε μετέστη, καὶ Βίκτωρ τῷ ἐκεῖ πλήθει πιστῶν προέστη. καὶ Ἰουλιανοῦ δὲ δέκατον ἔτος τὴν Ἀλεξανδρείων ἐκκλησίαν ἰθύναντος, καὶ τὸ χρεὼν λειτουργήσαντος, Δημήτριος τὸ ἐπισκοπῆς ἐγχειρίζεται λειτούργημα. ἐν δὲ τῇ Ἀντιοχέων ἐκκλησίᾳ μετὰ Μαξιμῖνον Σεραπίων ἐπισκόπει τῶν Χριστιανῶν, ὄγδοος ἀρχιερεὺς ἀπὸ τῶν ἀποστόλων γενόμενος. τότε καὶ Ἀπολλώνιος ἀνὴρ ἐπὶ παιδείᾳ καὶ φιλοσοφίᾳ βεβοημένος, μαρτυρικῷ τέλει τῷ Ῥώμης δόγματι τῆς συγκλήτου πρὸς τὰς αἰωνίους μετῆλθε σκηνάς.

ΚΟ·

exhauſiſſet, uiros & mulieres criminãdo, alios occidit, alios ſalutem ſuam omnib. bonis redimere paſſus eſt. Aurigabat domi, nam id in publico facere uerebat. Pugnabat domi uſq; ad cædes: in theatro uerò, ſine ferro & ſanguine humano. Domi quoq; capillis quorundam radendis, alijs naſos præcidebat, alijs aures, alijs aliud membrum. Theatrũ Mercurij habitu ingrediebatur, aureum caduceũ manu uerſans. Magnæ ſibi laudi ducebat, q ſcæua eſſet. Certando feſſus potabat, ſenatu & equeſtri ordine acclamãtibus: Viuas, Dominus es, primus es, uictorijs omniũ fauſtiſsimis potieris. Itẽ, Amazonie uincis, ſubinde clamare iubebantur. Aliquando pedib. mutilatos, aut ex morbo alióue caſu claudos coegit, & Draconũ formis ad eorum genua annexis, miſeros tanquam Hercules pro gigantibus claua occidit. Denuò cum gladiatoribus pugnaturus, equitibus & ſenatui mãdauit, ut habitu equeſtri & penulati theatrum ingrederentur, quod non niſi mortuo Imperatore fieri ſolebat: & galea eius extremo die ludorum per eam portã eſt elata, qua mortui efferebantur. Quæ omnibus liberationem ab eius tyrannide breui portendere uidebantur, idq; paulo pòſt accidit. Nam Aemylius Lętus præfectus, & Electus cubicularius, cum eum factis illis offenſi, monuiſſent ut deſiſteret: iracundiam & minas illius metuentes, in bubulis carnibus uenenum ei præbuerũt. Quod cum, ut parũ efficax, euomuiſſet: ac quid actũ eſſet, ſuſpicatus, minas ſpiraret: lauantem à Narciſsó quodam occidendum curauerunt, annos XII, menſes IX, dies XIIII rerum potitum: natum annos XXXI, & menſes IIII, in quo germana Aureliorũ familia imperare deſijt. Primo anno eius imperij Iuliano Alexandrinus epiſcopatus eſt traditus, Agrippino XII gubernationis anno defuncto. Tum quoque Clemens contextor floruit, & Pantænus philoſophus arcanorum noſtrorũ ſectator & præco. De Hieroſolymis ſuprà narrauimus, illam Eccleſiam poſt circumciſos à Marco eſſe gubernatam, urbe ab Adriano inſtaurata, & à gentilib. habitata Ei ſucceſsit Caſsianus, huic Publius, Publio Iulianus, Iuliano Caius, Caio Symmachus, Symmacho alter Caius, Caio alter Iulianus, Iuliano Capito, Capitoni Valens, Valenti Dolichianus: poſt quos omnes Narciſſus, trigeſimus ab Apoſtolis Hieroſolymorũ epiſcopus fuit. Decimo anno imperij Cõmodi Eleuthero, Romani epiſcopatus anno decimotertio, defuncto, Victor cœtui fideliũ præfuit. Iuliano poſt decimũ annum epiſcopatus Alexandrini mortuo, id munus Demetrio eſt commiſſum. In Antiochena Eccleſia Serapio poſt Maximinũ Chriſtianorum paſtor fuit, octauus ab Apoſtolis pontifex. Tunc Apollonius philoſophus inclyta doctrinæ fama, ſenatus Romani decreto condemnatus, per martyrium in æterna tabernacula migrauit.

Cõmodi ludi parũ cõmodi.

Omina interitus.

Commodus ab Aemylio Læto, Electo & Narciſſo occiſus.

Epiſcoporum catalogus.

Clemens Stromateus.

Pantænus.

Apollonius philoſophus.

Imperium Pertinacis.

Commodus Imperio ad hunc modum perdito, ut expoſitũ eſt, ipſe quoq; perijt. Electus uerò & Lætus, ad Pertinacẽ, ob uirtutẽ & dignitatem uiri, principatũ detulerũt: qui explorata Cõmodi morte, ſuſcepto imperio in caſtra uenit, militumq; fauore & Læti pręſentia & magnis pollicitationib. cõciliato, curiã ingreſſus, ſe à legionib. appellatũ eſſe Imperatorẽ, ſed propter ætatẽ & imbecillitatẽ & rerũ difficultatẽ cedere Imperio dixit. cũ uerò à ſenatu quoq; laudaretũ, & ꝓbaretur, Imperator declaratus eſt: Cõmodus uerò hoſtis iudicatus, et à ſenatu populoq; cõtumelijs affectus eſt. A creuulſis eius ſtatuis; in animo habebãt cadauer etiã per uicos raptare: ſed cũ id Pertinax iã ſepultũ eſſe dixiſſet, ea re omiſſa, Cõmodũ nefariũ, tyrannũ, aurigã gladiatorẽ, & plurib. alijs nominib. appellarũt. Pertiñax Afer ex Alba Põpeia, patre haud nobili, natus, tribunus equitũ fuit, aditu facilis, haud grauatim audiebat, & reſpõdebat q̃ uidebantũ. Potitus imperio, pręter alios titulos etiã princeps ſenatus ueteri more dictus eſt. Praua inſtituta, ſua cura et ꝓuidẽtia correxit, atq; in melius mutauit: per iniuriã cæſos ignominia exemit. Cũ aũt pecuniæ tãta inopia in palatio eſſet, ut in fiſco nõ amplius C C L. millia drachmarũ inuenirentũ: ægrè ex ſtatuis, armis, domeſtico inſtrumẽto & delicijs Cõmodi tantũ coegit, ut militi ſolueret quæ ꝓmiſerat, & populo centenas drachmas diſtribueret. Ea em̃ omnia quib. Commodus ad delicias, cõpoſitiones gladiatorũ, & aurigationes uſus fuerat, Pertinax in foro uendidit. Lætus uerò & Pertinacẽ laudabat. & Cõmodũ ꝓſcindebat: & Barbaros aliquot ex uia reuocatos, qui magnã pecuniã à Cõmodo ſeruãdę pacis ergò acceperãt, erepto auro ſuis popularib. nũciare iuſsit: Pertinacẽ imperare, cuius illi nomẽ ſuis cladib. didicerãt. Hæc & alia traducẽdi Cõmodi cauſa Lætus fecit, ſed Pertinaci fidẽ nõ diu ſeruauit. Cũ em̃ uotorũ nõ cõpos fieret, milites rapinis aſſuetos, & Pertinaci q; ijs ꝓhiberentũ infenſos, ad inſidias ei faciendas impulit. Itaq; Falconẽ cõſulẽ, uirũ et genere et opib. illuſtrẽ, Imperatorẽ deſignare ſtatuerũt. Quo Pertinax cognito, q̃ annonæ parãdæ cauſa ad mare agebat, ꝓperè in urbẽ ꝓfectus, & curiã ingreſſus, orationem habuit, ſenatuq;

» Falconẽ dãnaturo, exclamauit: Abſit ut me im

» perãte ullus ſenator uel iure cõdẽnetur. Lætus uerò militib. aliquot, quaſi ab Imperatore iuſſus, occiſis, effecit, ut cæteri ſibi metuentes tumultuarentũ, & C C audaciſsimi ſtrictis enſib. ad palatiũ cõtenderent. Quos cũ uxor adeſſe Pertinaci nunciaſſet, ille quãuis reſiſtere, eosq; per nocturnas excubias et equites occidere poſſet, tamen nec hoc fecit, nec ſe occultare aut effugere uoluit Sed ſpe forſitã concepta, ſe cõſpectu ſuo illos territurũ, & oratiõe ſedaturũ, accedẽtib. obuiã iuit. Illi uerò primũ uerecũdia ducti,

gla-

Pertinax Leti inſidijs perit.

Falco.

Μοναρχία Περτίνακος.

Ὁ μὲν οὖν κόμοδος τὴν ἀρχὴν διαφθείρας, ὡς εἴρηται, καὶ αὐτὸς διέφθαρται. οἱ δὲ περὶ τὸν ἤλεκτον καὶ τὸν λαῖτον, τὸν περτίνακα εἰς τὴν αὐταρχίαν διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ ἐξελέξαντο. ὁ δὲ, ὅτι τέθνηκε κόμοδος ἀκριβωσάμενος, ἐδέξατο τὴν ἀρχὴν, καὶ εἰσῆλθεν ἐς τὸ στρατόπεδον, καὶ τῇ τε παρουσίᾳ τοῦ λαίτου καὶ ἁδραῖς ὑποσχέσεσι τοὺς στρατιώτας προσεποιήσατο. εἶτα εἰς τὸ συνέδριον ἀφικόμενος, ἔλεγεν, ὅτι ὠνόμασμαι ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν αὐτοκράτωρ, ἐξίσταμαι δὲ τῆς ἀρχῆς διά τε τὴν ἡλικίαν καὶ ἀρρωστίαν, καὶ τὴν τῶν πραγμάτων δυσχέρειαν. ὡς δὲ καὶ παρὰ τῆς βουλῆς καὶ ἐπῃνεῖτο καὶ ᾑρεῖτο, ὁ μὲν αὐτοκράτωρ ἀπεδείχθη, ὁ δὲ κόμοδος ἐψηφίσθη πολέμιος. καὶ ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος εἰς ἐκεῖνον ἐξύβριζον, καὶ τὰς εἰκόνας αὐτοῦ κατέσπων. ἤθελον δὲ καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ διασῦραι καὶ διασπαράξαι· εἰπόντος δὲ τοῦ περτίνακος, ἤδη τῇ γῇ κεκρύφθαι αὐτό, τοῦ μὲν ἀπέσχοντο, ἀλιτήριον δὲ καὶ τύραννον ἀπεκάλουν αὐτὸν, καὶ ἁρματηλάτην, καὶ μονομάχον, καὶ πλείω ἕτερα. λίγυς δὲ ἦν ὁ περτίναξ, ἐξ ἄλβης πομπηΐας, πατρὸς οὐκ εὐγενοῦς, ἐν τοῖς ἱππεῦσι χιλιαρχήσας. ἦν δὲ εὐπροσήγορος, ἤκουέ τε ἑτοίμως, καὶ ἀπεκρίνατο ὡσοὶ ἐδόκει. οὕτω μὲν ὁ περτίναξ τῆς ἀρχῆς ἐπελάβετο. καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐπικλήσεσι καὶ πρόκριτος τῆς γερουσίας κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἐπωνομάσθη. ὅσα γὰρ διέκειτο πλημμελῶς περὶ τὸ κόσμιον μετεποιεῖτο οἰκονομίᾳ καὶ προνοίᾳ τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ ἡ ἀτιμία τῶν ἀδίκως πεφονευμένων ἐλύθη παρ' αὐτοῦ. τοσαύτη δὲ χρημάτων φθορὰ περὶ τὸ βασίλειον ἦν, ὡς πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδας δραχμῶν εὑρεθῆναι μόνας. μόλις δὲ οὖν ὁ περτίναξ ἐξ ἀνδριάντων, καὶ ὅπλων, καὶ ἵππων, καὶ τῶν τοῦ κομόδου παιδικῶν ἀθροίσας ἀργύριον, τοῖς τε δορυφόροις ἃ ὑπέσχετο ἔδωκε, καὶ τῷ δήμῳ κατ' ἑκατὸν δραχμάς. ὅσοις γὰρ ὁ κόμοδος ἐς τρυφὴν καὶ ἐς ὁπλομαχίαν καὶ ἁρματηλασίαν ἐκέχρητο, ξύμπαντα προὐτίθετο εἰς τὸ πωλητήριον. ὁ δὲ λαῖτος εὐφήμει μὲν τὸν περτίνακα, τὸν δὲ κόμοδον ὕβριζε. καί τινας βαρβάρους χρυσίον παρ' ἐκείνου κομισαμένους ἐπ' εἰρήνῃ πολὺ, ἔτι τυγχάνοντας ἐν ὁδῷ μεταπεμψάμενος, καὶ τὸ χρυσίον ἀφελὼν, φράσαι τε τοῖς οἴκοι φυλάξας ὅτι περτίναξ ἄρχει (ᾔδεσαν γὰρ τὸ ὄνομα τοῦ ἀνδρὸς, ἐξ ὧν ἐπεπόνθεσαν) καὶ ἄλλα δὲ τοιαῦτα ἐπὶ διαβολῇ τοῦ κομόδου ὁ λαῖτος ἐποίησεν. ἀλλ' οὐκ ἐπὶ μακρὸν ἔτος ἔμεινε πιστὸς τῷ περτίνακι. ὧν γὰρ ἱμείρετο μὴ τυγχάνων, σὺν στρατιώταις ἐπεβούλευσε κατ' αὐτοῦ. οἱ δὲ ἁρπαγῶν εἰργόμενοι παρ' αὐτοῦ, ἐμίσουν αὐτὸν, καὶ ἐπεβούλευον σὺν τῷ λαίτῳ. διὸ τὸν ὕπατον φάλκωνα γένει καὶ πλούτῳ λαμπρυνόμενον αὐτοκράτορα ποιῆσαι συνέθεντο. ὃ μαθὼν ὁ περτίναξ ἐς θάλασσαν διατρίβων διὰ τὴν τοῦ σίτου παρασκευὴν, εἰς τὴν πόλιν ἀπείχθη, καὶ εἰς τὴν βουλὴν εἰσελθὼν διελέχθη. μελλόντων δὲ τῶν βουλευτῶν καταψηφίσασθαι τοῦ φάλκωνος, ὁ περτίναξ ἀνακραγὼν, μὴ γένοιτο, ἔφη, τινὰ βουλευτὴν ἐμοῦ ἄρχοντος μηδὲ δικαίως θανατωθῆναι. ὁ δὲ λαῖτος συχνοὺς τῶν στρατιωτῶν ὡς ἐκείνου κελεύοντος ἔφθειρε· φοβηθέντες δὲ οἱ λοιποὶ ἐθορύβησαν. διακόσιοι δὲ οἱ θρασύτεροι ἐγκόντες τὰ ξίφη, πρὸς τὸ παλάτιον ὥρμησαν. ὡς δὲ φόβος ἐγνώσθη, ἡ γυνὴ αὐτοῦ τὴν τούτων παρουσίαν ἐμήνυσεν· ὁ δὲ, καίτοι δυνάμενος ἀντιστῆναι καὶ διαφθεῖραι αὐτοὺς, ταῖς τε φυλακαῖς ταῖς νυκτεριναῖς καὶ τοῖς ἱππεῦσιν, οὔτε ἐκεῖνο, οὔτε κρυβῆναι καὶ διαφυγεῖν ἠξίωσεν· ἀλλ' ἐλπίσας ἴσως καταπλήξειν αὐτοὺς ὀφθεὶς, καὶ πείσειν διαλεχθεὶς, ἀπήντησε προσιοῦσιν. οἱ δὲ τὸ μὲν πρῶτον αἰδοῖ ἀνεστάλησαν,

καὶ

ὅτι λίγυς ἦν ὁ περτίναξ.

ὅπως ἀνεῖλε τὰ χρήματα ὁ περτίναξ, τὰ κομόδου.

ὅτι ὁ περτίναξ τὸν κατὰ τὸ ταττὸ αὐτοκράτορα μέλλοντα χειροτονεῖσθαι ἠλέησεν.

καὶ τοῖς κολεοῖς τὰ ξίφη ἐνέθεντο. ὡς δ' εἷς αὐτῶν προπηδήσας, ὥσπερ εἶχε (γυμνὸν τὸ ξίφος δείξας) οἱ στρατιῶται πεπόμφασι, καὶ αὐτὸν ἐπλήξε, καὶ οἱ ἄλλοι συνεπέθεντο, καὶ κατέκοψαν αὐτόν τε τὸν αὐτοκράτορα, καὶ τὸν Ἔκλεκτον. εἶτα τὴν τοῦ Περτίνακος κεφαλὴν δόρατι περιπείραντες περιῆγον, τῷ ἔργῳ ἐλλαμπρυνόμενοι. ἐβίω δὲ αὐτὸς ἔτη ἑπτὰ καὶ ἑξήκοντα, δέοντα τεσσάρων μηνῶν, ἄρξας μόνας ἡμέρας ὀγδοήκοντα καὶ ἑπτά.

Αὐταρχία τοῦ Διδίου Ἰουλιανοῦ.

Ἀγγελθείσης δὲ τῆς σφαγῆς τοῦ Περτίνακος, Σουλπικιανὸς πεμφθεὶς εἰς τὸ στρατόπεδον ὑπ' ἐκείνου, ἵνα τὰ ἐκεῖ καταστήσηται, ἔμεινεν ἐν αὐτῷ, καὶ ἔπραττεν ὅπως αὐτοκράτωρ ἀποδειχθῇ. καὶ τούτῳ Ἰουλιανὸς ὁ Δίδιος χρηματιστής τε καὶ ἄπληστος, νεωτέρων ἀεὶ πραγμάτων ἐπιθυμῶν, καὶ πρὸς τοῦ Κομμόδου διὰ τοῦτο εἰς Μεδιόλανα τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα ἐξελαθεὶς, μαθὼν τὴν τελευτὴν τοῦ Περτίνακος, σπουδῆς εἰς τὸ στρατόπεδον ἀφίκετο, καὶ πρὸς ταῖς πύλαις ἑστὼς ὁ μὲν ἔξωθεν, ὁ δὲ Σουλπικιανὸς ἔσωθεν, τὴν Ῥώμην, καὶ τὴν ταύτης ἀρχὴν, ὠνοῦντο ἐκ τῶν στρατιωτῶν διαγγελλόντων τινῶν, καὶ λεγόντων ἑκατέρῳ, ὅτι τόσον οὗτος, καὶ τόσον ἐκεῖνος δίδωσι, τί οὖν σὺ προστίθης; ἐμοί; πολλῶν ὑπισχνουμένων τοῖς στρατιώταις παρὰ τοῦ Ἰουλιανοῦ, ἐκεῖνον προετιμήσαντο, φοβηθέντες μάλιστα τὸν Σουλπικιανὸν, ὡς τιμωρήσοντα τῷ Περτίνακι, οἷα δὴ κηδεστῇ. εἰσδεχθεὶς δὲ εἰς τὸ στρατόπεδον Ἰουλιανὸς, καὶ αὐτοκράτωρ ἀποδειχθεὶς, ἐκεῖθεν πρὸς τὴν ἀγορὰν ὥρμησε, καὶ τὸ βουλευτήριον, δορυφόρους παμπληθεῖς ἐπαγόμενος, ἵνα δι' ἐκείνων καὶ τὴν γερουσίαν καὶ τὸν δῆμον δεδίξηται. καὶ εἶπε πρὸς τὴν βουλὴν, ὅτι καὶ ὑμεῖς ἄρχοντος δεῖσθε, καὶ αὐτὸς, εἰ καί τις ἄλλος, ἀξιώτατός εἰμι ἡγεμονεύσειν ὑμῶν. εἰ οὖν καὶ ὑμᾶς ἄτε διὰ τὴν μεγαλαυχίαν, καὶ διὰ τοὺς τὸ βουλευτήριον κυκλώσαντας ὁπλίτας, ἀλλὰ διὰ τὸ δέος καὶ ἡ βουλὴ τὴν αὐταρχίαν ἐβεβαίωσέ τε, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ παλάτιον. τῇ δ' ὑστεραίᾳ, οἱ μὲν τῆς βουλῆς προσῆλθον αὐτῷ, ἵνα μὴ φωραθεῖεν ἀχθόμενοι ἐπ' αὐτῷ. ὁ δὲ δῆμος φανερῶς ἐσκυθρώπαζε. καὶ ἐς τὸ συνέδριον ἐλθόντος τοῦ αὐτοκράτορος, ἐξέκραγον ὡς ἐκ συνθήματος ἅπαντες, πατροφόνον αὐτὸν καλοῦντες, καὶ ἅρπαγα τῆς ἀρχῆς. ἐκείνου δὲ μὴ χαλεπαίνειν προσποιουμένου, καὶ ἀργύριόν τι σφίσιν ὑπισχνουμένου, ἠγανάκτησαν ὡς δεκαζόμενοι, καὶ ξύμπαντες ἐξεβόησαν, οὐ θέλομεν, οὐ λαμβάνομεν. ὁ δὲ Ἰουλιανὸς τοὺς ταῦτα λέγοντας ἐκέλευσε κτανθῆναι, καὶ ὁ δῆμος ἔτι παρωξύνετο, καὶ τοῦ τε Περτίνακος ἐμέμνηντο, καὶ δὴ τὸν Ἰουλιανὸν ἀπέσκωπτον. καὶ πολλοὶ πολλαχοῦ τῆς πόλεως τιτρωσκόμενοι καὶ κτεινόμενοι ἀντεῖχον, καὶ ὅπλα λαβόντες, συνέδραμον εἰς τὸν ἱππόδρομον, κἀνταῦθα νύκτα τε καὶ ἡμέραν διεγένοντο ἄσιτοι, ἐπιβοώμενοι τοὺς λοιποὺς στρατιώτας, καὶ μᾶλλον τὸν Νίγρον τὸν Πεσκέννιον, καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ Συρίᾳ ὄντας. εἶτα ὑπὸ λιμοῦ καὶ τῆς ἀγρυπνίας κακωθέντες, διελύθησαν καὶ ἡσύχαζον. Ἰουλιανὸς δὲ οὕτως τὴν ἀρχὴν ἁρπάσας, ἀνελευθέρως αὐτῇ ἐχρῆτο, θωπεύων τὴν βουλὴν καὶ τούς τι δυναμένους, καὶ τὰ μὲν χαριζόμενος, τὰ δ' ἐπαγγελλόμενος. καὶ πάντα ὑπὸ θεραπείας ἐποίει τῶν δυνατῶν, οὐ μέν τοι καὶ ἐπιστεύετο. ταῦτα μὲν οὖν κατὰ τὴν Ῥώμην ἐπράττετο. οἱ δὲ τῶν στρατοπέδων ἡγεμόνες τρεῖς ὄντες, ὅ, τε Σευῆρος τῆς Παννονίας ἄρχων, τῆς Συρίας δ' ὁ Νίγρος, τῆς Βρεττανίας δ' ὁ Ἀλβῖνος, ὡς κατέγνωσαν τοῦ Ἰουλιανοῦ

τὴν

Στάσις τοῦ δήμου κατὰ τοῦ Ἰουλιανοῦ.

Σευῆρος, καὶ Νίγρος, καὶ Ἀλβῖνος, τυραννοῦσι μετὰ Ἰουλιανόν.

gladios uaginis condiderunt. Deinde cũ unus ſtricto gladio proſiluiſſet, eũq; percuſsiſſet, cũ gladium illi à militib. miſſum eſſe dicens: etiam cæteri cõcitati, & ipſum Imperatorẽ & Electũ occiderunt. Deinde Pertinacis caput haſtę affixũ, quaſi re bene geſta, circuntulerunt. Vixit hic uir annos LXVII, quatuor menſibus demptis. dies nõ amplius LXXXVII imperauit.

Pertinacis interitus.

Didij Iuliani Imperium.

NVnciata Pertinatis cæde, Sulpicianus ab illo in caſtra, tumultus ſedandi cauſa, miſſus, ibi manſit: operãq; dedit, ut Imperator crearet̃. Interea Didus Iulianus, homo inexplebilis auaritiæ, nouis rebus ſubinde ſtudẽs, eaq; de cauſa Mediolanũ in patriã ſuam à Cõmodo relegatus, Pertinacis obitu cognito, feſtinanter in caſtra uenit. Ibi ad portã, hoc extrà, Sulpiciano intrà ſtante, quibuſdam Romã & imperiũ emendũ eſſe affirmantibus, & utriq; dicentibus, hic tãtum dat, ille tantũ: Quantũ tu addis? Iulianus, quãtis ab altero magna pecunia promiſſa, eſt prælatus, timentibus militibus, ne Sulpicianus Pertinacis ſoceri necem ulciſceretur. Iulianus uerò in caſtra receptus, et Imperator ſalutatus, inde ad forum & curiam maximo ſatellitum comitatu contendit, ut per illos ſenatui populoq; Romano terrorem incuteret, ac ſenatui dixit: Vobis principe opus eſt: & ego præ cæteris omnibus ſum principatu dignisſimus. Quamuis igitur & ob orationis inſolentiam, & circundatos curiæ milites, inuiſus eſſet: tamen ex metu à ſenatu etiam imperio cõfirmato in palatium aſcendit. Poſtridie ſenatores eum conuenerunt, ne ſuum in illum odium animaduerteretur. Sed populus uniuerſus mœſtitia haud disſimulata, Imperatorem curiam ingreſſurum, quaſi ex compoſito cum magnis clamoribus parricidam & raptorem Imperij appellauit. Illo uerò iram disſimulante, & pecuniam pollicente, indignati, quaſi largitionibus corrumperentur, uniuerſi exclamarunt, Non uolumus, non accipimus. Cum Iulianus eos qui iſta dicerent, occidi iuſsiſſet, populus magis etiam concitatus, mentione Pertinacis facta, Iulianum deriſit: & quamuis multi paſſim per urbem & uulnerarentur & occiderentur, tamen non cedebant: ac ſumptis armis in curiam equeſtrem concurſu facto, noctem & diem ibi ſine cibo durarunt: reliquos milites inclamantes, Peſcennium Nigrum in primis, & Syriacas eius legiones. Deinde fame & uigilijs fatigati, domum quiſq; ſe receperũt. Iulianus uerò ut imperium rapuerat, ſic illiberaliter eo uſus eſt, Senatui & ijs qui aliquid poterant, aſſentando, ac partim donando, partim pollicendo. Quamuis autem nihil non ad cultum potentiorum faceret, tamen nemini fidem faciebat. Quæ dum Romæ agunt̃, tres exercituum duces, Seuerus Pannoniæ, Niger Syriæ, Albinus Britanniæ, cognitis Iuliani

rebus,

Didius Iulianus Sulpiciano repulſo Imperator creatur.

Seditio cõtra Iulianũ.

Seuerus Albinũ decipit, Peſcennii Nigrũ anteuertit.

rebus, ad eum opprimendũ properarunt. Cęterùm Seuerus cæteris callidior, cũ proſpiceret, euerſo Iuliano reliquos tres inter ſe de principatu dimicaturos eſſe, unũ ſibi conciliandũ eſſe ſtatuit. ſed quia Niger lõgius aberat, elatoq́ animo eſſe uidebat, ꝓpterea ꝙ populus, ut dictum eſt, eũ nominatim imploraſſet: ad Albinũ inclinauit, eiq́ clàm ſcripſit, ſe eũ Cæſarẽ facturũ eſſe. Eo aũt Seueri collegã ſe fore ſperante, eodemq́ loco manente, Romã contendit. Quo cognito, Iulianus Seuerũ à ſenatu hoſtẽ iudicandũ curauit, ſeq́ ad bellũ parauit: palatio carceribus & robuſtis portis munito. Nam quia putabat milites Pertinacẽ non facile occiſuros fuiſſe, ſi ſe incluſiſſet: ſe incolumẽ euaſurum credebat, ſi uictus intra clauſtra ſe cõtineret: Lætũ quoq́ occidit, & cõplures emiſit, qui Seuerũ dolo occiderẽt. qui cũ in Italiã irrupiſſet, & Rauennã occupaſſet, & qui contra eum mittebanť, ad eum ſe cõferrent, & ſatellites ob illius aduentum trepidarent: conuocato ſenatu, Seuerum collegã imperij decerni iuſsit. Sed cum is militibus impunitatem promiſiſſet, ſi Pertinacis percuſſores dederent: obtemperarunt. ijsq́ comprehenſis, Silio Meſſalæ conſuli rem indicarunt. Is uerò ſenatu in ædem Mineruæ conuocato, quæ ab inſtitutione adoleſcentiæ ita uocabatur: quæ à militib. accepiſſet, expoſuit. Senatus igitur Iuliano capitis dãnato, Seuerũ ſtatim Imperatorẽ dixit. Iulianus uerò cum occideretur: Quid, inquit, mali feci? aut quẽ occidi? Vixit annos LX, menſes IIII, & dies totidem: imperauit dies LX.

Iulianus poſt irritos defenſionis conatus occiditur.

Imperium Seueri.

SEuerus rerum potitus, Pertinacis percuſſores ſupplicio affecit. Cæteros milites acerrimè inſectatus, & armis equisq́ priuatos, Roma expulit. Hoc peracto, pedes urbẽ ingreſſus, armato exercitu ſequente, plateis florib. coronis & laureis paſsim exornatis, à populo cãdidato lætis uocibus exceptus eſt, properantibus omnibus eum & uidere & audire. Ille uerò ſtatim ueterum bonorũ Imperatorũ more, ſe neminem ſenatorem occiſurũ eſſe iureiurando affirmauit, idq́ communi decreto confirmari iuſsit: ſed id iuriſiurandum non diu ſeruauit, ipſo Iulio Solone, qui id decretum de illius ſententia ſcripſerat, non multo pòſt occiſo, atque alijs multis ſublatis: eáque fecit, quæ Senatui minimè cordi eſſent. Iam cum moris eſſet, ſatellites ex Italia, cæteriſque gentibus, quarum & uultus humaniores, & mores ſimpliciores eſſent, deligi: ille præter ſolitum, urbem militibus & aſpectu ſæuiſsimis, & auditu horrendis, & à ciuilitate morum alieniſsimis impleuit. Imperium ei ſignis quibuſdam præſignificatum eſt. Nam aliquando ſe lupam ſugere, ut de Romulo proditum eſt, ſomniauit: ex eoq́ dormiente aqua, tanquã è fonte ſcaturijt, & in ſomnis à ſenatu populoq́ Roma-

Seuerus imperiũ à periurio & cædibus auſpicatur.

Satellites Barbari.

Auguria imperij Seueri.

τὰ περὶ αὐτοῦ μαθόντες κατέδραμον. τῶν ἄλλων δὲ ὁ σεβῆρος δριμύτερος ὤν, ἐλογίζετο, ὡς εἰ τὸν ἰουλιανὸν καταλύσειε, σφίσιν αὐτοῖς οἱ τρεῖς ἀμφισβητήσουσι περὶ τῆς ἀρχῆς. ἔγνω τοίνυν τὸν ἕνα προσοικειώσασθαι. ἐπεὶ δὲ πορρωτέρω αὐτοῦ ὁ νίγρος ἐτύγχανεν ὤν, καὶ μέγα φρονεῖν αὐτὸν ὑπώπτευεν, ἐπικεκλημένον ὑπὸ τοῦ δήμου, ὡς εἴρηται, πρὸς τὸν ἀλβῖνον ἀπέκλινε, καὶ δι' ἐπιστολῆς αὐτῷ ἐχαρίσατο(?) καίσαρα ποιήσειν αὐτόν. καὶ ὃς κατὰ χώραν ἔμενεν, ὡς κοινωνήσων τῆς ἀρχῆς τῷ σεβήρῳ τεθαρρηκώς. ὁ δὲ σεβῆρος ἐπὶ τὴν ῥώμην ἠπείγετο, καὶ ὁ ἰουλιανὸς ταῦτα μαθὼν, πολέμιόν τε ψηφίσασθαι τὸν σεβῆρον τὴν βουλὴν παρεσκεύασε, καὶ πρὸς πόλεμον ἡτοιμάζετο, καὶ τὸ παλάτιον κιγκλίσι καὶ θύραις ἰσχυραῖς ἐκρατύνατο· ὅτι γὰρ ᾤετο μὴ ἄν ποτε ῥᾳδίως τοὺς στρατιώτας κτανεῖν τὸν περτίνακα, εἴγε ἔνδον συγκέκλειστο, ᾤετο ὡς δυνήσεται κατακλεισθεὶς ἐν αὐτῷ περιγενέσθαι(?), ἂν ἡττηθῇ. ἐφόνευσε δὲ καὶ τὸν λαῖτον, καὶ ἐπὶ τὸν σεβῆρον ἔπεμπε συχνοὺς ὡς τὸν ἄνδρα δολοφονήσοντας. ἐπεὶ δ' ἐκεῖνος εἰς τὴν ἰταλίαν εἰσέβαλε, καὶ τὴν ῥάβενναν ἐκρατήσατο, καὶ οἱ πεμπόμενοι προσεχώρουν αὐτῷ, καὶ οἱ δορυφόροι διὰ τὴν παρουσίαν σεβήρου ἐδειλαίνοντο, συγκαλέσας τοὺς τῆς βουλῆς, ἐκέλευσε κοινωνὸν αὐτῷ τῆς ἀρχῆς τὸν σεβῆρον ψηφίζεσθαι. τοῦ δὲ σεβήρου τοῖς στρατιώταις μηδὲν κακὸν πείσεσθαι γράψαντος, εἰ ἐκδῶσι τοὺς σφαγεῖς τοῦ περτίνακος, πεισθέντες ἐκείνους τε συνέλαβον, καὶ τῷ σιλίῳ μεσσάλᾳ ὑπατεύοντι τοῦτ' ἐμήνυσαν. ὁ δὲ τὴν βουλὴν ἀθροίσας εἰς τὸ ἀθήναιον, οὕτω καλούμενον ὡς ἐν αὐτῷ τῶν παιδευομένων ποιουμένων(?) τὴν ἄσκησιν, τὰ παρὰ τῶν στρατιωτῶν αὐτῷ ἐκοινώσατο. καὶ ἡ βουλὴ τοῦ μὲν ἰουλιανοῦ κατεψηφίσατο θάνατον, τὸν δὲ σεβῆρον ἀνεῖπεν εὐθὺς αὐτοκράτορα. κἀντεῦθεν(?) ἐν τῷ παλατίῳ ὁ ἰουλιανὸς ἐφονεύθη, εἰπών, τί γὰρ δεινὸν ἐποίησα, καὶ τίνα ἀπέκτεινα; ἐβίω δὲ ἔτη ἑξήκοντα πρὸς μησὶ τέσσαρσι, καὶ ἰσαρίθμοις ἡμέραις, ἄρξας ἡμέρας ἑξήκοντα.

[illegible]

Μοναρχία Σεβήρου.

ΣΕΥΗΡΟΣ μὲν τοίνυν τὴν αὐταρχίαν λαβὼν, τοὺς μὲν αὐτόχειρας τοῦ περτίνακος τῶν στρατιωτῶν θανάτῳ ἐζημίωσε, τοὺς δὲ ἄλλους ἐνοχλήσας πικρότατα, τῶν τε ὅπλων ἀπεστέρησε, καὶ τοὺς ἵππους ἀφείλετο, καὶ τῆς ῥώμης ἀπήλασεν· καὶ οὕτως εἰς τὴν ῥώμην εἰσήλασε βαδίζων, καί οἱ ὁ στρατὸς ὁπλίτης παρείπετο, καὶ ἡ πόλις ἄνθεσί τε καὶ δάφναις ἐπεστεφάνωτο, καὶ οἱ ἄνθρωποι λευχειμονοῦντες εὐφήμουν αὐτὸν, καὶ ἀκοῦσαι αὐτοῦ καὶ θεάσασθαι ἕκαστος ἐσπούδαζον· εἰσελθὼν δὲ ἐμιμήσατο οἷα καὶ οἱ πάλαι ἀγαθοὶ αὐτοκράτορες, ὡς οὐδένα τῶν βουλευτῶν ἀποκτενεῖ, καὶ ὤμοσε περὶ τούτου, καὶ ψηφίσματι κοινῷ τοῦτο κυρωθῆναι προσέταξε. ἀλλ' οὐκ εἰς μακρὰν τὸν νόμον τοῦτον παρέβη. αὐτὸν γὰρ τὸν ἰούλιον σόλωνα, ὃν καὶ τὸ δόγμα τοῦτο, αὐτοῦ κελεύσαντος, συγγραψάμενον, οὐ πολλῷ ὕστερον ἔκτεινε, καὶ ἄλλους ἀνεῖλε πολλούς, καὶ τῇ βουλῇ οὐ καταθύμια ἔπραττε. καὶ εἰθισμένον, τοὺς σωματοφύλακας ἐκ τῆς ἰταλίας εἶναι, καὶ ἄλλων ἐθνῶν ἡμερωτέρων(?) τοῖς εἴδεσι, καὶ ἁπλουστέρων τοῖς ἤθεσι, ἐκεῖνος παρὰ τὸ ἔθος, στρατιωτῶν τὴν πόλιν ἐνέπλησε, καὶ ἰδεῖν ἀγριωτάτων, καὶ ἀκοῦσαι φοβερωτάτων, καὶ ὁμιλῆσαι ἀγροικοτάτων. ἐγένετο δὲ αὐτῷ σημεῖα τινὰ τὴν ἡγεμονίαν προμαντευόμενα. ἔδοξέ ποτε ὄναρ λύκαιναν θηλάζειν, ὡς περὶ ῥωμύλου ἱστόρηται· καὶ ὕδωρ καθεύδοντος αὐτῷ ἐκ πηγῆς ἀνεδόθη(?), καὶ κατ' ὕπνους αὐτῷ ἡ τῶν ῥωμαί-

[illegible]

[illegible]

ῥωμαίων σύμπτωμα. βουλὴ καὶ ὁ δῆμος προσεῖπέ τε καὶ ἀνεδέξατο. καὶ αὖθις ἐδόκει ἐν τῇ ἀγορᾷ τῇ ῥωμαίων ἱππεύοντα τὸν περτίνακα, τοῦ ἵππου ἐκτραχηλισθῆναι, αὐτὸς δὲ τούτῳ ὑπείκοντος ἐπιλαβέσθαι. ἔφηβος δὲ ὤν, ἐς τὸν βασιλικὸν δίφρον ἀγνοῶν, ἀλλ' οὐκ ἐκ προνοίας ἐνεκαθέζετο. αὐταρχήσας δὲ διὰ πλείστων τρόπων ἐτίμησε τὸν περτίνακα, καὶ ταφὴν αὐτῷ, καίτοι πάλαι θανόντος, πολυτελεστάτην ἐποιήσατο. εἶτα κατὰ τοῦ νίγρου ἐστράτευσεν, ὃς ἰταλὸς ἦν τῶν ἱππέων, οὐ τῶν πάνυ ἐπισήμων. καὶ διαφόρους πολέμους συγκροτήσαντες, τέλος ἐν ἰσσῷ τῆς κιλικίας περὶ τὰς καλουμένας πύλας, αἳ διὰ τὴν τοῦ τόπου στενότητα οὕτω κέκληνται (ἔνθεν μὲν γὰρ ὄρη αὐτὰς ἀπότομα, κρημνοὶ δ' ἐκεῖθεν βαθεῖς καθήκουσιν ἐς τὴν θάλασσαν) μάχης καρτερᾶς γενομένης, ἡττήθη ὁ νίγρος, καὶ τὸ πλεῖον μὲν τῆς αὐτοῦ δυνάμεως ἔπεσε διόλου. ἐκεῖνος δὲ φεύγων κατελήφθη καὶ ἀνῃρέθη. ἀποτμηθεῖσαν δὲ τὴν κεφαλὴν ὁ σευῆρος πέμψας εἰς τὸ βυζάντιον ἀνεσκολόπισεν, ἵν' ἰδόντες αὐτὴν οἱ βυζάντιοι προσχωρήσωσι. τῶν δὲ τὰ νίγρου φρονησάντων δικαιοῦντος σευήρου, βουλευτής τις κάσσιος κλήμης κρινόμενος παρ' αὐτοῦ, ἐπαρρησιάσατο φήσας, ὡς ἐγὼ οὔτε σε οὔτε νίγρον ἠπιστάμην, καταληφθεὶς δὲ ἐν τῇ ἐκείνου μερίδι, οὐ σοὶ πολεμῆσαι ἤθελον, ἀλλ' ἰουλιανὸν καταλῦσαι· καὶ τὰ αὐτά σοι σπουδάσας, οὐκ ἠδίκησα. ἀλλ' οὐδ' ὅτι μὴ πρὸς σὲ ὕστερον μετέστην· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ σὺ ἂν ἠθέλησας οὐδένα τῶν σῶν ἑταίρων πρὸς ἐκεῖνον αὐτομολῆσαι. ἐξέταζε
» οὖν μὴ τὰ σώματα ἡμῶν, μηδὲ τὰ ὀνόματα, αὐτὰ
» δὲ τὰ πράγματα· πᾶν γὰρ ὅ,τι ἂν ἡμῶν καταγνῷς,
» τοῦτο καὶ σεαυτοῦ καὶ τῶν σῶν ἑταίρων καταψηφιῇ·
τούτου ὁ σευῆρος τῆς παρρησίας θαυμάσας, ἀφῆκεν αὐτῷ τῆς οὐσίας τὸ ἥμισυ. οἱ δὲ βυζάντιοι καὶ ζῶντος τοῦ νίγρου καὶ θανόντος, πολλὰ καὶ θαυμαστὰ ἔδρασαν, ἐπὶ χρόνον πολιορκούμενοι τριετῆ. εἷλον μὲν γὰρ καὶ πλοῖα τινὰ παραπλέοντα, εἷλον δὲ καὶ τριήρεις τῶν ἐν τῷ ὅρμῳ τῶν ἐναντίων οὐσῶν. τὰς γὰρ ἀγκύρας αὐτῶν ὑφύδροις κολυμβηταῖς ἀποτέμνοντες, καὶ ἥλους ἐς τοὺς ταρσοὺς σφῶν πηγνύντες, καὶ τούτων καλώδια ἐξάπτοντες, ἐπεσπῶντο αὐτάς, αὐτομάτας προσπλεῖν δοκούσας. ἐπεὶ δὲ πάντα αὐτοῖς ἐξεδαπανήθησαν, ὅμως ἀντεῖχον, καὶ ξύλοις ἐκ τῶν οἰκιῶν ἐς τὰς ναῦς ἐχρῶντο, καὶ σχοίνους ἔπλεκον κείροντες τὰς τρίχας τῶν γυναικῶν. καὶ ὅτε τοῖς τείχεσι προσέβαλλον οἱ πολέμιοι, λιθίνους τε καὶ ἐκ χαλκοῦ πεποιημένους καὶ ἀνδριάντας καὶ ἵππους ἠκόντιζον εἰς αὐτούς. ὡς δὲ καὶ πᾶν αὐτοὺς ἐπέλιπε νενομισμένον ἐδώδιμον, βύρσας διαβρέχοντες ἤσθιον. καὶ τούτων δὲ ἀναλωθεισῶν, καὶ ἐπ' ἀλλήλους ἐτράποντο, καὶ σαρκῶν ἀνθρωπίνων ἐγεύοντο. εἶτα καὶ ἄκοντες τὴν πόλιν παρέδοσαν, καὶ οἱ ῥωμαῖοι τοὺς στρατιώτας καὶ τοὺς ἐν τέλει σύμπαντας διεχειρίσαντο. ὁ δὲ σευῆρος ἥσθη λίαν ἐπὶ τῇ ἁλώσει τοῦ βυζαντίου. ἀφείλετο δὲ τήν τε ἐλευθερίαν τῆς πόλεως, καὶ τὸ ἀξίωμα τὸ πολιτικόν, καὶ δασμοφόρον ἀπέφηνε, δημεύσας τε τὰς οὐσίας τῶν πολιτῶν, περινθίοις αὐτήν τε καὶ τὴν χώραν αὐτῆς ἐχαρίσατο. τὰ δὲ τείχη τῆς πόλεως καθελών, ἐκείνους μὲν οὐδὲν πλέον ἐλύπησεν, ἢ ὅτι τῆς δόξης αὐτοὺς ἐστέρησεν, ἣν ἐκαρποῦντο ἐκ τῆς αὐτῶν ἐπιδείξεως. τῶν δὲ ῥωμαίων μέγα καθεῖλεν ὁρμητήριον πρὸς τοὺς ἐκ πόντου καὶ τῆς ἀσίας βαρβάρους, ἀλλὰ μὴν καὶ καταφύγιον. ἦν δὲ τὰ τείχη τοῦ βυζαντίου καρτερώτατα. σευῆρος δὲ δοξομανῶν, ἐπὶ τοὺς ὀσροηνῶν βαρβάρους, καὶ τοὺς ἀδιαβηνούς, καὶ τοὺς ἀραβίους ἐστράτευσε, καὶ εἰς τὴν νίσιβιν ἀφικόμενος, ἐκ ταύτης ἐκπέμπει στρατηγοὺς καὶ τάγματα ἐπὶ τὰ εἰρημένα ἔθνη, οἳ τὴν

Σεβῆρος τῷ νίγρῳ πολεμήσας νικᾷ, καὶ νίγρος αἱρεῖται.

περὶ βυζαντίου, ὡς ἐπὶ τριετίαν πολιορκούμενον ἑάλω.

Βυζ. παραδίδοται, ὁ σευῆρος ἀνῄρει τὸ βυζάντιον.

πόλεμος ῥωμαίων πρὸς ἔθνη διάφορα.

Romano ſalutari ſibi uiſus eſt. Acceſsit aliud quoque ſomnium. putabat Pertinacem per forum equitantem, ab equo excuti, qui ſibi tergum ultro conſcendendum præberet. Adoleſcens in ſella Imperatoria non de induſtria, ſed ignorans conſedit. Imperiū adeptus, Pertinaci plurimos honores habuit, & ſumptuoſiſsimum funus quamuis pridē defuncto fecit. Deinde cōtra Nigrū eſt profectus, hominem Italū, ex equeſtri ordine, non admodum clarū. quem uarijs prælijs cōmiſsis, deniq; Iſsi Ciliciæ ad portas, quæ ab anguſtia loci hoc nomen accepere (hinc enim prærupti montes aſſurgunt: inde ingentia præcipitia ad mare deſcendunt) acri pugna ſuperatus, maxima copiarū parte cæſa, captus in fuga et interfectus eſt; caput eius Byzantiū miſſum, & cruci affixū, ut eo Byzātini cōſpecto, deditionē facerent. Cum Seuerus de Nigri ſtudioſis pœnas ſumeret, Senator quidā Caſsius Clemens reus actus, dicere non dubitauit: Ego neq; te, neq; Nigrum agnoui: ſed in illius partibus deprehenſus, non te oppugnare, ſed Iulianum expugnare ſtuduí. Cum igitur idem mihi quod tibi propoſitū fuerit, non peccaui: ac ne in eo quidem, quòd poſtea non ad te tranſij. Nam tu quoq; noluiſſes quenquam «
ex amicis tuis ad illum deficere. Inquiito igi- «
tur nō in perſonas noſtras, aut nomina, ſed in «
res ipſas. Nam utcunq; nos damnaris, tu amiciq; tui in eodem crimine futuri eſtis. Seuerus hominis libertatem admiratus, ſemiſſem bonorum ei reliquit. At Byzantini & uiuente & mortuo Nigro, multa fecerunt admiratione digna, cum triennium obſiderentur. Naues enim aliquot prætereuntes, & triremes in hoſtium ſtationibus cæperunt, ancoris earum per urinatores reſectis: quas clauis in fundos earum impactis, annexis que funibus ita attrahebant, ut ultro accedere uiderentur. Rebus omnibus conſumptis, nihilominus perſeuerantes, tignis ædium ad naues, detonſis mulierum capillis ad funes plectendos utebantur. Cum mœnia oppugnabantur, & marmoreas & æneas ſtatuas tam equorum quàm hominum in hoſtes iaculabantur. Cibarijs omnibus uſitatis deſtituti, coria macerata comederunt. ijs quoque abſumptis, carnibus humanis guſtatis, alij alios deuorarūt. Sed cum tandem uel inuiti deditionem feciſſent, Romani & milites & magiſtratus omnes occiderunt: & Seuerus ea expugnatione mirificè lætatus, urbem libertate & dignitate ciuili adempta, tributariam fecit: & publicatis ciuium bonis, ipſam & agros eorum Perinthijs donauit. Mœnibus autem robuſtiſsimis euerſis, non tam illos maiore moleſtia affecit, aut gloria fortitudinis priuauit, quàm Romanorum arcem munitiſsimam contra Barbaros Ponticos & Aſianos ac tutiſsimum aſylum deſtruxit. Iam cum inſano gloriæ ſtudio teneretur, Barbaris Oſroenis, Adiabenis, & Arabibus bellum intulit. ac Niſibim profectus, miſsis ducib. & legionibus, illarum

Peſcēnij Nigri in Cilicia interitus.

Caſsij Clementis defenſio.

Byzantij expugnatio.

Seueri oriētalis expeditio.

illarum gentium agros uaſtauis, & urbes expugnauit. Sed quia Albino Imperasoriam maieſtasem flagitanti, uel Cęſaris honorē negabat: iterum ciuile bellū cum totius orbis motu eſt exortū, & magna populi Romani multitudo in circo equeſtri apertiſsime ſortunas ſuas eſt miſerata. Quouſq; tandē iſta feremus? quādiu oppugnabimur? & alia id genus quaſi numine afflatus uociferās. Nam alioqui heri quî potuiſſet, ut tos hominū millia, ea quæ dicebāt, tā q; chori magiſtro præeūte, citra errorē ꝓnunciarens? Id bellum magna uarietate & ancipiti Marte geſtū: ſed Albinus sandē uictus, Romanis utrinq; penè innumerabilib. cæſis, ſibiipſi manus attulit. cuius cadaueri Seuerus inſolētibus & atrocib. uerbis inſultauit: trūcoq; abiecto, capus Romā miſsū, cruci affigi iuſsit: ſenatores mulsos occidit, nōnullos etiam dimiſit. *(Albini interitus.)*

Poſt hæc cōtra Parthos eſt ꝓfectus, qui Meſopotamiā occuparāt: & nauib. in Euphrate ædificatis, Seleuciā & Babylonem deſertas cæpis. Cteſiphontē expugnatā militib. diripiendam dedit: ac multis interfectis, plures uiuos cæpis. Sed neq; Vologæſum Parthorū principē domum reuerſum fugauit, neq; Cteſiphontē retinuit: ita inde ꝓfectus, quaſi expeditionē direptionis cauſa duntaxat ſuſcepiſſet. *(Parthica expeditio.)* Huius belli tempore, duos claros uiros interfecis, Iuliū Criſpū tribunū militū, belli uexationes ægrè ferētem, & neſcio quid locutū, milite à quo accuſatus fuerat, in eius locū ſuffecto: Læsū ob animi magnitudinē & gratiā apud miliſes, qui ſe nō niſi illo duce militaturos affirmabāt, & crimen cædis eius in milites trāſtulit, q eo ex inuidia interfecto, cauſam dicere nō poterat. *(Iulij Criſpi & Letica des.)* Deinde Atra urbē Arabiæ Soli dicatā oppugnauit, in qua præter alias magnas opes, etiā Solis donaria repoſisa erāt. ſed quāuis exseriori muro capto, re infecta multis militib. amiſsis in Palæſtinā diſceſsis, atq; in Aegyptū, quam totā perluſtrauit, arcanis quoq; reb. indagatis. *(Atra Arabiæ urbs.)* Eo em̄ erat ingenio, ut neq; diuinū neq; humanū quicq; imperueſtigatū relinqueret. Libros arcanarū rerū quos quidē inuenire poterat, ex omnibus adytis ſuſtulit. Atq; hęc hactenus. Nūc obiter illa quoq; referā, quæ apud Dionē de Nilo memoriæ ꝓdita ſuns: unde is oriat̄, cur æſtiuo tēpore aſcendat. *(Nili ortus, & incrementa.)* Narrat aūt, eū ex Atlante oriri, mōte Macennitidis, ad ipſum occidentalem Oceanū, omniū monsiū alsiſsimo: qua de cauſa cœli columna à poetis appelletur. Neq; em̄ quenq; eius cacumē aſcēdiſſe, neq; faſtigia uidiſſe, ſemper oppleta niuibus. Vnde æſtiuo tēpore magna aquarū copia defluente, Nilus exundet: & hæc Romanos ex inferioris Mauritaniæ hominib. Macennisidi finitimis cōperiſſe, ac multos Romanos exercitus ad ipſum Atlansem perueniſſe. Hęc de Nilo Diō refert, etſi alij diuerſa eadē de re tradiderūt. Ceterùm Plautianus præfectus, imperij penè cū Seuero particeps, & ſūma poseſtate ſubnixus: multos claros uiros & pari dignitate præditos interfecit: *(Plautiani auaritia, crudelitas, & interitus.)*

αὐτῶν τε χώραν αὐτῶν ἐδῄουν, καὶ τὰς πόλεις ἐλάμβανεν. αὖθις δὲ πόλεμος συνερράγη τῷ σευήρῳ ἐμφύλιος. ὁ δὲ γὰρ παρὰ ἀλβίνου οὐδὲ τὴν τοῦ καίσαρος ἐδίδου τιμήν, ὁ δὲ ἤτει καὶ τὴν τοῦ αὐτοκράτορος. συγκινηθείσης δὲ διὰ ταῦτα τῆς οἰκουμένης, ὁ δῆμος ἐν ἱπποδρομίᾳ συνειλεγμένος πολύς, ἐκφανέστατα κατωδύρατο, μέχρι πότε τοιαῦτα πάσχομεν, κράζοντες, καὶ μέχρι ποῦ πολεμούμεθα; καὶ ἄλλα δέ τινα τοιαῦτα ὡς ἐκ θεοφορίας τινὸς ἐμπνεόμενοι ἐβόησαν. πῶς γὰρ τοσαῦται μυριάδες ὡς ὑπὸ χοροδιδασκάλῳ ὥσπερ ἀκριβῶς, ἃ ὥσπερ ... μάχης συγκροτηθείσης, καὶ πολλὰς ἰδέας τε καὶ τροπὰς καὶ μεταβολὰς τοῦ πολέμου ἐσχηκότος, ὁ ἀλβῖνος ἡττήθη, πεσόντων μὲν ἀμφοτέρωθεν σχεδὸν ὑπερβαινόντων τὸν ἀριθμόν, τοῦ δὲ ἀλβίνου ἑαυτὸν ἀνελόντος. οὗ κειμένου ἐπιτρυφήσας ὁ σευῆρος, καὶ γλωσσαλγήσας, τὸ μὲν ἄλλο σῶμα ῥιφῆναι ἐκέλευσε, τὴν κεφαλὴν δὲ ἐς τὴν ῥώμην στείλας, ἀνεσταύρωσε. καὶ πολλοὺς τῶν τῆς γερουσίας ἀπέκτεινε, τινὰς δὲ καὶ ἀπέλυσε. μετὰ ταῦτα δὲ κατὰ τῶν πάρθων ἐστράτευσε τὴν μεσοποταμίαν ἑλόντων. καὶ πλοῖα κατασκευάσας ἐν τῷ εὐφράτῃ, τήν τε σελεύκειαν καὶ τὴν βαβυλῶνα ἐκλειφθεῖσαν ἔλαβε. καὶ τὴν κτησιφῶντα ἑλὼν, διαρπάσαι τοῖς στρατιώταις ἀφῆκε, πολλούς τε ἀνεῖλε, καὶ ζῶντας πλείονας εἷλεν. οὔτε δὲ τὸν οὐολόγαισον ἐδίωξε, τὸν τῶν πάρθων ἡγεμονεύοντα, ἀναχωρήσαντα οἴκαδε, οὔτε τὴν κτησιφῶντα κατέσχεν. ἀλλ' ὥσπερ ἵνα διαρπάσηται ταύτην μόνον ἐστρατεύκει. ἐν ᾧ δὲ ἐπολέμει, ἄνδρας δύο ἀπέκτεινε τῶν ἐπιφανῶν, τὸν μὲν κρίσπον ἰούλιον χιλιαρχοῦντα τῶν δορυφόρων, ὅτι ἀχθόμενος τοῖς τοῦ πολέμου κακοῖς, καί τι καὶ παρεφθέγξατο, καὶ τὸν κατηγορήσαντα αὐτοῦ στρατιώτην χιλίαρχον ἀπέδειξεν ἀντ' αὐτοῦ· τὸν δὲ λαῖτον, ὅτι φρόνημα εἶχε, καὶ ὅτι ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἠγαπᾶτο, καὶ οὐκ ἄλλως στρατεύσειν ἔλεγον, εἰ μὴ λαῖτος αὐτῶν ἡγοῖτο, καὶ τὸν φόνον αὐτοῦ τοῖς στρατιώταις προσῆπτεν, ὅτι φθόνῳ αὐτὸν ἀνεῖλεν, οὐκ ἔχων λέγειν αἰτίαν. εἶτα ἐπὶ τὰ ἄτρα ἐστράτευσε. πόλις δὲ ταύτης ἀραβίας, ἐν ᾗ πολλά τε ἄλλα ἀπέκειτο χρήματα, καὶ τὰ τοῦ ἡλίου δὲ ἀναθήματα, ᾧ ἡ πόλις ἀνεῖτο. οὐδὲ ἐν ταύτῃ δὲ ἀνύσας, καίτοι τὸ ἐκτὸς τεῖχος καθελὼν, καὶ πολλοὺς τῶν οἰκείων ἀποβαλὼν, ἀνεχώρησε, καὶ ἐς τὴν παλαιστίνην ἀφίκετο, εἶτ' ἐς αἴγυπτον, εἶτα πᾶσαν εἶδε, καὶ τὰ κεκρυμμένα ἐπολυπραγμόνησεν. ἦν γὰρ οἷος μηδὲν θεῖον μηδὲ ἀνθρώπινον καταλιπεῖν ἀδιερεύνητον. καὶ τὰ βιβλία, ἃ τι ὅσον ἀπόρρητον, ἐκ πάντων τῶν ἀδύτων ἀνείλετο, ὅσα γε εὑρεῖν ἠδυνήθη. ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτως, ῥηθήτω δ' ὡς ἐν παρόδῳ, καὶ ὅσα τὸν δίωνα περὶ τοῦ νείλου λέγοντα εὕρομεν, ὅθεν τε ἀναδίδοται, καὶ διὰ τί κατὰ τὸ θέρος πλημμυρεῖ, τὴν ἀνάβασιν. λέγει τοίνυν, ὡς ἐκ τοῦ ἄτλαντος ἀναδίδοται, τὸν δὲ ἄτλαντα ὄρος εἶναι ἐν τῇ μακεννίτιδι πρὸς αὐτῷ τῷ ὠκεανῷ πρὸς ἑσπέραν, καὶ ὀρῶν μάλιστα πάντων ὑπερφανέστατον, ὥστε διὰ τὸ ὕψος καὶ κίονα αὐτὸν παρὰ τῶν ποιητῶν κεκλῆσθαι τοῦ οὐρανοῦ. μήτε γὰρ ἀναβῆναί τινα πώποτε ἐς ἄκρον αὐτοῦ, μήτ' ἰδεῖν τὰς αὐτοῦ κορυφὰς χιόνος ἀεὶ πληθούσας, ἐξ ἧς πολὺ καταρρεῖν τὸ ὕδωρ ὑπὸ τὸ θέρος, καὶ διὰ τοῦτο τὸν νεῖλον πλημμυρεῖν λέγει, καὶ ταῦτα ῥωμαίους ἀκριβῶσαι ἐκ τῶν τῆς κάτω μαυριτανίας ἀνθρώπων· προσοίκων ὄντων τῇ μακεννίτιδι, καὶ πολλοὺς τῶν ἐκεῖ στρατευομένων ῥωμαίων ἀφικέσθαι καὶ πρὸς τὸν ἄτλαντα. ταῦτα μὲν οὖν περὶ τοῦ νείλου παρὰ δίωνι, εἰ καὶ ἄλλοις οὐχ οὕτω τὰ περὶ τούτου ἱστόρηται. πλαυτιανὸς δὲ παραδυναστεύων παρὰ σευήρῳ, καὶ τὴν ὑπαρχικὴν ἔχων ἐξουσίαν, καὶ μέγιστα δυνηθεὶς, πολλοὺς τῶν ἐλλογίμων ἀνδρῶν καὶ ὁμοτίμων αὐτῷ ἐθανάτωσε.

σιν. ἔκπλεως δ' ὤν, ὥς γε καὶ αὐτὸς ἦν, ἔστι οὐδὲν ἔθνος οὔτε πόλιν ἀφῆκεν ἀσύλητον, καὶ πλείονα αὐτῷ πάντες ἢ τῷ Σεβήρῳ ἐδίδουν. ἐξέτεμε δὲ καὶ ἀνθρώπους ῥωμαίους καὶ αὐτοὺς ἑκατόν, οὐ παῖδας μόνον, οὐδὲ μὴν μειράκια, ἀλλὰ καὶ ἄνδρας γυναῖκας ἔχοντας, ὥστε ὁρᾶσθαι τοὺς αὐτοὺς καὶ εὐνούχους καὶ ἄνδρας, καὶ πατέρας ἀόρχις καὶ ἐκτομίας, καὶ πωγωνίας. πρὸ δὲ τούτου κῆτος ὑπερμέγεθες ἐς τὸν αὐγούστου κεκλημένον λιμένα ἐξεκέλλε, καὶ ἑάλω, καὶ μίμημα αὐτοῦ γενόμενον, καὶ ἐς τὸ κυνηγέσιον ἐσαχθὲν, πεντήκοντα ἄρκτους ἔσω λέγεται δέξασθαι. τὴν δὲ τοῦ Πλαυτιανοῦ θυγατέρα Πλαυτίλλαν τοῦ Σεβήρου υἱῷ τῷ Ἀντωνίνῳ συζεύξαντος, τοσαῦτα τῇ θυγατρὶ ὁ Πλαυτιανὸς ἔδωκεν, ὅσα πολλαῖς βασιλίσσαις ἤρκεσεν ἄν. οὗτος ὑπέρμεγας γεγονὼς, καὶ πλεῖστον δυνηθεὶς, ὡς καὶ ὑπὲρ τὸν Σεβῆρον αὐτὸν, ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ Ἀντωνίνου ἐπιβουλευθεὶς ἐσφάγη, καὶ ἄνωθεν ἐς ὁδόν τινα ἐρρίφη. οἱ δὲ τοῦ Σεβήρου παῖδες Ἀντωνῖνος καὶ Γέτας, ὥσπερ τινὰ παιδαγωγὸν τὸν Πλαυτιανὸν ἀποσεσεισμένοι, ἔπραττον μετ' ἀδείας χεῖρον.

περὶ τοῦ ἀρχιλῃστοῦ φονέως.

τότε καὶ Βούλλας Φῆλιξ Ἰταλὸς ἀνὴρ, λῃστήριον συστησάμενος ἑξακοσίων ἀνδρῶν, ἐλῄζετο τὴν Ἰταλίαν ἐπ' ἔτη δύο. πολλῶν δὲ φιλοτιμουμένων κατασχεῖν αὐτὸν, ὁ δὲ οὐχ ἡλίσκετο, δυσμαθῶς δὲ τρόπων πολλῶν τοὺς αὐτὸν διώκοντας κατασοφιζόμενος. ἓν γοῦν εἰς ὑπόδειγμα τῶν ἄλλων ἐρῶ μέν. ἑκατοντάρχου παρὰ Σεβήρου πεμφθέντος λῃστεῦσαι αὐτὸν, αὐτὸς ἐκείνῳ προσῆλθε δ' ἑαυτοῦ ὡς ἄλλος τις, καὶ διεβεβαιώσατο, εἰ ἕψοιτο παραδώσειν αὐτῷ τὸν λῃστήν. τοῦ δὲ πεισθέντος, ἐς λοχώδη τόπον ἀπαγαγὼν αὐτὸν, ῥᾳδίως συνέλαβεν. εἶτα ἐπὶ βήματος καθίσας, ὡς δῆθεν ἄρχων τοῦ λῃστηρίου, μετακαλεσάμενος τὸν ἑκατόνταρχον, τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἀπεξύρησε, καὶ ἀφῆκεν αὐτὸν, εἰπών· ἄγγελλε τοῖς δεσπόταις σου, ὅτι τοὺς δούλους ὑμῶν τρέφετε, ἵνα μὴ λῃστεύωσι. πολλοὺς γὰρ τῶν καισαρείων εἶχεν αὐτῷ προσχωρήσαντας. ὕστερον μέντοι ἐλήφθη, καὶ θηρίοις ἐδόθη.

ὅτι δὲ τὴν Βρεττανίαν ὁ Σεβῆρος ἐστράτευσε, καὶ περὶ Βρεττανῶν καὶ περὶ τῶν ἐθνῶν αὐτῆς.

Σεβῆρος δὲ ἐς τὴν Βρεττανίαν ἐστράτευσεν, ἵνα μήθ' οἱ παῖδες ἐκδιαιτῶνται αὐτοῦ, μήτε τὰ στρατεύματα ὑπ' ἀργίας ἐκλύωνται. δύο δὲ γένη τῶν Βρεττανῶν εἰσὶ μέγιστα, Καληδόνιοι καὶ Μαιᾶται, καὶ νέμονται ἑκάτεροι ἄγρια ὄρη, καὶ πεδία ἔρημα καὶ ἑλώδη, μήτε πόλεις ἔχοντες, μήτε γεωργοῦντες τὴν γῆν, ἀλλ' ἐκ νομῆς καὶ θήρας καὶ ἀκροδρύων τὰ πρὸς τὸ ζῆν πορίζομενοι. ἰχθῦς γὰρ καίτοι παμπληθεῖς παρὰ τῇ νήσῳ τυγχάνοντας οὐ σιτοῦνται. σκηνοῦνται δ' εἰσὶ, γυμνοί τε ζῶσι καὶ ἀνυπόδητοι, κοιναῖς κεχρημένοι ταῖς γυναιξὶ, καὶ τὰ γεννώμενα πάντα ἐκτρέφοντες. δημοκρατοῦνταί τε καὶ λῃστεύουσι, καὶ στρατεύονται ἐπὶ ἁρμάτων, ἵππους ἔχοντες μικροὺς καὶ ταχεῖς, καὶ πεζοὶ τρέχουσί τε ὀξύτατα. ὅπλοις δὲ κέχρηνται ἀσπίδι τινὶ, καὶ βραχεῖ τινὶ δόρατι καὶ ἐγχειριδίῳ. λιμὸν δὲ καὶ ψῦχος ταλαιπωρούμενοι καὶ ἄλλας κακώσεις φέρουσι, καὶ ἐς τὰ ἕλη καταδυόμενοι καρτεροῦσιν ἐπὶ πλείστας ἡμέρας, μόνην τὴν κεφαλὴν ἔξω τοῦ ὕδατος ἔχοντες, καὶ ἐν ταῖς ὕλαις τρέφονται ταῖς ῥίζαις καὶ τῷ φλοιῷ. σκευάζουσι δὲ καί τι βρῶμα, ἐξ οὗ ὅσον κυάμου μέγεθος ἐμφαγόντες, οὔτε πεινῶσιν οὔτε διψῶσιν. ἡ μὲν οὖν Βρεττανία τοιαύτη τίς ἐστι νῆσος, καὶ ὑπὸ τοιούτων ἡ μὴ ῥωμαίοις ὑποκειμένη τότε ᾠκεῖτο. ἔχομεν γὰρ ταύτης μοῖραν ῥωμαῖοι οὐκ ἐλαττουμένην πολλῷ τοῦ ἡμίσεος, καὶ τὸ μὲν μῆκος τῆς ὅλης νήσου ἐς στάδια ἑπτακισχίλια καὶ ἑκατὸν τριάκοντα δύο ἐκτείνεσθαι λέγεται, τὸ δὲ πλάτος ὡς ἐπίπαν ἐς

ὅσον τὸ μῆκος καὶ τὸ πλάτος τῆς Βρεττανίας.

διχί

eſt: & præ inſatiabili auaritia ab omnibus aliquid flagitans, neq; gentem neq; urbem ullam prætermiſit, quam non ſpoliaret. Vnde omnes ei plura quàm ipſi Seuero dabant. Idem C nobiles Romanos, non pueros duntaxat & adoleſcentes, ſed maritos etiam caſtrauit, ut idem & uiri & eunuchi, & patres inteſtabiles (ut Comici uerbo utar) & caſtrati barbatiq; conſpicerentur. Verùm ante id facinus ingens cetus in Augusti portum delatus eſt, & captus: cuius ſimulacrum in uenationem perlatū, urſos L abſcondiſſe fertur. Plautianus uero filiæ Plautillæ a Seuero Antonino filio deſponſæ, tantum dedit, quantum reginis pluribus ſatis fuiſſet. qui cum ampliſsimus euaſiſſet, adeoq; Seuerum ipſum potentia ſuperaret, inſidijs Antonini generi occiſus, & ex ſuperiore loco in uiā proiectus eſt. Quo tanquā pædagogo amoto, Seueri filij Antoninus & Geta, nullo flagitio abſtinuerunt.

Cetus.

Eo tempore Bulla Felix, homo Italus, DC latronibus coactis, Italiam per biennium infeſtauit. & quamuis multi eum comprehendere ſtuderent, tamen uarijs ſubinde rationibus magnaq; ſolertia perſequentes eludens, non capiebatur. cuius hoc ſpecimen eſto. Centurionem Seueri iuſſu ſibi inſidiantē, ipſe quaſi alius eſſet, acceſsit, latronem ei ſe traditurum, ſi ſequeretur, pollicens: & hominem uerum id eſſe putantem, in locum inſidiarum perductum, facilè cœpit. Deinde pro tribunali ſedens, ut dux latronum centurionem capite raſo cum his uerbis dimiſit: Nuncia domino tuo, ita ſeruos ueſtros alendos eſſe, ne latrocinētur. Multi enim Cæſariani ſe ad eum contulerant. Pòſt tamen captus, et beſtijs obiectus eſt.

Bulla Felix latro.

Seuerus autē expeditionem in Britanniam ſuſcepit, ne & filij luxu corrumperentur, & legiones ocio remollescerent. Sunt autem duæ gentes Britannicæ maximæ, Calydonij & Mæatæ, utriq; aſperos montes & campos incultos ac paluſtres incolentes, neq; urbes habent, neq; terrā colunt: ſed ex paſtu, uenatione, fructibus arborū uictitant. Piſcibus enim, quamuis abundet inſula, non ueſcuntur: in tabernaculis habitant, nudi & ſine calceis degunt, mulieribus promiſcuè utuntur, infantes omnes educant. Republica populari utuntur, & latrocinantur, in curribus militant, equos habent paruos & celeres: ipſi quoque celerrimè curſitant. Arma ſunt, clypeus, breuis haſta, & pugio. ærumnas famis, frigoris, aliasq; uexationes tolerant. Paludes ſubeūt, & in ijs per dies complures morantur, ſolis capitibus ex aquis eminentes, & in ſyluis, radicibus & corticibus ſe ſuſtentant. Parant etiam quoddam edulij genus, de quo ſi fabæ magnitudine guſtarint, neq; ſitiunt, neq; eſuriunt. Talis igitur inſula Britannia erat: & quatenus eam Romani non tenebant, à talibus hominibus incolebatur. Nam partē eius Romani, ſemiſſe haud multo minorē, obtinebant. Longitudo eius ad VII millia CXXXII extendi, in latitudinem

Britannia. Calydonij. Meatæ.

Seueri in Britannia obitus. bis mille CCC ferè ſtadia patêre dicitur. alicubi etiam anguſtior. Seuerus igitur totius inſulæ potiri cupiens, in Calydoniam impreſsione facta, occupatus fuit non pugnādo (neq; enim hoſtilem aciē uidit) ſed ſuccidendis ſyluis, & mōtibus complanandis. Eius uerò milites palantes, per inſidias occidebantur, eoq; pacto multa millia perierunt. Ac Britannos quidē ad deditionem compulit. *Antonini improbitas* Antonini autem filij luxus & immodeſtia, ſe fratrem, ſi poſſet, occiſurum haud diſsimulantis, ſolicitudinē ei attulit. quin patri etiam inſidiās, bis deprehenſus, grauiores pœnas non dedit. Nam pater ei* Pappiano & Caſtore præſentibus (erat autem Caſtor ſeruus eius, uir optimus & integerrimus) enſe in medium poſito, illud duntaxat dixit: Si me occiſurus es, hic me conficito, non inſpectantib. omnibus. ſin tuis manibus me occidere dubitas, Pappianū præfectū prætorio id facere iubeto. Neq; enim tibi, cum ſis imperator, nō parebis. Cum Britāni defeciſſent, in ipſo belli apparatu ex morbo in inſula deceſsit, morte (ut aiunt) ab Antonino accelerata. Sed priuſq; expiraret, filijs mandaſſe fert, ut cōcordes eſſent, milites ditarent, cæteros non negligerēt. Imperauit annos XVI, menſes VIII, dies III. Vixit annos LXV, menſes IX, dies XX. *Seueri uitæ ratio.* Eius uitæ ratio huiuſmodi fuit. In pace, noctu agebat aliquid ſub diluculū. Deinde ambulando ea mandabat, & audiebat, quæ ad imperiū pertinebant: atq; ita ius dicebat uſq; ad meridiem, niſi magnum feſtum eſſet, aſſeſſoribus ſententię liberè dicendę poteſtate data. Poſt hæc equitabat. Deinde lauabat, prādebat, meridiabat. Expergefactus reliqua negocia peragebat, & inter deambulandū græcis et latinis diſciplinis uacabat. Veſperi denuò lauabat & cœnabat. Diebus ſummè neceſſarijs conuiuia publica frequentabat. Mota ſub eius imperio perſecutione cōtra pios, multi fortiter obito certamine, martyrij coronam meruerunt. *Leonides. Origenes.* Tum etiam Leonides, Origenis pater, captus, et poſt alia ſupplicia obtruncatus, filiū admodū paruum reliquit: qui puer adhuc martyrij cupidus fuiſſe perhibetͬ. Mater igitur cum eum uerbis fruſtra à ſententia deducere conaretͬ, ueſtib. omnibus occultatis, effecit ut uel inuitus maneret domi. Cum autem egredi non poſſet, patrem per literas ad martyrium eſt cohortatus, inter cætera his etiam uerbis poſitis: » Perſeuerato, » neque noſtri cauſa mutaris ſententiam. In pueritia ſacrarum literarū ſtudium patris iuſſu cum liberalibus diſciplinis coniunxit: neq; diuina oracula obiter legit, ſed ad reconditā doctrinā penetrare ſtuduit, patri frequentib. interrogationibus moleſtus. qui cū eius curioſitatē uerbis obiurgaret, reuera ingenium mirabatur: & pueri dormientis pectus nudatum, ut ſancti ſpiritus habitationem, ſæpe deoſculabatur, ſibi que talem filium gratulabatur. Poſt martyrium patris inopia laborans, à clariſsima & locuplete

διχίλιά που καὶ τριακόσια, ἔστι δ' ὅπῃ καὶ ἐλάττονα. ὁ δ' οὖν Σεβῆρος πάσης κρατῆσαι τῆς νήσου διανοούμενος, εἰς τὴν Καληδονίαν ἐνέβαλε, καὶ πράγματα εἶχε μήτε μαχόμενος, μήτ' ἐν παρατάξει πολέμιον θεώμενος, ἀλλ' ὑλοτομῶν καὶ τὰ μετέωρα κατασκάπτων. οἱ δὲ αὐτοῦ στρατιῶται σκιδνάμενοι ἐκινδύνευον ἐπιβουλευόμενοι, καὶ πολλαὶ χιλιάδες ἀπώλοντο. τέως μέν τοι εἰς ὁμολογίαν τοὺς Βρεττανοὺς ἐλθεῖν κατηνάγκασε. φροντίδα δὲ αὐτῷ ὁ Ἀντωνῖνος ὁ υἱὸς παρέβαλεν ἀκολάστως βιοὺς, καὶ δῆλος ὢν, εἰ δυνηθείη, τὸν ἀδελφὸν διαχειρισόμενος· καὶ αὐτῷ δὲ τῷ πατρὶ ἐπιβουλεύων, καὶ ἐπιφωραθεὶς δὶς, ἀλλ' οὐ δίκην ἔπαθεν ὁ Ἀντωνῖνος πρὸς τοῦ πατρός. καλέσας δὲ αὐτὸν καὶ τὸν * Παπιανὸν, καὶ τὸν Κάστορα (δοῦλος δ' ἦν ὁ Κάστωρ αὐτοῦ, ἄριστος ἀνὴρ καὶ πιστότατος) καὶ ξίφος εἰς τὸ μέσον θέμενος, ἔφη πρὸς τὸν υἱὸν, εἰ ἀποκτεῖναί με θέλεις, ἐνταῦθά με κατάχρησαι, καὶ μὴ πάντων ὁρώντων. εἰ δ' αὐτόχειρ μου γενέσθαι ὀκνεῖς, κέλευσον τῷ Παπιανῷ τῷ ἐπάρχῳ, ἵνα με διαχρήσηται· οὐ γὰρ ἀπειθήσει σοι αὐτοκράτορι ὄντι. ἀποστάντων δὲ αὖθις τῶν Βρεττανῶν, ἡτοιμάζετο ὡς πολεμήσων αὐτοῖς. ἐν δὲ τῷ μεταξὺ κατὰ τὴν νῆσον διάγων, ἀπήλλαξε νοσῶν, καὶ τοῦ Ἀντωνίνου ὡς λέγεται συνεργασαμένου πρὸς τοῦτο. πρὶν δὲ τελευτῆσαι, λέγεται αὐτὸν τοῖς παισὶν εἰπεῖν· ὁμονοεῖτε, τοὺς στρατιώτας πλουτίζετε, τῶν ἄλλων μὴ ἀμελεῖτε. ἦρξε δὲ ἑπτακαίδεκα ἔτη, καὶ μῆνας ὀκτὼ, ἐφ' ἡμέραις τρισί, βιώσας τὸ σύμπαν ἔτη ἑξήκοντα καὶ πέντε, καὶ μῆνας ἐννέα, καὶ ἡμέρας ἐννέα καὶ εἴκοσι. τοιαύτη δὲ ἦν αὐτῷ ἡ διαγωγὴ ἐν εἰρήνης καιρῷ· ἔπραττέ τι νύκτωρ ὑπὸ τὸν ὄρθρον· εἶτα ἐβάδιζε λέγων καὶ ἀκούων τὰ τῇ ἀρχῇ πρόσφορα, καὶ οὕτως ἐδίκαζεν ἕως τῆς μεσημβρίας, εἰ μή τις μεγάλη ἦν ἑορτὴ, καὶ τοῖς συνδικάζουσι παῤῥησίαν ἐδίδου· καὶ μετὰ τοῦτο ἵππευεν, εἶτ' ἐλούετο, ἠρίστα τε καὶ ἐκάθευδε, καὶ ἀναστὰς τὰ λοιπὰ προσδιῴκει, καὶ λόγοις ὡμίλει ἐν τῷ περιπάτῳ Λατίνοις τε καὶ Ἑλληνικοῖς, καὶ πρὸς ἑσπέραν ἐλούετο αὖθις καὶ ἐδείπνει· καὶ ἐν ταῖς πάνυ ἀναγκαίαις ἡμέραις τὰ πολυτελῆ δεῖπνα συνεκρότει. ἐπὶ τούτου διωγμοῦ κινηθέντος κατὰ τῶν εὐσεβῶν, πολλοὶ μὲν ἠνδρίσαντο, καὶ μαρτυρίου στεφάνους ἤραντο. τότε δὲ καὶ Λεωνίδης ὁ πατὴρ Ὠριγένους κατασχεθεὶς, καὶ ἐφ' ἑτέραις τιμωρίαις τέλος τὴν κεφαλὴν ἐκτμηθεὶς, νέον κομιδῆ καταλέλοιπε τὸν παῖδα, ὃς ἔτι παῖς ὢν ὀργᾶν πρὸς τὸ μαρτύριον λέγεται. ἡ δέ γε μήτηρ αὐτοῦ λόγοις πρότερον ἐπειρᾶτο τὸν υἱὸν ἀπείργειν τοῦ ἐγχειρήματος. ὡς δ' οὐκ ἔπειθε, τὴν ἐσθῆτα πᾶσαν ἀφείλετο, καὶ οὕτως οἴκοι μένειν καὶ ἄκοντα παρεσκεύασεν. ὁ δ' ἀπρόϊτος ὢν, ἐπιστέλλει τῷ πατρὶ καθειργμένῳ, ἐπαλείφων ἐκεῖνον πρὸς τὸ μαρτύριον, πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ταῦτα γράψας, ἐπέχε, μὴ δι' ἡμᾶς ἄλλο τι φρονήσῃς. παῖς δ' ἔτι τυγχάνων, καὶ τὴν ἐγκύκλιον μετιὼν παιδείαν, καὶ ταῖς θείαις γραφαῖς ἐνησχόλητο, τοῦτο τοῦ πατρὸς ἐπιτάσσοντος. ὁ δ' οὐχ ὡς ἔτυχε τοῖς λόγοις τοῖς ἱεροῖς ἐξ ἐπιπολῆς ἐνετύγχανεν, ἀλλὰ καὶ βαθυτέρας ἥπτετο θεωρίας, καὶ ἐρωτῶν συνεχῶς τὸν πατέρα, πράγματα παρεῖχεν αὐτῷ. ἐκεῖνος δὲ λόγῳ μὲν ἐπέπληττε τὸν παῖδα τῆς πολυπραγμοσύνης, τῇ δ' ἀληθείᾳ τὴν αὐτοῦ διάνοιαν ἐξεπλήττετο· καὶ ηὐχαρίστει τῷ θεῷ ἠξιωμένος, γυμνοῦ τὰ στέρνα πολλάκις τούτου, καὶ κατησπάζετο ὡς θείου πνεύματος οἰκητήριον, καὶ τῆς εὐτεκνίας ἑαυτὸν ἐμακάριζε. τοῦ δὲ πατρὸς αὐτῷ μαρτυρίῳ τελειωθέντος, ἐπειρᾶτο τῆς ἀναγκαίας ἐνδείας. προσληφθεὶς δὲ παρά τινος γυναικὸς

[illegible] αὐτὸν [illegible] τῷ πατρὶ [illegible]

[illegible]

περὶ ὠριγένους.

καὶ

κὸς τῶν ἐπιφανεστάτων ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἣ καὶ πλούτῳ ἦν δεξιά, ἀλλά τις ἀνὴρ Ἀντιοχεὺς εἰς θετοῦ τάξιν αὐτῇ εἰσεποιεῖτο, Παῦλος τὸ ὄνομα, εἷς τις τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ αἱρεσιωτῶν, ἐφ᾽ ὃν πλῆθος καθ᾽ ἑκάστην ἀθροιζόμενον (ἐδόκει γὰρ ἱκανὸς ἐν λόγοις) ἐξ ἀνάγκης συνὼν αὐτῷ ὁ Ὠριγένης, οὐδέποτε αὐτῷ συνίστατο κατὰ τὴν εὐχήν, ὡς ἱστόρηται, βδελυττόμενος τὸν ἄνδρα ὡς μὴ ὀρθόδοξον. ὀκτωκαίδεκα δ᾽ ἐτῶν γεγονώς, τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κατηχητικῆς προέστη διδασκαλίας, καὶ σὺν τοῖς ἀθλοῦσι τὰς ἐπιτροπὰς πρὸς τὴν ἄθλησιν, καὶ ἐπιστὰς τῇ ἐπὶ θάνατον τῶν μαρτύρων καὶ ἐπιθαρρύνων, ὡς καὶ πολλάκις αὐτῷ σὺν δήμοις ἐπιμανῆναι, ἐξ ἐκ θείας ῥοπῆς διαδιδράσκειν. οὐ λόγῳ δὲ μόνῳ μέγας ἦν ὁ ἀνήρ, ἀλλὰ καὶ βίον διεβίω φιλόσοφον, καὶ τῷ λόγῳ συνᾴδοντα. οὔτε γὰρ δεύτερον ἔχειν χιτῶνα ἱστόρηται, οὔθ᾽ ὑποδεῖσθαι σὺν ποσὶ δίκας ἐπ᾽ ἔτεσι πλείοσιν, οὔτ᾽ οἴνῳ κεχρῆσθαι, οὔτε τροφὴν πλὴν τῆς ἀναγκαίας προσίεσθαι. ὡς δὲ ὁ Εὐσέβιος ἱστορεῖ, ὅτι δι᾽ ὑπερβολὴν σωφροσύνης καὶ ἀπέκοψε τὰ παιδογόνα μόρια αὐτὸς ἑαυτοῦ· ἄλλοι δέ φασι μὴ ἐκτεμεῖν αὐτὸν ταῦτα, πόαν δέ τινα τούτοις ἐπενεγκεῖν, ἐξ ἧς νεκρωθῆναι ταῦτα συνέβη τρόπον, ὡς καὶ νεκροῖς ἐοικέναι. ἀφίκετο δὲ καὶ εἰς Ῥώμην, Ζεφυρίνου τῆς ἐν αὐτῇ ἐκκλησίας προϊσταμένου. εἶτ᾽ αὖθις ἐπανῆλθεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν. ἐξήγετο δὲ τὰ ἑβραϊκά, καὶ τὴν ἑβραΐδα διάλεκτον ἐκμαθών, καὶ τὰς παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις οὔσας γραφὰς ἑβραϊκοῖς στοιχείοις κειμένας τε καὶ ἄλλων, καὶ τῶν ταύτας ἑρμηνευσάντων συναγαγὼν τὰ συγγράμματα, τῶν ἑβδομήκοντα δύο δηλαδή, τοῦ τε Ἀκύλα καὶ τοῦ Συμμάχου, καὶ τοῦ Θεοδοτίωνος, καὶ δύο ἄλλων ἀνωνύμων ἑρμηνέων (ἀγνοοῦνται γὰρ τὰ ἐκείνων ὀνόματα) ἐφιλοπόνησε τὰ τῶν ἑξαπλῶν λεγομένων συγγράμματα. ἐν δὲ τοῖς ψαλμοῖς καὶ ἑβδόμης μέμνηται ἑρμηνείας, ὡς ἐν Ἱεριχοῖ εὑρημένης. ἰδιαίτατα δὲ τὴν Ἀκύλα καὶ Συμμάχου καὶ Θεοδοτίωνος ἔκδοσιν μετά γε τῆς τῶν ἑβδομήκοντα καὶ δύο παραθείς, τὰ λεγόμενα τετραπλᾶ παραδέδωκε. Δημητρίου μὲν, οὗ ὁ λόγος ἐμνήσθη, τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐκκλησίας προστάντος, θανόντος, Ἡρακλᾶς τῆς ἐπισκοπῆς ἀξιοῦται, φοιτητὴς Ὠριγένους γενόμενος. τῆς δ᾽ ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκκλησίας προΐστατο Νάρκισσος, ἀνὴρ θαυματοποιός, ὃς ψευδῶς παρά τινων κατηγορηθείς, δραμὼν εἰς ἀναχώρησιν, διέδρα λαθών, καὶ ἐν ἐρημίαις ηὐλίζετο ἀγνοούμενος. τῆς δ᾽ ἀναχωρήσεως αὐτοῦ ἐπιγενομένης Δῖος, μεθ᾽ ὃν προχειρίζεται Γερμανίων, εἶτα Γόρδιος· ἐφ᾽ οὗ ἐπανελθὼν αὖθις ὁ Νάρκισσος, ὑπὸ τῶν πιστῶν ἐπὶ τὴν προστασίαν παρεκαλεῖτο. μὴ δυναμένου δὲ τοῦ Ναρκίσσου διὰ γῆρας βαθὺ λειτουργεῖν, Ἀλέξανδρος διαπρέψας πρότερον τῇ διὰ Χριστὸν ὁμολογίᾳ, τότε δὲ ἐπισκοπῆς ἐν τῇ τῶν Καππαδοκῶν χώρᾳ ἠξιωμένος, ἐξ ἀποκαλύψεως προσελήφθη παρὰ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πιστῶν, ἅμα τῷ Ναρκίσσῳ διέπειν τὰ τῆς ἐκκλησίας. ἐν δὲ τῇ Ἀντιοχέων ἐκκλησίᾳ Σαραπίωνος ἀναπαυσαμένου, Ἀσκληπιάδης τὴν ἐπισκοπὴν παραλαμβάνει, οὗ καὶ ὑπομνήματα σώζεσθαί φησιν ὁ Εὐσέβιος. ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτως.

τίνα ἐστὶ τὰ ἑξαπλᾶ ὠριγένους.

περὶ τετραπλῶν.

ΑΝΤΩΝΙΝΟΥ ΜΟΝΑΡΧΙΑ, ΟΣ ΚΑΙ Καράκαλλος ὠνομάσθη.

Ἀντωνῖνος δὲ ἐδόκει μὲν κοινωνὸν ποιεῖσθαι τῆς ἀρχῆς Γέταν τὸν ἀδελφόν, τῇ δ᾽ ἀληθείᾳ μόναρχος ἦν. καὶ τοῖς μὲν πολεμίοις τῶν Βρεττανῶν αὐτίκα ἐσπείσατο, τῆς τε χώρας αὐτοῖς καὶ τῶν φρουρίων ἐκστάς, τὸν δὲ ἔπαρχον τὸν Παπιανὸν με-

τέστησε

quadam Alexandrina matrona ſuſceptus eſt, quæ Antiochenum Paulum ex hæreticis Alexandrinis unum ſibi adoptarat. ad quē enim ob eloquentiæ opinionem indies turba confluerei, Origenes neceſſario illi familiaris, nunquam precātī aſtitiſſe fert, peruerſam hominis opinionē abominatus. Annos XVIII natus, inſtituendis Chriſtianæ religioois tironibus præfuit: et martyres cum ad mortem raperētur comitans, atque ad certamen fortiter obeundum cohortās, carnifices ſæpius contra ſe concitatos diuina ope effugit. Neque uerò doctrina duntaxat excellint, ſed & uitam philoſopho dignam, doctrinæque conſentaneam egit. Neque enim duas habuiſſe tunicas, neque calceis pluribus annis uſus eſſe, & uino abſtinuiſſe, neque cibum niſi neceſſarium cæpiſſe fertur. Ac, ut narrat Euſebius, caſtitatis amore genitales ſibi partes ipſe præcidit. Verùm alij non præciſas illas, ſed adhibita herba ita emarcuiſſe ferunt, ut mortuæ eſſe uiderentur. Zephirino pontifice Romam profectus eſt. inde Alexandriam reuerſus, Hebraico ſermone cognito, ſcripta Hebræorum enarrauit: eaque literis Hebraicis exarata, adiunctis interpretationibus, uidelicet ſeptuagintaduorum, Aquilæ, Symmachi, Theodotionis, & duorum aliorum interpretum, quorum nomina ignorantur, commentaria quæ Hexapla, quaſi Sextuplicia dicas, elaborauit. In Pſalmis uerò etiam ſeptimæ interpretationis meminit, Hierichuote repertæ. Aquilæ uerò, Symmachi & Theodotionis editione rectiſsimè cum ſeptuagintaduorum interpretatione comparata, Commentaria Tetrapla, hoc eſt, quadruplicia compoſuit. Demetrio, quem ſuprà eccleſiæ Alexandrinæ præfuiſſe memini, defuncto, Heraclas Origenis auditor, pontifex eſt delectus. Hieroſolymitanæ Eccleſiæ præfuit Narciſſus, uir miraculis clarus, & uitæ ſolitariæ amans: qui cum ob falſam criminationem clàm profugiſſet, atque in deſertis latêret, in eius locum Dius introducitur. Poſt eum deſignatur Germanio. inde Gordius: ſub quo Narciſſus in urbē reuerſus cum Eccleſiæ miniſteria, ad quā gubernandam à fidelibus uocabaī, obire præ ſenio non poſſet, Alexander pridem confeſsione Chriſti inclytus, tum uerò in Cappadocia epiſcopus, ex reuelatione à fidelib. Hieroſolymitanis accerſitus eſt, ut unà cū Narciſſo Eccleſiam adminiſtraret. Serapione defuncto, Antiochenæ Eccleſiæ factus eſt Aſclepiades epiſcopus, cuius commentarios extare narrat Euſebius. Atque hæc hactenus.

Paulus Antiochenus hæreticus.

Origenis Hexapla & Tetrapla.

Epiſcoporum catalogus.

Antonini Caracallæ Imperium.

ANtoninus etſi poteſtatem cum fratre Geta cōmunicare uidebatur, tamen reuera ſolus dominabatur: & cum Britannis hoſtibus ſtatim pace facta, agris & caſtellis cedēs: Papiniano præfecto prætorio magiſtratum ab-

Antonini graſſationes & fratricidium.

Antonini mores. dem poſtulatis, de nullo pœnas ſumpſit. negauit enim à talibus operib. imperiũ ſibi eſſe auſpicandum, & per omne tempus iuſtus & clemens permanſit. & ſubditis omnib. atq; adeò Chriſtianis etiam minimè grauis; quos adeò non malè tractabat, ut etiam ueneraretur. Fertur autem ad rem attentus fuiſſe, ac ne minima quidẽ neglexiſſe: qua de cauſa ut ſordidus eſt deriſus. nec tamen à ſubditis pecuniã exegit. Nam cum aliquando bellis urgentibus pecunia egeret: nec uectigal nouum excogitauit, nec à quoquã poſtulare pecuniam uoluit, ſed omnibus regiæ ornamentis & uxoris ſuæ mũdo muliebri in foro uænum expoſitis, pecuniã coactam militibus dedit. Victis autem hoſtibus longè maiore parta, per præconem edici iuſsit, qui imperatoria inſtrumenta reſtituere uellent, ijs precium redditum iri. ac nõ nulli id fecerunt: ſed eorum qui recuſarunt, qui plures fuere, neminem coegit. Huius lex eſſe fertur, ut parentes liberorum, qui inteſtati decedant, hæredes ſint: & qui teſtamento facto orbi decedant, neceſſariò legitimam partem parentibus relinquant. Eo imperante horribili terræmotu complures Bithyniæ & Helleſponti urbes conciderunt. Sed Cyzicus in primis eſt afflicta: in qua etiam celebre illud templum corruit, cuius columnæ ex unico ſaxo quatuor orgyas craſſæ, in altitudinem L cubitorum aſſurrexiſſe perhibentur: quod ſi cui incredibile uidebitur, is cætera etiam eius operis omnia mirabilia fuiſſe cogitet. In hoc Imperatore illud etiam celebratur, quòd Senatuſconſultum Iulij Cæſaris iuſſu factum cremauit, quo edicebatur, ne cui teſtamenti factio eſſet, niſi certã partem ærario legaret. Vnde moris eſt ad hoc uſque tempus inſcribi teſtamentis, Hoc Imperatorio fiſco relinquo. Deceſsit Antoninus Pius ſenex, morte ſomno leniſsimo haud abſimili, anno Imperij XXIIII. Huius primo anno Teleſphorus Romæ epiſcopus, undecimo anno miniſterij ſui, martyrij corona inſignitus, ut Irenæus narrat, felicem exitum ſortitus eſt, Hygino in Romanam ſedem collocato, ſub quo Valentinianus hæreticus extitit, & Cerdo ſectæ Marcionis autor. Hygino poſt quartũ põtificatus annum defuncto, Pius Romanæ eccleſiæ, Alexãdrinæ Marcus eſt præfectus, poſt Eumenem pontificatu annis XIII functum. Marco etiam poſt decennium mortuo, Celadius miniſterium ſuſcepit. Pio Romæ poſt annos XV epiſcopatus defuncto, ſuceſsit Anicetus: quo tempore Iuſtinus etiam martyr & philoſophus, ueræ doctrinæ aſſertor, floruit. Is & librum contra Marcionem edidit, & ad Antoninum Pium defenſionem Chriſtianorum ſcripſit: qua Imperator impulſus, decreto ad ciuitates Aſianas miſſo cauit, ne quis Chriſtianos propter religionẽ ſupplicio afficeret. quòd ſi quis eo nomine accuſaretur, reum abſoluendum, accuſatorem mulctandum eſſe.

Lex de hereditatibus.

Cyzicenũ templum.

Epiſcoporũ ſucceſſiones.

Valentinianus.

Cerdo.

Marcion.

Iuſtinus martyr.

τοῖς εἰς σφαγὰς ἐξητάθησαν. ὁ δὲ εὐλογίᾳ ἐκόλασε, φάμενος, ὡς οὐ δέοι μὲν ἐκ τοιούτων ἔργων τῆς προστασίας ὑμῶν ἄρξασθαι. γέγονε δὲ καὶ δι᾽ ὅλης αὐτοῦ τῆς ἀρχῆς καὶ δίκαιος καὶ χρηστός, καὶ πᾶσι τοῖς ὑπηκόοις ἀνεπαχθής, καὶ αὐτοῖς δὲ χριστιανοῖς. οὐ μόνον γὰρ οὐκ ἐκάκου αὐτούς, ἀλλὰ μὴν καὶ αἰδοῦς ἠξίου. λέγεται δὲ ζητητικὸς γενέσθαι, καὶ περὶ μικρῶν ἀκριβολογούμενος, ὅθεν αὐτὸν κυμινοπρίστην ἐκάλουν οἱ σκώπτοντες. οὐ μὴν διὰ τοῦτο ἐκ τῶν ὑπηκόων ἐχρηματίζετο, ἀλλ᾽ ἐν χρείᾳ ποτὲ γεγονὼς ἀργυρίου, πολέμων ἐπικειμένων, οὔτε τέλος καινὸν ἐπενόησεν, οὔτ᾽ αἰτῆσαί τινα ἠθέλησε χρήματα, ἀλλ᾽ ἐν τῇ ἀγορᾷ πάντα τὰ ἐν τοῖς βασιλείοις κειμήλια θέμενος, καὶ εἴ τι πρὸς κόσμον ἦν τῇ αὐτοῦ γαμετῇ, ἐντεῦθεν ταῦτα τῷ βουλομένῳ προέπρατο· ὅθεν ἀθροίσας ἀργύρια, τοῖς στρατιώταις δίδωσι. καὶ νικήσας τὸν πόλεμον, ἐκτήσατο πλεῖστα· καὶ κήρυγμα ἐξέθετο, τὸν βουλόμενον ἐκ τῶν ὠνησαμένων τὰ κτήματα τὰ βασιλικὰ ἀναδιδόναι τὸ ὠνηθέν, καὶ λαμβάνειν τὸ τίμημα. καί τινες μὲν τοῦτο ἐποίησαν, οἱ δὲ πλείους οὐκ ἠθέλησαν, καὶ οὐδένα ἀναδοῦναι τὸ κτηθὲν αὐτῷ ἐβιάσατο. τούτου λέγεται νομοθέτημα εἶναι, τὸ τῶν τέκνων ἀδιαθέτων τελευτώντων κληρονόμους ἀναφαίνεσθαι τοὺς γονεῖς, τὸ δὲ διατιθεμένοις τοῖς παισὶν ἐν ἀπαιδίᾳ, ἀνάγκην εἶναι τὸ νόμιμον μέρος τοῖς γονεῦσι καταλιμπάνειν. ἐπὶ τούτου κλόνος τῆς γῆς συνέβη φρικώδης περὶ τὴν Βιθυνίαν καὶ τὸν Ἑλλήσποντον, ὑφ᾽ οὗ περ πλεῖσται πόλεις κατέπεσον, μάλιστα δὲ ἡ Κύζικος ἔπαθεν· ὅτι καὶ ὁ ἐν αὐτῇ περιβόητος κατέπεσε ναός, οὗ λέγονται τετράοργυιοι τὸ πάχος εἶναι οἱ κίονες, τὸ δὲ ὕψος αἴρεσθαι μέχρι πεντήκοντα πηχῶν, ἐκ λίθου συνεστῶτες ἑνός, εἰ τῷ ταῦτα μὴ ἄπιστα δόξειε· καὶ τἆλλα δὲ τοῦ ἔργου ἐκείνου θαυμάσια ξυμπάντα. περὶ τούτου τοῦ αὐτοκράτορος ᾄδεται, ὅτι καὶ τὸ τῆς συγκλήτου κατέκαυσε ψήφισμα, ὃ κατ᾽ ἐντολὴν τοῦ Ἰουλίου ἐγεγόνει Καίσαρος, τὸ μηδενὶ ἐφεῖσθαι διαθήκην ποιεῖν, εἰ μὴ μέρος ἀφωρισμένον τῷ κοινῷ καταλείψει ταμείῳ. ὅθεν νομίζεται καὶ μέχρι τοῦ νῦν ταῖς διαθήκαις ἐγγράφεσθαι, ὅτι καὶ τῷ βασιλικῷ ταμείῳ καταλιμπάνω τόδε. ἀπεβίω δὲ ὁ Εὐσεβὴς Ἀντωνῖνος γηραιός, θανάτῳ ὕπνῳ ἐοικότι μαλακωτάτῳ, μοναρχήσας ἐνιαυτοὺς σὺν τέσσαρσιν εἴκοσι. τούτου δὲ πρώτῳ ἔτει Τελεσφόρος ὁ Ῥώμης ἐπίσκοπος ἐνδέκατον ἔτος ἀνύσας ἐν τῇ λειτουργίᾳ, καὶ μαρτυρίῳ τετιμηθείς (ὡς Εἰρηναῖος ἱστόρησε) τέλος μακάριον εὕρατο, καὶ ἐνιδρύθη εἰς τὸν τῆς Ῥώμης θρόνον Ὑγῖνος. ἐφ᾽ οὗ Οὐαλεντινιανὸς αἱρεσιάρχης ἐγένετο, καὶ Κέρδων τῆς τῶν Μαρκιωνιτῶν αἱρέσεως ἀρχηγός. Ὑγίνου δὲ μετὰ τὸ τέταρτον ἔτος τοῦ Ῥώμης ἀρχιερατεῦσαι ἐκλιπόντος τὸν βίον, Πῖος τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας προΐστη. τῆς δ᾽ Ἀλεξανδρέων Μάρκος ἡγεῖτο, μετὰ Εὐμένη τρισκαιδέκατον ἔτος ἀνύσαντα ἐν τῇ ἀρχιερωσύνῃ. καὶ τοῦ Μάρκου μετὰ δεκαετίαν μεταχωρήσαντος πρὸς ἑτέραν ζωήν, Κελάδιον τὴν λειτουργίαν περιέλαβε. κἀν τῇ Ῥώμῃ τοῦ Πίου ἐκλελοιπότος πεντεκαιδεκάτῳ ἐνιαυτῷ τῆς ἐπισκοπῆς, αὐτίκα τίθεται Ἀνίκητος. ὅτι καὶ ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς ἤκμαζεν Ἰουστῖνος, τῷ ὀρθῷ λόγῳ ὑπεραγωνιζόμενος, ὃς καὶ κατὰ Μαρκίωνος ἐξέδοτο σύγγραμμα, καὶ πρὸς τὸν Εὐσεβῆ Ἀντωνῖνον ἀπολογίαν ὑπὲρ χριστιανῶν συνεγράψατο. ὅθεν ὁ αὐτοκράτωρ οὕτως ὁρμηθείς, δόγμα δὲ κοινὸν τῆς Ἀσίας ἐπέσταλε, μηδένα χριστιανὸν διὰ τὴν θρησκείαν κολάζεσθαι· ἀλλὰ κἄν τις ὑπό του διὰ ταύτην κατηγοροῖτο, τὸν μὲν κατηγορούμενον ἀπολύεσθαι, τὸν δὲ κατήγορον δίκης ὑπόδικον γίνεσθαι. ταῦτα συνέβη ἐπὶ τοῦ Εὐσεβοῦς.

νομοθεσία αὐτ.

τελευτὴ ἀντωνίνου.

περὶ ἐπισκόπων.

περὶ ἰουστίνου τοῦ φιλοσόφου καὶ μάρτυρος.

ὅτι δόγμα ἐξεδόθη ... μὴ χριστιανοὺς διὰ τὴν πίστιν κολάζεσθαι.

M. VA- ΑΥΤΑΡ-

ΑΥΤΑΡΧΙΑ ΜΑΡΚΟΥ ἈΝΤΩΝΙ-νου τοῦ φιλοσόφου.

Μετὰ δὲ τὴν τελευτὴν αὐτοῦ, μάρκος αὐρήλιος ἀντωνῖνος εἰσποιητὸς αὐτῷ γεγονώς, ὡς ἱστόρηται, τὴν αὐταρχίαν ἐδέξατο, καὶ αὐτίκα κοινωνὸν τοῦ κράτους πεποίηκε λούκιον βῆρον κόμοδον, λουκίου τοῦ κομόδου υἱόν. ἦν μὲν γὰρ ὁ μάρκος καὶ ἀσθενὴς τὸ σῶμα, ἐσχόλαζε δὲ καὶ λόγοις οὕτως, ὥστε καὶ αὐτοκράτωρ γενόμενος οὐκ ᾐδεῖτο εἰς διδασκάλου φοιτᾶν, ἀλλὰ καὶ σέξτῳ συνεφιλοσόφει τῷ βοιωτῷ, καὶ ἑρμογένει τῷ ῥήτορι προσωμίλησε, μᾶλλον δὲ αὐτὸς προσέκειτο τῶν στωϊκῶν. ὁ δέ γε λούκιος νεώτερος ὤν, καὶ πρὸς πόνους ἔρρωτο, καὶ ἐπεφύκει πρὸς στρατιωτικὴν μεταχείρισιν. ὅθεν τῇ θυγατρὶ λουκίλλῃ αὐτὸν ὁ μάρκος συνάψας, αὐτῷ τὸν πρὸς πάρθους ἀνέθετο πόλεμον, τοῦ οὐολογαίσου πολλοὺς ῥωμαίων κατατοξεύσαντος, καὶ ὅλον τὸ στρατόπεδον διαφθείραντος, καὶ πολέμιον ῥωμαίοις ἑαυτὸν ἀποφήναντος, καὶ φοβερὸν ὄντα ταῖς συρίαις ταῖς πόλεσιν. εἰς γοῦν ἀντιόχειαν ὁ λούκιος γεγονώς, κασσίῳ τὰ στρατεύματα ἐνεχείρισεν· ὃς τὸν οὐολογαίσου συμβαλὼν, ἥττησέ τε, καὶ μέχρι σελευκείας ἐδίωξε, καὶ ταύτην ἐνέπρησε, καὶ τὰ βασίλεια αὐτοῦ τὰ ἐν κτησιφῶντι κατέσκαψε. τὸν δὲ λούκιον ταῦτα ὄγκον περιεποίει καὶ φρόνημα, ὥστε μετὰ ταῦτα καὶ ἐπιβουλεῦσαι τῷ κηδεστῇ τε καὶ αὐτοκράτορι· πρὶν δέ τι δρᾶσαι, φαρμάκῳ διώλετο. ἐν τούτῳ δ᾽ ὁ κάσσιος τῆς ἀσίας ἁπάσης ἐπίτροπος προκεχείριστο. ὁ δ᾽ αὐτοκράτωρ τοῖς περὶ τὸν ἴστρον βαρβάροις, ἰάζυξί τε καὶ μαρκομάνοις, καὶ ἄλλοτε ἄλλοις χρόνον συχνὸν ἐπολέμησε, τῇ παιονίᾳ κεχρημένος ὁρμητηρίῳ. καὶ οἱ ὑπὲρ τὸν ῥῆνον κελτοὶ ἕως ἰταλίας ἐπήλασαν, ὧν ἐν τοῖς νεκροῖς καὶ γυναικῶν σώματα ὡπλισμένα εὑρέθη. οὕτω δὲ καὶ σωφρόνως καὶ ἐγκρατῶς ἦρχεν, ὥστε ἐν τοιούτοις πολέμοις μήτε τι θωπευτικὸν πρὸς τοὺς στρατιώτας εἰπεῖν, μήτε τι φόβῳ ποιῆσαι. ὅτε δὲ μὴ πολέμοις ἦν σχολάζων, ἐδίκαζε, καὶ τοῖς ῥήτορσι πρὸς ὕδωρ λέγουσι πλεῖον ἐγχεῖσθαι τὸ ὕδωρ ἐκέλευεν, ἵν᾽ ἔχοι πάντοθεν τὸ δίκαιον ἀκριβοῦν. ἦν δὲ καὶ φιλόπονος, ὡς καὶ νυκτὸς δικάζειν· καὶ οὐδὲν ἐν παρέργῳ οὔτ᾽ ἐποίει, οὔτ᾽ ἔγραφεν, οὔτ᾽ ἔλεγε, μὴ δεῖν νομίζων τὸν αὐτοκράτορα ἐν παρέργῳ τι πράττειν, μηδὲ τὸ ἐλάχιστον, καίτοι τὰ τοῦ σώματος τυγχάνων ἀσθενής. μαρκομάνους μὲν οὖν καὶ ἰάζυγας πολλοῖς καὶ μεγάλοις ἀγῶσι καὶ κινδύνοις ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος ὑπέταξε. πρὸς δὲ τοὺς κουάδους καὶ πόλεμος αὐτῷ βαρὺς συγκεκρότητο, καὶ νίκην παράδοξον αὐτῷ τὸ θεῖον παρέσχετο. κύκλῳ γὰρ τῶν κουάδων τοὺς ῥωμαίους περισχόντων, συνασπίσαντες οἱ ῥωμαῖοι καρτερῶς ἀντημύνοντο. οἱ δὲ βάρβαροι ἀπέσχοντο μὲν τοῦ μάχεσθαι, τὰ δὲ πέριξ ἀπέφραξαν, ὥστε μὴ πόθεν αὐτοὺς ὑδρεύσασθαι δύνασθαι, οἰόμενοι ῥᾷον αὐτῶν περιγενέσθαι, μὴ οἵων τε ἐσομένων πρὸς δίψαν ἀντέχειν καὶ καῦσον. τῶν οὖν ῥωμαίων καὶ καμάτῳ κεκακωμένων, καὶ καύματι καὶ δίψει καὶ τραύμασιν, νέφη ἀθρόον τὸν ἀέρα συνέχει καὶ ὗσε γε πλεῖστα, οὐχ ὡς ὁ δίων ἱστόρησεν, αἰγυπτίου μάγου τὸν ἑρμῆν ἐκμαγγανευσαμένου, καὶ γοητείας δι᾽ αὐτοῦ τὸν ὑετὸν δυνηθέντος ἐπαγαγεῖν, ἀλλὰ τοῦ θεοῦ χριστιανῶν παρακληθέντος ἐν εὐχαῖς, καὶ ῥυσαμένου τούτους καὶ ἅπαν τὸ στράτευμα. ἦν γάρ τις ἐν τῷ τότε ῥωμαϊκῷ στρατῷ λεγεών, οἳ πάντες ἦσαν χριστιανοί. ἀμηχανοῦντι δὲ τῷ αὐτοκράτορι, καὶ δεδιότι περὶ παντὶ τῷ στρατεύματι, λόγος τὸν φάναι τὸν ἔπαρχον τῶν δορυφορικῶν, ὡς οὐκ ἔστιν ὃ μὴ δύναιτο τὸ γένος τῶν καλουμένων χριστιανῶν. εἶναι δὲ παρὰ τῷ στρατιᾷ ἀνδρῶν τοιούτων τάγμα ὁ-

λόκλη-

Μάρκος αὐτο- νῖνο πολεμεῖ περὶ διάφο- ρα ἔθνη.

[illegible]

M. AVRELII ANTONINI PHIloſophi imperium.

HAec ſub Pio geſta ſunt. poſt cuius obitum M. Aurelius Antoninus, à Pio, ut dictum eſt, adoptatus, imperio ſuſcepto, ſtatim L. Commodum Verum, L. Cõmodi filiũ, collegam ſumpſit. Erat enim Marcus & imbecilli corpore, & diſciplinis ita deditus, ut etiã Imperatorem factum ſcholas frequentare non puderet. Cum Sexto igitur Bœorio philoſophabatur, & Hermogeni rhetori operam dabat, ſed Stoicis magis addictus erat: Lucius uerò, utpote iunior, & laborũ tolerans, & ad rem militarem natus erat. Itaq; Marcus ei, Lucia filia deſponſa, bellũ Parthicũ mandauit, cum Vologeſus multos Romanos ſagittis confeciſſet, ac totũ exercitũ peremiſſet, ſeq; Romanorũ hoſtem declaraſſet, & Syriacas urbes magno cũ terrore inuaderet. Lucius igitur Antiochiam profectus, Caſsio legiones dedit: qui Vologeſum uictũ Seleuciã uſq; perſecutus, urbem cremauit, & eius regiã Creſiphontẽ euertit. Quo ſucceſſu Lucius elatus, ſocero & Imperatori deinde ſtruxit inſidias: ſed eas priuſquã ad rem conferrent, ueneno periJt. Inde Caſsius uniuerſæ Aſiæ procurator eſt deſignatus. Imperator uerò cũ Barbaris, qui circa Iſtrum incolunt, Iazygibus, Marcomãnis, & aliàs alijs longo tempore in Pannonia bellũ geſsit. Galli Transrhenani uſq; ad Italiã ſunt progreſsi: inter quorũ cadauera, etiã muliebria corpora armata ſunt inuenta. In tantis aũt bellis ea prudentia & grauitate imperauit, ut militibus neq; ullo uerbo adularetur, neq; metu eorũ quicq̃ faceret. Cũ à bellis ociũ erat, ius dicebat: & Oratoribus ad aquam uerba facientib. plus infundi iubebat, ut ab omni parte æquitatem indagare poſſet. Adeò laborioſus, idq; in tenui ualetudine, ut noctu etiã pro tribunali ſederet: atq; obiter nihil neq; diceret, neq; ſcriberet, neq; faceret. neque em̃ decere putabat, ut Imperator uel minimum perſunctoria opera adminiſtraret. Marcomãnos & Iazygas multis magnis prælijs & periculis ſubegit. Contra Quados grauiſsimo bello ſuſcepto, admirabilẽ uictoriã diuinitùs eſt adeptus. Qui cũ Romanos undiq; circũdediſſent, hi uerò teſtudine facta fortiter ſe defenderent: Barbari omiſſa pugna, circũiecta loca omnia obſepſerunt, ne cubi aquari poſſent: rati, ſe eos ſiti & æſtu afflictos facilius ſuperaturos. Romanis aũt labore, æſtu, ſiti, uulneribus cõſectis: aere ſubitis nubib. denſato uehementer pluit, nõ, ut Dion ſcribit, propter Aegyptij magi præſtigias, Mercuriũ obteſtati: ſed Deo Chriſtianorũ precibus exorato, & ipſi & uniuerſus exercitus, per miraculũ ſunt cõſeruati. Nã cũ in Romanis caſtris Chriſtiana legio eſſet, pretorio prefectus Imperatori æſtuãti, et de toto exercitu ſolicito dixiſſe ferẽ, populũ Chriſtianorũ nihil nõ poſſe, eſſe aũt in exercitu in-

Marcus in Pãnonia cũ Iazygibus & Marcomannis bellum gerit.

Chriſtianorum precibus Romanæ legiones Quados ſuperant.

regram ex eo hominũ genere legionem. Quo ille audito, eos rogarit, ut ſuũ Deum implorarent. quo facto, fulmina in hoſtes ſint illata, imber in Romanos. Quare obſtupefactus Marcus, Chriſtianos decreto honorauit, & fulminatricẽ legionem illam appellauit. Ac ſic fuiſſe appellatã Dion & cæteri conſentiunt, ſed cauſam nõ addunt. Miraculi huius etiã Euſebius in Eccleſiaſtica hiſtoria meminit. Cæterũ Diõ ait imbre facto, Romanos bibẽdo occupatos, ſubita incurſione Barbarorũ penè perijſſe, niſi uehementi grandine & multis fulminibus hoſtes petiti eſſent. At Caſsius in Syria agens, nouas res molitus eſt, homo Syrus, ſed uir optimus, & qualis Imperator exoptari queat. Eſt aũt nũcio de Marci interitu ad defectionẽ impulſus, quem cum paulo pòſt falſum eſſe cõperiſſet: à re ſemel cœpta deſiſtere noluit, ita ſe parãs, ut q imperiũ ui occupare uellet. Marco uerò milites ꝓ concione ad rem ſtrenuè gerendã cohortato, & ad bellũ ſe parãti, uictoriæ plurimæ cõtra diuerſos Barbaros nunciatæ ſunt, & Caſsij cædes: quẽ centurio quidã in itinere aggreſſus, ſubitò uulnerauit, nõ tamen lethaliter, ſed cædẽ eius decurio abſoluit. Sic ille per tres mẽſes & dies ſex imperio ſomniato perijt. Eſt & filius eius alibi occiſus. Imperaror uerò nullum qui cũ eo fecerat, occidit: ſed clemẽter tractauit omnes. Ad ſenatũ etiã ſcripſit, neminẽ ex Caſsij adiutoribus eſſe occidendũ. Abſit enim, inquit, ne quiſq; ueſtrûm propter me, uel meo uel ueſtro ſuffragio perimat. Quod niſi impetro, quamprimũ moriar. Adeò in reb. omnib. & pius & clemens fuit. Poſtea lex lara eſt, ne quis ei prouinciæ præeſſet, è qua natus eſſet: propterea ꝙ Caſsius Syriæ prætor, in qua patriã habebat, regnũ affectarat. Athenas profectus Marcus, ciuib. honorẽ habuit, & omniũ diſciplinarũ magiſtros ordinauit, annuis ſtipẽdijs e publico decretis. Cũ Romã ueniſſet, omnibus qui ærario aut fiſco debebant, æs alienũ cõdonauit, ciuitatibus pecuniã dedit, & Smyrnam terræmotu afflictam inſtaurari iuſsit. Scythicis gentibus denuò tumultuãtibus, filio maturius ꝙ ſtatuerat, Criſpina uxore data, expeditionẽ ſuſcepit, pecunia ex ærario petita. Omnia enim ſenatus populiq; eſſe dicebat. Barbaris debellatis, decimùm imperator eſt appellatus. ꝙ ſi uixiſſet diutius, loca illa omnia ſubegiſſet. ſed obijt, à medicis, ut aiunt, in Cõmodi gratiã cõfectus: quẽ tamẽ iam moriturus militib. cõmendauit, ne ab eo interfici uideret. Tribuno teſſerã poſtulanti, ad Orientẽ (inquit) ito: ego enim iam occido. Obijt annos LIX natus, diebus XXXVIII minus. imperio annos XIX et dies XI optimè præfuit. Nã cũ natura uir bonus eſſet, doctrina longè melior euaſit: neq; tamen felicitas uirtuti eius reſpõdit. quo magis admirandus eſt, quòd in aſperrimis & difficilimis rebus & ſemetipſum & imperium conſeruauit. Eò imperante, D. Polycarpus Smyrnæus pontifex martyrij corona redimitus eſt.

Caßij defectio & interitus.

M. Veri Antonini obitus.

Episcoporũ ſucceßiones.

λόχων ἄρξων. ὃν δὲ ἀκούσαντα, ἀξιῶσαι τοὺς ἐκ τῶν παρακαλέσασθαι τὸν οἰκεῖον θεόν. κἀκείνων εὐξαμένων, κεραυνοὺς μὲν βληθῆναι κατὰ τῶν πολεμίων, ὄμβρον δὲ ῥωμαίοις καταρραγῆναι. οἷς ἐκπλαγέντα τὸν μάρκον, τιμῆσαι μὲν τοὺς χριστιανοὺς δόγματι, κεραυνοβόλον δὲ ἐκεῖνο καλέσαι τὸ σύστημα. καὶ ὅτι μὲν οὕτως ὁ λεγεὼν ἐκεῖνος ἐκλήθη, καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις εἴληφε καὶ παρὰ τῷ Δίωνι ὡμολόγηται, τὴν δὲ αἰτίαν οὐ προσέθηκαν. μέμνηται δὲ τῆς παραδοξοποιΐας ταύτης ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ καὶ ὁ Εὐσέβιος. ὅ γε μὴν Δίων φησίν, ὅτι τοῦ ὄμβρου γενομένου οἱ ῥωμαῖοι πρὸς τὸ πίνειν τραπέντες, ὀλίγου δεῖν ἀπώλοντο ἄν, τῶν βαρβάρων ἐπιθεμένων αὐτοῖς, εἰ μὴ χάλαζα καταρραγεῖσα σφοδρά, καὶ κεραυνοὶ ἐβάλλοντο τοῖς πολεμίοις. ὁ δὲ κάσσιος ἐν τῇ συρίᾳ διάγων νεωτερίζει, ὃς σύρος μὲν ἦν, ἀνὴρ δὲ ἄριστος, καὶ οἷον ἄν τις εὔξαιτο αὐτοκράτορα. ἐκινήθη δὲ πρὸς ἀποστασίαν, ἀγγελίας αὐτῷ ψευδοῦς κομισθείσης, ὡς ὁ μάρκος ἀπέθανεν. ἅπαξ δὲ πρὸς τὸ ἔργον ὁρμήσας, οὐκ ἀπέστη, μετ' ὀλίγον μαθὼν τὴν ἀγγελίαν τὴν ψευδῆ. ἀντεποιήσατο δὲ πάλιν τῆς ἐξουσίας ἐξ ἔργου. ὁ δὲ μάρκος τοὺς στρατιώτας συγκαλεσάμενος, ἐδημηγόρησε, καὶ παρεθάρρυνε σφᾶς πρὸς τὸν πόλεμον. παρασκευαζομένῳ δὲ νῖκαι τε πλεῖσται κατὰ βαρβάρων διαφόρων ἠγγέλθησαν, καὶ ἡ κασσίου σφαγή, ὃν ἑκατόνταρχός τις βαδίζοντι προσελθών, ἔτρωσεν αἰφνίδιον, οὐ μὴν καιρίως, προσκατειργάσατο δὲ τὸν φόνον δεκάρχος. καὶ ὁ μὲν οὕτως ἀπώλετο, μῆνας τρεῖς καὶ ἡμέρας ἓξ τῆς ἀρχῆς ὀνειρώξας. καὶ ὁ υἱὸς δὲ αὐτοῦ ἑτέρωθι τυγχάνων ἐσφάγη. ὁ δὲ αὐτοκράτωρ οὐδένα τῶν ἐκείνῳ συμπεπραχότων διεχρήσατο. ἀλλ' ἐπιεικῶς ἐχρήσατο ξύμπασι. καὶ τῇ βουλῇ γέγραφε, μηδένα τῶν κασσίου συναραμένων τεθνάναι. μὴ γὰρ γένοιτο, ἔφη, μηδένα ὑμῶν δι' ἐμὲ, μήτε τῇ ἐμῇ, μήτε τῇ ὑμετέρᾳ ψήφῳ σφαγῆναι. εἰ δὲ μὴ τούτου τύχω, προαποθανεῖν. οὕτω δὲ πάντα εὐσεβὴς ἦν καὶ χρηστός. ἐνομοθετήθη δὲ τότε μηδένα ἐν ἔθνει ἄρχειν, ἐξ οὗ ἐγεγόνει, ὅτι ὁ κάσσιος ἐν τῇ συρίᾳ ἡγεμονεύων, ὅπου καὶ ἡ πατρὶς αὐτοῦ ἦν, ἐνεόχμωσεν. ἐλθὼν δὲ εἰς ἀθήνας ὁ μάρκος, τιμάς τε τοῖς ἀθηναίοις ἔνειμε, καὶ διδασκάλους ἐπὶ πάσης παιδείας ἔταξε, μισθὸν ἐτήσιον ἐκ τοῦ ταμείου κομιζομένους. ἐς δὲ τὴν ῥώμην ἐλθὼν, τοῖς ὀφείλουσι τῷ βασιλικῷ ταμείῳ καὶ τῷ δημοσίῳ πᾶσιν ἀφῆκε τὰς ὀφειλάς, πόλεσί τε χρήματα δέδωκε, καὶ τὴν σμύρναν ὑπὸ σεισμοῦ παθοῦσαν ἀνοικοδομηθῆναι προσέταξεν. ὡς δ' αὖθις τὰ σκυθικὰ ἐκινεῖτο, γυναῖκα τῷ υἱῷ αὐτοῦ θᾶττον ἢ ἐβούλετο κρισπῖναν συνῴκισε, καὶ κατ' αὐτῶν ἐξεστράτευσε, καὶ χρήματα ἐκ τοῦ δημοσίου ᾔτησε. πάντα γὰρ τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου ἔλεγεν εἶναι. καταπολεμηθέντων δὲ τῶν βαρβάρων, αὐτοκράτωρ προσηγορεύθη τὸ δέκατον. καὶ εἰ ἐπὶ ἔζησε, τὰ ἐκεῖ πάντα ὑπὸ ῥωμαίοις ἂν ἐπεποίητο. ἀλλὰ μετήλλαξε, τῶν ἰατρῶν αὐτὸν κατεργασαμένων, ὡς λέγεται, τῷ κομόδῳ χαριζομένων. ἄρτι δὲ θνήσκων, τὸν υἱὸν τοῖς στρατιώταις παρακατέθετο, ἵνα μὴ δοκῇ ὑπ' αὐτοῦ θνήσκειν. καὶ τῷ χιλιάρχῳ τὸ σύνθημα αἰτοῦντι, πρὸς τὸν ἀνατέλλοντα, εἶπεν, ἄπιθι, ἐγὼ γὰρ δύομαι ἤδη. ἄριστα οὖν ἄρξας μετήλλαξε, ζήσας μὲν ἔτη πεντήκοντα καὶ ἐννέα, αὐταρχήσας δὲ ἔτη ἐννεακαίδεκα, καὶ ἡμέρας ἕνδεκα. ἦν γὰρ καὶ φύσει ἀγαθὸς ἀνήρ, πλεῖστα δὲ καὶ ὑπὸ παιδείας βελτίων ἐγεγόνει. οὐ μὴν ἀξίως τῆς ἀρετῆς εὐδαιμονήσας. ἐν τούτῳ δὲ μᾶλλον θαυμάσειεν ἄν τις αὐτόν, ὅτι καὶ ἀλλοκότοις καὶ ἐξαισίοις χρησάμενος πράγμασιν, αὐτός τε περιεγένετο, καὶ τὴν ἀρχὴν διέσωσε. τούτου κρατοῦντος, ὁ ἱερὸς πολύκαρπος ὁ σμύρνης ἀρχιερεὺς, τὸν μαρτυρικὸν ἀνεδήσατο στέφανον.

ἀποστασία κα- τὰ μάρκου κα- σσίου.

προαποθανοῦμαι,

ὅτι ἐλθὼν ἐς ἀθήνας ἐν ἀθήναις διδασκάλους ἔταξε τῶν λόγων, καὶ ῥωμαίοις χρημάτων χαρίζεται.

τελευτὴ μάρκου αὐτοκράτορος.

περὶ μαρτυ-

&c. καὶ ὁ ἐν-

καὶ ὁ μέγας ἐν λόγοις καὶ μείζων ἐν ὁμολογίᾳ Ἰουστῖνος ἐναθλήσας, οὗ πολλὰ μέχρι τοῦδε συγγράμματα σώζονται. Περὶ δὲ ὄγδοον ἔτει τῆς Μάρκου ὕπερ τοῦ Ἀντωνίνου τούτου ἀρχῆς, Ἀνίκητος τελευτᾷ, ἔτη δ' ἕνδεκα ἐπὶ τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας προστάς. καὶ τοῦτον Σωτὴρ διαδέχεται. καὶ Κελαδίωνος μετὰ δέκα καὶ τέσσαρα ἔτη τὴν ζωὴν ἐκμετρήσαντος, Ἀγριππῖνος τὴν Ἀλεξανδρέων ἐπισκοπὴν ἐγχειρίζεται. καὶ τῆς Ἀντιοχέων ἐκκλησίας μετὰ Ἥρωνα Κορνηλίου προστάντος τέταρτον, πέμπτος Ἔρως αὐτὸν διεδέξατο. ἐκεῖνον ἕκτος Θεόφιλος, ὃς καὶ κατὰ Μαρκίωνος ἐγγράφως ὡπλίσατο. ὃν ἕβδομος διεδέξατο Μαξιμῖνος. τῆς Ῥωμαίων δὲ ἀρχιερατεύσαντος Σωτῆρος μεταστάντος τῶν γηΐνων, ἀντεισῆκτο Ἐλεύθερος.

Περὶ πατρι-αρχῶν.

ΜΟΝΑΡΧΙΑ ΚΟΜΟΔΟΥ ΤΟΥ ΥΙΟΥ μάρκου ἀντωνίνου.

Κόμοδος δὲ ὁ υἱὸς Ἀντωνίνου Μάρκου, ἀρίστης τῆς τοῦ πατρὸς τραφεὶς τε καὶ ἀναχθεὶς, οὐ κατὰ τὴν παιδείαν ἐξεβεβήκει, ἀνὴρ πεπαίδευτο, ἀλλ' ἄκακος μὲν ἦν, καὶ πρὸς πανουργίαν ἀπεπεφύκει· δειλὸς δὲ ὢν, καὶ τοῖς συνοῦσι πειθόμενος δι' ἁπλότητα, τὰ ἤθη τε διεφθάρη, καὶ εἰς ἀσέλγειαν καὶ μιαιφονίαν προήχθη, φονικώτατος τυγχάνων ὅτε τῆς ἐξουσίας ἐκράτησεν. ὅθεν τοὺς συμβούλους τῆς ἀρχῆς τῆς βουλῆς προισταμένους, οὓς ἐπιτρόπους ἐπέστησεν αὐτῷ ὁ πατὴρ, σπεισάμενος τοῖς βαρβάροις, καὶ εἰς τὴν Ῥώμην ἐπανοστεῖ, ὅτε πόνων ἐθέλων, καὶ ἐκκεχυμένως ζῆν βιοῦν. ὅθεν καὶ πλειστάκις ἐπεβουλεύθη, καὶ συχνοὺς ἀπέκτεινεν, οὐκ ἄνδρας μόνον, ἀλλὰ καὶ γυναῖκας, καὶ σχεδὸν πάντας τοὺς τότε εὐδοκιμοῦντας, ἔξω Πομπηϊανοῦ καὶ Περτίνακος, καὶ Βικτωρίνου, ὡς ἄπορον λογίζεσθαι τοῖς ταῦτα συγγραψαμένοις, ὅπως ἐκεῖνοι τὸν φόνον τότε διέφυγον. εἰσελθόντι δὲ αὐτῷ εἰς τὸ θέατρον τὸ κυνηγετικὸν, ἐπεβούλευσε Κλαύδιος Πομπηϊανός. ξίφος γὰρ ἐν τῇ τῆς εἰσόδου ἀνατείνας στενοχωρίᾳ, ἔφη· τοῦτό σοι ἡ βουλὴ πέπομφε. ᾧ κατηγγύητο μὲν ἡ θυγάτηρ Λουκίλλης, τῆς τοῦ Κομόδου ἀδελφῆς. συνεφθείρετο δὲ καὶ αὐτὴ ἡ Λουκίλλα, οὔτ' ἐπιεικεστέρα, οὔτε σωφρονεστέρα οὖσα τοῦ ἀδελφοῦ. διὸ καὶ τὸν Πομπηϊανὸν ἀναπείσασα ἐπιθέσθαι τῷ Κομόδῳ, καὶ ἐκεῖνον καὶ ἑαυτὴν ἀπώλεσεν. ἀνεῖλε δὲ καὶ τὴν γυναῖκα Κρισπῖναν ὁ Κόμοδος, μοιχείαν ἐπεγκαλέσας αὐτῇ. καὶ εἴ τις ἕκαστον τῶν ὑπ' ἐκείνου ἀναιρεθέντων, ἢ διὰ συκοφαντίας ψευδεῖς, ἢ δι' ὑποψίας κενὰς, ἢ διὰ πλοῦτον βαθὺν, ἢ διὰ γένους λαμπρότητα, ἢ διὰ παιδείας ὑπεροχὴν, ἢ δι' ἀρετῆς εὐδοκίμησιν, ἀκριβώσασθαι τῇ συγγραφῇ βουληθῇ, ὄχλον ἂν παρέξοι τοῖς ἐπιοῦσι τὸ σύγγραμμα μηκύνων. ἐγένοντο δὲ καὶ πόλεμοι αὐταρχοῦντος αὐτοῦ, πρός τε τοὺς ὑπὲρ τὴν Δακίαν βαρβάρους, καὶ μέγιστος ὁ Βρεττανικὸς, ἐφ' ὃν Μάρκελλον Οὔλπιον ἔπεμψεν, ἄνδρα ἐγκρατῶς τε ζῶντα καὶ στρατιωτικῶς, ἀδωρότατόν τε καὶ φύσει ἀϋπνότατον, καὶ ἔτι μᾶλλον ἐξ ἐγκρατείας. ἵνα γὰρ μηδὲ ἄρτου κορέννυται, πολυήμερόν τε καὶ παλαιότατον αὐτὸν ἤσθιεν, ὥστε μηδὲ δύνασθαί τι φαγεῖν τοῦ ἀναγκαίου πλέον ἐπείνα. οὗτος οὖν τοὺς ἐν Βρεττανίᾳ βαρβάρους ἐκάκωσε σφόδρα. ὅθεν διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ ὀλίγου ἀπέκτεινεν ἂν τὸν ἄνδρα ὁ Κόμοδος. Περέννιος δὲ ὁ τοῦ δορυφορικοῦ ἄρχων, τοῦ Κομόδου ἁρματηλασίαις καὶ ἀσελγείαις σχολακότος, ἐνεχειρίζετο τά τε στρατιωτικὰ, καὶ τὰ τοῦ κοινοῦ διοικεῖν. ἄν τι γοῦν τοῖς στρατιώταις ἁπλῶς τι δυσχερὲς, ἐπ' ἐκεῖνον τοῦτο ἀνέφερον, καὶ ἐμήνιον αὐτῷ. οἱ ἐν Βρεττανίᾳ τοίνυν στρατιῶται στασιάζοντες, καὶ διὰ τοῦτο ἐπιτιμηθέντες,

χιλίους

ὢν ιθ΄ τὰ ἔτη ὁ κόμοδος.

ὅτι περὶ πολλῶν ἀδίκως καὶ τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἀνεῖλεν ὁ κόμοδος.

περὶ πολέμων γενομένων ἐπὶ κομόδου.

περὶ περεννίου, καὶ ἀνταρσίας τῶν στρατιωτῶν.

& eloquentia magnus, confeſsione maior, Iuſtinus certamen obijs, cuius multa ſcripta etiã num extant. Octauo anno imperij huius M. Antonini Veri, Anicetus obit, Eccleſia Romana per annos XI gubernata. Ei ſucceſsit Soter. Celadione poſt annos XIIII uita functo, Alexandrinus epiſcopatus Agrippino eſt traditus. Cornelio Heronis ſucceſſori, ordine quarto, ſucceſsit quintus Eros. illi Theophilus ſextus, qui ſcriptis cõtra Marcionẽ pugnauit. Ei ſucceſsit Maximinus VII. Sotere Romanorum pontifice rebus terrenis exempto, in eius throno collocatus eſt Eleutherus.

Imperium Commodi.

Commodus uerò M. Antonini filius, optimè à patre educatus & inſtitutus: diſciplinæ, qua eruditus erat, non reſpondit. Sed cum ſimplex eſſet, ac minimè callidus & timidus, paruit familiaribus ſuis: corruptisq́; moribus, ab ijs ad luxũ et cędes eſt impulſus. XIX annos natus cum imperio potiretur, principũ ſenatorũ, quos ei pater curatores dederat, conſilijs repudiatis, pace facta cũ Barbaris, tædio laborũ & diſſolutæ uitæ amore Romã reuertitur. Quib. de cauſis crebris inſidijs appetitus, plurimos nõ uiros tantũ, ſed etiam mulieres, et ferè omnes illius ætatis claros homines, Pompeiano, Pertinace & Victorino exceptis, interfecit, ut qui res illas ſcripſerũt, dubitẽt, quo pacto illi cædem effugerint. Theatrũ uenatoriũ ingredienti inſidiatus eſt Claudius Pompeianus, & in aditus anguſtijs ſtricto enſe dixit: Hũc tibi ſenatus miſit. Ei Pompeiano filia Lucillæ ſororis Cõmodi nupta erat, ſed & ipſa Lucilla eius conſuetudine utebatᷣ, fratre nihilo humanior aut modeſtior. eaq́; de cauſa Põpeiano perſuaſo, ut Cõmodum aggrederetᷣ, & ipſum & ſemeipſam perdidit. Suſtulit et Criſpinam uxorem Cõmodus, ob adulterij crimen. Quod ſi quis eos omnes quos uel ob falſas criminationes, uel ꝓpter inanes ſuſpiciones, uel ꝓpter magnas diuitias, uel generis ſplendorẽ, uel eruditionẽ excellentem, uel gloriã uirtutis interfecit, exquirere ſtudeat, nę is magnã lectoribus moleſtiã pariet. Bella quoq; ſub eius imperio geſta ſunt aduerſus Barbaros qui ſupra Daciã incolũt, & Britannicũ, omniũ maximũ: ad quod Vlpiũ Marcellũ miſit, uirum & cõtinentis & militaris uitæ, abſtinentiſsimũ, nec tã natura q̃ ex ſobrietate uigilantiſsimũ. Nam ut nec pane ſaturaretᷣ, eo minimè recenti, ſed ante multos dies cocto ueſcebatᷣ: ut nihil ultrà poſſet edere, q̃ ſumma neceſsitas poſtularet. Qui cum Britannos grauiter afflixiſſet, parũ abfuit quin ob uirtutẽ à Cõmodo necaretᷣ. Perẽnius uerò prętorio prędectus, Imperatore aurigationib. & luxui uacãte, & Remp. & rẽ militarẽ administrare cogebatᷣ. Ac ſi qd militib. aduerſi accidebat, id illi iracũdè imputabãt. q igitᷣ in Britannia militabãt, ob motã ſeditionẽ obiurgati,

Cõmodus diſſolutus & ſanguinarius.

Pompeianus.

Lucilla.

Criſpina.

Vlpius Marcellus.

Perẽnij cædes.

mille quingẽtos ſui ordinis in Italiam miſerũt, quib. Romæ appropinquãtibus Commodus obuiam ꝓfectus: Qua de cauſa uenitis, inquit, commilitones? Qui cum reſpõdiſſent, eò ſe adeſſe, quòd Perennius ei inſidiaretur: credidit ille, uirumq; illis dedidit: à quibus excruciatus interijt, cum magiſtratũ modeſtiſsimè & integerrimè geſsiſſet. Quo amoto Cæſariani, quorum dux & autor erat Cleãder, nullo facinore abſtinuerũt: impunè omnia uendẽtes, & nihil non audẽtes, quod ſuperbia & libido ſuaſiſſet. Cleander uerò à fortuna in altũ ſublatus, & donauit & uendidit ſeñatũ, expeditiones, præfecturas, ꝓuincias, omnia deniq;. ac nõnulli omnibus ſuis bonis ordinem ſenatorium redemerunt: ut de Iulio Solone homine obſcuriſsimo » diceretur, eum bonis ademptis in curiam rele» gatum eſſe. Conſules in unum annũ XXV deſignauit, quòd nec antè nec pòſt unquã factũ eſt. Itaq; pecunia undiq; colligẽda magnas opes eſt adeptus, de quib. plurima Cõmodo & eius cõcubinis donabat. Nihiloſecius tamẽ in tanto fortunæ faſtigio ignominioſè perijt. Nã cum annonæ penuria Romę laboraretur, Dionyſius Papyrius rei frumẽtariæ pręfectus, eam magis coarctauit: ut Cleãder, tãq; ob furta malorũ autor, & inuiſus populo, facilius interiret. Ludis igitur Circẽſib. cum equi iam excurſuri eſſent, multitudo puerorũ in circum accurrit, quos magna quædã uirgo toruo uultu ducebat, quæ dea poſtmodum credita eſt: ortoq; à pueris clamore, populus etiã uociferãs ad Cõmodũ in ſuburbio agentẽ contendit, ac illi beneprecatus, Cleandro diras eſt imprecatus. Imperator uerò ſatellites contra eos miſit. qui cũ nonnullis uulneratis, nõnullis occiſis, populũ repellere non poſſent: multitudine & robore militum fretus, ipſe prodijt. Sed cum turbã appropinquantẽ uidiſſet, homo ignauiſsimus ita pertimuit, ut Cleandrũ & filiũ eius ſtatim occidi iuberet. Puer igitur limini illiſus perijt. Cleãdri uerò corpus Romani excarnificatũ traxerũt, & caput eius haſtę affixũ circũtulerũt. Sunt & aliquot alij palatini ꝓceres interfecti. Commodus uerò ad cædes incitatus, uiros illuſtres occidebat: & in oẽs Romanos ſęuiſsimus, ea ſibi tribui cogebat, quæ patri eius ultrò ex beneuolentia delata fuerãt. Igitur præter alia plurima, ſtatua aurea mille pondo librarũ ei decreta eſt, & oẽs mẽſes de ſe nominari iuſsit, qui hoc ordine numerabãt: Amazonius, Inuictus, Felix, Pius, Lucius, Aelius, Aurelius, Cõmodus, Auguſtus, Herculanus, Romanus, Excellens. Nam hęc ſibi nomina omnia uendicabat. itaq; ad ſenatũ ſcribebat: Imperator Cæſar Lucius Aelius Aurelius, Cõmodus, Auguſtus, Felix, Pius, Inuictus, Romanus, Hercules, Pontifex, Tribunitiæ poteſtatis XVIII, Imperator VIII, Cõſul VII, pater patrię: Cõſulibus, prętoribus, tribunis, ſenatui Cõmodiano felici ſalutẽ. Multas ei quoq; ſtatuas Herculis habitu erexerũt. Eſt & decretũ, ut eius ſeculũ ab eo aureũ ſeculũ diceretur. Nam præter alia nomina etiã aureus & Deus uocabaẽ. Cũ aũt ſumptib. immodicis fiſcũ

Cleãder in altum tollitur, ut lapſu mox grauiore ruat.

Seditio contra Cleandrum.

Decreta ui extorta.

Menſes & tituli Commodiani.

χιλίους δὲ καὶ πεντακοσίους ἐξ ἑαυτῶν εἰς τὴν Ἰταλίαν ἔπεμψαν, οἷς τῇ ῥώμῃ πλησιάζουσιν ὁ κόμοδος προϋπαντήσας, καὶ εἶπεν, ὦ συστρατιῶται, τί βουλόμενοι ἥκετε; οἱ δέ, ἥκομεν, ἔφασαν, ἐπεί σοι ἐπιβουλεύει περέννιος. καὶ ὃς ἐπείσθη, καὶ τὸν ἄνδρα ἐξέδωκεν. καὶ οἱ στρατιῶται αὐτὸν καὶ ᾐκίσαντο καὶ κατέκοψαν, διαγαγόντα τὴν ἀρχὴν ἀδωρότατα καὶ σωφρονέστατα. ὕστερον ἐπικρατήσαντες οἱ καισάρειοι, ὧν ὁ κλέανδρος κορυφαιότατος ἐτύγχανεν ὤν, ἀπείχοντο οὐδενὸς κακοῦ· πάντα γὰρ ἐπώλουν, καὶ ὕβριζον καὶ ἠσέλγαινον. ὁ δὲ κλέανδρος μέγα ὑπὸ τῆς τύχης ἀρθεὶς, καὶ ἐχαρίσατο, καὶ ἐπώλησε βουλείας, στρατείας, ἐπιτροπείας, ἡγεμονίας, τὰ ἁπλῶς ξύμπαντα, καὶ τινὲς πάντων ὧν εἶχον τὸ βουλευταὶ γενέσθαι ἐπρίαντο· ὥστε καὶ λεχθῆναι ἐπὶ ἰουλίῳ σόλωνι ἀφανεστάτῳ ἀνδρὶ, ὅτι τῆς οὐσίας ἀφαιρεθεὶς, ἐξωρίσθη εἰς τὸ συνέδριον. καὶ ὑπάτους εἰς ἕνα ἐνιαυτὸν εἴκοσι καὶ πέντε ἀπέδειξεν, ὃ μήτε πρότερον μήτε ποτὲ ὕστερον ἐγένετο. χρήματα οὖν ἀργυρολογῶν ἐκτήσατο παμπόλλα, ἀφ' ὧν πλεῖστα τῷ τε κομόδῳ ἐδίδου καὶ ταῖς αὐτοῦ παλλακαῖς. καίτοι δὲ οὕτως ὑπὸ τῆς τύχης ἀρθεὶς, ἀτίμως ἀπώλετο. σιτοδείας γὰρ ἐν ῥώμῃ συμβάσης, πλείω αὐτὴν παπίριος διονύσιος ἐπὶ τοῦ σίτου τεταγμένος ἐπεποίηκεν, ὡς αὐτὸν τὸν κλέανδρον οἱ ῥωμαῖοι μισήσωσί τε καὶ διαφθείρωσιν, ὡς αἴτιον τῶν κακῶν διὰ κλέμματα. ἤγετο τοίνυν ἱπποδρομία. τῶν δ' ἵππων ἀγωνίσασθαι μελλόντων, ἀθρόον ἅμα παιδίων πλῆθος ἐς τὸν ἱππόδρομον· καὶ τῶν ἡγεῖτό τις ἡγεῖτο μεγάλη καὶ βλοσυρὰ, ἣ δαίμων ἐς ὕστερον ἐνομίσθη· καὶ συνεβόησαν μὲν τὰ παιδία, καὶ ὁ δῆμος ἐκ τούτου ἐξέκραγε, καὶ ὥρμησε πρὸς τὸν κόμοδον ἐν προαστείῳ ὄντα, ἐκείνῳ μὲν ἐπευχόμενος, τῷ κλεάνδρῳ δὲ κατευχόμενος. ὁ δὲ στρατιώτας ἔπεμψεν ἐπ' αὐτοὺς, οἳ καὶ ἔτρωσάν τινας καὶ ἀπέκτειναν, ἀνεῖρξαι δὲ τὸν δῆμον οὐκ ἴσχυσαν. ἀλλὰ τῷ πλήθει ἐῤῥώσθη καὶ τῇ τῶν δορυφόρων ἰσχύϊ ἐκεῖνος ἀπήχθη. πλησιαζόντων δὲ οὕτως ὁ κόμοδος ἰδὼν, δειλότατος ὤν, ὡς αὐτίκα τόν τε κλέανδρον, καὶ τὸν παῖδα αὐτοῦ σφαγῆναι κελεῦσαι· τὸ μὲν οὖν παιδίον προσουδισθὲν διεφθάρη. τὸ δὲ τοῦ κλεάνδρου σῶμα λαβόντες οἱ ῥωμαῖοι, ἔσυραν καὶ ᾐκίσαντο. καὶ ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐπὶ δόρατος περιεφέρετο, καί τινες ἕτεροι τῶν περὶ τὸν αὐτοκράτορα δυναστευόντων διεφθάρησαν. κόμοδος δὲ ἐφόνα, καὶ τοὺς ἐπιφανεῖς ἄνδρας διεχειρίζετο, καὶ ὢν ῥωμαίοις ἅπασι χαλεπώτατος, ἠνάγκαζεν αὐτῷ ἐξ ἀνάγκης ψηφίζεσθαι, ὅσα τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἑκόντες οἱ ἄλλοι ἐψηφίζοντο· ἄλλα τε οὖν αὐτῷ παμπολλὰ ἐψηφίσθησαν, καὶ χρυσοῦς ἀνδριὰς σταθμοῦ λιτρῶν χιλίων, καὶ τοὺς μῆνας ἅπαντας ἐπ' αὐτοῦ καλεῖσθαι προσέταξε, καταριθμουμένους οὕτως· ἀμαζόνιος, ἀνίκητος, εὐτυχὴς, εὐσεβὴς, λούκιος, αἴλιος, αὐρήλιος, κόμοδος, αὔγουστος, ἡρακλαῖος, ῥωμαῖος, ὑπεραίρων. πάντα γὰρ ταῦτα ἑαυτῷ ἐπέγραφε τὰ ὀνόματα, καὶ τῇ βουλῇ οὕτως ἐπέστελλεν· αὐτοκράτωρ, καῖσαρ, λούκιος, αἴλιος, αὐρήλιος, κόμοδος, αὔγουστος, εὐτυχὴς, εὐσεβὴς, ἀνίκητος, ῥωμαῖος, ἡρακλῆς, ἀρχιερεὺς, δημαρχικῆς ἐξουσίας τὸ ὀκτωκαιδέκατον, αὐτοκράτωρ τὸ ὄγδοον, ὕπατος τὸ ἕβδομον, πατὴρ πατρίδος, ὑπάτοις, στρατηγοῖς, δημάρχοις, γερουσίᾳ κομοδιανῇ, εὐτυχεῖ χαίρειν. καὶ πολλοὺς ἔστησαν αὐτῷ ἀνδριάντας ἐν ἡρακλέος σχήματι, καὶ τὸν αἰῶνα τὸν κατ' αὐτὸν ἐπ' αὐτοῦ χρυσοῦν ὀνομάζεσθαι καὶ γράφεσθαι ἐψηφίσθη. ἐκαλεῖτο γὰρ πρὸς τοῖς ἄλλοις ὀνόμασι καὶ χρυσοῦς καὶ θεός. πολλὰ δὲ δαπανῶντι ἐπέλιπε τὰ χρή-

[illegible]

[illegible]

ἴσως φονευθέντος ὁ αἰ. ματος.

τὸ τ' ἀμαζ. ... ἰνίκητος.

exhau

ὅτι ἡρματηλάτει καὶ ἐμονομάχει [illegible]

ματα, ὅθεν ἐγκλήματα καὶ ἀνδράσιν ἐπιφέρων καὶ γυναιξίν, οὓς μὲν ἐφόνευεν, οἷς δὲ τὴν σωτηρίαν αὐτῶν τῆς οὐσίας ἐπίπρασκεν. ἡρματηλάτει δὲ οἴκοι (δημοσίᾳ γὰρ ἐδεδίει τοῦτο ποιῆσαι) καὶ ἐμονομάχει, οἴκοι μὲν μέχρι φόνου, ἐν δέ γε τῷ θεάτρῳ ἀσιδήρως, καὶ αἵματος ἀνθρωπίνου χωρίς. οἴκοι δὲ τινῶν τὰς τρίχας ξυρῶν, τῶν μὲν τὰς ῥῖνας ἀπέτεμνε, τῶν δὲ τὰ ὦτα, ἑτέρων δ' ἕτερόν τι. εἰς δὲ τὸ θέατρον ὑπὸ τὸ Ἑρμοῦ εἰσῄει σχήματι, χρυσοῦν κηρύκειον μεταχειριζόμενος· ἔφερε δὲ μέγα, ὅτι ἦν ἐπαρίστερος. κάμνων δ' ἐν τῷ ἀγωνίζεσθαι ἔπινε, καὶ οἱ ἐκ τῆς βουλῆς καὶ οἱ τῶν ἱππέων ἀξιώματος ἐπεβόων, καὶ κύριος εἶ, καὶ πρῶτος εἶ, καὶ πάντων εὐτυχέστατος, νικᾷς, νικήσεις, καὶ ἀμαζόνιε νικᾷς, κράζειν συνεχῶς ἐκελεύοντο. τοὺς δὲ ποδῶν ἐστερημένους ἢ τούτους πεπηρωμένους ἐκ νόσου ἢ συμφορᾶς ἀθροίσας ποτέ, καὶ δρακόντων ἄττα αὐτοῖς περιπλέξας περὶ τὰ γόνατα ὡς γίγαντας, ὡς Ἡρακλῆς ῥοπάλῳ παίων ἀπέκτεινε. μέλλων δ' αὖθις μονομαχῆσαι, ἐν τῇ στολῇ τοὺς ἱππέας καὶ τὴν βουλὴν ἐν τῇ ἱππάδι καὶ τοῖς μανδύαις εἰς τὸ θέατρον ἐσελθεῖν ἐκέλευσεν, ὃ οὐκ εἴωθε γίνεσθαι, εἰ μή τις αὐτοκράτωρ ἐτύγχανε τεθνεώς. καὶ τὸ κράνος δὲ αὐτοῦ τῇ τελευταίᾳ τῶν ἀγώνων ἡμέρᾳ διὰ τῶν πυλῶν ἐξεκομίσθη, δι' ὧν οἱ τελευτῶντες ἐξεφέροντο. καὶ ταῦτα τεκμήρια τοῦ μέλλειν ἤδη ἀπαλλαγήσεσθαι τῆς αὐτοῦ τυραννίδος ἅπασιν ἐδόκει. καὶ ἔργον μετ' ὀλίγον ἐγένετο. Αἰμίλιος γὰρ Λαῖτος ὁ ἔπαρχος, καὶ Ἔκλεκτος ὁ κοιτωνίτης, τοῖς ὑπ' αὐτοῦ γινομένοις ἀχθόμενοι, μὴ τοῦ τε ποιεῖν παραινοῦντες αὐτῷ· ὁ δὲ ἠπείλει σφίσι, καὶ ἐκεῖνοι δείσαντες, ἐπιβουλεύουσιν αὐτῷ, δόντες ἐν βοείοις κρέασι φάρμακον. μὴ ταχέως δὲ τοῦ φαρμάκου κατεργασθέντος, ἀλλὰ καὶ ἐξεμεθέντος, ὑποτοπήσαντες τὸ γεγονὸς καὶ ἀπειλοῦντα, ἐπιπέμπουσιν αὐτῷ διά τινος Ναρκίσσου λουόμενον, ἔτη δώδεκα, καὶ μῆνας ἐννέα, καὶ ἡμέρας τεσσαρεσκαίδεκα μοναρχήσαντα, βιώσαντα δὲ τριάκοντα ἐνιαυτοὺς ἐφ' ἑνί, καὶ μῆνας τέσσαρας, εἰς ὃν ἡ οἰκία τῶν ὡς ἀληθῶς Αὐρηλίων τῆς αὐταρχίας ἐπαύσατο.

Ὁ φιλόσοφος ἀριστερός.

Θάνατος Κομόδου.

ἐν δέ γε τῷ πρώτῳ ἔτει τῆς μοναρχίας Κομόδου Ἰουλιανὸς τὴν ἐπισκοπὴν Ἀλεξανδρείας ἐγχειρίζεται, Ἀγριππίνου ἐπὶ δώδεκα ἔτη ταύτην οἰκονομήσαντος, καὶ μεταστάντος τοῦ ζῆν. τότε καὶ Κλήμης ὁ Στρωματεὺς ἐγνωρίζετο, καὶ Πάνταινος ὁ φιλόσοφος ἀκολουθός τε καὶ κῆρυξ τῶν καθ' ἡμᾶς μυστηρίων. ἀνωτέρω δὲ τῆς Ἱεροσολύμων ἐκκλησίας ὁ λόγος ἱστόρησε μέχρι μὲν τῶν ἐκ περιτομῆς κατηγημένης, τῆς πόλεως παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἀνοικοδομηθείσης, ἀθροισθέντων τε ἐξ ἐθνῶν. ὧν Κασσιανὸς διεδέξατο, καὶ τοῦτον Πούπλιος, καὶ Πούπλιον Ἰουλιανός, καὶ Ἰουλιανὸν Γάϊος, καὶ Γάϊον Σύμμαχος. ὁ δ' ἐφ' ἑτέρου Γαΐου μετήλλαξε τὴν ζωήν. ἄλλος ἕτερος Ἰουλιανὸς τὴν ἐπισκοπὴν διεδέξατο, καὶ τούτου διάδοχος Καπίτων ἐγένετο, καὶ Οὐάλης Καπίτωνος, Οὐάλεντος δὲ καὶ Δολιχιανός, καὶ ἐπὶ πᾶσι Νάρκισσος τριακοστὸς ἐπίσκοπος τῶν Ἱεροσολύμων ἀπὸ τῶν ἀποστόλων ἐγένετο. δεκάτῳ δὲ ἔτει τῆς Κομόδου ἀρχῆς Ἐλεύθερος ὁ τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἐπισκοπήσας ἐπ' ἔτη τρεισκαίδεκα, τοῦ ζῆν μετέστη, καὶ Βίκτωρ τῆς ἐκεῖ προΐσταται πίστεως. καὶ Ἰουλιανοῦ δὲ μετὰ δέκατον ἔτος τὴν Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίαν ἰθύναντος, καὶ τὸ χρεὼν λειτουργήσαντος, Δημήτριος τὸ ἐπισκοπῆς ἐγχειρίζεται λειτούργημα. ἐν δὲ τῇ Ἀντιοχέων ἐκκλησίᾳ μετὰ Μαξιμῖνον Σαραπίων ἐπίσκοπος τῶν Χριστιανῶν, ὄγδοος ἀρχιερεὺς ἀπὸ τῶν ἀποστόλων γενόμενος. τότε καὶ Ἀπολλώνιος ἀνὴρ ἐπὶ παιδείᾳ καὶ φιλοσοφίᾳ βεβοημένος, μαρτυρικῷ τέλει ἐν Ῥώμῃ δόγματι τῆς συγκλήτου πρὸς τὰς αἰωνίους μετέστη σκηνάς.

Περὶ ἐπισκόπων.

exhauſiſſet, uiros & mulieres criminãdo, alios occidit, alios ſalutem ſuam omnib. bonis redimere paſſus eſt. Aurigabat domi. nam id in publico facere uerebat. Pugnabat domi uſque ad cædes: in theatro uerò, ſine ferro & ſanguine humano. Domi quoque capillis quorundam radendis, alijs naſos præcidebat, alijs aures, alijs aliud membrum. Theatrũ Mercurij habitu ingrediebatur, aureum caduceũ manu uerſans. Magnæ ſibi laudi ducebat, quod ſcæua eſſet. Certando feſſus potabat, ſenatu & equeſtri ordine acclamãtibus: Viuas, Dominus es, primus es, uictorijs omniũ fauſtiſsimis potiens. Itẽ, Amazonie uincis, ſubinde clamare iubebantur. Aliquando pedib. mutilatos, aut ex morbo alióue caſu claudos coegit, & Draconũ formis ad eorum genua annexis, miſeros tanquam Hercules pro gigantibus claua occidit. Denuò cum gladiatoribus pugnaturus, equitibus & ſenatui mãdauit, ut habitu equeſtri & penulati theatrum ingrederentur, quod non niſi mortuo Imperatore fieri ſolebat: & galea eius extremo die ludorum per eam portã eſt elata, qua mortui efferebantur. Quæ omnibus liberationem ab eius tyrannide breui portendere uidebantur, idque paulo pòſt accidit. Nam Aemylius Lętus præfectus, & Electus cubicularius, cum eum factis illis offenſi, monuiſſent ut deſiſteret: iracundiam & minas illius metuentes, in bubulis carnibus uenenum ei præbuerũt. Quod cum, ut parũ efficax, euomuiſſet: ac quid actũ eſſet, ſuſpicatus, minas ſpiraret: lauantem à Narciſſo quodam occidendum curauerunt, annos XII, menſes IX, dies XIIII rerum potitum: natum annos XXXI, & menſes IIII, in quo germana Aureliorũ familia imperare deſijt. Primo anno eius imperij Iuliano Alexandrinus epiſcopatus eſt traditus, Agrippino XII gubernationis anno defuncto. Tum quoque Clemens contextor floruit, & Pantænus philoſophus arcanorum noſtrorũ ſectator & præco. De Hieroſolymis ſuprà narrauimus, illam Eccleſiam poſt circumciſos à Marco eſſe gubernatam, urbe ab Adriano inſtaurata, & à gentilib. habitata. Ei ſucceſsit Caſsianus, huic Publius, Publio Iulianus, Iuliano Caius, Caio Symmachus, Symmacho alter Caius, Caio alter Iulianus, Iuliano Capito, Capitoni Valens, Valenti Dolichianus: poſt quos omnes Narciſſus, trigeſimus ab Apoſtolis Hieroſolymorũ epiſcopus fuit. Decimo anno imperij Cõmodi Eleuthero, Romani epiſcopatus anno decimotertio, defuncto, Victor cœtui fideliũ præfuit. Iuliano poſt decimũ annum epiſcopatus Alexandrini mortuo, id munus Demetrio eſt commiſſum. In Antiochena Eccleſia Serapio poſt Maximinũ Chriſtianorum paſtor fuit, octauus ab Apoſtolis pontifex. Tunc Apollonius philoſophus inclyta doctrinæ fama, ſenatus Romani decreto condemnatus, per martyrium in æterna taberna-
cula migrauit.

Cõmodi impuri parũ cõmodi.

Omina interitum.

Commodus ab Aemylio Læto, Electo & Narciſſo occiſus.

Epiſcoporum catalogus.

Clemens Stromateus.

Pantænus.

Apollonius philoſophus.

καὶ τοῖς κολεοῖς τὰ ξίφη ἐνέθεντο. ὡς δ' εἷς αὐτῷ προσπηδήσας, ὥσπερ εἶχε (ἔφη, τὸ ξίφος δείξας) οἱ στρατιῶταί σοι τοῦτο πεπόμφασι, καὶ αὐτὸν ἔπληξε, καὶ οἱ ἄλλοι συνεκινήθησαν, καὶ κατέκοψαν αὐτόν τε τὸν αὐτοκράτορα, καὶ τὸν ἔκλεκτον. ἔπειτα τὴν τοῦ περτίνακος κεφαλὴν δόρατι περιπείραντες περιῆγον, τῷ ἔργῳ ἐλλαμπρυνόμενοι. ἐβίω δὲ ὁ ἀνὴρ ἔτη ἑπτὰ καὶ ἑξήκοντα, δέοντα τεσσάρων μηνῶν, ἦρξεν μόνας ἡμέρας ὀγδοήκοντα καὶ ἑπτά.

Αὐταρχία τοῦ διδίου ἰουλιανοῦ.

Ἀγγελθείσης δὲ τῆς σφαγῆς τοῦ περτίνακος, σουλπικιανὸς πεμφθεὶς ἐς τὸ στρατόπεδον ὑπ' ἐκείνου, ἵνα τὰ ἐκεῖ καταστήσῃ, ὑπέμεινεν ἐν αὐτῷ, καὶ ἔπραττεν ὅπως αὐτοκράτωρ ἀποδειχθῇ. κἀν τούτῳ ἰουλιανὸς ὁ δίδιος χρηματιστής τε καὶ ἄσωτος, νεωτέρων ἀεὶ πραγμάτων ἐπιθυμῶν, καὶ πρὸς τοῦ κομμόδου διὰ τοῦτο ἐς μεδιόλανα τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα ἐξελαθείς, μαθὼν τὴν τελευτὴν τοῦ περτίνακος, σπουδῇ ἐς τὸ στρατόπεδον ἀφικόμενος, καὶ πρὸς ταῖς πύλαις ἑστὼς ὁ μὲν ἔξωθεν, ὁ δὲ σουλπικιανὸς ἔσωθεν, τὴν ῥώμην, καὶ τὴν ταύτης ἀρχὴν, ὠνητῶν ἐκ τῶν στρατιωτῶν διαγγελλόντων τινῶν, καὶ λεγόντων ἑκατέρῳ, ὅτι τόσον ἕτερος, καὶ τόσον ἐκεῖνος δίδωσι, τί οὖν σὺ προστίθης; ὅμως πολλὴν ὑπισχνουμένου τοῖς στρατιώταις παρὰ τοῦ ἰουλιανοῦ, ἐκεῖνον προετιμήσαντο, φοβηθέντες μάλιστα τὸν σουλπικιανὸν, ὡς τιμωρήσοντα τῷ περτίνακι, εἶτα διὰ κηδεστήν. εἰσδεχθεὶς δὲ ἐς τὸ στρατόπεδον ἰουλιανὸς, καὶ αὐτοκράτωρ ἀποδειχθεὶς, ἐκεῖθεν πρὸς τὴν ἀγορὰν ἐφοίτησε, καὶ τὸ βουλευτήριον, δορυφόρους παμπληθεῖς ἐπαγόμενος, ἵνα δι' ἐκείνων καὶ τὴν γερουσίαν καὶ τὸν δῆμον δείξηται. καὶ εἶπε πρὸς τὴν βουλὴν, ὅτι καὶ ὑμεῖς ἄρχοντος δεῖσθε, καὶ αὐτὸς, εἰ καί τις ἄλλος, ἀξιώτατός εἰμι ἡγεμονεῦσαι ὑμῶν. εἰ οὖν καὶ ἐμισεῖτο διὰ τὴν μεγαλαυχίαν, καὶ διὰ τοὺς τὸ βουλευτήριον κυκλωσαμένους ὁπλίτας, ἀλλὰ διὰ τὸ δέος κἂν τῆς βουλῆς τὴν αὐταρχίαν ἐβεβαιώσατο, καὶ ἀνῆλθεν ἐς τὸ παλάτιον. τῇ δὲ ὑστεραίᾳ, οἱ μὲν τῆς βουλῆς προσῆλθον αὐτῷ, ἵνα μὴ φωραθῶσιν ἀχθόμενοι ἐπ' αὐτῷ. ὁ δὲ δῆμος φανερῶς ἐσκυθρώπαζε. καὶ ἐς τὸ συνέδριον ἐλθόντος τοῦ αὐτοκράτορος, ἐξέκραγον ὡς ἐκ συνθήματος ἅπαντες, πατροφόνον αὐτὸν καλοῦντες, καὶ ἅρπαγα τῆς ἀρχῆς. ἐκείνου δὲ μὴ χαλεπαίνειν προσποιουμένου, καὶ ἀργύριόν τι σφίσιν ὑπισχνουμένου, ἀγανακτήσαντες ὡς δεκαζόμενοι, καὶ ξυμπάντες ἐξεβόησαν, οὐ θέλομεν, οὐ λαμβάνομεν. ὁ δὲ ἰουλιανὸς τοὺς ταῦτα λέγοντας ἐκέλευσε κτανθῆναι, καὶ ὁ δῆμος ἐπὶ πλέον παρώξυντο, καὶ τοῦ τε περτίνακος ἐμέμνηντο, καὶ τὸν ἰουλιανὸν ἀπέσκωπτον. καὶ πολλοὶ πολλαχοῦ τῆς πόλεως τιτρωσκόμενοι καὶ κτεινόμενοι ἀντεῖχον, καὶ ὅπλα λαβόντες, συνέδραμον ἐς τὸν ἱππόδρομον, νύκτα τε καὶ ἡμέραν διέμειναν ἄσιτοι, ἐπιβοώμενοι τοὺς λοιποὺς στρατιώτας, καὶ μάλιστα τὸν νίγρον τὸν πεσκέννιον, καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ συρίᾳ ὄντας. εἶτα ὑπὸ λιμοῦ καὶ τῆς ἀγρυπνίας κακωθέντες, διελύθησαν καὶ ἡσύχαζον. ἰουλιανὸς δὲ οὕτως τὴν ἀρχὴν ἁρπάσας, ἀνελευθέρως αὐτῇ ἐχρῆτο, θωπεύων τὴν βουλὴν καὶ τοὺς τι δυναμένους, καὶ τὰ μὲν χαριζόμενος, τὰ δὲ ἐπαγγελλόμενος. καὶ πάντα ὑπὲρ θεραπείας ἐποίει τῶν δυνατῶν, οὐ μέντοι καὶ ἐπιστεύετο. ταῦτα μὲν οὖν κατὰ τὴν ῥώμην ἐπράττετο. οἱ δὲ τῶν στρατοπέδων ἡγεμόνες τρεῖς ὄντες, ὁ σεβῆρος τῆς παννονίας ἄρχων, τῆς συρίας δὲ ὁ νίγρος, τῆς βρεττανίας δὲ ὁ ἀλβῖνος, ὡς κατέγνωσαν τοῦ ἰουλιανοῦ

τὰ κατ

[Margin: ὕβρις τοῦ δήμου πρὸς τὸν ἰουλιανόν.]

[Margin: σεβῆρος, καὶ νίγρος, ἀλβῖνος, ἐπανίστανται κατὰ ἰουλιανοῦ.]

gladios uaginis condiderunt. Deinde cũ unus ſtricto gladio proſiluiſſet, eũq; percuſsiſſet, eũ gladium illi à militib. miſſum eſſe dicens: etiam cæteri cõcitati, & ipſum Imperatorẽ & Electũ occiderunt. Deinde Pertinacis caput haſtæ affixũ, quaſi re bene geſta, circuntulerunt. Vixit hic uir annos LXVII, quatuor menſibus demptis: dies nõ amplius LXXXVII imperauit.

[Margin: Pertinacis interitus.]

Didij Iuliani Imperium.

NVnciata Pertinatis cæde, Sulpicianus ab illo in caſtra, tumultus ſedandi cauſa, miſſus, ibi manſit: operãq; dedit, ut Imperator crearetur. Interea Didius Iulianus, homo inexplebilis auaritiæ, nouis rebus ſubinde ſtudẽs, eaq; de cauſa Mediolanũ in patriã ſuam à Cõmodo relegatus, Pertinacis obitu cognito, feſtinanter in caſtra uenit. Ibi ad portã, hoc extra, Sulpiciano intrà ſtante, quibuſdam Romã & imperiũ emendũ eſſe affirmantibus, & utriq; dicentibus, hic tãtum dat, ille tantũ: Quantũ tu addis? Iulianus, quãuis ab altero magna pecunia promiſſa, eſt prælatus, timentibus militibus, ne Sulpicianus Pertinacis ſoceri necem ulciſceretur. Iulianus uerò in caſtra receptus, et Imperator ſalutatus, inde ad forum & curiam maximo ſatellitum comitatu contendit, ut per illos ſenatui populoq; Romano terrorem incuteret, ac ſenatui dixit: Vobis principe opus eſt: & ego præ cæteris omnibus ſum principatu dignißimus. Quamuis igitur & ob orationis inſolentiam, & circundatos curiæ milites, inuiſus eſſet: tamen ex metu à ſenatu etiam imperio cõfirmato in palatium aſcendit. Poſtridie ſenatores eum conuenerunt, ne ſuum in illum odium animaduerteretur. Sed populus uniuerſus mœſtitia haud diſsimulata, Imperatorem curiam ingreſſurum, quaſi ex compoſito cum magnis clamoribus parricidam & raptorem Imperij appellauit. Illo uerò iram diſsimulante, & pecuniam pollicente, indignati, quaſi largitionibus corrumperentur, uniuerſi exclamarunt, Non uolumus, non accipimus. Cum Iulianus eos qui iſta dicerent, occidi iuſsiſſet, populus magis etiam concitatus, mentione Pertinacis facta, Iulianum deriſit: & quamuis multi paſſim per urbem & uulnerarentur & occiderentur, tamen non cedebant: ac ſumptis armis in curiam equeſtrem concurſu facto, noctem & diem ibi ſine cibo durarunt: reliquos milites inclamantes, Peſcennium Nigrum in primis, & Syriacas eius legiones. Deinde fame & uigilijs fatigati, domum quiſq; ſe receperũt. Iulianus uerò ut imperium rapuerat, ſic illiberaliter eo uſus eſt, Senatui & ijs qui aliquid poterant, aſſentando, ac partim donando, partim pollicendo. Quamuis autem nihil non ad cultum potentiorum faceret, tamen nemini fidem faciebat. Quæ dum Romæ aguntur, tres exercituum duces, Seuerus Pannoniæ, Niger Syriæ, Albinus Britanniæ, cognitis Iuliani

rebus,

[Margin: Didius Iulianus Sulpiciano repulſo Imperator creatur.]

[Margin: Seditio cõtra Iulianũ.]

[Margin: Seuerus Albinũ decepit, Peſcenniũ Nigrũ anteuertit.]

rebus, ad eum opprimendū properarunt. Cęterùm Seuerus cæteris callidior, cū proſpiceret, euerſo Iuliano reliquos tres inter ſe de principatu dimicaturos eſſe, unū ſibi conciliandū eſſe ſtatuit. ſed quia Niger lōgius aberat, elatoq́ animo eſſe uidebatᷣ, ꝑpterea ꝙ populus, ut dictum eſt, eū nominatim imploraſſet: ad Albinū inclinauit, eíq́ clàm ſcripſit, ſe eū Cæſarē facturū eſſe. Eo aūt Seueri collegā ſe fore ſperante, eodemq́ loco manente, Romā contendit.

Iulianus poſt irritos defenſionis conatus occiditur. Quo cognito, Iulianus Seuerū à ſenatu hoſtē iudicandū curauit, ſeq́ ad bellū parauit: palatio carceribus & robuſtis portis munito. Nam quia putabat milites Pertinacē non facile occiſuros fuiſſe, ſi ſe incluſiſſet: ſe incolumē euaſurum credebat, ſi uictus intra clauſtra ſe cōtineret. Lætū quoq́ occidit, & cōplures emiſit, qui Seuerū dolo occiderēt. qui cū in Italiā irrupiſſet, & Rauennā occupaſſet, & qui contra eum mittebanᷣ, ad eum ſe cōferrent, & ſatellites ob illius aduentum trepidarent: conuocato ſenatu, Seuerum collegā imperij decerni iuſsit. Sed cum is militibus impunitatem promiſiſſet, ſi Pertinacis percuſſores dederent: obtemperarunt. ijsq́ comprehenſis, Silio Meſſalæ conſuli rem indicarunt. Is uerò ſenatu in ædem Mineruæ conuocato, quæ ab inſtitutione adoleſcentiæ ita uocabatur: quæ à militib. accepiſſet, expoſuit. Senatus igitur Iuliano capitis dānato, Seuerū ſtatim Imperatorē dixit. Iulianus uerò cum occideretur: Quid, inquit, mali feci? aut quē occidi? Vixit annos LX, menſes IIII, & dies totidem: imperauit dies LX.

Imperium Seueri.

SEuerus rerum potitus, Pertinacis percuſſores ſupplicio affecit. Cæteros milites acerrimè inſectatus, & armis equisq́ priuatos, Roma expulit. Hoc peracto, pedes urbē ingreſſus, armato exercitu ſequente, plateis florib. coronis & laureis paſsim exornatis, à populo cādidato lætis uocibus exceptus eſt, properantibus omnibus eum & uidere & audire.

Seuerus imperiū à periurio & cædibus auſpicatur. Ille uerò ſtatim ueterum bonorū Imperatorū more, ſe neminem ſenatorem occiſurū eſſe iureiurando aſſirmauit, idq́ communi decreto confirmari iuſsit: ſed id iuriſiurandum non diu ſeruauit, ipſo Iulio Solone, qui id decretum de illius ſententia ſcripſerat, non multo pòſt occiſo, atque alijs multis ſublatis: eáque fecit, quæ Senatui minimè cordi eſſent.

Satellites Barbari. Iam cum moris eſſet, ſatellites ex Italia, cæteriſque gentibus, quarum & uultus humaniores, & mores ſimpliciores eſſent, deligi: ille præter ſolitum, urbem militibus & aſpectu ſæuiſsimis, & auditu horrendis, & à ciuilitate morum alieniſſimis impleuit.

Auguria imperij Seueri. Imperium ei ſignis quibuſdam præſignificatum eſt. Nam aliquando ſe lupam ſugere, ut de Romulo proditum eſt, ſomniauit: ex eoq́ dormiente aqua, tanquā è fonte ſcaturijt, & in ſomnis à ſenatu populoq́ Roma-

τὰ περὶ αὐτοῦ μαθόντες κεκίνηντο. τῶν ἄλλων δὲ ὁ Σεβῆρος δεινότερος ὤν, ἐλογίσατο, ὡς εἰ τὸν Ἰουλιανὸν καταλύσειε, σφίσιν αὐτοῖς οἱ τρεῖς ἀμφισβητήσουσι περὶ τῆς ἀρχῆς. ἔγνω οὖν τινα τὸν ἕνα προσποιήσασθαι. ἐπεὶ δὲ πόρρωθεν αὐτοῦ ὁ Νίγρος ἐτύγχανεν ὤν, καὶ μέγα φρονεῖν αὐτὸν ἤκαζεν, ἅτε ἐπικεκλημένον ὑπὸ τοῦ δήμου, ὡς εἴρηται, πρὸς τὸν Ἀλβῖνον ἀπένευσε, καὶ δὴ ἐσέφρασεν αὐτῷ ἐπαγγειλάμενος καίσαρα ποιήσειν αὐτόν. καὶ ὃς κατὰ χώραν ἔμενεν, ὡς κοινωνήσων τῆς ἀρχῆς τῷ Σεβήρῳ τεθαρρηκώς. ὁ δὲ Σεβῆρος ἤδη τὴν Ῥώμην ἠπείγετο, καὶ ὁ Ἰουλιανὸς ταῦτα μαθών, πολέμιόν τε ψηφίσασθαι τὸν Σεβῆρον τὴν βουλὴν παρεσκεύασε, καὶ πρὸς πόλεμον ἡτοιμάζετο, καὶ τὸ παλάτιον κιγκλίσι καὶ θύραις ἰσχυραῖς ἐκρατύνατο· ὅτι γὰρ ἐνόμιζε μὴ ἄν ποτε ῥᾳδίως τοὺς στρατιώτας κτανεῖν τὸν Περτίνακα, εἴγε ἔνδον συνεκέκλειστο, ᾤετο ὡς δυνάμενος κατακλεισθεὶς ἐν αὐτῷ περιγενέσθαι, ἂν ἡττηθῇ. ἐφόνευσε δὲ καὶ τὸν Λαῖτον, καὶ ἤδη τὸν Σεβῆρον πέμπει συχνοὺς ὡς τὸν ἄνδρα δολοφονήσοντας. ἐπεὶ δ' ἐκεῖνος ἐς τὴν Ἰταλίαν ἐσέβαλε, καὶ τὴν Ῥάβενναν ἐκράτησε, καὶ οἱ πεμπόμενοι προσεχώρουν αὐτῷ, καὶ οἱ δορυφόροι διὰ τὴν παρουσίαν Σεβήρου ἐδειμαίνοντο, συγκαλέσας τὴν βουλήν, ἐκέλευσε κοινωνὸν αὐτῷ τῆς ἀρχῆς τὸν Σεβῆρον ψηφίσασθαι. τοῦ δὲ Σεβήρου τοῖς στρατιώταις μηδὲν κακὸν πείσεσθαι γράψαντος, εἰ ἐκδῶσι τοὺς σφαγέας τοῦ Περτίνακος, πεισθέντες ἐκείνους τε συνέλαβον, καὶ τῷ Σιλίῳ Μεσσάλᾳ ὑπατεύοντι ταῦτα ἐμήνυσαν. ὁ δὲ τὴν βουλὴν ἀθροίσας ἐς τὸ Ἀθήναιον, οὕτω καλούμενον ὡς ἐν αὐτῷ τῶν παιδευομένων ποιουμένων τὴν ἄσκησιν, τὰ παρὰ τῶν στρατιωτῶν αὐτῷ ἐκοινώσατο. καὶ ἡ βουλὴ τοῦ μὲν Ἰουλιανοῦ κατεψηφίσατο θάνατον, τὸν δὲ Σεβῆρον ἀνηγόρευσεν αὐτοκράτορα. κτεινόμενος δὲ ἐν τῷ παλατίῳ ὁ Ἰουλιανὸς ἐφονεύθη, εἰπών, τί γὰρ δεινὸν ἐποίησα, καὶ τίνα ἀπέκτεινα; ἐβίω δὲ ἔτη ἑξήκοντα πρὸς μησὶ τέσσαρσι, καὶ ἰσαρίθμοις ἡμέραις, ἄρξας ἡμέρας ἑξήκοντα.

περὶ τοῦ ἀθηναίου, καὶ ἐπεὶ οὕτως ὠνομάσθη.

Μοναρχία Σεβήρου.

ΣΕΒΗΡΟΣ μὲν οὖν τὴν αὐταρχίαν λαβών, τοὺς μὲν αὐτόχειρας τοῦ Περτίνακος τῶν στρατιωτῶν θανάτῳ ἐδικαίωσε, τοὺς δὲ ἄλλους ἐνδόξως περιέταξε, τῶν τε ὅπλων ἀπεῖρξε, καὶ τῶν ἵππων ἀφείλετο, καὶ τῆς Ῥώμης ἀπήλασε· καὶ οὕτως εἰς τὴν Ῥώμην εἰσήλασε βαδίζων, καὶ ὁ στρατὸς ὁπλίτης παρείπετο, καὶ ἡ πόλις ἄνθεσί τε καὶ δάφναις ἅπασα ἐστεφάνωτο, καὶ οἱ ἄνθρωποι λευχειμονοῦντες εὐφήμουν αὐτόν, καὶ ἀκοῦσαι αὐτοῦ καὶ θεάσασθαι λίαν ἐσφάδαζον· εἰσελθὼν δὲ ἐνεανιεύσατο οἷα καὶ οἱ πάλαι ἀγαθοὶ αὐτοκράτορες, ὡς οὐδένα τῶν βουλευτῶν ἀποκτενεῖ, καὶ ὤμοσε περὶ τούτου, καὶ ψηφίσματι κοινῷ τοῦτο κυρωθῆναι προσέταξεν. ἀλλ' οὐκ εἰς μακρὰν τὸν νόμον τοῦτον παρέβη. αὐτὸν γὰρ τὸν Ἰούλιον Σόλωνα, τὸν καὶ τὸ δόγμα τοῦτο, αὐτοῦ κελεύσαντος, συγγεγραμμένον, οὐ πολλῷ ὕστερον ἔκτεινε, καὶ ἄλλους ἀνεῖλε πολλούς, καὶ τῇ βουλῇ οὐ καταθύμια ἔπραξε· καὶ εἰθισμένου, τοὺς σωματοφύλακας ἐκ τῆς Ἰταλίας εἶναι, καὶ ἄλλων ἐθνῶν ἡμερωτέρων τὰς ὄψεις, καὶ ἁπλουστέρων τοῖς ἤθεσιν, ἐκεῖνος παρὰ τὸ ἔθος, στρατιωτῶν τὴν πόλιν ἐνέπλησε, καὶ ἰδεῖν ἀγριωτάτων, καὶ ἀκοῦσαι φοβερωτάτων, καὶ ὁμιλῆσαι ἀγροικοτάτων. ἐγένετο δὲ αὐτῷ σημεῖά τινα τὴν ἡγεμονίαν προμαντευόμενα. ἔδοξέ ποτε ὄναρ λύκαιναν θηλάζειν, ὡς περὶ Ῥωμύλου ἱστόρηται· καὶ ὕδωρ καθεύδοντος αὐτοῦ ὥσπερ ἐκ πηγῆς ἀναδοθῆναι, καὶ κατ' ὕπνους αὐτὸν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων

ἵνα ὁ σεβῆρος ἐπιορκήσῃ, καὶ ἐκ φονῶν τὰ ἄρχεται.

σημεῖα περὶ τῆς βασιλείας σεβήρου, καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτῷ προσημαίνοντα.

ῥωμαίων σύμπασα βουλὴ καὶ ὁ δῆμος προσεῖπέ τε καὶ ἠσπάζετο. καὶ αὖθις ἔδοξεν ἐν τῇ ἀγορᾷ τῇ ῥωμαίᾳ ἱππεύοντα τὸν περτίνακα, τοῦ ἵππου ἐκῤῥιφθῆναι, αὐτὸς δὲ τούτου ἑκόντος ἐπιλαβέσθαι. ἔφηβος δὲ ἄν, ἐς τὸν βασιλικὸν δίφρον ἀγνοῶν, ἀλλ' οὐκ ἐκ προνοίας ἐνεβεβήκει. αὐτοκράτωρ δὲ δειχθεὶς πλεῖστον τρόπον ἐτίμησε τὸν περτίνακα, καὶ ταφὴν αὐτοῦ, καίτοι πάλαι θανόντος, πολυτελεστάτην ἐποίησεν. εἶτα κατὰ τοῦ νίγρου ἐστράτευσεν, ὃς ἰταλὸς ἦν ἐξ ἱππέων, οὐ τῶν πάνυ ἐπισήμων. καὶ διαφόρων πολέμων συγκροτηθέντων, τέλος ἐν ἰσσῷ τῆς κιλικίας περὶ τὰς καλουμένας πύλας, αἳ διὰ τὴν τοῦ τόπου στενότητα οὕτω κέκληνται (φέρει μὲν γὰρ ὄρη ἀνάντη ἀπότομα, κρημνοὶ δ' ἐκεῖθεν βαθεῖς καθήκουσιν ἐς τὴν θάλασσαν) μάχης καρτερᾶς γενομένης, ἡττήθη ὁ νίγρος, καὶ τὸ πλεῖον μὲν τῆς αὐτοῦ δυνάμεως ἐκεῖσε διώλετο. ἐκεῖνος δὲ φεύγων κατελήφθη καὶ ἀνῃρέθη. ἀποτμηθεῖσαν τὴν κεφαλὴν ὁ σεβῆρος πέμψας εἰς τὸ βυζάντιον ἀνεσταύρωσεν, ἵν' ἰδόντες αὐτὴν οἱ βυζάντιοι προσχωρήσωσι. ὡς δὲ τὰ νίγρου φρονήσαντας ἐδικαιοῦτο σεβῆρος, βουλευτής τις κάσσιος κλήμης κρινόμενος παρ' αὐτοῦ, ἐπαῤῥησιάσατο φήσας, ὡς ἐγὼ οὔτε σὲ οὔτε νίγρον ἠπιστάμην, καταληφθεὶς δὲ ἐν τῇ ἐκείνου μερίδι, οὐ σοὶ πολεμῆσαι ἤθελον, ἀλλ' ἰουλιανὸν καταλῦσαι· καὶ ταὐτὰ σοὶ ἐσπούδαζον, οὐκ ἠδίκησα. ἀλλ' οὐδ' ὅτι μὴ πρὸς σὲ ὕστερον μετέστην· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ σὺ ἂν ἠθέλησας τινὰ τῶν σῶν ἑταίρων πρὸς ἐκεῖνον αὐτομολῆσαι. ἐξέταζε οὖν μὴ τὰ σώματα ἡμῶν, μηδὲ τὰ ὀνόματα, αὐτὰ δὲ τὰ πράγματα· πᾶν γάρ, ὅτι ἂν ἡμῶν καταγνῷς, τοῦτο καὶ σεαυτοῦ καὶ τῶν σῶν ἑταίρων καταψηφιῇ. τοῦτον ὁ σεβῆρος τῆς παῤῥησίας θαυμάσας, ἀφῆκεν ἔχειν τῆς οὐσίας τὸ ἥμισυ. οἱ δὲ βυζάντιοι καὶ ζῶντος τοῦ νίγρου καὶ θανόντος, πολλὰ καὶ θαυμαστὰ ἔδρασαν, ἐπὶ χρόνον πολιορκούμενοι τριετῆ. εἷλον μὲν γὰρ καὶ πλοῖα τινὰ παραπλέοντα, εἷλον δὲ καὶ τριήρεις τῶν ἐν τῷ ὅρμῳ τῶν ἐναντίων οὐσῶν. τὰς γὰρ ἀγκύρας αὐτῶν ὑφύδροις κολυμβηταῖς ἀποτεμόντες, καὶ ἥλους ἐς τὰ πρόσω σφῶν πηγνύντες, καὶ τούτων καλῴδια ἐξάπτοντες, ἐπεσπῶντο αὐτάς, αὐτομάτας προσπλεῖν δοκούσας. ἐπεὶ δὲ πάντα αὐτοῖς ἐξεδαπανήθησαν, ὅμως ἀντεῖχον, καὶ ξύλοις ἐκ τῶν οἰκιῶν ἐς τὰς ναῦς ἐχρῶντο, καὶ σχοίνοις ἐς ἔπλοκον κείροντες τὰς τρίχας τῶν γυναικῶν. καὶ ὅτε τοῖς τείχεσι προσέβαλλον οἱ πολέμιοι, λιθίνους τε καὶ ἐκ χαλκοῦ πεποιημένους καὶ ἀνδριάντας καὶ ἵππους ἠκόντιζον ἐς αὐτούς. ὡς δὲ καὶ παρ' αὐτοὺς ἐπέλιπε συνειθισμένη ἐδωδή, βύρσας διαβρέχοντες ἤσθιον. καὶ τούτων δὲ ἀναλωθεισῶν, καὶ ἐπ' ἀλλήλους ἐτράποντο, καὶ σαρκῶν ἀνθρωπείων ἐγεύοντο. εἶτα καὶ ἄκοντες τὴν πόλιν παρέδοσαν, καὶ οἱ ῥωμαῖοι τούς τε στρατιώτας καὶ τοὺς ἐν τέλει σύμπαντας διεχρήσαντο. ὁ δὲ σεβῆρος ἥσθη λίαν ἐπὶ τῇ ἁλώσει τοῦ βυζαντίου. ἀφείλετο δὲ τήν τε ἐλευθερίαν τῆς πόλεως, καὶ τὸ ἀξίωμα τὸ πολιτικόν, καὶ δασμοφόρον ἀπέφηνε, δημεύσας τὰς οὐσίας τῶν πολιτῶν, περινθίοις αὐτήν τε καὶ τὴν χώραν αὐτῆς ἐχαρίσατο. τὰ δὲ τείχη τῆς πόλεως καθελὼν, ἐκείνους μὲν οὐδὲν πλέον ἐλύπησεν, ἢ ὅτι τῆς δόξης αὐτοὺς ἐστέρησεν, ἣν ὑπὲρ πάντων ἐκ τῆς αὐτῶν ἐπιδείξεως. τῶν δὲ ῥωμαίων μέγα καθεῖλεν ὁρμητήριον πρὸς τοὺς ἐκ πόντου καὶ τῆς ἀσίας βαρβάρους, ἀλλὰ μὴν καὶ καταφύγιον. ἦν δὲ τὰ τείχη τοῦ βυζαντίου καρτερώτατα. σεβῆρος δὲ δοξομανῶν, ἐπὶ τῶν ὀσροηνῶν βαρβάρων, καὶ τῶν ἀδιαβηνῶν, καὶ τῶν ἀράβων ἐστράτευσε, καὶ ἐς τὴν νίσιβιν ἀφικόμενος, ἐκ ταύτης ἔπεμψε στρατηγούς τε καὶ τάγματα ἐπὶ τῶν ἀρχομένων ἐθνῶν, δι' ὧν

Greek marginal notes (left margin): *ὅτι τὸν νίγρον πολεμήσας νικήσας, καὶ ἀνεῖλεν αὐτόν.* — *περὶ τοῦ βυζαντίου, ὅτι ἐπὶ τριετίᾳ πολιορκούμενον ἑάλω.* — *ὅτι ὁ σεβῆρος ἐστέρησε τὸ βυζάντιον.* — *πόλεμος ῥωμαίων πρὸς τοὺς βαρβάρους.*

Romano ſalutari ſibi uiſus eſt. Acceſsit aliud quoq; ſomnium. putabat Pertinacem per forū equitantem, ab equo excuti, qui ſibi tergum ultro conſcendendum præberet. Adoleſcens in ſella Imperatoria non de induſtria, ſed ignorans conſedit. Imperiū adeptus, Pertinaci plurimos honores habuit, & ſumptuoſiſsimum funus quamuis pridē defuncto fecit. Deinde cōtra Nigrū eſt profectus, hominem Italū, ex equeſtri ordine, non admodum clarū. quem uarijs prælijs cōmiſsis, deniq; Iſsi Ciliciæ ad portas, quæ ab anguſtia loci hoc nomen accepere (hinc enim prærupti montes aſſurgunt: inde ingentia præcipitia ad mare deſcendunt) acri pugna ſuperatus, maxima copiarū parte cæſa, captus in fuga et interfectus eſt: caput eius Byzantiū miſſum, & cruci affixū, ut eo Byzātini cōſpecto, deditionē facerent. Cum Seuerus de Nigri ſtudioſis pœnas ſumeret, Senator quidā Caſsius Clemens reus actus, dicere non dubitauit: Ego neq; te, neq; Nigrum agnoui: ſed in illius partibus deprehenſus, non te oppugnare, ſed Iulianum expugnare ſtudui. Cum igitur idem mihi quod tibi propoſitū fuerit, non peccaui: ac ne in eo quidem, quòd poſtea non ad te tranſij. Nam tu quoq; noluiſſes quenquam ex amicis tuis ad illum deficere. Inquiunto igitur nō in perſonas noſtras, aut nomina, ſed in res ipſas. Nam utcunq; nos damnaris, tu amicię tui in eodem crimine futuri eſtis. Seuerus hominis libertatem admiratus, ſemiſſem bonorum ei reliquit. At Byzantini & uiuente & mortuo Nigro, multa fecerunt admiratione digna, cum triennium obſiderentur. Naues enim aliquot prætereuntes, & triremes in hoſtium ſtationibus cæperunt, ancoris earum per urinatores reſectis: quas clauis in fundos earum impactis, annexis que funibus ita attrahebant, ut ultro accedere uiderentur. Rebus omnibus conſumptis, nihilominus perſeuerantes, tignis ædium ad naues, detonſis mulierum capillis ad funes plectendos utebantur. Cum mœnia oppugnabantur, & marmoreas & æneas ſtatuas tam equorum quàm hominum in hoſtes iaculabantur. Cibarijs omnibus uſitatis deſtituti, coria macerata comederunt. ijs quoque abſumptis, carnibus humanis guſtatis, alij alios deuorarūt. Sed cum tandem uel inuiti deditionem feciſſent, Romani & milites & magiſtratus omnes occiderunt: & Seuerus ea expugnatione mirificè lætatus, urbem libertate & dignitate ciuili adempta, tributariam fecit: & publicatis ciuium bonis, ipſam & agros eorum Perinthijs donauit. Mœnibus autem ròbuſtiſsimis euerſis, non tam illos maiore moleſtia affecit, aut gloria fortitudinis priuauit, quàm Romanorum arcem munitiſsimam contra Barbaros Ponticos & Aſianos ac tutiſsimum aſylum deſtruxit. Iam cum inſano gloriæ ſtudio teneret, Barbaris Oſroenis, Adiabenis, & Arabibus bellum intulit. ac Niſibim pfectus, miſsis ducib. & legionibus, illarum

Latin marginal notes (right margin): *Peſcēnij Nigri in Cilicia interitus.* — *Caßij Clementis defenſio.* — *Byzantij expugnatio.* — *Seueri orientalis expeditio.*

illarum gentium agros uaſtauit, & urbes expugnauit. Sed quia Albino Imperatoriam maieſtatem flagitanti, uel Cęſaris honorē negabat: iterum ciuile bellū cum totius orbis motu eſt exortū, & magna populi Romani multitudo in circo equeſtri apertiſsimè fortunas ſuas eſt miſerata. Quouſque tandē iſta feremus? quādiu oppugnabimur? & alia id genus quaſi numine afflatus uociferās. Nam alioqui fieri quî potuiſſet, ut tot hominū millia, ea quæ dicebāt, tā quam chori magiſtro præeūte, citra errorē pronunciarent? Id bellum magna uarietate & ancipiti Marte geſtū: ſed Albinus tandē uictus, Romanis utrinque penè innumerabilib. cæſis, ſibiipſi manus attulit. cuius cadaueri Seuerus inſolētibus & atrocib. uerbis inſultauit: trūcoque abiecto, caput Romā miſsū, cruci affigi iuſsit: ſenatores multos occidit, nōnullos etiam dimiſit.

Albini interitus.

Poſt hæc cōtra Parthos eſt profectus, qui Meſopotamiā occuparāt: & nauib. in Euphrate ædificatis, Seleuciā & Babylonem deſertas cæpit. Cteſiphontē expugnatā militib. diripiendam dedit: ac multis interfectis, plures uiuos cæpit. Sed neque Vologæſum Parthorū principē domum reuerſum fugauit, neque Cteſiphontē retinuit: ita inde profectus, quaſi expeditionē direptionis cauſa duntaxat ſuſcepiſſet. Huius belli tempore, duos claros uiros interfecit, Iuliū Criſpū tribunū militū, belli uexationes ægrè ferētem, & neſcio quid locutū, milite à quo accuſatus fuerat, in eius locū ſuffecto: Lætū ob animi magnitudinē & gratiā apud milites, qui ſe nō niſi illo duce militaturos affirmabāt, & crimen cædis eius in milites trāſtulit, quod eo ex inuidia interfecto, cauſam dicere nō poterat. Deinde Atra urbē Arabiæ Soli dicatā oppugnauit, in qua præter alias magnas opes, etiā Solis donaria repoſita erāt. ſed quāuis exteriori muro capto, re infecta multis militib. amiſsis in Palæſtinā diſceſsit, atque in Aegyptū, quam totā perluſtrauit, arcanis quoque reb. indagatis. Eo enim erat ingenio, ut neque diuinū neque humanū quicquam imperueſtigatū relinqueret. Libros arcanarū rerū quos quidē inuenire poterat, ex omnibus adytis ſuſtulit. Atque hęc hactenus. Nūc obiter illa quoque referā, quæ apud Dionē de Nilo memoriæ prodita ſunt: unde is oriatur, cur æſtiuo tēpore aſcendat. Narrat autē, eū ex Atlante oriri, mōte Macennitidis, ad ipſum occidentalem Oceanū, omniū montiū altiſsimo: qua de cauſa cœli columna à poetis appelletur. Neque enim quenquam eius cacumē aſcēdiſſe, neque faſtigia uidiſſe, ſemper oppleta niuibus. Vnde æſtiuo tēpore magna aquarū copia defluente, Nilus exundet: & hæc Romanos ex inferioris Mauritaniæ hominib. Macennitidi finitimis cōperiſſe, ac multos Romanos exercitus ad ipſum Atlantem perueniſſe. Hęc de Nilo Diō refert, etſi alij diuerſa eadē de re tradiderūt. Ceterùm Plautianus præfectus, imperij penè cū Seuero particeps, & ſūma poteſtate ſubnixus: multos claros uiros & pari dignitate præditos interfecit:

Parthica expeditio.

Iulij Criſpi & Læti cædes.

Atra Arabiæ urbs.

Nili ortus, & incrementa.

Plautiani auaritia, crudelitas, & interitus.

εἶτα τήν τε χώραν αὐτῶν ἐλῄζετο, καὶ τὰς πόλεις ἐλάμβανεν. αὖθις δὲ πόλεμος συνερράγη τῷ Σεβήρῳ ἐμφύλιος. ὁ μὲν γὰρ Σευῆρος τῷ Ἀλβίνῳ οὐδὲ τὴν τοῦ Καίσαρος ἐδίδου τιμήν, ὁ δ᾽ ᾔτει καὶ τὴν τοῦ αὐτοκράτορος. συγκινουμένης δὲ διὰ ταῦτα τῆς οἰκουμένης, ὁ δῆμος ἐν ἱπποδρομίᾳ συνειλεγμένος πολὺς, ἐκφανέστατα κατωλοφύρατο, μέχρι πότε τοιαῦτα πάσχομεν, κράζοντες, καὶ μέχρι ποῦ πολεμούμεθα; καὶ ἄλλα δέ τινα τοιαῦτα ὡς ἐκ θεοφορίας τινὸς ἐνθουσιῶντες ἐβόησαν. πῶς γὰρ τοσαῦται μυριάδες ὡς ὑπὸ χοροδιδασκάλῳ ὥσπερ ἀπήχησαν, ἅπερ; τέως μὲν δ᾽ οὖν μάχης συγκροτηθείσης, καὶ πολλὰς ἐκβάσεις τε καὶ τροπὰς καὶ μεταπτώσεις τοῦ πολέμου ἐσχηκότος, ὁ Ἀλβῖνος ἡττήθη, πεσόντων μὲν ἀμφοτέρωθεν σχεδὸν ὑπερβαινόντων ἀριθμόν, τοῦ δ᾽ Ἀλβίνου ἑαυτὸν ἀνελόντος. οὗ κειμένου ἐπιστὰς ὁ Σευῆρος, καὶ γλωσσαλγήσας, τὸ μὲν ἄλλο σῶμα ῥιφῆναι ἐκέλευσε, τὴν κεφαλὴν δὲ εἰς τὴν Ῥώμην στείλας, ἀνεσταύρωσε. καὶ πολλοὺς τῶν τῆς γερουσίας ἀπέκτεινε, τινὰς δὲ καὶ ἀπέλυσε. μετὰ ταῦτα δὲ κατὰ τῶν Πάρθων ἐστράτευσε τὴν Μεσοποταμίαν ἑλόντων. καὶ πλοῖα κατασκευάσας ἐν τῷ Εὐφράτῃ, τήν τε Σελεύκειαν καὶ τὴν Βαβυλῶνα ἐκλειφθεῖσαν ἔλαβε. καὶ τὴν Κτησιφῶντα ἑλὼν, διαρπάσαι τοῖς στρατιώταις ἀφῆκε, πολλούς τε ἀνεῖλε, καὶ ζῶντας πλείονας εἷλεν. οὔτε δὲ τὸν Ὀλόγαισον ἐπεδίωξε, τὸν τῶν Πάρθων ἡγεμονεύοντα, ἀναχωρήσαντα οἴκαδε, οὔτε τὴν Κτησιφῶντα κατέσχεν. ἀλλ᾽ ᾤχετο ὥσπερ ἵνα διαρπάσῃ ταύτην μόνον ἐστρατευκώς. ἐν ᾧ δ᾽ ἐπολέμει, ἄνδρας δύο ἀπέκτεινε τῶν ἐπιφανῶν, τὸν μὲν Κρίσπον Ἰούλιον χιλιαρχοῦντα τῶν δορυφόρων, ὅτι ἀχθεσθεὶς τῇ τοῦ πολέμου κακώσει, καί τι καὶ ἐφθέγξατο, καὶ τὸν κατηγορήσαντα αὐτοῦ στρατιώτην χιλίαρχον ἀπέδειξεν ἀντ᾽ αὐτοῦ· τὸν δὲ Λαῖτον, ὅτι φρόνημα εἶχε, καὶ ὅτι ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἠγαπᾶτο, καὶ οὐκ ἄλλως στρατεύσειν ἔλεγον, εἰ μὴ Λαῖτος αὐτῶν ἡγοῖτο, καὶ τὸν φόνον αὐτοῦ τοῖς στρατιώταις προσῆψεν, ὅτι φθόνῳ αὐτὸν ἀνεῖλεν, οὐκ ἔχων λέγειν αἰτίαν. εἶτα ἐπὶ τὰ Ἄτρα ἐστράτευσε. πόλις δὲ ταύτης Ἀραβίας, ἐν ᾗ πολλά τε ἄλλα ἀπέκειντο χρήματα, καὶ τὰ τοῦ Ἡλίου δὲ ἀναθήματα, ᾧ ἡ πόλις ἀνεῖτο. οὐδὲν δὲ ἀνύσας, καί τι τοῦ ἐκτὸς τείχους καθελὼν, καὶ πολλοὺς τῶν οἰκείων ἀποβαλὼν, ἀνεχώρησε, καὶ εἰς τὴν Παλαιστίνην ἀφίκετο, εἶτ᾽ εἰς Αἴγυπτον, ἣν πᾶσαν εἶδε, καὶ τὰ κεκρυμμένα ἐπολυπραγμόνησεν. ἦν γὰρ οἷος μηδὲν θεῖον μήτε ἀνθρώπινον καταλιπεῖν ἀδιερεύνητον. καὶ τὰ βιβλία, ἅ τι ἀπόρρητον εἶχεν, ἐκ πάντων τῶν ἀδύτων ἀνείλετο, ὅσα τινὰς εὑρεῖν ἠδυνήθη. ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτως. εἰρῆσθαι δὲ ὡς ἐν παρόδῳ, καὶ ὅσα τὸν Δίωνα περὶ τοῦ Νείλου λέγοντα εὕρομεν, ὅθεν τε ἀναδίδοται, καὶ διὰ τί κατὰ τὸ θέρος ποιεῖται τὴν αὔξησιν. λέγει τοίνυν, ὡς ἐκ τοῦ Ἄτλαντος ἀναδίδοται, τὸν δὲ Ἄτλαντα ὄρος εἶναι ἐν τῇ Μακεννίτιδι, πρὸς αὐτῷ τῷ ὠκεανῷ πρὸς ἑσπέραν, καὶ ὀρῶν μάλιστα τῶν ὑπερφανέστατον, ὥστε διὰ τὸ ὕψος καὶ κίονα αὐτὸν παρὰ τῶν ποιητῶν κληθῆναι τοῦ οὐρανοῦ. μήτε γὰρ ἀναβῆναί τινα πώποτε εἰς ἄκρον αὐτοῦ, μήτ᾽ ἰδεῖν τὰς αὐτοῦ κορυφὰς χιόνος ἀεὶ πληθούσας, δι᾽ ἧς πολὺ καταρρέειν τὸ ὕδωρ ὑπὸ τὸ θέρος, καὶ διὰ τοῦτο τότε τὸν Νεῖλον πληθύνεσθαι λέγει, καὶ ταῦτα Ῥωμαίοις ἀκριβωθῆναι ἐκ τῶν τῆς κάτω Μαυριτανίας ἀνθρώπων προσοίκων ὄντων τῇ Μακεννίτιδι, καὶ πολλοὺς τῶν ἐκεῖ στρατευομένων Ῥωμαίων ἀφικέσθαι καὶ πρὸς τὸν Ἄτλαντα. ταῦτα μὲν οὖν περὶ τοῦ Νείλου ὁ Δίων, εἰ καὶ ἄλλοις οὐχ οὕτω τὰ περὶ τούτου ἱστόρηται. Πλαυτιανὸς δὲ συνδυναστεύων τῷ Σευήρῳ, καὶ τὴν ἐπαρχικὴν ἔχων ἐξουσίαν, καὶ μέγιστα δυνηθεὶς, πολλοὺς τῶν ἐλλογίμων ἀνδρῶν καὶ ὁμοτίμων αὐτῷ ἐθανάτωσε.

ὅτι πόλεμος συνερράγη τῷ σεβήρῳ καὶ τῷ ἀλβίνῳ, καὶ ἡττήθη ὁ ἀλβῖνος.

ὅτι κατὰ πάρθων ὁ σεβῆρος ἐστράτευσε, καὶ πόλεις εἷλε.

ὅτι κατὰ τὰ ἄτρα ἐστράτευσε.

περὶ τοῦ νείλου.

περὶ πλαυτιανοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ ἀπληστίας καὶ ὠμότητος, καὶ ὅπως ἀνῃρέθη.

γεν. ἄπληστος δὲ ὢν, τὰ πάντα ᾔτει, ὥστε μηδὲν ἔθνος μήτε πόλιν ἀφῆκεν ἀσύλητον, καὶ πλείονα αὐτῷ πάντες ἢ τῷ Σευήρῳ ἐδίδουν. ἐξέτεμε δὲ καὶ ἀνθρώπους Ῥωμαίους καὶ ἑκατὸν, οὐ παῖδας μόνον, οὐδὲ μειράκια, ἀλλὰ καὶ ἄνδρας γυναῖκας ἔχοντας, ὡς εἶναι τοὺς αὐτοὺς καὶ εὐνούχους καὶ ἄνδρας, καὶ πατέρας ἀνόρχεις καὶ ἐκτομίας, καὶ πωγωνίας. πρὸ δὲ τούτου κῆτος ὑπέρογκον εἰς τὸν Αὐγούστου κεκλημένον λιμένα ἐξεκυλίσθη, καὶ ἑάλω, καὶ μίμημα αὐτοῦ γενόμενον, καὶ εἰς τὸ κυνηγέσιον ἐσαχθὲν, πεντήκοντα ἄρκτους ἔσω λέγεται δέξασθαι. τὴν δὲ τοῦ Πλαυτιανοῦ θυγατέρα Πλαυτίλλαν τοῦ Σευήρου υἱῷ τῷ Ἀντωνίνῳ συζεύξαντος, τοσαῦτα τῇ θυγατρὶ ὁ Πλαυτιανὸς ἔδωκεν, ὅσα πολλαῖς βασιλίσσαις ἤρκεσεν ἄν. οὗτος ὑπέρμεγας γενόμενος καὶ πλεῖστον δυνηθεὶς, καὶ ὑπὲρ τὸν Σευῆρον αὐτὸν, ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ Ἀντωνίνου ἐπιβουλευθεὶς ἐσφάγη, καὶ ἄνωθεν εἰς ὁδόν τινα ἐρρίφη. οἱ δὲ τοῦ Σευήρου παῖδες Ἀντωνῖνος καὶ Γέτας, ὥσπερ τινὰ παιδαγωγὸν τὸν Πλαυτιανὸν ἀποσκευασάμενοι, ἅπαν μετῄεσαν χεῖρον. τότε καὶ Βούλλας Φῆλιξ Ἰταλὸς ἀνὴρ, λῃστήριον συστησάμενος ἑξακοσίων ἀνδρῶν, ἐληΐζετο τὴν Ἰταλίαν ἐπ' ἔτη δύο. πολλῶν δὲ φιλοτιμουμένων κατασχεῖν αὐτὸν, ὁ δὲ οὐχ ἡλίσκετο, διαμεθόδοις δὲ τρόπων πολλῶν τοὺς αὐτὸν διώκοντας κατασοφιζόμενος. ὧν ἓν ὡς ὑπόδειγμα τῶν ἄλλων ἐροῦμεν. ἑκατοντάρχου παρὰ Σευήρου κελευσθέντος λοχῆσαι αὐτὸν, αὐτὸς ἐκείνῳ προσῆλθε δι' ἑαυτοῦ ὡς ἄλλος τις, καὶ διεβεβαιώσατο, εἰ ἕψοιτο παραδώσειν αὐτῷ τὸν λῃστήν. τοῦ δὲ πεισθέντος, ὡς λοχῶδές τι που ἀπαγαγὼν αὐτὸν, ῥᾳδίως συνέλαβεν. εἶτα ἐπὶ βήματος καθίσας, ὡς δῆθεν ἄρχων τοῦ λῃστηρίου, μετακαλεσάμενος τὸν ἑκατόνταρχον, τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἀπεξύρησε, καὶ ἀφῆκεν αὐτὸν, εἰπών· Ἄγγελλε τοῖς δεσπόταις σου, ὅτι τοὺς δούλους ὑμῶν τρέφετε, ἵνα μὴ λῃστεύωσι. πολλοὺς γὰρ τῶν Καισαρείων εἶχεν αὐτῷ προσχωρήσαντας. ὕστερον μέντοι ἐλήφθη, καὶ θηρίοις ἐδόθη. Σευῆρος δὲ ἐς τὴν Βρεττανίαν ἐστράτευσεν, ἵνα μήθ' οἱ παῖδες ἐκδιαιτῶνται αὐτοῦ, μήτε τὰ στρατεύματα ὑπ' ἀργίας ἐκλύωνται. δύο δὲ γένη τῶν Βρεττανῶν ἐστὶ μέγιστα, Καληδόνιοι καὶ Μαιάται, καὶ νέμονται ἑκάτεροι ἄγρια ὄρη, καὶ πεδία ἔρημα καὶ ἑλώδη, μήτε πόλεις ἔχοντες, μήτε γεωργοῦντες τὴν γῆν, ἀλλ' ἐκ νομῆς καὶ θήρας καὶ ἀκροδρύων τὰ πρὸς τὸ ζῆν πορίζομενοι. ἰχθῦς γὰρ καίτοι παμπληθεῖς παρὰ τῇ νήσῳ τυγχάνοντας οὐ σιτοῦνται, σκηνῶνται δ' ἐν σκηναῖς, γυμνοί τε ζῶσι καὶ ἀνυπόδητοι, κοιναῖς κεχρημένοι ταῖς γυναιξὶ, καὶ τὰ γεννώμενα πάντα ἐκτρέφοντες. δημοκρατοῦνταί τε καὶ λῃστεύουσι, καὶ στρατεύονται ἐπὶ ἁρμάτων, ἵππους ἔχοντες μικροὺς καὶ ταχεῖς, καὶ πεζοὶ τρέχουσί τε ὀξύτατα. ὅπλοις δὲ κέχρηνται ἀσπίδι τινὶ, καὶ βραχεῖ τινι δόρατι καὶ ἐγχειριδίῳ. λιμῷ δὲ καὶ ψύχει ταλαιπωρούμενοι καὶ ἄλλαις κακώσεσι φέρουσι, καὶ ἐς τὰ ἕλη καταδυόμενοι καρτεροῦσιν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, μόνην τὴν κεφαλὴν ἔξω τοῦ ὕδατος ἔχοντες, καὶ ἐν ταῖς ὕλαις τρέφονται ταῖς ῥίζαις καὶ τῷ φλοιῷ. σκευάζουσι δὲ καί τι βρῶμα, ἐξ οὗ ὅσον κυάμου μέγεθος ἐμφαγόντες, οὔτε πεινῶσιν οὔτε διψῶσιν. ἡ μὲν οὖν Βρεττανία τοιαύτη τίς ἐστι νῆσος, καὶ ὑπὸ τοιούτων ἡ μὴ Ῥωμαίοις ὑποκειμένη τότε, ᾠκεῖτο. ἔχομεν γὰρ ταύτης μοῖραν Ῥωμαῖοι οὐκ ἐλαττουμένην πολλῷ τοῦ ἡμίσεος, καὶ τὸ μὲν μῆκος τῆς ὅλης νήσου ἑπτακισχίλια καὶ ἑκατὸν τριάκοντα δύο στάδια λέγεται, τὸ δὲ πλάτος ὡς ἐπίπαν ἐς

δισχί

περὶ τοῦ ἀρχιλῃστοῦ Φήλικος.

ὅτι ἐπὶ τὴν Βρεττανίαν ὁ Σευῆρος ἐστράτευσε, καὶ περὶ Βρεττανῶν καὶ τῶν ἐθνῶν αὐτῶν.

ὅσον τὸ μῆκος καὶ τὸ πλάτος τῆς Βρεττανίας.

eſt: & præ inſatiabili auaritia ab omnibus aliquid flagitans, neque gentem neque urbem ullam prætermiſit, quam non ſpoliaret. Vnde omnes ei plura quàm ipſi Seuero dabant. Idem C nobiles Romanos, non pueros duntaxat & adoleſcentes, ſed maritos etiam caſtrauit, ut iidem & uiri & eunuchi, & patres inteſtabiles (ut Comici uerbo utar) & caſtrati barbatique conſpicerentur. Verùm ante id facinus ingens cetus in Auguſti portum delatus eſt, & captus: cuius ſimulacrum in uenationem perlatũ, urſos L abſcondiſſe fertur. Plautianus uerò filiæ Plautillæ à Seuero Antonino filio deſponſæ, tantum dedit, quantum reginis pluribus ſatis fuiſſet. qui cum ampliſsimus euaſiſſet, adeoque Seuerum ipſum potentia ſuperaret, inſidijs Antonini generi occiſus, & ex ſuperiore loco in uiã proiectus eſt. Quo tanquã pædagogo amoto, Seueri filij Antoninus & Geta, nullo flagitio abſtinuerunt. Eo tempore Bulla Felix, homo Italus, DC latronibus coactis, Italiam per biennium infeſtauit. & quamuis multi eum comprehendere ſtuderent, tamen uarijs ſubinde rationibus magnaque ſolertia perſequentes eludens, non capiebatur. cuius hoc ſpecimen eſto. Centurionem Seueri iuſſu ſibi inſidiantẽ, ipſe quaſi alius eſſet, acceſsit, latronem ei ſe traditurum, ſi ſequeretur, pollicens: & hominem uerum id eſſe putantem, in locum inſidiarum perductum, facilè cœpit. Deinde pro tribunali ſedens, ut dux latronum centurionem capite raſo cum his uerbis dimiſit: Nuncia domino tuo, ita ſeruos ueſtros alendos eſſe, ne latrocinẽtur. Multi enim Cæſariani ſe ad eum contulerant. Pòſt tamen captus, et beſtijs obiectus eſt. Seuerus autẽ expeditionem in Britanniam ſuſcepit, ne & filij luxu corrumperentur, & legiones ocio remolleſcerent. Sunt autem duæ gentes Britannicæ maximæ, Calydonij & Mæatæ, utrique aſperos montes & campos incultos ac paluſtres incolentes, neque urbes habent, neque terrã colunt: ſed ex paſtu, uenatione, fructibus arborũ uictitant. Piſcibus enim, quamuis abundet inſula, non ueſcuntur: in tabernaculis habitant, nudi & ſine calceis degunt, mulieribus promiſcuè utuntur, infantes omnes educant. Republica populari utuntur, & latrocinantur, in curribus militant, equos habent paruos & celeres: ipſi quoque celerrimè curſitant. Arma ſunt, clypeus, breuis haſta, & pugio. ærumnas famis, frigoris, aliasque uexationes tolerant. Paludes ſubeũt, & in ijs per dies complures morantur, ſolis capitibus ex aquis emicantes, & in ſyluis, radicibus & corticibus ſe ſuſtentant. Parant etiam quoddam edulij genus, de quo ſi fabæ magnitudine guſtarint, neque ſitiunt, neque eſuriunt. Talis igitur inſula Britannia erat: & quatenus eam Romani non tenebant, à talibus hominibus incolebatur. Nam partẽ eius Romani, ſemiſſe haud multo minorẽ, obtinebant. Longitudo eius ad VII millia CXXXII extendi, in latitudinem

Cetus.

Bulla Felix latro.

Britannia.

Calydonij.

Mæatæ.

bis mille CCC fere ſtadia patere dicitur. alicubi *Seueri in Britannia obitus.* etiam anguſtior. Seuerus igitur totius inſulæ potiri cupiens, in Calydoniam impreſsione facta, occupatus fuit non pugnādo (neq; enim hoſtilem aciē uidit) ſed ſuccidendis ſyluis, & mōtibus complanandis. Eius uerò milites palantes, per inſidias occidebantur, eoq; pacto multa millia perierunt. Ac Britannos quidē ad deditionem compulit. *Antonini improbitas* Antonini autem filij luxus & immodeſtia, ſe fratrem, ſi poſſet, occiſurum haud diſsimulantis, ſolicitudinē ei attulit. quin patri etiam inſidiās, bis deprehenſus, grauiores pœnas non dedit. ** Papiniano* Nam pater ei * Pappiano & Caſtore præſentibus (erat autem Caſtor ſeruus eius, uir optimus & integerrimus) enſe in medium poſito, illud duntaxat dixit: Si me occiſurus es, hic me conficito, non inſpectantib. omnibus. ſin tuis manibus me occidere dubitas, Pappianū præfectū prætorio id facere iubeto. Neq; enim tibi, cum ſis imperator, nō parebit. Cum Britāni defeciſſent, in ipſo belli apparatu ex morbo in inſula deceſsit, morte (ut aiunt) ab Antonino accelerata. Sed priuſq; expiraret, filijs mandaſſe ferē, ut cōcordes eſſent, milites ditarent, cæteros non negligerēt. Imperauit annos XVI, menſes VIII, dies III. Vixit annos *Seueri uitæ ratio.* LXV, menſes IX, dies XX. Eius uitæ ratio huiuſmodi fuit. In pace, noctu agebat aliquid ſub diluculū. Deinde ambulando ea mandabat, & audiebat, quæ ad imperiū pertinebant: atq; ita ius dicebat uſq; ad meridiem, niſi magnum feſtum eſſet, aſſeſſoribus ſententię liberè dicendę poteſtate data. Poſt hæc equitabat. Deinde lauabat, prādebat, meridiabat. Experrectus reliqua negocia peragebat, & inter deambulandū græcis et latinis diſciplinis uacabat. Veſperi denuò lauabat & cœnabat. Diebus ſummè neceſſarijs conuiuia publica frequentabat. Mota ſub eius imperio perſecutione cōtra pios, multi fortiter obito certamine, martyrij coronam meruerunt. *Leonides. Origenes.* Tum etiam Leonides, Origenis pater, captus, et poſt alia ſupplicia obtruncatus, filiū admodū paruum reliquit: qui puer adhuc martyrij cupidus fuiſſe perhibetur. Mater igitur cum eum uerbis fruſtra à ſententia deducere conaretur, ueſtib. omnibus occultatis, effecit ut uel inuitus maneret domi. Cum autem egredi non poſſet, patrem per literas ad martyrium eſt cohortatus, inter „ cætera his etiam uerbis poſitis: Perſeuerato, „ neque noſtri cauſa mutaris ſententiam. In pueritia ſacrarum literarū ſtudium patris iuſſu cum liberalibus diſciplinis coniunxit: neq; diuina oracula obiter legit, ſed ad reconditā doctrinā penetrare ſtuduit, patri frequentib. interrogationibus moleſtus. qui cū eius curioſitatē uerbis obiurgaret, reuera ingenium mirabatur: & pueri dormientis pectus nudatum, ut ſancti ſpiritus habitationem, ſæpe deoſculabatur, ſibi que talem filium gratulabatur. Poſt martyrium patris inopia laborans, à clariſsima & locuplete

δισχίλιά που καὶ τριακόσια, ἔστι δ' ὅπου καὶ ἐλάττονα. ὁ δ' οὖν Σεβῆρος πάσης κρατῆσαι τῆς νήσου διανοηθεὶς, ἐς τὴν Καληδονίαν ἐσέβαλε, καὶ πράγματα ἔσχε μήτε μαχεσάμενος, μήτε ἐν παρατάξει πολέμιον θεασάμενος, ἀλλ' ὕλας τέμνων καὶ τὰ μετέωρα κατασκάπτων. οἱ δὲ αὐτοῦ στρατιῶται σκιδνάμενοι ἐκ λόχου ὑπὸ ἐπιβουλευόμενοι, καὶ πολλαὶ χιλιάδες ἀπώλοντο. τέως μέν τοι ἐς ὁμολογίαν τοὺς Βρεττανοὺς ἐλθεῖν κατηνάγκασε, φροντίσι δ' αὐτὸν ὁ Ἀντωνῖνος ὁ υἱὸς περιέβαλεν ἀκολάστως βιοὺς, καὶ δῆλος ὢν ὡς ἀναιρήσων τὸν ἀδελφὸν ἐγχειρήσομεν. καὶ αὐτῷ δὲ τῷ πατρὶ ἐπιβουλεύων, καὶ ἐπιφωραθεὶς δὶς, ἀλλ' οὐ δίκην δεδωκὼς ἔπαθεν ὁ Ἀντωνῖνος πρὸς τοῦ πατρός. καλέσας δὲ αὐτὸν καὶ τὸν * Παπιανὸν, καὶ τὸν Κάστορα, δοῦλος δ' ἦν ὁ Κάστωρ αὐτοῦ, ἄριστος ἀνὴρ καὶ πιστότατος, καὶ ξίφος εἰς τὸ μέσον θέμενος, ἔφη πρὸς τὸν υἱόν, εἰ κτεῖναί με θέλεις, ἐνταῦθά με κατάχρησαι, καὶ μὴ παρὰ τῶν ἑτέρων. εἰ δ' αὐτόχειρ μου γενέσθαι ὀκνεῖς, κέλευσον Παπιανῷ τῷ ἐπάρχῳ, ἵνα με ἀποσφάξῃ. σοὶ γὰρ ἀπειθήσει οὐδ' αὐτοκράτορι ὄντι. ἀποστάντων δὲ αὖθις τῶν Βρεττανῶν, ἡτοιμάζετο ὡς πολεμήσων αὐτοῖς. ἐν δὲ τῷ μεταξὺ κατὰ τὴν νῆσον διάγων, ἀπήλλαξε νοσῶν, καὶ τοῦ Ἀντωνίνου, ὡς λέγεται, συνεργασαμένου πρὸς τοῦτο. πρὶν δὲ ἐκπνεῦσαι, λόγος αὐτὸν τοῖς παισὶν εἰπεῖν· ὁμονοεῖτε, τοὺς στρατιώτας πλουτίζετε, τῶν ἄλλων μὴ ἀμελεῖτε. ἦρξε δὲ ἑπτακαίδεκα ἔτη, καὶ μῆνας ὀκτώ, ἐφ' ἡμέραις τρισί, βιώσας τὸ σύμπαν ἔτη ἑξήκοντα καὶ πέντε, καὶ μῆνας ἐννέα, καὶ ἡμέρας ἐννέα καὶ εἴκοσι. τοιαύτη δὲ ἦν αὐτῷ ἡ διαγωγὴ ἐν εἰρήνης καιρῷ· ἔπραττέ τι νύκτωρ ὑπὸ τὸν ὄρθρον· εἶτα ἐβάδιζε λέγων καὶ ἀκούων τὰ τῇ ἀρχῇ πρόσφορα, καὶ οὕτως ἐδίκαζεν ἕως τῆς μεσημβρίας, εἰ μή τις μεγάλη ἦν ἑορτή, καὶ τοῖς συνδικάζουσι παρρησίαν ἐδίδου· καὶ μετὰ τοῦτο ἱππάζετο, εἶτ' ἐλούετο, ἠρίστα τε καὶ ἐκάθευδε, καὶ ἀναστὰς τὰ λοιπὰ προσδιῴκει, καὶ λόγοις ὡμίλει ἐν τῷ περιπάτῳ λατίνοις τε καὶ ἑλληνικοῖς, καὶ πρὸς ἑσπέραν ἐλούετο αὖθις καὶ ἐδείπνει· καὶ ἐν ταῖς πάνυ ἀναγκαίαις ἡμέραις τὰ πολυτελῆ δεῖπνα συνεκρότει. ἐπὶ τούτου διωγμοῦ κινηθέντος κατὰ τῶν εὐσεβῶν, πολλοὶ μὲν ἐναθλήσαντες, καὶ μαρτυρίου στεφάνους ἤραντο. τότε δὲ καὶ Λεωνίδης ὁ πατὴρ Ὠριγένους κατασχεθεὶς, καὶ ἐφ' ἑτέραις τιμωρίαις τέλος τὴν κεφαλὴν ἐκτμηθεὶς, νέον κομιδῆ καταλέλοιπε τὸν παῖδα. ὃς ἔτι παῖς ὢν ἐρᾶν πρὸς τὸ μαρτύριον λέγεται. ἡ δ' ἐκείνου μήτηρ αὐτὸν λόγοις πρότερον ἐπειρᾶτο τῆς ὁρμῆς ἀπείργειν ἐγχειρήσασα. ὡς δ' οὐκ ἔπειθε, τὴν ἐσθῆτα πᾶσαν ἀφείλετο, καὶ οὕτως οἴκοι μένειν καὶ ἄκοντα παρεσκεύασεν. ὁ δὲ ἀπορῶν ὤν, ἐπέστειλε τῷ πατρὶ κεκρατημένῳ, παρακαλῶν ἐκεῖνον πρὸς τὸ μαρτύριον, πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ταῦτα γράψας, ἐπέχε, μὴ δι' ἡμᾶς ἄλλο τι φρονήσῃς. παῖς δ' ἔτι τυγχάνων, καὶ τὴν ἐγκύκλιον μετιὼν παιδείαν, καὶ ταῖς θείαις γραφαῖς ἐνησχόλητο, τοῦτο τοῦ πατρὸς ἐπιτάσσοντος. ὁ δὲ οὐχ ὡς ἔτυχε τοῖς λόγοις τοῖς ἱεροῖς ἐξ ἐπιπολῆς ἐνετύγχανεν, ἀλλὰ καὶ βαθυτέρας ἐπεζήτει θεωρίας, καὶ ἐρωτῶν συνεχῶς τὸν πατέρα, πράγματα παρεῖχεν αὐτῷ. ἐκεῖνος δὲ λόγῳ μὲν ἐπέπληττε τὸν παῖδα τῆς πολυπραγμοσύνης, τῇ δ' ἀληθείᾳ τὴν αὐτοῦ διάνοιαν ἐξεπλήττετο· καὶ ἱκανῶς ἐπὶ τῷ υἱῷ ἀγαλλόμενος, ἐγύμνου τὰ στέρνα πολλάκις τούτου, καὶ κατησπάζετο ὡς θείου πνεύματος οἰκητήρια, καὶ τῇ εὐτεκνίᾳ ἑαυτὸν ἐμακάριζε. τοῦ δὲ πατρὸς αὐτοῦ μαρτυρίῳ τελειωθέντος, ἐπένετο τῶν ἀναγκαίων ἐνδεής. προσληφθεὶς δὲ παρά τινος γυναι-

ἔτι δῆλος ὢν ἀνελεῖν [illegible] περὶ τὸν ἀδελφόν.

[illegible]

παρὰ τὸ ἐμ-[illegible]

κὸς

κὸς τῶν ἐπιφανεστέρων ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἣ καὶ πλούτῳ ἦν διαφέρουσα, καί τις ἀνὴρ Ἀντιοχεὺς ὡς θετοῦ παιδὸς αὐτῇ εἰσεποιεῖτο, Παῦλος τὸ ὄνομα, εἷς τις τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ αἱρεσιωτῶν, ἐφ' ὃν πλῆθος καθ' ἑκάστην ἀθροιζόμενον (ἐδόκει γὰρ ἱκανὸς ἐν λόγοις) ἐξ ἀνάγκης συνὼν αὐτῷ ὁ Ὠριγένης, οὐδέποτε αὐτῷ συνηύξατο κατὰ τὴν εὐχήν, ὡς ἱστόρηται, βδελυττόμενος τὸν ἄνδρα ὡς μιαρόδοξον. ὀκτωκαιδέκατον δ' ἐτῶν γεγονώς, τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κατηχητικῆς προέστη διδασκαλίας, καὶ σὺν τοῖς ἀθλοῦσι τὰς ἐπαλείφων πρὸς τὴν ἄθλησιν, καὶ ἐπιὼν τῇ ὑπὲρ θανάτου τὸν μάρτυρα καὶ ἐπιθαρρύνων, ὡς καὶ πολλάκις αὐτῷ τοὺς δημίους ἐπιμανῆναι, εἰ μὴ θείας ἀρωγῆς διεδίδρασκεν. οὐ λόγῳ δὲ μόνῳ μέγας ἦν ὁ ἀνήρ, ἀλλὰ καὶ βίον διεβίω φιλόσοφον, καὶ τῷ λόγῳ συνᾴδοντα. οὔτε γὰρ δεύτερον ἔσχε χιτῶνα ἱστόρηται, οὐδ' ὑποδήμασι τοῖς ποσὶν ἐπ' ἔτεσι πλείοσιν, οὔτ' οἴνῳ κεχρῆσθαι, οὔτε τροφὴν παρὰ τὴν ἀναγκαίαν προσίεσθαι. ὡς δὲ ὁ Εὐσέβιος ἱστορεῖ, ὅτι ἔρωτι σωφροσύνης καὶ ἀπέκοψε τὰ παιδογόνα μόρια αὐτὸς ἑαυτοῦ· ἄλλοι δέ φασι μὴ ἐκτεμεῖν αὐτὸν ταῦτα, πόαν δέ τινα τούτοις ἐπενεγκεῖν, ἐξ ἧς ναρκωθῆναι ταῦτα συνέβη τοσοῦτον, ὡς καὶ νεκροῖς ἐοικέναι. ἀφίκετο δὲ καὶ εἰς Ῥώμην, Ζεφυρίνου τῆς ἐν αὐτῇ ἐκκλησίας προεστηκότος. εἶτ' αὖθις ἐπανῆλθεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν. ἐξεμάνθανε δὲ τὰ ἑβραϊκά, καὶ τὴν ἑβραΐδα διάλεκτον ἐκμαθών, καὶ τὰς παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις οὔσας γραφὰς ἑβραϊκοῖς τοῖς χαρακτῆρσιν ἐστοιχειωμένας τε καὶ αὐτάς, καὶ τῶν ταύτας ἑρμηνευσάντων συναγαγὼν τὰ συγγράμματα, τῶν ἑβδομήκοντα δηλαδή, τοῦ τε Ἀκύλα καὶ τοῦ Συμμάχου, καὶ τοῦ Θεοδοτίωνος, καὶ δύο ἄλλων ἀνωνύμων ἑρμηνειῶν (ἀγνοεῖται γὰρ τὰ ἐκείνων ὀνόματα) ἐφιλοπόνησε τὰ τῶν ἑξαπλῶν λεγομένων συγγράμματα. ἐν δὲ τοῖς ψαλμοῖς καὶ ἑβδόμης μέμνηται ἑρμηνείας, ὡς ἐν Ἱεριχοῖ εὑρημένης. ἰδιαίτατα δὲ τὴν Ἀκύλα καὶ Συμμάχου καὶ Θεοδοτίωνος ἔκδοσιν μετά γε τῆς τῶν ἑβδομήκοντα καὶ δύο παραθείς, τὰ λεγόμενα τετραπλᾶ παραδέδωκε. Δημητρίου μέντοι, οὗ καὶ ὁ λόγος ἐμνήσθη τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐκκλησίας προεστάναι, θανόντος, Ἡρακλᾶς τῆς ἐπισκοπῆς ἀξιοῦται, φοιτητὴς Ὠριγένους γενόμενος. τῆς δ' ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκκλησίας προΐστατο Νάρκισσος, ἀνὴρ θαυματοποιός, ὃς ψευδῶς παρά τινων κατηγορηθείς, δρασμῷ δ' εἰς ὢν ἀναχωρητικὸν διήγαγε βίον, καὶ ἐν ἐρημίαις ἐκλέλυθεν ἀγνοούμενος. τοῦ δὲ ἀνακεχωρηκότος, αὐτὴν ἐγκεχείρισται Δῖος, μεθ' ὃν προχειρίζεται Γερμανίων, εἶτα Γόρδιος· ἐφ' οὗ ἐπανελθὼν αὖθις ὁ Νάρκισσος, ὑπὸ τῶν πιστῶν εἰς τὴν προστασίαν παρεκαλεῖτο. μὴ δυνάμενος δὲ τοῦ Ναρκίσσου διὰ γῆρας βαθὺ λειτουργεῖν, Ἀλέξανδρος διαπρέψας πρότερον τῇ διὰ Χριστὸν ὁμολογίᾳ, τότε δὲ ἐπισκοπῆς ἐν τῇ τῶν Καππαδοκῶν χώρᾳ ἀξιωμένος, ἐξ ἀποκαλύψεως προσελήφθη παρὰ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πιστῶν, ἅμα τῷ Ναρκίσσῳ διέπειν τὰ τῆς ἐκκλησίας. ἐν δὲ τῇ Ἀντιοχέων ἐκκλησίᾳ Σεραπίωνος ἀναπαυσαμένου, Ἀσκληπιάδης τὴν ἐπισκοπὴν παρείληφεν, οὗ καὶ ὑπομνήματα σώζεσθαι φησὶν ὁ Εὐσέβιος. ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτως.

[illegible] ἑξαπλᾶ ὠριγένους.

[illegible] χῶν.

quadam Alexandrina matrona ſuſceptus eſt, quæ Antiochenum Paulum ex hæreticis Alexandrinis unum ſibi adoptarat. ad quẽ cum ob eloquentiæ opinionem indies turba conflueret, Origenes neceſſario illi familiaris, nunquam precãti aſtitiſſe fert, peruerſam hominis opinionẽ abominatus. Annos XVIII natus, inſtituendis Chriſtianæ religionis tironibus præfuit: et martyres cum ad mortem raperẽtur comitans, atque ad certamen fortiter obeundum cohortãs, carnifices ſæpius contra ſe concitatos diuina ope effugit. Neque uerò doctrina duntaxat excelluit, ſed & uitam philoſopho dignam, doctrinæque conſentaneam egit. Neque enim duas habuiſſe tunicas, neque calceis pluribus annis uſus eſſe, & uino abſtinuiſſe, neque cibum niſi neceſſarium cæpiſſe fertur. Ac, ut narrat Euſebius, caſtitatis amore genitales ſibi partes ipſe præcidit. Verùm alij non præciſas illas, ſed adhibita herba ita emarcuiſſe ferunt, ut mortuę eſſe uiderentur. Zephirino pontifice Romam profectus eſt. inde Alexandriam reuerſus, Hebraico ſermone cognito, ſcripta Hebræorum enarrauit: eaque literis Hebraicis exarata, adiunctis interpretationibus, uidelicet ſeptuagintaduorum, Aquilæ, Symmachi, Theodotionis, & duorum aliorum interpretum, quorum nomina ignorantur, commentaria quæ Hexapla, quaſi Sextuplicia dicas, elaborauit. In Pſalmis uerò etiam ſeptimæ interpretationis meminit, Hierichunte repertæ. Aquilæ uerò, Symmachi & Theodotionis editione rectiſsimè cum ſeptuagintaduorum interpretatione comparata, Commentaria Tetrapla, hoc eſt, quadruplicia compoſuit. Demetrio, quem ſuprà eccleſiæ Alexandrinæ præfuiſſe memini, defuncto, Heraclas Origenis auditor, pontifex eſt delectus. Hieroſolymitanæ Eccleſiæ præfuit Narciſſus, uir miraculis clarus, & uitæ ſolitariç amaos: qui cum ob falſam criminationem clam profugiſſet, atque in deſertis latẽret, in eius locum Dius introducitur. Poſt eum deſignatur Germanio. inde Gordius: ſub quo Narciſſus in urbẽ reuerſus cum Eccleſiæ miniſteria, ad quã gubernandam à fidelibus uocabaẽ, obire præ ſenio non poſſet, Alexander pridem confeſsione Chriſti inclytus, tum uerò in Cappadocia epiſcopus, ex reuelatione à fidelib. Hieroſolymitanis accerſitus eſt, ut unà cũ Narciſſo Eccleſiam adminiſtraret. Serapione defuncto, Antiochenæ Eccleſiæ factus eſt Aſclepiades epiſcopus, cuius commentarios extare narrat Euſebius. Atque hæc hactenus.

Paulus Antiochenus hæreticus.

Origenis Hexapla & Tetrapla.

Epiſcoporum catalogus.

ΑΝΤΩΝΙΝΟΥ ΜΟΝΑΡΧΙΑ, ΟΣ ΚΑΙ Καράκαλλος ὠνομάσθη.

Ἀντωνῖνος δ' ἐδόκει μὲν κοινωνὸν ποιεῖσθαι τῆς ἀρχῆς Γέταν τὸν ἀδελφόν, τῇ δ' ἀληθείᾳ μόναρχος ἦν. καὶ τοῖς μὲν πολεμίοις τῶν Βρεττανῶν αὐτίκα ἐσπείσατο, τῆς τε χώρας αὐτοῖς καὶ τῶν φρουρίων ἐκστάς, τὸν δὲ ὕπαρχον τὸν Παπιανὸν μετέστησε

Antonini Caracallæ Imperium.

Antoninus etſi poteſtatem cum fratre Geta cõmunicare uidebatur, tamen reuera ſolus dominabatur: & cum Britannis hoſtibus ſtatim pace facta, agris & caſtellis cedẽs: Papiniano præfecto prętorio magiſtratum abrogauit,

Antonini graſſationes & fratricidium.

rogauit, alios occidit: atq; inter cæteros Euodũ qui & Caſtor dicebatur, nutriciũ ſuum: & uxorẽ Platillã, eiusq; fratrẽ Plautiũ. Deniq; fratrem quoq; Getam. quẽ cum iampridẽ inſidijs appetitum, propter cuſtodiã militũ & plurium aliorum occidere nõ potuiſſet, tandẽ matri perſuaſit, ut ipſos ſolos recõciliandæ gratiæ cauſa acerſeret. Quod Geta uerum eſſe ratus, cum Antonino conclaue ingreſſus eſt. Tum cẽturiones ab Antonino ſubornati per uim ſubſecuti, Getam collo mamillis & pectori matris inhærentem occiderũt, ut ſanguine ſinus illius impleretur, manu quoq; uulnerata. Sed ea præ timore uulnus non ſenſit, nec lugere filiũ auſa eſt, adeò miſerabiliter & immatura ætate interfectũ (natus enim tum erat annos XXII & IX menſes) ueſita ne & ipſa occideretur. Antoninus autẽ properè caſtra ingreſſus:
» Gaudete, inquit, cõmilitones. nunc enim mihi uobis benefacere licet. quoniã unus è uobis ſum, & uobiſcũ & per uos uiuere uolo, ut multa in uos beneficia conferam.
» Quod ſi nõ potero, mori uobiſcũ opto. Poſtridie poſt longã orationẽ apud ſenatũ habitã, dixit:
» Audite me, ut totus orbis terrarũ gaudeat, oẽs exules redeunto. Ex Cæſarianis autẽ & Getæ militib. ad XX millia occidit: Roma multis uiris fortibus ſpoliata, enſem quo frater occiſus eſt, cõſecrauit. à cædibus ad ludos deſcendit, ac ne eos quidẽ incruẽtos. in milites liberaliſsimus: cæteros mortales, Senatorij præſertim ordinis uexare, ſpoliare, deglubere ſtudio habuit. Sic autẽ per omne tẽpus imperij illius, omnes populi Romani prouinciæ uaſtatæ ſunt, ut cum aliquãdo Iulia dixiſſet, Nullus nobis neq; iuſtus neq; iniuſtus quæſtus relinquitur, ſtricto enſe reſpõderit:
» Bono animo es ò mater. dũ enim hunc tenuerimus, nihil nobis deerit. Ad omnia cætera flagitia, etiam perfidus fuit.

Antonini perfidia.

Nam Oſroenes regẽ Abgarũ per amicitiæ ſpeciẽ ad ſe uocatum, in uincula coniecit: itaq; regno illius potitus eſt. Armeniorũ quoq; regem cum filijs ſuis rixantem, amicis literis tanq; cõpoſiturus controuerſiã, accerſitũ, eodem modo quo Abgarum tractauit, ſed Armenios nõ ſubegit. Hi enim ad arma deſcenderunt, neq; quiſq; ei amplius fidem habuit. Verùm in neceſsitatib. & expeditionib. quæ morã non ferebãt, tenuis et frugalis fuit. cum militib. unà & ambulauit & curſitauit: non lauit, non ueſtem mutauit, ſed quoduis opus unà aggreſſus eſt, eodemq; cum illis uictu uſus. hoſtes inſigniores aliquãdo ad ſingulare certamẽ prouocauit.

Furiæ Antonini.

Sed ducis muniapatim cõmodè obijt. omnesq; res eius adulterinæ fuerunt, atq; adeò ipſum nomiſma. Laborauit & manifeſtis & occultis morbis, ac ſæpè & patrẽ & fratrẽ ſtrictis enſibus in ſe irruere putauit. Quare patris, Cõmodi & aliorũ manes eliciuiſſe fertur, ſed ſolus ei Cõmodus reſpõdiſſe:
» Pœna parata tibi eſt. Sub obitum in occultis locis malũ inſanabile habuit. Delatores & ſpeculatores aluit, per quos etiã minutiſsima quæq; ad

τινὰς δὲ ἀρχῆθεν ἐτίθει καὶ ἀπέκτεινε, καὶ τὸν τροφέα αὐτοῦ Εὔοδον, τὸν καὶ Κάστορα, καὶ τὴν ἰδίαν γυναῖκα τὴν Πλαυτίλλαν, καὶ τὸν αὐτῆς ἀδελφὸν τὸν Πλαύτιον, καὶ ἐπὶ τούτοις τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφόν. ἐπιβουλεύων μὲν γὰρ αὐτῷ πρὸ μακροῦ, οὐκ ἠδυνήθη δὲ ἀνελεῖν αὐτὸν ὑπὸ στρατιωτῶν φυλαττόμενον, καὶ ἑτέρων συχνῶν. ἀνέπεισε τὴν μητέρα μόνους σφᾶς ἐπὶ καταλλαγῇ μεταπέμψασθαι. καὶ ὁ Γέτας πεισθεὶς, εἰσῆλθε μετὰ τοῦ Ἀντωνίνου εἰς τὸ δωμάτιον, καὶ ἐπιόντες σφῶν ἑκατοντάρχαι πρὸς τοῦτο ἠτοιμασμένοι παρὰ τοῦ Ἀντωνίνου ἀθρόως εἰσπεσόντες αὐτόν, ἐπὶ τὸν Γέταν κατέκοψαν, ἐπὶ τραχήλῳ τῆς μητρὸς προσφύντα καὶ τοῖς μαστοῖς καὶ τοῖς στήθεσιν, ὥστε τοῦ αἵματος αὐτοῦ ἀναπλησθῆναι αὐτήν, πληγῆναι δὲ καὶ τὴν χεῖρα. ἡ δὲ ἐκ τοῦ φόβου οὐδὲ τοῦ τραύματος ᾔσθετο, οὐδὲ θρηνῆσαι αὐτῇ τὸν υἱὸν ἐξεγένετο οὕτως οἰκτρῶς καὶ ἀώρως ἀπολωλότα (δύο γὰρ καὶ εἴκοσιν ἐτῶν ἦν, καὶ ἐννέα μηνῶν) δεδοικυῖα μὴ καὶ αὐτὴ συναπόληται. ὁ Ἀντωνῖνος δ' αὐτίκα καταλαβὼν τὸ στρατόπεδον, χαίρετε, ἔφη, ὦ ἄνδρες συστρατιῶται. καὶ γὰρ ἤδη ἔξεστί μοι εὐεργετεῖν ὑμᾶς· ἐπεὶ εἷς ἐξ ὑμῶν εἰμί, μεθ' ὑμῶν τε καὶ δι' ὑμᾶς ζῆν ἐθέλω, ἵν' ὑμῖν πολλὰ χαρίζωμαι. εἰ δὲ μή, ἀλλὰ μεθ' ὑμῶν γε θανεῖν εὔχομαι. πρὸς δὲ τὴν σύγκλητον τῇ ὑστεραίᾳ πλεῖστα διαλεχθείς, τέλος εἶπεν· ἀκούσατέ μου, ἵνα πᾶσα ἡ οἰκουμένη χαίρῃ, πάντες οἱ φυγάδες κατελθέτωσαν. τῶν δὲ Καισαρείων καὶ τῶν μετὰ τοῦ Γέτα στρατιωτῶν εἰς δύο μυριάδας ἀπέκτεινε, καὶ ἐκ τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν παμπόλλους διέφθειρε, καὶ πολλῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν τὴν Ῥώμην ἐστέρησε. τὸ δὲ ξίφος δι' οὗ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἀπεσφάγη, ἀνάθημα ἐποιήσατο. ἐκ τῶν φόνων εἰς παιδιὰς μετιών, καὶ ἐν ταύταις ἐφόνα, καὶ εἰς μὲν τοὺς στρατιώτας φιλοδωρότατος ἦν, τοὺς δὲ λοιποὺς ἀνθρώπους περιδύειν, ἀποσυλᾶν, ἐκτρύχειν ἐπιθέτο σπούδασμα, καὶ οὐχ ἥκιστα τοὺς συγκλητικούς. οὕτω δὲ παρὰ πάντα τὸν τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ χρόνον ἡ ὑπήκοος αὐτῷ γῆ ἐπορθήθη, ὥστε ποτὲ τῆς Ἰουλίας εἰπούσης, ὅτι οὐκέθ' ἡμῖν οὔτε δίκαιος οὔτ' ἄδικος πόρος ὑπολέλειπται, ἀποκρίνασθαι, τὸ ξίφος ἀρκῶς, θάρσει μῆτερ, ἕως γὰρ ἂν τοῦτ' ἔχωμεν, οὐδὲν ἡμᾶς ὑπολείψει. ἦν δὲ πρὸς πᾶσι καὶ ἄπιστος. καλέσας γὰρ τὸν τῶν Ὀσροηνῶν βασιλέα Αὔγαρον ὡς παρ' αὐτὸν ὡς φίλον, ἔδησε συλλαβόντα, καὶ οὕτω τὴν Ὀσροηνὴν ἐχειρώσατο· καὶ τὸν τῶν Ἀρμενίων βασιλέα πρὸς τοὺς ἰδίους παῖδας διαφερόμενον, γράμμασι φιλικοῖς ὡς εἰρηνεύσων αὐτοὺς μετεπέμψατο, καὶ τὰ αὐτὰ τῷ Αὐγάρῳ καὶ ἐς ἐκείνους ἐποίησεν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τῶν Ἀρμενίων ἐκράτησεν· ἐς ὅπλα δ' ἐχώρησαν, καὶ οὐδεὶς ἔτι ἐκείνῳ ἐπίστευεν. ἐν μέντοι ταῖς ἀνάγκαις καὶ ταῖς κατεπειγούσαις στρατείαις λιτὸς ἦν καὶ ἀπέριττος, καὶ συνεβάδιζε τοῖς στρατιώταις καὶ συνέτρεχε, μὴ λουόμενος, μὴ μεταμφιεννύμενος, ἀλλὰ πᾶν ἔργον συνεργαζόμενος, καὶ τὰ αὐτὰ ἐκείνοις σιτούμενος, καὶ τοὺς προέχοντας δὲ τῶν πολεμίων εἰς μονομαχίαν προεκαλεῖτο φιλίως. τὰ μέντοι στρατηγικὰ οὐκ εὖ ἐκείνῳ μετεχειρίζετο· πάντα δ' ἦν αὐτῷ κίβδηλα, καὶ αὐτὸ τὸ νόμισμα. νόσοις δὲ καὶ ἐμφανέσι καὶ ἀρρήτοις ἀρρωστήμασι, καὶ πολλάκις καὶ τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὸν ἀδελφὸν ξιφήρεις ἐδόκει ἐλαύνειν αὐτόν. διὸ λέγεται καὶ τὰς ψυχὰς ἐπῳδαῖς ἀναγαγεῖν τήν τε τοῦ πατρὸς καὶ τὴν τοῦ Κομόδου καὶ ἄλλων, μόνον δὲ τὸν Κόμοδον αὐτῷ φάναι, στεῖχε δίκης ἆσσον. καὶ ἐπὶ τελευτῇ δὲ, κρυφίοις τόποις εἶχε δυσίατον νόσον. εἶχε δὲ καὶ ὠτακουστὰς καὶ διοπτεύοντας, καὶ πάντα αὐτῷ

[illegible] ἀδελφοῦ ἀντωνίνου.

ὅτι καὶ ἄπιστος ἦν.

αὐτῷ καὶ τὰ βραχύτατα ἀνηγγέλλετο, καὶ ἐπήγγελλε μὲν, ὡς πρωιαίτερον δικάσων, ἢ ἄλλο τι δημόσιον πράξων. παρέτεινε δὲ καὶ ὑπὲρ τὴν μεσημβρίαν, ἢ καὶ ἐς ἑσπέραν αὐτήν, μηδ᾽ ἐς τὰ πρόθυρα ἐσδεχόμενος τοὺς συνειλεγμένους τῶν γερουσιαστῶν, ἀλλὰ καὶ ἐμμαινόμενος καὶ παροινῶν, καὶ τὰ χρήματα καταναλίσκων, οὐδ᾽ ἐπειθέτο τῇ μητρί, καὶ περὶ τούτων καὶ τῶν ἄλλων παραινούσῃ πολλὰ καὶ χρηστά. ἔχαιρε δὲ καὶ μάγοις καὶ γόησι. κατὰ παρθῶν δὲ στρατεύσας, καὶ ἐν ἀντιοχείᾳ γενόμενος καὶ τρυφῶν, καὶ ἀγῶνας μονομαχίας συνιστάς, ὡς ἐν μεγάλοις πόνοις ἐγκινδυνεύων καὶ καρτερῶν ἀπωδύρετο, καὶ τῇ γερουσίᾳ ὡς ἐν ῥᾳστώνῃ ζώσῃ ὠνείδιζε, καὶ τέλος ἔγραψεν αὐτῇ, ὡς οἶδα ὅτι οὐκ ἀρέσκει ὑμῖν τὰ ἐμὰ, ἀλλὰ διὰ τοῦτο καὶ ὅπλα καὶ στρατιώτας ἔχω, ἵνα μὴ τῶν λογοποιουμένων ἐπιστρέφωμαι. αὖθις δὲ ἐς τοὺς πάρθους στρατεύσας, ὅτι ὁ ἀρτάβανος τὴν θυγατέρα ἑαυτοῦ αὐτῷ μνηστευσάμενος, οὐ παρέσχε ταύτην αὐτῷ (ἐπίστευε γὰρ ὅτι πρόφασιν τὸν γάμον τοῦ τὴν παρθῶν σφετερίσασθαι βασιλείαν ἐποιεῖτο) πολλὰ μὲν τῆς χώρας αὐτῶν ἐκάκωσε, καὶ τὰ ἄρβηλα παρεστήσατο, καὶ τὰ μνημεῖα τῶν βασιλέων τῶν πάρθων ἀναρρήξας, διέῤῥιψε τὰ ὀστᾶ. πόλεμος δὲ αὐτῷ πρὸς τὸ ἔθνος οὐ συγκεκρότητο. τἄλλα τε οὖν παρανόμει ἐν ταῖς στρατείαις, καί τινα ἰδίαν ἐσθῆτα βαρβαρικῶς πως συγκόπτων ἐς μανδύας τρόπον περιεβάλλετο, καὶ συνεχῶς αὐτὴν ἐνεδύετο, ὅθεν καὶ καράκαλλος ἐπεκλήθη. καὶ τοὺς στρατιώτας δὲ οὕτως ἐσταλίσθαι ἐκέλευεν. ἀνῃρέθη μέντοι ὑπὸ στρατιωτῶν. ὁ γὰρ μακρῖνος ὁ ἔπαρχος ἐκ μαντείας τινὸς προειρημένον ἔχων αὐτῷ ὡς αὐταρχήσοι, καὶ φοβηθεὶς μὴ διὰ τοῦτο ὑπὸ τοῦ ἀντωνίνου διαφθαρῇ, οὐκ ἀνεβάλλετο, ἀλλὰ δύο τινὰς χιλιαρχοῦντας ἐν τῷ δορυφορικῷ παρασκευάσας ἐπιβουλεύουσιν αὐτῷ. καὶ δὴ ἐξ ἐδέσσης ἐς κάρρας ἀπιόντι, καὶ καταβάντι τοῦ ἵππου δι᾽ ἀποπάτησιν, προσελθών τις στρατιώτης τῶν χιλιάρχων ὑποπεμφθεὶς αὐτῷ, ὡς εἰπεῖν τι δεόμενος, καὶ προσελθὼν ἐπάταξεν αὐτὸν ξιφιδίῳ μικρῷ. καὶ ὁ μὲν οὕτως ἐβίω, καὶ οὕτως ἀπώλετο, ζήσας ἔτη ἐννέα καὶ εἴκοσιν, αὐταρχήσας δὲ ἐκ τούτων ἐνιαυτοὺς ἕξ, πρὸς δύο μησὶ καὶ ἡμέραις τισί. λέγεται δὲ ἐν ἀντιοχείᾳ τὸ τελευταῖον ὄντι αὐτῷ δόξαι κατ᾽ ὄναρ, τὸν πατέρα ξιφήρη παραστῆναι, λέγοντα, ὡς σὺ τὸν ἀδελφὸν ἔκτεινας, καὶ ἐγώ σε κτενῶ. καὶ μάντεις δὲ εἶπον αὐτῷ τὴν ἡμέραν ἐκείνην φυλάξασθαι, καὶ ἄλλα δέ φασι τὸν ὄλεθρον αὐτοῦ συμβῆναι τεκμήρια.

Μοναρχία Μακρίνου.

Τοῦ δὲ ἀντωνίνου διαφθαρέντος, ὃν καὶ καράκαλλον ἐκάλουν, ὡς εἴρηται, ἀλλὰ μέντοι καὶ τάραντα ἐκ μονομάχου τινὸς αἰσχίστου καὶ μιαιφονωτάτου, ὁ μακρῖνος μετὰ τετάρτην ἡμέραν τὴν ἡγεμονίαν εἴληφε παρὰ τῆς στρατιᾶς, τὸ μὲν γένος μαῦρος τυγχάνων ἐκ σικελίας καὶ γονέων ἀσημοτάτων, ὅθεν κατὰ τὸ τῶν μαύρων ἔθος τῶν ὤτων τὸ ἕτερον διετέτρητο. ἐπιεικὴς δὲ καὶ τῶν νόμων φύλαξ πιστότατος. ὃς καὶ ἔπαρχος γεγονὼς, ἄριστα τὰ τῆς ἀρχῆς διῳκήσατο. αὐταρχήσας δὲ οὐ πάντα καλῶς ἔπραξεν. ἀναξίοις γὰρ ἐδίδου τὰς ἀρχὰς, ὃ τὸ μέγιστον ἐστὶ μέρος τῆς βασιλικῆς διοικήσεως, καὶ τρυφερωτέρᾳ ἐχρῆτο τῇ διαίτῃ, ἀλλὰ μέντοι καὶ σοβαρότητι. ἰουλία δὲ ἡ μήτηρ τοῦ ἀντωνίνου ἐν ἀντιοχείᾳ διάγουσα, καὶ τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ μαθοῦσα, ἑαυτὴν διαχρήσασθαι ὥρμησεν, οὐ διὰ τὸν υἱὸν, ἀλλὰ δεδοικυῖα περὶ ἑαυτῇ μὴ ἰδιωτεύσῃ.

Ἡ ἐπίκλησις καρακάλλος. — *ἀναίρεσις ἀντωνίνου.* — *ἡ ἰουλία ἡ μήτηρ ἀντωνίνου, ἡ ἑαυτὴν ἀνελοῦσα.*

ad eum referebantur. Iudicia & alias publicas actiones manè denunciabat: ſed ultra meridiē, aut in ipſam ueſperam differebat, ſenatorū cœtu nec in ueſtibulum admiſſo. ſpretisq́ multis ſalubribus matris ſuæ monitis, cædibus, iniurijs, pecuniæ profuſionibus ſe oblectauit. Fuit & magorum & præſtigiatorum amator. Bello Parthis illato, cum Antiochiæ luxui & ludis gladiatorijs uacaret: non ſecus querebatur, ac ſi magnis in laboribus & periculis uerſaretur, & Senatui ignauiam opprobrabat. Deniq; ad eum ſcripſit, „Scire ſe acta ſua illi non placere: „ſed hac de cauſa milites & arma habere, ne curares nugatores. Denuò expeditione contra Parthos ſuſcepta, q Artabanus filiam ei deſpōſam non dediſſet (norat enim eum per ſpeciem nuptiarum de uendicando ſibi regno cogitare) agros paſsim uaſtauit, Arbela ſubegit, reuulſisq́ Parthorum regum ſepulchris, oſſa diſiecit: cum ipſa autem gente acie non depugnauit. In re militari multa contra morem maiorum egit, & peculiarem quandam ueſtem barbarico more in penulæ modum inciſam & confectam, crebrò induit, eademq́ue milites uti iuſsit. unde Caracalla cognominatus eſt. Tamen à militib. eſt occiſus. Nam Macrinus prætorio præfectus, cui uates quidam imperium prædixerat, ueritus ne ea de cauſa ab Antonino tolleretur, nihil cunctatus, per duos tribunos militum inſidias ei ſtruxit. Nam cum Edeſſa Carras proficiſcens, exonerandi uentris cauſa equo deſcendiſſet: miles quidam à tribunis ſubmiſſus, tanquā dicturus aliquid, cum pugione percuſsit. Sic ille uixit & perijt, anno ætatis XXIX, Imperij VI, cum duobus menſibus & diebus aliquot. Fertur, cum poſtremò Antiochię eſſet, ſomniaſſe, patrem ſtricto enſe aſtantem ſibi dicere: „Vt tu fratrem occidiſti, ſic ego te occidā. Eſt & à uatibus monitus, ut diem illum caueret. Memorantur alia quoq; ſigna, eius interitum præceſsiſſe.

Antonini graſſationes in Parthis. — *Caracallæ cognomentum.* — *Antonini cædes.*

Imperium Macrini.

Antonino, qui & Caracalla, ut dictum eſt, & Taras de gladiatoris cuiuſdam turpiſsimi & crudeliſsimi nomine uocabatur, interempto: Macrinus quarto die poſt à militibus accepit imperium, natione Maurus Sicilienſis, parentibus ortus obſcuriſsimis: unde Maurorum more alteram aurem perforatam habuit, ſed uir moderatus, & legum cuſtos fideliſſimus. qui præfectus prætorio, magiſtratum cum optimè adminiſtrarat, ſed imperium non per omnia rectè geſsit. Nam magiſtratus indignis largiebatur, quæ maxima pars eſt imperatorij muneris: & ratione uictus delicatiore utebatur, & faſtum quendam præ ſe ferebat. Iulia uerò Antonini mater, Antiochię degens, ea de Antonini cognita, ſibi ipſi manus afferre ſtatuit, nō propter filiū, ſed priuatę uitæ metu.

Macrini natales, uirtutes & uitia. — *Iuliæ Antonini matris interitus.*

Macrinus pacem ab Artabano mercatur.

Sed cum res eius non immutarentur, miniſterijs & ſatellitibus retentis, in uita manere maluit. Poſt cum Macrinus audiuiſſet, eam ſibi maledicere, & imperiũ affectare: relicta Antiochia, quo uellet abire iuſſit, tum demum ſibi necem cõſciuit. Macrinus uerò ab Artabano magnis copijs Romanos inuadẽte, circa Niſibim bis acie uictus, pacem magna pecunia redimere coactus eſt. Parthico bello ſedato, ciuile bellum inter Romanos exarſit. Nam Eutychianus quidam Cæſarianus, militum odijs in Macrinum perſpectis, quòd ad largiendum Antonino reſtrictior eſſet, uatumq́ prædictionib. incitatus, contra Macrinum inſurrexit. Cum aũt Mæſa Iuliæ imperatricis ſoror, duas haberet filias, Soæmidem & Mammæam, totidemq́ nepotes ex eis: horum alterum Eutychianus adulterinum eſſe Caracallæ filium mentitus, noctu in caſtra perduxit, ac milites iam antè ſeditionis occaſionem captantes, ad ſtudiũ nouarũ rerum impulit: qui eũ, nomine Antonini facto, ſtatim imperatorẽ conſalutarũt, quãuis puerum: eoq́ aſſumpto, contra Macrinũ Antiochiæ agentem ſunt profecti, ab eoq́ in loco quodã pcul ab Antiochia diſſito uicti ſunt. Sed Macrinus cum eos reparare aciẽ uideret, in fugã uerſus, Antiochiam pro uictore ſe contulit: ne urbe excluderetur, filio ad Artabanum miſſo. Eius autem clade denunciata, cum multæ cædes fierent, raſo capite & barba, pullam ueſtem indutus, ne agnoſceretur, noctu aufugit: nec multo poſt Aegas Ciliciæ, atq́ inde per Cappadociam, Galatiam & Bithyniam, uſq́ ad Eribolum nauale e regione Nicomediæ ſitum profectus, Chalcedonem traiecit: ac per miniſtros petita à procuratore quodam pecunia, agnitus, ab ijs qui cum Pſeudantonino faciebant, comprehenſus, & ad Cappadociam uſq́ reductus eſt: ubi captiuitate filij cognita, è uehiculo ſe deiecit, confractoq́ humero, non multo poſt occiſus eſt, anno ætatis quarto & quinquageſimo, imperij primo, cum duob. menſibus, triduo dempto, à puerulo euerſus. id quod his ei uerſibus prædictum fuerat:

Eutychianus Auitum Pſeudantoninum imperatorem creat.

Macrini cædes.

Sors Homerica.

Heu tua uis reſoluta ſenex cadit, ægra ſenectus
Te domat, & iuuenis carpit tua robora miles.

Imperium Auiti Pſeudantonini.

AVitus uerò Pſeudantoninus, ſiue Aſſyrius & Sardanapalus, ubi Romã uenit, unam rem fecit bono imperatore dignã. Nam cum multis contumelijs priuatim & publicè à Romanis affectus eſſet, ob Macrini literas contra ſe ſcriptas: de nemine pœnas ſumpſit, cæterà flagitioſiſsimus, iniuſtiſsimus, & ſæuiſsimus carnufex. Eutychianus uerò prætorianis militibus præfectus, bis ac tertium conſulatum geſſit. alij uerò illuſtres uiri, quã cauſis confictis, quã ſine cauſis occidebantur, quòd eius facinora non probarent. Neq́ enim ad ſenatum id ſcribere eum puduit. Agebat autem &

ἐπεὶ δὲ οὐδὲν ἠλλοίωτο τῶν περὶ αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ τῇ θεραπείᾳ καὶ τοῖς δορυφόροις ἦρχεν, ἐφιλοψυχεῖτο. ἐπεὶ δὲ τὸν Μακρῖνον λοιδορεῖσθαι ὑπ' ἐκείνης ἀκούσαντος, καὶ τῆς αὐταρχίας ἀντιποιουμένην ὑποπτεύσας, ἐκέλευσεν ἐκλιπεῖν τὴν Ἀντιόχειαν, καὶ ὅποι βούλοιτο ἀπελθεῖν. ἡ δὲ τότε διέφθειρεν ἑαυτήν. τοῦ δ' Ἀρταβάνου δυνάμεσι μεγάλαις φερομένου κατὰ Ῥωμαίων, συμβαλὼν αὐτῷ περὶ τὴν Νίσιβιν ὁ Μακρῖνος δὶς ἡττήθη, καὶ ἠναγκάσθη πολλῶν χρημάτων τὴν εἰρήνην ἐκπρίασθαι. ὁ μὲν οὖν πρὸς Ἀρτάβανον κατέπαυσε πόλεμος, ἀνερράγη δ' αὖθις Ῥωμαίοις ἐμφύλιος ἕτερος. Εὐτυχιανὸς γάρ τις τῶν καισαρείων, τὴν τῶν στρατιωτῶν εἰς τὸν Μακρῖνον ἀπέχθειαν συνειδὼς, ὅτι μὴ ἄπληστα ὡς ὁ Ἀντωνῖνος αὐτοῖς ἐχαρίζετο, καὶ ὑπὸ μαντειῶν ἀναπεισθεὶς, ἐπαναστῆναι κατὰ τοῦ Μακρίνου ἐπεχείρησε. Μαίσης οὖν τῆς ὁμαίμονος τῆς Ἰουλίας τῆς βασιλίδος θυγατέρας ἐχούσης δύο, Σοαιμίδα καὶ Μαμαίαν, καὶ δύο ἐγγόνους ἄρσενας ἐξ αὐτῶν, τὸν ἕτερον τούτων λαβὼν ὁ Εὐτυχιανὸς, καὶ υἱὸν εἶναι μοιχίδιον τοῦ Καρακάλλου πλασάμενος, εἰς τὸ στρατόπεδον ὑπὸ νύκτα εἰσήγαγε, καὶ τοὺς στρατιώτας λαβεῖν ζητοῦντας ἐπαναστάσεως πρόφασιν ἀνέπεισεν. οἱ δὲ Ἀντωνῖνον αὐτὸν ὀνομάσαντες, αὐτοκράτορα αὐτίκα εἶπον, καίτοι παιδίον τυγχάνοντα· καὶ τοῦτον παραλαβόντες ἐπὶ τὸν Μακρῖνον ἤλασαν ἐν Ἀντιοχείᾳ τυγχάνοντα· καὶ συμβαλόντες αὐτῷ ἔν τινι χωρίῳ πλησίον τῆς Ἀντιοχείας διέχοντι, ἐτράπησαν μὲν τὸ πρῶτον· ἀνασυστάντας δ' αὐτοὺς ὁ Μακρῖνος ἰδὼν, εἰς φυγὴν ἐτράπετο, καὶ ἀπῆλθεν εἰς Ἀντιόχειαν ὡς δῆθεν νενικηκὼς, ἵνα μὴ ἀποκλεισθείη τῆς πόλεως. τὸν δ' υἱὸν πρὸς τὸν Ἀρτάβανον ἐπέμψατο. ἀγγελθείσης δὲ τῆς ἥττης αὐτοῦ, καὶ φόνων γινομένων πολλῶν, ἐκείρατο, τὴν κεφαλὴν ξυράμενος καὶ τὸ γένειον, καὶ φαιὰν ἐσθῆτα λαβὼν, ὡς ἂν μὴ ἐπιγνωσθείη· καὶ μετ' ὀλίγον εἰς Αἰγὰς τῆς Κιλικίας ἀφικόμενος, καὶ διὰ Καππαδοκίας Γαλατίας τε καὶ Βιθυνίας ἐλθὼν μέχρις Ἐριβώλου τοῦ ἐπινείου, κατ' ἀντικρὺ κειμένου Νικομηδείας, διέπλευσεν εἰς Χαλκηδόνα. καὶ πρός τινα τῶν ἐπιτρόπων, ἀργύριον αἰτήσας, ὅθεν γνωσθεὶς συνελήφθη παρὰ τῶν τὰ τοῦ Ψευδαντωνίνου φρονούντων, καὶ ἤχθη μέχρι Καππαδοκίας. ἔνθα μαθὼν ὡς ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἑάλω, ἐκ τοῦ ὀχήματος ἑαυτὸν ἔρριψε, καὶ τὸν ὦμον συντριβεὶς, μετ' οὐ πολὺ καὶ ἀνῃρέθη, ζήσας μὲν ἔτη τέσσαρα καὶ πεντήκοντα, αὐταρχήσας δὲ Ῥωμαίων ἐνιαυτὸν ἕνα, καὶ μῆνας δύο, τριῶν δεουσῶν ἡμερῶν, καὶ καταλυθεὶς ὑπὸ παιδαρίου. λέγεται δὲ τοῦτο τὸ ἔπος ἐκ τοῦ χρησμοῦ ῥηθῆναι αὐτῷ·

ἐπανάστασις κατὰ Μακρίνου.

ἀναίρεσις Μακρίνου.

ὦ γέρον, ἦ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαχηταί.
σὴ δὲ βίη λέλυται, χαλεπὸν δέ σε γῆρας ἱκάνει.

Αὐταρχία Ἀβίτου τοῦ καὶ Ψευδαντωνίνου.

ἌΒιτος δὲ ὁ Ψευδαντωνῖνος, ὁ καὶ Ἀσσύριός τε καὶ Σαρδανάπαλος, εἰς τὴν Ῥώμην ἐλθὼν, ἕν τι χρηστὸν αὐτοκράτορος ἄξιον ἐποίησε. πολλὰ γὰρ καὶ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ λόγοις τε καὶ ἔργοις ὑβρισθεὶς παρὰ τῶν Ῥωμαίων, τοῦ Μακρίνου περὶ αὐτοῦ αὐτοῖς ἐπιστείλαντος, οὐδένα ἐκόλασεν. ἐς τἆλλα δὲ καὶ αἴσχιστος καὶ παρανομώτατος καὶ μιαιφονώτατος ἦν. ὁ μὲν οὖν Εὐτυχιανὸς τῶν δορυφόρων ἐπῆρξε, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ ὑπάτευσε καὶ δὶς καὶ τρίς. οἱ δὲ ἄλλοι τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν ἢ προφάσεων πλαττομένων, ἢ καὶ δίχα προφάσεως ἐφονεύοντο, ὅτι τοῖς πραττομένοις παρ' αὐτοῦ οὐκ ἠρέσκοντο. οὐδὲ γὰρ ᾐσχύνθη τοῦτο τῇ βουλῇ γράψαι. ἐκεῖνος δὲ καὶ ὠδῆ-

ζετο

[illegible]

ζετό τε καὶ ἐθηλύνετο, καὶ ἔδρα καὶ ἔπασχεν ἑκάτερα ἀσελγέστατα. καὶ οὐ τοὺς ἄλλους ἔκτεινε μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν πάνυ φιλτάτων τινάς, οἱ σωφρόνως αὐτὸν ἐπῄνουν βιοῦν. καὶ θεὸν δέ τινα ξενικὸν εἰς τὴν ῥώμην εἰσήγαγεν ἐλεαγάβαλον καλούμενον, καὶ τοῦ διὸς αὐτὸν προετίμησεν, ὅθεν κἀκεῖνος ἐπωνομάσθη ἐλεαγάβαλος. περιέτεμε τε τὸ αἰδοῖον, καὶ κρεῶν χοιρείων ἀπείχετο, καὶ ἐσθῆτα βαρβαρικὴν δημοσιεύων ἠμπίσχετο, οἵᾳ οἱ τῶν σύρων κέχρηνται ἱερεῖς, ὅθεν καὶ ἀσσύριος ἐπεκλήθη. ἔγημε δὲ πρὸς ταῖς ἄλλαις καὶ ἱερωμένην τῇ ἑστίᾳ παρθένον, ἀσεβήσας περὶ τὰ πάτρια ἀναιδέστατα. καὶ ἔλεγε δὲ ὅτι γάμους τὴν ἑστίας ἱέρειαν, ἵν' ἐξ ἐκείνης ἀρχιερέως ὄντος τοῦ ἐλεαγαβάλου καὶ ἱερείας γίγνωνται παῖδες θεοπρεπεῖς. καὶ οὐ μόνον βαρβαρικὰς ᾠδὰς ἅμα τῇ μητρὶ καὶ τῇ τήθῃ τῷ ξένῳ θεῷ αὐτοῦ ᾖδε, καὶ ἀπορρήτους ἔθυε θυσίας, παῖδας σφαγιάζων, καὶ γοητεύμασι χρώμενος, καὶ περιάπτοις μαγείαις ἑκάστοτε, ἀλλὰ καὶ γυναῖκα τῷ θεῷ αὐτοῦ ἐκείνῳ ἐμνήστευσεν, ὡς καὶ παίδων δεομένῳ, καὶ τὴν γυναῖκα ἐς τὸ παλάτιον κατηγάγετο, καὶ ἕδνα αὐτῇ ἐκ τῶν ὑπηκόων ἐπράξατο, αὐτὸς δὲ ἀσελγέστατα διεβίω. ἀλλ' ἕκαστον τῶν ἐκείνου καταλέγειν, καὶ τοῖς λέγουσι καὶ τοῖς ἀκούουσιν ἀηδέστατον· ἐρῶ δὲ ὀλίγα τινά. ἐς καπηλεῖα νύκτωρ ᾔει, κόμας προσθέτους περικείμενος τῇ κεφαλῇ, καὶ ταῖς καπηλίσι συνεξετάζετό τε καὶ συνειργάζετο. καὶ ἐς τὰ περιβόητα τῶν πορνείων ἐφοίτα, καὶ τὰς ἑταίρας ἐξελαύνων ἐπορνεύετο. καὶ ἐν τῷ παλατίῳ οἴκημά τι ἀποτάξας, γυμνός τε ἐπὶ τὰς θύρας ἵστατο ὥσπερ αἱ πόρναι, καὶ τὸ σινδόνιον διασείων, γυναικώδει καὶ ἁβρᾷ καὶ κεκλασμένῃ φωνῇ τοὺς παριόντας προσεταιρίζετο, χρήματά τε αἰτεῖ παρ' αὐτῶν. καὶ πρὸς τοὺς συνασχημονοῦντας αὐτῷ διεφέρετο, πλείους αὐτῶν ἐραστὰς ἔχειν αὐχῶν, καὶ μᾶλλον αὐτῶν ἀργυρίζεσθαι. καὶ οὐχ οὕτω μόνον ἀσελγαίνων, ἡρματηλάτει τε καὶ ὠρχεῖτο, ἀλλὰ καὶ ἄνδρα ἔχειν ἤθελεν ὥστε καὶ γαμέτην δὲ ἕνα νόμιμον, καὶ καίσαρα αὐτὸν ἐβούλετο προχειρίσασθαι, καὶ δέσποινα καὶ βασιλὶς ὀνομάζεσθαι, καὶ ἐφόρει κεκρύφαλον, καὶ ἔξαινε, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑπεγράφετο. ἅπαξ τε τὸ γένειον ἀποκείρας, μετὰ ταῦτα ἐψιλίζετο, ἵνα δοκοίη γυνή. ὁ δ' ἀνὴρ αὐτῆς καρικὸν ἦν ἀνδράποδον, ἐκαλεῖτο δ' ἱεροκλῆς. ἤθελε δὲ δοκεῖν καὶ μοιχεύεσθαι, ἵνα τὰς ἀσελγεστάτας μιμῆται τῶν γυναικῶν. καὶ ἐπ' αὐτοφώρῳ ἑκουσίως ἡλίσκετο, καὶ ἐλοιδορεῖτο πρὸς τοῦ ἀνδρός, ἐπλήττετό τε ὑπώπια. αὐρήλιος δέ τις ἀθλητὴς καλὸς μὲν καὶ πᾶν τὸ σῶμα, τὰ δ' αἰδοῖα φέρων ὑπερμεγέθη ἐμηνύθη αὐτῷ, καὶ αὐτίκα ὑπὸ πομπῇ μεγαλοπρεπεῖ προσήχθη. ὡς προσεῖπε, χαῖρε κύριε αὐτοκράτωρ, ἐκεῖνος θρύψει γυναικώδει τὸν αὐχένα περιαγαγὼν, καὶ ἐπιμύσας βραχύ τι τὰ ὄμματα, μή με λέγε κύριον, ἔφη, ἐγὼ γὰρ κυρία εἰμί. ἐπεὶ δὲ συλλουσάμενος αὐτῷ, ἀληθῆ τὴν φήμην οὐ ψευδομένην εὗρε, τοῖς τε στέρνοις αὐτοῦ κατεκλίθη, καὶ ἐν τοῖς κόλποις ὡς ἐρωμένη ἐδείπνησε. δείσας οὖν ὁ ἱεροκλῆς μὴ ὑπὸ τοῦ αὐρηλίου παρευδοκιμηθῇ, γοητείαις ἢ καὶ φαρμακείαις τισὶν ἐξεθήλυνεν αὐτὸν καὶ ἐνάρκωσεν, ὡς ὅλην πᾶσαν τὴν νύκτα μάταια πρὸς μῖξιν ἐκινεῖτο· διὸ καὶ ἐκ τοῦ παλατίου ἐξηλάθη, καὶ ἐκ τῆς ῥώμης καὶ ἐκ τῆς ἰταλίας αὐτῆς. ἐς τοσοῦτον δὲ συνηλάθη ἀσελγείας, ὡς

[illegible]

uirum & mulierem, & utraq; & faciebat & patiebatur impudiciſsimè: nec alios duntaxat, ſed ex amiciſsimis nonnullos ad uitæ modeſtiam adhortãtes, occidebat. Peregrinum quendam deum Heligabalum, Romam introductum, Ioui opt. max. prætulit: unde ipſi quoque cognomentũ Heliogabali factum. Pudenda ſua circuncidit, ſuillis carnibus abſtinuit: ueſte barbarica in publicum prodijt, quali Syriaci ſacerdotes utuntur, unde Aſſyrius appellatus eſt. Præter cæteras uirginem ueſtalem uxorem duxit, patria religione per ſummam impudentiã uiolata: quam ideó ſe accepiſſe ferebat, ut ex ſacrificula & ſe ſacrificulo Heliogabali, pueri diuini gignerentur. Neq; ueró barbaricas duntaxat cantilenas, cum matre & auia peregrino Deo cantabat, & nefandas hoſtias immolabat, pueros ſacrificãdo & pręſtigijs utendo, & ſexcenta amuleta ſubinde appendendo: ſed uxorem etiam Deo illi ſuo tanquam liberis egenti deſpondit, quam in palatio collocauit, doteã ſubditis exacta. Ipſius ueró tam corrupta fuit uita, ut ſingula neq; commemorari neq; audiri ſine moleſtia ſumma poſsint. Pauca tamen delibabimus. Noctu cauponas ingrediebatur, capite appoſiticia coma redimito: & inter cauponias mulierculas, operas faciebat, famoſaq; proſtibula frequentabat: & meretriculis expulſis, pro meretrice quibuſuis ſui copiam faciebat. In palatio quoq; peculiare conclaue habuit, cuius pro foribus inſtar meretricularum nudus ſtans, & flammeum uibrãs, effœminata, molli, fractaq; uoce prætereuntes ad coitũ inuitabat, & pecuniam ab eis exigebat. Cum eiuſdem ueró quæſtus ęmulis rixabatur, & ſe plures quàm illos amatores habere, maioremq; pecuniã colligere gloriabatur. Neq; his flagitijs cõtentus, aurigabat, ſaltabat, nubere etiam uolebat, ut unum legitimum maritum haberet, quem Cæſarem deſignaret: ac dominæ & imperatricis nomine gaudebat, calanticam geſtans, & lanam tractans, & genas pingens. Semel quoq; barbã abraſit, ut glabra & læui facie muliercula uideret̃, cuius mulierculæ maritus erat Caricũ mancipium nomine Hierocles. Voluit & adulterij ſuſpectus eſſe, ut nequiſsimas fœminas imitaretur. & in ipſo ſtupro de induſtria deprehenſus, à marito obiurgabatur & uapulabat, ut liuore oculi ſuffunderentur. Aurelium quendã, cùm toto corpore elegantem, tum pudendis ingentibus præditũ, comitatu magnifico ſtatim adducendũ ad ſe curauit. qui cum ei dixiſſet, Salue domine imperator: ille muliebri mollicie collo inclinato, & oculis nonnihil conniuentibus: Ne me dominum, inquit, dixeris, domina enim ſum. Cum autem unà cum eo lotus famam non mentiri comperiſſet, in pectore eius recubuit, & in ſinu eius cœnauit, inſtar amicæ.

Heliogabalus.

Impudicitia et uecordia Heliogabali.

Aurelius homo mutoniatus, deliciæ Heliogabali.

Veritus igitur Hierocles, ne præ Aurelio negligeretur, cum præſtigijs aut ueneficijs quibuſdam effœminauit & ſtupefecit, ut per totam noctem ignauus ad coitum iaceret. qua de cauſa & Palatio & Roma & tota Italia pulſus eſt. Tandem eò laſciuiæ uenit, ut ingentibus præmijs propoſitis,

à medicis poſtularet, ut per inciſiones uuluam ſibi facerẽt. His de cauſis omnibus inuiſus fuit, ut Sardanapalus, flagitia & molliciem eius nõ ferentibus.

Baſsiani Mãmeæ filij adoptio.

Poſtea Baſsianum Mammeæ materteræ filium in curiam adductum adoptauit, & Alexandrũ appellari iuſsit: nec multo pòſt, omnes ſuſpectos habere cœpit: cumq́ illi pleroſq́ bene cupere didiciſſet, facti pœnitens, de eo perimendo cogitauit. Sed cum is à militibus diligenter cuſtodiretur, eaq́ de cauſa magnus tumultus ſatellitum ortus eſſet: eius ſedãdi cauſa cum Alexandro caſtra ingreſſus, animaduerſis inſidijs, quæ à militib. ſibi parabantur, effugere ſtuduit. ſed deprehenſus, in amplexu matris unà cum ipſa iugulatus eſt, amborumq́ corpora nuda per mediam urbem tracta ſunt. Deinde Sardanapali cadauer in Tiberim abiectum, cognomentum ei præter reliqua Tiberini fecit. Occiſus eſt cum eo Hierocles quoque, & alij multi. imperauit annos III, menſes IX, & dies IIII, ex quo Macrino acie uicto rerum potitus fuit.

Epiſcopi Romani.

Eo imperante, Zephyrinus Eccleſiæ Romanæ epiſcopus decimooctauo ſuæ gubernationis anno uitam cum morte commutauit. poſt quem cœtui fideliũ præfuit Calliſtus, per quinquennium. Ei ſucceſsit Vrbanus.

Imperium Alexandri Mammeæ filij.

Mammeæ prudentia.

PSeudantonino interfecto, Alexander Mammeæ filius, conſobrinus illius, imperium adeptus, ſtatim matrem Mammæam Auguſtam declarauit: quę rerum adminiſtratione ſuſcepta, uiros eruditos ad filium accerſiuit, per quos mores eius formarentur. & optimũ quenq́ ex ſenatu acciuit, cum quibus omnium actionum conſilia cõmunicaret.

Domitij Vlpiani cædes.

Domitius Vlpianus prætorio præfectus, reipublicæ gerendæ cura ſuſcepta, multa Sardanapali acta reſcidit: qui Flauiano & Chreſto occiſis, ut eis ſuccederet, non multo pòſt & ipſe à militib. noctu occiſus eſt. Quo adhuc ſuperſtite, leui de cauſa inter milites & populum orta ſeditione, per triduum eſt dimicatum. Sed cum milites uicti, ignem ædibus inijcerent, populus uel ingratis cum eis in gratiam redijt. Sunt & alij motus ſedati. Cæterùm Alexandri mater auara mulier, undiq́ pecuniam coegit. Vxorem filio deſpondit, quam nec Auguſtam appellari paſſa eſt: & aliquanto pòſt ab eo auulſam in Africã relegauit. quam etſi Alexãder diligebat, tamen matri, in cuius poteſtate erat, refragari non audebat.

Alexandri expeditio cõtra Artaxerxẽ Perſarum regem.

Interim Artaxerxes Perſa, homo obſcuro & inglorio genere ortus, Parthorũ regnũ ad Perſas tranſlatũ ſibi uendicauit: à quo Choſroæ genus deduci fert. Nã poſt Alexãdri Macedonis obitũ, ſucceſſores illius Macedones lõgiſsimo tẽpore Perſis & Parthis imperarũt, ſed tandem inteſtinis bellis alij alios euerterũt.

ὡς καὶ τοὺς ἰατροὺς ἀξιοῦν αἰδοῖα γυναικεῖα δι' ἀνατομῆς αὐτῷ μηχανήσασθαι, μεγάλους ὑπὲρ τούτου μισθοὺς αὐτοῖς προϊσχόμενος. διὰ ταῦτα ἐμισεῖτο ὑπὸ πάντων ὁ Σαρδανάπαλος, μὴ στεγόντων τὰς μαχλείας αὐτοῦ. ὅτε Βασσιανὸν τὸν υἱὸν Μαμαίας τῆς ἀδελφῆς τῆς μητρὸς αὐτοῦ, εἰς τὸ συνέδριον ἀγαγὼν, παῖδα ἔθετο, καὶ Ἀλέξανδρον αὐτὸν καλεῖσθαι ἐκέλευσεν. μετ' οὐ πολὺ μέντοι πάντας ὑπώπτευεν, μανθάνων δὲ καὶ εὐνοεῖν ἐκείνῳ τοὺς πλείονας, μετέγνω, καὶ τέλος ἀνελεῖν αὐτὸν ἐπεχείρει. ὁ δ' ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἐπιμελῶς ἐφυλάσσετο, καὶ οἱ δορυφόροι διὰ τοῦτο ἐθορύβησαν. ἐκεῖνος δὲ σὺν τῷ Ἀλεξάνδρῳ εἰς τὸ στρατόπεδον εἰσελθὼν, ἐπειρᾶτο καταπαῦσαι τὸν θόρυβον. ὡς δ' ᾔσθετο παρὰ τῶν στρατιωτῶν ἐπιβουλευόμενος, ὡρμήσατο μὲν ἐκδρᾶναι. φωραθεὶς δὲ ἀνῄρητο, καὶ ἡ μήτηρ περιπλακεῖσα αὐτῷ συναπώλετο, ὧν ἀμφοῖν γυμνωθέντα τὰ σώματα ἐσύρησαν διὰ μέσης τῆς πόλεως. ἔπειτα τὸ τοῦ Σαρδαναπάλου εἰς τὸν Τίβεριν ἐνεβλήθη, διὸ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ Τιβερῖνος ἐπωνομάσθη. συγκατεσφάγη δὲ αὐτῷ καὶ ὁ Ἱεροκλῆς, καὶ ἄλλοι πολλοί, ἄρξαντι ἔτη τρία πρὸς μησὶν ἐννέα, ἡμέραις τε τέσσαρσιν, ἐξότε τὸν Μακρῖνον νικήσας, τῇ μάχῃ τῆς αὐταρχίας τετύχηκε. τότε ἱερατεύοντος, Ζεφυρῖνος ὁ Ῥωμαίων τῆς ἐκκλησίας ἐπίσκοπος μεταλλάττει τὸν βίον, ἰθύνας ταύτην ἔτεσιν ὀκτωκαίδεκα. μεθ' ὃν Κάλλιστος προΐστατο τῶν ἐκεῖσε πιστῶν ἐπὶ πέντε ἐνιαυτούς, καὶ τοῦτον Οὐρβανὸς διαδέχεται.

ἀναίρεσις τοῦ ψευδαντωνίνου.

περὶ ζεφυρίνου.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΤΟΥ υἱοῦ τῆς μαμαίας.

Τοῦ δὲ ψευδαντωνίνου ἀναιρεθέντος, ἀλέξανδρος ὁ μαμαίας, ὁ ἐκείνου ἀνεψιός (οὕτω γὰρ οἱ παλαιοὶ τοὺς ἐξαδέλφους ὠνόμαζον) τὴν αὐταρχίαν ἀπεκληρώσατο. ὃς αὐτίκα τὴν μητέρα μαμαίαν αὐγοῦσταν ἀνεῖπεν, ἣ τὴν τῶν πραγμάτων οἰκονομίαν μεταχειρισαμένη, καὶ περὶ τὸν υἱὸν σοφοὺς ἄνδρας συνήγαγεν, ἵνα δι' ἐκείνων αὐτῷ τὰ ἤθη ῥυθμίζοιτο, ἐκ τῆς γερουσίας τοὺς ἀμείνονας συμβούλους προσείλετο, ἅπαν πρακτέον κοινουμένη αὐτοῖς. δομέτιος δέ γε οὐλπιανὸς τὴν τῶν δορυφόρων ἀναδεξάμενος ἀρχὴν καὶ τὰ τῶν κοινῶν διοικήσας, πολλὰ τῶν ὑπὸ σαρδαναπάλου πραχθέντων τῷ ἐκείνου ἐπηνωρθώσατο. ὃς τὸν φλαβιανὸν καὶ τὸν χρῆστον ἀποκτείνας, ἵν' αὐτοὺς διαδέξηται, καὶ αὐτὸς οὐ πολλῷ ὕστερον ὑπὸ τῶν δορυφόρων νυκτὸς ἐπιθεμένων αὐτῷ κατεσφάγη. ζῶντος δ' ἔτι τοῦ οὐλπιανοῦ, στάσις ἐκ λόγου βραχείας λαβοῦσα μέσον τοῦ δήμου καὶ τῶν δορυφόρων ἐγένετο, καὶ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἀλλήλοις ἐμάχοντο. ἡττωμένων δὲ τῶν στρατιωτῶν, καὶ πῦρ ταῖς οἰκίαις ὑποβαλλόντων, δείσας ὁ δῆμος περὶ τῆς πόλεως, κατηλλάγη τε ἄκων αὐτοῖς. καὶ ἄλλαι δ' ἐπαναστάσεις γενόμεναι κατεπαύθησαν. ἐπεὶ δ' ἡ τοῦ ἀλεξάνδρου μήτηρ, ἐχρηματίζετο πάντοθεν. ἠγάγετο δὲ καὶ τῷ υἱῷ γαμετήν, ἣν οὐ συνεχώρησεν ἀναρρηθῆναι αὐγοῦσταν· ἀλλὰ καὶ μετά τινα χρόνον τοῦ υἱοῦ αὐτὴν ἀποσπάσασα, εἰς λιβύην ἀπήλασε, καίτοι στεργομένην τῷ ἐκείνου. ὁ δ' ἀντιτείνειν τῇ μητρὶ οὐκ ἐδύνατο, κατάρχουσαν αὐτοῦ. ἀρταξέρξης μέντοι ὁ πέρσης, ὃς ἐξ ἀφανῶν καὶ ἀδόξων ἦν, τὴν τῶν πάρθων βασιλείαν εἰς πέρσας περιεποιήσατο, καὶ αὐτὸς ἐβασίλευσεν. ἀφ' οὗ λέγεται καὶ τὸ χοσρόου κατάγεσθαι γένος. μετὰ γὰρ τὴν ἀλεξάνδρου τοῦ μακεδόνος τελευτήν, οἱ ἐκείνου διάδοχοι μακεδόνες ἐπὶ πλεῖστον μὲν περσῶν τε καὶ παρθυαίων ἦρχον, καὶ τῶν ἄλλων ἐθνῶν. κατ' ἀλλήλων δέ γε χωρήσαντες, ἀλλήλους κατέλυσαν.

ἐκείνων δ' οὗτος ἀπόγονος ὤν, πρῶτος Ἀρσακίδης ὁ Παρθυαῖος τῆς δὲ αὐτῶν ἐπικρατείας ἀπεσχίσατο, καὶ τῶν Παρθυαίων ἐκράτησε, καὶ τοῖς ἑαυτοῦ ἐκγόνοις κατέλιπε τὴν ἀρχήν, ὧν τελευταῖος γέγονεν ὁ Ἀρτάβανος· ὃν δὲ ὁ ῥηθεὶς Ἀρταξέρξης μάχαις νικήσας τρισί, συνέλαβε καὶ ἀπέκτεινεν. εἶτα καὶ ἐπὶ τὴν Ἀρμενίαν ἐλάσας, ἡττήθη, τῶν Ἀρμενίων καὶ Μήδων μετὰ τῶν παίδων τοῦ Ἀρταβάνου προσβαλόντων αὐτῷ. ὁ δ' αὖθις ἀνακτησάμενος ἑαυτόν, μετὰ δυνάμεως μείζονος τῇ Μεσοποταμίᾳ καὶ τῇ Συρίᾳ ἐφώδευσε, καὶ ἠπείλει ἀνακτήσασθαι πάντα ὡς Πέρσαις ἐκ προγόνων προσήκοντα. εἶτα Καππαδοκίαν ὁ Ἀρταξέρξης ἐπιὼν σὺν βίᾳ πορθήσας κατέτρεχε, καὶ ἐπολιόρκει τὴν Νίσιβιν. ὁ μέντοι Ἀλέξανδρος πρέσβεις ἔπεμψε πρὸς αὐτόν, εἰρήνην αἰτῶν. ὁ δὲ βάρβαρος τὴν πρεσβείαν μὴ προσηκάμενος, ἄνδρας δὲ μεγίστους τετρακοσίους πολυτελέσιν ἀμφιάσας στολαῖς, καὶ ἵπποις τοῖς ἐκκρίτοις ἐπιβιβάσας, καὶ ὅπλοις κοσμήσας λαμπροῖς, ἔπεμψε πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, οὕτω καταπλήξειν αὐτόν τε καὶ τοὺς Ῥωμαίους οἰόμενος. οἱ ἀφικόμενοι καὶ εἰς ὄψιν ἐλθόντες τῷ Ἀλεξάνδρῳ, κελεύει ὁ μέγας βασιλεὺς Ἀρταξέρξης, ἔφασαν, ἀφίστασθαι Ῥωμαίους Συρίας καὶ τῆς ἀντικειμένης τῇ Εὐρώπῃ Ἀσίας πάσης, καὶ παραχωρῆσαι Πέρσαις ἀρχὴν μέχρι θαλάσσης. τούτους συλλαβὼν ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ περιδύσας τά τε ὅπλα καὶ τὰς στολάς, ἀφελόμενός τε τοὺς ἵππους, εἰς κώμας πλείστας διέσπειρε, καὶ γῆν ἐγκελεύσας γεωργεῖν. ἐκτεῖναι γὰρ αὐτοὺς οὐκ ἐνόμιζεν ὅσιον. αὐτὸς δὲ τὰ οἰκεῖα στρατεύματα εἰς τρεῖς διελὼν μοίρας, τριχῇ τοῖς Πέρσαις προσέβαλε, καὶ πολὺς μὲν τῶν Περσῶν συνέβη γενέσθαι ὄλεθρος· πλεῖστοι δὲ καὶ τῶν Ῥωμαίων ἐφθάρησαν, οὐ τοσοῦτον ὑπὸ τῶν πολεμίων, ὅσον ἐν τῇ ἐπανόδῳ διὰ τῶν τῆς Ἀρμενίας ὀρῶν. δυσχειμέρων γὰρ ὄντων τῶν τόπων, οἱ τῶν ὁδοιπορούντων πόδες, ἐνίων δὲ καὶ χεῖρες ἐκ τοῦ ψύχους ἀπεσφακέλισαν μελανωθεῖσαι καὶ νεκρωθεῖσαι. διὸ καὶ ἐν αἰτίᾳ Ῥωμαίοις γέγονεν ὁ Ἀλέξανδρος, ὅθεν δὴ ἀθυμίας ἢ καὶ ἐκ τῆς τῶν ἀέρων ἐναλλαγῆς σφόδρα ἐνόσησεν. ἀναρρωσθεὶς δέ, καὶ εἰς Γερμανοὺς ἐμβαλών, δι' ἀκοντιστῶν καὶ τοξοτῶν ἐλύπει αὐτούς. εἶτα δὲ καὶ πρὸς αὐτοὺς πρέσβεις περὶ συμβάσεων ἐπὶ χρήμασι. διὸ χαλεπήναντες οἱ στρατιῶται, πρὸς ἀποστασίαν ἐκινήθησαν. καί τινα Μαξιμῖνον Θρᾷκα τὸ γένος, ἐκ παίδων δὲ ποιμαίνειν λαχόντα, καὶ μετὰ ταῦτα στρατιώτην γενόμενον, ἄκοντα δῆθεν λαβόντες, ὠνόμασαν αὐτοκράτορα. ὁ δὲ τοὺς ἀνειπόντας αὐτὸν παραλαβών, ἐπὶ τὴν σκηνὴν ὅπου διῆγεν ὁ Ἀλέξανδρος. ταῦτα δ' ἐκεῖνος πυθόμενος, τοὺς μετ' αὐτοῦ στρατιώτας εἰς ἀντίληψιν αὐτοῦ παρεκάλει. οἱ δὲ ἐπηγγέλλοντο, καὶ ἐπὶ στάσιν τοῦ Μαξιμίνου, συνάγει τὴν στρατιὰν ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ συμβαλεῖν τοῖς τοῦ Μαξιμίνου ἐπέτρεπεν. οἱ δὲ τήν τε μητέρα αὐτοῦ ἐλοιδόρουν, καὶ ἐπὶ φιλοχρηματίᾳ διέσυρον, καὶ αὐτὸν ἐκεῖνον ὕβριζον ὡς δειλόν· καὶ καταλιπόντες αὐτόν, ἀνεχώρουν. ὁ δὲ ἔρημον βοηθείας ὁρῶν ἑαυτόν, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν σκηνήν, καὶ τῇ μητρὶ περιπλακείς, ὠλοφύρετο. καὶ ὁ Μαξιμῖνος ἑκατόνταρχον στείλας, καὶ αὐτὸν ἀνεῖλε, καὶ τὴν μητέρα, καὶ τοὺς οἰκείους αὐτοῖς, καὶ τῶν βασιλείων γέγονεν ἐγκρατής. Μαμαία δὲ ἡ Ἀλεξάνδρου μήτηρ ἀρετῆς τε αὐτὴ ποιουμένη, καὶ βίου σεμνοῦ, ἐν Ἀντιοχείᾳ σὺν διάγουσα τῷ υἱῷ, καὶ περὶ Ὠριγένους πυθομένη, μετεπέμψατο ἐξ Ἀλεξανδρείας αὐτόν· καὶ ὑπ' αὐτοῦ τὸν λόγον κατηχηθεῖσα τῆς πίστεως, θεοσεβεστάτη γέγονεν, ὡς ὁ Εὐσέβιος ἱστορεῖ, καὶ ἄλλοι δέ τινες τῶν συγγραφέων φασίν. ὅθεν οὐ μόνον ὁ κατὰ Χριστιανῶν ἠρέμησε διωγμὸς τότε, ἀλλὰ καὶ τιμῆς ἠξιοῦντο μάλιστα οἱ εὐσεβοῦντες.

[illegible]

[illegible]

ἀνάρρησις Μαξιμίνου.

ἀναίρεσις Ἀλεξάνδρου. ὅτι ἡ Μαμαία χριστιανὴ γέγονεν.

περὶ διωγμοῦ.

Quorũ fractis uiribus primus Arſacides Parthus ab eis deficere, et Parthis dominari cœpit, regno in ſucceſſores prorogato: quorum poſtremus fuit Artabanus, quem hic Artaxerxes tribus prælijs uictum & comprehenſum interfecit. Deinde bello Armeniæ illato, ab Armenijs & Medis atq; Artabani filijs ſuperatus, & reparatis uiribus, Meſopotamiæ Syriæq; occupandæ cum maioribus copijs intentus, omnia ſe, ut quæ antiquitùs ad regnum Perſicum pertinerent, recuperaturum eſſe minabatur. Sed Cappadocia incurſata cum Niſibim obſideret, Alexander per legatos pacẽ ab eo petijt. Barbarus uerò legatione repudiata, CCCC proceriſsimos uiros precioſis ueſtibus amictos, & ſplendidis armis exornatos, in equis eximijs ad Alexandrum miſit, ea ratione ſe Alexandro & Romanis terrorẽ incuſſurum putans. Qui cum in Imperatoris conſpectum ueniſſent, dixerunt: “Iubet Magnus rex Artaxerxes Romanos cedere Syria, & uniuerſa Aſia, quæ Europam ſpectat, & Perſis imperium uſq; ad mare concedere.” Hos Alexander comprehenſos, & ueſtibus atq; armis exutos, ademptisq; equis, in plurimos pagos diſtributos, agros colere iuſſit. nam eos occidere nefas eſſe putabat: ac ſuis legionibus in tres partes diſtributis, trifariam Perſas eſt adortus, quorum multi ſunt occiſi. Perierũt Romani quoq; plurimi, non tam ab hoſtibus, quàm in reditu per Armeniæ montes. qui cum gelu rigeant, euntium pedes, & quorundã manus ſunt mutilatæ, frigore aduſtę atq; emortuę. Qua de cauſa Romanis conquerentibus, Alexander ſiue ex mœrore ſiue ex aeris mutatione grauiter ægrotauit. Recuperata ualetudine contra Germanos eſt profectus, eosq; per ferentarios & ſagittarios uexauit. Deinde pecunia oblata, ad pacem inuitauit. Quamobrem milites ei irati, defecerunt: & Maximinum quendam natione Thracem, qui à puero armentarius fuerat, poſtea miles factus eſt, inuitum ſcilicet, ad imperium pertraxerunt. Qui ijs militib. aſſumptis, à quibus imperator appellatus fuerat, ſtatim ad Alexandri tentorium contendit. Quo is audito, milites quos ſecum habebat, ad ſui defenſionem hortatus eſt: qui cum operã ſuam pollicerentur, exercitum coegit, & cum Maximino decertare iuſsit. Cæterum illi matri eius maledicentes, & eius auaritiã criminantes, ipſi quoq; ut timido inſultãtes, eo relicto abierunt. Cum igitur ſe omni ope deſtitutũ cerneret, in tentoriũ regreſſus, & matrẽ amplexus, fortunã ſuã deplorauit. Maximinus uerò per centurionẽ & ipſo & matre & familiaribus eorum occiſis, rerum potitus eſt. Mammæa Alexandri mater uirtutis honeſtęq; uitę ſtudioſa, dum Antiochię cum filio degeret, Origene, fama hominis permota, Alexãdria accerſito, ab eoq; doctrina fidei erudita, Deũ ſanctiſſimè coluit, ut Euſebius et alij memorię prodiderunt. Quo factum eſt, ut perſecutio Chriſtianorum eo tempore non modò conquieſceret, ſed & honos maximus Chriſti

Alexandri Germanica expeditio, et interitus.

Mammea ab Origene in Chriſtianiſmo inſtituta.

Chriſti cultoribus haberetur. Sub Vrbano Romano epiſcopo etiā Hippolytus, uir ſanctiſsimus & doctiſsimus, Romani portus epiſcopus floruit, qui in multa ſacræ ſcripturæ opera commentarios conſcripſit. Tum Antiochiæ præfuit, & cœtum eius loci fidelium rexit Aſclepiades, Hieroſolymis Sardianus.

Hippolytus Hoſtienſis epiſcopus.

Imperium Maximini Thracis.

Maximinus Chriſtianos perſequitur.

ALexandro, cum decenniū Romanis imperaſſet, ad hūc modū interfecto, Maximinus ſtatim ſuſcepto imperio perſecutionē contra Chriſtianos mouit, & Eccliſiarū gubernatores, ut doctores Chriſtianorū arcanorum ac præcōnes, tolli iuſsit: idq́ indignatione cōtra Alexādrū, q Chriſtū coluiſſet, feciſſe perhibeť. Eius enim imperatoris inſano odio flagrabat: à quo dux delectus, & à Perſis turpiſsimè ſuperatus, irā illius expertus fuerat. Erat & altera perſecutionis cauſa, φ in Alexādri familia multi Chriſtū Deū agnoſcebāt. Quo tēpore Ambroſius etiā, uir eruditionis amans, qui Origenem ad ſacrarū literarū enarrationē impulit, ſumptib. abundè ſuppeditatis, & vii expeditis notarijs adhibitis, qui per uices ſcriberēt, ac librarijs nō paucioríb. & uirginib. eleganter ſcribere edoctis, martyrij corona cum Protocteto presbytero redimitus eſſe perhibeť. Maximinus rerū potitus, Senatui ſtatim, ut à militibus Imperator appellatus eſſet, ſignificauit. Nec in Chriſtianos dūtaxat ſęuus atq; immanis extitit, ſed in ſubditos æquè oēs. Nam & ſuperbus erat, & pecuniæ auidus, eaq́ de cauſa iniuſtiſsimus & ſanguinarius, deniq; planè tyrannus, ad rapinas & cædes hominū ſine ulla probabili cauſa ruens. ad quas adeò propēſus fuit, ut nec uxoris ſuæ uitę parceret. Occultādę porrò ignobilitatis ſuæ ſtudio patricijs deſpectis, hominū obſcurorum familiaritate utebať. Quibus de cauſis omniū odia ſuſcepit. Bello Germanis illato, prędas ex agris egit, Barbarorum nemine in conſpectū ſe? uenientе. Deinde circa paludes & perpetuas ſyluas apparuerūt. Quò cū Romani irruiſſent, magnā eorum multitudinē occiderūt. Ita uictor Maximinus, cum maxima captiuorum turba reuerſus eſt. Sed quia ſibi omnia ſubditorum bona uendicabat, nec ullam pecuniæ rapiendæ occaſionē negligebat, ac ne ſacris quidem ipſis abſtinebat, omnib. eos milites, à quibus imperator creatus eſſet, culpantibus: Africanæ legiones tum ea de cauſa, tum alia quadam re irritatæ defecerūt. Nam Africanarum prouinciarū procuratores, bona locupletū ſine ulla probabili ſpecie inuadebāt: nec ijs contēti, ipſos quoq; poſſeſſores trucidabāt. Quarū rerū indignitate ad ſeditionē cōcitati milites, uirū ſenatorij ordinis Gordianū, hominē prouectæ ætatis uel inuitum rapiunt: impoſitoq́ diademate, dataq́ purpura, Imperatorē & Auguſtum ſalutant. Qui Carthaginē profectus, & Maxi-

Ambroſius Origenis patronus.

Bellū Germanicum.

Gordianus.

τὸν χριστόν. τότε οὐρβανοῦ τοῦ ἐπισκόπου τῆς ῥωμαίων πόλεως προεστῶτος, καὶ ἱππόλυτος ἦν ἐκεῖ, ἀνὴρ ἱερώτατος καὶ σοφώτατος, ἐπίσκοπος τοῦ κατὰ ῥώμην πόρτου γενόμενος, ὃς καὶ πολλὰ συγγράμματα συνεγράψατο, διάφορα τῆς θείας γραφῆς ἐξηγούμενα. ἀντιοχείας δὲ ἦν τηνικαῦτα προεστηκώς, καὶ τὴν ἐκεῖ τῶν πιστῶν ἐκκλησίαν ἰθύνων ἀσκληπιάδης, καὶ σαρδιανὸς ἱεροσολύμων.

Βασιλεία Μαξιμίνου.

Καὶ ὁ μὲν ἀλέξανδρος ἔτη ῥωμαίων ἡγεμονεύσας δέκα, ὃν εἴρηται τρόπον ἀνῄρητο. ὁ δὲ μαξιμῖνος τὴν ἀρχὴν διαδέξατο, ὃς αὐτίκα καὶ διωγμὸν κατὰ τῶν χριστιανῶν ἐπήγειρε, καὶ τοὺς τῆς ἐκκλησίας προεστῶτας ἀναιρεῖσθαι ἐκέλευσεν, ὡς διδασκάλους τοῦ κατὰ χριστὸν μυστηρίου, καὶ κήρυκας. λέγεται δὲ κατὰ μῆνιν τὴν πρὸς ἀλέξανδρον κινῆσαι τὸν διωγμόν, ὡς ἐκείνου τιμῶντος τοὺς σεβομένους χριστόν. ἐμεμήνει γὰρ κατ' ἐκείνου τοῦ αὐτοκράτορος, ὅτι στρατηγὸς ὑπ' ἐκείνου προχειρισθείς, καὶ κατὰ περσῶν ἐκστρατεύσας, καὶ αἴσχιστα ἡττηθείς, ὀργῆς ἐπειράθη βασιλικῆς. ἦν δὲ τοῦ διωγμοῦ καὶ δεύτερον αἴτιον, ὅτι πολλοὶ κατὰ τὸν ἀλεξάνδρου οἶκον ἦσαν τὸν χριστὸν ἐπεγνωκότες θεόν. ὅτε καὶ ἀμβρόσιος φιλόλογος ἀνὴρ (ὃς τὸν ὠριγένην ἠρέθισεν εἰς ἐξήγησιν τῆς θείας γραφῆς, καὶ δαψιλῆ αὐτῷ ἐχορήγει τὰ ἀναλώματα, καὶ ταχυγράφους ἑπτὰ αὐτῷ προσεκέκτητο ἀμοιβαδὸν τῇ γραφῇ χρωμένους κατὰ τεταγμένους καιρούς, καὶ βιβλιογράφους οὐκ ἐλάττους, κόρας τε καλλιγραφεῖν ἠσκημένας) τῷ τοῦ μαρτυρίου λέγεται στεφανωθῆναι στεφάνῳ, ἅμα πρωτοκτήτῳ πρεσβυτέρῳ. αὐτοκρατήσας δ' οὗτος ὁ μαξιμῖνος, εὐθὺς ἐπέσταλε τῇ συγκλήτῳ, τὴν ἐκ τῶν στρατευμάτων ἀνάρρησιν ταύτῃ δηλῶν ἑαυτοῦ. οὐ μόνοις δὲ χριστιανοῖς βαρὺς ὑπῆρχε καὶ ἀπηνής, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ὑπηκόοις. ὑβριστής τε γὰρ ἦν, καὶ ἐρασιχρήματος, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἀδικώτατος, καὶ φόνων ἐραστής, καὶ τύραννος ἀτεχνῶς, χωρήσας εἰς ἁρπαγὰς καὶ ἀναιρέσεις ἀνθρώπων ἐξ οὐδεμιᾶς εὐλόγου λαβῆς. τοσοῦτον δ' εἰς μιαιφονίας ἐξώκειλεν, ὡς μηδὲ τῆς ἰδίας φείσασθαι γυναικός· κἀκείνην γὰρ ἀνεῖλε. τὴν οἰκείαν δ' οἷον ἐπικαλύπτειν δυσγένειαν, τοὺς μὲν εὐπατρίδας ἠτίμαζε, προσῳκειοῦτο δὲ τοὺς ἐξ ἀφανῶν. διὰ ταῦτα εἶναι ὑπὸ πάντων μεμίσητο. ἐκστρατεύσας δὲ κατὰ γερμανῶν, τὴν χώραν αὐτῶν ἐληΐζετο, τῶν βαρβάρων μηδενὸς ὑποφαινομένου. ἀλλὰ περὶ τὰ ἕλη καὶ τὰς συνεχεῖς ἀνεφάνησαν ὕλας. ἐκεῖ δὲ τῶν ῥωμαίων ἐπελασάντων, πλήθη πολλὰ ἀνῃρέθησαν. καὶ οὕτω νικήσας ἐπανῆλθεν ὁ μαξιμῖνος, αἰχμαλώτων πλῆθος ἐπαγόμενος. πάντα δὲ τὰ τῶν ὑπηκόων σφετεριζόμενος, καὶ χρηματιζόμενος πανταχόθεν, οὐδὲ τῶν ἱερῶν ἀπείχετο. αἰτιωμένων οὖν ξυμπάντων τοὺς στρατιώτας τοὺς αὐτὸν βασιλεύσαντας, οἱ ἐν λιβύῃ στρατευόμενοι ταῦτα μαθόντες, πρὸς ἀποστασίαν ἀπεῖδον, καί τινος ἑτέρας αἰτίας ἐμβιβασάσης αὐτούς. οἱ γὰρ τῶν τῆς λιβύης πραγμάτων ἐπίτροποι, τῶν ἐν αὐτῇ δυνατωτέρων τὰς οὐσίας ἐξ οὐδεμιᾶς εὐλόγου ἀφῃροῦντο λαβῆς, καὶ τοὺς κεκτημένους αὐτὰς προσαπώλλυον. ἐφ' οἷς ἀγανακτήσαντες οἱ ἐκεῖ, ἐπανέστησαν, καί τινα τῶν ἐκ τῆς βουλῆς ἄνδρα προβεβηκότα τὴν ἡλικίαν, κεκλημένον γορδιανὸν καὶ ἄκοντα κατασχόντες, διάδημά τε τούτῳ περιτιθέασι, καὶ πορφύραν ἐνδύουσι, καὶ ἀναγορεύουσιν αὐτοκράτορά τε καὶ αὔγουστον. ὁ δὲ ἐν καρχηδόνι παραγίνεται, καὶ αὐτὸν ἀσμένως ἔδει πρὸς τὸν μαξιμῖνον

αἰτία δι' ἣν ὁ μαξιμῖνος διωγμὸν κατὰ χριστιανῶν ἐκίνησεν.

ὅτι καὶ τὴν γαμετὴν ἑαυτοῦ ὁ μαξιμῖνος ἀνεῖλεν.

μαξιμῖνον μῖσος ἐδέξαντο σύμπαντες. ἐπέστειλε δὲ τῇ βουλῇ, καὶ οἱ ἀγγέλλοντες τὴν ἀνάρρησιν αὐτοῦ τοῖς ἐν τῇ ῥώμῃ ἀπέσταλνται. τῶν δὲ πλοίων χρονισάντων κατὰ τὸν πλοῦν, καὶ οἱ ἐν τῇ ῥώμῃ μὴ φέροντες τὴν τυραννίδα τοῦ μαξιμίνου, πρὸς ἀποστασίαν ἐκινήθησαν, καὶ τὰς ἐκείνου εἰκόνας καθεῖλον, καὶ ὡς τύραννον ἐλοιδόρουν. εἶτα γνωσιμαχήσαντες, ὡς εἰ σώζοιτο μαξιμῖνος, οὐκ ἔστι σφίσι σωτηρίας ἐλπίς, δύο προβάλλονται στρατηγοὺς, μάξιμόν τε καὶ ἀλβῖνον, καὶ ἄμφω τῇ βουλῇ συνεδρευομένους. τινὲς δὲ καὶ καίσαρας ὑπὸ τῆς συγκλήτου ἱστόρησαν ἀναγορευθῆναι, μὴ ἐπισταμένης τὴν ἀνάρρησιν τοῦ γορδιανοῦ. ὁ δέ γε μαξιμῖνος ταῦτα μαθὼν, ὥρμησεν ἐπὶ ἰταλίαν, πολλὰ τῇ συγκλήτῳ ἀπειλησάμενος. γνοὺς δὲ τὸν μάξιμον χωρήσαντα κατ' αὐτοῦ (ὁ γὰρ ἀλβῖνος εἰς φυλακὴν τῆς ῥώμης ἔμεινεν ἐν αὐτῇ) ἐπὶ ἀκυληΐαν ἐτράπετο, μαυρουσίους ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ, ταύτην σπεύδων προκαταλαβεῖν (ἀκυληΐα δὲ, ἡ νῦν βενετία λέγεται) ἀλλ' ἀπεκρούσθη, τῶν ἐν αὐτῇ ἀντιταξαμένων αὐτῷ γενναιότερον. ἀποκρουσθεὶς δὲ τῆς ἀκυληΐας ὁ μαξιμῖνος, καὶ προσβαλὼν τοῖς περὶ τὸν μάξιμον, ἡττήθη, καὶ εἰς τὴν οἰκείαν σκηνὴν ἀνεχώρησε. στασιασάντων δὲ τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν δορυφόρων αὐτοῦ, προῆλθε τῆς σκηνῆς μετὰ τοῦ οἰκείου παιδὸς, ὡς σφίσι διαλεχθησόμενος. οἱ δὲ αὐτίκα ἐπελθόντες ἀμφοῖν, ἀνεῖλον αὐτούς. ἦν δὲ ὁ μαξιμῖνος ἐτῶν πέντε καὶ ἑξήκοντα, ἀφ' ὧν ἐβασίλευσεν ἕξ. αἱ κεφαλαὶ δὲ τῶν ἀναιρεθέντων τότε ἐκτμηθεῖσαι, τοῖς τε ἐν ἀκυληΐᾳ ἐπεδείχθησαν, καὶ εἰς τὴν ῥώμην ἐπέμφθησαν. οἱ δ' ἐν τῇ ῥώμῃ κατὰ τὴν ἀγορὰν τὴν κεφαλὴν τοῦ μαξιμίνου ἀνεσκολόπισαν, ἵν' ᾖ πᾶσι περιφανής. ἐν τούτῳ δὲ ὁ μάξιμος εἰς τὴν ῥώμην ἐπανελήλυθε, καὶ ὁ ἀλβῖνος ὑπηντήκει αὐτῷ, καὶ ὁ δῆμος δὲ καὶ ἡ σύγκλητος σὺν εὐφημίαις καὶ κρότοις αὐτὸν ὑπεδέξαντο, καὶ συνῆρχον ἄμφω, καὶ ἦρχον καλῶς. οἱ δέ γε στρατιῶται ἠγανάκτουν, ὅτι οὐκ αὐτοὶ, ἀλλ' ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος τοὺς αὐτοκράτορας προεβάλοντο. εἶτα καὶ αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς πρὸς ἀλλήλους ἔσχον διαφορὰς, καὶ τοῦτ' αἴτιον αὐτοῖς τῆς ἀπωλείας ἐγένετο. γνόντες γὰρ οἱ στρατιῶται ὡς διαφέρονται, ἐπῆλθον αὐτοῖς, καὶ ἀμφοτέρους δεσμεύσαντες, διὰ πάσης τῆς πόλεως αὐτοὺς περιήγαγον, ὑβριζομένους τε καὶ ἐμπαιζομένους, ἀλλὰ μὴν καὶ αἰκιζομένους. εἶτα πυθόμενοι ὡς οἱ γερμανοὶ ἀφελέσθαι αὐτοὺς καὶ περισῶσαι βούλονται, ἵνα μὴ σῶοι γένωνται, ἀπέκτειναν αὐτούς. ὧν ὁ μὲν μάξιμος ἐτῶν ἦν ἑβδομήκοντα καὶ τεσσάρων, ὁ δὲ ἀλβῖνος ἑξήκοντα. καὶ ἐβασίλευσαν, κατά τινας μὲν, ἡμέρας δύο καὶ εἴκοσι, καθ' ἑτέρους δὲ, οὐχ ὅλους μῆνας τρεῖς. μετὰ τούτους οἱ μὲν πομπηϊανόν τινα συγγεγράφασι τὴν ῥωμαίων ἐσχηκέναι ἀρχὴν, ταχύτατα δὲ ἐκπεπτωκέναι αὐτῆς, ὡς ἐν ὀνείρῳ τῆς ἐξουσίας ἀπολαύσαντα. οὔπω γὰρ δύο παρεληλυθέναι μῆνας, καὶ στερηθῆναι αὐτὸν πρὸς τῇ μοναρχίᾳ καὶ τῆς ζωῆς ἀναιρεθέντα· πρὸς τίνων δὲ, καὶ διὰ τίνα αἰτίαν, μὴ εὑρηκὼς, παρεσιώπησα καὶ αὐτὸς. μεθ' ὃν, τὸ πλεῖον αὐταρχῆσαι βαλβῖνον ἱστόρησαν, καὶ μικρὸν ἐκκαρπωσάμενον τῆς αὐταρχίας ἀπογευσάμενον (ἐπὶ τρισὶ γὰρ μησὶν αὐτῷ τὴν ἀρχὴν περιγράφουσιν) ἀναιρεθῆναι κἀκεῖνον, ἄρτι καταλαβόντος ἐκ λιβύης γορδιανοῦ, ὃς ἐκεῖ, ὡς ἤδη μοι ἐῤῥέθη, προσηγόρευτο. τὸν δὲ γορδιανὸν τῆς ῥώμης ἐπιβεβηκότα νοσῆσαι, τὸ μὲν ὅτι ὑπέργηρως ἦν (ἑβδομήκοντα γὰρ καὶ ἐννέα ἐβίω ἐνιαυτοὺς) τὸ δ' ὅτι χρονοτριβήσας ἐν τῇ θαλάσσῃ κατὰ τὸν πλοῦν, πάνυ τι ταλαιπωρήσας, καὶ ἐκ τῆς νόσου ταύτης ἐκλελοιπέναι, μόνας εἴκοσι καὶ δύο ἡμέρας ἐν ταύτῃ διαγαγόντα· καὶ χειροτονῆσαι τῆς βασιλείας διάδοχον τὸν οἰκεῖον υἱὸν.

γορδιανὸν

Ὅτι μάξιμος στρατηγεῖ ὁ καῖσαρ καὶ ἀλβῖνος προβάλλονται κατὰ μαξιμίνου.

ἀναίρεσις μαξιμίνου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ.

Maximini odio ab omnib. benignè ſuſceptus, literas legatosq́ de ſua deſignatione ad Senatum mittit. qui cum in nauigatione morati eſſent, Romani tyrānidis Maximini pertæſi deſecerunt: & ſtatuis eius euerſis, conuicia in tyrannū iecerūt. Deinde cum temeritatis pœniteret, quòd Maximino incolumi nulla eis ſalutis ſpes relinqueretur, duos ex ſenatu Maximum & Albinum duces crearunt. Quidā etiam Cæſares à ſenatu appellatos eſſe ferunt, deſignationem Gordiani adhuc ignorātē. Quibus rebus Maximinus cognitis, minas contra Senatū ſpirans, in Italiam contendit. Sed ubi Maximum, Albino ad urbis cuſtodiā relicto, contra ſe aduētare didicit, Aquileiam, qua potiri in primis ſtudebat, cum exercitu Maurorum declinauit. Aquileia uerò ea fuit, quæ nunc Venetiæ dicitur. Sed ciuibus fortiter ſe defendentibus, ab urbe repulſus, & à Maximo acie uictus, in ſuū tabernaculum rediit. ortoq́ inter ipſius ſatellites & milites tumultu, egreſſus, ut eos alloqueretur, impetu illorū unà cum filio, quem ſecum adduxerat, eſt occiſus: natus annos V & LX, unde VI imperauit. Amborum capita amputata, Aquileienſibus oſtentata, Romamq́ miſſa ſunt. Romani uerò Maximini caput in foro palo affixerunt, ut omnibus conſpicuū eſſet. Poſt hæc Maximus Romam reuerſus, Albino obuiam egreſſo, à Senatu populoq́ cum lætis acclamationibus & plauſu eſt ſuſceptus. Inde ambo unà, & quidem benè imperarunt. Sed milites ægrè ferebant eos non à ſe, ſed à Senatu populoq́ declaratos eſſe. Poſt ipſi etiam Imperatores inter ſe diſſentiētes, exitio ſuo cauſam præbuerunt. Nam ea diſſenſione milites cognita, ambos uinculis conſtrictos per totam urbem, per ludibrium & contumeliam, nec ſine uerberibus, circūduxerūt. Deinde cum audiuiſſent, Germanos eripere & conſeruare illos uelle: utrunq́ occiderunt, quorum Maximus annos LXXIIII, Albinus LX natus erat. Imperarūt uel, ut nonnulli autores ſunt, dies XXII, uel, ut alij tradunt, non tres menſes integros. Poſt hos quidam Pompeianum rerum potitum eſſe tradunt: ſed imperio uix per ſomnium deguſtato, celerrimè excidiſſe. Priuſquam enim duo menſes elaberentur, unà cum imperio uita etiam priuatum eſſe: à quibus autem, et quibus de cauſis, cum ſcriptum non inuenerim, ſilentio & ipſe præterij. Et P. Balbinum ſucceſsiſſe tradunt: qui, cum per tres menſes imperij fructum breuem percepiſſet, in Gordiani deſignati Imperatoris (ut dictum eſt) ex Africa aduentu occiſus fuerit. Gordianū uerò, cum Romā ueniſſet, ægrotaſſe, partim ob extremā ætatem (annos enim LXXIX habebat) partim quòd ex longiore nauigationis uexatiōe afflictus eſſet, obijſſe, XXII duntaxat diebus in imperio exactis: filiumq́

Gor-

Maximus. Albinus.

Maximini cædes.

Maximi & Albini cædes.

Diſſenſio hiſtoricorū de imperatoribus Maximinū ſecutis.

Pōpeianus.

P. Balbinus

Gordianus pater & filius. Gordianum ſucceſſorē reliquiſſe. Atq; alij hæc ita conſecuta eſſe tradunt. alij ſcribūt, quoſdam Gordiano in Africa imperatori appellato, ſeditionem mouiſſe, & Gordiani milites ſuccubuiſſe: multisq; cæſis, atq; ipſo Gordiani filio, ſenē præ doloris impatientia, laqueo uitam finiuiſſe. Alij, qui iuniori Gordiano poſt patris obitum ex morbo imperium attribuunt, cum Perſis intuliſſe bellū ferunt: dumq; in pugna equo incitato aciem circumuolitans, ſuos ad rem ſtrenuè gerendam cohortatur, ex equi lapſu femore fracto Romam perlatum deceſsiſſe, cum ſex annos imperaſſet. *Epiſcoporum ſucceſsio.* Vrbanus Romano pōtificatu annis octo functus, Maximino imperāte obijt, Pōtiano ſucceſſore. Antiochenæ Eccleſiæ poſt Philetum Zebinus præfuit. Sub Gordiano filio, Pontiano Romano pontifici, ſexto miniſterij anno defuncto, ſucceſsit Anteros, ac paulo poſt in aliam uitam migrauit. Poſt quem Flauianus, diuino ſuffragio, ut narrat Euſebius, epiſcopatum eſt adeptus. Fertur enim, fidelibus deligendi pontificis cauſa congregatis, Flauianum quoq; recens ex agro aduenisse, neque ab ullo mentionem eſſe factam, quaſi is eccleſiæ præfuturus eſſet: ſed conciliū curaſſe, quem'nā ex alijs anteferret. *Flauianus columba.* Interea columbam aduolantem, capiti illius inſediſſe. atq; inde omnes ueluti ſigno dato una uoce exclamaſſe, eum dignū pontificatu: ac citra ullam cunctationē in throno collocatum eſſe. Tum Zebino quoque Antiochiç defuncto, ſucceſsit Babyla. *Origenes. Thaumaturgus. Athenodorus.* Origenes uerò ſub id tempus Cæſareæ Paleſtinæ degēs, præter alios qui undiq; confluxerant, etiam magnum Gregorium, mirificū illum, auditorem habuit, & fratrem eius Athenodorum. *Africanus.* Tum quoq; Africanus hiſtoricus noſcebatur.

Imperium III Gordiani.

Niſibis & Caria recuperatæ. POſt Gordianum iuniorem, alius Gordianus, defunctis, ut fertur, genere coniunctus, Imperium ſuſcepit. Is Sapore Artaxerxis Perſarū regis filio acie ſuperato, Niſibim & Cariam recuperauit, à Perſis, Maximino imperante, Romanis ereptas. Deinde Cteſiphontem profectus, inſidijs Philippi præfecti prætorio perijt. Nam cum rerum potitus eſſet, Timeſoclem ſocerum præfectum prætorio deſignauit: eoq; ſuperſtite, res Imperij bene ſe habuerunt, proſpereq; ſucceſſerūt. Eo uerò defuncto, Philippus præfectus deſignatus, ut ſeditionem concitaret, ſtipendia militum minuiſſe dicitur, quaſi id iuſsiſſet imperator. alij frumentum, quod in caſtra perferendum eſſet, cum inhibuiſſe ferunt: itaq; milites commeatus penuria laborantes, contra imperatorem tanquam ſa

Γορδιανὸν ἐκεῖνον καταλιπεῖν, καὶ ὁμωνυμοῦντα ἐπὶ τῷ πατρί. οἱ μὲν οὖν οὕτω περὶ τοῦ Γορδιανοῦ ἱστορήκασιν. οἱ δὲ ἐπὶ τῷ πρεσβύτῃ Γορδιανῷ ἀναρρηθέντι κατὰ Λιβύην φασὶν αὐτοκράτορι, ἐπαναστῆναί τινας, καὶ μάχης συγκροτηθείσης, ἡττηθῆναι τοὺς τοῦ Γορδιανοῦ, καὶ πεσεῖν πολλοὺς αὐτῶν, ἀλλὰ μὴν καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἀναιρεθῆναι. τὸν δὲ ὑπεραλγήσαντα ἀπάγξασθαι, καὶ οὕτως ἑαυτὸν τῆς ζωῆς ἐξαγαγεῖν. οἱ δὲ ἐπὶ τῷ ἐκείνου ἐπὶ τὸν νέον Γορδιανὸν τὴν τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν μετὰ τὸν ἐκ νόσου θάνατον τοῦ πρεσβυτέρου Γορδιανοῦ περιχωρήσαντες, κατὰ Περσῶν αὐτὸν γεγράφασιν ἐκστρατεῦσαι καὶ συμβαλόντα αὐτοῖς, ἐν τῇ μάχῃ τὸν ἵππον ἐλαύνοντα, καὶ τοὺς οἰκείους παραθαρρύνοντα, καὶ πρὸς ἀλκὴν ἐπαλείφοντα, ὀλισθήσαντος δὲ τοῦ ἵππου, καὶ συμπεσόντος αὐτῷ, τὸν μηρὸν κατεαγῆναι, καὶ οὕτως ἀνακομισθῆναι εἰς Ῥώμην, κἀκ τοῦ κατάγματος τελευτῆσαι, ἓξ ἔτεσιν αὐταρχήσαντα. *περὶ ἐπισκόπων.* Οὐρβανὸς δὲ ὁ τῆς Ῥώμης ἀρχιερεὺς ἔτεσιν ἀρχιερατεύσας ὀκτώ, τοῦ Μαξιμίνου βασιλεύοντος ἐτελεύτα, ὃν Ποντιανὸς διεδέξατο. τῆς δ' Ἀντιοχέων ἐκκλησίας μετὰ Φιλητὸν προΐσταται Ζεβῖνος. ἐπὶ δέ γε Γορδιανοῦ τοῦ νέου ὁ τῶν ἐν Ῥώμῃ πιστῶν προεστηκὼς Ποντιανὸς μεταλλάξας τὸν βίον, ἔσχε διάδοχον τὸν Ἀντέρωτα, ἐν ἕκτῳ ἔτει τῆς λειτουργίας ἐσχολακώς. ὁ δέ γε Ἀντέρως ἐπὶ βραχύτατον πάνυ καὶ αὐτὸς τὴν ἐκκλησίαν ἰθύνας, πρὸς ἄλλην ζωὴν μετελήλυθε. μεθ' ὃν Φλαβιανὸς θείᾳ ψήφῳ τῆς ἀρχιερωσύνης τετύχηκεν, ὡς ἱστόρησεν ὁ Εὐσέβιος. λέγεται γὰρ τῶν πιστῶν ἀθροισθέντων, ὥστε τὸν μέλλοντα τῆς ἐπισκοπῆς προστῆναι, παρ' αὐτῶν ἐκλεγῆναι, παρεῖναι καὶ τὸν Φλαβιανὸν ἄρτι ἥκοντα ἐξ ἀγροῦ, μὴ μέντοι περί τινα λόγον γίνεσθαι περὶ αὐτοῦ, ὡς προστησομένου τῆς ἐκκλησίας, ἀλλ' ἑτέρους εἶναι τὸ προὔργου τοῖς συνειλεγμένοις φροντίς, τίς ἂν προκριθείη αὐτῶν. ἐν τοσούτῳ δὲ περιστερὰν καταπτῆναι, καὶ ἐφιζῆσαι τῇ τοῦ Φλαβιανοῦ κεφαλῇ· κἀντεῦθεν ἅπαντας ὥσπερ ἐρεισμένους ἑνὶ μιᾷ φωνῇ χρήσασθαι, ὥσπερ ἀπὸ συνθήματος, καὶ ἄξιον ἐπιβοῆσαι αὐτόν, καὶ ἐπὶ τὸν τῆς ἀρχιερωσύνης θρόνον τὸν ἄνδρα προσαγαγεῖν, μηδέν τι μελλήσαντας. τότε καὶ ὁ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ τῶν πιστῶν ἐκκλησίας προεστηκὼς Ζεβῖνος τὸν βίον λιπών, ὑπὸ Βαβύλα διαδέχεται. Ὠριγένης δὲ κατὰ τὴν ἐν Παλαιστίνῃ διατρίβων τηνικαῦτα Καισάρειαν, πολλοὺς μὲν καὶ πολλαχόθεν ἐκεῖσε ἔσχε φοιτητάς. ἔσχε δὲ καὶ τὸν μέγαν Γρηγόριον τὸν θαυματουργόν, καὶ τὸν τούτου ὅμαιμον Ἀθηνόδωρον, τῶν ἑαυτοῦ λόγων ἀκροατάς. τότε δὲ καὶ Ἀφρικανὸς ὁ συγγραφεὺς ἐγνωρίζετο.

Βασιλεία Γορδιανοῦ τρίτου.

Μετὰ δὲ τὸν νέον Γορδιανὸν ἕτερος αὖθις Γορδιανὸς τῆς ἀρχῆς ἐπελάβετο, κατὰ γένος (ὡς λόγος) προσήκων τοῖς ἀπελθοῦσι Γορδιανοῖς. ὃς ἐκστρατεύσας εἰς Πέρσας, καὶ πολεμήσας αὐτοῖς, Σαπώρου τοῦ Ἀρταξέρξου τοῦ ἔθνους ἡγεμονεύοντος, ἥττησέ τε τοὺς ἐναντίους, καὶ Νίσιβιν καὶ Κάρρας Ῥωμαίοις αὖθις ἐπανεσώσατο, ὑπὸ Περσῶν ἐπὶ Μαξιμίνου ὑφαρπασθείσας. εἶτα πρὸς Κτησιφῶντα γενόμενος, ἐξ ἐπιβουλῆς Φιλίππου τοῦ ἐπάρχου τοῦ δορυφορικοῦ ἀνῃρέθη. οὗτος γὰρ ὁ Γορδιανὸς ἄρξας, ἔπαρχον τὸν οἰκεῖον προεχειρίσατο πενθερόν, Τιμησικλέα καλούμενον. μέχρι μὲν οὖν περιῆν οὗτος, καλῶς εἶχε τὰ τῆς ἐξουσίας τῷ αὐτοκράτορι, καὶ κατὰ ῥοῦν ἐφέρετο οἱ τὰ πράγματα. Τιμησικλέους δὲ τελευτήσαντος, Φίλιππος προχειρίζεται ἔπαρχος. καὶ στασιάσαι τοὺς στρατιώτας βουλόμενος, τὰς αὐτῶν σιτήσεις ἠλάττωσεν, ὡς τάχα τοῦτο κελεύοντος τοῦ αὐτοκράτορος. οἱ δέ φασιν, ὅτι τὸν σῖτον ἐπέσχε τὸν εἰς τὸ στρατόπεδον κομιζόμενον, ὥστε τοὺς στρατιώτας λιμῷ πιέζεσθαι, κἀντεῦθεν αὐτοὺς πρὸς στάσιν ἐρεθισθῆναι. στασιάσαντες δὲ κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἐπανέστησαν, ὡς αἰ

τίου

τὸν αὐτοῖς γεγονότα λιμόν, καὶ ἐπελθόντας αὐτῷ, ἀποκτεῖναι αὐτόν, ὃν φασιν ἡγεμονεύσαντα ἔτη ἕξ, καὶ αὐτίκα ὁ φίλιππος ἐπεπήδησε τῇ ἀρχῇ. ὡς δ' ἀπηγγέλθη τῇ γερουσίᾳ ἡ τοῦ γορδιανοῦ σφαγή, ἔσπευσαν αὐτοκράτορα δι' ἑαυτῆς προχειρίσασθαι, καὶ ἀνεῖπον αὐτίκα καίσαρα μάρκον τινὰ φιλόσοφον. ὁ δὲ πρὶν ὀρίσαι τὸ βέβαιον τῆς αὐταρχίας, θνήσκει αἰφνίδιον ἐν τῷ παλατίῳ διάγων. τοῦ δὲ θανόντος, ἐκράτει τῆς ῥωμαίων ἡγεμονίας σευῆρος ὁ σιλιανός. ἀλλὰ καὶ οὗτος οὔπω χρόνον ταύτης ἐπειλημμένος, ἀπέτισε τὸ χρεών. νοσήσας γάρ, καὶ φλεβοτομηθείς, ἐτελεύτησεν.

Βασιλεία φιλίππου.

Ἐπανελθὼν οὖν ὁ φίλιππος, ἐγκρατὴς ἐγένετο τῆς τῶν ῥωμαίων ἀρχῆς, ἐν δὲ τῷ ἐπανιέναι, τὸν υἱὸν φίλιππον κοινωνὸν τῆς βασιλείας προσείλετο. σπονδὰς δὲ πρὸς σαπώρην θέμενος τὸν τῶν περσῶν βασιλεύοντα, τὸν πρὸς πέρσας κατέλυσε πόλεμον, παραχωρήσας αὐτοῖς μεσοποταμίας καὶ ἀρμενίας. γνοὺς δὲ ῥωμαίους ἀχθομένους διὰ τὴν τῶν χωρῶν τούτων παραχώρησιν, μετ' ὀλίγον ἀθετεῖ τὰς συνθήκας, καὶ τῶν χωρῶν ἐπελάβετο. ἦν δὲ ὁ σαπώρης, ὥσπερ ἱστόρηται, ὑπερμεγέθης τὸν ὄγκον τοῦ σώματος, καὶ οἷος οὔπω τότε ὤφθη ἀνήρ. ἐπανεζευχὼς δ' ὁ φίλιππος, εὐμενὴς ἦν τοῖς χριστιανοῖς, μᾶλλον δὲ κατά τινας, καὶ προσετέθη τῇ πίστει χριστοῦ, ὥστε καὶ εὐχῶν ἐπ' ἐκκλησίας κοινωνῆσαι χριστιανοῖς, καὶ ἀσμένως ἐξαγορεῦσαι ὅσα οἱ ἡμάρτητο. οὐ γὰρ ἄλλως εἰς κοινωνίαν παρὰ τοῦ προεστῶτος τῆς ἐκκλησίας ἐδέχετο, εἰ μὴ ἐξομολογήσαιτο, καὶ τοῖς αἰτοῦσι μετάνοιαν ἑαυτὸν κατέλεξεν· ἐκεῖνον λέγεται ὑπαρχῆσαι. φασὶ μέντοι τινές, ὅτι περ οὗτος πατὴρ τῆς μάρτυρος εὐγενίας, ἀλλὰ περὶ τὴν δόξαν ταύτην πεπλάνηνται. ἔπαρχος μὲν γὰρ κἀκεῖνος γενέσθαι ἱστόρηται, ἀλλ' αἰγύπτου, καὶ οὐ τοῦ δορυφορικοῦ· καὶ μετὰ τὴν εἰς χριστὸν πίστιν ἐκεῖνος παραιτησάμενος τὴν ἀρχήν, ὑπὲρ τῆς εἰς χριστὸν ὁμολογίας ἠνδρίσατο, καὶ μαρτυρίῳ κεκόσμηται. οὗτος δὲ ὁ αὐτοκράτωρ ὁ φίλιππος πρὸς σκύθας ἀράμενος πόλεμον, εἰς ῥώμην ἐπανῆλθεν. ἐν δὲ μυσοῖς μαρῖνός τις ταξίαρχος ὤν, παρὰ τῶν στρατιωτῶν βασιλεύειν ᾑρέθη. καὶ διὰ τοῦτο ὁ φίλιππος θορυβούμενος, καὶ τῇ συγκλήτῳ διαλεχθεὶς περὶ τῆς στάσεως, τῶν ἄλλων δὲ σιωπώντων, ὁ δέκιος, μὴ δεῖν φροντίζειν, εἶπεν αὐτῷ, περὶ τοῦ μαρίνου, ὡς παρ' αὐτῶν ἀναιρεθησομένου τῶν στρατιωτῶν, οἷα ἀναξίου τῆς βασιλείας τυγχάνοντος. ὃ μετ' ὀλίγον κατὰ τὴν ἐκείνου γέγονε πρόρρησιν. θαυμάσας οὖν ὁ φίλιππος διὰ τοῦτο τὸν δέκιον, ἀπελθεῖν προσέταττεν εἰς μυσίαν, καὶ κολάσαι τοὺς αἰτίους τῆς στάσεως. ὁ δὲ τὴν ἐκεῖσε ὁδὸν παρῃτεῖτο, λέγων, μήθ' ἑαυτῷ μήτε τῷ πέμποντι συμφέρειν, αὐτὸν ἐκεῖ ἀπελθεῖν. ὁ δὲ φίλιππος καὶ ἠπείγετο. κἀκεῖνος καὶ ἄκων ἀπῄει, καὶ ἀπελθόντα εὐθὺς αὐτὸν οἱ στρατιῶται βασιλέα εὐφήμησαν. τοῦ δὲ ἀπαναινομένου, τὰ ξίφη σπασάμενοι, δέξασθαι αὐτὸν ἠνάγκασαν τὴν ἀρχήν. γράφει οὖν ἐκεῖθεν τῷ φιλίππῳ, μὴ ταραχθῆναι· εἰ γὰρ ἐπανέλθοι εἰς τὴν ῥώμην, ἀποθήσεσθαι τὰ τῆς βασιλείας παράσημα. ἀλλ' ἀπιστήσας τούτῳ ὁ φίλιππος, ἐξεστράτευσε κατ' αὐτοῦ. καὶ συμβαλὼν τοῖς τοῦ δεκίου, ἔπεσεν ἐν τοῖς πρώτοις ἀγωνιζόμενος. σὺν αὐτῷ δὲ καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἀνῄρητο φίλιππος. ὧν θανόντων, τῷ δεκίῳ ξύμπαντες προσεχώρησαν. ἐβασίλευσε δὲ κατὰ μέν τινας ἔτη πέντε, καθ' ἑτέρους δὲ ἕξ, ἀλλὰ καὶ τοσούτους μῆνας. ὥρμητο δ' ἐκ βόστρων, ὅθεν καὶ πόλιν βασιλεύσας ἐπώνυμον ἑαυτῷ ἐδείματο, φιλιππούπολιν ὀνομάσας αὐτήν.

Στάσις κατὰ φιλίππου.

Περὶ δεκίου, καὶ ὅπως παρὰ τῶν στρατιωτῶν ἀνηγορεύθη εἰς βασιλείαν.

Ἀναίρεσις φιλίππου.

mis cauſam inſurrexiſſe, eumq́ſexto imperij anno occidiſſe, Philippum uerò ſtatim ſummã rerum arripuiſſe. Nunciata Gordiani cæde, à ſenatu Marcum quendam philoſophum ſtatim Cæſarem renunciatum eſſe: qui ante firmatum imperium, in palatio repentè obierit. Eo mortuo, rerum potitum Seuerum Stylianum: qui & ipſe ferè priuſq́ habenas imperij capeſſeret, uena propter morbum inciſa, naturæ debitum perſoluerit.

Marcus Philoſophus. Seuerus Stylianus.

Imperium Philippi.

PHilippus ab expeditione reuerſus, imperium Romanum occupauit, Philippo filio in uia collega aſcito. Cum Sapore Perſarum rege pacem fecit, Meſopotamia & Armenia conceſsis. Sed cum Romanos earũ prouinciarum iacturam grauiter ferre intellexiſſet, paulo pòſt pace abrogata, eas defendendas ſuſcepit. Fuit autem Sapores, ut ferunt, tanta mole corporis, quanta eo tempore uiſa nondũ fuit. Philippus à bello Perſico reuerſus, erga Chriſtianos bene affectus fuit: ac potius autores quidam ſunt, eum Chriſtianam fidem amplexum, in Eccleſia communia cum Chriſtianis uota feciſſe, & peccata ſua non grauatim confeſſum eſſe. Nam cum à præpoſito Eccleſiæ ad communionem non admitteretur, niſi confiteri uellet, & nomen ſuũ inter pœnitentes profiteri: haud recuſaſſe. Qui uerò eum martyris Eugeniæ patrem eſſe tradunt, errant. nam is quidem & ipſe præfectus fuiſſe narratur, ſed Aegypti, non prætorio: ac poſt Chriſtianam fidem, poſito magiſtratu Chriſtum fortiter profeſſus, ac martyrij corona ornatus eſt. Hic autem Philippus imperator cum ſuſcepto aduerſus Scythas bello, Romam rediſſet, Marinus quidam ordinũ ductor à militibus in Myſia imperator eſt delectus. Qua ſeditione turbatus cum apud Senatũ uerba faceret, cæteris tacentibus, de Marino ei nõ laborandum eſſe dixit Decius, quòd, ut homo regno indignus, ultrò à militibus occidendus eſſet: idq́, ut ille prędixerat, paulo pòſt accidit. Qua de cauſa Philippus Deciũ admiratus, in Myſiã abire, et ſeditionis autores punire iuſſit. Is uerò eam legationem, quòd nec ſibi neq́ mittenti futura eſſet utilis, deprecatus: tamen urgente Philippo, abijt inuitus, & à militibus ſtatim ſtrictis enſibus accipere imperium, quã itmuis recuſaret, coactus, Philippo ſcribit, ne turbetur. Se enim, ubi Romam uenerit, poſiturum eſſe inſignia imperij. Quod Philippus non credens, bellum ei intulit: cõmiſſoq́ prælio, in prima acie dimicans unà cum filio Philippo cecidit. Quibus ſublatis, uniuerſi ſe ad Deciũ contulerunt. Regnauit autem, ut quidã tradunt, annos v: ut alij, vi, & totidem menſes. Fuit autem Boſtris oriundus, ubi regno potitus, Philippopolim de ſuo nomine condidit.

Sapores.

Philippus Chriſtianus.

Eugenia.

Marinus.

Decius à militib. imperator ſalutatur.

Philippi interitus.

Imperium Decij.

Valerianus. *Deciana perſecutio.* *Epiſcoporum ſucceſſiones.* *Origenicæ opiniones.*

Enimuerò Decius omnibus legionibus acceptis Romam profectus, imperium firmauit: atque eius amplitudine, ac negociorum multitudine conſiderata, ut quidam aiunt, Valerianum collegam aſciuit. & uterque alterum cohortatus, perſecutionem atrociſsimam contra Chriſtianos inſtituerunt. Sunt qui dicant, Philippi odio, Chriſtianorū cultoris, Decium noſtros perſecutum eſſe. Vt ut eſt, contra fideles profectò inſanijt. Eo tempore Flauianus, eccleſiæ Romanæ epiſcopus, martyrio uitam finijt. Item Babylas Antiochenus, & Alexander Hieroſolymitanus epiſcopus, qui non tum primùm pro Chriſtiana fide decertauit, ſed prius etiam, ut iam expoſitum eſt: tum uerò in carcere obijt. Sed & magnus Cyprianus, Carthaginenſis epiſcopus, pro Chriſtiana fide certauit. His igitur pontificibus defunctis, Romæ Flauiano Cornelius, Antiocheno Babylæ Flauianus, Alexandriæ * Dionyſius, Hieroſolymis Alexandro Mazabanes ſucceſsit. Sed & alij plurimi martyrij dignitate ſunt ornati. Tunc etiam Origenes ad tyrannicum tribunal ut Chriſti cultor adductus eſt: ſed honore martyrij caruit miſer, ei negato, ut opinor, à Deo, ob peruerſas opiniones. Nā tormenta iam expertus, tamen ordinem deſeruit. Hic, ut antè dictum eſt, cum doctrina & eloquentia excelleret, ſuperbia & arrogantia elatus, ueterum S. patrum decretis neglectis, nouarum opinionum autor eſſe non dubitauit. & blaſphemias in ſanctam Trinitatē, diuinamq́ inhumanationem ex improbo cordis ſui theſauro eructauit: nec ulla ferè ſecta eſt, cui non initium præbuerit. Nam & unigenitum Dei filium conditum eſſe docuit, à paterna gloria & eſſentia alienum: & ſpiritum ſanctum infra patris & filij dignitatem collocauit, affirmans, neq; patrē à filio, neq; filiū à ſpiritu ſancto poſſe cerni: ut nec ſpiritum ab angelis, nec angelos ab hominibus. Ac hæ ſunt Origenis in ſanctā & conſubſtantialē trinitatem blaſphemiæ. Circa Chriſti uerò inhumanationem, Chriſtū animatam carnem ex ſancta uirgine aſſumpſiſſe impiè negat: ſed unigenitū Dei filium ante mundum conditum menti unitum fuiſſe fabulatur, & electum eſſe fingit, & * ramum qui aliquando nō fuerit, cum eo que extremis temporibus inhumanatum eſſe, aſſumpta carne abſque anima intelligente & ratione prædita: ac rurſus depoſuiſſe carnem Dominum, & finem habiturum eſſe eius regnum ſtatuit. & dæmones in integrū reſtituendos eſſe tradit: & ſupplicium finiti, non æterni fore temporis, purgationi delictorum omnium deſtinatum: qua peracta, omnes

Βασιλεία δεκίου.

περὶ μαρτύρων. *περὶ παραδόχων.* *περὶ τοῦ ὠριγένους καὶ τῶν δυστρόπων δογμάτων.*

Ὅτι μὲν δέκιος πάντων, ὡς εἴρηται, τῶν στρατευμάτων προσχωρησάντων αὐτῷ, εἰς τὴν ῥώμην ἐπανελήλυθε, καὶ τῆς ἡγεμονίας γέγονεν ἐγκρατής. ἀποσκοπήσας δὲ πρὸς τὸν τῆς ἐξουσίας ὄγκον, καὶ τὴν τῶν πραγμάτων εὐρυνομίαν, ὥς τινες λέγουσι, τὸν βαλεριανὸν ἐπὶ τῇ τῶν πραγμάτων διοικήσει προσείλετο. καὶ αὐτίκα ἀλλήλους εἰς θεομαχίαν παρακροτήσαντες, διωγμὸν ἐπήγειραν κατὰ τῶν χριστωνύμων σφοδρότατον. εἰσὶ δ' οἳ καὶ διὰ τὸ ἔχθος τὸ πρὸς τὸν φίλιππον φασὶ τοὺς χριστιανοὺς διωχθῆναι τὸν δέκιον, ὡς παρ' ἐκείνου σεβαζομένους. ἐμεμήνει γοῦν κατὰ τῶν πιστῶν, ὅτε καὶ φλαβιανὸς ὁ τῆς ἐν ῥώμῃ προεστάμενος ἐκκλησίας ἔτυχε τέλους μαρτυρικοῦ, καὶ βαβύλας ὁ τῶν ἐν ἀντιοχείᾳ πιστῶν τὴν ἐκκλησίαν διέπων, καὶ ἀλέξανδρος ὁ τῶν ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος, ὃς οὐ τότε πρῶτος ὑπερήθλησε τῆς εἰς τὸν σωτῆρα κύριον πίστεως, ἀλλὰ καὶ πάλαι, ὡς ἤδη προείρηται, καὶ τότε δὲ καθειρχθεὶς, κατὰ τὸ δεσμωτήριον τελευτᾷ. ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας κυπριανὸς τῆς καρθαγένης ἐπίσκοπος ἀγωνιστικώτατα τῆς εἰς χριστὸν ὑπεράθλησε πίστεως. τῶν οὖν εἰρημένων ἀρχιερέων μετηλλαχότων τὸν βίον, ἐν μὲν ῥώμῃ ἀντὶ φλαβιανοῦ κορνήλιος ἐπισκόπευσεν, ἐν ἀντιοχείᾳ δὲ ἀντὶ βαβύλα φλαβιανός, καὶ ἐν ἀλεξανδρείᾳ διονύσιος, ἐν δὲ ἱεροσολύμοις ἀντὶ ἀλεξάνδρου μαζαβάνης, καὶ ἄλλοι δὲ πλεῖστοι μαρτυρίου τότε κατηξιώθησαν. τότε καὶ ὠριγένης παρήχθη μὲν εἰς βῆμα τυραννικὸν ὡς σεβόμενος τὸν χριστόν, οὐκ ἔτυχε δὲ τέλους μαρτυρικοῦ, ὡς οἶμαι τοῦ θεοῦ τοῦτον αὐτὸν μὴ κρίναντος ἄξιον, διὰ τὸ περὶ τὰ ὀρθόδοξα δόγματα τοῦ ἀθλίου ἐκείνου διάστροφον. ἀπετάξατο γάρ, καὶ ταῦτα μετὰ πεῖραν βασάνων. οὗτος, ὡς ἤδη προείρηται, μέγας ἐν λόγοις γενόμενος, καὶ τοῦτον ὑπερφρονήσας καὶ ἀλαζονευσάμενος, οὐ τοῖς τῶν πρὸ αὐτοῦ πατέρων ἱερῶν ἀκολουθεῖ δόγμασιν, ἀλλ' ἑαυτῷ θαρρήσας, καινῶν δογμάτων εἰσαγωγεὺς ἐχρημάτισε, καὶ βλασφημίας εἴς τε τὴν ἁγίαν τριάδα καὶ τὴν θείαν ἐνανθρώπησιν ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ ἐξηρεύξατο, καὶ πάσης σχεδὸν αἱρέσεως ἐγένετο ἀρχηγός. τόν τε γὰρ μονογενῆ τοῦ θεοῦ υἱὸν κτιστὸν ἐδογμάτισε, καὶ τῆς δόξης αὐτὸν ἀλλότριον καὶ τῆς οὐσίας τῆς πατρικῆς· καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὑποβιβάζει τῆς τοῦ πατρὸς ἀξίας καὶ τοῦ υἱοῦ, λέγων, ὡς οὔτε τὸν πατέρα δύναται ὁρᾶν ὁ υἱός, οὔτε μὴν τὸν υἱὸν τὸ πνεῦμα, ὥσπερ οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τὸ πνεῦμα, οὔτε τοὺς ἀγγέλους οἱ ἄνθρωποι. αὗται μὲν αἱ περὶ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου τριάδος βλασφημίαι ὠριγένους. περὶ δέ γε τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ ἐβλασφήμει, δυσσεβῶς ἀ[illegible] μὴ σάρκα ἐψυχωμένην ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου λαβεῖν τὸν χριστόν. ἡνῶσθαι γὰρ ἐμυθολόγει τὸν μονογενῆ τοῦ θεοῦ υἱὸν πρὸ καταβολῆς κόσμου τῷ νῷ, ὃν ἀναπλάττει ἐκλελεγμένον, καὶ κλάδον οὐχ ὑπάρχοντα, καὶ σὺν τούτῳ ἐπ' ἐσχάτων ἐνανθρωπῆσαι, καὶ σάρκα προσειληφέναι δίχα ψυχῆς νοερᾶς τε καὶ λογικῆς. καὶ ἀποθέσθαι δὲ τὴν σάρκα πάλιν τὸν κύριον, καὶ τέλος ἕξειν τὴν βασιλείαν αὐτοῦ ἐδογμάτιζε, καὶ τῶν δαιμόνων εἰς τὴν ἀρχαίαν τάξιν μέλλειν ἀποκατάστασιν, καὶ τὴν κόλασιν χρονικὴν, ἀλλ' οὐκ αἰωνίζουσαν. πρὸς κάθαρσιν δὲ τῶν ἁμαρτημάτων γενέσθαι· μετὰ τὸ καθαρθῆναι δὲ, πάντας

πάντας δὲ τὴν ἑνάδα ἀποκαταστήσειν αὖ, καὶ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς δαίμονας. τὰ δὲ περὶ τῆς ἑνάδος ταύτης πολλῆς μακρολογίας δεόμενα, ἵν' ὁ ταύτης ὕθλος σαφηνισθείη, παρείθησαν ὥσπερ, καὶ ἄλλα τῶν ἐκείνου βλασφημιῶν. τὰ μὲν οὖν κατὰ τὸν ὠριγένην, ὃν ἐκάλουν καὶ ἀδαμάντιον, ἐν τούτοις. τότε δὲ καὶ νουάτος, ὁ κατὰ ῥώμην ἐκκλησίας πρεσβύτερος, αἱρεσιάρχης ἐγένετο, καὶ τῶν καλούντων ἑαυτοὺς καθαροὺς ἀρχηγός, ἀρνούμενος τοῖς ἐν τῷ διωγμῷ ἐκπεσοῦσι, καὶ θυσίαν τοῖς εἰδώλοις προσαγαγοῦσιν, εἶτ' ἐπιστρέφουσι, καὶ ἐξομολογουμένοις, τὴν μετάνοιαν· καὶ προσπίπτοντας αὐτόν, καὶ θεραπείαν ζητοῦντας τοῦ σφάλματος, ἐν μεταμελείᾳ καὶ συντριβῇ καρδίας, μὴ προσιέμενος. καθ' οὗ καὶ σύνοδος ἐν ῥώμῃ συνέστη, κορνηλίου ταύτης προϊσταμένου. ἐν ᾗ, προσδέχεσθαι μὲν τοὺς ἐν τῷ καιρῷ τοῦ διωγμοῦ παραπεπτωκότας ἔδοξεν, ἐπιστρέφοντας, καὶ μετανοίας φαρμάκοις θεραπεύειν αὐτούς. τὸν δὲ νουάτον τοῖς τῇ συνόδῳ δόξασι μὴ πειθόμενον, οἱ θεῖοι πατέρες ἐκεῖνοι τῆς ἐκκλησίας ἀπηλλοτρίωσαν, καὶ ἀπεκήρυξαν ὡς μισάδελφον. μέμνηται δέ τινος ὁ εὐσέβιος ἱστορίας, ἐξ ἐπιστολῆς διονυσίου τῆς ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας ἐπισκοπήσαντος τοιαύτης. φησὶ γὰρ ταῦτ' ἐπὶ λέξεως πρὸς ῥῆμα τὸν διονύσιον· σεραπίων τις ἦν παρ' ἡμῖν πιστὸς γέρων, ἀμέμπτως μὲν βιοὺς, ἐν δὲ τῷ πειρασμῷ πεσών. οὗτος πολλάκις ἐδεῖτο, καὶ οὐδεὶς προσεῖχεν αὐτῷ (καὶ γὰρ ἐτεθύκει) νοσήσας δὲ, τριῶν ἑξῆς ἡμερῶν ἄφωνος διετέλεσε, καὶ ἀναίσθητος. ἀνασφήλας δὲ τῇ τετάρτῃ βραχύ, προσεκαλέσατο τὸν θυγατριδοῦν, καὶ ἀπὸ δύο, εἶπε, κάλεσόν μοι τῶν πρεσβυτέρων τινά· καὶ πάλιν ἦν ἄφωνος. ἔδραμεν ὁ παῖς ἐπὶ τὸν πρεσβύτερον, ὁ δὲ ἀφικέσθαι μὲν οὐκ ἠδυνήθη (καὶ γὰρ ἠσθένει) ἐντολῆς δὲ παρ' ἐμοῦ δεδομένης, τοὺς ἀπαλλαττομένους τοῦ βίου, εἰ δέοιντο, καὶ μάλιστα εἰ πρότερον ἱκετεύσαντες τύχοιεν, ἀφίεσθαι, ἵν' εὐέλπιδες ἀπαλλάττοιντο, βραχὺ τῆς εὐχαριστίας δέδωκε τῷ παιδαρίῳ, ἀποβρέξαι κελεύσας, καὶ τῷ πρεσβύτῃ κατὰ τοῦ στόματος ἐπιστάξαι. ἐπανῆκεν ὁ παῖς φέρων· ἐγγὺς δὲ γενομένου, πρὶν εἰσελθεῖν, ἀνενέγκας πάλιν ὁ σεραπίων, ἥκεις, ἔφη, τέκνον; καὶ ὁ μὲν πρεσβύτερος ἐλθεῖν οὐκ ἠδυνήθη· σὺ δὲ ποίησον ταχέως τὸ προσταχθέν, καὶ ἀπάλλαττέ με. ἐπέβρεξεν ὁ παῖς, καὶ ἅμα τε ἐνέχεε τῷ στόματι τοῦ πρεσβύτου, καὶ μικρὸν ἐκεῖνος καταβροχθίσας, εὐθέως ἀπέδωκε τὸ πνεῦμα. ἆρ' οὐκ ἐναργῶς διετηρήθη, καὶ παρέμεινεν ἕως λυθῇ, καὶ τῆς ἁμαρτίας λυθείσης ἐπὶ πολλοῖς οἷς ἔπραξε καλοῖς * ὁμολογηθῆναι δυνηθῇ; ταῦτα ὁ τοῦ διονυσίου διέξεισιν ἐπιστολή. δέκιος δὲ οὕτω διατεθεὶς ἐς τοὺς τὸν χριστὸν σεβομένους, οὐδὲ δύο ὅλους ἐνιαυτοὺς ἐπὶ τῆς ῥωμαίων ἀνύσας ἀρχῆς, αἴσχιστα διεφθάρη. βαρβάρων γὰρ ληϊζομένων τὸν βόσπορον, ὁ δέκιος αὐτοῖς συμπλακείς, καὶ πολλοὺς ἀνελών, τῶν δὲ στενοχωρηθέντων, καὶ αἰτουμένων ἀφεῖναι τὴν λείαν πᾶσαν ἀναχωρῆσαι· ὁ δέκιος οὐκ ἐνέδωκεν, ἀλλὰ γάλλον ἕνα τῶν τῆς συγκλήτου τῇ διόδῳ τῶν βαρβάρων ἐπέστησε, μὴ συγχωρῆσαι κελεύσας αὐτοῖς παρελθεῖν. ὁ δὲ γάλλος ὑπέθετο τοῖς βαρβάροις, ἐπιβουλεύων δεκίῳ, πλησίον τέλματος βαθέος ὄντος, ἐκεῖ παρατάξασθαι. οὕτω δὲ παρατεταγμένων τῶν βαρβάρων, καὶ τὰ νῶτα τρεψάντων, ὁ δέκιος ἐπιδιώκει· καὶ αὐτὸς σὺν τῷ υἱῷ, καὶ πλῆθος τῶν ῥωμαίων, ἐμπέπτωκε τῷ τέλματι, καὶ πάντες ἐκεῖσε

περὶ νουάτου.

ἱστορία διονυσίου ἐπισκόπου ἀλεξανδρείας.

περὶ τῆς δεκίου τελευτῆς.

omnes ad unitatem redituros eſſe, tam homines quàm dæmones. Vnitatis autem illius rationem, ſeu nugas potius, cum ſine multis uerbis declarari haud poſsint, prætermiſimus, ut & alias eius blaſphemias. Atque hæc de Origene, qui etiam Adamantius dicebatur. Tum Nouatus quoque, Romanæ eccleſiæ presbyter, hæreſiarches extitit: eorum'que qui ſe Catharos ſeu puros dicunt, princeps: ijs qui perſecutione territi, ſimulachris immolarunt, & poſt, agnito peccato, ſe conuertunt, pœnitentiam negans, & ſupplices ac delicti medicinam dolenter afflictoq; animo requirentes, non admittens. Contra hunc Romę concilium eſt indictum, cui Cornelius præfuit: in quo decretum eſt, tempore perſecutionis lapſos recipiendos, ſi ſe conuerterint, & pœnitentiæ medicina curandos eſſe. Nouatum uerò ſancti illi patres, concilij decreto non acquieſcentem, Eccleſia pulſum, ut fratrum hoſtem, abdicarunt. Euſebius quoque hiſtoriam quandam ex epiſtola Dionyſij Alexandrini epiſcopi, huiuſmodi, ijs uerbis ab ipſo deſcripta, quæ ſequuntur, refert. Fuit apud nos fidelis quidam ſenex Serapio, uita inculpatè acta, ſed in perſecutione lapſus, qui cum ſæpè opem imploraret, ac ob ſacrificium ſimulacris factum a nemine audiretur: ægrotus, per integrum triduum mutus & ſenſus expers iacuit. Die quarta morbo nonnihil remiſſo, per nepotem ſibi feſtinanter presbyterum aliquem accerſi iuſsit, ac rurſus mutus iacuit. Accurrit puer ad presbyterum, qui cum ob morbum uenire non poſſet, ego autem eos qui è uita diſcederent, ſi peterent, præſertim ſi prius etiam ſupplicaſſent, abſolui iuſsiſſem, ut cum ſpe bona morerentur: parum de Euchariſtia dedit puero, ac iuſsit, ut madefaceret, ac ſeni in os inſtillaret. quam cum puer afferens appropinquaſſet, priuſquam ingrederetur, denuò recreatus Serapio: Ades, inquit, fili? etſi autem presbyter uenire non potuit, tu tamen quod mandatum eſt, exequere, me'que abſoluito. Inſtillauit puer euchariſtiam in os ſenis: qui cum parum deglutiſſet, ſtatim expirauit. Non'ne uerò euidenter conſeruatus, eo uſque expectauit, dum ſolueretur? peccato'que ſoluto, propter multa bona quæ fecerat * confiteri poſſet? Hæc in epiſtola Dionyſij referuntur. Decius uerò ſic erga Chriſti cultores affectus, nondum integro biennio in imperio exacto, turpiſsimè perijt. Nam cum Barbarorum, Boſphorum populantium, multos occidiſſet: hi'que in anguſtias redacti, ſe omnem prædam redditu roa promitterent, ſi diſcedere ſinerentur: Decius negauit, & Gallum ſenatorem tranſitu eos prohibere iuſsit. At Gallus Decio inſidians, monuit Barbaros, ut iuxta profundā paludē aciem inſtruerent. quo illi facto, cū terga dediſſent: Decius eos perſequens cū filio & magna multitudine Romanorū, in paludē incidit, ubi omnes

Nouatianæ ſectæ condemnatio.

Serapioni lapſo diuinitus data uenia.

Decij interitus.

perierunt, ut nec corpora eorum inuenirentur, cœno obruta.

IMPERIVM GALLI ET Voluſiani.

Tributum Barbaris promiſſum.

Gallus rerum potitus (quem ſcriptores quidam etiam Voluſianum uocant, ut binominem: alijs aſſerentibus, filium, eundem'que collegam eius, Voluſianum appellatum eſſe) pactus cum Barbaris, ut annuo tributo accepto, Romanis prouincijs abſtinerent, Romam abijt, ac filium Voluſianum Cæſarem declarauit. Fuit & hic Chriſtianis grauis, non minore quàm Decius perſecutione incboata, multis'que interfectis. Sub hoc motus Perſarum recruduit, qui Armeniam occuparunt, Tiridate rege fuga elapſo, cuius filij ſe ad hoſtes contulerant. Scytharum quoq; multitudo penè innumerabilis in Italiam impreſſionem fecit: ijdem'que Macedoniam, Theſſaliam & Græciam incurſarunt. Eorum quoque pars Mæotide palude ſuperata, per Boſporum, in pontum Euxinum irrupiſſe fertur, ac multas uaſtaſſe prouincias. Sunt & aliæ plures gentes contra ditiones Romanorũ concitatæ. Peſtis quoque tum prouincias inuaſit: quæ ab Aethiopia orta, totum'que pene orientem & occidentem peruagata, multas urbes ciuibus deſolauit, durauit'que per annos quindecim. Scythæ uerò annuo tributo ex pacto à Romanis petito, pauciora ſibi quàm promiſſa eſſent, dari queſti, minitabundi abierunt. Cæterum Aemylianus, homo Afer, Myſijs legionibus præfectus, militibus ea omnia promiſit quæ Scythis penderentur, ſi cum illis pugnarent. qui Barbaros ex improuiſo aggreſsi, paucis exceptis, omnes occiderunt: & opimis ſpolijs partis, regionem eorum incurſarunt. Eo ſucceſſu elatus Aemylianus, à ſuis legionibus impetrauit, ut imperator ſalutaretur: coactis'que in unum copijs, ad Italiam occupandã properauit. Quo Gallus cognito, & ipſe contra ſe parauit: commiſſo'que prælio uictus, à ſuis militibus unà cum filio occiſus eſt, cum biennium & menſes octo imperaſſet. Eius uerò milites & ipſi Aemyliano coniuncti, imperium confirmarunt.

Perſæ.

Scythæ.

Peſtilentia XV annorum.

Scythæ ab Aemyliano cæſi.

Aemylianus imperator creatur.

Galli et Voluſiani cædes.

Imperium

ἀπώλοντο, ὡς μηδὲ τὰ σώματα αὐτῶν εὑρεθῆναι, καταχωσθέντα τῇ ἰλύϊ τοῦ τέλματος.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΓΑΛΛΟΥ ΚΑΙ βολυσιανοῦ.

Κρατεῖ οὖν ὁ γάλλος, ὃν τινὲς μὲν τῶν συγγραφέων καὶ βολουσιανὸν κεκλῆσθαι φασίν, ὡς διώνυμον· ἄλλοι δὲ, τὸν βολουσιανὸν υἱὸν αὐτοῦ εἶναι γεγράφασι, καὶ συνάρχειν αὐτῷ. κρατήσας τοίνυν δὴ τῆς ῥωμαίων ὁ γάλλος ἀρχῆς, σπένδεται τοῖς βαρβάροις ἐπὶ συνθήκαις τοῦ λαμβάνειν ἐκείνους παρὰ ῥωμαίων δασμὸν ἐτήσιον, καὶ μὴ τὰ ῥωμαίων λῄζεσθαι· καὶ σπεισάμενος οὕτως, ἐπανῆλθεν εἰς ῥώμην, καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν βολουσιανὸν ἀνηγόρευσε καίσαρα. βαρὺς δὲ καὶ οὗτος γέγονε τοῖς χριστιανοῖς, καὶ οὐχ ἥττονα δεκίου διωγμὸν κατ' αὐτῶν ἤγειρε, καὶ πολλοὺς ἀνεῖλεν. ἤρξατο δ' αὖθις ἐπὶ τούτου ἡ κίνησις τῶν περσῶν, καὶ κατεσχέθη παρ' αὐτῶν ἡ ἀρμενία, τοῦ ταύτης βασιλέως τηριδάτου φυγόντος, τῶν δὲ παίδων ἐκείνου προσρυέντων τοῖς πέρσαις. καὶ σκύθαι δὲ εἰς τὴν ἰταλίαν εἰσέβαλον, πλῆθος ὄντες σχεδὸν ὑπερβαῖνον καὶ ἀριθμόν, καὶ μακεδονίαν καὶ θετταλίαν καὶ ἑλλάδα κατέδραμον. λέγεται δὲ τούτων μοῖράν τινα διὰ βοσπόρου διελθοῦσαν, καὶ τὴν μαιῶτιν λίμνην ὑπερβᾶσαν, ἐπὶ τὸν εὔξεινον γενέσθαι πόντον, καὶ χώρας πορθῆσαι πολλάς. καὶ ἄλλα δὲ πολλὰ τῶν ἐθνῶν τότε κατὰ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐπικρατείας ὡρμήκασιν. ἀλλὰ καὶ λοιμὸς τότε ταῖς χώραις ἐνέσκηψε, ἐξ αἰθιοπίας ἀρξάμενος, καὶ πᾶσαν σχεδὸν ἐπινεμηθεὶς χώραν ἑῴαν τε καὶ ἑσπέριον, καὶ πολλὰς τῶν πόλεων τῶν οἰκητόρων ἐκένωσεν, ἐπὶ πεντεκαίδεκα διαρκέσας ἐνιαυτούς. οἵ γε μὴν σκύθαι τεταγμένα παρὰ ῥωμαίων κατὰ συνθήκας λαμβάνοντες ἐπετείως, ἀπῆσαν ταῦτα ληψόμενοι, καὶ ἅτε ἐλάττονα λέγοντες εἶναι τῶν ὑπεσχημένων τὰ σφίσι διδόμενα, ἐπῄεσαν ἀπειλοῦντες. αἰμιλιανὸς δέ τις λίβυς ἀνὴρ, ἄρχων τοῦ ἐν μυσίᾳ στρατεύματος, τοῖς στρατιώταις δώσειν πάντα τὰ τοῖς σκύθαις διδόμενα ἐπηγγέλλετο, εἰ τοῖς βαρβάροις συνάψειαν πόλεμον. οἱ δὲ ἀπροόπτως ἐπελθόντες τοῖς σκύθαις, ἄνευ τῶν ὀλίγων ἀπέκτειναν ἅπαντας, καὶ λάφυρα ἐξ ἐκείνων πλεῖστα συνήγαγον, τὴν χώραν καταδραμόντες αὐτῶν. φρυαχθεὶς οὖν ὁ αἰμιλιανὸς ὑπερφρονήσας τῷ κατορθώματι, μέτεισι τοὺς ὑπ' αὐτὸν στρατιώτας, καὶ ῥωμαίων αὐτὸν ἀναγορεύουσιν αὐτοκράτορα. ὃς αὐτίκα τὰς δυνάμεις ἀγείρας, ἔσπευδε τὴν ἰταλίαν καταλαβεῖν. ὡς γοῦν εἰς γνῶσιν ἦλθον ταῦτα τῷ γάλλῳ, ἐκεῖνος ἐνθένδε παρασκευασάμενος, τῷ αἰμιλιανῷ ἀντιπαρετάξατο, καὶ συρραγέντων ἀλλήλοις τῶν στρατευμάτων, ἡττῶνται οἱ τοῦ γάλλου. ἡττώμενοι δὲ, ἐπέθεντο τῷ σφῶν αὐτοκράτορι· καὶ ἀνελόντες ἐκεῖνον, καὶ τὸν παῖδα αὐτοῦ, βασιλεύσαντας ἔτη δύο, καὶ μῆνας ὀκτώ, προσίενται τῷ αἰμιλιανῷ, καὶ αὐτοὶ τὴν βασιλείαν αὐτῷ ψηφισάμενοι.

ὅτι καὶ ὁ γάλλος διωγμὸν ἐποίησε κατὰ χριστιανῶν.

ὑπὸ περσῶν ἀρμενία ἁλίσκεται, καὶ χωρῶν πλείστων καταδρομή, καὶ φθορὰ ὑπὸ λοιμοῦ.

ὅπως αἰμιλιανὸς τὴν αὐταρχίαν ἥρπασεν.

ἀναίρεσις γάλλου.

Ἀνῄρηται

Ἀναῤῥησις αἰμιλιανοῦ.

Ἀναῤῥηθεὶς δ' οὕτως αὐτοκράτωρ ὁ αἰμιλιανὸς, ἐπέστελλε τῇ συγκλήτῳ, ἐπαγγελλόμενος, ὡς καὶ τὴν θρᾴκην ἀπαλλάξει βαρβάρων, καὶ κατὰ περσῶν ἐκστρατεύσεται, καὶ πάντα πράξει καὶ ἀγωνίσεται ὡς στρατηγὸς αὐτῶν, τὴν βασιλείαν τῇ γερουσίᾳ καταλιπών. ἀλλ' οὐδὲν τούτων ἔφθη πεποιηκὼς, οὐαλλεριανοῦ ἐπαναστάντος αὐτῷ. ὃς τῶν ὑπὲρ τὰς ἄλπεις ἄρχων δυνάμεων, τὰ κατὰ τὸν αἰμιλιανὸν μαθὼν, καὶ αὐτὸς τυραννεῖ. καὶ τὰς ὑπ' αὐτὸν δυνάμεις συναγαγὼν, πρὸς τὴν ῥώμην ἠπείγετο. οἱ γοῦν τῷ αἰμιλιανῷ συστρατευόμενοι, οὐκ ἀξιομάχους ἑαυτοὺς ἐγνωκότες πρὸς τὴν τοῦ οὐαλλεριανοῦ στρατιὰν, μηδὲ φθείρειν καὶ φθείρεσθαι ῥωμαίους ὑπ' ἀλλήλων ὅσιον κρίναντες, καὶ πολέμους συγκροτεῖσθαι ὁμοφύλους, καὶ ἄλλως δὲ τὸν μὲν αἰμιλιανὸν ἀνάξιον λογιζόμενοι βασιλείας, ὡς ἄδοξόν τε καὶ χαμαιπετῆ, τὸν οὐαλλεριανὸν δὲ ἐπιτηδειότερον ἡγούμενοι τῇ ἀρχῇ, οἷα δὴ καὶ τῶν πραγμάτων ἀντιληψόμενον ἀρχικώτερον, κτείνουσι τὸν αἰμιλιανὸν, οὔπω τέσσαρας μῆνας αὐταρχήσαντα, ἄγοντα δὲ τῆς ἡλικίας ἐνιαυτὸν τεσσαρακοστόν· καὶ προσίασιν οὐαλλεριανῷ, καὶ ἀμάχως αὐτῷ τὴν ῥωμαίων ἀρχὴν ἐγχειρίζουσι. φλαβιανοῦ δὲ ἐπὶ δεκίου, ὡς εἴρηται, μαρτυρήσαντος, κορνήλιος τὴν τῆς ῥώμης ποιμαντικὴν διεδέξατο. ἐπὶ τρισὶν ἐμπρέψας ταύτῃ ἐνιαυτοῖς, τὴν ζωὴν ἐξεμέτρησε, καὶ λούκιος ἐπὶ τὸν τῆς ἀρχιερωσύνης ἀνήχθη θρόνον, ὃς οὐδ' ὄγδοον ἐκπλήσας ἐνιαυτὸν ἐν τῇ τῆς ῥώμης ἐπισκοπῇ, τελευτᾷ. καὶ στέφανος τὸ τῆς ποιμαντικῆς λειτούργημα διεδέξατο. οὗ τὸ τυγχάνει διάταγμα, τοὺς ἐξ αἱρέσεων ἐπιστρέφοντας χριστιανοὺς μὴ βαπτίζειν, ἀλλὰ τῇ διὰ χειρῶν ἐπιθέσεως εὐχῇ καθαίρειν αὐτοὺς, οὗ καὶ ἐπιστολὴ περὶ τούτου πρὸς κυπριανὸν τὸν ἱερομάρτυρα ἀναγράφεται. στεφάνου δὲ κοιμηθέντος μετὰ δύο ἐνιαυτοὺς, ξύστος εἰς τὸν ἀρχιερατικὸν τῆς ῥώμης θρόνον ἐκάθισε. τότε καὶ ἡ κατὰ σαβέλλιον ἐκεκίνητο αἵρεσις ἐν πτολεμαΐδι τῆς πενταπόλεως. ἀλλὰ τὰ μὲν κατὰ τοὺς τῆς ῥώμης ἀρχιερεῖς εἶχεν οὕτως.

ἀναίρεσις αἰμιλιανοῦ.

περὶ ἐπισκόπων.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΟΥΑΛΛΕΡΙΑΝΟΥ ΚΑΙ γαλιήνου.

Οὐαλλεριανὸς δὲ σὺν γαλιήνῳ τῷ υἱῷ τῆς ῥωμαίων ἡγεμονίας δραξάμενος, καὶ οὗτος σφοδρότατον ἐκίνησε κατὰ χριστιανῶν διωγμόν, καὶ πολλοὶ κατὰ διαφόρους χώρας μάρτυρες γεγόνασιν, ὑπὲρ τῆς εἰς χριστὸν πίστεως πολυειδῶς ἐναθλήσαντες. ἐθνῶν οὖν καὶ ἐπὶ τούτου γινομένης ἐπαναστάσεως, κακῶς εἶχον ῥωμαίοις τὰ πράγματα. οἵ τε γὰρ σκύθαι τὸν ἴστρον διαβάντες, καὶ αὖθις τὴν θρᾳκῶν χώραν ἐξηνδραποδίσαντο, καὶ πόλιν περιφανῆ τὴν θεσσαλονίκην ἐπολιόρκησαν μὲν, οὐ μέντοι καὶ εἷλον. ὡς δέος δὲ τοσοῦτον ἅπαντας περισχεῖν, ὡς ἀθη-

Imperium Aemyliani.

APpellatus imperator Aemylianus Senatui per literas promiſit, ſe Barbaros etiam Thracia pulſurum, & Perſis bellum illaturum: omniaque facturum & dimicaturum, ut ducem eorum, imperio ipſis relicto, ſed priuſquam horum aliquid faceret, Valerianus tranſalpinarum legionum dux, rebus Aemyliani cognitis, & ipſe regnum affectauit: conductisque in unum ſuis copijs, Romam properauit. Quare ij qui ſub Aemyliano ſtipendia merebant, quia ſe Valeriano impares eſſe norant, & Romanos mutuis perire cædibus, ac inteſtina bella conflari nefas putabant. Eódem accedebat, quód Aemylianum, ut inglorium & humilem, regno indignum iudicabant: Valerianum uerò ad principatum aptiorem, ut qui maiori cum autoritate res adminiſtraturus eſſet: Aemyliano nondum quatuor menſes imperio potito, annos uerò quadraginta nato, interfecto, ad Valerianum tranſeunt, eíque citra dimicationem Romanorum imperium tradunt. Flauiano ſub Decio martyrij corona ornato, Cornelius Romanus paſtor factus, munere ſuo per trienníum præclarè obito, deceſsit. Lucio in pontificatus ſolium euecto, & ante expletum in eo octauum annum mortuo, Stephanus eſt ſurrogatus. Huius ſanctio eſt, ne Chriſtiani ab hæreticis ad Eccleſiam reuertentes, rebaptiſentur, ſed precatione per manuum impoſitionem luſtrentur. eáque de re epiſtola eius ad Cyprianum martyrem extat. Cum Stephanus poſt duos annos obdormiſſet: Xyſtus in pontificio Romæ ſolio conſedit. Tum etiam Sabelliana hæreſis, Ptolemaide Pentapoleos urbe mota eſt. Atque hæc de Romanis pontificibus.

Aemyliani cædes.

Epiſcoporum catalogus.

Stephani papæ ſanctio.

Valeriani imperium.

VAlerianus autem, cum Galieno filio rerum potitus, & ipſe Chriſtianos uehementiſsime perſecutus eſt: ac multi diuerſis in locis martyres facti ſunt, uarijs pro Chriſti fide certaminibus defuncti. Sub hoc quoque, propter exterarum gentium motus, malé ſe res Romana habuit. Nam Scythæ Iſtrum transgreſsi, Thraciam denuó populati, urbem illuſtrem Theſſalonicam obſederunt illi quidem, ſed non expugnarunt, ac terrorem tantum intulerunt omnibus, ut Athenienſes

Scythæ.

nienſes ſua mœnia iam inde à Syllæ temporibus proſtrata, inſtaurarent. Peloponenſes uerò, Iſthmum à mari ad mare ducto muro intercluderent. Perſæ quoque Sapore rege Syriam incurſarunt, & Edeſſam obſederunt: quos Valerianus prius non aggredi auſus, cum Edeſſenos milites eruptionibus faciendis multos Barbaros cædere, & plurimis potiri ſpolijs didiciſſet, recepto animo adortus eſt. Qui, ut longè plures, Romanos circundederunt, quibus maxima ex parte occiſis, nonnullis etiam elapſis, Valerianus cũ ſuis ſatellitibus ab hoſtibus captus, atque ad Saporem abductus eſt. Is uerò cum imperatorem teneret, omnia ſe iam uiciſſe ratus, homo per ſe crudelis, multo deterior euaſit. Nonnulli ad hunc modum à Perſis Valerianum eſſe captum tradunt. Sunt & qui eum ultrò deditionem feciſſe narrent, quòd cum Edeſſæ ageret, milites fame laborantes, ſeditione mota, de interficiendo ipſo cogitarint. Eum uerò ne à ſuis occideretur, ad Saporem profugum, hoſti ſe tradidiſſe, ac nihilo ſecius ipſas legiones: quæ quod ad ipſum attinet, ſane periiſſent, milites tamen non perierunt, ſed proditione cognita, paucis occiſis, effugerunt. Enimuerò imperator ſiue in acie captus, ſiue ultrò profugus, ignominioſè à Sapore tractabatur. Perſæ uerò ſine ullo metu urbes adorti, Antiochiam ad Orontem, & clariſsimam Ciliciæ ciuitatem Tarſum, & Capadociæ Cæſaream cæperunt, nec captiuorum multitudini cibi plus dederunt, quàm quantum ad tuendam uitam ſatis eſſet: imò nec aquam affatim bibere ſiti ſunt, ſed à cuſtodibus in die ſemel inſtar pecudum aquatum acti. Cæſaream uerò Cappadociæ frequentiſsimam urbem, (nam ad quadringenta hominum millia eam incoluiſſe traduntur) non prius hoſtes cæperunt, obſeſsis ſtrenuè ſe defendentibus, Demoſthene, uiro forti & cordato, duce: quàm captiuus quidam medicus, excarnificationum hoſtilium impatiens, locum eis quendam demonſtrauit, per quem Perſæ noctu ingreſsi, omnes interfecerunt. Ciuium uerò dux Demoſthenes, à multis Perſis circundatus, qui eum uiuentem capere iuſsi erant, conſcenſo equo, & ſtricto enſe ſublato, in medios hoſtes ſe immiſit, & plurimis proſtratis urbe elapſus, effugit. Hoc rerum ſtatu Perſæ, omnes Romanas in oriente prouincias peruagati, ſine ullo metu uaſtarunt. At Romani fuga, ut dictum eſt, elapſi, Calliſtum quendam ducem crearunt, qui cũ Perſas palantes: ac omnis hoſtilis metus, expertes temerè prouincias incurſare

[Margin: Valerianus à Perſis captus.]
[Margin: Antiochia. Tarſus. Cæſarea.]
[Margin: Demoſthenes Cæſarienſis.]
[Margin: Calliſtus Perſas cædit.]

ναίους μὲν ἀνοικοδομῆσαι τὸ τεῖχος τῆς ἑαυτῶν πόλεως, καθῃρημένον ἐκ τῶν τοῦ Σύλλα χρόνων, Πελοποννησίους δὲ διατειχίσαι τὸν ἰσθμὸν ἐκ θαλάσσης εἰς θάλασσαν. ἀλλὰ μὴν καὶ Πέρσαι Σαπώρου σφῶν βασιλεύοντος, τὴν Συρίαν κατέδραμον, καὶ τὴν Καππαδοκίαν ἐλῄσαντο, καὶ τὴν Ἔδεσσαν ἐπολιόρκουν. Οὐαλεριανὸς δὲ ὀκνῶν προσμῖξαι τοῖς πολεμίοις, μαθὼν δέ, ὡς οἱ ἐν Ἐδέσσῃ στρατιῶται ἐξιόντες τῆς πόλεως, καὶ συμπλεκόμενοι τοῖς βαρβάροις, πολλοὺς ἀναιροῦσι, καὶ πλεῖστα σκῦλα λαμβάνουσιν, ἀνεθάρσησε, καὶ ἀπελθὼν μετὰ τῆς συνούσης αὐτῷ στρατιᾶς συνεπλάκη τοῖς Πέρσαις. οἱ δὲ πολλαπλασίους ὄντες τοὺς Ῥωμαίους ἐκύκλωσαν, καὶ οἱ πλείους μὲν ἔπεσον, τινὲς δὲ καὶ διέφυγον. Οὐαλεριανὸς δὲ σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν συνελήφθη τοῖς πολεμίοις, καὶ πρὸς τὸν Σαπώρην ἀπήχθη. ὁ δὲ τοῦ βασιλέως κρατήσας, πάντων ἤδη κρατεῖν ᾤετο. καὶ ὠμὸς ὢν πρίν, πολλῷ χείρων αὖθις γέγονεν. οἱ μὲν οὖν οὕτως αἰχμάλωτον ἁλῶναι τὸν Οὐαλεριανὸν τοῖς Πέρσαις ἱστόρησαν. εἰσὶ δ' οἱ ἑκόντα φασὶ τὸν Οὐαλεριανὸν προσχωρῆσαι τοῖς Πέρσαις, ὅτι ἐν Ἐδέσσῃ διάγοντος αὐτοῦ, λιμὸς ἐπέκειτο τοῖς στρατιώταις, κἀντεῦθεν εἰς στάσιν ἐκινοῦντο, καὶ ἀνελεῖν ἐζήτουν τὸν αὐτοκράτορα. ὁ δὲ τὴν τῶν στρατιωτῶν δεδιὼς ἐπανάστασιν, πρὸς τὸν Σαπώρην κατέφυγεν, ἵνα μὴ ὑπὸ τῶν οἰκείων ἀπόληται, τῷ πολεμίῳ προδεδωκὼς ἑαυτόν. ἀλλὰ μέντοι ὅσον τὸ ἐπ' αὐτῷ, καὶ τὰ Ῥωμαίων στρατεύματα, οὐ μὴν οἱ στρατιῶται ἀπώλοντο, ἀλλὰ γνόντες τὴν προδοσίαν, διέφυγον, ὀλίγων ἀναιρεθέντων. ὅτι δὲ Οὐαλεριανὸς ἑάλω τοῖς Πέρσαις ὁ βασιλεύς, εἴθ' ἑκὼν ἑαυτὸν αὐτοῖς ἐνεχείρισεν, ἀτίμως ἤγετο παρὰ τοῦ Σαπώρου. οἱ Πέρσαι δὲ κατὰ πᾶσαν ἄδειαν ταῖς πόλεσιν ἐπελθόντες, τήν τε πρὸς τῷ Ὀρόντῃ αἱροῦσιν Ἀντιόχειαν, καὶ τὴν περιφανεστάτην τῶν τῆς Κιλικίας πόλεων τὴν Ταρσόν, καὶ τὴν ἐν Καππαδοκίᾳ Καισάρειαν. καὶ πλῆθος αἰχμαλώτων συναγαγόντες, οὐδὲ τροφῆς αὐτοῖς μετεδίδοσαν, ἢ μὰ βραχίστης, ὡς ἐξαρκεῖν. οὔτε μὴν ὕδατος μετέχειν εἰς κόρον ἦν αὐτοῖς, ἀλλ' ἅπαξ τῆς ἡμέρας οἱ τούτων φρουροὶ ἤλαυνον αὐτοὺς ἐφ' ὕδωρ, ὥσπερ βοσκήματα. τὴν Καισάρειαν δὲ πολυάνθρωπον οὖσαν (περὶ τεσσαράκοντα γὰρ μυριάδας ἀνθρώπων ἐν αὐτῇ λέγεται κατοικεῖν) οὐ πρότερον εἷλον, γενναίως τῶν ἐν αὐτῇ τοῖς πολεμίοις ἀντικαθισταμένων, καὶ στρατηγουμένων ὑπό τινος Δημοσθένους, ἀνδρὸς καὶ ἀνδρείου καὶ συνετοῦ, πρὶν ἤ τις αἰχμάλωτος κατασχεθεὶς ἰατρός, καὶ τὰς ἐπαγομένας αὐτῷ μὴ φέρων αἰκίας, ὑπέδειξέ τινα τόπον, ὅθεν νυκτὸς εἰσῆλθον οἱ Πέρσαι, καὶ πάντας ἀνῄρουν. ὁ δέ γε τούτων στρατηγὸς Δημοσθένης ὑπὸ πολλῶν κυκλωθεὶς Περσῶν, κελευσθέντων ζωὸν αὐτὸν συλλαβεῖν, τὸν ἵππον ἀναβάς, καὶ γυμνὸν τὸ ξίφος ἀρας, εἰσώθησεν ἑαυτὸν μέσον τῶν πολεμίων· καὶ πλείστους καταβαλών, διεξέπεσε τῆς πόλεως, καὶ διαφυγεῖν ἴσχυσεν. οὕτω δὲ τῶν πραγμάτων τοῖς Πέρσαις συνενεχθέντων, κατὰ πᾶσαν τὴν ὑπήκοον Ῥωμαίοις ἕω διεσκεδάσθησαν χώραν, καὶ ἐπόρθουν αὐτὴν ἀδεῶς. οἱ μέντοι Ῥωμαῖοι φυγόντες ὡς εἴρηται, στρατηγὸν ἑαυτοῖς ἐπέστησαν Κάλλιστον ὀνόματι, ὃς σκεδαννυμένους τοὺς Πέρσας ὁρῶν, καὶ ἀπροσκέπτως ἐπιόντας

[Margin: [illegible]]
[Margin: [illegible]]
[Margin: ὅπως ἑάλω ἡ Καισάρεια.]
[Margin: [illegible]]

πλοῦντας ταῖς χώραις, ὑφ' ἕν τινα ἐνθάδε αὐτοῖς ἐκτίθεσθαι, ἐπιτίθεται ἀθρόον αὐτοῖς, καὶ φόνον τῶν βαρβάρων πλεῖστον εἰργάσατο, καὶ παλλακὰς ἕλε τοῦ σαπώρου σὺν πλούτῳ πολλῷ. ἐφ' οἷς ἐκεῖνος περιαλγήσας, οἴκαδε σπουδαίως ὑπέστρεψε, καὶ τὸν οὐαλεριανὸν ἐπαγόμενος, ὃς καὶ ἐν περσίδι κατέστρεψε τὴν ζωὴν, ὡς αἰχμάλωτος ὀνειδιζόμενός τε καὶ ἐμπαιζόμενος. οὐ μόνος δ' ὁ κάλλιστος ἠρίστευσε τότε κατὰ περσῶν, ἀλλὰ καί τις παλμυρηνὸς ἀνὴρ, κεκλημένος ὠδέναθος, συμμαχῶν ῥωμαίοις, πολλοὺς διέφθειρε τῶν περσῶν, ἀναστρέφουσιν αὐτοῖς κατὰ τὴν εὐφρατησίαν ἐπιθέμενος χώραν· ὃν γαλιῆνος τοῦ στρατηγήματος ἀγάμενος, τῆς ἑώας προεχειρίσατο στρατηγόν. ἐν μέντοι τοῖς πεσοῦσιν ἐκ τοῦ περσικοῦ στρατεύματος σκυλευομένοις, λέγονται καὶ γυναῖκες εὑρεθῆναι κατ' ἄνδρας ἐσταλμέναι καὶ ὡπλισμέναι, ἀλλὰ καὶ ζῶσαι τοιαῦται καταληφθῆναι ὑπὸ ῥωμαίων. ἐν δὲ τῇ ἐπανόδῳ, φάραγγι βαθείᾳ περιτυχὼν ὁ σαπώρης, ἣν διελθεῖν τοῖς ὑποζυγίοις ἄπορον ἦν, αἰχμαλώτους ἐκέλευσεν ἀναιρεθῆναι, καὶ ῥιφῆναι κατὰ τῆς φάραγγος, ἵν' ἐντὸς τοῦ βάθους αὐτῆς πληρωθέντος, διὰ τῶν νεκρῶν σωμάτων τὰ σφῶν διέλθωσιν ὑποζύγια. καὶ οὕτω διελθεῖν ἱστοροῦνται τὴν φάραγγα. καὶ τὰ μὲν κατὰ τὸν οὐαλεριανὸν, ἐν τούτοις. τῆς δὲ τῶν ῥωμαίων ἐκκλησίας καθηγεῖτο ξύστος· τῆς δὲ τῶν ἀντιοχέων δημητριανὸς, διαδεξάμενος φλαβιανόν· τῆς δὲ τῶν ἱεροσολύμων ὑμέναιος, μαζαβάνου θανόντος· τῆς δ' ἐν ἀλεξανδρείᾳ προΐστατο διονύσιος.

Ἐπισκόπων διαδοχή.

Βασιλεία γαλιήνου.

[illegible]

Μετὰ δὲ τὸν οὐαλεριανὸν γαλιῆνος ὁ ἐκείνου υἱὸς τῆς τῶν ῥωμαίων ἡγεμονίας γέγονεν ἐγκρατὴς, ὃν ὁ πατὴρ κατὰ περσῶν στρατευόμενος, εἰς τὰ ἑσπέρια ἀφῆκε τοῖς τὴν ἰταλίαν ἐφεδρεύουσι, καὶ τοῖς τὴν θράκην λῃζομένοις ἀντικαθίστασθαι. ὃς ἀλαμανοῖς περὶ τριάκοντα μυριάδας οὖσι, περὶ τὰ μεδιόλανα συμβαλὼν μετὰ μυρίων, ἐνίκησεν. εἶτα καὶ αἰρούλοις, σκυθικῷ γένει, καὶ γότθοις ἐπελθὼν, ἐκράτησεν. ἐπολέμησε δὲ καὶ φράγγοις. αὐρέολος δὲ ἐκ χώρας ὢν γετικῆς, τῆς ὕστερον δακίας ὀνομασθείσης, καὶ γένους ἀσήμου (ποιμὴν γὰρ ἐτύγχανε πρότερον) τῆς τύχης δὲ αὐτὸν ὡς μέγα βουληθείσης ἐπᾶραι ἐστρατεύσατο. καὶ πρὸς ἐπιδέξιος γεγονὼς, τῶν βασιλικῶν ἵππων φροντιστὴς προεχειρίσθη. καὶ περὶ τούτους εὐδοκιμῶν, κεχαρισμένος ἦν τῷ κρατοῦντι. τῶν δ' ἐν τῇ μυσίᾳ στρατιωτῶν στασιασάντων, καὶ ἰγγενοῦον αὐτοκράτορα ἀνειπόντων, καὶ τοῦ γαλιήνου αὐτῷ ἀντιταξαμένου περὶ τὸ σίρμιον, μετὰ τῶν ἄλλων καὶ μαυρουσίους ἐπαγομένου, οὓς ἐκ μήδων κατάγεσθαι λέγουσιν, ὁ αὐρίολος ἱππαρχῶν γενναίως μετὰ τῶν ἱππέων ἀγωνισάμενος, πολλοὺς τῶν περὶ τὸν ἰγγενοῦον φονεύσας διώλεσε, καὶ τοὺς λοιποὺς ἐτρέψατο εἰς φυγὴν, ὡς καὶ αὐτὸν τὸν ἰγγενοῦον

Περὶ αὐρεόλου, καὶ περὶ ἰγγενούου τυραννήσαντος.

curſare uideret: aggreſsione repentina maximam Barbarorum cædem edidit, & Saporis concubinas cum magnis opibus cæpit. Qua clade ille dolens, feſtinanter domum abijt, abducto etiam Valeriano ſecum: qui in Perſia uitam inter captiuitatis opprobria & ludibria exegit. Neque uero Calliſtus duntaxat rem contra Perſas num bene geſsit: ſed & Odenatus Palmyrenus, Romanorum ſocius, multos occidit, redeuntes iuxta Euphratem adortus, ea'que de cauſa à Galieno imperatore, grati animi ergò, dux Orientis eſt creatus. Inter ſpoliandum cadauera Perſarum, dicuntur etiam mulieres habitu & armis uirorum ornatæ repertæ, & tales aliquot uiuæ à Romanis captæ eſſe. Sapores uerò cum in reditu in profundam uallem incidiſſet, per quam iumentis tranſitus non patebat, captiuos interfici, & in uallem abijci iuſsiſſe: ita que complanata ualle, per cadauera iumenta traduxiſſe fertur. Ac cum Valeriano ſic actum eſt. Romanam autem eccleſiam gubernauit Xyſtus: Antiochenam Demetrianus, Flauiani ſucceſſor: Hieroſolymitanam Mazabeno mortuo Hymenæus, Alexandrinam Dionyſius.

Odenatus.

Mulieres milites.

Vallis cadaueribus expleta.

Epiſcoporum ſucceſſio.

Imperium Galieni.

POſt Valerianum, Galienus filius, imperij Romani potitus eſt, à patre contra Perſas abeunte in Occidente relictus, ut ijs qui Italiæ malè cogitarent, & Thraciam uaſtarent, reſiſteret. qui cum non amplius decem millia haberet, trecenta millia Alemannorum iuxta Mediolanum uicit. Deinde Herulos etiam, gentem Scythicam, & Gothicam, profligauit. Geſsit & cum Francis bellum. Aureolus uerò ex prouincia Getica (ſic enim Dacia quondam uocabatur) obſcuro genere ortus (paſtor enim fuit) cum à fortuna euehendus eſſet, militauit, atque induſtria conſecutus eſt, ut equi imperatorij ſuæ fidei mandarentur. Quos quia præclarè tractabat, charus habebatur imperatori. Deinde cum Myſiæ legiones Ingenuum per ſeditionem Imperatorem dixiſſent, & Galienus præter cæteros etiam Mauros (hos à Medis propagatos eſſe aiunt) contra eum ad Sirmium adduxiſſet: Aureolus magiſter equitum ſtrenuè dimicando, multis hoſtibus cæſis reliquos, ipſumque Ingenuum rebus deſperatis in fugam

Galieni res in occidente geſtæ.

Aureolus.

Ingenuus.

fugā cōiecit, in qua à ſuis ſatellitib. eſt occiſus. Poſthumus. Hoc domito, Poſthumus contra imperatorem inſurgit tali de cauſa. Galienus filiū Galienum, adoleſcentem ſolertem & formoſum, quem imperij ſucceſſorem deſtinabat, in urbe Agrippina reliquerat: ut Gallis, quos Scythæ premebant, opem ferret, Albano cuidam propter ætatem commiſſum. Poſthumus uerò ad cuſtodiā Rheni fluminis relictus, ut transrhenanos Barbaros Romanarum prouinciarum incurſione prohiberet: tranſitu eorum non animaduerſo, in reditu præda onuſtos adortus, multis occiſis, prædam omnem receptam inter milites ſtatim diuiſit. Cum autem Albanus poſtularet, ut ea ad ſe & iuniorem Galienum afferretur: milites ea repetita ad ſeditionem impulſos, ad Agrippinæ mœnia adduxit, Albanum'que & iuniorem Galienum à ciuibus ſibi deditos occidit. Galienus igitur bello contra Poſthumum ſuſcepto, primo congreſſu uictus eſt. Deinde tyrannum in fugam coniectum, Aureolum perſequi iubet. qui cum eum aſſequi poſſet, diutiùs perſequi nolens, cauſatus eſt, ſe eum adipiſci non poſſe. Quare Poſthumum ſic elapſum, & copias reparantem, Galienus denuò adortus, in quoddam Galliæ oppidum compulſum obſedit: ſagitta'que in dorſo ictus, ob uulneris dolorem obſidionem ſoluit. Macrinus. Macrianus. Quintus. Sed aliud quoque bellum à Macrino eſt exortum: qui cum duos filios haberet, Macrianum & Quintum, regnum affectauit. ac ipſe quidem ob alterum pedem mutilatum, ueſtem imperatoriam non induit, ſed filios induere iuſsit: atque ab Aſianis cupidè ſuſceptus, cum ad breue tempus aduerſus Perſas commoratus eſſet, contra Galienum ſe parabat: Baliſta, quem magiſtrum equitum crearat, contra Perſas relicto, adiuncto etiam Quinto filio. Quare imperator Aureolum cum alijs ducibus contra Macrinum & Macrianum miſit: qui hoſte circumuento nonnullos occiderunt (parcebant enim eis, ut popularibus ſuis) ſperantes, eos ultrò ad imperatorem tranſituros. Sed cum non cederent, fortuitò accidit, ut omnes ad officium redirent. Nam dum tyrannorum milites erectis ſignis incedunt, quidam ex ſigniferis impeditus concidit: ſigno'que unà inclinato, reliqui ſigniferi cauſæ ignari, putantes illum ultrò ſe imperatori ſubmiſiſſe, humi proſtrati omnes idem fecerunt, Galienum fauſtis ominibus proſequentes: nec ulli, præter Pæones, apud Macrinum manſerunt. Qui cum & ipſi tranſituri eſſent, Macrino & filio, ipſorū rogatu, ne in hoſtiū poteſtatē uenirent,

φυγὴν ἀπεγνωκότα, καὶ ἐν τῇ φυγῇ ἀναιρεθῆναι παρὰ τῶν δορυφόρων αὐτοῦ. αὖθις οὖν Ποστοῦμος τῷ Γαλιήνῳ ἐπανίσταται. παῖδα γὰρ ἔχων ὁ αὐτοκράτωρ ὁμώνυμον, ἀξιόν τε καὶ εὐπρόσωπον, ὃν τῆς βασιλείας διάδοχον, ἐν Ἀγριππίνῃ τῇ πόλει κατέλιπε, τοῖς Γάλλοις ὑπὸ Σκυθῶν πιεζομένοις ἐπικουρήσοντα. ᾧ καί τινα Ἀλβανὸν κεκλημένον ἐπέστησε, διὰ τὴν νεότητα αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ. Ποστοῦμος δὲ εἰς φυλακὴν τοῦ Ῥήνου ποταμοῦ ἐτάχθη, ὥστε κωλύειν τοὺς πέραν οἰκοῦντας βαρβάρους τὴν εἰς τὴν Ῥωμαΐδα χώραν διάβασιν, λαθοῦσι ποσὶ, καὶ διαβᾶσι τὸν ποταμὸν, καὶ λείαν ἐπαγομένοις πολλὴν, ἐν τῷ ἐπανιέναι ἐπέθετο, καὶ πολλοὺς μὲν ἀνεῖλε, τὴν δὲ λείαν ἀφείλετο ξύμπασαν, καὶ ταύτην αὐτίκα τοῖς στρατιώταις διένειμε. ὃ μαθὼν ὁ Ἀλβανὸς, πέμψας ἐκκομισθῆναι αὐτῷ καὶ τῷ νέῳ Γαλιήνῳ τὴν λείαν ἀπῄτει. καὶ ὁ Ποστοῦμος συγκαλέσας τοὺς στρατιώτας, ἀπῄτησεν αὐτοὺς τὰ τῆς λείας, εἰς ἀποστασίαν αὐτοὺς παρακινῆσαι μηχανώμενος. ὃ καὶ γέγονε· καὶ μετ' αὐτῶν τῇ πόλει τῇ Ἀγριππίνῃ προσέβαλε, καὶ οἱ τῆς πόλεως τόν τε παῖδα τοῦ βασιλέως καὶ τὸν Ἀλβανὸν αὐτῷ ἐκδεδώκασιν, οὓς καὶ ἄμφω ἀπέκτεινε. ταῦτα γνοὺς ὁ Γαλιῆνος, πρὸς τὸν Ποστοῦμον ἀπῄει, καὶ συμμίξας αὐτῷ, πρότερον μὲν ἡττήθη, εἶτα καὶ ἐπεκράτησεν, ὡς καὶ τὸν Ποστοῦμον φυγεῖν. ἐπιτρέπει οὖν ὁ Αὐρίολος καταδιῶξαι αὐτόν. ὁ δὲ, καίτοι δυνάμενος καταλαβεῖν αὐτὸν, οὐκ ἐβούλετο ἐπιδιῶξαι ἐπὶ πολὺ, ἀλλ' ἐπανελθὼν ἔφη, μὴ δυνηθῆναι αὐτὸν καταλαβέσθαι. Ποστοῦμος δ' οὕτω διαφυγὼν, αὖθις συνίστα στρατόν. καὶ πάλιν ὁ Γαλιῆνος ἐλαύνει ἐπ' αὐτὸν, καὶ ἐν πόλει τινὶ τῆς Γαλλίας κατακλείσας, ἐπολιόρκει τὸν τύραννον. ἐν δὲ τῇ πολιορκίᾳ πληγεὶς βέλει ὁ βασιλεὺς τὰ μετάφρενα, καὶ νοσήσας ἐκ τούτου, τὴν πολιορκίαν διέλυσε. καὶ ἄλλος δὲ τῷ Γαλιήνῳ κεκίνητο πόλεμος παρὰ Μακρίνου, ὃς δύο ἔχων υἱοὺς Μακριανὸν καὶ Κύντον, τυραννίδι ἐπεχείρησε. καὶ αὐτὸς μὲν ἐπὶ θάτερον πεπήρωτο τῶν σκελῶν, οὐκ ἐνέδυ τὴν στολὴν τὴν βασίλειον, τοῖς δ' υἱοῖς αὐτὴν περιέβαλε, καὶ οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἀσμένως αὐτὸν προσεδέξαντο. ὁ δ' ὀλίγα πρὸς Πέρσας ἐνδιατρίψας, ἐπὶ Γαλιῆνον παρεσκευάζετο. καὶ τοῖς Πέρσαις Βαλλίσταν ἀντικατέστησεν, ὃν αὐτὸς προεχειρίσατο ἵππαρχον, καὶ σὺν τούτῳ τὸν υἱὸν αὐτοῦ καταλείπει τὸν Κύντον. πέμπει οὖν ὁ βασιλεὺς κατὰ Μακρίνου καὶ Μακριανοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τὸν Αὐρίολον, μετὰ καὶ στρατηγῶν ἑτέρων· καὶ προσμίξαντες αὐτοῖς, ἐκύκλωσαν σφᾶς, καί τινας ἀνεῖλον. ἐφείδοντο γὰρ αὐτῶν ὡς ὁμογενῶν, καὶ ἤλπιζον προσρυῆναι αὐτοὺς τῷ βασιλεῖ. ἐκεῖνοι δ' οὐκ ἐνεδίδουν, ἐκ δέ τινος τυχαίου συμβάματος ἅπαντες τῷ βασιλεῖ προσεχώρησαν. βαδίζοντες γὰρ οἱ περὶ τοὺς τυραννοῦντας, ὀρθίας τὰς σημαίας ἀνεῖχον. ἑνὸς δὲ τῶν σημαίας φερόντων, ἐν τῷ βαδίζειν συμποδισθέντος, πέπτωκε, καὶ ἡ σημαία ἐκείνου πεσόντος κατῴχετο. ἰδόντες οὖν οἱ λοιποὶ ὅσοι τὰς σημαίας ἔφερον, τὴν κλιθεῖσαν σημαίαν, καὶ ἀγνοήσαντες ὅπως ἐκείνη ἐκέκλιτο, ὑπέλαβον ἑκόντα τὸν ταύτην κατέχοντα ἐπικλῖναι αὐτὴν, πρὸς βασιλέα μετατιθέμενον. καὶ αὐτίκα κἀκεῖνοι πάσας κεκλίκασι, καὶ προσεκύνησαν, καὶ τὸν Γαλιῆνον εὐφήμησαν, μόνων τῶν Παιόνων προκαταληφθέντων τοῖς περὶ τὸν Μακρῖνον. ἅτε κἀκείνων μετατεθῆναι βουλομένων, ὁ Μακρῖνος σὺν τῷ υἱῷ αὐτοῦ, μὴ ἐκδοθῆναι αὐτοὺς, αὐτῶν ἐδεήθησαν,

περὶ δὲ ἐπαναστάσεως Ποστούμου.

μάχη πρὸς Ποστοῦμον, ἡ ἧττα αὐτοῦ.

ἐπὶ τυραννὶς Μακρίνου.

ὅτι τῷ σημείῳ κλιθέντι τὰ λοιπὰ μετακλιθέντα, καὶ οὕτω οἱ Μακρίνου τῷ βασιλεῖ προσεχώρησαν.

σαν, ἀλλ' ἀνελόντες πρότερον σφᾶς, οὕτω προσεχώρησαν τῷ βασιλεῖ. ὃ πεποιηκότας οἱ παίονες, περιεῖλον ἑαυτούς. κυΐντος γε μὴν ὁ νεώτερος τοῦ μακρίνου υἱὸς ἐν τῇ ἑώᾳ ἦν σὺν βαλίστᾳ, πᾶσαν αὐτὴν σχεδὸν πεποιημένος ὑφ' ἑαυτόν. ἐφ' οὓς ὁ γαλλιηνὸς ὠδέναθον ἔπεμψε, ἡγεμονεύοντα τῶν παλμυρηνῶν. τὰ ὅπλα δὲ τῶν μακρίνων τῆς κατὰ παιονίαν συμβάσης ἀγγελθείσης τῷ κυΐντῳ καὶ τῷ βαλλίστᾳ, πολλαὶ τῶν ὑπ' αὐτοὺς ἀπέστησαν πόλεων. οἱ δὲ ἐν ἐμέσῃ διῆγον. ἔνθα γενόμενος ὁ ὠδέναθος, καὶ συμβαλὼν αὐτοῖς, νικᾷ, καὶ τὸν μὲν βαλλίσταν αὐτὸς ἀναιρεῖ, τὸν δὲ κυΐντον οἱ τῆς πόλεως. ὠδενάθῳ δὲ τῆς ἀνδραγαθίας ὁ βασιλεὺς ἀμειβόμενος, πάσης αὐτὸν τῆς ἀνατολῆς στρατηγὸν προεχειρίσατο. οὕτως ὁ ὠδέναθος μέγας γενόμενος, καὶ ῥωμαίοις πιστός, καὶ ἐν πολλοῖς πολέμοις διαφόρων ἐθνῶν καὶ κατ' αὐτῶν τῶν περσῶν ἀριστεύσας, τελευταῖον ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἀδελφιδοῦ ἀνῃρέθη. ἐν γὰρ θήρᾳ τοῦ θείου συνὼν ἐκεῖνος, ἐπὶ θηρίον ἐξιὸν προεπιχειρήσας, καὶ τὸν θῆρα βαλὼν ἀνεῖλε. ὁ δὲ ὠδέναθος ἠγανάκτησε, καὶ ἀπείλησε τῷ ἀνεψιῷ. ὁ δὲ οὐκ ἐπαύσατο, ἀλλὰ καὶ δὶς καὶ τρὶς τοῦτο ἐποίησεν· καὶ ὀργισθεὶς ὁ ὠδέναθος, ἀφείλετο τὸν ἵππον αὐτοῦ· τοῦτο δὲ ὡς μεγάλην ὕβριν τοῖς βαρβάροις λογίζεται. ἀχθόμενος τοίνυν ὁ νεανίας, ἠπείλει τῷ θείῳ. ὁ δὲ διὰ τοῦτο, τοῦτον ἐδέσμευσεν. εἶτα ὁ πρεσβύτερος τῶν ὠδενάθου υἱῶν, λυθῆναι τὸν δέσμιον, τὸν πατέρα ᾐτήσατο. κἀκεῖνος λυθείς, συμποτάζοντι τῷ ὠδενάθῳ ἐπελθὼν μετὰ ξίφους, κἀκεῖνον ἀνεῖλε, καὶ τὸν ἐκείνου υἱόν, δι' οὗ περ ἐλέλυτο. ἀνῃρέθη δὲ κἀκεῖνος, τινῶν ἐπιθεμένων αὐτῷ. αὖθις δὲ ἑτέρα κατὰ τοῦ γαλλιήνου ἐπανάστασις γέγονε, ἣν αὐρίολος συνεσκεύασε, πάσης ἄρχων τῆς ἵππου, καὶ μέγα δυνάμενος· ὃς τὴν πόλιν τὰ μεδιόλανα κατασχών, ἡτοιμάζετο συμμῖξαι τῷ βασιλεῖ· ἐλθὼν δὲ κἀκεῖνος μετὰ δυνάμεως, καὶ τῷ τυραννοῦντι ἀντιταξάμενος, πολλοὺς τῶν αὐτοῦ συννόστων διέφθειρε. ὅτι καὶ ὁ αὐρίολος ἐτρώθη, καὶ ἐς μεδιόλανα κατεκλείσθη, παρὰ τοῦ βασιλέως ἐκεῖσε πολιορκούμενος. τοῦ δὲ γαλλιήνου ἐπικαδρομὰς ποιουμένου κατά τινας τῶν πολεμίων, ἐν κινδύνῳ ποτὲ γέγονεν ἡ βασίλισσα. συνῆν γὰρ αὐτῷ· ὡς γὰρ ὁ βασιλεὺς ἐπεξῄδρευε μετὰ τῶν πλειόνων στρατιωτῶν, ὀλίγοι πάνυ περιελείφθησαν περὶ τὸ χαράκωμα. ὅτε οἱ πολέμιοι διασκεψάμενοι, ἐπῆλθον τῇ τοῦ βασιλέως σκηνῇ, ἁρπάσαι διανοούμενοι τὴν βασίλισσαν. εἷς δέ τις τῶν ἠμελημένων στρατιωτῶν, πρὸ τῆς σκηνῆς καθήμενος, καὶ τὸ οἰκεῖον ὑπόδημα τοῦ ποδὸς ἐκβαλών, συνέρραπτεν αὐτό. ὡς οὖν εἶδε τοὺς πολεμίους ἐπερχομένους, ἁρπάσας ἀσπίδα καὶ ἐγχειρίδιον, προθύμως ὥρμησε κατ' αὐτῶν. καὶ πλήξας ἕνα, καὶ δεύτερον, ἀνέκοψε τοὺς λοιπούς, ἀποδεδειλιακότας πρὸς τὴν ἐκείνου ὁρμήν. καὶ οὕτω πλειόνων συνδραμόντων στρατιωτῶν, ἡ τοῦ βασιλέως διασέσωσται γαμετή. ἔτι δὲ πολιορκοῦντος τοῦ βασιλέως τὰ μεδιόλανα, αὐρηλιανὸς σὺν ἱππεῦσι προσῆλθεν αὐτῷ. μεθ' οὗ ἀνελεῖν αὐτὸν οἱ μεγιστᾶνες προεβουλεύσαντο· ὑπερετίθεντο δὲ τὸ σκέμμα, ἕως ἕλωσι τὰ μεδιόλανα. μαθόντες δὲ ἐγνῶσθαι τὸ σφῶν βούλευμα, ἐπιτάχυναν τὴν ἐπιβουλήν· καί τινες σταλέντες, πολεμίους ἀφῖχθαι τῷ γαλλιήνῳ ἀγγέλλοντες. ὁ δὲ αὐτίκα ἐξώρμησε κατ' αὐτῶν, ὥρας οὔσης ἀρίστου, καὶ ὀλίγων συνεφεπομένων αὐτῷ. ἀπιόντι δὲ συναντῶσιν ἱππεῖς· ὧν οὐ πόρρω που ἀφεστώτων αὐτοῦ, καὶ μήτε τῶν ἵππων ἀποβαινόντων, μήτε τι ἕτερον ποιούντων, ἃ πρὸς βασιλεῖς νενόμισται γίνεσθαι, ἤρετο τοὺς περὶ αὐτὸν ὄντας ἐκεῖνος, τί ὅτι βούλονται οἱ δὲ

rent, interfectis, imperatori ſe dediderunt. Galienus uerò contra Quintum, iuniorem Macrini filium, qui totum penè Orientem ſubegerat, Odenatum Palmyrenorum ducem miſit. Verum Macrini & Macriani clade Pannonica nunciata, multæ urbes à Quinto & Baliſta defecerunt. Quos Odenatus Emeſæ aggreſſus, uicit: ac Baliſtam ipſe occidit, Quintum ciues. Qua de cauſa in rei fortiter geſtæ præmium dux totius Orientis ab imperatore deſignatus, fidelem ſe erga Romanos præbuit: magna'que parta gloria, uarias gentes multis bellis deuicit, contra Perſas etiam ſe bene geſta. Sed tandem à fratris ſui filio eſt occiſus. Qui cum in uenatione belluam ſurgentem prior emiſſo iaculo deieciſſet, ea'que de cauſa à patruo obiurgatus, iterum ac tertiò idem feciſſet: Odenatus iratus, equum ei ademit, quæ magna ignominia habetur apud Barbaros: & hominem ea de cauſa minas ſpirantem, in uincula coniecit. Sed poſtea rogatu filij Odenati natu maioris ſolutus, ſtricto gladio ipſum Odenatum, & eius filium liberatorem ſuum, in conuiuio interfecit, atque ipſe etiam ab alijs eſt occiſus. Deinde Aureolus toti equitatui præfectus, homo potens, contra Galienum inſurrexit: & Mediolano occupato, ſe ad inuadendum imperatorem parauit. Sed ab eo, multis ſuorum amiſsis, & uulnere accepto, Mediolanum compulſus, ibi'que obſeſſus eſt. Dum autem Galienus contra hoſtes excurſiones facit, imperatrix, quam ſecum adduxerat, in periculo fuit. Nam cum hoſtes uallum à paucis admodum militibus cuſtodiri animaduertiſſent, imperatoris tabernaculum inuaſerunt, imperatricis rapiendę cauſa. Sed miles quidam gregarius, qui ante tabernaculum ſedens, calceum pede detractum conſuebat: arrepto clypeo & pugione, in eos ferociter irruit. & uno atque altero percuſſo, cæteros illius audacia territos repulit, dum plurium concurſu coniunx imperatoris erepta eſt. Quo Mediolanum adhuc obſidente, Aurelianus cum equitibus ad Galienum uenit: cuius occidendi conſilium proceres cum Aureliano initum, dum Mediolanum caperetur, differre habebant in animo. Sed cum id eſſe proditum intellexiſſent, maturatis inſidijs, Galieno hoſtium aduentum nunciant: contra quos illi ſtatim ſub prandij tēpus paucis comitantib. egredienti, occurrunt equites. qui cū non procul ab eo diſtantes, nec ex equis deſcenderent, nec ullū aliū honorē imperatori debitū haberent: comites ſuos rogat, quid illi ſibi uellēt: qui

Quinti & Baliſtæ interitus.

Odenati interitus.

Aureoli defectio.

Aurelianus.

Galieni cædes.

qui cum reſpondiſſent, eos imperium illi abrogaturos: ſtatim laxatis habenis in fugam cõuerſus, inſidiatores equi celeritate effugiſſet, niſi is ad foſſam quandam territus ſubſtitiſſet. ubi perſequentibus eum aſſecutis, à quodam haſta ictus, decidit equo: nec multo poſt ex ſanguinis profluuio deceſsit. Imperauit ſolus, & cum patre, annos quindecim. Animo liberali fuit, atque omnibus gratificari ſtuduit, neque quenquam uoti impotem dimiſit: ne aduerſarijs quidem ſuis, aut ijs qui tyrannos ſecuti fuerant, ſupplicio affectis. Ac alij ſic periſſe Galienum, alij ab Heracliano præfecto cæſum eſſe tradunt. Nam cum Aureolus, qui Gallicis legionibus præerat, mota ſeditione cum exercitu in Italiam contenderet: Galienum contra eum abeuntem, dum noctu in tabernaculo dormit, ab Heracliano Aureoli coniurato excitatum eſſe. qui cum ei & Claudio uiro bellicoſiſſimo, Aureolum iam cum magnis copijs aduentare nunciaſſet: Galienum ſubito nuncio perterritum, ac ſeminudum lecto exilientem, armaque petentem, ab illo cæſum eſſe. Huius temporibus Xyſtus, undecimo Romani epiſcopatus anno defunctus, Dionyſium ſucceſſorem habuit. Demetriano Antiocheno mortuo, Paulus Samoſatenus ſucceſsit: qui de Christo humiliter docuit, eum hominem eſſe natura cõmuni præditum, & non Deum. Contra hunc aliarum Eccleſiarum paſtores concilium indixerunt, cui etiam Gregorius Thaumaturgus, & frater eius Athenodorus interfuerunt: eumque ut perperam de Chriſto ſentientem, conuictum, Eccleſia cedere iuſſerunt. Recuſantem, apud Aurelianum, qui tum imperabat, detulerunt orthodoxi. qui cum decreto ijs Eccleſiam attribui iuſsiſſet, quibus Romani & Italici epiſcopi ſuffragarentur: Paulo per ignominiam pulſo, Domnus ſucceſsit.

Heraclianus.

Epiſcoporum ſucceſſio.

Paulus Samoſatenus.

Imperium Claudij.

Galieno interfecto, Claudius Cæſar eſt deſignatus: cui Aureolus armis poſitis ſe ſubmiſit. ſed cum denuo regnum affectaret, à militibus occiſus eſt. Claudius uero uir bonus, & iuſtitiæ obſeruans, edicto uetuit, ne ab imperatore res alienæ peterentur. Erat enim opinio, eas etiam ab Imperatore donari poſſe. Vnde leges adhuc receptæ in republica initium habuerunt. Itaque mulier quædam, cuius prædium ipſe ante imperiũ ex dono imperatoris acceperat, acceſsit, à Claudio magiſtro equitũ iniuriã ſibi eſſe factam conquerens. tum

Aureoli cædes.

Claudij æquitas.

οἱ δὲ, παύσειν τῆς ἀρχῆς, ἀπεκρίθησαν. καὶ ὃς αὐτίκα τὸν χαλινὸν τοῦ ἵππου χαλάσας, ὡς φυγὴν ἐτράπετο. καὶ ἂν διέφυγε τοὺς ἐπιβουλεύοντας τῇ ταχυτῆτι τοῦ ἵππου, εἰ μὴ ὕδατος ἐνέτυχεν ὀχετῷ. περιελθεῖν γὰρ τοῦτον ὁ ἵππος ἀποδειλιάσας, ἔστη· καὶ οὕτω κατέλαβον οἱ διώκοντες, καί τις κατ' αὐτοῦ τὸ δόρυ ἠκόντισεν. ὁ δὲ πληγεὶς, τοῦ ἵππου κατεβλήθη, καὶ ἐπὶ μικρὸν διαρκέσας, ἐκ τῆς τοῦ αἵματος ἐκκλύσεως ῥύσεως, βασιλεύσας ἐνιαυτοὺς πεντεκαίδεκα σὺν τῷ πατρί. ἦν δὲ τὴν γνώμην φιλότιμος, καὶ πᾶσι θέλων χαρίζεσθαι, καὶ οὐδεὶς αἰτούμενος αὐτὸν διημάρτανεν. οὔτε μὴν τοὺς ἐναντιωθέντας αὐτῷ, ἢ προστεθέντας τοῖς τυραννήσασιν, ἐτιμωρήσατο. οἱ μὲν οὖν οὕτως ἱστόρησαν ἀναιρεθῆναι τὸν Γαλιῆνον. οἱ δὲ παρὰ Ἡρακλειανοῦ τοῦ ἐπάρχου σφαγῆναι τοῦτόν φασι. τοῦ γὰρ Αὐρεόλου ἐν Κελτοῖς στρατηγοῦντος, καὶ ἐπαναστάντος αὐτῷ, ἀπιόντος τε ἐπὶ Ἰταλίαν σὺν ταῖς δυνάμεσι, καὶ ὁ Γαλιῆνος κατ' ἐκείνου ἐξώρμησε. νυκτὸς δὲ πρόσεισιν αὐτῷ, ἐν τῇ σκηνῇ καθεύδοντι, ὁ Ἡρακλειανὸς κεκοινωνηκὼς τῆς ἐπιβουλῆς καὶ Κλαυδίῳ, ἀνδρὶ στρατηγικωτάτῳ, ἀπαγγέλλων, ὡς Αὐρέολος ἤδη ἐπέστη μετὰ βαρείας δυνάμεως. ὁ δὲ πρὸς τὸ τῆς ἀγγελίας αἰφνίδιον τεθορυβημένος, τῆς κλίνης ἀναθορὼν, καὶ ἡμίγυμνος, ᾔτει τὰ ὅπλα. καὶ ὁ Ἡρακλειανὸς πλήξας τοῦτον καιρίαν, καὶ ἀποκτίννυσιν. ἐν τοῖς τούτου χρόνοις Ξύστος, ὁ τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἐπ' ἔτη προστὰς ἕνδεκα, τελευτᾷ, καὶ Διονύσιος αὐτὸν διαδέχεται. ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐν Ἀντιοχείᾳ τὴν τοῦ Χριστοῦ ποιμαίνοντος ποίμνην Δημητριανοῦ, τὴν ζωὴν ἐκμετρήσαντος, Παῦλος ὁ Σαμοσατεὺς παραλαμβάνει τὴν ἐκκλησίαν, ὃς ταπεινὰ περὶ Χριστοῦ ἐδογμάτισεν, ὡς ἀνθρώπου κοινοῦ τὴν φύσιν γενομένου, καὶ οὐ Θεοῦ. καθ' οὗ σύνοδον οἱ τῶν λοιπῶν ἐκκλησιῶν ποιμένες συνηθροίκασιν, ἐν ᾗ παρῆν καὶ Γρηγόριος ὁ θαυματουργὸς, καὶ ὁ τούτου αὐτάδελφος Ἀθηνόδωρος, ἐλέγξαν αὐτὸν κακῶς περὶ Χριστοῦ φρονοῦντα, καὶ ἀπεκήρυξαν. μὴ πειθομένου δ' ἐκείνου ἐκχωρῆσαι τῆς ἐκκλησίας, Αὐρηλιανὸς τότε κρατῶν, καὶ ἔντευξιν περὶ τούτου δεξάμενος παρὰ τῶν ὀρθοδόξων, διέταξε μὲν αὐτοῖς, ἐκείνοις νεμηθῆναι τὴν ἐκκλησίαν, οἷς ἂν οἱ κατὰ τὴν Ῥώμην καὶ τὴν Ἰταλίαν ἐπίσκοποι πρόσθοιντο. ἐντεῦθεν ἀτίμως ἐξελάθη τῆς ἐκκλησίας ὁ Παῦλος, καὶ ἀντεισήχθη Δόμνος.

ἦθος ἐν τοῖς φιλοτιμίαις αὐτοῦ.

περὶ πατριαρχῶν.

ΑΥΤΑΡΧΙΑ ΚΛΑΥΔΙΟΥ καίσαρος.

Τοῦ μέντοι Γαλιήνου ἀνῃρημένου, Κλαύδιος ἀνερρήθη καῖσαρ. καὶ ὁ Αὐρέολος τὰ ὅπλα καταθέμενος, αὐτῷ ὑπέπεσεν· ὃς αὖθις τυραννῆσαι ἐπιχειρῶν, ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν διεφθάρη. Κλαύδιος δὲ χρηστὸς τυγχάνων ἀνὴρ, καὶ δικαιοσύνης στοιχῶν, ἀπηγόρευσε πᾶσι ζητεῖν ἐκ βασιλέως ἀλλότρια πράγματα. νενόμισται γὰρ, τὰ βασιλέως δῶρα δωρεῖσθαι καὶ τὰ ἀλλότρια, ὅθεν καὶ οἱ ἔτι κείμενοι νόμοι περὶ τῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ ἐγένοντο τῆς ἀρχῆς. προσῆλθεν οὖν γυνή τις, ἧς χωρίον αὐτὸς πρὸ τῆς βασιλείας εἰλήφει ἐκ βασιλικῆς δωρεᾶς, λέγουσα· Κλαύδιος ὁ ἵππαρχος ἀδικεῖ με. ὁ δὲ

ὁ δέ, ὅπερ ὁ κλαύδιος ἰδιώτης ὢν ἀφείλετο, ἔφη, ἡνίκα μὴ ἐπ' αὐτῷ τῶν νόμων ἔμελε, τοῦτο βασιλεύσας ἀποκατέστησα. ἡ ῥώμης δέ γε ἡ σύγκλητος μαθοῦσα τὴν τοῦ γαλιήνου ἀναίρεσιν, τὸν ἀδελφὸν ἐκείνου καὶ τὸν υἱὸν ἐθανάτωσαν. τοῦ μέντοι ποσούμου τυραννοῦντος ἔτι, καὶ βαρβάρων διὰ τῆς μαιώτιδος διαβάντων λίμνης εἰς ἀσίαν τε καὶ εὐρώπην, καὶ ληϊζομένων αὐτάς, βουλῆς τε προτεθείσης τίνι πρότερον ἐγχειρητέον πολέμῳ, ὁ κλαύδιος ἔφη, ὡς ὁ πρὸς τὸν τύραννον πόλεμος ἐμοὶ διαφέρει, ὁ δὲ πρὸς τοὺς βαρβάρους τῇ πολιτείᾳ, καὶ χρὴ πρότερον τιμηθῆναι τὸν τῆς πολιτείας. οἱ βάρβαροι δὲ πολλὰς μὲν κατέδραμον χώρας, τὴν δέ γε θεσσαλονίκην ἐπολιόρκουν, ἣ πάλαι μὲν ἠμαθία καλεῖσθαι λέγεται, θεσσαλονίκη δὲ μετονομασθῆναι ἐκ τῆς φιλίππου μὲν θυγατρός, κασσάνδρου δὲ γυναικὸς θεσσαλονίκης. ἀλλ' ἐκείνης μὲν τῆς πόλεως ἀπεκρούσθησαν. ἐπελθόντων δὲ ταῖς ἀθήναις, ἑλόντων αὐτάς, καὶ συναγαγόντων πάντα τὰ ἐν τῇ πόλει βιβλία, καῦσαι ταῦτα ἐβούλοντο. εἷς δέ τις τῶν συνετῶν παρ' αὐτοῖς δοκούντων, ἐπέσχε τοὺς ὁμοφύλους τοῦ ἐγχειρήματος, φάμενος, ὡς περὶ ταῦτα οἱ ἕλληνες ἀσχολούμενοι, πολεμικῶν ἀμελοῦσιν ἔργων, καὶ οὕτως εὐχείρωτοι γίνονται. κλεόδημος δέ, ἀθηναῖος ἀνήρ, διαδρᾶναι ἰσχύσας, καὶ πλῆθος συναγαγών, μετὰ πλοίων ἐκ θαλάσσης ἐπῆλθεν αὐτοῖς, καὶ πολλοὺς ἀνεῖλεν, ὡς καὶ τοὺς περιλειφθέντας ἐπιθέσθαι φυγῇ. κλαύδιος δὲ κατὰ τούτων ὁρμήσας, ἐν πολλαῖς σκεδασθέντων χώραις, ποτὲ μὲν ναυμαχίαις, ποτὲ δὲ κατὰ γῆν συνιστάμενος μάχαις ἐνίκησε. καὶ χειμῶνες δὲ αὐτοὺς ἐκάκωσαν, καὶ λιμὸς ἐπίεσε καὶ διέφθειρεν. ἐν δὲ τῷ σιρμίῳ διατρίβων ὁ κλαύδιος ἐνόσησε, καὶ συγκαλέσας τὸ λογιμώτερον τοῦ στρατεύματος, περὶ βασιλέως διελέχθη αὐτοῖς, καὶ τὸν αὐρηλιανὸν ἄξιον τῆς βασιλείας εἶπε τυγχάνειν. εἰσὶ δ' οἳ λέγουσιν, ὅτι καὶ αὐτίκα βασιλέα ἀνεῖπον αὐτόν. ἕτεροι δὲ λέγουσι, τὴν σύγκλητον ἐν ῥώμῃ μαθοῦσαν τοῦ κλαυδίου τὸν θάνατον, κυντιλιανὸν τὸν ἀδελφὸν ἐκείνου, διὰ τὸν πρὸς κλαύδιον πόθον ἀξιῶσαι τῆς βασιλείας, τὸ δὲ στρατιωτικὸν ἀναγορεῦσαι τὸν αὐρηλιανόν. ἀφελὴς δ' ἄγαν ὁ κυντιλιανός, καὶ πρὸς πραγμάτων ἀποπεφυκὼς μεταχείρισιν, μαθὼν τὴν ἀνάῤῥησιν τοῦ αὐρηλιανοῦ, ἑαυτὸν ἀνεῖλε, τεμὼν τὴν φλέβα τῆς οἰκείας χειρός, καὶ τῇ ἐκροῇ τοῦ αἵματος ἐναποψύξας ῥοῇ, ἑπτακαίδεκα μόνας ἡμέρας ἄρξας ὥσπερ τὴν αὐταρχίαν. ἀλλ' οὐδὲ περὶ τοῦ χρόνου τῆς τοῦ κλαυδίου ἀρχῆς ἀλλήλοις συμφωνοῦσιν οἱ συγγραφεῖς. οἱ μὲν γὰρ ἐφ' ἕνα ἄρξαι τοῦτον ἱστοροῦσιν ἐνιαυτόν· οἱ δὲ ἐπὶ δύο, ὧν εἷς καὶ εὐσέβιος. τούτου τοῦ βασιλέως κλαυδίου θυγατριδοῦς ἦν κώνστας ὁ χλωρός, ὁ τοῦ μεγάλου κωνσταντίνου πατήρ.

Περὶ θεσσαλονίκης.

Ὅτι [illegible] βασιλικῆς ἐγένετο.

Βασιλεία αὐρηλιανοῦ.

Αὐρηλιανὸς δὲ τῆς ἡγεμονίας ἐπιβεβηκὼς ῥωμαίων, ἤρετο τοὺς ἐν τέλει, ὅπως βασιλεύειν χρεών; ὧν εἷς ἔφη αὐτῷ, ὡς εἰ βούλει βασιλεῦσαι καλῶς, χρυσῷ σε δεῖ, καὶ σιδήρῳ περιφράξαι αὐτόν, κατὰ μὲν τῶν λυπούντων κεχρημένον σιδήρῳ, τοὺς δέ γε θεραπεύοντας χρυσῷ ἀμειβόμενον. ὃς πρῶτος, ὡς λέγεται, τῆς εἰκαίας ταύτης ἀπώνατο συμβουλῆς, μετ' οὐ πολὺ τοῦ σιδήρου πειραθείς.

ἔτος

tum ille: Quod, inquit, Claudius, dũ priuatus erat, nec leges curabat, abſtuli, hoc factus imperator reſtitui. Senatus Romanus, Galieni cęde cognita, fratrem illius & filiũ etiã occidit. Cum autem Poſthumus adhuc tyrannidem obtineret, & Barbari Mæotide palude ſuperata, Aſiam Europam'que uaſtarent, ac utrum bellum prius conficiendum eſſet, deliberaretur: Claudius dixit, Bellum Poſthumicum mea intereſt, Barbaricum reipublicæ, cuius inprimis habenda eſt ratio. Cæterum Barbari multas prouincias incurſantes, Theſſalonicam, quæ, cum olim Emathia diceretur, à Philippi filia Caſſandro nupta hoc nomen accepiſſe fertur, obſederunt: ab ea'que repulſi, Athenas ceperunt. Vbi cum omnes libros in unum aceruum congeſtos crematuri eſſent, unus ex cordatioribus populares ſuos a propoſito reuocauit: quòd Græci, dum iis rebus occupati, rem militarem negligerent, facilè ſuperari poſſent. Enimuerò Cleodemus, uir Athenienſis, fuga elapſus, coacta'que multitudine, nauibus ex mari hoſtes adortus, tantam cædem edidit, ut reliqui etiam inde aufugerent. Claudius uerò cum eos in uariis prouinciis diſperſos, partim naualibus, partim terreſtribus prœliis ſuperaſſet, multis etiam tempeſtatum uexationibus & fame conſumptis, Sirmii ægrotans: cum primoribus exercitus conuocatis, de imperatore creando diſſereret, Aurelianum imperio dignum eſſe dixit. Sunt, qui eum ſtatim imperatorem ſalutatum eſſe dicant. Alii aſſerunt, Senatum Claudii morte audita, Quintiliano fratri eius, ob ipſius deſiderium, detuliſſe imperium: qui ut homo ſimplex, & ad res gerendas parum idoneus, cum Aurelianum à militibus imperatorem ſalutatum eſſe audiuiſſet, inciſa manus uena ex profluuio ſanguinis ultrò necem ſibi conſciuerit, per XVII duntaxat dies quaſi ſomniato imperio. De ſpacio imperii Claudii, ſcriptores non conſentiunt: quorum alii, eum unum annum: alii, ut & Euſebius, biennium imperaſſe ferunt. Huius imperatoris Claudii ex filia nepos fuit Conſtans Chlorus, magni Conſtantini pater.

Theſſalonica Emathia.

Scythæ libros Athenienſiũ nõ cremant.

Cleodemus Scythas uincit.

Claudii obitus.

Arelianus.

Quintilianus.

Conſtans Chlorus.

Imperium Aureliani.

Aurelianus principatu Romanorum potitus, magnates rogauit, quo pacto imperandũ eſſet? Quorum unus ei reſpondit: Si rempublicam ritè adminiſtrare uolueris, auro & ferro te munitum eſſe oportebit: ac ferro quidem contra hoſtes uti, tui uerò obſeruantes auro remunerari. Atque is primus ſui conſilii tuliſſe fructum fertur, non multo poſt Aureliani ferrum expertus.

Ferrum & aurum imperii nerui.

Qui

Aurelianus perſecutionem meditatus.

Qui principio imperij Chriſtianis clementem ſe præbuit: ſed progreſſu tẽporis mutatus, perſecutionem & ipſe contra eos meditatus eſt. Verùm cum iam decreta contra Chriſti cultores ſcriberentur, diuina uindicta improbitatẽ eius, uita adempta, cohercuit. Sed nondum de eius obitu, donec res ſub eo geſtas expoſuerimus. Nam quum rei militaris peritiſsimus eſſet, multa bella proſperè cõfecit. Palamyrenos ſubegit: eorumq; reginam Zenobiam, Probo prætore capto, Aegypto potitam debellauit & ſubegit. quam alij Romam perductam uiro claro nupſiſſe ferunt. alij in itinere præ animi ægritudine ob mutatã fortunã obiiſſe: defunctæ filiã unã uxorem duxiſſe Aurelianũ, ceteras nobilibus Romanis deſpondiſſe. Hic Gallias etiam, plurimis annis à tyrannis occupatas, imperio Romano recuperauit: & magiſtratibus ibi ordinatis Romam reuerſus, quadrigis elephantorum triumphauit. Gallos quoq;, tum res nouas molitos, deuicit. Sed cum expeditionẽ contra Scythas ſuſcepiſſet, iuxta Thraciæ Heracleam eſt occiſus. nam Eros quidam à reſpõſis externis, aut ut alij tradunt, delator, imperatori ea quæ in eum dicerentur, referre ſolitus: inſidias Aureliano, à quo per iracundiam obiurgatus erat, comparauit; & manum eius imitatus, literas compoſuit, quibus potentes quidã uiri capitis damnarentur. iiſq; oſtenſis, eoſdem ad cædem imperatoris incitauit. qui uitæ ſuæ metuentes, Aurelianum ſuſtulerunt, VI annis imperio potitum, paucis menſibus demptis.

Aureliani cædes ex Erotis inſidijs.

Imperium Taciti.

EI ſucceſsit Tacitus, homo ſenex, qui annos LXXV natus imperiũ ſuſcepiſſe dicitur, & abſens in Cãpania declaratus eſſe à militibus. Vbi decreto accepto, priuato habitu Romam ingreſſus, de ſententia Senatus populiq; imperatoria inſignia ſumpſit. Cum autem Scythæ, Mæotide palude & Phaſide amne ſuperato, Pontum, Cappadociam, Galatiam & Ciliciam inuaſiſſent; Tacitus & Florianus præfectus multos occiderunt, reliqui fuga ſalutem quæſiuerunt. Cum uerò Maximinum quendam, à Tacito cognato Syriæ ducem creatum, milites poteſtate abutentem occidiſſent, ſupplicium eius facinoris metuentes, imperatorem quoque perſecuti, nondum uel ſeptimo menſe, uel integro biennio in imperio exacto, trucidarunt.

Scythæ profligati.

Taciti cædes.

Imperium

οὗτος ὁ αὐτοκράτωρ πρότερον μὲν τοῖς τὸν Χριστὸν σεβομένοις ἠπίως προσεφέρετο· προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου τῆς αὐταρχίας, ἠλλοίωτο, καὶ διωγμὸν ἐγείρειν κατὰ τῶν πιστῶν καὶ αὐτὸς ἐβουλεύσατο, καὶ ἤδη καὶ διατάγματα συνεγράφετο. ἀλλ' ἐπέσχεν ἡ θεία δίκη τὴν κατὰ τῶν σεβομένων Ἰησοῦν τὸν Χριστὸν ὁρμὴν τῆς κακίας αὐτοῦ, ὑποτεμοῦσα τὴν ἐκείνου ζωήν. ἀλλὰ μήπω περὶ τοῦ τέλους αὐτοῦ, τὰ δ' ἐν τῇ αὐταρχίᾳ αὐτῷ πραχθέντα διηγητέον. στρατηγικώτατος γὰρ ὤν, πολλοὺς πολέμους ἐνίκησε. τούς τε γὰρ Παλμυρηνοὺς ἐχειρώσατο, καὶ τὴν αὐτῶν βασίλισσαν Ζηνοβίαν κρατήσασαν καὶ Αἰγύπτου, καὶ τὸν ἐκεῖ τότε στρατηγοῦντα Πρόβον ἑλοῦσαν, αὐτὴν κατ' αὐτῆς στρατεύσας κατεπολέμησε, καὶ ὑπέταξεν. ἣν φασι μὲν εἰς Ῥώμην ἀπαχθῆναι φασί, καὶ ἀνδρὶ συναφθῆναι τῶν ἐπιφανεστέρων ἑνί· οἱ δὲ καθ' ὁδὸν αὐτὴν θανεῖν λέγουσι, περιαλγήσασαν διὰ τὴν τῆς τύχης μεταβολήν. μίαν δὲ τῶν θυγατέρων αὐτῆς εἰς γυναῖκα λαβεῖν τὸν Αὐρηλιανόν, τὰς δὲ λοιπὰς ἐπισήμοις τῶν Ῥωμαίων συζεῦξαι. οὗτος καὶ τὰς Γαλλίας ἐπὶ πλείοσιν ἔτεσι παρά τινων τυραννούντων κατεχομένας, τῇ Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ αὖθις ἐπανεσώσατο, καὶ ἄρχοντας ταύταις ἐγκαταστήσας, αὐτὸς ἐπὶ Ῥώμην ἐπανῆλθε, καὶ ἐθριάμβευσεν ἐπὶ ὀχήματος ἐλεφάντων τεσσάρων. ἀλλὰ καὶ Γάλλους τότε κινηθέντας κατηγωνίσατο. ἐπεὶ δὲ καὶ ἐπὶ Σκύθας τὴν στρατείαν ἐποιεῖτο, ἀνῃρέθη, γενόμενος κατὰ τὴν Θρᾳκίαν Ἡράκλειαν. Ἔρως γάρ τις καλούμενος, καὶ τῶν ἔξωθεν φερομένων ἀποκρίσεων ὑπομνηστής, ὡς δὲ ἕτεροι ἱστοροῦσιν, ὠτακουστής, καὶ προσαγγέλλων τῷ βασιλεῖ τὰ παρά τινων περὶ αὐτοῦ λεγόμενα, ὀργισθέντος αὐτῷ τοῦ Αὐρηλιανοῦ, ἐπιβουλεύει αὐτῷ. καὶ μιμησάμενος τὰ ἐκείνου γράμματα, γραφήν τινα συνέταξεν, ὀνόματα περιέχουσαν τινῶν δυνατῶν, κελεύουσαν τὴν ἐπὶ θανάτῳ ἐκείνους ἀχθῆναι· ἣν ἐκείνοις ὑποδείξας, παρώξυνε τοὺς ἄνδρας πρὸς φόνον τοῦ αὐτοκράτορος. δείσαντες γὰρ ἐκεῖνοι περὶ τῇ σφετέρᾳ ζωῇ, ἐπιτίθενται τῷ Αὐρηλιανῷ, καὶ ἀναιροῦσιν αὐτόν, ἓξ ἐνιαυτοὺς ἀνυκότα περὶ τῇ βασιλείᾳ, μηνῶν ὀλίγων δεόντων.

Ἐκίνησε διωγμὸν κατὰ χριστιανῶν διαγράμματα γράψας.

[illegible]

Ἀναίρεσις αὐρηλιανοῦ.

Βασιλεία Τακίτου.

Ὃν διεδέξατο Τάκιτος, πρεσβύτης ἀνήρ· πέντε γὰρ ἔτη ἐπὶ καὶ ἑβδομήκοντα ἀναγέγραπται, ὅτε ᾑρέθη εἰς μοναρχίαν. τὸ στρατιωτικὸν δὲ αὐτὸν ἀνηγόρευσεν ἀπόντα (ἐν Καμπανίᾳ γὰρ τότε διέτριβεν) ἔνθα δεδεγμένος τὸ ψήφισμα, εἰς Ῥώμην εἰσήλασε μετὰ σχήματος ἰδιωτικοῦ, καὶ γνώμῃ τῆς συγκλήτου τε καὶ τοῦ δήμου τὴν στολὴν περιεβάλετο τὴν βασίλειον. Σκύθαι δὲ τὴν Μαιῶτιδα λίμνην καὶ τὸν Φᾶσιν ποταμὸν περαιωθέντες, Πόντῳ καὶ Καππαδοκίᾳ ἐπῆλθον, καὶ Γαλατίᾳ καὶ Κιλικίᾳ. τούτοις ὁ Τάκιτος συμμίξας, καὶ ὁ Φλωριανὸς ὕπαρχος ὤν, πολλοὺς ἀνῄρουν· οἱ δὲ λοιποὶ φυγῇ τὴν σωτηρίαν ἐπραγματεύσαντο. Μαξιμῖνον δέ τινα συγγενῆ ἑαυτοῦ ἡγεμόνα τῆς Συρίας προεχειρίσατο Τάκιτος. ὁ δὲ κακῶς τῇ ἀρχῇ χρώμενος, ἀνῃρέθη παρὰ στρατιωτῶν. καὶ δείσαντες οἱ τοῦτον ἀνελόντες, ὡς οὐκ ἀτιμωρήτους αὐτοὺς ὁ αὐτοκράτωρ περιόψεται, ἐπιδραμόντες κἀκεῖνον ἀνεῖλον, οὔπω ἕβδομον μῆνα περὶ τὴν βασιλείαν ἀνύσαντα, κατὰ δέ τινας μὴ ὅλους δύω ἐνιαυτούς.

Νίκη κατὰ σκυθῶν.

Ἀναίρεσις τακίτου.

Βασιλεία

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΠΡΟΒΟΥ ΚΑΙ ΦΛΩΡΙΑΝΟΥ.

Καὶ τούτου σφαγέντος, δύο κατὰ ταυτὸν ἀνερρήθησαν βασιλεῖς, Πρόβος μὲν ἐν τῇ ἕῳ παρὰ τῶν στρατιωτῶν, ἐν δὲ Ῥώμῃ παρὰ τῆς συγκλήτου Φλωριανός. καὶ ἦρχον ἄμφω, Πρόβος μὲν ἐν τῇ Αἰγύπτῳ, καὶ Συρίᾳ, καὶ Φοινίκῃ, καὶ Παλαιστίνῃ· ὁ δέ γε Φλωριανὸς ἐκ Κιλικίας μέχρις Ἰταλίας καὶ τῶν ἑσπερίων. ἀλλ' οὗτος οὐδ' ὅλον τρίμηνον ἀνύσας ἐν τῇ ἀρχῇ, καὶ τῆς ζωῆς ἅμα καὶ τῆς ἐξουσίας ἐξέπεσεν, ἀναιρεθεὶς ὑπὸ στρατιωτῶν, παρὰ Πρόβου λεγομένων σταλῆναι. τοῦ δὲ θανόντος, ὡς ἄρχοντα, ὁ Πρόβος τὴν ὅλην ἐξουσίαν περιεζώσατο, ὃς ἐλλογιμώτατος ὢν ἱστόρηται, καὶ κατὰ πολλῶν ἐθνῶν τρόπαια στήσασθαι, καὶ τοὺς στρατιώτας, οἳ τὸν Αὐρηλιανὸν καὶ τὸν Τάκιτον ἀνῃρήκασι, συναγαγεῖν, καὶ πολλὰ ὀνειδίσαντα, καὶ ἀποκτεῖναι. Σατορνίνου δὲ Μαυρουσίου τυραννίδι ἐπιχειρήσαντος, ὃς ἦν αὐτῷ φίλτατος, τὸν ἀπομηνύοντα τοῦτο ἐτιμωρήσατο, τῇ ἀγγελίᾳ διαπιστῶν. ὁ δὲ Σατορνῖνος ὑπὸ στρατιωτῶν ἀνῃρέθη. ἕτερος δέ τις ἐν Βρεττανίαις ἀποστασίαν διεμελέτησεν, ὃν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ὁ βασιλεὺς ἐποιήσατο, Βικτωρίνου Μαυρουσίου συνιστωμένου αὐτῷ, ὑπὲρ αἰτησάμενος καὶ τοῦτο μαθὼν ὁ Πρόβος, ᾐτιᾶτο τὸν Βικτωρῖνον. καὶ ὃς πεμφθῆναι πρὸς ἐκεῖνον ᾐτήσατο, καὶ ἀπῄει ὡς δῆθεν φεύγων τὸν αὐτοκράτορα, καὶ ἀσμένως παρὰ τοῦ τυραννήσαντος ὑπεδέδεκτο. ὁ δὲ διὰ τῆς νυκτὸς ἀνελὼν αὐτόν, ἐπανῆλθε πρὸς Πρόβον. ἐφιλεῖτο δὲ παρὰ πάντων ὁ Πρόβος, ὡς πρᾶος καὶ εὐμενὴς καὶ φιλόδωρος. οὗτος τῷ ἔθνει τῶν Γερμανῶν ἐπιτιθεμένων ταῖς ὑπὸ Ῥωμαίους πόλεσιν ἀντιταττόμενος, τοῦ πολέμου πλείονα χρόνον παρατείναντος, ἐν ἐνδείᾳ ἐγγίνεσθαι λιμοῦ συμβεβηκότος ἐπὶ τῷ αὐτοῦ στρατῷ, ὅτι λάβρος λέγεται καταρραγῆναι ὄμβρος ἐν τῷ αὐτοῦ στρατοπέδῳ, τῷ δ' ὑετῷ καὶ σῖτον συγκατενεχθῆναι πολύν, ὥς τισιν ἀπεδόθη· καὶ τὴν στρατιὰν συναγαγοῦσαν αὐτόν, διατραφῆναι καὶ διαφυγεῖν τὸν κίνδυνον, καὶ τοὺς ἐναντίους καταστρέψασθαι. γέγονε δὲ κατ' αὐτοῦ καὶ ἄλλη τις ἐπανάστασις. μέρους γάρ τι Εὐρώπης ὁ Κᾶρος ἄρχων, ἔγνω τοὺς ὑπ' αὐτὸν στρατιώτας βουλευομένους ἀναρρῆσαι αὐτὸν αὐτοκράτορα, καὶ τοῦτο τῷ Πρόβῳ ἐδήλωσε, δεόμενος ἐκεῖθεν ἀνακληθῆναι. ὁ δὲ οὐκ ἤθελεν ἀφελέσθαι αὐτὸν τὴν ἀρχήν. περιστάντες οὖν οἱ στρατιῶται τὸν Κᾶρον, καὶ ἄκοντα καταδέξασθαι τὴν τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἐβιάσαντο, καὶ αὐτίκα σὺν αὐτῷ ἐπὶ Ἰταλίαν ὡρμήκεισαν. καὶ Πρόβος τοῦτο μαθών, στράτευμα ἔπεμψε σὺν ἄρχοντι, ἀντιστῆναι αὐτῷ. ἤδη δὲ πλησιάσαντες οἱ πεμφθέντες τῷ Κάρῳ, δεσμήσαντες τὸν ἄρχοντα ἑαυτῶν, κἀκεῖνον καὶ ἑαυτοὺς τῷ Κάρῳ παραδεδώκασιν. ὁ δὲ Πρόβος ὑπὸ τῶν οἰκείων δορυφόρων ἀνῄρητο, μαθόντων τὴν τῶν στρατιωτῶν πρὸς Κᾶρον προσχώρησιν. ὁ δὲ χρόνος τῆς αὐταρχίας τοῦ Πρόβου οὐχ ὁλόκληροι γεγόνασιν ἐνιαυτοὶ ἕξ.

ἀναίρεσις φλωριανοῦ.

ἀποστασία ἐν βρεττ.

κάρου ἐπανάστασις.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΚΑΡΟΥ, ΚΑΡΙΝΟΥ καὶ νουμεριανοῦ.

Κᾶρος δὲ τῆς βασιλείας γενόμενος ἐγκρατής, σὺν οἰκείους υἱοὺς Καρῖνον καὶ Νουμεριανὸν ἐταινίωσε βασιλικῷ διαδήματι, καὶ αὐτίκα κατὰ Περσῶν ἐξεστράτευσεν ἅμα τῷ ἑνὶ τῶν παίδων τῷ Νουμεριανῷ, καὶ κατέσχε Κτησιφῶντα καὶ Σελεύκειαν. μικροῦ δ' αὖ ἐκινδύνευσε τὸ στράτευμα τῶν Ῥωμαίων. ἐν κοίλῳ τινὶ ἐστρατοπεδευκόσιν αὐτοῖς τόπῳ οἱ Πέρσαι διακόψαντες τὸν ἐκεῖ παραρρέοντα ποταμὸν εἰς τὸν κοῖλον ἐκεῖνον τόπον διὰ διώρυγος ἐπαφῆκαν.

στρατεία τοῦ κάρου κατὰ περσῶν, καὶ νίκαι, καὶ κινδ. στρατοῦ.

IMPERIVM PROBI ET FLORIANI.

Tacito ſublato, duo Imperatores eodē tempore ſunt declarati, Probus in Oriente à militibus, Romæ à Senatu Florianus. ac uterq; imperauit: Probus in Aegypto, Syria, Phœnicia & Palæſtina: Florianus à Cilicia uſq; ad Italiam & Occidentem. Cæterùm hic nondum tertio menſe exacto, & uitam & imperiū amiſit: à militibus, quos Probus ſubornaſſe ferebatur, interſectus. Quo ſic mortuo, Probus totius imperij habenas accepit, qui eruditiſsimus fuiſſe, & de multis populis triumphaſſe fertur, & milites Aureliani & Probi percuſſores, conuocatos, cū multis opprobrijs occidiſſe. Saturnino Mauro, qui erat ipſi chariſsimus, regnum affectāte, eius facinoris indicem mentiri putans, ſupplicio affecit: Saturninum uerò milites occiderūt. Cum alius quidam in Britannijs defectionē meditaretur, quem ipſe Probus, Victorini Mauri familiaris ſui cōmendatione adductus, ad magiſtratum euexerat: cum Victorino expoſtulauit. qui impetrata ad illum abeūdi poteſtate, ſe Imperatorē fugere ſimulans, amanter à tyrāno ſuſceptus, noctu occiſo homine, ad Probum redijt, ob manſuetudinem, placabilitatem & munificentiā charum omnibus. Cum Germanis Romanas ciuitates uexantibus reſiſteret, bello diutius durante, ex penuria cōmeatus periclitatus eſt. Fertur autem maximo imbri in caſtra eius delato, multum quoq; frumenti (ſicut credere libet) depluiſſe: quo milites collecto & famis periculū effugerint, & hoſtes profligarint. Eſt & alia ſeditio contra Probum mota. Nam Carus, qui parti Europæ præerat, animaduertit ſuos milites de ſe Imperatore creando agitare: qua re Probo ſignificata, petijt ut inde reuocaretur. Sed cum is ei ſucceſſorem dare nollet, milites corona facta Carum uel inuitum ſuſcipere imperium coegerunt, ſtatimq; cum eo in Italiam properarunt. Quo Probus cognito, exercitum & ducem, qui illi reſiſterēt, miſit. Cum autē à Caro propè abeſſent, ducem ſuum in uincula coniectum, ſeq; unà illi dediderunt. Probus uerò, ea militum tranſitione cognita, à ſuis ſatellitibus eſt interſectus, non integris VI annis imperio functus.

Floriani cædes.

Seditioſi interfecti.

Pluuia frumenti.

Carus.

Probi cædes.

Imperium Cari.

Carus rerum potitus, filijs ſuis Carino & Numeriano imperatorio diademate ornatis, ſtatim contra Perſas profectus, Numeriano filio comitante, Cteſiphontem & Seleuciam occupauit. Sed Romani cum in cauo quodam loco caſtra haberent, penè undis eſſent oppreſsi, fluuio præterfluente per foſſam à

Carinus. Numerianus.

Perſica expeditio.

Perſis in eos emiſſo. Verùm Carus profligatis hoſtibus, re bene geſta cum magna captiuorum multitudine, opimaq; præda Romam rediȷt. Deinde Sarmatas tumultuantes acie uicit, & gentem ſubegit. Fuit natione * Galata, ſed uir fortis, & rei militaris peritus. De morte eius nō eadem hiſtorici prodiderunt. Nam alȷ in expeditione Hunnica occiſum ferunt. alȷ, cū ad Tigrim fluuiū caſtra haberet, unà cum tabernaculo ſuo fulmine conflagraſſe. Quo ſiue hoc ſiue illo modo ſublato, Numerianus filius eius, ſolus in exercitu relictus Imperator, ſtatim Perſis bellum intulit: cōmiſſoq; prælio, cum Romani à Perſis ſuperati terga dediſſent, alȷ eum in fuga comprehenſum, pelle toto corpore utris inſtar detracta periȷſſe memorant. alȷ, cum in reditu ex Perſia ex oculis laboraret, à ſocero ſuo prętorio præfecto cupiditate Imperȷ interfectum eſſe: quod tamen non ſit aſſecutus, Diocletiano à militibus delatum, eo bello Perſico multis fortib. facinoribus nobilitato. Cæterùm alter Cari filius Carinus, cum Romanis grauis eſſet, luxurioſus, crudelis, & ultor iniuriarum, á Diocletiano Romam ingreſſo occiſus eſt. Tempus imperȷ horum trium, triennium nō expleuit. His temporibus Manes, homo deteſtandus, ex Perſia in noſtrum orbem delatus, ſuum uenenū euomuit. unde Manichęorum nomen in huncuſq; diem durat. Is aliàs Paracletum & ſpiritum ſanctum ſe eſſe profitebatur, cum ſpiritus improbitatis euidenter in eo habitaret: aliàs Chriſtum ſe nominans, cum à dęmonibus ad ipſorum miniſterium unctus eſſet. XII diſcipulos ſui delyrȷ, ex multis ſectis iam deſitis coaceruati ſocios & præcones circumducebat. Dionyſius cum Romę fideles IX annis pauiſſet, defunctus, Felicem ſucceſſorem habuit. Cui poſt quinquenniū mortuo, Eutychianus ſucceſſit. Quo intra X menſes illum cōſecuto, paſtoris munus Caio eſt mandatum: qui cum annos circiter XV eccleſiæ præfuiſſet, Marcellinū habuit ſucceſſorem. Hi temporibus perſecutionum fuerunt. In Antiochena eccleſia poſt Domnum epiſcopus fuit Timæus, Timæo ſucceſsit Cyrillus, Cyrillo Tyrannus: ſub quo eccleſiarum oppugnatio uiguit, ac tyrannis facta eſt intolerabilis. Hieroſolymitanam eccleſiam poſt Hymenæum gubernauit Zabdas: quo paulo poſt defuncto, thronum cum Hermon ornauit. Alexandriæ Maximo, qui poſt Dionyſium XVIII annis eccleſiam moderatus eſt, mortuo, Theon factus eſt epiſcopus: cui ſucceſsit Petrus, qui obtruncatus martyrȷ coronam ſuſcepit. Ac pontificum ſucceſsiones hæ fuerunt.

Marginal notes (left): Sarmatæ domiti. — Cari interitus. — * Gallus — Numeriani interitus. — Carini interitus. — Manes hæreticus. — Epiſcoporum ſucceſſiones.

IMPE-

τοῖς πέρσαις δὲ περιβαλὼν ὁ κᾶρος, εὐτύχησε, καὶ κατετροπώσατο αὐτούς. καὶ ἐπανέζευξεν εἰς ῥώμην, ἄγων αἰχμαλώτων πλῆθος καὶ λείαν πολλήν. εἶτα τοῦ ἔθνους ἐπαναστάντος τῶν σαρματῶν, κἀκείνοις προσμίξας νικᾷ, καὶ τὸ ἔθνος ὑπέταξεν. ὃς τὸ μὲν γένος γαλάτης ἦν, ἀνδρεῖος δὲ, καὶ τὰ πολέμια ἀξιός. ὁ δὲ περὶ τῆς τελευτῆς αὐτοῦ λόγος οὐχ ὁμοίως τοῖς ἱστορήσασι συγγέγραπται. οἱ μὲν γάρ φασι κατὰ οὔννων ἐστρατευκότα, ἐκεῖσε ἀναιρεθῆναι. οἱ δὲ παρὰ τῷ ποταμῷ τίγρητι λέγουσιν αὐτὸν ἐσκηνῶσθαι, ἐκεῖ καὶ τῆς αὐτοῦ στρατιᾶς βαλομένης τὸν χάρακα, ἐν δὲ κεραυνῷ τὴν ἐκείνου σκηνὴν βληθῆναι, καὶ συνδιαφθαρῆναι αὐτῇ κἀκεῖνον ἱστόρησαν. ὡς ἐπὶ τὸ βιώσιμον οὐδ' ἔτος εἶτ' ἄλλως ἀπελελοίπει, νουμεριανὸς ὁ υἱὸς αὐτοῦ μόνος βασιλεὺς ἐν τῷ στρατοπέδῳ καταλελειμμένος, καὶ αὐτίκα κατὰ περσῶν ἐστρατεύσατο. καὶ συῤῥαγέντος πολέμου, ἀπαγορευσάντων τῶν περσῶν γεγονότων, καὶ κλινάντων τῶν ῥωμαίων, οἱ μὲν αὐτὸν ἐν τῇ φυγῇ συλληφθῆναι ἱστόρησαν, καὶ ὅλου τοῦ σώματος τὴν δορὰν ἐκδαρεῖσαν δίκην ἀσκοῦ, καὶ οὕτω διαφθαρῆναι. οἱ δὲ, ἐκ περσίδος αὐτὸν ἐπανιόντα ὀφθαλμίᾳ περιπεσεῖν συγγράφουσι, καὶ παρὰ τοῦ οἰκείου πενθεροῦ ἐπάρχοντος τῆς στρατιᾶς ἀναιρεθῆναι, τῇ αὐταρχίᾳ ἐποφθαλμιάσαντος, μὴ μέντοι καὶ τυχόντος αὐτῆς. ὁ γὰρ στρατὸς τὸν διοκλητιανὸν αὐτοκράτορα εἵλετο, ἐκεῖ τότε παρόντα, καὶ ἀνδρείας ἔργα πολλὰ ἐν τῷ κατὰ περσῶν πολέμῳ ἀποδειξάμενον. θάτερος μὲν δὴ τοῦ κάρου υἱῶν ὁ καρῖνος εἰς ῥώμην διάγων, χαλεπὸς τοῖς ῥωμαίοις ἐτύγχανεν, ἀσελγὴς γινόμενος, καὶ ὠμὸς, καὶ μνησίκακος. ὃς ὑπὸ διοκλητιανοῦ εἰς ῥώμην ἀφιγμένου διεφθάρη. ὁ δὲ τῆς τούτων ἀρχῆς χρόνος οὐ γέγονε καθ' ὁλόκληρον τριετής. ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις μάνης ὁ τρισκατάρατος ἐκ τῶν περσῶν εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς οἰκουμένην παρεισφθαρεὶς, ἐν ταύτῃ τὸν οἰκεῖον ἰὸν ἐξήμεσεν, ἀφ' οὗ τὸ τῶν μανιχαίων ὄνομα μέχρι τοῦ νῦν οὐκ ἐπέλιπεν. ὃς ποτὲ μὲν παράκλητον ἑαυτὸν καὶ πνεῦμα ὠνόμαζεν ἅγιον, ᾧ τὸ τῆς πονηρίας πνεῦμα προφανῶς ἐγκατῴκιστο· ποτὲ δὲ χριστὸν ἑαυτὸν ἐκάλει, ὁ ὑπὸ τῶν δαιμόνων εἰς λειτουργίαν ἐκείνοις χρισθείς, καὶ μαθητὰς δώδεκα τοῦ λήρου περιῆγε, τῆς αὐτοῦ φλυαρίας κοινωνούς τε καὶ κήρυκας, οὓς ἐκ πολλῶν ἀθέων δογμάτων τῶν πάλαι ἀπεσβηκότων ἀγείρας συνεφόρησε. διονυσίου μέν τοι τοῦ ἐν τῇ ῥώμῃ πιστοὺς ποιμαίνοντος ἔτη ἐννέα ἐν ταύτῃ τῇ λειτουργίᾳ λειποτος καὶ μεταστάντος, φίληξ τὸν τῆς ῥώμης ἱερατικὸν διεδέξατο θρόνον. τούτου δὲ μετὰ χρόνον θανόντος πενταετῆ, εὐτυχιανὸς ἠξιώθη τῆς τῶν ῥωμαίων ἐπισκοπῆς. ὅπου δὲ μησὶ δέκα καὶ οὗτος ἐπισκοπεύσας, μετήλλαξε τὴν ζωὴν, καὶ κατεστάθη εἰς τὸ τῆς ποιμαντικῆς λειτουργίας γάϊος. οὗπερ ἀμφὶ τὰ πεντεκαίδεκα ἔτη προστάντος τῆς ἐκκλησίας, μαρκελλῖνος διάδοχος γέγονεν. οὗτοι δὲ ἄκμων ἐν τοῖς χρόνοις τῶν διωγμῶν. ἐν δὲ γε τῇ ἀντιοχέων ἐκκλησίᾳ μετὰ δόμνον ἐπεσκόπευσε τίμαιος, τὸν δὲ τίμαιον διεδέξατο κύριλλος, καὶ μετὰ κύριλλον τύραννος τὸν θρόνον ἐδέξατο, καθ' ὃν ἡ τῶν ἐκκλησιῶν πολιορκία τῇ ἀκμὴν ἔσχηκε, καὶ ἡ τυραννὶς ἀφόρητος γέγονε. τὸ δὲ τῶν ἱεροσολύμων ἐκκλησίας μετὰ τὸν ὑμέναιον ποιμὴν ζάβδας, οὗ μετ' οὐ πολὺ κεκοιμημένου, ἑρμῶν τὸν θρόνον ἐκόσμησεν. ἐν δὲ τῇ ἀλεξανδρείᾳ μαξίμου τοῦ μετὰ διονύσιον ἐπὶ ὀκτωκαίδεκα τῇ ἱερωσύνῃ ἐνδιαπρέψαντος, τὸ χρεὼν λειτουργήσαντος, θεωνᾶς ἐπισκοπῆς. ὃν διεδέξατο πέτρος, ὃς καὶ τὸν τῆς μαρτυρίας στέφανον ἤρατο, τὴν κεφαλὴν ἐκτμηθείς. αἱ μὲν ἐν ῥώμῃ ἀρχιερατικαὶ τοῦτον διαδοχαὶ ἔχουν οὕτως.

Marginal notes (right): νικᾷ σαρ-ματ. — ἀναίρεσις νουμεριανοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ἡ ἀναίρεσις. — περὶ τοῦ αἱρεσιάρχου μανέντος. — περὶ ἀρχιερέων.

ΒΑΣΙ-

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΔΙΟΚΛΗΤΙΑΝΟΥ ΚΑΙ Μαξιμιανοῦ.

Διοκλητιανὸς δὲ τὴν ἡγεμονίαν λαχών, ὃς Δαλμάτης μὲν ἦν τὸ γένος, πατέρων δ᾽ ἀσήμων, τινὲς δὲ ἀπελεύθερον αὐτὸν φασὶν Ἀνυλίνου συγκλητικοῦ, ἐξ ὑπηρετῶν στρατιωτῶν δοὺξ Μυσίας ἐγένετο· ἄλλοι δὲ κόμητα δομεστίκων αὐτὸν γενέσθαι φασί. δομεστίκους δὲ τινὲς τοὺς ἱππέας νομίζουσι. διαλεγόμενος δὲ τοῖς στρατιώταις, διεβεβαιοῦτο μὴ κοινωνῆσαι τοῦ φόνου τοῦ Νουμεριανοῦ· καὶ ἐν τῷ ταῦτα λέγειν στραφεὶς πρὸς τὸν Ἄπρον ἔπαρχον ὄντα τοῦ στρατεύματος, οὗτος, ἔφη, ἐκείνου φονεύς· καὶ αὐτίκα τῷ μετὰ χεῖρας ξίφει αὐτὸν ἀνεῖλεν. ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ γενόμενος, τῶν τῆς ἀρχῆς πραγμάτων ἐπιμέλειαν ἐποιήσατο, καὶ τῆς τούτων ἥψατο διοικήσεως. ἀπιδὼν δὲ πρὸς τὸ τῆς βασιλείας ὑπέρογκον, κοινωνὸν αὐτῆς προσλαμβάνεται κατὰ τὸ τέταρτον ἔτος τῆς ἡγεμονίας αὐτοῦ, ἢ καθ᾽ ἑτέρους κατὰ τὸ δεύτερον, Μαξιμιανὸν τὸν Ἑρκούλιον, μὴ ἑαυτὸν μόνον ἀρκοῦντα πρὸς τοσαύτης ἀρχῆς διοίκησιν λογισάμενος. ἄμφω τοίνυν συμπνεύσαντες, διωγμὸν ἐγείρουσι κατὰ χριστιανῶν, τῶν πρὶν γεγονότων ἁπάντων σφοδρότερόν τε καὶ ἀγριώτερον. ἐνθύμως γὰρ, μᾶλλον δὲ ἐμμανῶς τὸ τοῦ θεοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ ἐσπούδαζον ἐκ πάσης γῆς ἐξαλεῖψαι σωτήριον ὄνομα. ὅτι κατὰ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν τοσοῦτοι ὑπὲρ τῆς εἰς χριστὸν ὁμολογίας ἐναθλήσαντο, ὡς μηδ᾽ ἀριθμῷ χρόνον αὐτοὺς ὑπαχθῆναι ῥᾴδιον εἶν᾽· ἔργον γὰρ τοῦτο τῶν ἄλλων ἁπάντων ἐτίθεντο ἀναγκαιότερον. Βουσίριδος δὲ καὶ Κόπτου πόλεων αἰγυπτιακῶν περὶ τὰς ἐκεῖ Θήβας οἰκουμένων εἰς ἀποστασίαν ἐκκλινασῶν, ὁ Διοκλητιανὸς ἐκστρατεύσας κατ᾽ αὐτῶν, εἷλέ τε καὶ αὐτὰς, καὶ κατέσκαψεν. εἶτ᾽ αὖθις Ἀλεξάνδρεια καὶ ἡ Αἴγυπτος αὐτῇ ἀντῆραν χεῖρας Ῥωμαίοις, Ἀχιλλέως τινὸς εἰς τοῦτο τοὺς Αἰγυπτίους ὑπαγαγόντος· ἀλλὰ Ῥωμαίων αὐτοῖς ἐπελθόντων σὺν Διοκλητιανῷ, οὐκ ἀντέσχον ἐπὶ πολύ, καὶ πολλοὶ τῶν αἰτίων τῆς στάσεως ἀνῃρέθησαν, καὶ αὐτὸς Ἀχιλλεύς. Διοκλητιανὸς δὲ καὶ Μαξιμιανὸς, Καίσαρας ἐχειροτόνησαν τοὺς ἑαυτῶν κηδεστὰς, ὁ μὲν Διοκλητιανὸς Μαξιμῖνον τὸν Γαλλέριον, τὴν οἰκείαν θυγατέρα συζεύξας αὐτῷ Βαλλερίαν. ὁ δ᾽ Ἑρκούλιος Μαξιμιανὸς Κωνστάντιον, ὃς ἐπεκλήθη Χλωρὸς διὰ τὴν ὠχρότητα, θυγατριδοῦν ὄντα Κλαυδίου τοῦ πρὸ μικροῦ βασιλεύσαντος, ὡς ἤδη μοι εἴρηται, καὶ αὐτὸς τούτῳ τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα Θεοδώραν κατεγγυήσας. καὶ ἄμφω δὲ τὼ Καίσαρε τούτω γαμετὰς εἰχέτην· ἀλλὰ διὰ τὸ πρὸς τοὺς βασιλεῖς κῆδος, τὰς μὲν ἀπώσαντο, ταῖς δὲ τῶν βασιλέων θυγατράσι συνῴκησαν. Ἀμάνδου δέ τινος νεωτερίσαντος ἐν Γαλλίαις, Μαξιμιανὸς ἐκεῖσε γενόμενος, τὸν νεωτερισμὸν κατέστειλε. Κράσσον τε Βρεττανίαν κατέχοντα ἐπὶ χρόνους τρεῖς ὁ ἔπαρχος ἀνεῖλεν Ἀσκληπιόδοτος. καὶ πέντε τινῶν γεντιανῶν τὴν Ἀφρικὴν κατεχόντων, ὁ Ἑρκούλιος τούτους κατηγωνίσατο. ὁ δὲ γε Καῖσαρ Κωνστάντιος ἐν ταῖς Γαλλίαις πρὸς Ἀλαμανοὺς μαχόμενος, τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἡττήθη, καὶ νενίκηκε. πρότερον μὲν γὰρ τῶν Ἀλαμανῶν τῇ αὐτοῦ στρατιᾷ μετὰ ῥύμης ἐφορμησάντων σφοδρῶς, εἰς φυγὴν ἐτράποντο ἅπαντες, οἷς καὶ αὐτὸς ὁ Κωνστάντιος συναπεδίδρασκεν, ὕστατος ὢν τῆς δρομῆς. ὄπισθεν γὰρ ἐρχόμενος, κεκλεισμένας εὗρε τὰς πύλας τῆς πόλεως. οἱ δὲ διώκοντες ἐγγίζοντες ἦσαν ἤδη, καὶ ἤμελλον ἐκεῖνον συλλήψεσθαι, καὶ ἦν ἂν ἐπίχειρος δέσμιος, εἰ μὴ σχοίνους ἐκ τοῦ τείχους ἄνωθεν καθιμήσαντες, ταύταις αὐτὸν ἀνιμήσαντο. οὕτω δὲ περισωθεὶς, καὶ τῆς πόλεως ἐντὸς γεγονὼς, καὶ τὴν στρατιὰν ἀθροίσας αὐτίκα, καὶ λόγοις αὐτὴν παρακλητικοῖς εἰς ἀλκὴν διεγείρας, καὶ θάρσος οἷον ἐμ-

ὅτι Μαξιμιανὸν τὸν Ἑρκούλιον ὁ Διοκλητιανὸς [illegible]

ὅτι [illegible]

ὅτι τοὺς γαμβροὺς [illegible]

ὅτι τοὺς Ἀλαμανοὺς [illegible]

Imperium Diocletiani.

IMperiũ autem Diocletianus eſt adeptus, natione Dalmata, obſcuris ortus parentibus, &, ut quidam tradũt, Anulini ſenatoris libertus, ex milite gregario Myſiæ dux euaſit. alij uerò comitem domeſticorũ fuiſſe tradunt, quos nonnulli equites eſſe putant. Apud milites pro cõcione affirmauit, ſe cædis Numeriani non fuiſſe conſcium. ſimulq́ ad Aprũ præfectũ militum conuerſus: Hic, inqt, illius percuſſor eſt. eumq́ enſe arrepto, interfecit. Romam cum ueniſſet, rerum adminiſtrationẽ ſuſcepit: cõſiderataq́ principatus amplitudine, ſiue quarto, ſiue, ut alij docent, ſecundo imperij anno, collegã Maximianum Herculiũ aſciſcit, tantæ moli rerum ſe unum imparem eſſe ratus. Ambo igitur conſentientibus animis perſecutionẽ contra Chriſtianos inſtituerunt, ſuperioribus omnib. uehementiorem & immaniorẽ. Summo enim ſtudio, ac potius furore, Dei noſtri Ieſu Chriſti ſalutare nomẽ in omnib. delere terris ſunt conati. Quo tempore tanta eorũ qui pro Chriſti confeſsione in omnibus ciuitatib. & prouincijs fortiter occumberent, multitudo fuit, ut eorũ iniri numerus ægrè poſsit. Hanc enim carnificinã cæteris rebus omnibus anteuertendã eſſe putabant. Buſiridem uerò & Coptum urbes, Thebis Aegyptiacis uicinas, cum defeciſſent, Diocletianus cæpit atq́ euertit. Pòſt, Alexãdria quoq́ & Aegyptus Achille quodã autore arma contra Romanos ſumpſerunt: ſed Diocletiano haud diu reſtiterũt, multiq́ ſeditionis cõcitatores unà cum Achille pœnas dederũt. Diocletianus porrò et Maximianus, ſuum uterq́ generũ Cęſares declararunt: Diocletianus Maximinum Gallerium, cui filiam Valeriam deſponderat: Herculius Maximianus Conſtantem, qui à pallore Chlorus uocabaĩ, nepotẽ Claudij, qui paulo antè imperarat, uriam expoſui, deſpõſa filia Theodora. Quamuis autẽ ambo Cæſares uxores haberent, tamen repudiatis illis, imperatorũ affinitatem prætulerũt. Maximianus in Gallias profectus, Amãdi cuiuſdã motum repreſsit. Craſſum, qui Britantuã per trienniũ occuparat, præfectus Aſclepiodotus ſuſtulit. Quinq́ Gentianos qui Africam occuparant, Herculius debellauit. Conſtans Cæſar in Gallijs aduerſus Alemannos bellũ gerẽs, eodem die & uictus eſt, & uicit. Nam primum cum Alemanni magno impetu in eius exercitũ irruerent, terga omnes dederunt, quos dũ Conſtans fuga poſtremus conſequitur, parũ abfuit quin portis iam clauſis caperetur. ac planè ab hoſtib. comprehenſus eſſet, in eum capiendũ intentis, niſi funibus ex muro demiſsis attractus eſſet. Ita cõſeruatus, atq́ in urbẽ receptus, cõuocato ſtatim exercitu, oratione habita, qua militũ animis alacritatẽ ad rem ſtrenuè gerendã attulit, ac fiduciã quandã quaſi in-

Diocletiani natales.

Aper Numeriani percuſſor.

Maximianus Herculius collega Diocletiani.

Perſecutio.

Aegyptiaca ſeditio.

Maximinus Gallerius.

Conſtans Chlorus.

Seditiones, Gallica, Africana, Britãnica, ſuppreſſæ.

Conſtantis Alemanica uictoria.

Gallerij Maximini Perſica uictoria.

ſpirauit, ſtatim duxit cōtra hoſtē, atq; illuſtri uictoria potitus eſt, circiter LX millib. Alemānorum cæſis. Apud Perſas aūt regnauit Narſes, q ſeptimus ab Artaxerxe numerat̃: cuius ſupra ̀ta cta eſt mētio, ut regni Perſici inſtauratoris. Nā poſt hūc ſiue Artaxerxē, ſiue Artaxarē (utroq; enim nomine appellat̃) Sapores Perſis imperauit. Hūc Hormiſdas, Hormiſdā Vararanes, Vararanē Vararaces ſecutus eſt. huic alius Vararanes ſucceſsit, et poſt hos Narſes regnauit. Cōtra hunc igitur Narſen, Syriā uaſtantem, Diocletianus per Aegyptū in Aethiopiā profectus, generum Galleriū Maximinū, cum iuſtis copijs miſit: a Perſis uictū & profligatū, cū maiore exercitu ablegauit. Denuò igit̃ hoſtes adortus, tam illuſtrem uictoriā adeptus eſt, ut acceptæ cladis ignominiā aboleret. Perſarū certè quidem partem maiorem occidit, Narſem uulneratū uſq; ad interiorē Perſiā perſecutus, eius uxores, liberos & ſorores, ac multos illuſtres Perſas cæpit, omniq; pecunia à Narſe in militiā aduecta potitus eſt. Narſes uerò ex uulnere recreatus, p legatos à Diocletiano & Gallerio, ut ſibi mulieres & liberi redderent̃, & pacis fœdus ſeriretur, impetrauit, cū Romanis, rebus omnib. quas uolebant, ceſsiſſet. Alijs q̃q; multis bellis Diocletianus & Maximianus partim per ſe, partim p Cæſares & duces, pſperè cōfectis, imperij fines amplificarunt.

Diocletianus rebus ſecūdis inſoleſcit.

Quibus uictorijs elatus Diocletianus, ſe nō amplius, ut prius, à Senatu ſalutari, ſed adorari uoluit: ueſtes ſuas & calceos auro, gēmis, margaritis exornauit, & imperatoria inſignia maioribus ſumptibus decorauit. Superiores enim imperatores cōſulari dūtaxat honore afficiebātur, & imperij inſigoe purpurā tantū geſtabāt. Perſecutione glīcēre, uirisq; & mulierib. innumeris p Chriſti cōfeſsione morientibus, cum nihilominus magna fideliū multitudo ſupereſſet: hi tyrāni ſub annū XIX imperij Diocletiani, edicta quouis terrarū mittebāt, quib. Eccleſię Chriſtianorū dirui, libri cremari iubebant̃, et ſacerdotes eorū, ut doctores & pręcones fidei, crudeliter interfici. Cæteros q aut dignitatib. præditi, aut in militiā aſcripti eſſent, ignominioſe eijci atq; exautorari. Priuatæ uerò conditionis homines, in ſeruitutē rapi.

Diocletianus & Maximianus Herculius, Chriſtianos fruſtra perſecuti, ſe imperio abdicant.

XX anno imperij Diocletiani exacto, ambo imperatores cōſentientibus animis imperio ſe abdicarūt, publicè profitētes, ſe moli negociorū ſuccūbere: ſed apud eos quib. arcana ſui pectoris credebāt, id ex deſperatione facere ſe fatebant̃. Quia enim nec Chriſtianos ſuperare, nec pręconiū Chriſtiani nominis extinguere poſſent, ſe nec imperio uelle frui. Cū autē ambo eodem die imperio ſe ex cōpoſito abdicaſſent, Diocletianus Nicomediæ, Maximianus Mediolani: ille Salonis in Dalmatia, quas patriā habebat, hic in Lucania uitā egit.

Perſicus triumphus.

Prius tamen de Perſis Romę triumpharūt, in q triūpho Narſis uxores, liberos & ſorores, aliarūq; gentiū duces duxerūt, omnesq; diuitias ex Perſia apportatas.

προσβάντας αὐτῷ, ἐξ αὐτῆς εὐθὺς, καὶ συμμίξας τοῖς πολεμίοις νικᾷ νίκην περιφανῆ, ὥστε περὶ ἑξήκοντα χιλιάδας ἐκείνων πεσεῖν. Περσῶν δὲ Ναρσοῦ βασιλεύοντος, ὃς ἕβδομος ἀναγέγραπται βασιλεῦσαι Περσῶν ἀπὸ Ἀρταξέρξου, οὗ πρόσθεν ἡ τῆς ἱστορίας συγγραφὴ ἐμνημόνευσεν, ὡς αὖθις Πέρσαις ἀνανεωσαμένου τὴν βασιλείαν. μετὰ γὰρ τὸν Ἀρταξέρξην τοῦτον, ἢ τὸν Ἀρταξάρην, διώνυμον ὄντα, Σαπώρης ἦρξε Περσῶν, καὶ μετ' ἐκεῖνον Ὁρμίσδας, εἶτα Οὐαραράνης, καὶ μετ' αὐτὸν Οὐαραράκης, καὶ αὖθις ἄλλος Οὐαραράνης, καὶ μετὰ τούτους Ναρσῆς. τὸν Ναρσῆν οὖν τοῦτον τότε τὴν Συρίαν ληϊζόμενον, τὸν ἴδιον γαμβρὸν τὸν Γαλλέριον Μαξιμῖνον ὁ Διοκλητιανὸς διὰ τῆς Αἰγύπτου ἐπὶ τοὺς Αἰθίοπας ἀπιὼν, συμβαλοῦντα αὐτῷ μετὰ δυνάμεως ἀξιομάχου ἐξέπεμψεν· ὃς καὶ συμμίξας τοῖς Πέρσαις, ἡττήθη καὶ ἔφυγεν. αὖθις δὲ μετὰ πλείονος αὐτὸν ὁ Διοκλητιανὸς ἐξέπεμψε στρατιᾶς. συμβαλὼν οὖν αὐτοῖς πάλιν, οὕτως ἐνίκησεν, ὡς καὶ τὴν προτέραν ἧτταν ἀνακαλέσασθαι. τούς τε γὰρ πλείονας ἀπέκτεινε τῶν Περσῶν, καὶ τὸν Ναρσῆν τετρωμένον μέχρι τῆς ἐνδοτέρας Περσίδος ἐδίωξε, καὶ τὰς τούτου γυναῖκας καὶ τοὺς παῖδας καὶ ἀδελφὰς αἰχμαλώτους ἀπήγαγε, καὶ χρήματα ὅσα ἐπήγετο Ναρσῆς στρατευόμενος ἐχειρώσατο, καὶ πολλοὺς τῶν ἐν Πέρσαις περιφανῶν. ἀναρρωσθεὶς δὲ ἐκ τοῦ τραύματος ὁ Ναρσῆς, πρεσβείας πρὸς Διοκλητιανὸν καὶ Γαλλέριον ἐποιήσατο, τοὺς παῖδας καὶ τὰς γυναῖκας ἀποδοθῆναι αὐτῷ ἀξιῶν, καὶ σπονδὰς γενέσθαι εἰρηνικάς. καὶ ἔτυχε τῆς αἰτήσεως, ἐκστὰς τοῖς Ῥωμαίοις ὧν ἐβούλοντο. καὶ ἄλλους δὲ πολλοὺς πολέμους κατώρθωσαν Διοκλητιανὸς καὶ Μαξιμιανὸς, τοὺς μὲν δι' ἑαυτῶν, τοὺς δὲ διὰ τῶν Καισάρων, τοὺς δὲ διὰ στρατηγῶν, καὶ τοὺς ὅρους τῆς βασιλείας ἐπλάτυναν. οἷς ἐπαρθεὶς ὁ Διοκλητιανὸς καὶ μέγα φρονήσας, οὐκέτι προσαγορεύεσθαι παρὰ τῆς γερουσίας ὡς πρώην ἠνείχετο, ἀλλὰ προσκυνεῖσθαι ἐθέσπισε, καὶ τὰς ἐσθῆτας ἑαυτοῦ, καὶ τὰ ὑποδήματα χρυσῷ καὶ λίθοις καὶ μαργάροις ἐκόσμησε, καὶ πλείονα πολυτέλειαν τοῖς βασιλικοῖς παρασήμοις ἐνέθηκεν. οἱ πάλαι γὰρ βασιλεῖς κατὰ τοὺς ὑπάτους τετίμηντο, καὶ τῆς βασιλείας παράσημον μόνον εἶχον πορφυροῦν περιβόλαιον. τοῦ διωγμοῦ δὲ ἀνάπτοντος, καὶ ἀναιρουμένων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ὑπὲρ τῆς εἰς Χριστὸν ὁμολογίας θνησκόντων, καὶ τῶν πιστῶν ὅμως πλεοναζόντων, ἐκμανέντες οἱ τύραννοι ἔτει περὶ τὸ ἐννεακαιδέκατον ὂν τῆς Διοκλητιανοῦ βασιλείας διατάγματα πανταχοῦ διεπέμψαντο, καθαιρεῖσθαι καὶ κατασκάπτεσθαι τὰς τῶν Χριστιανῶν ἐκκλησίας κελεύοντα, καὶ τὰς βίβλους αὐτῶν κατακαίεσθαι, καὶ τοὺς ἱερεῖς αὐτῶν ὡς διδασκάλους καὶ κήρυκας τῆς πίστεως ἀσυμπαθῶς προσαπόλλυσθαι. τοὺς δ' ἄλλους τοὺς ἀξίαις ἢ στρατείαις καταλεγομένους ἀτίμως ἐξελαύνεσθαι καὶ τῆς ἀξίας καὶ τῆς στρατείας, τοὺς δὲ τυχὸν ἰδιώτας ὄντας δουλοῦσθαι. εἰκοστὸν δὲ ἤδη ἀνύσαντος ἔτος τοῦ Διοκλητιανοῦ περὶ τὴν ἀρχὴν, ἐκ συμφώνου ἄμφω τὼ αὐτοκράτορε τὴν βασιλείαν ἀπέθεντο, δημοσίᾳ μὲν τὸν ὄχλον τῶν πραγμάτων ἀποσκευάζεσθαι λέγοντες. οἷς δὲ τὰ τῆς καρδίας ἐξεκάλυπτον κρύφα, ἐξ ἀπονοίας ὡμολόγουν ἀποτίθεσθαι τὴν ἀρχὴν, ὅτι μὴ περιγενέσθαι Χριστιανῶν ἠδυνήθησαν, μηδ' ἀποσβέσαι τὸ χριστώνυμον κήρυγμα, μηδὲ τῆς βασιλείας ἀπολαύειν ἐρώμενοι. ἀποθέμενοι δὲ τὴν ἀρχὴν κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐκ συνθήματος, ὁ μὲν ἐν Νικομηδείᾳ, ὁ δὲ Μαξιμιανὸς ἐν Μεδιολάνῳ, καὶ ἰδιωτεύσαντες, Διοκλητιανὸς μὲν ἐν Σάλωνι πόλει τῆς Δαλματίας διῆγεν, ἥτις ἦν αὐτῷ καὶ πατρίς, ὁ δὲ Ἑρκούλιος ἐν Λουκανίᾳ. πρὸ δὲ τῆς ἀποθέσεως τῆς ἀρχῆς τὸν ἐπὶ τῇ νίκῃ τῶν Περσῶν ἐπανελθόντες ἐν Ῥώμῃ κατήγαγον θρίαμβον, ἐν ᾧ τάς τε τοῦ Ναρσοῦ γαμετὰς καὶ τὰ τέκνα καὶ τὰς ὁμαίμονας ἐθριάμβευσαν, καὶ ἀρχηγοὺς ἑτέρων ἐθνῶν, καὶ τὸν πλοῦτον ὅσον ἐκ Περσῶν ἐληΐσαντο.

Ἐπὶ Ναρσοῦ τοῦ Περσῶν βασιλέως [illegible] ὁ Γαλλέριος [illegible] ἡ πρώτη ἧττα, δευτέρα περιφανὴς νίκη.

Ὅτι [illegible] Διοκλητιανὸς [illegible] λίθοις καὶ μαργάροις [illegible].

[illegible] ἀποθέμενοι τὴν ἀρχὴν ἄμφω [illegible] ἰδιώτευσαν.

Ἐν ᾧ τῇ νίκῃ τῶν Περσῶν ἐθριάμβευσαν.

ἀλλ' ἐν

Ὅθεν ὁ θρίαμβος.

ἀλλ' ἐντεῦθεν δηλωθῆναι καλόν, ὅθεν καὶ τὸ τοῦ θριάμβου ἐξειλήφει ὄνομα. φασὶν οὖν κεκλῆσθαι τοῦτον ἐκ τῶν θρίων, ἃ δή ἐστι τὰ τῆς συκῆς φύλλα. πρὸ γὰρ τοῦ τὰ προσωπεῖα ἐπινοηθῆναι τοῖς σκηνικοῖς, συκῆς φύλλοις τὰ ἑαυτῶν καλύπτοντες πρόσωπα, δι' ἰάμβων ἐποιοῦντο τὰ σκώμματα, καὶ οἱ στρατιῶται δὲ ἐν ταῖς ἐπινικίοις πομπαῖς φύλλα συκῆς ταῖς ἑαυτῶν ἐπάγοντες ὄψεσιν, ὡς οὕτω τὰς πομπὰς ποιοῦντες ἀπέσκωπτον· κἀντεῦθεν ὀνομασθῆναι νομίζεται θριάμβους τὰς ἐπινικίους πομπάς. ἕτεροι δέ φασιν ὀνομασθῆναι τὸν θρίαμβον, ὅτι ἐκ τριῶν οἱ τὴν πομπὴν πληροῦντες συνίσταντο τάξεων, τοῦ δήμου, τῆς συγκλήτου, καὶ τοῦ στρατιωτικοῦ, καὶ ἐκ τοῦ βαίνειν ὁμοῦ τὰς τρεῖς τάξεις, τρίαμβόν τινα κληθῆναι. αὐτὸ δὲ τοῦτο, τὸ θρίαμβον κληθῆναι, διὰ τὸ εὐφωνότερον. μετὰ δὲ τὴν ἐπινίκιον ταύτην πομπὴν ἐκεῖνοι μὲν τῆς ἐξουσίας ἀπέστησαν, τοὺς Καίσαρας δ' ἀντ' αὐτῶν αὐτοκράτορας, μερίσαντες αὐτοῖς τὴν ἀρχήν, καὶ τὴν μὲν ἑῴαν μοῖραν τῷ Γαλερίῳ προσκληρώσαντες Μαξιμίνῳ σὺν τῷ Ἰλλυρικῷ, τῷ Χλωρῷ δὲ Κωνσταντίῳ προσνεμήσαντες τὰ ἑσπέρια σὺν τῇ Ἀφρικῇ. τούτων δ' οὕτω γεγονότων, οἱ στρατιῶται οἱ πραιτωριανοὶ ἐκάλουν τὸν υἱὸν τοῦ Ἑρκουλίου Μαξιμιανοῦ τὸν Μαξέντιον, βασιλέα ἐν τῇ Ῥώμῃ ἀνεῖπον.

Ὅτι οἱ Καίσαρες γεγόνασιν αὐτοκράτορες, καὶ ἐν τῇ Ῥώμῃ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν βασιλεὺς ἀνεδείχθη ὁ Μαξέντιος.

ἐκ δύο τῶν τριῶν τούτων ὁ μὲν Κωνστάντιος ἐν Βρεττανίαις καὶ ταῖς Κοττίαις Ἄλπεσι καὶ ταῖς Γαλλίαις κρατῶν, τοῖς τε Χριστὸν σεβομένοις μάλα ἐπιεικῶς προσεφέρετο, ἀλλὰ μὴν καὶ πᾶσι τοῖς ὑπ' αὐτόν, καὶ ὑπερόπτης χρημάτων ἐτύγχανε. Μαξιμῖνος δὲ τῆς ἑῴας ἄρχων, καὶ κατὰ Χριστιανῶν διωγμὸν κεκίνηκεν ἐπαχθέστατον, καὶ τοῖς ἄλλοις τῶν ὑπηκόων βαρύτατα προσεφέρετο. γυναικομανέστατός τε καὶ μοιχικώτατος ὤν, οὐκ ἰδιωτίδας μόνον γυναῖκας ἑκάστοτε ἐλάμβανε, καὶ ταύτας ἐμοίχευεν, ἀλλὰ καὶ τὰς τῶν περιφανῶν ἀνδρῶν γαμετάς, βίᾳ τῶν ἀνδρῶν ἁρπάζων, καὶ ἐνυβρίζων αὐταῖς, οὕτως πρὸς τοὺς ἰδίους ταύτας συνεύνους ἀπέπεμπε. μαντείαις δ' ἦν προσκείμενος τοσοῦτον, ὡς μηδὲ τοὐλάχιστον ποιεῖν ἄνευ μαντειῶν, καὶ διὰ τιμῆς αὐτῷ οἱ ποιοῦντες τὰ ἀπόρρητα ἤγοντο. οὗτος τῶν εὐσεβῶν πανωλεθρίαν κατεψηφίσατο, καὶ τὰς ὑπάρξεις αὐτῶν δημοσίας ἀπεφήνατο, οὐδὲν ἕτερον τοῖς ἀναιτίοις προστιθεὶς αἰτίαμα, ἢ τὴν θεογνωσίαν, καὶ τὴν πίστιν τὴν εἰς Χριστόν. Μαξέντιος δ' ἐν Ῥώμῃ οὐδέν τι μετριώτερος τύραννος τοῖς ὑπηκόοις ἐτύγχανεν ὤν, ἀλλ' ἐπίσης τῷ Μαξιμίνῳ διέθετο τὰ τῆς ἀρχῆς, λυττῶν κἀκεῖνος κατὰ τῶν ὑπὸ χεῖρα Χριστιανῶν, καὶ πάσαις αὐτοὺς ὑπάγων κακώσεσι, καὶ πρὸς πάντας δὲ τοὺς ὑπ' αὐτὸν πικρότατα διακείμενος. σφαγάς τε γὰρ πολλῶν περιφανῶν ἀνδρῶν [illegible] δίκης ἐτίθει, καὶ μοιχείας ὁσημέραι τῶν εὐγενῶν ἐτόλμα γυναικῶν καὶ παρθένων φθοράς, ἐνυβρίζων αὐταῖς ἀναιδέστατα, καὶ ὄντων ἀφαιρούμενος ἀδίκως τοῖς εὐποροῦσιν ἐπῆγε, καὶ καιναῖς εἰσπράξεσι καὶ βαρείαις ἐπίεζε τὸ ὑπήκοον.

Περὶ γυναικὸς ἣ ἀπέθανε διὰ σωφροσύνην ἑαυτὴν διαχειρισαμένη.

οὗτος ἐν Ῥώμῃ ἠράσθη τινὸς γυναικός, ἀλλὰ μὴν τῶν εὐγενῶν καὶ σώφρονος, ἀνδρὶ συζώσης τῶν ἐν Ῥώμῃ περιφανῶν, διαθεὶς ἀκόλαστον ἔρωτα, ἔστειλεν οὖν τοὺς τὰ τοιαῦτα διακονουμένους, αὐτῷ τὸ γύναιον ἄξοντας. ὡς δ' ἐκεῖνο ἐπιστάντας τῷ οἴκῳ τοὺς προαγωγοὺς ἔγνω, καὶ τὴν αἰτίαν τῆς αὐτῶν ἐπιδημίας μεμαθήκει, καὶ ἀπαραίτητον τὴν πρὸς τὸν τύραννον ἀπέλευσιν ᾔδει (ὁ γὰρ ἀνὴρ αὐτῆς φόβῳ τοῦ θανάτου ὑποπτήσσων, λαβεῖν τὴν γυναῖκα καὶ ἄγειν ἐπέτρεπεν) [illegible] αὐτῇ, ὥραν αὐτῇ βραχεῖαν ἐνδοῦναι ᾐτήσατο, ἵν' ἐπικοσμηθείη, καὶ οὕτω σὺν αὐτοῖς ἀπελεύσηται. ἦν δὲ καὶ τὸν Χριστὸν ἡ γυνὴ σεβομένη, καὶ τὸ θεῖον μεμυημένη μυστήριον. εἰσελθοῦσα οὖν εἰς τὸν ἑαυτῆς κοιτωνίσκον, καὶ μονωθεῖσα διαχειρίζεται ἑαυτήν, ἵν' ἀνύβριστος μείνῃ, καὶ τὴν σωφροσύνην μὴ προδῷ, ἑλομένη τὸν ἑκούσιον θάνατον, καὶ τὸ σῶμα νεκρὸν τοῖς προαγωγοῖς καὶ τῷ μιαρῷ ἐραστῇ καταλείψασα.

Etymologia triumphi.

Haud uerò abs re fuerit explicari, unde triũphi nomen ſumptũ ſit, ac id quidem à Thrijs, quę ficulna folia ſunt, factũ putant. Priuſq; enim perſonas ſcenici excogitaſſent, ficulnis folijs facies uelati, dicteria uerſib. iambicis proſerebãt. Eandem & milites in uictoriæ feſtiuitate licentiam eodem ornatu in uictores uſurpabant, atq; hinc triũpho nomen eſſe factũ autumant. alij uerò ex eo, φ tribus cõſtet ordinibus, ſenatu, populo, & militibus, unà incedentibus, literarum in Gręco uocabulo θρίαμβος nõnulla mutatione facta. Ea igitur uictorię feſtiuitate peracta, Imperatoriam poteſtatem in Cęſares tranſtulerũt. & partiti imperiũ, Orientalem partem unà cum Illyrico Gallerio, Maximino aſsignarũt: Cõſtanti Chloro prouincias occidentales, unà cum Africa attribuerunt. His ita geſtis, milites prætoriani filiũ Herculij Maximiani Maxentiũ Romæ imperatorem declararunt.

Conſtantis moderatio.

Ex his tribus igitur, Cõſtans in Britannijs, Cottijs alpib. & Gallijs dominans, Chriſti cultores admodum clementer tractauit, atque adeò ſubditos ſuos omnes: & pecuniæ contemptor fuit.

Maximini ſæuitia & libidines.

Sed Maximinus Orientis Imperator, tum Chriſtianos acerrimè perſecutus eſt, tum cęteris ſubditis grauiſſimus fuit. Nã cum libidine arderet, ac ſummus adulter eſſet: nõ priuatæ conditionis ſolum mulieres ad ſtupra rapiebat, ſed etiam illuſtrium uirorũ coniuges à maritis per uim auulſas, expleta libidine ſua domum remittebat: diuinationibus adeò deditus, ut nullam rem minimam ijs inconſultis ſuſciperet, & arcanorũ illorum patratorib. honorẽ haberet. Hic pios homines ad internecionẽ condemnauit, eorumq; facultates publicauit, nullo alio crimine inſontibus obiecto, pręterq; Dei cognitione & fide in Chriſtũ.

Maxentij graſſationes.

Maxentius uerò Romę nihilo clemẽtior tyrannus fuit, ſed ęquè ut Maximinus, imperiũ adminiſtrauit, in proximos quoſq; Chriſtianos inſaniendo, & omnibus ęrumnis exagitando, ſummaq; perfidia in omnes ſuos ſubditos graſſando. Nã & multos claros uiros nullo iuſto iudicio occidebat, & nobiles matronas ac uirgines in dies per ſummã contumeliam cõſtuprabat, et locupletib. bona per iniuriã eripiebat, & ſubditos nouis, ijſq; grauibus exactionib. atterebat.

Pudicitia uita charior.

Hic aliquando Romæ nobiliſsimæ caſtęq; matronę, quę uiro illuſtri nupta erat, immodeſto amore correptus, taliũ operum miniſtros ad eam adducendã miſit. Quæ cum lenones ædib. ſuis aſtare uideret, aduentuſq; cauſa cognita, citra ullam deprecationẽ ad tyrannũ abeundũ eſſe intelligeret (nã maritus mortis metu attonitus, ab illis abduci mulierẽ patiebat̃) neq; ullum alium de auxiliũ expectaret: exiguam moram poſtulauit, ut ſe exornaret prius, quàm abiret. Colebat autem Chriſtũ, & diuino myſterio initiata erat. Ingreſſa igitur cubiculum, remotis arbitris, ſibi necem conſciuit, ut contumeliæ expers modeſtiam conſeruaret, uoluntariã mortem amplexa, cadauere lenonibus & nefario amatori relicto.

Diocletiani obitus. His ita imperantib. Diocletianus & Maximianus in uita priuata obierunt: etſi de illorum obitu ſcriptores nõ conſentiunt. nam Euſebius Eccleſiaſticæ hiſtoriæ lib. VIII. Diocletianũ mentis errore affectũ, & diuturno morbo tabeſcentem, miſeram animã uiolenter eruciaſſe ſcribit: Maximianum uerò Herculium laqueo ſibi necem conſciuiſſe. Alij uerò tradunt eos, cum depoſitæ poteſtatis pœniteret, in conatu recuperandi imperij deprehenſos, & ſenatuſconſulto interfectos eſſe. *Herculij Maximiani interitus.* Sunt etiam qui dicant, Herculium rurſus imperiũ deſiderantem, conſilium cum Diocletiano de eo recuperando communicaſſe: eoq; conatũ illum recuſante, curiã ingreſſum dixiſſe, filium ſuũ reipublicæ gerẽdæ eſſe imparem. Militibus aũt ijs uerbis ad iram concitatis, quaſi imperium ſibi uẽdicaret: periculo territum, negaſſe id ſe in animo habuiſſe, ſed militum animos ut erga filium ſuum affecti eſſent, periclitari uoluiſſe: itaq; ſedaſſe tumultum. Deinde in Gallias ad Conſtantinũ Magnum, qui Fauſtã filiam eius & ipſe in matrimonio haberet, abijſſe, ac in regno eius per inſidias ſibi uendicãdo ibi quoq; deprehenſum, eoq; conatu deiectum, tum demũ uitam laqueo finiuiſſe. Verùm iſti uno quopiam modo ex his, naturę debitum perſoluerunt. *Conſtantis obitus.* Conſtans autẽ undecimo anno in imperio exacto, ex quo Cæſar appellatus fuerat, poteſtate clemẽter & humaniter uſus, in Britannia extremũ diem clauſit, cũ luctu ſubditorum, bonitatem eius deſiderantiũ: filio natu maiore, *Conſtantinus Magnus.* Magno uidelicet Cõſtantino, ex priore cõiuge, imperij ſucceſſore declarato. Habuit enim ex ſecunda quoq; Herculij filia Theodora alios filios, Conſtantinũ, Anaballianũ & Conſtantium. *Conſtantinus. Anaballianus. Cõſtantius.* Sed Magnus Conſtantinus prçlatus eſt, q hi patri ad imperium inepti eſſe uidebantur. Imò totum negocium diuinæ prouidentiæ fuit, ſalutari præconio ac potius omnibus Romani imperij ſubditis cõſulentis, ut per eum tyrannides deſtruerentur. Fertur enim, Conſtanti ægrotanti, & ob cæterorũ filiorum ineptam indolem mœſto, *Angelus Cõſtanti uiſus.* angelus aſtitiſſe, qui iuberet, ut Conſtantino relinqueret imperium. Hunc igitur Conſtantinum pater, adoleſcentem etiamnum, Gallerio dediſſe obſidem memoratur, ut interim etiã in re militari exerceretur. *Conſtantini adoleſcẽtia.* qui cum ei ob ingenij dexteritatem ex inuidia inſidias strueret, in pugna Sarmatica mandarit, ut barbarorum ducẽ armis inſignem aggrederetur. Conſtantinum uerò paruiſſe, eumq; correptũ, uiuentem ad Galleriũ portaſſe. Deinde leonẽ immanem & cruentam belluam iuſsiſſe ſubſiſtere: illum uerò id quoq; certamen, quamuis non ſine periculo, diuina tamẽ gratia incolumem obijſſe. Vnde cum Gallerium inuidere ſibi atq; inſidiari intellexiſſet, noctu cum ijs quibus fidebat, fuga elapſum ad patrem redijſſe: eoq; pacto & periculum euaſiſſe, & paterno imperio potitum eſſe.

MAXI-

οἱ μὲν οὖν οὕτως ἦρχον. Διοκλητιανὸς δὲ καὶ Μαξιμιανὸς ἰδιωτεύοντες ἔθανον. *περὶ τῆς τελευτῆς Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ.* περὶ δὲ τῆς σφῶν τελευτῆς διαφωνοῦσιν οἱ συγγραφεῖς. ὁ μὲν γὰρ Εὐσέβιος ἐν τῷ ὀγδόῳ λόγῳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, ἱστορεῖ τὸν Διοκλητιανὸν ὑποστῆναι λύσσαν φρενῶν, καὶ νόσῳ χρονίᾳ τὸ σῶμα κατασκελετευθέντα, βιαίως τὴν ἀθλίαν αὐτοῦ ψυχὴν ἀπορρήξασθαι. τὸν δέ γε Μαξιμιανὸν τὸν Ἑρκούλιον ἀγχόνῃ ἑαυτὸν τῆς ζωῆς ἐξαγαγεῖν. ἕτεροι δὲ οὐχ οὕτως ἱστοροῦσι τούτους θανεῖν, ἀλλὰ μεταμεληθέντας, καὶ τῆς ἀρχῆς αὖθις ἀντιλαβέσθαι βουλομένους, φωραθῆναι, καὶ δόγματι τῆς συγκλήτου ἀναιρεθῆναι. φασὶ δὲ καὶ τὸν Ἑρκούλιον λέγουσι τῆς βασιλείας αὖθις ἐφιέμενον, τῷ Διοκλητιανῷ κοινώσασθαι τὸ αὖθις παραλαβεῖν τὴν βασιλείαν ἀναλαβεῖν. τὸν δὲ παραιτήσασθαι, ἐκεῖνον δὲ πρὸς τὸ τῶν Ῥωμαίων εἰσελθόντα φάναι συνέδριον, μὴ ἀρκεῖν τὸν υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὴν τῶν κοινῶν πραγμάτων διοίκησιν. κινηθέντων δὲ τῶν στρατιωτῶν πρὸς θυμὸν ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ ὡς σφετεριζομένου τὴν ἀρχήν, τὸν Ἑρκούλιον τὸν κίνδυνον δείσαντα, μὴ οὕτω γνώμης ἔχειν, εἰπεῖν, ἀλλὰ διάπειραν τῶν στρατευομένων ποιούμενον, ὅπως ἔχοιεν πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ διαθέσεως, ταῦτα εἰπεῖν· καὶ οὕτω κατευνάσαι τὸν θόρυβον τῶν στρατιωτῶν. εἶτα εἰς Γαλλίας ἐλθεῖν πρὸς τὸν μέγαν Κωνσταντῖνον, κηδεστὴν αὐτοῦ καὶ αὐτὸν ὄντα διὰ Φαύστα τῇ αὐτοῦ θυγατρί, κἀκείνῳ ἐπιβουλεύοντα, καὶ πειρώμενον τὴν ἐκείνου βασιλείαν λαβεῖν. γνωσθῆναι δὲ κἀκεῖσε, καὶ ἀποκρουσθῆναι τοῦ ἐγχειρήματος, καὶ οὕτως ἀπάγξασθαι. ἀλλ' οὗτοι μὲν ἑνί γε τῷ τρόπῳ τῶν εἰρημένων τὴν ζωὴν διεμέτρησαν. Κώνστας δὲ ἑνδέκατον ἤδη ἐνιαυτὸν παρὰ τὴν ἀρχήν, ἐξ ὅτου καῖσαρ ἀνηγορεύθη, *τελευτὴ Κώνσταντος.* καὶ ἠπίως ἄρξας καὶ προσηνῶς, ἐν Βρεττανίαις διάγων, κατέλυσε τὴν ζωήν, ποθεινὸς ἑαυτὸν τοῖς ὑπ' αὐτὸν καταλελοιπὼς διὰ τὴν χρηστότητα, πρότερον τὸν πρεσβύτερον τῶν οἰκείων υἱῶν τῆς ἀρχῆς καταστήσας διάδοχον, *διάδοχος ὁ μέγας Κωνσταντῖνος.* τὸν μέγαν δηλαδὴ Κωνσταντῖνον, ὃν ἐκ τῆς προτέρας αὐτῷ ἐγένετο γαμετῆς. εἶχε δὲ κἀκ τῆς δευτέρας τῆς τοῦ Ἑρκουλίου θυγατρὸς Θεοδώρας, καὶ ἑτέρους υἱούς, Κωνσταντῖνον, Ἀναβαλλιανὸν καὶ Κωνστάντιον. προτετίμηται δὲ τούτων ὁ μέγας Κωνσταντῖνος, ὅτι ἐκεῖνοι τῷ πατρὶ ἀνεπιτήδειοι πρὸς τὴν βασιλείαν ἐκρίθησαν. *ὅτι ὑφ᾽ ἀγγέλου ἐκελεύσθη τὸν μέγαν Κωνσταντῖνον διάδοχον ποιῆσαι.* τὸ δ' ὅλον ἦν ἐκ Θεοῦ οἰκονομηθὲν ὑπὲρ τοῦ θείου κηρύγματος, ἢ μᾶλλον καὶ ὑπὲρ πάντων τῶν τῇ τῶν Ῥωμαίων ὑποκειμένων ἀρχῇ, ἵνα δι' αὐτοῦ καταλυθῶσιν αἱ τυραννίδες. λέγεται γάρ, ὅτι νοσοῦντι τῷ Κώνσταντι καὶ ἀθυμοῦντι διὰ τὴν τῶν ἄλλων παίδων ἀτυχίαν, ἄγγελος ἐπέστη, ὑπὲρ Κωνσταντίνου κελεύων τὴν ἐξουσίαν καταλιπεῖν. *ὅτι ὁμηρεύων παρὰ Γαλλερίῳ Κωνσταντῖνος ἐκινδύνευσε πολλάκις.* τοῦτον δὲ τὸν Κωνσταντῖνον ὁ πατὴρ μειράκιον ὄντα, τῷ Γαλλερίῳ εἰς ὁμηρείαν προΐετο, ἵν' ὁμηρεύων ἅμα καὶ πρὸς ἄσκησιν γυμνάζοιτο τῆς τέχνης τῆς στρατιωτικῆς. ὁ δὲ πρὸς δεξιὰν τοῦτον ὁρῶν, καὶ φθονῶν, αὐτῷ ἐπεβούλευε· καὶ πρῶτον μὲν τοῖς Σαρμάταις μαχόμενος, ὑπ' ἐκείνων ἀρχηγῷ ἐκ τῆς πανοπλίας ἐπισήμῳ τυγχάνοντι προσέταξεν ἐπελθεῖν. ὁ δὲ καὶ ἐπῆλθε, καὶ ἁρπάσας αὐτὸν ζῶντα, τῷ Γαλλερίῳ ἐκόμισεν. εἶτα λέοντα φοβερόν τινα θῆρα καὶ παλαμναῖον ἐκέλευσε δέξασθαι. ὁ δὲ καὶ τοῦτον τὸν ἆθλον ἤνυσεν ἐπικινδύνως μέν, τῆς θείας δέ γε χάριτος συντηρούσης αὐτόν. γνοὺς δ' ἐντεῦθεν φθονούμενος παρὰ τοῦ Γαλλερίου, καὶ ἐπιβουλευόμενος, νύκτωρ μετά τινων οἷς ἐθάρρει ἀπέδρα, καὶ πρὸς τὸν πατέρα ἐπανελήλυθε. καὶ ὁ μὲν οὕτως τόν τε κίνδυνον διαπέφευγε, καὶ τῆς πατρῴας βασιλείας ἠξίωτο.

ΒΑ-

Βασιλεία Μαξιμίνου.

τελευτὴ Μαξιμίνου.

Μαξιμῖνος δὲ κοινωνὸν τῆς ἀρχῆς τὸν Λικίννιον προσειλήφει, ἐκ Δακῶν ἕλκοντα τὸ γένος, σύζυγον καὶ γαμβρὸν ὄντα ἐπ' ἀδελφῇ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου. κοινωνὸν δὲ τῆς βασιλείας αὐτὸν ποιησάμενος, τὸν μὲν ἐν τῷ Ἰλλυρικῷ καταλέλοιπεν, ἵν' ἀμύνῃ τοῖς Θρᾳξὶν ὑπὸ βαρβάρων λυπουμένοις. ἐκεῖνος δ' εἰς Ῥώμην ἀφίκετο, μαχησόμενος πρὸς Μαξέντιον. ἅτε δὲ τοὺς οἰκείους ὑπόπτους ἔχων στρατιώτας, καὶ φοβηθεὶς μὴ προδοῖεν τοῖς ἐχθροῖς, ἀπέστη τῆς μάχης, καὶ ἀνεχώρησε. μεταμεληθεὶς δ' ἐπὶ τῇ προσλήψει τοῦ Λικιννίου, πρότερον μὲν λαθραίως αὐτῷ ἐπεβούλευεν, εἶτα καὶ μάχην κατ' αὐτοῦ ἐς τὸ ἐμφανὲς συνεστήσατο. καὶ συμβαλὼν αὐτῷ τρέπεται, καὶ ἀπελαυνόμενος ἔφυγε, καὶ ἐν τῇ φυγῇ ἑαυτὸν διεχρήσατο. οἱ μὲν οὖν οὕτω τέλει καταλῦσαι τὴν ζωὴν ἱστόρησαν τὸν Μαξιμῖνον. οἱ δὲ κατὰ χριστιανῶν αὐτὸν ἐκμανέντα μετελθεῖν τὴν θείαν δίκην παραδεδώκασιν. ἕλκος γὰρ φύσαι αὐτοῦ περὶ τὸν βουβῶνα καὶ τὴν αἰδοῖων χαλεπώτατον, τὰ τῆς ἀκολασίας αὐτοῦ ἀποβοσκόμενον ὄργανα. ἐκ δὲ τῆς σήψεως τούτου καὶ σκώληκας ἀναβρασθῆναι, καὶ εἶναι τὸ πάθος ἀνίατον. ἰατροὺς δὲ τοὺς μὲν αὐτόθεν ἀπαγορεύοντας τὴν ἐγχείρησιν, ὠμῶς ἀποσφάττεσθαι, τοὺς δ' ἐπιχειροῦντας μὲν, μὴ δυναμένους δ' ἀκέσασθαι, χαλεπώτατα ἀπολωλέναι, ὅτι μὴ κατορθοῦν ἐδύναντο. ὀψὲ δ' ὑποτοπῆσαι τὸν τύραννον διὰ τοὺς ἀδίκους φόνους τῶν τὸν Χριστὸν σεβομένων τίννυσθαι δίκην, καὶ ἐκθέσθαι διατάγματα πανταχοῦ, κελεύοντα παῦσαι τὸν κατὰ χριστιανῶν διωγμὸν, καὶ ζῆν ἐκείνους καὶ θρησκεύειν ὡς βούλοιντο, καὶ εὔχεσθαί τι ὑπὲρ αὐτοῦ. καὶ αὐτοῦ δὲ διττοὶ λέγονται λόγοι. οἱ μὲν γὰρ, ἀπαλλαγῆναι αὐτὸν τοῦ πάθους παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα φασὶν, καὶ αὖθις ἐπεγεῖραι τὸν διωγμὸν, καὶ ἀδιόρθωτον μεῖναι, ἕως οὗ τὸ ἐν χειρὶ κυρίου ποτήριον τὴν τρυγίαν ἐξεπίετο. οἱ δ' ἕτεροι ἀρνοῦνται τὴν ἀνάρρωσιν, ὡς ἐκ τῆς ἀρρήτου τελευτήσαντα νόσου, καὶ ἀνερευγόντι ἐκ τοῦ στόματος σκώληκας. ὁ μὲν οὖν καθ' ἕνα τρόπον τῶν ἱστορηθέντων βιαίως ἀπέρρηξε τὴν ζωήν. ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ τῆς τῶν πιστῶν ἐκκλησίας προέστη μετὰ Μαρκελλῖνον ἐν ἔτεσι δυσὶ τὴν λειτουργίαν ἐκπλήσαντα Εὐσέβιος, ὃν μετ' ἐνιαυτὸν θανόντα διεδέξατο Μιλτιάδης, καὶ ἐπὶ τέσσαρσι προστάντος ἐνιαυτοῖς τοῦ ἐν Ῥώμῃ πιστῶν τοῦ Μιλτιάδου, Σίλβεστρος διάδοχος γέγονεν. ἐν Ἀντιοχείᾳ δὲ μετὰ Τύραννον ἔτος ἐπισκοπεύσαντα τρισκαιδέκατον, προεχειρίσθη Βιτάλιος, καὶ τοῦτον ἕκτον ἔτος αὐτοῦ ἄγοντα διεδέξατο Φιλογόνιος, κἀκεῖνον πέμπτον ἀνύσαντα τὸν ἐνιαυτὸν, γέγονε Παυλῖνος διάδοχος. τῆς δ' Ἱεροσολύμων μετὰ Ζάβδαν ἐπὶ δέκατον λελειτουργηκότα ἐνιαυτὸν, Ἕρμων ἐκληρώσατο τὸν θρόνον τὸν ἀρχιερατικόν. τῆς δ' Ἀλεξανδρείας μετὰ τὸν ἱερομάρτυρα Πέτρον δέκα ἔτεσιν ἐφ' ἑνὶ τὸν τῆς ἀρχιερωσύνης θρόνον κοσμήσαντα, Ἀλέξανδρος τὴν ἀρχιερωσύνην ἔσχηκεν. ἐν δὲ Ῥώμῃ μετὰ Σίλβεστρον ἐπ' ἔτεσι λελειτουργηκότα εἴκοσι καὶ ὀκτὼ, Ἰούλιος προέστη τῆς ἐκκλησίας ἔτη πεντεκαίδεκα. μεθ' ὃν Λιβέριος ἕκτον ἤνυσεν ἐνιαυτὸν, κἀκεῖνον διεδέξατο Δάμασος, ὀκτὼ καὶ εἴκοσιν ἐνιαυτοὺς ποιμάνας τοὺς πιστούς. καὶ τοῦτον Σιρίκιος, ἔτη λειτουργήσας ἑξκαίδεκα. εἶτα προεχειρίσθη Ἰννοκέντιος, ἐν πεντεκαίδεκα ἐνιαυτοῖς διδάξας τὸν τοῦ κυρίου λαόν. καὶ Ζώσιμος τῷ θρόνῳ τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἐνιδρύετο θανόντος Ἰννοκεντίου. ὃν δωδέκατον ἀνύσαντα ἐνιαυτὸν Κελεστῖνος διεδέξατο, ἐπ' ἔτη τῇ ἀρχιερωσύνῃ δέκα ἐνδιαπρέψας. τούτου Ξύστος διάδοχος γέγονεν, ὄγδοον ἐνιαυτὸν διαρκέσας ἔτι.

περὶ πατριαρχῶν.

Maximini imperium.

Licinius.

MAximinus Licinium, natione Dacum, qui Conſtantini Magni ſororem in matrimonio habebat, imperij collegā aſciturus, in Illyrico reliquit, ut Thracibus quia barbaris uexabantur, opē ferret. Ipſe Romam profectus eſt, ut cum Maxentio pugnaret. Deinde quum ſuis militibus diffideret, metuens ne ad hoſtem tranſirēt, omiſſo bello receſsit. ac Liciniū, quia collegā eū aſciuiſſe pœnituerat, primum clam per inſidias, deinde aperto Marte adortus, in fugam uertit, in qua ſeipſum interemit. Et hoc modo Maximinū perijſſe, quidam tradunt. Alij autores ſunt, eum furore quodā cōtra Chriſtianos graſſantē, diuinæ uindictæ pœnas dediſſe, hulcere grauiſsimo circa bubonē & pudenda orto, quod inſtrumēta libidinis eius conſumpſerit, nā ex ea putrefactione etiā uermes erupiſſe, & malū fuiſſe immedicabile. Medicos autē, qui conatū faciendæ medicinę ſtatim uetuerint, crudeliter eſſe iugulatos: qui uero curatione ſuſcepta nihil profecerint, immaniſsime trucidatos, quod ea præſtare non poſſent, quę artis facultatē ſuperarent. Sero tandem ſuſpicatū tyrannū, ſe iniuſtarum cædium cultorū Chriſti dare pœnas, ubiq; edictis propoſitis perſecutionē Chriſtianorum inhiberi, atq; illos uiuere ac Deū ſuo arbitratu colere, & pro ipſius ſalute uota facere iuſsiſſe. Atque hic etiā duplex rumor ortus eſt. Nā alij tradūt, prȩter omnē ſpem eo morbo liberatū, renouaſſe perſecutionē nō mutatis moribus, donec poculi quod Dominus manu tenet, fecē exhauſerit: alij ualetudinē recuperatā negātes, ex eo malo impiū deceſsiſſe tradūt, ac uermes etiā per os reieciſſe. Uno certo ex his modis uitā abrupit.

Maximini interitus.

Romæ cœtui fideliū poſt Marcellinū, duobus annis ſacerdotio functū, Euſebius præfuit: cui poſt annū mortuo, ſucceſsit Miltiades. qui cū fidelib. quadrienniū prȩfuiſſet, Sylueſtrū ſucceſſorem reliquit. Antiochię poſt Tyrannū XIII annis epiſcopatu functū, delectus eſt Vitalis. Huic poſt ſexenniū ſucceſsit Philogenes. atq; is quoq; annis V exactis, Paulinū habuit ſucceſſorē. Hieroſolymis poſt Zabdā, qui miniſteriū ad decimum annū obijt, Hermon pontificiā ſedem eſt ſortitus. Alexandrię poſt S. martyrem Petrum, qui pontificiā ſedem per annos XI ornarat, Alexander pontificatū obtinuit. Romæ Sylueſtro per annos XXVIII epiſcopatu functo, Iulius eccleſiæ XV annis prȩfuit. Poſt quē Liberius ſextum abſoluit annū. eiq; ſucceſsit Damaſus, qui XXVIII annos fideles pauit. Hunc Siricius ſecutus, annis XVI miniſterium obijt. Deinde Innocentius eſt electus, qui populum Domini per annos XV erudijt. Quo mortuo, Zoſimus in eccleſiæ Romanæ ſolio eſt collocatus: cui duodecimo anno exacto ſucceſsit Cœleſtinus, qui annis decem in pontificatu claruit. Huius ſucceſſor fuit Xyſtus, qui VIII annos durauit.

Epiſcoporum ſucceſsiones.

Deinde Leo in eius locum ſuffectus eſt, qui ueram doctrinã per annos XXIIII defendit. Leone defuncto, Hilario in ſede collocatus eſt: qui VI annis expletis, electioni Simplicij locum fecit. qui & ipſe anno XIX miniſterij deceſsit. In eius locum introductus eſt Felix: qui nono anno defunctus, Gelaſio honorẽ reliquit per quinquennium fruendũ. Poſt eum Anaſtaſius eſt electus: qui anno quarto elapſo, Symmachũ ſucceſſorem habuit. qui cum annos XII in pontificatu exegiſſet, Hormiſdas eſt electus. Sed hic quoq; decimo anno miniſterij mortẽ obijt. Romanæ uerò Eccleſiæ ſedes Ioannẽ in triennium ſuſcepit. Poſt quem Felix Romanis fidelibus præfuit, quatuor annos eo honore gauiſus. Deinde Bonifacius per bienniũ epiſcopatũ gubernauit. Poſt hunc Agapetus deſignatus eſt, qui cum ſummi paſtoris Chriſti gregẽ Romanum duobus annis & ipſe pauiſſet, naturæ debitum perſoluit. Romæ autẽ pontifex electus eſt Syluerius: unoq; anno pontificatu functus, uitã exegit. Huius ſucceſſor Vigilius, cum XVIII annis eccleſiæ pręfuiſſet, in eius locũ ſuffectus eſt Pelagius. qui quinq; annis obito miniſterio, deceſsit. Romana uerò ſedes Ioannẽ in VIII annos ſuſcepit, & poſt hunc Gregorium in annos XV. Poſt hunc perpetua ſedes eorũ qui Romanæ Eccleſiæ præfuerunt, non reperitur. Antiochiæ uerò Cęleſyriæ Euſtathius Paulino, qui

Antiocheni epiſcopi.

miniſterio quinquenniũ uacarat, ſucceſsit. Cũ Euſtathius fideles annos XVIII pauiſſet, Euphronius per annos VIII miniſtrauit. Poſt quẽ Phlacitus XII expleuit annos. Deinde Stephanus Arij ſectator, Eccleſiæ per triennium ſe ingeſsit. Poſt hunc introductus eſt Leontius, qui VIII anno epiſcopatus mortẽ obijt. Poſt hunc Antiochenæ eccleſiæ Eudoxius alterum annum præfuit. Poſt Eudoxium Arrianus quartum annum fuit epiſcopus. Poſt hũc Meletius annos XXV. Poſt hunc Flauianus Chriſtianis annos XXVI præfuit. Deinde Theodotus miniſterium ſuſcepit, in eoq; annos IIII exegit. In huius locum Ioannes introductus, per annos XVIII durauit. Pro Ioãne Domnus electus, annos VIII poſtea uixit. Poſt quem in Antiochenæ eccleſię thronum Maximus introductus, in eo munere quadrienniũ uixit: ſucceſſore Martyrio, qui IX expleuit in magiſtratu annos. Deinde Iulianus in ea põtificia ſede, annos VI conſedit, & Petrum ſucceſſorem habuit. Cui triennio póſt Stephanus ſucceſsit, totidẽ annos pontificatu functus. In Stephani locum Calaudio ſuffectus eſt. & huic poſt quadrienniũ alius Petrus ſucceſsit, qui Eccleſiam per triennium gubernauit. Huius ſucceſſor extitit Palladius, decem annis in magiſtratu exactis. Deinde Flauianus creatus epiſcopus, XIII annis. Poſt eum Seuerus VII annis gubernata Eccleſia, Euphraſio ſacram ſedem reliquit, cui poſt annum quintum Ephraimus ſucceſsit, & in miniſterio annos XVIII uixit.

ἔπειτα λέων αὐτὸς ᾑρέθη, τῶν ὀρθῶν δογμάτων ἀντιποιούμενος, ἐπ' ἔτεσιν εἴκοσι πρὸς τοῖς τέσσαρσι. καὶ ἐκλιπόντος τοῦ λέοντος, ἱλάριον εἰς τὸν θρόνον ἀνεβίβασαν, ἓξ ἐκπλήσας ἐνιαυτούς. ἀνθ' οὗ σιμπλίκιος ἐχειροτονήθη, καὶ ἐπὶ ἐννεακαιδέκατον ἔτος τὸ τῆς ποιμαντικῆς καὶ οὗτος λειτούργημα διανύσας, ἐξέλιπε· καὶ αὐτοῦ σῦκε φῆλιξ. ἐνάτῳ δ' ἐνιαυτῷ καὶ οὗτος ἐκλελοιπὼς, γελασίῳ τὴν τιμὴν καταλέλοιπε, ἐν ᾗ πέντε ταύτης ἀπολαύσειν ἔτη. μεθ' ὃν ἀναστάσιος ἐπελέγη. μετὰ τέταρτον δὲ καὶ οὗτος ἐνιαυτὸν ὑπὸ συμμάχου διεδέχθη. ὃ δυοκαίδεκα ἐνιαυτοὺς ἐπὶ τῇ ἀρχιερωσύνῃ διαγαγόντος, ὁρμίσδας ἐξελέγη. δεκάτῳ δὲ καὶ οὗτος ἐνιαυτῷ τὸ λειτούργημα διανύσας, κατέλυσε τὴν ζωήν, καὶ ἰωάννην ὁ θρόνος τῆς ῥωμαίων ἐκκλησίας διεδέξατο ἐπὶ τριετίαν. μεθ' ὃν φῆλιξ τῶν ἐν ῥώμῃ προέστη πιστῶν, τετραετίαν τῆς τιμῆς ἀπολαύσας. εἶτα βονιφάτιος ἐπὶ διετίαν τῆς προστασίας ἠξιώθη, καὶ ἐπὶ τούτῳ ἀγαπητὸς προεχειρίσθη. δύο δὲ καὶ οὗτος ἐνιαυτοὺς ποιμάνας τὸ ἐν ῥώμῃ τοῦ ἀρχιποίμενος χριστοῦ ποίμνιον, ἀπέτισε τὸ χρεὼν, καὶ ἐχειροτονήθη ῥωμαίοις ἀρχιερεὺς σιλβέριος. ἕνα δὲ καὶ οὗτος ἀρχιερατεύσας ἐνιαυτὸν, τὴν ζωὴν ἐξεμέτρησε. καὶ τούτου διάδοχος βιγίλιος γέγονεν. ὀκτωκαιδέκατον δὲ τοῦτον ἔτος διανύοντος ἐν τῇ ἀρχῇ, ἀνθῃρέθη πελάγιος. ὃς πέμπτον ἐνιαυτὸν τῇ λειτουργίᾳ ἐσχολακὼς, ἀπῆλθε, καὶ ἰωάννην ἀρχιερατικὴ καθέδρα τῶν ῥωμαίων ἐδέξατο ἐπὶ χρόνοις ὀκτὼ, καὶ μετὰ τοῦτον γρηγόριον ἐπὶ πεντεκαίδεκα. μεθ' ὃν οὐκέτι κατὰ συνέχειαν οἱ τῆς ῥωμαίων ἐκκλησίας προστάντες εὑρίσκονται. ἐν ἀντιοχείᾳ δὲ τῇ κατὰ κοίλην συρίαν τὸν παυλῖνον ἔτη πέντε τῇ λειτουργίᾳ σχολάζοντα, εὐστάθιος διεδέξατο, καὶ τοῦ εὐσταθίου ἐπὶ ἔτη ποιμάναντος τοὺς πιστοὺς ὀκτωκαίδεκα, εὐφρόνιος ἐλειτούργησεν ἔτος ὄγδοον. μεθ' ὃν φλάκιτος δωδέκατον ἤνυσεν ἔτος· εἶτα στέφανος αἱρεσιώτης ἀρείου ἐπεισεφθάρη τῇ ἐκκλησίᾳ ἐπὶ τρίτον ἐνιαυτὸν, καὶ μετὰ τοῦτον εἰσῆκται λεόντιος. ὄγδοον δὲ καὶ οὗτος ἔτος ἐπισκοπήσας, κατέλυσε τὴν ζωὴν, καὶ ἐπὶ τούτῳ προέστη τῆς ἀντιοχέων ἐκκλησίας εὐδόξιος ἔτος δεύτερον, καὶ ἐπὶ τῷ εὐδοξίῳ ἀρειανὸς ἐπισκόπησεν ἔτος τέταρτον, καὶ μετὰ τοῦτον μελέτιος, ἐνιαυτοὺς εἴκοσιν ἐπὶ πέντε. μεθ' ὃν φλαβιανὸς προέστη τῶν χριστωνύμων ἐπ' ἔτεσιν εἴκοσι πρὸς τοῖς ἕξ. εἶτα θεόδοτος τὴν λειτουργίαν διεδέξατο, καὶ τετραετίαν ἤνυσε. ἀντὶ τούτου ἰωάννης εἰσήχθη, καὶ διαρκέσας ἐπ' ἔτος ὀκτωκαιδέκατον. ἀντὶ δὲ ἰωάννου δόμνος ἐχειροτονήθη, ἐπιζήσας τῇ χειροτονίᾳ ὄγδοον ἔτος· καὶ ἀνθιδρύθη τῷ θρόνῳ τῆς ἀντιοχέων ἐκκλησίας μάξιμος, ἐπ' ἐνιαυτοὺς ἐπιμείνας τῇ προστασίᾳ τέσσαρας. ὃς ὑπὸ μαρτυρίου διεδέχθη, ἔννατον καὶ οὗτος τῇ ἀρχῇ διανύσαντος ἔτος. ἰουλιανὸς δ' ἔπειτα εἰς τὴν ἀρχιερατικὴν ταύτην καθέδραν ἐκάθισεν ἐπὶ ἕκτον ἐνιαυτὸν, καὶ τοῦτος ἔσχε πέτρον διάδοχον. ὃν μετὰ τριετῆ χρόνον στέφανος διεδέξατο, ἰσαρίθμους ἀρχιερατεύσας ἐνιαυτούς. τῷ δὲ στεφάνῳ καλανδίων ἐγκαθίδρυται. καὶ τούτῳ μετὰ τετραετίαν πέτρος ἄλλος ἐφήδρευσε, τριετῆ χρόνον τὴν ἐκκλησίαν κατασχών. οὗ διάδοχος παλλάδιος γέγονε, δεκαετίαν ἀνύσας ἐν τῇ ἀρχῇ. εἶτα φλαβιανὸς ᾑρέθη, ἐπὶ δέκα καὶ τρεῖς ἀρχιερατεύσας ἐνιαυτούς. μεθ' ὃν σευῆρος ἕβδομον λειτουργήσας ἐνιαυτὸν, ἀφῆκεν εὐφρασίῳ τὴν καθέδραν τὴν ἱεράν. ὃν μετὰ πέμπτον ἔτος ἐφραίμιος διεδέξατο, ὀκτὼ δ' ἐπὶ δέκα χρόνους ἐπιβιοὺς οὕτω τῷ λειτουργήματι.

SECVNDI TOMI FINIS.

ANNOTATIONES VARIARVM LECTIONVM SECVNDI TOMI IOANNIS ZONARAE, QVI AGIT DE Romana hiſtoria. Vſus autē in eo opere ſum tribus codicibus: duobus D. Antonij Fuggeri, Cōſtantinopoli emptis: & uno Viennenſi, à D. Gaſpare à Nydprug, &c. ultrò perhumaniter atq; utiliter ſuppeditato. nam duo reliqui tantum à Conſtantino Magno ordiuntur.

PAg. 6. Verſ. 11. Ποπουλάρια λέγεται ἡ δημοτικὴ ἀγωγή. Plebeia educatio popularia uocatur.) Popularia dicebantur loca, ubi plebs ſedebat in theatris. Item popularia ſacra, quæ ad totum populum pertinebant. Item res uulgares & nugatoriæ, uel gratæ populo, hoc nomine continentur. ἀγωγή, ductus eſt, uel educatio. Quòd ſi ἀρωγὴ pro ἀγωγὴ legatur: populi ſtudiū, ea quæ in plebis commodum & adiumentum aguntur.

Ibid. 13. Βουλευτὰς, πατρικίους ὀνομάζεσθαι αὐτούς.) Liuius aliter: Patres certè ab honore, patricijq; progenies eorum appellati.

8.30. περὶ τὸ καλούμενον αἰγὸς ἕλος.) Ad capræ paludem. Si Græcis Latina propria nomina Græcè reddere licet, cur Latinis Græca eodem tractare modo in loco non liceat?

13.36. ἵππους τουλλίου.) Lego σερβίου: niſi fortè σερουΐου rectius legitur.

14.8. τοὺς δούλους ἐλευθερωθέντας καὶ φυλετευθῆναι.) Viennenſis rectè φυλετευθῆναι.

20.31. Ποσούμιος τούβερτος.) Liuius lib. 2. M. Valerio P. Poſthumium adiungit.

22.62. ἵν' ὦσιν αὐτοῖς κατὰ συμμορίαν βοηθοί.) Vt ſingulæ claſſes ſuos patronos haberent. ſequitur, numerum tribunorum ad decem eſſe auctum. claſſes autem à Seruio Tullo inſtitutæ fuerunt ſex.

24.14. ἐξερωμένους τοὺς δὲ ἐκείνων.) Malim ἐξερωμένως.

26.30. ὡς τοῦτο ὑπὸ τῶν δυνατευόντων παρέχειν ὁ ὅμιλος.) Suſpecta lectio.

27.53. καὶ μέν τοι καὶ ἱδρύσαντο.) Sic legendum eſt: non ut alter codex habebat, ἡ μέν τοι.

31.12. εὔχομαι ταύτην, ἥνπερ τοῦτο πεῖραν ποιησόμενος.) Mutilus hic locus eſt, ut ex Liuij 1. Decadis lib. 5. apparet. Fortaſſe legendum (ut Græci breuiores ſunt) εὔχομαι ταύτην σὺν σοὶ ἀνειλαί μοι καὶ τῇ ῥώμῃ ὡς ἐλαφροτάτην. ὅτι ἱερὸν ἄρας τῆς βασιλίδος ἐπὶ τὸ ἀβεντῖνον, ἱδρύσατο, ἥνπερ τοῦτο πεῖραν ποιησόμενος. Ego in Græco nihil addere uolui: in conuerſione uerba Liuij poſui.

41.34. διεφθάρησαν.) perierunt. Alter codex habet διεσπάρησαν, diſsipati ſunt.

42.59. Λεύκιον αἰμίλιον τὸν ὕπατον.) Alter codex, λεύκιον μανίλιον.

45.47. κατηλόφουν.) Legendum κατηλόων, à κατηλόω: quod non tantum exonerare, ſed etiam occidere ſignificat, ut compoſitum nomen πατραλοίας arguit.

49.20. εἰς τὰ ὄρη τὰ κεραυνιά.) Cornetanos montes, uel corneos, ſine autore non auſus ſui dicere.

51.28. καὶ τέλος νυκτὸς ὑπ' αὐτομόλων ὑποφθάντων τοῦ τείχους, ἐκινδύνευσαν ἐκλιπεῖν διὰ σκότος.) Suſpecta eſt lectio, & ambigua cōſtructio. ſed hanc ſententiam eſſe puto: Cum transfugarum opera mœnia conſcendiſſent, eos periculum incurriſſe. Si quis coniungere mauult ἐκινδύνευσαν ὑπ' αὐτομόλων ἐκλιπεῖν, neq; repugno neq; probo. Sed & ὑποφθάντες ὑπ' αὐτομόλων, durior eſſe conſtructio, & aliquid à librario omiſſum uidetur.

Ibid. 3. ὁμολογίᾳ περιεδήσαντο.) pactione obſtrinxerunt: uel, ad deditionem compulerunt. Alter codex habet, ὁμολογίᾳ διηκρούσαντο, pactione eluſerunt. Ego malim περιεκλείσαντο, ut & Polyb. lib. 1.

52.36. Τὸν γὰρ βασιλέα ἑαυτοῖς ἐλθεῖν ἑκουσίων ἀρχῆς, ἀλλ' ἐκ τῶν χειρῶν δυναστείας περιεβάλλοντο, καὶ ὡς αὐτοῖς προσκείμενοι προθυμότατα ὤργων.) ὤργων ab ὀργάω, pro ἐπεθύμουν, notum eſt. Sed apparet hic complura deeſſe: quare clauſulam hanc omiſi. quæ ſi interpretanda ſit, ita uerterim: Quaſi eos reformidarent, ſumma cupiditate incitati erant.

54.58. ἐγέσταν δέ.) Latini Segeſtam dicunt.

64.14. τοῦ τείχους ἐκεῖ ὄντος ἀσθενεστέρου, καὶ οἱ καρχηδόνιοι συχνὰ περιελύπουν αὐτούς.) Videtur mutilus & hic locus.

65.38. δόξαν ἐπιεικείας θηρώμενοι μᾶλλον, ἢ τοῦ συμφέροντος αὐτοῖς προμηθούμενοι.) τὸ, αὐτοῖς, tam ad Carthaginenſes quàm ad Romanos referri poteſt. Itaq; ſic quoq; uertas licebit: Clementiæ laudem magis aucupantes, quàm ſuis rationibus conſulentes.

66.1. καὶ σαρδόνιοι.) Legendum σαρδώ. Neque enim Sardi à Carthaginenſibus pecuniā extorſerunt: ſed Romani & pecuniam, & ipſam Sardoniam.

69.36. καὶ κωμόπολιν ἑτέραν.) Vtiq; legendum, κώμην πόλιν ἑτέραν.

70.19. αὐτίκα περιεκατέλαβε.) Alter codex περιέλαβε.

80.33. ἑαυτοὺς κατεχειρίσαντο.) Autor hic ſæpenumero καταχειρίζεσθαι pro διαχειρίζεσθαι ponit.

102.42. καὶ τὸ τῆς ἰταλίας,* μέχρις οὗ σκιπίων ὁ σκιπίων.) Deeſſe uerſus aliquot apparet, in quibus de Carthaginenſium & Maſiniſſæ controuerſijs actum eſt.

105.1. ἀγχωμάλως ἐκ χειρὸς μαχομένους.) ἀγχωμάλως, cōminus eſt: ἐκ χειρὸς, è manu, cum ipſis manibus ictus infertur hoſti, non eminus, ſagitta aut iaculo. Suidas è Polybio citat, ἐκ χειρὸς βοηθεῖν τοῖς πράγμασιν, ἀντὶ τοῦ, μετὰ πάσης ἐπιμελείας, συντόνως, ἐντεταμένως. Et apud eundem lib. 11. τῶν δὲ ῥωμαίων ὑπὸ θυμοῦ ἐκ χειρὸς ἐπιστρατευσαμένων. Romanis ira ob cæſos legatos commotis, ſtatimq; expeditionem in Gallos facientibus. Plutarchus in Pompeio: ἡγεῖτο δ' αὐτῶν βασιλέως ἀδελφὸς ἵεμσις. οὗτος γὰρ χερσὶ τῆς μάχης γενομένης, &c. πομπήϊος δ' ἐκεῖνον ἐκ χειρὸς διαλαβὼν ἀνεῖλεν. Et de Philopœmene Machanidem obtruncante: διαλαβὼν τὸν ξυστὸν ἐκ χειρὸς αὐθις, καὶ περιτρέπει τὸν ἄνδρα συνεπορεύσας.

Ibid. 22. ἀνακωχὴ ἐς ἐπεισθη.) Fortaſsis ἐποιήθη. quanquam illud quoque poteſt intelligi, Inter eos de inducijs conueniſſe.

107.23. ταῖς ὑπὸ τοῦ φιλίππου κατεχομέναις.) πόλεσι haud dubiè legendum.

Ibidem 48. γὰρ τὸ ἴδιον τὸ μακεδονικὸν.) Quid ſi γὰρ Δίου?

110.44. φυγαδευθεὶς ἑκὼν.) Quid ſi ὑφορώμενος.

115. 54 ὀλίγους καθ᾽ ἑκάστους ὄντας, τρίπτων.) Malim ὀλίγους ὄντας, καθ᾽ ἑκάστους τρίπτων.

118 22. τὰ δ᾽ ὧν μέχρι τῶν δὲ πεπραγμένα ῥωμαίοις.) Omiſſa eſt hiſtoria belli Luſitanici, contra Viriatum geſti: item Numantinum, Aſiaticum cõtra Ariſtonicum, prætereà Allobrogicum, Thracicum, adhæc Iugurthinum in Africa, in Italia Galliáq; Cimbricum, Teutonicum, Tigurinúmque. Deeſt etiam deſcriptio tumultuum inteſtinorum, qui ab iſtis temporibus Romã labefactauerunt: ut, ſeditio Tiberij Gracchi, ac poſt eam Caij fratris: deinde Apuleij Saturnini, tum bellum Romanorũ aduerſus ſocios qui defectionem per Italiam fecerant: bellum contra Seruos, contra Spartacum: ac poſtremò Marij & Syllæ ciuilia bella, atq; alia annis circiter LX geſta: quæ, niſi breuitate temporis atq; alijs occupationibus excluſi eſſemus, ex alijs autoribus, obſeruata Zonaræ breuitate, Græcè Latinéq; attexere non recuſaſſem. νῦν δ᾽ ὡς δυνάμεθα, ἐπειδὴ ὡς θέλομεν οὐ δυνάμεθα.

121.6. ἀφῃρέθησαν δὲ καὶ τὴν στρατηγίαν.) Vtrũ Conſulatum, an imperium?

122.12. τρεῖς δ᾽ ἔτι καὶ ἐγγόνους βασιλεῖς.) Legendũ μιθειδάτην καὶ τιγράνην.

123.18. ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ σφῶν βασιλέως.) Si ἀδελφὸς proprium nomen non eſſe uidetur, id quod additio articuli τοῦ propè indicat, conuertito, A fratre regis ipſorum.

Ibid. 46. τοὺς περὶ ἄμανον ἄραβας.) Quid ſi ἴβηρας legendum? nam Arabes Amani accolas ego nullos ſcio.

124.31. κατοικίαι δὲ πόλεων.) Fortaſſe, πολεμίων ἢ βασιλέων. nam ſuprà de urbibus actum eſt.

129.13. μίαν ἄρα κορνήλια τύχην ᾔδεις τὴν ἀμείνονα.) Ambiguum eſt, utrum uerba hæc ἀποφαντικῶς καὶ ἀποδεικτικῶς accipienda ſint, an uerò ἐλεγκτικῶς κατ᾽ ἐρώτημα. Ego priorem ſenſum ſequutus ſum, qui ſi cui diſplicet, ita conuertat: Vnam ergo fortunam Cornelia noſti meliorem, quæ te quoq; fortaſſe decepit, quòd me ſolito diutius fouit. Quod ſequitur, ἐκ τούτων εἰς ἐκεῖνα, uerti liberius, ſententia appenſa, non annumeratis uerbis, quæ Latinè aſperius ſonant, hoc modo: Spes enim ſupereſt, eum qui ex illis in hæc incidit, ex his ad illa uiciſſim emerſurum.

130.40. ὅτι πῦρ ἐμβαλόντος ἐπὶ στόλον.) Ambiguũ eſt, utrum καίσαρος, an ἀχιλλᾶ; Sed Plutarchus ſcrupulum tollit in uita Cæſaris, his uerbis: δεύτερον δὲ περικοπτόμενος τοῦ στόλου, ἠναγκάσθη διὰ πυρὸς ἀπώσασθαι τὸν κίνδυνον.

131.10. Καὶ γὰρ σύ μοι ἐφθόνησας τῆς σωτηρίας.) Plerique interpretantur, Tu mihi ſalutem tuam inuidiſti. Sed cũ Plutarchus ſcribat, obſcurum fuiſſe, cur Cæſar Catonis interitum doluerit, & ἐφθόνησάς μοι τῆς σωτηρίας etiam intelligi poſſit, Catonem non dignitatem tantum, ſed ſalutem etiam Cæſaris oppugnaſſe (neq; enim additur, τῆς σωτηρίας σου: & ἐμαυτοῦ æque ſubintelligi poteſt, ne ſententia quidem repugnante:) malui particulam (tuam) omittere, ut in Latino etiam ſermone ambigua eſſet ſententia, utrum Cæſar clementiæ laudem ex conſeruatione Catonis captare, an uerò ſuam in eo explere iracundiam uoluerit, ſi eum in poteſtatem redegiſſet.

132. 5. καὶ τοῦτον δὶς γενόμενος ἐν πείρᾳ ἐξελήλεγκτο.) Conuerti: Ita bis populi animos expertus, ſurrexit. Sed ἐν τῇ πείρᾳ ἐξελήλεγκται, intelligi poteſt, uel animaduerſum eſſe, Cæſarem periclitari uoluiſſe populum, utrum æquis animis regium ornatum laturus eſſet: uel, Cæſarem animaduertiſſe, conatum ſuum eſſe irritum, populo à regia pompa abhorrente.

133.29. διά τι αὐτὸν ἰούλιον.) Videtur legendũ, διά τε αὐτὸν τὸν κουιντίλιον τὸν μῆνα ἰούλιον προσηγόρευσαν. atq; ego ita uertere auſus ſum.

135.13. καὶ παρὰ τοῦ διὸς μαστιζόμενον.) Suetonius puerum facie liberali demiſſum cœlo cathena aurea, ad fores Capitolij conſtitiſſe, eiq; Iouem flagellum tradidiſſe. Hinc ſuſpicor legendum non μαστιζόμενον, ſed μάστιγα ἐγχειριζόμενον: niſi fortè μαστίζειν id ei ſignificet.

Eadem pagina pro δημαρχῆσαι μὲν ἐπεχείρησεν, uidetur legendum δημηγορῆσαι. ſequitur enim, εἰς τὸν δῆμον εἰσελθὼν ἐδημηγόρησέ τε, &c. Quare pro his uerbis tribunatum ambire non deſtitit: Vrbem ingreſſus, concionem ad populum habere inſtituit: neq; deſtitit, quamuis ab Antonio prohiberetur, ſed tribuno ſibi conciliato, &c. reponas licet.

140. 53. καί περὶ τῆς ἀρχῆς ὕστερον ὑπὸ τοῦ καίσαρος ἐσφάλη.) Suprà commemorauit, Sextum Pompeium à Cæſare conſule proſcriptum eſſe. Aut igitur πρότερον legendũ pro ὕστερον, aut ſcriptori danda uenia τῆς ἀταξίας: quam aliquando uarietatis & attentionis cauſa affectant.

143.40. καὶ τῶν τοῦ ἀντωνίου ὁμοροῦντων ἀλλήλοις.) Deeſſe uidetur ſiue οἰκιῶν, ſiue στρατοπέδων: Ex uicinis inter ſe ædibus, uel caſtris. Et paulo pòſt: ἡμίονός τι ἔτεκε. τὰ μὲν γὰρ πρόσθια. Hic etiam aliquid deeſſe apparet, cuiuſmodi ſit, οὔτε ἵππον παντελῶς, οὔτε ἡμίονον: Fœtũ edidit mula, neq; planè equum, neq; mulum.

154.60. ἔδησεν αὐτὸν ἁλύσεσιν ἀργυραῖς.) Alter codex habet, falſo haud dubiè (eſt enim neſcio quæ manus affectatio) ἔδησεν αὐτὸν ἁλύσεσι σιδηραῖς, ἢ ἀληθέστερον, ἀργυραῖς: hoc eſt, Vinxit eum compedibus ferreis: aut, ut uerius dicam, argenteis. Si cui tamen hæc ironia, in perfidam Antonij liberalitatem, placet, ea utatur.

162. 58. καὶ ἔτερα πάλιν πεντάκις.) Si πεντάκις δίκα, aut etiam πέντε legas, non ſibi conſtabit numerus. quare aut πέντε, aut ἕτερα πεντακισχίλια legendum.

183.17. οἵ, τε καισάρειοι καὶ οἱ μουσαλῖνοι.) Cæſarianũ etiam deinceps ſæpius appellantur Aulici proceres, ſiue liberti, ſiue alij. Et paulo pòſt, pro αὐτοῖς βουκινοῦ, legendum uidetur μουκιανοῦ.

184.45. ἐγχειρίδιον παρεζώννυτο.) Ambiguum, utrũ pugillares, an pugio ſit intelligendus. Et ſuprà, διὰ τὸ κῆδος, propter affinitatem: legendum uidetur, διὰ τὸ κῦδος, ob gloriam.

189.14. τῷ ἄλλῳ δὲ ἔτει καὶ ἄλλῳ.) Fortaſſe μηνί, Alio anno, & alio menſe: aut τό, καὶ ἄλλῳ redundat.

192.30. δύο μυριάδας μυριάδων, καὶ χιλίας πεντακοσίας.) Dubium, an repetendum ſit μυριάδας, ut ſint Myriades, uicies ſemel, & quingenties mille. Hoc loco me Vilhelmus Xylander, iuuenis ingenio & doctrina præſtans, admonuit, in poſteriorib. numeris τὸ μυριάδας repetendũ, et pro χιλίας legendũ δισχιλίας, ut ea ſumma conſletur, quã Tacitus ponit. Budæus χιλιάδα χιλιάδων, Gallicè millionem, Latinè millies mille, uel mille millenarios. 100 myriades, decies centena millia: 1000 myriades, centies centena millia. ergo 21500 myriades, erunt bis millies centies, quinquagies centena millia drachmarum. Iam quia denæ drachmæ ſingulos ferè aureos nummos faciunt, eodem Budæo autore: fiet amplius 21 milliones aureorum. Tacitus lib. 17. de luxu Vitellij loquens: Ipſe abundè ratus, ſi præſentib. frueretur, nec in longius cõſulens, nouies millies ſeſtertiûm pauciſſimis menſib. interuertiſſe creditur. Addit Budæus: Hanc ego ſummã ducenties uicies quinquies centenis millib. eſſe duco.

194.2. κελτὸς δ' ἦν τις.) Alter codex κελτός: ut ſit proprium nomen non nationis, ſed uiri.

196.23. ἀνεγκλήτου.) Inculpatum hæc uox ſignificat. Vtinam uerò tales epiſcopos haberemus. neq; enim dubium, quin pietas refloreſceret. Alij Anacletum ſcribunt. Videtur autem ἀνέγκλητος pro ἀνέκλητος affectatione quadã ſcribi: ut θεόπεμπτος, pro θεόπομπος, & id genus alia. Paulo pòſt, pro τῇ ἀδελφῇ ἰουλίᾳ, alter codex habet ἀδελφιδῇ, fratris filia: & ſic legendũ eſſe, ex Suetonio conſtat. Deinde, pro καὶ τοὺς ἀπομάχους, eos qui pugnam inibant: alter codex habet, καὶ τοὺς ἀμαχοῦς. id ſignificat uel eos qui à pugna abſuerant, uel imbellem ætatem & ſexum. quod probabilius uidetur, cum glorietur Domitianus, ſe Naſamonibus uita interdixiſſe.

204.10. καὶ τὴν μὲν μηδίαν λίαν ἐλύπησεν.) Vtrum φαρασμάνης, an ἀδριανός; Haud ſcio an aliquid deſit.

Ibid 37. ἡλικίᾳ καὶ τάξει πρόσοικον αὐτοῦ.) τὸ, καὶ τάξει, alter codex non habet. Ordinem autem ſiue dignitatem militarem hic ſignificari arbitror: quæ cũ in præfecto prætorio ſumma fuerit, redundare puto hoc additamentum.

206.9. ἐν ἀγρείᾳ ποτὶ γεγονὼς ἀργυρείων.) Etſi mox ſequitur, ἀθροίσας ἀργύρεια: tamen utrobiq; ſingularem numerum, ἀργυρεῖον & ἀργύρειον, legendum cenſeo. Si quis uerò ex deprauato codice (nam notæ ſcribendi compendiariæ, quas abbreuiationes uulgò uocant, & καλλιγραφίας affectatio, & certi literarum apices, ab imperitis facilè in deſcribendo permutantur, ut ων pro ου, & α pro ον ponant) non obſto. Sed tamen prudentius exiſtimo, ſcriptori non κακοζήλων κακόζηλα non temerè affingere.

207.31. καὶ οἱ ὑπὲρ τὸν ῥῆνον κελτοί.) Galli qui ſupra Rhenum incolunt. Sed ὑπὲρ idem quod πέραν hic ualere uidetur ut pòſt fol. 233.12. αἱ ὑπὲρ τὰς ἄλπεις δυνάμεις, legiones tranſalpinæ.

209.7. τὴν ἀλεξανδρέων ἀρχὴν ἐγκεχείριστο.) Alter codex rectius habet ἐπισκοπήν. nam tum epiſcopi non principes erant, ſed opiliones Chriſtiani gregis.

210.27. ἢ δαίμων ὡς ὕστερον ἐνομίσθη.) Alter codex, ἢ δαίμων, ὡς ὕστερον ἐνομίσθη, ſiue dea, ut poſtmodum eſt creditum.

Ibid. 45. καὶ χρυσοῦς.) Fortè Aurelium ſic interpretantur Græci: & pro aureo ſeculo, dictum Aurelium.

213.24. ὅμως πολλῶν ὑπισχνουμένων τοῖς στρατιώταις παρὰ τοῦ ἰουλιανοῦ, ἐκεῖνον προελέσθαι.) Perturbatior eſt conſtructio. Sed hoc uult: Quamuis licerentur imperium, tamen, quum etiam Iulianus multum promitteret, eum prælatum eſſe Sulpitiano. Ego de uerbis parum ſolicitus (quæ haud ſcio an deprauata ſint) in uertendo ſententiam ſequutus ſum.

227.52. ἀπεσιώπησε καὶ αὐτός. οἱ δ' ἑτέρον ἦσαν μεθ' ὧν.) Locus hic mutilus eſt in tribus codicibus: quare tria illa uerba, οἱ δ' ἑτέρον ἦσαν, omiſi.

229.15. ἐπανελθὼν οὖν ὁ φίλιππος.) Alter codex addit, ἐκ τῆς στρατείας, ab expeditione reuerſus.

231.46. ὑπὸ πολλοῖς οἷς ἔπραξε καλοῖς ὁμολογηθέντας δυνηθῇ.) Locus aut corruptus, aut ſaltem ambiguus & obſcurus.

232.32. ὑπὸ πεντηκαίδεκα ἔτη διαρκέσας.) Nicephorus habet πεντήκοντα, errore librariorum, ut arbitror.

238.58. δωρεῖσθαι τὰ τὰ ἀλλότρια, ἔθος ἦν οἱ νῦν κείμενοι.) Non uideo quomodo hæc cohæreant. Nam certè leges ciuiles inde non auſpicantur, quòd Imperatori alienas res donare liceat.

239.23. κελεύσιμος.) Alius codex κελευσμένης.

241.8. δίκαια ἔτι αὐτῶν τῇ ἀρχῇ.) Paulo ſuprà etiã ἀρχῇ legitur. Sed dubito an legendũ ſit ἀρχιερωσύνῃ: quanquam parũ refert. Eſt enim etiam ἀρχὴ ἐκκλησιαστική, quæ uerbi diuini præceptis, promiſſionibus, cõminationibus, piorum animos regit & moderatur.

FINIS ANNOTATIONVM SECVNDI TOMI.

Nam ſynonyma, & manifeſtè falſa, aſcribenda eſſe non duxi.

ABELVS Hiſpanos Romanorũ ſtudioſus 78.6
Abgarus Oſroenes Caracallæ perfidia captus 220.38
Abilius I I Alexandrinus epiſcopus 198.16
Abotigines Latij incolæ 3.26
Acarnania domita à L. Flaminio. 100.22
Acerræ à Romanis captæ 69.34
Acerranorum excidium 81.27
Achæi ſe cum Romanis coniungunt 99.19
Achaicum bellum 117.29
Achilles Pōpeij interfector 129.55
Achradina 84.50
ἀνδραγορευμένοι 196.12
Acro Cæninenſium dux 6.46
Accia Auguſti mater 134.58
Acciæ ſomniũ de Auguſto ibid.
Actiaca uictoria monarchiæ Auguſti initium 158.26
Actiaci belli apparatus 156.53
Actium 157.11
Actius Nauius augur 12.52
Actius Tullius Volſcorum cooditator 24.28
Adelpbos Albanorum rex 123.19
Addo Caium uulnerat 167.25
Adiabene Syriæ prouiocia, iuxta Nioiim & Gaugamela 201.35
admonemus ſcientes 3.9
adoptio publicè confirmanda. 138.38
Adrianus in alienum ſeruom ius ſibi non ſumit 204.16
Adrianus Iudæis Iodæa interdicit 205.29
Adrianos reluctante ſenatu in deorũ oumerũ relatus 205.50
Adriani imperium 202.32 morbus 204.18 reſponſum de Chriſtianis 205.44
Adriani ſtudia, mores, & ratio adminiſtrandi imperij 202.46
Adriani uenatiooes 203.28 eiuſdem obitus, anno ætatis LXIII, imperij uerò XXI. 205.7
ædiliũ inſtitutio & munus 24.4
Aegimurus capitur à Martio. 113.14
Aegyptiorum annus menſtruus fallam antiquitatis opinioné illis affert 10.34
Aegyptus ab Auguſto uectigalis facta 161.34 à Diocletiano ſub iugum redacta 243.30
Aegithalus 63.27
Aelia Capitolina pro Hieroſolymis coodita 203.36
Aelius Adrianus. uide Adrianus
Aelius Gallus Aegypti pręfectus Arabiã infeliciter tentat 163.43
Aelius Pætus Cos. cũ Gallis pugnat 99.46
Aemylianus Scythis cæſis, arreptoq; imperio, à ſuis militibus occiditur 232.36.47
Aemylia Syllæ ptiuigna Popeio nubit 119.34
L. Aemylius contra Tareotinos miſſus 42.59
Q. Aemylius Cos. io Siciliam uenoit 55.8
Aemylius Inſubres cædit 68.47
M. Aemylius Lepidus caſtra contra Antiochum defendit 105.8
Aemylius Lætus præfectus prætotio 211.26
M. Aemylius Pœoos oincit 69.11
Aemylius Scaurus propter Atrcũ fit Aiax 175.38.42
Aeneas uictus à Rutilis, inter mortales eſſe deſijt 3.44
Aeneæ res geſtæ in Italia. ibid.25
Aeneadæ Romani ibid.47
Aeqoum & Sabinõ bellõ 27.34
Aeqoi M. Mioutiũ uincũt 26.38 ijdem ſub iugũ miſsi ibid.48
ærarium ooo in poteſtate dictatoris 21.22
Aeſar pro Cæſare 169.60
Aetoli ad Antiochum deficiunt. 102.19 ad Philippum defluunt 92.42
Aetoli Romanorum ſocij 86.33 Romanis oictoriæ cauſa 100.13
Aetolorum motus & pacificatio cum Romanis 106.2
Afer Adriani pater 202.38
affinitas ignobilium & pauperũ ſpernitur 6.28
affinitates potenrũ, obſidom inſtar habent 150.34
Afranius Armeniæ præficitur. 122.62
Africa à Rom. oppugnata 58.36
Africa dicta Libya Carthaginenſis 97.44
Afticanus ſcriptor 228.36
Afticani cognomentum P. Scipioni domita Carthagioe datum 97.42
Africani obitus 106.51
Agis Tarentinus 43.13
ἀγορανόμοι, ædiles 24.4
agrariæ leges 25.24
agricultura moderatos & pacatos facit 10.45
Agrigenti obſidio 55.10
Agrigentinorũ calamitas. ibid.42
Agrippa Agrippæ F. abdicatus ab Auguſto 168.25
Agrippa Auguſti ſorore repudiata, filiã ducere cogitur 164.32
Agrippa curator orbis, & Auguſti gener ibidem
Agrippa deponẽdæ monarchiæ Auguſto eſt autor 162.8
Agrippa iunior occiſus à Tibetio 172.8
Agrippa Methone occupata, claſſem Antonij infeſtat 156.57
M. Agrippa S. Pompeio opponitur 147.17
Agrippæ obitus & elogia 165.35
Agrippina à Claudio Auguſta appellatur 185.36 eadem à Nerone interfecta 188.24
Agrippina Claudio nubit 185.3 eidem inſidiatur 186.39
Agrippina Germanici uxor, Agrippæ & Iuliæ filia 172.25
Agrippina iunior 182.22
Agrippina Neroni ambit imperium 186.13 pro Nerone imperat 187.52
Agrippinæ auaritia & ſæuitia. 185.28 interitus 174.32
Agrippina urbs 235.17
Agrippinus Alexãdrinos epiſcopus 209.7
Agron Sardiaoorum rex 67.50
Agronis uidua Romanos legatos cecidit ibid.53
Albæ longæ ædificatio 3.57
albæ quadrigæ à Camillo primũ uſurpatæ 31.23
Albana democratia 8.15
Albanicum bellum 204.8
Albanum regnum 500 annis durauit 11.30
Albanus à Poſthumo occiſus. 236.18
Albanus lacos 30.39
Albani 123.2 Romam migrare coguntur 11.24.29
Albani Maſſagetæ 304.9
Albanorũ regum ſucceſsio 4.4 inde (227.9
Albinus à ſenatu dux creatus. 216.13
Albioi interitus cædes 227.28.41
Albula 4.6
Aleinus Veſpaſiano inſidiatus. 195.7
Alemannorũ 60000 cæſa à Conſtantio 244.2 item 300000 profligata à Galieno 235.39
Alexander Antonij F. 155.25
Alexander Hieroſolymitanus epiſcopus 219.46
Alexander Romanus epiſcopus. 202.27 & 205.10
Alexander Seuerus ab Heliogabalo adoptatus 224.6
Alexander Sol Cleopatræ filius. 161.48 (225.34 & 226.10
Alexãdri cædes anno imperij X.

Alexan-

Alexandri Hieroſolymitani martyrium 230.17
Alexandri Seueri expeditio Perſica & Germanica 225.
Alexandri thorax 178.55
Alinius Salapianus 87.23
alites carniuori in caſtris. 143.46
ad Alpes ꝓgreſsi Romani. 69.44
alueus Romuli & Remi 4.32 & 5.14
Amandi ſeditio in Gallijs compreſſa 243.44
Amaous mons 149.9
Amanus ſecũdus Alexandrinus epiſcopus 190.14
Amazones inter Albanos repertæ 123.20
ambitus lex Auguſti 165.4
Ambraciæ obſidio 106.6
Ambroſius Origenis Mecœnas ciſus 226.23
Aminander à Glabrione pulſus 102.40
Aminſus urbs 123.53
Amulius primus Iouis imitator. 4.10
Amulius Numitorem regno ſpoliat 4.23
Amulij cædes 5.36
Amynander Theſſalus 98.28
Anacletus, ſiue ἀνέγκλητον, Romę epiſcopus 196.23
ἀγχωμαλῶς ἐν χερσὶ μάχεσθαι 105.1
Ancyra Galatiæ urbs ibid. 60
Ancus Martius Numæ ex filia Pompilia nepos 10.53
quartus rex Romanorũ 11.37
à cubito mutilo ita uocatus. 11.40
Anci res geſtæ 11.49. inde
Andriſcus Adramytteons ſe pro Perſei filio gerit 114.17
Androſtheoes ab Achæis uictus Corintho excidit 100.20
Anicetus Romanus epiſcopus 206.52
Anicetus Neronis libertus Agrippinam occidit 188.24
L. Anicius prætor Gentinm uincit 109.47
Annius Vinicianus, ſiue Munitianus, inſidiator Claudij 183.27
annus à Numa duobus mẽſibus auctus 10.28
annus ætatis 42 imperio aptiſsimus 199.45
anni 725 uſq; ad Auguſti monarchiam 162.1
annorum uarietas 10.30
annos X I I nata pnella lege Auguſta nubilis 165.14
αὐτοχεὶ ἀνώνδος 74.17
anſeres Capitolij cuſtodes 34.51
Anteros Romanus epiſc. 228.18
Antigonus de proditoribus. 7.10
Antiochena clades ex terræmotu 201.19
Antiocheni epiſcopi 248.28
Antiochus à Græcis contra Romanos conciratus 100.56
Antiochus Comagenes rex 153.18
Antiochus Eubœã domat. 102.25
Antiochus frater Seleuco ſuccedit 106.34
Antiochus in Aſia uictus à Scipionibus 104.50. & 105.1. inde
Antiochus puer à Demetrio occiſus 111.38
Antiocho bellum Romani inferunt 104.27
Antoninus Caracalla 219.54
Antoninus & patri & fratri inſidiatur 218.9
Aotonious Pius εὐμενέστερος appellatus. 205.60 ſupellectilem Cæſaream uendit, ne ciues exactionib. uexet. 206.10
Antonini Pij decretum pro Chriſtianis 206.57
Antoninus Seueri F. 217.18
M. Antoninus Verus M. Aurelio Antonino adoptatus 204.61
M. Antonini obitus XXIIII imperij anno 206.38
M. Antonini philoſophi obitus. 208.54 eiuſdem Chriſtiana legio 207.59
M. Antonini philoſophi ſagati et togati acta 207.36
Antonia auia à Caio occiſa 177.9
Aotonia Claudij filia 184.37
Antonius à Minerua coniuge 100000 aureorum dotis exigit 148.52
Antonins Armenia dolo potitus, in Aegyptum abit 154.50
Antonius Auguſto infeſtus. 135.44 eidẽ aduerſatur. 146.22
Antonius bacchatur in Græcia. 148.46
Antonius Bruti cadauer honorificè ſepelit 145.35
Antonius Cleopatræ mancipiũ. 147.21 & 156.15 eius amore fruitur 147.21
Antonius Cleopatram Octauiæ præfert 154.28 à Cleopatra deceptus, necẽ ſibijpſi conſciſcit 159.38
Antooius Cos. Cæſari diadema imponit 138.62
Antonius crudelis 140.16
Antonius cum S. Pompeio pacẽ facit 147.48
Antonius hoſtis iudicatur 136.20
Aotonius in Aegypto etiam uincitur à Cæſare 159.30
Antonius Muſa libertinus medicus 163.62
Antonius Vẽtidio inuidet. 153.19
Antonij bello Mutinenſi res geſtæ 136.44
Antonij clades bello Medico & Parthico 153.50 conſpiratio cum Medo, & inſidiæ contra Auguſtum 155.14. inde
Antonij funebris oratio in Cæſarem 134.7
Antonij legatio ab Auguſto repudiata 159.2.12
Antonij licentia ex actis Cæſaris 134.43
Antonij mors 161.26
ab Auguſto deplorata 159.54
Antonij potentia populo grauis. 135.54
Antonij prouinciæ poſt uictoriã Philippicam 146.7. inde
Antonij ſtatua ſanguinem ſudat. 156.45
Antonio teſtamenti recitatione conflatur odium ibid. 6
Antyllus Antonij F. Auguſti gener 150.33
Antyllus Fuluiæ & Antonij filius occiditur 161.27
Anulinos Diocletiani dominus. 243.5
annuius aureus datus Libertino medico 164.2
annuli ſolis ſenatoribus & equitibus conceſsi 79.36
annulorum ius 149.44
annulorum modij ab Hannibale Carthaginem miſsi 79.35
Aorni ſyloæ 40.34
Apelles tragœdus 177.41
Aper à Diocletiano occiditur. 243.10
apes circa caſtra 143.42
ἀφροδίσιον, ἀφροδίτης ἱερὸν 135.44
Apis ab Auguſto cõteptus. 161.33
Apollo Romanorum ſocordiam caſtigat 81.51. inde
Apollodorus ad Auguſtum deficit 151.56
Apollodorus Siculus Cleopatræ miniſter 130.30
Apollooia à Philippo obſeſſa. 83.36
Apolloniates in Ionio ſinu. 51.45
Apollonium Africæ promontorium 93.44
Apollonius martyr & philoſophus 211.58
Apollonius Tyaneus Domitiani prædicit interitum 198.4
ἀπόμαχοι 71.29 & 197.12
ἀποκρεωνοῦσθαι 66.38
ἄποξον 36.15
Appiani Romana hiſtoria. 193.23
Appins Cæcus Pyrrho pacem negat 47.30
Appius Claudius plebis inimicus 26.7 Meſſanam occupat 54.26
Appij Claudij ex Sabinis Romã migratio 20.36
Appij Claudij intemperies & interitus. 27.53. & 28.23 (48.27
Appuli caſtra Pyrrhi diripiunt.

Apulia Dauniorum 78.23
L. Apuſtius Macedoniam uaſtat. 98.19 (214.61
aqua ebulliens ſub dormitante.
aqua intercus excantata Adriano 204.62
aquæ coniectura ex ſitu & plantis 122.25
aquila Auguſti 139.37
aquila panem Auguſto captũ reſtituit 135.6
aquila regni augurium 12.11
aquilæ pulſæ à uulturibus 17.8
aquilæ uictæ malum augurium. 144.56 (227.17
Aquileia olim, Zonaræ Venetia.
M. Aquilius proditor Sibyllinorum oraculorum 16.40
Arabes ad Amanum 123.46
Arabia Petræa ibid.51
Aradia 142.27
Aradij 149.15
Archimedes Syracuſarum defenſor. 83.57 eius cædes. 84.54
ardea 3.38
Ardeatę Camilli adiutores. 34.14
Ardebæ naurica ſolertia 62.62
Aretium Flaminij interitu nobile 75.6.35
argenteæ drachmæ 51.38
argentum ære miſtum 77.55
argenti libræ 10 à cenſoribus notatæ 50.26
Argos Nabidi à Philippo traditum 99.41
Ariarathes Cappadocũ rex. 106.1
Ariarathi regnũ à Romanis confirmatur 110.46
Arimioum urbs Galliæ 126.59
Ariobarzanes à Caſsio occiſus. 142.42
ariſtæ eminentes decuſſæ 16.12
Ariſtarchus Tarentinus Romam confugit 44.11
Ariuſtus, pro Ariouiſto 125.53
Armeoia ſubacta à Traiano. 201.8
Armeoiæ montes gelu rigeotes. 225.30
Armeniæ rex Caracallæ perfidia captus 220.41
Armeniorum morus 167.11
Arria Cecinnæ uxor 182.46
Arſacides Parthici regni conditor 225.1
Artabanus 221.15
poſtremus Parthorũ rex. 225.3
Pſeudoneronem Romam reducturus 195.46
Artagira 167.26
Artaxerxes, uel Attaxares Perſa. 244.6
Artaxerxes Perſarum rex. ibid. 54
eiuſdem 400 legati ad Alexandrum Seuerum 225.13
Artaxes ab Antonio profligatus. 154.57
Artemidorus Gnidius Cęſari inſidias indicat 132.44
Artorij ſomnium de Auguſto. 143.48
Aruntis & Bruti interitus 19.3
Aruſpex Veiens 30.45
Aruſpicis Hetruſci dolus 16.56
Aſcanius Rutulos profligat 3.53
Aſclepiades Antiochęous epiſcopus 219.51
Aſclepiodotus 243.46
Aſclerationis prædictio 197.54
Aſdrubal in Italiam abit 88.42
[illegible] 190.21
Aſiaticus à Claudio interfectus. 184.31
Aſiatici cognomentum Scipioni tributum 105.35
Aſpis Libyæ urbs à Romanis occupatur 58.53
aſpidis morſus leniſsima mors. 160.49
Aſtrologi Italia pulſi 185.58
à Neruą reuocati. 198.60.199.2
Aſtronomi Vitellio diem interitus denunciant 192.13
Atellanorum migratio ad Hannibalem 86.21
Athamania Theſſaliæ 98.28
[illegible] 214.27
Athenæ liberatæ à L. Apuſtio. 98.11.15
Athenarum inſcriptio pro Pompeio 122.2
Athenarum mœnia ſub Valeriano inſtaurata 234.1
Athenienſes Bruto & Caſsio ſtatuas decernunt 141.38
Athenienſes Romanorum amici 68.16
Athenodorus Gregorij Mirifici frater 228.35
Athenodori commentum ad exprimendam Auguſti laſciuiã. 170.35
Atlas mons 216.48 (36
Atra urbs Arabiæ Soli dicata. 216.
Attalia Pamphiliæ urbs 129.20
Attalus 98.46
Eumenis frater 110.37
Atticus Herodis Rhetoris pater theſauro ditatur 199.7
Attali obitus 100.5
C. Attilius 62.40
Attilius Latinus 57.27
Aufidus fluuius 78.26
Auguſtus ab amicis admoneri ſe paſſus 166.44
Auguſtus Alexandri cadauer uiſit 161.29
Auguſtus clemens 140.8
Auguſtus Cleopatrã ſimulatione amoris decipit 159.19
Auguſtus cum S. Pompeio redire in gratiam fruſtra cupit. 146.51. & 147.14
Auguſtus Dyrrhachij ægrotat. 143.16
Auguſtus Fuluiæ gener 139.38
Auguſtus importuni militis cauſam agit 166.17
Auguſtus iudicium uiolentum cõtra Cæſaris percuſſores exercet 138.49
Auguſtus Lucium & Caium Agrippæ filios adoptat, & imperij ſucceſſores deſignat. 165.20
Auguſtus militiam conſcribit. 136.2
Auguſtus Antonium neque uincere neq; uinci uult 143.14
Auguſtus ob ludibria ſenatus ad Antonium deficit, & cõtra Cretenſes cretizat 137.46
Auguſtus obuiã ſibi procedi non uult 164.57
Auguſtus Pannonios domat. 154.49
Auguſtus plebem primùm facit ſuam 135.35
Auguſtus Pollionis crudelitate cohercet 165.27
Auguſtus prouincias inuiſit. 164.40
Auguſtus Scriboniã ducit. 147.2
Auguſtus tribunatu ab Antonio deiectus 135.28
Auguſti appellatio 163.7
Auguſti callida cum Aotonio & Lepido colluſio 138.58
Auguſti conſulatus ibid. 24
cum Aotonianis diſſenſiones. 146.21 (161.43.
Auguſti Aegyptiacus triumphus
Auguſti & Antonij bellum, pax rurſus 147.51.54
Auguſti liberalitas depooendæ monarchiæ ſimulatio. 162.30.35
Auguſti moderatio & liberalitas 167.48
Auguſti monarchiæ ſigna 135.8
Auguſti morbus & teſtamentũ. 163.57
Auguſti nepotes degeneres. 166.51 eorundem obitus. 167.34
Auguſti obitus 170.1
principiò parum luctuoſus. ibidem 30
Auguſti partitio prouinciarũ, & decennia 162.48
Auguſti prouinciæ poſt uictoriã Philippicam 146.7. inde (60
Auguſti ratio adminiſtrandi imperij 163.24
Auguſti ſtatua fulmine icta. 169.
Auguſti teſtamentum & libelli. 170.18.22
Auguſto diuturnitas imperij profuit 195.29
Auitus Pſeudantoninus Heliogabalus. uide Heliogabalus. 222.48
Aulus Placius io Britãnia. 183.61
Aurelia familia cum Commodo priuata imperio 241.36

Aurelia-

Aurelianus imperator 239.30
Christianorum persecutionem meditatus 240.1
Aurelianus insidiarum cōtra Galienum particeps 237.44
Aureliani respōsum de Paulo Samosateno 238.35
Aureliani triumphus 240.19
cædes ibid. 21
M. Aurelius Antoninus Verus philosophus. 207.1 imperator designatur 204.54
Aurelius Cos. cōtra Gallos 98.55
Aurelius Heliogabali maritus ab Hierocle eneruatur 223.49
Aurelius Liparidas occidit 60.61
Aureolus cum Posthumo colludit 236.22
Aureolus Geticus Ingenuum tyrannum profligat 235.54
item Macrinū & Macrianum 236.40
Aureoli seditio contra Galienum 237.25 interitus 238.47
aureum Commodi seculum, fortasis Aurelium 210.61
aurum & ferrum Imperij nerui. 239.56 (35.1
auri 1000 libræ Gallis promissæ.
auspicia tribunorum temeritati opposita 28.39

B

BAanno uictus à C. Scipione. 74.45 (228.31
Babylas Antiochenus episcopus
Babylæ martyrium 230.16
ad Bagradam flumen 59.3
P. Balbinus imperator 227.50
Balista Macrini præfectus equitum 236.37
Balistæ interitus 237.8
βαρυτέρῳ φρονήματι χρώμενος 8.7
Basilinarum excidiū 81.29. inde
Basilius Alexandrinus hęreticus 205.36
Basolatmanos & calceos Caligulæ inuentum 180.38
Bassianus Mammæa ab Heliogabalo adoptatur 224.4
Bastitania 88.57
Cn. Bebius uictus ab Hamilcare & Gallis 98.59
Bebryces Narbonenses 70.43
belli inter Antonium & Augustum causæ 155.38
bibliothecæ Alexandrinæ conflagratio 130.43
ἐπὶ ταῖς βίβλοις τῶν ἀξιολόγων τεταγμένος 184.43
Bitbias Carthaginensibus frumentum mittit 116.5.25
Bithiæ castellum expugnatum 116.25.32 (4.17
Bithys filius Coty redditus 110.
Bodes Cn. Cornelium Carthaginem mittit 56.12
Bœotia à Flaminio & Attalo subacta 100.4
Boij 65.54 à Romanis subacti 68.52 agri parte mulctantur 66.26 Posthumiū Albinum cum exercitu cædunt 82.12
boleti Claudij 186.47
bos humana uoce loquutus 72.21
bos latina à Romano immolata. 14.37
bos mas & fœmina iuncti 5.50
boues cum facibus 76.23
Brennus Gallorum dux 33.27
Britannia 217.36 à Claudio domita 183.61
Britanniæ longitudo & latitudo 217.60
Britannicum bellum sub Commodo 209.49
Britannicum stratagema 217.38 & 218.2
Britannicus à Nerone ueneno tollitur 188.16
Britannicus calumnijs Agrippinæ fatuus habetur 186.23
Britannicus nouercæ Agrippinę insidijs negligitur 185.48
Britannicus, siue Cl. Tiberius Germanicus Cl. F. 183.10
Brundusij expugnatio & portus 51.36 (52
Brutus à Cęsare conseruatus. 128.
Brutus Albinus Cæsarem in senatum pellicit 132.31
Brutus, M. Bruti pater, occisus à Pompeio 120.38
M. Brutus ab Antonio & Augusto oppugnatur 139.29
M. Brutus contra Cæsarem incitatur 132.15
Brutus Cæsarianum cornu uincit 143.59
M. Brutus Macedoniæ prætor 137.33
Bruti clades & interitus 144.58
Bruti duo filij securi percussi 18.41
Bruti & Aruntis interitus 19.3
Bruti & Cassij apparatus contra Augustum & Antonium 141.40. inde
Bulla Felix, latro 217.20
Burrus magister Neronis 187.55
Busiridis urbis excidium 243.27
Byrsæ partis Carthaginis obsidio 115.57
Byzantium triennio à Seuero obsessum 215.32
Byzantij mœnia ibid. 55
Byzes Thrax dynasta Andrisci proditor 114.61

C

CAdauera edunt Carthaginenses 116.15
Caduceus cum hasta 67.4
Cæcilius Metellus in Sicilia 64.1
Andriscum cædit 114.45
Hasdrubalem ad Panormum uincit 61.6
cædium expiatio 7.56
Cæninensium clades 6.51
Cæsar Augustum instituit atque adoptat 135.15
Cæsar de proditoribus 7.10
Cæsar diadema recusat 132.1.4
Cæsar dictator perpetuus 131.28
in Africa uno die tres exercitus uincit 131.2
Cæsar Italia LX diebus potitur. 127.25 (54
Cæsar Pompeio suffragatur 121.
Cæsar Pompeij interfectores ulciscitur 130.17
Cæsar populū sibi cōciliat. 125.25
Cæsar post uictum Catonem Senatores occidit 131.41
Cæsar regnum affectat 126.30
tribunis potestatem abrogat. 132.13
Cęsar XXIII uulnerib. cōfossus, ad Pompeij statuam confugit. 132.63
Cæsaris ab Achilla periculum. 130.40 (131.6
Cæsaris ambigua uox de Catone
Cæsaris clades & periculū. 127.62
Cæsaris dictatura 130.59
Cæsaris & Pompeij dissidium. 126.10
Cæsaris fortuna in nauicula, tempestate & medijs hostibus. 127.54
Cæsaris in Hispanijs periculum. 131.20
Cæsaris nauigatio temeraria, dictatura, consulatus, Hispaniarū occupatio. 127.44.46.49.52
Cæsaris nomen 131.49
Cæsaris præclari conatus morte interrupti 131.38
Cæsaris somniū de matre. 126.60
Cęsari ab assentoribus decreti honores 133.4
Cæsari mutatio ab aruspice prædicitur 128.26.30
Cæsari superbia odium & exitiū parat 132.12
Cæsarea Cappadocię 400000 hominum habitata, expugnata à Persis 234.36
ὑπαίθριοι 210.7
Cæsario, Cleopatræ & Cæsaris filius 130.53 occiditur 161.28
Cæso Fabius 25.35
Caius Agrippæ & Iulię F. 164.47
Caius Cæsar. uide Caligula
Caius Germanici F. 172.27
Caius à Tiberio destinatus imperio 175.10
Caius Tiberium suffocat 175.63
Caij Caligulę imperium 176.40
Caij expeditio cōtra Armeniam, & interitus 167.17
Caij liberalitas, profusiones, libidines & importunitas. 176.54 & 177.2

Caij nuptiæ 175.47
Caio Calpurnio Piſoni Cornelia Oreſtina rapitur 178.2
Calabria Graccho mādata. 83.42 ſubacta à Romanis 51.33
calceorum diſcrimen 14.21
calceorum oſcula 180.38
Q. Calenus de Antoniano bello. 136.26
Caligula alienatis amicis, inſidiatoribus fit opportunus 179.51
Caligula deorum omnium perſonas agit 180.23
Caligula filius locupletum, ſenū & anuum 178.45
Caligula quarto imperij anno occiditur 181.20
Caligula Salmoneum imitatur. 180.54 ſe Deum facit. 177.22
Caligula unam ceruicem habet. 181.26
Caligulæ incōſtantia & peruerſitas 177.13 in multis delictis pauca rectè facta 178.9
Caligulæ ſanguinarius animus. ibidem 13 (27
Caligulæ ſcrinia uenenorū 182.
Caligulæ templa & diuini honores 180.47
Calliſtus Claudij libertus libellorum ſupplicum magiſter. 184.42
Calliſtus Perſarum graſſationes coheret 234.58
Calliſtus Romanus epiſc. 224.26
Calphurnia ab Agrippina uel acta in exiliū, uel occiſa. 185.42
Calphurniæ Cæſaris uxoris ſomnium 132.24
Calphurnius Craſſus Neruæ inſidiator 199.28
M. Calphurnij tribuni egregium facinus 57.41
Calydonij 217.39
Camarina infeliciter tētata à Romanis 57.39
Camerini excidium 21.2
L. Camillus dictator Gallos uincit 37.55
Camillus Faliſcos in deditionē accipit 32.55 Romam à Gallis liberat 34.12
Camillus tertiùm dictator. 35.41 itē quartùm & quintùm. ibidem 56 & 36.41
Camilli uoluntarium exilium. 33.1 obitus 36.60
Campani adiuti à Tito 196.10
Campania fertiliſsima 75.50
canis humana uoce loquēs. 17.14
canis mortuus nō mordet 129.31
canibus perquiſitę latebræ. 67.17
Cannæ 78.25
capilli mulierum pro funibus. 112.49 & 215.41
Capitolium à Sabinis captū. 6.58 à ſeruis & exulibus occupatur 26.58
Capitolij ædificatio. 16.45. 17.4
Cappadociæ ſtatus 110.39
captiui ignominia notati 47.41 in anguſtijs præmiſsi 43.46 inter ſe commiſsi 73.28.33
captiui Romanis inſidiātur. 57.11
captiuorum permutatio 64.17
Capua urbs ampliſsima 75.52 à Leuino occupata 46.8 recepta à Romanis 85.12
Capuani Hannibalem recipiut. 80.51
Capuani magiſtratus arte erepti furori populi 80.56. inde
Capuanorum mulcta 85.49
caput Poſtbumij Albini phiala Boiorum 82.14
Caracallæ ad milites & ſenatum oratio 220.17 eiuſdem graſſationes & fratricidium. 219.55
Caracallæ imperium ibid. 54 morbi & furiæ 220.54
Caracallæ necromantia, delatores, ſpeculatores ibid. 57
Caracallæ Parthica expeditio. 221.14 (22
Caracallæ ueſtimēti genus. ibid.
Caracallæ cædes ibid. 24 prædictus necis dies ibid. 18
Carbo à Pompeio occiſus 119.42 eiuſdem tyrannis ibid. 9
Caria à Gordiano tertio recuperata 228.44
Caricini 51.25
Carini inſolentia & interitus. 242.21
Carpocrates hæreticus 205.36
Carræ 221.30
Carthago ex parte capta 115.23 noua condita 67.35 à Scipione capta 88.8
Carthago Romanorum facta colonia 118.19
Carthaginis excidium 116.41 ſolum diris imprecationibus obſtrictum 117.11
Carthaginēſes à Romanis hoſtes iudicantur 66.60
Carthaginēſes bis uicti Siciliam repetunt 60.16
Carthaginenſes cadaueribus ueſcuntur 116.15
Carthaginenſes inſidioſam pacē aperto bello cōmutant 95.43
Carthaginenſes ob reparatas copias bello petuntur à Romanis 112.44. inde
Carthaginenſes malè cogitantes coherciti 67.40
Carthagioenſes pacem à Romanis impetrant 65.10 & 97.22
Carthagioenſes P. Scipionem timent. 93.15 irē Pyrrhū. 49.4
Carthaginenſes ſecuudum bellū Punicum decernunt 70.50
Carthaginēſes ſocijs ſuis malam gratiam reddunt 59.55
Carthaginenſium cauſæ contra Romanos 52.41
Carthaginenſiū & Maſiniſſę controuerſia 102.43
Carthaginenſiū obſidum & ſeruorum tumultus 99.48
Carthagiuenſiū poteotia, & rex. 52.28.37
Carthalo captiuos permutare recuſat 86.28 L. Iunium capit 63.27
Sp. Caruilius Corſicam recuperat 66.50 Samnites domat 50.45
Carus imperator 241.50 eius patria atq; interitus 242.5 uictoria Perſica 241.50
Caſca primus ferit Cæſarē. 132.56
Caſsius Chærea inſidiator Caligulæ 181.4
Q. Caſsius Liparam temerè tentat 60.57
Caſsius ab Antoniano cornu uictus, necē ſibi conſciſcit. 144.1
Caſsius in Aſia pecuniam & militem ad ciuile bellū cogit. 142.5
Caſsius præſtantiſſ. Imp. mota ſeditione perit 208.13.23
Caſsius Syriæ prætor 137.33
Caſsius Parthos uicit 207.22
Caſsij Clemētis apologia. 215.20
caſtella Iudæorum quinquaginta euerſa 203.55
caſtella 1000 capta à Pompeio. 124.27
Caſtor Seueri ſeruus 218.14
Caſtor ſiue Euodus occiſus à Caracalla 220.2
caſtratio à Nerua ſublata 199.26
Cataraci dictum de Romanorum auaritia 185.60
Cathari hæretici 231.8
Catilius 204.61
M. Cato Carthagioenſibus iniquus 116.57
Cato & Scipio uicti in Africa à Cæſare 130.62
M. Cato pacem Carthaginenſem contra Naſicā diſſuadet. 112.17
Cato Pompeij mutationē ſolos probat 128.16 Pompeio aduerſatur 124.8
M. Catonis filij fortis interitus. 145.2
Catonis interitus 131.7
Catuli ſomniū de Auguſto 135.11
Caucaſiæ gentes 123.1
Caudinæ furculæ 39.37
Celadion Alexandrinus epiſcopus 206.50
celeres Romuli ſatellites 8.11
[illegible] 32.4
Celtiberi arte tractari à Catone. 100.20 ſe cum Romanis coniungunt 88.23

Cenchrea

Cenchrea capta à Romanis 99.18
cenſorum iuſiurandum 29.23
cenſorū munus & poteſtas. ibi.15
cenſura Auguſti 164.61
cenſuræ inſtitutio 29.4
C. Ceorenius ab Hannibale cæſus 75.45
Cl. Cento legatus Sulpitij Galbæ 98.14
Cerdo Marcionitarum hæreſiarcha 206.45
Cerdo IIII Alexandrinus epiſcopus 199.17
Cereris ædes conflagrat 156.46
ceruæ cladis omen 41.21
Chæreæ interitus 182.18
Chalcidis uaſtatio 98.17 (160.43
Carmonium Cleopatræ ancilla.
χιλίαρχοι plebeij conſules tribuni militum 23.4 · 28.56
Chlorus à pallore 243.38
[illegible] 13.24
[illegible] 216.10
Chriſti regnum in fine ſeculorū reuelandum 198.38
Chriſtianos nihil nō poſſe 207.61
Cicero Antonij hoſtis iudicandi autor 136.20
Cicero Romanis ἀμνηστίαν ſuadet 133.48 (135.9
Ciceronis ſomnium de Auguſto.
Ciceronis interitus 140.22
Q. Ciceronis filij pietas & interitus 140.44
Cidaris 122.49
Ciliciæ portæ 215.11
L. Q. Cincinnatus iterum dictator 30.1
Cincinnati 26.45
Cinnæ interitus 119.6
Cyrtha Syphacis regia 94.59
ciuile bellum à Cæſare 126.56
Claudius à militibus Imperator ſalutatur 181.35
Claudius Agrippinæ licentia offenſus, ueneno petitur 186.35. 52 moritur. ibid.54
Claudius Cæſar 238.46
Claudius Caligulæ in conſulatu collega 177.57
Claudius imperator reddit quod magiſter equitum acceperat. 239.1 eiuſdē æquitas 238.54
Claudius libidinoſus, uinoſus et timidus 182.5
Claudius Marcellus Inſubres oppugnat 69.26
C. Claudius tribunus Mamertinos Romanis adiungit 53.6
Claudio ob crudelitatem inſidię ſtruuntur 183.25
Claudij ingeniū & mores 181.58
Claudij quædā rectè facta 182.22
Cleandri ſub Commodo licentia & interitus 210.12
Clemens Stromateus ſub Commodo 211.40
Clemens III Romanus epiſcopus 198.18
Cleodemus Athenienſis Scythas uincit 239.21
Cleopatra Aegypti regina 147.24 ad Auguſti amorem propenſa. 159.22 Antoniū ab Actio in Aegyptum deſcendere iubet 157.41
Cleopatra ab Antonio ornata & ditata 155.4.8 deſtituitur à ſuis, Antonium prodit 159.32 ſepulchrum ſubit ibid.34
Cleopatra ex Cęſare grauida, Aegypti regina relinquitur 130.56 uiua ad Cæſarem perducta, necem ſibi conſciſcit 159.54
Cleopatra Liuia, Cleopatræ filia 161.49
Cleopatræ ab Actio fuga 158.12 legatio & munera ad Auguſtū 158.59 mors 161.23
Cleopatræ fratres ab Antonio occiſi 147.27
Clinia Claudius 66.32 Corſis deditus ibid.33
Clopas tertius Hieroſolymorum epiſcopus 203.7
Cluſium à Gallis obſeſſum 33.20
cœlum ardens 68.56 & 169.57
cœlū ardere uiſum quo die Nero eſt adoptatus à Claudio 185.39
cœtus in Auguſti portu captus ſub Seuero 217.9
Colchi 123.15
Collatinus Cos. in Sicilia rem geſſit 60.30
Collatinus dictator 63.25
Columbaria inſula 64.3
columnę quatuor orgyias craſſę, 50 cubitos altæ, ex uno ſaxo. 206.28
cometa poſt Iulij Cæſaris obitū. 135.16 item ſub Claudij obitum 187.8
cometæ ſanguineæ 169.58
comitium 7.34
Commodiani menſes 210.50
L. Cōmodus ab Adriano Cæſar deſignatus 204.19
Commodi dracones 211.16
Commodi honores abrogantur. 212.14
Commodi interitus omina 211.18 interitus 204.50 & 207.25
Cōmodi ſtatua mille pondo auri 210.49
Cōmodi tituli inſolētes. ibid.50 poſt interitum 212.18
Commodi tonſtrina, carnificina, rapinæ 211.2.4.6 uæcordia, pigritia, crudelitas 209.20
compedū diſſectio ignominiā captiuitatis abolet 193.21
comum 69.37
cōcordia plurium in magiſtratu difficilis 23.46
coniuratio adoleſcentum nobilium contra Romam 18.24
Conſtans Chlorus Claudij imperatoris ex filia nepos 239.44
Conſtans pater, & Conſtantinus Magnus filius, duas ſorores in matrimonio habuerūt 246.25
Conſtantis Chlori obitus 246.27
Cōſtantinus Chlorus imperator Occidentis & Africæ 245.15
Conſtantinus M. inſidijs Gallerij Maximini petitus 246.45
Cōſtantinus M. leonem occidit, Sarmatā uiuū capit. ibid.48.52
Conſtantinus M. quare prælatus fratribus ibid.36
Conſtantius Chlorus eodē die et uictus & uictor 243.48 gener Maximiani Herculij ibid.38
Conſtantij Chlori mores 245.20
conſulatus à L. Iunio Bruto inſtitutus 17.59 (164.61
conſulatus perpetuus Auguſti.
conſulatus dignitas plebis poteſtate imminuta 285.2
conſulū alter à plebe creatus 21.31
Copti urbis excidium 243.28
Corcyra Romanis tradita 58.2
coria macerata, cibus 215.45
Corinthus Romanorum facta colonia 118.19
Corinthi excidium 117.20
Corinthij ſub corona uēditi 118.4
Coriolanus cum Volſcis Romam oppugnat 24.47
Coriolorum expugnatio 24.16
Cornelia Oreſtina capta à Caio. 178.1
Corneliæ uxoris cum Pompeio congreſſus 129.1
Cornelius Antiochenus epiſcopus 209.8
Cornelius Cethegus Cos. contra Gallos 99.57
Cornelius Cinna Cæſari inſidiatus 134.38
Cn. Cornelius conſul à Bode captus 56.4
Cornelius Dolabella Siciliā defendit 85.10
Cornelius Fauſtus Sylla Meſſalinæ frater 184.37
Cn. Cornelius in Sicilia rem geſſit 60.38
Cornelius Lentulus prætor Carthaginenſes obſides & ſeruos opprimit 99.48
L. Cornelius Lentulus ſecundū bellum Punicum ſuadet 71.28
Cornelius Romanus epiſcopus. 230.23
Cornelius Sabinus inſidiator Caligulæ 181.5 (66.51
P. Cornelius Sardiniam ſubigit.
Cornificius 151.22
corona inuerſa ſacrificanti allata 143.43

coronæ

coronæ militares 31.35
corporis habitus auguſtior haud uulgaris commendatio 4.56
Corſica 56.61 & 67.13
Corſura inſula 60.14
corui duo Antonij & Lepidi ſignificatores, ab aquila Auguſti diſcerpti 139.38
Coruinum urbs Aequorũ 26.56
Coruini cognomentum 38.9
cos oouacula diſciſſa 13.2
Cothonis, partis Carthaginis obſidio 115.56
Cottiæ alpes 245.20
Cotys Thrax 109.22
Cranitæ montes 49.19
Craſſus Britanniæ dux occiſus. 243.44
Craſſus & Pompeius à Cæſare reconciliati 135.22
M. Craſſus Getas & Myſos ſubigit 161.51
Craſſus optimatũ ſtudioſus 121.3
Craſsi interitus 126.12
creditorum ſeueritas periculoſa. 21.35 & 22.1
Cretẽſes Perſeũ deſtituũt 109.23
Creteoſibus Romani dant ueniam 110.33
Criſpina Cõmodi uxor 208.45
ab eodem interfecta 209.40
Critolaus Achæorum dux 117.33
Crotonis excidium 50.60
recuperatio 49.45
Cteſipho occupata à Traiano. 201.39
Cumæ Opicorum, exilium Tarquinij 19.60
culeo inſui parricidij pœna 16.42
Cũctator Fabius 76.5.17
cuniculi tinnitu æris deprehenſi 106.10.14 (169.59
curia clauſa, in qua uota facienda
Curiatij tergemini 11.10
M. Curtius ſe dijs Manibus deuouet 37.17.39
Cyneas Pyrrhi legatus 43.15
Romanas matronas munerib. tentat 47.8.11
Cypriani martyrium 230.20
Cyrillus Antiochenus epiſcopus 242.44
Cyziceni templi ex terræmotu ruina 206.26
Cyziceni ab Auguſto domiti. 164.44

D

DAcæ, ſeu Daci 200.4
Dacia, olim Getica 235.44
Dalmatia 154.40
Dalmaticum bellum 111.43
δήμαρχοι tribuni plebis 23.8
Dardani Macedoniam infeſtant. 98.25
Dardanij 162.1
Dauidis poſteri à Domitiano occiſi 198.25
debitores in militia non appellandi 21.35.23
Decebalus uictus à Traiano 200.8
Decebali perfidia & interitus. ibidem 29
Decebali theſauri ibid. 45
Decemuiratus loco Tribunatus. 27.2. inde
Decemuirorum exilium & interitus 28.25
decenniũ interuallum magiſtratuum 38.16
decennij Imperatorum ſolennitas 162.62
decimatio 26.10
opum omnium 141.17
Decillius Saxa contra Brutum & Caſsium miſſus 142.56
Decius Brutus Galliæ prætor. 136.14
Decius imperator Chriſtianos perſequitur 230.10
P. Decius ſe pro ſalute reip. deuouet 38.52 & 41.24
Decius uates & Imp. 229.42
Decij interitus 231.48
dediticij Romanorum non accepti 52.19
Demaratus exul Corinthius 12.2
Demetrianus Antiochenus epiſcopus 235.23
Demetrias Theſſalica 99.34
Demetrius à patre Philippo occiſus 106.52
Demetrius Cæſaris libertus Labienum capit 149.6
Demetrius Caſsij ſeruus transfuga 144.27
Demetrius Philippi filius, obſes 100.18
Demetrius Sardianus legatus. 67.62 à Romanis ſupplicio affectus 69.45
Demetrius Seleuci F. Syriam inuadit 111.24
Demetrius Syriæ rex Orophernis adiutor 110.46
Demetrij munera à Romanis repudiata 111.41
Demochares 150.55
eius interitus 151.55
Democritus Aetolorũ dux inſolens capitur 104.7
Demoſthenis Cæſarienſia uirtus 234.40
δημοσιεύω 41.52
deuotionis an ſit aliqua uis 39.1
deuotionis eleuatio 47.53
deuotiones laminis plumbeis inſcriptæ 173.44
Deus ſola mente comprehendendus 10.11
deorũ authoritas penes ſenatum Romanum 136.20
Diæus Achæorum dux 117.39
Dianæ templum Romæ conditum 14.33
dictatura 21.12.19
dictatura Cæſaris 21.31
dictatura repudiata ab Auguſto. 164.15
dictatura ſenatuſconſulto abrogata 134.42
Didius Iulianus imperiom emit, inuiſus populo 213.15 poſt irritos defeoſionis conatus occiditur 214.11
Didij Iuliani inſolens in ſenatu oratio 213.30
digitorum denũm puer 143.39
dignitatum gradus 29.40
Diocletianus à militibus Imperator appellatus 242.19
Diocletianus imperator 243.2
imperio ſe abdicat 244.46
Diocletiani decretũ contra Chriſtianos ibid. 39 perſecutio Chriſtianorum 243.17
Diocletiani triumphus 244.57
Diomedei campi 78.21
Dion Chriſtianorum preces mago Aegyptio aſcribit 207.55
Dionyſius Alexandrinus epiſcopus 230.24 & 235.26
Dionyſius Rom. pontifex 238.25
Dionyſij Alexãdrini epiſtola pro lapſis recipiendis 231.22
diſpenſatores de munificẽtia dominorum aliquid ſubtrahunt 173.26
diuitem eſſe capitale crimẽ apud tyrannos 179.2.42
diuites non propter culpam, ſed propter pecuniam proſcripti. 140.1
Dius Hieroſolymitanus epiſcopus 219.42
Dolabella Caſsij metu necẽ ſibi conſciſcit 142.27
Dolabella hoſtis iudicatus 137.34
Treboniũ dolo occidit 142.20
dolio plumis incenſia pleno repulſi hoſtes 106.18
domeſtici equites 243.7
Domitia, Domitiani uxor, Tito nupta 196.30
Domitianus, Dominus & Deus noſter 197.15
Domitianus patris uicarius 191.13
Domitianus principum natales inueſtigare ſolitus 198.53
Domitianus II tyrannus Chriſtianorum 198.20
Domitiani expeditio Germanica 196.54
Domitiani imperium ibid. 34
ingenium ibid. 39 crudelitas 197.17
Domitiani inſidiatores ibid. 34
cædes 198.12
Domitius à Claudio gener & filiũs aſcitus 185.25
Domitius à Pompeio & Africa occiſus 119.49

Cn. Domitius ad Cæſarem deficit 157.27
Domirius Afer ſæuitiam tyranni eludit 179.8
Cn. Domitius Ionium ſinũ obtinet 146.27
Domitius necem ſibi cõſciturus, à Cæſare conſeruatur 127.13
Domitij Afri ſcomma 186.6
Domnus Antiochenus epiſcopus 238.39 & 242.43
domorum mercedes exactę à triumuiris 140.58.inde
Drapanum portus 56.53
ἀρμενίζοντες 31.27 & 88.46
Druſilla Caij ſoror 178.20
Druſus 165.53 Germanici F. 174.27
Cl. Druſus Nero, Liuiæ filius, Tiberij frater 149.31
Druſi obitus 166.9
Druſus Tiberij F. 173.9
eius interitus 174.16
duces ſeu prætores olim loco conſulum 28.28
Dyrrhachium 111.46

E

EBeſus 92.9
eclipſis lunæ Macedonib. minata excidium 108.37
eclipſes lunæ duæ inſolitæ 192.55
eclipſis ſolis inragra Carthaginis cladem antegreſſa 96.60
eclipſis ſolis uniuerſi 169.57
Edeſſa 221.30
educationis loca amantur 5.40
Egeſippus ſob Adriano 205.38
[illegible] pro [illegible] 39.11
Electus cubicularius inſidiatur Commodo 211.27
elephantus unus turbat cæteros 45.49
elephantes CXX à Romanis capti 61.24
elephantes facilè occidũtur 90.26
elephantes quatuor triumphali currui iuncti 240.19
elephantes uiginti à Pyrrho primò ducti in Italiam 43.51
elephantorum impetus auerſus 96.62
Eleutherus Romanus epiſcopus (209.13
Elpius fl. 108.10
[illegible] 63.55
Epaphroditus Auguſti libertus. 160.10
ἔπαρχος τῶν δορυφόρων 201.4
[illegible] 98.7
epiſcoporũ ſucceſsiones 247.36
equeſtris habitus & penulæ, Imperatore mortuo 211.20
equi ademptio, cõtumelia 237.18
equo Imperatoris inſidere 215.3
equo non deſcenderunt Imperatori occurrentes 237.49
equites Adriani Iſtrum equis tranant 203.24
equitatio Dictatori nõ niſi in bello permiſſa 21.21
Eridanus 68.53
Erius Potilius ſeditioſos arte circumuenit 57.13
Eros Antoniũ mori docet 159.40
Eros Aureliano inſidiatus 240.21
Erycis excidium 56.55
Erythræum mare 201.40
Euander Cretenſis à Perſeo clàm occiſus 109.13
Euariſtus V. Romanus epiſcopus 202.26
Eubœa mollit Antiochũ 102.25
[illegible] 204.51
Eugenia martyr 229.31
Eumenes Alexandrinus epiſcopus 206.49
Eumenes Attali F. 100.41
Eumenes ueniam à Romanis impetrat 110.37
Euodius primus Antiochenus epiſcopus 199.20
[illegible] χώρα 235.12
Euripidis uerſus de uirtute 145.19
Euſebius monarchiam Auguſti longius repetit 171.4
Eutychianus Macrino aduerſatur 222.10
Eutychianus prætorio pręfectus ibid.56
Eutychus agaſo 158.31
[illegible] 111.36

F

FAbeas, qui & Himilco 113.15
Fabeæ ad Romanos defectio. ibidem 60
Fabius Hannibalis inſidias olfacit 87.62
M. Fabius bellum Carthaginenſibus in ſinu offert 72.13
Q. Fabius Apolloniatibus deditus 51.44
Q. Fabius Maximus à Samnitib. uictus 42.1
Q. Fabius Maximus dictator contra Hannibalẽ dictus 75.54.62
Lentulo aduerſatur 71.46
Romanos conſolatur 79.60
Fabius Maximus Rullus 41.12
filij pater delicta corrigit 42.17
Q. Fabij prædia ab Hannibale nõ incenſa, & moderatio aduerſus inſolentiã magiſtri equitum 77.7
Fabiorũ CCCVI interitus 25.55
Fabricius Pyrrhum ueneno tollere non uult 48.48
Fabricij legati ad Pyrrhum præclara oratio 46.56
Falco 212.46
Falerij Faliſcorum urbs diruta. 32.35 & 65.51
Faliſcum bellum 32.33 & 65.46
Faliſcorum deditio 32.55
fama uictoriã Pauli Aemylij intra dies quatuor Romæ nunciat 109.57
fames et peſtis ſub Auguſto 164.8
fames hoſtis acerrimus 123.
fata ſimilitudine eludere conati Romani 69.5
fatalis clades & animum & conſilium eripit 5.35
Faunus Latini pater 3.28
Fauſta Maximiani Herculij filia, Cõſtantini Magni uxor 246.22
Fauſtulus nutricius Romuli 4.17
fax è Cæſaris caſtris in Pompeij delata 128.38
Felix Romanus epiſc. 248.14
feras infantem alere, non probabile 4.40
ferrũ & aurũ imperij nerui 239.56
ficus in arbore inſertæ 170.7
fidentia in periculo, generoſi animi teſtis 4.57
in Fiſco Romano 250000 drachmæ 212.28
Q. Flaccus contra Gallos pugnat 66.6
Flaccus à Cãpanis accuſatus 86.4
Flaccus Naſamones delet 197.7
L. Flaminius 99.17
T. Flaminius Philippum fugat ibid.5
Flaminius ad Aretium ab Hannibale cæſus 75.1.35
Flaminius uictis Gallis contemnit aruſpices 69.1.inde
Flauianus Antiochenus epiſcopus 230.24
Flauianus columbæ augurio Romanus epiſcopus 228.19.26
Flauiani martyrium 230.14
Florianus à militib. cæſus 241.6
C. Florus Hamilcarem reprimit 56.58
flumen cruentum 68.55
fluuij multum cõmodant urbibus 4.7
fœneratores pauperibus utiles. 22.46.inde
fortunæ in alienum locum traductio 16.50 inde
Franci cum Galieno pugnant. 235.42
fratris filiam ducere Nerua uetuit 199.27
fratrũ filias Romanis ducere ante Claudium nefas 185.18
fratrum monomachia 91.59
frigidis lauationibus & potionibus conſeruatus Auguſtus 163.62
frumenti pluuia in Probi caſtris (241.29
Fuluia Clodij uidua, Antonij uxor 139.32
Fuluiæ crudelitas 140.20
cum Auguſto diſsidiũ 146.23
obitus 147.53
Fuluius Plætinus Pœnos uincit 60.11
M. Fuluius cõtra Aetolos miſſus (106.5
L. Furius Gallos cõpeſcit 98.53

Furius

Futiua Camillos Scribonianoa, Dalmatiæ præſes, necem ſibi conſciſcit 183.28
Sp. Futiua 25.33
Fuſcua ab Adriano occiſus 204.20

G

GAbij, Sexti Tarquinij dolo capti 15.45
Gabinij rogatio pro Pompeio. 121.42
Gades occupantur à Rom. 92.10
Galæſus Camilli libertus 183.43
Galatæ Aſiani 105.52 Gallorũ coloni 33.13
Galba imperator deſignatus. 189.24
Galbæ cædes 190.50 & 191.4
Galbæ acta ſuſcepto principatu 190.17
Galbam imperaturum prædixit Tiberius 174.11
galea per portam Plutoniam elata 211.22
Galeagra Syracuſanorum 84.39
Galienua Galieni F. à Poſthumo occiditur 236.18
Galienus imperator Alemannos & Herulos uincit 235.40
Galienus Valeriani F. 233.46
Galieni frater & filius Romæ occiſi 239.3
Galieni interitus & mores 238.6 inde
Galieni uxor ab uno milite defenſa 237.37
Gallerius Maximinus imperator Orientia 24.514 Perſas uincit 244.13
Gallerij Maximiani interitus. 247.12
Gallia Cæſari in quinquennium decreta 125.30
Gallia Circumpadana ibid.55
Galliæ ab Aureliano recuperatæ 240.16
Gallica pactio Camilli interuẽtu dirimitur 35.1
gallina alba in Liuiæ ſinũ demiſſa 150.14
Gallus 160.1 ad Auguſtum deficit 151.57
Gallus aureis compedibua uinctus 184.23
Gallus Imperator Barbaria tributum promittit, Chriſtianos perſequitur, malè perit 232.8 deinde
Gallus ſe cum S. Pompeio cõiungit 151.38
Galli perfidia cõtra Deciũ 231.56
Galli à Romania conducti 64.26
Galli duo in foro defoſsi 68.26
Galli Europæi partim ad Ryphæos montes, partim iuxta Alpes conſederunt 33.13
Galli Romam inuaſuri coercentur 99.53 Romam oppugnant 33.27
Galli ſecundùm profligati à Romania 36.50
Galli ſtipendiarij ab Hamilcare occiſi 55.53
Galli ſobacti 100.36
Galli ſupra Rhenum 207.31
Gallorum acies dilabitur 66.20
Gallorũ in Italiã irruptio 106.38
Gallorum iuſiurandum de Capitolio 68.50
Gallorum mancipia ooo empta 67.39
γαμβρὸν ἐπ' ἀδελφῇ 247.3
Gellæ populi 123.26
Genius malus Bruti 144.51
Gentianorũ quinta in Africa ſeditio 243.46
Gentius Scodrenſis uictus a Romanis 109.47
Germanicus Druſi F. ab Auguſto adoptatua 168.1
Germanicua Tiberio formidabilis recuſat imperium 172.9.29
Germanici obitus 173.41
Germani Romania formidabiles 125.42
Germani Romanos cædunt 168.60 & 169.1. deinde
Germani uicti à Maximino 226.41
Germanorum 80000. cæſa à Cæſare 125.52
Germanio Hieroſolymitanus epiſcopus 219.43
Geta Seueri F. 217.19 eius cædes. 220.4
Getæ 161.55
Getica olim, pòſt Dacia 235.44
gladiatorij ludi à Nerua ſublati 199.24
gladiatorijs ludis factua crudelior Claudiua Cæſar 183.14
gladius largitor conſulatua 126.41 (220.35
gladiua quæſtor inexhauſtus.
glebæ intra ſulcum cõiectæ 5.53
Gordianoa imperator creatur ab Africanis exercitibus 226.58
Gordiani obitus, & controuerſia de eo, eiúsq; filio 227.54 228.1. inde
Gordiani III uictoria Perſica, & cædes 228.39
Gordius Hieroſolymitanua epiſcopus 219.43
Gracchus in Lucania perit 84.23
Græci duo io foro defoſsi 68.27
Græcis libertas à Flaminio data 100.51
Græcia ſub Romanis felix 118.17
Gregorius Mirificus Origenis auditor 228.34
guttæ ſanguineæ in uexillo ſatellitum 187.9
Gymneſiæ inſulæ 92.1

H

HAeretici nõ rebaptizãdi 233.22
Hamilcar ad Lyparã claſſe uictua 58.24
Hamilcar Barchinua io Siciliam miſſua 55.45
Hamilcar in Sicilia graſſatur 56.52 inde
Hamilcar proditionem arte compeſcit 62.55
Hamilcar Romanorũ benignitate abutitur 65.41
Hamilcaria Carthaginẽſia & Gallorum tumultua 98.48
Hamilcaria interitua 67.24
Hanaballianus, ſiue Haniballianua, Conſtantini Magni frater 246.35
Hannibal à Carthaginenſib. accuſatus 97.46 ab ijſdem irriſus 76.44
Hannibal à Marcello uictua 82.33
ad Pruſiam profugus 105.32
Hannibal ad Romam graſſatur. 85.20 Antiochum cõtra Romanos concitat 102.31.38
Hannibal Antiocho ſuſpectua. ibid.51
Hannibal annulo Marcelli abutitur 89.22
Hannibal Campanicia delicijs eneruatua 82.22
Hannibal captiuoa Romanos duntaxat occidit 74.27
captiuos omnes occidit 76.21
Hannibal Carthagine profugua 102.38
Hannibal crudelitate opes ſuas minuit 18.22 datam fidem parum curat, & omiſſa Roma in Campaniã contendit 75.39
Hannibal & Mago Italia excidont 94.1
Hannibal Giſgonis F. 55.10
claſſe à Cn. Duillio uictus, cauſam dicit 56.40 eius interitus 58.10
Hannibal Hamilcaria F. II belli Punici autor 70.8
Hanoibal in Africa à Scipione uincitur 96.20 Maſiniſſam uulnerat 97.13
Hannibal nauali prælio iuxta Pamphiliam à Romanis uictua 104.36
Hannibal ſuis diffidit 74.33.36
uti uictoria neſcit 79.38
Hannibalia contra M. Iuniũ ſtratagema 81.61
Hannibalis in captiuoa Romanos crudelitas 80.24
interitus 106.43
Hannibalis ſomnium 72.26
ſtratagema 76.16 tranſitus Alpium 72.41 tranſitus in Samniom 76.20 (63.15
Hanoo captus ab Appio Pulchro

Hanno

Hanno Carthaginenſibus poſt uictoriam pacificationis autor 80.41
Hanno Haſdrubalis Giſgonidæ F. 93.46 Haſdrubali ſucceſſor electus 94.45
Hanno in crucem actus 64.54
Hanno Hannibali aduerſatur. 72. 4
Hanno Meſſana pulſus 53.57
Hanno perfidus dici, quàm capi, mauult 58.40
Hanno profligatus à Graccho. 83. 44
Hanno Romanos rupti fœderis arguit 53.38 Romanos uincit 58.14
Hannonis clades 55.27
Haſdrubal à Manlio Torquato captus. 83.16 abrogato imperio, priuatis opibus Romanos oppugnat 94.44
Haſdrubal capitis damnatus uenenum haurit 96.4
Haſdrubal cum popularibus in Italia uitam agit 117.15
Haſdrubal frater Hannibalis in Hiſpanijs 74.46
Haſdrubal Hannibalis ſuffragator 71.59
Haſdrubal in captiuos & ſuos ſæuit 115.57
Haſdrubal Neronē decipit. 86.41
Haſdrubal poſtremus Carthaginenſium dux. 112.43 ſucceſſor Hamilcaris, nouam Carthaginem condit 67.33
Haſdrubal uictus ab Hannibale. 61.6. inde
Haſdrubalis deditio 116.43.49
Haſdrubalis Giſgonis ad Syphacem nauigatio 90.48
erga Maſiniſſam inconſtantia. 92.14
Haſdrubalis interitus 61.38
Haſdrubalis uxor & ſe & liberos interficit 116.49.53
Hegeſippus de Dauidis poſteris. 198.26
Heliogabalus Imperator dicitur (222.21
Heliogabali graſſationes. ibid.51
interitus 224.14
Heliogabali religio 223.4
Heluetij 125.41
Heluius Cinna diſcerptus à populo 134.35
Heraclea à Glabrione expugnata 104.3
Heracles Alexandrinus epiſcopus 219.37
Heraclianus cædis Galieni inſimulatus 238.13
Herculanium oppidum Veſuuij incendio oppreſſum 196.6
Herennij Graniani ſententia de Chriſtianis 205
Hermogenes Rhetor 207.13
Hermon Hieroſolymitanus epiſcopus 242.49
Heros Antiochenus epiſcopus. 202.23. & 209.9
Heruli gens Scythica & Gothica 235.41
Hetruſcum bellum 25.50
Hexapla Origenis 219.22.28
hiatus Romæ 37.2
Hierocles Heliogabali maritus. 223.45
Hieron Siciliæ rex 51.10
pacem cū Romanis facit. 54.52
eius dona Romam miſſa. 77.53
cū eodem pax perpetua. 63.45
Hieroſolymitani epiſcopi uſque ad Adrianum 205.14
uſq; ad Commodum 211.42
Hieroſolymitanū templum noui Iouis illuſtris Caij 180.53
Himera capta à Romanis 60.53
Himilco Fabeas Carthaginenſiū magiſter equitum 113.15
Himilconis in Sicilia cum Marcello pugnæ 84.15
Hippo urbs 115.7 à Romanis occupatur 63.51
Hippolytus Hoſtienſis epiſcopus 226.3
Hircius Antonium fugat 117.10
Hiſpania adminiſtrata à Cæſare. 125.9
Hiſpaniæ ſitus 70.37
Hiſpani domiti à M. Portio Catone 100.6
Hiſpanorum igniti currus. 67.26
indomita ferocia. 90.56. & 91.2
Hiſpanorū inſidiæ diuinitùs Scipioni ſignificatæ 94.48
Hiſtoricorum diſſenſio de Imperatoribus Maximinum ſequutis 228.1
Hodie non imperaui, quia nemini benefeci 196.20
homicidis ſupplicio affectis, leuata mala 7.58
hominis excellentia 37.29
M. Horatius decemuiris opponitur 28.10
Horatij uictoria, & ſororis cædes 11.20
Horatij tergemini ibid.10
Hormiſdas Perſa 244.8
horror nocturnus cum Nero adoptaretur 185.47
Hoſtienſis portus à Claudio Cæſare factus 183.7
hoſtium 50000 cæſa, ſuorū non 50 amiſsis 121.3
Hyaſſuſæ inſulæ 92.8
hydræ inſtar cæſi milites naſcuntur 46.20
hyænæ urbes ingreſſæ 204.2
Hyginus Romanus epiſcopus. 206.43
Hymenæus Hieroſolymitanus epiſcopus 235.25. & 242.47

I

IAcobus frater Domini primus Hieroſolymitanus epiſcopus 199.23
iacta eſt alea 126.58
Iazyges 207.29
Iberes 123.3
L. Icillius 27.55
IESV CHRISTI natiuitas. 171.1
Ieſu Chriſti baptiſmus & ſupplicium 176.6
Ignatius II Antiochenus epiſcopus 199.19 beſtijs obiectus. 202.20
ignis è mari emicans 82.16
igni & aqua interdicti 138.57
Ilia fit ueſtalis & pręgnans 4.25
Ilia Romulum & Remum parit 4.30
Ilirergitanorum excidium. 90.56
Illyrici appellatio 68.18
Imagines Romæ ſerò admiſſæ. 10.6
Imperator aliena donare non poteſt 204.16
Imperatoris appellatio 162.23
poteſtas 163.15
Imperatoris titulus decretus uicto & ignauo 137.13
ab Imperatore aliena non petenda 23.8.53
Imperatorum honos olim conſularis 245.12
incendium ſub Tiberio 175.50
Indi amicitiā Auguſti expetunt 164.51
Indibilis à Scipione uictus 91.54
indigenæ exteris præferūtur. 4.1
indicibus coniurationis ſeruis ciuitas data 21.9
indoles maturè apparet 45.7
Ingenui tyranni interitus 236.1
inſanus ſellam Cæſaris occupat, & coronam 169.52
inſidiæ Auguſto factæ 164.20
inſidiatores Caligulæ cęſi. 179.45
inſidiatores compeſcendi ratio. 168.16
Inſubres Galli à Romanis uicti. 68.33
Inſubria ſubacta 69.25
inſula Syracuſanorum 84.50
inſulæ Græciæ à Romanis occupatæ 98.47
interregnum poſt Romuli obitum 9.4
inuidiæ ſuperiorū obnoxia uirtus inferiorum 87.41
Ioannes apoſtolus à Domitiano Patmon relegatus 198.23
Epheſum reuocatur 199.5
Ioſephus ob prędictū Veſpaſiano imperium liberatus 193.17
Iotape filio Antonij deſpondenda 155.24
Iras Cleopatræ ancilla 160.42
Iride ſol circundatus 135.25

Iſſa Ionij ſinus inſula 67.48
Iſter fluuius 161.59
Iſtri pons 200.38
ad Iſtrũ progreſsi Romani. 69.41
Iſthmus muro intercluſus, contra Scythas 234.3
Iſthmi perfoſsio, & prodigia. 189.2.5
Iudęa à Pompeio ſubacta. 123.48
Iudæi 5080000 ab Adriano cæſi. 203.58
Iudæi ſeditioſi à Traiano domiti (201.51
Iudæorum defectio ſub Nerone. 189.16
Iudæorum ſeditio contra Adrianum, & excidium 203.39
ſub Iugum miſsio 26.50
Iulia Cæſaris F. Pompeio nubit. 125.26
Iulia Caracallæ mater 220.34
Iulia Domitiani & ſoror & coniunx 196.50
Iulia ab exilio reuocata 167.59
Iulia Agrippæ nubit 154.34
Iulia iunior 182.23
Iulia ob laſciuiam relegata. 167.6
Iuliæ amatores partim occiſi, partim relegati 167.8
Iuliæ in partu obitus 126.5
Iuliæ interitus 173.35
Iuliæ Seueræ interitus 221.59
Iulianus Alexandrinus epiſcopus 211.37
Iulius Antonius ad ſtuprum Iuliæ occiſus 167.9
C. Iulius Cæſar. uide Cæſar.
C. Iulius Cæſar Octauianus appellatus Auguſtus 138.42
Iulij Cæſ. imago ſtellata. 135.40
C. Iulij Cæſaris uita 125.1. inde
Iulij Cæſaris lex de teſtamentis ab Antonino Pio abolita. 206.32
Iulius Criſpus à Seuero occiſus 216.28
Iulius Gallicus cauſidicus in Tiberim coniectus 186.4
Iulij Proculi affirmatio de Romuli diuinitate 8.44
Iulius Seuerus, Adriani copiarũ dux Iudæos delet 203.49
Iulius Solon publicatis bonis in curiam relegatus 210.16
eiuſdem interitus 214.49
C. Iulij uindicis motus contra Neronem, & interitus 189.19
iumentum unum atrocis pugnæ occaſio 108.46
C. Iunius à Samnitibus uictus. (40.32
L. Iunius Brutus I conſul 18.9
L. Iunius Brutus ſtulti ſapiens imitator 17.16
L. Iunius Syllanus Claudij gener 182.40
L. Iunius à Carthalone captus. 63.27
M. Iunius dictator contra Hannibalem 80.9
M. Iunius dictator non impunè ſimius eſt Hannibalis 81.56
Iunius Cos. cõtra Samnites. 49.16
Iunius uictus ab Antonin 137.5
Iunius Virius ſe cum ſua factione ueneno tollit 85.50
Iunij Priſci cædes 179.4
iuſſa utilitati poſthabita 203.1
Iuſtinus martyr & philoſophus ſub Adriano 205.39
Iuſtinus martyr & philoſophus de Simone mago 187.21
Iuſtini martyrium 209.1
Iuſtini martyris apologia efficax apud Antoninũ Pium. 206.53
item ſcriptum contra Marcionem ibid.55
Iuſtus Alexandrinus epiſcopus. 205.14
Iuſtus quartus Hieroſolymorũ epiſcopus 202.11
P. Iuuencius ab Andriſco cæſus. 114.40

L

Labienus à Cæſare tranſit ad Pompeium 127.9
Labienus captus 149.5
Labienus Parthos cõcitat. 147.30
lac ex ara Iouis 40.46
lacus exundatio, aqua in mari non decurrente, capiendæ urbis obſeſſę ſignum 30.46
lacus exundatio Amulium mergit 4.13
læſi, ultionis occaſiones aucupantur 5.30
Lætus inſidiatur Cõmodo. 211.26
milites contra Pertinacem concitat 212.42
Lætus quidam à Seuero occiſus. 216.31
Læti interitus 214.17
Lamia à Philippo oppugnata. 104.12
Lampadias Carthaginẽſium cladem portendens 64.44
lapidum pluuia 58.16
Larginus Domitiani cędem prædicit 197.48
Largius dictator 21.33
Lartes Porſena Cluſiuus rex Romam oppugnat 19.20
Latinum bellum 38.17. & 20.34. & 21.35
Latinus Fauni F. 3.28
Latini 3.37
Latinos ſibi conciliat Tarquinius 15.40
Latium 3.37
Lauinia, Lauinium 3.34.36
Laurentia Romuli nutrix 4.38
Laurentum 3.28
lectus aureus 123.39
legati exploratores & belli prætextus 102.5
legati Perſei regis ſtatim dimiſsi. 107.5
legatis hoſtium extra urbem reſponſum 61.47
legatos non ſemper mittere licitum 99.20
legatis conceſſa muuera 50.41
legio X Cæſaris 125.46
legio fulminatrix 208.5
legio MMM peditum, & CCC equitum 6.9
legionum Pannonicarum & Germanicarum tumultus 172.10
C. Lelius et Maſiniſſa Syphaci opponuntur 94.32.54
L. Lentulus contra Gallos pugnat 66.5
Leonides Origenis pater martyr 218.41
Lepidus à Cæſare in ordinem coactus, 152.17
M. Lepidus Caligulæ deliciæ. (179.27
Lepidus cum Auguſto expoſtulat 152.2
Lepidus crudelis 140.15
inuiſus Auguſto 165.1
Lepidus Syllæ ſucceſſor, à Pompeio oppugnatur 120.27
Lepidus triumuir Romã & Italiam tenet 139.27
Lepidi ignauia 146.21 interitus 120.39
liberorũ hæredes parẽtes. 206.20
liberti Claudij tyrannidem exercent 182.55
libri ignauiæ inſtrumenta crediti, à Scythis nou cremantur. 239.16
Libyca terra Hannibali fatalis. (106.49
Licinius Craſſus contra Perſeum mittitur 107.17
Licinius Gallerij Maximiani collega 247.2
Licinius Stolo ſeditionis autor. 36.23
Licinius Sura Traiani amicus. (200.58
Licinius Varus Corſos domat. 66.31.35
lictores 8.12
Liguribus data pax 98.54
Liguſticum bellum 65.55
Lilybæi obſidio 62.42
Linus ſucceſſor Petri 189.14
Lipara tẽtata à Cn. Cornelio. 56.7
Liparæ excidium 60.55.61
Liuia ob inſolentiam minus chara Tiberio 173.4
Liuia nubit Auguſto prægnans. 149.20 obijt annos LXXXVI nata 174.52
Liuia ſuſpecta de nece nepotum Auguſti. 167.36 item de nece Auguſti 170.3
Liuiæ conſilium contra inſidiatores 168.12
Liuiæ Faunus, & apophtegmata 174.60
M. Liuius Haſdrubali opponitur 89.51

Locri

Locri à P. Scipione recepti. 93.7
Locrorum defectio 49.55
locuſta ueocfica 186.45
Lollia Paulina 178.24
eius cædes 185.32
Lollius Samnis prædo 51.20
Lucæ euangeliſtæ chronologia. 171.21
Lucilius pro Bruto ſe hoſtibus offert 145.7
Lucilla Commodi ſoror 209.36
Lucius Agrippæ & Iuliæ filius. 165.19
Lucius Apuſtius, claſsis contra Philippum pręfectus 98.11
Lucius Romanus epiſc. 233.29
Lucretius couſul 20.23
C.Lucretius claſsi præfectus contra Perſeum 107.18
Luctatius Catulus Pœnos claſſe uiucit 64.35.inde
Q.Luctatius Siciliá ordinat.65.23
Luctatij Catuli triumphus Africanus ibid. 23
luctus unius anni 20.45
luctu uondum finito oubere, legibus interdictum 150.30
Lucretiæ ſtuprum 17.34
Lucumo 12.10
ludimagiſter proditor 32.40
Luentinus Numitoris & Amulij auus 4.17
luna à tergo 123.37
lunæ & Caligulæ nuptiæ.180.20
lunæ tres noctu uiſæ 68.58
lupæ meretrices 4.42
lupam ſe ſugere 214.59
lupus Antooium terret 149.57
lupus Romanis ſuſpicatus. 41.17
lupi urbes ingreſsi 204.2
lux nocturna 68.57
Libya caſtellum, iu quo perijt Hannibal 106.51
Lycaonia à Cn. Manlio domita. 105.51
Lycia à M.Bruto ſubacta. 142.43
Lygiæ populi 123.27
Lyſias à Demetrio occiſus. 111.39
Lyſias contra Romanos graſſatur ibid.20

M

MAcedonicum bellum 98.50
M sius exitus, & pacis conditiones 100.14.25
Mactrinitis 216.49
machina Hannibalis 71.18
machinæ Archimedis 83.57
Macrinus bis uictus ab Artabano pacem emit 222.6
Macrini cædes ibid.25.40
Macrini genus, mores, & adminiſtratio imperij 221.49
Q.Macrini interitus 237.8
Macrini motus contra Galienum 236.30
Macriuo à uate prædictum imperium 221.26
Macrini & Macriani cędes.236.54
Mæatæ 217.39
magiſtratus indignis maudari, peſsimum 221.55
magiſtratus patrum funguntur muntribus 6.13
magiſtri liberalium diſciplinarum, M. A. philoſophi ſtipendijs conducti 208.39
magnanimi non facilè ferunt imperium 5.39
Magnus Pompeius à Claudio interfectus 184.32
Magni cognomentum Pompeio à Sylla tributum 120.5
Mago Gades tenet 91.20
Mago, Hannibalis frater 72.55
Mago in Italiam remittitur. 96.1
Maiorica 92.9
Mamertini à Romanis defenduntur 52.47 (51.2
Mamertini Meſſanæ habitatores
Mammæa à filio Auguſta appellata 224.30 filio uxorem eripit ibid.48.51
Mammæa Mœſæ filia 222.6
Mammæę cædes & Chriſtianiſmus 225.55
Manes Manichæorum princeps. 242.26
Mácinus Megalis occupat 115.17
Manilia lex 122.10
Manius Glabrio Antiochũ Græcia pellit. 102.35 (54
Manius Hetruſcus aruſpex. 40.
Cn.Manlius Anriocho plura imperat quàm Scipiones 105.27
L.Manlius in Sicilia 62.41
M.Manlius Capitolinus de Saxo Tarpeio præcipitatur 35.50
M.Manlius Carthaginem oppugnat 112.58 inde
M. Manlius iu Africa bellum gerit 58.30
T.Maulius Torquatus 36.44 filium uictorem ſecuri ferit. 38.25.45
Manlius Torqnatus Conſulatũ repudiat. 85.2 Faliſcos domat 65.47 Siciliam recuperat 83.17 (54
Mandonius à Scipione uictus.91.
manus ferreæ 94.42
matutum oſcula 180.38
Marcellinus epiſcopus Romanus 243.41
M.Marcellus Auguſti conſobrinus 148.45 Gallos ſpoliat. 106.40 (89.20
Marcellus cæſus ab Hannibale.
Marcellus Hannibalem ad Nolam uincit 82.33 oppugnat 87.11 Syracuſas oppugnat 83.52 (195.8
Marcellus Veſpaſiano inſidiatus.
Marcus Alexandrinus epiſcopus 206.50
Marcus euangeliſta primus Alexandrinus epiſcopus 190.13
Marci auguris diuinario de Romanorum cæde 78.20
Marci euangelium 187.40
Marcomanni 207.30
Marinus tyrannus occiſus.229.18
Mars homo, uou Deus, Iliam ſtuprat 4.28
Cn.Martius Coriolanus 24.17
L.Martius Carthaginem oppugnat 112.59. inde
Martius Philippus Cos. contra Perſeum miſſus 107.43
Maſiniſſa ad Romanos deficit 92.11. Carthaginēſes uincit.112.9 Carthaginenſium amicitiam ſimulat 93.29
Maſiniſſa Sophonisbam inuitus amittit 95.26
Maſiniſſę obitus, & regni diuiſio 113.38 (165.8
matrimoniorum leges Auguſti.
matronatum priuilegia 7.26
Mauri à Medis propagari. 235.52
Maxentius Maximiaoi Herculij F.Romæ imperator 245.18
Maxentij tyrannis 245.37
Maximianus Herculeus Diocletiani collega 243.15
Maximianus Herculius imperio ſe abdicat 244.46
Maximiani Herculij interitus. 246.11. perſecutio Chriſtianorum 243.17
Maximinus Autiochenus epiſcopus 209.11
Maximinus Gallerius gener Diocletiani 243.36
Maximini auariris, ignobilitas, crudelitas, & Germanicus triumphus 226.29
Maximini cædes Taciti cædis occaſio 240.49
Maximini cædes unà cum filio. 227.22
Maximini genus & ſæuitia contra Chriſtianos 226.12
Maximus à ſenatu dux creatus. 227.8
Maximus Alexandrinus epiſcopus 242.49
Maximi cædes 227.28.40
Maximi cognomen, M. Valerio decretum 21.58
Mazabanes Hieroſolymitanus epiſcopus 230.25
Mecœnas Auguſti iracundiam mitigare ſolitus 166.38
Mecœnas Auguſto monarchiæ retinendę fit autor 162.5.9
Mecœnaris de Agrippa iudicium 164.37
medicis immunitas data 164.3
Mediolanum captum à Romanis 69.37 (22.29
Megacles pro Pyrrho occiſus.45.

Megalia caſtellum Carthaginenſe 115.19
mel ex ara Iouis 40.46
Sp. Melius regno affectato occiditur 29.56
Menas libertus S. Pompeio perfidiam ſuadet 148.42
Menæ liberti perfidia 149.37 & 150.39
Menenius Agrippa 20.59 eiuſdem apologus 22.22
mens ueri imperatoris erga ſubditos 220.20
menſa aurea 123.39
Meſſalina C. Silio nubere aggreſſa. 184.54 Mneſterem adulterum edicto Claudij aſciſcit. ibid. 9
Meſſalina Valeria Claudij coniunx, mulier tyrannica & impudica. 182.56 eiuſdem interitus 184.85 (53.5
Meſſana ab Hannone occupata.
Meſſanæ commoditas 52.48.61
Meſthici montes 123.3
Meſtus fl. 115.2
Metella Syllæ uxor 119.35
Metellus magiſter equitũ 63.25
Metellus tribunus territus à Cæſare 127.40
Metius 11.29
Metius ob Coſmographicam tabulam occiſus à Domitiano. 197.28
Micipſa Maſiniſſæ filius 113.48
militare ſtipendium 196.57
milites Auguſti litem Antonianam diſceptant 146.30
militum licẽtia cohercita à Pompeio 119.43
Milo Pyrrhi dux 43.36
Milo Tarentina arce Romanis cedit 50.51
Milonia Cæſonia Caligulæ nubit 179.34 (52
Minerua deſponſa Antonio. 148.
Mineruæ ædes 214.26
Minorica 92.10
Minutius Augurinus 29.60
M. Minutius ab Æquis uincitur. 26.28 (76.1
M. Minutius magiſter equitum.
Minutius Rufus contra Gallos. 99.58
Q. Minutij Rufi temeritas. 76.53
Mithridates ad Euphratẽ à Pompeio profligatus 122.33
Mithridates fugiendo quàm pugnando hoſtis grauior. 123.42
Mithridatis interitus ibid. 53
Mithridaticum bellum 122.13
Mneſter ſaltator Meſſalinæ amator 184.10
Mneſteris interitus 185.1
mœnia aratro deſignata 5.51
mœnia tranſilire capitale. 5.48
mœnia ſacroſancta 5.58
Mœſa Iuliæ Senecæ ſoror 222.15
monarchia ad bella & ſeditiones reprimendas utilis 21.16
monarchiæ gerendæ ratio. 162.10
morbus capitis in Arabia. 163.49
mori optare, nec poſſe 205.3
mortuis uiuentium negotia ne impediunto 173.25
mortuus nuncius ad mortuum. 173.17. inde
muliebrium ornamentorum cõtrouerſia 100.40
muliercula importuna impetrat audientiam ab Adriano 203.3
mulieres armatæ 207.33
mulieres in Saporis exercitu. 235.13
mulieribus curru uehi conceſſum 31.15
T. Munatius Plancus Antonianus à Põto Aquila uictus. 127.17
Muſonius philoſophus 194.60
Mutia Pompeio abſente adulterat 123.57
Mutia S. Pompeij mater 147.1
Mutianus cõtra Vitellium à Veſpaſiano miſſus 193.16
Mutianus Veſpaſiani uicarius. 194.12
Mutinas Pœnus ad Romanos deficit 87.41
Mutinenſis obſidio 136.45
Mutiſtratum urbs Siciliæ. 57.28
Mutius Corduus Scæuola Porſennam occiſurus 19.30
Mylæ 150.56
Myrenſes Bruto ſe dedunt 142.51
Myſi 161.55
Myſi ad Olympum 105.56
Myſia Europæa 145.41

N

NAbis ab Ætolis perẽptus. 103.11 domitus à Flaminio. 100.27
Nabis Lacedæmoniorum tyrannus 99.40 (43
Narbonenſes olim Bebryces. 70.
Narciſſus libertus Claudij. 183.38 ab epiſtolis 184.43. ad Meſſalinę tumulum occiditur. 186. 56. & 187.6 (211.33
Narciſſus Commodum iugulat.
Narciſſus Hieroſolymitanus epiſcopus miraculis clarus 219.39
Narſes Perſa pacem cum Romanis facit 244.22
Naſamonum excidium 197.7
nauales pugnæ S. Pompeij & Auguſti 150.39. & 151 paſsim
naues 800 captę à Põpeio. 124.29
nauis X V I remigiorum 100.30
nauis hoſtilis prætextu legationis euadit 94.4
naues 100 ad Actiũ captæ 158.26
Naupacti deditio 104.18
Neapolis Libyca à Piſone euerſa. 115.7
Neapolis tentata ab Hannibale. 81.5
Cl. Nero cum Hannibale dimicat 89.55
Nero X V I I annos natus fit imperator 187.58
Nero Germanici F. 173.62
Cl. Nero Haſdrubalem cædit. 90.1.33. in Sicilia 96.16
Nero poſt matricidium nocturnis terrorib. exagitatur. 188.30
Nero primus Chriſtianos perſequutus 189.8
Neronis adoleſcentia luxurioſa. 187.57 aurigationes & ſcenicæ exercitationes 188.50
Neronis conſilia deſperato imperio, fuga, interitus. 189.42. 190.5 expeditio in Græciam 189.15 imperium 187.43
Neronis partus 189.1 cædes 190.11
Neronis utriuſque ſexus conduplicatę nuptiæ, generis actiui & paſsiui 189.47
Nerua aſtrologi mendacio ſeruatus 198.56 Traianum adoptat 199.37
Neruæ imperium 198.47
Nicias Pyrrhi proditor ſupplicio afficitur 48.45 eius cutis in lora ſellæ conciſa 50.9
Niciua Cerealis inſidiator Caligulæ 179.44
Nicomedes Bithynię rex 114.14
Nicopolis 146.11
Nigidius Figulus monarchiam Auguſti prædicit 135.2
Nili ortus & incrementa ex Dione 216.45
Niſibis à Gordiano tertio recuperata 228.43
nobilitas animoſos facit 6.4
Nola repulſus Hannibal 81.24
nolæ fontibus appenſæ 32.15
nomine mutato, res eadem fertur 21.18
C. Norbanus contra Brutum & Caſsium miſſus 142.56
Noticum 154.40 à Philippo captum 83.35
nouæ tabulæ 21.11.52 (231.7
Nouatus Catharorum author.
Nucerini crudeliter tractati ab Hannibale 81.12.18
Numa inuitus, nec niſi ſacris ritè peractis, regnum ſuſcipit. 9.32
Numa Pompilius I I rex Romanorum 9.32 eius ætas & obitus, fiducia in Deum, inſtituta, pacatum regnum. ibid. 1.22
Numerianus imperator, ut perierit, incertum 242.11
Numerius Fabius 64.2
Numicius fl. 3.29 (4.22
Numitor regno à fratre ſpoliatur

O

OBiter nihil agendum 208.2
Ocriſia Seruij Tullij mater. 13.35

Octacilius

Octacilius Craſſus Cos. in Siciliam uenit 54.48
Octauia Auguſti ſoror M. Agrippę nubit. 162.27 itē Antonio 150.28
Octauia Claudij F. Domitio nubit 185.9
Octauia repudiatur à Nerone, atque occiditur. 188.34 (165.61
Octauiæ ſororis Auguſti obitus.
C. Octauius à Lyſia occiſus. 111.22
C. Octauius Cæſar Auguſtus. uide Auguſtus
M. Octauius Caſsij metu necem ſibi conſciſcit 142.33
Octauij ſomnium 124.60
Odenatus Baliſtam & Quintum occidit 237.8
Odenatus Palmyrenus Perſas oppugnat 235.9
Odenatus Orientis dux à Galieno creatur 237.9
Odenati unà cum filio interitus. 237.23
Olbia Sardiniæ urbs 57.7
olei uino miſti medicina. 163.52
omen uictoriæ Actiacæ 158.37
omina obitus Auguſti 169.51
Oppius Metellus contra Sertorium 120.41
Optimi cognomentum Traiano datum 201.14
Opuntē Sulpitius occupat. 92.36
oraculum de explēdo hiatu. 37.10
oraculum de orbis imperio, à Ioſepho perperam intellectum. 193.25.33
oraculum Macrino datum. 222.42 item Tarquinio 17.12
oracula amphibolijs deludūt homines 106.48
oracula de Cannenſi clade 78.16
orationes recitari de ſcripto ſolitæ. 172.60
Oreum Sulpitius occupat. 92.35
Origenes Cæſareæ Palæſtinæ docet 228.31
Origenes martyrij cupidus, & reliqua eius acta 218.43 martyrium refugit 230.27
Origenis caſtratio 219.17
Origenis peculiares opiniones. 230.30
Orudes Parthorum rex 147.34
Oropheroes Ariarathis F. adoptiuus 110.41
oſſa mortuorū ſub limine. 173.42
Otho factione militum fit imperator 190.57 Galbam occidendum curat ibid. 36
Otho reconciliatione Vitellij deſperata, ſe ipſum interficit. 191.20.50 (191.29
Othoniani bis uicti à Vitellianis.

P

Pacis cauſa bellum 11.48
Pacorus Parthus 147.35
à Ventidio cæſus 153.15
Pęones alij q̄ Pannonij 154.46
Pagi 985 Iudęorum euerſi. 202.56
Palamyreni uicti ab Aureliano. 240.9
Palatium 6.3 habitatio principis 163.11
Palatium clauſum 214.12
Pallas Claudij libertus quæſtor. 184.44 (105.51
Pamphilia à Cn. Manlio domita.
Pannonij 154.39. & 161.60
Panormū à Romanis captū. 60.17
Pantęnus philoſophus ſub Commodo 211.40
papauerum capita decuſſa 16.1
Papianus, fortaſſe pro Papiniano 218.13
C. Papirius Corſicā domat. 67.20
L. Papirius curſor 39.21
Papirius Lucanos, Brutios & Tarentinos domat 50.46
Paris hiſtrio 196.49
Parthi à Medis uicti, uiciſsim Media & Armenia potiuntur. 155.28.30
Parthi uicti à Traiano 201.46
Parthorum motus poſt Philippicam pugnam 147.28
Patara Bruto ſe dedunt 142.46
pater cædis filij ſpectator & comes 179.49
patres 100 Sabini, Romanis 100 patribus additi 7.35
patres 200 minorum gentium à L. Tarquinio in ſenatum lecti 12.42
patricidarum pœna 16.43
patricij 6.12 tribuni plebeij facti 23.57. & 24.1
Paulus Æmilius contra Perſeum mittitur 108.5 (31.43
Paulus Æmilius moderatus. 87.
Pauli Æmilij triumphus, II filiorum obitus, & paupertas. 110.2
Paulus hæreticus 319.2
Pauli apoſtoli cædes 189.9
paupertas impultrix ſcelerum. 10.25
paupertas uera 50.27
paupertatis deſperatio formidabilis 21.37. & 22.6
pecunia regnum occupatur. 4.23
pecuniæ aut regni optio 4.20
pecuniam ad ſe afferri Auguſtus & Claudius uetuerunt. 182.47
Q. Pedius Auguſti collega. 138.32
Perennij præfecti prætorio cædes 209.57
Periander Corinthios proceres tollit è medio 16.17
Perinthij Byſantiorum ius & agros adepti 215.53
Perpenna uictus à Pōpeio. 120.49
Perſæ regnum Parthis adimunt. 234.54 (234.4
Perſarū ſub Sapore excurſiones.
Perſeus bellum Romanis infert. 107.3 à Paulo Aemilio uincitur & capitur. 108.57. & 109.28
Perſeus 20 regibus ortus. 110.24
Perſei capti abiect⁹ animus. 109.11
Perſei filius fit ſcriba 110.23
Perſei iuuentum contra elephantos 107.30.35
Perſei parſimonia ſocij alienantur. 107.56 (209.30
Pertinax Commodo ſuperſtes.
Pertinax imperator Afer ex Alba Pompeia 212.20
Pertinacis interitus 213.1
Peſcennij Nigri interitus 215.8
peſtilentia ſine morbo 7.53
peſtilentia Veſuuij incendium conſecuta 196.9
peſtilentia uniuerſalis per annos XV 232.29 (8
peſtis & fames ſub Auguſto. 164.
Petrus Alexandrinus epiſcopus & martyr 242.52
Petrus apoſtolus ſub Claudio Romam profectus 187.33 eius cædes 189.9
Petronius à Nerone ad Galbam deficit 189.38
Pharaſmanes Albanos concitat. 204.10
Pharnaces patricida Mithiridatis 123.54 (54
Pharnaces ſuperatus à Cęſare. 130
Philadelphus rex Paphlagoniæ. 157.25
Philetus Antiochenus epiſcopus 228.16
Philippus à Romanis uictus & uulneratus 98.43 item ad Cynoſcephalas uictus à Flaminio 100.10 pacem cum Flaminio facit ibid. 26
Philippus Chriſtianus 229.23
Philippus Macedo Carthaginenſibus fauet 83.19
Philippus Megalopolita à Glabrione captus 102.39
Philippus Perſis Meſopotamia & Armenia cedit 229.15
Philippi urbs, belli ciuilis area. 143.12
Philippi corona Ioui Capitolino miſſa 104.23
Philippi cum Romanis reconciliatio 92.40
Philippi imperatoris interitus. 229.53
Philippi regis Macedonum obitus 106.59
Philippica acie cęſa ultra 40000. 144.24
Philippicum bellum 97.54
Philippopolis 229.59
M. A. Philoſophus, uir melior quàm felicior 208.56
M. A. Philoſophi clementia, in eos qui defecerant 208.27

philoſophi Roma pulſi 194.59
phœnix ſub Tiberio uiſus. 175.52
Phorinus eunuchus Pompeium occidendum curat 129.26
Photini interitus 130.40
Phraates Orodem patrem & fratres occidit 153.26
Pilati interitus 180.60
Piratæ urbibus amplius 400 potiti 121.29
Piratarum inſolentia 121.32
Piraticæ naues amplius mille. ibid. 29
Piraticum bellum tribus menſibus confectum 122.8
Piraticum bellum Pompeio mandatur 121.21
piſcis Auguſtum maris fore dominum ſignificat 151.18 (50
Piſidia à Cn. Manlio domita. 105.
L. Piſo. 165.53 à Galba adoptatus occiditur 190.34.56
Piſo Cos. contra Carthaginenſes miſſus 115.5
Piſonis interitus 173.56
Pius Romanus epiſc. 206.47
Pius uocatus Cæſar 134.60
Pij cognomentum ex clementia 205.60
Placentia à Gallis euerſa 99.1
Platilla Plautiani F. Caracallę nubit 217.12
Platilla occiſa à Caracalla marito 220.3
Plautiani potentia, crudelitas & interitus 216.59.217.1 inda
Plautius affinis à Caracalla occiſus 220.3
Plautius Salapianus 87.24
Plautus Iſthmionices 68.15
plebs nobilium opibus & honoribus inuidet 6.22
plebeij conſulatum ſibi uendicant 28.46
Plotina Adriani amica & adiutrix ad imperium 202.34
Traiani uxor 200.3
pluuia cruenta 7.55
Pollionis murenæ & cryſtallina. 165.22
Polybius adulter à Meſſalina occiſus 184.50
Polycarpi martyrium 208.61
Pompeianus imperator 227.44
Cl. Pompeianus Commodi inſidiator 209.33
Pompeiano bello ciuili cæſa 1050000 131.13
Cn. Pompeius Magnus Claudij gener 182.41
S. Pompeius ab Auguſto proſcriptus 138.56
S. Pompeius claſsis præfectus. 137.32
S. Pompeius datam fidem utilitate antiquioré habet. 148.35.42
S. Pompeius proſcriptorum confugium 140.49
S. Pompeius Siciliam & Sardiniā obtinet 146.12
S. Pompeij clades & fuga 151.58
S. Pompeij claſſe uicti conſilia, & interitus 152.42. & 153.13
S. Pompeij cum Auguſto pugnæ 149.50. & 150.1
S. Pompeij filia M. Marcello nubit 148.45
S. Pompeij patrimonium. ibid. 28
Pompeius anno ætatis LX occiſus 129.57
Pompeius Cæſari Galliā in quinquennium decernit 125.28
Pompeius dictaturā ambit. 126.25
Pompeius eques à cenſoribus honoratus 121.7. inde
Pompeius leges Cæſaris armis probat 125.28
Pompeius malè diſsimulat imperij cupiditatem 122.17
Pompeius militibus charus. 119.1
Pompeius Mutiā repudiat. 123.57
Pōpeius neſcit uti uictoria. 128.6
Pompeius popularis 120.59
Pōpeius Siciliā recuperat. 119.39
Pompeius ſolus conſul 126.28
Pompeius ſuſpicionem regni affectati dimiſſo exercitu diluit. 123.59. inde
Pompeius uſq; ad annum ætatis XL felix 124.43
Pompeij cum Sertorio conflictus in Hiſpanijs 120.41
Pompeij cum Sylla coniunctio. 119.11 (131.26
Pompeij filios natu maior cæſus.
Pompeij fuga in Græciā, clades, in Aegypto interitus, ſepultura 127.23
Pompeij mutatio, ſomnium & fuga 128.21
Pompeij nuptiæ uiolentæ. 119.36
Pompeij præda 20000 talenta. 124.35
Pōpeij res geſtæ in Africa. 119.45
Pompeij ſepulchrum 203.31
triumphus 120.17.20.24
triumphus Mithridaticus. 134.19
tres triumphi, & res frumentaria 124.41
Pompeij oppidum Veſouij incendio oppreſſum 196.6
S. Pompeio honorificę conditiones propoſitæ ab Auguſto & Antonio 148.23
Pōpeio monarchia potius quàm nauarchia decreta 121.44
Pompeio ſuis uti conſilijs non licet 126.31
contra S. Pompeium conſpiratio triumuirorum, & pacificatio. 148.1.12.20
M. Pomponius Sardiniam domat 67.15
pontes dejecti Hannibalem Roma auertunt 75.47.55
Pontianus Romanus epiſc. 228.15
Pontificium reſponſum de nuptijs 149.24
Pontius Aquila D. Bruti legatus 137.18
Pontius Cominius Camilli nuncius 34.33
Popilius legatus Antiochum circumſcribit 110.59
popularia 6.8
Porſenna. uide Lartes.
Porſenna Romam obſidet 19.27
portæ non ſanctæ 5.58
portarum ſpacia nō arata. ibid. 59
portenta regni amittendi à Tarquinio 17.7
Portiæ Bruti cōiugis amor mariti, & interitus 145.37. inde
Portiæ ad Brutū oratio ibid. 47
M. Portius Cato cōtra muliebria ornamenta 100.43
M. Portius Cato Hiſpaniam recuperat 100.37
portus Carthaginēſis à Scipione obſtructus 116.9
L. Poſthumius legatus à Tarentinis ludibrio habitus 42.52
Sp. Poſthumius à Samnitib. ſub iugum miſſus 39.49
Poſthumius Albinus à Boijs cæſus. 82.11 conſul in Siciliam abit. 55.7 Lyguriam domat 66.50
Poſthumius ob negatā militibus prædam occiſus 30.18
Poſthumius Galienū oppugnat. 236.2.19
poteſtas impatiēs cōſortis. 23.44
præfecti prætorij enſis 201.4
Præneſtini in ærarium incluſi. 44.24
præſagia imperij Seueri 214.58
præſides Imperatoribus res nouas ſcribunt 176.10 (27.41
prætores cum ſummo imperio.
prętores ſeu duces olim loco conſulum 28.28
prætoriani milites 245.17
cuiuſmodi lecti fuerint. 214.55
Primus V Alexandrinus epiſcopus 202.30
princeps ſenatus. 29.46. & 162.28
principatus expetitio cædium & bellorum cauſa 5.42
Priuato triūphare non licitū. 31.35
Probus imperator 241.2
Probus prætor captus à Zenobia 240.10
Probus doctiſs. 241.10
Probus à ſatellitibus ſuis occiditur 241.44
προήγορος τῆς γερουσίας 29.42
Proculeius 160.3
prodigia ante Actiacū bellū. 156.39 ante pugnam Philippicam 143.31

prodigia

prodigia Cæſaris obitum ſignificantia 132.23
prodigia inauſpicati Neronis imperij 185.39
prodigia Iudæorum excidiū ſub Adriano portendentia 204.1
prodigia ſecūdi belli Punici. 72.20
proditiones grata, proditores inuiſi 7. inde
prolixitas memoriæ inimica. 3.21
proſcriptio triumuirorū. 139.24
Protoctetus martyr 226.28
Protogenis gladius & pugio. 180.8 interitus 182.28
Pruſię ſupplici nenia datur. 110.34.
Pſeudagrippa clemens 173.26
Pſeudalexander 115.1
Pſeudodruſus 175.44
Pſeudonero 191.14 Terentius Maximus 195.42
Pſeudophilippus 114.17
Pſylli 161.11
Ptolomęus Iubæ F. à Caligula occiſus 179.41
Ptolomæus Pentapoleos 233.39
Ptolomæus Philadelphus Romanorū amicitiam expetit. 50.37
Ptolomæi liberi ab Antiocho Antiochi F. inſidijs appetiti. 110.54
Ptolemęorum regni diuiſio. 111.6
Publicani oppugnati 149.17
Publicola. uide M. Valerius
Publicola primus in conſulatu triumphauit. 19.18 ſuſpectus populo ædes ſuas demolitur. 20.9
Publicolæ funus 20.53
pudicitia uita charior 245.47
puerorum à factidices inter ſe certantes 156.41
pueris arcana non temerè credenda 5.30
pugionum inquiſitio 182.17
pugnæ unius euentus, belli augurium 73.5 (14
Cl. Pulcher Hannonem capit. 63.
pulex aliter ulciſcendus quàm leo 184.29
Punicum bellum primum quot annos durauit 65.21
Punicum bellum ſecundū Hannibale duce 70.3 quot annos durarit 97.40
Punicum bellum tertium. 111.53
Punici belli initia 52.26
Puteolanus pons 178.50
Pyrenæi montes 70.42
Pyrrhus Epirotarum rex à Tarentinis accerſitus 43.4 à Romanis uictus 48.27
Pyrrhus in Samnio denuò uincitur 49.60
Pyrrhus Romam oppugnare nō audet 46.1 Siciliam non diu tenet 48.54 Tarenti pro domino ſe gerit 43.51
Pyrrhi cruenta uictoria 45.55 naufragium. 43.55 ſuperbæ ad Leuinum literæ 44.29 interitus 50.20 (47
Pythagoras Neronis maritus. 186

Q

Qvadi miraculo uicti ab M. Antonio philoſopho 207.46
quæſtorum inſtitutio 20.18
Quintilianus Claudij frater metu perit 239.33
Quintilij Vari clades in Germania 168.55
L. Quintius Cincinnatus dictator 26.40
Quirinus ex Romulo 8.55
Quirites, à Curibus 7.31

R

R, calceorum litera 14.25
Regij expugnatio 51.4
regnum diuinitùs firmandum. 9.60 ferro & auro muniendum 239.53
regnum pupillo reſtitutum. 68.9
regni amor Cæſari pernicioſus. 131.41
regni nomen, quàm ſeruitus, Romanis moleſtius 163.5
regnum Romuli & Tatij initiò diuiſum 7.39
regni optio, aut pecuniæ. 4.20
regni præſtantia 9.50
Regulus ab Inſubrib. cęſus. 68.38
M. Regulus in Africa bellum gerit 58.29 ſucceſsibus elatus, capitur à Xanthippo. 59.24.40
M. Regulus ob diſſuaſam redditionem captiuorum crudeliter necatur 61.41. 62.7.31
religionis ſimulatione raptæ uirgines 6.29
religioni ex animo nocendum. 10.18 (50
Remus, ſiue Romus, capitur. 4.
Remi cædes 5.41
Rheni pons factus à Cæſare. 125.54. 126.4
Rhodani tranſitus 72.40.62
Rhodij à Caſsio uicti 142.41
Rhodij Romanorum amici: 98.46 item ſocij 110.29
Rhodiorum erga Romanos inſolentia 108.4
Roma, à Romulo 7.30
Roma annuo ſpacio inſtaurata. 35.35 (170.13
Roma latericia marmorea facta.
Romæ deſerendæ conſiliū. 35.26
Romæ natalis 5.62
Romana priuatorum claſsis feliciter oppugnet Carthaginenſes 63.48
Romana ſeditio 148.13
Romanæ hiſtoriæ ſumma 3.1
Romanæ naues pecunijs plenæ, captæ 60.42
Romanæ Reipub. morbus. 126.15
Romano concilio damnati Cathari 231.14
Romani à Corinthijs honorati. 68.14
Romani à Samnitibus ſub iugum miſsi 39.40
Romani aliquot epiſcopi ignorantur à Zonara 248.27
Romani Antiochum timēt. 102.1
Romani Carthaginenſibus fraude ſpoliatis, bellum inferunt. 112.20. inde
Romani Chriſtum in Deorum numero non admittunt. 176.12
Romani cum Perſeo parum feliciter pugnant 107.52
Romani Græcos à Craſſo uenditos ægrè ferunt 107.24
Romani Italiam recipiunt. 86.22
Romani multas manus habent. 181.27 (33.47
Romani 80 ſenes à Gallis cæſi.
Romani populi lamentatio de bellis inteſtinis 216.5
Romani, qui Hannibali fidem fregerant, notati à cenſoribus. 80.34 (111.15
Romani tutores Antiochi pueri.
Romanorum cauſæ contra Carthaginenſes 52.39
Romanorum clades ad Capuem. 85.12 inde
Romanorum cōtra Pyrrhum apparatus 44.17 inde
Romanorum cruenta de Iudæis uictoria 203.58
Romanorum de Scipione Aemiliano opinio 115.12
Romanorum legati Græciam firment contra Antiochū. 102.17
Romanorum magniloquētia ad Pyrrhum 48.6
Romanorum ortus 4.16
Romanorum poſt Cannenſem cladem apparatus 80.5
Romanorum multæ clades eodem tempore 84.21
Romanorum tranſitus in Græciam 67.47
Romanorum 3020000 cenſa ſub Pompeio 131.14
Romanis mutatio ducum periculoſa 64.20
Romanos claſsiū pœnitet. 60.48
Romulus in deorum numerum relatus 8.50.9.1
Romulus XVIII annos natus urbem condit 6.1
Romulus patribus inniſus euaneſcit 8.29
Romuli indoles 4.45 faſtus 8.4
Romuli Reſpub. 6.10 inde
Romum Græci pro Remo dicunt 4.47
Rufinus à cenſoribus in ordinem coactus 50.24

Ruſinus ſtratagemate Crotone & Locris potitur 49.28
Rufus cũ Galba ſe cõiungit.190.19
Rutuli 3.38 (30
Rutuli Samnitis oſſa diſiecta. 19.

S

SAbelliana hæreſis 233.39
Sabina à Nerone occiditur.188.35
Sabina pax 22.1
Sabinę bellũ maritorum & patrũ dirimunt 7.17.23
Sabinarum raptus 6.35
Sabini Lacedæmoniorum coloni ibid.38
Sabinorum clades 20.47
Sabus Arabiæ rex 163.44
Sabinum & Aequũ bellũ 27.34
Sabini interitus & cauſa. 174.44 & 182. 20
ſacra luſtralia ante pugnã. 143.26
ſacri 23.29
ſacroſancti tribuni ibid.32
Sagunti excidium. 70.50.& 71.17
Salapia Romanis tradita.87.21.36
Salomonis ſepulchrum corruit. 204.1 (56
Saloma Diocletiani patria . 244.
M.Saluius Otho. uide Otho.
Samnites uiciſsim ſub iugum miſsi 40.26
Samnites unà cum Gallis proſligati 41.38
Samniticũ bellum.39.22.& 49.17
Samoſatenus cõcilio damnatus. 238.30
Saguntum ciuibus reſtitutũ.83.7
ſanguis ex ara Iouis 40.46
Sapores rex Perſarũ maximi corporis. 229.16 eius crudelitas 234.13
Sapores pontem ex captiuorum cadaueribus ſtruit 235.16
Sardianus Hieroſolymitanus epiſcopus 226.7
Sardinia 56.61
Sardinia recepta 66.51
Sardiniæ motus 83.14
Sardorum defectio 68.30
Sarmatæ à Caro ſubacti 242.4
Saturninus Antiochenus hæreticus.205.35 Probi inſidiator 241.14
Sauus fl. 161.59
Scæuola. uide Mutius.
C.Scipio in Hiſpaniam mittitur. 73.22 eius res geſtæ in Hiſpanijs 74.43 (69.26
Cn. Scipio Inſubres oppugnat.
Cn.Scipionis filia publice elocata 83.11
L.Scipio 88.57 Sardiniam & Corſicam inuadit 56.60
L.Scipionis & Hannibalis conflictus 73.3
P.Scipio à filio defenſus 73.38 ambiguis uerbis Hannibalem eludit 96.24
P. Scipio Aemilianus Cos. Carthaginem euertit 115.12 Maſiniſſæ regnũ diuidit.113.45
P.Scipio ex Hiſpanijs reuocatur. 92.28
P.Scipio fatidicus 88.40 Haſdrubalẽ caſtris exuit.ibi.34
P. Scipio in Hiſpaniam miſſus. 72.41.& 86.58
P.Scipio Punicę calliditatis æmulator.94.3.6 rem in Africa gerit ibid.31
P.Scipionis F.ab Antiocho honorificè habitus.104.46 (92.48
P. Scipionis expeditio Africana.
P.Scipionis nauigatio ad Syphacem.90.45 ſimulatio contra ſeditioſos milites 91.22
Scipio Cos. Carbonis ſtudioſus. 119.15
Scipio in Macedonia 128.56
Scipio Metellus Pompeij ſocer. ibid.56
Scipio Naſica.111.49 Carthaginenſibus æquus 116.59 cõtra Andriſcũ mittitur.114.35 Italiam cuſtodit 102.34
Scipionis in Hiſpanijs nautica uictoria 77.61
Scipiones P. & L. contra Antiochum miſsi 104.27
Scipiones rebus bene geſtis mulctantur & exulant 105.39
Scipionum abſtinentia 81.54
Scipionũ in Hiſpania clades atq; interitus 78.12.& 84.33
L.Scribonius Libo S.Pompeij & Auguſti ſocer 147.1
Scribonius Proclus à ſenatu tyranni metu diſcerptus 180.12
Scythæ à Claudio uicti 239.24 Athenas oppugnant ibid.15
Scythæ Europam atq; Italiã peruagantur.232.21 Iſtrũ tranſgreſsi Romanas prouincias uaſtant 233.53
Scythæ ꝓfligati à Tacito.240.45
ſeceſsio populi 22.26
ſeditio abſente Auguſto 164.23
ſeditio cõtra Didiũ Iulianũ.213.35
ſeditio, & eius ſopitæ conditiones. 38.10 (224.43
ſeditio inter milites & populum
ſeditio militum contra Auguſtum.152.27 contra Scipionem 88.11
ſeditio nexorũ ob ęs alienũ. 21.43
ſeditio Poſthumiana 30.26
ſeditioſi clàm occiſi 26.26
Segeſta capta à Romanis 54.58 ab iiſdem defenſa 56.50
Seianus cum liberis interfectus. 172.6.10
Seianus Liuiæ adulter, Druſi ueneficus 174.18
Seleucus Antiochi F. 104.42 patri ſuccedit 106.33
Selinus Traianopolis 201.59
ſella aurea 123.40
ſella imperatoria ſedere 215.5
C.Sempronius in Africa rem gerit 60.44
Sempronius Gracchus cum Liguribus pugnat 65.56
Tiberius Sempronius Gracchus magiſter equitum 80.9
Sempronius Longus in Siciliam miſſus 72.40
Sempronii Longi clades 74.6
ſenatores centum 6.12
ſenatoria dignitas ꝑpetua 29.34
ſenatus 6.13
ſenatus inſidioſe Auguſtum tractat 137.27
ſenatus ſub rege parua authoritas 8.21
à Senatu populoq; ſalutari.214.61
ſenatuſconſulto mulcta ſublata. 150.31
Seneca Domitij præceptor.185.28 præfectus prætorio 187.54
ſenex expectatione mortis factus audacior.125.38 (129.54
Septimius Pompeij percuſſor.
Serapio Antiochenus epiſcopus. 211.56
Serapioni lapſo diuinitùs data uenia 231.24
ſermonis inconſtantia conſcientiam arguit 5.16
ſerpens CXX pedes longus.59.4
ſerpens conuiuium turbat 17.10
Sertorij in Hiſpania factio.120.40 interitus. ibid. 48 (36
Seruilia capta à Bruto occiſa.144
ſeruilis fides in proſcriptione. 140.32
Seruilius Cæpio in Africa bellũ gerit 60.44
Seruilius Geminus claſſe Pœnos infeſtat 77.39 (30.7
C.Seruilius Sp.Melij interfector
M.Seruilius Italiã cuſtodit.96.13
Seruilij de Pompeio teſtimoniũ. 120.22
Seruius Oppius decemuir. 27.37
Seruius plebem facit ſuam 14.5
Seruius Tullius VI rex Romanorum 13.33
Seruii cædes 14.46.& 15.1
ſeruus inſidiarum Cæſari paratarum index 132.40
ſerui Capitoliũ occupant. 21.4.7
ſerui neglecti à dominis manumiſsi 184.34
ſerui Vlſiniorum 51.56
ſeruorũ cõiuratio ꝓpreſſa. 77.57
Seueriana perſequutio Chriſtianorum 218.38
Seuerianus ab Adriano occiſus. 204.20 (ibid.22
Seueriani diræ contra Adrianum
Seuerus ad Antoninũ filium inſidiatorem 218.13

Seuerus

Seuerus Albiniũ decipit, Peſcennium Nigrũ anteuertit. 213.58 in ſomnis terret Caracallam. 221.36
Seuerus Pertinaci defuncto honorem babet 215.6
Seuerus Stilianus Imp. 229.7
Seueri curioſitas 216.41
expeditio Britannica 217.35
expeditiones in Orientem ex ambitione 215.59
Seueri imperium, uindicta Pertinacis, iuanes pollicitationes. 214. 35. 37.48
Seueri obitus in Britannijs. 218.12
Seueri parænefis ad filios: Concordes eſtote, milites ditate, cæteros nnn negligire 218.23
Seueri Parthica uictoria 216.19
præſagia de imperio 214. 58
ſatellites ibid.53
Seueri uitæ ratio in pace 218.27
Sextilis in Auguſtum mutatus. 166. 33 (207.12
Sextus Bœorius philoſophus.
S. Papinius inſidiator Caligulæ. 179.45
L. Siccij cædes 27.43
Sicilia Carbonis receptaculum, à Pompeio recepta 119.39
in prouinciæ formam redacta. 65.24 palæſtra Carthaginenſium & Romanorum 52.55
Siciliæ motus 83. 15
Cn. Sicinius Cos. cõtra Perſeum mittitur. 107.13 (46
Sidonij ab Auguſto domiti. 164.
ſignum reipub. in ſinu pueri à Saturno poſitum 135.13
ſigna teſtaméti recognita. 170.20
Silius Meſſala. 214. 25 (54
C. Silius Meſſalinæ adulter. 184.
Sillauus 88.56 à Claudio occiſus 185.11
M. Sillani ſoceri Caligulę interitus 177.60
Silo Ventidij legatus 149.8

T

TAbulæ 27.26
XII tabulæ ibid.28
Tacitus imperator 240.38
eius cædes ibid.49
Taras cognomentum Caracallæ 221.44
Tarentina ſeditio 50.32
Tarẽtini pacẽ impetrant. ibid.35
Tarentinorum adoleſcentiũ iocus ibid.11
Tarentinum bellum 42.34
Tarentum receptum à Romanis 87.51
Tarenti expugnatio 50.57
Tarpeia Capitolij proditrix. 6.58
L. Tarquinius V rex Romanorum 12.1
Anci filijs regnum præripit. ibid. 31
Tarquinius Collatinus primus conſul 18.11
Tarquinius Superbus VII & ultimus rex Romanorum. 15.14.
Tarquinius XXV anno regni actus in exiliom 18.7.62
Tarquinij Superbi crudelitas, & tyrannidis cõfirmatio. 15.20.24
L. Tarquinij maieſtas 12.45
præclari mores ibid.17
cædes 13.30
Tarquinio Collatino conſulatus abrogatur 18.56
Tatius Sabinorum dux 6.57
Tatia Numæ uxor 9.39
Tatianus Adriani procurator. 202.36
Tatius regni Romani particeps cæditur 7.46
Taulantij Dalmatæ 111.45
taurus à Cos. immolatus 161.42
Taurus Statilius 157.24
Teleſphorus Romanus epiſcopus 205.26 eius martyrium 206.41
tempeſtate dirempta pugna Hannibalis ad Romam 85.25
templum Iouis pro templo Hieroſolymitano 203.38
Terentius Maximus 195.43
Terẽtij Varronis temeritas. 78.31
tergeminorũ matres gemellę. 11.8
tergeminorum pugna ibid.7
terręmotus cum Nero adoptaretur 185.46
terræmotus ſub Antonino Pio. 206.24 ſub Traiano. 201.17
Tertullianus de Tiberij uoluntate erga Chriſtum 176.26
teſtudinis militaris deſcriptio. 153.59
Theodora Maximiani Herculij filia. 243.40 Conſtantis Chlori uxor 246.34
Theodotus orator, Pompeij cædis ſuaſor malè perit 129.30
Theonas Alexandrinus epiſcopus 242.51
Theophilus Antiochenus epiſcopus 209.9
Thermodon fl. 123.28
theſauri ſub flumine 200.46
Theſſalonica à Scythis obſeſſa. 233.57 (187.13
Theudas impoſtor ſub Claudio.
Thraſybuli Mileſij conſilium firmandæ tyrannidis 16.10
Thraſyllus Tiberij mathematicus 167.39 Tiberio mortem accelerat 175.55
Thyrſus Auguſti libertus. 159.18
Tiberinus fluuio nomẽ indit. 4.5
Tiberis fl. olim Albula ibid.6.8
Tiberis deundatio 163.21
exundatio ſub Tiberio. 175.49
Tiberius Agrippę gener, & in matrimonio ſucceſſor 165.49
Tiberius ab Auguſto adoptatus, & contra Gallos miſſus. 167.58
Tiberius annos LXXVII natus interijt 176.3
Tiberius Caluinus à Samnitibus ſub iugum miſſus 39.49
Tiberius Claudius Nero Druſus Germanicus Cęſar pro Domitio 181.55. & 185.37
Tiberius geneſes Romanorũ indagauit 174.9
Tiberius Imperator deſignatus ab Auguſto 166.31
Tiberius Rhodũ ſecedit 166.60
Tiberius ſocius gubernationis, & gener Auguſti 165.49
Tiberius Tiberij nepos 175.21
à Caio loco motus, & ueneno ſublatus 176.47
Tiberius uaria bella gerit. 168. 27
Tiberij affectus erga Ieſum Chriſtum 176.5
Tiberiꝰ aſtrologus peririſſ. 167.39
Tiberij collegæ uiolenter perierunt 174.17
Tiberij crudelitas ibid.36
Tiberij mortem antegreſſa prodigia 175.48
Tiberio ſenatus commendatur. 169.51
Tigranes rex 122.13
Tigranis regna amiſſa, & deditio ibid.47
tigres primũ Romæ uiſæ. 164.52
Tigurini 125.42
Timæus Antiochenus epiſcopus 242.44
M. Titius S. Pompeium comprebendit atq; occidit 153.8
M. Titus 157.23
Titus in Iudæa relictus à patre 194.34
Titi Cæſaris imperium 195.20
Titi ludi. 196.14 pœnitentia. ibid.28 (195.29
Tito imperij breuitas profuit.
Traianiana perſecutio 202.14
Traianopolis Selinus 201.60
Traianus imperiũ ſuſcipit. 199.44
Traianus uita, non literis philoſophatus ibid.59
Traiani cruenta de Dacis uictoria 200.10
Traiani obitus 202.6
transfugæ Cannenſes cũ pugionibus 79.12.83
Trebonius Bruti & Caſsij adiutor 141.47
Trebonius Dolabellæ dolo occiſus 142.20
Triballi 161.62
tribunatus decemuiratu abrogatus 27.2. inde
tribunatus reſtitutio 28.20
tribuni Bruti appellati 132.9
tribuni diademata ſtatuarum Cęſaris reuellunt ibid.6

tribuni

tribuni militares conſulari poteſtate deſinont 36.56
tribuni nunquam triumpharūt. 28.34.&29.1
tribunorum plebis creatio. 22.59
tribunorum auſpicia 28.34
tribunorum multitudo tribunatum euertit 23.42.inde
tribunorum potentia ibid.8
triens σpom reſtituendus. 141.21
Tripolis Syriæ 111.34
triumphator reſpicere iuſſus. 12.6
triumphus ſpe conſulatus à Cæſare contemptus 125.20
triumphus unde dicatur 245.1
triumphi celebritas qualis fuerit 31.35
triouiratus Antonij, Lepidi, Augusti 139.22
triumuiri militū miniſtri & præbitores 140.3
triumuiri Romanum imperium diuidunt 146.7
triumuirntum altera partitio imperij 147.54
triumuirorum nō hoſtes modò, ſed amici etiā pereunt 139.49
Troianorum exulū antiqua nobilitas 3.50
Tullia ſibijpſi manū affert 17.56
Tullus bellator optimus fit ſuperſtitioſus 11.32
Tullus Hoſtilius III rex Romanorum 10.58
Tulli Hoſtilij interitus 11.34
Torbo præfectus pretorio. 204.33
Turnus 3.40
Tyberina glacies 51.17
Tyndarium Siciliæ promootorium 58.20
tyrannidis firmādæ ratiōes. 15.46
Tyrannus Antiochenus epiſcopus 242.45
tyranni & ciuibus & amicis inuiſi 5.33
tyranni poſteros eorum timent quibus nocuerunt ibid.26
Tyridates Armenia pulſus. 212.20
Tyrij ab Auguſto domiti. 164.46
Tyrrheni Tarquinium in regnū reducere conantur 19.1

V

VAcca equum gignit 82.16
Valentinianus hæreſiarcha. 206.45
Valeria Corſicæ metropolis. 57.3
Valeria Diocletiani F. 243.38
Valeriæ inſulæ 92.7
Valerianus Decij collega 230.9
Chriſtianos perſequitur. 211.46
Valerianus imperator ibid.24
ex Imperatore fit Saporis ſcabellum 234.12
L. Valerius à Tarentinis ſubmerſus 42.40
L. Valerius decemuiris opponitur 28.10
L. Valerius tribunus pro mulieribus ornamentis 100.50
M. Valerius conſul 20.28
M. Valerius Coruinus 37.61
dictator 21.53
M. Valerius Lauinius contra Philippum mittitur 83.28
P. Valerius Cos. Philippū oppugnat 99.2
P. Valerius Gallos uincit 65.57
Q. Valerius Flaccus Pœnos claſſe uincit 64.36.inde
Valerius Leuinus Cos. à Pyrrhi elephantis uictus 45.10 37
Valerius conſul in Siciliam abit. 54.48
Valerij Aſiatici uotum 181.29
Valerij Leuini animoſæ ad Pyrrhum literæ 44.48
uallum tranſire capitale 5.48
Vararanes Perſa 244.9
uectigaliū 18500 myriades Pompeio autore 124.33
Veiens bellum 8.1.&30.34
uela in pugna reſecta 78.1
Velitræ patria Auguſti 134.53
Veneris ædes 135.42
Venetia, olim Aquileia, Zonara autore 227.17
uenter corporis ærarium 22.31
Veni, oidi, uici 130.57
P. Ventidius Baſſus Parthos uincit 148.56.&153.14
uentus Cannenſis 78.60
Verminas Syphacia F. patrio regno donatur 95.41
Veſpaſianus contra Iudæos à Nerone miſſus 189.15
Veſpaſianus Imperator pecuniā colligit 194.14.27
Veſpaſianos in Iudæa Imperator dictus. 192.59.&193.9 (30
Veſpaſianus luto maculatus. 178.
Veſpaſiani priuata & publica acta 194.27.inde
Veſpaſiani triumphus, auaritia, obitus ibid.54.&195.1.11
Veſtales perpetuò uirgines. 4.26
ueſtis peregrina uitio data. 156.33
ueſtis explicatio & complicatio teſſera 6.34
Veſuuij cinis latiſsimè uagatus. 196.7
Veſuuij montis incendiū. 195.50
Veturia Coriolani mater 24.61
uexillum ſatellitū fulmine ictū. 187.9
uioendum dum profis alijs 173.
uictimæ incruentæ 10.12
Victor Romanus epiſc. 211.53
uictoriæ lapſus 143.45
Victorinus Commodo ſuperſtes 209.30
Victorinus inſidiatorē Probi occidit 241.18
Vindicius ſeruus coniurationis index 18.30
uioi bonitas Gallorū in Italiam illecebræ 33.17
Vinicius ob recuſatum adulteriū ſublatus à Meſſalina 184.18
uirgines raptæ, oō mulieres. 6.37
Virginiæ ſtuprum 27.54
L. Virginius 27.53
uiri præſtantiſsima poſſeſsio ciuitatum 37.17.47
uiſcera in cœlum elata 134.59
Vitellianæ cœnæ 2150 centenis millibus drachmarum conſtiterunt 192.31
Vitellij imperium ibid.1
interitus 193.47
oirtutes 192.39
L. Vitellij prudens eluſio tyrannici mendacij 180.40
Vlpius Marcellus Britanniā domat 209.50
M. Vlpius Nerua Traianus. uide Traianus
Vlſinij Tyrrheni à ſeruia oppreſſi, à Romanis reſtituti 51.48 & 52.1
Vologeſus Parthus cootra Romanos graſſatur 207.17
Volſci ducem creant Coriolanum 24.40
Volſcorum impreſsio 21.39
Volumnia Coriolani uxor. 24.61
Voluſianus 232.9
uox fortuita longa oratione efficacior 35.38
uox, Galli ueniunt 33.34
uox uictoriæ nuncia 19.12
Vrbanus Romanus epiſcopus. 224.26
urbes 900 captæ à Pōpeio. 124.28

X

XAnthippus Lacedæmonius Carthaginēſes recreat. 58.46
Xancti excidium 142.45
Xiſtus Romanus epiſcopus. 205.12. & 233.37

Z

ZAbdas Hieroſolymitanus epiſcopus 242.48
ζακύνθιοι Saguntini 70.24
Zebinos Antiochenus epiſcopus 228.16
Zenobia Aegypto potita, & uicta ab Aureliano 240.10
Zenobiæ, eiusq; filiæ interitus. 240.14
Zeuxis Antiochi dox 105.14
Zonaras ea quæ poſt Carthaginis excidium acciderant, omiſit 118.24
[illegible] 32.3

INDICIS TOMI II. FINIS.